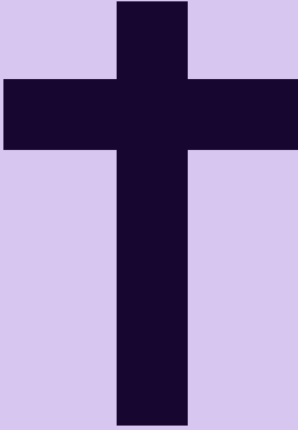

To Ngü Mürü ka Me
bete Gina Ngü (S
Sudan)

Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan) New
Testament+

To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan)
Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan) New
Testament+

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mündü)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9787304f-bc80-5421-9b63-c767eb819b6f

Contents

Gina Ngü	1
Matayo	96
Marako	175
Luka	222
Yüwane	300
Wü Mürü Tima ka Yesu	354
Rüma	428
1 Korinito	462
2 Korinito	493
Galatiya	514
Efeso	526
Filipoyi	536
Kolosayi	544
1 Tesalonika	552
2 Tesalonika	560
1 Timoteyo	564
2 Timoteyo	574
Tito	581
Filemüna	585
Ebere	587
Yakobo	614
1 Petero	623
2 Petero	632
1 Yüwane	638
2 Yüwane	647
3 Yüwane	649
Yudi	651
Ngü te sere te-ye	655

Gina Ngü

Masere si-ngü

Gina Ngü de gina buku esüka wü buku gbü *Ngari Me 'buru. Fingängü ka mere bi wü kpära gü ba, "Müse ba buku ka Gina Ngü ne me-ye."

Gina Ngü ngbü esere nga wü ngü, te Me mere ta gügü te engä gina ne. Ah ngbü esere ngü ka kotö ake kpä, te Me mere, de wü e gbü wü 'buru. Ah ngbü kpah esere ngü ka gina wü kpära, ta te Me o ewü, wü kundu nih, Adama ake Awa ne. (Gina Ngü 1-5)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga mere ngu ta te si, fü ah amörö mere bi wü kpära füh kotö ne 'buru, fü Me ayia aküwa bü nzö wü Nüwa de wü di ye ne. (Gina Ngü 6-10)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga ngü ka Abarayama, te di de kundu ye wü di engä *Yisarayeles, wü kpära te Me fe ewü, fü ah ayia anzö *ngüte de ewü ne. (Gina Ngü 12-25)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga ngü ka Yisaka, ye Abarayama (Gina Ngü 21-27), abe kpah te ye Yisaka de iri ye *Yakobo, ta te Me du fü iri na tüne *Yisarayeles ne. (Gina Ngü 25-35)

Gina Ngü ngbü kpah emala nga ngü ka *Yüsefa, ye Yakobo, de wü di engä ni ye. (Gina Ngü 37-50)

Dene ngü ta te Me mere te engä gina

¹ Ta gügü, te engä gina, Me o tö ake kpä me-ye. ² Ta gbü sikipi la, ngu ngbü ka-ye füh kotö ne bü faaa. Fü sü angbü 'duwa mbirri. Fü *Nzila Wazi Me akoro angbü endoro füh ngu la, da emere tima.

³ Fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Sü lofo elofö." Fü sü ayia alofo 'duwa raaa! ⁴⁻⁵ Fü Me aceka sü te elofö la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü ah aye süka malofö sü ake mbiri sü. Fü ah agü iri sü malofö la, gü ba, "ra-sü". Fü ah agü iri mbiri sü la, gü ba, "biti". Dela tima ta te Me mere gbü gina sikipi.

⁶ Gbü e'ba'basu sikipi, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Kpi koro ekoro etü ngu la, de ah ye süsüka na, de gara ngbü kpa tikpi, de gara ngbü kötö." ⁷ Te di bala, fü kpä ayia akoro esüka ngu la, ae gara kpa tikpi, fü gara angbü nda-ye kötö, kpah baka te Me mala la. ⁸ Fü Me ayia agü iri e la, gü ba, "kokpi". Dela tima ta te Me mere gbü e'ba'basu sikipi.

⁹ Gbü ehabata sikipi, fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Ah le de ngu, te ngbü faaa ne, biti te-ye ebite, 'buru gbü sü biringbö, de ngu ngbü gbü sü ka-ye kpikpi ye, de tö ngbü nda-ye kpah gbü sü ka-ye kpah kpikpi ye." Fü e la ayia amere te-ye kpah bala. ¹⁰ Fü Me agü iri ngu, te biti te-ye la, gü ba, "*mere yi-ngü". Fü ah agü iri sü, de te ngu ürü tete na, gü ba, "tö". Fü Me aceka ngü de te engu mere ne. Fü ngü la areke gbü jijia na fa sü.

¹¹⁻¹² Fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Wü jürü e, baka wü gü, wü rü de wü kpü, kö ekö füh kotö ne, de wüh ga, wüh ri, de nguwa ewü di ekö, da eri fi bala füh kotö sene." Fü wü e la akpo kpah da ekö, da eri te nga ewü bala, baka te Me mala. Fü Me aceka ngü de te engu mere la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. ¹³ Dela 'buru tima ta te Me mere gbü ehabata sikipi.

¹⁴ Gbü ehabala sikipi, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Wü ra de wü fe, de wü küfara, wüh koro ekoro, angbü eküte kokpi, de wüh ye süka biti

ake ra. Fū ewū adi kpaḥ egū tamu wū sīkpī, de wū re, de wū lakī ka wū e 'buru. ¹⁵⁻¹⁶ Fū ewū adi kpaḥ elofō sū fūḥ kotō 'buru." Te di bala, fū Me ayia ao ra ake fe, de wū kūfara. Fū ra angbū nda-ye miri ka ra-sū. Fū fe angbū nda-ye miri ka bitī. ¹⁷ Me o wū e la 'buru kpa tikpi, de wūḥ di elofō sū fūḥ kotō kpaḥine, ¹⁸ adi eye sūka bitī ake ra. Fū Me aceka ngū de te engu mere la. Fū ngū la areke gbū jījia na afa sū. ¹⁹ Dela tima ta te Me mere gbū eḥabala sīkpī.

²⁰⁻²¹ Gbū e'bu'buruve sīkpī, fū Me ayia amala ngū, gū ba dene, "Wū si, wū angbe cōgbōrō nū ngu, de wū gara jūrū e, te ewū endoro gbū ngu 'buru, koro ekoro, de wūḥ sibi esibi gbū ngu la." Fū ngū la amere te-ye kpaḥ bala. Fū Me adu kpaḥ amala ngū, gū ba dene, "Wū lu, de wū gara e, te ewū endoro tikpi 'buru, koro ekoro." Fū ngū la amere te-ye kpaḥ bala. Fū Me aceka wū ngū de te engu mere la. Fū ngū la areke gbū jījia na afa sū. ²² Fū ah adu ato wazi fū wū si, gū ba dene, "Wū di ezu azu, de wū sibi asibi gbū wū ngu le 'buru." Fū ah adu kpaḥ amala ngū fū wū lu, gū ba, "Wū sibi kpaḥ esibi fūḥ kotō ne." ²³ Dela 'buru tima ta te Me mere gbū e'bu'buruve sīkpī.

²⁴⁻²⁵ Gbū sīkpī ma'diya, fū Me ayia amala ngū, gū ba dene, "Wū nū ka gū, de wū nū ka kōtī, bete wū gara jūrū wū e te ewū endoro andoro fūḥ kotō ne, koro ekoro te nga nzō nguwa ewū 'buru." Fū e la ayia amere te-ye kpaḥ bala. Fū Me aceka ngū, de te engu mere la. Fū ngū la areke gbū jījia na afa sū.

²⁶ Fūtanga ngū la, fū Me ayia amala ngū, gū ba dene, "Ani mere la kpara, de ah ngbū gegege baka ani. Fū ani ato wazi fefe, teka de ah ngbū miri gbū nzō wū gara wū e, de te ani mere, baka wū nū de wū lu, de wū si ne 'buru." ²⁷ Fū ah adu amere wū kpara la kpaḥ bala. Ah mere ewū komoko ake wūrūse. ²⁸ Fū ah ato wazi fū ewū, gū ba, "Yi ngbū da ebi wū ye, de wū nguwa yi sibi asibi fūḥ kotō ne 'buru. Fū yi angbū gbū nzō gara wū e, de te ma mere ewū, baka wū nū, de wū lu, de wū si, fūḥ kotō ne 'buru." ²⁹ Fū ah adu amala gara ngū fū ewū, gū ba dene, "E-mazū ka-wū ena adi de wū rī zū, bete wū rī-rū 'buru." ³⁰ Fū ah adu amala ngū fū wū nū, de wū lu, de wū gara wū e te ewū endoro andoro fūḥ kotō ne 'buru, gū ba, "Nda-wū e-mazū ena adi de wū kpa gū, de wū gara kpa wū e 'buru." ³¹ Fū Me ayia aceka ngū de te engu mere la 'buru, gū ba, "Ah reke 'duwa ba-neh-ene-la." Dela 'buru tima ta te Me mere gbū sīkpī ma'diya.

2

¹ Dela ngū te Me mere, te engu o tō ake kpī, de wū e gbū wū 'buru. ² Me nza tima la gbū wū sīkpī ma'diya. Fū ah adu afe te-ye gbū sīkpī lorozi. ³ Fū ah ayia afe sīkpī la, ao 'duwa sīkpī ka-ye tete na. Fū ah amala ngū, gū ba, "Wū kpara te ni mere ewū ne, wūḥ ena angbū efe te-wū gbū sīkpī lorozi, kpaḥ baka ni, te ni fe te-ni, fūtanga mere bi tima, ta te ni mere ne, teka fū ewū amaka wazi gbū ngū la." ⁴ Dela wū ngū ta te Me mere te engu gina.

Dene ngū ka Adama ake wara ye

Ta gūgū, te Me o tō ake kpī tete na, ⁵⁻⁶ wū siti wū e, baka wū ti, de wū siti gū, kō ta nda-wū la de, angū Me o agō fūḥ kotō sene, ta nda la de. Ndo kpaḥ ma, angū kpara, te ena adi esō e, nda kpaḥ ma. Amba ngu ngbū eḥu ka-ye bū esa tō. Fū wū e angbū ega di. ⁷ Fū Me ayia acō tō, afa komoko

gbügbü na. Fū ah ayia auru wazi ye gbü tō, de te engu fa la. Fū e la ayia awo wazi, akoro kpapa tete.

⁸ Fū Me amala ngü, gü ba dene, “Ni ena ao yī ka-ni to kpa fūgō, agbü sü de یری ye Edene, teka fū komoko la anü angbü gbügbü na.” ⁹ Fū ah adu amala ngü, teka de nguwa wü rü, de wü zūka nguwa rirü ka mazü, kö agbü yī la. Fū wü e la akō, aga, angbü erī agbü yī la. Fū gara wü rirü 'basu angbü kpa etü yī la. Gara biringbö la, Me gü ba, rirī na ena aküwa wü kpapa, de wüh kpi de. Fū gara la angbü nda-ye eto talara ngü fū wü kpapa, de wüh wu da eye süka siti ngü ake zūka ngü.

¹⁰ Gara mere nzō ngu ta ladü gbü Edene sela, te wü e ngbü ega di. Fū ngu la anü aye süka ye, kpa ekere Edene kpala, akoro wü ngu bala. ¹¹ İri gina ngu la de Pisona. Ah ngbü ego nda-ye ekere nga nzō kötī ka wü Avila. ¹² Wüh ngbü emaka zūka *diki-se gbü sü la, de wü zūka wü teme te ngbü eci aci. ¹³ İri e'ba'basu ngu la de Giyona. Ah ngbü ego nda-ye ekere nga nzō kötī ka wü Kusi. ¹⁴ Ebabata ngu de Idekele,* te ngbü ego nda-ye to kpa fūgō, ekere nga nzō kötī ka wü Asura.† Ebabala ngu de Efürata.

¹⁵ Fū Me adu aza komoko, de te engu mere la, ao engu agbü yī ka-ye la, de ah di eceka kpi fütanganga na. ¹⁶ Fū ah agü یری komoko la gü ba, Adama. Fū ah ato riri fefe na, gü ba dene, “Wü ri-rü de gbü yī ne, mü ena azü azü 'buru. ¹⁷ Amba 'duwa mene engu de biringbö ka talara ngü ne, mü mere e azü de, angü mü ena akpi.”

¹⁸ Fū Me adu afi nga ngü, gü ba dene, “Te komoko ne ngbü kpiki ye bala, ah reke de. Ni ena amere gara kpapa fū ewü angbü 'basu ake di.” Fū Me ayia ato fingangü gbü nzōnzō. ¹⁹⁻²⁰ Fū Me ayia aza wü nü, de wü lu, ta te engu mere ne, anü di fū Adama, de engu gü یری ewü. Fū Adama agü یری gbü nzō wü nü la biri biri 'buru. Fū یری la angbü 'duwa bala. Fū Adama angbü egiri kiri ye, kpapa te ani ena angbü ake di. Ah gü ba dene, “Esüka wü nü ne 'buru, ni maka kiri ni nda-ni de.” ²¹⁻²² Fū Me ayia ato mere ra gbü jia Adama. Te Adama ngbü era tete na, fū Me akoro aü babaga na, aza gara biki sasajikara na biringbö, amere würise gbügbü na. Fū ah adu ani sü, te engu ü la, alüğü yere te nga ye. Fū ah ayia aza würise la, ato fū Adama, amala ngü fefe, gü ba, “Wara mü dene.” ²³ Te Adama wu würise la, fū würise la areke gbü jija na afa sü. Fū Adama akpo da ebī ci ka tadu, gü ba dene,

“Zūka ngü! Kiri ra koro eyi dene!

Me to zūka würise eyi fere dene!

Biki würise ne, ah de biki ra.

Ngüte würise ne, ah de ngüte ra.

Wüh ena adi ei engu, gü ba, würise,

Angü engu koro gbü komoko.”

²⁴ Dela si-ngü te komoko ngbü eyia ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. Fū ewü adu angbü ake di tüne ba kpapa biringbö ne. ²⁵ Wü Adama ake wara ye, ta te ewü ngbü ka-wü agbü yī la, wüh ka-wü 'basu mini ngirimu. Lümü mere ewü gbü ngü la nda kpah de.

3

Dene ngü te kpürü fiti wü Adama di, ake wara ye

* 2:14 2:14 Idekele de Tigire gbü ngü Giriki. † 2:14 2:14 Gbü wü gara buku, Asura de Asiriya.

¹ Kpürü ta de mere siti mürü mani, te mani kaka fa nda wü gara nü 'buru.* Gbü gara ra, fü kpürü ayia akoro amaka wara Adama. Fü ah amala ngü fü würüse la, gü ba dene, "Me gü fü yi neh fe? Me gü ba dene, mere bi wü rirü de gbü yi ne 'buru, yi mere e azü rî ewü de? Ngü la fanü?" ² Würüse la gü ba dene, "A'a! Ah bala de. Me gü ba dene, 'Ani di ezü wü rî wü rü la 'buru. ³ Amba 'duwa mene rü de kpa etü yi de kpala, ani mere e azü rirî na de. Ani to kpa ani tete na kpah de, angü ani ena akpi.' " ⁴ Kpürü gü ba dene, "Me fiti yi ka-ye nda afiti! Yi kpi nda-yi de. ⁵ Ah tîrî yi teka te yi ena azü rî-rü la, jia yi ena aü, fü yi awu da aye süka züka ngü ake siti ngü. Fü yi afü te-yi mürü talara, kpah baka ni, Me." ⁶ Würüse, fü mü ayia aceka kpi. Fü rî-rü la areke gbü jia mü. Fü mü afi, gü ba, "Te ah bala la, ah de züka rî-rü te türü atürü. Te ani zü la, ah ena afü ani baka mürü talara fanü." Fü würüse la ayia akolo rî-rü la, azü, aza adu di, ato fü watî ye. Fü watî ye na adu kpah azü. ⁷ Wüh kpah bü te ezü rî-rü la de, fü jia ewü ayia aü. Fü ewü awu te-wü, te ewü ngbü ka-wü tîne ngîrimu. Fü ewü ayia akolo kpa rü, azi eküte wü.

⁸ Etamura go la, fü Me ayia anü agbü yi ka-ye la. Fü wü Adama ake wara ye aje giri Me, te ngbü egoro la. Fü cürü ayia arî te ewü. Fü ewü akpe awo te-wü gbü zukpa rü. ⁹⁻¹⁰ Fü Me ai i, gü ba, "Adama! Adama! Mü neh kaye?" Adama gü ba, "Ani je bü giri ye te ye ngbü egoro ne. Fü ani akpe awo te-ani teka vi-jia, angü ani akine ngîrimu." ¹¹ Me gü ba dene, "Mü wu neh baye, gü ba, ani ngbü ngîrimu? E-mala ngü la fü mü neh da? Te di bala, mü zü rî-rü ka talara ngü, ta te ma mala nganga fü mü ne eyi? Ngü ta te ma mala fü mü teka rîrî la, mü je de, neh teka ne? Angü ma mala ta eyi fü yi, gü ba, yi mere e azü rî-rü la de." ¹² Adama gü ba dene, "Ngü ka-ni ma. Ah bü de würüse, de te ye to fü ni ne, ah to rî-rü la fü ni me-ye, fü ni azü." ¹³ Fü Me adu amala ngü fü würüse la, gü ba, "Ye mere ngü la bala, teka ne?" Würüse la gü ba dene, "Ngü ka-ni nda ma, angü kpürü fiti ni ka-ye nda me-ye. Fü ni ayia aza rî-rü la, azü."

¹⁴ Fü Me adu amala ngü fü kpürü, gü ba dene, "Kpürü deyî, ma ena ato mere kuru te mü, teka ngü te mü mere la, te ena afa nda wü bu mü 'buru. Tîtîne, mü ena adi egbeke te-mü füh bu mü gbü zu-tö. Fü butungu adi ego gbü nzö mü, fi mere badi. ¹⁵ Ma ena ao gü esüka yi ake würüse ne, kpah esüka wü nguwa mü, de nguwa wü di enga würüse ne. Fü yi adi engbü de gü esüka yi. Te engu maka mü la, engu ena adi edütü nzö mü. Te mü maka engu la, fü mü adi kpah ede tambu lölö na."

¹⁶ Fü Me adu amala ngü fü würüse la, gü ba dene, "Ma ena ato mere kuru te mü, teka *siti ngü te mü mere la. Mü ena adi ebî ye gbü mere cînga. Gbü ra te mü ena ayaka tete na, mü ena angbü ekeke akeke, fü mü adu ayaka gbü mere cînga. Gümü watî mü ena adi eke mü. Fü mü angbü fi esakaka na, adi eje ngü kaka-na."

¹⁷⁻¹⁸ Fü Me adu amala ngü fü Adama, gü ba dene, "Baka te mü je ri wara mü, fü mü ayia azü rî-rü la, ta te ma mala nganga fü mü, gü ba, mü mere e azü de ne, te di bala, ma ena ato mere kuru te mü. Ma kîna tö eyi teka ngü ka-mü. Ma ena ao nguwa siti wü rü, baka wü ti, de wü siti gü, 'buru gbügbü. Fü ewü adi ekö faaa bala. Fü mü adi emere tima gbü tö la tîne de kpa mü, teka fü wü rî zü adi egoro gbü tima ka-mü la. ¹⁹ Mü ena amere tima de mere siti wütüsü, te ena angbü ego te mü triii! Fü mü adi

* **3:1 3:1** Kpürü la, ah de Satana. Mü ena amaka ngü la gbü Ngü te sere te-ye 12:9.

ezü kümü gbü wütüsü ka-mü la, zalü akoro di gbü ra te mü ena akpi tete na. Fü ewü ati mü agbü tö. Fü kö mü afere te-ye tö, angü ma fa mü ta gbü tö.”

Dela ngü ta te Me mala fü wü kpürü, bete Adama ake wara ye, teka siti ngü ta te ewü mere.

²⁰ Fü Adama ayia agü iri wara ye la, gü ba, Awa, angü ah de ni ye wü kpara füh kotö ne 'buru.

²¹ Fütanga ngü la, fü Me ayia amörö nü, aza konü nü la, areke, ato fü wü Adama ake wara ye, gü ba, “Wü za, wü to te-wü.”

²² Fütanga ngü la, fü Me ayia afi nga ngü, gü ba dene, “Wü Adama koro eyi kpah baka ani. Wüh wu da aye süka siti ngü ake züka ngü eyi. Te ani ce ewü o fi kpa gbü yi kpala la, ah esiti. Angü rü ka *küküwa ne ladü kpa etü yi la. Te di bala, te wü Adama du za ri-rü ka küküwa la, fü ewü azü la, wüh ena angbü bala fi mere badi. Te ah bala la, ah reke de. ²³ Te di bala, ni ena aza ewü gbü yi la asidi. Fü ewü adi esö e, emaka e-mazü gbü tö, de ta te ni fa ewü gbügbü na ne.” ²⁴ Fü Me ayia aliki ewü angbü yi ka-ye la asidi. Fü ah atima gara wü mere *malayika ka-ye,† gü ba, “Wü nü, wü ngbü ghamari era yi ka Edene sela, to kpa fügö. Fü wü adi etiri kaje ka yi la.” Fü Me aza mere maguruma, te ngbü embele sü ambele ba te-wa la, ato esaka wü malayika ka-ye la, gü ba, “Wü di eci sü ekere yi la, angü wü kpara ena anü kpala, aza ri-rü ka küküwa la, azü, fü ewü angbü fi mere badi.” Fü wü malayika la angbü kpala, atiri kaje la fi bala.

4

Dene ngü ka Kayina ake Abele

¹ Fütanga ngü la, fü wara Adama ayia abi gina engu ye, komoko. Fü ah agü iri na gü ba, Kayina, angü Me to ye komoko la fü ni me-ye. ² Fü ah adu abi kpah gara ye komoko, fütanga Kayina, agü iri na, gü ba, Abele. Fü wü jaji la ayia aga 'basu mini. Kayina, mü ta nda-mü de kpara, te mü ngbü esö yi. Abele, mü nda-mü ta de mürü wü kambiliki.

³ Gbü gara ra, fü Kayina ayia aza tari-e gbü yi ka-ye, ato fü Mere Me. ⁴⁻⁵ Fü Abele ayia aza kpah nda-ye züka engu kambiliki, te zege fa sü. Fü ah amörö, awete soso na, ato 'buru fü Mere Me. Nda Kayina, tari-e, de te engu to ne, Me le nda de. Me le ka-ye 'duwa nda Abele. Fü ngü la ayia asiti te Kayina afa 'duwa sü. Fü Kayina angbü da endunduru gbüra ye teka ngü la.

⁶ Fü Me ayia amala ngü fü Kayina, gü ba dene, “Kayina deyü, ye ngbü endunduru gbüra ye, neh teka ne? Ngü te siti te-ye, ah de ne ngü ne? ⁷ Ah teka ngü, de te ni ce tari-e ka-ye ne? Te ye ena angbü ta emere züka ngü la, de bane, ni ena ale ngü ka-ye de? Amba, te ye ngbü emere *siti ngü la, siti ngü ena angbü kpah efa nga ye, fü ye angbü fi bü emere siti ngü. Te di bala, ah le de ye rü kpekepeke, fü ye aza esaka siti ngü.” Dela ngü te Me mala fü Kayina. Amba Kayina le ngü la nda de.

⁸ Fü Kayina adu akoro amaka engu ni ye. Fü ah ayia afti engu ni ye, gü ba dene, “Abele deyü, ani nü ka-ani la, andoro agbü gü.” Fü ewü ayia anü andoro agbü gü. Te wüh koro kpala, fü Kayina ayia atü te engu ni ye, azoro engu, amörö ka. Fü Abele ayia akpi. Fü Kayina ayia alügü te-ye adu ka-ye kpa eköti kpiipi ye.

† 3:24 3:24 İri nguwa wü malayika la de Keruba.

⁹ Fū Me akoro ayi-ta Kayīna, gū ba dene, “Kayīna deyi, engā ni mü neh kaye?” Kayīna gū ba dene, “Ho! Ma de kpara te ma ngbü eceka kpi fütanga engā wūna me-ra?” ¹⁰ Me gū ba, “Ma wu ngü la eyi 'buru. Mü mere mere siti ngü la mala, neh teka ne? Mü ceka la ngüte Abele, de te mü tökö kötö faaa ne. Ah ba e te ngüte engā ni mü la ngbü eyi eku gba engagira ra, de wüh mörö na kö ni. ¹¹⁻¹² Teka ngü la, ma kīna mü eyi. Te mü ena adī eru wü e ka-mü gbü tō la, ah tī akō de. Mü ena aru e ma, e-mazū tī akoro fū mü gbü tō tīne kpo de, angü ah de tō de te nzörö ngüte engā ni mü, de te mü mörö ne. Mü tī ao köti kpaḥ de. Mü ena angbü fī bü endoro fūḥ kotö ne tikpi tikpi.”

¹³⁻¹⁴ Kayīna gū ba dene, “Apa! Ye liki ni tīne agba ani kpaḥ eyi! Kīna ka-ye ne, ah fa wazi ni tīne eyi ka. Te ni yia eküte ye asidi, fū ni adi ekpe ye fī badi la, ni ena akūwa? De te ni ena angbü endoro la, te kpara maka ni la, ah ena amörö ni de?” ¹⁵ Fū Me amala ngü, gū ba dene, “Wüh tī amörö ye de. Ni ena aceka kpi fütanga ye me-ni. Kpara de te ena amörö ye la, ni ena ato mere kuru tete, du lorozi.” Fū Me aba tere, ao eküte Kayīna, angü wü kpara ena amörö engu. ¹⁶ Fū Kayīna ayia engagira Me, akpe ka-ye, angbü ejiji fī bü tikpi tikpi,* kpa ekere Edene, to kpa fügö.

Dene ngü ka wü kundu ye Kayīna

¹⁷ Fütanga ngü la, fū Kayīna ayia abī ye komoko, agü iiri na, Enoka. Fū Enoka ayia aga, ajī mere köti. Fū ah agü iiri ye te köti la. ¹⁸ Ye Enoka de Irada. Ye Irada de Meyujaye. Ye Meyujaye de Metusaye. Ye Metusaye de Lemeke.

¹⁹ Fū Lemeke aza wü wūrüse 'basu. İri ewü de Ada ake Zila. ²⁰ Fū Ada abī ye, agü iiri na Yabala. Wü Yabala de wü kundu ye, ta de wü mürü nü. Wüh joga ta mere bi wü nü ka köti. Wüh ngbü endoro de wü nü ka-wü la, da era gbü wü gugu. ²¹ Fū Ada adu abī gara ye de iiri ye Yubala. Wü Yubala, de wü kundu ye, ta de wü kpara te ewü wu da emi ku'du, da eu wü ga 'duwa ba-neh-ene-la. ²² Zila bi kpaḥ nda-ye ye komoko, agü iiri na Tubala-Kayīna. Engu de mürü boro, te ngbü emi nga nzö wü e zalü 'buru. Fū Zila abī gara ye, wūrüse, agü iiri na Nama.

Dene ci ka Lemeke

²³ Gbü gara ra, fū Lemeke ayia amala ngü fū wü wara ye, gū ba dene, “Ni le abī ci, teka acu ngü ni di gbü jia wü. Wü nga la anga, de wü je la ci ka-ni ne.” Fū ah angbü ebī ci ka-ye la bane, “Ma mörö komoko la teka te engu siya ka te ra, ba e te kpara mörö kpara gbü gū! Ma mörö jaji komoko la teka te engu mü ra, ba e te ma mörö kpara gbü gū!”

²⁴ Fū Lemeke ayia amala ngü, gū ba dene, “Ta gügü, Me gū ba, ‘Te kpara mi Kayīna la, ni ena ato mere kuru tete du lorozi.’ Titine, ni emala nda-ni, gū ba, ‘Nda Me ka-ye mba cükü'daye. Amba nda-ni, te kpara mi ni la, ni ena ato kuru tete me-ni, afa nda Me ka!’ ”

Dene ngü ka Sete ake Enosa

²⁵ Fütanga kpi ka Abele, fū Awa ayia abī gara ye, agü iiri na Sete. Fū ah ayia amala, gū ba dene, “Me to gara ye eyi fū ni da Abele, ta te Kayīna

* **4:16** 4:16 Ndoro ka Kayina la, gbü gara buku, wüh ngbü ei, gū ba, Nodo. Amba si-ngü Nodo, gbü ngü Ebere, ah de ndoro tikpi tikpi.

mörö engu ne.” ²⁶ Fū Sete ayia aga, abī ye, agū īrī na Enosa. Gbū re la, fū ewū akpo da eku gba fū Mere Me, da egbo nga īrī na.

5

Dene īrī wū kundu ye Adama

¹ Ta te Me mere wū kpara tete na, ah mere ewū gegege baka ye la. ² Ah mere ewū ta 'basu, komoko ake wūruse. Fū Me ato wazi ye fū ewū, agū īrī ewū “kpara”.

³ Te Adama mere tete baka wū re kama biri teke 'basu de fūh ye nzūkpa (130), fū ah ayia abī ye, ye komoko, gegege baka ye la. Fū ah agū īrī na Sete. ⁴ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena (800), fi da ebī bi wū gara jaji. ⁵ Te wū re kaka koro tete 'buru kama menewa teke biri de fūh ye nzūkpa (930), fū ah ayia akpi.

⁶ Fū Sete ayia aga, amere wū re kama biri de fūh ye 'buruve (105). Fū Sete ayia abī Enosa. ⁷ Fū ah amere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena de fūh ye lorozi (807), fi da ebī bi wū gara jaji. ⁸ Te wū re kaka koro tete 'buru baka kama menewa nzūkpa de fūh ye 'basu (912), fū ah ayia akpi.

⁹ Fū Enosa ayia aga, amere wū re teke bala de fūh ye nzūkpa (90). Fū Enosa ayia abī Kenana. ¹⁰ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena nzūkpa de fūh ye 'buruve (815), fi da ebī bi wū gara jaji. ¹¹ Te wū re kaka koro tete 'buru kama menewa de fūh ye 'buruve (905), fū ah ayia akpi.

¹² Fū Kenana ayia aga, amere wū re teke bata de fūh ye nzūkpa (70). Fū Kenana ayia abī Malalele. ¹³ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena de fūh ye teke 'basu (840), fi da ebī bi wū gara jaji. ¹⁴ Te wū re kaka koro tete 'buru kama menewa de fūh ye nzūkpa (910), fū ah ayia akpi.

¹⁵ Fū Malalele ayia aga, amere wū re teke bata de fūh ye 'buruve (65). Fū Malalele ayia abī Yerede. ¹⁶ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena teke biri de fūh ye nzūkpa (830), fi da ebī bi wū gara jaji. ¹⁷ Te wū re kaka koro tete 'buru kama 'bajena teke bala nzūkpa de fūh ye 'buruve (895), fū ah ayia akpi.

¹⁸ Fū Yerede ayia aga, amere wū re kama biri teke bata de fūh ye 'basu (162). Fū Yerede ayia abī Enoka. ¹⁹ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama 'bajena (800), fi da ebī bi wū gara jaji. ²⁰ Te wū re kaka koro tete 'buru kama menewa teke bata de fūh ye 'basu (962), fū ah ayia akpi.

²¹ Enoka ta de kpara te ngbū elala gbū nga Me. Fū Enoka ayia aga, amere wū re teke bata de fūh ye 'buruve (65). Fū ah ayia abī Metusela. ²² Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama bata (300), fi da ebī bi wū gara jaji. ²³⁻²⁴ Fū ah angbū fi bū elala gbū nga Me. Te wū re kaka koro tete 'buru kama bata teke bata de fūh ye 'buruve (365), fū Me ayia aza engu cu ezükū, anū sū di agbū kpī.

²⁵ Fū Metusela ayia aga, amere wū re kama biri teke bala de fūh ye lorozi (187). Fū Metusela ayia abī Lemeke. ²⁶ Fū ah mere fūtanga ngū la wū re kama lorozi teke bala de fūh ye 'basu (782), fi da ebī bi wū gara jaji. ²⁷ Te wū re kaka koro tete 'buru kama menewa teke bata de fūh ye menewa 969, fū ah ayia akpi.

²⁸ Fū Lemeke ayia aga, amere wū re kama biri teke bala de fūh ye 'basu (182). Fū Lemeke ayia abī ye komoko. ²⁹ Fū ah agū īrī ye ye la Nūwa. Ah gū ba, “Tītīne dene, cinga fa te ani sū, teka tō ta te Me kīna ne. Ngū ka

mbarase de te ni bi ne, engu ena ale ta-ngü te ani gbü cinga la.” ³⁰ Fū Lemeke amere fütanga ngü la re kama 'buruve teke bala nzükpa de füh ye 'buruve (595), fi da ebī bi wü gara jaji. ³¹ Te wü re kaka koro tete 'buru kama lorozi teke bata nzükpa de füh ye lorozi (777), fū ah ayia akpi.

³² Fū Nüwa ayia aga, amere wü re kama 'buruve (500). Fū Nüwa akpo da ebī wü jaji. Wü di Nüwa te engu bi ewü, wüh de wü jaji komoko bata. İri ewü de Seme, Ama, bete Yapete.

6

Dene ngü ka wü di engu me de wü jaji würüse

¹⁻² Ta gügü, o wü kpara kpo da esibi tete füh kotö ne, wü gara wü *di engu me ta ladü. Fū wü di engu me la ayia awu wü jaji würüse de füh kotö ne. Fū wü jaji würüse la areke gbü jia wü di engu me la afa sü. Fū ewü akpo adi eza wü jaji würüse la wara wü tete na. Fū ewü angbü ebī ye de ewü.

³ Fū Mere Me ayia awu ngü la. Fū ngü la ayia asiti gbü jija 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah amala ngü, gü ba, “Siti wü kpara de füh kotö ne ngbü efi nda-wü, gü ba, ‘Ani ena angbü fi mere badi?’ Ni le bala de. Angü küte ewü ka-ye de kungba so, te ena azi azi. Te di bala, re ka-ewü ena angbü ngbee kama biri de füh ye teke biri (120), fū ewü akpi.”

⁴ Fū wü jaji würüse la angbü ebī wü ye fū wü di engu me la. Wü jaji de te ewü bi ewü la, 'buru wü angbe cögbörö wü kpara, te ewü ga aga, de mere wazi esaka ewü. Fū ewü angbü ei wü jaji la, gü ba, wü Nefilimi, te gü ba, wü di engu mürü wazi. Fū iri ewü angbü ewü gbü nga nzö wü sü 'buru.

Dene ngü ka siti ngü ka wü kpara füh kotö ne

⁵ Ta gbü wü re la, wü kpara ngbü emere *siti ngü, te nga wü sikpi 'buru, efa sü le. Fū fingangü ka-ewü la angbü esiti gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. Te Me wu ngü la bala, ⁶ fū ngü la ake tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah angbü de mere cinga, teka wü kpara, ta te ni mere, o füh kotö ne. ⁷ Fū ah adu afi, gü ba, “Te ah bala la, ni ena amörö ewü amörö 'buru asidi, de wü lu, de wü nü, de wü e ta te ni mere ne 'buru. Ni ena aürü nga ewü aürü 'buru 'buru asidi!”

⁸ Amba kpara ta ladü biringbö, te ngü kaka reke gbü jia Me. Ah de Nüwa.

⁹ Dene ngü ka Nüwa.

Nüwa ta de kpara esüka wü bu ye füh kotö ne, te ngbü emere züka ngü gbü jia Me, de maguma ye biringbö. Fū Nüwa angbü elala gbü nga Me fi mere badi. ¹⁰ Wü di Nüwa, iri ewü de Seme, Ama, bete Yapete.

¹¹⁻¹² Ta gbü wü re la, wü kpara füh kotö ne ngbü ta ememere *siti ngü fi bü efa sü. Wüh ce züka kaje ka Me ne ka. Fū ewü angbü ele ka-wü 'duwa siti kaje ka-wü ne engu. Fū ewü angbü fi bü de wü gü esüka wü, da emömörö te-wü. Fū Me awu ngü la. Fū ngü la ayia asiti tete na afa sü.

¹³ Fū Me ayia amala ngü fū Nüwa, gü ba dene, “Ma wu eyi, gü ba, wü kpara füh kotö ne ngbü emere fi bü siti ngü. Wüh le ngü ka-ra de. Wüh ngbü emere 'duwa siti ngü ka-wü, de te ewü ngbü ele ne. Wüh siti sü eyi 'buru de siti ngü ka-wü la. Te di bala, ma ena atima mere siti ngu, te ena amörö ewü, anza tanguwa ewü, de wü e füh kotö ne 'buru. ¹⁴ 'Duwa de-mü Nüwa, te ma ena aküwa mü aküwa, angü mü de züka kpara gbü

jia ra. Te di bala, mü goro *zabu, teka fü mü aküwa gbügbü. Mü goro zabu la gbü züka rü, akolo wü guguvu na ba guvu kambü la. De mü gbo ze zabu la, mü ni de gara e baka bikü'da la 'buru. ¹⁵ Mü mere zabu la bane. Mamo na di baka süka lö kama biri teke 'basu de füh ye nzükpa (150), de dedebu na di baka e teke biri de füh ye 'buruve (25), maga na to kpa tikpi di baka süka lö nzükpa de füh ye 'buruve (15). ¹⁶ De mü to nzö zabu la kpa tikpi, de mü ce zeze na mba ce. De mü o möngiti guvu zabu la. Fü mü aye süka zabu la bata, gara kpa tikpi, gara etungba, gara to kpa kötö. ¹⁷ Angü ma ena atima mere siti ngu, fü ah akoro asi füh kotö ne le 'buru. Fü wü kpara akpi 'buru, kpah de wü nü, de wü gara wü e de te ewü endoro andoro füh kotö ne. Wüh ena akpi, anza tanguwa wü 'buru. ¹⁸ Amba 'duwa de-mü, Nüwa, ma ena aküwa mü nda-ra aküwa, angü mü de kpara te nguwa yi ena asibi füh kotö ne 'buru, baka ngü ta te ma mala fü Adama ne. Wü bu mü la ena akpi 'buru. Te di bala, ah le de yi li agbü zabu, de wü wara mü, de wü di mü, de wü wara wü di mü kpah 'buru, teka fü yi aküwa esaka mere ngu la. ¹⁹⁻²⁰ Ma ena atima kpah nguwa wü nü de wü lu, de wü gara e te ewü endoro andoro füh kotö ne kpaka mü. Te di bala, ah le de mü za nga nzö nguwa ewü 'basu 'basu 'buru, momoko na bete caca na, teka fü yi aküwa de ewü agbü zabu kpala. ²¹ Fü mü akö mere bi zü-e, te ewü ena adi ezü. Mü kö kpah nda-yi, ao 'buru agbü zabu, teka fü yi adi ezü."

²² Te Nüwa je ngü la bala, fü ah ayia akpo de tima la. Fü ah amere zabu la, akpo da ekö e-mazü, kpah baka e te Me mala fefe na ne.

7

Dene ngü ka mere ngu te si füh kotö ne

¹ Te Nüwa mere tima la nza tete 'buru, fü Me adu amala ngü fefe na, gü ba dene, "Nüwa deyï, ni wu eyi, gü ba, ye de kpara te ye ngbü ele ngü ka-ni de maguma ye biringbö, esüka wü kpara, te ewü ngbü emere *siti ngü de füh kotö ne. Te di bala, ni ena aküwa ye, de wü kpara ka-ye 'buru aküwa. Ah le de wü reke te-wü, fü wü ali agbü *zabu, teka fü wü aküwa esaka mere ngu, te ena asi ne. ² Ye ro wü züka nü, aza kpaka ye agbü zabu kpala. Ye ro ewü te nga nzö ewü biri biri 'buru, momoko na lorozi, ni ye na kpah lorozi. Amba, teka siti wü nü, te wü kpara zü de, ye ro ewü ngbee 'basu 'basu, momoko na bete ni ye na. ³ De ye ro kpah nga nzö nguwa wü lu 'buru, momoko na lorozi, de caca na kpah lorozi. Ye mere bala, teka fü ewü adu adi esibi füh kotö ne, sidi nga ngu te ena anzürü tete na, angü tanguwa ewü ena adürü. ⁴ Kükürü de, angü du sikipi eyi ngbee lorozi, fü ni atima mere siti agö, te ena ali füh kotö ne 'buru. Ah ena ali biti de ra mini, teka wü sikipi teke 'basu (40). Te di bala, du wü e, de ta te ni o ewü, te ewü endoro andoro füh kotö ne, wüh ena akpi 'buru anza anza, fü nga ewü aürü aürü." ⁵ Dela wü ngü ta te Me mala fü Nüwa. Fü Nüwa ayia amere ngü la, kpah baka e te Me mala fü ye ne.

⁶ Gbü re engu ta te mere ngu si tete na ne, re ka Nüwa koro ta eyi kama ma'diya (600). ⁷ Fü Nüwa ayia ake wara ye, de wü di ye, de wü wara wü di ye, areke te-wü, teka ali agbü zabu, angü mere siti ngu ena asi füh kotö ne 'buru. ⁸⁻⁹ Wü nü de wü lu, ta te Me mala nga ewü fü Nüwa ne, fü ewü ayia akoro kpah 'buru kpakaka na. Fü züka ewü bete siti ewü, cögbörö ewü bete jürü ewü, ayia ali 'buru agbü zabu. Wüh li ta 'buru 'basu 'basu, momoko na bete caca na, kpah baka ngü ta te Me mala fü Nüwa ne.

10-11 Baka te wü Nüwa reke te-wü nza tete, fütanga sïkpï lorozi, fï ewü ayia alï agbü zabu. Ngü la mere te-ye gbü fe ka 'basu, gbü sïkpï kaka nzükpa de füh-ye lorozi. Fü mere siti agö ayia akoro alï curru! baka e te wüh ü kpï aü. Fü wü angbe cögbörö yi-ngu akpo kpah da edü gbü tö kpulu! kpulu! Fü mere siti ngu akpo esi. ¹² Agö la li ta bitu de ra mini, teka wü sïkpï teke 'basu.

¹³ Te agö kpo ngbü elï tete na, o wü Nüwa di eyi agbü zabu, ake wara ye, de wü di ye bata ne, Seme, Ama, bete Yapete, bete wü wara ewü 'buru. ¹⁴ Wü nü ta te Me mala nga ewü fï Nüwa ne, wüh kpah eyi 'buru kpala, wü nü ka köti, abe kpah te wü nü ka gü, de wü lu, bete wü e te ewü endoro andoro füh kotö ne 'buru. ¹⁵⁻¹⁶ Wüh yia ta kpah te nga nguwa wü la 'basu 'basu, momoko na ake caca na, li kpah 'buru agbü zabu la, kpah baka ngü ta te Me mala fï Nüwa ne. Baka te wü Nüwa di tïne eyi 'buru agbü zabu la, fï Me ayia ani mö nga zabu la gbü nga ewü, gbuuu! atümü gö gö gö!

¹⁷⁻¹⁸ Fï agö la ayia alï teka sïkpï teke 'basu. Dela agö nda tïne de! Fï ngu akpo da esi ki ki ki! anü maka te-ye yere! Fï ngu asi 'duwa asi 'ba 'ba 'ba! Fï ah akpo ee zabu etikpi. Fï zabu ayia angbü füh ngu la. ¹⁹⁻²⁰ Fï ngu la ayia asi, ata wü angbe cögbörö wü da, de wü rü 'buru kpa esa ye. ²¹ Fï wü kpara ayia akpi, de wü nü, de wü lu 'buru gbü mere ngu la. ²²⁻²³ Fï wü e, de te ewü ndoro andoro füh kotö ne, baka wü angbe cögbörö wü nü, wü zaza, wü kpürü, de wü gara wü jürü wü e, ayia akpi kpah 'buru. Wü e kpi nza tanguwa wü 'buru 'buru. Angü Me le de tanguwa wü e füh kotö ne nza anza 'buru 'buru asidi.

Fü wü Nüwa ayia aküwa 'duwa me-wü, de wü e te ewü di de ewü, kpa gbü zabu de kpala. ²⁴ Fï mere siti ngu la asi angbü fi bala, teka wü fe buruve.

8

Dene ngü te ngu kpo ngbü enzürü tete

¹ Te mere ngu la ngbü esi tete na teka mere bi sïkpï, fï Me angbü efi nga wü Nüwa, de wü kpara ka-ye, de wü gara wü e 'buru, te ewü di de ewü, agbü *zabu la. Fï Me ayia atima mere wege, de ah koro, ah fe füh kotö ne. Fï wege akpo angbü efe. ² Fï mere agö la ayia akolo. Fï ngu te ngbü edü esa tö ne, adu arü. ³ Fï mere ngu la akpo da enzürü ce ce ce, teka mere bi wü fe.

⁴ Gbü fe ka lorozi, ah te ekoro gbü sïkpï kaka-na nzükpa de füh ye lorozi, fï zabu la anü angbü enzö gara mere da, de iri ye Ararata, angü ngu la ngbü fi bü da enzürü ce ce ce. ⁵ Fütanga ngü la, fï ngu la angbü fi bü da enzürü cükü'daye cükü'daye, teka mere bi wü sïkpï. Ah te ekoro gbü fe ka nzükpa, gbü gina sïkpï kaka-na, fï nzö wü da akpo angbü ekoro etanü mba cükü'daye cükü'daye. ⁶ Fï wü Nüwa angbü fi gbü zabu enzö da sela teka wü sïkpï teke 'basu.

Fütanga sïkpï teke 'basu, fï Nüwa ayia aü görö zabu la, ⁷ ayia atima gara lu, te di baka elangba la, de ah nü, ah ceka ngu. Fï lu la anü angbü endoro ka-ye fi bü andoro, zalü te ngu nzürü tete na 'buru. Ah du koro kpaka Nüwa nda tïne da.

⁸ Fï Nüwa aci nga lu la ma. Fï ah afi nga ngü, gü ba dene, "Ngu ne nzürü dene 'ba eyi fanü fanü na?" Fï ah adu aza mö, atima kpah kpala. ⁹ Fï mö anü akoro kpala, amaka ngu te si ka-ye la fi asi gbü wü sü 'buru. Fï mö la angbü endoro tikpi tikpi, angü e te engu ena atï fefeh na nda ma.

Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpaka wü Nüwa. Fü Nüwa, ayia aü görö zabu la, ato kpa ye, aza mö la di, alügü kpaka ye agbü zabu la.

¹⁰ Fütanga sikipi kpaah lorozi, fü Nüwa adu kpaah atima mö la, de engu du kpaah aceka la ngu. Fü mö la ayia anü kpaah andondoro kpala. ¹¹ Ah te ekoro etamurago, fü mö la alügü nga ye, angbü edu kpaka wü Nüwa. Nüwa te ceka kpi bane de, gbo! te kpa rü te komö mö la. Fü Nüwa awu teke, gü ba, ngu te enzürü fanü. ¹² Fü Nüwa adu kpaah angbü cükü'daye. Fütanga sikipi kpaah lorozi, fü ah adu kpaah atima mö la. Fü mö la adu anü ka-ye tîne kpala 'duwa fi. Ah du koro kpaka Nüwa nda tîne de. Te Nüwa wu ngü la bala, fü ah awu, gü ba, "Ngu la nzürü nza eyi."

¹³ Te ngu la nzürü nza tete na, dela o re ka Nüwa koro eyi kama ma'diya de füh ye biri (601). Gbü re la, gbü gina fe, gbü sikipi kaka-na biri, fü Nüwa ayia asoko nzö zabu la asidi, teka de ni ceka ngü ka ngu la cu de jia ni. Fü ah ayia aceka kpi kpa kötö. Fü ah awu teke, gü ba, ngu nzürü nza eyi 'buru. Fü ah amala, gü ba, "Ah le aci nga tö te ena aürü feke." Fü ah adu angbü teka fe 'basu. ¹⁴ Ah te ekoro gbü fe ka 'basu, gbü sikipi kaka-na teke biri de füh-ye lorozi, tö ürü nza eyi kege.

¹⁵ Te tö ürü nza tete na, fü Me ayia amala ngü fü Nüwa, ¹⁶ gü ba dene, "Mü kö ekö gbü zabu la kötö, de wü wara mü, de wü di mü, de wü wara wü di mü 'buru, ¹⁷ abe kpaah te wü nü, de wü e de te mü za ewü kpaka mü la 'buru. Wü e la kö ekö 'buru kötö, de wüh baya, teka fü ewü adi ezu, da esibi füh kotö ne 'buru." ¹⁸ Fü wü Nüwa ayia akö kötö, de wü wara ye, de wü di ye, kpaah de wü wara wü di ye 'buru. ¹⁹ Fü wü nü, de wü lu, de wü jürü wü e, te ewü di agbü zabu la, akpo angbü ekoro te nga wü 'basu 'basu 'buru.

²⁰ Fütanga ngü la, fü Nüwa ayia aza wü teme, areke gara sü baka *cangali, teka adi egbo nga iri Me tete na. Fü ah aza züka nga nzö wü nü biri biri, kpaah de wü züka wü lu, akoro di, awete. Fü ah aza so ewü, acuru baka takpa fü Mere Me. ²¹ Te Nüwa curu so la tete, fü se e la adu afu akoro kpaka Me. Fü se so la areke gbü gü Me 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Me adu afi nga ngü emaguma ye, gü ba dene, "Ma le tîne adu ato mere kuru te wü kpara füh kotö ne nda-ra de. Angü ma wu eyi, gü ba, wü kpara füh kotö ne ka-wü 'buru esiti. Fingangü ka-ewü ka-ye kü esiti gügü gbü jaji te-wü. Ngü ma, te wüh di bü siti wü kpara la, ma du amörö ewü, anza tanguwa ewü, de wü nü, nda-ra tîne de. ²² Te di bala, wü laki ka wü e füh kotö ne, ena afüfü te-wü akoro 'buru, ba e te ni ngbü ele. Bigü ena akoro anü anza, fü karanga akoro kpaah, anü anza. Sü gagaga ena adi ladü, zü ena adi kpaah ladü. Ra ena adi ladü, biti ena adi kpaah ladü. Wü e la 'buru ena angbü efüfü te-wü, zalü akoro di gbü *adu sikipi, te ni ena agara kotö ne tete na." Dela ngü te Me mala.

9

Dene ngü ka vüngüte ka wü Me ake Nüwa

¹ Fü Me ayia ato wazi fü wü Nüwa de wü di ye, gü ba dene, "Wü di mü ena abi ye, fü ewü asibi asibi füh kotö ne afa sü, teka fü ewü abaya te nga wü sü 'buru. ² Ma o yi eyi baka mere miri gbü nzö wü nü, de wü lu, kpaah de wü si agbü ngu 'buru. Yi ena angbü de mere wazi gbü nzö ewü, fü ewü adi ekpe yi akpe. ³ Baka ta te ma to wü ri zü bete kpa wuru fü wü Adama, de wüh di ezü ne, ütüne ma to kpaah so wü nü la eyi 'buru fü yi, de yi di ezü. ⁴ Duwa ngüte, yi mere e adi ezü de. Yi zü so de ngüte

gbü ye kpah de. Te yi le amörö nü la, ah le de yi wa awa, fü ngüngüte ayuru feke, fü yi adu azü so la.

⁵⁻⁶ Te kpara mörö kiri ye la, ngü kaka ena adi esiti. Angü ah mörö dela kpara, ta te ma mere engu gegege ba ra ne. Teka ngü la, ma ena ato mere kuru te kpara la. Te ah di de nü te mörö kpara me-ye la, ah kpah esiti, wüh ena amörö engu kpah amörö. Anga te ah di de kpara te mörö kiri ye la, wü miri ena amörö engu kpah amörö, da kiri ye la.

⁷ Nüwa, ma ngbü emala ngü fü mü, de wü di mü, gü ba, yi di ebü ye, fü yi asibi gbe gbe gbe, teka de wüh baya, gbü wü sü füh kotö ne 'buru."

⁸ Fū Me adu amala kpah gara ngü fü wü Nüwa de wü di ye la 'buru, gü ba dene, ⁹ "Titine ma le de nih nzö ngüte de nih ma. Fū ra angbü mere *vüngüte ka-yi, kpah de wü kundu yi, te ewü ena akoro sidi nga yi 'buru.

¹⁰ Ma ena adi kpah vüngüte ka wü nü de wü gara wü e, ta te wü di de yi agbü *zabu ne 'buru. ¹¹ Ma le anzö ngüte de yi bala, angü ma le amörö wü kpara, anza tanguwa ewü de wü e 'buru, nda-ra tīne de. Ma du tīne, atima mere siti ngu, te ena asi füh kotö ne sene, ba e ta te ma mere ne, kpah de.

¹²⁻¹³ Amba dene ngü te ma ena amere, teka asere kuru ngü ka vüngüte la fü yi. Angü, te agö yia eyi ekoro la, tere ena amü akoro, akolo tü kpi kpa tikpi. Te di bala, te yi wu tere la eyi kpa tikpi la, yi ena adi efi nga kina ka-ra la. Angü ma mala ta, gü ba, 'Ma ti adu amörö yi de ngu, baka ta te ma mere ne, tīne de.' Ma kina kina la teka fü yi, de wü kundu yi sidi nga yi, kpah de wü gara wü e te ewü endoro andoro füh kotö ne 'buru. Kina ka-ra la ena angbü bala fi mere badi. ¹⁴ Te agö te ebiri la, tere ena angbü ekoro, da ekolo tü agö la. ¹⁵ Te ma wu tere la eyi la, ma ena adu afi nga kina ta te ma kina fü yi, de wü kpara, de wü nü 'buru, gü ba dene, 'Ma ti adu atima agö te ena asi füh kotö ne, amörö wü kpara 'buru ne tīne de,' ne. ¹⁶ Fanü te tere la koro eyi, ma ena angbü efi nga kina, ta te ma kina te-ra di fü yi, de wü gara e füh kotö ne 'buru. Angü kina ka-ra la ena angbü bala, fi mere badi."

¹⁷ Dela ta ngü te Me mala fü wü Nüwa, gü ba dene, "Ni o tere eyi kpa tikpi, baka kuru ngü te ena angbü esere nga kina ka-ni, te ni o esüka ani, de wü kpara, abe te wü gara e te ewü di füh kotö ne 'buru."

Dene ngü ka Nüwa de wü di ye

¹⁸ Wü di Nüwa, de ta te ewü ngbü de ewü agbü zabu ne, ah de wü Seme, Yapete, bete Ama. Ye Ama ta de Kanana. ¹⁹ Wü di Nüwa ta ngbee bata. Mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne, koro 'buru guvu wü di Nüwa de bata la.

²⁰ Nüwa ta de kpara te ngbü esö yi. Ah kpah de gina kpara ta te mere fi. Angü ah ru ta gara rirü agbü yi ka-ye, de iri ye *vinü. Ah ngbü ta emere fi gbü ri vinü la. ²¹ Ta gbü gara ra, fü Nüwa ayia anzö fi ne nda bü anzö 'duwa ba-neh-ene-la. Fū fi ayia agbo engu kpa esa gugu ka-ye. Te engu ngbü era tete, de fi gbü jia ye la, fü bongo kaka-na ayia agbi eküküte na asidi, ace engu ngirimu. ²² Fū yeye na de iri ye Ama ne, * ayia akoro, amaka wö ye, te ra ngbü ngirimu. Fū ah ayia anü amala nga wö ye fü wü di enga ni ye de 'basu ne. ²³ Te wü Seme ake Yapete je ngü la bala, fü ewü ayia aza bongo, abu enzö-kpiri wü, angbü enü di de kürufe wü, teka angü ani ena awu ngirimu eküte wö ani la wu. Fū ewü ayia anü akoro kpaka wö

* 9:22 9:22 Ama de wö ye Kanana.

wü la. Fü ewü aza bongo la, ayia abuka eküte wö wü eta kuru jia wü, areke bongo la eküküte na.

²⁴ Nüwa, fü fi ayia alofo gbü jia mü. Fü mü adu azükü, aje ngü la, gü ba dene, "Angü ye ni, jaji, ngbü tüne emü ni." ²⁵ Fü Nüwa ayia akina nguwa wü Ama de wü di ye, gü ba dene, "Me to mere kuru te wü Ama de wü Kanana teka ngü la. Wüh ena angbü labi ka wü bu wü." ²⁶ Fü Nüwa adu agbo nga iri Me teka Seme, gü ba, "Me di de Seme, da eto wazi ye fefe na. Fü wü Kanana angbü ba labi kaka-na." ²⁷ Fü Nüwa adu kphah amala ngü teka Yapete, gü ba, "Me di kphah de Yapete, de ah di eto züka ngü fefe na 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh ena angbü ka-wü ake Seme gbü sü biringbö. Fü Kanana angbü ba labi esaka ewü 'basu mini."

Dela ta ngü ka Nüwa, fütanga mere ngu, te si füh kotö ne.

²⁸ Fü Nüwa adu amere fütanga mere yi-ngu la, baka wü re kama bata teke 'basu de füh ye nzükpa (350). ²⁹ Fü re ka Nüwa akoro 'buru kama menewa teke 'basu de füh ye nzükpa (950). Fü Nüwa ayia akpi.

10

¹ Dene iri wü kundu ye Nüwa, te ewü di de wü di wü Seme, Ama, bete Yapete, te wüh bi ewü fütanga mere ngu te si ne.

² Dene iri wü di Yapete. Ah de wü Gomere, Magoga, Madayi, Yavana, Tubala, Meseke, bete Tirasaa. ³ Dene iri wü di Gomere. Ah de wü Asekenaza, Rifata, bete Togarama. ⁴ Dene iri wü di Yavana. Ah de wü Elisa, Tarasisi, Kiti, bete Dodana. ⁵ Wüh de wü kpara te ewü ngbü nda-wü era mere yi-ngu. Dela nguwa wü di Yapete. Nguwa ewü la ngbü gbü nga nzö köti ka-wü kpi kpi wü. Mö ka-ewü kphah 'dö kpi kpi ye kpi kpi ye.

⁶ Dene iri wü di Ama. Ah de wü Kusi, Masiri, Puta, bete Kanana. ⁷ Dene iri wü di Kusi. Ah de wü Seba, Avila, Sabete, Rama, bete Sabetaka. Dene iri wü di Rama. Ah de wü Seba ake Dedana.

⁸ Fü Kusi abi kphah gara ye, de iri ye Nimeroda. Nimeroda ta de gina kpara, te di de mere miri, de mere wazi esaka ye fa sü. ⁹ Nimeroda kphah de kpara te ngbü emere wü nü. Fü ah angbü emörö wü nü 'duwa ba-neh-ene-la. Tekaa ngü la, te mü de kpara te ngbü emörö wü nü efa sü la, wü bu mü ena agü iri Nimeroda te mü, gü ba dene, "Mü de kpeke kpara, te ngbü emörö wü nü kphah baka Nimeroda."

¹⁰ Ta te enga gina, sü ka Nimeroda ka-ye agbü Sinara. Ah ngbü ta kpala gbü nzö wü kpara ka wü köti bata, *Babilona,* Ereke, bete Akada. ¹¹ Fü Nimeroda ayia agbü Sinara, anü akoro, azoro sü ka wü Asura. Fü ah aji wü mere köti kpala, ba e bala. Gara de iri ye Nineve, gara de iri ye Robota-İra, gara de iri ye Kala, ¹² gara de iri ye Resene, te di eze ngba wü Nineve ake Kala. Wü köti bata la 'buru ba mere köti biringbö.

¹³ Dene iri wü di Masiri. Ah de wü Ludu, Animo, Labo, Nefetu, ¹⁴ Patarusu, Kasalu, bete Kafatoro. Kafatoro de mere kundu wü Feleseto. ¹⁵ Dene iri wü di Kanana. İri gina ye Kanana de Sidona. İri wü gara ewü de wü Ete, ¹⁶ wü Yebusa, wü Amora, wü Girigasa, ¹⁷ wü Ivo, wü Arako, wü Sino, ¹⁸ wü Aravado, wü Cemaro, de wü Amato. Fütanga ngü la, fü wü nguwa Kanana ayia asibi, abaya gbü mere bi wü sü. ¹⁹ Fü nga nzö köti ka wü Kanana akpo gbü Sidona, anü to kpa gbü Gerara, akoro di zalü agbü Gaza. Fü ah anü to kpa gbü *Sodomo, Gomora, Adema, be kphah te Zeboyima, akoro di zalü agbü Lasa.

* **10:10** 10:10 Babilona kphah de Babela.

²⁰ Dela 'buru iri wü di Ama, de nguwa wü kundu ye, kpah de wü mö te ewü ngbü emala.

²¹ Dene iri wü di Seme, te di de enga ni ye Yapete ne. Seme ta de mere kundu ye wü di enga *Ebere. ²² Wü di Seme ta de wü Elama, Asura, Arafakasada, Ludu, bete Arama. ²³ Wü di Arama ta de wü Uca, Ula, Getere, bete Masa. ²⁴ Fü Arafakasada abi ye, de iri ye Sela. Fü Sela abi ye, de iri ye Ebere. ²⁵ Fü Ebere abi wü ye 'basu. Iri gina ewü de Pelege. Wüh gü iri na bala, angü ta gbü wü re kaka-na, Me baya wü kpara füh kotö ne 'buru. Iri e'ba'basu mbarase la de Yoketana.

²⁶ Dene iri wü di Yoketana. Ah de wü Alemodada, Selefe, Acaramaveta, Yera, ²⁷ Adorama, Uzala, Dikala, ²⁸ Obala, Abimaye, Seba, ²⁹ Ofiri, Avila, Yobaba. Dela 'buru de wü di Yoketana. ³⁰ Nga nzö koti ka nguwa wü di Yoketana kpo agbü Masa, anü to kpa fügö enzö mere gümba, zalü akoro agbü Sefara.

³¹ Dela 'buru iri wü di Seme, de nguwa wü kundu ye, de wü nga nzö koti ka-ewü, kpah de wü mö ka-ewü, te ewü ngbü emala.

³² Dela 'buru nguwa wü di Nüwa, de wü kundu ewü, de nga nzö koti ka-ewü, te di de wü kpara, te ewü sibi füh kotö ne, fütanga mere ngu te si. Te di bala, nih kpah 'buru de wü kundu ye Nüwa.

11

Dene ngü ta te mere te-ye agbü Babilona

¹ Ta gügü, fütanga mere ngu te si ne, mö ka wü kpara ta 'buru biringbö, te wüh ngbü eje ngü gbügbü na esüka wü. ² Fü gara wü kpara angbü ejiji gbü sü la to kpa fügö, da egiri sü ka koti.

Gbü gara ra, fü ewü anü akoro gbü gara züka sü de füh ye kpini baka kpara la. Fü ewü agü iri sü la, gü ba, Sinara. Fü ewü ayia ao koti ka-wü kpala. ³ Fü ewü ayia afi ngü, gü ba dene, "Wayi, dene züka sü. Ani ngbü ka-ani sene. Te di bala, ah le de ani kü'da tö, amere biriki di, azö azö kpo kpo, de ah di kpekpeke baka da. Fü ani aji züka koti ka-ani sene." Fü ewü ayia amere biriki ka-wü, teka afa kambü la di, angü rüvü gbü sü la, te wüh ena afa kambü di ne, nda ma. Fü ewü aza mü te di baka bikü'da la, a'büra füh biriki la, teka de biriki la zoro te-wü, fü ewü angbü kpekpeke. ⁴ Fü ewü adu afi nga gara ngü, gü ba dene, "Ani ji mere kambü, te ena akoro kpa etongo kpi. Ah le de ani mere bala, teka fü iri ani awü gbü wü sü 'buru. Angü te ani baya faaa füh kotö ne la, ah esiti."

⁵ Fü Me ayia awu ngü te wü kpara la ngbü emere ne. Fü ah ayia akoro aceka koti ka wü kpara la, bete mere siti kambü, te wüh ngbü eji ne. ⁶ Me gü ba, "Titine wü kpara ne, nguwa ewü ngbee biringbö. Mö ka-ewü kpah biringbö. Te wüh kpo eyi emere gina ngü bane, te ni tata ewü de la, wüh ena anü de ngü ka-wü la kpa engagira nü. Ngü te ena afa ewü tine ma. ⁷ Amba ni le ngü la bala de. Te di bala, ani nü enü, abaya ewü, de ani o mö ka-ewü kpikpi ye kpikpi ye, teka de wüh mere e aje ngü ka wü bu wü tine de." ⁸ Fü Me akoro, abaya ewü kpah bala. Fü ngü ka koti ka-ewü, de mere kambü la asiti 'buru. Fü ewü abaya tine faaa! ago angbü gbü nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru.

⁹ Dela si-ngü te wüh gü iri sü la tete na, gü ba, *Babilona* ne. Angü gbü sü la, Me fufü mö ka wü kpara, te ewü ngbü ta emala biringbö ne. Fü ah ayia abaya ewü füh kotö ne 'buru.

¹⁰ Dene iri wü kundu ye Seme.

Sidi nga wü re 'basu fütanga mere ngu te si ne, fü re ka Seme ayia akoro kama biri (100). Fü Seme ayia abi ye komoko, agü iiri na Arafakasada. ¹¹ Fü ah amere fütanga ngü la, wü re kama 'buruve (500), fi da ebi gara wü jaji. Fü Seme ayia akpi.

¹² Fü Arafakasada ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de füh ye 'buruve (35). Fü ah ayia abi Sela. ¹³ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama bala de füh ye bata (403), fi da ebi gara wü jaji. Fü Arafakasada ayia akpi.

¹⁴ Fü Sela ayia aga, amere wü re teke biri de füh ye nzükpa (30). Fü ah ayia abi *Ebere. ¹⁵ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama bala de füh ye bata (403), fi da ebi gara wü jaji. Fü Sela ayia akpi.

¹⁶ Fü Ebere ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de füh ye bala (34). Fü ah ayia abi Pelege. ¹⁷ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama bala teke biri de füh ye nzükpa (430), fi da ebi gara wü jaji. Fü Ebere ayia akpi.

¹⁸ Fü Pelege ayia aga, amere wü re teke biri de füh ye nzükpa (30). Fü ah ayia abi Ruu. ¹⁹ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu de füh ye menewa (209), fi da ebi gara wü jaji. Fü Pelege ayia akpi.

²⁰ Fü Ruu ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de füh ye 'basu (32). Fü ah ayia abi Seruga. ²¹ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu de füh ye lorozi (207), fi da ebi gara wü jaji. Fü Ruu ayia akpi.

²² Fü Seruga ayia aga, amere wü re teke biri de füh ye nzükpa (30). Fü ah ayia abi Nayora. ²³ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu (200), fi da ebi gara wü jaji. Fü Seruga ayia akpi.

²⁴ Fü Nayora ayia aga, amere wü re teke biri de füh ye menewa (29). Fü ah ayia abi Tera. ²⁵ Fü ah amere fütanga ngü la wü re kama biri nzükpa de füh ye menewa (119), fi da ebi gara wü jaji. Fü Nayora ayia akpi.

²⁶ Fü Tera ayia aga, amere wü re teke bata de füh ye nzükpa (70). Fü ah akpo ebi ye. Ah bi wü jaji bata, de iri wü Abarama, bete Nayora, bete Arana.

Dela iri wü kundu kundu ye Seme, te wüh bi ewü fütanga mere ngu ta te si ne.

²⁷⁻²⁸ Dene ngü ka wü di Tera.

Wü di Tera ta bata, de iri wü Abarama, Nayora, bete Arana. Wü Tera ngbü ta de wü di ye la agbü gara sü de iri ye Ura.† Fü Arana ayia abi ye, agü iiri na Loto. Fütanga ngü la, fü Arana ayia akpi, ciki gbü sü de te wüh bi engu gbügbü, agbü Ura la, o wö ye na di la ladü de jia ye. ²⁹ Fü wü Abarama ake Nayora aga, akoro cögbörö wü komoko. Fü ewü ayia aza wü wü rüse. Iri wara Abarama ta de Sarayi. Iri wara Nayora nda de Mileka.‡ ³⁰ Amba Sarayi bi ye ta nda de.

³¹ Gbü gara ra, fü Tera ayia aza wü Abarama ake wara ye, bete Loto, te di de kundu ye ne, ace Ura, teka anü agbü tö ka wü *Kanana. Fü ewü

* **11:9** 11:9 Babilona kphah de Babela. † **11:27-28** 11:27-28 Ura ta de 'baranga, te di gbü nga nzö köti ka wü Kasado. ‡ **11:29** 11:29 Wö ye Mileka ta de Arana. Enga ni ye Mileka, tangbase, ta kphah ladü de iri ye Yiseke.

anü, anü, akoro gbü gara sü etüngba, de iri ye Arana. Fü ewü angbü sela.
³² Fü Tera ayia agbe, angü re kaka koro eyi wü re kama 'basu de füh ye 'buruve (205). Fü ah ayia akpi sela.

12

Dene ngü te Me i Abarama tete

¹ Gbü gara sikipi, te re ka Abarama koro tete 'buru baka re teke bata nzükpä de füh ye 'buruve (75), fü Me ayia amala ngü fü Abarama, gü ba dene, "Abarama, mü yia eyia, de mü ce gba mü, de wü mürü mü, de mü go ngbü agbü gara ganzi sü, te ma ena agü tatamu fü mü. ² Te mü le ngü ka-ra la eyi la, ma ena ato wazi fü mü. Fü wü kundu mü abi ye, asibi, afa sü. Fü nguwa yi asibi, akoro ba mere bi nguwa wü kpara. Ma ena ato wazi fü mü, fü iri mü adi ewü awü gbü wü sü 'buru. Fü ra adu angbü eto züka ngü fü mere bi wü kpara teka ngü ka-mü. ³ Mene kpara te ena amere züka ngü fü mü, ma ena amere kpah züka ngü fefe na. Amba mene kpara te ena asiri mü, ma ena akina engu. Ma ena akuwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü ka-mü."

⁴⁻⁵ Te Abarama je ngü la bala, fü engu amere wü ngü la kpah ce 'buru bala.

Fü Abarama ayia agbü Arana sela, aza wara ye, ake Loto, te di de ye enga ni ye ne. Fü ewü akö kpah wü labi ka-wü, te ewü maka de sela ne, de wü nü ka-wü, de wü e ka-wü 'buru, anü di kpa gbü tö ka wü *Kanana. Te wü Abarama nü koro tete agbü tö ka wü Kanana, ⁶ fü ewü ayia aguru sü, anü akoro kpa gbü gara sü kpala de iri ye Sekeme, esa mere rü ka More. Ta gbü wü re la, wü Kanana ngbü ta la fi era köti gbü sü la.

⁷ Fü Me ayia agü tamu ye fü Abarama, gü ba dene, "Te gara, ni ena ato tö ne 'buru fü wü, de wü kundu ye, teka fü ewü angbü gbügbü fi mere badi." Te Abarama je ngü la tete, fü engu adu areke sü baka *cangali, teka agbo nga iri Me tete na, angü Me gü tamu ye fefe na gbü sü engu la.

⁸ Fütanga ngü la, fü Abarama ayia anü to gbü kpa ye ka kokpa, anü akoro kpa enzö gümbe, te di to kpa fügö ka Betele. Fü ah ayia ade mba gugü sela, ezengba Betele ake Ayi. Fü engu ayia areke sü teka adi egbo nga iri Mere Me, da ecu ngü Mere Me sela. ⁹ Fü Abarama angbü fi bü eka te-ye ce ce ce bala, enü kpa edebu sü to gbü kokpa.

Dela ngü ta te Abarama mere, te Me i engu tete, fü ah ayia ace Arana ne.

Dene ngü ta te mere te-ye fü Abarama agbü Ezepeto

¹⁰ Fütanga wü ngü la, fü tala ayia ati gbü sü ka wü Kanana 'buru. Te di bala, fü wü Abarama ayia akpe anü angbü la takü agbü *Ezepeto, teka ngü ka mere siti tala la.

¹¹⁻¹² Baka te ewü yia ngbü enü tete, fü ewü anü akoro gbmari ede Ezepeto. Fü Abarama ayia amala ngü fü wara ye, gü ba dene, "Sarayı deyí, ani koro eyi gbmari ede Ezepeto dene. Te ani ena akoro kpala la, wü kpara ka Ezepeto ena agü jia wü te ye, awu ye, de te ye su afa sü ne. Gümü ye ena ake ewü. Te di bala, te wüh ena awu, gü ba, ni de wati ye la, wüh ena amörö ni teka ngü ka-ye. ¹³ Amba dene mba gara mani, te ani ena amere, teka fü wü kpara ka Ezepeto amere ni areke areke, angü wüh ena amörö ni. Te wüh yi-ta ye la, ye mere e amala fü ewü, gü ba, 'Ni de wati ye,' ne de. Ye mala fü ewü, gü ba, 'Ni ka-ni de enga ni ye.' " Abarama mere ta mani la bala, angü Sarayı su fa sü.

¹⁴ Fū ewü ayia anü akoro kpa gbü Ezepeto. Baka te wü kpara ka Ezepeto wu Sarayī, fū Sarayī ayia asu gbü jia ewü afa sü. ¹⁵ Fū wü angbe cögbörö kpara ka miri ayia kpa awu Sarayī. Fū ewü anü de ngü la, amala fū miri, gü ba, “Ani maka gara ye würüse kpane, te su fa sü!” Fū ewü adu aza Sarayī, anü de engu kpa gba miri. Fū Sarayī ayia angbü kpala.

¹⁶ Fū miri angbü emere ngü Abarama ereke 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah amala, gü ba, “Ni le ase Sarayī wara ni tete na.” Fū engu ato mere bi wü e fū Abarama, baka wü labī, wü kambiliki, wü yiti, kpa de wü nü, te wüh nü fefeh, ba wü dongī bete kamele, teka ngü ka Sarayī.

¹⁷ Fū Me ayia atima mere siti keke agba miri la, de wü kpara ka-ye 'buru, teka ngü ka Sarayī, angü ah ka-ye de wara Abarama. ¹⁸ Te miri wu bala, fū mamaguma ayia anzu. Fū engu adu ai Abarama, amala ngü fefe, gü ba dene, “Mene ngü de te ye mere de ni de bane, ah de ne ngü ne? Ye mala ta fū ni, gü ba dene, ‘Würüse ne de enga ni ni.’ Ye su wu fū ni bala teka ne? Te ye ena amala ta fū ni, gü ba, ‘Sarayī ka-ye de wara ni la,’ ah ena areke ta afa sü. ¹⁹ Ye fiti ni, gü ba, ‘Sarayī ka-ye nda de enga ni ni.’ Fū ye ayia ale, gü ba, ‘Ni za engu eza wara ni tete.’ Dela 'ba züka ngü na? Te di bala, wara ye eyi dene! Ye za engu eza, de wü nü ka-wü!” ²⁰ Fū miri adu atima wü kpara ka-ye, de wüh gī nga Abarama, ce te kaje. Fū Abarama aza wara ye, de wü e ka-ye 'buru, ayia adu ka-wü angbü Kanana.

13

¹ Dela mene ngü ta te mere te-ye fū wü Abarama ake Sarayī agbü *Ezepeto. Wüh yia du ka-wü ta agbü *Kanana, kpa de wü Loto.

Dene ngü ka wü Abarama ake Loto

² Fütanga ngü la, fū wü e ka Abarama ayia asibi tīne afa sü, ah de wü se, kpa de wü nü, ba wü yiti, wü kambiliki, de wü meme. ³ Baka te wü Abarama du koro tete agbü Kanana sela, fū ewü angbü endondoro te nga nzö wü sü sela, zalü anü akoro agbü Betele, gbü sü ta te ewü mere gugü ka-wü tete na te enga gina, ezengba Betele ake Ayī ne. ⁴ Sü engu la, ah ta kpa de sü, te Abarama gbo nga irī Me tete na, te enga gina ne. Fū Abarama adu angbü egbo nga irī Me kpa sela.

⁵ Wü Abarama ngbü ta ejiji te nga wü ndoro la kpa fi bü ake Loto, te di de ye enga ni ye ne. Loto ta kpa de mere bi wü kpara gbü nga ye, kpa de wü nü, ba wü yiti, wü kambiliki, de wü meme esaka ye. ⁶ Baka ta te wü nü sibi esaka ewü, ake afudu ye fa sü ne, sü du be, fū ewü angbü tete 'buru gbü sü biringbö, ne nda tīne de. ⁷ Angü wü kpara ta te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü nü ka Abarama, bete nda Loto ne, du ngbü ewü nga esüka wü, teka ngü ka sü te be de ne. Da ewü ta te ewü ena anü to kpa ekati ne nda ma, angü wü kpara ka Kanana ngbü ta gbü sü la. Wü Pereze ngbü ta nda-wü kpa edebu sü gbü sü la.

⁸ Te di bala, fū Abarama ayia amala ngü fū Loto, agü ba, “Ye ni deyī, ni le fū nga adi engbü esüka ani de. Ngü de te wü kpara ka-ani ngbü ewü nga di esüka wü la, ah de siti ngü. Angü ani ka-ani mürü. ⁹ Te di bala ne, te sü de sene be nda de la, ye ceka la mere siti nga nzö sü, de to kpa fügö ne. Dela 'buru sü, te ani ena angbü gbügbü na. Te ah bala la, ani ye süka ani eye tītīne. Ye ceka nda-ye sü eceka. Te ye ngbü ele nda-ye angbü ciki sene la, ni ena aza nda-ni tīne mene sü, te di to kpa fügö ne. Te ye le di mene sü, te di to kpa fügö ne la, ni ena angbü nda-ni tīne ciki sene. Angü ngü ka nga esüka wü kpara esiti.”

¹⁰ Fū Loto ayia aceka kpī, awu sū ede ngu Yürüdene, te nū koro zalū kpa gbū Sūgara ne. Fū sū engu la ayia atī te nga jījia 'duwa kpini, angū ah ta de zūka sū, te ngu ngbū gbūgbū na fi bū cakō. Ah ta kphah baka sū ka yī, te Me o agbū Edene ne. Ah ngbū kphah baka tō ka wū Ezepepeto, te ngu fa gbūgbū na sū ne. Angū ngū la mere te-ye ta gūgū, o Me siti *Sodomo ake Gomora la de. ¹¹ Te Loto wu bala ne, fū ah ayia afe nda-ye mene sū, te di ede ngu Yürüdene to kpa fūgō ne. Fū ewū ayia aye sūka wū ake afudu ye. Fū Loto ago angbū nda-ye kpala.

Dela ta ngū te wū Abarama ake Loto ye sūka wū tete na. ¹² Abarama ngbū nda-ye ta fi gbū sū ka wū Kanana sela. Fū Loto anū angbū nda-ye ede wū mere kōti te di era ngu. Fū ah ade gugu ka-ye ghamari ede gara mere kōti, de irī ye Sodomo. ¹³ Wū kpara ka Sodomo ka-wū ta siti wū kpara, te ewū ngbū ememere fi bū *siti ngū gbū jia Me.

¹⁴ Ta te Loto go tete gbū nda-ye sū, fū Me ayia akoro kpaka Abarama, amala ngū fefe na, gū ba, “Mū e la jia mū, de mū ceka nga nzō wū sū ne 'buru. Mū ceka la kpī to kpa fūgō, to kpa ekati, kphah to gbū kokpa bete kamisū. ¹⁵ Wū sū de te mū ngbū ceka la, te gara, ma ena ato ato 'buru fū yi, de wū kundu mū, teka fū ewū angbū gbūgbū fi mere badi. ¹⁶ De-ra Me, ma ena ato wazi fū wū kundu mū la, teka fū ewū angbū ebī wū ye, da esibi efa sū, ba zu-tō la. Angū kpara te ena atanga ewū anza ne nda ma. ¹⁷ Te di bala, ah le de mū yia eyia, mū kpo, mū ndoro te nga nzō wū sū la 'buru. Mū ceka reke areke, angū dela eyi sū te ma ena ato fū yi.” ¹⁸ Te Abarama je ngū de te Me mala fū ye de bala ne, fū ah ayia ago agbū Eberone, ade gugu ka-ye angbū kpala, esa mere rū ka kpara de irī ye Mamare. Fū Abarama adu areke sū baka *cangalī kpala, teka adi egbo nga irī Me tete na.

14

Dene ngū ka Abarama ake miri ka Sodomo

¹⁻⁵ Ta gbū wū re la, gara mere miri ta ladū de irī ye Kedora-Lawomera. Ah ngbū ka-ye ta to kpa fūgō, gbū tō ka wū Elama. Ah de mere kpeke miri, de mere bi wū kpara esa lō ye. Fū Kedora-Lawomera aza wū marajūmīya ka-ye, anū de ewū, atī gū gbū nzō mere bi nguwa wū kpara, baka wū kpara ka *Sodomo,* Gomora,† Adema,‡ Zeboyima,§ bete wū Bela.* Fū Kedora-Lawomera ayia afa wū kpara la, adu angbū gbū nzō ewū 'buru de wazi. Fū ah ato rīrī fū ewū, de wūh di eto mere bi jīase fū ni, te nga wū re 'buru. Fū wū kpara la ale, akpo angbū eto jīase la, teka wū re nzūkpa de fūh-ye 'basū. Fūtanga re nzūkpa de fūh ye 'basū, fū nguwa wū miri de 'buruve, te Kedora-Lawomera ngbū gbū nzō ewū ne, adu ace ka-wū kpo da eto jīase fū Kedora-Lawomera. Fū re afū biringbō.

Fūtanga re biringbō la, fū Kedora-Lawomera ayia amala ngū, agū ba, “Te di bala, ni ena ato kuru te wū kpara te ewū gū ba, 'Ani le ngū kanī tīne de,' ne.” Fū wū Kedora-Lawomera ayia abiti te-wū de wū gara wū miri bata, teka de wūh le ta-ngū te ni. Wū miri la ta miri ka wū Sinara† de nda wū Elasara,‡ bete nda wū Goyi.§ Fū ewū adu amaka wazi, teka

* 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka Sodomo ta de Bera. † 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka Gomora ta de Birasa.

‡ 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka wū Adema ta de Sinaba. § 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka wū Zeboyima ta de Semebere. * 14:1-5 14:1-5 Wūh du ngbū ta eī Bela kphah Sūgara. † 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka wū Sinara ta de Amurafera. ‡ 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka wū Elasara ta de Ariyoka. § 14:1-5 14:1-5 Irī miri ka wū Goyi ta de Tīdala.

wü mene wü miri, de te ewü gü ba, “Ani le tîne aje rîri ka Miri Kedora-Lawomera de,” ne. Fû ewü ayia de wü marajümiya ka-wü la, anü atî de gü gbü nzö nguwa wü Refe,* de wü Zuza,† de wü Eme,‡ ayia aza esaka ewü. ⁶ Fû ewü adu kpah, atî de gü gbü nzö wü Oro, kpa fûh da.§ Fû ewü aliki wü Oro zalü akoro di kpa gbü ndu, agbü Eleparana. Fû ewü afa wü Oro. ⁷ Fû ewü adu kpah anü agbü Ene-Misapata,* afa wü Amaleke, de wü Amora† kpah bala.

⁸⁻⁹ Ta te miri ka Sodomo, de wü gara wü miri gbü nga nzö sù la, je ngü la bala, fû ewü ayia abiti wü marajümiya ka-wü, anü akoro gbü mere sù tele tele de irî ye Sidimi.‡ Fû ewü areke te-wü sela, teka atî de gü gbü nzö wü Kedora-Lawomera.

¹⁰ Fû wü Kedora-Lawomera ayia asö gü, afa wü miri ka Sodomo de wü bu ye la 'buru. Fû wü miri ka Sodomo ayia de wü bu ye, auru de woro. Fû miri ka Sodomo ake miri ka Gomora akpe atî gbü wü cudu, te ewü cu fa sù, angü angbe cögbörö wü cudu fa ta gbü sù la sù. Fû wü gara wü bu wü ayia akpe nda-wü to kpa enzö mere gumba, aküwa ka-wü.

¹¹ Fû wü marajümiya ka Kedora-Lawomera ayia arî gbü wü mere kôti ka Sodomo ake Gomora, akö wü e ka-ewü, de wü gara kpara gbü nga ewü 'buru. ¹² Fû ewü ayia azoro kpah Loto, te di de ye enga ni ye Abarama, de wü e ka-ye 'buru, angü engu ra kôti ta ghamari ede Sodomo. Fû ewü ayia anü sù de engu, de wü e kaka-na la 'buru.

¹³ Ta gbü wü lakî la, Abarama ngbü ta la fi esa mere rü ka Mamare ne. Wü Mamare ngbü ta kpah gbü sù la, de wü di enga ni ye 'basu. Ah de wü Esokole ake Anera. Nguwa wü Mamare ta de Amora. Nguwa Abarama nda de *Ebere. Nguwa wü Mamare nzö ta ngüte de wü Abarama.

Fû gara kpara ta te kpe küwa gbü gü la, ayia akoro amala ngü fû Abarama, gü ba dene, ¹⁴ “Wü Kedora-Lawomera koro de gü, siti wü sù ka-ani eyi 'buru. Wüh zoro Loto, nü sù di kpah eyi.” Te Abarama je ngü la, fû engu ayia 'duwa, abiti wü komoko ka-ye, te ewü wu ngü ka gü kpah kpo. Fû ah adu kpah abiti wü vüngüte ka-ye 'buru. Fû ewü ayia, baka wü kpara kama bata nzükpa de fûh ye 'bajena la (318), anü afa nga wü Kedora-Lawomera, zalü akoro di kpa gbü Dana. ¹⁵ Te wü Abarama nü koro tete kpala, fû ah ayia afi nga gara mani. Fû ah ayia aye süka wü kpara ka-ye la, gü ba, “Wü gara fû nda-wü bane, de wü gara fû nda-wü to bane.” Fû ewü ayia gbü biti, anü atî de gü gbü nzö wü Kedora-Lawomera, agüka ewü gbü iri-to. Fû wü Abarama ayia asö gü, afa ewü ka. Fû ewü ayia aliki ewü, anü akoro de ewü nengete kpa gbü Oba.§ ¹⁶ Fû wü Abarama akö wü e de esaka wü Kedora-Lawomera, de ta te ewü kö gbü gü ne 'buru. Fû Abarama adu kpah aza Loto, de wü gara kpara, ta te wüh zoro ewü, de wü würiuse ne 'buru, adu di.

¹⁷ Te Abarama ngbü edu tete, fû miri ka Sodomo ayia anü amaka Abarama kpa te kaje, ede Yerüsalema.* ¹⁸ Miri ka Salema ta ladü de irî ye Meleke-Sadiki. Engu ta de *mürü gele ka Mere Me. Fû Meleke-Sadiki ayia aza e-mazü bete fi *vinü, akoro di, ato fû wü Abarama. Fû ewü ayia azü.

* **14:1-5** 14:1-5 Wüh mere gü de wü Refe ta kpa gbü Asetorata-Karunema. † **14:1-5** 14:1-5 Wüh mere gü de wü Zuza ta kpa gbü Ama. ‡ **14:1-5** 14:1-5 Wüh mere gü de wü Eme ta kpa gbü Save-Kiratema. § **14:6** 14:6 Irî da ka wü Oro ta de Seyira. * **14:7** 14:7 Wüh du ngbü ta eî Ene-Misapata kpah Kadesa. † **14:7** 14:7 Wü Amora ngbü ta agbü Acacona-Tamara. ‡ **14:8-9** 14:8-9 Mere yî-ngu du gbalä sù tîtîne eyi fûh mere sù tele tele la. § **14:15** 14:15 Oba ta gara 'baranga ede Damaseke edebu sù kpala. * **14:17** 14:17 Sù la ka-ye kpa gbü mere kpanguwa ka Save.

19 Fū Meleke-Sadiki ayia asü ngüsü gbü nzö Abarama, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ma ngbü eku gba fū Mere Me, te o tö ake kpī ne, de ah to wazi fū mü. 20 Ma gbo nga iri Me, angü ah to wazi eyi fū mü, fū mü afa wü vügu ka-mü di.” Fū Abarama ayia aza mere bi wü e, de te engu kö gbü nga wü Kedora-Lawomera ne, aye süsüka ba e nzükpa. Fū ah ayia aza bibiri na, esüka wü nzükpa la, ato fū Meleke-Sadiki te iri Me, baka tari-e, teka agbo nga iri Me di.

21 Fū miri ka Sodomu ayia amala ngü fū Abarama, gü ba dene, “Ye za du wü e, ta te wü vügu ka-ani kö esaka ani la, eza fū ye. Ni ele nda-ni bü wü kpara ka-ni, de ye lügü ewü fū ni.” 22 Fū Abarama alügü ngü fefe, gü ba dene, “Ye za wü kpara ka-ye eza, de wü e la 'buru. Ni le aza wü e la nda-ni de, angü ni kina kina eyi, de iri Mere Me, te o tö ake kpī ne, 23 gü ba, ni ti aza e 'duwa kpo de. Te ah ena adi kpah mene engu, te di mba cükü'daye la, ni za nda-ni kpah de. Angü ye ena agü ba, 'Ni to wazi fū ni, Abarama, me-ni.' 24 Ni za nda-ni eyi bü wü e-mazü, de te wü kpara ka-ni la zü te kaje. Wü vüngüte ka-ni, de te ani di de ewü ne, wüh za nda-wü e eza.”

Dela ngü ta te Abarama mere, te engu küwa Loto esaka wü Kedora-Lawomera, te wüh zoro engu tete gbü gü ne.

15

Dene ngü ka vüngüte ka Me ake Abarama

1 Gbü gara sikipi, fū Me ayia akoro kpaka Abarama gbü biti, amala ngü fefe, gü ba dene, “Abarama, mü kpe cürü de. Ma ena adi fū mü ba *vüngüte ka-mü. Fū ra angbü eceka kpī fütanga mü me-ra. Fū ra angbü fū mü baka mere ngisi ka-mü. Fū ra ato mere bi wü züka e fū mü, angü mü to maguma mü eyi fere.” 2-3 Fū Abarama amala ngü, gü ba, “Wayi bala, Mere Miri ka-ra, amba e te mü ena ato fere ne, ah baka neh ene? Angü wü di ra kpah ma ne. Amba, te ma ena akpi la, kpara te ena afi nga ra, areke mbükü ra, neh da? Te wü di engu wüna di 'buru nengete agbü Arana kpala ne? Kpara te ena aza e-nga-kpa ra, te gara, ena adi kpah bü engu cörö ka-ra, te ma ga engu, de iri ye Eliyezere ne.”* 4 Me gü ba dene, “Fanü fanü, engu cörö ka-mü la, ah ti aza wü e-nga-kpa mü, fütanga kö mü me-ye nda de. Kpara ladü te ena aza wü e-nga-kpa mü la sidi nga kö mü. Ah ena adi zu ye mü, te mü ena abī engu cu me-mü.”

5 Fū Me amala ngü fū Abarama, gü ba, “Mü koro la kpa etanü, de mü ceka wü küfara de kpa tikpi ne. Mü ti eyi atanga ewü? Ma ena ato wazi fū mü. Fū wü kundu mü asibi, akoro kpah coboro, baka wü küfara, de te mü eceka ewü etongo kpī ne.” 6 Fū Abarama ato maguma ye fū Me. Fū Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye teka ngü la.

7 Fū Me amala ngü fū Abarama, gü ba dene, “Abarama, mü wu kpo, ga, ma de kpara te ma i mü, te mü ngbü ta agbü Ura kpala. Fū ra amala ngü fū mü, de mü ce sü te wüh bi mü gbügbü na ne, teka fū mü akoro angbü gbü *Kanana sene. Fū ra aceka kpī fütanga yi te kaje la, akoro de yi sene, teka fū ra ato tö ne fū yi, fū yi angbü tine gbügbü na.” 8 Abarama gü ba dene, “Wayi bala, Miri ka-ra, ma ena awu neh baye, ga, mü ena ato tö ne fere, fanü fanü?” 9 Me gü ba, “Mü ena awu ngü la enatikine, angü nih ena anzö ngüte ake nih ma. Mü nü, mü za ca yiti, de re ka-ye bata. Fū mü aza kpah ca meme, de re ka-ye kpah bata. Fū mü aza kpah moko kambiliki,

* 15:2-3 15:2-3 Eliyezere la, wüh bi engu ta gbü gara ganzi sü de iri ye Damaseke.

de re ka-ye kpah bata. Fū mü aza kpah mö ka köti, bete nda gü. Fū mü akö ewü, akoro di, awa fere.”

¹⁰ Kpurutokokpi la, fū Abarama ayia anü aza wü e la 'buru, akoro de ewü, teka amere gele vüngüte ka-wü la di. Fū ah awete ewü, de wü lu 'buru. Fū ah awete so wü nü la 'buru, aye esüsüka 'basu 'basu, ace 'duwa so wü lu. Fū ah adu aza wü so la, ado ewü kpah 'basu 'basu de ze ye, angü gele ka manzö ngüte ka wü kpapa la, ah ka-ye ta bala. Fū Abarama adu angbü kötö. ¹¹ Fū wü nügünü akpo angbü ekoro, teka adoro wü so la. Fū Abarama angbü eliki ewü asidi, zalü anü akoro etamuraگو.

¹² Te ra ngbü etü tete, fū mere ra ayia azoro jia Abarama. Fū sü atü gbü jijia 'duwa mbirri. Fū Abarama angbü eyi ayi, riririri, de mere cürü.

¹³ Fū Me akpo angbü emala ngü fū Abarama, gü ba, “Abarama, mü kpe cürü de. Ma ena angbü baka mere vüngüte ka-mü, fi mere badi. Fū ra ao jia ra eküte mü. Ngü te ma emala fū mü ne, ah de zu ngü, te ena amere te-ye fū wü kundu mü sidi nga mü. Angü te gara, wü kundu mü ena ayia sene, anü akoro agbü gara tö nengete, angbü kpala baka wü ganzi kpapa. Wü kpapa gbü tö la ena afü ewü ba wü labi ka-wü, ato cinga te ewü, teka mere bi wü re, baka re kama bala (400). ¹⁴⁻¹⁶ Fütanga re kama bala la (400), ma ena adu aküwa wü kundu mü la esaka wü kpapa, te ewü ena ato cinga te ewü la, angü ma ena adu ato kuru te nguwa siti wü kpapa la, na cinga te ewü ena ato te wü kundu mü la. Fū wü kundu mü ayia ace tö la de mere tadu. Fū ewü akö mere bi wü e esaka wü vügü ka-wü la. Fū ewü ayia adu akoro gbü tö ka wü Kanana sene. Gbü re engu la, ma ena ato tö ne fū wü kundu mü. Amba ma tö tütine de, angü ma ngbü eci nga wü kpapa ka Kanana. Angü wüh ngbü emere *siti ngü efa sü. Ma gü ba, ma ena angbü la mba cükü'daye feke, anga wüh ena afü maguma wü ya? Te gara, te ewü fū maguma wü de la, ma ena adu aliki ewü sene asidi. Fū ra aza tö ka-ewü ne, adu ato fū wü kundu mü. De-mü, Abarama, mü ena ara füh kotö ne, ayiri ayiri. Te mü gbe eyi la, fū wü kundu mü aceka kpi fütanga mü me-wü. Fū mü amaka kpah wü züka ngü. Fū mü adu akpi tine ferre.”

¹⁷ Baka te sü ti nza tete 'buru 'buru, fū Abarama adu azükü. Engu ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te sila de wa gbü ye, te ngbü eci aci ba ke la. Fū wa la angbü endoro esüka wü so nü, de te Abarama wete ewü, do ne.

¹⁸ Fū Me amala ngü fū Abarama, gü ba, “Ni ena ato tö ne fū wü kundu kundu ye. Fū tö ne angbü ba tö ka-ewü, akpo kü bü era ngu ka wü *Ezepeto, zalü akoro di era mere ngu de iri ye Efürata ne. ¹⁹ Amba enatikine, tö la, ah ka-ye la esaka nguwa wü gara kpapa, de iri ewü wü Kena, wü Keneza, kpah bete wü Kadamona. ²⁰ Nguwa wü Ete, de wü Pereze, bete wü Refe go ngbü eyi kpah 'buru sela. ²¹ Wü gara nguwa wü kpapa, baka wü Amora, wü Kanana, wü Girigasa, bete wü Yebusa kpah 'buru ladü gbü tö la. De-ni, Me, ni ena aliki nguwa wü kpapa la, te gara, gbü tö la 'buru asidi. Fū ni adu ato tö engu la tine fū wü kundu ye de nguwa wü. Fū wü angbü sela fi mere badi.”

Dela ngü ta te mere te-ye gbü sikpi te Me za Abarama ba vüngüte ka-ye tete na ne.

16

Dene ngü ka Abarama ake Agara

¹⁻³ Baka ta te wü Abarama ngbü gbü tö ka wü *Kanana kpala teka wü re nzükpa ne, wara Abarama, de iri ye Sarayi ne, bi ye fefe nda de. Te di bala,

fü Sarayī ayia afi nga gara labi ka-ye de iri ye Agara, te di de egba *Ezepeto ne. Fū Sarayī ayia amala ngü fū watī ye, gü ba dene, “Watī ni deyī, ye ceka la, Me le de ani bi ye ake ye de. Te di eyi bala ne, ye za labi ka-ni, de iri ye Agara ne, eza wara ye tete. Fū wū angbü ake di. E-wu neh da? Me ena ato ye fü ani guguvu na.” Fū Abarama ayia ale. ⁴ Fū Sarayī adu aza Agara, ato fū Abarama, de ah ngbü ba wara ka tete. Fū Abarama angbü ake Agara, awu engu wūrüse tete. Fū Agara ayia amaka bu.

Te Agara wu tīne, ga, ni eyi de bu ni ne, fū engu adu angbü efala Sarayī. ⁵ Fū ngü la adu asiti te Sarayī 'duwa ba-neh-ene-la. Fū Sarayī adu amala ngü fū Abarama, gü ba, “De bane neh ene ngü ne? Dela ngü ka-ye! Angü Agara ngbü efala ni enatikine ne, teka ngü ka-ye. E-to ta wūrüse la fü ye neh da? Ah de ni de? Ah du fü te-ye tīne eyi gbuuu! angbü emü ni, teka te engu du maka ye tīne eyi ne. Dela ngbü zu ngü fanü fanü na? Ah ba ngü de. Me ladü, te ena awu ngü ka-ye la!” ⁶ Abarama gü ba dene, “Ah ba ngü de. Angü Agara de labi ka-ye. Ye za kphä bü Agara, de ye mere engu, ba e te ye ngbü ele, teka de ah je ngü ka-ye.”

Fū Sarayī adu angbü emere Agara tīne 'duwa sisiti. Fū ngü la adu asiti te Agara afa cu sü. Fū Agara adu akpe kpa etü gü, to te kaje te enü agbü Ezepeto.

⁷ Baka te Agara kpe nü kpa etü gü, fū anü akoro kpa fūh du-kpa-ngu, kpa te kaje ka Sura. Fū *Malayika ka Me akoro amaka engu kpala. ⁸ Fū malayika la ayi-tata na, gü ba dene, “Agara deyī, ye koro neh kaye? Ye de labi ka Sarayī de? Ye enü neh kaye?” Agara gü ba, “Ni ngbü ekpe akpe esaka Sarayī.” ⁹ Malayika gü ba, “Mü mere e afi nga ngü, te Sarayī mere mü di, la de, angü Me wu ngü te mere mü la eyi. Mü yia eyia, de mü du kpa ka Sarayī, fū mü adi eje ngü kaka-na. ¹⁰⁻¹¹ Angü mü ena abi ye, fū mü agü iri na de İsimayile.* Fū Me ato wazi fü yi, de wü di enga mü la. Fū ewü abi ye, asibi asibi. Kpara te ena atanga wü ata mü anza, nda ma. Angü Me je gba ka-mü, teka ngü de te ngbü emere mü ne eyi. ¹² Mbarase ka-mü la ena aga, akoro ba siti nü ka gü de gü te-ye. Mbarase la ti ale ngü ka wü bu ye te gara nda de. Wü bu ye ti ale ngü kaka-na kphä de. Engu ena angbü emere gü bü faaa! de wü kpara 'buru. Wü kpara ena angbü ekpü engu 'buru akpü. Engu ena ao köti ka-ye kpikpi ye. Ah ra köti te gara de wü di enga ni ye nda de.”

¹³ Fū komö Agara ayia agu. Fū ah afi, gü ba dene, “De bane ne ngü ne? Ma ena aküwa aküwa? Ma wu dene eyi cu Me de? Me wu cinga ra eyi fanü fanü.” ¹⁴ Fütanga ngü la, fū ewü adu angbü ei du-kpa-ngu, te Agara kpe edede la, gü ba, Biri-Laroyi. Ah baka e te Agara gü ba, “Biri te Me wu cinga ni gbügbü na.” Enatikine du-kpa-ngu la fi ladü ezengba Kadessa ake Berede.

¹⁵ Fütanga ngü la, fū Agara ayia afere nga ye, adu kpa gba Abarama. Fū engu ayia ayaka enga ye la. Fū Abarama agü iri mbarase la, İsimayile, kphä ba e te Me mala fü Agara.

¹⁶ Dela ngü ta te wüh yaka İsimayile tete na. Wüh yaka engu ta, o re ka Abarama koro eyi 'buru teke bala de fūh ye ma'diya (86).

17

Dene si-ngü ka matī esa basa, te Me mala fü Abarama

* **16:10-11** 16:10-11 İsimayile ba e te wüh ena aga, Me wu cinga ra.

¹ Fütanga ngü la, fū re afū ba re nzūkpa de fūh ye bata, o re ka Abarama koro eyi 'buru ba re teke bala nzūkpa de fūh ye menewa (99). Fū Me adu akoro agü tamu ye fū Abarama, amala ngü fefe, agü ba, "Abarama, mü wu kpo, gü ba, ma de Me, te ma di de mere wazi. Mü lala gbü nga ra, fū mü angbü emere fi bü züka ngü gbü jia ra. ² Ma ena angbü emere fū mü kpah fi bü züka ngü, baka ta te ma mala fū mü te enga gina ne, angü mü tīne eyi de *vüngüte ka-ra. Ma ena ato wazi fū mü, de wü kundu mü, fū ewü abī ye, asibi asibi fūh kotō ne afa sū."

³ Te Abarama je ngü la, fū ah abuka gbūra ye kötō, agbo nga iri Me. ⁴⁻⁵ Fū Me arü amala gara ngü fū Abarama, gü ba dene, "Dene kpeke ngü, de te ma ena amere fū mü, angü ma eyi de vüngüte ka-mü. Ma ena afü iri mü de Abarama ne, fū ewü angbü eī mü tīne Abarayama, angü ma ena ato wazi fū mü, fū wü kundu mü asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara. ⁶ Wü kundu mü la ena abī ye, fū ewü asibi asibi afa sū. Fū mere bi nguwa wü miri akoro gbü ewü. ⁷ Baka te nih nzō ngüte eyi ake nih ma, wü kundu mü ena angbü kpah de vüngüte ka-ra fütanga kö mü. Fū ngü la angbü bala, fi mere badi. Fū yi alala, angbü emere fi bü ngü ka-ra. Fū ra angbü eceka kpī fütanga yi. ⁸ Tō ka wü *Kanana, de te mü ngbü gbügbü na la mba takü ne, ma ena ato te gara 'buru fū yi, de wü kundu mü, teka fū ewü angbü gbügbü fi mere badi. Fū ra angbü eceka kpī fütanga yi me-ra."

⁹ Fū Me adu kpah, amala gara ngü fū Abarayama, gü ba, "De-mü Abarayama, ah le de mü lala fi te ngü ka-ra, de wü kundu mü sidi nga mü 'buru, fi mere badi. ¹⁰ Dene eyi gele, te ma to fū yi, teka fū yi adi emere, de wü kundu mü la 'buru. Ah le de wü komoko 'buru di eti esa *basa. ¹¹ Te yi mere bala la, ngü la ena agü tamu ngü fū wü kpara, gü ba, yi de wü vüngüte ka-ra fanü. ¹² Wü kpara gbü nguwa mü 'buru di eti kpa esa *basa, be kpah te wü labi ka-mü 'buru. Ngü la, ah kpo enatikine, de ah nü kpa engagira nü. Wü jaji komoko 'buru, de te wüh ena ayaka ewü, te ewü ra koro eyi sikipi 'bajena la, wüh di eza ewü, egü gbü basa. ¹³⁻¹⁴ Mene kpara te le atī esa basa de, ah mere e adu angbü ba mürü mü tīne de. Angü ah ce da eje riri ka-ra eyi kpo. Te yi ngbü eyi da eti esa basa la, ngü la ena agü tamu ngü fū wü kpara 'buru, gü ba, yi de wü vüngüte ka-ra fanü. Fū ngü la angbü bala fi mere badi."

¹⁵ Fū Me adu amala ngü fū Abarayama, gü ba, "Tekā wara mü de Sarayī ne, ma ena afü kpah iri na, de wüh di eī engu tīne Sara. ¹⁶ De-ra Me, ma ena ato wazi fefe na, fū ah bi ye komoko fū mü. Fū ra ato mere wazi fefe na afa sū, fū ah angbü ata ye mere bi nguwa wü kpara. Fū wü miri akoro kpah 'buru guguvu na."

¹⁷ Fū Abarayama angbü fi bü de gbūra ye kötō, da egbo nga iri Me. Fū Abarayama angbü efi ngü la. Fū ah angbü emü zo emagama ye, gü ba, "Ngü la ena amere te-ye, neh baye baye? Anī gbe ka-anī eyi 'basu mini ake Sara ne. Ni ena adu abī ye tīne sidi sidi, o re ka-ni koro tīne eyi kama biri ne (100), fanü fanü? Te re ka Sara koro kpah eyi teke bala de fūh ye nzūkpa ne (90), engu ena adu abī ye tīne, neh mbi mbi baye baye?"

¹⁸ Fū Abarayama adu afi nga gara ye ye, te Agara, egba Ezepeto, bi fū ye ne. Fū ah ayi-ta Me, gü ba, "Anga İsimayile? Ye to wazi fefe na nda-ye de?" ¹⁹ Fū Me amala, gü ba, "Ngü te ma mala fū mü ne, mü je mbi mbi de? Gina wara mü, Sara ne, ena abī ye komoko fū mü. Fū mü agü

ĩĩri na Yisaka.* Yisaka ena adi emere ngü ka vüngüte ka-nih de esüka nih de nih ma ne, duu me-ye. Ma ena ato wazi fü wü kundu ye Yisaka fi mere badi. ²⁰ Amba teka İsimayile, ma je gba ka-mü, te mü ku tekaka ne kpah eyi. Ma ena ato kpah wazi fefe na. İsimayile ena abĩ wü jaji komoko, baka e nzükpa de füh ye 'basu. Fū ewü angbü 'buru wü miri. Fū wü kundu ye na abĩ ye, asibi kpah afa sü. Fū nguwa ewü akoro ba mere kpeke nguwa wü kpara füh kotö ne. ²¹ Te di bala, kpara te ena adi de vüngüte ka-ra, ah de Yisaka, te Sara ena abĩ engu ne. Ah de İsimayile nda de. Ma ngbü emala fü mü kpekpeke, gü ba, Sara ena abĩ Yisaka engu ne, fütanga re ngbee biringbö." ²² Dela ngü ta te Me mala fü Abarayama, gü ba, "Yisaka ena adi de vüngüte ka-ni." Te Me mala ngü la nza tete, fü ah ayia anü sü ka-ye.

²³⁻²⁷ Fū Abarayama adu amere wü ngü de te Me mala fü ye la, kpah nde 'duwa gbü ra la. Fū ewü ayia anü atĩ esa *basa, de wü ye ye İsimayile, de wü komoko ka-ye, bete wü labĩ ka-ye 'buru, ewü te wüh bĩ ewü kpa gba ka, bete ewü te engu se esaka wü ganzi kpara ne.

Dela ngü ka Abarayama, ta te tĩ esa basa, o re kaka-na koro eyi ba re teke bala nzükpa de füh ye menewa (99). Re ka İsimayile ta nda-ye ngbee nzükpa de füh ye bata. Wüh tĩ ake Abarayama esa basa 'buru gbü ra biringbö. Wü komoko ka Abarayama tĩ kpah 'buru gbü biri ra la.

18

Dene ngü te Me mala fü Abarayama, gü ba, Sara ena abĩ ye

¹ Gbü gara ra, fü Me adu kpah agü tamu ye fü Abarayama. Dela o Abarayama ngbü ta la fi engbü ede mere rü ka Mamare ne. Etü ra engu la, Abarayama ngbü ta efe te-ye esa mbula gugu ka-ye. ² Engu ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te wü komoko bata, te ewü ngbü ekoro kpakaka na. Wü kpara la, ah ka-ye ta de wü Me, bete wü malayika ka-ye 'basu. Amba Abarayama wu bala nda-ye de. Fū Abarayama ayia kurrü, akpe anü amaka ewü kpa te kaje, agü mandĩ fü ewü, ³ gü ba, "Mandĩ fü ye, mere kpara. Wü mere e anye sü gba ni sene bü bala de! Wü ngbü la mba cükü'daye feke. ⁴ Wü nü, wü ngbü la mba kötö, de wüh koro de engu ngü fü wü, teka fü wü azürü lö wü di. De wü du, wü ngbü, wü efe mba te-wü esa rü sene, ⁵ teka fü ewü akoro mba de engu e-mazü fü wü, fü wü amaka la mba wazi feke. Fū wü adu anü sü ka-wü, angü wü koro maka labĩ ka-wü eyi dene." Fū ewü ayia ale ngü la, gü ba, "Wayi, ah de züka ngü."

⁶ Fū Abarayama ayia akpe de woro agbü gugu, kpaka Sara, gü ba, "Ye yia eyia kere, de ye za züka zu, de ye mere kümü fü wü mere kpara de bata ne." ⁷ Fū Abarayama adu kpah, akpe de woro kpa gbü 'baranga ka wü nü ne, aza engu yiti kpala te zege azege de so ye vürü vürü, anü di, ato fü labĩ ka-ye, de engu mörö kere, ah zĩ fü wü ngba ka-ni la. ⁸ Te wüh zĩ wuru la nza tete, fü Abarayama adu aza e-mazü la, kpah bete gara wuru te wüh mere de ngu-ka nü, anü di, areke, ao cu me-ye engagira wü ngba la. Fū Abarayama ayia tĩne, adu angbü kpa esa rü ede ewü sela, emere ngü ewü.

⁹ Fū wü ngba la adu ayi-ta Abarayama, gü ba, "Wara ye, Sara, ladü sela?" Fū Abarayama alügü ngü, gü ba, "Sara ladü kpa esa gugu kpane." ¹⁰ Fū mere ewü la ayia amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Mere züka ngü ladü, te ma le amala fü mü. Sara ena amaka bu, fü ah abĩ ye komoko. Ma wu

* 17:19 17:19 Si-ngü gbu ĩĩri de Yisaka ne, gü ba, ah mü zo.

eyi, gü ba, te ma ena adu akoro sene, gbü mene re te ena akoro ne, Sara ena adi de mbarase la eküte ye.”

Amba Sara, te mü ngbü ka-mü kpa esa gugu de kpala, mü je ngü la eyi. ¹¹⁻¹² Te Sara je ngü la tete, fü ah ayia atı de zo. Kükürü de, angü wü Abarayama ake Sara gbe ka-wü ta nda-wü eyi fa sü. Re ka Sara, ta te ena abi ye, guru sü ka-ye nda kpah eyi. Fü Sara afi nga ngü, agü ba dene, “Ni gbe tıne eyi bane, watı ni, Abarayama, gbe kpah eyi ne. Ni ena amaka ye la neh mbi mbi baye baye?”

¹³⁻¹⁴ Fü Me amala ngü fü Abarayama, gü ba, “Ah mere baye te Sara ngbü emü zo, gü ba, ‘Ni ena abi ye neh mbi mbi baye?’ ne. Ah fı nda-ye, gü ba, baka te ni gbe tıne eyi, ngü la ena afa Me? Wazi Me fa ka-ye sü! Angü ngü biringbö te ena afa Me nda ma! Ni ngbü emala fü ye fanü fanü, gü ba, gbü mene re te ena akoro ne, Sara ena abi ye komoko.” ¹⁵ Fü Sara acere nga ye, agü ba, “Ni mü zo nda-ni de.” Fü Me amala fefe, gü ba, “Ye mü zo di bü eyi.” Dela ngü ta te Me mala fü Sara.

Dene ngü te Abarayama nda'ba te-ye di teka Sodomo

¹⁶ Fütanga ngü la, fü wü ngba de bata la ayia angbü enü to kpa gbü Sodomo. Fü Abarayama ayia agı nga wü ngba la, anü di kpa te kaje la. Fü Me ayia aceka kpi bane, awu Sodomo nengete. ¹⁷ Fü ah angbü efi nga ngü kpa emaguma ye, gü ba, “Ni ena angbü ewo ngü, te ni le amere ne, eküte Abarayama, neh teka ne?” ¹⁸ Ah le de ni mala nga ngü la fefe na, angü engu de züka kpara ka-ni, te ni kına kına fefe na, gü ba, ‘Wü kundu ye na ena asibi afa sü, fü ewü angbü kpah de mere wazi esaka ewü ne. Kpah bala, ni ena aküwa nguwa wü kpara fuh kotö ne nde 'buru te ngü kaka-na,' ne. ¹⁹ Engu kpah de kpara te ni fe engu, o, teka de ah ri wü jaji ka-ye, bete wü kpara ka-ye nde 'buru, teka fü ewü angbü eje riri ka-ni. Te di tıne eyi bala ne, ni ena amere wü ngü 'buru fü Abarayama, kpah baka ngü ta te ni mala fefe na.”

²⁰ Fü Me arü amala ngü fü Abarayama, agü ba, “Ni je nga wü lara bi wü *siti ngü ka wü kpara ka Sodomo ake Gomora, te ewü le ngü ka-ni nda-wü 'buru 'buru de, ne eyi. ²¹ Te di bala, ni ena anü kpala, teka aceka ngü la cu me-ni de jia ni. Te ngü la ngbürü bala fanü fanü la, ni ena acuru sü ka-ewü la, amörö ewü 'buru nde asidi.” ²² Fü Me ayia atima wü *malayıka ka-ye de 'basu ne, de wüh nü kpa gbü Sodomo. Fü wü Me adu angbü ka-wü 'basu wü 'basu ake Abarayama ciki sela.

²³ Fü Abarayama ayia amala ngü fü Me, gü ba, “Mere kpara, mba enga yitangü ka-ra ladü, te ma ele ayi-ta mü di. Te züka wü kpara ladü agbü Sodomo kpala, te ewü mere siti ngü nda-wü de la, mü ena amörö ewü, adünda de wü siti kpara la, kpah 'buru nde asidi? ²⁴ Mere kpara, ma enda'ba te-ra fü mü, gü ba, te mü maka züka wü kpara kpala, te ewü di baka e teke 'basu de fuh ye nzükpa la, mü ena acuru Sodomo kpah acuru? Mü ti ace da ecuru sü la, teka ngü ka züka wü kpara la, de? ²⁵ Angü ah fı te mü ena amörö züka wü kpara la, adünda de wü siti ewü de. Ah ena angbü tıne kpah ba e, te ewü di de siti wü kpara la. Wayi Me, mü ngbü eri wü kpara fuh kotö ne 'buru me-mü, de wüh di emere züka ngü. Te di bala, ma wu eyi, gü ba, mü fı amere siti ngü la bala de.” ²⁶ Me gü ba, “Ah mbi. Te ma maka züka wü kpara kpala, ba e teke 'basu de fuh ye nzükpa la, ma fı acuru sü la tıne de.”

²⁷ Fü Abarayama adu kpah afüwa te-ye, ayi-ta Me, gü ba, “Mere kpara, ma de kükürü e gbü jia mü ba tö. Ma ena angbü embü mü de bala, neh

teka ne? Mba gara engä yitängü ka-ra kpah ladü, te ma ele ayi-ta mü di.
²⁸ Anga te mü maka züka wü kpara bü ngbee teke 'basu de füh ye 'buruve, gara 'buruve tîne eyi ma la. Mü ena acuru sü la fi bü acuru, teka wü kpara ngbee 'buruve, de te ewü di ma la?" Me gü ba, "Ah mbi. Te ma maka züka wü kpara baka e teke 'basu de füh ye 'buruve la, ma curu sü la tîne de."

²⁹ Fü Abarayama adu kpah anda'ba te-ye, aku gba fü Me, gü ba, "Anga te ye maka ewü bü ngbee teke 'basu la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara bü ngbee teke 'basu la, ni ti acuru sü la de."

³⁰ Abarayama gü ba, "Mere kpara, te ni mala kpah mba gara ngü la, ah mere e asifi te ye de. Anga te ye maka bü ngbee teke biri de füh ye nzükpa la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara kpah bü ngbee ba e teke biri de füh ye nzükpa la, ni ti acuru sü la tîne de."

³¹ Fü Abarayama adu kpah ayi-ta Me, gü ba, "Mere kpara, ni de töndö kpara, ni ena agü fü ye, dene tîne neh fe? Anga te ye maka züka wü kpara bü ngbee baka e teke biri la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara baka e teke biri la, ni ti acuru sü la tîne de."

³² Fü Abarayama adu kpah, ayi-ta ngü, gü ba, "Mere kpara, ye mere e aza ngü ne baka siti ngü de. Du ngü ka-ni ngbee biringbö, te ni ena amala fü ye. Anga te ye maka ewü bü ngbee ba e nzükpa la?" Me gü ba, "Ni ena awu ngü la. Te ni maka züka wü kpara baka e nzükpa la, ni ti te ni ena acuru sü la de. Ni ena ace da ecuru sü la, teka züka wü kpara la. 'Duwa te ewü koro te nzükpa nda-wü de la, ni ena acuru sü la acuru."

³³ Dela ngü ta te Me mala ake Abarayama, teka ngü ka Sodomo. Te wüh mala ngü la nza tete, fü Me ayia anü sü ka-ye. Fü Abarayama ayia adu kpa eköti.

19

Dene ngü ta te Me mere agbü Sodomo

¹ Etamurago la, fü wü *malayika de 'basu, ta te Me tima ewü ne, anü akoro agbü *Sodomo. Fü ewü amaka Loto, te ngbü ka-ye emöngiti 'baranga ka mere köti la. Te Loto wu ewü tete, fü ah awu, gü ba, wüh ka-wü de wü ganzi kpara. ² Fü ah agü mandí fü ewü, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü mere kpara, ah ti eyi fü wü alügü nga wü, adu ara kpa gba ni, teka de wüh to mba ngu, fü wü atökö te-wü? De wü ra agba ni sene, teka fü wü ayia gügü kpurutokokpi, anü sü ka-wü." Wüh gü ba, "A'a. Ngü ma. Ani ena ara ka-ani bü te ngambasü sene." ³ Fü Loto amala ngü fü ewü kpekpeke, agü ba, "Te ah bala la, ah ena adi esiti. Wü koro, de wü ra kpa gba ni." Fü ewü adu tîne ale. Fü ewü ayia anü de wü Loto agba ka. Fü wü kpara ka Loto amere kümü fü ewü. Fü ewü ayia azü.

⁴ Fütanga ngü la cükü'daye, o wüh go ra kötö la de, fü wü komoko de gbü Sodomo la aze, afü kere ewü, kerekere gbaa. Wüh koro te nga wü gbü Sodomo sela 'buru, wü ka'dörö de wü cögbörö kpara. ⁵ Fü ewü akpo da ei i, gü ba, "Loto! Loto! Wü komoko, de te ewü koro tîne kpaka ye ne, wüh mbi mbi neh kaye? Ye za ewü, de ye koro de ewü kpaka ani kpakine, de ani o ewü ekürüfe ani ba würüse tete." ⁶ Te Loto je ngü la tete, fü ngü la asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü engu ayia kürrrü, aü möngiti, akoro kpa etanü, adu ani möngiti de kürüfe ye. ⁷ Fü engu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di engä ni ni, wü kpara la, wüh de wü ngba kani. Wü mere e amere mene siti ngü de bala eküte ewü de. ⁸ Wü di ni, wü jaji würüse, ladü sene 'basu, te watí ewü di ma. Te ni ena ato wü jaji würüse la fü wü, fü wü ao ewü ekürüfe wü la, ah reke de? Wü mere e

akpülü wü ngba ka-ni de 'basu ne de, angü dela wü kpara ka-ni, te ewü koro kpaka ni." ⁹ Fü wü komoko ka Sodomo la, alügü ngü, gü ba, "Ye ngbü emala dela mene ngü de baye? Ye koro sene ba ganzi kpara. Ye ena angbü kpah da eto riri fü ani? Ye ka te-ye emöngiti asidi, angü ani ena amere ye enatikine, afa nda wü kpara la!" Fü ewü akpo enzi Loto emöngiti asidi, da ededere engu eküte möngiti, ba e te ewü ena akuru möngiti la akuru.

¹⁰ Fü wü malayika la ayia aü möngiti, agbeke Loto, adu di kpaka wü, kpa esambü la, adu ani möngiti. ¹¹ Fü wü malayika la ayia ani jia siti wü kpara ka Sodomo la 'buru, 'duwa ndunga! Wüh ceka kpi nda-wü tine de. Fü ewü angbü egiri möngiti tine agiri. Fü ewü ace ngü la, ayia adu agba wü.

¹² Fü wü malayika la ayia ayi-ta Loto, gü ba, "Wü gara wü mürü ye kpah ladü gbü Sodomo sene? Te wüh ladü la, de ye nü enü, de ye biti ewü, de wü jaji ka-ye, de wügiri ye 'buru. De ye za ewü, ye kpe de ewü gbü Sodomo sene asidi. ¹³ Angü Me tima ani teka acuru sü ne, teka mere bi siti ngü ka wü kpara de sene, te ewü ngbü emere ne. Ani ena acuru sü ka Sodomo ne acuru enatikine, asiti 'buru nde."

¹⁴ Te Loto je ngü la tete, fü engu ayia anü amala ngü la fü wü jaji komoko de 'basu, ta te ewü dara wü di ye ne. Fü Loto akoro amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü yia eyia kere kere, de wü kpe go ka-wü kpa gbü gara sü, angü Me ena acuru sü ne enatikine." Amba wügiri ye Loto de 'basu la le aje ngü la nda-wü de. Ngü la du ngbü ka-ye gbü jia ewü, ba e te Loto ngbü egbo kala la. Fü Loto ayia adu ka-ye. Fü kpi ayia aseke.

¹⁵ Fü wü malayika la angbü fi bü emala ngü fü Loto kpekpeke, gü ba, "Kere kere! Mü yia eyia! Mü za wü wara mü, de wü di mü 'basu la, fü mü akpe de ewü, angü yi ena akpi de wü siti wü kpara ka Sodomo, te Me ena ato mere kuru te ewü enatikine ne." ¹⁶ Fü Loto adu angbü ka-ye nda la kpah fi bü ejiji. Amba gbü wü ngü la 'buru, Me le ta fi bü eyi, teka ale ta-ngü te Loto. Fü wü malayika ka Me de 'basu la ayia ale kpa Loto, ake wara ka, bete wü jaji kaka-na de 'basu ne, aba esa kpiri wü, afaka gö! Fü ewü ayia akpe de ewü.

¹⁷ Fü wü malayika la amala ngü fü ewü, agü ba, "Yi le woro kere kere, angü yi ena akpi! Yi mere e arü gbmari sene de! Yi mere e aceka kpi sidi nga yi kpah de! Yi le fi bü woro, zalü te yi ena akoro tete, kpa füh wü angbe cögbörö da de kpane, teka fü yi aküwa." ¹⁸ Fü Loto alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Mere kpara, ¹⁹ te wü da de kpala di bü nengete ne, ani ena akoro akoro kpala? Siti ngü ne ena amaka ani etungba, fü ani akpi de? Wü de züka kpara, te wü küwa ani eyi. Te di bala ne, de wü du kpah, wü le mba ta-ngü te ani. ²⁰ Wü wu enga 'baranga 'dongoni de kpane eyi? Wü ti ale de ani kpe, nü ngbü kpala? Angü ah mba gbmari, ani ti eyi akpe akoro kpala mba kere, fü ani aküwa. Wü ti ace 'baranga la de? Angü ah ka-ye mba 'dongoni." ²¹ Wü malayika la gü ba, "Wayi, ani le eyi. Ani ena ace 'baranga la ace, ani curu de. ²² Te di tine eyi bala ne, ye kpe akpe kpala kere kere, angü ani ti amere gara ngü la de, zalü te wü ena akpe akoro kpala feke." Fü wü Loto ayia akpe.

Dela si-ngü te wüh gü iri 'baranga la tete, Sügara, angü Loto mala ta, gü ba dene, "Dela kpah mba enga 'baranga 'dongoni."

²³ Fü Loto akpe akoro kpa gbü Sügara. Ah kpe koro kpala kpurutokopi, o ra te akoro. ²⁴ Fü Me atima wa kpa gbü kpi, te ngbü ekolo etüti koto 'duwa mbii mbii mbii! Fü wa la angbü etüti kpa gbü Sodomo ake Gomora, angbü ecuru sü, enü di 'duwa hawuu! ²⁵ Fü wa la anza wü kpara de wü e, kpah de mene wü e, te wüh ru kpa gbü yi ne, 'duwa 'buti 'buti! Fü

tanguwa wü kpara, de wü e gbü Sodomo ake Gomora, anza 'duwa anza 'buru 'buru!

²⁶ Wü malayika la mala ta ngü eyi fü wü Loto, gü ba, “Te wü te ekpe la, wü mere e arü, aceka kpí kpa fütanga wü de.” Amba wara Loto, ta te mü ngbü ekpe sidi nga wü watí mü ne, fü mü ayia ka-mü, aceka kpí kpa sidi. Fü würüse la afere te-ye 'duwa ciki sela, akoro ba mere teme, bubu ba ngütü avuturu la.

²⁷ Fü Abarayama ayia kpurutokokpi la, anü kpa te sü ta te engu yi-ta Me, teka Sodomo tete na ne. ²⁸ Fü Abarayama arü aceka kpí to kpa gbü Sodomo. Fü ah ayia awu mere siti nguwa kpala sa'di! te gbalá sü 'duwa yere! baka nguwa ndi la!

²⁹ Dela ngü ta te Me curu sü ka Sodomo ake Gomora tete, de mere wa ne. Me küwa ta bü duu Loto, angü ah fi ta nga ngü mürü ka-wü ake Abarayama ne.

Dene ngü ka Loto de wü di ye

³⁰ Fütanga ngü la, fü mere cürü akpo angbü emere Loto. Fü engu adu afi, gü ba dene, “Te ni ngbü gbü Sügara sene, ni ena akpi akpi.” Fü engu ayia aza wü di ye, wü jaji würüse de 'basu ne, anü de ewü kpa füh wü da. Fü ewü ayia angbü ka-wü kpa gbü wü gö kpala.

³¹ Gbü gara sikipí, fü gina ye Loto ayia amala ngü fü enga ni ye, gü ba dene, “Ye ceka la, wö ani te egbe enza dene. Ani ena amere neh baye, te biri komoko di gbü sü ne, te ena aza ani, teka fü ani abí ye, baka wü bu ani ne, ma ne? ³² Te di bala ne, ah le de ani kpürü fi, ato fü wö ani, de ah nzö, ah küya di. Te ah küya eyi la, fü ani ara ekükürufe, teka fü ani amaka ye. Angü tanguwa ani ena anza nza.”

³³ Etamurago la, fü ewü aza fi, ato fü wö wü. Fü ah anzö fi 'duwa baneh-ene-la. Fü fi azoro engu. Fü gina yeye na, ayia anü ara ekükürufe na. Fü ewü angbü ake di. Amba Loto, mü wu ta, gü ba, dene ye ni ne, nda-mü de, ka fi te mü.

³⁴ Kpurutokokpi la, fü gina ye Loto la adu kpa amala ngü fü enga ni ye, gü ba dene, “Enga ni ni deyi, ani ngbü esikine eyi ake wö ni. Enatikine, ah le de ani to kpa mere fi fü wö ani, teka fü ye anü ara ekükürufe na me-ye, kpa baka nda-ni de esikine ne. Fü ani abí ye de wü wö ani, angü tanguwa ani ena anza.” ³⁵ Fü ewü adu kpa, aza mere fi, ato fü wö wü. Te fi zoro engu tete, fü yeye na, jaji ne, anü kpa, ara ekükürufe na. Amba Loto, mü wu ngü la nda-mü kpa fi de, ka fi te mü.

³⁶ Fü wü jaji würüse la ayia amaka bu 'basu mini. ³⁷ Fü lakí ka-ewü ka yayaka ayia akoro. Fü gina jaji würüse la ayia ayaka enga ye, jaji komoko. Fü ewü agü iiri na Müwaba. Müwaba de mere gina kundu ye nguwa wü kpara, te wüh ngbü eí ewü Müwaba ne. ³⁸ Fü enga ni ye na de sidi ne, ayia abí nda-ye ye, kpa ye komoko, agü iiri na Benami. Benami de mere gina kundu ye nguwa wü kpara te wüh ngbü eí Amona ne.

Dela ngü ta te Loto bí wü ye di, eküte wü di ye, wü jaji würüse de 'basu ne.

20

Dene ngü ka wü Abarayama ake Abi-Meleke

¹ Fütanga ngü la, fü Abarayama ayia ace sü ka Mamare, adu angbü enü edebu sü, to gbü kokpa, ade gugu ka-ye esüka wü Kadesa ake Sura, angbü sela. Fütanga ngü la, fü ah ayia anü angbü agbü Gerara. ² Fü Abarayama

ayia afiti wü kpara gbü Gerara sela, gü ba dene, "Angü Sara ka-ye nda de engä ni ni." Miri ka Gerara ta ladü de iri ye Abi-Meleke. Fü Abi-Meleke ayia aje nga Sara. Fü engu atima wü kpara ka-ye, de wüh nü, wüh za Sara, koro di fü ni.

3-4 O Abi-Meleke ngbü ake Sara la de, fü Me ayia akoro kpakaka na gbü roto, amala ngü fefe, gü ba, "De-mü, Abi-Meleke, mü kpi ka-mü ne eyi akpi dene, teka ngü ka würüse de te mü za ne. Ah de *siti ngü, angü würüse la, ah de kükürü würüse nda de. Ah ka-ye da wara Abarayama. Te di bala, ngü la siti gbü jia ra eyi fa sü! Ma kina yi eyi, de wü kpara ka-mü 'buru, gü ba, yi ti abi ye tine de!" Abi-Meleke gü ba, "Mere kpara, ye ena amörö tanguwa ani, anza, neh teka ne? Ni ngbü ake würüse la nda-ni la de! 5 Amba Abarayama fiti ni me-ye, gü ba, 'Sara ka-ye nda de engä ni ni.' Fü Sara amala kphah bala, ga, 'Abarayama ka-ye de engä ni ni.' Te di bala, ni ena awu ngü la ta, mbi mbi neh baye baye, gü ba, engu de wara Abarayama? Ni ka-ni de züka kpara, angü wü Abarayama fiti ni me-wü. Amba ni mere siti ngü ake di nda-ni la kphah de." 6 Me gü ba dene, "Mü mala zu ngü. Ma wu kpo, ga, mü wu ta, gü ba, würüse la de wara Abarayama, ne de. Kphah bala, mü ngbü ake würüse la de, angü ma tiri kaje fü mü me-ra. 7 Te di bala ne, ah le de mü za würüse la, mü lügü engu fü Abarayama. De mü yi-ta Abarayama, de ah ku gba fere teka mü. Angü ah ka-ye de *mürü dofo ka-ra. Te mü lügü wara ka eyi fefe na la, ah ena angbü de tadu. Fü ah aku gba fere, teka fü ra aküwa mü. Amba, te mü lügü Sara enatikine fü watı ye na de la, mü ena akpi, de wü kpara ka-mü nde 'buru." Dela ta ngü te Me mala fü Abi-Meleke gbü roto.

8 Kpurutokokpi la, fü Abi-Meleke ayia abiti wü cögbörö kpara ka-ye, amala nga roto la fü ewü. Fü mere cürü ayia ari te ewü. 9 Fü Abi-Meleke ayia atima ngü gbü nga Abarayama. Te Abarayama koro tete, fü Abi-Meleke ayia amala ngü fefe, gü ba, "Abarayama deyi, ye fiti ni, gü ba, würüse ne de engä ni ni, neh baye baye? Ye mere de ni de bala, neh ene ngü ne? Ye za mere kuru ne, koro di fü ani bane, neh teka ne? Ni mere ta fü ye mbi mbi ne ngü ne? Kpara emere ngü bala 'ba amere na? 10 Ye mere mene ngü la bala, neh teka ne?"

11 Abarayama gü ba, "Ni cere nga wara ni bala kükürü de, angü ni ngbü efi, gü ba, wü kpara de gbü sü ne, wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de. Ni fi, ga, wüh ena amörö ni, teka aza wara ni ne. 12 Ah nda ngbürü fanü, Sara ka-ye nda de engä ni ni, te wö ani bi engu guvu gara würüse. Fü ni adu aza engu wara ni tete. 13 Angü, ta gügü, Me mala ngü fü ni, de ni ce gba wö ni, de ni nü, ni ngbü agbü ganzi tö. Tekä ngü la fü ni angbü ejiji tikpi tikpi, ba e dene. Te di bala, fü ni amala fü wara ni, gü ba, 'Gbü wü sü 'buru, te ani ena akoro tete, ye mere e amala, gü ba, "Ni de watı ni," ne de. Ye cere nga ni acere, gü ba, "Ni ka-ni nda-ni de engä ni ni." Angü dela mba ngü, te ena ale ta-ngü te ni, fü ni küwa.' "

14 Fü Abi-Meleke aza wü kambiliki, wü yiti, bete wü labi, ayia ato fü Abarayama. Fü ah ayia kphah aza Sara, alügü fefe na. 15 Fü Abi-Meleke amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Nzö sü de te ye ngbü eceka dene 'buru, ah esaka ni. Te ye maka mene sü, te ereke gbü jia ye la, de ye o gba ye gbügbü na."

16 Fü Abi-Meleke adu amala ngü fü Sara, agü ba, "Ye ceka la mere bi wü e, de te ni to fü engä ni ye la, ah ena akoro akoro 'buru ba jiase kutu biri (1000). Ni to wü e la 'buru, teka fü wü kpara awu, gü ba, dürü ngü, ta

te ni düürü eküte ye ne, ah nza eyi. Angü ah ta de düürü ngü ka-ye nda de. Ah ta de düürü ngü ka-ni."

¹⁷⁻¹⁸ Fū Abarayama adu aku gba fū Me teka wū Abi-Meleke, de Me küwa ewü. Angü Me kina ta wū Abi-Meleke, de wū wara ye eyi 'buru, gü ba, wüh ti abi ye tine de. Amba, baka te Abi-Meleke lügü Sara tete na, fū Abarayama ayia aku gba fū Me, fū ewü adu abī ye.

21

Dene ngü teka yayaka ka Yisaka

¹ Fū Me ayia ato wazi fū Sara, kpah baka e, ta te engu mala fū Abarayama te enga gina ne. ²⁻⁵ Fū Sara ayia amaka bu. Fū laki kaka-na teka ayaka, ayia akoro, kpah baka ngü ta te Me mala fū ewü ne. Sara bī ye la fū Abarayama tine gbü gbe ye, o re ka Abarayama koro eyi 'buru kama biri (100). Fū mbarase la ara akoro sīkpī 'bajena. Fū Abarayama ayia aza engu, agü esa *basa, angü dela gele ka-ewü, baka e ta te Me mala fū ewü ne. Fū Abarayama ayia agü iri mbarase la, Yisaka.*

⁶⁻⁷ Fū Sara adu angbü de mere tadu, teka ye, de te engu bī ne. Fū engu angbü emü zo, gü ba, "Me de mere e! E-wu ta, gü ba, ma ena abī ye bane, neh da? De te ma gbe tine eyi ne! Ceka la eceka! Ngü te Me mala ne koro eyi ngbürü bala! A bī ye eyi ake Abarayama tine gbü gbe a dene!" Fū Sara ayia abī ci, gü ba,

"Me to mere tadu eyi fere!

Ma bī ye komoko eyi fanü fanü dene!

Te yi ena aje ngü ne, yi koro 'buru,
de nih mü zo ka tadu de nih ma!"

Dene ngü te Sara liki wū Agara ake İsimayile

⁸ Fū Yisaka ayia aga. Fū ni ye na ayia atiri ka tete. Gbü sīkpī te Yisaka ce ka tete na la, fū wö ye na ayia amere mere karama, teka ngü la. Angü dela ta gele ka-ewü. ⁹ Fū Sara aceka kpī bane, awu İsimayile, enga Agara,† te du ngbü efala Yisaka afala. ¹⁰ Fū Sara asü 'duwa asü kpaaa! de gü eküte İsimayile. Fū ah amala ngü fū Abarayama, gü ba, "Ape! Ni mbü tine eyi, esaka labi ne ake enga ye! Ye liki ewü eliki. Kükürü de, angü Yisaka ena aza e-nga-kpa ye, te gara me-ye, fütanga kö ye. İsimayile ti aza e-nga-kpa ye nda 'buru 'buru de! Ye liki engu eliki!" ¹¹ Fū ngü la asiti te Abarayama 'duwa ba-neh-ene-la, angü İsimayile kpah de yeye na.

¹²⁻¹³ Fū Me akoro amala ngü fū Abarayama, gü ba, "Abarayama deyī, ye mere e afi nga ngü, teka Agara ake İsimayile de, angü ni ena aceka kpī fütanga ewü me-ni. Ye mere kpah baka e te Sara ngbü ele la. İsimayile ena ago angbü nengete, kpa gbü gara sü. Fū ni ato wazi fefe na, teka ngü ka-ye. Fū ah abī wü ye, asibi asibi. Fū ni afü wü di İsimayile ba mere nguwa wü kpara, gbü nzö wü kpikpi wü. Amba mene wü kundu kundu ye, te ni mala nga ewü fū ye ne, wüh ena abī ewü gbü nguwa *Yisaka. Angü ni fe ka-ni Yisaka."

¹⁴ Fū Abarayama ayia gügü kpurutokokpī, aza wü e-mazü, bete mere kölökö, de ngu gbü ye, ayia ato fū Agara. Fū engu ayia ato kaje fū wü Agara ake İsimayile, gü ba, "Wü yia eyia, wü go, wü ngbü kpa te gara

* **21:2-5** 21:2-5 Yisaka baka e te ewü ga, ah mü zo. † **21:9** 21:9 Agara de egba Ezepepo. İsimayile de enga Agara, te ewü bī ta ake Abarayama.

sü nengete." Fü wü Agara ayia ago ka-wü kpa gbü gü, to anga Biri-Saba. Fü ewü angbü ejiji gbü sü la.

¹⁵ Fü ngu de te Abarayama to fü ewü gbü kölökö ne ayia anza. Fü gümü ngu ayia akpo angbü emere ewü. Mbarase yia ekpi akpi ka gümü ngu. Fü ngü la ayia ake te ni ye na. Fü ah ayia ace İsimayile esa rü sela. ¹⁶ Fü ah ayia anü angbü ka-ye mba canza kpa engagira nü. Fü ah akpo angbü enda'ba te-ye, gü ba, "Ööö, engä ni te ekpi! Ni ena amere dene baye? Ni le aceka jia engä ni, te ena akpi ka gümü ngu, ne de." Fü engu atü 'duwa eku mere gba.

¹⁷ Fü Me ayia aje gba, te İsimayile ngbü eku kpa esa rü la. Fü ah ayia atima *malayika ka-ye kpaka Agara, de ah mala ngü fefe na, gü ba, "Agara deyü, ah de ne ngü ne? Ye mere e akpe cürü de, angü Me je gba ka engä ye, de te ngbü eku kpa esa rü de kpala, ne eyi. ¹⁸ Engä ye ti akpi nda de. Me ena ato wazi fefe na, fü ah abü mere bi nguwa wü kpara. Te di bala, ye mere e akpe cürü de. Ye yia eyia, de ye du, ye e engu tikpi, angü ah ena küwa." ¹⁹ Fü Me ayia agü tamu gara du-kpa-ngu, te di kpala fü Agara. Fü Agara ayia aceka kpi bane, awu du-kpa-ngu la. Fü ah ayia aza mere kölökö la, anü ase ngu la gbügbü cere! Fü ah adu di, ato fü İsimayile. Fü İsimayile ayia anzö ngu la, fü ah ayia tîne aküwa.

²⁰⁻²¹ Fü Me angbü fi ele ta-ngü te İsimayile. Fü İsimayile ayia aga, akoro mere komoko. Engu ta de kpara te ngbü emörö wü nü de diri 'duwa bahene-ene-la. Fü ni ye na ayia ase würüse fefe na, kpah egba Ezepeto. Angü Agara ta kpah de egba Ezepeto. Fü ewü ao köti ka-wü kpa etü gü, agbü Parana.

Dene ngü te wü Abarayama reke ezengba wü ake Abi-Meleke

²² Abi-Meleke ta de miri ka wü Feleseto. Gbü gara sikipi, fü Abi-Meleke aza gara mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, de iri ye Fikola. Fü ewü ayia ake di, anü amaka Abarayama kpa gbü Biri-Saba. Fü Abi-Meleke amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Mere kpara, ma wu kpo, ga, Me ladü ake mü. Ah ngbü eto wazi fü mü, gbü wü ngü 'buru, de te mü ngbü emere ne. ²³ Te di bala, ma ngbü ele de mü kina kina te iri Me, ga, mü ti te gara, adu afiti ra tîne de. Mü ti afiti wü di ra, de wü kundu ra tîne kpah 'buru nde de. Ah le de mü kina kina te iri Me bala. Angü ma mere züka ngü eyi fü mü. Te di bala, de mü mere kpah züka ngü fere, de wü kpara ka-ra, gbü sü ne 'buru." ²⁴ Abarayama gü ba, "Wayi, ni le ngü la eyi."

²⁵ Fü Abarayama ayia amala gara ngü fü Abi-Meleke, gü ba, "Gara engä ngü kpah ladü, te ngbü eke te ni, angü wü kpara ka-ye za du-kpa-ngu ka-ni, de te wü kpara ka-ni ji ne eyi." ²⁶ Miri Abi-Meleke gü ba, "Amba ni wu mene kpara, de te mere ngü la, nda-ni de. Ni je ngü la kpah bü eyi gömö ye dela. Angü ye ce ta da emala ngü la fü ni gügü, teka ne? Te ah bala, ani ena areke ngü la enatikine." ²⁷ Fü Abarayama ayia aza wü kambiliki, bete wü yiti, ato fü Abi-Meleke. Fü ewü ayia anzö ngüte ake di.

²⁸ Fü Abarayama adu kpah aza gara wü kambiliki ba e lorozi, areke ewü, ao kpi kpi wü. ²⁹ Te Abi-Meleke wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Ngü teka wü kambiliki de lorozi de kpane, neh mbi mbi baye?" ³⁰ Abarayama gü ba, "Ma to wü kambiliki la eyi fü mü. Mü za ewü eza, teka fü wü kpara awu, gü ba, ma ji ta du-kpa-ngu la me-ra." Fü Abi-Meleke ayia ale ngü la. ³¹⁻³² Fü wü Abi-Meleke ayia alügü nga wü, adu de wü mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, agba wü.

Dela si-ngü, de te wüh gü iri sü la tete, gü ba, Birī-Saba. Angü dela sü ta te wü Abarayama nzö ngüte tete ake Abi-Meleke.

³³ Fütanga wü ngü la, fū Abarayama ayia aza gara zūka rü, aru gbü Birī-Saba sela. Fū engu ayia agbo nga iri Mere Me, te ngbü engbü fi mere badi ne. ³⁴ Fū Abarayama ara kōti gbü sü ka wü Feleseto sela teka mere bi wü re.

22

Dene ngü te Me re maguma Abarayama di

¹ Fütanga ngü la, te Yisaka ga koro tete mba memere, fū Me ayia are maguma Abarayama. Fū Me akoro ai Abarayama, gü ba, "Abarayama! Abarayama!" Fū Abarayama ayia ale ngü, gü ba, "Waye!" ² Fū Me amala ngü fefe, gü ba, "Mü za ye mü de Yisaka, te mü le engu fa sü ne, fū mü anü di agbü tö ka wü Moriya, teka fū mü awa engu amörö, acuru fere baka la'bi. Sü de te ma le de mü mere ngü la tete, ma ena agü tatamu na fū mü. Sü engu la ena adi kpa füh mere da de kpala." Fū Abarayama ayia ale ngü la. Fū kpī ayia aseke.

³ Kpurutokokpī la, fū Abarayama ayia anü da egiri ci-wa, teka acuru Yisaka fefe na fū Me, de mere fīngängü emaguma ye. Fū ah ayia aza ci-wa la, ai ao füh dongi ka-ye. Fū Abarayama ayia ake Yisaka, bete wü labi ka-ye 'basu, abe kpah te dongi la, anü agbü sü, de te Me mala nganga na fefe na ne.

⁴ Fū ewü anü, anü, anü, ara te kaje 'basu. Fū Abarayama ayia aceka kpī, awu sü de te Me mala nganga na ne, nengete kpa engagira ye kpala. ⁵ Fū Abarayama ayia amala ngü fū wü labi ka-ye de 'basu ne, gü ba, "Wü ngbü nda-wü sene, de wü dongi ka-ni ne. Ani enü me-ani ake ye ni, kpa füh da de kpala, teka aku gba fū Me. Fū ani adu akoro."

⁶ Fū Abarayama ayia aza ci-wa, de te engu ena acuru kö Yisaka fefeh na ne, ao gbü nzö Yisaka, de ah bi. Fū Abarayama aza nda-ye nye-wa bete mere maguruma. Fū ewü ayia anü sü ake ye ye. ⁷ Te wüh ngbü enü tete, fū Yisaka ayia ayi-ta wö ye, gü ba, "Wüba," Fū Abarayama ale ngü, agü ba, "Waye, ye ra, ah mere baye?" Yisaka gü ba, "Wüba, ma bi ci-wa eyi dene. Nye-wa kpah eyi ladü ne. Anga kambiliki de te nih ena awa, amörö fū Me ne, di nda neh kaye?" ⁸ Fū Abarayama alügü ngü fū ye ye, gü ba, "Enga ra, Me ladü. Ah ena ato kambiliki fū nih me-ye." Fū ewü angbü fi bü enü ka-wü.

⁹ Te wüh nü koro tete kpa gbü sü, de te Me mala nganga fū Abarayama ne, fū Abarayama ayia abiti teme, afa e ba *cangali la. Fū ah ayia andrü ci-wa la ezeze na. Fū ah adu azoro Yisaka, ai gö gö gö! Fū ah abi engu, ao kpa füh ci-wa la. ¹⁰ Fū ah ayia ato kpa ye, aza mere maguruma kaye, de ni wa Yisaka, amörö di. ¹¹ Te Abarayama yia za maguruma tete, de ni wa Yisaka, fū Me ayia ai engu kpa gbü kpī, gü ba, "Abarayama! Abarayama!" Fū Abarayama ayia ale ngü. ¹² Fū Me amala ngü fefe, agü ba, "Mü mere e amörö ye mü de. Ma wu eyi kpo, gü ba, mü le eyi ato ye mü, te di de kporo maguma mü ne, fere. Ma wu kpah eyi kpo, gü ba, mü le ngü ka-ra eyi fanü fanü de maguma mü 'buru."

¹³ Fū Abarayama ayia, de ni ceka kpī bane de, gbo! te mere moko kambiliki, te didi ngili angili. Didi lala eyi gbü wü rü. Fū Abarayama ayia anü agbi di kambiliki la, gbü rü la asidi. Fū ah adu aza kambiliki la, anü amörö, acuru fū Me da ye ye la. ¹⁴ Dela si-ngü de te Abarayama gü

iri sü la tete, gü ba, Yakova Yire. Ah ba e te wüh gü ba, “Me ena ato e fere me-ye.” Akoro enatikine, wü kpara ngbü emala, gü ba, “Mere Me ena ato e fü ani gbü sü la kpah bala.”

¹⁵ Te Abarayama curu kambiliki la nza tete, fü Me adu kpah ai engu, ¹⁶ gü ba, “Abarayama, mü je la ngü ka-ra, te ma emala fü mü ne. Ma wu eyi kpo, gü ba, mü ngbü eje ngü ka-ra aje. Angü mü le tine eyi ato ye mü fere, te di fü mü ba kporo maguma mü ne. Te di eyi bala ne, de-ra Me, ma kina kina eyi te iri ra, ¹⁷ gü ba, ma ena ato wazi fü mü afa sü, teka de wü kundu mü sibi asibi fa sü, akoro ba wü küfara, anga zu-tö. Fü ewü adi ba kpeke wü kpara, adi eza sü esaka wü vügü ka-wü. ¹⁸ Ma ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, teka ngü ka-wü kundu mü la. Dela ngü te ma ena amere fü yi, angü mü le ngü ka-ra eyi.”

¹⁹ Te Me mala ngü la nza tete, fü wü Abarayama ayia ake Yisaka, adu kpa esangü da, kpaka wü labi ka-wü, te ewü ngbü eci nga ewü la. Fü ewü ayia alügü nga wü, adu agbü Biri-Saba, angbü kpala.

Dene iri wü jaji ka engu ni ye Abarayama

²⁰ Fütanga ngü la, fü Abarayama aje ngü, gü ba, “Gara engu ni ni de iri ye Nayora ne, gina wara ka de iri ye Mileka ne, bi wü jaji eyi fefe.” ²¹ Iri wü jaji, de te Mileka bi ewü ne, iri gina de Uca, iri wü gara de wü Buza, Kemule, * ²² Kesede, Azo, Piledasa, bete Yidirafa, ²³ be kpah te Betuwele. Betuwele engu la ta de wö ye Rebeka. Dela iri wü jaji, de te Mileka bi fü Nayora, engu ni ye Abarayama. Wü jaji la ta 'buru 'bajena.

²⁴ Fü Nayora abi kpah gara wü jaji bala, ake gara wara ye, de iri ye Ruma ne. Iri wü jaji la ta de Teba, Gama, Tasa, bete Maka. Dela 'buru iri wü jaji ka Nayora, engu ni ye Abarayama.

23

Dene ngü teka mbükü Sara, wara Abarayama

¹ Fü Sara ayia agbe, o re kaka koro tine eyi 'buru kama biri teke biri de füh ye lorozi (127). Fü engu ayia akpi. ² Ah kpi kpa gbü Eberone, * gbü tö ka wü *Kanana. Fü Abarayama aku gba kô wara ye sela 'duwa ba-neh-ene-la.

³ Fü Abarayama ayia afi nga ngü teka sü te ni ena ati wara ni gbügbü, angü ta gbü wü re la, wüh ngbü ta eti kpara duu gbü gö da. Fü Abarayama ayia gbü gba sela, anü kpaka wü di engu Ete, amala ngü fü ewü, gü ba, ⁴ “Wü ceka eceka, titine wara ni kpi eyi. Ni gbü sü ka-wü sene ba ganzi kpara, te ni ngbü engbü sene mba takü. Te di bala ne, ni ena anü ati wara ni, neh to kaye? Wü ti eyi ato mba engu sü fü ni, fü ni ati engu gbügbü na?” ⁵ Fü wü di engu Ete la alügü ngü fefe na, gü ba, ⁶ “Mere kpara, ye gbü jia ani ba mere kpara ka Me. Te di bala ne, ye ceka kpah bü mene sü de te ena ati te nga jia ye, fü ye ati wara ye gbügbü na. Kpara te ena atiri sü te ye nda ma.” ⁷ Fü Abarayama ayia akö ca-e engagira wü di engu Ete la asidi, adu amala ngü fü ewü, gü ba, ⁸ “Te wü le ngbüri eyi de ni ti wara ni sene la, wü yi-ta Efürona, ye Cowara, ⁹ de engu to sü ka-ye kpa füh mere da, te wüh ngbü ei, ga Makepela, de gö ye ne, fere. Mere da engu la, ah ladü to kpa enzö yi kaka-na la. De wü yi-ta Efürona, de engu mala ngü la

* **22:21** 22:21 Kemule bi ta gara ye de iri ye Arama. * **23:2** 23:2 Ta gbü wü re la, wüh ngbü ei Eberone, gü ba, Kiriyota-Aruba.

cu de komö ye, gbü jia wü 'buru. Fü ni adu tîne, ato jiase fefe na, kpah baka e te engu ngbü ele. Fü ni anü ati wara ni kpala.”

¹⁰ Baka te Abarayama ngbü emala ngü la tete, amba Efüröna ta kpah ladü esüka wü bu ye, wü di enga Ete, gbü sù ka mabiti ka-wü, emö 'baranga sela. Fü Efüröna ayia amala ngü fù Abarayama, gbü jia wü bu ye la kpah 'buru, gü ba, ¹¹ “Wayi, mere kpapa, ah nda ngbü bala, ni ena ato da ka-ni la, de wü gö ye la, nde 'buru fù ye kükürü. Ni to eyi fù ye, de ye ti wara ye gbügbü na, kpah gbü jia wü mürü ni dene 'buru.”

¹² Fù Abarayama adu kpah, akö ca-e engagira wü di enga Ete la. ¹³ Fù Abarayama adu alügü ngü fù Efüröna kpah 'duwa gbü jia wü kpapa la, gü ba, “Ah bala de. Ni ena ato jiase, ase sù la di, fù ah angbü tîne sù ka-ni tete. Ye za jiase ne eza.” ¹⁴ Fù Efüröna alügü ngü fefe, gü ba, ¹⁵ “Te ah bala la, ah mbi. Ah le de ani reke ngü la, teka de ani o fingangü ka-ni 'buru biringbö. Te ye le eyi ato jiase fù ni la, ah le de ye to mbürükü se kama bala (400). Ngü ka jiase la, ah de mere ngü nda kpah de. Ye eza nda-ye bü sù la, de ye ti wara ye gbügbü na.” ¹⁶ Fù Abarayama ayia ale ngü ka Efüröna la. Abarayama ngbü etanga jiase la, ba e ta te wüh ngbü etanga jiase, gbü mene wü re engu ta de kpala. Fù engu ato ngbü se kama bala (400) fù Efüröna, kpah 'duwa ce baka e, ta te Efüröna mala nganga gbü jia wü kpapa ne.

¹⁷⁻²⁰ Fù Abarayama ayia ati wara ye, gbü tö ka wü Kanana sela, gbü sù te wüh ngbü eï, ga, Makepela ne. Ah ti engu gbü gö da, angü gele ta gbü mene wü re la ka-ye bala.

Dela ngü ka sù ta te Abarayama se esaka wü di enga Ete, te wüh ngbü eï, ga, Makepela, te di ede Mamare to kpa fügö ne. Abarayama se ta sù la de wü gö da, de wü rü de gbü sù la 'buru. Ah se ta sù la esaka Efüröna, de mere bi jiase, gbü jia wü di enga Ete, de wü angbe cögbörö kpapa ka-wü nde 'buru. Fù sù la adu angbü tîne fi badi, sù ka Abarayama, te engu ngbü eti wü mürü ye gbügbü na.

24

Dene ngü teka Rebeka, wara Yisaka

¹ Me ngbü ta eto wazi fù Abarayama, fù ah angbü emere wü ngü di, gbü wü re kaka 'buru, te engu mere füh kotö ne.

Fütanga ngü la, fù Abarayama adu tîne agbe afa sù. Fù Abarayama akpo angbü efi ngü teka ye ye, Yisaka, te ga koro eyi mere komoko ne. Ah le ta eyi de Yisaka za würüse. Amba Abarayama le de Yisaka za egba ganzi kpapa nda de, angü gele ka wü kpapa, ta gbü wü re la, ka-ye nda da eza te-wü esüka wü de wü mürü wü. Wüh za ta te-wü de wü ganzi kpapa kpo de. Fù Abarayama angbü efi nga ngü, ga, ni ena amere dene, neh baye, teka fù ani amaka züka würüse fù ye ni, te ni ce tö ka-ni ta eyi gügü, go ra köti eyi nengete kpa gbü tö ka wü *Kanana de kpakine ne.

²⁻⁴ Fù Abarayama ayia ai mere kpapa ka tima ka-ye, te ngbü gbü nzö wü bu ye 'buru. Engu ta de diri kpapa ka tima ka Abarayama, teka mere bi wü re fa sù, angü ah ngbü tîne eceka kpä fütanga mere bi wü e ka Abarayama 'buru me-ye. Fù Abarayama ayia amala ngü fù mürü tima ka-ye la, gü ba, “Ma le amala ngü fù mü, teka würüse te ma le ase fù Yisaka. Ma le de Yisaka za egba ganzi kpapa de. Te di bala, ma ele de mü yia, mü nü kpa gbü sù ka-a, te wü di enga wüna ngbü tete. Fù mü aceka würüse kpala, te di gbü nguwa a. Fù mü ase, adu akoro de engu fù Yisaka. Amba

ah le de mü kina kina de iri Mere Me, te ngbü gbü nzö wü kpara 'buru ne. Mü kina te mü, gü ba, 'Ni ena amere wü ngü, de te ma mala fü ni ne.' Kpah bala, mü kina lö ra, gü ba, 'Ni ti aza würise fefe gbü nguwa ganzi kpara de.' " 5 Fü mürü tima la alügü ngü fefe, gü ba, "Anga te würise engu le ago agbü Kanana kpakine de, teka sü te mo amo la? Te ah bala la, ni ena amere baye? Ni ena adu aza Yisaka, ago di kpala, teka fü ah aza würise engu la?" 6 Fü Abarayama agü ba, "A'a, ah bala fi de! Mü mere e aza ye ra, adu di kpala fi de. 7 Angü Mere Me mala ta me-ye, gü ba, 'Ma yia, de ma ce gba a, gbü sü te wüh bi ra tete, de ma go kpakine.' Fü Me akina kina, gü ba, 'Ni ena ato tö ka wü Kanana ne fü wü kundura.' Te di bala, te ye ra ena ace sü ne, adu angbü nengete kpala la, ah esiti. Mü ena amaka züka würise fefe na, angü Me ena atima *malayika ka-ye, fü ah ati fü mü engagira nü. Fü ah ale ta-ngü te mü. Fü mü amaka züka würise, ase, adu di fü Yisaka. 8 Amba, te würise engu le teka adu ake mü agbü Kanana akine nda de la, de mü ce engu, fü mü adu ka-mü kpakine. Ngü ti amere mü gbü kina, de te mü kina te-mü di la de. Te ngü engu kpala kpah baye la, mü mere e aza Yisaka, adu de engu kpala kpo fi de." 9 Fü mere mürü tima la ayia akina lö Abarayama, gü ba, "Ni ena amere wü ngü, de te ye mala fü ni ne, kpah 'buru bala."

10 Fütanga ngü la, fü mere mürü tima la adu areke te-ye, aza wü kamele ka Abarayama nzükpa. Fü ah aza kpah gara bi wü e esaka Abarayama, ayia ao füh wü nü la, teka anü ase würise la di. Fü ewü ayia anü, anü, akoro nengete, agbü tö ka Padanarama, gbü gara 'baranga de iri ye Arana, ta te enga ni ye Abarayama, de iri ye Nayora, ra ta köti gbügbü na ne.

11 Te mere mürü tima ka Abarayama nü koro tete gbü 'baranga la, nga tamurago, gbü lö-ra te wü würise ngbü ekoro ese ngu tete, fü ah anü de wü kamele ka-ye la, kpa ede du-kpa-ngu la. Fü ah amala ngü fü wü kamele la, de wü ra köto. 12 Fü mürü tima ka Abarayama la ayia aku gba fü Me, gü ba, "Wayi, Me, te mü di de *vüngüte ka Abarayama, mü ü kaje fere enatikine, de ngü de te ma koro tungüngü na ne mere te-ye fere, baka e te mere kpara ka-ra ngbü ele ne. Mü mere ngü fü mere kpara ka-ra ba mürü, angü mü de vüngüte kaka-na. 13-14 Mü gara tamu würise, de te mü fe engu, o eyi ba wara Yisaka tete ne. Angü ma rü eyi de füh du-kpa-ngu ne. Wü würise, de te ewü ngbü ekoro ese ngu gbü du-kpa-ngu ne, mene würise te ma ena ayo ngu tete na, te ah to ngu eyi fere, bete mere bi wü kamele ka-ra ne la, amba dela eyi würise, te mü fe engu, o eyi wara Yisaka tete na. Te mü mere ngü la fere bala la, amba mü zu de vüngüte ka mere kpara ka-ra."

15 Te mürü tima la ngbü la bü emala ngü la bala de, ah gü ba, ni ceka kpi bane de, gbangbara! te gara jaji würise, te ngbü ekoro de bütü-ngu gbü nzö ye, ase ngu. Iri jaji würise engu la de Rebeka. Ah de ye Betuwele, engu ni ye Abarayama. 16 Rebeka ta de züka jaji würise, te reke gbü jia wü kpara fa sü. Ah za komoko ta nda la de. Fü Rebeka ayia akoro ase ngu gbü bütü-ngu ka-ye, ayia angbü edu.

17 Te mürü tima la wu Rebeka te ngbü edu bala, fü engu ayia akpe de woro, akoro kpakaka na, amala ngü fefe na, gü ba, "Ye to la mba ngu gbü bütü-ngu ka-ye la, de ni nzö." 18 Fü Rebeka alügü ngü fefe, gü ba, "Ye nzö enzö, mere kpara." Fü Rebeka ayia bü wö! ae bütü-ngu la, azoro esaka ye. Fü mürü tima la ayia anzö ngu la. 19 Sidi nga ngu, de te engu nzö la, fü Rebeka ayia amala ngü fefe, gü ba, "Ni ena ato ngu fü wü kamele

ka-ye la, de wüh nzö te nga wü 'buru." ²⁰ Fū Rebeka ayia atökö ngu la gbü bütü-ngu ka-ye 'buru gbü mere gada, te wüh ngbü eto ngu fū wü nü gbügbü. Fū Rebeka akpe adu kpa fūh du-kpa-ngu, ase gara ngu. Fū ah angbü enda nga ye, da ese ngu fi bala. Fū wü kamele anzö ngu te nga wü la 'buru. ²¹ Fū komö mürü tima la ayia agu ka ngü la. Fū engu angbü eceka Rebeka, da efi nga ngü, gü ba, "E-ena adi dela würüse te Me fe engu fū Yisaka, teka gba ka-ni ne, de?"

²² Te wü kamele nzö ngu ti tete, fū mürü tima la ayia aza mere züka mafe,* te wüh mere gbü *diki-se, ato fū Rebeka, de ah to gbü gü ye. Fū engu adu aza wü kengbe, te wüh mere kpah gbü diki-se, ato te kpakpa na. ²³ Fū engu ayi-ta Rebeka, gü ba, "Ye neh mbi mbi de ye da? Te ani nü de wü kpapa ka-ni, bete wü nü ka-ni ne, kpa gba wü la, ani ti eyi amaka mba sü ara te?" ²⁴ Rebeka gü ba, "İri wö ni de Betuwele, ye Nayora. ²⁵ Wü koro ekoro de wü nü ka-wü la 'buru, de ani nü kpa eköti. Wü ena amaka sü ka rara kpa gba ani kpala, te ena atı de wü kpapa la, de wü nü 'buru. Wüh ena ato kpah zü-e fū wü nü la. Wü koro ekoro." ²⁶⁻²⁷ Fū mürü tima la adu angbü de mere tadu te ye, angü würüse la de kundu ye engu ni ye Abarayama. Fū engu agü ba, "Gbo nga e ngbü te iri Me, te di de vüngüte ka mere kpapa ka-ra ne! Angü ah ngbü emere züka ngü ka vüngüte fū Abarayama, baka ngü ta te engu mala fefe na gügü ne. Amba Me ce ngü la nda de. Teka ra, Me za ra, gü tamu kaje fere teke teke! Fū ra anü akoro eyi kpah te gba wü di engu eyi mere kpapa ka-ra."

²⁸ Fū Rebeka akpe adu kpa eköti, amala nga ngü la fū ni ye. ²⁹⁻³⁰ Gara engu ni ye Rebeka ta ladü kpala, de iri ye Labana. Fū Labana ayia aje kpah ngü, de te Rebeka mala la. Fū ah awu kpah wü züka mafe, bete wü züka kengbe, te mürü tima ka Abarayama la to gbü kpa Rebeka ne. Fū ah aje kpah wü ngü, te mürü tima la mala fū Rebeka ne. Te Labana je ngü la bala, fū ah ayia amü 'duwa de woro, anü kpa fūh du-kpa-ngu la, teka awu komoko la cu de jia ye. ³¹ Te Labana koro kpaka wü mürü tima la, fū engu amala ngü fū ewü, gü ba, "Mere kpapa, ye kpakine baka kpapa te Me le ye fa sü. Ye rü te kaje neh teka ne? Wü koro ekoro, ani nü kpa eköti, angü ni reke sü teka wü eyi. Mba engu sü kpah ladü teka wü nü ka-ye, fū ewü ara tete." ³² Fū mürü tima ka Abarayama la ayia, de wü kpapa gbü nga ye, anü de wü Labana kpa eköti.

Te wüh koro kpa eköti, fū Labana ayia amala ngü fū wü labi ka-ye, gü ba, "Wü furu wü e fūh gü wü kamele la asidi, de wü za züka gü, wü to fū wü kamele la, de wüh zü. De wü za kpah ngu, ato fū wü kpapa la, de wü zürü küte wü di." ³³ Fütanga ngü la, fū ewü adu aza e-mazü, akoro di, ato fū wü ngba la. Fū mürü tima la amala ngü fū Labana, gü ba, "A'a, ani ti azü kümü nda-ani la de. Ni le amala la si-ngü, te wüh tima ni tete, koro di gba wü ne, fū wü feke." Fū Labana alügü ngü fefe na, gü ba, "Ye mala ngü engu la emala."

³⁴ Fū mürü tima la ayia areke te-ye, akpo emala ngü fū wü Labana, gü ba, "Ni de kpapa ka tima ka Abarayama, te di de afudu wö ye ne. ³⁵ Angü Me to wazi fū Abarayama eyi fa sü. Abarayama koro tıne eyi mere kpapa, de mere bi wü e esaka ye. Me to mere bi se, wü labi, wü nü, ba wü kambiliki, de wü yiti, abe kpah te wü dongi, de wü kamele eyi fefe na fa sü. ³⁶ Kpah bala, Sara bi ye komoko kpah eyi fū Abarayama, tıne gbü

* **24:22** 24:22 Mafe de e te wü würüse ngbü eto gbü gü wü.

gbe ye dene. Fù Abarayama ayia ato mere bi wü e ka-ye la kpah eyi, ace ao 'buru fù ye ye la. ³⁷ Fù Abarayama ayia atima ni, gü ba, 'Ni koro, ni se würüse fù ye ni la kpakine. Ni mere e, ase würüse la fù ye ni esüka egba wü Kanana, te ani ngbü gbü sü ka-ewü ne, de. ³⁸ Ni nü kpa gbü sü ka nguwa wö ani kpakine, de ni ceka jaji würüse la gbü nguwa wö ani.' Fù ni, mürü tima, ayia akina kina, ga, ni ena amere ngü la 'buru kpah bala, baka e te mere ka-ni mala la. ³⁹ Ni yi-tata ta kpah eyi, ga, 'Anga te würüse la le teka adu agbü tö ka wü Kanana nda de, angü sü mo amo la?' ⁴⁰ Fù Abarayama amala fù ni, gü ba, 'Me, de te ni, Abarayama, le ngü kaka-na ne, engu ena atima malayika ka-ye engagira nü, de ah ü kaje fù ni, fù ni afe züka würüse fù ye ni gbü nguwa ani. ⁴¹ Amba te wü mürü ni le, gü ba, "Jaji würüse engu mere e adu ake ni kpa gbü Kanana de la," ngü ma, kina engu de te ni kina te-ni di ne, ti arü gbü nga ni nda de.'

⁴² Baka te ni nü koro füh du-kpa-ngu mari ede 'baranga de kpane ne. Fù ni arü, aku gba fù Me, gü ba, 'Wayi bala Me, ye de vüngüte ka mere kpara ka-ni, Abarayama! Ah le de ye ü kaje fù ni, de ni maka würüse fù ye mere kpara ka-ni. ⁴³ Angü ni rü eyi de füh du-kpa-ngu ne, teka amala ngü fù gara jaji würüse te ena akoro, ase ngu. Ni ena ayi-tata, de ah to ngu fù ni, de ni nzö. ⁴⁴ Te jaji würüse engu la le eyi ato ngu fù ni, de wü kamele ka-ni 'buru la, dela eyi jaji würüse, te ye fe, de ah di wara Yisaka, ye mere kpara ka-ni ne.' Dela gba ka-ni tine, te ni ku fù Me.

⁴⁵ Kpah bü baka te ni ngbü la eku gba fù Me bala, fù ni awu Rebeka, te ngbü ekoro de бүтү-ngu gbü nzö ye. Fù ah akoro kürrrü! anü kpa füh du-kpa-ngu, akpo angbü ese ngu. Fù ni ayia amala ngü fefe na, gü ba, 'Ye to ngu fù ni, de ni nzö.' ⁴⁶ Fù ngu ayia kere, ae бүтү-ngu la, azoro esaka ye. Fù ah ayia ato ngu la, fù ni anzö. Fù ah adu kpah, ase ngu, ato fù wü kamele ka-ni 'buru. ⁴⁷ Fù ni ayia ayi-tata, gü ba, 'Ye neh ye da?' Engu gü ba, 'Ni de ye Betuwele, te di de ye Nayora, enga ni ye Abarayama,' ne. Te ni je ngü la bala, fù ni ayia aza mafe ne, ato fefe, teka de engu to gbü gü ye. Fù ni aza kpah wü kengbe, de engu to gbü kpa ye. ⁴⁸ Fù ni adu agbo nga iri Me afa sü, angü engu zu de vüngüte ka mere kpara ka-ni. Tekane de, angü Me gü tamu kaje la me-ye fù ni, fù ni akoro amaka tangbase ne, de wüh za te-wü ake Yisaka, angü engu de mürü ye Abarayama fanü."

⁴⁹ Fù mürü tima la adu ayi-ta ewü, gü ba, "Wü je ngü, de te ni mala la eyi? Te di bala, wü ena alügü ngü fù mere kpara ka-ni, agü neh fe? Wü ti amere ngü la fefe, baka e te engu ngbü ele? Ah le de wü mala züka ngü emala fù mere kpara ka-ni, te wü le eyi ato jaji würüse ne, fù ye mere kpara ka-ni aza engu wara ye tete la. Amba te wü le de la, de wü mala emala fù ni mbölö, teka de ni wu mene ngü, te ni ena amere." ⁵⁰ Fù wü Labana ake Betuwele alügü ngü, gü ba, "Gara ngü gömö a, te a ena amala nda ma, angü ngü la koro ka-ye kpaka Me. ⁵¹ A ena ato Rebeka ato fù yi. Mü ena aza engu aza, anü di, ato fù ye Abarayama wara ka tete, baka e te Me mala."

⁵² Te mürü tima la je ngü la bala, fù engu ayia abu nzökuta ye kötö, agbo nga iri Me. ⁵³ Fù engu ayia aza mere bi wü züka e, ato fù Rebeka, baka wü tüngü, wü 'biri, wü kengbe, de wü bongo. Fù ah adu kpah aza mere bi wü se, ato fù se, di engu ni ye Rebeka, bete ni ye na. ⁵⁴ Te ngü la nza tete, fù mürü tima la adu tine, azü e de wü kpara ka-ye. Fù ewü ayia ara sela.

Te kpî seke tete, fû mürü tima la ayia ayi-ta wü di engä ni ye Rebeka, gü ba, "Wü ce kaje fû ani, de ani lügü nga ani, du kpaka mere kpära ka-ani, enatikine." ⁵⁵ Fû ewü amala ngü fefe, gü ba, "Te engä ni ani ena angbü la mba de wü ani sene, teka sîkpî nzükpa feke, fû wü ayia tîne, ago de ewü la, ah ena adi esiti?" ⁵⁶ Mürü tima la gü ba, "Yi mere e atîri kaje fere enatikine de, angü Me le ta-ngü te ra eyi me-ye, fû ra ayia amere ngia, de te wüh tima ra tüngüngü ne. Te di bala ne, yi ce kaje fere, de ma yia enatikine, de ma du kpaka mere kpära ka-ra." ⁵⁷ Wüh gü ba, "Te ah bala la, ani ena aî Rebeka, ayi-tata teka ngü la feke. Fû ani aje ngü la gögömö."

⁵⁸ Fû ewü ayia aî Rebeka, ayi-tata, ga, "Rebeka, engä ni ani deyi, ye le eyi ayia enatikine, ago de wü komoko ne agbü Kanana, teka fû ye mere kpära ka-ewü aza ye wara ye tete?" Rebeka gü ba, "Wayi, ni le eyi ago de ewü kpala enatikine." ⁵⁹ Te wüh je ngü la cu gömö Rebeka bala, fû ewü aci 'buru ale, gü ba, "Rebeka go ka-ye ego de ewü." Fû ewü ayia eto kpah gara mere würüse, kpära ka tima ka ni ye Rebeka, de ah nü, ah di emere tima fû Rebeka.

⁶⁰ Fû wü mürü ye Rebeka amala ngü fefe, agü ba, "Tangbase ka-a, Me to mere wazi fû mü, 'duwa ba-neh-ene-la. Fû mü abî wü ye ba ca e kötö ne. Fû wü di engä mü la amere kpeke, adi egü gü da efa wü vügü ka-wü. Me to wazi la fû mü bala."

⁶¹ Fû wü Rebeka ayia de wü würüse ka tima ka-ye, te Labana to, alî füh wü kamele. Fû ewü ayia go, de wü kpära ka tima ka Abarayama, agbü Kanana.

⁶² Gbü wü sîkpî la, Yisaka go ngbü ka-ye gbü gara sü, gbü tö ka wü Kanana sela, te wüh ngbü eî, gü ba, Negebe ne, ede du-kpa-ngu de irî ye Bîri-Laroyi ne. ⁶³ Gbü gara ra bane, fû Yisaka ayia etamura, anü da endoro egbere lö ye. Engu ga, ni ceka kpî bane de, gbo! te wü kpära te ewü ngbü egboko ekoro füh mere bi wü kamele. Fû ah ayia anü, teka de ani maka te-ani de wü kpära la.

⁶⁴ Wü Rebeka ngbü ta ekoro dela me-wü. Fû Rebeka ayia aceka kpî bane, awu Yisaka nengete. Fû Rebeka ayia akö füh kamele ka-ye ne kötö. ⁶⁵ Fû ah ayia ayi-ta mürü tima ka Abarayama, gü ba, "Kpära de te ngbü ekoro de kpala, da enü mbi de ani de kpakine, ah de neh da?" Mürü tima la gü ba, "Dela Yisaka, wati ye ne." Fû Rebeka ayia aza mere kpa bongo, abuka gbüra ye, ani di. ⁶⁶ Fû mürü tima la ayia anü kpaka Yisaka kpala. Fû ah atî te nga ngü te mere te-ye de kpala, amala 'buru fû Yisaka, gü ba, "Ni koro de wara ye eyi dene." ⁶⁷ Fû Yisaka ayia angbü de mere tadu. Fû ah ayia aza Rebeka, adu di, ao gbü gugu, ta te ni ye na, Sara, ngbü gbügbü na ne, wara ye tete. Fû Yisaka ale Rebeka 'duwa cu afa sü. Te di bala, fû jia Yisaka adu alofo, fütanga kö ni ye la, teka ngü ka Rebeka.

25

Dene ngü teka wü kundu ye Abarayama

¹ Gara wara Abarayama ta kpah ladü de irî ye Katura. ² Ah bî ta bi wü jaji komoko fû Abarayama. Irî wü jaji la de Zimerana, Medana, Midiyana Yisibaka, Süwa bete Yokosana. ³ Fû Yokosana ayia abî nda-ye wü Seba ake Dedana. Fû Dedana abî nda-ye nguwa wü kpära, de te wüh ngbü eî ewü, wü Asura, wü Letusima, bete wü Lumina ne. ⁴ Fû Midiyana, ye

Abarayama ne, ayia abí nda-ye wü Efa, Efere, Anoka, Abida, bete Eleda. Dela 'buru írí wü jaji guvu Ketura, de wü ata ye na, te di de gara wara Abarayama ne.

⁵⁻⁶ Te Abarayama di ta la de jia ye ne, engu to ta kpah mere bi wü e eyi fú wü di ye, de te engu bí ewü ake Ketura bete Agara ne. Fú Abarayama ayia amala ngü fú ewü, gü ba, “Ah reke pe, te wü ena akó wü e ka-wü la, ayia ago di to kpa fügö. Te wü ngbü gbmari ede Yisaka sene la, ah tí de, angü sü 'be de.” Fütanga kö Abarayama, Yisaka za wü e-nga-kpa wö ye la 'buru me-ye.

⁷⁻⁸ Abarayama kpi ta, o re kaka koro eyi 'buru kama biri teke bata nzükpa de füh ye 'buruve (175), o engu gbe tìne eyi fa sü. ⁹⁻¹⁰ Fú Yisaka ake İsimayile ayia ati engu gbü gö da kpa gbü Makepela.* Dela ta gö da, te Abarayama tí wara ye, Sara, gbügbü na ne. Wüh tí engu kpah ede biki Sara sela.

¹¹ Fütanga kö Abarayama, fú Me adu ato mere wazi fú Yisaka, kpah ba e ta te engu to fú Abarayama ne. Gbü wü re la, Yisaka ngbü ta ka-ye fi bü ede du-kpa-ngu, de írí ye Biri-Laroyi ne.

¹² Dene írí wü di İsimayile, mbarase ta te Abarayama bí ake gara wara ye, de írí ye Agara† ne. ¹³ Írì gina ye İsimayile ta de Nebayota. Fú İsimayile adu kpah abí wü Kedara, Adabele, Mibisama, ¹⁴ Misima, Duma, Masa, ¹⁵ Adada, Tema, Yeturu, Nafisa, bete Kedema. ¹⁶ Dela 'buru írí wü di İsimayile. Wüh 'buru wü jaji komoko nzükpa de füh ye 'basu. Fú ewü aga akoro 'buru baka nga nzö nguwa wü kpara, nzükpa de füh ye 'basu. Fú ewü adi egü írí wü kóti ka-wü, kpah 'buru te nga nguwa wü la. ¹⁷⁻¹⁸ Wü di İsimayile la ra kóti ka-wü ta ezengba wü Avila ake Sura, ede kaje ka Asura, mari ede *Ezepeto to kpa fügö. Fú ewü angbü da ememere wü gü esüka wü, de wü gara wü kundu ye Abarayama ne. Fú re ka İsimayile ayia akoro 'buru kama biri teke biri nzükpa de füh ye lorozi (137), fú engu ayia akpi.

¹⁹ Dene ngü teka wü di Yisaka, ye Abarayama, te ewü bí ake Sara.

²⁰ Yisaka za ta wara ye, de írí ye Rebeka ne,‡ o re kaka koro eyi ba re teke 'basu (40). ²¹ Fú Yisaka ara akoro ake Rebeka baka wü re teke biri, wüh bí ye fi de. Fú Yisaka angbü eku gba fú Me kpekpeke, de Me to ye fi ani ake wara ni. Fú Me ayia aje gba ka Yisaka la. Fú Rebeka ayia amaka bu. Fú ewü angbü de mere tadu ake wati ye teka ngü la.

²² Fütanga ngü la, fú wü ye de guvu Rebeka la akpo angbü eto mere kuru tete na, angü ah wu de, gü ba, ah de wü dadase. Fú Rebeka ayia amala ngü, gü ba, “Si-ngü gbü ngü ne, neh mbi mbi baye?” Fú Rebeka ayia ayi-ta Me, teka de Me sere si-ngü la. ²³ Fú Me amala ngü fefe, gü ba, “Si-ngü la, ah bane. Ye de guvu mü la, ka-ye wü dadase, 'basu mini wü jaji komoko. Wüh ena akoro ba nguwa wü kpara 'basu. Fú ewü angbü emere gü esüka wü ake enga ni ye. Fú wazi gara na afa kiri ye ka. Mene engu, te ena akoro te enga gina ne, ena angbü eje ngü gömó mene de sidi ne.” Dela ngü ta te Me mala fú Rebeka, teka wü dadase, te engu ena abí ne.

* **25:9-10** 25:9-10 Makepela la, ah gbmari ede Mamare. Dela ta sü te Abarayama se ta gügü esaka Efürona, ye Cowara, enga wü Ete. † **25:12** 25:12 Agara ta de egba Ezepeto. ‡ **25:20** 25:20 Rebeka ta de ye Betuwele, gbü nguwa wü Aramiya, te ewü ra kóti kpa gbü Padanarama ne. Labana ta de enga ni ye Rebeka.

²⁴ Fū bu Rebeka ayia andri. Fū Rebeka ayia ayaka wū jaji la 'basu mini, 'buru wū jaji komoko. ²⁵⁻²⁶ Gina ye la, ah ta de mbe kpara, küküte na ngbü de su te ye rurrru, baka su eküte nü la. Fū mene te koro sidi ne azoro lö engu ni ye, gina ne, gö! Wüh gü iri gina ye la, Esawu. § Fū ewü agü iri sidi ye la, *Yakobo.* Yisaka bi ta wū jaji la, o re kaka koro eyi teke bata (60).

²⁷ Fū wū jaji la agere, akoro wū komoko. Esawu ta de kpara te ngbü emörö wū nü 'duwa ba-neh-ene-la. Yakobo nda-ye de kpara te ngbü engbü ka-ye bü eköti, da emere wū tima ka köti. ²⁸ Fū Yisaka ale ngü ka ye ye, de Esawu ne, cu afa sü, teka so, ta te engu ngbü ezü esakaka na ne. Fū Rebeka ale nda-ye di ngü ka engu ye, de Yakobo ne, kphah afa sü.

²⁹ Gbü gara sikipi, Yakobo ngbü ta ega firinda ka-ye. Fū Esawu adu akoro kpa da endoro ka-ye agbü gü ne, de mere tala te ye. ³⁰ Te Esawu je se firinda, te engu ni ye ngbü ega la, fū engu ayia ayo firinda la eküte engu ni ye, gü ba, "Enga wüna, mü tökö la mba firinda ka-mü la akine, ma la, angü ma kpi ka-ra tine akine ka tala eyi." † ³¹ Fū Yakobo ayia alügü ngü fū engu ni ye, gü ba, "Mü efi nda-mü, gü ba, ma ena ato firinda ka-ra fū ni bü kükürü bala? Te mü le de ma to firinda ka-ra ne fū ni la, mü ena amere gara ngü fere feke. Ah le de mü mala emala, gü ba, ma ena adi tine de gina me-ra fū ni, teka fū ra amaka wazi, ta te mü ena amaka ne. Angü mü ka-mü de gina fere. Ma wu eyi, gü ba, sidi nga kö wö nih, mü ena angbü me-mü de mere kpara. Fū Me ato mere wazi fū mü, baka te engu to fū wü wö nih, de wü kundu nih gügü ne." ³² Esawu gü ba, "Ma ena angbü ma mere kpara la, neh elaye, te ma eyia eyi ekpi akpi ka tala ne?" ³³ Fū Yakobo amala ngü fefe, gü ba, "Te mü le eyi la, de mü kina te-mü ekina titine, teka fū ra agü firinda ka-ra ne fū mü." Fū Esawu ayia akina te-ye, gü ba, "De-mü Yakobo, mü fere tine eyi ba gina. Fütanga kö wö nih, mü ena angbü mere kpara me-mü." ³⁴ Fū Yakobo ayia aza kümü de firinda, ato fū Esawu. Fū Esawu ayia azü. Fū ah ayia anzö ngu, ayia anü sü ka-ye. Ah fi nga ngü la kphah de. Dela ngü ta te Esawu fala ngü ka mere wazi ka Me, te Me le ato fefe na ne.

26

Dene ngü ka Yisaka ake Abi-Meleke

¹ Gbü gara re, fū mere kpiri tala* adu kphah ati gbü *Kanana, fū Yisaka ayia anü kpaka Miri Abi-Meleke, te di de miri ka wü Feleseto gbü Gerara sela. ² Fū Yisaka ayia afi nga ngü, gü ba, ni le anü agbü *Ezepeto, angü e-mazü ladü kpala. Fū Me akoro amala ngü fū Yisaka, gü ba, "Mü mere e akpe ago ka cürü agbü Ezepeto la de. Mü ngbü fi bü sela, angü ma ena agü tatamu züka sü fū mü me-ra. ³ Ah le de mü ngbü sela, angü te mü mere bala la, ma ena angbü ake mü, da eto wazi fū mü. Ma ena ato mere tö ka wü Kanana ne fū mü, de wü kundu mü. Fū yi angbü sela fi mere badi. Ma ena amere mere züka ngü fū yi 'buru, kphah baka e ta te ma kina kina di fū Abarayama ne. ⁴ Ma ena ato wazi fū wü kundu mü, fū

§ **25:25-26** 25:25-26 Ngü te wüh gü iri gina ye la tete Esawu, angü ah de mbe kpara. * **25:25-26** 25:25-26 Ngü te wüh gü iri sidi ye la tete, Yakobo ne, angü engu zoro lö gina. † **25:30** 25:30 Si-ngü de ta te ewü fū iri Esawu tete, ga, iiri na tine de Edomo, teka ngü la. Angü ah yi firinda de te diki adiki esaka engu eyi. Ngü gbü Edomo ka-ye nda baka e te wüh ena agü, ga, Diki-e. * **26:1** 26:1 Tala la, ah kphah baka engu de ta te ti o Abarayama di la ladü de jia ye.

ewü abí wü jaji, asibi asibi afa sü, ba wü küfara. Fü ra ato sü ne 'buru fü ewü. Ma ena aküwa nguwa wü kpara füh kotó ne 'buru, teka ngü ka wü kundu mü la. ⁵ Ma ena angbü de wü yi, fü ra amere wü züka ngü fü yi 'buru teka ngü ka wó mü, Abarayama. Teká ne de, angü Abarayama ta de kpara te ngbü eje riri ka-ra, da emere wü ngü de te ma ngbü emala fefe na ne 'buru kpini kpini." ⁶ Te Yisaka je wü ngü, te Me mala fefe na la, fü engu angbü fi agbü Gerara kpala.

⁷ Gbü gara síkpí, fü wü kpara ka Gerara angbü eyi-ta Yisaka teka wara ka, Rebeka ne, angü Rebeka su ta fa sü. Fü cürü ayia amere Yisaka. Ah gü ba, "Te ni mala, gü ba, 'Rebeka de wara ni' la, e-wu neh da, wü kpara la ena amörö ni, fü ewü adu aza Rebeka." Fü Yisaka ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, "Rebeka ka-ye de enga ni ni." ⁸ Fü Yisaka ayia ayiri gbü Gerara sela teka mere bi wü síkpí.

Gbü gara síkpí, fü Miri Abi-Meleke ayia aceka kpí te görö kambü ka-ye bane, gbo! te wü Yisaka, te ewü ngbü etanü, emere wutu ka-wü ake Rebeka. ⁹ Fü Abi-Meleke ayia atima ngü fü wü Yisaka, de ah koro kere. Fü Yisaka ayia akoro. Fü Abi-Meleke amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Ni wu eyi, gü ba, Rebeka ka-ye de wara ye. Amba si-ngü de te ye cere nga Rebeka di te ani, gü ba, 'Angü Rebeka ka-ye de enga ni ni ne,' neh mbi mbi baye? Ye fiti ani bala, neh kü teka ne?" Yisaka gü ba, "Ni mala ngü la bala ka cürü. Angü, te ni mala, gü ba, 'Rebeka de wara ni la,' e-wu neh da? Wüh ena amörö ni teka ngü kaka-na." ¹⁰ Fü Abi-Meleke amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Ye mere ngü la bala fü ani, neh teka ne? Anga ta te gara kpara esüka ani ena anü ta, agiri Rebeka würüse tete na la ya? Ngü la ena adi ta de *siti ngü ka da? Angü ngü la de siti ngü gbü jia Me. De bane Me ena ato ta kuru te ani teka ngü la." ¹¹ Fü Abi-Meleke ayia awu, gü ba, cürü ngbü emere Yisaka me-ye. Fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru, gü ba, "Wü mere e amere siti ngü fü wü Yisaka de. Mene kpara te ena akpülü ewü ake wara ye la, wüh ena amörö engu 'duwa amörö."

¹² Gbü re ka mere tala la, fü Yisaka ayia asö yi ka-ye gbü tö ka Gerara la. Fü engu aru wü e gbügbü na. Fü Me ato mere wazi gbü yi kaka-na la. Fü wü e kaka la ari afa sü. Fü engu ayia amaka mere langba ndo afa sü le. Amba nda wü bu ye na ri mbi mbi de. ¹³ Fü Me angbü fi bü eto wazi fü Yisaka efa sü. Fü wü e kaka-na, ba e-mazü, angbü esibi tîne fi bü efa sü. Fü Yisaka adu akoro tîne kpeke kpara, de mere bi wü e esaka ye, ¹⁴ ba wü kambiliki, wü yiti, bete wü labí. Fü wü kambiliki, de wü yiti kaka-na la, angbü ezu 'duwa efa sü. Te wü kpara ka Feleseto du wu, gü ba, Yisaka maka mere bi wü e eyi ne, fü ewü ayia angbü ekpü engu, teka wü e de esakaka la. ¹⁵ Fü ewü afi nga wü du-kpa-ngu, ta te Abarayama, wó ye Yisaka jü, o engu di la de jia ye ne. Fü ewü akpo asiti wü du-kpa-ngu la, ani ewü 'buru asidi, teka wü nü ka Yisaka ena adi enzö.

¹⁶ Baka te züka ngü la ngbü emere te-ye tete fü Yisaka bala, fü Miri Abi-Meleke ayia gbü gara síkpí, amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Wazi ye fa nda-ani tîne eyi, angü ye tîne eyi de mere bi wü e esaka ye. Te di bala ne, sü ka-ani be tîne de. Ah reke areke te ye ena ayia akö wü e ka-ye, ago angbü di kpa gbü gara sü." ¹⁷ Fü Yisaka ayia akö wü e ka-ye, ago angbü ka-ye to kpa fügö, te nga ze ka Gerara kpala.

¹⁸ Fü Yisaka adu afi nga wü du-kpa-ngu, ta te wü kpara ka Abarayama ngbü jü gügü, fü wü kpara ka Feleseto ayia ani ne. Fü wü kpara ka Yisaka adu aoro wü du-kpa-ngu la, areke te nga wü 'buru. Fü Yisaka agü iri wü du-kpa-ngu la kpa'h 'buru, gegege baka e ta te wó ye na gü te enga

gina ne. ¹⁹ Fū wū kpara ka Yisaka ayia aji gara du-kpa-ngu, ede ze ta te ewü ra kōti te nganga na ne. Fū ewü ayia amaka ngu, te ngbü edü 'duwa kpulu kpulu kpulu bane. ²⁰ Te wū kpara, de te ewü ngbü ta eceka kpi fütanga wū nū ka wū kpara ka Gerara ne, wu ngu te ngbü edü de bala, fū ewü akpo angbü ewü nga de wū kpara ka Yisaka, gü ba, "Ngu la ka-ye ngu ka-ani." Dela si-ngü te Yisaka gü iri du-kpa-ngu la tete, gü ba, Eseke, te gü ba, "Mawü Nga".

²¹ Fū wū kpara ka Yisaka adu kpah aji gara du-kpa-ngu. Fū wū kpara ka Gerara adu kpah akpo de nga, da eyi-ta komō wū kpara ka Yisaka. Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, gü ba, Sitena, te gü ba, "Makpu".

²² Fū Yisaka ayia ace sü la, ago angbü ka-ye kpa gbü gara sü. Fū ah adu kpah aji gara du-kpa-ngu kpala. Fū wū kpara ka sü la angbü emala, gü ba, "Ngu la ka-ye ngu ka Yisaka." Wüh mala siti ngü fefe na nda-wü de. Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, gü ba, Robota, te gü ba, "Zö-ngbüngbü". Yisaka gü ba, "Me to mere züka gu sü eyi fū ani, teka fū ani ago ara kōti gbügbü na, da emaka wū züka ngü." Fū wū Yisaka ayia angbü sela.

²³ Gbü gara re, fū wū Yisaka ayia adu angbü ka-wü agbü Biri-Saba, gbü sü ta te wö ye na o kōti tete na gügü ne. ²⁴ Te wū Yisaka koro kpala, fū Me ayia akoro agü tamu ye fefe gbü biti la, gü ba, "Mü mere e akpe cürü wū kpara ka sü ne nda-mü de. Angü de-ra, Me, te ma di de *vüngüte ka wö mü ne, ma ena angbü fi bü ake mü. Ma ti ace wü nda-ra de. Ma ena ato wazi fū mü, de wū kundu mü, teka ngü ka wö mü, Abarayama. Fū ewü abi ye, asibi asibi, baka ngü ta te ma mala fefe na ne." ²⁵ Fū Yisaka ayia areke sü kpala, teka angbü egbo nga iri Me gbügbü na. Fū engu ayia kpah, ao kōti ede sü la. Fū wū kpara kaka-na akpo kpah egiri sü teka aji du-kpa-ngu ka-wü tete na.

Dene ngü te wū Yisaka nzö ngüte di ake Miri Abi-Meleke

²⁶ Gbü gara sikipi, fū Miri Abi-Meleke ayia akoro kpaka Yisaka, agbü Biri-Saba sela. Wüh koro ta de wū mere kpara ka-ye, wū Azata, mere kpara te ngbü eto fingangü fefe na, bete Fikola, mere kpara ka wū marajümiya kaka.

²⁷ Fū Yisaka ayia amala ngü fū ewü, gü ba, "De-wü deyi, mere bi fe ni wu wü tīne de. Wū koro afa nga ni kpakine neh teka ne? Wüh koro teka aliki ani gbü sü ne, baka engu de tane?" ²⁸ Wüh gü ba, "Ah bala de. Ani mere ta ngü la bala, angü sü be teka ani de wü ye 'buru ne nda de. Amba enatikine ani koro bü mba aceka ye. Ani wu eyi tīne, gü ba, Me to wazi fū ye eyi cu fa sü. Te di bala ne, ani ele de ani nzö ngüte de wü ye. Amba ani le de ye kīna kīna, ²⁹ gü ba, 'Ni ti amere siti ngü fū ani de.' Angü ani mere ta siti ngü fū ye nda-ani kpah de. Ani mala ta fū ye, de ye ce sü ka-ani gbü züka ngü. Te di bala, ah le de ye kīna te-ye ekīna, angü ani wu eyi kpo, gü ba, Me le ye fa sü." ³⁰ Fū Yisaka ayia angbü de tadu. Fū ah amala ngü fū wū kpara ka-ye, de wüh mere wü e-mazü fū ewü. Fū ewü ayia azü wü e la, kpah da enzö wü e de ewü 'buru gbü sü biringbö.

³¹ Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fū ewü ayia anzö *ngüte esüka wü, kpah baka e te ewü mala esikine ne. Fū Yisaka ayia agü nga ewü, ace kpa te kaje. Fū ewü ayia ago agba wü, gbü züka ngü mürü.

³² Gbü ra engu la, fū wū kpara ka Yisaka adu akoro amala ngü fefe, gü ba dene, "Ani maka ngu gbü du-kpa-ngu, de te ani ngbü eji ne eyi." Fū ngü ayia areke te Yisaka afa sü. ³³ Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, Saba, baka e te wüh gü ba, "Kīna". Ah gegege ba iri ta te Abarayama gü te

du-kpa-ngu, te engu jì gbü sü la. Dela si-ngü de te wüh ngbü eĩ sü la tete enatikine, gü ba, Biri-Saba ne.

Dene ngü teka wü egba ganzi kpara, te Esawu za ewü wara ye tete

³⁴ Te re ka Esawu koro tete ba e teke 'basu, fū engu ayia ase wü würüse 'basu, 'buru wü egba ganzi kpara gbü nguwaru wü Ete. İri gina wara ka ta de Yudita.† İri e'ba'basu würüse nda ta de Basemata.‡ ³⁵ Fū ngü la asiti ta gbü jia wü wö ye na, Yisaka ake ni ye na, Rebeka afa cu sü. Angü gbü gele ka-ewü, wüh ti aza te-wü de wü ganzi kpara de.

27

Dene mani te Yakobo maka wazi di esaka wö ye

¹ Fütanga wü ngü la, fū Yisaka agbe tñe afa sü. Jijia na du ceka kpĩ mbi mbi nda tñe de. Gbü gara ra, fū Yisaka ayia ai gina ye ye, de Esawu ne, de ah koro kpaka ni. Fū Esawu ayia ale ngü, akoro kpaka wö ye. ² Yisaka gü ba dene, "Wayi, Esawu, enga ra, ma gbe nza ka-ra tñe eyi dene. Sikipi ka kpi ka-ra kpahe eyi gbamari. ³⁻⁴ Te di bala, ah le de ma ce wazi ka-ra, te Me to fere ne, fū mü, angü mü de gina ye ra, teka fū mü angbü mere mürü köti fütanga kö ra. Te di bala, de mü za diri ka-mü, mü nü, mü giri la nü, de mü mörö, fū ra azü ka fele. Te mü mörö nü engu eyi la, de mü fe züka wü so la, de mü zi reke areke. Te ma zü nza eyi la, ma ena ato wazi ka-ra 'buru fū mü. Fū ra asü ngüsü esatikpa mü, teka fū mü amere kpeke." Fū Esawu ayia anü sü kpa gbü gü, teka agiri wü nü la, amörö.

⁵ Amba de, Rebeka, mü je ngü de te Yisaka ngbü emala fū Esawu ne, nda-mü eyi. Te Rebeka wu, gü ba, Esawu nü sü eyi agbü gü ne, ⁶ fū ah ayia kere, akpe anü, agiri *Yakobo, amala ngü fefe, gü ba dene, ⁷ "Enga ni, ni ngbü tñe dene, fū ni aje ri wö ye, te engu ngbü emala ngü fū Esawu, gü ba, 'Ni ele ato wazi ka-ni, te Me to fū ni, fefe, de ah ngbü ba mere mürü köti fütanga ni, angü ah de gina ye ni.' Ah atima Esawu, de ah nü agbü gü, ah giri so fū ni feke, teka fū ni ato wazi la fefe na. ⁸ Te di eyi bala ne, enga ni, dene mani te ye ena amere, afiti wö ye di, teka fū engu ato wazi la fū ye, fū ye angbü ba mere mürü köti me-ye. ⁹ Ye nü enü kpa gbü sü te wü meme ngbü ezü e tete na, de ye za wü di enga meme kpala 'basu. Fū ye amörö ewü, akoro de so ewü fū ni, teka fū ni azi züka wuru gbügbü fū wö ye. Wuru engu la, ah ena adi de wuru te wö ye ngbü ele ngüngü na efa sü, de te engu mala nganga na fū Esawu ne. ¹⁰ Amba ye ena aza wuru engu me-ye, anü di fū wö ye, de engu zü, angü wö ye ena afa nda-ye, gü ba, dela eyi wuru de te Esawu zĩ koro di fū ni ne, angü jijia tñe eyi ma. Fū engu ato wazi ka-ye la tñe 'buru fū ye."

¹¹⁻¹² Yakobo gü ba dene, "Anga te wö ni ena ao kpa ye eküte kpa ni, atala la, ni ena amere baye? Angü su de eküte kpa Esawu ne, fa ka-ye nda-ni ne ka. Te di bala, wö ni ena awu teke, gü ba, dela ka-ye kpa ni, ah de kpa Esawu nda de. Fū ngü ka-ni, Yakobo, asiti gbü jia wö ni 'duwa afa sü. Ah ena aza ni ba mürü wu, fū mamagama asiti tñe eküte ni afa sü. Fū engu ao komö ye gbü nga ni. Dela ena adi züka ngü?"

¹³ Rebeka gü ba, "Ye mere e akpe cürü de. Te ngü la du fū te-ye, mere te-ye bala la, komö wö ye ti ari gbü nga ye nda de. Ngü la ena angbü gbü

† 26:34 26:34 İri wö ye Yudita de Beri. ‡ 26:34 26:34 İri wö ye Basemata de Elono.

nzö ni. Ye nü enü, ye zoro nda bü wü di engu wü meme la, de ye du di, fū ye amere ngü engu la, ba e te ni mala fū ye la.”

¹⁴ Fū Yakobo ayia anü azoro wü di engu meme 'basu, amörö ewü, akoro de so ewü, ato fū ni ye. Fū Rebeka ayia azi 'duwa zūka wuru, te di 'duwa mene ngütü de te wati ye ngbü ele efa sü ne. ¹⁵ Fū Rebeka ayia aza zūka bongo gbü nga Esawu, te di ta kpa esambü la, ato fū Yakobo, de engu to te ye, teka fū sese angbü kpah ba se Esawu. ¹⁶ Fū Rebeka adu aza kpah konü wü meme la, agbala, ai, ao eküte kpa Yakobo, be kpah te ngüngürü na, angü su ta eküküte baka nda Esawu nda ma. ¹⁷ Fū Rebeka ayia aza kümü, bete zūka wuru engu, de te engu zī la, ato fū Yakobo, de engu nü di fū wö ye.

¹⁸ Fū Yakobo aza e-mazü la, anü di fū wö ye, ai wö ye. Fū Yisaka ayia ale ngü, gü ba, “Wayi engu ra, mü de neh da?” ¹⁹ Yakobo gü ba, “Ah de-ni, Esawu, gina ye ye ne. Ni mere ngü tīne, te ye mala nganga fū ni ne eyi. So de te ye mala nganga na ne eyi dene. Ye yia ayia tikpi, de ye zü. Fū ye adu tīne ato wazi ka-ye la fū ni.” ²⁰ Fū wö ye na alügü ngü, gü ba, “Enga ni, ye mere ngü ye, amaka so la, akoro di kpah bü kere de bala, neh fe ya?” Yakobo gü ba, “Amba Me, te di de *vüngüte ka-ye ne, le ta-ngü te ni me-ye. Fū ni ayia amörö nü la mba kere dene tüngü la.”

²¹ Yisaka gü ba, “Ye koro la mari kpa ede ni akine, de ni tala küte ye. Fū ni awu tete, gü ba, ye ngbü rü de ye ni, Esawu, fanü fanü.” ²² Fū Yakobo ayia aka te-ye, akoro gbmari ede wö ye. Fū wö ye na atala küküte, aceka, fū ah amala fefe, gü ba, “A! Dene bane ne ngü ne? Angü ri mü akine baka ri Yakobo. Amba kpa mü nda di ba nda Esawu la.” ²³ Yisaka tī ta awu, gü ba, dela Yakobo ne de, angü jijia na ni ka-ye ta eyi. Te engu tala kpa Yakobo, maka su tete, ba su te kpa Esawu ne, fū ah afi nda-ye, gü ba, “Wayi, dela eyi de Esawu fanü. Ni ena ato wazi ka-ni la ato fefe.”

²⁴ Fū Yisaka adu kpah ayi-ta ngü, gü ba, “Mü mala la ngü fere fanü fanü. Mü ngbü rü de Esawu fanü?” Yakobo gü ba, “Wayi, wüba, ma ngbü rü de Esawu fanü.” ²⁵ Yisaka gü ba, “Ah mbi. Mü to e-mazü la eto, de ma zü. Fū ra adu ato wazi ka-ra, te Me to fere, fū mü.” Fū Yakobo ayia ato e-mazü la fū wö ye. Fū wö ye na azü. Fū Yakobo aza kpah fī, ato fū wö ye, anzö.

²⁶ Te Yisaka zü e la nza tete, engu gü ba, “Enga ra, mü ka te-mü, gbmari kpakine, de ma faka mü.” ²⁷ Fū Yakobo ayia aka te-ye, akoro gbmari kpaka wö ye. Fū wö ye na ayia afaka engu, ayia aje se bongo de eküküte na ne. Fū ah ayia awu, gü ba, dela ngbü rü eyi ye ni, Esawu ne. Fū Yisaka ayia ato wazi ka-ye fū Yakobo, gü ba, “Enga ra, se mü akine gbooo, gegege ba se zūka fu-ndo kpa gbü yī, te Me to wazi ye eyi gbügbü na. ²⁸ Ma eyi-ta Mere Me, de ah to wazi fū mü fī bü bala. Me to wazi teka de agö di elī fūh wü e ka-mü, de wüh ga reke areke. Me to wazi, de ndo de gbü yī ka-mü la rī arī, de jia ye jete jete bala. Me to wazi, de wü rīrū ka-mü la rī arī rudu rudu. ²⁹ Me to wazi, fū mü angbü ba mere mürü köti, kpah baka miri gbü nzö wü di engu ni mü 'buru. Fū ewü angbü eje ngü ka-mü. Me to wazi fū mü, teka fū mü angbü gbü nzö nguwa wü kpara 'buru. Fū nda-mü wazi afa nda-ewü le 'buru. Fū ewü angbü nda-wü esatilö mü. Mene kpara te ena afala mü, Me ena akina engu. Mene kpara te ah ena angbü egbo nga irī mü, da eyi-ta Me tüngü mü la, Me ena angbü kpah ake di.” Dela ngü de te Yisaka ku gba di fū Me, de ah mere fū Yakobo.

³⁰ Te Yisaka ku gba de wü ngü la teka Yakobo nza tete, fü Yakobo ayia anü sü ka-ye. Yakobo kpah bü te enü sü bane, Esawu du koro kpah eyi.

³¹ Fū Esawu ayia aza so, de te engu du koro di ne, azi areke areke. Fū ah aza akoro di fū wö ye. Te engu koro de e la kpaka wö ye, ah gü ba, "Wüba, ma koro eyi. Mü yia eyia tikpi, de mü zü so ka-mü, de te ma zi, koro di fū mü ne, teka fū mü ato wazi ka-mü fere." ³² Wö ye na gü ba, "Mü neh da?" Esawu gü ba, "Ah de-ni Esawu, gina ye ye ne." ³³ Fū Yisaka akpo angbü eyi, gbi gbi gbi, teka ngü la. Fū ah ayi-ta ngü, gü ba, "Te ah bala la, anga mene kpara, te koro tine de so fere ne, ah nda de neh da? Angü ma zü so kaka-na la tine kpah eyi. Ma to wazi ka-ra kpah eyi fefe na. Me ena adi ka-ye tine eyi ake di, fü ah angbü ba mere mürü köti me-ye. Titine mba gara kaje, te wüh ena adu afü ngü la gbügbü na, nda tine eyi ma."

³⁴ Te Esawu je ngü de te wö ye mala la, fü engu aba rere 'duwa kpa tikpi, "Wuuwu! Wuuwu! Wüba! Anga de-ra! Mü to nda-ra wazi kpah eto!"

³⁵ Yisaka gü ba, "Ye ni, gara kaje kpala, te ni ena ato nda-ye gbügbü na ne, nda tine eyi ma. Angü engu ni ye koro fiti ni bü titine dene, fü ni ato wazi ka-ni ne eyi fefe na. Titine ah ena angbü baka mere mürü köti fütanga kö ni, tine me-ye. Da ngü la adu afü nda tine eyi ma." ³⁶ Esawu gü ba, "Amba wüh gü iiri Yakobo nda-wü kü mbi, angü engu de mürü wu. Engu fiti ta ra kpah te engu gina, za wazi ka-ra, ka gina ye ne ka! Mü ceka la! Engu du fiti mü kpah eyi, fü mü ayia ato wazi ka Me, ta te mü yia eto fere ne, tine fefe!"* Fū Esawu adu kpah anda'ba te-ye fü wö ye, gü ba, "Wö ni deyi, gara mba du wazi ladü, te ye ena ato fü ni, anga ah nda ma?" ³⁷ Yisaka gü ba dene, "Ye ni deyi, ni mala eyi, gü ba, Yakobo ena angbü tine me-ye ba miri ka-wü, de wü kundu ye fi mere badi. Fū wü e gbü yi kaka-na 'buru adi eri efa sü. Gara ngü kpala te lakı mba, te ni ena adu amere tungü ye ne tine eyi ma." ³⁸ Esawu gü ba, "Wüna! Amba wüba, wazi esaka mü, te mü ena ato fü kpara nda bü ngbee biringbö? Ma le de mü to nda-ra wazi kpah eto." Fū Esawu akpo angbü eku tine fi bü mere siti gba, enü di.

³⁹ Fū Yisaka adu amala ngü fü Esawu, gü ba dene, "Amba ngü ka-mü ena adi bane. Mü ena ao gba mü gbü sü, te wü e ti aga tete de. Agö li te sü la mbi mbi kpah de. ⁴⁰ Mü ena adi mürü gü. Fū mü angbü efa te-mü esaka wü vügü ka-mü de te-dü ka-mü. Engu ni mü ena angbü gbü nzö mü. Te di bala, gara sikipi ladü, te yi ena agü gü ake di. Fū mü ayia ka-mü, ace engu." Dela ngü ta te Yisaka mala fü Esawu.

Dene ngü ka Yakobo, te kpe ngbü agbü Padanarama

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Esawu adu angbü ekpi Yakobo tine afa sü, teka ngü ta te wö ewü to wazi ka-ye fü Yakobo ne. Fū Esawu angbü efi ngü, teka de ni mörö Yakobo, amba ah ngbü ekpe cürü teka wö ye. Fū ah angbü efi ngü emaguma ye, gü ba, "Ah mbi! Angü wö ani gbe nza ne eyi dene de. Te engu kpi eyi la, ni ena amörö engu ni ni, Yakobo, asidi."

⁴² Te Rebeka je ngü, te Esawu ngbü efi de bala, fü ah ayia ai Yakobo, amala ngü fefe, gü ba, "Engu ni deyi, ngü de te ye mere fü engu ni ye ne, ah ti ngü la eyi guvu ye. Ah ngbü eo jia ye teka sikipi, te wö ye ena akpi tete na, de ni mörö ye asidi. ⁴³ Engu ni, te di bala ne, ye yia eyia, ye nü agbü Padanarama, kpa gba loko ye, de iiri ye Labana ne, teka aküwa te-ye. ⁴⁴ Ye go, ye ngbü ka-ye kpala, zalü te maguma engu ni ye ena agu. ⁴⁵ Te

* **27:36** 27:36 Si-ngü gbü iiri de Yakobo ne gü ba, "Kpara te zoro lö kiri ye." Dela ngü mani teka kpara te ngbü efiti fiti.

mamagama gu eyi la, toto na ena adu airi teka ngü, ta te ye mere engu di la. Te ni wu eyi bala la, ni ena atima ngü fü ye, fü ye adu akoro kpakine. Dela ngü te ni ngbü emala fü ye, enga ni, angü, te Esawu mörö ye la, wüh ena adu kpah amörö engu. Te di bala, ngü la ena ato mere cinga. Angü ah ena adi de mere siti ngü, te wü di enga ni ena akpi anza 'duwa 'basu mini, gbü ra biringbö."

⁴⁶ Fü Rebeka ayia anü kpaka Yisaka, afiti engu, gü ba, "Ni mbü ka-ni tine gbü ngü ka wü wara Esawu, wü egba ganzi kpara ne eyi. Wüh je ngü nda-wü de. Te Yakobo ena aza wüürüse kpah gbü egba ganzi kpara, baka Esawu la, ah ena adi esiti! Ni ena akpi ka-ni akpi, teka ngü ka wü egba ganzi kpara la! Te di bala, ani ena amere dene mbi mbi baye?"

28

¹ Te Yisaka je ngü la tete, fü ngü la atü gbü jijia na 'duwa kürrrü. Angü ta gbü wü sikpi la, wü kpara za te-wü de wü ganzi kpara nda-wü de. Wüh ngbü eza te-wü ka-wü gbü mürü. Fü Yisaka ayia ai *Yakobo, amala ngü fefe na, gü ba, "Enga ra, ma le teka de mü za wüürüse esüka wü egba ganzi kpara gbü *Kanana sene kpo fi de. ² Ma ele de mü yia eyia, de mü nü kpa gbü nguwa wü ni mü agbü Padanarama, de mü za wüürüse kpala esüka nguwa wü ni mü la. ³ Me di de mü kpala, de ah to bi wü jaji fü mü. De wü jaji la bi wü ye, sibi asibi. Fü ewü aga akoro mere bi nguwa wü kpara. ⁴ Me di de yi, de wü kundu mü la, fi mere badi, kpah baka e te engu di de a ake wüba ta gügü ne. Tö ka wü Kanana, te nih ngbü gbügbü na enatikine ba wü ganzi kpara ne, te gara Me ena ato tö engu fü yi, de wü kundu mü. Angü Me mala ta ngü la fü Abarayama gügü, gü ba, 'Ni ena ato tö ne fü wü kundu ye.' " ⁵ Fü Yakobo ayia anü sü kpala. Dela ta ngü te Yisaka tima Yakobo tete agbü Padanarama, kpaka loko ye, de iri ye Labana ne.*

⁶⁻⁷ Fütanga ngü la, fü Esawu ayia aje ngü la, gü ba, "Wö ni tima Yakobo eyi, de ah nü, ah za wüürüse agba wü loko ani agbü Padanarama. Angü ah le de Yakobo za egba ganzi kpara de. Yakobo le ngü la kpah eyi. Ngü la areke kpah eyi te wö ni ake ni ni. Wö ni ku gba kpah eyi fü Me, de ah di de Yakobo, da eto wazi fefe na." ⁸ Teka ngü la, fü Esawu ayia awu, gü ba, te ah bala la, amba wü wö ni ake ni ni le ngü ka wü wara ni, wü egba ganzi kpara ne, nda-wü de. ⁹ Te di bala, fü Esawu ayia anü kpaka afudu ye, de iri ye İsimayile ne, teka aza gara wüürüse kpala, teka de ngü la reke gbü jia wü wö ni. Fü İsimayile ayia ato ye ye de iri ye Malata† ne, de Esawu za engu. Malata ta de ebabata wara Esawu.

Dene roto te Yakobo roto agbü Betele

¹⁰ Baka te Yakobo ayia tete agba wö ye, gbü Biri-Saba, enü agbü Padanarama ne, fü ah anü, anü, ara te kaje. ¹¹ Fütanga sikpi 'basu, fü ah akoro agbü gara sü kpala. Fü ra ayia atü. Yakobo gü ba, "Wayi, te ah bala la, ni ena ara sene." Fü ah aza mere ngbüürükü teme, ayia ao esa nzö ye, atü ara.

¹² Te engu ngbü era tete, fü ah aroto mere siti 'be'be, te yia kü kpa tikpi, ngbüüü kötö. Gbü roto la, fü ah awu wü *malayika ka Me, te ewü ngbü enü füh 'be'be la, ekoro da edu. ¹³ Fü Me arü nda-ye tikpi, te adu mö 'be'be la, da emala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ma de Me, te ma di de *vüngüte ka

* **28:5** 28:5 Labana ta de kpara gbü nguwa wü Aramiya, ye Betuwele. Engu ta de enga ni ye Rebeka, te di de ni ye Yakobo ake Esawu ne. † **28:9** 28:9 Malata ta de enga ni ye Nebayota.

wü wö mü, wü Abarayama ake Yisaka. Ma ena ato züka ngü fü mü, angü tö de te mü era fefeh na ne, te gara, ma ena ato fü yi, de wü kundu mü fütanga mü, teka fü yi angbü gbügbü fi mere badi. ¹⁴ Fü wü kundu mü abí wü jaji, asibi asibi baka zu-tó. Fü ewü ao gba wü gbü nzö wü sü 'buru, zalü akoro to kpa fügö, kpa kati, de wü debu-sü 'buru. Fü wü kpara awu züka ngü, te ma ena amere fü mü la. Fü wü kpara la akpo angbü eku gba fere, teka de ma to wazi fü ani, kpa baka e te ma to fü yi, de wü kundu mü la. ¹⁵ Ma ena ao jia ra eküte mü, angü siti ngü ena amere mü. Ma ena adi eo jia ra te mü, gbü wü sü te mü ena angbü enü gbügbü na 'buru. Fü ra aza mü te gara, adu akoro di kpa baka gbü sü ka wö mü sene. Ma ti ace mü de. Wü ngü de te ma mala fü mü la, ma ena amere amere 'buru." Dela ngü te Me mala fü Yakobo gbü roto.

¹⁶⁻¹⁷ Fü Yakobo ayia azükü gbü roto ka-ye la. Fü cürü angbü emere engu 'duwa ba-neh-ene-la. Ah gü ba, "Ata! Dene sü te wüh ekpe akpe, angü Me ladü gbü sü ne fanü fanü. Ni wu ta bala nda-ni de. Sü ne ena adi de gba mere Me, amba ah ena adi de kaje te enü agbü kpí."

¹⁸ Te kpí seke tete, kpurutokokpí la, fü Yakobo ayia abiti wü teme, afa, ao nzüüü bala. Fü ah adu aza teme, de te engu o nzö ye fefeh na ne, ao ga füh mene ewü de te engu fa la, ba *cangalí fü Mere Me. Fü ah adu aza mü, atökö füh teme la, gü ba, te gara, te ni ena adu akoro tete na, ni ena awu, gü ba, dene sü te Me gü tamu ye tete fü ni. ¹⁹ Fü Yakobo ayia agü irí sü la, ga Betele,‡ ba e te wüh gü ba, "Gba Mere Me". ²⁰ Fü Yakobo ayia akina kina fü Me, gü ba, "Wayi bala, Me, mü mala eyi, gü ba, 'Ni ena angbü eceka kpí fütanga ra, gbü sü 'buru te ma ena angbü endoro gbügbü. Ni ena ato kpa baka e-mazü fere. Fü ni ato kpa baka bongo, fü ra adi eto te ra. ²¹ Fütanga wü ngü la, ni ena aza ra, alügü gbü sü ka wü wö ra zözö.' Te di bala, ma ena angbü egbo nga irí mü fi mere badi, angü mü de *vüngüte ka-ra fanü fanü. ²² Gbü wü e te mü ngbü eto fere 'buru, ma ena adi eza tari-e la, elügü fü mü. Te mü to fere baka e nzükpa la, ma ena aza nda-mü biri, alügü fü mü. Dela kina te ma kina fü mü enatikine. Teká ngü la, fü ra aza wü teme, afa baka e dene, teka fü ra angbü efi nga ngü la fi mere badi."

29

Dene ngü ka kokoro ka Yakobo agbü Padanarama

¹ Fütanga ngü la, fü *Yakobo ayia anü, anü teka mere bi wü sikipí. Fü ah anü akoro gbü tö ka Padanarama, ² kpa füh du-kpa-ngu te di ede Arana, te di mba ce edere sü gbü gü. Bi wü kambiliki ta ladü, te ewü ra kötö gbü wü da-sü bata, ede du-kpa-ngu la. Angü dela ta du-kpa-ngu, de te wü nü ka wü kpara ka Arana ngbü enzö ngu 'buru gbügbü na sela. ³ Wüh ngbü ta eni mó du-kpa-ngu la de mere siti teme, angü wü nü ka gü ena adoto jijia na, asiti. Fü wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpí fütanga wü nü ka-wü la, adi ekoro ebite te-wü 'buru feke, teka fü ewü adi ewara mere siti teme engu la emó du-kpa-ngu la asidi. Fü ewü adu ato ngu fü wü nü ka-wü. Te wü nü nzö ngu eyi la, fü ewü adu kpa baka, awara teme la, alügü te nga ye, ani emó du-kpa-ngu la, angü biri kpara ti awara teme engu la kpikpi ye ne nda de.

⁴ Te Yakobo koro tete kpa füh du-kpa-ngu la, fü engu amala ngü fü wü kpara, te ewü ngbü eci wü nü ka-wü la, gü ba, "Wü di enga ni ni deyi,

‡ 28:19 28:19 Wüh gü irí sü la ta gügü de Luza.

iri sü ka-wü ne, neh baye?" Fü ewü alügü ngü, gü ba, "Iri sü ka-ani ne de Arana." ⁵ Yakobo gü ba, "Te di bala ne, wüh wu Labana ye Nayora ne kpo?" Wüh gü ba, "Ani wu engu kpo." ⁶⁻⁹ Fü Yakobo ayia angbü de tadu. Fü ah amala ngü, gü ba, "Engu ladü mbi?" Wüh gü ba, "Engu ladü mbi. Gara e tete na 'buru ma." Fü Yakobo aceka kpí, awu mere bi wü kambiliki la, te ewü ra ngbü kötö ede du-kpa-ngu la. Fü ah ayia ayi-ta wü kpara la, gü ba, "Si-ngü de te wüh biti wü kambiliki ne tete sene, etü ra ne, neh ene? Te wüh ena ato ngu fü ewü, fü ewü anzö, fü ewü adu alügü ewü, teka fü ewü adu azü e la, ah mere baye?" Wü kpara la gü ba, "Ani ngbü la eci nga wü bu ani, angü wüh ena akoro 'buru feke, teka fü ani awara mere teme de emö du-kpa-ngu la."

Te Yakobo ngbü la bü emala ngü la fü ewü bala, wüh te eceka de, gara jaji würüse te ekoro de wü kambiliki ka-ye. Fü wü kpara la amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ye ceka la jaji würüse te ngbü ekoro la, ah de mbarase ka Labana. İiri na de Rayele. Ah ngbü ekoro de wü kambiliki ka wö ye, angü ah ngbü eceka kpí fütanga ewü me-ye." ¹⁰⁻¹² Te Yakobo wu, gü ba, dela müka ni, te ngbü ekoro de wü kambiliki ka loko ni ne, fü engu ayia amala ngü fü Rayele, gü ba, "Angü ni de enga akara ye, de iri ye Rebeka ne." Fü Yakobo ayia atü te Rayele, afaka engu. Fü ah angbü eku gba tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Yakobo ayia kürrü, anü awara teme emö du-kpa-ngu la, teka de wü kambiliki ka loko ni la nzö ngu.

Fü Rayele ayia amü de woro, adu kpa ekötí, amala nga ngü la fü wö ye, gü ba, "Gara jaji komoko koro eyi, de iri ye Yakobo, gü ba, ni de enga enga ni ye."

¹³ Te Labana je ngü la, gü ba, loko ni koro eyi, fü engu ayia de woro, anü amaka Yakobo, atü tete, afaka engu, adu de engu kpa ekötí. Fü Yakobo ayia atü te nga-ngü de te engu koro di ne, amala 'buru fü loko ye. ¹⁴ Fü Labana ayia amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ye zu de loko ni, te ye koro guvu ni." Fü Yakobo ayia angbü gba loko ye sela teka fe biringbö.

Dene ngü te Yakobo za wü di Labana 'basu mini wara ye tete

¹⁵ Fütanga fe biringbö la, fü Labana awu, gü ba, Yakobo de kpeke kpara, te ngbü emere tima mbi mbi mbi. Fü Labana amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Yakobo deyí, angü tima, de te ye ngbü emere fü ni sene ne, ngbü ele tangü te ni 'duwa ba-neh-ene-la. Te di eyi bala ne, ni ele ato e fü ye da tima la. Ni wu ngbü kpo, gü ba, ye zu de loko ni ne, amba kpara ti amere tima bü kükürü bala de. Te di bala, ah le de ye mala nga mene e, te ye ngbü ele, de ni to fü ye, da tima te ye ngbü emere fü ni ne."

¹⁶ Labana, mü ta de wü di mü, wü jaji würüse 'basu. İri gina de Leya, iri jaji engu nda de Rayele. ¹⁷ Jia Leya ka-ye ta mba fi fi fi bane. Gbüra Rayele reke nda-ye areke ngüra ngüra bala. ¹⁸ Yakobo ngbü ta ele Rayele ka-ye nda cu efa sü. Baka te Labana mala ngü fefe, gü ba, "E te ni ena ato fü ye da tima neh ene?" ne, fü Yakobo ayia amala ngü fü Labana, gü ba, "Loko ni, ni ngbü ele de ye to ye ye Rayele ne fü ni, wara ni tete. Ni ena amere tima fü ye teka wü re lorozi." ¹⁹ Labana gü ba, "Ah de züka ngü, te ni ena ato ye ni fü ye, angü ni le ato ye ni fü ganzi kpara nda-ni de. Te di bala, ye ngbü engbü gba ni sene, de ye mere tima la." ²⁰ Fü Yakobo ayia angbü gba Labana sela, da emere tima la teka wü re lorozi. Wü re de lorozi la, ga gbü jia Yakobo nda kpo de, angü engu le ta Rayele cu fa sü.

²¹ Te wü re de lorozi la nza tete, fū Yakobo amala ngü fū Labana, gü ba dene, “Loko ni deyi, ye to wara ni eto, de ni ngbü ake di. Angü tima te ye to fū ni ne nza eyi.” ²² Fū Labana ayia ale ngü la. Fū engu ayia amere mere siti karama, ai mere bi wü kpara, de wüh koro gbü karama la. ²³ Te ra tü tete, gbü sikipi ka karama la, fū Labana ayia amere mani, aza gina ye ye de Leya ne, anü de engu, ato fū Yakobo da Rayele. Amba Yakobo, mü wu bala nda-mü de. Fū Yakobo ayia angbü ake Leya. ²⁴ (Fū Labana ayia ato gara labi ka-ye, jaji würüse, de iri ye Zerifa fū Leya, da ah di ele ta-ngü tete.)

²⁵ Te kpi seke tete, Yakobo ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te Leya! Ah de Rayele nda de! Fū maguma Yakobo ayia anzu 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah anü amaka Labana, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ye mere de ni de bane neh ene ngü ne? Ye mere mani fū ni bala teka ne? Ni mere ta tima teka wü re de lorozi ne, nda-ni teka Rayele. Ni mere ta tima la teka Leya?”

²⁶ Fū Labana alügü ngü fū Yakobo, gü ba, “Ni ena aza jaji, ato fū komoko, ace gina, ao neh mbi mbi baye baye? Dela gele ka-ani nda de. ²⁷ Ah ba ngü de, te ye le eyi la, de ye ci nga karama ka Leya, te ena anza feke. Angü wüh ena amere karama la teka mere bi sikipi ba e lorozi. Te karama la nza eyi la, fū ni adu aza Rayele, ato kpah fū ye, wara ye tete. Fū ye adu kpah amere gara tima fū ni teka wü re lorozi.” ²⁸ Fū Yakobo ale ngü la.

Te karama ka Leya nza tete, fū Labana adu kpah aza Rayele, ato engu fū Yakobo, wara ka tete. ²⁹ (Fū Labana ayia kpah ato gara labi ka-ye, jaji würüse, de iri ye Bila ne, fū Rayele, de ah di ele ta-ngü tete.) ³⁰ Fū Yakobo ayia kpah, angbü ake Rayele. Fū Yakobo ale Rayele nda tine 'duwa, afa Leya ka. Fū Yakobo adu kpah amere tima teka Rayele, teka wü re lorozi.

Dene ngü teka wü di Yakobo

³¹ Fütanga ngü la, fū Yakobo adu aza wü wara ye la, angbü de ewü. Engu ngbü ta ele Rayele efa Leya di ka. Te Me wu, gü ba, Yakobo le ta Leya mbi mbi de ne, fū Me ato wazi fū Leya de ah di ebi ye. Fū Rayele angbü nda-ye bala, ah bi ye nda de. ³² Fū Leya ayia abi gina engu ye, jaji komoko. Fū ah amala ngü, gü ba, “Me wu cinga ni eyi, fū engu ayia ato wazi fū ni, abi ye dene. Angü wati ni ena adu ale ni, teka ye de te ni bi fefe na ne.” Fū ah ayia agü iri mbarase la Rübena teka ngü la.

³³ Fütanga gina ye la, fū Leya abi kpah gara ye, jaji komoko. Fū ah amala ngü, gü ba, “Me wu eyi, gü ba, wati ni le ni de, fū engu ayia ato gara ye komoko, fū ni dene.” Fū ah ayia agü iri mbarase la Simiyona, teka ngü la.

³⁴ Fütanga engu la, fū Leya adu kpah abi gara ye komoko. Fū ah amala ngü, gü ba, “Wati ni ena adu tine, ale ni, angü ni bi wü jaji komoko fefe na eyi bata dene.” Fū ah agü iri mbarase la *Levi teka ngü la.

³⁵ Fū Leya adu kpah abi gara ye komoko. Ah gü ba, “Ni gbo nga iri Me fa sü, angü engu to gara ye komoko kpah eyi fū ni.” Fū ah ayia agü iri mbarase la *Yuda teka ngü la.

30

¹ Baka te Rayele wu, gü ba, ni bi ye de ne, fū engu adu angbü ekpü tība ye de Leya ne tine efa sü. Fū Rayele ayia amala ngü fū Yakobo, gü ba, “Wati ni deyi, ye to ye eto fū ni. Te ah bala de la, ni ena akpi ka cinga.”

² Fū maguma Yakobo ayia anzu eküte Rayele. Engu gü ba, “Ho! Ni ena ato ye fū ye, ne mbi mbi baye baye, te ni di de Me kpah de ne? Ah ka-ye

de ngü ka Me, te le, ga, ye mere e abí ye de ne.”³ Rayele gü ba, “Te ah bala, ah le de ye za labí ka-ni, de írì ye Bila ne, de ye ngbü ake di, teka de ah bí wü ye, fù ni aga ewü cu me-ni, ba wü di enga ni.” Fù Yakobo ayia ale ngü la.

⁴ Fù Rayele aza labí ka-ye la, ato fù Yakobo würüse tete. Fù Yakobo ayia angbü ake Bila. ⁵ Fù Bila ayia abí ye komoko fù Yakobo. ⁶ Fù Rayele ayia amala ngü, gü ba, “Gba ka-ni, te ni ku fù Me ne, Me je eyi. Engu mere ngü, de te ni ngbü enda'ba te-ni di fefe, ne eyi. Fù engu ayia ato ye komoko fù ni ne.” Fù ah agü írì mbarase la Dana, teka ngü la.

⁷ Fütanga gina ngü la, fù Bila adu kpah abí gara ye komoko fù Yakobo. ⁸ Fù Rayele amala ngü, gü ba, “Ni ngbü ta eo siti maguma eküte enga ni ni, teka te ni bí ye de ne. Amba tütine labí ka-ni, Bila, bí wü ye kpah eyi, fù ni adi ega ewü fù watí ni.” Fù ah ayia agü írì mbarase la Nafatalí, teka ngü la.

⁹ Te Leya wu ngü de te Rayele mere la, fù ah afí, gü ba, “Dela züka ngü. Ni ena amere kpah bala, angü ni du bí gara ye nda-ni tine de.” Fù engu adu aza labí ka-ye de írì ye Zerifa ne, ato kpah fù watí ye. ¹⁰ Fù Zerifa ayia abí ye komoko fù Yakobo. ¹¹ Fù Leya ayia agü írì mbarase la Gada, baka e te wüh gü ba, “Me ngbü de ra zözö.”

¹² Fütanga engu dela, fù labí ka Leya adu kpah abí gara jaji komoko fù Yakobo. ¹³ Leya gü ba, “Ni ngbü de mere tadu emaguma ni. Angü wü bu ni ena amala 'buru, gü ba, ni tine eyi gbü mere tadu.” Fù ah agü írì mbarase la Asera, teka ngü la.

¹⁴ Te kpírì zü koro tete, fù gina mbarase ka Leya de írì ye Rübena ne, ayia anü kpa gbü gü. Fù engu anü amaka gara rínga kpala, ah de rínga te di baka cagbürara.* Fù Rübena ayia aza rínga la, akoro di, ato fù ni ye. Te Rayele wu rínga ne tete, fù engu ayia amala ngü fù Leya, gü ba, “Rínga de te Rübena koro di fù ye ne, ye to kpah nda-ni.” ¹⁵ Leya gü ba, “Ape! Ye gbene komoko esaka ní kpah eyi. Watí ni du le ni tine de, teka ngü ka-ye. Ye le dene kpah agbene rínga ka-ni?” Fù Rayele amala ngü fù Leya, gü ba, “Te ye le eyi teka ato rínga ka-ye la fù ni la, ni ena ale, teka de watí ni nü ra enatikine gbü bití ne, kpaka ye.” Fù Leya ayia aza rínga la, ato fù Rayele.

¹⁶ Etamurago la, fù Yakobo ayia kpa gbü yí ka-ye la, edu kpa eköti. Fù Leya ayia anü amaka watí ye kpa te kaje la, amala ngü fefe na, gü ba, “Watí ni deyi, enatikine ye ena ago ara gbü nga ni, angü Rayele le kpah eyi bala, angü rínga ka-ni, de te enga ni maka kpa gbü gü ne, ni to kpah eyi fefe.” Fù wü Yakobo ayia adu ake Leya, ayia ara tine gbü bití la kpakaka na kpala.

¹⁷ Fù Leya ayia aku gba fù Me, de ah to gara ye fù ni. Fù Me ayia aje gba ka Leya. Fù ah ato wazi fefe na. Fù Leya ayia abí kpah gara mbarase, jaji komoko. Fù wü di enga Leya akoro 'buruve, 'buru wü jaji komoko. ¹⁸ Leya gü ba “Ngü te ni mere, ta te ni za labí ka-ni, to fù watí ni ne, reke gbü jia Me eyi. Fù Me ayia ato züka ngü fù ni ne, teka ngü la.” Fù ah ayia agü írì mbarase ka-ye la Yisakara, teka ngü la.

¹⁹ Fütanga engu dela, fù Leya adu kpah abí gara ye komoko, fù Yakobo. ²⁰ Fù ah amala ngü, gü ba, “Me to züka takpa eyi fù ni. Akpo enatikine, anü

* **30:14** 30:14 Írì rínga engu de mandraka. Ta gügü, gbü mene wü re la, wü kpara ngbü emala, ga, ah de rü te würüse köti ena amere, teka fù watí ye na angbü ele engu efa sü. Wü gara wü kpara emala, ga, ah de rínga ka bí ye.

kpa engagira nü, wati ni ena angbü egbo nga iri ni, angü ni bi bi wü jaji komoko fefe na eyi 'buru ma'diya dene." Fü ah ayia agü iri mbarase ka-ye la Zebulona, teka ngü la.

²¹ Fütanga engu la, fü Leya adu kpah abi gara mbarase, tine jaji würose. Fü engu agü iri na Dina.

²² Rayele, mü ngbü ta fi eku gba fü Me, teka de ah to ye fü ni. Fü Me ayia afi nga Rayele, aje gba kaka-na la. Fü Me ayia ato wazi fü Rayele. ²³⁻²⁴ Fü Rayele ayia abi ye komoko. Fü ah amala ngü, gü ba, "Ah de züka ngü. Me za lümü gbü jia ni eyi. Ni ena aku gba fü Me, de ah to kpah gara jaji komoko fü ni." Fü ah ayia agü iri mbarase ka-ye la *Yüsefa, teka ngü la.

Dene mani te Yakobo maka mere bi wü nü di esaka Labana

²⁵⁻²⁶ Fütanga ngü te Rayele bi Yüsefa tete, fü Yakobo ayia afi nga ngü, gü ba, "Titine tima de te ni mere teka wü re nzükpa de fuh ye bala, teka wü wara ni de 'basu ne, ah nza eyi. Te di bala, ni le eyi aza ewü, adu de ewü kpa gba ani." Fü ah ayia amala ngü fü Labana, gü ba, "Wügiri ni deyü, ni yia eyi elügü nga ni, adu agba ani. Ye ce wü wara ni, de wü jaji ka-ni, teka de ni go de ewü agba ani, angü ye wu bü kpo, gü ba, tima, ta te ye to fü ni ne, ni mere nza eyi. Te di bala, laki ti eyi dene, teka fü ni aza wü wara ni, de wü di ni, ago di agba ani."

²⁷ Fü Labana alügü ngu fefe, gü ba, "Enga ni, ye mere e ace ni bala de. Tima ka-ye reke fü ni fa sü, angü ngü la, ni giri cu agirü de kuwa, gü ba, Me to wazi fü ni de bane ne, teka ngü ka-ye. ²⁸ Te di bala ne, ah reke fa sü te ye ena angbü la fi bü sene, da emere tima fü ni. De ye mala ngü mene wü e, te ye ngbü ele de ni to fü ye da tima la."

²⁹⁻³⁰ Yakobo gü ba, "Ye mala za ngü! Angü Me to wazi fü ye teka ngü ka-ni fanü. Ye wu kpah bü kpo, gü ba, ni mere tima eyi fü ye reke fa sü. Wü nü ka-ye sibi tine kpah eyi fa sü, angü ta te ni koro la de ne, wü nü ka-ye sibi bala nda-wü de. Amba titine dene, ni eyi de mere bi wü jaji esaka ni. Te ni ena angbü fi bü emere tima fü ye kükürü bala la, ni ena ato fü wü jaji ka-ni neh ene e ne?"

³¹ Labana gü ba, "Ah mbi. Te ah bala la, mene e te ye ngbü ele, de ni to fü ye, teka tima la, ah de neh ene?" Yakobo gü ba, "Enga ngü mba ladü, te ni ngbü ele de ye mere fü ni. Te ye mere ngü engu la eyi fü ni la, fü ni adu angbü emere tima, da eceka kpi fütanga wü nü ka-ye, baka e ta te enga gina ne. ³² Ngü te ni ngbü ele de ye mere fü ni ne, ah ba e dene. Te wü nü ka-ye la te ebü wü ye la, de ye di eto gara wü di enga nü ka-ye la fü ni. Te ah di de wü di enga meme la, de ye to mene ewü te ewü ena adi de tere te wü ne. Te ah di de wü kambiliki la, de ye to mene ewü de küte wü 'buru bibiri bibiri ne, teka fü ewü adi 'buru nda-ni. Dela ngü de te ni le de ye mere fü ni, teka tima te ni mere fü ye ne. ³³ Te ani mere bala la, ah ena adi de züka ngü. Ni ti afiti ye gbü ngü la de, angü te ye koro maka mene wü meme te tere di te wü ma, anga enga kambiliki de küte wü bibiri de la, ah le de ye wu, gü ba, ni zi ewü eyi azi." ³⁴ Labana gü ba, "Ah mbi. Ngü la ngbü ba e te ye mala la."

³⁵ Fü Labana afi nga gara mani. Fü ah ayia kere de woro, anü kpa te sü te wü nü kaka ngbü ezü e tete ne. Fü ah ayia aye süka wü meme ka-ye, akö ewü de tere te wü ne 'buru. Fü ah ayia amere kpah bala teka wü kambiliki, akö ewü de bibiri ne kpah 'buru. Fü engu akö wü nü de te engu fe ewü la, ato ewü fü wü di ye, wü jaji komoko. ³⁶ Fü ah amala ngü fü

ewü, de wüh nü de wü nü la nengete, angü ni le de wü nü la bi küte ewü de wü bu wü ne tîne de. Angü te wüh bi küte wü la sene la, ah ena adi 'buru nda Yakobo. Fü wü jaji ka Labana ayia akö wü nü la, anü de ewü teka wü sikipi bata, teka de süka ewü ngbü nengete. Fü Yakobo angbü nda-ye fi bü eceka kpi fütanga du wü nü la sela.

³⁷ Te Yakobo wu mani de te Labana mere la, fü engu ayia afi nga gara mani, te fa nda Labana la ka. Fü ah ayia anü kpa gbü gü, ade wü yi rü. Fü engu aza wü rü la, asoko ko ewü asidi, ace wü gara, de ah ngbü la'bu la'bu, teka de wü nü la di eceka. ³⁸ Fü Yakobo ayia akö wü rü la, anü de ewü, ao mari, ede sü te wü meme ka Labana ngbü ekoro enzö ngu tete na, angü wü meme la ngbü elüwa sela. ³⁹ Angü, te wüh ngbü elüwa bala, da eceka tere wü rü la, wüh ena angbü ebi wü ye ka-wü 'buru de tere te wü baka e la. ⁴⁰ Fü Yakobo adu akö wü kambiliki ka-ye, ao ewü mari ede meme ka Labana, te ewü di 'buru nde bibiri ne, teka wü kambiliki la di ebi wü di engu wü kpah 'buru bibiri. Fü Yakobo adu amaka mere bi wü meme, de wü kambiliki, teka ngü la. Fü engu akö wü nü ka-ye la, ao kpi kpi ye, teka wüh ena angbü endoro de nda Labana.

⁴¹ Fü Yakobo angbü emere ngü la kpah fi bü bala. Te Yakobo wu mene wü meme, te ewü zege azege la, fü engu adi eza wü rü de tere te wü la, eo kpa ede ngu la, teka de wü meme la di ewu. ⁴² Te ah de mene wü meme, te kürü akürü la, ah o wü rü la kpala nda de. Teku ngü la, fü wü di engu meme, te ewü di kpekpeke, de wazi ewü ne, angbü 'buru nda Yakobo. Amba mene ewü te wazi ewü di ma ne, 'buru nda Labana. ⁴³ Teku ngü la, fü wü nü ka Yakobo azu, afa tîne cu sü. Fü Yakobo akoro tîne kpeke kpara, de mere bi wü e esaka ye. Wü e la, ah de wü kambiliki, wü meme, kpah de wü gara wü e, ba wü kamele, wü dongi, abe kpah te wü labi.

31

Dene ngü teka Yakobo ake Labana

¹⁻² Fütanga ngü la, fü *Yakobo ayia awu kpo, gü ba, ngü ka-ni du reke gbü jia wügiri ni, Labana ne, baka ta te engu gina ne, nda tîne de. Fü Yakobo adu kpah aje ngü te wü jaji ka Labana ngbü emala, gü ba, "Wü mere bi wü nü, de wü e 'buru te di esaka Yakobo ne, ah 'buru de wü e ka wö ani. Angü wö ani du ce wü e la esaka Yakobo bala, neh teka ne? Ani wu eyi, gü ba, Yakobo ngbü fi bü efiti wö ani, da ekö wü e kaka la."

³ Baka te Yakobo ngbü efi nga ngü la bala, fü Me ayia akoro amala ngü fü Yakobo, gbü roto, gü ba "De-mü Yakobo, ma ele de mü yia eyia, titine, mü lügü nga mü, mü du kpa gba wö mü, agbü tö ka wü *Kanana. Ma ena adi ake mü."

⁴ Te ngü la mere te-ye bala, fü Yakobo ayia ai wü wara ye de 'basu ne, Rayele ake Leya, de wüh koro kpaka ni, gbü sü te ni ngbü eceka kpi fütanga wü nü ka-ni tete na. ⁵ Fü ah amala ngü fü wü wara ye la, gü ba, "Ma wu eyi, gü ba, wö yi le ra, ba e ta te engu gina ne, nda tîne de. Te di eyi bala ne, ah ba ngü kpah de, angü Me, te di de *vüngüte ka wü wüba ne, ladü. Engu ngbü ele ta-ngü te ra ne me-ye. ⁶ Yi wu kpah kpo, gü ba, tima de te ma ngbü emere fü wö yi ne, ma ngbü emere cu de wazi ra 'buru. ⁷ Fü wö yi angbü emere mani de ra, adu angbü emala ngü fere 'basu 'basu bala? Fü ah angbü kpah efüfü ngü ka wü e, de te engu mala nganga, gü ba, 'Ni ena ato fere ne,' fi bü afüfü. Ngü ma! Me ka-ye ladü! Amba züka ngü te Me tiri engu, ah mere siti ngü de ra de. ⁸ Angü wö yi mala eyi, gü ba dene, 'Ni ena ato mene wü di engu wü meme de tere

wü ne, 'buru fere.' Fü Me ato wazi fü wü meme, fü ewü angbü ebi wü di engu wü kpah 'buru de tere te wü. Te wö yi wu bala, fü ah adu afü ngü la, gü ba, 'Ni ena adi eto fere mene wü di engu meme de küte ewü lambe lambe.' Baka te engu fü ngü la bala, fü wü meme adu angbü ebi wü di engu wü kpah 'buru de küte ewü lambe lambe. ⁹ Dela si-ngü te Me za mere bi wü meme ka wö yi la, to ewü 'buru fere ne.

¹⁰ Ta gbü gara biti, gbü laki te wü meme ngbü elüwa tete, fü ra ayia aroto roto. Fü ra awu wü meme, te ewü ngbü elüwa. Wü moko meme la, wüh 'buru ewü de tere te wü. ¹¹ Fü Me amala ngü fere gbü roto la, gü ba, ¹² 'Ma ceka eceka! Wü moko meme 'buru, de te ewü ngbü elüwa la, wüh ka-wü 'buru de tere te wü. Wü mene la ena azu wü di engu wü kpah 'buru de tere te wü. Dela ngü te ni, Me, mere me-ni. Kükürü de, angü ni wu mani de te Labana ngbü emere de ra la eyi.'

¹³ Gbü roto la, fü Me amala kpah gara ngü fere, gü ba, 'De-ra Yakobo, ni de Me, ta te ni sere te-ni fere agbü Betele, gbü sü te ma za teme, fü ra afa *cangali, fü ra adu kpah akina kina fü ni, Me, gü ba, "Ma ena adi ecu ngü ni, Me, fi mere badi." Te di bala, ah le de ma yia eyia, de ma ce gba Labana, fü ra adu agbü sü ka-a, kpa gbü Kanana.' Me mala ta ngü fere gbü roto la bala."

Dela ngü ta te Yakobo mala fü wü wara ye, teka wü roto ka-ye la.

¹⁴ Fü wü Rayele ake Leya ayia alügü ngü, gü ba, "Ah mbi, dela ka-ye züka ngü. Ani go ka-ani ego agbü Kanana. Teka ne de, angü gara e-nga-kpa kpala, te wö ani ena ato fü ani nda ma. ¹⁵ Ani ka-ani gbü jia wö ni tîne eyi ba ganzi kpara la. Ah se ani ka-ye nda eyi asidi, kö jiase ka-ye, züfa nza eyi 'buru. ¹⁶ Mere bi wü nü, bete wü mene wü e, te Me za esaka wö ani, to fü ye ne, wü e la tîne kpah eyi 'buru nda-ani, de wü di engu ani. Te di bala, ani yia eyia, de ani go agbü Kanana, ba e te Me mala fü ye la."

¹⁷⁻¹⁸ De te Yakobo je ngü la bala, fü engu ayia kürrrü, angbü ereke te-ye gbü zi. Fü ah ayia abiti wü e ka-ye 'buru, te engu ena ago di agbü Kanana ne. Fü ah adu kpah, abiti wü yiti, de wü kambiliki ka-ye, te engu maka de sela ne, atima ewü 'buru kpa engagira nü. Fü ah ao wü wara ye, de wü di ye 'buru füh wü kamele, de wüh nü di.

¹⁹⁻²⁰ Wü Yakobo ngbü reke te-wü 'buru esalakumu, angü Labana ena atiri ani. Fü ewü angbü eci nga sikipi te Labana ena anü tete agbü gü, awete kala wü kambiliki ka-ye. Te Labana nü sü tete kpala, fü wü Yakobo ayia akpe ka-wü sidi ngangana na la. Fü Rayele ayia kpah amere mani, azi faranda ka wö ye, te wüh mi gbü se ne, akpe di mini. Wü Yakobo de wü wara ye fiti ta Labana baka e dela. ²¹ Fü ewü ayia akolo sü, anü akö ngu de iri ye Efirata ne. Fü ewü anü akoro kpa gbü gara sü, te di kpa eze da, to anga Gilada. Fü ewü ayia ade gugu, angbü sela.

²² Fütanga sikipi 'basu, fü Labana adu aje nga wü Yakobo, gü ba, "Wüh kpe eyi!" ²³ Fü Labana ayia akö wü di engu ni ye, anü afa nga wü Yakobo. Fü ewü afa nga Yakobo baaala, fü ewü anü amaka ewü gbü sikipi lorozi. ²⁴ Amba Me mala ta ngü fü Labana gbü roto, gbü biti engu de te kpi seke la, gü ba, "Labana deyi, te ye fa nga Yakobo, maka eyi la, ye mere e awü nga ake di de, angü engu de vüngüte ka-ni. Te ye mere engu esiti la, ye ena awu ngü."

²⁵ Baka te wü Labana nü maka wü Yakobo tete agbü Gilada, fü ewü anü ade nda-wü gugu kpah mba gbmari ede nda wü Yakobo sela.

²⁶ Te wü Labana maka wü Yakobo tete, fü ah ayia amala ngü fü Yakobo, gü ba, “Ye mere mani de ni bala, neh kü teka ne? Ye kö wü di ni, kpe de ewü bü baka wü kpara, te wüh zoro ewü gbü gü, neh teka ne? Dela ngbürü zu ngü fanü fanü na? ²⁷ Ye ce ta emala nga ye fü ni de, neh teka ne? Wü zi te-wü bü zirrri, akpe, anü sü, neh teka ne? Te ni ena awu ta kpo, gü ba, wü yia eyi, ego ago la, de bane ni ena amere mere siti karama, fü wü kpara, teka fü wü ago gbü züka ngü. ²⁸ Ye ceka la, baka te wü yia kpe ka-wü bü bala, ni sü de, gba ngüsü emaguma wü kundu ni, de wü di ni ne. De bala ne töndö ngü ne? ²⁹ Te ni ena aroto ta gbü biti ne de la, de bane ni ena amere ye ta 'duwa asiti, teka ngü ka-ye la. Amba Me, te di de *vüngüte ka wö ye ne, koro, mala ngü fü ni, gü ba, ‘Te ni maka ye la, ni mere e awü nga ake ye de.’ ³⁰ Ah mbi! Baka te ye yia ka-ye nda eyi, edu kpa gba wü wö ye, teka gümü ewü ne, anga si-ngü de te ye zi faranda ka-ni tîne tete ne, ah de neh ene ya?”

³¹ Fü Yakobo ayia alügü ngü fefe na, gü ba, “Ngü te ni ce da emala ngü ni fü ye tete ne, kükürü de, angü ni kpe cürü, gü ba, ye ena aza wü di ye, atirri ewü de wazi. Dela si-ngü de te ni mala nga ani tete na fü ye de ne. ³² Amba teka faranda ka-ye la, de-ni Yakobo, ni zi faranda ka-ye nda-ni de. Te wüh maka faranda ka-ye la ngbürü eyi esaka biri kpara esüka wü kpara ka-ni sene la, de wüh za kpara la, wüh mörö engu asidi. Te di bala ne, ye girri kpi egiri kpo kpo kpa gbü jia wü kpara ka-ye la, gbü wü gugu ka-ani ne biri biri 'buru. Mene e te ye ena amaka, te di de e ka-ye la, de ye za 'duwa aza, ye koro di gbü jia wü di enga ni ani, de te ye koro de ewü ne.” Amba Yakobo, mü wu ta, gü ba, Rayele zi faranda la me-ye ne, nda-mü de.

³³ Fü Labana ayia akpo angbü egiri faranda ka-ye ne. Fü ah ari kpa gbü gugu ka Yakobo, agiri kpi kpala ma. Fü ah adu kpah, ari agiri kpi gbü gugu ka Leya, de nda wü labi 'basu ne, wü Bila ake Zerifa kpah bi ma. Ah maka faranda ka-ye nda kpah de. Fü ah anü kpah agiri agbü gugu ka Rayele.

³⁴⁻³⁵ Amba Rayele za ta faranda engu la, wo ka-ye esa gara mere bongo.* Fü ah ayia angbü ka-ye gaa fefeh na, da eci nga wö ye. Te wö ye na ri kpa gbü ngangana la, fü engu ayia agü mandí fü wö ye ciki da ye. Fü ah amala ngü fü wö ye, gü ba, “Wö ni deyi, maguma ye mere e anzu eküte ni de. Si-ngü te ni yia tikpi, agu mandí fü ye de ne, angü ni ngbü ei ku.” Fü Labana agiri kpi sela, ayiri ayiri, ah maka faranda ka-ye nda kpah de.

³⁶ Fü maguma Yakobo ayia anzu eküte Labana. Fü ah akpo angbü ewü nga ake di, gü ba, “Angü de bala neh ene ngü ne? Mene *siti ngü de te ni mere fü ye ne, ah mbi mbi de ne ngü ne? Te ye fa nga ani, koro di zalü de kpakine, ba e te ani di tîne wü mürü zi ne? ³⁷ Baka te ye girri kpi gbü wü e ka-ani sene 'buru ne, ye maka biri e ka-ye eyi gbügbü na? Te ye maka e engu eyi la, de ye za eza, ye koro di, ye o engagira wü di enga ni ye, de wü nda-ni wü kpara sene, teka de wüh ye süka ngü de esüka ani ne kere. ³⁸⁻³⁹ De-ni Yakobo, ni mere ta tima fü ye, mbü di ambü teka wü re teke biri. Fü wü nü ka-ye ayia ta asibi afa sü ne, 'buru teka ngü ka-ni. Wü tima ta te ye to fü ni, teka wü nü ka-ye ne, ni mere eyi 'buru mbi. Siti ngü te ni mere gbü tima la, ah de neh ene? Ni mörö ta süka gara wü nü ka-ye, zü eyi? Baka te siti wü nü ngbü ta ezoro süka wü nü ka-ye ne, ni ngbü ta eza nda-ni nü, eo dada na. Te mürü zi koro, zi süka wü nü ka-ye la, fü ni adi kpah eza nda-ni eo dada na. Ni mere ta dela siti ngü? ⁴⁰ Ni mbü ta ka

* **31:34-35 31:34-35** Dene bongo te ewü ngbü ei füh gü kamele.

tima ka-ye la cu fa sü! Ra ngbü ta ecucuru ni, fü zü angbü kpah emere ni gbü biti! Ra gbü jia ni gbü biti kpah ma, teka tima la! ⁴¹ Bi wü re ta te ni mere gba ye, baka wü re teke biri ne (20), fi bü gbü wü cinga bala! Ni mere ta tima fü ye, teka wü wara ni de 'basu la, teka wü re nzükpa de fuh ye bala (14). Fütanga ngü la, fü ni adu kpah amere tima fü ye, teka ngü ka wü nü, teka wü re ma'diya. Fü ye angbü ta kpah fi bü da efiti ni, enda nganga, da efüfü ri ye fü ni 'basu 'basu. ⁴² Amba gbü mere bi wü ngü la 'buru, Me ngbü ta fi bü ake ni, angü engu de *vüngüte ka-ni, kpah baka wü wö ni, Abarayama ake Yisaka ne. Te Me ena di ta ake ni de la, de bane ye liki ni eyi gügü, de kpa ni kükürü. Me wu cinga de te ye to ta eküte ni ne eyi 'buru nde. Engu wu züka tima, ta te ni mere fü ye, ne kpah eyi. Dela si-ngü de te Me koro kpa ye tete esikine gbü biti, gbü roto, amala ngü fü ye kpekpeke ne."

⁴³ Fü Labana ayia alügü ngü fü Yakobo, gü ba, "Enga ni, ani mere e awü nga de, angü ni ena amere tine dene neh baye ya? Angü wü jaji würüse 'basu, de esaka ye la 'buru wü di ni, abe kpah te wü jaji, de te ewü bi ewü fü ye la, wüh kpah 'buru de wü kundu ni ne. Wü nü bete wü gara wü e de esaka ye la, ka-wü kpah 'buru wü e ka-ni. Gara ngü te ni ena amere nda ma! Angü wazi ni, te ni ena aza wü e la, adu di kpah ma! ⁴⁴ Te di bala, ah le de ani mörö kambiliki emörö esüka ani, fü ani azü ake ye, teka areke ngü de ezengba ani ne di. Ani za kpah mere teme de ani rükü, o, de ah gü tamu kina de esüka ani ne fü wü kpara."

⁴⁵ Fü Yakobo ayia ale ngü engu la. Fü ah aza mere ngbürikü teme, arükü, ao, teka de ani di efi nga ngü, de te ani reke esüka ani la tete. ⁴⁶ Fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, de wüh biti wü teme, wüh fa, wüh o gbü sü biringbö nzüü. Fü ewü angbü ezü e de wü kpara ka Labana la, ede wü teme bala la. ⁴⁷ Fü Yakobo ayia agü iri mere teme, te wüh rükü la, gü ba, Galede.† Fü Labana ayia agü iri wü teme te wüh fa biti la, Yegara-Saduta,‡ ⁴⁸ gü ba, "Mere bi teme te ani fa ne, ena agü tamu ngü fü wü kpara, gü ba, ani reke ngü ezengba ani eyi." ⁴⁹⁻⁵⁰ Fü Labana amala gara ngü fü Yakobo, gü ba dene, "Me ladü, te ena adi ewu mene wü ngü de te ye ena angbü emere eta kuru jia ni ne. Te ye ngbü emere wü di ni la esiti, anga te ye nü za kpah gara wü würüse ka-ye la, ye wu, gü ba, Me ladü te ngbü eceka ye de wü ngü la." Fü ah adu kpah, agü iri sü la Mizipa, teka ngü la.

⁵¹ Fü Labana adu kpah amala gara ngü fü Yakobo, gü ba, "Dene ngü te ani ena areke ezengba ani enatikine. Angü wü teme te wüh fa ewü dene ne, bete mere teme, te wüh rükü o dene, ⁵² wüh ena aye zengba tö kamü ake nda-ra, fi mere badi. Mü ti aguru sü, anü ati de gü gbü nzö ra, gbü nda-ra sü de. Ma ti kpah aguru sü, anü ati de gü gbü nzö mü, gbü nda-mü sü de. ⁵³ Me ladü, ah ena aceka ngü ka-ani la me-ye. Angü engu de vüngüte ka wü wö nih, wü Abarayama ake Nayora." Fü Yakobo ayia akina kina kpa baka e la, te iri Me te di de vüngüte ka wö ye na, Yisaka ne.

⁵⁴ Fü Yakobo ayia aza nü, awa amörö fü Me. Fü engu ayia ai wü kpara ka-ye. Fü ewü ayia akoro azü e la de wü kpara ka Labana gbü sü la. Fü ewü ara sela zalü akoro kpurutokokpi.

† 31:47 31:47 Galede, gbü mö ka wü Yakobo, ah ba e te wüh gü ba, "Teme te gü tamu ngü fü wü kpara." ‡ 31:47 31:47 Yegara-Saduta, gbü mö ka wü Labana, ah baka e te wüh gü ba, "Teme te gü tamu ngü fü wü kpara."

⁵⁵ Gügü kpurutokokpi la, fü Labana ayia afaka wü Leya ake Rayele, de wü kundü ye, ayia asü ngüsü emagama ewü 'buru. Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpa gba ye.

32

Dene ngü teka Yakobo ake Me

¹ Fütanga wü ngü la, fü wü *Yakobo ayia de wü kpara ka-ye, atí te kaje, edu agbü *Kanana. Fütanga bi sikipi, fü ewü anü akoro agbü tö ka wü Kanana. Fü ewü akoro ede gara ngu kpala. Fü ewü ayia ade gugu ka-wü, angbü sela. Yakobo gü ba, ni ceka kpi bane de, gbangbara! te mere bi wü *malayika ka Me, te ewü di ka-wü kpah sela. ² Te Yakobo wu wü malayika la, fü ah angbü de mere tadu, gü ba, "Me tima wü malayika ka-ye la, teka ale ta-ngü te ani." Fü ah ayia agü iri sü engu la Manayima,* teka ngü ka wü malayika la.

³ Fü wü Yakobo ayia angbü la mba takü gbü Manayima sela. Fü Yakobo ayia afi nga engu ni ye, Esawu, de tane, ta te sü gü, teka mani, ta te ni mere fefe. Fü engu ayia atima süka wü kpara ka-ye kpa engagira nü, kpaka Esawu, ede da de iri ye Seyira, gbü tö ka Edomo ne, ⁴ gü ba dene, "Te wü nü maka Esawu la, de wü mala fefe, gü ba, "Mere kpara deyí, de-ni Yakobo, engu ni ye, ni tima ngü fü ye me-ni. Mere bi wü re te nye sü ne, ni ngbü ta la fi kpa gba loko ani, Labana. ⁵ Titine ni du koro eyi dene, de mere bi wü kpara, bete wü nü fütanga ni. Ni tima ngü ne fü ye, teka de ye ce wü *siti ngü, ta te ni mere fü ye ne, 'buru asidi. Fü ye aza ni ba engu ni ye.' "

⁶ Fü wü kpara ka Yakobo ayia anü amaka Esawu. Fü ewü atí te ngari Yakobo la, amala 'buru fefe. Fü ewü adu amala ngü la 'buru fü Yakobo, gü ba, "Ani nü maka Esawu eyi. Fü ani amala ngü la 'buru fefe. Te engu je ngü la, fü ah ayia angbü ereke te-ye teka akoro kpakine. Engu kpala eyi te kaje enü kpaka ye, de mere bi wü komoko gbü nga ye, baka e kama bala (400)." ⁷ Te Yakobo je ngü la tete bala, fü mamagama ayia agürü. Fü ah aza wü kpara de gbü nga ye ne, kpah de wü nü 'buru, aye süka ewü 'basu, aza gara ewü, atima kpa engagira nü, aza gara ewü, ao kpa sidi. ⁸ Ah ngbü efi, gü ba, te Esawu koro teka amörö ani la, de engu mörö gara ewü, de gara ewü la küwa.

⁹ Fü Yakobo ayia aku gba fü Me, gü ba "Wayi bala Me, mü de *vüngüte ka wü wüba, Abarayama ake Yisaka. Mü je gba ka-ra. Mere kpara, mü je gba ka-ra, angü mü mala ta cu me-mü, teka de ma ce gba Labana, ma du kpa gbü tö te wüh bi ra gbügbü, kpaka wü mürü ra. Fü mü amala kpah, gü ba, 'Ni ena angbü fi tundu ake ra,' ne. ¹⁰ Te di bala, Me, ma de siti kpara. Ma ti ta amaka züka ngü, baka te mü mere fere, ato mere bi wü e enatikine fere, ne de. Kükürü de, angü baka ta te ma koro kö Yürüdene ne, e ta te di esaka ra bü duu ngbangba te ma ngbü endoro di. Titine dene, ma ngbü tine eyi edu de mere bi wü kpara, abe kpah te wü nü, fütanga ra, baka e te ma ye süka ewü eyi de 'basu ne. ¹¹ Ako Me, ma koro engagira mü dene, ayi-ta mü, teka de mü le-ta ngü te ra, de ma küwa esaka engu wüna. Cücürü na ngbü eyi emere ra amere, angü engu ena akoro, amörö a anza, de wü jaji, de wü ni ewü 'buru. ¹² Wayi, Me, mü tata engu eküte ra atata. Mü fi la nga kina, ta te mü kina tungü ra, gü ba, 'Ni ena angbü

* **32:2** 32:2 Manayima ba e te ewü gü ba, wü da-sü ka wü kpara te ewü biti te-wü, angbü ka-wü sela.

fi ake ra ne, fü ni ato wazi fere, teka de wü kundu ra bi wü ye, sibi asibi baka zu-tö, te ewü ti atanga de, 'ne." Dela ta gba te Yakobo ku fü Me, kpa gbü Manayima kpala, teka cürü engu ni ye.

¹³ FÜ Yakobo ayia ara ciki era ngu sela. FÜ ah ayia afi nga gara ngü, gü ba, ah le de ni fe mba gara wü nü ka-ni, teka atima ewü engagira nü fü Esawu, baka takpa fefe na. Wü nü ta te engu tima ewü ne, wüh bane. ¹⁴ Wü ca memé kama 'basu (200), wü moko meme teke biri, wü ca kambiliki kama 'basu (200), wü moko kambiliki teke biri, ¹⁵ wü yi kamele, bete wü di engu wü teke biri de füh ye nzükpa, wü ca yiti teke 'basu, wü moko yiti nzükpa, wü ca dongi teke biri, wü moko dongi nzükpa. ¹⁶ FÜ Yakobo adu aza wü nü la, aye süka ewü, te nga nguwa wü nü la. FÜ ah aza wü labi ka-ye, ao gbü nguwa wü nü la biri biri 'buru, atima ewü kpa engagira nü. FÜ ah amala ngü fü wü labi la, de wüh di enü biri biri de zengba wü. Wüh mere e anü 'buru te sü biringbö de.

¹⁷ FÜ Yakobo adu amala gara ngü fü mene labi, te ti engagira nü de gina wü nü la, gü ba, "Te Esawu maka ye, fü ah ayi-ta ye, gü ba, 'Ye neh de kpara ka da? Ye ngbü enü neh kaye? Mürü mere bi wü nü ne, neh da?' la, ¹⁸ de ye lügü ngü fefe na, gü ba dene, 'Mere kpara deyü, ni de labi ka Yakobo, engu ni ye. Wü mere bi wü nü ne 'buru kaka, te engu tima ewü fü ye. Ah to ewü eyi fü ye ba takpa, angü ye de mere engu ni ni. Amba Yakobo engu ladü kpa sidi kpala ekoro.' " ¹⁹ FÜ Yakobo amala ngü la fü wü labi la, te nga wü biri biri kpa 'buru bala, gü ba, "Dela ngü te wü ena amala fefe na, te wü maka te-wü la. ²⁰ Wü mala ngü fefe, gü ba, 'De-ni, Yakobo, labi ka-ye, ni ladü sidi kpala ekoro.' " Yakobo to ta mere bi wü züka wü e de bala, teka de sü reke mba eküte Esawu, de engu boro wü siti ngü, ta te ni mere engu di ne. ²¹ Te Yakobo tima mere bi wü nü la tete bala fü Esawu, fü Yakobo ayia ara ka-ye ciki kpa gbü Manayima sela.

²² FÜ Yakobo ayia gbü biti la, aza wü wara ye de bala ne, bete wü di ye de nzükpa de füh ye biri ne, atima ewü kpa eta ngu.† ²³ FÜ ah adu kpa aza wü gara e ka-ye 'buru, atima kpa eta ngu. ²⁴ FÜ Yakobo ace te-ye, angbü nda-ye ciki sela kpikpi ye, ah kö ngu nda de.

Te Yakobo ngbü ta tete kpala, fü gara komoko ayia akoro, ati te Yakobo, akama de gü. FÜ ewü akama te-wü, da efüfü te-wü fi bü bala, zalü te kpï kpo ngbü eseke tete. ²⁵ Te komoko la wu tete, gü ba, ni ti agbo Yakobo kötö nda-ni de ne, fü engu ayia ami nzö-ku Yakobo kpöö, afu ka! ²⁶ FÜ Yakobo azoro komoko la kpa fi, gö gö gö! FÜ komoko la amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ye ce kpa te ni! Kpi seke eyi!" Yakobo gü ba, "Te ye le de ni ce kpa te ye la, de ye sü ngüsü emaguma ni. Ni ti ace kpa te ye de. 'Duwa te ye ena asü ngüsü ye emaguma ni feke, fü ni adu ace kpa te ye, fü ye anü.'" ²⁷ Komoko la gü ba, "Íri ye neh da?" Yakobo gü ba, "Íri ni de Yakobo." ²⁸ Komoko la gü ba, "Ni fü iri ye tine eyi, *Yisaraye. Kükürü de, angü ye de kpeke kpara, ye mere wü kpara füh kotö ne, fa eyi. Ye mere ni, Me, fa kpa eyi!" ²⁹ Yakobo gü ba, "Mere kpara deyü, ye gü la kpa nda-ye iri ye fü ni." FÜ komoko la amala ngü, gü ba, "Ye le aje iri ni neh teka ne? Ni ti agü iri ni fü ye nda-ni de, angü wü kpara ti aje iri ni nda-wü de." FÜ kpara la adu tine, asü ngüsü emaguma Yakobo. FÜ ah ayia anü sü ka-ye. ³⁰ FÜ Yakobo adu awu, gü ba, amba kpara te ani kama te-ani ake di ne, ah ka-ye de Me. FÜ ah ayia agü iri sü la tine Penuwele, angü ni wu Me eyi de cu jia ni, amba ni kpi nda-ni de. ³¹ FÜ kpï ayia aseke. FÜ Yakobo ayia

† 32:22 32:22 Íri ngu la de Yaboka.

ace Penuwele sela, anü sü. Ah ngbü enü tîne jigbi jigbi, teka nzö-ku ye te fu la.

³² Dela si-ngü gbü gele ka wü di engä Yisarayeles, te ewü le azü nzö-ku de gbü ku nü di de ne, angü komoko la mä ta nzö-ku Yakobo.

33

Dene ngü te Yakobo ake Esawu reke zengba wü di

¹ Kpurutokokpî la, fû *Yakobo ayia akö ngu, anü amaka wü wara ye, de wü di ye kpa eta ngu kpala. Fû ewü ale kaje, angbü enü tîne gbü sü biringbö. Fû Yakobo aceka kpî bane de, gbangbara! te wü Esawu, te ewü ngbü ekoro, de mere bi wü komoko fütanga ye, baka e kama bala (400). Te engu wu bala, fû cürü akpo angbü emere engu. Fû ah amala ngü fû wü di ye, de wüh ngbü la de wü ni ewü sela feke. ² Fû ah adu amala ngü fû wü Bila ake Zerifa, de wü di engä wü, de wüh tî nda-wü fütanga ni. De Leya tî nda-ye, de wü di engä ye fütanga ewü. Fû wü Rayele adu atî nda-ye duu sidi ake *Yüsefa. ³ Fû Yakobo atî nda-ye engagira nü, fû ewü anü maka te-wü ake Esawu. Fû Yakobo ayia atî abuka gbüra ye kötö du lorozi, da efüwa te-ye fû Esawu 'duwa ba-neh-ene-la.

⁴ Fû Esawu ayia amü de mere woro, akpe atî te engä ni ye, afaka, akpo angbü eku gba eküküte. Fû Yakobo ayia kpah de gba. ⁵ Fû Esawu aceka kpî, awu wü würüse, de wü jaji. Fû ah adu ayi-ta Yakobo, gü ba dene, "Mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye, wü würüse de wü jaji ne, wüh de wü da?" Yakobo gü ba, "Mere kpara deyî, dela wü wara ni, bete wü jaji ka-ni, te Me to fû ni." ⁶ Fû wü Bila ake Zerifa ayia akoro, de wü jaji ka-wü, agü mandî fû Esawu, kpah da efüwa te-wü fefe na. ⁷ Fû wü Leya akoro kpah de nda-ye wü di engä ye, amere kpah bala. Fû wü Rayele adu akoro nda-ye ake Yüsefa tîne sidi, amere kpah bala.

⁸ Fû Esawu ayi-ta Yakobo, gü ba dene, "Engä ni ni deyî, ani maka te-ani te kaje de wü kpara, de mere bi wü nü esaka wü. Ngü engu la neh baye?" Fû Yakobo alügü ngü fefe, gü ba, "Ni tima wü nü la kü me-ni fû ye ba takpa, teka de maguma ye gu eküte ni, teka fû ye adu ale ni." ⁹ Esawu gü ba, "Engä ni ni deyî, ni tî aza wü nü la de, angü mere bi wü nü kpah ladü esaka ni. Wü nda-ani la ti eyi. Wü nda-ye la ngbü fû ye." ¹⁰ Fû Yakobo adu kpah anda'ba te-ye fefe, gü ba, "Mere kpara, te ye le ni eyi la, de ye za mba takpa la eza. Baka te ni wu ye enatikine ne, ni ngbü eyi de mere siti tadu emaguma ni, baka e te ni wu Me la. Teka ne de, angü ni wu kpo, gü ba, ye le ni eyi de maguma ye 'buru. ¹¹ Te di bala ne, ni ngbü enda'ba te-ni fû ye, de ye za mba wü nü, de te ni to fû ye la, angü Me le ta-ngü te ni de wü e la me-ye." Fû Yakobo angbü eso Esawu kpah fi bü bala, zalü fû Esawu ayia ale ngü ka wü nü la.

¹² Fû Esawu amala ngü fû engä ni ye, gü ba, "Te ah bala la, de ani nü enü kpa eköti. Angü ni ena agî nga wü." ¹³⁻¹⁴ Fû Yakobo alügü ngü fefe, gü ba, "Mere kpara deyî, ah mbi. Amba ye nü nda-ye enü kpa engagira nü. Ani ena afa nga ye ferrre, angü wazi wü jürü wü jaji, de wü di engä nü ne, tî te ewü ena anü kere kere de. Te di bala, ani ena anü nda-ani ferrre, angü wü nü ena akpi. Ni ena afa nga ye zalü akoro di agba ye, agbü Seyira la." ¹⁵ Esawu gü ba dene, "Te ah bala la, ni ce gara wü komoko ka-ani fû ye, de wü nü de ewü." Fû Yakobo alügü ngü fefe na, gü ba, "Ye nü enü de wü komoko ka-ye la 'buru engagira nü, angü gara e te ena emere ani nda ma.

Ani ena afa nga wü." ¹⁶ Fū Esawu ayia ale ngü la. Fū ah ayia anü sü kpaah 'duwa gbü ra engu la, edu agbü Seyira.

¹⁷ Fū Yakobo adu ayia nda-ye, de wü wara ye, de wü jaji ka-ye sidi. Fū ewü anü akoro kpa gbü gara sü kpala, te wüh ngbü eï, gü ba, Sukota. Fū ah ayia ade wü gugu, angbü ka-ye takü gbü sü la.* Fū ewü angbü sela mba cükü'daye. ¹⁸⁻²⁰ Fū ewü ayia ace Sukota, akö Yürüdene kpa eta ngu, anü akoro gbü gara 'baranga de iri ye Sekeme, te di gbü tö ka wü *Kanana kpala. Fū ah ayia ao köti to kpa gbü gü, kpa ede 'baranga la. Fū sü la areke te Yakobo 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah ayia anü kpaka wü di enga Amüra, wü kpapa ka Sekeme, ase sü la esaka ewü de mere bi jiase. Fū Yakobo ayia areke sü sela, teka angbü egbo nga iri Mere Me gühgbü na. Fū ah ayia agü iri sü la Ele-Loyi-Yisaraye,le, baka e te wüh gü ba, Me de *vüngüte ka wü *Yisaraye,le.

Dela ngü ta te wü Yakobo yia ce Padanarama, ayia ago angbü ka-wü gbü tö ka-wü, agbü Kanana ne.

34

Dene ngü teka Dina, mbarase ka Yakobo

¹ Fū wü *Yakobo ayia angbü gbü Sekeme sela, teka mere bi wü re. Fū wü jaji kaka ayia agegere sela.

Gbü gara sïkpi, fū ye Yakobo, jaji würüse de iri ye Dina ne, ayia anü aceka wü bu ye jaji würüse gbü sü la, wü egba Sekeme. ² Gara enga Sekeme ta la kpala, jaji komoko de iri ye kpaah Sekeme, te di ta ye miri ka sü de sela, gbü nguwa wü Ivo. Fū Sekeme ayia awu Dina. Fū Dina ayia asu gbü jijia na efa sü. Fū engu ayia atü te Dina, agbene engu, angbü ake di de wazi. ³ Fū gümü Dina adu angbü emere engu tine 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah ayia afiti Dina. Fū Dina ago angbü agba ka na kpala, angü ah ale Dina cu fa sü.

⁴⁻⁵ Fū Yakobo ayia aje, gü ba, Sekeme gbene ye ni, Dina ne eyi. Fū engu ayia anga ka-ye tüü, ah mala ngü 'duwa kpo de. Angü engu ngbü ta eci nga wü di ye, te ewü ngbü ta endoro, eceka kpi fütanga wü kambiliki agbü gü ne.

Fū Sekeme ayia anü kpaka wö ye, te di de miri ka sü la, amala ngü fefe na, gü ba, "Wö ni deyi, jaji würüse de iri ye Dina ne su gbü jia ni fa sü. Ni ngbü ele de ye nü kpaka wö ye na, ayi-tata fū ni, teka de ni se engu." ⁶ Fū wö ye Sekeme ayia anü akoro kpaka Yakobo, teka ayi-ta Dina fū ye ye. ⁷ Te wüh ngbü emala ngü engu la tete, fū wü di Yakobo ayia adu akoro amaka ewü. Fū ewü ayia aje, gü ba, angü Sekeme gbene enga ni ani, Dina, eyi. Fū ngü la ayia ake te ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ewü amala ngü, gü ba, "De bala ne töndö ngü ne? Sekeme to lümü gbü nzö ani, de wö ani 'buru. Dela eyi siti soko eküte ani, wü di enga *Yisaraye,le!"

⁸ Fū wö ye Sekeme angbü efüwa te-ye fū wü Yakobo fi bü bala, gü ba, "Yakobo deyi, ye ni le ase mbarase ka-ye, Dina ne, wara ye tete na, angü ah ngbü ele engu cu efa sü. Te di bala la, ah le de wü le ngü la ale, ⁹ angü te ani za te-ani esüka ani de wü la, ah ena adi de züka ngü. Te wü le de ani za egba wü la, ani ena ace kpaah egba ani, fū wü kpapa gbü nga wü angbü eza. Fū za-te de esüka ani de bala, areke ngü mürü ka-ani 'duwa ba-neh-ene-la. ¹⁰ Wü ena angbü gbü sü ka-ani, gbü Sekeme sene gbü gü sü. Fū ani ato wü sü de sela kpaah 'buru fū wü. Fū wü angbü endondoro de wü nü

* 33:17 33:17 Dela si-ngü de te wüh gü iri sü la tete Sukota. Ah ba e te ewü ga, wü gugu.

ka-wü gbügbü na, ba e te wü ngbü ele. Fü wü angbü kpah emaka mere bi wü züka wü ngü gbü sü ka-ani ne.” ¹¹ Fü Sekeme ayia amala ngü fü wügiri ye, Yakobo, gü ba, “Ni ngbü ele tangbase ka-wü ne efa sü. Wü le fü ni, de ni za te-ani ake di. Ni ena ato wü e te wü ngbü ele ne nde 'buru fü wü. ¹² Te wü ngbü ele di kpah bü mere bi jiasa la, ngü ma. Ni ena ato ka-wü ato, angü ni ngbü ele Dina efa sü.”

¹³ Fü ngü la asiti ka-ye ta eküte wü di Yakobo cu afa sü, angü Sekeme to mere lümü eyi eküte engu ni ani. Fü ewü ayia afi nga gara mani, afti Sekeme di, ¹⁴ gü ba, “Ani ti ato engu ni ani fü ye nda-ani de, angü wü ti esa *basa nda-wü de. Te ani le ngü la bala la, ah ena ato mere lümü fü nguwa ani. ¹⁵ Amba, te wü le eyi de ani di eza te-ani esüka ani la, de wü komoko gbü nguwa wü 'buru di eti esa basa, baka e te di gbü gele ka-ani ne. ¹⁶ Te wü le eyi amere ngü la bala la, amba ani ti eyi ato wü egba ani, fü wü adi eza. Fü wü di ani, wü jaji komoko, adi kpah eza egba wü. Te ani mere eyi bala la, fü ani adu angbü tîne de wü gbü mürü. ¹⁷ Te wü le de la, ngü ma. Ani ena aza tangbase ka-ani, fü ani anü sü ka-ani.” Amba wüh mala ngü la bala nda-wü de mani.

¹⁸ Fü ngü ka-ewü la ayia areke eküte wü Sekeme ake wö ye 'duwa bahene-ene-la. ¹⁹⁻²⁰ Fü Sekeme ayia kpah 'duwa bü kere, amere ngü la, ba e te ewü mala la, teka ne de, angü ah le ta Dina cu fa sü. Fü wü Sekeme ayia anü kpa te sü te wü kpara ngbü ebite te-wü tete, ayia amala ngü fü wü kpara gbü nguwa wü 'buru, de wüh koro, teka aro mö gbü ngü engu la. Fü wü cögbörö wü kpara ka-ewü akoro, anga angbü tiii, da eje ngü gömö Sekeme. Wüh ngbü eo lümü tete, angü engu ta de mere kpara esüka ewü.

²¹ Fü Sekeme amala ngü fü wü kpara la, gü ba, “Wü di engu ni ni deyí, wü kpara ne, wüh de züka wü kpara. Ah le de ani le fü ewü, teka de wüh ngbü gbü sü ka-ani sene. Fü ewü angbü kpah endoro de wü nü ka-wü, ba e te ewü ngbü ele. Angü tö ka-ani memere. Ah ti eyi aza ani de ewü 'buru. Te ani ena angbü kpah eza te-ani ezengba ani de ewü la, ah ena areke ta kpah afa sü. ²² Engu ngü te ni ena amala fütanga ngü la fü wü, ah dene, te wü kpara la ngbü ele de ani mere, teka fü ani angbü tîne de ewü, ba wü kpara biringbö, gbü mürü ne. Ah de ngü teka fü wü komoko ka-ani 'buru adi eti esa *basa. ²³ Te di eyi bala ne, ah le de ani mere ngü engu la, kpah baka e te ewü mala la, teka fü wü mere bi wü nü ka-ewü, de wü mere bi wü e ka-ewü la, adu angbü tîne kpah 'buru ba nda-ani.” ²⁴ Fü wü kpara ka sü la ayia 'buru, ale ngü la. Fü wü komoko gbü sü la ayia 'buru, anü ati esa basa gbü ra biringbö.

²⁵⁻²⁶ Fütanga sikipi 'basu, o wüh di la fi bü etökö wangü te ka te wü, fü gara wü di Yakobo 'basu de iri wü Simiyona ake *Levi ayia akö wü dü ka-wü, de wü mere maguruma ka-wü, ayia azi te-wü, anü ati de gü gbü nzö wü kpara la gbü iri-to. Fü ewü amörö wü Sekeme ake wö ye, bete wü komoko gbü sü la le 'buru. Da ewü te ewü ena amere gü nda ma, angü wüh 'buru de ka te wü. Fü ewü aza engu ni wü, Dina, agba wü Sekeme la, adu de engu kpa eköti.

²⁷ Fü wü gara wü di Yakobo ayia anü kpah kpa gbü 'baranga la, ati te wü e ka wü kpara te ewü mörö ewü la, akö le 'buru, teka lümü te Sekeme to gbü nzö engu ni ewü ne. Kpara te ena atiri kaje, atata ewü nda ma, angü wü komoko gbü sü la kpi nza eyi 'buru. ²⁸⁻²⁹ Fü ewü ayia akö wü nü ka-ewü, ba wü yiti, wü kambiliki bete wü dongi, abe kpah te wü würise, de wü jaji, de wü e ka-ewü nde 'buru, ayia anü sü di.

³⁰ Te Yakobo je ngü la tete, fü ngü la ayia asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah amala ngü fü wü Simiyona ake Levi, gü ba dene, "De-wü deyī, wü mere de bane neh ene ngü ne? Wü za mere siti liya, koro di eyi gbü nzö ani dene. Wü kpara ka *Kanana de wü kpara ka Pereze ena akpü ani tīne 'duwa sürü sürü. Wü ceka la eceka! Baka te ani be kpah de ne, te wü kpara ka wü sü la ena adünda te-wü, atī de gü gbü nzö ani la, ani ena amere neh mbi mbi baye?" ³¹ Wü Simiyona ake Levi gü ba, "Wö ani deyī, ye ngbü efi ta de ani mere baye? Ye ceka mere siti lümü te jaji komoko la to gbü nzö engä ni ani ne! Ani ena ace ngü la fefe na ta bü bala, neh baye baye?"

35

Dene ngü te Me mala fü Yakobo,

te engu go koro tete agbü Betele

¹ Fütanga ngü la, fü Me ayia agü tamu ye fü *Yakobo agbü Sekeme kpala. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Yakobo deyī, ma le de mü ce sü ne, fü mü ayia ago angbü agbü Betele, gbü sü ta te ma sere te-ra fü mü, o mü ngbü ekpe esaka engä ni mü, Esawu ne. Te mü koro kpala, ah le de mü reke sü, teka fü mü angbü egbo nga iri ra tete na."

²⁻³ Te Yakobo je ngü la tete bala, fü engu adu amala ngü la fü wü wara ye, de wü di ye, be kpah te wü kpara gbü nga ye, gü ba, "Ani le eyi ayia ago angbü agbü Betele. Fü ni areke sü teka angbü egbo nga iri Mere Me gbügbü na kpala, angü Me de kpara te ngbü ele ta-ngü te ni me-ye, kü gügü, o ni ngbü ta ekpe cürü engä ni ni tete, zalü akoro di dene. Engu ngbü kpah eceka kpī fütanga ni, gbü wü sü te ni ngbü endoro tete ne 'buru. Te di bala, ah le de wü kö wü e ka wü faranda, te ewü ngbü emere fü wü me ka wü kundu wü ne, de wü sötö 'buru asidi. Te wü mere eyi bala, de wü du wü zürü se wü di engä me la eküte wü 'buru asidi. Fü wü adu ato to bongo, areke te-wü, teka anü agbü Betele, angbü egbo nga iri Mere Me kpala."

⁴ Te wü kpara ka Yakobo je ngü la bala, fü ewü ayia akö wü faranda ka wü di engä me ka-wü la, ato 'buru fü Yakobo. Fü ewü agbigbi kpah wü gara wü e ba di, te ewü to gbü güje wü, ato 'buru fü Yakobo. Fü Yakobo ayia aji mere du kpa esa rü agbü Sekeme la, abu ewü, de wü faranda, 'buru gbügbü. Fü ah ayia ani nga ewü gö gö gö!

⁵ Fü wü Yakobo ayia ace Sekeme, akpo angbü enü agbü Betele. Fü Me ato mere cürü guvu wü kpara ka Sekeme, fü ewü ace kaje fü wü Yakobo anü sü ka-wü. Wüh liki nga ewü nda-wü de.

⁶ Fü wü Yakobo anü, anü akoro kpa gbü Betele,* te di ta kpah gbü tö ka wü *Kanana sela. ⁷ Fü Yakobo ayia areke sü, teka angbü egbo nga iri Me gbügbü sela. Angü dela ta sü te Me gü tamu ye fefe na tete, o engu ngbü ta ekpe esaka engä ni ye ne.

⁸ Baka te wü Yakobo go ngbü tīne eyi sela, gara würüse de iri ye Debora ayia akpi. Ah ta de mürü tīma ka Rebeka, ni ye Yakobo. Rebeka koro ta de engü kü gügü agbü Padanarama. Fü ewü ayia ati würüse la esa gara rü gbü Betele sela. Fü ewü agü iri rü engu la Alünü-Bakuta, baka te wüh gü ba, "Rü ka cinga."

⁹ Baka te Yakobo yia tete agbü Padanarama, du ngbü gbü Betele ne, fü Me adu kpah agü tamu ye fefe na sela toto, ayia ato wazi fefe na kpah baka

* 35:6 35:6 Wü kpara ka Kanana ngbü ta eī sü engu la, gü ba, Luza.

engu tane. ¹⁰⁻¹¹ Fū Me amala ngü fefe, gü ba, “Yakobo deyi, ma de Me, te ngbü gbü nzö wü e füh kotö ne 'buru. Wüh ngbü ta eï mü Yakobo, amba enatikine wüh ena adi eï mü tîne *Yisaraye. Ma to wazi eyi fū mü, de mü bī wü ye füh kotö, sibi asibi. De wü kundu mü bi wü jaji sibi kpah asibi, teka de nguwa yi ga koro mere bi nguwa wü kpara, de wü ange cögbörö miri esüka wü. ¹² Tö ta te ma gü ba, ma ena ato fū wü wö mü, wü Abarayama ake Yisaka ne, ma to kpah eyi fū yi, de wü kundu mü, te wüh ena abī ewü ne.” ¹³ Te Me mala ngü la nza tete bala, fū engu ayia 'duwa, anü sü ka-ye.

¹⁴ Fū Yakobo ayia aza mere teme, arükü, ao mbi gbü sü, te Me gü tamu ye tete fefe na la. Fū ah adu kpah aza fi, bete mü, ayia atökö füh teme la, acu ngü Mere Me di.

¹⁵ Dela si-ngü te Yakobo gü ta iri sü engu la tete, ga, Betele, angü Me gü ta tamu ye fefe na gbü sü la eyi du 'basu.

Dene ngü teka kpi ka Rayele.

¹⁶ Fū wü Yakobo ayia ace Betele, angbü enü agbü Beteleme,† o Rayele di ta de bu ye. Baka te ewü di la bü te kaje, enü ne, fū lakı ka Rayele ayia akoro teka ayaka. Fū bu Rayele angbü ekeke 'duwa ba-neh-ene-la. ¹⁷ Te bu Rayele ngbü fi da emere engu bala ne, fū würüse de te ngbü eyaka wü jaji ne, ayia amala ngü fefe na, gü ba, “Ye mere e akpe cürü de, angü ye ena ayaka ye komoko.” Fū Rayele ayia ayaka ye komoko kpah baka ngü la, fū wawazi akpo angbü enza. ¹⁸ Baka te Rayele yia ekpi tete, fū ah ayia agü iri mbarase ka-ye la Benoni, te gü ba, “Mere siti kuru.” Amba Yakobo dü gü nda-ye, gü ba, Benzamina, te gü ba, “Mbarase te ni o maguma ni tete.” ¹⁹ Fū Rayele ayia akpi. Fū ewü ayia ati engu ciki sela, edere kaje te ngbü enü agbü Beteleme ne. ²⁰ Fū Yakobo ayia aza mere siti teme, ao füh mbükü Rayele. Fū teme la ayia angbü fi füh mbükü sela.

²¹ Fütanga ngü la, fū Yakobo ayia sela, anü akoro agbü gara sü de iri ye Migidale-Edere. Fū engu ayia ade gugu, angbü sela.

²² Fütanga ngü la, fū Rübena, te di de gina ye Yakobo ne, ayia anü ara ake Bila, wara wö ye ne. Fū Yakobo ayia aje ngü la. Fū maguma Yakobo ayia anzu teka ngü la cu afa sü.

Dene iri wü di Yakobo

Wü di Yakobo ta te wüh bī ewü agbü Padanarama ne, wüh ta nzükpa de füh ye biri. Fū ewü ayia akoro 'buru nzükpa de füh ye 'basu de wü Benzamina. ²³ Leya bī ta wü di enga ye 'buru ma'diya. Gina ye Yakobo ta de Rübena. Fütanganga na tîne wü Simiyona ake *Levi, *Yuda, Yisakara, bete Zebulona. ²⁴ Dene iri wü di enga Rayele, wüh ta ngbee 'basu, wü *Yüsefa ake Benzamina. ²⁵ Bila bī ta nda-ye wü ye kpah ngbee 'basu, wü Dana ake Nafatali. ²⁶ Zerifa bī nda-ye wü ye ta kpah ngbee 'basu, wü Gada ake Asera. Dela 'buru iri wü di Yakobo.

Dene ngü teka kpi ka Yisaka

²⁷ Fütanga ngü la, fū Yakobo ayia aje ngü, gü ba, wö ni, Yisaka, gbe tîne eyi fa sü. Fū Yakobo ayia anü akoro kpakaka kpa gbü Mamare, gbü ndama ka Abarayama ta gügü ne. ²⁸⁻²⁹ Fū Yisaka ayia akpi. Ah kpi ta gbü gbe ye, o re kaka koro eyi 'buru kama biri teke bala (180). Fū wü didi,

† 35:16 35:16 Ta gbü wü re la, wüh ngbü ta eï Beteleme de Efarata.

wü Yakobo ake Esawu, ayia ati engu ciki gbü Mamare sela, gbü gö da ta te wüh ti wü wö ye na, Abarayama, gbügbü na ne.

36

¹ Dene si-ngü teka wü di Esawu, de wü kundu ye, te wüh eï ewü, gü ba, wü Edomo ne.

² Wü wara Esawu ta 'buru bata. Ewü de 'basu ne ta de wü egba ganzi kpara, te engu za ewü agbü *Kanana. İri gara ta de Ada,* İri gara nda ta Olibama.† ³ İri ebabata wara Esawu ta de Basemata,‡ te wö ye na di ta de İsimayile, afudu ye Esawu ne.

⁴ Wü wara Esawu la bata mini bi ta ye eyi fefe na. Enga Ada ta de Elifaza. Enga Basemata nda de Rüwele. ⁵ Wü di engu Olibama nda-wü de Yewusu, Yalama, bete Kora. Dela ta 'buru İri wü di Esawu, te wüh bi agbü Kanana.

⁶ Fütanga wü ngü la, fü Esawu ayia akö wü wara ye, de wü di ye, de wü kpara gbü nga ye, abe kpañ te wü nü ka-ye, de wü e ka-ye 'buru, ayia ace Kanana, anü sü ka-ye kpa gbü gara sü te di nengete ede wü *Yakobo.

⁷ Kükürü de, angü sü, de ta te ewü ra köti tete sela ake Yakobo ne, be ta fü ewü, teka wü mere bi wü nü ka-ewü la, nda tüne de. ⁸ Dela si-ngü ta te Esawu yia ce Kanana tete, ago angbü ka-ye kpa füh wü rüvü, kpa te nga nzö köti ka Seyira, te wüh ngbü kpañ eï, gü ba, Edomo ne.

⁹ Dene İri wü kundu ye Esawu, te engu di de mere kundu ye nguwa wü kpara ka Edomo ne, te ewü go ngbü kpa füh wü rüvü, te nga nzö köti ka Seyira ne. ¹⁰⁻¹³ Enga Ada, de İri ye ta Elifaza ne, bi wü ye ta

'buru 'buruve. İri wü jaji la ta de Temana, Omara, Zefo, Gatama, bete Kenaza. E'ba'basu wara Elifaza de İri ye Timina ne, bi nda-ye engu ye ngbee biringbö, de İri ye Amaleke. Enga Basemata, de İri ye Rüwele ne, bi nda-ye wü di ye bala. İri wü jaji la ta de Nata, Zera, Sama bete Miza.

¹⁴ Olibama bi ta nda-ye wü jaji bata. İri wü jaji la ta de Yewusu, Yalama, bete Kora. Olibama ta de ye Ana, ye Zibeyona.

¹⁵⁻¹⁶ Dene İri wü di Esawu, te ewü du koro cögbörö nga nzö nguwa wü kpara. Gina ye Esawu ta de İri ye Elifaza ne, ah ta de wö ye nga nzö nguwa wü kpara lorozi, te ewü ngbü gbü Edomo. Wüh ta de wü Temana, wü Omara, wü Zefo, wü Kenaza, wü Kora, wü Gatama, bete wü Amaleke. Dela ta 'buru wü nga nzö nguwa wü kpara de ta te Elifaza bi ewü me-ye. Wüh ngbü ta eï ewü, gü ba, wü Edomo, angü wüh ra ta köti agbü tö ka Edomo. Elifaza ta de engu Ada, wara Esawu.

¹⁷ Rüwele ta nda-ye de wö ye nguwa wü kpara bala. Wü de wü Nata, wü Zera, wü Sama, bete wü Miza. Dela ta 'buru nga nzö nguwa wü kpara ta te Rüwele bi ewü. Rüwele ta de engu Basemata, wara Esawu.

¹⁸ Gara wara Esawu, ta de İri ye Olibama ne, bi ta nda-ye nguwa wü kpara bata. Wüh ta de wü Yewusu, wü Yalama, bete wü Kora. Dela ta 'buru İri nguwa wü kpara te Olibama, engu Ana, bi koro di.

¹⁹ Dela, 'buru İri wü kundu ye Esawu, te ewü di de nga nzö nguwa wü kpara, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü Edomo. Wüh ta 'buru wü angbe cögbörö wü miri gbü nzö nguwa wü la.

Dene İri wü kundu ye Seyira

* **36:2** 36:2 İri wö ye Ada ta de Elono, gbü nguwa wü Ete. † **36:2** 36:2 İri wö ye Olibama ta de Ana gbü nguwa wü Ivo. İri wö ye Ana ta de Zibeyona. ‡ **36:3** 36:3 Basemata ta de engu ni ye Nebayota.

20-22 Seyira^S ta de mere kundu ye nguwa wü kpara, ta te ewü ngbü gügü gbü Edomo, o wü Esawu de wü kpara gbü nga ye go koro, o köti kpala la de ne. Seyira ta de kpara gbü nguwa wü Ori. Ah ta de wü di ye 'bajena. İri wü jaji la ta de Lotana, Sübala, Zibeyona, Ana, Disono, Ezere, Disana, abe kpah te tangbase ka-ewü, de İri ye Timina. Ye Seyira, de İri ye Lotana ne, ta de wü di ye 'basu, wü Ori ake Emana.

23 Ye Seyira, de İri ye Sübala ne, ta de wü di ye 'buruve. İri wü jaji la ta de Alavana, Manata, Ebalá, Sefo bete Onama.

24 Gara ye Seyira, de İri ye Zibeyona ne, ta de wü di ye 'basu, wü Aya ake Ana. Ana ta de mbarase te nü maka gara ngu, te di wangü, o engu ngbü ta eceka kpi fütanga wü nü ka wö ye kpa gbü gü.

25 Mene ye Seyira, de İri ye Ana ne, bi ta wü jaji ngbee 'basu. Gara de ye komoko, de İri ye Disono, bete jaji wü rüse de İri ye Olibama.

26 Mene ye Seyira, de İri ye Disono ne, bi ta wü jaji komoko bala, de İri wü Emadana, Esebana, Yitarana, bete Kerana.

27 Mene ye Seyira, de İri ye Ezere ne, bi ta wü jaji komoko bata, de İri wü Bilana, Zavana, bete Akana.

28 Mene ye Seyira, de İri ye Disana ne, bi ta wü jaji komoko ngbee 'basu, de İri wü Uca ake Arana.

29-30 Dela 'buru İri wü kundu ye Seyira, te di ta gbü nguwa wü Ori ne. Wü di Seyira ta de lorozi la, wüh ta de wü miri gbü nga nzö nguwa wü, gbü tö ka Seyira sela.

Dene wü miri ka Edomo

31 Dene İri wü angbe cögbörö miri, te ewü ngbü zoro sü gbü nzö nguwa wü kpara ka Edomo ta 'buru. Wü kpara ka Edomo la o ta nda-wü mere miri kü gügü, o wü kpara ka *Yisarayeले o nda-wü mere miri la de.

32 Gina mere miri ka Edomo ta de Bela, ye Beyora, kpara ka Dinaba. 33 Fü Bela ayia akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na. İri ta de Yobaba, ye Zera, kpara ka Büzara. 34 Fü Yobaba ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na, de İri ye Üsama, kpara ka Temana.

35 Fü Üsama akoro kpah akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na, de İri ye Adada, ye Bedada, kpara ka Avita. Adada sö ta gü ezengba wü de wü nguwa wü kpara ka Midiyana, agbü tö ka wü Müwaba. Fü engu ayia afa wü kpara ka Midiyana la ka. 36 Fü Adada adu kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de İri ye Samala, kpara ka Masareka. 37 Fü Samala ayia kpah akpi. Fü ewü aza kpah gara mere miri, ao dada na, de İri ye Sawüla, kpara ka Robotá.* 38 Fü Sawüla ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de İri ye Balanana, ye Akabora. 39 Fü Balanana ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de İri ye Adara, kpara ka Pawu.

İri wara Adara ta de Metabele, enga Matarede te İri ni ye na di de Mezaba ne. Dela İri wü angbe cögbörö wü miri ta te ewü zoro sü gbü Edomo ne.

40 Dene İri nguwa wü kpara te Esawu bi ewü. Ah de wü Timina, wü Alava, wü Yetete, 41 wü Olibama, wü Ela, wü Pinona, 42 wü Kenaza, wü Temana, wü Mibizara, 43 wü Mağadiyele, de wü Yirama. Dela 'buru İri nga nzö nguwa wü kpara, te ewü di ta mere nguwa wü kpara gbü Edomo ne. Wüh 'buru de wü kpara guvu Esawu, angü engu ta me-ye de gina kpara, gbü nguwa wü kpara ka Edomo. Fü ewü angbü egü İri wü sü, te ewü go ngbü gbügbü na ne, te İri nguwa ewü la.

^S 36:20-22 36:20-22 Seyira de İri kpara, ah kpah de İri sü. * 36:37 36:37 Robotá ta ede mere ngu.

37

Dene ngü ka roto ka Yüsefa

¹ Wü Yakobo ngbü ta ejiji de wü di ye, gbü tö ka wü *Kanana, kpah baka wü kundu wü tane. ²⁻³ Ambadu ye Yakobo ta ladü de iri ye *Yüsefa, te Yakobo ngbü ele ngü kaka, efa nda wü gara wü di engu ni ye la 'buru. Angü ah bi engu tîne gbü gbe ye. Te re ka Yüsefa koro tete baka e nzükpa de füh ye lorozi, fü Yakobo ayia aza züka bongo de züka tere te ye, ato fü Yüsefa.

Wü gara wü di engu eyi Yüsefa, wü di engu Bila ake Zerifa, wüh ngbü ta eceka kpí fütanga wü kambiliki ka wö wü. Fü Yüsefa angbü de ewü tîne ba mbarase fütanga ewü. Fü wü di engu ni ye Yüsefa la angbü emere siti ngü. Fü Yüsefa adu angbü emala nga siti ngü ka wü di engu ni ye la 'buru fü wö ye.

⁴ Fü wü di engu ni ye Yüsefa awu, gü ba dene, wö ani le Yüsefa ka-ye fa sü ne. Fü ngü la ayia asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo angbü ekspü Yüsefa 'duwa sürü sürü. Wüh le amala züka ngü fefe nda-wü tîne de.

⁵⁻⁷ Ta gbü gara biti biringbö, fü Yüsefa ayia aroto. Fü ah akoro amala nga roto la fü wü di engu ni ye, gü ba dene, "Wü di engu ni ni deyi, ni roto roto gbü biti ne, te ani ngbü ewa ndo. Fü ani adi ezi wü ndo la, da ei ewü baka i-ndo. Fü nda-ni i-ndo ne ayia ae te-ye arü mbiii tikpi. Fü nda-wü i-ndo la akoro 'buru, angbü ezuru engagira nda-ni la, baka kpara te ecu ngü mere miri la." Te wü di engu ni ye na je nga roto kaka-na la bala, fü ngü la ayia asiti te ewü afa sü. ⁸ Fü ewü akpo emala ngü, gü ba, "Ho! Ye ngbü ele afü te-ye, angbü mere miri gbü nzö ani, fü ani adi nda-ani 'buru esa lö ye? Ye ngbü emala te komö ye de bala neh ene ngü ne?" Teku ngü la, fü wü di engu ni ye na adu akpü engu tîne 'duwa afa sü, teka ngü te engu mala. Wüh gü ba, "Ah ngbü ecu ngü ye de bala ne, neh teka roto ka-ye la?"

⁹ Fütanga ngü la, fü Yüsefa adu kpah aroto gara roto. Gbü roto la, fü ah awu wü ra ake fe, bete wü küfara nzükpa de füh ye biri, te ewü yia koro 'buru engangagira, angbü ecu ngüngü. ¹⁰ Fü ah adu kpah amala nga roto la fü wö ye, de wü di engu ni ye 'buru. Te wö ye na je ngü la bala, fü mamagama ayia asiti eküte Yüsefa, gü ba, "De-ye deyi, dela bala neh ene roto ne? Ye efi nda-ye, gü ba, ni ena ayia cu me-ni, de wü ni ye, de wü di engu ni ye 'buru, acu ngü ye fanü fanü?" ¹¹ Fü wü di engu ni ye na ayia ati ngü la fi emagama wü. Fü wö ye na angbü fi bü da efi ngü la emagama ye.

Dene ngü te wü di engu ni ye Yüsefa cínzi engu di

¹² Gbü gara ra, fü wü di engu ni ye Yüsefa ayia agbü sü ka-wü, de iri ye Eberone ne, aza wü kambiliki ka wö wü, anü di agbü gara sü de iri ye Sekeme.

¹³ Fütanga ngü la, fü Yakobo ayia ai Yüsefa kpaka ye, amala ngü fefe, gü ba dene, "Yüsefa deyi, ni ele atima ye kpaka wü di engu ni ye kpa gbü Sekeme." Yüsefa gü ba, "Wayi, ni le eyi." ¹⁴ Yakobo gü ba, "Ye nü enü, ye ceka wü di engu ni ye, de ye du, ye mala mene ngü te ngbü emere ewü de kpala, de wü kambiliki ne, fü ni, teka fü ni aje gömö ye." Fü Yüsefa ayia sela, anü aceka wü di engu ni ye agbü Sekeme.

¹⁵ Te engu koro tete agbü Sekeme kpala, ah maka wü di engu ni ye de. Fü ah angbü endondoro da egiri ewü. Fü gara komoko akoro amaka engu kpala, ayi-tata, gü ba dene, "De-ye deyi, ah mere baye te ye ngbü endoro

de bane? Ye ngbü egiri neh ene?" ¹⁶ Yüsefa gü ba dene, "Ni ngbü egiri wü di enga ni ni. Wüh ngbü de wü kambiliki ka wö ani neh to kaye?" ¹⁷ Fü komoko la alügü ngü fefe, gü ba dene, "Ni je ngü te ewü ngbü emala, gü ba, 'Ani le anü agbü Dotana.' Ah ba e te ewü nü sü eyi kpala la." Fü Yüsefa ayia kpaah bü 'duwa ayia, anü afa nga ewü, amaka agbü Dotana kpala.

¹⁸⁻²⁰ Fü wü di enga ni ye Yüsefa ayia aceka kpä, awu engu nengete te ngbü ekoro. Fü ewü akpo angbü emere e, nzürürrü! da emala, gü ba, "Yi ceka la! Mürü roto la kpaah te ekoro de kpala. Te ah koro eyi la, ah le de nih mörö engu amörö, aza kökö na, asö agbü diri du-kpa-ngu. Fü nih adu amala fü wö ye na, gü ba dene, 'Siti nü zoro engu eyi, züfa 'buru.' Fü nih awu la ngü gbü roto kaka-na la!"

²¹ Fü Rübena, te di de gina enga ni ewü ne, ayia aje ngü la. Fü ngü la ayia asiti tete afa sü. Fü ah adu afa nga kaje te ni ena aküwa Yüsefa tete na. ²² Fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyi, ah ti fü ani amörö engu amörö de, angü engu de enga ni ani. Te ah bala la, ani za bü engu, ani gü agbü diri du-kpa-ngu. Fü engu akpi ka-ye kpala de tete-ye." Amba Rübena ngbü emala ngü la ka-ye nda de mani, angü fingangü kaka gü ba, te ani gü engu eyi kpala la, fü ni adu aza engu, alügü kpaka wö ni.

²³ Te Yüsefa koro tete kpaka ewü la, fü ewü ayia bü riini, atí tete, azoro engu gö! Fü ewü ayia agbü züka bongo kaka-na, de tere te ye la, asidi.

²⁴ Fü ewü ayia aza engu, anü di, agü agbü diri du-kpa-ngu, te ngu di ta gbügbü na ma.

²⁵ Fü ewü adu angbü ezü kümü ka-wü. Wüh te eceka kpä bane de, gbangbara! te wü Arabi te ewü ngbü ekoro to kpa fügö, agbü Gilada, de wü e ka-wü, baka wü *rü de züka se wü, de wü gara wü züka wü e ka-wü, te ewü enü di, acinzi agbü *Ezepeto. Wüh ngbü bi wü e la ta 'buru füh wü kamele ka-wü.

²⁶ Fü *Yuda, gara enga ni ye Yüsefa ne, ayia awu wü Arabi la. Fü ah amala ngü fü wü di enga ni ye, gü ba dene, "Te ani mörö enga ni ani ne amörö, fü ani acere nga kökö na eküte wö ani la, ani ena amaka gbügbü na neh ene?" ²⁷ Te ah nda bü fingangü ka-ni la, ah le de ani nü enü, za engu, acinzi asidi fü wü kpara te ewü ekoro ne. Fü ani aza jiasse ka-ani la. Angü engu de enga ni ani. Te ani mörö engu la, ah ena adi esiti." Fü ewü ale ngü la te nga wü 'buru.

²⁸ Te wü Arabi koro tete kpaka ewü sela, fü ewü ayia kere, anü agbeke Yüsefa kpa gbü du la, adu di, ato fü wü Arabi la. Fü wü Arabi la ayia ato mere bi jiasse fü ewü, baka teke biri. Fü ewü aza Yüsefa yo! atafa di agbü Ezepeto.

²⁹ Fütanga ngü la, fü Rübena adu anü akoro füh du-kpa-ngu la, aceka kpä bane, yiri! Yüsefa nda ma! Fü ngü la asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah ayia agbü bongo te ye, asörö traana! de mere siti gba. ³⁰ Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpaka wü di enga ni ye, ayi-ta ewü, gü ba dene, "Anga mbarase agbü du la nda tine eyi ma! Ni ena amere baye?" Wü di enga ni ye la le ngü nda-wü de.

³¹ Fütanga ngü la, fü ewü ayia aza meme, amörö. Fü ewü aza bongo ka Yüsefa, ayili gbü ngüte meme la, ³² aza, adu di, agü tatamu fü wö wü, gü ba, "Wö ani deyi, ani maka bongo ne kötö to kpane de ngüte te ye. Ye ceka la bongo engu mbi mbi mbi. Ah ena adi neh bongo ka da? Ah de bongo ka ye ye de?" ³³ Fü Yakobo ayia awu bongo ka Yüsefa teke. Fü ah atí 'duwa de gba, gü ba, "Wuuwu! Ye ra, Yüsefa, e-dene bü bongo ka-mü fanü fanü

na? Siti nü zoro mü, sösörö mü eyi luru luru, du züfa mü eyi fere dene na? Ma ena amere baye?" ³⁴ Fü ah ayia asösörö bongo te ye 'buru 'buru. Fü ah adu aza kala bongo ka cinga, ato te ye. Fü ah aku gba kö ye ye la bala, teka mere bi sikipi.

³⁵ Fütanga mere bi sikipi la, fü wü didi, wü jaji komoko de wü jaji würüse, ayia akoro 'buru kpakaka na, teka agu mamaguma, de engu ce ngü ka cinga la tinea asidi. Fü Yakobo alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Ni le ngü ka-wü la de. Ni ena aku gba ye ni la bala, zalü te ni ena akpi, ago agbü tö." Fü wö ye Yüsefa agbü fi bü eku gba kökö na bala.

³⁶ Baka te wü Arabi la za Yüsefa, nü di agbü Ezepeto, fü ewü anü acinzi engu fü gara mere kpara ka wü marajümiya kpala de iri ye Potifara.

38

Dene ngü ka Yuda ake Tamara

¹ Gbü gara sikipi, fü *Yuda ayia ace wü wö ye de wü di engu ni ye, anü angbü agbü gara sü de iri ye Adulama. Fü ah aji gba ye ta ede gba gara komoko de iri ye İra. ² Te Yuda ngbü kpala, fü engu ayia awu gara jaji würüse kpala, egba *Kanana. Fü Yuda ayia ase engu wara ye tete na.*

³ Fü wara ka la ayia abi ye komoko. Fü Yuda agü iiri na Ere. ⁴ Fü wara ka-na adu kpah abi gara ye komoko. Fü ah agü iiri na Onana. ⁵ Fü ewü adu ayia sela, anü angbü agbü gara sü de iri ye Keziba. Fü wara ka-na adu abi kpah gara ye komoko. Fü ah agü iiri na Sela.

⁶ Fü Ere ayia aga, akoro mere komoko. Fü Yuda ayia ase züka jaji würüse fefe na, de iri ye Tamara. ⁷ Amba Ere, mü ka-mü ta de siti kpara gbü jia Me fa sü. Fü Me ayia amörö mü asidi, teka *siti ngü ka-mü la.

⁸ Fü Yuda ayia ai Onana, amala ngü fefe na, gü ba dene, "Ye ni deyi, ye za bende ye ne eza, fü ye abi ye eküküte na, de ah ngbü da engu ni ye te kpi ne." ⁹ Te Onana je ngü la, gü ba, "Ye de te ani ena amaka ake bende ni ne, ah ena adi ka-ye ye gina engu ni ni te kpi ne," fü ngü la ayia asiti tete na afa sü. Teku ngü la, te Onana dunda sü rara ake Tamara, engu le ato ye guvu Tamara nda de. Fü ah angbü etökö ngu ye la kötö. ¹⁰ Fü ngü la asiti gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Me ayia amörö Onana kpah asidi.

¹¹ Fü mere siti cürü ayia ari te Yuda teka ngü la. Fü Yuda afi nga ngü, gü ba dene, "Ngü ladü gbü nga würüse la, angü wü di ni de 'basu ne kpi eyi 'buru esa ngüngü. Titine adu ye ni komoko eyi ngbee biringbö dene. Te ni za würüse la, to kpah fefe na, wara ka tete la, ye ni ne ena akpi ka-ye kpah akpi, ba wü di engu ni ye, te ewü kpi ne." Angü ah wu, gü ba dene, Me mörö wü di ni me-ye, teka siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü emere ne, nda de.

Te di bala, fü Yuda ayia amala ngü fü Tamara gbü mani, gü ba dene, "Ye ni, Sela ne, ah ka-ye nda la mba jaji. Ah ti fü ah aza würüse nda la de. Ye ci la nganga na feke, zalü te engu ena aga, akoro memere. Te di bala, ye du la edu, ye ngbü agba wö ye, baka würüse wökö ka-ani, zalü te ye ni la ena aga tete." Fü Tamara, fü mü ayia adu angbü agba yi kpaka wö mü.

¹² Fütanga wü re la, fü wara Yuda ayia akpi. Fü Yuda aku gbagba na, teke mere bi sikipi. Fütanga ngü la, fü Yuda ayia amala ngü fü awuba ka-ye, İra, gü ba dene, "Ani nü enü agbü Timena, teka awete kala wü kambiliki ka-ani." Fü ewü ayia areke te-wü teka anü ka-wü kpala.

* 38:2 38:2 İri wö ye würüse la de Suwa.

¹³ Tamara, mü ka-mü ta gbü lakı la, fi agba wü wö mü ba würüse wökö. Fü mü aje ngü, gü ba dene, "Wügbı ni yia eyi teka anü agbü Timena, awete kala wü kambiliki ka-ye kpala." ¹⁴ Fı Tamara ayia afi nga ngü, gü ba dene, "Wügbı ni fiti ni ka-ye afiti. Ah mala ngü fü ni de mani. Titine yeye na ga koro eyi mere komoko. Ah le ato ni fefe na, wara ka tete fı de. Ah ce ni ka-ye eyi ace. Te di bala ne, ni ena abı ye ake da? Te ah bala, nda-ni mani kpah ladü, te ni ena amere. Ni ena anü, afete engu te kaje. Fı ani amaka ye ake di."

Fı Tamara ayia 'duwa, agbi bongo ka giri eküte ye ne asidi, adu aza züka bongo ka-ye, abu eküte ye, abuka nzö ye de gbüra ye di 'buru. Fı ah ayia anü kpa te kaje ka Timena, angbü te di kaje, te enü agbü Enayima. Fı ah angbü efete Yuda kpala.

¹⁵ Te Yuda koro tete na, fü ah ayia aceka kpı, awu gara würüse te ngbü te kaje. Fı ah afi, gü ba, würüse la ngbü egiri wü komoko, angü ah ngbü ewo gbüra ye esa bongo. ¹⁶ Te di bala, fü Yuda ayia anü akoro kpaka würüse la, amala ngü fefe, gü ba dene, "De-ye deyı, ni ngbü ele de ani ngbü ake ye." Yuda, mü wu, gü ba dene, dela Tamara, wara ye ni ne, nda-mü de.

Te Tamara je ngü te Yuda mala fefe na de bala, fü ah ayi-ta Yuda, gü ba dene, "Te di bala, ye ena ato fü ni neh ene?" ¹⁷ Yuda gü ba dene, "Te ye le eyi fü ani angbü ake ye la, te ni koro eyi kpa gbü Timena la, ni ena atima enga meme fü ye." Tamara gü ba, "Züka ngü. Te di bala ne, amba mene e te ye ena ace fü ni, fü ah angbü esaka ni, fü ni awu, gü ba, ye mala ngü la eyi fanü fanü ne, ah de neh ene?" ¹⁸ Yuda gü ba, "Te di bala, ye ngbü ele de ni to fü ye neh ene?" Tamara gü ba, "Ye za e gbü kpa ye, ba tüngü, de ye za kpah ku nyari ka-ye, te ye gü gbü ngürü ye la, de ye to fü ni, bete ngbangba ka-ye la, teka fü ni aza ao kpaka ni sene. Te ye tima enga meme la eyi fü ni fanü fanü la, ni ena alügü wü e ka-ye la." Fı Yuda aza wü e la, ato fefe na. Fütanga ngü la, fü Tamara ayia anü ake Yuda, fü Yuda awu engu würüse tete na.

¹⁹ Fı Tamara ayia alügü nga ye, adu kpa eköti. Fı ah ayia agbi züka bongo te ye ne, ao, adu aza bongo ka giri, ato alügü eküte ye. Fı ah adu angbü kpah ba würüse wökö. Amba gbü ngü la, Tamara maka bu ka-ye nda-ye eyi.

²⁰ Fı Yuda adu anü akoro agbü Timena. Fı ah aza enga meme la, ayia atima esaka İra, de engu du di fü würüse la. Fı ah amala ngü fü İra, gü ba dene, "Ye to enga meme fü würüse la, de ah lügü wü e ka-ni, ta te ni ce o kpakaka na ne." Te İra nü koro agbü Enayima kpala, ah maka würüse la nda de. ²¹ Fı ah ayi-ta wü kpara, gü ba dene, "Würüse de terane, te ngbü eto te-ye fü wü komoko te kaje ne, ah neh kaye?" Wüh gü ba, "Ani wü würüse, te ye mala ngangana la, nda-ani de." ²² Te İra du maka Yuda tete, fü ah amala ngü fefe, gü ba dene, "Ni maka würüse la nda-ni de. Ni yi-ta wü kpara kpala 'buru. Wüh gü ba, 'Ani wü würüse, te ngbü eto te-ye fü wü komoko ne, nda-ani de.'" ²³ Yuda gü ba, "Ngü ma. Dene ngü kani nda de, angü ni tima meme eyi fefe, ye maka engu nda de. Te di bala, wü e ka-ni la ngbü kpah engbü 'buru kpakaka na kpala, angü wü kpara ena amü ani."

²⁴ Fütanga fe bata, fü Yuda ayia aje ngü, gü ba dene, "Tamara mere siti ngü eyi! Ah eyi de bu ye. Angü ah du fü te-ye eyi baka würüse mürü küla, adi eto te-ye fü wü komoko." Te Yuda je ngü bala, fü ah ayia atima ngü

kpala, gü ba dene, “Te ah eyi bala fanü fanü la, ah le de wüh za Tamara, wüh gü agbü wa, de engu curu, akpi de wü ye la asidi.” ²⁵ Baka te ewü je ngü te Yuda tima la, fü ewü ayia aza Tamara, anü di, de ani gü agbü wa. Fü Tamara ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Kpara te to ye guvu ni ne, wü e kaka-na dene. Wü za la wü e la, wü nü di, agü tatamu na fü wügi ni, Yuda, de ah ceka la.” Fü ewü ayia ace kpa te Tamara. Fü ewü ayia aza wü e la, anü di kpaka Yuda. ²⁶ Yuda ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te wü e ka-ye! Te Yuda wu ngü la, fü ah ayia kürrü, amala ngü fü ewü, gü ba, “A'a! Tamara mere siti ngü nda de! Ah de-ni, Yuda, ni dürü ngü la eyi me-ni, angü ni le ato Tamara fü ye ni, Sela, de.” Fütanga ngü la, Yuda dü ngbü ake Tamara ba würüse tete nda tîne de.

²⁷ Fütanga ngü la, fü lakı ka Tamara ayia atı teka ayaka. Amba wü ye de guvu Tamara ne ka-wü nda wü dadase. ²⁸ Fü gara mbarase ayia ato kpa ye etanü. Fü würüse te ngbü eyaka wü jaji ne, ayia kere, ai diki ku te kpakpa na, gü ba, “Dela eyi gina.” ²⁹ Fü mbarase ayia alügü kpa ye asidi. Fü gara mbarase ayia aluru sü, akoro. Fü würüse la ayia agüka, gü ba dene, “Ah du luru sü, koro fi me-ye neh baye baye?” Fü ewü agü ırı mbarase la Pereze, baka e te wüh gü ba, “E-luru-sü”. ³⁰ Fütanganga na, fü engu de diki ku te kpa ye ne, adu tîne, amü akoro. Fü ewü agü ırı na Zera. Ah ba e te wüh gü ba, “Diki-e”.

Dela ngü ta te mere Yuda ake wara wü di ye, ta te ewü kpi ne. Angü Yuda bi wü Pereze ake Zera eküte Tamara.

39

Dene ngü ta te mere Yüsefa agbü Ezepeto

¹ Baka ta te wü di enga ni ye *Yüsefa cınzi engu fü wü Arabı ne, fü wü Arabı la aza engu anü di agbü *Ezepeto. Fü ewü anü kpah acınzi engu fü Potifara, te di de mere kpara ka wü marajümüya ka mere miri ka Ezepeto. Fü Potifara ayia aza Yüsefa, adu di agba ye.

² Fü Yüsefa angbü agba Potifara, kpah baka labi kaka-na. Amba Me ce Yüsefa kpikpi ye nda de. Me ngbü fi bü da ele ta-ngü te Yüsefa, da eto wazi fefe. Teka ngü la, fü tima ka Yüsefa, te engu ngbü emere de kpala ne, angbü enü ka-ye 'buru mbi. ³ Te Potifara wu, gü ba, Me ngbü eto wazi gbü tima te Yüsefa ngbü emere ne 'buru me-ye, ⁴ fü ngü ka Yüsefa angbü ereke gbü jia Potifara 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Potifara afe Yüsefa, ao ba züka kpara ka tima ka-ye, gbü nzö wü gara kpara ka tima ka-ye eköti la 'buru. Fü ah ace ngü ka wü e ka-ye kpah 'buru nde esaka Yüsefa. ⁵ Baka te Potifara o Yüsefa baka mere kpara teka wü ngü ka-ye bala ne, fü Me ato wazi gbü wü e ka Potifara eköti la 'buru, teka ngü ka Yüsefa. ⁶ Te di bala, Potifara du fi nga ngü teka wü e ka-ye la tîne de, angü ah wu eyi, gü ba, Yüsefa ladü. Fü Potifara angbü tîne de mere tadu, da ezü tîne bü nzia e.

Yüsefa ka-ye ta de züka jaji komoko, te su asu. Ngü kaka-na reke gbü jia wü kpara fa sü. ⁷ Fü ngü Yüsefa ayia areke kpah gbü jia wara Potifara. Fü wara Potifara angbü eceka Yüsefa 'duwa de gügümü na te ye. Gbü gara ra, fü wara Potifara afiti Yüsefa, gü ba dene, “Yüsefa deyı, ni ngbü ele de ani nü ngbü la mba ake ye.” ⁸ Amba ngü la ti ta gbü jia Yüsefa nda de. Fü Yüsefa alügü ngü fefe, gü ba dene, “A'a, bala de. Ye ceka la, titine mürü köti ne fi nga wü ngü de gba ye ne nda tîne de, angü ni ladü sene. Engu ce wü ngü ka-ye eyi 'buru esaka ni. ⁹ Wazi wü e kaka de eköti

ne, tîne 'buru esaka ni. Gara e biringbö te engu tîri te ni nda ma. Nzö de-ye, angü ye de wara ka. Te engu ngbü emere züka ngü fû ni bala la, ah ena areke neh baye, te ni ena amere siti ngü, de bala fû mere kpara ka-ni? Te ni mere ngü la bala, ah ena adi de mere *siti ngü gbü jia Me." Amba würose la le ngü te Yüsefa mala la nda de. ¹⁰ Gbü wü sîkpî 'buru, fû würose la angbü fi da ekpülü Yüsefa de biri ngü ka-ye la, gü ba, "Yüsefa deyi, ani ngbü ake ye." Fû ah afiti Yüsefa bala ma. Yüsefa le ngü kaka la nda de. Fû Yüsefa ace ka-ye fi bü kpo da engbü ake di.

¹¹ Gbü gara ra, fû Yüsefa arî angbü ka-ye kpa esambü, da emere tima ka-ye. Gbü sîkpî la, gara wü bu ye, wü kpara ka tima sela 'buru ma. Ah ngbü ka-ye bü kpikpi ye. Fû würose la akoro amaka engu kpikpi ye bala.

¹² Te würose la wü bala, fû ah ayia 'duwa, atî eküte Yüsefa, azoro bongo kaka-na gö! gü ba dene, "Ani ngbü engbü ake ye tîtine sene." Baka te Yüsefa wu bala, fû ah ayia agbüürü te-ye kpüla! amü akoro kpa etanü, ace bongo ka-ye ciki esaka würose la sela.

¹³ Te würose la wu, gü ba dene, Yüsefa kpe eyi kpa etanü, ce bongo ka-ye, o eyi esaka ni ne, fû ah afi nga gara mani ka-ye kere. ¹⁴⁻¹⁵ Fû ah ayia aba rere, de mere gba kpa tikpi, ai gara wü mürü tima ka watî ye 'buru kpaka ye, amala ngü fû ewü, gü ba dene, "Yi ceka la ngü ka enga *Ebere ne! Engu koro sene tîtine dene, agbene ra, gü ba dene, 'Ni le awu ra würose tete.' Ma le nda-ra de! Fû ra ayia 'duwa, aba rere kpa tikpi. Te engu wu bala, fû ah ayia amü akoro kpüla kpa etanü, ace bongo ka-ye, ao de esaka ra ne. Ako! Mbarase la! Watî ra za engu, koro di sene, neh teka ne? Tek a ato lümü gbü jia ra?" ¹⁶ Fû würose la ayia aza bongo ka Yüsefa la, ao, gü ba dene, "Te watî ni du koro eyi la, ah ena aceka ngü gbü ngü la me-ye."

¹⁷ Fütanga ngü la, fû mürü kötî adu akoro. Fû wara ka la ayia kpah bü kere, anü amala nga ngü la fefe, gü ba dene, "Watî ni deyi, ye ceka la bü ngü ka labî, enga Èbere ne, ta te ye se engu, de ah mere tima sene ne. Ah koro fütanga ye ne, avi jia ni 'duwa ba-neh-ene-la! ¹⁸ Fû ni ayia aku gba, da eba rere. Fû cürü arî tete na. Fû ah ayia de woro, amü akoro kpa etanü, ce bongo ka-ye ciki ede ni kötö sela. Bongo engu, ah denel!"

¹⁹ Te mürü kötî je ngü la bala gömö wara ye, fû mamaguma ayia asiti. ²⁰ Fû ah ayia anü azoro Yüsefa, ai engu, agü agbü ku, gba mere miri sela. Fû Yüsefa angbü agbü ku kpala. ²¹ Te di bala, fû Me angbü ele ta-ngü te Yüsefa, angü Me ngbü ele engu de maguma ye 'buru. Fû Me angbü engbü ake Yüsefa, da eto wazi fefe na agbü ku kpala. Fû ngü ka Yüsefa ayia areke gbü jia mere kpara ka ku la afa sü. ²² Fû mere kpara la ayia kpah, aza Yüsefa, ao gbü nzö wü kpara ka ku la 'buru. Fû Yüsefa angbü eceka kpî fütanga wü tima gbü ku sela tîne 'buru me-ye ereke areke. ²³ Wü e ka ku 'buru, te Yüsefa ngbü eceka kpî fütanga ewü ne, mere kpara ka ku la du fi nga ewü nda tîne de. Angü engu wu eyi, gü ba, Me ladü ake Yüsefa, da eto wazi fefe, gbü wü ngü de te engu ngbü emere ne 'buru.

40

Dene ngü te mere te-ye fû Yüsefa agbü ku

¹ Ta gbü wü lakî la, wü gara mere kpara ka tima ka mere miri ka wü *Ezepeto ta ladü 'basu. Gara biringbö, tima kaka-na ta teka adi eza ndü'ba ka miri, anü di fefe na de e-manzö gbü ye. Nda gara nda teka adi eza ambata de züka türü-e, enü di fû miri.

Gbü biri sïkpï, fû wü kpara de 'basu la ayia amere *siti ngü gbü jia miri ka Ezepeto la. ² Fû ngü la ayia asiti gbü jia miri la 'duwa ba-neh-ene-la. Fû mamagama ayia asiti eküte wü kpara ka-ye la. ³ Fû miri ayia aza ewü, agü agbü ku, kpah gbü sü te wüh gü *Yüsefa gbügbü na ne. ⁴ Fû mere kpara ka wü marajümiya la ayia amala ngü fû Yüsefa, gü ba dene, "Yüsefa deyî, ye di eceka kpï fütanga wü mere kpara ka miri la." Fû wü kpara la ara agbü ku kpala bala teka mere bi sïkpï.

⁵ Gbü gara biti, fû wü kpara ka miri de 'basu la ayia aroto. Si-ngü ta gbü wü roto ka-ewü la 'buru kpikpi ye kpikpi ye.

⁶ Kpurutokokpi la, fû Yüsefa ayia anü kpaka wü kpara la. Fû ah akoro amaka ewü da efi nga ngü 'duwa ba-neh-ene-la. ⁷ Fû Yüsefa ayia amala ngü fû ewü, gü ba dene, "Ah mere neh baye te wü ngbü bü tii, de mere siti fingangü de bane? E-mere wü neh ene?" ⁸ Wüh gü ba, "Ani ngbü bala kükürü de, angü ani roto roto gbü biti ne. Ani ngbü efi, gü ba, ngü ladü gbü wü roto la. Amba kpara te ena amala nga si roto la fû ani nda ma." Yüsefa gü ba, "Te di bala, wü mala nga roto ka-wü la amala fû ni. Ni ena ayi-ta Mere Me, fû engu asere si roto ka-wü la fû ni. Angü Me de kpara te ngbü esere ngü fû wü kpara 'buru."

⁹ Dela 'duwa, fû mene te ngbü eto e-manzö fû miri ne, ayia amala nga nda-ye roto fû Yüsefa, gü ba dene, "Ni roto gbü biti ne, te ni wu mere siti rirü. ¹⁰ Rirü engu la, yakpakpa na bata. Fû rü la ayia ayi. Ni te eceka de, gbo! te riri na te mbe, ngbü ngbaaa bane. ¹¹ Te ni wu e la bala, fû ni awu ndü'ba ka mere miri ne esaka ni. Fû ni ayia akolo ri-rü la, angbü da efi ngungu na. Fû ni ayia atökö gbü ndü'ba la, aza, anü di, ato fû mere miri, kpah fi baka tima ka-ni, ta te ni ngbü emere ne. Dela roto ka-ni te ni roto ne, ah bala."

¹² Fû Yüsefa ayia amala si-ngü gbü roto kaka la fefe na, gü ba dene, "De-ye deyî, roto ka-ye la, ngü gbügbü na bane. Yakpa rü de te ya bata la, wüh baka sïkpï bata. ¹³ Angü fütanga sïkpï bata, miri ena ayia ai ye engagira ye, amala ngbanga ka-ye. Fû ah ace siti ngü ka-ye la 'buru. Fû ah adu alügü ye gbü tima ka-ye, ta te ye ngbü emere ne. Fû ye adu kpah adi eto e-manzö fefe na."

¹⁴ Fû Yüsefa adu arü amala gara ngü fû komoko la, gü ba dene, "De-ye deyî, te ye du koro eyi kpa gba mere miri kpala, te ngü la mere te-ye eyi fanü la, ye di efi nga ni. To ye mere e aïri te ni de. Te ye ena anü amaka miri la, ye mala nga ni fefe, de engu ce kpa te ni, gbü ku sene asidi. ¹⁵ Teka ne de, angü wüh gü ni gbü ku sene bü kükürü bala. Ni mere siti ngü nda-ni de. Siti wü kpara zoro ni ka-wü nda-wü me-wü, ta te ni ngbü agbü sü ka-ani to kpa fügö ne. Fû ewü ayia akoro de ni gbü Ezepeto sene, acinzi ni asidi. Baka te ni ngbü sene, fû ewü ayia aza ni, agü gbü ku bü kükürü dene. Te di bala, si-ngü te ni ngbü di gbü ku sene, ah de neh ene? De ye mala nga ngü la fû mere miri, de ah fi nga ngü teka ni."

¹⁶ Fû mene kpara te ngbü emere ambata fû mere miri, ayia aje ngü de te Yüsefa mala fû kiri ye, gü ba, roto kaka-na la de züka ngü gbü ye ne. Fû ah ayia amala nga nda-ye roto fû Yüsefa, gü ba dene, "Ni roto nda-ni te ni bi wü kuwu bata gbü nzö ni, de ambata gbü ye, ¹⁷ kpah de mere bi wü türü-e. Fû ni angbü enü de wü e la fû mere miri. Baka te ni ngbü enü tete, fû mere bi wü lu akoro, adoro wü e de gbü nzö ni la, anza 'buru."

¹⁸ Fû Yüsefa ayia amala nga nda-ka roto la, gü ba dene, "De-ye deyî, nda-ye roto la, ngü gbügbü bane. Wü kuwu de bata, te ye bi gbü nzö ye

la, ah de wü sikpī bata. ¹⁹ Fütanga sikpī bata, mere miri ena aī ye engagira ye, amala ngbanga ka-ye. Fū ah amörö ye, agī kō ye te rü etikpi. Fū wü lu akoro angbü edoro kō ye la. Dela ngü gbü roto ka-ye la.”

²⁰ Kpah bala, fütanga sikpī bata, fū sikpī ka mere miri, ta te wüh yaka engu gbügbü ayia kpah atī. Fū miri ayia amere karama teka sikpī la. Fū ah ayia aī wü angbe cōgbörö wü kpara ka-ye 'buru. Fū ewü ayia akoro gbü karama la. Fū miri ayia atima wü kpara agbü ku, aza wü kpara ka-ye de 'basu ne, akoro di engagira ye, de wü angbe cōgbörö kpara ka-ye la. ²¹ Fū mere miri ayia alügü mene kpara ka-ye, te ngbü eto e-manzö fū ye ne, gbü tima ka-ye, kpah baka e te Yüsefa mala ne. ²² Fū mere miri ayia aza mene kpara ka ambata ne, amörö engu, aza kōkō, agī te rü, kpah gegege baka ngü te Yüsefa mala fū ewü la. ²³ Amba kpara te to e-manzö fū miri ne, du fi nga Yüsefa nda de. Ah mala ngari Yüsefa fū mere miri kpah de, angü toto iri ka-ye teka ngü la eyi.

41

Dene ngü te Yüsefa mala nga roto ka mere miri ka Ezepeto di

¹ Fütanga re 'basu, fū mere miri ka *Ezepeto ayia aroto te engu rü ngbü kpa era mere ngu, de iri ye Nile ne. ² Fū ah aceka kpī, awu zūka wü yiti lorozi, te ewü 'bo gegere 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ewü akoro era ngu la, angbü da ezü e ka-wü. ³ Fū gara wü yiti kpah lorozi, te ewü kürü akürü, jogo jogo bala, ayia akoro kpah, efa nga wü bu wü era ngu sela. ⁴ Fū ewü de jogo jogo ne, ayia atī te wü zūka ewü la, azüfa, anza 'buru. Fütanga ngü la, fū mere miri la ayia azükü gbü roto la.

⁵ Fū mere miri la adu kpah, atī ara. Fū gara roto adu kpah akoro gbü nzönzö. Fū ah aroto nzö-ndo lorozi, 'buru eküte lö-ndo biringbö. Fū nzö-ndo la azi jia ye areke afa sü 'buru mudu. ⁶ Fū wü gara lö-ndo lorozi adu kpah akö, ao nzö ye kpah lorozi. Amba mene nzö-ndo lorozi de sisi la, yavü ka-wü ayavü, ce bü caca na. ⁷ Fū wü ca-ndo la adu atī te zūka nzö-ndo la, azüfa ewü, anza 'buru.

Dela wü roto ka mere miri te roto. Fū ah ayia azükü gbü roto ka-ye la.

⁸ Te kpī seke tete na, fū mere miri la adu angbü efi ngü 'duwa efa sü. Fū ah ayia aī wü mürü landri de wü mürü talara 'buru. Fū ah ayia amala nga wü roto la 'buru fū ewü. Fū ah adu ayi-ta ewü, de wüh sere nga si wü roto ka wü yiti, de wü ndo la, fū ni. Fū wü kpara la agiri si wü roto la ma, wüh maka sisi nda-wü de. Fū ngü ka roto la angbü fi bü esiti fingangü ka miri la, angü roto la fa wü kpara la eyi 'buru.

⁹ Fū kpara te ngbü eto e-manzö fū miri ne ayia aje ngü la. Fū ngü ka *Yüsefa ayia atī emamagama, teka ngü ta te wüh gü ewü tete agbü ku ne. Fū ah ayia anü amala ngü fū mere miri, gü ba, “Wayi, mere miri ka-ani, ni de siti kpara. Angü ni mere siti ngü ta eyi fū ye. ¹⁰ Mere miri deyī, baka te ye kō ani, ake kpara ka ambata, gü agbü ku ne, ¹¹ roto koro ta gbü nzö ani 'basu mini kpala. Kpara ka ambata, roto nda-ye roto kpah kpikpi ye, nda-ni kpah kpikpi ye. ¹² Te ani roto roto la, gara enga *Ebere ta ladü agbü ku kpala, te ti de mürü tima ka mere kpara ka wü marajümüya ka-ye la. Fū enga Ebere la ayia amala nga si wü roto ka-ani la 'buru fū ani. ¹³ Fū wü ngü te ta engu sere fi ani la, ayia amere te-wü fū ani kpah 'buru bala. Angü ye za ni, alügü da tima ka-ni, baka ta te enga gina. Fū ye aza kpara ka ambata, agī engu, emörö te rü. Wü ngü la mere te-wü kpah 'buru fanü

baka ta te engä Ebere la mala fũ ani. Dela ta ngü te mere te-ye, te ani roto tete agbü ku kpala.”

14 Te mere miri je ngü la bala, fũ ah adu afi nga ngü, gü ba, te engä Ebere sere nga si roto ka kpara ka-ni reke areke bala la, ah ti asere nga si nda-ni roto ne de? Fũ ah ayia 'duwa, atima wü kpara ka-ye kpa gbü ku la, ai Yüsefa. Fũ ewü akpe de woro, anü amaka Yüsefa agbü ku la. Fũ ewü aza engu, adürü nzönzö areke areke. Fũ ewü aza züka bongo, ato tete, akoro de engu kpaka mere miri ka Ezepeto la.

15 Fũ mere miri la ayia amala ngü fũ Yüsefa, gü ba dene, “Ni roto gbü biti ne. Gbü fingangü ka-ni, roto la de ngü gbü ye. Amba gara kpara, de te ena asere si roto la fũ ni, nda ma. Fũ ewü ayia amala nga ye fũ ni, gü ba, ‘Ye ti eyi asere si-ngü gbü roto.’ Fũ ni ayia ai ye dene teka ngü la.”

16 Yüsefa gü ba dene, “Wayi bala, miri ka-ni, te Me le eyi la, ah ena asere si roto ka-ye la fũ ni, angü ni ti asere si roto la fũ ye, de tete-ni, de. Amba ni wu, gü ba, Me tima züka ngü eyi fũ ye gbü roto ka-ye la, te ena agu maguma ye.”

17 Fũ miri ayia amala nga roto la fũ Yüsefa, gü ba dene, “Ni roto bala, te ni rü ngbü era mere ngu Nile ne. 18 Fũ wü yiti lorozi, te ewü 'bo, gegere agegere 'duwa ba-neh-ene-la, fũ ewü ayia akoro da ezü e ka-wü füh gümba, era mere ngu la. 19 Ni te edu awu kpala de, fũ wü gara ewü, te ewü kürü akürü, kpah lorozi, koro kpah eyi. Ni wu wü yiti, te ewü kürü siti bala, gügü la fi de. 20 Fũ siti wü yiti la ayia ati te züka wü bu wü la, azüfa ewü 'buru. 21 Te wü siti yiti la züfa wü bu wü la nza tete na, wüh 'bo koro memere kpah de. Wüh kürü ka-wü fi bü akürü, jogo jogo te nga wü la. Fütanga ngü la, fũ ni ayia azükü.”

22 Fũ ni adu aroto kpah te biri lö-ndo yaba nzö ye lorozi. Fũ ah azi jia ye 'buru mudu tete. 23 Fũ ni adu kpah awu gara lö-ndo, de nzö ye kpah lorozi. Amba mene nzö-ndo la yavü ayavü, ce bü caca. 24 Fũ ca-ndo la ayia azüfa wü züka ndo la 'buru, anza ka.

Dela roto te ni roto. Fũ ni amala nga roto la fũ wü mürü talara 'buru. Fũ roto la afa ewü 'buru. Kpara esüka ewü te ena asere si roto la fũ ni nda ma.”

25 Fũ Yüsefa ayia amala ngü fũ mere miri la, gü ba, “Mere kpara deyü, wü roto de te ye roto 'basu la, si-ngü gbü ewü ka-ye ngbee biringbö. Me wu eyi, gü ba, gara ngü ladü kpa engagira nü, te ni, Me, ena amere. Fũ ah akoro amala nga ngü la 'buru gbü roto ka-ye la, teka fũ ye areke te-ye, angbü nzo. 26 Wü züka yiti de lorozi, de wü züka nzö-ndo la, wüh ka-wü de wü züka wü re lorozi, te ena akpo enatikine. Si-ngü ka-ewü 'buru biringbö. 27 Tekä siti wü yiti, de siti wü nzö-ndo la, wüh de siti wü re ka kpäri tala, kpah lorozi, te ena akoro fütanga züka wü re la. 28 Si-ngü gbü ewü kpah 'buru biringbö, baka te ni mala fũ ye la.

Dela ngü te Me sere fũ ye, teka ngü de te Me ena amere kpa engagira nü. 29 Mene wü re de te ewü ena akpo enatikine baka wü re lorozi ne, ah ena adi 'buru de züka wü re, te wü kpara ena angbü de mere bi wü zü-e esaka wü afa sü, gbü Ezepeto sene. 30-31 Fütanga ngü la, fũ mere siti kpäri tala ayia ati gbü nzö wü kpara ka Ezepeto sene kpah 'buru. Siti tala la ena amere wü kpara kpah de wü re lorozi. Fũ wü kpara angbü de mere cinga. Fũ ewü angbü efi nga züka wü e, ta te ewü ngbü emere gbü züka wü re la ma. Wüh fi nganga, maka de, angü zü esaka ewü tüne ma. Fũ mere siti cinga la ayia afü kere wü kpara kerekere gbaa. 32 Ngü de te ye

roto roto la tete dü 'basu ne, ah kükürü de, angü Me nghü emala ngü la kpekepeke, gü ba, 'Ngü te ni ena amere la, ah ti ayiri nda tüne de.' "

Dela ngü te Yüsefa mala fü mere miri ka Ezepeto la, teka roto kaka-na.

³³ Fü Yüsefa adu, anda'ba te-ye, ato fingangü fü mere miri la, gü ba dene, "Mere kpara deyī, ah ena areke afa sü, te ye ena areke te-ye mbi mbi mbi, gbü züka wü re de lorozi ne, teka mere kpīri tala te ena akoro ne. Te di bala, ah le de ye giri züka kpara ka-ye, te jija mba amba, teka fü ye afe engu, ao gbü nzö wü kpara ka-ye 'buru. Fü kpara la angbü mere kpara fütanga ye. ³⁴ Ah ena adi bü nzö engu kpikpi ye ne de. Ah le de ye fe kph wü gara kpara, ao ewü fütanganga na, gbü nzö wü gara köti ka-ye biri biri 'buru, de wüh di ele ta-ngü te mere kpara la. Fü wü kpara la angbü ebiti wü e, eo gbü kafa ka-ye, ace ao bala, teka siti tala te ena akoro. Te ah de lakī ka ndo, anga lakī gara zü koro me-ye la, ah le de kpara ye süka e ka-ye la gbü wü 'buruve, de ah za süsüka na biringbö, ah to fü ye. Fü ye aza ao, teka aküwa wü kpara gbü mere kpīri tala te ena akoro. ³⁵ Ah le de wü kpara di ebiti mere bi wü zü gbü kafa ka-ye bala, gbü wü re de lorozi ne 'buru. Fü ewü adi eceka kpī fütanga wü zü la aceka mbi mbi ereke areke. Fü ah angbü kpala, ³⁶ angü mene gara re lorozi, de te ena akoro sidi nga engu la, ah ena adi tüne siti wü re. Te ye mere bala la, wü kpara ena angbü ekoro, adi emaka wü e 'buru kpaka ye. Fü ewü aküwa esaka mere kpīri tala la. Dela ngü te ni fi, gü ba, ah ti atī de ye mere bala."

Dela ta fingangü te Yüsefa to fü mere miri ka Ezepeto, teka kpīri tala te ena atī gbü nzö wü kpara ne.

Dene ngü te mere miri o Yüsefa tete, mere kpara gbü Ezepeto

³⁷ Fütanga ngü te Yüsefa mala fü mere miri la, fü ngü la ayia atī gbü jia miri 'duwa kpini. Fü wü angbe cögbörö kpara kaka-na ale kph ngü la bala. ³⁸ Fü miri adu amala ngü fü wü angbe cögbörö kpara ka-ye la, gü ba dene, "Züka ngü! Wü ceka la komoko la! Engu de kpeke kpara, te Me to wazi fefe na me-ye. Ni ena aza engu, ao kpara te ena adi ebiti wü e la me-ye gbü Ezepeto sene. Angü ani ti amaka kpeke kpara bakaka la nda-ani de."

³⁹ Fü mere miri la adu amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Yüsefa deyī, ni wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye wu ngü eyi fa sü, angü Me gü tamu ngü, de te ena amere te-ye kpa engagira nü, ne eyi fü ye. ⁴⁰ Te di bala, ni ele ao ye fütanga ni, teka fü ye angbü gbü nzö wü sü ka-ni ne 'buru, de wü kpara ka-ni ngbü 'buru esaka ye."

⁴¹⁻⁴² Fütanga ngü la, fü mere miri la ayia 'duwa, aza tüngü ka miri ka-ye, ato te jikpa Yüsefa. Fü ah amala ngü fefe na, gü ba, "Titine, ni o ye eyi mere kpara gbü sü ka-ni ne 'buru." Fü ah adu kph aza mere bi züka wü bongo ka-ye, ato fü Yüsefa. Fü ah aza züka mangba'da gbü diki-se, agü gbü ngüngürü na. ⁴³ Fü ah aza arabiya, te wü nü ngbü egbeke, ato kph fü Yüsefa. Te wü kpara wu Yüsefa da enü de arabiya la, fü ewü angbü 'buru da emi koko, de wü karayi, da egbo nga iri Yüsefa di.

⁴⁴ Fü miri la adu amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Yüsefa deyī, ni o ye eyi fütanga ni. Kpara gbü Ezepeto sene, te ena amere ngü eta kuru jia ye, ena adi ma. Ni to wazi eyi fü ye, teka amere tima la di 'buru. Gara kpara te ena ayi-ta ye, gü ba, 'Ye mere ngü bala, neh teka ne?' ne, ah ena adi kph ma. Te kpara le amere ngü sene la, ah ena ayi-ta ye feke. Dela ngü te ni, mere miri, mala me-ni bala."

⁴⁵ Fū mere miri la adu agü iri Yüsefa tīne Zafenata-Paneya, te di de iri ka wü Ezepepeto. Fū ah adu aza gara jaji wūrüse de iri ye Asenata, ato fū Yüsefa, de ah ngbü wara ka tete. Asenata ta de ye gara mere kpara, de iri ye Potifera.*

⁴⁶ Dela ngü ta te mere miri ka Ezepepeto fe Yüsefa tete, ao engu gbü nzö wü sü ka-ye 'buru, o re ka Yüsefa di ta la bü ngbee teke biri de fūh ye nzükpa. Fū Yüsefa angbü endoro te nga nzö wü köti ka Ezepepeto la 'buru, da eceka tima ka ndo, te wüh ngbü ebiti gbü wü sü la tīne 'buru me-ye.

⁴⁷⁻⁴⁸ Fū wü Yüsefa akpo de tima ka-wü la, angbü da endoro, da ebiti wü zü la, angü wü kpara mere zü ta gbü wü re la 'duwa ba-neh-ene-la. Fū wü e ari tīne 'duwa ba sirimbi la. Fū e angbü kötö 'duwa faaa! Fū wü kpara angbü eto wü e la, fū wü Yüsefa angbü ebiti gbü wü kafa ka mere miri, te wüh jī te nga wü nzö köti la 'buru. Fū wü Yüsefa angbü emere tima la kpini kpini bala, teka wü re lerozi la 'buru. ⁴⁹ Fū wü kafa la asi 'buru de wü e gbü wü gbe gbe gbe, dada te wüh ena atanga nda tīne ma.

⁵⁰⁻⁵² Gbü züka wü re lerozi la, fū Yüsefa ayia abī wü jaji komoko 'basu ake wara ye, Asenata ne. Fū Yüsefa agü iri gina ye ye la Manase, gü ba, “*Siti ngü ta te wü di engu ni ni mere ni di ne, ni ce eyi fū ewü 'buru.” Fū engu adu agü iri e'ba'basu na la Efürayīma, gü ba, “Me to wazi eyi fū ni. Ni sibi eyi gbü sü, ta te ni maka mere cinga tete na ne.”

⁵³ Fū mene züka wü re de lerozi la ayia anza. ⁵⁴⁻⁵⁵ Fütanga ngü la, fū mere siti kpīri tala ayia atī gbü nzö wü kpara, kpah baka ngü ta te Yüsefa mala ne. Fū tala la angbü eyükü sü gbü sü ka wü Ezepepeto 'duwa ayükü. Fū ah atī kpah gbü nzö wü kpara te nga wü gara sü fūh kotö la nde 'buru. Fū wü kpara ka Ezepepeto aci 'buru de gba. Fū ewü akpo angbü enü kpaka miri, angbü eku gba fefe na teka e-mazü. Angü e-mazü ka-ye duu gbü kafa ka mere miri ka Ezepepeto la. Fū miri la angbü etima ewü kpaka Yüsefa, gü ba, “Wü nü, wü se e esaka Yüsefa la, teka fū wü aküwa.” ⁵⁶ Te Yüsefa wu bala, fū ah ayia aü mö wü kafa, akpo da ecinzi wü e la fū wü kpara. ⁵⁷ Fū gara wü kpara agbü wü gara sü angbü kpah ekoro da ese wü e kpaka Yüsefa gbü Ezepepeto sela, angü tala ti ta te nga wü sü fūh kotö ne 'buru.

42

Dene ngü ka wü Yüsefa de wü di engu ni ye

agbü Ezepepeto

¹ Ta gbü wü re ka mere kpīri tala la, wü *Yakobo, wö ye *Yüsefa, ngbü ka-wü ta fi agbü tö ka wü *Kanana kpala. Baka te mere kpīri tala la ti tete, fū tala la azoro sü, akoro agbü tö ka Kanana kpah 'buru. Fū tala la angbü emere wü Yakobo agbü Kanana kpala 'duwa ba-neh-ene-la. Fū Yakobo ayia aje ngü, gü ba, “Ndo ladü agbü *Ezepepeto.” Fū ah ayia amala ngü fū wü di ye, gü ba dene, “Wü di ni deyi, ah mere neh baye, te wü ngbü bü eceka kpī, da ekpi tala de bane ne? ² Wü yia eyia, wü nü agbü Ezepepeto, wü se mba ndo, adu di, fū ani ezü ka tala te ani ke. Angü ni je eyi, gü ba, ndo ladü agbü Ezepepeto kpala.”

³ Fū wü didi ayia ale ngü la. Fū ewü ayia baka wü kpara nzükpa, anü agbü Ezepepeto, teka ase ndo. ⁴ Amba Yakobo le de Benzamina, te di de zuga engu ni ye Yüsefa ne, mere e anü gbü nga wü di engu ni ye la nda de, angü

* 41:45 41:45 Potifera ta de kpara te di de mürü gele ka Ono.

gara siti ngü ena amere engu te kaje. ⁵ Fū wü di Yakobo la anü amaka te-wü de wü gara wü bu wü, te ewü ngbü kpah enü ase nda-wü jia ndo agbü Ezepe to la. Angü mere tala la ti gbü tö ka Kanana kpah 'buru.

⁶ Amba Yüsefa, mü ka-mü ta mere kpara fütanga mere miri ka Ezepe to la. Mü kpah me-mü de kpara te ngbü ecinzi wü ndo la. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü enü ese ndo ne, ngbü ekoro kpaka Yüsefa feke. Te di bala, fū wü di enga ni ye na ayia akoro kpah kpakaka na, teka ase ndo ka-wü. Fū ewü ayia abu nzökuta wü engagira Yüsefa, angbü ecu ngüngü. Amba wüh wu ta, gü ba, Yüsefa de enga ni ani, ne nda-wü de.

⁷⁻⁹ Fū Yüsefa ayia awu wü di enga ni ye teke. Fū ah angbü eceka ewü, te ewü ngbü ebuka gbüra wü, da ecu ngü ye ne. Fū ah afi nga roto ka-ye, ta te engu roto ne, amaka. Fū ah ayia amere mani, afü te-ye fū ewü baka ganzi kpara, da emala ngü fū ewü gbü mö ka wü Ezepe to. Fū gara kpara angbü efü ngü la, gbü mö ka wü *Ebere. Fū Yüsefa angbü emala ngü fū ewü 'duwa kuwa kuwa bala, gü ba dene, "Yi koro neh kaye?"

Fū ewü alügü ngü, gü ba dene, "Ani koro ka-ani agbü Kanana, agiri mba enga ndo, ase." Yüsefa gü ba dene, "Yi ngbü esu ka-yi wu! Yi de wü mürü mani! Yi koro sene de mani, awu tö ka-a ne, teka adu amala nganga na fū wü wügü!"

¹⁰ Wüh gü ba dene, "Mere kpara, ah bala de. Ani koro ka-ani bü nzö teka ase ndo. Ani de wü mürü mani nda-ani de. ¹¹ Ani ka-ani 'buru de wü di kpara biringbö. Ani de züka wü kpara. Fanü fanü, ani su wu de."

¹² Yüsefa gü ba dene, "Wü ngbü esu ka-wü dela wu! Wü ka-wü nda-wü wü mürü mani fanü! Wü ena adu amala nga tö ka-ani ne fū wü wügü ka-ani!"

¹³ Wüh gü ba dene, "Mere kpara deyī, ani enda'ba te-ani fū ye. Ani su wu nda-ani de. Ani ka-ani 'buru de wü di kpara biringbö. Wö ani bi ani ta baka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu. Fū gara enga ni ani biringbö ayia adürü. Ambadu ka-ani ladü kpa eköti, kpaka wö ani, agbü Kanana kpala."

¹⁴ Yüsefa gü ba dene, "Wü ngbü fi bü esu wu, neh teka ne? Ni wu eyi, gü ba, wü de wü mürü mani! ¹⁵⁻¹⁶ Te ah bala, ni ele awu ngü ka-wü la mbi mbi mbi. Ni ena aza wü, agü 'buru agbü ku. Fū ni awu la ngü ka-wü la. Angü wü mala eyi fū ni, gü ba dene, 'Gara enga ni ani kpah ladü kpaka wö ani kpala.' Te di bala, ni ele awu enga ni wü la cu de jia ni feke. Gara süka wü biringbö nü za engu, koro di fū ni. Te ah koro de engu eyi la, fū ni awu, gü ba, wü mala eyi zu ngü fanü fanü. Fū ni ace kpa te wü. Te ah du koro de la, amba wü ka-wü de wü mürü mani." Fū Yüsefa akina lö mere miri ka wü Ezepe to la, gü ba, "Te yi koro de engu de la, yi du agbü Kanana kpah de. Yi ena angbü gbü ku sene, zalü te ma ena awu enga ni yi la cu de jia ra." ¹⁷ Fū Yüsefa ayia aza ewü, agü agbü ku. Fū ewü ara kpala sikipi bata.

¹⁸ Fütanga sikipi bata la, fū Yüsefa atima kpara de wüh za ewü, koro de ewü engagira ni. Fū ah arü amala ngü fū ewü, gü ba dene, "De-wü deyī, ni ele aküwa wü, angü ni ka-ni de kpara ka Me. Te di bala, ni ele ngü biringbö de wü mere, fū ni ace kpa ni te wü. ¹⁹ Ni le de gara süka wü biringbö ngbü ciki gbü ku sene. Fū gara wü la ayia ago de ndo fū wü kpara ka-wü de kpa eköti la, de wüh zü ka tala. ²⁰ Te wü du koro eyi kpa eköti la, de wü za enga ni wü engu la, du di fū ni kpakine. Te ni wu mbarase la eyi cu de jia ni la, ni ena awu, gü ba, ngü ka-wü eyi fanü, fū ni ace kpa te wü." Te wüh je ngü la, fū ewü ayia 'buru ale ngü la.

²¹ Fütanga ngü la, fü ewü akpo da ero mö esüka wü sela, gü ba dene, "Yi ceka la! Mere kuru koro kpah eyi eküte nih dene! Maguma Me siti eyi eküte nih, teka mere *siti ngü, ta te nih mere eküte Yüsefa ne. Angü ah ku gba ta te-ye eyi fü nih ma, nih le ngü tete na de. Nih wu cicinga na kpah de. Dela eyi mere siti düürü ngü ka-nih, te nih mere." ²² Fü Rübena ayia amala ngü fü wü di engu ni ye la, gü ba dene, "Ni mala ta fü wü eyi, gü ba dene, 'Ani mere e amere siti ngü fü mbarase la de.' Wü le aje ngü, de ta te ni mala fü wü ne, 'buru 'dö de. Enatikine ani maka mere siti kuru eyi gbü ngü la."

²³ Yüsefa, mü ngbü eje ngü, de te wü di engu ni mü ngbü emala esüka wü, la nde 'buru. Amba wüh wu bala nda-wü de, angü Yüsefa ngbü emala ngü fü ewü 'buru gbü ganzi mö. Fü gara kpara angbü efü ngü la fü ewü. ²⁴ Te Yüsefa je ngü de te ewü ngbü emala la, fü ziki'di gba ayia amo engu. Fü ah ayia afü kpa ekere e, angbü eku gba kpala, angü wüh ena awu ngura gbü jia ni wu. Fü ah aku gba kpala baaala, ayia atüka te-ye, adu kpaka wü di engu ni ye. Fü ah adu aza gara süka ewü de iri ye Simiyona ne, ai engu gbü jia ewü sela, agü angbü ku. Fü ah ace kpa te wü bu ye na.

Dene ngü teka dudu ka wü di engu ni ye Yüsefa agbü Kanana

²⁵ Fütanga ngü la, fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü mürü tima ka-ye, gü ba dene, "Wü nü enü, wü cö ndo gbü wü kombo ka wü kpara ne, de wü to kpah gara e-mazü fü ewü teka kaje." Amba Yüsefa le aza jiasse esaka wü di engu ni ye la nda de. Fü ah afi nga mani, amala fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Wü kpara ka-ni deyü, te wü za jiasse ka wü kpara la eyi la, de wü za jiasse la, lügü fü ewü zirri, gbü mani, gbü kombo, gbü jia ndo ka-ewü la." Fü wü kpara ka Yüsefa la adu amere kpah bala.

²⁶ Fü wü di engu ni ye Yüsefa ayia abi jia ndo ka-wü gbü wü kombo la, ao füh wü dongi ka-wü, angbü ego di kpa eköti.

²⁷ Te wüh ngbü ego tete na, fü sü ati te ewü te kaje. Fü gara süka ewü ayia afuru mö kombo ka-ye, teka acö jia ndo, ato fü dongi ka-ye. Ah ga, ni ceka kpi de, gbo! te jiasse ka-ye gbü jia ndo la. ²⁸ Fü ah adu amala ngü fü wü di engu ni ye, gü ba dene, "Wü di engu ni ni deyü, wü ceka la! Nda-ni jiasse, de te ni se ndo di ne, ka-ye ladü dene!" Fü ewü aci 'buru angbü eyi ayi ka cürü. Maguma ewü tine kpo ma. Fü ewü agü ba dene, "Ata! Me mere fü ani de bane neh ene ngü ne?"

²⁹ Fü ewü ayia ago akoro kpa eköti, kpaka wö wü, angbü *Kanana. Fü ewü ayia amala nga ngü la 'buru fü wö wü, gü ba dene, ³⁰ "Wö ani deyü, ngü mere ani agbü Ezepeto kpala fa sü. Komoko de kpala, te di de mere kpara ka wü Ezepeto, te ngbü ecinzi ndo ne, ngbü emala ngü fü ani 'duwa kuwa kuwa bala. Ah gü ba, 'Ani de siti wü kpara. Ani koro gbü mani, awu sü ka-ani.' ³¹ Ani gü ba, 'Ah bala de. Ani de mürü mani nda-ani de. Ani de züka wü kpara, te ani yia cu agba wö ani. ³² Ani 'buru wü di kpara biringbö, angü wüh bi ani 'buru nzüka de füh ye 'basu. Fü gara engu ni ani ayia adürü. Amba gara na ladü kpa eköti akine.' ³³ Mere kpara la gü ba dene, 'Ni ele awu ngü te ani mala ne cu de jia ni. Te ah bala la, ni ele fü Simiyona angbü ciki kpala, de du ani ne lügü nga wü, du de jia ndo fü wü kpara ka-ani kpa eköti, teka tala.' ³⁴ Ah gü ba dene, 'Te ani du koro eyi kpa eköti kpakine la, de ani za engu ni ani, Benzamina ne, du koro di, teka fü ni awu engu cu de jia ni. Te ni wu engu eyi la, fü ni ale, gü ba, ngü ka-ani, ka-ye fanü. Fü ni adu ace kpa te Simiyona, teka fü ani adu tine, angbü ese wü e-mazü ka-ani ba e te ani ngbü ele.' Dela ngü de te mere

kpara ka wü Ezepeto la mala fū ani kpala. Fū ani ayia alügü nga ani, adu akoro dene." Dela ngü te wü di engu ni ye Yüsefa mala fū wö wü.

³⁵ Baka te ewü kpo ngbü eü wü kombo ka-wü, teka afü jia ndo la gbü wü gara e ne, wüh te eceka de, gbo! te jiase ka-ewü, ta te ewü se ndo di ne, ka-wü 'buru ladü te nga wü biri biri 'buru. Te wüh wu jiase la, fū ewü angbü de mere cürü te wü, de wü wö wü 'buru.

³⁶ Fū wö ewü, Yakobo, ayia amala ngü fū ewü, gü ba dene, "Yi ceka la bü mere siti cinga de eküte ra ne! Yüsefa dürü kpah eyi! Simiyona dürü kpah eyi! Yi yia kpah eza Benzamina esaka ra asidi! Ma ena amere ngü ra tine neh fe? Yi ena aza engu, adu di kpala, amere de engu neh ene? Ööö! Wüh le amörö wü di ra ne anza fere le 'buru?"

³⁷ Fū Rübena ayia amala ngü fū wö ye, gü ba dene, "Wö ni deyi, ah bala de. Ye to Benzamina esaka ni, de ni ceka kpi fütanganga na me-ni. Ye fi nga ngü de. Angü engu ti akpi de. Ni ena adu de engu, akoro di kpaka ye akine. Te ni du koro de engu de la, de ye za wü di ni de 'basu ne, ye mörö ewü asidi dada na." ³⁸ Yakobo gü ba dene, "A'a! Ni le bala de! Ye ni Benzamina nü de! Angü ni ewü bi ewü ngbee 'basu ake Yüsefa. Yüsefa kpi kpah eyi. Dudu esaka ni ngbee biringbö dene. Te siti ngü mere engu esaka wü kpa te kaje la, ni ena amere dela tine neh baye? Engu dela, ni ena akpi tine ka mere cinga de? Ye ni, Benzamina, ti anü de wü kpala de! Ni mala eyi dela!"

43

Dene ngü ka Yüsefa ake Benzamina

¹⁻² Fütanga ngü la, fū wü *Yakobo ayia angbü ezü ndo, ta te wüh koro di agbü *Ezepeto ne, anza. Amba mere kpiri tala la ka-ye fi ladü. Fū Yakobo ayia amala ngü fū wü di ye, gü ba dene, "Wü di ni deyi, wü du la kpah edu agbü Ezepeto, teka ase gara jia ndo, adu di fū ani."

³ Fū *Yuda ayia amala ngü fū wö ye, gü ba dene, "Ani ena amere neh baye? Angü mere kpara de ka wü Ezepeto la mala ta ngü fū ani eyi kpekpeke, gü ba dene, "Te ani le adu kpaka ni kpala la, ah le de ani za engu ni ani, Benzamina, du di kpo. Te engu ma la, de ani mere e adu akoro kpala tine de." ⁴ Te di bala la, te ye le eyi de ani du kpah, ase gara ndo kpala la, ah le de ani nü tine de wü Benzamina. ⁵ Te ye le de la, ani ti te ani ena anü kpala kpikpi ani nda-ani kpah de, angü komoko la mala ta ngü fū ani eyi 'duwa kpekpeke, gü ba dene, "Te ani du kpala kpikpi ani la, ah ena adi esiti." "

⁶ Yakobo gü ba dene, "Anga yi mala nga engu ni yi fefe na, neh teka ne? Te engu di ka-ye ta kpa eköti akine ne. Dela siti ngü! Yi to mere cinga te ra bala, neh teka ne?" ⁷ Wüh gü ba dene, "Wö ani deyi, komoko la ngbü ta eyi-ta ani 'duwa kpini kpini, teka wü ngü de kpa gba ani kpakine ne 'buru, gü ba dene, 'Wö ani ladü de jia ye? Anga gara engu ni ani kpah ladü?' Te mere kpara yi-ta ngü bala la, de ani nga tine bü anga? Ani wu ta neh kpo, gü ba, engu ena ayi-ta ani teka Benzamina, de ani du koro de engu? Ani wu bala de. Dela si-ngü te ani mala ngangana na tete na ne."

⁸ Fū Yuda ayia amala ngü fū wö ye, agü ba dene, "Wö ani deyi, ye ce kaje fū Benzamina, de ani nü de ewü, ase ndo, angü ani ena akpi anza de wü jaji ka tala. ⁹ Ni ena adi eceka kpi fütanga Benzamina me-ni, zalü te ani ena adu akoro de ewü kpaka ye akine. Te ni du koro de engu de la, de liya engu la ngbü tine gbü nzö ni fi mere badi. ¹⁰ Te di bala, ah le de ani

nü 'duwa anü enatikine, angü ani du ra eyi fa sü dene. Te ye ena angbü ta etiri engu de la, de ani nda nga ani agbü Ezepeto dene eyi du 'basu."

¹¹ Yakobo gü ba dene, "Te ah bala la, ah le de wü mere wü ngü bane. Wü za wü züka wü e, te di kpa gbü sü de sene ne, ba *se-mü, bete züka wü ri-rü, de wü gara rü ka wuru de se ye, bete kölökö ka wü. Dela wü e te ewü ena aza, anü di, ato fü mere kpara la, baka takpa ka-wü fefe na. ¹² Wü za kpah mere bi jiase, teka ase ndo di. Fü wü aza kpah gara jiase, da engu ta te wüh lügü gbü kombo ka-wü ne. E-wu neh da, wü kpara la mere ngü la gbü iri-to. ¹³ Kpah bala, ah le de wü za enga ni wü, Benzamina, eza gbü nga wü. De wü yia 'duwa enatikine, anü agbü Ezepeto, kpaka komoko la. ¹⁴ Mere Me di de wü, de gbüra wü reke gbü jia komoko la areke, de mamağuma gu eküte wü agu. Fü ah alügü enga ni wü, de te engu zoro, tiri o de kpala ne. Kpah bala, Me gu mamağuma, de engu mere e ato kpa ye te Benzamina kpah de. Wü nü enü, Me ladü. Te wü kpara le amörö Benzamina la, wüh mörö emörö."

¹⁵ Fü wü di Yakobo ayia 'duwa kere, aza wü takpa la, areke 'buru, aza kpah jiase, ta te wüh lügü fü ewü gbü kombo ne, bete gara jiase, te ewü ena ase ndo di. Fü ewü ayia tîne de wü Benzamina, anü agbü Ezepeto.

Te wüh koro kpala, fü ewü anü kürrü, asere te-wü kpa *Yüsefa. ¹⁶ Te Yüsefa wu Benzamina esüka wü di enga ni ye la, fü ah ayia amala ngü fü mere mürü tima ka-ye la, gü ba dene, "Ye wu eyi, wü komoko ne, wüh de wü ngba ka-ani. Ye za ewü, ye du de ewü kpa eköti. De ye nü, ye za mere siti yiti, ye wa, de wüh mere fü ani. Angü ani ena azü e ka tü-ra enatikine de ewü." Amba wü di enga ni ye Yüsefa wu engu nda-wü la fi de. Ah gbü jia ewü ka-ye ba ganzi kpara la. ¹⁷ Fü mürü tima ka Yüsefa la ayia aza ewü, anü de ewü kpa gba Yüsefa, kpah baka ngü te engu mala fefe na la.

¹⁸ Te wüh koro te möngiti 'baranga ka Yüsefa, fü mere cürü akpo ari te wü, angü wüh ngbü efi, gü ba dene, "Wüh ngbü efiti ani, ari de ani kpala, teka azoro ani gbü iri-to, akö wü nü ka-ani 'buru, adu afü ani, ao labi ka-wü tete. Ani wu de, anga maguma ewü ngbü esiti te ani ne, teka jiase ka-ewü, ta te ewü lügü fü ani gbü jia ndo ne?" ¹⁹ Fü ewü ayia ace te-wü, arü ka-wü ciki emöngiti 'baranga la, gü ba, te ani ri kpala la, wüh ena azoro ani.

Fü ewü amala ngü fü komoko ka Yüsefa la, gü ba dene, ²⁰ "Mere kpara, mba enga ngü ladü kpaka ani cükü'daye, te ani le amala fü ye. Ani koro ta sene, ase ndo. Te ani se ndo la, fü ani alügü nga ani, angbü ego, ²¹ fü sü ati te ani, fü ani ara te kaje. Gbü biti la, fü ani ayia afuru mö kombo ka-ani ciki gbü sü la, teka ato ndo fü wü nü ka-ani. Fü ani ayia amaka jiase, ta te ani se ndo di, ne 'buru da ye, gbü kombo ka-ani. Jiase la, ani za du koro di kpah eyi esaka ani sene. ²² Ani du koro dene kpah de gara jiase, ase gara ndo di, angü ani wu mene kpara, de ta te o jiase la gbü kombo ka-ani, ne nda-ani de."

²³ Fü komoko la alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Ngü ma. Wü kpe cürü de. Angü jiase de ta te wü se ndo di de sene ne, ah ka-ye nda ladü esaka ni. E-wu neh da, ah ena adi dela Mere Me, te za jiase la me-ye, lügü gbü kombo ka-wü la." Te wüh je ngü la bala, fü ewü ayia ari anü kpa eköti la. Fü komoko la ayia anü aza Simiyona, akoro di fü ewü.

²⁴ Fü wü mürü tima la ase ngu, ato fü ewü, fü ewü azürü lö wü di. Fü ewü ato kpah e fü wü nü ka-ewü, azü. ²⁵ Fü wü di enga ni ye Yüsefa ayia aza wü takpa ka-wü, te ewü koro di fü mere kpara la, ao nzo, angü wüh wu eyi, gü ba, "Ani ena azü e enatikine gbü ra ne, de wü mere kpara la."

²⁶ Etü ra la, fü Yüsefa adu akoro agba ye. Fü wü di engu ni ye na ayia akoro kpakaka na la, afüwa te-wü, abuka gbüra wü kötö, acu ngüngü na. Fü ewü aza wü takpa la, ato fefe na. ²⁷ Fü Yüsefa agü mandí fü ewü, ayi-ta ewü, gü ba dene, “Yi 'buru mbi? Wö yi, ta te yi mala ngangá, gü ba, ah gbe eyi ne, ah kpañ ladü mbi?” ²⁸ Fü ewü alügü ngü, gü ba dene, “Wayi, mere kpara, engu ladü mbi.” Fü ewü adu kpañ abuka gbüra wü, acu ngüngü na.

²⁹ Fü Yüsefa ayia aceka kpí, awu Benzamina, te di de zu engu ni ye guvu ni ye ne. Fü engu ayi-ta ewü, gü ba dene, “Dela engu ni yi, de ta te yi mala ngangá na ne?” Fü ah ayia amala ngü fü Benzamina, gü ba dene, “Enga ra, Me di de mü.” ³⁰ Fü cinga Benzamina ayia arí tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ngura akpo angbü ekoro gbü jijia. Fü ah ayia sela bü ferrre, arí kpa esambü ka-ye ka rara, angbü eku gba kpala. ³¹ Nganga yiri kpañ de, fü ah adu atüka te-ye, aza ngu, azürü gbüra ye di, adu kpañ akoro angbü kpañ ewü kpala. Fü ah adu amala ngü fü wü mürü tima ka-ye, gü ba dene, “Wüh koro de e-mazü ekoro fü ani.”

³²⁻³³ Fü wü kpara kaka-na akö da-ngbüngbü, ado areke teka e-mazü la. Fü ewü aza mere züka da-ngbüngbü la, agü fi fü gina ewü. Fü ewü adu agü nda wü gara la fi bala, te nga re ka-ewü, zalü akoro di te ambadu. Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la, wüh gü ba, “Komoko ne wu ani te nga re ka-ani, neh baye baye?”

Fü wü mürü tima ka Yüsefa akoro de e-mazü la. Fü ewü ato nda Yüsefa kpañ kpikpi ye. Fü ewü adu ato nda wü di engu ni ye kpañ kpikpi ye. Fü ewü ato nda wü gara wü kpara ka Ezepeto la kpañ kpikpi ye. Angü wü kpara ka Ezepeto zü e te sü biringbö de wü *Ebere nda-wü de, angü gele ka wü Ebere gbü jia ewü esiti.

³⁴ Fü Yüsefa adu aza kpañ nda-ye züka so, de te engu ngbü ezü ne, ato fü wü di engu ni ye la, te nga ewü 'buru. Ah to nda Benzamina 'duwa gbe,* fa nda wü di engu ni ye la ka. Fü ewü azü e la, asika di 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü ato kpañ fi, fü ewü anzö. Fü ewü ayia angbü tine de mere tadu ka fi gbü jia wü la.

44

Dene ngü te Yüsefa re maguma wü di engu ni ye di

¹ Fütanga ngü la, fü *Yüsefa ayia afi nga gara mani. Fü ah amala ngü fü mürü tima ka-ye la, gü ba dene, “Ani ena amere gara mani fü wü kpara la. Ye nü enü, ye kö kombo ka ewü la 'buru, de ye nü di, ye cö ndo gbügbü na 'buru gbe gbe gbe. Te wüh to jiase eyi fü ye la, de ye za, ye o lügü gbü wü kombo ka-ewü, te nga ye biri biri 'buru. ² De ye nü, ye za kpañ mere züka ndü'ba ka-ni, de ye wo gbü ndo gbü kombo ka jia ndo ka ambadu ewü la.” Fü mürü tima ka Yüsefa la ayia amere wü ngü, de te engu mala fefe na la, kpañ 'buru bala. Fü kpí ayia aseke.

³ Kpurutokokpí la, fü wü di engu ni ye Yüsefa ayia areke te-wü, akö wü kombo ka-wü, ao füh wü nü ka-wü. Fü ewü ayia agü mandí fü wü Yüsefa, ayia ace ewü, atí te kaje, ego.

⁴ Kpañ baka nga ngü ne, fü Yüsefa ayia aï mürü tima ka-ye la, amala ngü fefe na, gü ba dene, “De-ye deyí, ye kpe ekpe, ye fa nga wü kpara la. Te ye maka ewü eyi la, de ye mala ngü, to cürü guvu ewü, gü ba dene,

* **43:34** 43:34 Wüh gü ba, Yüsefa to ta so fü Benzamina, fa nda wü di engu ni ye na la, du 'buruve.

'Wü mere dela bala neh ene ngü ne? Baka te ani mere fü wü züka ngü, wü du mere nda-wü siti ngü fü ani, neh baye baye? ⁵ Wü nü zi ndü'ba ka mere kpara ka-ni, neh teka ne? Te ndü'ba la di ka-ye nda kü ndü'ba kaka, te engu ngbü enzö e ka-ye gbügbü, da ewu wü ngü gbügbü na ne? Wü mere dela eyi 'duwa *siti ngü, te ti de!' " Dela ngü te Yüsefa mala fü mürü tima ka-ye la.

⁶ FÜ komoko la ayia ale woro fütanga ewü, anü amaka ewü kpa te kaje la. FÜ ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyī, ah mere neh baye te wü zi e ka mere kpara ka-ni, akpe anü sü di ne?" ⁷ Te wüh je ngü la bala, fü ewü ace te-wü, arü, alügü ngü fefe na, gü ba dene, "Apa! Mere kpara! Mü mala de bala mene ngü de baye? A de mürü zi nda-a de. A zi e ka-yi nda-a kpah de. ⁸ Mü ceka la, jiase ta te a maka gbü kombo ka-a ne, a du koro di sene. A mala nganga fü mü de? Te di bala ne, a ena adu azi kpah e ka mere kpara baka e la, neh baye baye? ⁹ Te ah bala la, mü koro ekoro, agiri kpi gbü wü kombo ka-a ne. Te mü maka ndü'ba la eyi gbü kombo ka gara kpara esüka a la, engu me-ye de mürü zi, de ye mörö engu asidi! FÜ wü du a ne adu angbü tīne 'buru labi ka-yi." ¹⁰ Mürü tima la gü ba dene, "Wayi, yi mala eyi mbi! Ma ena agiri kpi gbü wü kombo la agiri. Amba ma ena aza bü nzö mürü zi, te ma ena amaka ndü'ba la gbü kombo kaka-na ne, te ma ena adu de engu kpikpi ye, ao labi ka-a tete. Wü bu ye na ago ka-wü fi ago agba wü."

¹¹ FÜ ewü ayia 'duwa, abi wü kombo ka-wü, ao kötö. FÜ ewü ati te mö ewü, afufuru 'buru asidi, de mürü tima la koro giri kpi gbügbü na. ¹² FÜ mürü tima ka Yüsefa la akpo angbü egiri kpi gbü wü kombo ka-ewü la, biri biri 'buru. Ah kpo te gina ewü, zalü koro di te Benzamina, te di de ambadu ewü ne. Ah te ekoro te nda Benzamina, fü ah ayia aceka kpi bane, gbo! te ndü'ba gbü kombo kaka-na. ¹³ Te wü di engu ni ye na wü ndü'ba ka mere kpara la gbü e ka Benzamina, fü ewü aci 'buru de gba, ati te bongo ka-wü eküte ewü ne, angbü esösörö. FÜ ewü adu akö wü kombo ka-wü la 'buru, ao alügü kpah füh wü nü ka-wü, alügü nga wü, adu 'buru agba Yüsefa.

¹⁴ Te wüh du koro kpala, wüh maka Yüsefa, te ngbü ka-ye fi eköti sela. FÜ ewü ayia 'buru, ati kötö, da efüwa te-wü fü Yüsefa. ¹⁵ FÜ Yüsefa ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyī, wü mere de bala neh ene ngü ne? Ngü la gbü jia wü kpala baka züka ngü? Ni ka-ni de mürü talara. Me gü tamu ngü la eyi, fü ni awu akine." ¹⁶ FÜ *Yuda ayia amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Mere kpara, ngü gömö ani, te ani ena amala fü ye ne, ah tīne ma. Ye wu la mba cinga ani. Ani de siti wü kpara. Ani fi, gü ba, Me to kuru fü ani, teka siti ngü te ani mere gügü ne. Te di bala, gara ngü te ani ena amala nda ma. Ye gu la maguma ye agu. Ani ena angbü 'buru sene ba wü labi ka-ye. Angü ani kpah 'buru baka mbarase te wüh maka e la gbü kombo kaka-na ne." ¹⁷ Yüsefa gü ba dene, "A'a, ngü la ti gbü jia ni nda de. Ni ele aza ka-ni nzö kpara, de te zi e ka-ni ne, ao sene. Te di bala, wü bu ye na ena ayia ka-wü 'buru, ago kpa eköti kpaka wö wü. Angü dela ngü ka-ewü nda de."

¹⁸ FÜ Yuda ayia aka te-ye ghamari engagira Yüsefa, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpara deyī, gara engu ngü mba ladü sene gömö ni, te ni le amala fü ye. Te di bala, maguma ye mere e asiti eküte ni de. Teku ne, angü ye ka-ye cu baka mere miri. ¹⁹⁻²⁰ Ngü te ni le amala fü ye ne, ah dene. Mere kpara, baka ta te ani koro sene te engu gina ne, ye yi-ta ta ani, gü ba, 'Wö ani ladü?' Ani gü ba, 'Wayi engu ladü. Engu gbe tīne eyi fa sü.'

Ye gü ba dene, 'Anga gara engu ni ani ladü?' Ani gü ba, 'Wayi, gara engu ni ani kpah ladü kpaka wö ani kpala. Ni ewü bī ewü ta ngbee 'basu. Fū ah ayia akpi ka-ye. Amba gara engu ni ye na la kpi ka-ye kpah eyi ne. Wö ani du o maguma ye tīne bü duu te engu de biringbö la. Ah le engu kpah fa ani 'buru, angü ah bī engu tīne gbü gbe ye.' ²¹ Ye gü ba, 'Te ah bala la, de ani nü, ani za engu, du koro di, de ni wu engu cu de jia ni.' ²² Ani gü ba, 'Mere kpara deyi, mbarase la ti ace wö ani de. Te ah ce engu bü eyi la, wö ani ena akpi 'duwa akpi. Angü wö ani ngbü eo maguma ye 'buru tete.' ²³ Ye gü ba dene, 'Te ani le akoro de engu ni ani la de la, ani mere e adu akoro kpakine de.' ²⁴ Fū ani ayia alügü nga ani, adu akoro kpaka wö ani kpa eköti. Fū ani amala ngari ye la kpah 'buru fefe na. Amba wö ani le ta de mbarase la nü kpakine nda de.

²⁵ Amba baka te jia ndo ka-ani la nza tete, fū wö ani ayia amala ngü fū ani, gü ba dene, 'Ani lügü nga ani elügü, adu kpakine, ase mba gara e-mazü fū ani.' ²⁶ Fū ani amala ngü fefe na, gü ba dene, 'Ani ti adu kpikpi ani nda-ani de, 'duwa te engu le eyi de ani nü de wü Benzamina, ta te ye mala nganga na ne, angü ye mala ta ngü fū ani kpekpeke, gü ba dene, "Te ani za engu, du koro di de la, de ani mere e adu akoro kpaka ni sene kpah de." ' ²⁷ Wö ani gü ba dene, 'Te ani za engu eyi, anü di kpakine, gbü *Ezepeto sene la, de ani ceka kpi fütanganga na mbi mbi mbi. Angü wara ni, Rayele, bī ewü ta fū ni ngbee 'basu. ²⁸ Gara dürü ta kpah eyi. Anga siti nü zoro engu me-ye ya? Ni wu de. ²⁹ Baka te engu dene lakī tīne eyi bü me-ye ne, ani le kpah eyi, eza engu esaka ni asidi, neh teka ne? Ngü la ena ato mere cinga te ni efa sü, angü ni gbe ka-ni nza eyi dene. Fanü te siti ngü nü mere engu kpah eyi la, ni ena akpi ka-ni tīne bü akpi ka cinga.' Dela ngü te wö ani mala fū ani, teka ngü ka engu ni ani ne.

³⁰⁻³¹ Te di bala, te ani du koro bü kpikpi ani kpaka wö ani la, ah ena adi de züka ngü? Te wö ani wu engu esüka ani de la, engu ena akpi ka-ye ka cinga. Angü mamaguma le mbarase la fa sü. Amba te wö ani kpi la, siti ngü la ena angbü gbü nzö ni, Yuda. ³² Angü ni mala ta fū wö ani, gü ba dene, 'Ah le de engu ce kpa te mbarase la, de ah nü de wü ani, angü de-ni Yuda, ni ena adi eceka kpi fütanganga na me-ni. Te ni du koro de engu de la, de siti ngü la ngbü gbü nzö ni, fi badi.'

³³ Te ngü la mere te-ye eyi kpah bala la, ni le adu awu mere cinga ka wö ni nda-ni de. Te di bala, ni efüwa te-ni fū ye, te ah ti eyi la, de ye ce la mba kpa te mbarase ne, de engu du de wü di engu ni ye kpaka wö ani. Ye za tīne bü ni, ye o dada na sene, teka de ni ngbü tīne me-ani labi ka-ye. ³⁴ Angü, te ah bala de la, ni ti adu kpala, angbü eceka cinga, te wö ani ena akpi di ne, nda-ani de!

Mere kpara, dela ngü te ni, Yuda, ngbü enda'ba te-ni di fū ye."

45

¹ Te *Yüsefa je ngü te *Yuda mala la, fū ngü la ayia ato mere cinga tete afa sü. Dada na, te engu ena atüka te-ye ma. Fū ah adu amala ngü fū wü kpara ka *Ezepeto, de te ewü ngbü de ewü kpa esambü la 'buru, gü ba, "Wü koro kpa etanü. Wü ce ani de wü kpara ne kpikpi ani," angü ah le eyi agü tamu ye fū wü di engu ni ye. Fū wü kpara ka Ezepeto la ayia akoro ka-wü 'buru kpa etanü, anü sü ka-wü, ace wü Yüsefa, ao de wü di engu ni ye sela kpikpi wü. ² Fū Yüsefa ayia aku mere gba de ri ye kpa tikpi. Fū wü kpara ka Ezepeto, te ewü di ta de kpa etanü la, ayia aje riri na la. Fū ewü akpe amala ngü la fū mere miri.

³ Fū Yūsefa ayia tīne amala ngü fū wü di engā ni ye, gbü mö ka-wü, gü ba dene, “Wü di engā wūna, dene de-ra Yūsefa!” Fū ah ayi-ta ewü kpekpeke, gü ba, “Wö ni zu ladü ezükü fanü fanü na? Engu kpala mbi? E te mere wö ni kpala, neh ene?” Te wüh wu, gü ba, engu de Yūsefa, fū maguma ewü ayia akolo 'duwa tuu! Fū ewü angā 'duwa tīī. Da ngü te ewü ena alügü fefe na tīne ma, ka cürü, bete lümü.

⁴ Te Yūsefa wu, gü ba, maguma wü di engā ni ni kolo eyi, fū ah adu amala gara ngü fū ewü, gü ba dene, “Wü ka te-wü gbmari kpa ede ni akine.” Fū ewü ayia, aka te-wü gbmari. Fū engu adu amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Ma dene zu engā ni yi fanü fanü, ta de te yi cīnzi ra fū wü ganzi kpara ne. Fū wü kpara la aza ra, akoro di, de kpa gbü Ezepe to de kpakine. Fanü fanü, dene de-ra. ⁵ Yi mere e, afi ngā ngü la tīne de. Lümü mere e amere yi kpah de. Angü dela ngü te Me mere e ka-ye me-ye, eküte ra. Ah tima ra engagira nū agbü Ezepe to kpakine, teka de ma küwa mere bi wü kpara gbü kpīri tala ne. ⁶ Yi wu eyi, gü ba, tala ne mere wü kpara eyi, de re 'basu dene. Amba du wü siti re ka tala la ladü, 'buruve, kpa engagira nū. Gbü wü re de 'buruve la, wü kpara tī asö e, angā aru gara e kpo de. ⁷ Te di bala, Me tima ra sene, de ma mere mere kpeke ngü, aküwa nih, de mere bi wü kpara, gbü mere siti tala la, angü nguwa nih ena akpi anza ka tala la. ⁸ Amba si-ngü te ma koro di sene, ah teka siti ngü, ta te yi mere ra di ne, nda de. Me tima ra ka-ye nda me-ye kpakine. Me to kpah mere wazi eyi fere, du o ra kpah eyi mere kpara ka miri, te miri ngbü eje riri na, da ece wü ngü ka-ye 'buru esasaka na. Angü Me o ra mere kpara gbü nzö wü kpara ka Ezepe to sene 'buru.”

⁹ Fū Yūsefa ayia amala ngü fū wü di engā ni ye, gü ba, “Wü yia eyia kere, wü du kpaka wö ani. De wü mala fū wö ani, gü ba dene, 'De-ni Yūsefa, ni tima ri ni dene me-ni. Ni ka-ni ladü kpakine. Me za ni, o eyi baka mere kpara, gbü nzö wü kpara ka Ezepe to 'buru. Te di bala, ah le de engu yia kpala eyia kere, de ah go kpaka ni, agbü Ezepe to kpakine. ¹⁰ Ah kö wü kpara ka-ye, wü di ye, de wü kundu ye, de wü nū ka-wü, de wü gara wü e te di esaka ewü kpala 'buru, koro di kpakine, teka fū ewü angbü gbmari ede ni sene. Ah koro kere, ah mere e amere kuru de, angü zūka sü ladü ede ni kpakine, de iri ye Gosene, te ewü ena ago angbü gbügbü na. ¹¹ Te wü go ngbü eyi gbü Gosene la, ni ena angbü eceka kpī fütanga wü me-ni, gbü mere kpīri tala ne. Angü du re ka kpīri tala la ladü kpa engagira nū baka wü re 'buruve. Ah le de wü go de wü wö ani, ngbü gbmari sene, angü wü ena akpi anza ka tala. Dela ri ni, Yūsefa, te ni tima fefe na. ”

¹² Fū Yūsefa adu amala ngü fū Benzamina, de wü gara wü di engā ni ye la 'buru, gü ba dene, “Yi ceka la ra zalü kpo kpo kpo, teka fū kuru ra atī gbü jia yi. Kuru ra tī gbü jia yi kpala, baka kuru Yūsefa, la fi de? ¹³ Te di bala, yi du kpala, yi mala ngā ngü, te yi wu de sene, 'buru fū wö nih, gü ba, 'Ma ladü agbü Ezepe to kpakine, ba mere kpara de mere bi wü e esaka ra.' Amba ah le de yi za engu, du koro di kpakine kere.”

¹⁴ Fū Yūsefa ayia afaka Benzamina de gba. Benzamina, fū mü atī afaka engā ni mü kpah de gba. ¹⁵ Fū Yūsefa akpo afaka wü di engā ni ye la, te ngā ewü biri biri 'buru, fi de gba. Fū ewü adu tīne, angbü ero mö esūka wü de tadu.

¹⁶ Fū mere miri ka Ezepe to aje ngü la, gü ba dene, “Wü di engā ni ye Yūsefa koro eyi kpaka Yūsefa sela.” Fū mere miri la ayia angbü de mere tadu te ye, de wü angbe cögbörö kpara ka-ye 'buru. ¹⁷ Fū mere miri la ayia

aï Yüsefa, amala ngü fefe, gü ba dene, “Yüsefa deyi, züka ngü, te wü di engu ni ye koro eyi kpaka ye sene. Ye mala ngü fü ewü, de wüh lügü nga wü agbü *Kanana. ¹⁸ De wüh za wö wü, de wü kpara ka-wü kpala, du koro de ewü 'buru kpaka ani, agbü Ezepeto sene. Angü ni ena ato züka sü fü ewü, gbü Ezepeto sene. Fü ewü angbü amaka mere bi e-mazü gbü sü la. Fü ewü angbü engbü de mere tadu. ¹⁹ Ye mala kpah fü ewü, gü ba, wü mere arabiya, te wü nü ngbü egbeke agbeke ne, ladü esaka ni. Wüh ena aza wü arabiya la, adu di kpala, akö wü wö wü, de wü würüse, de wü jaji 'buru gbügbü na, teka adu de ewü kpakine. ²⁰ Wüh mere e afi nga wü e de kpa gbü Kanana la de. Wüh ena akoro amaka züka wü e agbü Ezepeto kpakine afa sü. Angü ni me-ni de mere miri ka wü kpara ka Ezepeto.” Dela ngü te mere miri la mala fü Yüsefa, de ah mala fü wü di engu ni ye.

²¹ Fü Yüsefa ayia amere ngü la, kpah baka e de te mere miri mala la. Fü Yüsefa aza wü arabiya, ato fü wü di engu ni ye. Ah to kpah wü e-mazü teka fü ewü azü te kaje. ²² Fü Yüsefa aza kpah züka bongo, ato fü ewü. Fü ah ayia aza nda Benzamina, ato 'buruve. Fü ah aza kpah mere bi jase ato kpah fefe na. ²³ Fü ah akö mere bi züka wü e, atima fü wö ye. Fü engu aza ndo, de wü gara e-mazü, ato, de wü wö ni di ezü te kaje. Fü ah aza wü e la, ao 'buru füh wü nü. Ah ta de mere bi wü nü baka teke biri. ²⁴ Fü Yüsefa ayia atima wü di engu ni ye la, gü ba dene, “Wü nü enü mbi, de wü du koro kere. Amba wü mere e awü nga te kaje de.”

²⁵ Fü wü di engu ni ye Yüsefa ayia gbü Ezepeto sela, alügü nga wü, adu. Fü ewü anü bala, zalü akoro eköti agbü Kanana, kpaka wö wü. ²⁶ Fü ewü ayia amala nga ngü de kpala 'buru fü wö wü, gü ba dene, “Wö ani deyi, engu ni ani, Yüsefa, ka-ye ladü. Ah kpi nda de. Engu ka-ye ladü agbü Ezepeto kpala. Wüh o engu tine eyi, mere kpara fütanga mere miri ka Ezepeto. Engu ngbü eyi gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru.” Te *Yakobo je ngü la bala, fü mamaguma ayia agürü 'duwa wööö! Fü ah afi ngü, gü ba, “Wüh ngbü esu ka-wü nda-wü wu! Wüh ngbü efti ni dela afti!” ²⁷ Fü ewü atü te ngari Yüsefa, amala 'buru fü wö wü. Baka te Yakobo du wu wü arabiya de te Yüsefa tima, abi wü ne, fü maguma mü adu agü. Fü ah adu afi, gü ba, ngü la eyi fanü. ²⁸ Fü ah ayia amala ngü, gü ba dene, “Wayi, ma wu eyi, gü ba, ngü la ena adi fanü. Ye ra, Yüsefa kpi nda de. Te ah bala, ma ena anü anü agbü Ezepeto, awu ye ra la cu de jia ra, o ra kpi la de dene.”

46

Dene ngü ka wü Yakobo, te ewü go agbü Ezepeto

¹ Fütanga ngü la, fü wü *Yakobo ayia areke te-wü, de wü di ye, aza wü e ka-wü, ao 'buru gbü wü arabiya, ta te mere miri ka wü *Ezepeto tima ne. Fü ewü ayia aza wü wara wü, de wü jaji, ao kpah 'buru gbü wü arabiya, ayia atü te kaje, ego agbü Ezepeto, kpah de wü nü ka-wü 'buru. Fü ewü anü bala, akoro agbü gara sü kpala, de iri ye Biri-Saba. Fü ewü ayia ara sela. Fü Yakobo ayia amörö nü sela teka agbo nga iri Mere Me di, kpah baka e ta te wö ye na mere de sela.

² Fü Me ayia amala ngü fü Yakobo gbü roto, gü ba dene, “Yakobo deyi, 3-4 Mü je la ngü ka-ra, te ma emala fü mü ne, angü ma de Mere Me, te di de *vüngüte ka wö mü. Mü mere e akpe cürü, teka ago angbü agbü Ezepeto, ne de. Angü ma ena afete yi te kaje, zalü akoro di kpala. Ma ena angbü kpah fi de wü yi agbü Ezepeto kpala. Fü ra ato wazi fü wü di

mü kpala, fü ewü abi ye, asibi afa sü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akoro mere nguwa wü kpara. Fü ra adu alügü ewü te gara, adu akoro di kphah gbü *Kanana sene. Amba teka mü Yakobo, mü ena akpi ciki agbü Ezepepeto kpala, esaka *Yüsefa. Fü ah areke da mü me-ye." Dela ngü ta te Me mala fü Yakobo gbü roto agbü Biri-Saba. ⁵⁻⁶ Fü wü Yakobo adu ayia gbü Biri-Saba sela. Wü didi na za ta engu, de wü jaji, de wü wüürüse ka-wü, o 'buru gbü wü arabiya, de te miri ka Ezepepeto tima ne. Fü ewü ayia akö wü nü ka-wü, angbü enü agbü Ezepepeto. ⁷ Wü kpara ta te ewü go de wü Yakobo agbü Ezepepeto ne, ah de wü didi, de wü wara wü didi, wü kundu ye wü jaji komoko, de wü jaji wüürüse.

⁸ Dene iri wü di *Yakobo Yisaraye, de wü kundu ye, ta te engu go ngbü de ewü agbü Ezepepeto. ⁹ Mene wü jaji guvu Leya, wüh dene. Rübena, te di de gina ye Yakobo, de wü di ye bala, wü Anoka, Palu, Ezerone, bete Karumi. ¹⁰ Simiyona, de wü di ye ma'diya, wü Yemüwele, Yamina, Üwada, Yakina, Zowara, be kphah te Sawüla, ta te engu bi ake egba Kanana ne. ¹¹ *Levi, de wü di ye bata, Gerusona, Kowata, bete Merari. ¹² *Yuda, de wü di ye bata, wü Sela, Pereze, bete Zera. Amba wü Ere ake Onana kpi ka-wü ta eyi 'basu mini ciki agbü Kanana. Baka te wüh ngbü agbü Ezepepeto kpala, fü Pereze ayia aga akoro mere komoko. Fü ah ayia abi wü di ye 'basu, wü Ezerone ake Amula. ¹³ Yisakara, de wü di ye bala, wü Tola, Puva, Yobo, bete Simerona. ¹⁴ Zebulona, de wü di ye bata, wü Serede, Elono, bete Yelele. ¹⁵ Dela 'buru wü di Yakobo ta te engu bi agbü Padanarama ake mene wara ye, Leya ne. Gara engu Leya ta kphah ladü, jaji wüürüse de iri ye Dina. Wü di Yakobo, ta te engu bi ake Leya, wü de wü jaji guvu wü 'buru teke biri nzüka de füh ye bata (33).

¹⁶ Dene iri wü di engu Zerifa. Gada, de wü di ye lorozi, wü Zifeyona, Agi, Suni, Ezebone, Eri, Arodi, bete Areli. ¹⁷ Asera, de wü di ye 'buruve, wü Yimena, Yiseva, Yisevi, Beriya, be kphah te jaji wüürüse de iri ye Sera. Beriya bi kphah nda-ye wü jaji 'basu, wü Ebere ake Malekiyele. ¹⁸ Wü di Yakobo, ta te engu bi ake Zerifa,* de wü ye guvu wü ta 'buru nzüka de füh ye ma'diya (16).

¹⁹ Dene iri wü di engu Rayele, mene wara Yakobo, ta te Yakobo le engu fa sü ne. Rayele bi ye fefe na ngbee 'basu, wü Yüsefa ake Benzamina. ²⁰ Baka ta te Yüsefa ngbü agbü Ezepepeto kpala ne, ah za ta egba kpara ka Ezepepeto, de iri ye Asenata.† Fü ewü ayia abi ye ake di kphah 'basu, wü Manase ake Efürayima. ²¹ Benzamina, mü bi nda-mü wü jaji ta nzüka, wü Bela, Bekere, Asebele, Gera, Namana, Eyi, Rosi, Mupima, Upima bete Arada. ²² Dela 'buru wü di ye Yakobo, ta te engu bi ake Rayele ne. Wü di engu Rayele, de wü jaji guvu wü 'buru nzüka de füh ye bala (14).

²³ Dene iri wü di engu Bila,‡ Dana ake ye ye de Usima. ²⁴ Nafatali, de wü di ye bala, wü Yasele, Guni, Yezere, bete Silema. ²⁵ Dela 'buru wü di Yakobo ta te engu bi ake Bila. Wü di engu Bila, de wü jaji guvu wü ta 'buru lorozi (7).

²⁶ Wü di Yakobo, de wü kundu ye na, ta te ewü go de ewü agbü Ezepepeto ne, wüh 'buru teke bata de füh ye ma'diya (66). Ah du koro tine teke bata de füh ye lorozi ne (67) de Yakobo engu na. ²⁷ Baka te ewü koro, dunda te-wü de wü Yüsefa agbü Ezepepeto ne, fü ewü ayia akoro 'buru baka wü kpara

* **46:18** 46:18 Zerifa ka-ye ta kpara ka tima ka Leya, te wö ye na, Labana, to me-ye fefe na.

† **46:20** 46:20 Asenata ta de ye Potifera, ta te di de mürü gele ka Ono ne. ‡ **46:23** 46:23 Bila ka-ye ta mürü tima ka Rayele te wö ye na Labana to fefe na.

teke bata de füh ye nzükpa (70). Angü Yüsefa za ta gara egba kpara ka Ezepeto sela. Fü ewü ayia abí ye ake di 'basu. §

Dene ngü ka wü Yakobo, de wü di ye, agbü Ezepeto

²⁸ Ta te wü Yakobo nü koro tìne ghamari ede Ezepeto ne, fü Yakobo ayia atima Yuda kpa engagira nü kpaka Yüsefa, teka amala ngü ani fefe, teka de ani nü maka te-ani agbü Gosene. ²⁹ Te Yüsefa je ngü la, fü ah ayia 'duwa, ali gbü arabiya ka-ye, anü de woro, akoro agbü Gosene, amaka wö ye. Fü Yüsefa atí te wö ye, afaka, da eku gba eküküte na 'duwa ba-neh-ene-la. ³⁰ Fü wö ye na amala ngü fefe, gü ba dene, "Ye ra, Yüsefa, ma wu mü eyi cu de jia ra dene. Ah de mere züka ngü. Ma fi ta, gü ba, mü kpi ka-mü ta eyi gügü. Ma wu mü eyi dene. Ngü ma, te ma kpi ka-ra titìne la, ma tí afi ngü tìne de."

³¹ Fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü di enga ni ye, de wü kpara gbü nga wö ye la 'buru, gü ba dene, "Wü di enga ni ni deyi, ni yia eyi, teka anü amala nga wü fü mere miri, gü ba dene, 'Wü wö ni, de wü kpara gbü nga ye koro eyi sene. ³² Wüh koro eyi de wü e ka-wü ta de kpa gbü Kanana ne 'buru, baka wü kambiliki, wü meme, de wü yiti fa sü, angü wüh ka-wü de wü mürü wü nü.' Dela ngü de te ni ena anü amala fü mere miri titìne." ³³ Fü Yüsefa amala kpaah gara ngü fü wü di enga ni ye, gü ba, "Te miri i wü kpaka ye, yi-ta wü, gü ba dene, 'Tima ka-wü neh ene la?' ³⁴ De wü mala kpaah fefe na la, gü ba dene, 'Ani de wü mürü wü nü, angü dela tima ka wü kundu ani ta gügü.' Te wü mala eyi bala la, miri ena ale ale fü wü angbü gbü Gosene sene, angü wü kpara ka Ezepeto le wü mürü nü adi engbü ede mere köti ka-wü nda-wü kpo de."

47

¹⁻² Fütanga ngü la, fü *Yüsefa ayia aza süka wü di enga ni ye 'buruve, anü de ewü kpaka miri, teka amala nga wü wö ye, te ewü koro ne. Te wüh koro kpaka miri la, fü Yüsefa amala ngü fefe na, gü ba dene, "Wayi, mere miri, wü di enga ni ni, de wü wö ni, de ta te ewü di agbü *Kanana ne, wüh koro eyi 'buru sene. Wü wara wü, de wü jürü jaji, de wü nü ka-wü, abe kpaah te wü e ka-wü 'buru, wüh eyi 'buru ladü agbü Gosene." ³⁻⁴ Miri gü ba, "Wayi, ah reke 'duwa ba-neh-ene-la, te wü wö ye, de wü di enga ni ye go koro eyi sene."

Fü miri ayia ayi-ta wü di enga ni ye Yüsefa, gü ba dene, "Tima ka-wü neh ene?" Wüh gü ba, "Ani de wü kpara, te ani eceka kpi fütanga wü nü, angü dela tima ka wü kundu ani kü ta gügü. Ani ele la mba enga sü gbü *Ezepeto sene, teka angbü gbügbü, de wü nü ka-ani mba takü, angü mere siti tala tí eyi agbü Kanana. Sü te wü nü ka-ani ena adi ezü e tete na, nda tìne kpaah ma. Ani ele ta angbü la mba gbü Gosene sene. Ah ena ati ati fü ye?"

⁵⁻⁶ Fü mere miri la amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Ah mbi. Baka te wü wö ye, de wü di enga ni ye, go koro eyi sene ne, ni to sü fü ewü eyi gbü Gosene sene, de wüh o köti ka-wü gbügbü na. Te di bala, ah le de ye ceka züka sü te reke areke, ao ewü gbügbü na. Ni ele kpaah de ye fe gara ewü, te jia ewü mba amba, fü ewü adi eceka kpi fütanga wü nü ka-ni."

⁷ Fütanga ngü la, fü Yüsefa adu aza wö ye, anü ake di kpaka miri. Te wüh koro kpala, fü *Yakobo ayia agü mandí fü miri, gü ba dene, "Me di

§ 46:27 46:27 Wü kpara ta te wü Yakobo go de ewü agbü Ezepeto ne, wüh tanga wü labí de wü kpara ka tima, nda-wü de.

de ye, de ah to wazi fü ye.”⁸ Fū miri ayi-tata na, gü ba, “Mere kpara deyi, re ka-ye neh eyi fe?”⁹ Yakobo gü ba dene, “Re ka-ni koro eyi baka e kama biri teke biri de fūh ye nzükpa (130). Amba re la ka-ye bü de bi wü ngü gbü ye, tadu gbügbü nda ma. Ah koro baka re ka wü kundu ani tane kphah de.”¹⁰ Te Yakobo yia, ngbü ego tete, fü ah adu kphah amala ngü fü mere miri, gü ba, “Me di de ye, de ah to wazi fü ye. Ye ngbü ka-ye engbü, ani tadu eyi.” Fū wü Yüsefa adu ake wö ye, akoro kpa eköti.¹¹ Fū Yüsefa adu anü aceka züka sü, ato fü wü wö ye, de wü di engä ni ye, gbü Gosene sela, kphah baka ngü te mere miri mala fefe na ne.

Dela ngü ta te Yüsefa mere, te wü wö ye, de wü di engä ni ye go koro maka engu tete agbü Ezepeto.¹² Fū Yüsefa angbü eto e-mazü fü wü wö ye, de wü di engä ni ye, de wü kpara gbü nga ewü la 'buru.

Dene ngü te Yüsefa mere gbü mere kpīri tala,

ta te ti agbü Ezepeto ne

¹³ Fütanga ngü la, fü siti tala la adu angbü emere wü kpara ka Ezepeto, de wü kpara ka Kanana tīne 'duwa ba-neh-ene-la. Fū tala angbü euru ewü tīne 'duwa efa sü. E te mü ena awu ba e-mazü, gbü sü la tīne kpo ma.¹⁴ Fū wü kpara aci 'buru, angbü enü kpaka Yüsefa, adi ese ndo. Fū Yüsefa angbü ebiti jīase ka ndo la 'buru, eo ao. Fū ah angbü enü di, eto fü miri.¹⁵ Fū jīase ayia anza esaka wü kpara ka Ezepeto, bete wü kpara ka Kanana 'buru.

Baka te jīase nza esaka wü kpara la 'buru, fü ewü ayia anü kpaka Yüsefa, akpo angbü enda'ba te-wü fefe na, gü ba dene, “Ani ena amere baye? Jīase nza esaka ani eyi! Ye ceka la cinga te ani! Ah le de ye le la mba ta-ngü te ani de e-mazü, angü ani ena akpi ka tala.”¹⁶ Fū Yüsefa alügü ngü fü ewü, gü ba dene, “Te jīase nza esaka wü eyi la, de wü nü, wü koro de wü nü ka-wü, adi ese e-mazü di.”¹⁷ Fū ewü ayia adu kpa eköti, angbü eza wü nü ka-wü, baka wü kambiliki, wü meme, wü yiti, kphah de wü dongi, de wü gara wü nü, ekoro di, adi ese ndo di kpaka Yüsefa.

¹⁸ Fütanga re biringbö, fü ewü adu kphah akoro kpaka Yüsefa, ayi-tata, gü ba dene, “Mere kpara deyi, ani ena amere tīne eyi baye? Te jīase nza esaka ani, de wü nü ka-ani kphah eyi 'buru de bane? E te ani ena ato fü ye, teka ndo tītīne nda tīne ma! Ani ena amere baye? Angü tala la ngbü fi bü emere ani dene! Du e te lakī esaka ani tīne bü ngīri ani kükürü, bete tö ka-ani. Amba gara e gbü tö la nda tīne kphah ma.¹⁹ Ye mere e ace ani akpi ka tala de! Ye to la mba engä ndo fü ani, de ani zü. Te gara kaje tīne 'buru 'buru ma la, de ye za tīne ani, de wü tö ka-ani 'buru. Fū ani angbü tīne wü labi ka miri, teka e-mazü, angü ani ena akpi, anza ka tala. Wü yi ka-ani fere te-wü tīne 'buru zugu dene. Te ah bala, ye to mba engä nguwa ndo fü ani, teka fü ani anü aru gbü wü yi ka-ani.”²⁰ Fū Yüsefa ayia ale. Fū ah ayia ase wü yi esaka wü kpara ka Ezepeto 'buru fü mere miri.

Dela ngü ta te Yüsefa mere, gbü wü re ka mere kpīri tala, ta te ngbü emere wü kpara agbü Ezepeto ne.²¹ Fū ah aza wü kpara la, te nga wü sü gbü Ezepeto sela, ao 'buru baka wü labi ka mere miri.²² 'Duwa yi ka wü mene wü mürü gele, te Yüsefa se nda de. Angü miri ngbü ta eto e-mazü fü ewü me-ye kükürü. Tekä ngü la, wü mürü gele la cīnzī wü yi ka-wü, teka e-mazü nda-wü de.

²³ Fū Yüsefa ayia aza ndo, ato fü wü kpara ka Ezepeto, gü ba dene, “De-wü deyi, ni se wü, de wü yi ka-wü, tīne eyi 'buru. Tītīne dene, ni o wü tīne eyi 'buru wü labi ka mere miri. Wü yi ka-wü la 'buru, ah tīne nda mere

miri. Te di bala, nguwa ndo dene, wü du di, wü ru gbü yī ka mere miri la. ²⁴ Te ndo la rī eyi la, de wü za bebete na, akoro di, ato fū mere miri. Fū wü aza gara na, ao nguwa tete. Amba dudu na la, wüh zü azü. Wü je ngü la eyi?" ²⁵ Wüh gü ba, "Wayi, mere kpara, ye mere züka ngü eyi fū ani 'duwa ba-neh-ene-la. Te di bala, ani ena angbü tine wü labi ka mere miri, fi mere badi."

²⁶ Fū Yüsefa ayia ao ngü la baka riri, gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru. Dela si-ngü te ngü la ngbü enatikine tete gbü Ezepeto baka riri, te gü ba, "Te mü maka ngulu ka ndo 'buruve la, nü ena ato ngulu biri fū miri, ace du nda-mü bala la fū mü." Amba riri la, ah teka wü kükürü kpara, ah teka wü mürü gele nda de, angü Yüsefa se ta yī ka wü mürü gele nda de. Ah za ewü, o baka wü labi kpah de.

Dene ngü te Yakobo mala teka kpi ka-ye

²⁷ Fütanga mere kpiri tala la, wü *Yakobo Yisarayeleye ngbü ka-wü ta fi agbü *Ezepeto, gbü sü de iri ye Gosene ne. Fū ewü amaka mere bi züka wü gara e kpala afa sü. Fū ewü abi kpah wü jaji kpala, fū ewü asibi afa sü. ²⁸ Fū Yakobo amere agbü Ezepeto kpala, 'buru baka wü re nzüka de füh ye lorozi, zalü fū re kaka-na anü akoro 'buru baka kama biri teke 'basu de füh ye lorozi (147).

²⁹⁻³⁰ Te Yakobo Yisarayeleye wu, gü ba, re ka-ni eyi mari fū ni akpi, fū ah ayia atima ngü fū ye ye, Yüsefa, de ah koro kpaka ni. Fū Yüsefa ayia akoro kpaka wö ye. Fū Yakobo amala ngü fefe na, gü ba dene, "Yüsefa deyī, ni eyi mari teka akpi. Te ye le ngü ka-ni eyi fanü fanü la, de ye mere e ati kö ni gbü Ezepeto sene de. Ye za kö ni, du di, ti agbü Kanana, kpa gbü sü, ta te wüh ti wü wö ani tete na ne. Ni ele de ye kina lö ni, gü ba, 'Ni ena amere ngü la bala.' " Yüsefa gü ba, "Wayi, ni le eyi amere ngü ka-ye, de te ye mala la." ³¹ Yakobo gü ba, "De ye kina lö ni ekina!" Fū Yüsefa ayia akina lö wö ye kpah bala. Fū Yakobo ayia ari te-ye, agbo nga iri Me ciki füh nbgaga ka-ye, te engu ngbü era fefeh na ne. Fū Yüsefa ayia adu kpa gba ye.

48

Dene ngü te Yakobo yi-ta Me di, teka wü Efürayima ake Manase

¹ Fütanga ngü la, fū Yüsefa aje ngü, gü ba dene, "Wö ni eyi de keke." Fū *Yüsefa ayia de wü di ye, wü Manase ake Efürayima, anü aceka wö ye.

² Te wü Yüsefa koro tete kpala, *Yakobo, mü ngbü era ka-mü ara kötö ka keke la. Fū ewü anü amala ngü fefe, gü ba dene, "Wü Yüsefa koro eyi aceka ye." Fū Yakobo atüka te-ye, ayia angbü tikpi. ³ Fū ah amala ngü fū Yüsefa, gü ba dene, "Ta gügü, o ra di gbü sü de iri ye Betele, * gbü *Kanana ne, fū Me, te di de mere mürü wazi ne, ayia agü tamu ye fere, gü ba, 'De-ni Me, ni ena adi fi ake ra. ⁴ Fū ni ato wazi fere, teka fū ra abi bi wü jaji. Fū wü di ra asibi afa sü, akoro baka mere bi nguwa wü kpara. Te gara, ni ena ato tö ka wü Kanana 'buru fū wü kunduru ra, teka fū ewü angbü gbügbü fi mere badi.' Dela ngü ta te Me mala fere agbü Betele.†

⁵ Titine sikipi ka-ra eyi mari fū ra akpi. Te ma kpi eyi la, wüh ena aza wü e-nga-kpa ra, aye süsüka, ato 'buru fū wü di ra. Wüh ti ato

* 48:3 48:3 Wüh gü iri sü la ta gügü de Luza. † 48:4 48:4 Ta gügü wüh ngbü ei Betele, Luza.

fü wü kundu ra nda-wü de, angü ah de gele ka nguwa nih. Te di bala, Yüsefa, ye ra, ma ngbü efi ngü teka wü di mü de 'basu ne, wü Efürayïma ake Manase, te yi bi ewü o ra koro gbü *Ezepeto sene la de ne. Titine dene, ma ele fü ewü angbü tine kpah baka wü di ra, teka fü ewü aza kpah e-nga-kpa ra gbü nga ra, baka wü gara wü di ra ne. ⁶ Wü gara wü di mü te wüh ena abi ewü sidi ne, wüh ti aza e-nga-kpa ra nda-wü de. Wüh ena aza nda-wü e-nga-kpa, gbü nga wü Efürayïma ake Manase. Dela ngü te ena amere te-ye, teka wü Efürayïma ake Manase.

⁷ Si-ngü te ma mere ngü la tete na bala, ah teka ngü ka ni mü, Rayele, angü ma le engu fa sü. Ah kpi ta eyi gügü, agbü Kanana. Dela o nih yia tete agbü Padanarama, teka anü agbü Beteleme.† Te engu kpi tete ne, ma ngbü de mere cinga fa sü, fü ra ayia ati engu ciki te kaje.”

⁸⁻¹⁰ Fü Yakobo ayia aceka kpi, awu wü di Yüsefa de 'basu ne, wü Efürayïma ake Manase, te ewü rü mba canza bane. Amba ah wu ewü reke mbi mbi nda de, angü engu gbe ka-ye tine eyi fa sü. Jijia na ti aceka kpi mbi mbi kpah de. Fü ah adu ayi-ta Yüsefa, gü ba dene “E-rü ngbü nda-wü de kpala, neh wü da?” Yüsefa gü ba, “Dela wü di ni, de te Me to fü ni agbü Ezepeto sene ne.” Yakobo gü ba dene, “Ye za ewü, ye koro de ewü ghamari fü ni, teka de ni sü ngüsü emaguma ewü.” Fü Yüsefa ayia aza ewü, akoro de ewü ghamari kpaka wö ye. Fü wö ye na ayia afaka ewü, aza ewü, ao eri lö ye. ¹¹ Fü ah amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, “Yüsefa deyï, ta te ye dürü tete na ne, ni ngbü efi nda-ni, gü ba dene, ye dürü eyi fi badi. Ni ti adu wu ye tine kpo de. Amba Me mere fü ni nda bü züka ngü. Enatikine dene, ni du wu ye tine eyi, kpah de wü di ye mini, baka e dene.” ¹² Fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü di ye la, de wüh yia tine eri lö kundu wü sela asidi. Fü engu ayia ati abuka gbüra ye kötö, acu ngü wö ye.

¹³ Fü Yüsefa adu aza wü di ye la, aka de ewü, alügü kpah kpaka wö ye, teka de ah sü ngüsü emaguma ewü. Ah za Manase o gbü kokpa ka wö ye, angü engu de gina. Fü ah aza Efürayïma, ao gbü kamisü, angü engu de jaji. ¹⁴ Fü Yakobo ayia ayingï kpa ye, adu aza nda kokpa, ao gbü nzö Efürayïma, jaji ne. Fü ah adu aza nda kamisü, ao gbü nzö Manase. ¹⁵ Fü Yakobo aku gba fü Me, teka wü Yüsefa de wü di ye la, gü ba dene, “Me, mü de *vüngüte ka wü wüba, Yïsaka, ake *Abarayama. Mü kpo ngbü eceka kpi fütanga ra kü gügü, gbü ra ta te wüh bi ra tete na, zalü akoro di dene. ¹⁶ Mü ngbü eküwa ra gbü wü siti ngü 'buru. Titine ma ngbü eyi-ta mü teka wü jaji ne, wü Efürayïma ake Manase, de mü to wazi fü ewü, de wüh bi wü ye, de nguwa a sibi asibi, anü kpa engagira nü fi mere badi. Tekade iri wü wö a, wü Abarayama ake Yïsaka, mere e adürü de.”

¹⁷⁻¹⁸ Baka te Yüsefa wu wö ye, te o kpa ye ka kokpa gbü nzö jaji ne, ngü la ti gbü jijia na nda de. Fü ah amala ngü, gü ba, “Wö ni deyï, ah bala de. Ah le de ye o kpa ye ka kokpa ne gbü nzö Manase, angü Manase me-ye de gina fü Efürayïma.” Fü Yüsefa ayia ta, de ni za kpa wö ni ka kokpa ne, de ni o gbü nzö Manase. ¹⁹ Fü wö ye na ayia atiri kpa ye ka-ye gbere! ao kpa ye la fi gbü nzö Efürayïma, gü ba, “Ye ni, ni wu kpo! Manase nda ngbü de gina me-ye fanü. Wü jaji la 'basu mini ena angbü ba wü mere kpara, de mere bi wü di wü, te ewü ena asibi afa sü. Amba ngü ka Efürayïma ena afa nda Manase afa, fü wü kundu ye na akoro mere bi nguwa wü kpara.”

† 48:7 48:7 Ta gügü wüh ngbü efi Beteleme, Efarata.

²⁰ Dela ngü ta te Yakobo to wazi di fü wü Efürayüma ake Manase, te engu o Efürayüma tete engagira nü fü gina enga ni ye ne. Fü ah mala ngü, gü ba, "Te wü bu wü ena awu züka ngü, de te Me to fü wü ne, wüh ena angbü eku gba fü Me, gü ba dene, 'Me di eto kpah züka ngü fü ani, baka e ta te engu to fü wü Efürayüma ake Manase ne.' "

²¹ Fü Yakobo amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Ni wu eyi, sikipi ka kpi ka-ni koro eyi mari. Ni wu kpah eyi, gü ba, fütanga ni, Me ena adi fi bü de wü. Fü engu aza wü te gara, alügü 'buru agbü Kanana, angü dela sü ka wü kundu ani ta gügü, te Me to fü ani ne. ²² Te di bala ne, ni ena aza gara mere züka sü, agbü Kanana la, ato fü ye, Yüsefa. Sü la, ni za ta esaka wü di enga Amora gbü gü, de te-dü, bete keze. Ni ena ato sü la fü ye, Yüsefa, angü ye eyi de mere kpara gbü nzö wü di enga ni ye la 'buru. De sü la ngbü esaka ye, de wü di ye, de wü kundu ye, fi mere badi."

49

Dene adu ngü te Yakobo mala teka wü di ye

¹ Fü *Yakobo ayia aï wü di ye la 'buru kpaka ye, gü ba dene, "Wü koro la 'buru, wü biti te-wü kpakine, de ni mala wü ngü de te ena amere te-ye fü wü te gara, te Me ena alügü wü tete agbü *Kanana ne."

² Te wü di *Yakobo Yisarayeke koro tete 'buru, fü ah akpo angbü ebï ci ka-ye, gü ba dene, "Wü di Yakobo, yi biti te-yi gbü sü biringbö sene, teka aje ngü ka-ra, ka wö yi.

³ Rübena, mü de gina ye ra.

Mü ta baka wazi ra.

Ma bi mü ta o ra di la kpah kpekpeke.

Mü ngbü ta gbü nzö wü di enga ni mü 'buru.

Wazi mü fa ta nda-wü kpah afa.

⁴ Rübena, mü de gina ye ra.

Wazi mü ta baka mere ngu te ngbü ego ago.

Titüne mü mere *siti ngü eyi.

Wazi mü nza eyi enatikine!

Rübena, mü mere siti ngü eyi.

Wazi mü ti afa nda wü di enga ni mü tüne de.

Angü mü ngbü eyi ake wara wö mü.

Mü to lümü eyi gbü jia wö mü!

⁵ Simiyona ake *Levi, yi de mürü gü!

Yi za maguruma ka-yi mere gü di!

Simiyona ake Levi, yi de mürü gü!

⁶ Simiyona, ma ti ari gbü ngü ka-yi la nda-ra de!

Yi ngbü emörö wü kpara, angü maguma yi esiti!

Levi, ngü ka-yi la, de ngü ka-ra nda de.

Yi ngbü esiya ka te wü kpara bü kükürü!

⁷ Simiyona, ma le ngü ka-yi la nda-ra de.

Nguwa yi ena abaya gbü wü sü ka-nih 'buru.

Levi, Me ena ato kuru te yi ka ngü la.

Nguwa yi ena aye süka ye jürü jürü.

⁸ *Yuda, mü de kpeke kpara.

Wü di enga ni mü ena adi 'buru agbo nga iri mü.

Wü di enga ni mü ena ecu ngü mü.

Wü vügü ka-mü ena angbü 'buru esa lö mü.

- 9 Yuda, mü de kpeke kpara.
 Yuda, mü ka-mü baka kami.
 Kami te nü mörö nü ka-ye,
 te za so ka-ye, go di.
 Fü ah ra kötö eme so ka-ye.
 Kpara te ena akpülü engu nda ma.
- Yuda, mü de kpeke kpara.
 Kpara te ena akpülü mü kpah ma.
- 10 Yuda, mü de kpeke kpara.
 Wü di mü ena angbü miri fi badi.
 Wü di mü ena aza ngbangba ka miri esaka wü fi badi.
 Angü Mere Miri te Me ena atima fü nih,
 ah ena adi de kundu kundu mü.
- Mere Miri te ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru.
 Nga nzö nguwa wü kpara 'buru ena aje riri kaka-na.
- 11 Wü kpara 'buru ena angbü de tadu, teka ngü ka Miri la,
 Mere Miri, Mere Miri ena akoro.
 Sü ena areke de mere bi zü gbü ye.
 Wü e ena ari rudu rudu,
 fü ewü asibi afa sü.
- 12 Mere Miri, Mere Miri ena akoro.
 Wü kpara ena azü e asika nde.
 Fü ewü angbü fi bü de mere tadu!
 Wü nü ena asibi, fü wü kpara adi ezü fi bü so.
- 13 Zebulona, mü ena angbü era mere ngu.
 Mere bi *zabu ena adi egoro kpaka mü.
 Sü ka-mü ena akpo era ngu la,
 akoro zalü agbü sü ka wü Sidona.
- 14 Yisakara, mü baka gbï.
 Sü ka-mü reke te mü fa sü.
 Mü baka gbï te ngbü ebite wü e gbü nze ye.
 Angü mü fe te-mü nda-mü de.
- 15 Yisakara, sü ka-mü reke te mü fa sü.
 Mü fü te-mü labi gbü sü ka-mü.
 Mü ngbü emere tima efa sü.
 Mü fe te-mü kpah de.
- 16 Dana, mü de kpeke kpara.
 Wü kundu mü ena asibi, akoro mere nguwa wü kpara.
 Miri te ena angbü gbü nzö nguwa mü.
 Ah ena aye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi.
- 17 Dana, mü baka enga kpürü te ngbü edere kaje,
 da eci nü te ngbü ebï kpara te kaje.
 Kpürü ena ade tambu lö nü la.
 Fü kpara de te di fefeh na, ayere atï kötö.
- 18 Me, ma ngbü eo jia ra kpaka mü.
 Mü ena aküwa a esaka *siti ngü ka-a.
 Mü ena akoro areke wü sü 'buru.
- 19 Gada, wü mürü gü ena akoro,
 atï de gü gbü nzö mü.
 Amba mü ena adu ami ewü 'buru.
 Fü mü aliki nga ewü, anü di.
- 20 Asera, mü ena adi emaka mere bi zü.

Fü ndo ka-mü adi eri 'buru ba mudu.

Zü ena afa esaka mü sü,
de züka wü türü e, baka e ka wü miri.

21 Nafatali, ngü ka-mü reke fa sü.

Mü ka-mü baka mügara.

Mü ena ale mere woro da eviti kpa etikpi.

Nafatali, mü ena abi wü jaji, te ewü ena asu kpah baka mü.

22 Yüsefa, mü de kpeke kpara.

Mü baka züka rü te eri efa sü.

Rirü te wüh ru era ngu.

Rirü te ngbü eri gbeee, rudu rudu.

23 Yüsefa, mü de kpeke kpara.

Wü vügu ka-mü koro, ti gü gbü nzö mü.

Fü ewü alofo mü de wü keze ka-wü.

Yüsefa, amba mü kpe cürü nda-mü de.

24 Yüsefa, mü de kpeke kpara.

Mü i maguma mü gö gö gö!

Yüsefa, mü zoro diri ka-mü gö!

Mü fa wü vügu ka-mü eyi.

Yüsefa, mü de kpeke kpara.

Me to wazi la me-ye fü mü.

Me ka-ye de mere wazi.

Me ngbü eceka kpi fütanga nguwa nih 'buru,

Baka kpara te eceka kpi fütanga kambiliki ka-ye.

Yüsefa, Me di de mü.

Me to wazi ka-ye fü mü.

Me ka-ye de mürü wazi.

Me ngbü eküwa wü kpara,

te ewü ngbü eto te-wü fefe na.

25 Yüsefa, Me di de mü.

Me ka-ye de *vüngüte ka-nih.

Me to agö fü mü de ah li.

Me to ngu fü mü, te ti anzürü gbü karanga de.

Yüsefa, Me di de mü.

Me to wazi fü wü wara yi.

Wü wara yi ena abi wü jaji gbe gbe gbe.

Wü di yi la ena aga 'buru kpeke wü kpara.

26 Yüsefa Me di de mü.

Me to wazi fü wü di mü.

Me to wazi gbü yi ka-mü,

de wü e ka-mü di eri efa sü!

Yüsefa, Me di de mü.

Me to züka wü e ka-ye fü mü.

Züka ngü ka Me ngbü fü mü fi badi, baka da.

Yüsefa, Me o mü eyi gbü nzö wü di enga ni mü 'buru.

27 Benzamina, mü de kpeke komoko.

Mü ngbü emere ngü baka siti nü.

Benzamina, mü ena angbü ezü so, biti de ra mini!

Kpara te ena amofe e ka-mü nda ma."

28 Dela ci ka Yakobo, te engu bi, da esara wü di ye di. Ah bi ci la teka ewü biri biri 'buru, kpah te nga ngü ka-ewü. Wü di Yakobo nzükpa de füh

ye 'basu la, wüh 'buru wü kundu ye nguwa wü kpara nzükpa de füh ye 'basu.

Dene ngü ka kpi ka Yakobo

²⁹⁻³⁰ Fütanga ngü la, fü Yakobo adu amala ngü fü wü di ye, gü ba dene, "Titine, ni gbe nza eyi. Ni eyi gbmari teka akpi. Te ni kpi eyi la, de wü bi kö ni, du di gbü sü ka-ani, agbü Kanana. Fü wü ati ni gbü mbükü, kpa gbü sü ka wü kundu ani kpala, gbü gö da de iri ye Makepela,* te wüh ngbü eti wü kundu ani gbügbü na ne. Angü sü de kpala, Abarayama, ta te di de kundu ani ne, se me-ye esaka Efürona, enga Ete. Engu se sü la ta me-ye, de wüh di eti wü kpara ka-ani gbügbü na. ³¹ Angü wüh ti kundu ani Abarayama ake wara ye, Sara, ta gbü sü la. Wüh ti wö ni, Yisaka, ake wara ye, Rebeka, kpah sela. De-ni Yakobo, ni ti mene wara ni, de iri ye Leya ne, kpah sela. ³² Teka ngü la, ah le de wü za kö ni, nü di, ti kpah kpala, angü dela sü ka kundu ani, ta te engu se esaka wü Ete ne." ³³ Yakobo mala ngü la ta bala fü wü di ye. Fü ah adu ara kötö, ace kpa te ye, akpi.

50

¹ Te *Yüsefa wu, gü ba, wö ni kpi eyi, fü ah ayia atí afaka kö wö ye esangü ye de mere gba. ² Fütanga gba te engu ku la, fü ah anü aĩ wü kpara, te ewü ngbü ereke kövö, amala ngü fü ewü, de wüh koro de rü, teka areke kö wö ni di, angü ah ena azi. Fü wü kpara la ayia akoro de rü la. Fü ewü angbü efuru rü la te kö *Yakobo baaala, ³ zalü teka fe biri de tü ye, angü gele ka rü engu la, ah ka-ye bala. Fü kö Yakobo angbü baaala, ah zi nda de. Fü wü kpara ka *Ezepeto akoro, aku gba kö *Yakobo Yisarayeale, teka fe 'basu de tü ye, da ecu ngüngü ba mere miri la. Wüh le ati kökö kere de, angü gele ka wü Ezepeto ka-ye bala.

⁴⁻⁵ Te wüh ku gba Yakobo nza tete na, fü Yüsefa ayia anü kpaka wü kovo ka miri, gü ba dene, "Ani ku gba wö ni nza eyi. Ni ele ati kökö na. Gbü ra te wö ni yia akpi tete na, engu mala ngü fü ni, de ni kina te-ni, gü ba dene, "Te ni kpi eyi la, de-ni Yüsefa, ni za kö ni, adu di, ati agbü *Kanana, gbü sü ta te ni, Yakobo, reke kpala." Fü ni ayia akina lölö na eyi, teka amere ngü la bala. Te di bala, dene ngü te ni ele amala fü miri, de miri le fü ni, teka fü ni aza kö wö ni, anü di, ati agbü Kanana. Fü ni adu kpakine."

⁶ Fü wü kpara la ayia anü kpaka miri, amala ngari Yüsefa la kpah bala 'buru fefe na. Fü miri ayia ale ngü la, gü ba dene, "Ni le eyi fü Yüsefa, de engu za kö wö ye, ah du di agbü Kanana, kpah baka kina kaka, te engu kina la."

⁷⁻⁹ Fü Yüsefa ayia areke te-ye, aza kö wö ye, anü di agbü Kanana. Fü mere bi wü kpara ayia agi nga kö Yakobo, anü di agbü Kanana kpala. Ah ta de wü cögbörö wü kpara ka Ezepeto 'buru, bete wü marajümiya, te ewü li füh wü nü, de wü arabiya ka-wü. Wü kpara ka Yüsefa, de wü di enga ni ye na, bete wü kpara gbü nga wö ye na nü kpah eyi 'buru, ce bü wü jürü wü jaji, de wü nü ka kötí ka-ewü, agbü Gosene sela. Dela ta 'buru wü kpara, te ewü nü gi nga kö Yakobo agbü Kanana.

¹⁰ Fü ewü ayia atí te kaje, anü, anü, anü zalü akoro gbmari kpa ede ngu de iri ye Yürüdene. Fü ewü akoro füh gara da de iri ye Atada. Fü ewü ara sela sikipi lotozi, da eku gba kö Yakobo 'duwa ba-neh-ene-la. ¹¹ Fü wü kpara de gbü sü la ayia adu wü Ezepeto, te ewü ngbü eku gba 'duwa

* 49:29-30 49:29-30 Makepela ka-ye to kpa fügö ede Mamare.

ba-neh-ene-la. Fū ewü, ayia afü iri sü la, gü ba, “Abele-Masiriyima,” te gü ba, gba ka wü Ezepeto. Sü engu la gbamari ede Yürüdene.

¹²⁻¹⁴ Fū wü di Yakobo aza kö wö wü, abī anü di, ati agbü Makepela, gbü sü, ta te engu mala ngangana fū ewü ne. Sü la ka-ye gbmari to kpa fügö, ede Mamare. Angü Abarayama, te di de kundu ye Yakobo ne, se ta sü la me-ye esaka Efürona, teka fū ewü adi eti ani gbügbü na. Fū ewü ayia ati Yakobo kpala.

Te wüh ti Yakobo tete na, fū wü Yüsefa ayia de wü di engana ni ye, de wü kpara de te ewü gi ngangana na, koro di agbü Kanana ne 'buru, ayia alügü nga wü, adu agbü Ezepeto.

Dela ngü ta te mere te-ye teka kö Yakobo, te wü di ye na bi kökö na, du di, ti agbü Kanana, gbü sü, ta te wüh ngbü eti wü kundu wü gbügbü na ne.

Dene ngü ka Yüsefa de wü di engana ni ye

¹⁵ Fütanga ngü la, fū wü di engana ni ye Yüsefa adu angbü de mere siti fingangü emagama wü, gü ba, “E-wu neh da, Yüsefa ti ngü, ta te ani mere engu di esiti ne, eyi emagama ye. Baka te wö ani kpi eyi ne, engu ena adu afü te-ye, amere ani esiti.”

Fū cürü akpo angbü emere ewü 'duwa ba-neh-ene-la. ¹⁶ Fū ewü ayia atima tima kpaka Yüsefa, gü ba, “Dene ngari wö ani, ta te engu mala, ce o fū ye, te engu yia akpi tete na ne. Ah gü ba, ¹⁷ ‘Yüsefa deyī, ye mere e ao ngü, ta te ani mere ye di ne, emagama ye eküte ani, teka adu amere ani fütanga ni esiti de.’ Te di eyi bala ne, ani ngbü enda'ba te-ani fū ye teka ngü la, de ye wu cinga ani, angü ani 'buru wü kpara ka Me, kpah baka wö ani tane.” Te Yüsefa je ngü la bala, fū engu ayia ati 'duwa de gba.

¹⁸ Fū wü di engana ni ye Yüsefa ayia akoro kpakaka na la, ati abuka gbüra wü 'buru kötö, anda'ba te-wü, gü ba, “Mere kpara, ani titine dene eyi 'buru wü kpara, te ani di esaka ye.” ¹⁹ Fū Yüsefa adu arü amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Yi mere e akpe cürü de. Ma ti ato kuru te yi, teka *siti ngü ka-yi, ta te yi mere fere ne de. Angü dela tima ka Me. ²⁰ Yi mere ta siti ngü ngbüri eyi fere ne, amba Me du fū ngü la eyi, o ba züka ngü tete fū nih 'buru, de ma koro kpakine, teka aküwa mere bi wü kpara. ²¹ Yi mere e akpe cürü de. Ma ena adi kpah fi eceka kpi fütanga yi, de wü kpara ka-yi 'buru.”

Dela wü ngü ta te Yüsefa mala fū wü di engana ni ye de züka maguma ye, kpah de züka ri ye. Te wü di engana ni ye na je ngü la bala, fū maguma ewü adu agü.

Dene ngü ka kpi ka Yüsefa

²² Fütanga ngü la, fū Yüsefa angbü agbü Ezepeto kpala, de wü mürü ye la 'buru. Fū re ka Yüsefa ayia akoro 'buru kama biri de füh ye nzüka (110). ²³ Fū Yüsefa ayia awu wü di Efürayima, de wü kundu ye Efürayima, cu de jia ye. Kpah bala ye Manase, de iri ye Makira ne, bi kpah nda-ye wü jaji 'buru, o Yüsefa di la ladü de jia ye. Fū Yüsefa agü iri te wü jaji la kpah 'buru me-ye. Fū ah angbü eceka kpi fütanga ewü.

²⁴ Fū Yüsefa ayia agbe. Fū silkpi kaka-na ayia akoro gbmari teka akpi. Fū Yüsefa ayia amala ngü fū wü di ye, de wü di engana ni ye, gü ba dene, “Silkpi ka-ni koro kpah eyi, teka fū ni akpi. Amba, ni wu eyi, gü ba, Me ena adi de wü. Te gara kpala, Me ena adu kpah alügü wü agbü tö kani, agbü Kanana. Angü Me kina kina ta eyi bala, fū wü kundu ani, wü *Abarayama, Yisaka, bete Yakobo, gü ba, 'Ni, Me, ni ena ato tö ka

wü Kanana la fü wü, de wü kundu wü.’ ” ²⁵ Fü Yüsefa amala ngü la fü wü di ye la, gü ba dene, “Wü kina te-wü ekina titine, gü ba, ‘Te gara, te Me ena alügü ani agbü Kanana la, ani ena aza biki ni, adu di, ati kpala.’ ” Fü ewü ayia ale ngü la, akina te-wü fefe na kpah bala.

²⁶ Fütanga ngü la, fü Yüsefa ayia ace kpa te ye, akpi, o re kaka koro eyi ‘buru kama biri de füh ye nzükpa (110).

Fü wü kpara te ewü ereke kövö ayia aza rü ka-wü, akoro di, afuru eküte kö Yüsefa, angü ah ena azi zi. Fü ewü aza kökö, ao gbü sanduku, ayia ani mömō na ani. Amba wüh ti engu la de. Fü kö Yüsefa angbü agbü Ezepeto sela, eci nga re, de te Me ena alügü wü di enga Yisarayelete tete na, agbü Kanana ne.

Adu ngü ka Yüsefa ta bala.

Dene ngü ta te Matayo ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ka Matayo ne, ena adi de Matayo, te wüh ngbü eï engu *Levi ne. Matayo de süka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah kpah de Matayo, ta te ngbü ero *jiase, da eto fü miri ka wü Rüma ne.

Wü ngü de te Matayo ba ne, sere fü nih mbölö, gü ba, Yesu de Miri, ta te Me tima, teka aküwa wü kpara füh kotö ne. Angü Me mala ta eyi fü wü *di enga Yisarayeले gügü, gü ba, "Ni ena atima Miri fü wü, teka aküwa wü, baka mere miri ka-wü, *Davidi, tane." Mere bi wü kpara te Matayo ba ngü ne fü ewü, ah de wü di engu ni ye na, wü di engu Yisarayeले. Te di bala, ah mala fü ewü, gü ba, "Wü *mürü dofo mala ta nga Yesu, de mere bi wü ngü te Yesu ena amere, o wüh bi Yesu la de." Matayo mala kpah fü ewü, gü ba, "Yesu de kundu ye Miri Davidi." Te di bala, ah le de wü di engu Yisarayeले wu awu, gü ba, Yesu de kpara te Me tima me-ye fanü. Amba Yesu koro teka aküwa bü nzö wü di engu Yisarayeले nda de. Ah koro kpah teka aküwa wü kpara 'buru.

Matayo sere kpah, gü ba, Yesu de kpeke kpara, te wu da eri wü kpara ka-ye, de ngü ka Me, ereke areke. Wü riri ka Yesu baka nda wü gara kpara nda de. Ah ka-ye de to riri.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Matayo, wüh dene.

Sapita 1:1-2:23 İri wü kundu ye Yesu, bete ngü ka mabi Yesu

Sapita 3:1-12 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Sapita 3:13-4:11 Ngü ka babatiza ka Yesu, bete ngü te Satana re engu di

Sapita 4:12-18:25 Ngü te Yesu mere agbü Galilaya

Sapita 19:1-20:34 Ngü te Yesu mere, te engu yia tete agbü Galilaya, enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 21:1-27:66 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka

Sapita 28:1-20 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Dene ngü teka Yesu Kurisito E-küwa-nih

¹ Yesu *Kurisito de kpara te Me tima engu kpa füh kotö kpakine, teka aküwa wü kpara. Angü Me reke ta ngü la me-ye bala, gü ba, ni ena atima engu, de wüh bi engu gbü nguwa *Davidi, fü engu angbü kpah Mere Miri gbü nzö wü kpara ba Miri Davidi. Yesu Kurisito engu ne, ah kpah de kundu ye *Abarayama, ta te Me mala ngü fefe, gü ba, ni ena aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü kaka ne. Dene iri wü mere kundu kundu ye Yesu Kurisito.

² Abarayama ta de wö ye *Yisaka, fü Yisaka abi *Yakobo.

Fü Yakobo abi *Yuda de wü di engu ni ye nzükpa de füh ye biri ne.

³ Fü Yuda abi Pereze.*

Fü Pereze ayia abi Ezerone.

Fü Ezerone abi Rama.

⁴ Fü Rama abi nda-ye ye ye, de iri ye Aminadaba.

* 1:3 1:3 Engu ni ye Pereze de Zera, iri ni ewü de Tamara.

Fü Amīnadaba abī Nasona.

Fü Nasona abī Salamona.

⁵ Fü Salamona abī Būwaza, irī ni ye na de Rakaba.

Fü Būwaza abī Obede, irī ni ye na de Ruta.

Fü Obede abī Yese.

⁶ Fü Yese adu abī Davidi, te di ta de mere miri ka wū *Yīsaraye ne.

Fü Davidi abī *Solomona, irī ni ye na de Beteseba, te di ta wara Uriya ne.

⁷ Fü Solomona abī Robama.

Fü Robama abī Abīya.

Fü Abīya abī nda-ye Asa.

⁸ Fü Asa adu abī nda-ye Yosafata.

Fü Yosafata abī Yorama.

Fü Yorama abī Uziya.

⁹ Fü Uziya abī Yütama.

Fü Yütama abī Aza.

Fü Aza abī Izikiya.

¹⁰ Fü Izikiya abī nda-ye Manase.

Fü Manase abī Amona.

Fü Amona abī Yüsiya.

¹¹ Fü Yüsiya abī Yekoniya de wū di engā ni ye.

Gbü re te Yekoniya ngbü miri gbü *Yudaya tete, fü wū kpara ka *Babilona akoro de gü, azoro engu, de wū kpara ka-ye 'buru, ago di agba wū, labī tete.

¹² Fü Yekoniya abī Salatiyele tīne kpala.

Fü Salatiyele abī Zerubabela.

¹³ Fü Zerubabela adu abī Abiyuda tīne agbü Yudaya, o wüh du eyi agbü tö ka-wü.

Fü Abiyuda abī Eliyakima.

Fü Eliyakima abī Azora.

¹⁴ Fü Azora abī Zadoka.

Fü Zadoka abī Akimi.

Fü Akimi abī Eliyuda.

¹⁵ Fü Eliyuda abī Elazara.

Fü Elazara abī Matana.

Fü Matana abī Yakobo.

¹⁶ Fü Yakobo ayia abī *Yüsefa. Ah de Yüsefa ta te za *Mariya, te wū kpara ngbü efi, gü ba, engu de wö Yesu ne. Amba Yesu ka-ye de Ye Me.

¹⁷ Te di bala, te kpo te *Abarayama, akoro te Miri *Davidi, wüh baka wū kpara nzūkpa de fūh ye bala. Akpo gbü re ka Miri Davidi, akoro gbü re te wüh zoro wū kpara ka Yudaya labī tete agbü Babilona, wüh baka wū kpara nzūkpa de fūh ye bala. Kpah bala, akpo gbü re, te ewü di labī tete agbü Babilona, akoro te Yesu *Kurisito, wüh kpah nzūkpa de fūh ye bala.

Dene ngü ka yayaka ka Yesu

Luka 2:1-7

¹⁸ Ngü ka yayaka ka Yesu kpo ta bane. *Mariya ta de gara jaji würüse, ta te wüh dara engu fü gara komoko de irī ye *Yüsefa. Te wüh dara engu, wüh wu engu würüse tete nda-wü la de. Fü Mariya ayia amaka bu, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. ¹⁹ Te Yüsefa wu, gü ba, wara ni, Mariya, maka bu eyi, fü ngü la ato fingangü fefe afa sü. Ah gü ba, "Te di bala, ah tī fü ni aza engu wara ni tete tīne de. Amba ni le ai engu engagira wū mere

kpara, aye süka ngü kaka la, nda-ni kpah de. Te ah bala, ah le fü ni agiri kaje, ace engu bü zirri bala." Angü Yüsefa ka-ye ta de züka kpara, te le ato mere lümü te Mariya de.

²⁰ O Yüsefa ngbü efi ngü la bala, fü Me ayia atima *malayika ka-ye kpakaka na gbü roto, agü ba, "Yüsefa,† mü mere e akpe cürü, teka aza Mariya wara mü tete, ne de, angü bu de te engu maka la, ah maka gbü siti kaje de, ah maka bu dela gbü wazi ka Nzila Wazi Me. ²¹ Ye de te Mariya ena abi la, ah ena adi ye komoko, fü mü agü iri na Yesu, angü engu ena aküwa wü kpara ka-ye gbü *siti ngü ka-ewü 'buru me-ye." Si-ngü gbü iri de Yesu la, gü ba, *E-küwa-nih.

²²⁻²⁵ Fütanga roto la, fü Yüsefa azükü. Fü ah adu amere wü ngü, de te malayika mala fe ye ne 'buru. Fü ah adu aza Mariya wara ye tete. Amba wüh ngbü ake di baka würüse ake komoko de, zalü gbü sikipi te Mariya nü yaka gina enga ye tete. Fü Yüsefa agü iri na Yesu, baka te malayika mala fefe.

Wü ngü dela mere te-wü bala kükürü de, angü ah ti kpini de ngü, ta te gara *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Gara jaji würüse, te ngbü ake komoko la de, ena amaka bu. Fü ah abi ye komoko. Fü ewü agü iri na Imanüwele."‡ Ah ba e te wüh gü ba, "Me eyi tundu de wü nih."

2

Dene ngü ka wü e-wu-ngü, te ewü koro aceka viürü Yesu

¹⁻² Wüh bi ta Yesu agbü Beteleme, gbü tö ka *Yudaya, gbü re ta te gina *Erode ngbü di mere miri gbü Yudaya ne. Ta gbü re la, gara wü e-wu-ngü ta ladü kpa gbü gara sü nengete, to kpa fügö, te ewü wu si-ngü teka wü küfara fa sü. Gbü gara sikipi bane, fü ewü awu to küfara. Fü ewü ayia awu teke, gü ba, wüh bi mere miri eyi fanü gbü tö ka Yudaya. Fü wü e-wu-ngü la ayia anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ewü amala ngü, gü ba, "Ani koro dene teka acu ngü vürü mbarase, de te wüh bi engu, te ena angbü Mere Miri ka wü *Yisaraye te gara ne. Angü ani wu küfara, de te gü tamu ngü ka yayaka kaka fü ani ne eyi. Te di bala, wüh yaka engu neh to kaye?"

³ Te Miri Erode je ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu. Fü wü kpara ka Yerüsalema angbü 'buru de mere cürü, da efi nga ngü, teka ngü la. ⁴ Fü Miri Erode ayia abiti wü mere *mürü gele, de wü *mürü riri 'buru, ayi-ta ewü, gü ba, "Angü Mere Miri de te Me gü ba, 'Ni ena atima engu teka aküwa ani ne,' wüh ena abi engu neh to kaye?" ⁵ Fü wü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh ena abi miri la agbü Beteleme, gbü tö ka Yudaya sene. Angü gara *mürü dofo ba ngü la ta eyi gbü *Ngari Me, gü ba, ⁶ 'Wü ceka la Beteleme, te di de enga koti cükü'daye, esüka wü bu ye gbü tö ka Yudaya ne, mere züka ngü ena akoro gbügbü. Angü wüh ena abi Mere Miri gbü sü la, te ena angbü eceka kpi fütanga wü kpara ka-ni, wü di enga Yisaraye.' "‡

⁷ Te Miri Erode je ngü la bala, fü ah ayia ai wü e-wu-ngü, te ewü koro kpa fügö ne, kpaka ye kpikpi wü, aro mö de ewü esalakumu. Fü ah ayi-ta ewü, gü ba, "Angü wü wu küfara la neh elaye?" Fü ewü asere ngü la

† 1:20 1:20 Malayika i Yüsefa, gü ba, Kundu ye *Davidi. Ah mala bala kükürü de, angü ah le ato wazi fü Yüsefa, teka de engu wu awu, gü ba, te ni za Mariya la, ye de te engu ena abi la ena adi gbü nguwa Miri Davidi. ‡ 1:22-25 1:22-25 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 7:14.

* 2:6 2:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Mika 5:2.

fefe. ⁸ Fū Miri Erode adu amala fū ewū, gū ba, “Wūh ba ta eyi gbū Ngari Me, gū ba, wūh ena abī Mere Miri la agbū Beteleme. Te di bala, wū nū enū kpala, wū gīrī sū de te wūh bī engu tete la. Te wū maka engu eyi la, de wū du mala nganga na fū ni. Angū ni le kpah anū kpala acu ngūngū na.” Amba ah mala ngū la de mani. Engu ngbū efiti ewū teka de ni nū, ni mörö mbarase la.

⁹⁻¹⁰ Te wū e-wu-ngū la je ri miri bala, fū ewū ayia ale kaje ka-wū, anū sū. Wūh te eceka de, gbo! te kūfara de te ewū ngbū efa nganga na ne. Te wūh wu kūfara la bala, fū ewū angbū de mere tadu. Fū kūfara la atī fi bū engagira ewū, enū. Fū ah anū arū mbīīī fūh kambū, te wūh ngbū de vürü Yesu gbūgbū na ne. ¹¹ Fū ewū ayia arī kpa esambū la, amaka vürü Yesu ake *Mariya, te di de ni ye na ne. Fū ewū ayia abu nzökuta wū kōtō, teka acu ngū Yesu. Fū ewū ayia afuru wū e ka-wū, te ewū koro di ne. Ah de zūka *diki-se, ake zūka *se-mū, bete *rū te wūh ecuru acuru de zūka se ye. Fū ewū aza wū e la ato, teka acu ngū Yesu di.

¹² Fütanga ngū la, baka te wū e-wu-ngū la yia edu tete agba wū, fū Me atima *malayika ka-ye, amala ngū fū ewū gbū roto, gū ba, “Wū mere e adu akoro tīne kpaka Miri Erode de. Wū du ka-wū te gara kaje.” Fū wū kpāra la ayia adu agbū tō ka-wū te gara kaje, baka ngū te Me mala fū ewū la.

Dene ngū te wū Yūsefa kpe de Yesu di agbū tō ka Ezepeto

¹³ Fütanga wū e-wu-ngū la, fū Me atima malayika ka-ye kpaka *Yūsefa, amala ngū fefe gbū roto, gū ba, “Yūsefa deyi, ye yia eyia kere, ye za vürü mbarase ne, ake ni ye, de ye kpe de ewū nengete agbū *Ezepeto, angū Miri *Erode ena agīrī vürü mbarase ne, teka amörö. Wū ngbū kpala zalū akoro gbū sīkpī te ni ena adu amala ngū fū wū me-ni.” ¹⁴ Te Yūsefa je ngū la bala, fū ah aza vürü mbarase la, ake ni ye, bū 'duwa gbū bitī la, akpe de ewū agbū Ezepeto. ¹⁵ Fū ewū angbū kpala, teka mba re cūkū'daye, zalū koro gbū re te Miri Erode kpi tete. Ngū la mere te-ye bala kükürü de, angū ah tī kpini de ngū ta te gara *mürü dofo ba gbū *Ngari Me, gū ba, “Ni, Me, ni ena atima ye ni agbū Ezepeto, fū ni adu aī engu, alügū gbū tō ka-wū.”†

Dene ngū te Miri Erode mörö wū jaji di agbū Beteleme

¹⁶ Fū Miri *Erode angbū acī nga wū e-wu-ngū la ma. Wūh fū go kpakaka nda-wū de. Fū mamagama ayia asiti afa sū teka ngū la. Fū engu awu, gū ba, “Wūh fiti ni ka-wū nda-wū afiti!” Fū engu ayia atima wū marajūmiya ka-ye agbū Beteleme, agū ba, “Wū nū kpala, wū gīrī wū jaji komoko gbū nga nzo sū la 'buru, de wū mörö ewū amörö 'buru asidi. Wūh kpo te wū jaji komoko, te wūh bī ewū gbū re ne, akoro te mene ewū te re ka-wū koro eyi 'basu.” Ah mala ngū la bala teka ngū te wū e-wu-ngū mala fefe, teka sīkpī te ewū wu kūfara la tete. Fū wū marajūmiya ayia anū agbū Beteleme, amörö wū jaji, baka te Miri Erode mala fū ewū.

¹⁷ Ngū la tī kpini de ngū ta te Me mala, gōmō gara *mürü dofo de irī ye Yeremaya gūgū, gū ba, ¹⁸ “Mere bi wū wūrūse ngbū eku yiyi, da eku gbā de mere ngura, teka ngū ka wū di engā wū, te ewū kpi nza. Wūh le de wūh le ta-ngū te ani, agū maguma ani kpah de. Gba ka-ewū la, ah ba

† 2:15 2:15 Mū ena amaka ngū la gbū buku ka Oseyā 11:1.

e te Rayele, te di de ata ani, wü di engä *Yisarayeले ne, ngbü eku gba la me-ye, angü wü di enganga nza eyi 'buru.'‡

Dene ngü te wü Yüsefa ake Mariya du de Yesu agbü Nazareta

19 Fütanga kpi ka *Erode, fü Me adu atima *malayika ka-ye kpaka *Yüsefa agbü *Ezepeto kpala, amala ngü fefe gbü roto, gü ba, ²⁰ "Yüsefa deyi, ye yia eyia, ye za mbarase la ake ni ye, ye du de ewü agbü tö ka-wü, wü *Yisarayeले. Angü wü kpapa ta te ewü ngbü egiri engu teka amörö ne, wüh kpi ka-wü eyi." ²¹ Fü Yüsefa ayia 'duwa, aza Yesu ake ni ye, adu de ewü agbü tö ka wü Yisarayeले.

²² Te wüh ngbü edu tete, fü Yüsefa ayia aje ngü, gü ba, "Wüh o gara ye Erode, de iri ye Arukilayo ne, eyi miri da wö ye, agbü *Yudaya kpala." Te di bala, fü Yüsefa ayia akpe cürü, ah le adu angbü agbü Yudaya nda-ye tine de. Fü Me adu amala ngü fefe kpah gbü roto, gü ba, "Ye nü, ye ngbü gbü nzö köti ka *Galilaya." ²³ Fü wü Yüsefa ayia anü angbü agbü Galilaya kpala. Fü ewü ao gba wü gbü gara köti, de iri ye Nazareta.

Ngü ka ngbüngbü ka wü Yesu agbü Nazareta la, ah ti kpini te ri Me, de te engu mala ta gömö wü *mürü dofo, gü ba, "Wüh ena angbü ei Miri la, 'kpapa ka Nazareta'."

3

Dene ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Marako 1:2-8; Luka 3:1-18; Yüwane 1:19-28

1 Sidi nga mere bi wü re, fü gara komoko de iri ye *Yüwane Mürü Babatiza anü angbü kpa etü gü, gbü tö ka *Yudaya sela. Fü ah akpo da eri dofo, de ngü ka Me fü wü kpapa de kpala, ² gü ba, "Wü fü maguma wü, angü Mere Miri, te Me ena atima aküwa ani ne, koro eyi."

³ Yüwane Mürü Babatiza de kpapa, ta te *mürü dofo Yisaya mala nganga na gbü *Ngari Me, gü ba, "Gara kpapa ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba, 'Mere Miri, te ena aküwa ani ne, ah te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete na.' "‡

⁴ Yüwane ngbü ta eto bongo ka-ye, te ewü gbü gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Ah ngbü ta ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka te engu ngbü ezü, ah ka-ye ta bi mbira te di baka eci, bete wü, de te engu ngbü emaka agbü gü kpala.

⁵ Fü mere bi wü kpapa ayia akoro kpapa Yüwane, teka aje ngü ka Me gögömö na. Gara ewü koro gbü wü köti ede ngu de iri ye Yürüdene. Gara ewü koro gbü wü gara nga nzö köti ka Yudaya. Gara ewü koro nengete agbü Yerüsalema. ⁶ Te wü kpapa la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü *siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto *babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

⁷ Fü mere bi wü *mürü riri ka wü *Yisarayeले ayia kpah akoro kpapa Yüwane, teka de engu to babatiza fü ani. Gara ewü de wü *Farusi, gara

‡ **2:18** 2:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:15. Rayele ta de wara Yakobo. Ah de Yakobo te wüh fü iri, gü ba, Yisarayeले ne. Yeremaya gü ba, Rayele ngbü eku gba agbü Rama, angü Rama de sü ta te wüh mörö mere bi wü di engä Yisarayeले gbügbü, gbü laki ka mürü dofo Yeremaya. Ngü la mere ta te-ye, o Rayele kpi ka-ye eyi gügü. Amba wüh gü ba, ah ba e te Rayele ngbü eku gba me-ye, angü te engu ena awu ngü la ta me-ye, de bane ah ena aku gba la ta me-ye bala, angü dela 'buru wü ata ye na. * **3:3** 3:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3.

ewü de wü *Saduke. Te Yüwane wu ewü te ewü ngbü egoro, fü ah awu teke, gü ba, maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi, wü siti kpara! Mani ka-yi baka nda kpürü! Yi efi nda-yi, gü ba, 'Ani ena aküwa gbü kuru, te Me ena ato fü wü siti kpara te gara ne,' bü teka ngü te yi ngbü emala de komö yi, kükürü kükürü de bala? E-mala ngü la fü yi bala neh da? ⁸ Te yi le aküwa fanü la, ah le de yi fü maguma yi, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. ⁹ Yi fi nda-yi, gü ba, 'Me ena aküwa ani, angü ani de wü kundu ye *Abarayama ne?' Ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te Me le la, ah ti eyi afü wü teme ne 'buru, akoro di wü di Abarayama tete, te ngü ka-ewü ena areke gbü jija, afa nda-yi ka! ¹⁰ Yi ceka la, Me eyi nzo teka ato kuru fü yi, baka kpara te di de gifi esaka ye, teka agiri mene rü te ri de, fü engu ade, agü agbü wa.

¹¹ Amba Me tima gara kpara eyi, te ena akoro ari yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka-na, angü engu me-ye de mere kpara fere. Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba nda-ka, ah ena akoro ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, te di baka wa, te ena afü yi, fü yi amere ngü ka Me areke areke. ¹² Ah ena akoro de körö ka-ye esaka ye, teka afeke jia ndo ka-ye di. Te engu feke ndo ka-ye eyi la, fü ah aza nzinzila la, ao agbü kafa. Fü engu akö caca na la, abu agbü mene wa, te ünü nda kü de."

Dela kpeke ngü ka Me ta te Yüwane Mürü Babatiza ngbü eri wü kpara di.

*Dene ngü ka babatiza ka Yesu
Marako 1:9-11; Luka 3:21-22*

¹³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia agbü *Galilaya, anü akoro kpaka *Yüwane agbü ngu Yürüdene, teka aza *babatiza. ¹⁴ Te Yüwane wu ngü la bala, fü ah angbü de fingangü teka ngü ka Yesu la, angü ngü la ti gbü jija de. Fü ah amala fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ah ti fere ato babatiza fü mü me-ra de. Ah le ta fü ra aza babatiza ngbü esaka mü, angü mü de mere kpara fere." ¹⁵ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Bala de. Ye to babatiza eto fü ni. Ah le fü ngü la amere te-ye enatikine, angü Me le ngü la me-ye bala." Te Yüwane je ngü la bala, fü ah adu ale. Fü ewü ari agbü ngu, fü Yüwane ato babatiza fü Yesu.

¹⁶ Te Yesu koro tete gbü ngu, enü kpa fuh gümba, fü ah aceka kpi bane de, gbo! te kpi te ü te-ye. Fü *Nzila Wazi Me akoro agbü kpi baka mö, arü gbü nzö. ¹⁷ Fü ri Me ayia awü agbü kpi, gü ba, "Dene zu Ye ra, te ma o maguma ra eküküte. Ngü kaka reke gbü jia ra 'duwa ba-neh-ene-la.'" Dela ngü te mere te-ye, te Yesu za babatiza tete esaka Yüwane.

4

*Dene ngü te Satana re Yesu di
Marako 1:12-13; Luka 4:1-13*

¹ Fütanga ngü te *Yüwane to *babatiza fü Yesu nza tete, fü *Nzila Wazi Me ayia aza Yesu, anü di kpa etü gü, teka de *Satana re engu kpala. ² Fü Yesu ara kpa etü gü kpala sikipi teke 'basu, ah zü e nda de. Fü tala ayia amere engu kpala afa sü.

³ Fü Satana ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, "Te mü zu de Ye Me fanü fanü la, mü fü la wü teme ne, de wüh koro zü-e, fü mü azü." ⁴ Yesu gü ba, "Mü fi, gü ba, ngü te ena aküwa kpara, ah bü duu

de zü-e? *Ngari Me gü neh fe? E te ena aküwa kpara fanü fanü, ah ka-ye de ngü ka Me.”*

⁵ Fü Satana adu afi nga gara mani. Fü ah adu aza Yesu, anü di agbü Yerüsalema, ali ake di kpa enzö *Mere Kambü ka Me kpa tikpi, ⁶ agü ba, “Te mü zu de Ye Me fanü la, mü ce la te-mü, mü ti kpa kötö. Gara ngü ti amere mü de, angü wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba, ‘Me ena atima wü *malayika ka-ye, teka ale ta-ngü te mü. Wüh ena akoro abi mü esaka wü, mü ti amo lö mü eküte teme de.’ ”† ⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Bala de. Wüh ba ta gbü Ngari Me kpah eyi, gü ba, ‘Mü mere e are maguma Mere Me de.’ ”‡

⁸ Fütanga ngü la, fü Satana adu kpah aza Yesu, anü di kpa füh mere rüvü kpa tikpi, asere nga nzö wü sü füh kötö ne, de züka wü ngü ka kötö ne ‘buru fefe na, ⁹ agü ba, “Te ye ti kötö, acu ngü ni ba me ka-ye la, ni ena ato wü e la ‘buru fü ye.” ¹⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Satana, mü ce ra ace! Angü Ngari Me mala eyi, gü ba, ‘Mü di ecu nzö ngü Mere Me kpikpi ye, de mü di emere duu riri kaka.’ ”§

¹¹ Te Satana je ngü la bala, fü ah ayia ace la mba Yesu. Fü wü *malayika ka Me akoro teka ale ta-ngü te Yesu.

Dene ngü te Yesu kpo de tima ka-ye tete agbü Galilaya
Marako 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Fütanga ngü la, fü Miri Anitipa *Erode azoro *Yüwane, agü agbü ku. Te Yesu yia agbü gü la du koro tete, fü ah aje nga Yüwane bala, fü ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya. ¹³ Ah du ngbü agbü Nazareta nda-ye tine de. Ah go ngbü ka-ye agbü Kapanama, te di era mere ngu de iri ye Galilaya. Tö la, ah ta de sü, te nguwa wü Nafatali, bete nguwa wü Zebulona ngbü tete. Fü Yesu angbü endoro gbü wü sü la, da emala to ngü ka Me fü wü kpara de kpala.

¹⁴ Ngü la ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, ¹⁵ “Me ena amere züka ngü fü wü kpara gbü tö ka Zebulona bete nda Nafatali, te ewü ngbü engbü eta ngu Yürüdene, era mere ngu, agbü tö ka Galilaya, esüka wü *ganzi kpara ne. ¹⁶ Angü, teka mere bi re, wü kpara la ngbü ka-wü ta gbü mere cinga ka *siti ngü, gbü siti ngbami* ka kpi, angü wüh wu ngü ka Me ta nda-wü de. Amba titine wüh küwa eyi, angü Mere Miri koro eyi kpaka ewü, teka aü fingangü ka-ewü.”† Dela ngü ta te Yisaya ba teka tö ka Galilaya.

¹⁷ Te Yesu ngbü endoro agbü Galilaya kpala, ah ngbü da emala to ngü ka Me fü wü kpara, gü ba, “Ah le de wü fü maguma wü, angü Miri te Me tima, teka aküwa wü, koro eyi.”

Dene ngü ka gina wü kpara, ta te Yesu i ewü
Marako 1:16-20

¹⁸ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro edere mere ngu de iri ye Galilaya. Fü engu awu wü gara komoko ‘basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake enga ni ye, de iri ye Anderiya. ¹⁹ Fü Yesu arü amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü

* 4:4 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 8:3. † 4:6 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 91:11-12. ‡ 4:7 4:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:16. § 4:10 4:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:13. * 4:16 4:16 Ngbami de mbiri sü baka biti. † 4:16 4:16 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 9:1-2.

efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne.”
 20 Te wüh je ngü la bala, fü ewü ayia ace tima ka si ka-wü la, te wüh ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

21 Fü wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fü ewü anü amaka kpah wü gara kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ta de wü wö wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. Fü Yesu adu ai ewü kpah bala. 22 Fü ewü ayia ace wö wü, de wü zabu ka-wü la sela, anü ka-wü, alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka wü tima te Yesu ngbü mere

23 Gbü wü sikpi la, Yesu ngbü ta endoro gbü nzö köti ka *Galilaya 'buru, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Ah ngbü ta emala ngü ka *küküwa te Me tima fü ewü ne, kpah da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-wü 'buru. 24 Teka ngü la, fü nga Yesu awü gbü sü la 'buru, akoro zalü agbü tö ka Siriya. Te di bala, fü wü kpara angbü eza wü kpara de wü keke ka-wü kpikpi ye kpikpi ye, enü ekoro di kpaka Yesu. Gara ewü de *siti wü di enga me guvu wü, gara ewü te kö-nürü ngbü emere ewü, de mene ewü te küte ewü kpi akpi, ngbü walawala, kpah bete mene ewü te küte ewü ngbü eke efa sü. Wüh ngbü koro de wü kpara la 'buru kpaka Yesu, fü engu angbü eküwa ewü. 25 Teka ngü la, fü mere bi wü kpara ka Galilaya ayia ale ngü ka Yesu, akpo angbü efa nganga. Gara wü kpara koro nda-wü nengete agbü Dekapoli,‡ gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara wü köti ka *Yudaya 'buru, gara ewü koro nda-wü kpa eta ngu Yürüdene. Wü kpara la koro 'buru teka aje ngü de gömö Yesu la.

5

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di, teka züka ngü te ewü ena amaka te gara Luka 6:20-23

1 Te Yesu wu mere bi wü kpara, te ewü koro kpaka ye de bala, fü engu ayia ali kpa füh rüvü adu angbü kötö. Fü wü kpara kaka-na ayia akoro angbü edede na kpala. 2 Fü Yesu akpo da eri ewü, gü ba dene,

3 “Wü kpara, te ewü ngbü enda'ba te-wü engagira Me,
ba wü mürü cinga,

wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü kpi.

4 Wü kpara, te ewü ngbü eku gba teka *siti ngü ka-wü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena agu maguma ewü me-ye.

5 Wü kpara te ewü o te-wü ba mere kpara de,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato züka sü fü ewü.

6 Wü kpara, te ewü o maguma wü 'buru
teka amere ngü te ena areke gbü jia Me,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato wazi ye fü ewü, teka amere ngü la di.

7 Mene wü kpara, te ewü ngbü eboro siti ngü ka wü bu ewü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aboro kpah siti ngü ka-ewü.

8 Wü kpara, te ewü ngbü emere ngü ka Me

‡ 4:25 4:25 Si-ngü gbü iri de Dekapoli ne, gü ba, wü köti nzüka.

de maguma wü biringbö,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü wüh ena awu Me cu de jia wü.

⁹ Mene wü kpara, te ewü ngbü ereke ngü esüka wü bu wü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena i ewü, wü di ye.

¹⁰ Wü kpara, te wü bu wü ngbü ekpülü ewü,
da eto cinga te ewü,
teka te wüh ngbü fi bü da elala gbü ngü ka Me ne,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü kpí.

¹¹ Wayi, nda-yi, ah le de yi ngbü fi bü da elala gbü nga ra. Angü, te wü kpara ngbü esoko yi, da ekpülü yi, eto mere cinga te yi, kpah da emala mere bi wü siti ngü eküte yi de wu, teka ngü ka-ra la, ngü ma, yi ena amaka züka ngü te gara. ¹² Te wüh mere yi bala, ah le de yi ngbü de zo, kpah de mere tadu! Me ena ato mere bi wü züka ngü fü yi te gara agbü kpí, baka nda wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, angü wüh ngbü ta etüka te-wü kpah bala."

*Dene wü mani te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,
teka ngbüngbü ka-ewü füh kotö ne*

¹³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "De-yi, wü kpara ka-ra, ah le de yi di emere züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, teka fü yi ato wazi fü ewü, baka ngütü te ngbü ereke wü e. Amba te yi mere wü ngü te ngbü ereke areke gbü jia Me nda-yi de la, yi ena adi baka cambiri ngütü, te mü de. Wüh ena amere de cambiri ngütü la neh ene? Wüh ena aza, abu kpa füh ka, angü tima kaka tñe ma.

¹⁴ Ah le de yi di kpah baka ze-wa, te ena angbü elofu sü fü wü kpara füh kotö sene, teka fü wü kpara 'buru adi ewu wü züka ngü te yi ngbü emere ne, baka mere kambü te wüh jì ga füh rüvü, te tñ awo te-ye de, angü wü kpara 'buru ti eyi awu mbi mbi. ¹⁵ Te mü siya wa gbü biti la, mü ena amere di ne? Mü ena ao esa kuwu? Ah bala de! Mü ena ao mba füh gara e kpa tikpi, teka alofo sü fü wü kpara esambü 'buru. ¹⁶ Te di bala, ah le fü yi angbü emere wü züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, baka ze-wa te ngbü elofu sü esambü 'buru. Te yi mere bala, wü kpara 'buru ena agbo nga iri Wö yi, Me agbü kpí, teka züka ngü ka-yi, te yi ngbü emere la."

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di, teka Riri ka Me

¹⁷ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü gara yi ngbü efi nda-wü, gü ba, ma koro dene teka asiti wü *Riri te di gbü *Ngari Me ne? Ah bala de. Ma koro teka asiti wü Riri la nda-ra de. Amba ma koro ka-ra teka asere si-ngü gbü wü Riri la fü yi, teka fü yi aje mbi mbi. ¹⁸ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de zu ngü. Ah ele fü yi adi fi bü da emere wü ngü baka te Riri ka Me ngbü ele, zalü akoro di gbü *adu sikipi. Angü ngü ka Me ena angbü fi mere badi, gara ngü te ena afü te-ye gbügbü na, nda ma. ¹⁹ Teku ngü la, te mü ce gara enga ngü cükü'daye gbü Riri ka Me eyi asidi, mü ga, ni le engu la de, fü mü angbü kpah eri wü bu mü de ngü la bala, Me ti ale ngü ka-mü agbü sü ka-ye agbü kpí de. Amba, te mü ngbü emere wü Riri ka Me 'buru ereke areke, da eri wü bu mü de wüh mere kpah bala la, ngü ka-mü ena areke kpah areke gbü jia Me, fü ah ao mü agbü sü ka-ye agbü kpí. ²⁰ Dene ngü te ma le amala fü yi, te yi le

angbü kpara ka Me la, ah le de yi di emere wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me, afa nda wü *Farusi de wü *mürü riri ka. Angü wü Farusi de wü mürü riri ngbü efi nda-wü, gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani. Amba wüh ngbü emala ngü la bü de komö wü kükürü. Nda-yi, ah le de yi di emere ngü ka Me de maguma yi 'buru, afa nda wü Farusi di ka."

Dene ngü te Yesu mala teka siti maguma

²¹ Fü Yesu adu kphah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka Me ta te *Müse mala nganga fü wü kundu nih ne, yi je nda-yi de? Engu gü ba, 'Mü mere e amörö kpara de, angü ngü la esiti gbü jia Me.'" Fü wü kundu nih adu amala, gü ba, 'Mene kpara te ena amörö kiri ye, wüh ena ato kuru tete.' ²² Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi, ah bü duu ngü ka mamörö kpara de. Amba te mü ngbü ekpü engä ni mü la, ngü la kphah esiti gbü jia Me. Wüh ena ato kphah kuru te mü. Baka te mü ena asoko kiri mü, gü ba, 'Ye de töndö kpara,' la, wüh ena akolo ngü ka-mü. Anga te mü ena afala kiri mü, gü ba, 'Ye röfö aröfö,' la, wüh ena agü mü agbü du ka wa!

²³ Mü mere e ato takpa fü Me de siti fingangü emaguma mü de! Te mü ngbü enü kpa esambü ka Me teka ato takpa fü mere Me, fü mü adu afi nga gara ngü amaka, te di ezengba yi ake kiri mü la, ²⁴ te di bala, ah le fü mü ace takpa ka-mü la ciki ede *cangali kpala, de mü yia kere, mü nü kpaka kiri mü la, areke ngü la esüka yi feke, fü mü adu ato takpa ka-mü la fü Me.

²⁵⁻²⁶ Te ngü ladü esüka yi ake kiri mü füh kotö sene, ah le de yi reke ngü esüka yi kere, angü Me wu ngü la kpo! Angü te mü kpi eyi la, Me ena adu akolo ngü la tüne me-ye! Ma emala fü yi dene zu ngü! Me ena ato mü esaka wü *malayika ka-ye, fü ewü agü mü agbü du ka wa fi mere badi."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka waza

²⁷ Fü Yesu adu kphah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka Me, ta te *Müse mala nganga fü wü kundu nih, gü ba, 'Mü mere e amere waza de, angü ngü la, ah esiti gbü jia Me ne,† yi je ngü la nda-yi de? ²⁸ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fü yi, baka to ngü füh ngü la, ah dene. Te mü ngbü efi nga würüse, da ekpi gügümü emaguma mü la, ah kphah esiti gbü jia Me, angü ah ba e te mü mere waza eyi ake di emaguma mü.

²⁹ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te jia mü ngbü efi mü me-ye, teka fü mü ati gbü siti ngü la, ah le fü mü agbi jia mü engu la, agü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü de te wüh ena aza mü de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne. ³⁰ Te kpa mü ngbü efi mü me-ye, teka fü mü ati gbü siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü engu la awa, mü gü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü te wüh ena aza mü de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka mace würüse

Matayo 19:7-9; Marako 10:11-12; Luka 16:18

³¹ Fü Yesu adu kphah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka wü kundu nih, gü ba, 'Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka na ayia ago ka-ye agba wü.‡ ³² Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü. Te kpara ce wara ye bü kükürü

* 5:21 5:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:13. † 5:27 5:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:14. ‡ 5:31 5:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1.

bala, ah teka ngü ka waza de la, ah mere *siti ngü eyi gbü jia Me. Angü te wüüruse la ena anü aza gara komoko te gara la, ngü la ena adi gbü jia Me baka waza, angü mü to engu dela me-mü, de ah mere waza. Kpah bala, komoko te za wüüruse, te watí ye na ce engu la, ah mere waza kpah eyi gbü jia Me.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kina

³³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Te mü kina te-mü te iri Me la, mü mere e ace ngü la de. Mü mere ngü la amere, gegege baka kina te mü kina te-mü di la, angü mü mala ngü la eyi gbü jia Me.’ Yi wu ngü la bala de? ³⁴⁻³⁷ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e akina te-yi ‘buru’ buru de. Mü mere e akina te-mü te iri kpi kpah de, angü kpi ka-ye de sü ka Me. Mü mere e akina te-mü te iri kotö ne kpah de, angü kotö ne ka-ye de e ka Me, te engu mere o me-ye. Mü mere e akina te-mü te iri Yerüsalema kpah de, angü Yerüsalema de mere kötí ka Mere Miri Me. Mü mere e akina ngürü mü, anga lö mü kpah de, angü küte mü ‘buru de e ka-mü nda de, ah de e ka Me, te engu mere me-ye. Ah le de mü mala ngü bü mbölö. Te mü le ngü la eyi, mü mala, gü ba, ‘Wayi, ni ena amere bala.’ Te mü le de, mü mala kpah mbölö, gü ba, ‘Ni tü amere bala de.’ Angü, te mü mala mere bi wü ngü ngili di angili, teka afti kiri mü di la, dela ka-ye ngü te koro esaka *Satana. Ngü ‘buru te mü mala, gü ba, ni ena amere, mü mere e ace ngü la de, angü Me wu ngü la eyi. Ah le de mü mere ngü la amere bala.”

Dene ngü te Yesu mala teka malügü na-ngü fü kpara

Luka 6:29-30

³⁸ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Te kpara sö jia mü mbürü la, ah le de mü za engu, nü di kpaka wü *kovo de wüh sö kpah jijia. Anga te kpara mü te mü, kürü la, wüh ena akürü kpah nda-ka.’ [§] Yi wu ngü la bala gügü de? ³⁹ Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e alügü siti ngü fü wü bu yi de. Yi mere e amere gü kpaka kpara, anga vügü te mere mü esiti ne, kpah de. Te kpara be gbüra mü la, mü mere e asü gü* fefe de. Mü ce gbüra mü fefe, de ah du, ah be kpah toto. ⁴⁰ Te kpara i mü engagira miri, gü ba, mü to bongo ka-mü biringbö, na jiase ka-ni esaka mü la, mü mere e asü gü fefe de. Mü za gara bongo ka-mü, be kpah te gara la, mü to fefe. ⁴¹ Te marajümiya za mü de wazi, teka anü abí e ka-ye baka kilometere biringbö la, mü mere e asü gü fefe de. De mü gí nganga de e kaka la kilometere ‘basu. ⁴² Te kpara yo e eküte mü la, de mü to e la fefe. Te kpara le aza matiti esaka mü, mü mere e afi nga ngü de. Mü to matiti la eto fefe.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü vügü ka-nih

Luka 6:27-28, 32-36

⁴³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Ah le de mü le wü mürü mü, fü mü adu akpü wü vügü ka-mü.’ Yi wu ngü la bala gügü de? ⁴⁴ Nda-ra, ngü te ma le emala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, ah le de yi le kpah vügü ka-yi ale. Kpah bala, te gara kpara ngbü emere mü esiti la, de mü di kpah eyi-ta

§ 5:38 5:38 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 21:24, buku Riri ka Gele ka wü Levi 24:20, bete buku ka Manda nga Riri 19:21. * 5:39 5:39 Asü gü, ah de zizinga.

Me tekaka, de Me boro *siti ngü kaka. ⁴⁵ Kükürü de, angü te yi mere bala, wü kpara ena awu, gü ba, yi de wü di Me fanü fanü, angü mü ngbü emere züka ngü kpaḥ baka nda Me. Angü Me ngbü eto agö, de ah di eli agbü yi ka züka wü kpara, be kpaḥ te nda siti wü kpara. Me to kpaḥ ra, de ah di esü fū züka wü kpara, kpaḥ fū siti wü kpara 'buru. ⁴⁶ Anga te yi ngbü ele bü nzö mene wü kpara te ewü ngbü ele ngü ka-yi ne, yi efi, gü ba, Me ena ato züka ngü fū ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü wü siti kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü de bala me-wü. ⁴⁷ Te yi ngbü emere züka ngü bü nzö fū wü di enga ni yi la, yi efi, gü ba, Me ena agbo nga iri ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü siti wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere züka ngü bü nzö fū wü bu wü bala me-wü. ⁴⁸ Dela ngü te ma le amala fū yi, gü ba, ah le de yi di ele wü kpara 'buru, da emere züka ngü fū ewü de züka maguma yi, kpaḥ baka te Wö yi, Me agbü kpī, ngbü emere fū yi ne."

6

Dene ngü te Yesu mala teka mato e fū wü mürü cinga

¹ Fū Yesu adu amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be! Te yi le amere züka ngü te iri Me la, yi mere e adi emere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü, te mü mere ngü la gbü jia wü kpara, teka fū ewü agbo nga iri ni di la, ngü ka-mü la tī areke gbü jia Me nda de. Te di bala, Me tī agbo nga mü, ato takpa fū mü gbü ngü la, nda de.

² Te di bala, te mü le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü kpara ladü te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Tekaka ngü la, te ewü le ato e fū wü mürü cinga la, wüh ngbü emere ngü la te wü kaje, anga kpa *esambü ka biti-te, fū ewü angbü eba wü rere de ngü ka-wü la, teka fū wü kpara 'buru awu ani, adi agbo nga iri ani tete. Fanü fanü, ma emala fū yi dene zu ngü, gü ba, te wü kpara gbo nga iri ewü eyi teka ngü la, Me tī agbo nga ewü nda tīne de, angü wüh maka takpa ka-wü eyi kpaka wü kpara.

³ Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, te yi ele ato e ka-yi fū wü mürü cinga la, yi mere e amala nga ngü la fū gara kpara de, anga te ah zu de enga ni mü la, mü mala fefe kpaḥ de. ⁴ Mü to e la esalakumu, angü Me wu wü ngü 'buru. Te di bala, Me wu e te mü to fū wü mürü cinga la eyi. Engu ena adu ato züka ngü fū mü te gara me-ye."

Dene ngü te Yesu mala teka maku gba fū Me Luka 11:2-4

⁵ Fū Yesu adu kpaḥ amala gara ngü fū ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, ma emala fū yi, gü ba, te mü ele aku gba fū Me la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü gara kpara ladü te ewü le, de wü bu ani ceka ani ba züka kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü nda-wü erü tikpi, adi eku gba fū Me gbü jia mere bi wü kpara kpa *esambü ka biti-te, anga te nga wü kaje, teka fū wü kpara angbü eceka ani. Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü. Wü kpara ena agbo nga iri ewü teka ngü la, amba Me tī agbo nga ewü teka ngü la nda de. ⁶ Amba nda-mü, te mü ele ayi-ta Me la, ah le de mü ku gba fū Me esalakumu. De mü ri ka-mü kpa esambü kpikpi mü, ni mö nga mü ani, anga de mü nü, mü giri sü, te mü ena ayi-ta Me tete kpikpi mü, angü engu de Wö nih. Te mü ku gba fū Me esalakumu bala, Me ena agbo nga mü me-ye, angü engu wu ngü te di emaguma mü la kpo.

⁷ Kpah bala, te yi ngbü eku gba fü Me la, yi mere e adi emala bi wü ngü de. Wü kpara te ewü ngbü eku gba fü wü di engame, wüh ngbü esama mere bi wü töndö ngü gömō wü de bala me-wü, angü wüh efi ndawü, gü ba, 'Me ngbü eje gba ka-ani, teka mere bi wü ngü ka-ani la.' ⁸ Yi mere e adi emere ngü baka nda-ewü la de, angü Me de Wö yi. Engu wu wü ngü te yi ngbü ele kpakaka na ne eyi gügü, o yi mala nganga fefe la de. ⁹ Te di bala, dene kaje te yi ena aku gba fü Me tete na.

Wayi bala Wö a Me.

Mü de mere Me te mü di agbü kpī.

Ah le de wü kpara 'buru gbo nga iri mü,
angü mü de Me biringbö.

¹⁰ Mü koro angbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru.

De wü kpara 'buru di eje riri ka-mü.

De wüh di emere wü ngü te mü ele füh kotö ne 'buru,
kpah baka e te ewü emere agbü kpī.

¹¹ De mü to zü-e fü a enatikine de a zü.

¹² De mü boro *siti ngü ka-a emagama mü asidi,
angü angbü kpah eboro siti ngü ka wü bu a fü ewü.

¹³ Mü to wazi fü a, fü a arü di kpekpeke gbü re-ngü ka *Satana,
angü a ena adürü.

De mü küwa a aküwa esaka Satana.

A yi-ta mü de wü ngü la,

teka ne de, angü mü de mere Miri ka-a.

Mü de mere wazi fa wü kpara 'buru.

Mü de mere kpara te ewü egbo nga iri mü fi mere badi.

Ah di bala.

¹⁴ Wü di engame wüna, ah le de yi di eboro siti ngü ka wü bu yi aboro, angü te yi boro siti ngü ka wü bu yi la, Wö yi, Me agbü kpī, ena aboro kpah siti ngü ka-yi. ¹⁵ Amba te yi boro siti ngü ka wü bu yi de, Wö yi, Me agbü kpī ne, ti aboro siti ngü ka-yi kpah de.

Dene ngü te Yesu mala teka ma'bi-te

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Wü di engame wüna, te yi le *a'bi te-yi, teka aku gba fü Me la, yi mere e asere te-yi gbü jia wü kpara, gü ba, ani ngbü e'bi te-ani ne de. Angü wü gara kpara ladü, te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Te di bala, te ewü ngbü e'bi te-wü la, wüh ngbü engbü de mere cinga, teka fü wü kpara awu ngü la, fü ewü agbo nga iri ani tete. Yi mere e amere ngü baka nda-ewü la de! Angü, te yi le de wü kpara di egbo nga iri ani la, ngü la gbü jia Me ka-ye esiti! Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te wü kpara gbo nga iri yi teka ngü la, Me ti agbo nga yi nda tüne de! ¹⁷ Amba nda-yi, te yi le a'bi te-yi, teka aku gba fü Me la, ah le de yi zürü gbüra yi azürü, de yi gü mü eküte yi. ¹⁸ Yi reke te-yi areke, ba kpara te ngbü de tadu, angü wü kpara ena awu, gü ba, yi ngbü e'bi te-yi. Te yi mere ngü la esalakumu bala la, Me ena awu ngü te di emagama yi la me-ye, fü engu agbo nga yi."

Dene ngü te Yesu mala teka wü e füh kotö ne

Luka 12:33-34; 16:13

¹⁹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Yi mere e ao magama yi teka wü e füh kotö ne de, angü wü e füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Wü gara ena agörö, wü ka ena alafa wü gara, wü gara ena akī, wü gara ena azi, wü mürü zi ena azi wü gara. ²⁰⁻²¹ Amba ah le fü yi

ato maguma yi teka adi emere ngü ka Me, fü yi ao fingangü ka-yi 'buru teka züka ngü te yi ena amaka agbü kpī, angü ngü ka Me tī anza nda de.

²² Jia nih ka-ye baka ze-wa te ngbü elofo sü fü nih. Te mü o fingangü ka-mü 'buru teka ngü ka Me la, Me ena asere züka kaje fü mü, fü mü amaka züka ngü. Angü mü ena angbü baka kpara te ngbü endoro gbü ra-sü. ²³ Amba, te mü ngbü de siti fingangü emaguma mü, da edürü te kaje ka Me asidi, teka wü e de füh kotö ne la, mü baka kpara te jijia ni ani, te ngbü endoro gbü mbiri sü. Mü ceka te mü 'be, angü te mü le ngü ka Me de maguma mü 'basu 'basu la, ah ena adi gegege ba e te jia mü ni ani la. Mü ena adürü te kaje ka Me asidi, mü tī awu ngü ka Me 'buru 'buru de, angü mü ngbü endoro gbü ngbami!*

²⁴ Yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü kpara biringbö tī ara fü wü miri 'basu nda kü de. Angü mü ena ale ngü ka gara, fü mü ace nda gara. Te mü ngbü eje riri ka gara ereke areke, mü ena angbü efala gara la afala. Te di bala, ah le de yi o maguma yi 'buru, teka adi emere ngü ka Me. Amba yi mere e ao maguma yi teka wü e füh kotö ne de."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

gü ba, wü mere e afi nga wü e de

Luka 12:22-31

²⁵ Fü Yesu adu kphah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Dene ngü te ma le amala fü yi, wü di enga wüna. Yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka e-mazü, anga e-manzö nda-yi de. Angü Me le yi fa sü. Anga yi mere e angbü de mere fingangü teka bongo te yi ena amaka, adi eto eküte yi ne, kphah de. Ngü ka küte yi fa ngü ka bongo ka. Te di bala, Wö nih Me, te o nih ne, ah tī ato wü e la fü nih de? Ah tī eyi ato wü e la fü nih, angü engu le nih fa sü. Kphah bala, ngü ka *küküwa fa ngü ka zü-e ka. Me te ngbü eküwa nih ne, ah ena adi kphah eto zü-e fü nih me-ye.

²⁶ Yi ceka la bü wü lu, te wüh ru e kphah de, wüh biti wü e fü wü kphah de, kafa ka-ewü kphah ma. Amba Me ce ewü nda de! Ah ngbü fi bü eto zü-e fü ewü! Yi efi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü lu la de? Me tī ace yi, fü yi akpi ka tala de. ²⁷ Te sīkpī ka kpi ka-mü koro eyi la, wazi mü ladü teka afa te-mü esaka kpi la, fü mü adu angbü aci nga gara sīkpī? A'a, wazi mü nda ma! ²⁸ Fingangü ka-yi mere e asiti teka ngü ka bongo de. Yi ceka la wü yi-rü, wüh ngbü egoro neh baye baye? Baka te wüh mere tima 'buru de, wüh reke bongo tüngü wü kphah de ne. ²⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Miri *Solomona, ta te di de mere bi wü e esaka ye ne, bongo kaka-na su baka yi-rü agbü gü ne, kphah de. ³⁰ Yi wu eyi, gü ba, Me ngbü ereke wü yi-rü eküte wü rü, baka züka bongo te su asu fa sü. Fingangü ka-yi gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü yi-rü la de? Yi wu awu, gü ba, Me tī eyi ato züka bongo fü ani. Te di bala, ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me.

³¹ Yi mere e angbü esiti fingangü ka-yi, teka wü e te yi ena azü, anga e te yi ena anzö, anga bongo te yi ena ato eküte yi ne, nda-yi de. Ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me. Yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu de.

³² Wü kpara te ewü wu ngü ka Me de ne, wüh ngbü eo to wü teka wü e füh kotö ne bala me-wü. Amba nda-yi, yi mere e adi emere ngü bala de, angü Wö yi, Me, ladü. Ah ena ato wü e la fü yi me-ye, angü ah wu kpo, gü ba, cinga wü e la ngbü emere yi. ³³ Te di bala, yi to maguma yi fü Me

* 6:23 6:23 Ngbami de mbiri sü baka biti.

feke, da emere tima kaka, angü wü e de te yi ngbü efi nga ewü la, Me ena adu ato fü yi.

³⁴ Wü di enga wüna, te yi te engbü la, yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü te ena adi egambi ne de. Angü ngü te ena akoro de egambi la, ah ena amere te-ye ka-ye bü teka sikipi engu la. Yi ce ngü ka gambi la esaka Me, angü gbü wü sikipi 'buru cinga ka-ye fi bü ladü."

7

Dene ngü te Yesu mala teka makolo ngü ka kpara

Luka 6:37-41

¹⁻² Fü Yesu adu kpara amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü di enga wüna, yi mere e adi esiti iri wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü, de. Angü Me ena akolo ngü ka-yi te gara, kpara ba e te yi ngbü emere fü wü bu yi la.

³⁻⁴ Wü di enga wüna, yi ngbü emala nga wü *siti ngü ka wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü neh teka ne? Ah le de yi fi nga siti ngü ka-yi te enga gina. Angü te mü le aza enga ca-gü gbü jia enga ni mü, o mere ndugu rü di ladü gbü jia mü la, ah de züka ngü? ⁵ Mü dela mürü mani! Angü te enga gina, ah le fü mü agbi la mere ndugu rü, te di gbü jia mü ne, feke, teka fü jia mü alofo raaa! Fü mü adu tñe, aza enga ca-gü, te di gbü jia enga ni mü ne sidi.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü efala ngü ka Me

⁶ Te yi to jiase ka-yi fü wü bürü anga wü mba la, wüh ena ale? A'a, wüh ti ale nda-wü de. Wüh ena aceka jiase la gbü jia wü baka töndö e, angü tima ka e la fü ewü nda ma. Wü bürü ena adu anyüma yi, fü wü mba adu adoto wü e la, asiti ka. Kpara bala, te yi ngbü eri wü bu yi de *Ngari Me, fü ewü angbü efala ngü la afala la, yi ce ewü ace. Yi mere e adi fi bü da emala Ngari Me fü ewü de. Angü wüh ka-wü baka wü bürü, de wü mba la."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih di fi bü eyo e kpaka Me

Luka 11:9-13

⁷ Fü Yesu adu kpara amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, Me le ato züka ngü fü ani de? Ah bala de. Te cinga e ngbü emere mü la, mü ngbü fi bü da eyo eküte Me, Me ena ato e la ato fü mü. Mü ngbü fi bü da eyi-tata gbü wü sikipi 'buru. Mü mere e ace da ei engu de, ah ena amere ngü la fü mü. ⁸ Angü wü kpara 'buru, te ewü ngbü eyo e te Me ne, Me ngbü eto e la fü ewü ato. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü egiri e kpaka Me, wüh ngbü emaka amaka. Me ngbü kpara eü möngiti fü mene wü kpara, de te wüh ngbü ei engu ne.

⁹ Gara süka yi ladü sene, te di de wö ye wü jaji, te yeye na yo kümü tete la, ah ena aza teme, ato fefe? ¹⁰ Anga te yeye na yo si tete la, ah ena aza kpürü, ato fefe? ¹¹ Anga de-yi, te yi di de siti wü kpara ne, yi wu da eto wü züka e fü wü jaji ka-yi ereke areke. Yi fi nda-yi, gü ba, Me, te di de Wö nih agbü kpi ne, ah ti ato züka wü e fü yi afa sü de?

¹² Te di bala, wü ngü 'buru te yi ngbü ele de wü kpara di emere fü ani, ah le de yi di kpara emere wü ngü engu la fü wü kpara bala. Angü dela si-ngü gbü wü *Riri, te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo, ba gbü *Ngari Me."

Dene ngü te Yesu mala teka wü kaje 'basu

13-14 Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi ele aküwa la, ah le de yi le ngü ka Me de maguma yi ngbee biringbö, angü wü kaje ladü 'basu. Te di bala, ah le de yi fe kaje ngbee biringbö. Angü gara la, ah de mere kaje, te mere bi wü kpara ngbü enü 'buru teke na. Amba mere kaje la, ah de kaje ka *küküwa nda de. Ah ka-ye de kaje, te ena ato kpi fü kpara fi mere badi. Gara kaje engu ne, ah de suzu kaje, te mere bi wü kpara wu mbi mbi de. Ah le de yi o to yi teka amaka suzu kaje la, angü dela mene kaje, te yi ena amaka küküwa gbügbü, fi mere badi."

Dene ngü te Yesu mala teka riri ka wü mürü mani

15 Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ceka te-yi mbi, angü wü mürü mani ladü, te ewü ena akoro, asiti fingangü ka-yi gbü ngü ka Me. Angü wüh ena angbü esu wu fü yi, gü ba, ani ngbü erü yi dela de ngari Me. Amba ngü ka-ewü la, ah de ngari Me nda de, angü maguma ewü ka-ye sisiti baka nda siya. 16 Yi ena angbü ewu ewü bü teka *siti ngü te ewü ngbü emere, kpah ba e te yi ngbü ewu wü rü 'buru teka ri ewü. Mü ti eyi amaka ri manga eküte patra? Anga mü ti eyi amaka ri güwava eküte rü ngenee? 17 Ah bala de! Rü manga ena arü 'duwa ri manga. Rü ngenee ena arü 'duwa ri ngenee. Wü züka rü 'buru ngbü eri fi bü wü züka ri-rü, te ereke areke ba-neh-ene-la. Nda wü siti rü kpah bala, wüh ngbü eri fi bü siti ri wü eküte wü. 18 Züka rü ti arü siti ri-rü eküte ye de. Siti rü ti arü züka ri-rü te ye de. Kpah bala, wü züka kpara ngbü emere züka ngü me-wü. Wü siti kpara ngbü emere nda-wü fi bü siti ngü. 19-20 Te di bala, yi ena awu wü siti mürü wu la teka wü siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü emere. Wü rü 'buru te ewü ri züka ri wü de, wüh ena ade ewü ade, agü agbü wa. Ngü ka wü mürü wu la ena adi kpah bala."

Dene ngü te Yesu mala teka züka wü kpara ka-ye

Luka 6:46-49

21 Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "E-ena aküwa agbü sü ka Me agbü kpi neh wü da? Angü mere bi wü kpara ladü te ewü ngbü eü ra, gü ba, 'Ma de Miri ka-ani,' bü kükürü bala. Wüh ti aküwa nda-wü de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. 'Duwa wü mene kpara te ewü ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me, wüh ena aküwa me-wü. 22 Kpah bala, gbü *adu sikipi, te ma ena akolo ngü ka wü kpara tete, mere bi wü kpara ena anda'ba te-wü fere, gü ba, 'Mere kpara, ani de wü kpara ka-ra, angü ani ngbü ta eto ngari ra fü wü kpara. Ani ngbü kpah eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara te iri ra. Ani ngbü ta emere bi wü kpeke ngü te iri ra.' 23 Amba, de-ra Yesu, ma ena adu amala fü ewü mbölo, gü ba, 'De-wü deyi, ma le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka-ra nda-wü de! Wü yia sela eyia de töndö ngü ka-wü la! Angü wü de siti wü kpara.'

24 Mene kpara te ngbü eje ngü ka-ra, fü ah angbü kpah elala tete, engu ena adi baka kpeke kpara, te maka züka sü füh ndu-ta. Fü ah aji kambü ka-ye fefeh. 25 Fütanga ngü la, fü mere agö ayia ali de mere wege, fü ngu ayia asi. Amba kambü la mürü nda de, angü wüh ji kambü la te züka sü. 26 Amba te mü le aje ngü ka-ra, te ma ngbü eri mü di ne, de la, mü ena adi baka töndö kpara, te ji kambü ka-ye bü gbü siki, riri na ri gbü tö nda de. 27 Te di bala, te mere agö ena ali de mere wege, fü ngu ayia asi la, kambü ka-mü la ena amürü 'duwa amürü, 'büwaa! asidi."

²⁸ Dela ngü te Yesu mala fü mere bi wü kpara kpa füh rüvü. Fü ngü kaka la aga gbü jia wü kpara afa sü. Angü kpara te ena ari wü kpara baka nda Yesu la, ah nda ma. ²⁹ Yesu mala ngü la fü ewü de mere wazi ka Me. Ah mala baka nda wü *mürü riri, te ewü ngbü emala diri nga ngü ne, nda de.

8

*Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jia kö di
Marako 1:40-45; Luka 5:12-16*

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia akö kpa füh rüvü la kötö, angbü enü. Fü mere bi wü kpara ayia afa nganga na. ² Te wü Yesu ngbü enü tete, fü gara komoko, de *jiakö eküte ye, ayia akoro kpaka Yesu. Fü engu ayia abu nzökuta ye kötö engagira Yesu, anda'ba te-ye, gü ba, "Akooo, mere kpara! Ye de mere mürü wazi! Ni ngbü eyi-ta ye, te ah gbü jia ye 'be la, de ye küwa ni gbü keke ne." ³ Fü Yesu ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, "Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke!" Baka te Yesu mala ngü la tete, 'duwa fü küküte ayia areke, adu da ye.

⁴ Fü Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, "Ye mere e amala nga ngü la fü wü gara kpara de, ye je ngü la eyi? Amba ah le de ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fü Me teka ngü la. Teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü."*

*Dene ngü ka mere kpara ka wü marajümiya ka wü Rüma,
te to maguma ye fü Yesu
Luka 7:1-10*

⁵ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fü gara mere kpara ka wü marajümiya ka wü *Rüma ayia akoro kpaka Yesu, anda'ba te-ye fefe, ⁶ agü ba, "Mere kpara, ni koro ayi-ta ye teka de ye küwa gara labi ka-ni, angü keke ngbü emere engu efa sü. Ah ladü kpala, era ara kpa esambü. Wawazi nza eyi 'buru." ⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Ni ena anü kpala, aküwa engu." ⁸ Fü mere wü marajümiya la adu amala ngü fü Yesu, gü ba, "Akooo, mere kpara, ni ka-ni de *ganzi kpara. Ah ti fü ye ari kpa esambü ka-ni nda de, angü riri ka gele ka-wü, wü di enga *Yisarayeleye, le bala de. Ni wu eyi, gü ba, wazi ye ladü. Te ye mala bü ngü de komö ye la, labi ka-ni la ena aküwa aküwa. ⁹ Ni ti kphah eyi awu ngü la bala, angü ni ngbü kphah esa riri ka wü mere kpara ka-ni. Kphah bala, wü gara marajümiya ladü, te ewü di esa riri ka-ni. Te ni mala ngü fü gara, gü ba, ye nü enü la, ah ena anü kere, baka te ni mala fefe. Anga te ni mala fü gara, gü ba, ye koro ekoro akine la, ah ena akoro kphah kere. Anga te ni mala ngü fü labi ka-ni, gü ba, ye mere ngü ne bane, ah ngbü kphah emere ngü la kere bala, baka te ni mala fefe."

¹⁰ Te Yesu je ngü gömö komoko la bala, fü ngü la ayia areke tete afa sü. Fü engu ayia afü te-ye, amala ngü fü mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye ne, agü ba, "Ceka la! Kpara te to maguma ye fere baka komoko la, ma maka füh kotö ne nda-ra la kü de! Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Gbü nguwa nih, wü Yisarayeleye, kpara te to maguma ye bala, ah nda ma. Amba ah ka-ye 'duwa de komoko la, te di de ganzi kpara ne! ¹¹ Te di bala, ma emala fü yi dene zu ngü. Mere bi wü ganzi kpara ena ayia agbü gara wü sü nengete nengete füh kotö ne, akoro angbü tundu agbü sü

* 8:4 8:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

ka Me, de wü *Abarayama, *Yisaka bete *Yakobo, wü kundu nih ta gügü ne, me-wü, angü wü ganzi kpara la to maguma wü eyi fere. ¹² Amba mere bi wü di engä Yisarayelee, te ewü ngbü efi, ga, ani de wü kpara ka Me me-ani ne, wüh ena aliki ewü, ato agbü mbiri sü kpa etanü kpala, fü ewü angbü eku gba, da enyüma gbü te wü de mere cinga, angü wüh le ngü ka-ra de.”

¹³ Ffü Yesu adu amala ngü fü mere kpara ka wü marajümüya la, gü ba, “Ah mbi. Mü go ka-mü ego. Labi ka-mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fere.” Bü ciki gbü lö-ra engu la, fü labi ka mere marajümüya la ayia aküwa gbü keke la.

Dene ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke di

Marako 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Gbü gara ra, fü wü Yesu anü akoro kpa gba Simüna Petero, fü ewü amaka ni ye wara Petero, te ra kötö ka keke, angü küküte na ri ngbü wüwütü bala. ¹⁵ Ffü Yesu ayia azoro kpa würüse la, fü keke la ayia anza. Ffü würüse la ayia anü amere kümü, ato fü ewü.

¹⁶ Ah te ekoro etamurago la, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke, bete mene ewü te *siti wü di engä me ngbü emere ewü, akoro de ewü kpaka Yesu. Ffü Yesu aliki wü siti wü di engä me la guvu wü kpara la 'buru asidi. Ffü ah aküwa kpah mere bi wü gara mürü keke la 'buru.

¹⁷ Ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke la, ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, “Miri te Me ena atima ne, ah ena aküwa nih gbü wü keke ka-nih 'buru.”†

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, te kpara le afa nga ni la,

ah tüka te-ye atüka

Luka 9:57-60

¹⁸ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara aci akoro, abiti te-wü, angbü ede Yesu. Te Yesu wu bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ani li eli gbü *zabu, anü kpa etangu.” Ah mala bala, angü ah le anü ari ewü kpala. ¹⁹ Wüh la bü ereke te-wü, fü gara *mürü riri biri ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ni ele afa nga ye, gbü wü sü 'buru, te ye ena angbü enü tete. Ni ena alala fi gbü nga ye, ni ti ace nga ye de.” ²⁰ Ffü Yesu alügü ngü fü komoko la, gü ba, “Ah le de mü wu awu, gü ba, te mü le afa nga ra la, züka ngü te mü ena amaka füh kotö ne nda ma. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, sü fere füh kotö sene, teka ara, afe te-ra tete, nda ma. Angü wü zaza ngbü era nda-wü gbü wü gö ka-wü. Wü lu ngbü era nda-wü kpah gbü wü suta ka-wü. Amba nda-ra sü fere bala nda ma.” Te komoko la je ngü la bala, fü ah adu ace da efa nga Yesu.

²¹ Fütanga ngü la, fü gara *kpara ka Yesu biringbö, ayia amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, wö ni gbe eyi. Ni le adu aci nganga. Te ah kpi eyi la, fü ni ati engu feke, fü ni adu akoro afa nga ye sidi.” ²² Ffü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Mü ce wü di engä ni mü, te ewü le ngü ka-ra de ne, de wüh ti wö mü me-wü, angü wüh ka-wü eyi baka wü kövö. Amba nda-mü, mü koro, mü lala gbü nga ra.”

Dene ngü te Yesu tata mere wege di

Marako 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ali gbü *zabu, teka anü kpa etangu mere ngu *Galilaya. ²⁴ Baka te ewü yia, nü la mba ce

† 8:17 8:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:4.

bane, wüh te eje kpala de, gbu gbu gbu! mere wege te ekoro, da efe jia ngu la de wazi. Fū zabu akpo da eyiki, efüfü te-ye, da ekolo ngu gbü ye efa sü. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu. Amba Yesu, mü ngbü ka-mü era ara.

²⁵ Fū wü kpara ka Yesu ayia akoro azükü engu, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Ye zükü la ezükü, de ye küwa ani!” ²⁶ Fū Yesu ayia azükü, amala ngü fū ewü, gü ba, “Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la fi de?” Fū engu ayia arü, atata wege ake mere ngu la, gü ba, “Wüh nga anga.” Fū sü ayia anga 'duwa, ngbiii!

²⁷ Fū ngü la aga gbü jia wü kpara ka Yesu la afa sü, fū ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! De bane neh ene ngü ne? Mene komoko ne, neh baye baye, te engu ngbü emala ngü bü de komö ye, fū wege ake ngu angbü eje riri na ne?”

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fū mere wege tete.

Dene ngü te Yesu küwa wü komoko 'basu,

de wü siti wü di engu me guvu wü
Marako 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Te wü Yesu kö mere ngu la tete de wü kpara ka-ye, fū ewü anü akoro agbü gara sü de iri ye Gadara. Baka te ewü ngbü la enü tete, fū ewü amaka te-wü de wü mürü maröfö 'basu, te *siti wü di engu me ngbü emere ewü kpekpeke efa sü, eküte ewü dela gü tine de! Wüh ngbü ta engbü ka-wü etü wü mbükü. Te di bala, wü kpara ti aguru sü te kaje engu la tine de, teka ngü ka-ewü. ²⁹ Te wü mürü maröfö la wu Yesu te ngbü ekoro, fū ewü ayia akpo eba rere, da emala ngü fū Yesu, de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “De-ye, Ye Mere Me, ye ele amere de ani ne ngü ne? Ye le ato kuru te ani bü gügü, o *adu sikpi koro la de, neh teka ne?”

³⁰ Amba mere bi wü mba ka köti ta ladü gbamari gbü sü la, da ezü e ka-wü. ³¹ Fū wü di engu me la afüwa te-wü fū Yesu, gü ba, “Te ye le aliki ani guvu wü kpara ne asidi la, de ye tima ani, fū ani anü arü guvu wü mba la.” ³² Fū Yesu ayia ale ngü ka-ewü la, amala ngü fū ewü, gü ba, “Wayi, wü nü enü, wü ri aguvu wü mba la.” Fū wü di engu me la akoro guvu wü kpara 'basu ne, anü arü aguvu wü mba la. Te di bala, fū wü mba la aci 'buru de mere woro, yurru! ago kpa esa gö, agürü agbü mere ngu. Fū ewü anzö ngu, akpi 'buru kpala.

³³ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fū ewü ayia ale woro, anü agbü mere köti, amala nga ngü, te Yesu mere la, fū wü kpara kpala, gü ba, “Yesu liki wü di engu me guvu wü mürü maröfö de 'basu ne eyi asidi.”

³⁴ Te wü kpara agbü mere köti je nga ngü la bala, fū ewü amala, gü ba, “Dela sirimbi!” Fū ewü ayia akö te-wü 'buru, anü kpaka Yesu, anda'ba te-wü fefe, de ah ce sü ka-ani la ace. Fū wü Yesu ayia ali gbü *zabu, anü sü ka-wü.

9

Dene ngü te Yesu küwa gara kpara te küküte kpi akpi 'buru
Marako 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Te wü Yesu kö mere ngu de wü kpara ka-ye la tete, fū ewü anü akoro agbü Kapanama, gbü sü te engu ngbü engbü gbügbü.

² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara abí gara komoko füh ka'da, te küküte kpi akpi 'buru, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu awu, gü ba, "Wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü." Fü Yesu ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba, "Enga ra, mü gu maguma mü, angü wü *siti ngü ka-mü, ta te mü mere gbü jia Me ne, ma boro eyi 'buru asidi."

³ Te wü gara *mürü riri je ngü te Yesu mala fü komoko la de bala ne, fü ngü la ayia ake te ewü. Fü ewü angbü efi ngü emaguma wü, gü ba, "Apa! Dene ne töndö ngü ne? Komoko la le ao te-ye da Me? Ah ngbü ka-ye dela efala Me!"

⁴ Amba Yesu wu fíngangü ka-ewü la kpo. Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ngbü de siti fíngangü emaguma yi, neh teka ne? ⁵⁻⁶ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ngü te ma mala fü mürü keke, gü ba, ma boro siti ngü ka-ye eyi ne, ah de töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine!"

Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, "De-ye deyí, ye yia eyia tikpi, de ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti." ⁷ Te di bala, fü komoko la ayia arü tikpi, aza darara ka-ye, ale kaje, ago agba ye.

⁸ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, teka wazi de te Me to fü Yesu ne.

Dela ngü te Yesu gü tamu wazi, de te Me to fü ye ne tete, fü wü mürü riri.

*Dene ngü ka Matayo te Yesu i engu
Marako 2:13-17; Luka 5:27-32*

⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia gbü sü la, anü sü ka-wü. Te wü Yesu ngbü eguru sü tete, fü ah awu gara komoko de iri ye Matayo *Levi,* te ngbü gbü sü ka tima ka-ye, da ero *jiase ka wü e, eto fü miri ka wü Ruma. Fü Yesu arü amala ngü fefe, gü ba, "Matayo, ma ele de mü fa nga ra, baka *mürü tima ka-ra." Fü Matayo ayia 'duwa, alala gbü nga Yesu.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Matayo ayia areke zü-e agba ye. Fü ah ayia ai wü Yesu, de mere bi wü bu ye, ta te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, kpah de mere bi wü kpara, te wü *Farusi le ewü kpah de. Angü wü Farusi la ngbü efi, gü ba, wüh de siti wü kpara. Fü wü kpara la angbü ezü e de wü Yesu kpala. ¹¹ Fü gara wü Farusi ayia aje ngü la. Fü ewü ayia akoro kpaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te mere kpara ka-wü ngbü ezü e, de wü siti kpara de bala ne?"

¹² Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü Farusi la, gü ba, "Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de. 'Duwa te keke ladü te mü, fü mü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni.

¹³ Ngü ka-ra kpah bala. Ma koro füh kotö ne teka züka wü kpara de. Ma koro ka-ra teka ai siti wü kpara, de wüh fü maguma wü, fü ewü aküwa. Amba nda-yi, wü Farusi, te yi gü ba, ani de züka kpara me-ani ne, ah le de yi je la si-ngü gbü ngü te Me mala gbü *Ngari ye, gü ba, 'De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, de te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni Me, ni ti ale nda-ni de!† Dela ngü ta te *mürü dofo Oseyá ba gbü Ngari Me, teka yi."

* **9:9** 9:9 Matayo Levi de kpara te ba buku ne me-ye. † **9:13** 9:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseyá 6:6.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka to riri kaka

Marako 2:18-22; Luka 5:33-38

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza akoro kpaka Yesu, ayi-tata, agü ba, "Nda-ani, wü kpara ka Yüwane, gara wü sikipi ladü te ani zü e de, da *e'bi te-ani, teka adi eku gba fü Me. Nda wü Farusi kpah bala. Anga ah mere neh baye, te nda-ye wü kpara ne, le ngü ka gele ka-ani mbi mbi de, fü ewü angbü ezü e gbü wü sikipi 'buru ne?" ¹⁵ Fü Yesu alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Yi ngbü efi ndayi, gü ba, te wüh i wü kpara gbü karama la,‡ wüh ti azü e te ewü i ewü tungüngü gbü karama la de? Wüh ena azü e azü, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü."

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü mani fü ewü, teka to riri ka Me te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba, "Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ¹⁷ Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, teka fü fi ka-mü angbü 'be. Kpah bala, te mü le to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de."

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würüse

Marako 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ Baka te Yesu ngbü la emala ngü la tete fü wü kpara sela, fü gara mere kpara ayia akoro, ati eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe, gü ba, "Mere kpara, ye ra jaji würüse, kpi eyi ütine. Ma enda'ba te-ra fü mü, de mü koro, mü zükü engu." ¹⁹ Fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, afa nganga na.

²⁰ Te wüh ngbü enü tete, fü gara würüse ayia azi te-ye 'bili! amofö mö bongo ka Yesu, to kpa ekükürufe. Angü ngüte ngbü ta ego eküküte teka wü re nzükpa de füh ye 'basu. ²¹ Würüse la fi ta emaguma ye, gü ba, "Te ni mofö bü nzö mö bongo kaka-na la, ni ena aküwa gbü keke ka-ni la aküwa."

²² Fü Yesu afü te-ye, awu würüse la, amala ngü fefe, gü ba, "Enga ra, mü gu maguma mü. Mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi 'buru fere." Yesu bü te emala ngü la bala, 'duwa fü keke ka würüse la ayia anza.

²³ Fü wü Yesu anü akoro agba mere kpara la. Te wüh koro tete kpala, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te ewü ngbü eku gba de yiyi, da ebí ci gba, füh kö mbarase la. ²⁴ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü yia eyia, wü koro ekoro kpa etanü, angü jaji würüse ne kpi nda de, ah ngbü ka-ye era ara." Fü wü kpara la akpo da emü Yesu, da efala ngü kaka la, angü wüh wu eyi fanü, gü ba, mbarase la kpi ka-ye eyi. ²⁵ Te wü kpara la koro tete 'buru kpa etanü, fü Yesu ari kpa esambü, azoro kpa jaji würüse la. Fü jaji würüse la azükü gbü kpi cukuru! ayia arü tikpi.

²⁶ Dela ngü ta te Yesu zükü jaji würüse la tete gbü kpi. Fü nga-ngü la ayia awü, abaya esüka wü kpara gbü nga nzö sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa wü kpara 'basu te jia ewü ni ani

‡ 9:15 9:15 Karama la, ah de karama ka za würüse.

²⁷ Gbü gara ra, o wü Yesu ngbü enü andoro, fü wü gara kpara 'basu, te jia ewü ni ani, ayia akpo da efa nga Yesu, da eku gba, enda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, "Ako Yesu, Mere Miri te Me tima ye teka aküwa ani ne, ye ceka la cinga te ani ne, baaa!" ²⁸ Fü Yesu ayia ari kpa esambü, gbü sü te ewü ngbü engbü tete. Fü wü kpara 'basu la ayia akoro kpakaka na, angü wüh le ace nganga de. Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Wü wu eyi, gü ba, ni ti eyi aü jia wü fanü?" Wü kpara la gü ba, "Wayi, mere kpara, ani wu eyi bala!" ²⁹ Fü Yesu amofu jia ewü, agü ba, "Ah mbi. Baka te yi to maguma yi eyi fere fanü ne, ah le de jia yi ü eü." ³⁰ Fü jia wü kpara la ayia aü te-ye. Fü Yesu adu amala ngü fü ewü kpekepeke, gü ba, "Wü mere e amala nga ngü la fü kpara biringbö kpo de." ³¹ Amba wü kpara la le amere ngü, te Yesu mala fü ewü ne, nda-wü de. Fü ewü akpo da emala nga Yesu fü wü kpara, gbü nga nzö wü sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa kpara te ro mö de

³² Baka te wü Yesu yia enü tete, fü ewü akoro kpah de gara kpara te ro mö de, angü *siti wü di enga me ngbü emere engu me-wü bala. ³³ Te Yesu liki siti wü di enga me guvu komoko la tete, 'duwa fü engu akpo da ero mö. Fü ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara la afa sü. Fü ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, "Ani wu mene ngü de bane gügü gbü tö ka *Yisarayelesene la de."

³⁴ Amba wü *Farusi kpo da emala nda-wü, gü ba, "Yesu maka wazi, teka aliki *siti wü di enga me la di, esaka *Satana, te di de miri ka wü di enga me ne!"

Dene ngü te cinga mere bi wü kpara ri di te Yesu

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu angbü endoro gbü wü köti ka sü la 'buru, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Fü ah angbü kpah da emala fü ewü, gü ba, "Me ngbü ei wü, de wü koro kpaka ni, fü ni afü wü, akoro di züka wü kpara ka-ni." Kpah bala, engu ngbü da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-ewü 'buru. Fü mere bi wü kpara angbü efa nganga na.

³⁶ Gbü gara sikipi, fü Yesu ae jia ye, aceka mere bi wü kpara te ewü ngbü efa nga ye ne. Fü ngü ka wü kpara la ato mere cinga emamagama, angü wü kpara la ngbü de mere fingangü, angü maguma ewü 'basu 'basu. Wüh ngbü ka-wü baka wü kambiliki, te kpara di fütanga ewü ma. ³⁷ Teka ngü la, fü Yesu ayia amala gara mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ah le de yi le ta-ngü te wü kpara la, angü wüh le ta eyi ato maguma wü fü Me ne, amba kpara te ena ari ewü de to *ngari Me nda ma. Wüh baka ndo te ndri eyi agbü yi, amba kpara teka awa ndo la, ao gbü kafa nda ma. ³⁸ Yi ena amere de ngü la neh baye? Ah le de yi ku gba fü Me kpekepeke, teka de engu tima wü gara kpara, ale ta-ngü te yi, amala ngari Me fü ewü, angü engu me-ye de mürü yi la."

10

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, teka amala ngari ye

Marako 3:13-19; 6:7-11; Luka 6:12-16; 9:1-5

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afe wü *mürü tima ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, ato wazi fü ewü, teka de wüh nü, wüh di eliki *siti wü di enga me, da eküwa wü kpara gbü keke ka-wü. ² Dene iri wü kpara nzükpa de füh

ye 'basu ne. Ah de Simüna, te Yesu gü gara iri tete, gü ba, Petero,* ake engu ni ye, de iri ye Anderiya. *Yakobo, ake engu ni ye, de iri ye *Yüwane, wü di Zebedayo. ³*Filipo ake Batülümayo.† Toma ake Matayo,‡ kpara ta te ngbü ero *jiase fü miri ka Rüma ne, bete *Yakobo ye Alofaya, ake Tadayo,§ ⁴bete gara Simüna, ta te ngbü emere gü teka tö ka-a, ake *Yuda Keriyota ta te to Yesu fü wü wügü ne.

⁵⁻⁶Fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye nzüka de füh ye 'basu ne, gü ba, "Ma ngbü etima yi dene, teka anü amala ngari ra fü wü kpara. Yi nü la bü nzö kpaka wü di engu *Yisaraye feke, angü wüh dürü te kaje ka Me eyi asidi, baka wü kambiliki, te ewü dürü adürü agbü gü. Amba yi mere e anü kpaka wü *ganzi kpara, de wü kpara ka *Samariya, la de. ⁷Te yi te endoro gbü wü köti ka-nih, wü Yisaraye la, yi di emala ngari ra fü ewü, gü ba, 'Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi. Ah le de wü fü maguma wü afü.' ⁸Ah le de yi ngbü kpah da eküwa wü mürü keke, da ezükü wü kpara gbü kpi, kpah da eküwa wü mürü *jiakö. De yi di kpah eliki *siti wü di engu me guvu wü kpara asidi. Ma to wazi ne fü yi, teka amere ngü la di kükürü. Ah le de yi mere wü ngü la fü wü kpara, kpah kükürü. Yi mere e ayo jiase te wü kpara de!

⁹Te yi te enü la, yi mere e aza wü e esaka yi de. Yi mere e aza jiase esaka yi 'buru 'buru de. ¹⁰Yi za kombo kpah de, yi za bongo 'basu 'basu de, yi za gara kamaka kpah de, yi za ngbangba esaka yi kpah de. Wü kpara te yi ena amala ngari ra fü ewü la, wüh ena ale ta-ngü te yi de wü e la 'buru me-wü, angü ah le de kpara te ngbü emere tima ne, maka na tima ka-ye.

¹¹Gbü wü sü te yi ena anü akoro gbügbü na, ah le de yi giri mene kpara te di de züka maguma ye, fü yi angbü kpa gba ka, zalü gbü sikipi te yi ena ayia tete gbü sü engu la. ¹²Gbü köti te yi ena akoro gbügbü na la, gina ngü te yi ena amala fü ewü, ah dene. Yi to mandi fü ewü, gü ba, 'Me di de yi, gbü köti ne.' ¹³Te wü kpara ka köti la de züka wü kpara, de lele ka Me emagama wü la, mandi ka-yi, de te yi to de gu ngü ka Me gbü ye ne, ah ena angbü fü ewü. Amba te ewü le ngü ka-ra gömö yi de, züka gu ngü ka Me, te yi to fü ewü ne, ti angbü gbü köti la nda de.

¹⁴Te wü kpara gbü wü sü engu la le ngü ka-yi nda-wü de la, yi yia sela asidi, de yi bunda zu-tö ka gba ewü la esatilo yi asidi, ciki sela, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka wü kpara ka Me, kpah de.' ¹⁵Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikipi te Me ena akolo liya ka wü kpara tete, ah ena ato siti kuru gbü nzö wü kpara la, afa nda siti wü kpara ka *Sodomo bete Gomora* ta gügü ne ka.

¹⁶Yi ceka 'be, angü ma tima yi dene baka wü kambiliki esüka wü siti kpara, te ewü di baka siti wü nü. Te di bala, ah le fü yi amba jia yi amba baka kpurü, amba yi mere siti ngü fü wü kpara de. Yi di kpah emere wü ngü 'buru ferre baka wü mö." Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

*Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,
teka cinga te ena amere ewü te gara*

* **10:2** 10:2 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da. † **10:3** 10:3 Gara iri Batülümayo de Nataniyele.

‡ **10:3** 10:3 Gara iri Matayo de Levi. § **10:3** 10:3 Gara iri Tadayo de Yuda, ye Yakobo. * **10:15** 10:15 Mü ena amaka ngü ka Sodomo bete Gomora gbü Gina Ngü 19.

17-18 Fū Yesu adu amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi 'be, angü te gara wü vügü ka-ra ena akoro azoro yi, anü di engagira wü miri, fū ewü asüma yi de juru gbü jia wü kpara 'buru. Te di bala, yi ena amala ngari ra fū ewü. Kpah bala, wüh ena azoro yi, akoro di engagira wü mere miri ka wü *ganzi kpara, fū yi amala ngari ra kpah fū wü ganzi kpara la. ¹⁹ Gbü ra te wüh ena azoro yi, akoro di tete engagira wü miri la, fíngangü ka-yi mere e asiti, teka ngü de te yi ena amala fū ewü, ne de. Angü *Nzila Wazi Me ena ato züka fíngangü fū yi me-ye, teka amala mere kpeke ngü di fū ewü. ²⁰ Angü, wü ngü de te yi ena adi emala ne, ah ena adi de ngü ka-yi nda de, ah ena adi de ngü te Nzila Wazi Me ena adi eto fū yi me-ye.

²¹ Yi ceka te-yi 'be, angü wü di enga ni yi, de wü wö yi, ena ato yi cu me-wü fū wü vügü, fū ewü amörö wü gara yi, teka te yi le ngü ka-ra. Wü jaji ena afü te-wü, agü gü kpaka wü wö wü, ato ewü fū kpi teka ngü ka-ra.

²² Wü kpara 'buru ena angbü ekspü yi akpü, teka te yi le ngü ka-ra. Ngü ma, yi rü kpekpeke gbü wü cinga la 'buru, angü Me ena aküwa yi te gara agbü sü ka-ye agbü kpí. ²³ Te wüh ngbü emere yi esiti gbü gara kóti, teka te yi le ngü ka-ra la, de yi kpe, yi nü, yi ngbü kpa gbü gara kóti, amala ngari ra fū wü kpara kpala. Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü. De-ra, *Ye Kpara ka Kpí, ma ena adu akoro de wazi ka Wüba, o yi nza tima ka-yi gbü wü sü 'buru te di gbü tö ka-nih, wü *Yisarayeles ne, la de.

²⁴ Ngü ka mbarase tí afa ngü ka mere kpara ka-ye de. ²⁵ Te di bala, ngü ka-yi ena adi gbü jia wü kpara kpah baka nda-ra, angü yi de wü kpara ka-ra. Ma mala ngü la kükürü de, angü te wüh ngbü egü siti írri eküte ra, gü ba, ma de miri ka wü muruyi la, wüh tí afala yi bala de? Wüh ena adu asoko yi, wü kpara ka-ra, kpah bala. Teká ngü la, ah le di yi rü kpekpeke, kpah baka ra.

²⁶ Te di bala, yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de. Ah le de yi mala ngari ra fū ewü mbölö. ²⁷ Angü wü ngü te ma ngbü emala fū yi esalakumu ne, ah le de yi mala wü ngü la de mere ri yi fū wü kpara 'buru, baka kpara te ngbü erí dofo. ²⁸ Yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de, angü wüh tí eyi amörö bü küte yi kükürü, amba wüh tí amfofo *küküwa ka-yi nda-wü kü de. Te di bala, ah le fū yi akpe 'duwa Me kpikpi ye, angü, te yi ce ngü ka-ra la, engu de wazi teka amörö küte yi, aza kpah küküwa ka-yi, agü agbü wa. ²⁹⁻³¹ Yi mere e akpe cürü de, angü Me ngbü eceka kpí fütanga yi me-ye. Yi ceka la wü lu, te ewü sibi fa sü ne, Me ngbü eceka kpí fütanga ewü biri biri 'buru. Toto írri teka biri süka ewü de. Amba ah kpah bala teka ngü ka-yi, angü Me le yi fa nda mere bi wü lu la ka. Ah tanga wü su-nzö yi biri biri kpah eyi 'buru. Te di bala, to Me tí airi te yi tine de.

³² Mene kpara te kpe cürü de, fū ah amala nga ye gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Ni de kpara ka-ra la,' gbü *adu síkpí, ma ena amala nganga kpah engagira Wüba Me, ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Engu de kpara ka-ra fanü.' ³³ Amba te mü cere nga mü, gü ba, 'Ni wü ra de la,' gbü adu síkpí, ma ena amala tungü mü kpah bala, engagira Wüba, Me, gü ba, 'Ma wü mü kpah de.'

³⁴ Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro teka fū yi amaka gu ngü esüka wü kpara füh kotó sene? A'a, ah bala de! Kokoro ka-ra füh kotó ne ena ato makpü, fū wü kpara angbü ekspü yi akpü, angü yi de wü kpara ka-ra. ³⁵ Angü teka ngü ka-ra, wü jaji komoko ena akpü te-wü de wü wö wü. Wü jaji würüse ena akpü te-wü de wü ni wü. Wü würüse ena akpü kpah te-wü de wü

wara wü di engu wü. ³⁶ Te di bala, wü vügü ka-yi ena adi kpah bü ciki esüka wü mürü yi.

³⁷ Te mü le afa nga ra la, ah le de mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Te mü le ngü ka wö mü, anga ni mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü de. Te mü le ngü ka wü di mü, anga wü di engu mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü kpah de. ³⁸ Wayi, te mü le alala gbü nga ra, ah le de mü reke te-mü fü kpi, baka kpara te ngbü ebü rü gbegete ka-ye, te wüh ena amörö engu fefeh na. Angü, te mü mere bala de la, mü de kpara ka-ra de. ³⁹ Amba, te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Angü, te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye, fi mere badi.

⁴⁰ Ma emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale yi de züka maguma ye, aza yi gbü mürü la, kpara engu la ngbü dela kpah ele ra. Kpah bala, mene kpara te ele ra de züka maguma ye la, ah ngbü dela kpah ele Wüba Me, te tima ra ne. ⁴¹ Mene kpara te ena ale yi, baka wü *mürü dofo ka Me, de züka maguma ye, teka te yi ngbü emala ngari Me fü ani ne, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpara, kpah baka e te engu ena ato fü yi. Kpah bala, mene kpara te ena aza yi gbü mürü, angü yi de züka wü kpara ka Me la, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpara, kpah baka e te engu ena ato fü yi. ⁴² Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale ta-ngü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpara."

11

¹ Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. Fü engu ayia atima ewü, teka anü amala ngari Me fü wü kpara gbü nga nzö sü ka *Galilaya la 'buru, kpah da eküwa wü mürü keke.

Fütanga wü ngü la, fü Yesu ayia anü andoro gbü wü kötī ka Galilaya 'buru, teka arī wü kpara de to ngari Me.

Dene ngü te Yesu mala teka Yüwane Mürü Babatiza Luka 7:18-35

² Gbü wü sikipi la, *Yüwane Mürü Babatiza ka-ye fi la bü agbü ku. Fü ah ayia aje nga wü ngü te Yesu ngbü emere la. Yüwane, fü mü ayia atima wü gara kpara ka-mü kpaka Yesu.

³ Fü wü kpara ka Yüwane la anü akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara ka-ani tima ani me-ye, teka ayi-ta ye, gü ba, 'Ye ngbü de Ye Me, ta te Me mala nganga, gü ba, ni ena atima füh kotö ne? Anga ah le de ani di la fi bü eci nganga?' " ⁴ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi du edu, yi mala nga wü ngü, de te ma ngbü emere gbü jia yi ne, 'buru fü Yüwane, gü ba, ⁵ 'Wü kpara te jia ewü ni ani, wüh kpo eyi eceka kpi. Wü kpara de lö wü walawala, wüh kpo eyi enü nü. Küte wü mürü *jiakö reke kpah eyi. Wü kpara te giije ewü do ado, wüh kpo eyi eje ngü. Wü kövö kpo eyi ezükü gbü kpi. Wü mürü cinga kpo eyi eje ngari Me. Wü ngü la 'buru ngbü eyi emere te-wü, ba e ta te wü *mürü dofo ba gbü Ngari Me ne.*" ⁶ Te di bala, yi mala fü Yüwane, gü ba, 'Mene kpara te ena alala fi bü eküte ra, Me ena aceka engu ba züka kpara ka-ye, fü ah angbü de mere tadu te gara.' " ⁷ Fü wü kpara la ayia adu kpaka Yüwane, mere kpara ka-wü.

* **11:5** 11:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 35:5-6.

Fü Yesu adu afü te-ye, akpo angbü emala nga Yüwane fü mere bi wü kpara la, gü ba, “Yi ngbü efi teka Yüwane, egü neh fe? Ta te yi ngbü enü kpa etü gü, da eje ngü gömö Yüwane ne, yi nü kpala neh teka ne? Yi ngbü ta efi ngü teka Yüwane, gü ba, engu de töndö kpara, de maguma ye 'basu 'basu, te ngbü emere ngü baka gala, te wege ngbü efe me-ye ne? A'a, ah bala de! ⁸ Anga fingangü ka-yi gü ba, engu de mere miri, te to züka bongo eküte ye? A'a, ah bala kpah de, angü wü kpara te ewü ngbü eto züka bongo eküte wü, wüh ngbü etü gü nda-wü de! Wüh engbü ka-wü gbü mere köti, anga gba wü miri. ⁹ Amba ma wu eyi, gü ba, yi nü ta kpaka Yüwane kükürü de, angü engu de mürü dofo ka Me fanü. Te di bala, ah le de yi wu awu, gü ba, ngü ka Yüwane fa nda wü gara wü mürü dofo ka Me 'buru ka. ¹⁰ Angü Yüwane me-ye de kpara, ta te wüh ba ngü kaka-na gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, “Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye.” ’ ’ †

¹¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Esüka wü mürü dofo, de wü diri wü kpara ka Me ta gügü ne 'buru, gbü jia Me, kpara te ngü kaka fa nda *Yüwane Mürü Babatiza, nda ma. Amba mene kpara te to maguma ye fere 'buru, ngü kaka ena afa nda Yüwane ka, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fefe me-ye.

¹² Ah kpo gbü sikipi ta te Yüwane kpo de tima ka-ye, zalü akoro di dene, ngü ka Me ngbü eyi ega esüka wü kpara, angü mere bi wü kpara ngbü eyi eto te-wü, da elala gbü ngü ka Me. Amba siti wü kpara, te ewü di vügü ka ngü ka Me ne, ngbü kpah eyi egiri kaje, teka atiri tima ka Me la de wazi. ¹³ *Müse de wü gara wü mürü dofo ka Me ta gügü ne, wüh ngbü 'buru emala nga ngü, de te ngbü emere te-ye gbü wü sikipi ne. Gina mürü dofo la de Müse, adudu na de Yüwane Mürü Babatiza, te mala nga kokoro ka-ra ne. ¹⁴ Ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, Me tima Yüwane Mürü Babatiza me-ye, teka amala ngari ye fü wü kpara, kpah baka e te engu tima mürü dofo *Iliya ta gügü ne. ¹⁵ Te güje yi ladü la, ah le de yi da güje yi, aje ngü ka-ra la areke areke.”

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la, gü ba, “Wü kpara te ewü le ngü ka-ra de ne, ma ena amala teka ewü, agü neh fe? Wüh neh baka wü da? Angü ma reke ewü eyi ma! Wüh le züka ngü nda-wü de. Wüh baka wü jaji te ewü ngbü ega yiki de wü bu wü. Angü gara wü bu ewü ngbü ta emala ngü fü ewü, gü ba, ¹⁷ 'Ani reke wü ma! Wü le züka ngü nda-wü de! Angü ani ngbü emi ku'du fü wü, wü le alo bi de. Ani ngbü ebi ci gba fü wü, wü le aku gba kpah de!

¹⁸ Wü di enga wüna, yi ceka la! Baka ta te *Yüwane Mürü Babatiza koro ngbü esüka yi sene ne, ah zü e fa sü de, ah nzö fi kpah de. Te di bala, wü gara kpara ngbü ta efala engu, gü ba, 'Engu de *siti wü di enga me guvu ye! ¹⁹ Amba de-ra, te ma koro esüka yi sene, ma ngbü ezü e, kpah da enzö e, fü wü kpara angbü kpah efala ra, gü ba, 'Ma de mürü kü. Ma ngbü kpah eküya. Ma kpah de awuba ka siti wü kpara.' Wü kpara te ewü ngbü efala ngü ka-ra ne, ngbü efi nda-wü, gü ba, ani wu ngü fa sü. Amba wüh wu ngü nda-wü kü de. Ah ena adi bü nzö mene wü kpara te ewü le ngü ka-ra eyi ne, wüh ena angbü ewu si-ngü la me-wü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

† 11:10 11:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malaki 3:1.

*Dene ngü ka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de
Luka 10:13-15*

²⁰ Fütanga wü ngü la, fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara gbü wü köti, te engu ngbü endoro gbügbü na ne. Angü engu mere bi wü kpeke lara ngü gbü jia wü kpara gbü wü köti engu la ma, amba wüh le afü maguma wü nda-wü de. Teka ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba, ²¹ “De-yi wü kpara ka Korazina, bete wü kpara ka Betesayida, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü *ganzi kpara, baka wü kpara ka Tera ake Sidona la, de bane wüh ngbü ta eyi de mere cinga te wü, teka *siti ngü ka-wü. Wüh ena angbü ta kpah eto kala bongo eküte wü, eza kpah mbi ebu gbü nzö wü, da enda'ba te-wü fü Me, gü ba, ‘Ani le eyi afü maguma ani!’ ²² Teka ngü la, gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka Korazina ake Betesayida, afa nda wü kpara ka Tera bete Sidona ka.

²³ Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Kaparanama, yi fi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me, fü ani akoro agbü kpi? A'a! Ah bala de! Ngü ka-yi ena asiti gbü jia Me asiti, fü yi anü agbü du ka wa, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü siti kpara ka *Sodomo la, de bane wüh fü ta maguma wü eyi. Me ti ta acuru ewü de.‡
²⁴ Ma emala fü yi dene zu ngü. Gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, Me ena ato mere siti kuru gbü nzö yi, afa nda wü kpara ka Sodomo ka, angü yi le ngü ka-ra de.”

*Dene gba ka Yesu fü Me
Luka 10:21*

²⁵ Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia agbo nga iri Me, gü ba, “Wayi, Wüba Me, mü de Miri agbü kpi, mü kpah de Miri gbü wü kpara fuh kotö ne 'buru. Ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü to wazi eyi fü wü kpara ka-ra, teka aje to ngari mü ne. Kükürü de, angü wüh o fingangü ka-wü eyi 'buru, teka adi eje ngü la ba wü vürü jaji. Amba teka wü cögbörö kpara, te ewü le aje ngü ka-mü de ne, wüh ti awu si-ngü ka-mü de, angü wüh gü ba, ani wu ngü fa sü. ²⁶ Wayi bala Wüba, ngü la reke cu te mü, angü mü le me-mü, de wü kpara ka-ra je si-ngü ka-mü.”

*Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye
Luka 10:22*

²⁷ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wüba Me to wazi ka wü ngü eyi 'buru esaka ra, teka de ma koro, ma sere ngü ka-ni la fü yi. Kpara biringbö te wu ngü ka-ra mbi mbi mbi nda ma, 'duwa Wüba Me, te engu wu ngü ka-ra me-ye. Kpah bala, kpara biringbö, te wu ngü ka Wüba Me, nda ma. Ma wu ngü kaka duu me-ra, be kpah te wü kpara te ma gü tamu ngü ka Me fü ewü ne.

²⁸ De-yi wü kpara, te yi ndiri eyi, ka wü tiri ngü ka-yi ne, yi le ngü ka-ra, de yi nü kpaka ra kpakine. Ma ena aza wü tiri ngü la gbü nzö yi asidi, fü yi afe te-yi. ²⁹ Yi to maguma yi fere, de yi ce te-yi 'buru, adi eje riri ka-ra. Angü ma de mürü *züka maguma, te ma ngbü ewu cinga wü kpara. Te yi le ngü ka-ra la, ma ena agu maguma yi kpina, fü yi afe te-yi. ³⁰ Angü riri

‡ 11:23 11:23 Mü ena amaka ngü ka Sodomo gbü Gina Ngü 19:24.

te ma ena ato fü yi ne, ah kpekpeke nda de. Riri la ena ato kpah wazi fü yi, fü ah ale ta-ngü te yi.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpapa ka-ye.

12

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me

Marako 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Fütanga ngü la, gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpapa ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü gara yi ka ndo, akpo da esösörö fi ndo la, etitiri, ezü, ka tala te ewü. ² Fü wü gara *Farusi awu ngü la. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, “Masörö fi ndo la, ah de tima.” Angü *Riri te Müse to fü wü *Yisarayeale mala, gü ba, “Gbü sikipi ka Me, wüh mere e amere tima 'buru 'buru de.” Tekä ngü la, fü wü Farusi la ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ye ceka la! Wü kpapa ka-ye ne ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Wü je riri ka-ani ne nda-wü de? Wü le asiti gele ka-ani, neh teka ne, te ewü ngbü esösörö fi ndo la gbü sikipi ka Me de bala ne?”

³ Te Yesu je ngü la, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi tanga *Ngari Me nda-yi neh de? Ngü ta te wüh ba teka mere Miri *Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, tala mere Davidi de wü kpapa gbü nga ye. ⁴ Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Amba *Riri ta te *Müse to fü wü mürü gele, gü ba, ambata la teka wü kükürü kpapa fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Fü Davidi aza ambata la, azü, ato kpah fü wü kpapa gbü nga ye la 'buru.* Te di bala, wüh mala ta eyi fefe, gü ba, ‘Ye ngbü esiti gele?’ Wüh mala bala de!

⁵ Kpah bala, gbü Riri ta te Me to fü Müse, wüh ba, gü ba, ‘Wü mürü gele, te ewü emere tima gbü *Mere Kambü ka Me ne, ah le de wüh mere tima ka-wü la kpah gbü sikipi ka Me.’† Yi wu bala de? Te wü mürü gele la ngbü eyi emere tima gbü sikipi ka Me bala la, yi ena amala fü ewü, agü ba, ‘Wü ngbü esiti gele ka-ani?’ Yi ti amala bala de, angü yi wu kpo, gü ba, ngü ka gele ka Kambü ka Me la fa ngü ka gele ka sikipi ka Me afa. ⁶ Ma emala fü yi dene zu ngü. De-ra *Ye Kpapa ka Kpi, Me to wazi eyi fere fa ngü ka gele ka Kambü ka Me bete nda sikipi ka Me 'buru ka.

⁷ Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, ‘De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni ti ale nda-ni de!’‡ Ta te yi ena awu si-ngü la awu mbi mbi, gü ba, ngü ka züka maguma fa ngü ka gele afa la, de bane yi ti amala siti ngü eküte wü kpapa ka-ra de. Angü ngü te ewü mere la, ah siti gbü jia Me nda de. ⁸ De-ra, Ye Kpapa ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la ka. Ma de mürü sikipi ka Me la me-ra. Ma ngbü eto to Riri ka Me fü wü kpapa ka-ra me-ra.”

Dene ngü ka komoko te Yesu reke kpakpa na gbü sikipi ka Me

Marako 3:1-6; Luka 6:6-11

* **12:4** 12:4 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6. † **12:5** 12:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 28:9-10bete buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 24:8. ‡ **12:7** 12:7 Mü ena amaka ngü la gbü Oseyä 6:6.

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia gbü sü la, anü ari kpa *esambü ka biti-te. ¹⁰ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, te kpakpa na ze aze. Wü *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Teka ngü la, fü ewü ayi-tata teka komoko te kpakpa ze aze la, gü ba, “Gbü jia ye, ah de züka ngü teka aküwa kpara gbü *sikipi ka Me bane? *Riri te Me to fü Müse gü neh fe?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Te kpara ladü esüka yi sene, de kambiliki ka-ye ngbee biringbö la, te kambiliki kaka la ti gbü mere du gbü sikipi ka Me la, engu ena amere baye? Ah ena ace kambiliki ka-ye la kpala, angü ah de sikipi ka Me? ¹² Ngü ka kpara fa ngü ka kambiliki la de? Te di bala, ah de züka ngü teka ale ta-ngü te kpara gbü sikipi ka Me. Angü Riri ka Me mala, gü ba, ah le de nih di emere züka ngü.”

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü komoko la, gü ba, “Mü gbere kpa mü egbere.” Fü komoko la ayia agbere kpa ye. Fü kpakpa na areke te-ye, adu zürrü te nga ye, kpah baka gara na la.

¹⁴ Te wü Farusi wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sikipi ka Me. Fü ewü ayia anü, akpo da egiri kaje, de ani mörö Yesu asidi.

Dene ngü te Me mala fü mürü dofo Yisaya teka Yesu

¹⁵ Te Yesu wu, gü ba, wü *Farusi ngbü eyi egiri kaje teka amörö ni asidi, fü ah ayia ka-ye, ace sü la. Fü mere bi wü kpara aci anü, afa nganga na. Fü Yesu aküwa wü mürü keke, esüka wü kpara la 'buru. ¹⁶ Te di bala, fü Yesu amala ngü fü wü kpara, de te engu küwa ewü ne kpekpeke, de wüh mere e, amala nga ni fü wü kpara de, angü Yesu le acu ngü ye de.

¹⁷ Teka wü ngü te Yesu ngbü ele ta-ngü te wü kpara de gu maguma de bala ne, fü wü kpara adu awu, gü ba, Me fe engu tima me-ye fanü. Angü ngü la ti kpini de ngü, ta te Me mala gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba, ¹⁸ “Ceka la! Dene kpara te ni, Me, fe teka amere tima ka-ni, angü ni le engu de maguma ni 'buru, da engbü de tadu teka ngü kaka-na. Ni ena ato *Nzila Wazi ni emamaguma. Ah ena amala nga ni fü wü kpara füh kotö ne 'buru, gü ba, ni, Me, ena aküwa ewü. ¹⁹ Kpara ka-ni la ti adi ewü nga, da ega yiki de wü kpara nda de. Ah ti adi emala ngü de mere ri ye, adi ecu ngü ye, kpah de. ²⁰ Wü kpara te wazi ewü di ma, baka gala te lölö di walawala, anga baka wa te ngbü nuuu ne, engu ti adi emere ewü esiti de. Engu ena adi ele ta-ngü te ewü, da eri ewü ferrre, de züka maguma ye. Ah ena amere tima ka-ye la bala, zalü te wü kpara 'buru ena aje riri ka-ni, Me, mbi mbi mbi. ²¹ Te di bala, wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru ena ao maguma wü eküküte.”^S

Dela ngü te Me mala gömö mürü dofo Yisaya ta gügü, teka ngü ka Yesu, o wüh bi engu la de.

Dene ngü te Yesu lügü fü wü Farusi,

teka ngü te ewü mala eküküte

Marako 3:20-30; Luka 6:43-45; 11:14-23

²² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara akoro de gara komoko kpaka Yesu, te jijia ni ani. Ah ro mö nda kpah de, teka *siti wü di enga me te di guguvu. Fü Yesu ayia aküwa komoko la. Fü komoko la akpo da ero mö, kpah da eceka kpi. ²³ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru afa sü. Fü ewü akpo

da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ena adi de kundu ye Miri *Davidi, te Me le atima teka aküwa ani ne, de?”

²⁴ Baka te wü *Farusi je ngü te wü kpara ngbü emala gömö wü de bala ne, fü ngü la ake te ewü efa sü. Fü ewü amala, gü ba, “Me to wazi la fü Yesu me-ye nda de. Yesu maka wazi, teka adi eliki wü di enga me di la, esaka *Satana,* miri ka *siti wü di enga me ne.”

²⁵ Te Yesu wu fingangü ka wü Farusi la bala, fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Te nguwa wü kpara biringbö kpo ngbü emere gü esüka wü la, ngü la ena adi mbi? Ah reke nda de! Nguwa ewü ena akpi, anza ka! Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö te-wü la, ah ena atı atı? Ah ti kphah de! Köti la ena asiti, fü ewü abaya asidi! ²⁶ Angü, te Satana du ngbü tıne eyi cu egü gü de wü kpara ka-ye la, ah ena ayiri gbü miri ka-ye la ayiri? Engu ti ayiri de, ngü kaka ena anza.”

²⁷ Fü Yesu adu ayi-ta wü Farusi la, gü ba, “Te yi gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me de wazi ka Satana la, amba e-ngbü eto wazi fü wü kpara ka-yi, teka adi eliki wü di enga me di, neh da? Tekan gü la, wü kpara ka-yi, ena adi emala nga yi zu me-wü fü wü kpara, gü ba, ngü te yi mala la, ah de töndö ngü. ²⁸ Ma emala fü yi fanü fanü, gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me ne gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, ma de kpara te Me tima teka aküwa ani ne!

²⁹ Yi fi la nga ngü ne mbi mbi mbi! Te kpeke kpara ladü, te di de wazi ye fa sü, e-ena ari kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü ah ngbü eceka kpi fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gına kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka.

³⁰ Mene kpara te le ngü ka-ra de, engu de vügü ka-ra. Te kpara le ta-ngü te ra gbü tima ka-ra kphah de la, engu ngbü dela egiri kaje teka asiti tima ka-ra la.

³¹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Wü *siti ngü 'buru, de te wü kpara ngbü emere, te kpara fü maguma ye la, Me ena aboro wü ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kphah asidi. Amba 'duwa kpara te ngbü efala Nzila Wazi Me, Me ti aboro siti ngü kaka la kpo fi de. ³² Wayi, te mü mala bü siti ngü, da efala ra di la, ngü ma! Me ena aboro siti ngü la, te mü fü maguma mü eyi la. Amba 'duwa te mü ngbü emala siti ngü, da efala Nzila Wazi Me la, Me ti aboro siti ngü ka-mü la nda de. Liya ka-mü la ena angbü gbü nzö mü bala fi mere badi.

³³ Ngü ka-yi kphah baka ngü ka rü te ngbü eri, fü wü kpara angbü ewu riri na. Züka rü ngbü eri kphah bü züka ri-rü, fü wü kpara angbü ezü. Siti rü ngbü eri nda-ye kphah siti ri-rü, te wü kpara ti azü de. Ah bala de? Angü züka ri-rü ti ari eküte siti rü ne, nda de. Anga siti ri-rü ti ari eküte züka rü ne, kphah de. Te di bala, yi ti awu rü teka ngü ka riri na. Kpah bala, wü kpara ti eyi awu maguma yi, teka wü ngü te yi ngbü emere.

³⁴ De-yi wü *Farusi, yi de siti wü kpara! Yi de wü mürü mani baka kpurü! Te di bala, yi ti amala züka ngü nda-yi de. Angü wü ngü de te kpara ngbü emala te komö ye ne, ah de wü ngü te ngbü egoro emamaguma. ³⁵ Te di bala, züka kpara ngbü emere züka wü ngü ka-ye duu me-ye, angü züka wü ngü ladü emamaguma. Kpah bala, siti kpara ngbü emere nda-ye kphah fi bü siti wü ngü, te di emamaguma.

* 12:24 12:24 Gara iri Satana de Belezububa.

³⁶ Ma emala fū yi dene zu ngū. Gbū sīkpī te Me ena akolo ngū ka wū kpara tete, ah ena ato kuru te yi, teka siti wū ngū te yi ngbū emala ne. ³⁷ Angū wūh ena aye sūka ngū ka-mū, te nga wū ngū de te ngbū eko ro gōmō mū ne. Te mū ngbū ta emala zūka ngū la, ngū ka-mū ena adi mbi, angū mū ena amaka tadu gbū ngū la. Amba te mū ngbū ta emala siti ngū la, ngū ka-mū ena adi kpah esiti, angū mū ena amaka cinga gbū ngū la.”

Dene ngū te Yesu mala, teka ngū te ena asere fū wū kpara,

gū ba, Me tima ni me-ye

Luka 11:29-32

³⁸ Fūtanga ngū la, fū wū gara *mürü riri de wū *Farusi ayia amala ngū fū Yesu, gū ba, “Mere kpara, ani ena awu baye baye, gū ba, Me tima ye me-ye fanū? Ah le de ye mere la gara talara ngū, fū ani awu.” ³⁹ Fū Yesu alügū ngū fū ewū, gū ba, “De-yi, yi ka-yi de siti wū kpara, te yi le ngū ka Me nda-yi de. Te ma ena amere wū talara ngū gbū jia yi la, yi ena ale ngū ka-ra fanū? Yi ti ale nda-yi de! Te di bala, Me ti agū tamu talara ngū biringbö fū yi nda de. Amba ah ena adi bü mene talara ngū, te ena amere te-ye baka nda *Yona tane. ⁴⁰ Fanū fanū, ngū ka-ra ena adi kpah baka nda Yona. Angū Yona ti ta gbū mere *yi-ngu, fū mere si ayia ami engu. Fū Yona ara guvu mere si la sīkpī bata. Gbū ehabata sīkpī la, fū si la ayia azi Yona kpa edere ngolo, fūh siki. Fū Yona ayia anū agbū Nineve, ba e ta te Me mala fefe, de ah nū mala ngari ni, Me, fū wū kpara de kpala ne. Fū ngū ka Yona la agū tamu wazi ka Me fū wū kpara ka Nineve. Fū ewū ayia afū maguma wū. Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpī, kö ra ena ara gbū tō sīkpī bata. Gbū *ehabata sīkpī la, fū ra adu azükü.

⁴¹ Te di bala, gbū *adu sīkpī te Me ena akolo ngū ka wū kpara fūh kotō ne 'buru tete, ah ena ato mere kuru te yi, angū yi le ngū ka-ra de. Wū kpara ka Nineve ena ayia gbū sīkpī la, amala nga *siti ngū ka-yi, angū wūh je ta ri Yona, fū ewū afū maguma wū, adu ale ngū ka Me. Amba ngū ka-ra, te fa nda Yona ka ne, yi le aje nda-yi de. ⁴² Kpah bala, mere wūrüse ta te engu di de miri ka Seba, ena ayia kpah amala nga siti ngū ka-yi. Angū wūrüse la yia ta agbū tō ka-ye nengete, fū ah akoro teka aje kpeke riri gōmō Miri *Solomona. Angū Me to ta mere wazi fū Solomona, teka adi ewu wū ngū di. Amba wazi riri ka-ra, te fa nda Miri Solomona ka ne, yi le nda-yi kpah de! Dela si-ngū te Me ena ato mere kuru te yi tete ne, angū engu tima ra teka akūwa yi, amba yi le ngū ka-ra nda-yi de!”

Dela ngū te Yesu lügü fū wū Farusi, te ewū yi-tata teka talara ngū.

Dene ngū te Yesu mala teka wū di enga me,

te ewū koro eyi guvu kpara asidi

Luka 11:24-26

⁴³ Fū Yesu adu amala kpah gara ngū fū ewū, gū ba dene, “Te Me liki wū *di enga me eyi guvu kpara asidi la, wū di enga me la ena amere baye? Wūh ena anū, angbū endoro gbū wū siti sū te ürü aürü, agiri sū te ewū ena angbū tete. Amba, te ewū maka sū de la, ⁴⁴ wūh ena adu afi nga ngū, gū ba, ‘Ani du la edu agbū sū ka-ani, ta te ani ngbū gbūgbū na ne.’ Te wūh du kpaka kpara la, fū ewū amaka sū emagama kpara la fi bü kükürü, baka kambū te kpara di gbūgbū na ma la, ⁴⁵ wūh ena anū agiri gara wū bu wū, de ani ngbū de ewū. Fū ewū anū amaka wū gara wū bu wū lorozi, te wazi ewū fa nda gina ewū la ka. Fū ewū adu ari, angbū de ewū guvu kpara la. Te di bala, adu ngū ka kpara la ena angbū baye? Ah ena angbū

emere wü *siti ngü tîne, efa mene wü ngü, de ta te engu ngbü emere te enga gina ne ka. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi mbi, angü dela ngü te ena amere yi, wü siti kpara, angü yi le ngü ka-ra nda-yi de.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü ni ye, de wü di enga ni ye

Marako 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Baka te Yesu ngbü la fi bü erî mere bi wü kpara bala, fü wü ni ye Yesu de wü di enga ni Yesu akoro, angbü kpa etanü, angü da ewü, te ewü ena arî, akoro kpaka Yesu, aro mö de ewü, ma, teka ngü ka mere bi wü kpara la. ⁴⁷ Fû gara kpara ayia amala ngü fû Yesu, gü ba, “Mere kpara deyî, wü ni ye, de wü di enga ni ye, koro eyi, ngbü kpa etanü kpâne. Wüh ngbü ta ele aro mö de wü ye.” ⁴⁸⁻⁴⁹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fû kpara la, gü ba, “Ah mbi, amba de-yi, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah de wü di enga wüna, de wü wüna. ⁵⁰ Angü te kpara ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me agbü kpî la, kpara la kpah de enga wüna, anga wüna.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

13

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh moko

Marako 4:1-20; Luka 8:4-15

¹ Bü gbü sîkpi engu la, fü Yesu ayia sela, anü akoro era mere ngu *Galilaya. Fû ah ayia angbü ka-ye kötö kpala, akpo da erî wü kpara ka-ye de ngari Me. ² Fû mere bi wü kpara aci akoro gbe kpakaka na la. Te engu wü bala, fü ah ayia alî ka-ye agbü *zabu, aka te-ye mba canza, anü angbü ka-ye kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fû mere bi wü kpara la arekê te-wü, angbü nda-wü edere ngu sela, da eje ngü gögömö na.

³ Fû Yesu angbü erî ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba dene, “Gara komoko ta ladü, te za nguwa ndo ka-ye, anü di, amoko kpa agbü yi. ⁴ Te engu kpo ngbü emoko nguwa ka-ye la, fü wü gara jia ndo la, atî te kaje. Fû wü lu awu, akoro adoro. ⁵ Fû wü gara jia ndo la atî füh si-da, te tó di sela mbi mbi ma. Fû nguwa la ayia akö kere, angü tó sela sere sere. ⁶ Te ra kpo ngbü esü tete, fü wü fu-ndo la aürü ka-wü 'buru, angü si ewü rî gbü tó mbi mbi nda de. ⁷ Fû wü gara nguwa ndo la atî ka-wü esüka wü ti. Fû wü nguwa la akö, aga de wü fu-ti la 'buru. Fû wü ti awündü züka fu-ndo la. Fû ndo la afü te-ye 'buru yi-andüla tete, angü wü fu-ti la ta ewü eyi 'buru. ⁸ Fû wü gara nguwa ndo la, atî nda-wü gbü züka sü. Fû ewü ayia akö, aga agere, arî gbrri! Gara zî jia ye mbi, gara zî jia ye fa sü, gara zî jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü wüh tî gbü züka tó.” ⁹ Fû Yesu adu amala fü ewü, gü ba, “Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tó.

¹⁰ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ah mere neh baye, te mü ngbü emala ngü fü wü kpara ne, gbü mani de bane ne?” ¹¹ Fû Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü kpara ta gügü ne, wüh je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, yi tî eyi aje si-ngü la, angü ma ngbü esere ngü la fü yi me-ra, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fü ni. Amba wü gara kpara la tî

* 13:8 13:8 Gara zî jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara teke 'buruve.

aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le aje ngü ka-ra de. ¹² Kükürü de, angü te mü le ngü ka-ra ne eyi la, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba enga ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.

¹³ Dela si-ngü te ma ngbü emala ngü fü wü kpara tete gbü mani, angü mere bi wü kpara le ngü ka-ra de. Wüh ngbü eceka ngü ka-ra, amba wüh ti awu sisi nda-wü de. Wüh ngbü kpah bü eje ngü ka-ra, te ma ngbü emala ne, amba sisi na ri gbü nzö ewü mbi mbi nda kpah de. ¹⁴ Wü kpara te ewü ngbü emere ngü de bala ne, wüh ena adi baka wü kpara, ta te Me mala ngü ka-ewü gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'De-wü deyi, wü ena aceka ngü ka-ni, Me, ma, wü ti awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la ti ari gbü nzö wü kpah de. ¹⁵ Angü nzö wü koro eyi kpekpeke teka ngü ka-ni. Wü ni güje wü ka-wü ani, angü wü le aje ngü ka-ni de. Wü ni jia wü kpah ani, angü wü le awu si-ngü ka-ni kpah de. Angü te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni. Fü ni, Me, aküwa wü.† Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne.

¹⁶ Amba nda-yi, ah le de yi ngbü de mere tadu, angü yi ngbü eceka wü ngü, de te ma ngbü emere ne, cu de jia yi! Yi ngbü kpah eje wü ngü te ma ngbü emala ne, cu de güje yi ereke areke! ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ta gügü wü *mürü dofo, de wü gara kpara ka Me 'buru, ngbü ta de gümü ngü ka-ra te wü, teka awu ra cu de jia wü, teka de ani di eje ngü, baka te ma ngbü emala fü yi dene, cu de güje ani. Amba wüh je nda-wü de, angü wüh kpi ka-wü eyi gügü."

¹⁸ Fü Yesu adu amala fü ewü mbölö, gü ba, "Dene si-ngü gbü mani ka kpara te moko nguwa ne. Ah le de yi da güje yi reke areke, teka aje ngü gbügbü. ¹⁹ Si mani ka nguwa te ti te kaje, ah baka ngü ka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü, amba ngü la ri gbü nzö ewü de, angü wüh le aje de. Fü *Satana awu bala, ayia kere, akoro aza ngü la emagama ewü asidi. ²⁰ Mene nguwa te ti füh si-da, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü. Fü ewü ale ngü la kere, de mere tadu. ²¹ Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Tekane de, angü wüh to maguma wü fü Me mbi mbi de. Sidi nga sikpi mba cükü'daye, baka te cinga koro maka ewü teka ngü ka Me, fü ewü ayia ace ngü ka Me ka. ²² Mene nguwa te ti esüka wü ti ne, ah baka wü gara kpara te ewü je ngari Me mbi, amba fingangü ka-ewü ka-ye teka wü ngü de füh kotö ne. Fü gümü wü e ka kotö ne adürü fingangü ka-ewü, teka ngü ka Me asidi. Tekane ngü la, wüh mere tima ka Me mbi mbi de. Wüh ka-wü baka ndo te koro eyi yi-andüla tete. ²³ Mene wü nguwa te ewü ti nda-wü gbü züka sü ne, ah baka mene wü kpara, te ewü je ngari Me, fü ewü ale de maguma wü biringbö, azoro ngü la de kpa wü 'basu, ao to wü, angbü emere. Te di bala, wü kpara la baka ndo te ri reke areke gbrri. Gara zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la.

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la."

*Dene gara wü mani te Yesu mala fü mere bi wü kpara
Marako 4:30-34; Luka 13:18-21*

²⁴ Gbü gara sikpi fü Yesu adu amala kpah gara mani fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Tima ka Me, ah kpah baka ngü ka gara kpara te nü ru ndo ka-ye agbü yi. ²⁵ Gbü biti, o wü kpara ngbü 'buru era ara, fü gara vügü kaka-na

† 13:15 13:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10.

akoro, amoko nguwa siti gü gbü ndo kaka la, ayia anü sü ka-ye. ²⁶ Te ndo la kpo ngbü ekö, fü nguwa siti gü la akpo kpah ekö. Fü fu-ndo angbü ega tundu de wü siti gü la. ²⁷ Fü wü kpara ka tima ka mürü ndo la, akoro amala ngü fefe, gü ba, 'Apa, mere kpara! Nguwa ta te ye ru ne, ah ka-ye bü de ndo kpikpi ye de? Amba titine siti gü du kö koro gbügbü, neh baye baye?' ²⁸ Fü engu alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Gara vügü ka-ni nü mere ngü la bala me-ye.' Fü wü kpara ka tima kaka ayi-tata, gü ba, 'Ye ele de ani nü gbürü wü siti gü gbü ndo la asidi?' ²⁹ Amba mürü ndo la le bala de. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, 'Wü mere bala la de. Angü te wü nü gbürü wü siti gü la titine la, wü ena agbüürü wü fu-ndo ekuru wü siti gü la. ³⁰ Wü ce wü siti fu-gü la bala. Te ndo la ndri eyi 'buru la, ni ena amala fü wü kpara ka tima, gü ba, "Wü gbürü la wü siti gü de gbü ndo la te enga gina. Fü wü ai, abiti nzönzö nzönzö bala. Fü wü agü ewü agbü wa. Fü wü adu awa ndo ka-ni la, abiti ewü 'buru agbü kafa." ' "

³¹⁻³² Fütanga wü ngü la, fü Yesu adu amala kpah gara mani fü ewü, gü ba, "Ma le amala gara ngü mani, teka agü tamu ngü ka Me di fü yi. Angü, ngü ka Me ka-ye baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka jia li'ba, jürrü bane. Te mü ru jia rü la, ah ena aga, akoro mere rü, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la."

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Ngü ka Me ka-ye kpah baka *kö, te würüse ngbü ekü'da zu ambata di. Fü kö la angbü emere tima ka-ye gbü ambata la ferrre. Fü ah akpo da eu, eu, zalü akoro memere."

Dela wü mani 'basu te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Me, te kpo mba 'dongoni, amba te gara, ah ena aga akoro memere.

³⁴ Yesu ngbü ta emala bi wü ngü ka-ye fü wü kpara la, 'buru gbü mani. Ah mala si wü ngü la fü ewü mbölö mbölö nda de. ³⁵ Ngü te Yesu ngbü mere la, Me sere fefe me-ye, de ah di egü tamu ngü fü wü kpara di. Ngü la ti kpah kpini de ngü, ta te Me mala gömö gara *mürü dofo, gü ba, "Ni ena angbü eri wü kpara 'buru gbü mani. Engu ena amala kpah nga wü ngü te wo te-ye awo fü ewü." †

Dene si mani ka siti gü

³⁶ Fütanga wü ngü la, fü Yesu ace bi wü kpara la, ayia ari ka-ye kpa esambü. Fü wü kpara kaka-na ayia akoro kpakaka na, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ye gü la tamu si mani ka siti gü, te ye mala nganga, fü ani ne." ³⁷ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ah mbi. Mene kpara te moko züka nguwa ndo gbü yi ne, ah ka-ye de-ra, *Ye Kpara ka Kpi. ³⁸ Yi engu ne, ah ka-ye de kotö ne. Züka nguwa ndo, te ewü ru la, ah de yi, wü kpara te yi le ngü ka-ra, fü yi ato maguma yi fere. Siti nguwa gü la, ah de wü kpara ka *Satana. ³⁹ Vügü te nü moko siti nguwa gü la, ah ka-ye de Satana. Kpiri ndo, ah de *adu sikipi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete. Wü kpara ka tima, te ewü ena awa ndo la, ah de wü *malayika ka Me.

⁴⁰⁻⁴² Angü gbü adu sikipi, de-ra Ye Kpara ka Kpi, ma ena atima wü malayika ka-ra, fü ewü anü aro la fi wü kpara, te ewü ngbü efiti wü bu wü, de wü siti kpara 'buru, agü ewü agbü mere du ka wa, kpah ba e te wü kpara ka tima ro siti gü agbü yi, fü ewü agü agbü wa ne. Wü siti kpara la ena angbü kpala da eku gba de mere cinga, da enyüma gbü te wü. ⁴³ Amba wü kpara ka Me ena angbü agbü sü ka Me, fü ewü angbü eci

† 13:35 13:35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 78:2.

aci baka ra te ngbü eci agbü kpī. Fū wū kpara 'buru angbü egbo nga iri ewü. Te güje yi ladü, ah le de yi da güje yi te ngü ka-ra ne mbi mbi mbi."

Dene gara wü mani 'basu, te Yesu mala

⁴⁴ Fū Yesu adu amala kpaḥ gara ngü fū ewü, gü ba, "Ngü ka kpara te je ngü ka-ra, fū ah afü maguma ye, ara fū Me, ah kpaḥ baka ngü ka gara komoko ta te nü ngbü emere tima gbü yī. Fū ah ayia amaka mere bi jiase ta te gara kpara wo, o gbü tō sela gügü. Fū ah adu aza jiase la, awo kpaḥ, ao te nga jia ye, gbü yī sela. Fū ah ayia adu agba ye, aza wü e ka-ye, acinzi 'buru asidi. Fū ah amaka bi jiase, adu anü ase yī engu la, teka de jiase, ta te wüh wo o gbü tō la, ngbü tīne fū ni.

⁴⁵ Ngü ka kpara te je ngü ka-ra, fū ah afü maguma ye, ara fū Me, ah kpaḥ baka ngü ka mere kpara te ngbü egiri zūka 'biri, te wüh ngbü ese de mere bi jiase, teka de ni se fū ni. ⁴⁶ Fū kpara la anü amaka gara memere na, te su fa sü, de mere bi jiase gbü ye. Fū engu adu anü acinzi wü gara e ka-ye 'buru. Fū ah aza jiase la, anü ase 'biri engu la di. Fanü fanü, ngü ka Me fa wü gara ngü fūh kotō ne 'buru."

Dene mani teka mazoro si de yimba

⁴⁷ Fū Yesu adu amala kpaḥ gara mani fū ewü, gü ba dene, "Me ena ato kuru te wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, te gara. Ngü la, ah kpaḥ baka ngü ka yimba, te ewü egü gbü ngu, teka azoro wü si di. Te wüh gü yimba la eyi gbü ngu la, bi wü si, gbü nguwa wü kpikpi ye kpikpi ye, ena aba 'buru gbü yimba la. ⁴⁸ Te yimba la diri tīne eyi ka bi wü si gbü ye la, fū wü mürü yimba la agbeke yimba ka-wü la kpa fūh gümba, teka afe zūka wü si gbügbü na la. Fū ewü aza zūka wü si ka-wü la 'buru, ao gbü kuwu. Fū ewü adu amörö wü sisiti na la 'buru, abu kö ewü agbü gü. ⁴⁹ Ngü ka Me ena amere te-ye te gara, gbü *adu sikipi, kpaḥ bala. Angü wü *malayika ka Me ena akoro, teka aye süka zūka wü kpara de siti wü kpara. ⁵⁰ Wüh ena aza siti wü kpara la 'buru agü agbü mere du ka wa. Fū ewü angbü eku gba kpala de mere cinga, da enyüma gbü te wü."

⁵¹ Fū Yesu adu ayi-ta wü kpara ka-ye la, gü ba, "Wü ngü de te ni ngbü emala fū wü ne, wü je sisi na eyi mbi mbi mbi?" Fū ewü alügü ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, ani je eyi mbi." ⁵² Fū engu amala fū ewü, gü ba, "Te di bala, de-yi, wü kpara ka-ra, yi ena adi baka mürü kötī, te rī gbü kafa ka-ye, teka agiri wü e, te engu ena agafa fū wü kpara, wü didiri na be kpaḥ te wü toto na. Ma mala ngü la kükürü de, angü yi wu da eri wü kpara de gina *Riri ka Me, be kpaḥ te to ngü ka-ra, te ma ngbü emala fū yi ne, kpo."

⁵³ Te Yesu mala ngü la fū wü kpara ka-ye nza tete, fū ewü ayia ace sü la, anü sü ka-wü.

Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta

Marako 6:1-6

⁵⁴ Fū wü Yesu adu anü ka-wü agbü Nazareta, gbü kötī ka-wü, ta te engu ga gbügbü na ne. Fū engu akpo da eri wü kpara kpa *esambü ka biti-te ka-wü kpala. Fū ngü ka Yesu, te engu ngbü eri wü kpara di ne, aga gbü jia wü kpara la afa sü. Fū ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, "Apa! Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Wü mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te wü gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ⁵⁵ Komoko ne, de ye kpara, ta te ngbü eforo rü de sene ne de? *Mariya kpaḥ bü de ni ye na. Wü di enga ni ye na bü de wü *Yakobo, *Yüsefa, Simüna, bete Yudi, ⁵⁶ be kpaḥ te wü tangbase

kaka, te ani wu ewü 'buru kpo ne! Wüh 'buru de wü kpara de sene ne! Te di bala, Yesu nü maka nda-ye mere wazi, angbü emere wü lara ngü di, de bane, neh ka-ye?" ⁵⁷ Teka ngü la, wü kpara ka Nazareta le ngü ka Yesu nda-wü de, angü Yesu ga nza kpah bü esüka ewü sela.

Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpara ena angbü ecu ngü mü acu gbü wü sü 'buru. Amba 'duwa gbü sü te ewü bī mü tete, wüh tī acu ngü mü nda-wü de. Dela si-ngü te yi le acu ngü ra tete na nda-yi de ne."

⁵⁸ Teka ngü la, Yesu tī amere wü ngü ka talara gbü Nazareta fa sü nda de, angü wüh le ngü kaka nda-wü de.

14

Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza Marako 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara sikipi, fü miri la ayia aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü eyi gbü wü sü la 'buru. ² Te engu je nga Yesu bala, fü ah angbü de cürü. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wayi, komoko la, ah ena adi de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te ni mörö engu ne. Ah ena azükü gbü kpi dela eyi me-ye! Dela si-ngü te engu ngbü emere bi wü ngü ka talara de bala."

³⁻⁴ Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü gbügbü na. Angü Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodüya ne. Angü miri la fa ta würüse la esaka gara engu ni ye, de iri ye *Filipo. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Teka ngü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, "De-ye deyi, ngü te ye mere la, ah de *siti ngü. Ye fiti wara engu ni ye baye? Ah tī ta fü ye amere bala de. Angü dela siti ngü gbü jia Me!" Teka ngü la, fü ngü ake te Miri Anitipa Erode. Fü ah ayia azoro Yüwane, agü agbü ku. ⁵ Miri la ngbü ta egiri kaje de ni mörö Yüwane tete na, amba cürü ngbü kpah emere engu amere, angü wü kpara 'buru ngbü ta eceka Yüwane, baka *mürü dofo ka Me.

⁶ Gbü gara sikipi, fü Miri Anitipa Erode ayia amere mere karama ka-ye, teka afi nga sikipi, te wüh yaka engu tete na. Engu wara miri la ta ladü, ye würüse. Fü jaji würüse la ayia akpo da elo bi engagira wü kpara, te ewü koro gbü karama la. Fü bī ka jaji würüse la areke gbü jia ewü afa sü.

⁷ Fü miri la ayia amala ngü fü jaji würüse la, akina te-ye gbü jia wü kpara 'buru, gü ba dene, "Engu ni, bi ka-ye la reke gbü jia ani fa sü. Mene e te ye ngbü ele, de ye yi-ta ni tüngüngü, ni ena ato ato fü ye. Ni tī atiri de."

⁸ Fü jaji würüse la ayia akpe kpaka ni ye, ayi-tata, gü ba, "Ni ni deyi, mene e te ye ele de ni yo te miri, ah de neh ene?" Fü ni ye na amala fefe, gü ba, "Ye mala fü miri, de wüh nü, wüh mörö Yüwane, de wüh wa nzönzö na, wüh o gbü gada, wüh koro di fü ye, teka fü ani awu, gü ba, Yüwane kpi eyi fanü." Fü jaji würüse la akpe adu kpaka miri la, amala kpah bala.

⁹⁻¹⁰ Fü ngü la ato mere fingangü fü Miri Anitipa Erode. Amba teka ngü ka kina, de te engu kina te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kina ka-ye la tüne de, ka vi-jia. Te di bala, fü ah ayia amala ngü fü wü marajümiya ka-ye, teka de wüh nü agbü ku, awa nzö Yüwane, akoro di, ato fü jaji würüse la. ¹¹ Fü ewü anü ade ngürü Yüwane, aza nzönzö, akoro di gbü gada, ato fü jaji würüse la. Fü jaji würüse la ayia aza e la, anü di, ato fü ni ye. Dela ta kaje te *Yüwane Mürü Babatiza kpi tete.

¹² Te wü kpara ka Yüwane Mürü Babatiza je ngü la, fü ewü akoro, abi kökö na, anü di, ati. Fü ewü adu anü amala nga ngü la fü Yesu.

*Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara
Marako 6:31-44; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13*

¹³ Te Yesu je, gü ba, wüh mörö *Yüwane Mürü Babatiza eyi ne, fü engu ayia de wü kpara ka-ye, ali gbü *zabu, anü sü ka-wü kpa etangu, gbü sü te köti di tete ma. Amba mere bi wü kpara je eyi, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala. Fü wü kpara la aci 'buru, ayia afa nga wü Yesu to füh gumba de lö wü. ¹⁴ Te wü Yesu nü koro tete gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Fü engu angbü de mere cinga teka ngü ka-ewü. Fü engu akpo da eküwa wü mürü keke, te wü kpara la za ewü koro di ne.

¹⁵ Ah te ekoro etamurago, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka na, amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, ye ceka la ra te eti. Ani ena amere de mere bi wü kpara ne, neh baye? Tala mere ewü de? Ah le ta fü ye amala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü wü gara köti, agiri e, ase, azü. Angü sü kpakine edere sü, köti tete nda ma." ¹⁶ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Dela neh ene ngü ne? Yi mere e ace wü kpara la, fü ewü ago de. Ah le de yi to zü-e me-yi fü ewü." ¹⁷ Wüh gü ba, "Akoo, mere kpara! Ambata esaka ani sene ngbee 'buruve bete si 'basu. Wü e la ena ati de mere bi wü kpara la ati fanü?" ¹⁸ Yesu gü ba, "Yi za wü e la, yi koro di kpaka ra akine." ¹⁹ Te wüh koro de ambata bete si la kpaka Yesu, fü engu amala ngü fü bi wü kpara la, de wüh ngbü kötö, füh wü fu-gü sela. Fü engu ayia aza ambata 'buruve bete wü si 'basu la, aceka kpi kpa tikpi, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah akukuru tü wü e la, ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara la. ²⁰ Fü wü kpara 'buru azü e la, asika di, ace dudu. Fü wü kpara ka Yesu ayia aro du wü e la, asi gbü wü kuwu nzüka de füh ye 'basu.

²¹ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü wü e la, wüh ta baka wü komoko kutu 'buruve (5,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

*Dene ngü ka Yesu, te engu nü nü füh ngu
Marako 6:45-56; Yüwane 6:14-21*

²² Fütanga zü-e la, fü Yesu amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü li eli gbü *zabu, fü wü anü sü nda-wü kpa engaira nü, kpa etangu. Nda-ni, ni ena ato la kaje fü wü kpara ne feke, de wüh go agba wü. Fü ni adu afa nga wü." Fü wü kpara ka Yesu ayia ali gbü zabu anü sü. ²³ Fü Yesu ato kaje fü mere bi wü kpara la. Fü ewü abaya, teka ago agba wü. Fü engu adu ayia ka-ye sela, anü kpa füh mere rüvü kpikpi ye, teka aku gba fü Me. Fü engu angbü kpala, da eku gba fü Me, zalü koro di gbü biti, ²⁴ o wü kpara kaka di nda-wü eyi nengete kpa etü ngu gbü zabu. Fü wege akpo angbü efe jia ngu kpekpeke, da enzi ewü, elügü kpa sisi. Fü ngu angbü ekada de ewü.

²⁵ Ah te ekoro emözepi, fü Yesu ayia akoro, angbü enü kpaka ewü de lo ye füh ngu. ²⁶ Te wü kpara ka Yesu wu Yesu, te ngbü enü füh ngu kpaka wü de bala, wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü ngü la ato mere cürü fü ewü afa sü. Fü ewü akpo da eba rere, angü wüh fi nda-wü, gü ba, "Ah ka-ye de kuru kpara te ngbü ekoro kpaka ani! Dela sirimbi!" ²⁷ Fü Yesu ayia kere, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi mere e akpe cürü de. Ah ka-ye de-ra."

²⁸ Te Petero wu, gü ba, ah de Yesu, fü Petero amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, te ah ngbürü de mü fanü la, de mü mala ngü fere, de ma kö füh ngu, ma nü kpaka mü la.” ²⁹ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, mü koro ekoro.” Fü Petero ayia akö gbü *zabu, akpo angbü enü kpaka Yesu füh ngu. ³⁰ Baka te Petero wu wege te ngbü efe kpekpeke, fü ah akpo erí gbü ngu ne, fü cürü arí tete. Fü ah aku gba te irí Yesu, gü ba, “Akoo, mere kpara, mü küwa ra eküwa!” ³¹ Fü Yesu ayia ato kpa ye kere, azoro engu, amala ngü fefe, gü ba, “Apa Petero! Amba mü to maguma mü fere fanü fanü, nda-mü neh la de? Mü le awu wazi ka-ra fi de, neh teka ne?” ³² Fü wü Yesu ake Petero adu alí agbü zabu kpaka wü bu wü. Fü wege la adu anga. ³³ Tekan gü la, fü wü wü kpaka ka Yesu, te ewü di gbü zabu la, akpo angbü egbo nga irí Yesu, gü ba, “Ye zu de Ye Me fanü fanü.”

³⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de irí ye Genezaret. ³⁵ Te wü kpaka ka Genezaret wu, gü ba, ah de Yesu, fü ewü akpo da amala nganga fü wü kpaka gbü sü la 'buru, teka de wüh za wü mürü keke ka-wü, akoro di 'buru kpaka Yesu, de ah küwa ewü. ³⁶ Fü wü kpaka la ayia anda'ba te-wü fü Yesu, de Yesu le fü wü mürü keke, de wüh di emofö bü mö bongo kaka la, teka fü ewü aküwa. Fü Yesu ayia ale ngü la. Te di bala, mene wü kpaka, ta te ewü ngbü mofö mö bongo ka Yesu ne, wüh ngbü küwa gbü keke ka-wü la eyi 'buru.

15

Dene ngü te Yesu mala teka gele ka wü Yisaraye *Marako 7:1-13*

¹ Fütanga ngü la, fü wü gara wü *mürü riri de wü *Farusi ayia agbü Yerüsalema, anü akoro kpaka Yesu. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, ² “Ah mere neh baye, te wü kpaka ka-ye ce da emere riri ka gele ka wü kundu ani ne? Angü ani ngbü ewu ewü, te wüh le azü e la, wüh le adi ezürü kpa wü te nga riri ka gele ka-ani de.” Wüh mala bala kükürü de, angü riri ka gele ka wü *Yisarayele gü ba, te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Anga te mü ena amere gara ngü, mü ena azürü kpa mü, kpah gbü gara kaje kpikpi ye.

³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Amba de-yi, yi le aje *Riri ka Me de, neh teka ne? Yi ele nda-yi fi bü adi emere wü riri ka gele ka wü kundu yi? Dela züka ngü?” ⁴ Angü Me to ta Riri eyi fü nih, gü ba dene, ‘Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.* ‘Mene kpara te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.† ⁵ Amba nda-yi, yi gü ba, te kpara kina te-ye, gü ba dene, ‘Ni le ato e fü wö ni ake ni ni tüne de, angü ni le ato wü e ka-ni la fü Me takpa tete la,’ ngü la ngbü ereke gbü jia yi efa sü. ⁶ Amba te kpara la du ngbü cükü'daye, fü ah adu afü fíngangü ka-ye, fü ah ayia akoro kpaka yi, wü mürü riri, agü ba, ‘Ni le areke kina ta te ni kina te-ni di ne la,’ yi le nda-yi de. Yi gü ba, ‘Kpara la mere e ace kina ka-ye la de de de.’ Fü kpara la ayia ace wö ye ake ni ye gbü cinga teka ngü ka-yi la. Dela züka ngü? Yi le adi ecu ngü ka riri ka gele ka-yi, afa Riri te Me to ne? ⁷ Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la gögömö na, gü ba dene, ⁸ ‘Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh

* **15:4** 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 20:12. † **15:4** 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 21:17.

ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komö wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de. ⁹ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da eri wü kpara, gü ba, “Ani ngbü eto Riri ka-ni, Me, fü wü kpara.” Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah ka-ye de kükürü gele ka wü kundu wü. [‡] Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi.”

*Dene ngü te Yesu mala teka wü ngü te ngbü esiti kpara
Marako 7:14-23*

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu ai bi wü kpara, de te ewü ngbü efa nga ye la, amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi da la güje yi, fü yi aje si-ngü te ma le amala fü yi ne mbi mbi mbi. ¹¹ Fingangü ka-yi gü ba, e te ena asiti yi gbü jia Me, ah de e-mazü? A'a, ah bala de. Ngü te ena asiti yi gbü jia Me, ah 'duwa de siti fingangü te yi ngbü efi emaguma yi, da emala ne.”

¹² Fütanga ngü la, o wü Yesu du ngbü kpikpi wü de wü kpara ka-ye, fü wü kpara kaka ayia aka te-wü gbmari edede na, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ngü te mü mala la, ah ke te wü *Farusi eyi fa sü. Mü wu bala de?” ¹³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi mere e afi nga ngü ka wü Farusi la baka mere kpeke ngü ne nda-yi de. Angü wüh ka-wü baka siti gü, gbü yi ka Wüba Me. Te di bala, Wüba Me ena agbürü ewü asidi, angü ah ru ewü me-ye nda de. ¹⁴ Yi ce ewü ace. Wüh ngbü efi, gü ba, ani wu ngü fa sü, amba wüh wu ngü 'buru 'buru nda-wü de. Wüh ka-wü baka kpara, te jijia ni ani, te ele agbeke kiri ye, agü tamu kaje fefe. Te di bala, ngü te ena amere te-ye fü ewü, ah de ne ngü ne? Wüh ena atü ka-wü 'basu mini agbü mere du!”

¹⁵ Te Yesu mala ngü la bala, fü Petero ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah le de mü gü tamu si-ngü gbü ngü mani, teka ngü te ena asiti kpara gbü jia Me, te mü mala tine fü wü Farusi ne, fü a.” ¹⁶ Yesu gü ba, “Yi kpah bala? Yi je si-ngü la nda-yi kpah de? ¹⁷ Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me neh baye baye? Angü zü-e, te mü ngbü ezü ne, ah nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye agbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü. Te di bala, zü-e ti asiti mü gbü jia Me nda de! ¹⁸ Amba ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de *siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü, fü mü adu angbü emala te komö mü. ¹⁹ Angü te kpara ngbü de siti fingangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Engu ena amörö kpara. Gara, ah ena amere waza, anga yala. Gara, ah ena azi e ka wü kpara. Gara, ah ena asu wu, amala ambala'ba eküte kpara, de wü soko. ²⁰ Dela 'buru wü siti ngü, te ewü ena asiti mü gbü jia Me. Amba te mü zü e de libiti te kpa mü la, ngü la ti asiti mü gbü jia Me nda de!”

*Dene ngü ka egba ganzi kpara, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü
Marako 7:24-30*

²¹ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la. Fü ewü anü de wü kpara ka-ye agbü wü gara nzö köti, gbü tö ka wü Kanana, te di gbmari ede mere köti ka Tera ake Sidona. ²² Fü gara würüse sela akoro, afüwa te-ye kpaka Yesu, agü ba, “Akooo mere kpara, kundu ye *Davidi, te Me tima ye aküwa ani ne, ye ceka la bü cinga te ni ne. Mbarase ka-ni ladü, jaji würüse, te *siti wü di enga me ngbü emere engu esiti.” ²³ Yesu, mü lügü ngü fü würüse la nda-mü de. Fü wü kpara kaka-na aka te-wü gbmari edede, amala ngü fefe na kpekepe, gü ba, “Mere kpara, ye mala ngü

‡ 15:9 15:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13.

fü würüse la, de ah ce da afa nga ani de rere ka-ye la, angü engu ka-ye de egba *ganzi kpara." ²⁴ Yesu gü ba, "Wayi, ah ngbürü bala. Angü Me tima ra fi teka aküwa wü di engä *Yisarayeles, de te wüh dürü te kaje ka Me asidi ne. Ah tima ra kpaka wü ganzi kpara nda de." ²⁵ Amba würüse la le ace ngü la nda de. Fü ah aka te-ye akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, "Akooo! Mere kpara, mü le ta-ngü te ra baaa!" ²⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe gbü mani, gü ba, "Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bürü la, ah de siti ngü." Yesu mala ngü la bala, angü würüse la ka-ye ganzi kpara fefe. ²⁷ Fü würüse la alügü ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, mü mala ngbürü zu ngü. Amba ma kpah baka bürü, te ngbü ero kporo e, te ngbü egürü kötö ne." ²⁸ Fü ngü ka würüse la ayia areke te Yesu afa sü. Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Ngü de te mü ngbü ele ne, ah ena amere te-ye fü mü baka e te mü le la, angü mü to maguma mü eyi fere fanü." Kpah bü 'duwa gbü lö-ra engu la, fü yïanga na la ayia aküwa.

Dene e'ba'basu ngü, te Yesu to kpah zü-e di fü mere bi wü kpara Marako 8:1-10

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia adu ka-wü kpa eküte mere ngu *Galilaya. Fü ewü anü angbü ka-wü kpa gbü gü, kpa etü wü rüvü kpala. ³⁰ Fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, akoro di kpaka Yesu. Wü mene ewü te lö ewü di walawala, wü mene ewü te jia ewü di ma, de wü mene ewü te ewü ro mö de, kpah de mere bi wü gara mürü keke. Fü Yesu ayia aküwa ewü 'buru. ³¹ Fü mere bi wü kpara la awu, gü ba, "Wü mürü keke la küwa eyi 'buru. Wü gara ta te ewü ro mö de, wüh du eyi ero mö. Wü kpara ta de lö wü walawala, wüh du eyi enü nü. Wü kpara ta te jia ewü di ma, wüh du eyi eceka kpï." Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Tekä ngü la, fü ewü akpo da egbo nga iri Mere Me, te di de *vüngüte ka wü *Yisarayeles ne.

³² Fütanga ngü la, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, "Cinga wü kpara ne ngbü eri te ra efa sü, angü wüh ra eyi sikpi bata dene, zü-e nza esaka ewü eyi. Te ma ce ewü, ago bala la, ah ti de. Wüh ena andiri te kaje ka tala." ³³ Fü wü kpara kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, "Ööö, mere kpara, ani ena amaka de mere bi zü-e, te ena ati de mere bi wü kpara baka e la, neh kaye? Te ani di kpakine kpa etü gü, koti kpah ma ne." ³⁴ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Ambata esaka wü sela neh fe?" Wüh gü ba, "Ambata esaka ani ngbee lorozi bete wü jürü si mba 'dongoni. E-di dela e, te ena ati de mere bi wü kpara de bala?"

³⁵ Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mere bi wü kpara la, de wüh ngbü 'buru kötö. ³⁶ Fü engu aza wü ambata lorozi de wü jürü si la, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah adu akukuru tü wü ambata la, ato esaka wü kpara ka-ye. Fü ewü ayia agafa fü mere bi wü kpara la. ³⁷ Fü mere bi wü kpara la, azü e la, asika di, ati te nga wü kpini, ace dudu. Fü wü *kpara ka Yesu aro du e la, asi gbü wü kuwu lorozi. ³⁸ Wü kpara ta te wüh zü e la, wüh baka wü komoko kutu bala (4,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ali gbü *zabu de wü kpara ka-ye, ako ngu, anü sü ka-wü angbü tö ka Magadana.

16

Dene ngü ka wü Farusi de wü Saduke, te ewü le afiti Yesu Marako 8:11-13

¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia de gara wü *Saduke, akoro kpaka Yesu. Amba wüh koro ka-wü nda-wü de mani, egiri nga siti ngü, te Yesu ena adürü gbügbü. Fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mere kpara deyü, ye mere la mere lara ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü.” ² Yesu, fü mü ayia alügü ngü fü wü kpara la, gü ba, “Yi ceka la, te gbüra kpi ngbü ngila ngila etamura go la, yi ti eyi awu, gü ba, ‘Agö ti ali egambi de.’ Ah bala de? ³ Anga kpurutokokpi, te jia kpi esiti la, yi ti kpah eyi awu, gü ba, ‘Enatikine, agö ena ali ali.’ Te yi ti eyi awu si-ngü teka wü ngü, te ewü ngbü egü tamu wü ngü, de wü lakü füh kotö ne, ‘buru areke areke la, ah le ta de yi wu kpah awu, gü ba, Me tima ra me-ye. Yi wu bala de, neh teka ne? Yi de wü mürü kögö-nzö! ⁴ Yi ka-yi de siti wü kpara! Yi le ngü ka Me nda-yi de! Yi ngbü eyi-ta ra, de ma mere kpeke ngü ka talara gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Te di bala, Me ti agü tamu lara ngü biringbö fü yi nda de, teka kögö-nzö ka-yi la! Amba ah ena adi bü mene lara ngü, te ena amere te-ye, kpah baka nda *Yona tane. Angü Me ena aküwa ra gbü kpi, kpah ba e ta te engu küwa Yona guvu mere si ne.”

Fü Yesu ayia ace ewü sela, anü sü ka-ye kpa te gara sü.

Dene ngü te Yesu mala teka siti fingangü ka wü Farusi,

de wü Saduke Marako 8:13-21

⁵ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ali ka-wü gbü *zabu, akö ngu de wü kpara ka-ye la, kpa etangu. Amba to wü kpara kaka-na la iri ta airi, teka aza ambata fü wü. ⁶ Fü Yesu akpo angbü emala ngü fü ewü de mani, gü ba, “Wü ceka te-wü mbi, teka ngü ka ambata ka wü *Farusi bete nda wü *Saduke, te wüh ngbü emere de *kö gbü ye ne.” ⁷ Amba ngü te Yesu mala la, wü kpara kaka je sisi na nda-wü de. Angü fingangü ka-ewü lala ka-ye fi bü teka ngü ka zü-e. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ngbü emala ngü ka kö gbü ambata ne, angü ah wu eyi, gü ba, ambata esaka ani ma?”

⁸ Amba Yesu wu ngü de te ewü ngbü emala esüka wü ne kpo. Tekä ngü la, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi to maguma yi fere de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ma ngbü emala ngü ne, teka te ani za ambata de? Fingangü ka-yi la fi bü teka ngü ka zü-e? ⁹ Wü ngü te ma ngbü mere, te yi wu cu de jia yi ne, ngü la ri gbü nzö yi la fi de? Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fü bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dudu na, biti gbü wü kuwu neh fe? ¹⁰ Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fü bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe? ¹¹ Yi fi nga ngü la nda-yi de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma ti kpah eyi ato gara zü-e fü yi. Amba ngü ka kö gbü ambata, te ma mala nganga fü yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ‘Ma ngbü emala nga ambata fanü?’ Ah bala nda de. Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, ‘Yi ceka te-yi mbi, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke.’ ”

¹² Te di bala, fü wü *kpara ka Yesu, adu aje tüne si-ngü la, gü ba, ngü te Yesu ngbü emala fü ani ne, ah mala ngü la teka mene kö, te wüh ngbü

ekü'da ambata di ne, nda de. Amba ah ngbü emala ngü la ka-ye, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke ne.

Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu

Marako 8:27-30; Luka 9:18-21

¹³ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia anü de wü kpara ka-ye, agbü gara sü, te di ede mere kötö de iri ye Kayisariya Filipoyi. Te wüh koro kpala, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba, "Angü wü kpara ngbü efi tungü ni, *Ye Kpara ka Kpi, egü neh fe? Wüh ngbü emala, gü ba, ni de neh da?"

¹⁴ Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi. Wü gara gü ba, ye de mürü dofo *Iliya. Wü gara emala nda-wü, gü ba, ye de mürü dofo Yeremaya, anga gara kpara esüka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne."

¹⁵ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Anga cu de-wü, wü ngbü efi nda-wü, gü ba, ni de neh da?" ¹⁶ Simüna Petero, fü mü ayia arü amala ngü fefe, gü ba, "Mü de Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne! Mü de Ye Mere Me!"

¹⁷ Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fefe, gü ba, "Wayi, Simüna ye *Yona, Me to wazi eyi fü mü, fanü fanü. Angü ngü de te mü mala teka ra ne, mü wu ngü la de tete-mü nda-mü de. Ah ka-ye de Wüba, Me, te di agbü kpi ne, ah sere ngü la fü mü me-ye. ¹⁸ Te di bala, dene ngü te ma le amala fü mü. Enatikine, iri mü ena adi tîne de Petero. * Angü fanü fanü, mü ütine de kpeke kpara baka da. Te di bala, ma ena aji mere kambü ka-ra füh da engu la. Kambü ka-ra la, ah de wü kpara ka-ra, te ewü ena ato maguma wü fere kph baka mü. Angü ngü ka-ra ena ato wazi fü ewü, fü ewü arü kpekepeke. Te di bala, wazi ka kpi ti afa ewü de, angü ma ena aküwa ewü me-ra. ¹⁹ Te di bala, ma ena ato wazi fü mü, teka fü mü adi emala ngari ra di, fü wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah ena adi ba e te ma to mafüta fü mü, te ena aü möngiti ka *küküwa fü wü kpara. Angü mene ngü te mü ena akolo kpa füh kotö kpakine, Me ena ale ngü la kph bala." Dela ngü te Yesu mala fü Petero.

²⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru kpekepeke, gü ba, "Wü mere e amala la nga ni fü wü kpara, gü ba, 'Ni de Miri te Me tima ne,' nda-wü de."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye

Marako 8:31-9:1; Luka 9:22-27

²¹ Ah kpo bü gbü wü sikipi engu la, fü Yesu akpo tîne emala nga ye fü wü kpara ka-ye mbölö mbölö, gü ba, "Ah le fü ani anü agbü Yerüsalema, angü mere cinga ladü te ena amaka ni kpala. Wü *mere kovo de wü *mürü riri ena ato mere kuru te ni, fü ewü amörö ni asidi. Amba gbü *ebabata sikipi, Me ena azükü ni gbü kpi la."

²² Petero, te mü je ngü la, fü mü aza Yesu, anü di mba edere sü, akpo emala ngü fefe kpekepeke, gü ba, "Ata, mere kpara! Ah ti fü ngü la, amere mü baka e la kpo de!" ²³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü Petero, gü ba, "Mü ce ra de ngü ka-mü, ka *Satana la. Mü le de ma mere riri ka Me de, neh teka ne? Fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne."

²⁴ Sidi nga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye la 'buru, gü ba, "Te mü ele angbü zu kpara ka-ra la, mü lala fi bü gbü nga

* 16:18 16:18 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da.

ra. Mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebî mere rü gbegete, te wüh ena abere engu tete na, amörö. ²⁵ Angü te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ²⁶ Mü fi la nga kuru mü! Angü, te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, teka adi emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi! Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ²⁷ Mü fi nga *adu sîkpi, te gara, te ma ena adu akoro tete na! Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpî, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayîka kaka mini. Fü ra akolo ngü ka wü kpara 'buru, ato takpa fü ewü, te nga wü ngü te wüh ngbü mere.

²⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi te Me to fere, Ye Kpara ka Kpî, te ma ena aküwa wü kpara di ne feke."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

17

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye

Marako 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Sidi nga sîkpi ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane, * anü de ewü kpa enzö mere rüvü. Fü ewü angbü de ewü kpala kpikpi wü. ² Fü küte Yesu akpo da efü te-ye, gbü jia wü kpara ka-ye la. Fü gbügbüra na akpo angbü eci baka ra. Fü bongo kaka-na avi 'duwa kpilili, ba ra-sü la. ³ Wü *kpara ka Yesu de bata ne, te eceka kpi bane de, gbo! te wü kpara 'basu, te ewü koro ngbü ero mö de wü Yesu. Amba wü kpara la, wüh ka-wü de diri wü kpara ka Me ta gügü, wü *Müse ake *İliya.

⁴ Petero, te mü wu ngü la bala, fü mü ayia nda-mü bü kere, amala ngü fü Yesu, gü ba, "Ako, mere kpara, ah reke ta ngbü rü pe te nih ena angbü ka-nih bü sene, angü sü de sene reke gbü jia ra fa sü. Te di bala, te mü le la, ma ena aji wü gugü bata, nda-mü biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kphah biringbö."

⁵ Petero bü te emala ngü la bala de, 'duwa fü sangu te vi avi kpilili bane, ayia akoro agba ewü 'buru. Fü ri Me ayia awü gbü sangu la, gü ba, "Dene zu Ye ra, te maguma ra le fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na."

⁶ Te wü kpara ka Yesu de bata ne wu ngü la bala, fü cürü arî te ewü afa sü. Fü ewü ati abuka gbüra wü 'buru kotö. ⁷ Fü Yesu ayia akoro kpaka ewü, amofu ewü, gü ba, "Yi kpe cürü de, yi yia eyia tikpi." ⁸ Fü ewü ayia ae gbüra wü tikpi bane, yirri! Wü Müse ake İliya nda-wü tîne ma, ka-ye bü Yesu kpikpi ye, te rü ede ewü sela!

Dela ngü te wü kpara ka Yesu de bata ne wu wazi Me di eküte Yesu. Fü ewü ayia ace sü la, adu kpa esa gö, kpaka wü bu wü.

⁹ Baka te Yesu yia tete kpa füh rüvü kpala, edu de wü kpara ka-ye de bata ne, kpaka wü bu wü, fü engu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Yi mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te Me ena azükü ra, *Ye Kpara ka Kpî, tete gbü kpi." ¹⁰ Fü wü kpara kaka-na de bata ne adu kphah ayi-tata na, gü ba, "Meré kpara, anga wü *mürü riri ngbü emala ngü, gü

* 17:1 17:1 Yüwane de engu na ye Yakobo.

ba, 'Mürü dofo *İliya ena adu akoro feke, teka areke kaje fü Miri, de te Me ena atima ne'. Te di bala, ngü la ena adi neh baye?" ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Wayi, *Ngari Me mala ngbürü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma wü kpara. ¹² Ma emala fü yi dene zu ngü. İliya koro ka-ye ta nda-ye eyi. Amba wü mere *kovo le engu nda-wü de. Fü ewü amere engu esiti, baka te wüh ngbü ele. Teku ngü ka-ra, Ye Kpara ka Kpî, wüh ena ato mere cinga te ra, kpah bala." ¹³ Te di bala, fü wü kpara kaka-na la adu awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala nga *Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye

Marako 9:14-29; Luka 9:37-43

¹⁴ Te wü Yesu du tete kpa esa gö, fü ewü amaka bi wü kpara kpala, fi bü da eci nganga. Fü gara komoko ayia akoro kpaka Yesu, abu nzökuta ye engangagira, afüwa te-ye fefe, ¹⁵ gü ba, "Ako, mere kpara, nüz ceka la bü cinga te mbarase ka-ra ne baaa! *Siti wü di engu me ngbü emere engu esiti, da eto mere cinga tete. Wüh ngbü egbofo engu, egü gbü wa. Wü gara ne, egü gbü ngu. ¹⁶ Ma za ta engu, koro di kpaka wü kpara ka-mü ne, amba wüh ti aküwa engu nda-wü de."

¹⁷ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba, "De-yi, wü kpara ka re ne, amba yi ka-yi neh siti wü kpara bane? Yi le ato maguma yi fere de, neh teka ne? Yi ngbü efi, gü ba, ma ena angbü de wü ani sene teka re neh fe, teka fü yi ato maguma yi fere?" Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü wö ye mbarase la, gü ba, "Ye koro de mbarase la kpakine!"

¹⁸ Fü Yesu adu amala ngü kpekpeke fü siti wü di engu me, te ewü ngbü emere mbarase la, gü ba, "Wü ce engu ace!" Fü wü di engu me la akoro guvu mbarase la, 'duwa bü gbü lö-ra engu la. Fü mbarase la ayia aküwa.

¹⁹ Te wü gara kpara la baya tete, fü wü kpara ka Yesu aka te-wü ghamari edede, ayi-tata na, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ani ti aliki siti wü di engu me la de, neh teka ne?" ²⁰⁻²¹ Yesu gü ba, "Ngü la mere te-ye kükürü de, angü yi to maguma yi fü Me, mbi mbi la de. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi mba eyi cükü'daye fü Me, baka jia ri bongo la, de bane ngü ti afa yi nda de. Yi ti ta kpah bü eyi amala ngü fü mere rüvü ne, gü ba, 'Ye yia sela eyia asidi, de ye nü kpa gbü gara sü la,' de bane, ah ti kpah bü eyi anü."

Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

Marako 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü akoro gbü nga nzö köti ka wü *Galilaya. Te wüh koro biti te-wü kpala de mere bi wü kpara te ewü ngbü efa nganga ne, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Fanü fanü, ah ti ayiri de, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpî, fü ewü ato ra fü siti wü kpara. ²³ Fü ewü amörö ra asidi. Amba gbü *ebabata sïkpî, Me ena adu azükü ra gbü kpi la." Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü angbü 'buru de mere cinga emaguma ewü afa sü.

Dene ngü ka jiase, teka areke Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di

²⁴ Ta gbü wü re la, wü *mürü gele ka wü *Yisarayeleye ngbü ta ero jiase esaka wü di engu Yisarayeleye te nga wü re 'buru, teka adi ereke *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di. Gbü gara sïkpî, o Yesu du koro de wü

kpara ka-ye agbü Kaparanama, fü wü kpara te ewü ngbü ero jiase la, akoro kpaka Petero, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara ka-wü ngbü eto jiase teka areke Mere Kambü ka Me di, ato?" ²⁵ Fü Petero alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah ngbü eto ato."

Te Petero du tete kpa eköti, 'duwa fü Yesu akpo da emala ngü fefe fi me-ye, gü ba, "Petero deyî, ye ngbü efi nda-ye neh baye? Wü kpara, te ewü ena ase ngürü wü fü wü miri ka kotö ne, neh wü da? Ah de wü jaji ka-ewü, anga ah ena adi de wü kükürü kpara?" ²⁶ Fü Petero alügü ngü fefe, gü ba, "Ah de wü kükürü kpara." Yesu gü ba, "Te ah bala, wü jaji ka miri se ngürü wü nda-wü de. ²⁷ Amba ma le de ngü ka-nih siti gbü jia wü kpara la de. Te di bala, mü za ngili ka-mü, mü nü agbü ngu, teka agü si. Mene si te mü ena azoro te enga gina la, mü ü gögömö na, mü ena amaka jiase, te ena atî tungü nih 'basu mini. De mü za jiase engu la, mü du di, mü to fü wü kpara la."

18

Dene yitangü ka wü kpara ka Yesu teka kpara

te ena angbü memere

Marako 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka na, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, mene kpara te ye ena afe, fü ah angbü memere fütanga ye te gara, te ye ena angbü tete Miri füh kotö ne, neh da?" ² Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. ³ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ah le de yi fü fingangü ka-yi, fü yi angbü eo ngü ka-yi kötö, baka nda wü jaji, te ewü o ngü ka-wü memere nda-wü de ne. Angü te ah bala de la, yi ti ari agbü sü ka Me kpo de. ⁴ Te mü le de ngü ka-ni ngbü memere gbü jia Me la, ah ele de mü ngbü esüka wü bu mü baka jaji. Mü mere e ao ngü ka-mü memere de. ⁵ Mene kpara te ena aza mbarase cükü'daye baka engu ne gbü mürü, teka ngü ka-ra la, ah le ka-ye dela cu ra."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti

Marako 9:42-47; Luka 17:1-2

⁶ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, "Ah ena adi de mere siti ngü fü mene kpara, te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye. Angü te kpara ka-ra la dürü, du ngbü emere *siti ngü la, Me ena ato mere kuru te mene kpara te fiti engu la! Ah reke ta pe, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü agü engu di, agbü mere *yi-ngu. Fanü, ah le ta de mürü fiti la kpi kpala, o engu fiti kpara ka-ra la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta fü mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi te wüh gü engu di gbü ngu ne ka. ⁷ Me ena ato mere kuru te wü kpara füh kotö ne, teka ngü ka siti ngü ka-ewü, te wüh ngbü emere. Angü füh kotö ne, te nga wü sikipi 'buru, re-ngü ti alaki de. Amba mene kpara te ngbü efiti wü bu ye, de wüh mere siti ngü ne, Me ena ato mere kuru tete, afa nda wü bu ye, de te engu ngbü efiti ewü la ka.

⁸ Yi di ekpe siti ngü akpe! Te kpa mü, anga lö mü, ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü, anga lö mü la, awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü

gbü mere du ka wa. ⁹ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü atü gbü siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akotö. Angü, ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu de te wüh ena agü mü, de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka kuru te Me ena ato fü wü mürü fiti te gara.

Dene mani te Yesu mala teka kambiliki te dürü
Luka 15:3-7

¹⁰ Fū Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Yi mere e adi efala wü kükürü kpara de. Angü Wüba, Me, ngbü efi nga ewü kpekpeke. Ah le de süka ewü biringbö dürü te kaje ka-ni ne de. Teka ngü la, fü engu afe gara wü *malayika ka-ye, teka adi eceka kpī fütanga ewü.

¹¹ Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpī, Me tima ra füh kotö ne, agiri wü kpara de bala, teka aküwa ewü.

¹² Yi ngbü efi nda-yi neh baye? Te gara kpara ladü de wü kambiliki esaka ye kama biri (100), fü gara na biringbö esüka ewü ayia adürü la, engu ena amere baye? Ah ena ace engu adürü fi bala? A'a! Ah ena ace du wü kambiliki ka-ye la, gbü sü te ewü ngbü ezü e tete sela. Fū engu ayia anü agiri mene engu biringbö te dürü ne. Ah bala de? ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te engu nü maka kambiliki ka-ye biringbö, de te dürü ne eyi la, ah ena angbü de mere siti tadu tekaka, afa nda mere bi ewü, de te ewü dürü nda-wü de ne. ¹⁴ Ah kphah bala teka ngü ka wü kpara, te ewü ngbü edürü te kaje ka Me asidi ne. Angü Wö yi, Me, le de kpara dürü fi ne nda de."

Dene ngü te Yesu mala teka maboro ngü

¹⁵ Fū Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, "Te gara enga ni mü gbü ngü ka Me mere *siti ngü fü mü la, ah le de mü nü kpakaka, de yi ro mö teka ngü la ake di, 'basu yi 'basu. Te engu le ngü la eyi, fü ah adu ace siti ngü la, ah de züka ngü, angü süka yi du reke ake di eyi. Kpah bala, engu küwa gbü siti ngü la eyi. ¹⁶ Amba te engu le ace siti ngü ka-ye la de la, de mü za gara kpara ka Me biringbö, anga 'basu, yi nü de ewü kpakaka na. Angü wüh ena ale ta-ngü te mü, ari engu, de ah ce siti ngü la. ¹⁷ Te engu je ri wü kpara la kphah de, de mü mala ngü la fü wü kpara ka Me 'buru, de wüh ye süka ngü kaka. Te engu je ri yi 'buru kphah de la, de yi liki engu esüka yi gbü tima ka Me asidi. Yi du, yi ceka engu baka siti kpara, te le ngü ka Me nda de.

¹⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ma ena ato wazi fü yi, wü kpara ka-ra, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne. Angü ngü te yi ena akolo füh kotö sene, Me ena ale kphah bala.

¹⁹ Dene kphah gara ngü te ma ena amala fü yi. Te wü kpara 'basu esüka yi sene, ngbü de fingangü biringbö, teka ayo e kpaka Me la, Me ena ato e la ato fü ewü, baka te ewü ngbü ele. ²⁰ Te wü kpara 'basu, anga bata, biti te-wü teka amere ngü te iri ra la, ma ena adi kphah ladü esüka ewü."

Dene ngü te Yesu mala, teka kpara te le ace ngü fü kiri ye de

²¹ Fütanga ngü la, fü Petero ayia aka te-ye ghamari ede Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, te enga ni ni ngbü fi bü da emere *siti ngü fü ni la, ni ena aboro siti ngü kaka-na, anda nganga, adu neh fe? Ni ena aboro du lorozi?" ²² Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "E-mala fü mü, gü ba, ah ena

adi du lorozi, neh da? Mü ena adi fi bü eboro wü siti ngü kaka te nga wü sikipi 'buru!"

²³ Fū Yesu adu amala ngü fū wü kpara ka-ye 'buru, gü ba dene, "Ah le de wü kpara te ewü ra fū Me, di eboro siti ngü ka wü bu wü, kpah baka te Me ngbü eboro siti ngü ka-ewü. Angü ngü la ena adi ge baka ngü ka gara miri, ta te i wü kpara ka tima ka-ye, de wüh koro, wüh to jiase te ewü ngbü ero, ebiti ne. ²⁴ Ah te eceka de, wüh koro de gara kpara ka tima kaka, te zü mere bi jiase, de te engu ngbü ro teka mere bi re ne eyi. ²⁵ Kpara engu la ti ato mba enga jiase bane nda de. Angü engu siti wü jiase la eyi 'buru. Teku ngü la, fū miri la amala ngü fū mere kpara ka tima ka-ye, agü ba, 'Te komoko la to jiase ka-ni de, ah le de wü za engu, wü cinzi, de wü jaji ka-ye, de wü wara ye 'buru asidi, na jiase ka-ni la.' ²⁶ Te kpara ka tima kaka la je ngü la bala, fū ah ayia ati, abu nzökuta ye kötö engangagira, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, 'Akoo Miri, ye o la züka maguma kpaka ni, de ye ce ngü fū ni. Ni ena alügü na jiase ka-ye la te gara 'buru.' ²⁷ Te miri je ngü la bala, fū cicinga ayia arü tete, angü ah wu eyi, gü ba, jiase ka-ni la fa ta sü. Kpara la ti te engu ena alügü fū ni kere nda de. Fū engu ace ngü la fefe bala, ato kaje fefe na, de ah ago kpa gba ye.

²⁸ Fū komoko la ayia ale kaje ego kpa gba ye. Fū ah anü amaka te-ye ake gara kiri ye, ta te ewü ngbü emere tima de ewü. Kiri ye na la za ta mba enga jiase esasaka, gü ba, 'Ni ena alügü kere.' Fū komoko la ayia ati 'duwa eküte kiri ye la, azoro ngüngürü gö gö gö! amala ngü fefe kpepeke, gü ba, 'De-ye deyü, ye lügü jiase ka-ni kere, titine sene!' ²⁹ Fū kiri ye na la ayia ati eri lölö, afüwa te-ye fefe na, gü ba, 'Akoo, ye o la mba züka maguma kpaka ni, ni ena alügü jiase ka-ye la baaa!' ³⁰ Komoko la le nda-ye kpo de. Fū ah ayia aza kiri ye la, anü di, agü agbü ku, zalü te engu ena alügü na jiase ka-ni la 'buru.

³¹ Te wü bu ye na, wü kpara ka tima, wu ngü la bala, fū ewü angbü de mere cinga afa sü. Fū ewü anü amala nga ngü la 'buru fū miri.

³² Te miri la je ngü la bala, fū engu ayia ai kpara ka tima ka-ye la, amala ngü fefe, gü ba, 'Ah mere baye? Amba ye ka-ye de siti kpara bala? Ye füwa ta te-ye kpaka ni, fū ni ayia ace ngü ka mere jiase ka-ni ne fū ye bü bala. ³³ Ah mere baye, te ye le ace siti ngü ka kiri ye ne, nda-ye de ne?'

³⁴ Fū maguma miri ayia asiti te kpara ka tima ka-ye la afa sü. Fū ah aza engu, agü agbü ku, de engu ngbü gbü mere cinga kpala, zalü te engu ena alügü na jiase ka-ni la 'buru feke."

³⁵ Te Yesu mala nga ngü la fū wü kpara ka-ye, nza tete, fū ah adu amala gara ngü fū ewü, gü ba, "Ngü ka Wüba, Me, kpah baka ngü ka miri la. Ah le fū yi aboro ngü fū wü bu yi de züka maguma yi fanü fanü, angü, te yi boro ngü ka wü bu yi de, Me boro siti ngü ka-yi nda kpah de."

Dela ngü ta te Yesu ri wü kpara ka-ye di, gbü gara nzö kötö ka *Galilaya.

19

Dene ngü te Yesu mala, teka mene kpara te le ace wara ye Marako 10:1-12

¹ Fütanga ngü te Yesu ri wü kpara la nza tete, fū engu ayia de wü kpara ka-ye gbü *Galilaya sela, anü ka-wü kpa etangu Yürüdene, gbü nga nzö kötö ka *Yudaya. ² Fū mere bi wü kpara gbü sü la ayia akoro kpah kpakaka. Fū engu ayia aküwa wü mürü keke esüka ewü.

³ Fū wū gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamaguma. Fū ewū ayi-tata na, gū ba dene, “Gbū fingangū ka-ye, *Riri ka Me, gū neh fe? Kpara tī eyi ace wara ye, teka gara siti ngū te engu mere?” ⁴ Fū Yesu alügū ngū fū wū Farusi la, gū ba, “Yi tanga ngū ta te *Müse ba gbū *Ngari Me ne, nda-yi de? Müse ba, gū ba, “Ta te enga gina, Me mere komoko ake wūrüse.” ⁵ Fū Me amala ngū fū ewū, gū ba, “Dela si-ngū te komoko ngbū eyia, ece wō ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. Fū ewū adu angbū ake di tīne baka kpara biringbō ne.” [†] ⁶ Yi wu, gū ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fū yi akoro baka e biringbō, ne de? Te Me o yi eyi biringbō la, yi mere e aye sūka yi tīne de!”

⁷ Fū wū Farusi la adu ayi-ta Yesu, gū ba, “Te ah bala la, anga ngū ta te *Müse ba gbū gara buku, gū ba, “Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba kōcōkpa, ato fū wara ye feke, fū wara ka na ayia ago ka-ye agba wū.” [‡] Si-ngū gbū ngū la gū neh fe?” ⁸ Fū Yesu alügū ngū fū ewū, gū ba, “Müse ba ta ngū la bala teka ne de, angū nzō wū kundu yi kpekpeke, kphah baka nda-yi! Amba te Me o gina wū kpara tete, ngū la bala nda ma. ⁹ Dene ngū te ma emala fū yi. Te wara mü mere waza nda de, fū mü ayia ace engu, adu aza gara wūrüse la, mü mere *siti ngū eyi, angū mü mere dela waza.”

¹⁰ Fütanga ngū la, fū wū *kpara ka Yesu ayia amala ngū fefe, gū ba, “Apa, mere kpara! Te ngū ka maza wūrüse tīne eyi cu bala la, ah reke pe, te wū kpara ena angbū ka-wū ta bala, wūh za wūrüse nda-wū de!” ¹¹ Fū Yesu amala fū ewū, gū ba, “Bi wū kpara tī aje riri la nda-wū de, 'duwa wū kpara de te Me to wazi eyi fū ewū, teka amere ngū la. ¹² Amba ngū te ngbū etiri wū gara kpara, te ewū za wūrüse di de ne, ah ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Wū gara kpara za wūrüse de, angū wūh bī ewū kü bala. Wū gara za wūrüse de, angū wū gara kpara siti ewū me-wū. Amba wū gara kpara le aza wūrüse de, kü me-wū, teka tima ka Me, de ani di eo to ani 'buru tete. Te wazi mü ladū teka amere ngū la bala la, de mü mere emere baka nda-ewū la.”

Dela ngū te Yesu mala fū wū kpara ka-ye, teka ngū ka komoko ake wūrüse.

Dene ngū ka Yesu de wū jürü jaji
Marako 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Fütanga ngū la, fū wū gara kpara aza wū jaji ka-wū, akoro di kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbū nzō ewū, aku gba fū Me, teka de Me to wazi fū ewū. Te wū *kpara ka Yesu wu ngū la bala, fū ngū la asiti te ewū. Fū ewū akpo da eliki wū jaji la. ¹⁴ Te Yesu wu ngū la bala, fū ah amala ngū fū wū kpara ka-ye la kpekpeke, gū ba, “Yi ce wū jaji la, de wūh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewū de, angū wū kpara te ewū ena akoro agbū sū ka Me agbū kpī, ah de wū kpara, te ewū fū ngū ka-wū, koro baka nda wū jürü jaji de bala. Angū wū jürü jaji cu ngū wū de, wūh mere mani kphah de.” ¹⁵ Fū Yesu abiti wū jaji la, ao kpa ye gbū nzō ewū.

Dela ngū ta te Yesu mere fū wū jürü jaji. Sidi nga ngū la, fū engu ayia anū sū ka-ye agbū gara sū.

Dene ngū te Yesu mala teka wū kpara de mere bi e esaka wū
Marako 10:17-31; Luka 18:18-30

* **19:4** 19:4 Mü ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 1:27. † **19:5** 19:5 Mü ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 2:24. ‡ **19:7** 19:7 Mü ena amaka ngū la gbū buku ka Manda nga Riri 24:1.

16 Fütanga ngü la, fü gara jaji komoko, te di de mere bi wü e esaka ye, ayia akoro kpaka Yesu. Fü ah ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ni ena amere ne züka ngü ne, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?" 17 Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Mü ngbü eyi-ta ra teka züka ngü neh teka ne? Züka kpara biringbö nda ma, 'duwa Me kpikpi ye. Mü wu bala de? Amba te mü le aküwa fi mere badi la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me 'buru mbi mbi mbi." 18 Fü komoko la ayi-ta Yesu, gü ba, "Neh mene wü riri deyi?" Yesu gü ba, "Wü riri engu, wüh dene.

'Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e amere waza de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

19 Mü je riri ka wö mü ake ni mü,

de mü le wü bu mü, kphah baka e te mü ngbü ele küte mü.' "§

20 Fü ye komoko la alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Wayi, mere kpara, gara ngü te ma ena adu amere, ah kphah ladü? Angü wü ngü de te mü tanga ewü la, ma ngbü eyi emere ewü 'buru." 21 Yesu gü ba, "Te mü ele de ngü ka-ni reke areke gbü jia Me la, mü nü, mü cünzi wü e ka-mü 'buru. Fü mü aza jiase la, ato 'buru fü wü mürü cinga, de mü du, mü lala gbü nga ra. Angü te mü mere bala, mü ena amaka *küküwa te gara agbü sü ka Me agbü kpí."

22 Te ye komoko la je ngü la gömö Yesu bala, fü engu ayia ace Yesu, anü sü ka-ye agba ye, de mere cinga emagama ye. Angü engu ta de mere bi wü e esaka ye fa sü.

23 Tekah ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene wü kpara, te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ah kpekepeke teka fü ewü ato maguma wü fü Me.

24 Ma ngbü enda nga ngü ne fü yi, gü ba, ah kpekepeke fü mene wü kpara de mere bi wü e esaka wü, teka fü ewü afü maguma wü, ara fü Me. Angü ah baka ya,* te le arí gbü engah gö sögbe.† Ah ti eyi arí fanü? Ah ti arí nda de! Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kphah bala. Ah ena adi kpekepeke fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me." 25 Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü maguma ewü ayia akolo ka ngü la. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "Te ngü la tine bala la, kpara biringbö te ena aküwa neh da?" 26 Fü Yesu aceka ewü, adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa Me te ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me nda ma."

27 Petero, fü mü ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te di bala, ngü ka-ani ena adi baye?" 28 Fü Yesu alügü ngü, gü ba, "Wayi, yi ena amaka züka ngü amaka, angü yi lala eyi gbü nga ra. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikpi te ma ena angbü te gara baka mere Miri de mere wazi, de-yi, wü kpara ka-ra nzükpa de füh ye 'basu ne, yi ena angbü kphah wü cögbörö kpara ede ra, teka akolo ngü ka nguwa wü di engah *Yisarayeleye, nzükpa de füh ye 'basu ne. 29 Kphah bala, te mü ce wü e ka-mü teka ngü ka-ra, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga te mü ce neh ene. Te ah de gba mü, wü di engah ni mü,

§ 19:19 19:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engah Yisarayeleye 20:12-16.

* 19:24 19:24 Ya te wüh mala ngangah de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele.

† 19:24 19:24 Sögbe de libira angah sändani.

wü wö mü ake ni mü, wü di mü, anga wü yî ka-mü, te mü ce ewü teka ngü ka-ra la, Me ena ato mere bi züka ngü fû mü füh kotö sene, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü te gara agbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi. ³⁰ Amba yi mere e acu ngü yi nda-yi de, angü bi wü kpara, te ewü mere te-wü baka wü cögbörö kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü baka kükürü wü kpara. Kpah bala, mene ewü, de te ewü di ba kükürü wü kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü, ao angbe cögbörö wü kpara fû wü bu wü agbü sü ka-ye, agbü kpi."

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

20

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara te ewü mere tima gbü yi

¹ Fütanga ngü la, fû Yesu adu kpah amala gara mani fû ewü, gü ba, "Gara ngü ladü, te ma ele amala fû yi, teka züka ngü te yi ena amaka kpara Me. Gara komoko ta ladü, te di de mere yi ka rîrî ka-ye. Fû wü rî-rî kaka la ayia andri. Gbü gara sîkpî, fû komoko la ayia kpurutokokpî, anü agîrî wü kpara teka amere tima gbü yi ka-ye la. ² Fû ah amaka wü gara kpara, aro mö de ewü areke areke teka tima la, gü ba, 'Ni ena ato jiasse fû wü baka kama biri (100), teka tima ka sîkpî biringbö.' Fû wü kpara la ale. Fû komoko la ayia atima ewü agbü yi ka-ye.

³ Ah te eko ro gbü lö-ra menewa, fû engu adu kpah kpa te kaje. Fû ah awu wü gara kpara, te ewü ngbü ka-wü erürü te kaje bü kükürü bala.

⁴ Fû engu amala ngü fû ewü, gü ba, 'Wü nü enü amere tima agbü yi ka-ni kpala. Ni ena ato jiasse fû wü areke areke, teka tima la.' ⁵ Fû wü kpara la ale, ayia anü fütanga wü bu wü.

Sidi nga ewü la, etü ra, fû mürü yi la ayia kpah, anü agîrî gara wü kpara teka tima ka-ye. Fû ah amala ngü fû ewü kpah bala. Fû ah adu kpah anda nga ye gbü lö-ra bata ka tamurago. Fû ah amaka kpah gara wü kpara, atima ewü agbü yi ka-ye la.

⁶ Gbü wü ngü la 'buru, tima kaka agbü yi ne nza nda la fi de. Ah te ena akoro kpah gbü lö-ra 'buruve ka tamurago, fû engu adu kpah anü amaka wü gara kpara, te ewü rü ngbü ka-wü bü kükürü te kaje. Fû komoko la ayi-ta ewü, gü ba, 'Ah mere baye, te wü ngbü erürü te kaje sene, bü kükürü kükürü gbü ra ne gbuuu, de bane? Wü le amere tima de?' ⁷ Fû wü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, 'Anga kpara te ena aza ani gbü tima nda kpah ma ne, ani ena amere baye?' Komoko la gü ba, 'Ah mbi, te ah bala, wü nü enü sidi nga wü bu wü, amere tima agbü yi ka-ni kpala.'

⁸ Te wü kpara la mere tima tete te nga wü 'buru, koro di etamurago, fû komoko la ayia ai mere kpara ka tima ka-ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Ye nü enü, ye i wü kpara ka tima la biri biri 'buru, de ye to jiasse fû ewü 'buru yoo, na tima te ewü mere la. Ye kpo de mene wü kpara, te ewü koro sidi ne, akoro te mene ewü, te ewü kpo de tima kü kpurutokokpî ne.'

⁹ Fû wü kpara ta te ewü koro gbü tima, gbü lö-ra 'buruve ka tamurago ne, akoro aza jiasse ka-wü biri biri 'buru, baka kama biri, kama biri, kpah baka e te engu le ato fû mene wü kpara, te ewü koro kü kpurutokokpî ne. ¹⁰ Wü kpara ta te ewü kpo de tima kü kpurutokokpî ne, fû ewü awu wü bu wü, te ewü ngbü emaka jiasse de bala ne, fû ewü angbü de tadu, efi ngü emaguma wü, gü ba, 'Wayi, te ah bala la, ani ena amaka nda-ani jiasse tîne afa sü!' Amba de, wüh ena ato jiasse la fû ewü 'buru kpah bü ngbee kama biri, kama biri, baka nda wü bu wü la.

11 Fū maguma wū kpara, ta te ewū kpo de tima kü kpurutokokpī ne, ayia asiti. Fū ewū akpo da emala ngū ekūte mere kpara la, teka jiasē de te wūh to fū ani kpah baka nda wū bu ani, te ewū koro sidi ne. 12 Fū ewū akoro, awū nga fū mūrū yī la, gū ba, 'Ye ceka la! Ani ngbū mere tima gbū mere ra ne gbuuu! Ye nū to jiasē fū ani kpah baka nda wū kpara, te ewū koro mba titine, mere tima bū teka lō-ra ngbee biringbō, neh teka ne? Nda-ani, ra ngbū curu ani ne bū kükürü bala?' 13 Te mūrū yī la je ngū la bala, fū ah alügü ngū fū ewū, gū ba, 'Wū di engā ni ni, ni fiti wū nda-ni de. Angū wū le tīne me-wū, teka amere tima gbū ra biringbō, teka jiasē kama biri. Ah bala de?' 14 Ngū la du siti gbū jia wū neh teka ne? Wū za jiasē ka-wū eza, de wū du agba wū. Ni le me-ni ato jiasē fū wū kpara, te ewū koro sidi ne, 'buru bala. 15 Wū ngbū engbū de kanga, teka te ni di de zūka kpara ne? Ni tī amere ngū de jiasē ka-ni, baka ngū te ni ngbū ele ne, de? De bala ne tōndō ngū ne! "

16 Te Yesu mala mani la nza tete, fū ah adu amala ngū fū wū kpara ka-ye, gū ba, "Si-ngū ka mani la, ah teka ngū ka-yi wū kpara ka-ra. Angū zūka ngū te wū kpara ka-ra ena amaka kpaka Me ne, ah de *küküwa fi mere badi, te nga ewū biri biri 'buru. Menē wū kpara te ewū o ngū ka-wū kōtō, Me ena adu afū ewū, ao kpa engagira nū. Amba mene wū kpara te wūh ngbū eo ngū ka-wū memere, baka wū angbe cōgbōrō wū kpara ne, Me ena adu afū ewū, ao kpa sidi."

Dene ebatata ngū te Yesu mala, teka kpi ka-ye

Marako 10:32-34; Luka 18:31-33

17 Fütanga ngū la, fū wū Yesu ayia de wū kpara ka-ye, teka anū agbū Yerūsalema. Te wūh ngbū enū tete te kaje kpa etūngba kpala, fū engu ayia ace te-ye arū, ai wū *kpara ka-ye nzūka de fūh ye 'basu ne, esūka bi wū kpara la, anū de ewū cükū'daye edere sū. 18 Fū ah amala ngū fū ewū, gū ba, "Wū di engā wūna, yi wu eyi, gū ba, nih ngbū enū dene agbū Yerūsalema. Te nih ena akoro kpala, wūh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpī ne, anū di engagira wū *mere kovo bete wū *mūrū riri, te ewū le ngū ka-ra de. Wū mere kovo la ena akolo ngū ka-ra, gū ba, 'Ah le de wūh mōrō ra asidi.' 19 Fū ewū ayia ato ra fū wū *ganzi kpara. Fū wū ganzi kpara la akpo emū ra, da efala ra, kpah da esūma ra de juru. Fū ewū adu abere ra, amōrō fūh rū gbegbete. Amba Me ena adu azükū ra gbū *ebatata sīkpī."

Dela ngū ta te Yesu mala fū wū kpara ka-ye, o wūh ngbū enū tete agbū Yerūsalema.

Dene yitangū ka ni ye wū Yakobo ake Yūwane

Marako 10:35-45

20 Fütanga ngū la, fū wara Zebedayo ayia de wū di engā ye 'basu, *Yakobo ake *Yūwane, akoro kpaka Yesu kpikpi wū. Fū engu abu nzökuta ye engagira Yesu, anda'ba te-ye fefe. 21 Te Yesu wu bala, fū ah ayi-tata, gū ba, "Ye ngbū ele ne ngū ne?" Wūrūse la gū ba, "Mere kpara, ngū biringbō te ma ele kpaka mū, ah dene. Gbū sīkpi te mū ena angbū mere miri tete, ah le de mū za wū jaji ka-ra de 'basu ne, mū o gara gbū kokpa, de gara ngbū nda-ye gbū kamisū ede mū. Fū yi angbū de ewū gbū miri la."

22 Fū Yesu adu amala ngū fū wū Yakobo ake Yūwane, gū ba, "Ngū te yi yi-ta ra di la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zū kpah mere cīnga baka nda-ra, de te ma ena azū ne. Yi tī eyi azū mere cīnga, baka nda-ra la? Ngū la tī afa yi de?" Fū ewū ale ngū, gū ba, "Wayi, ani le eyi amere ngū la." 23 Yesu gū ba, "Ah mbi. Yi ena azū mere cīnga baka nda-ra fanū fanū. Amba ma tī ao yi baka mere

kpara fütanga ra nda-ra de. Ngü la, ah ka-ye de ngü ka Wüba, Me, angü ah reke sü la eyi teka wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne."

²⁴ Fü du wü *kpara ka Yesu nzükpa ne ayia aje ngü la. Fü maguma ewü ayia asiti eküte wü Yakobo ake Yüwane, da efi ngü emaguma wü, gü ba, "Wüh ele ao te-wü ba mere kpara gbü nzö ani?"

²⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah adu aï wü kpara ka-ye la 'buru kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi, yi wu kpah bü kpo, gü ba, wü miri füh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü kpara de mere wazi. Fü ewü angbü emere wü kpara esa lö wü la, ba e te ewü ngbü ele. ²⁶⁻²⁷ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü le angbü ba mere kpara esüka wü bu mü la, mü fü te-mü ba jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ²⁸ Te di bala, ah le de ye fü fingängü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fü wü bu ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fü wü kpara, da ele ta-ngü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fü kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fü ewü aküwa."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka mene kpara te ena angbü memere gbü jia Me.

Dene ngü ka Yesu de wü kpara te jia ewü ni ani

Marako 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Yeriko. Fü ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. ³⁰ Fü ewü anü amaka gara wü komoko 'basu te jia ewü ni eyi ani, te ewü koro ngbü edere kaje. Te wü komoko de 'basu la je ngü, gü ba, "Wü Yesu ngbü enü sü dela me-wü ne," fü ewü ayia akpo da eba rere te iri Yesu, gü ba, "Yesu! Kundu ye Miri *Davidi! Ani wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!"

³¹ Fü wü kpara aci 'buru, amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Wü nga anga!" Amba wü kpara de 'basu la le ngü ka-ewü la nda-wü de. Fü ewü angbü fi bü eba rere kpa tikpi, gü ba, "Mere kpara! Miri ka-ani! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!"

³² Te Yesu je ri wü kpara la, fü ah ace te-ye, arü. Fü ah adu aï ewü kpaka ye, ayi-ta ewü, gü ba, "De-wü deyï, wü ele de ni mere fü wü ne ngü ne?"

³³ Wüh gü ba, "Akooo, mere kpara, a le ta de mü ü jia a, teka de a di eceka kpi!" ³⁴ Fü Yesu aceka wü kpara la de mere cinga emaguma ye, fü ah ayia amofu jia ewü. Fü jia ewü ayia aü te-ye 'duwa raaa! Fü ewü atï kpah bü 'duwa gbü nga wü Yesu, angbü enü de ewü.

Dela ngü ta te Yesu ü jia wü kpara de 'basu la tete.

21

Dene ngü ta te Yesu ngbü eri tete agbü Yerüsalema

Marako 11:1-10; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu anü baaala, anü akoro gbmari ede Yerüsalema. Fü ewü ale kaje ka Betefage, te fü esa mere da de iri ye Olive. Fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, "Wü nü enü agbü köti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka yi dongi, te wüh i, o kpala, ake enga ye. Wü furu wü dongi la, de wü za ewü, wü koro di fü ni akine. ³ Amba te gara kpara yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru wü nü la teka ne la?' de wü lügü ngü fefe, gü ba,

'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü fü wü enatikine.' Te wü mala bala la, wüh ena ace wü nü la fü wü."

⁴ Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü ngü la tî kpini de ngü ta te *mürü dofo Zakariya, ba gbü *Ngari Me, gü ba, ⁵ "Me mala ngü fü wü kpara ka Yerüsalema,* gü ba, 'Wü ceka la! Miri, te ni le atima fü wü ne, ah ena koro kpaka wü, füh enga dongi. Ah ka-ye de züka kpara, de gu maguma ye, te ngbü emere ngü 'buru ferre.' "†

⁶ Fü wü *kpara ka Yesu de 'basu la ayia anü amere ngü la, kpah 'buru baka te Yesu mala fü ewü ne. ⁷ Fü ewü afuru dongi la ake enga ye, aza adu di fü Yesu. Fü ewü ayia aza wü bongo ka-wü, agbala, agü füh gü enga dongi la. Fü Yesu adu ali, angbü fefeh. Fü ewü ale kaje angbü enü agbü Yerüsalema.

⁸ Fü mere bi wü kpara akpo da efufuru wü bongo ka-wü, angbü egbala te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, eo ereke areke te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. ⁹ Fü mere bi wü kpara, ta te wüh ngbü enü de wü Yesu ne, angbü 'buru egbo nga iri Yesu. Gara nda-wü kpa engagira nü, wü gara nda-wü kpa sidi, da eba rere de tadu, emi koko, da ebi ci, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fü mü, angü ah tima mü fü a me-ye!

Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!

Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere Miri Davidi engu!

Me di de mü!

Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpi!"

¹⁰ Te Yesu ngbü eri tete enü agbü Yerüsalema, fü sü angbü eyiki 'duwa ayiki teka wü kpara. Fü wü gara kpara angbü 'buru de mere fingangü, da eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Mere kpara te wüh ngbü egbo nganga na de bane, neh da?" ¹¹ Fü mere bi wü kpara, de te ewü ngbü efa nganga na ne, fü ewü angbü elügü ngü fü wü kpara ka Yerüsalema, gü ba, "Ah de Yesu, *mürü dofo ka Me, te koro agbü *Galilaya ne."‡

Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me

Marako 11:15-19; Luka 19:45-46

¹² Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fü ewü anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala, te wüh ngbü ecinzi wü nü de wü lu,§ teka fü wü kpara adi ese, eto la'bi tete fü mere Me. Wü gara ngbü nda-wü da ekura jiase. Fü ngü la ayia asiti gbü jia Yesu afa sü. Fü engu ayia aliki ewü 'buru asidi, anzinzi wü cangali de wü gba'da ka wü kpara la, agbogbofo 'buru kötö. ¹³ Fü ah amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Me mala ta teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü ka-ni, ah de sü te wü kpara ena angbü egbo nga iri ni gbügbü.' Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fü tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!"

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü kpara te jia ewü ni ani, de wü mene te lö ewü di walawala, agbeke te-wü, akoro kpaka Yesu kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala. Fü engu ayia aküwa ewü 'buru.

* **21:5** 21:5 Gara iri Yerüsalema de Siyona. † **21:5** 21:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 9:9. ‡ **21:11** 21:11 Yesu de kpara ka Nazareta, te di gbü tö ka Galilaya. § **21:12** 21:12 Wü lu te ewü ngbü ecinzi la, wüh de wü mö ka koti.

¹⁵ Te wü mere *kovo, de wü *mürü riri wu wü mere kpeke ngü, te Yesu mere ne, fü ngü la ayia asiti te ewü, angü wü jaji ngbü fi bü da egbo nga Yesu kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala, gü ba, "Gbo nga e ngbü te iri Me! Nih gbo nga iri Yesu, kundu ye Miri *Davidi!" ¹⁶ Fü wü mere kovo la ayi-ta Yesu, gü ba, "Ceka la! Wü jaji ne ngbü egbo nga iri ye, gü ba, ye de Mere Miri, te Me tima teka aküwa ani ne. Ye le atiri ewü de, neh teka ne?" Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ma ti atiri ewü nda-ra de! Angü Me mala eyi, gü ba, 'De-ni Me, ni to wazi eyi fü wü jürü jaji, de wüh di egbo nga iri ni di ereke areke.*' Yi wu bala de?"

¹⁷ Fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace wü angbe cögbörö kpara la sela. Etamura go la, fü ewü anü ara ka-wü agbü Betaniya.

Dene ngü te Yesu kina rü figi di

Marako 11:12-14, 20-24

¹⁸ Gügü kpurutokokpi, fü wü Yesu ayia agbü Betaniya, edu kpah agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fü tala ayia amere Yesu. ¹⁹ Fü engu afü jia ye, awu rü figi. Fü ah afü akoro kpuru esa rü la, de ni maka ta riri na, teka azü ka tala. Amba te engu nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Fü Yesu ayia akina rü la, gü ba, "Mü ti ari tine kpo fi de!" Bü gbü lö-ra la, fü rü la ayia akpi.

²⁰ Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, "Dene neh ene ngü ne? Rü la ürü bü kere de bala teka ne?" ²¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi fü Me fanü fanü, maguma yi ngbü 'basu' basu de la, de bane Me ena ato wazi fü yi, teka fü yi amere wü mere kpeke ngü di kpah bala. Yi ti ta eyi amala ngü fü mere da la, gü ba dene, 'Ye yia eyia sela, ye nü, ye ti agbü mere ngu.' Ngü la ti ta kpah eyi amere te-ye, ba e te yi mala la. Amba te maguma yi ngbü engbü 'basu' basu la, yi ti amere ngü bala ne nda-yi de. ²² Te di bala, te mü to maguma mü fü Me fanü fanü la, mene ngü te mü ena ayi-tata kpaka Me, Me ena ato ato fü mü."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

Dene ngü te wü angbe cögbörö kpara ka wü Yisarayeleye yi-ta Yesu di

Marako 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia sela, anü akoro agbü Yerüsalema. Fü Yesu ayia ari kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü eri wü kpara. Fü wü angbe cögbörö *kovo ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "De-ye deyi, ye ngbü emere wü ngü de bala ne, neh gbü wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" ²⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ni ele kpah ayi-ta wü de ngü biringbö, de wü lügü fü ni feke, fü ni adu amala nga kpara te to wazi fü ni ne, sidi. ²⁵ Yitangü ka-ni la, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. E-tima engu teka ato babatiza fü wü kpara neh da? Ah de Me de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?"

Fü ewü akpo da ega yiki esüka wü, gü ba, "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Angü te ani mala, gü ba, 'Me to wazi fü Yüwane me-ye la,' Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, gü ba, 'Te ah bala la, ani le ngü kaka de, neh teka ne?' ²⁶ Amba te ani mala, gü ba, 'Yüwane ngbü mere ngü la de tete-ye' la, ah kpah esiti, angü mere bi wü kpara ne ena afala ani, anga amere

* 21:16 21:16 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 8:2.

ani esiti, angü wüh le ngü ka Yüwane fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me.”

²⁷ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la alügü ngü fü Yesu, gü ba, “Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de.” Kpah bala, fü Yesu adu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, ah mbi! Baka te yi le amala nga Yüwane de ne, ma ti amala nga kpara, te to wazi fere ne, fü yi kpah de.”

Dene mani te Yesu mala teka wü jaji komoko 'basu

²⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara ngü fü wü cögbörö kpara la gbü mani, gü ba, “Ah le de yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Gara komoko ta ladü de wü di ye 'basu. Gbü gara ra, fü engu anü amala fü gina ye ye, gü ba, ‘Ye ni deyi, ye nü la mba enatikine ale ta-ngü te ni agbü yi ka-ni ke.’ ²⁹⁻³⁰ Fü gina yeye la alügü ngü fefe, gü ba, ‘A! Ni le nda-ni de!’ Te komoko la wu, gü ba, ye ni le anü de ne, fü ah ayia anü kpaka gara ye ye, amala ngü fefe, gü ba, ‘Ye ni deyi, ye nü la mba enatikine, ale ta-ngü te ni, agbü yi ka-ni.’ Fü yeye la ale ngü la 'duwa ale, gü ba, ‘Wayi, wö ni, ni ena anü.’ Amba, ah du nü nda de. Sidi nga ngü la, fü gina mbarase la adu afü fingangü ka-ye. Fü ah adu anü, amere tima la.”

³¹ Fü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Esüka wü jaji de 'basu ne, kpara te mere ngü de te wö ye ngbü ele ne, ah de neh da?” Wüh gü ba, “Ah de gina mbarase.” Yesu gü ba, “Wayi, ah ngbü bala. Amba dene kpeke ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi wu, gü ba, wü siti wü kpara baka wü kpara de te ewü ngbü ero *jiase fü miri, de wü wü rüse mürü waza, te wüh fü maguma wü, ale ngü ka-ra la, wüh ena aküwa me-wü agbü sü ka Me agbü kpä. Amba nda-yi, te yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani ne, yi ti aküwa nda-yi de, angü yi le ngü ka-ra de. ³² Angü Yüwane koro ta, gü tamu züka kaje ka Me fü yi, gü ba, ah le de yi fü maguma yi, yi le ngü ka Me, amba yi le ngü ka Yüwane la nda-yi de. Amba wü siti kpara le ngü kaka ka-wü ta bü me-wü, fü ewü ayia ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Me. Baka te yi wu siti wü kpara la, te ewü fü maguma wü de bala ne, yi le afü maguma yi nda-yi kpah de.”

Dela ngü te Yesu lügü fü wü cögbörö kpara ka wü Yisaraye le la.

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpä fütanga rirü

Marako 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü wü cögbörö kpara la, gü ba, “Yi je la gara ngü te ma le amala fü yi dene. Gara komoko ta ladü, te maka züka sü, fü ah ayia aru mere bi rü *vinü ka-ye gbü sü la. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah areke kpah sü, teka adi efi ri-rü la gbügbü na. Fü ah aji kpah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yi la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpä fütanga yi ka-ni la mbi mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete.

³⁴ Te kpäri ka makolo ri-rü la koro tete, fü komoko la ayia atima wü labi ka-ye, kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, teka aza ri-rü la fü ye. ³⁵ Fü wü kpara de te ewü ngbü emere tima agbü yi la, ayia azoro wü labi la. Fü ewü amiki gara, amörö gara, asötö gara de teme. Fü ngü la ato mere fingangü fü mürü rirü la. ³⁶ Tekä ngü la, fü ah ayia atima kpah mere bi wü gara labi ka-ye, afa mene ewü te enga gina ne ka. Fü wü siti kpara la ayia amemere ewü kpah bala. ³⁷ Fütanga ngü la, fü engu adu afi nga ngü,

gü ba, 'Te ni tima tîne cu ye ni kpaka wü kpara la, wüh ena akpe cürü mbarase la akpe.' Fü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü kpala.

³⁸ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü egoro, fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, 'Ceka la! Ye mürü rirü ne te egoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yi ka-ewü ne angbü te gara fü ani.' ³⁹ Fü ewü ayia azoro ye mürü rirü la, anü di agbü gü, amiki engu kpö kpö kpö! amörö ka."

⁴⁰ Fü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, "Gbü fingangü ka-yi, te mürü rirü la du koro kpaka siti wü kpara la, ah ena amere de ewü neh baye?" ⁴¹ Wüh gü ba, "Ah ena amörö siti wü kpara la 'buru, adu aza wü gara kpara, ao ewü teka adi eceka kpî fütanga wü rirü ka-ye la, teka fü ewü angbü eto ri-rü kaka la fefe gbü kpîri ka-ye."

⁴² Fü Yesu amala ngü fü wü cögbörö kpara la, gü ba, "Ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü la, gü neh fe? Ngü la gü ba, 'Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fü ewü ace rü la asidi. Tîtîne rü ta te ewü ce la, Me du o tîne eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. Nih gbo nga iri Me, angü engu mere mere züka ngü eyi fü nih!†' ⁴³ Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, Me ti ale yi ba wü kpara ka-ye tîne kpo fi de! Ah ena adu ale ka-ye 'duwa wü *ganzi kpara, te ewü ngbü ele ngü kaka. ⁴⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, angü te kpara ti füh rü engu la, ah ena akukuru akukuru, coro coro! Kpah bala, te rü la ti füh kpara la, rü la ena akpa'da engu akpa'da."

⁴⁵ Te wü angbe cögbörö wü *kovo la je mani te Yesu mala la, fü ewü awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fü ngü la ake te ewü afa sü. ⁴⁶ Tekanü la, wüh le ta de ani zoro Yesu gbü lö-ra la, amba dada ma, angü wüh ngbü ekpe cürü mere bi wü kpara la. Angü mere bi wü kpara la le ta ngü ka Yesu fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me.

Dela mani te Yesu mala teka wü cögbörö kpara, te ewü le ngü kaka de ne.

22

Dene mani te Yesu mala teka mene wü kpara,

te ewü ena akiwa te gara, gbü sü ka Me

Luka 14:15-24

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la gbü mani, gü ba, ² "Ma le asere la fü yi, kaje te Me ngbü ele, de wü kpara 'buru koro tete wü kpara ka-ni. Kaje la, ah baka e dene. Gara miri ta ladü, te reke mere karama teka ye ye, te ele aza würüse. Fü miri la atima ngü fü mere bi wü kpara, teka de wüh koro, wüh zü karama la. ³ Te sikipi ka karama la ti tete, fü miri la ayia atima wü kpara ka tima ka-ye, de wüh nü, wüh i wü kpara, de te ni tima ngü fü ewü terane ne, gü ba, 'Tîtîne sikipi ka karama ti eyi. Wüh koro egoro 'buru enatikine, azü e.' Amba wü kpara, de te wüh i ewü ne, wüh le akoro nda-wü de.

⁴ Fü engu adu kpah atima wü gara kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü nü, wü mala ngü fü wü kpara, de te ni i ewü ne, kpekpeke, gü ba, "Tîtîne ni mörö mere bi wü yiti ka-ni eyi. Wüh zi wü e la kpah eyi 'buru, ce o nzo. Ah le de wü koro kere, teka azü wü e la, angü wü e la ena asiti!'"

† 21:42 21:42 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

⁵ Amba wü kpara la, yi fi ngü teka karama la nda-yi de! Fü yi ayia anü ka-yi, teka amere wü ngü ka-yi, ba e te yi ngbü ele. Fü gara anü ka-ye, amere timo angbü yi ka-ye. Fü gara anü nda-ye, ase wü e ka-ye. ⁶ Fü wü gara azoro wü kpara ka tima ka miri la, amemere lara ewü, adu amömörö ewü 'buru.

⁷ Fü ngü la ayia ake te miri la afa sü. Fü engu ayia atima wü marajümüya ka-ye, amömörö wü kpara la, acuru kötí ka-ewü 'buru asidi.

⁸ Fütanga ngü la, fü engu adu amala ngü fü wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Titine, wüh reke wü e teka karama ne 'buru eyi nzo. Amba wü kpara, ta te ni i ewü teka azü karama ne, wüh le akoro nda-wü de. Te di bala, ni ena amere ngü wü e ka-ni ne, neh baye? ⁹ Te ah bala, de wü nü te enga wü kötí biri biri 'buru, de wü gíri bú mene wü kpara te wü ena amaka, wü i ewü, de wüh koro, wüh zü wü e ne.' ¹⁰ Fü wü kpara ka tima la ayia abaya te enga wü kötí. Fü ewü ayia abiti wü kpara te ewü maka ne, wü siti wü kpara, abe kpah te wü züka wü kpara mini. Fü wü kpara asi gbü kambü, de te wüh ngbü ezü e ka karama gbügbü na ne, 'duwa gbe!

¹¹ Fü miri la ayia arí kpa esambü, teka aceka wü ngba ka-ye ne. Fü jijia ayia atí eküte gara kpara biringbö, te to züka bongo te-ye nda de. ¹² Fü engu ai kpara la, amala fefe, gü ba, 'Awuba ni deyí, ah mere baye, te ye le ato züka bongo, te ni to fü ye ne, nda-ye de ne?' Fü jia kpara la ayia avi. Dada te engu ena alügü ngü nda ma. ¹³ Fü miri la amala ngü fü wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü zoro engu, de wü i lölö na, de wü kpakpa na 'buru. Wü za engu, wü gü gbü mbiri sü kpa etanü kpala, de ah ngbü, ah ku gba da enyüma gbü te-ye kpala.' "

¹⁴ Teka ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü wü kpara la, gü ba, "Me ngbü ei wü kpara 'buru de wüh küwa, amba wü kpara te ewü ena akoro kpaka Me, wüh ena adi biri biri. Wüh ena adi 'duwa mene wü kpara, te ewü ena afü maguma wü, ale ngü ka Me de maguma wü biringbö."

*Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü
Marako 12:13-17; Luka 20:20-26*

¹⁵ Fütanga ngü la, fü wü *Farusi ayia abiti te-wü, angbü efi ngü, gü ba, "Ani ena afiti Yesu, de engu mala siti ngü, teka fü ani azoro engu tete, neh baye baye?" ¹⁶ Fü ewü atima wü gara kpara ka-wü, bete wü gara kovo ka Miri Anitípa *Erode, kpaka Yesu.

Fü ewü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, "Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü wü kpara nda-ye 'buru 'dö de, ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. ¹⁷ Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atí fü ani angbü fi bú da ese ngürü ani fü *Kayisara, miri ka wü *Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?"

¹⁸ Amba Yesu, mü wu fingangü ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fü mü ayia amala fü ewü, gü ba, "Wü de wü mürü mani! Wü le afiti ni bala neh teka ne? ¹⁹ Wü za la biri jiasé sela, wü sere fü ani." Fü ewü aza gara jiasé biringbö, ato fefe. ²⁰ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Kuru kpara, bete iri kpara, de eküte jiasé ne, ah de nda da?" ²¹ Fü ewü alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Ah de kuru Miri Kayisara." Yesu gü ba, "Wayi, ah mbi! Te ah de kuru miri la, de yi lügü e ka miri fü miri. De yi lügü nda Me kpah fü Me."

²² Te wü mürü mani la je ngü, de te Yesu lügü fü ewü de bala ne, fü ewü ayia anga. Fü ewü ayia ace Yesu de wü kpara ka-ye sela, anü sü ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di,

teka züzükü gbü kpi

Marako 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Wü gara wü kpara ta ladü esüka wü di engä *Yisaraye, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü *Saduke. Wü kpara la, wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi badi, ah du azükü gbü kpi la nda tîne de.

Gbü sîkpi la, fû wü gara Saduke la ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ²⁴ "Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fû ani gbü *Rîrî ka Me, gü ba, "Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de engä ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri ena adürü.*" ²⁵ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fû gîgina aza würüse, fû ah akpi ace würüse la, o wüh bi ye ake di la de. Fû gara engä ni ye na ayia aza würüse la. ²⁶ Fû ah ayia kpah akpi, o wüh bi ye la de. Fû ebabata engä ni ye na ayia aza würüse la. Fû ngü la amere te-ye bala, te nga ewü lorozi la 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. ²⁷ Fû würüse la adu akpi nda-ye tîne sidi nga ewü 'buru. ²⁸ Te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü wü kpara de lorozi la 'buru, za ta würüse la eyi wara ewü tete!"

²⁹ Fû Yesu adu amala ngü fû wü Saduke la, gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, Me ti azükü wü kpara gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi le aje si-ngü gbü *Ngari Me de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne?" ³⁰ Gbü sîkpi te Me ena azükü wü kpara tete gbü kpi, ngü ka za-te ena adi nda na. Angü, te Me zükü wü kpara eyi gbü kpi la, Me ena adu afü ewü baka wü *malayika ka-ye, fû ewü angbü fi mere badi agbü kpi.

³¹ Amba, Me mala gbü *Ngari ye, teka ngü ka züzükü ka wü kpara gbü kpi, gü neh fe? ³² Me mala ta ngü fû *Müse, gü ba, 'De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.'† Amba gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi ka-wü eyi gügü. Fingangü ka-yi gü ba, Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, 'Wüh de wü vüngüte ka-ni?' Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi."

³³ Dela ngü ta te Yesu mala fû wü Saduke, gü ba, Me ena azükü wü kpara ka-ye, fû ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala. Ta te mere bi wü kpara gbü sü la je ngü la bala, fû ngü la aga gbü jia ewü 'buru afa sü, angü Yesu za ngü gömô wü Saduke eyi.

Dene ngü te Yesu mala teka kpeke Rîrî ka Me

Marako 12:28-34

³⁴ Te wü *Farusi wu, gü ba, Yesu za ngü gömô wü *Saduke eyi ne, fû ewü aci akoro kpaka Yesu. ³⁵ Fû gara mere kpara esüka ewü, te di de *mürü rîrî, adu afi nga gara yitangü, teka are maguma Yesu di. Fû Farusi la ayi-ta Yesu, gü ba, ³⁶ "Mere kpara deyî, nda-ni yitangü kpah ladü. Esüka wü *Rîrî ka Me 'buru, kpeke rîrî, te fa wü bu ye 'buru, neh engu deyî?"

³⁷ Yesu gü ba, "Kpeke rîrî te Me to fû ani, gü ba dene, 'Mü le Mere Me de maguma mü 'buru.

* **22:24** 22:24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Rîrî 25:5-6. † **22:32** 22:32 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 3:6, 15.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru eküküte.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.'‡

38 Dela kpeke Riri te Me to fü ani, te fa wü bu ye 'buru. 39 Gara Riri engu na, gü ba dene, 'Mü le wü bu mü kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.'§ Dela gina wü kpeke Riri ta te Me to fü ani. 40 Wü ngü de 'basu la biti wü si-ngü ta te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo ka Me, ba gbü *Ngari Me ne eyi 'buru, gbü ewü."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Farusi, teka kpeke Riri ka Me.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Kurisito te Me ena atima füh kotö ne Marako 12:35-37; Luka 20:41-44

41 O wü *Farusi ngbü 'buru tete ede Yesu, fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, 42 "Yi ngbü eo jia yi da eci nga *Kurisito, Miri te Me ena atima teka aküwa yi ne. Ah mbi. Fingangü ka-ye gü ba, wüh ena abi engu neh gbü nguwa da?" Wüh gü ba, "Miri la ena adi kundu kundu ye *Mere Miri Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi." 43 Yesu gü ba, "Miri la ena adi baka Davidi fanü? Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

44 'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene!

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri!

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" '*

45 Te Davidi mala, gü ba, 'Engu de Miri ka-ni la,' te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma ngbü emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi ka!"

46 Dela ngü ta te Yesu mala, teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü komö wü *Farusi la agu 'buru agu, wüh du mala gara ngü tine de. Fütanga ngü la, gara kpara te du le aga yiki ake di nda tine ma.

23

Dene ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri

Marako 12:38-39; Luka 11:46-51; 13:34-35; 20:45-47

1 Fütanga ngü la, fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara la 'buru, 2-3 gü ba, "Mene wü *Farusi, te ewü gü ba, ani de wü *mürü riri ne, wüh ngbü nda-wü bü eri wü kpara de *Riri te Me to fü Müse ne, kükürü kükürü bala. Wüh wu Riri di bü kpo, amba wüh mere wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, nda-wü de. Te di bala, ah le fü yi adi eje wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, fü yi angbü emere ereke areke. Amba yi mere e angbü emere mani baka nda-wü la de. Angü wüh ngbü emala fü yi, de yi di emere Riri ka Me, amba nda-wü, wüh le adi emere Riri ka Me de maguma wü 'buru nda-wü de. 4 Wüh ngbü eza wü gara mere bi riri ka-wü, eo kpekpeke füh Riri ka Me, baka mere tiri e, te ewü ngbü eo gbü nzö wü kpara. Amba cu de-ewü bane, wüh mere Riri engu la nda-wü de!

5 Wü mürü riri la, wüh ngbü emere mere bi wü riri ka gele ka-wü la, teka de wü kpara wu ani baka züka wü kpara ka Me. Tekä ngü la, fü ewü angbü eba wü *Ngari Me eküte wü e, angbü ei eraku wü, wü gara gbü

‡ 22:37 22:37 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:5. § 22:39 22:39 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18. * 22:44 22:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 110:1.

wü kpa wü. Fü ewü angbü fi bü eto bongo, te wüh ngbü emere tima ka Me di ne, eküte wü, teka fü wü kpara adi eceka ani ba wü züka kpara ka Me. ⁶ Kpah bala, wüh ngbü ele, de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Tekana ngü la, te ewü koro gbü sü ka karama, anga te ewü ri kpa *esambü ka biti-te la, wüh le 'duwa adi angbü füh züka kpökpö, kpa engagira nü. ⁷ Kpah bala, te ewü maka te-wü de wü kpara te kaje la, wüh le de wüh di egü mandí fü ani, da ecu ngü ani acu, kpah da eí ani, 'Mere kpara.'

⁸⁻¹⁰ Amba de-yi, wü kpara ka-ra, yi mere e ao te-yi, de wü kpara di ecu ngü yi ne de. Yi mere e ale de wüh di ei yi, mere kpara ne, kpah de, angü ma de mere kpara ka-yi 'duwa me-ra. Te di bala, yi 'buru de wü di engana ni. Kpah bala, yi cu 'duwa ngü Me. Yi mere e acu ngü wü kpara füh kotö sene, ao ewü memere baka Wö yi, Me ne, kpah de. Angü Me, te di agbü kpí ne, de Wö yi 'duwa me-ye kpi kpi ye. ¹¹ Te mü le angbü mere kpara esüka wü bu mü la, ah le de mü fü te-mü baka labí, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ¹² Te mü le ao te-mü memere la, Me ena adu ao mü baka labí. Amba te mü o te-mü baka labí la, Me ena adu ao mü mere kpara me-ye."

¹³ Fü Yesu adu afü te-ye, akpo da emala ngü fü wü *mürü riri la, gü ba, "De-yi wü Farusi, te yi gü ba, ani de wü *mürü riri ne, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani, amba yi le to ngari Me, de te ma ngbü emala ne, nda-yi de. Gara *siti ngü ka-yi te fa sü, angü yi ngbü kpah etiri kaje fü wü gara kpara, de wüh mere e, ale to ngü ka Me la kpah de. Te di bala, yi de wü mürü mani!

¹⁴ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü ezi e ka wü würuse wökö gbü mani, ece ewü, eo gbü cinga. Yi ngbü kpah eyi-ta Me, teka mere bi lö-ra, de wü kpara di ecu ngü ani, kpah teka fü ewü adi eceka ani ba kpeke wü kpara. Te di bala, yi ena amaka mere siti kuru te gara afa sü!*

¹⁵ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü endoro gbü wü sü füh kotö ne 'buru, teka agiri kpara te yi ena afü, de ah le ngü ka-ani la, gü ba, ah de zu ngü ka Me. Amba te kpara la du le ngü ka-yi eyi la, fü yi adu angbü eri engu, de mere bi wü siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne. Te di bala, Me ena adu ato mere siti kuru te yi afa sü, angü yi ri engu de siti ngü ka-yi la me-yi!

¹⁶⁻¹⁹ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara. Angü yi ngbü eri wü kpara de ngü ka Me de mani, amba ngü de te yi ngbü eri ewü di la, ah de ngü ka Me nda de. Yi ngbü emala, gü ba, 'Te kpara kina te-ye te iri *Mere Kambü ka Me la, kina kaka la, ti amere engu esiti de.† Kpah bala, te kpara kina te-ye te iri *cangali, te wüh ngbü ecuru la'bi fefeh fü Me ne la, kina la mere engu esiti kpah de.‡ De bala ne töndö ngü ne? Te kpara kina te-ye bala, fü ah adu ace kina ka-ye la, Me ena ato kuru tete ato! Angü wü e la 'buru de kpeke e gbü jia Me. Te ah de Kambü ka Me, bete *diki-se de gbügbü la, anga cangali, te wüh ngbü eto la'bi fü Me fefeh, bete la'bi la, wüh 'buru de kpeke ngü gbü jia Me. ²⁰⁻²¹ Te di bala, te

* **23:14** 23:14 Veresi 14 ne, gbü wü gara buku, wüh ba nda-wü de. † **23:16-19** 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kina te-ye te iri diki-se, de te ewü o kpa esambü ka Me la, ah mere e ace ngü la de, angü kina kaka la ena amere engu esiti.' " ‡ **23:16-19** 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kina te-ye te iri la'bi, de te wüh ngbü ecuru fü Me füh cangali la, engu mere e ace ngü la kpo de, angü kina kaka la ena amere engu esiti.' "

mü kina te-mü te iri Kambü ka Me la, mü ngbü dela ekina te-mü kpah te iri Me. Kpah bala, te mü kina te-mü te iri cangali, te wüh ngbü eto takpa fefeh fü Me ne la, mü ngbü dela kpah ekina te-mü te iri Me. ²² Te mü ngbü ekina te-mü te iri kpi la, mü ngbü dela kpah ekina te-mü te iri Me, angü kpi de kpökpö ka Me.

²³ De-yi wü *mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi kpekpeke teka riri ka gele ka-yi. Baka te yi ngbü eto tari wü e ka-yi 'buru fü Mere Me ereke areke ne, ah esiti de. Amba yi le ato maguma yi fü Me de, teka ne? Yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga kpah de. Kpah bala, yi ngbü ekolo ngü ka wü kpara de mani. Yi ngbü emere ngü bala, teka ne? Dela ngü te siti gbü jia Me fa sü. ²⁴ Yi gü ba, 'Ani ngbü eri wü bu ani,' amba yi wu ngü 'buru 'buru de! Yi ngbü eo fingangü ka-yi mba teka enga ngü cükü'daye, fü yi adu ace memere na ne ka. Yi ngbü baka kpara te gü jia ye bü te enga bükümü cükü'daye gbü ngu te engu le anzö, fü ah ayia aza bükümü asidi. Amba mere siti nzeke ladü gbü ngu la. Fü kpara la adu aza nzeke la, anzö, ami aguvu ye!

²⁵ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü maguma yi baka ndü'ba anga sila, de te yi ngbü ezürü bü küküte ereke areke ne, amba yi zürü gbügbü na nda-yi de. Siti fingangü, de ngü ka zi, bete gümü e sibi emaguma yi fa sü! ²⁶ De-mü, te mü gü ba, ni de *Farusi ne, jia mü ni eyi ani! Ah le fü mü areke maguma mü, teka de wü kpara 'buru wu mü, gü ba, mü zu de kpara ka Me fanü.

²⁷ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi baka wü mbükü te wüh fa de ründü reke areke, amba kpa gbügbü kpala, bü wü biki kpara, te zi eyi azi, te sese ngbü efu afu. ²⁸ Ah teka ngü ka-yi kpah bala. Wü kpara ngbü eceka yi baka züka wü kpara nda-wü bü kükürü, amba kpa emaguma yi, wü mani de wü *siti ngü sibi fa sü!

²⁹ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü esu wu te-yi, da ereke mbükü wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, gü ba, ani ngbü dela ecu ngü ewü. ³⁰ Amba wü kundu yi ngbü mömörö wü mürü dofo la me-wü! Yi ngbü esu wu, gü ba, 'Te ani ena adi ta ladü gbü wü re ka wü kundu ani de kpala la, de bane ani ti ale ngü ka-ewü, te ewü ngbü mömörö wü mürü dofo la, nda-ani de.' ³¹ Amba ngü ka-yi de te yi ngbü emere la, ah kpah baka nda wü kundu yi, angü yi le amörö ra, kpah baka te wü kundu yi mörö wü mürü dofo la. Tekane de, angü yi le aje ngü ka-ra, te ma ngbü eri yi di ne, nda-yi kpah de. ³² Ngü ma! Ah le de yi mere siti ngü la emere bala eküte ra, angü maguma yi ngbü fi bü enzu, baka nda wü kundu yi!

³³ Yi de siti wü kpara baka wü kpürü! Yi ngbü fi bü da emömörö wü kpara! Yi ena aküwa neh baye baye? Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te yi, te gara. ³⁴ Amba fanü fanü, Me le ta eyi fü yi aküwa. Te di bala, fü Me amala, gü ba, ni ena atima wü mürü dofo kpaka yi, kpah de wü kpeke kpara, te ewü ena arı yi de ngari ni, Me, teka fü yi afü maguma yi, adu kpaka ni. Amba wüh ena arı yi de ngü la bala ma! Yi ti ale ngü ka-ewü la nda-yi de! Yi ena abere gara ewü, amörö füh *rü gbegete. Fü yi asüma gara ewü gbü jia wü kpara 'buru. Yi ena aliki kpah gara ewü gbü wü mere köti ka-yi asidi. ³⁵⁻³⁶ Te di bala, Me ena ato mere kuru te yi teka ngü la. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ah le de yi ceka 'be!

Ah kpo te kpi ka Abele, gina kpara ta te wüh mörö füh kotö ne,[§] akoro te kpi ka Zakariya, ta te wüh mörö etambasü *Mere Kambü ka Me ne,* liya ka ngüte wü kpara ka Me la 'buru ena adi gbü nzö yi, angü yi le ngü ka-ra de."

³⁷ Fü Yesu adu angbü de mere cinga, gü ba, "Ööö! Yi ceka la mere cinga te ena amaka wü kpara ka Yerüsalema ne te gara! Angü wüh ngbü emömörö wü mürü dofo, te Me ngbü etima fü ewü ne 'buru amörö asidi. Ma ngbü ta ele abiti wü di enga *Yisarayeale 'buru, teka aküwa ewü, baka yi-ngü te ngbü ebiti wü di enga ye, esa mbula ye, amba wüh le nda-wü de!³⁸ Te di bala, Me ti ale ngü ka-ewü kpah de! Ah ena ayia ka-ye ace mere Kambü ka-ewü, ka Me, agbü Yerüsalema de kpala. Fü wü vügü akoro, amümürü mere Kambü la, de mere köti ka-ewü 'buru, te gara. ³⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Wüh ti awu ra tine de, zalü te ewü ena afü maguma wü, adu ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü."

Dela ngü ta te Yesu mala teka mere kuru, te Me ena ato te wü di enga *Yisarayeale ne.

24

*Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara
Marako 13:1-13; Luka 21:5-19*

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü enü ka-wü. Fü wü *kpara kaka arü amala ngü fefe na, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne. Wüh ji engu kpekpeke, reke areke!" ² Yesu gü ba, "Yi mere e afi, gü ba, Mere Kambü ka Me la ka-ye kpekpeke ne, de. Angü, ma mala fü yi dene zu ngü, te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru kötö. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye sela, ena adi ma." ³ Fü wü Yesu ayia ace sü la, anü alí angbü ka-wü kpa füh da de iri ye Olive ne.

Te wüh koro kpala, fü wü kpara kaka ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, mba ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, 'Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la asidi.' Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Ah ena adi gbü *adu sikipi, te ye ena adu akoro, angbü ba mere miri füh kotö ne? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fü ani, gü ba, sikipi la koro eyi gbamari, ah de ne ngü ne?"

⁴ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afti yi. ⁵ Kükürü de, angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afti wü bu wü, gü ba, 'Ani me-ani de mere miri, te Me tima teka aküwa wü kpara.' Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba nda-yi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁶⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o adu sikipi la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia ati de gü, gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpiri tala ena ati gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te wüh ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sikipi koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere würüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

§ 23:35-36 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Abele gbü Gina Ngü 4:8. * 23:35-36 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Zakariya gbü buku ka 2 Ngangü 24:20-22.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü kpara füh kotö ne 'buru ena angbü ekpü yi akpü teka ngü ka-ra. Wüh ena azoro wü gara yi, ato fü wü miri, ato cinga te ewü. Fü ewü amömörö kpah wü gara yi. ¹⁰ Gbü wü sikipi engu la, mere bi wü kpara ka-ra ena ace ngü ka-ra. Gara ewü ena akpo da ekpü yi. Kpah bala, wü gara ena angbü da egü tamu yi fü wü vügü. ¹¹ Mere bi wü mürü wu ena akoro teka afiti wü kpara ka Me, gü ba, 'Ani de wü *mürü dofo ka Me.' Fü mere bi wü kpara ale ngü ka-ewü. ¹² Wü kpara ena akpo kpah angbü emere bi wü *siti ngü, gbü wü sü füh kotö ne 'buru. Tekä ngü la, mere bi wü kpara ena ace ngü ka-ra. ¹³ Amba te mü tüka te-mü, alala gbü ngü ka-ra, akoro di gbü *adu sikipi la, Me ena aküwa mü aküwa fi mere badi.

¹⁴ Amba ah le de yi mala ngari ra fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, de wüh fü maguma wü, o ra du koro la de."

Dene ngü te Yesu mala teka mere cinga,

te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara

Marako 13:14-20; Luka 21:20-23

¹⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, "Fanü fanü sirimbi ladü, te ena agü tamu sikipi la fü yi. Angü gara vügü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü, da emere wü gara lara ngü kpa esa Mere Kambü ka Me la, gegege ba e te *mürü dofo de iri ye Danyele ba ta gügü gbü *Ngari Me ne."* Dela ngü te Yesu lügü fü wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sikipi, te ewü ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na ne. De-mü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fü mü ao fingangü ka-mü, teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.

¹⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Te yi wu sirimbi la eyi la, yi mere e angbü gbü *Yudaya de! Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümba, agbü gü! ¹⁷ Kpah bala, te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu ari kpa esambü, akö wü e ka-mü tüne de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁸ Te siti ngü la koro maka mü, da esö e ka-mü kpa gbü yi la, mü mere e adu kpa eköti, ato züka bongo te mü kpah de. Mü kpe 'duwa akpe.

¹⁹ Gbü wü sikipi la, mere siti cinga ena amere wü würüse, te ewü ena adi de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü ena adi de wü vürü jaji eküte wü ne. Dela ne cinga ne! Cinga la ena afa wü gara cinga füh kotö ne 'buru. ²⁰ Ah le fü yi adi eku gba fü Me, teka de siti ngü la mere e akoro gbü *sikipi ka Me de, angü wüh ena ani wü möngiti 'baranga 'buru ani. Anga ngü la mere e amere te-ye gbü bigü kpah de, angü agö bete zü ena amere yi esiti, te yi ena akpe la. ²¹ Kü baka te Me mere kotö ne, mere cinga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cinga te ena akoro baka engu la fütanganga na, ah ena adi kpah ma. ²² Fü Me adu afi nga wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sikipi la mba cogbo, teka ngü ka wü kpara ka-ni la, angü wüh ena akpl.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa te gara, esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Marako 13:21-27; Luka 21:25-28

²³⁻²⁴ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wü sikipi la, wü mürü wu ena akoro, adi efiti wü bu wü. Gara ena agü ba,

* **24:15** 24:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Danyele 9:27; 11:31; 12:11.

'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wü.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fü wü kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wü ngü ka talara, te ena afiti wü kpara 'buru. Wüh ena agiri kphaj kaje teka afiti cu yi, wü kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi 'be, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fü yi, gü ba, 'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kphaj de. ²⁵ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fü yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fü yi amba jia yi amba, angü wü mürü wu la ena afiti yi. ²⁶ Te di bala, te wüh mala fü yi, gü ba, 'Yi ceka la! Miri te Me tima ne koro eyi! Engu ladü agbü gü kpala,' yi mere e anü kpala nda-yi de. Kphaj bala, te wüh gü ba, 'Miri la wo te-ye eyi kpakine la,' yi mere e ale ngü la nda-yi kphaj de. ²⁷ Kükürü de, angü dudu ka-ra, *Ye kpara ka Kpi, wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne, ena aci awu ngü la te nga wü 'buru. Angü ah ena adi baka ülele te ngbü eü, da elofö sü. Dudu ka-ra ena adi bala, ah ti awo te-ye de! ²⁸ Angü wü kpara 'buru ena awu ngü la. Ah ena adi baka sü te kö nü di ladü tete, fü wü nügünü, de wü gara wü lu, abiti te-wü 'buru füh kö nü la. ²⁹ Fütanga ngü la, gara wü ngü ena ayia kphaj amere te-wü kere, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpi. Angü kokpi, de wü e kpa tikpi 'buru, ena akpo da eyiki. Wü küfara ena akpo kphaj da egügürü. Ra ena afü te-ye baka biti. Fe ti adu asü kphaj de.'†

³⁰ Fütanga ngü la, de-ra Ye Kpara ka Kpi, fü ra adu tine akoro. Wü kpara 'buru ena aci da eku gba ka cürü, angü wüh ena awu ra agbü kpi kpala, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fü ewü aci 'buru acu ngü ra. ³¹ Kono ena awü, fü wü kpara aje 'buru. Fü ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wü kpara ka-ra, te ma fe ewü ne. Wüh ena abiti ewü edebu wü sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fü a angbü tundu de ewü fi mere badi."

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Marako 13:28-31; Luka 21:29-33

³² Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra ena adi baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü, te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ³³ Kphaj bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sikipi ka dudu ka-ra la koro eyi gbamari.

³⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³⁵ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpi, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

nih reke te-nih nzo, teka dudu ka-ni

Marako 13:32-37; Luka 12:41-48; 17:26-30, 34-36; 21:34-36

³⁶ Fü Yesu adu kphaj, amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi le ayi-ta ra, gü ba, sikipi, te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü

† 24:29 24:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 13:10; 34:4.

ngü fū yi, gü ba, sīkpī la, kpara biringbö, te wu ngü kaka, nda ma. Wü *malayika agbü kpī, wüh wu kphah de. De-ra, te ma di de Ye Me ne, ma wu kphah de. 'Duwa Wüba Me wu ngü teka sīkpī la duu me-ye. ³⁷ Te di bala, ah le de yi reke te-yi ngbü nzo, angü sīkpī ka dudu ka-ra ena adi baka ngü, ta te mere te-ye gbü re ka mere kundu nih *Nüwa ne. ³⁸⁻³⁹ Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzöngö wü fi ka-wü, kphah da eza te-wü, wüh tī afi ngü ka Me nda-wü kphah de. Ma ena adu akoro, agüka ewü gbü ngü ka-ewü la, kphah ba e ta te mere agö güka wü kpara gbü sīkpī, te Nüwa ri tete gbü *zabu, fū mere ngu la amörö ewü 'buru ne.

⁴⁰ Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü. Gbü sīkpī te ma ena adu akoro tete, te wü kpara 'basu ngbü emere tima agbü yi la, ma ena aküwa mene kpara te le ngü ka-ra eyi. Fū ra ace mene kpara te le ngü ka-ra de ne. ⁴¹ Te wü würüse 'basu ngbü eyö zu ka-wü tundu gbü sü biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi. Fū ra ace kphah mene te le ngü ka-ra de ne. ⁴² Te di bala, de yi reke te-yi, yi ngbü nzo, angü yi wu sīkpī, de te Miri ka-yi ena adu akoro tete na ne, nda-yi de.

⁴³ Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Angü te mürü köti ena awu ta kpo, gü ba, 'Mürü zi ena akoro gbü biti ne, teka azi wü e ka-ni la,' de bane, ah tī ara nda de. Ah ena angbü ta eci sü, teka afete mürü zi la, aliki, angü mürü zi la ena arī kpa esambü, azi wü e ka-ni. ⁴⁴ Tekā ngü la, ma ngbü emala ngü ne fū yi kpekpeke, gü ba, ah le fū yi adi eci sü, angbü kphah nzo, angü sīkpī ka-ra, *Ye Kpara ka Kpī, te ma ena adu akoro tete ne, yi wu nda-yi de."

⁴⁵ Fū Yesu adu kphah amala gara mani fū ewü, gü ba, "Te mü ena adi de mere kpara ka tima gbü nzö wü bu mü la, ah le fū mü amere tima ka-mü mbi mbi mbi. Te mere kpara ka-mü yia nū agbü gara sü nengete la, ah le de mü mere wü ngü 'buru te engu ce, o esaka mü, da egafa zü-e fū wü bu mü, kphah ba e te engu mala fū mü ne, reke areke. ⁴⁶ Angü te mere kpara ka-mü du maka mü, da emere wü ngü la 'buru mbi mbi mbi la, ngü la ena ato mere tadu fū mü. ⁴⁷ Ma ngbü emala fū mü dene zu ngü. Mere kpara ka-mü ena ace wü ngü ka-ye 'buru esaka mü. Fū ah ao mü ba mere kpara, te ena angbü eceka kpī fütanga wü e ka-ye 'buru. ⁴⁸ Anga te mü fi emaguma mü, gü ba, 'Mere kpara ka-ni tī adu akoro kere nda de,' ⁴⁹ fū mü angbü ka-mü bü tündü, da emimiki wü bu mü, efi ka-mü bü nzö nga mü, fū mü angbü ka-mü bü da ezüfa wü e, da enzö wü fi, eküküya di la, ⁵⁰ de-ra mere kpara ka-mü, ma ena adu akoro gbü sīkpī te mü wu de, fū ra amaka mü gbü iri-to. ⁵¹ Te di bala, ma ena aza mü, ato esüka siti wü kpara, de wü mürü mani. Fū ra ato mere siti kuru te yi. Fū yi angbü da enyüma gbü te yi de ewü, de mere cinga kpala!"

25

Dene kphah gara mani te Yesu mala, teka ngü ka dudu ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fū Yesu adu kphah amala gara mani fū ewü, gü ba, "Sīkpī ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpī, ena adi baka ngü te mere te-ye fū wü jaji würüse nzükpa, ta te ewü reke te-wü, eci nga komoko, te le akoro aza kiri wü. Fū ewü ayia aza wü lamba ka-wü, asiya. Fū ewü ayia anü gbü biti la, kpa gba kiri wü, te komoko le aza ne. Fū ewü angbü kpala da eci nga komoko la. ²⁻⁴ Wü gara jaji würüse de 'buruve ne, wüh de kpeke wü kpara. Fū ewü aza kphah gara mü-wa ka-wü gbü kölökö, anü di mini. Amba wü gara ewü de 'buruve ne, wüh ka-wü de töndö wü kpara, wüh

za gara mü-wa nda-wü de. ⁵ Amba komoko ne, mü koro nda-mü kere de. Teka ngü la, fü wü jaji würüse nzükpa ne, ayia andiri, ati 'buru de ra.

⁶ Ah te enü akoro etü biti la, fü komoko la ayia akoro, agüka wü kpara 'buru agüka. Fü ewü ayia aje ri wü kpara da emi koko, de wü rere kpa tikpi, gü ba, 'Wayi! Komoko te le akoro aza tangbase ka-ani ne, koro eyi! Wü za lamba ka-wü eza, de wü koro kere! Teka de ani nü, maka te-ani de ewü, kpa te kaje kpala!' ⁷ Fü wü jaji würüse de nzükpa ne ayia atiti, azükü gbü ra, amaka wü lamba ka-wü 'buru nuuu! Fü ewü ayia sela, akpo da ee ku lamba ka-wü, amba mü-wa nza eyi! ⁸ Fü mene töndö ewü de 'buruve ne, amala ngü fü wü bu wü, gü ba, 'Akooo, wü di enga ni ani, wü le mba ta-ngü te ani de mü-wa, angü nda-ani nza eyi!' ⁹ Fü mene wü jaji würüse de 'buruve, te jia ewü mba amba ne, ayia alügü ngü fü wü bu wü la, gü ba, 'Du mü-wa ka-ani mba cükü daye. Ah ti ati tungü ani 'buru nda de. Wü kpe kere, wü se nda-wü.' ¹⁰ Fü töndö wü jaji würüse la akpe anü teka ase mü-wa. Fü wati ye kiri ewü ne ayia akoro fütanga ewü la. Fü wü mene kpeke ewü, te ewü di nzo ne, ayia anü, amaka te-wü de wü komoko la. Fü ewü ayia ati de lamba ka-wü engagira nü, anü de wü komoko la agba ka. Fü komoko la aza ewü, arı di kpa esambü, de te wüh reke teka karama la, ani mö nga wü gö gö gö!

¹¹ Fütanga ngü la mba cükü daye, fü mene töndö ewü ne adu akoro, arü emöngiti, da ei i, gü ba, 'Mere kpara! Mere kpara! Ye ü möngiti fü ani ke!' ¹² Fü komoko la alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Wü neh wü da? Ni wu wü nda-ni de! Ni ti adu aü möngiti ka-ni kpa de!' "

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye kpekpeke, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, de yi reke te-yi, nghü nzo! Angü yi ti awu sikpi, anga lö-ra, de te ma ena adu akoro tete na ne, nda-yi de."

Dene mani te Yesu mala, teka wü kpara ka tima bata

¹⁴ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpa amala gara mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Sikpi ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ena adi kpa baka ngü, te mere te-ye fü wü kpara ka tima ka gara komoko, te yia nü nengete, agbü gara sü. Te komoko la yia enü tete, fü ah ai wü kpara ka tima ka-ye, ato jiase esaka ewü biri biri 'buru, de wüh mere tima di, teka fü jiase la aga.

¹⁵ Fü engu ato jiase fü gina kpara baka kama 'buruve. Fü ah ato jiase fü e'ba'basu kpara, baka kama 'basu. Fü ah ato nda eabata kpara, kama biri. Ah ngbü ye süka jiase la fü ewü bala, te nga wazi ewü gbü tima. Fü ah ayia anü sü ka-ye agbü gara sü.

¹⁶ Fü mene kpara te maka jiase kama 'buruve ne, fü ah anü amere tima de jiase la. Fü ah ayia amaka gara fefeh na kpa kama 'buruve. ¹⁷ Fü e'ba'basu kpara, te maka nda-ye kama 'basu ne, anü, amere kpa bala. Fü ah ayia amaka kpa gara fefeh na kama 'basu. ¹⁸ Fü kiri ewü, de te maka nda-ye jiase ngbee kama biri ne, ayia anü, aji du, aza jiase, de te mere kpara to fefe la, ati gbügbü.

¹⁹ Fü mere kpara ka-ewü la ayia ayiri kpala baaala. Fü engu alügü nga ye adu akoro agba ye. Fü ah ayia ai wü kpara ka tima ka-ye, teka aceka jiase ka-ye, de te engu to esaka ewü ne. ²⁰ Fü mene kpara, ta te maka jiase kama 'buruve ne, ayia akoro engagira mere kpara ka-ye la, agü ba, 'Mere kpara deyı, ye to ta jiase fü ni kama 'buruve. Ye ceka la, titine ni maka gara kpa eyi fefeh na, kama 'buruve. Te di bala, wü jiase ka-ye eyi 'buru kutu biri dene.' ²¹ Fü mere kpara kaka-na, angbü de tadu. Fü ah agbo nga iri na, agü ba, 'Wayi! Dela züka ngü! Ye de kpeke kpara! Ni to ta enga

tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wū ngū ka-ni esaka ye, fū ni ao ye mere kpara gbū tima ka-ni. Ye koro ekoro, de ani ngbū te sū biringbō tundu ake ye, de mere tadu.'

²² Fütanga ngū la, fū e'ba'basu kpara ayia kpah, akoro, agū ba, 'Mere kpara, ye to ta jiasē fū ni, kama 'basu. Ye ceka la, tütine ni maka gara kpah eyi fefeh na, kama 'basu. Te di bala, wū jiasē ka-ye eyi 'buru kama bala dene.' ²³ Fū mere kpara kaka angbū kpah de tadu. Fū ah agbo kpah nga īrī na, agū ba, 'Wayi! Dela zūka ngū!' Ye kpah de kpeke kpara! Ni to ta engā tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wū ngū ka-ni esaka ye. Fū ni ao ye mere kpara gbū tima ka-ni. Ye koro ekoro, de ani ngbū te sū biringbō tundu ake ye, de mere tadu.'

²⁴⁻²⁵ Fū mene kpara, ta te nda-ka jiasē di ngbee kama biri ne, adu akoro sidi nga wū bu ye la, amala fū mere kpara ka-ye la, gū ba, 'Wayi, mere kpara, ye ceka la, jiasē ka-ye ta te ye to fū ni ne, ah dene. Ni kpe cūrū ye, angū ni wu eyi, gū ba, ye de kpeke kpara. Te ye ru e de la, ye ngbū ka-ye fī bū emaka e. Teka ngū la, fū ni aza jiasē ka-ye la, awo gbū tō. Ah dene.' ²⁶⁻²⁷ Fū ngū la asiti te mere kpara kaka la. Fū ah amala ngū fefe, gū ba, 'Ye de siti kpara! Ye kpah de mūrū tōndō! Te ye ena awu ta kpo, gū ba, ni de kpeke kpara, te ni ngbū emaka wū e gbū wazi ka-ni la, ye za ta jiasē ka-ni la, ao kpaka wū kpara, te ewū ngbū eceka kpī fütanga jiasē ne, de, neh teka ne? Baka te ni du ne, de bane ni ena amaka jiasē ka-ni la, de gara na fūh ye.'

²⁸ Fū mere kpara la adu afū te-ye, amala ngū fū wū gara kpara ka tima ka-ye, gū ba, 'Wū za jiasē de kama biri la esasaka asidi, de wū to fū mene kpara, te nda-ka di kutu biri ne. ²⁹ Angū mene kpara te mere tima kpekpeke, fū ah amaka mere bi e, wūh ena aza kpah gara wū e, ato fefe. Amba mene kpara te mere tima mbi mbi de, mba engā e te di esasaka, wūh ena aza esasaka asidi. ³⁰ Amba teka ngū ka komoko ne, engu de tōndō kpara! Wū za engu, wū gū agbū mbiri sū, de ah ngbū, ah ku gba, da enyūma gbū te ye de mere cinga kpala.' "

Dela ngū te Yesu mala teka wū kpara ka-ye, de wūh ngbū kpekpeke, da eo to wū, teka tima te ni to fū ewū ne, de wūh di emere de wazi wū 'buru, zalū koro gbū sīkpī, te ni ena adu akoro tete.

Dene ngū te Yesu mala teka ngū ka wū kpara,

te engu ena akolo gbū adu sīkpī

³¹ Fū Yesu adu kpah amala gara ngū fū wū kpara ka-ye la, gū ba, "Gbū *adu sīkpī, de-ra, *Ye Kpara ka Kpī, ma ena adu akoro de mere wazi, de wū *malayika ka-ra mini. Fū ra angbū fūh kpōkpō ka-ra, teka akolo liya ka wū kpara fūh kotō ne 'buru. ³² Fū wū malayika la abiti wū kpara fūh kotō ne 'buru engagira ra. Fū ra adu aye sūka ngū ka-ewū, baka e te kpara ngbū eye sūka wū kambiliki ka-ye de wū meme. ³³ Mene zūka wū kpara, te ewū di ba wū kambiliki ne, ma ena aza ewū, ao gbū kokpa ka-ra. Amba mene siti ewū, te ewū di baka wū meme ne, ma ena ao ewū gbū kamisū ka-ra.

³⁴ Fū ra adu amala fū zūka wū kpara, te ewū di gbū kokpa ka-ra ne, gū ba, 'De-wū, wū de wū kpara te Wūba, Me, kūwa wū eyi. Wū koro ekoro akine, de a ngbū de mere tadu gbū zūka sū ka Me, ta te engu reke ce o fū wū gūgū, o engu mere kotō ne la de ne. ³⁵ Angū wū ngbū ta ele ta-ngū te ra, o ra ngbū de wū fūh kotō ne. Wū to ta e-mazū fere, o tala ngbū emere ra. Wū to ta ngu fere, o gūmū ngu ngbū emere ra. Ma ngbū ta ekolo sū

te kaje ba ganzi kpara, fü wü aza ra ngba tete agba wü. ³⁶ Ma ngbü ta ngirimu, fü wü ato bongo fere. Ta te ma ngbü eke tete, fü wü akoro ta aceka ra, ale ta-ngü te ra. Ta te ma ngbü agbü ku, fü wü akoro aceka ra, ale kpah ta-ngü te ra.'

³⁷ Te züka wü kpara la ena aje ngü la bala, wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ye te tala ngbü emere ye, fü ani ato zü-e fü ye, neh elaye? Gümü ngu ngbü ta emere ye, fü ani ato ngu fü ye anzö, neh elaye?' ³⁸ Ye koro ta baka ganzi kpara, fü ani aza ye ngba tete agba ani, neh elaye? Ye ngbü ngirimu, fü ani ato bongo fü ye, neh elaye?' ³⁹ Ye ngbü ta eke, anga wüh zoro ta ye gbü ku, fü ani anü aceka ye, ale ta-ngü te-ye, dela neh elaye? Ani wu ngü la nda-ani de.' ⁴⁰ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü. Wü ngü ta 'buru, te wü ngbü mere fü wü mürü cinga de kpakine ne, wü ngbü mere dela 'buru fere. Angü wü mürü cinga la de wü di engä wüna!'

⁴¹ Fütanga ngü la, ma ena adu afü te-ra, amala ngü fü siti wü kpara, de te ewü di gbü kamisü ka-ra ne, agü ba, 'De-wü deyi, wü de siti wü kpara! Ma le ngü ka-wü de! Wü yia gbü jia ra sela asidi! Wüh ena aza wü, asö agbü mere wa, te wüh deke teka *Satana de wü kpara ka-ye. Wü ena angbü kpala fi mere badi! ⁴² Kükürü de, angü wü le ta-ngü te ra ta de. Tala ngbü ta emere ra, wü le ato zü-e fere de. Ma ngbü ta ekpi gümü ngu, wü le ato ngu fere kpah de. ⁴³ Ma koro ta agba wü baka ganzi kpara, wü le aza ra ngba gba wü de. Ma ngbü ta engbü ngirimu, wü le ato bongo fere de. Ma ngbü ta eke ake, wü le ale ta-ngü eküte ra kpah de. Wüh zoro ra ta, gü agbü ku, wü le anü aceka ra kpah de.'

⁴⁴ Wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ta ye de tala te ye neh elaye? Ta te gümü ngu ngbü emere ye ne, ani wu ye nda-ani ta de. Ye ngbü ta enü te kaje, neh elaye? Ye ngbü ta ngirimu, anga eke ake, neh elaye? Wüh zoro ye gbü ku ta elaye, fü ani ace ta kpo da ele ta-ngü te ye ne?' ⁴⁵ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü! Gbü wü sikipi ta te wü ngbü engbü de wü bu wü kpa fuh kotö kpakine ne, wü le adi ele ta-ngü te wü mürü cinga de. Te di bala, wü ngü de te wü le amere fü wü bu wü de ne, wü ce dela da emere cu fere. Angü wü mürü cinga la de wü di engä wüna!'

⁴⁶ Teka ngü la, wüh ena aza siti wü kpara la, agü ewü agbü mere du ka wa, fi mere badi. Amba teka züka wü kpara ne, wüh ena aküwa ka-wü agbü sü ka Me fi mere badi."

Dela wü ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teka adu sikipi, te engu ena adu akoro tete ba Mere Miri.

26

Dene ngü ta te wü mere kpara ka wü Yisaraye

*ngbü egiri kaje te ani ena amörö Yesu tete
Marako 14:1-2; Luka 22:1-2*

¹ Te Yesu ri wü kpara ka-ye de ngü la nza tete, fü engu adu amala gara ngü ka cinga fü ewü, gü ba, ² "Yi wu eyi, gü ba, *Karama ka Pasika ena ati

fütanga sīkpī 'basu?*' Gbū sīkpī ka karama la, wū vūgū ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpī, ato fū wū miri ka *Rūma, teka fū ewū abere ra, amörö fūh *rū gbegete."

³ Gbū wū sīkpī la, baka te Yesu ngbū erī wū kpara ka-ye, fū mere kpara fūh kpōkpō ka wū mere *kovo, de irī ye Kayafa ne, ayia kphā āi wū angbe cōgbōrō kpara ka wū *Yisarayeले 'buru, abiti agba ye. ⁴ Fū ewū akpo angbū egirī kaje, te ani ena azoro Yesu tete gbū zi, amörö. ⁵ Wūh gū ba, "Ani ceka 'be, angū mere bi wū kpara biti te-wū eyi gbū Yerūsalema sene, teka amere mere karama ka Pasika ne. Te ani zoro Yesu gbū jia ewū la, wūh ena aci 'buru de gū ekūte ani! Te di bala, ani girī kaje, de ani zoro engu gbū zi."

*Dene ngū te gara wūrūse tōkō zūka se-mū di gbū nzō Yesu
Marako 14:3-9; Yūwane 12:1-8*

⁶ Ta gbū wū sīkpī la, wū Yesu ngbū ta engbū ka-wū agbū Betaniya, agba gara komoko de irī ye Simūna, ta te di de *jiakō te ye ne. ⁷ Fū gara wūrūse akoro amaka ewū, te ewū ngbū da ezū e kpala. Wūrūse la koro de zūka *se-mū gbū engā kōlōkō, te ewū ngbū ese de mere bi jiase.† Fū wūrūse la ayia atōkō se-mū la 'buru gbū nzō Yesu.

⁸ Te wū *kpara ka Yesu wu ngū te wūrūse la mere bala ne, fū ngū la asiti ekūte ewū. Fū ewū angbū emala ngū esūka wū, gū ba, "Arape! Wūh ngbū esiti mere bi jiase de bala, neh kū teka ne? Ah za zūka e la, etōkō kōtō bū kükürü kükürü bala! Dela zūka ngū? ⁹ Ah le ta de wūh za zūka se-mū la, cīnzī de mere bi jiase, teka ale ta-ngū di ekūte wū mūrū cīnga."

¹⁰ Amba Yesu wu fīngangū ka wū kpara ka-ye la eyi. Teka ngū la, fū ah ayia amala ngū fū ewū, gū ba, "Yi ngbū ekpūlū wūrūse ne, teka ne? Yi ce engu ace! Ngū de te engu mere, te engu tōkō se-mū di gbū nzō ra ne, ah de mere zūka ngū gbū jia ra. ¹¹ Angū te yi le ale ta-ngū te wū mūrū cīnga la, yi tī eyi amere ngū la gbū wū gara sīkpī, angū mere bi wū mūrū cīnga ladū fūh kotō ne. Amba nda-ra, du sīkpī ka-ra fūh kotō ne mba cūkū'daye. ¹² Wūrūse ne tōkō se-mū ne gbū nzō ra, baka e te wūh ngbū emoko se-mū ekūte kōvō. Kükürü de, angū sīkpī ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. ¹³ Ma ngbū emala fū yi dene zu ngū. Gbū wū sū 'buru, te wūh ena angbū emala ngari ra tete, fū wū kpara fūh kotō ne, wūh ena angbū efi nga wūrūse ne, kphā da emala nga ngū de te engu mere ne."

*Dene ngū te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fū wū vūgū
Marako 14:10-11; Luka 22:3-6*

¹⁴ Fütanga ngū la, fū *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esūka wū *kpara ka Yesu nzūkpa de fūh ye 'basu ne, ayia anū akoro kpaka wū mere *kovo ka wū Yisarayeले, ¹⁵ amala ngū fū ewū, gū ba, "Ni le eyi ato Yesu fū wū. Te di bala, wū ena ato fū ni neh ene?" Te wū mere kpara la je ngū la bala, fū ngū la areke te ewū. Fū ewū ayia 'duwa atanga jiase teke biri de fūh ye nzūkpa, ato fū Keriyota. ¹⁶ Te di bala, ah kpo bū gbū lō-ra engu la, fū Keriyota akpo angbū egirī kaje, te ni ena agū tamu Yesu tete fū wū kpara la.

*Dene ngū ka Yesu te zū Karama ka Pasika de wū kpara ka-ye
Marako 14:12-26; Luka 22:7-23*

* 26:2 26:2 Mū ena amaka si-ngū ka Pasika la gbū buku ka Gogo ka wū Yisarayeले 12. Mū tī kphā amaka si-ngū la gbū "Si wū gara kpeke ngū te di gbū Ngari Me ne." † 26:7 26:7 Wūh o ta se-mū la gbū engā kōlōkō, te wūh mere gbū gara e de irī ye alabasita.

17 Te sikipi ka *Karama ka Pasika‡ koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu ayia amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyi, ani ena azü nda-ani karama ne, neh kaye? Ye mala emala fü ani, de ani nü teka areke sü engu na.” 18 Fü Yesu alüğü ngü fü ewü, gü ba, “Wü nü enü agbü Yerüsalema, kpa gba gara kpara kpala, de wü mala ngü fefe, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani tima ani kpaka ye, amala ngü fü ye, de ye to sü fü ni, teka fü ani akoro, azü karama ka Pasika de wü kpara ka-ni gbügbü, angü sikipi ka-ni koro eyi ghamari.’ ”

19 Fü wü kpara la ayia anü, amere wü ngü la kpah 'buru, baka te Yesu mala fü ewü ne. Fü ewü ayia areke zü-e ka Karama ka Pasika la 'buru kpa gba komoko la.

20 Etamurago la, fü wü Yesu ayia akoro, angbü kötö, akpo da ezü karama la de wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. 21 Te wüh ngbü ezü e la tete, fü Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gara kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vüğü.” 22 Te wüh je ngü la bala, fü ngü la ato mere cinga emaguma ewü. Fü ewü akpo da eyi-ta Yesu te nga wü biri biri, gü ba dene, “Mere kpara, ah de ni? Ni ena ato ye me-ni?” 23 Fü Yesu alüğü ngü fü ewü, gü ba, “Ah de mene kpara, te a ngbü ezü e ake di tundu gbü gada biringbö ne. Ah ena ato ra fü wü vüğü me-ye. 24 De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ngü ka kpi ka-ra ti ka-ye kpini, de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me ne. Amba mere cinga ena adi fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vüğü ne, angü Me ena ato mere kuru tete. Ah reke ta pe, te wüh ena abi engu nda-wü de.”

25 Te Yesu mala ngü la bala, fü *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vüğü ne, adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah ena adi de-ra?” Fü Yesu alüğü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbüri bala, mü mala eyi dela!”

26 Fütanga ngü te Yesu mala la, fü ewü adu angbü fi da ezü e ka-wü. Baka te ewü du ngbü ezü e ka-wü la, fü Yesu ayia akpo da emere gara ngü. Fü ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, akukuru tütü. Fü ah ayia agafa fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Dene küte ra. Yi za eza, de yi zü.”

27 Fütanga ambata la, fü engu adu aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye. Fü ah adu agbo nga iri Me fefeh na, ayia ato fü ewü, gü ba, “Yi za ngu vinü ne, yi nzö te nga yi 'buru, 28 angü ah de *ngüte ra. Yi nzö ba e, te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke ngü ezengba wü kpara de wü Me, teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-ewü. 29 Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sikipi te Me ena ao ra Mere Miri tete na.”

30 Te wüh zü karama la nza tete, fü ewü ayia abi ci ka Me.§ Fü ewü ayia ace sü la, anü sü ka-wü agbü sü te ewü ngbü ei, gü ba, Getesemane, te di esangü da de iri ye Olive ne.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

Marako 14:27-31; Luka 22:31-34; Yüwane 13:36-38

31 Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü tete agbü Getesemane, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Enatikine, gbü biti ne, yi ena akpe abaya 'buru ka cürü, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me,

‡ 26:17 26:17 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.” § 26:30 26:30 Ci ka Me te ewü bi la, ah de ci te wü di engu Yisaraye ngbü ebi te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la.

gü ba, 'Wüh ena amörö kpapa, de te ngbü eceka kpi fütanga wü kambiliki ne, fü wü kambiliki la adu abaya ka-wü 'buru.'* 32 Ngü ma! Te ma zükü gbü kpi eyi la, ma ena anü sü agbü *Galilaya fi me-ra. Fü yi adu anü amaka ra kpala."

33 Fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Ni ti akpe nda-ni kü de! Ngü ma, te wü bu ni kpe 'buru la, ni ti ace nga ye nda-ni kü de." 34 Yesu gü ba, "Ö'ö, Petero enga wüna, mü mala ngbü mbi ne, amba ngü te ma ngbü emala dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mi koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' " 35 Fü Petero adu kpa amala ngü la kpekpeke, gü ba, "Ma ti acere nga ra kü de! Ngü ma, te ah kpa bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cürü de!" Fü gara wü *kpapa ka Yesu ayia amala kpa 'buru bala.

Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane
Marako 14:32-42; Luka 22:39-46

36 Fütanga ngü la, fü wü Yesu anü akoro agbü Getesemane. Te wüh koro kpala, fü engu amala ngü fü wü kpapa ka-ye, gü ba, "De-wü deyü, wü ngbü la sene. Ni ena anü nda-ni kpa edere sü, teka aku gba fü Me." 37 Fü engu aza bü nzö Petero ake *Yakobo bete *Yüwane,† anü de ewü cükü'daye kpa edere sü. Fü mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fü maguma akpo da egürü. 38 Fü engu ayia amala ngü fü wü Petero, gü ba, "Maguma ra ngbü eyi egürü de mere cinga efa sü, teka ngü ka kpi, te ma ena akpi ne. Te di bala, yi ngbü gbmari ede ra sene, fü nih adi eci sü tundu de nih ma."

39 Fü Yesu ayia ace wü Petero, anü mba canza edere sü. Fü engu ati, abuka gbüra ye kötö, aku gba fü Me, agü ba, "Wüba, sikipi ka-ra koro eyi dene! Te ah gbü jia mü mbi la, de mü za cinga la eküte ra asidi. Amba ngü la, ma ce o eyi esaka mü. Ah le fü mü amere ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e te ma le me-ra de."

40 Fü engu ayia adu kpapa wü Petero, amaka ewü 'buru da era ara. Fü ah amala ngü fü wü Petero, gü ba, "Ah mere baye? Yi ti angbü ezükü, fü nih aci sü de nih ma mba cükü'daye, nda-yi de? 41 Ah le de yi di eci sü, da eku gba fü Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü ka-ra, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma."

42 Fü Yesu ayia ace ewü, adu anü kpa kpa edere sü, aku gba fü Me, gü ba, "Wüba, te mü le aza cinga la eküte ra asidi de la, de ah ngbü bala, de mü mere emere baka e te mü ngbü ele, angü ma ce ngü la eyi esaka mü!" 43 Fü engu adu kpa amaka wü kpapa ka-ye la, wüh ti ra ka-wü kpa eyi, angü ra zoro jia ewü eyi fa sü. 44 Fü Yesu adu kpa ace ewü, anü teka aku ebatata gba fü Me, emala fi bü ngü biringbö, baka mene te enga gina ne.

45-46 Fütanga ngü la, fü Yesu adu akoro kpapa wü kpapa ka-ye de bata ne, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi la fi bü era ara, da efe te-yi? Ah ti eyi! Yi zükü ezükü! Yi yia eyia, nih nü, angü sikipi ka-ra, *Ye Kpapa ka Kpi, ti eyi enatikine! Titine wüh te ekoro teka azoro ra, ato fü wü wügü. Yi ceka la! Kpapa te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpapa!"

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete
Marako 14:43-50; Luka 22:47-53; Yüwane 18:3-12

* 26:31 26:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 13:7. † 26:37 26:37 Wü Yakobo ake Yüwane de wü di Zebedayo.

⁴⁷ Baka te Yesu ngbü la fi bü emala ngü la fü wü kpara ka-ye, fü *Yuda Keriyota, te di biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro de mere bi wü kpara gbü nga ye, te wü angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka wü. ⁴⁸⁻⁴⁹ FÜ Keriyota akoro 'duwa afaka Yesu, da egü mandí fefe, gü ba dene, "Mere kpara, mü ladü!" Ah mere ngü la bala, kükürü de, angü ah mala ta fü ewü, gü ba, "Mene kpara te ni ena afaka, agü mandí fefe, dela eyi engu. De wü zoro engu azoro!" ⁵⁰ FÜ Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Enga wüna, mene ngü, de te mü koro sene teka amere ne, de mü mere emere." FÜ wü kpara la ayia 'duwa, aka te-wü, azoro Yesu.

⁵¹ FÜ gara kpara, esüka wü kpara ka Yesu, ayia agbi mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö, akolo gbö! ⁵² FÜ Yesu amala ngü fü kpara ka-ye la, gü ba, "Mü ce ngü la ace! Mü lügü maguruma ka-mü kpa da ye! Angü mene kpara te ngbü egü gü de maguruma, wüh ena amörö engu kpah de maguruma. ⁵³ Fingangü ka-mü gü ba, ah le de ma mere gü? Te ma ena ale ta agü gü la, de bane ma ena ayi-ta Wüba, Me, de engu tima mere bi wü *malayika[‡] fere, teka ale ta-ngü te ra. Mü wu bala de? ⁵⁴ Amba te ma ena amere ngü la ta bala la, ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, 'Ma ena azü cinga bala ne,' ngü la ena mere te-ye baye baye?"

⁵⁵ FÜ Yesu adu afü te-ye amala ngü fü wü kpara, te ewü koro azoro ye ne, gü ba, "Ah mere neh baye, te yi koro de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka yi ne? Ma de siti kpara? Ma ngbü ta engbü etambasü *Mere Kambü ka Me ka-yi, da eri wü kpara de ngü ka Me gbü wü sikipi 'buru ne, yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? ⁵⁶ Wayi, ngü ma! Yi ti eyi azoro ra. Angü wü ngü la ngbü emere te-ye bala, teka ngü ta te wü mürü dofo ba gbü Ngari Me, teka ra ne, de ah ti kpini." Te wü kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ewü akpe ka-wü, abaya 'buru, ace Yesu bü kpikpi ye.

Dene ngü ka Yesu engagira mere kpara füh kpökpö

Marako 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71

⁵⁷ FÜ wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa gba Kayafa, te di mere kpara füh kpökpö ka wü *Yisaraye. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayele biti te-wü eyi kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁸ Amba Petero, mü ngbü fi bü efa nga wü Yesu mba kpa sidi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara füh kpökpö la. FÜ mü anü arí angbü kötö esüka wü kpara ka tima ka mere kpara la, teka awu ngü te wüh ena amere de Yesu.

⁵⁹ FÜ wü angbe cögbörö kpara la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, te ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, "Engu mere *siti ngü eyi fanü," teka de ani mörö engu tete na. ⁶⁰ Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. FÜ wü gara kpara 'basu ayia arü, amala ngü eküte Yesu de wu, ⁶¹ gü ba, "Komoko ne mala ta siti ngü, gü ba, 'Ni ena amürü Mere Kambü ka-ani, ka Me, te wü kundu ani ji ne, 'buru asidi, fü ni adu aji alügü gbü sikipi ngbee bata kükürü.' "

⁶² Te mere kpara füh kpökpö la je ngü la bala, fü ah ayia arü tikpi, amala ngü fü Yesu, gü ba, "De-mü, mü je la bi wü ngü, te wü kpara ngbü emala

[‡] 26:53 26:53 Mere bi wü malayika baka kutu teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72,000).

eküte mü ne! Mü ti alügü ngü de?" ⁶³ Fū Yesu anga ka-ye tīī, ah lügü ngü nda de. Fū mere kpara fūh kpökpö la adu amala ngü fū Yesu, gü ba, "Ma ngbü ekina mü te iri Me! Mü mala la zu ngü fū a! Mü ngbü de Ye Me, te engu tima fūh kotö ne, teka aküwa a?" ⁶⁴ Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Ah ngbü bala, mü mala eyi dela. Amba ngü te ma ngbü emala fū yi dene, ah de kpeke ngü. Te gara, yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fū ra adu kpa akoro sene, de mere wazi ka Me, baka agö te biti te-ye teka ali!"

⁶⁵ Te mere kpara fūh kpökpö je ngü te Yesu mala la, fū ah ayia asörö bongo de eküte ye ne 'duwa traa! Fū engu amala ngü, gü ba, "Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me! Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kpa agiri kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tīne cu eyi de komö ye dela! ⁶⁶ Yi ngbü efi nda-yi neh baye?" Fū wü kpara la angö te nga wü 'buru wooo, gü ba, "Engu de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!"

⁶⁷ Fütanga ngü la, fū ewü ayia akpo da esü ngüsü gbügbüra na, da emi engu, kpa da ebebe engu. ⁶⁸ Fū ewü angbü emala ngü fefe, gü ba, "Te ye de Ye Me la, de ye gü la iri kpara, te ngbü emi ye ne, fū ani!"

Dene ngü te Petero cere nga ye di

Marako 14:66-72; Luka 22:56-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Baka te Petero ngbü ka-ye fi etambasü ka mere kpara la, fū gara jaji wü rüse, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayi-tata na, gü ba, "Ye de neh da? Ye de süka wü kpara te ngbü endoro gbü nga Yesu \$ ne de?" ⁷⁰ Fū cürü ayia ari te Petero. Fū ah ayia acere nga ye, gbü jia ewü gberé, gü ba, "Ngü te ye ngbü emala la, ni wu nda-ni de! Ye gü neh fe?"

⁷¹ Fū Petero ayia ka-ye sela, anü angbü kpa emöngiti ka 'baranga. Fū gara jaji wü rüse ka mere kpara la adu kpa awu engu, anü amala nganga fū wü kpara, te ewü ngbü de sela ne, gü ba "Wü ceka la! Komoko la, ah ka-ye de *kpara ka Yesu!"* ⁷² Fū Petero adu kpa acere nga ye, gberé! Fū ah ayia akina te-ye, gü ba, "Fanü fanü, ni wu kpara ka-wü la nda-ni kü de!"

⁷³ Fütanga ngü la mba cükü daye, fū wü gara kpara, de te ewü ngbü gbü 'baranga la, akoro kpaka Petero, amala ngü fefe, gü ba, "Ye zu de kpara ka Yesu, angü ye kpa de kpara ka *Galilaya. Ani ti eyi awu ngü la, teka ri ye." ⁷⁴ Fū Petero ayia akina te-ye kpo kpo kpo, gü ba, "Ma emala fū yi dene zu ngü te iri Me! Ma wu ngü ka komoko la nda-ra kü de! Ma su wu de!" Petero bü te emala ngü la bala, fū moko-ngü ayia amü koko. ⁷⁵ Fū Petero adu afi nga ri Yesu, de ta te engu mala fū ye, gü ba, "O moko-ngü mü koko la de, ye ena acere nga ye, du bata, gü ba, 'Ni wu ni de,' ne." Fū Petero ayia akoro kpa etanü, akpo da eku gba, de mere cinga emagama ye 'duwa ba-neh-ene-la.

27

Dene ngü ka kpi ka Yuda Keriyota

¹ Bü gügü kpurutokokpi, fū wü mere *kovo ka wü Yisaraye abiti te-wü, aro mö esüka wü, teka ngü ka Yesu, gü ba, "Ah le de wüh mörö engu asidi." ² Fū ewü aza Yesu, anü de engu engagira Miri *Pilätü, te mere

§ 26:69 26:69 Jaji wü rüse la gü ba, Yesu de kpara ka Galilaya. * 26:71 26:71 Jaji wü rüse la, gü ba, Yesu de kpara ka Nazareta.

miri ka wü *Rüma o engu gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. Amba wüh i kpakpa na fi bü ai.

³ Fü *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vügü ne, awu, gü ba, wüh kolo ngü ka Yesu eyi esiti, wüh za engu nü di eyi engagira Miri Pīlatü, teka amörö engu asidi. Fū maguma ayia akolo teka ngü la. Fū engu ayia aza jiasse teke biri de fūh ye nzükpa, te wüh to fü ye ne, anü di, alügü kpaka wü mere wü kovo la, ⁴ amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma mere *siti ngü eyi! Ma to zūka kpara eyi fü kpi!” Fū wü mere kpara la alügü ngü fü Keriyota, gü ba, “Ah de ngü ka-ani de! Ah de ngü ka-ye!” ⁵ Fū Keriyota ayia aza jiasse la, amoko esaka ye kötö, kpa esa *Mere Kambü ka Me la. Fū ah ayia anü ağı te-ye, amörö.

⁶ Fū wü mere kovo ka wü Yīsarayeale ayia, aro jiasse la. Fū ewü amala ngü, gü ba, “Jiasse dela, ah de jiasse ka ngüte kpara. Ani tī aza, ao gbü kombo, amere tima ka Me di de, angü riri ka-ani gü ba, jiasse te wüh to teka ngüte kpara la, wüh tī amere tima ka Me di de.” ⁷ Fū ewü adu amaka fīngangü, gü ba, “Ah le de ani za jiasse la, anü ase sü di, teka fü ani angbü eti wü ganzi kpara gbügbü na.” Fū ewü anü, ase sü la esaka wü kpara, te ewü ngbü efo sila. Angü sü la, ah ta de sü te wüh ngbü ecö tö ka sila ka-wü tete. ⁸ Si-ngü te wüh du gü iri sü la tete, gü ba, “Sü ka ngüte” ne, angü wüh se sü la de jiasse, te wü kovo to fü Keriyota teka Yesu ne.

⁹⁻¹⁰ Ngü ka jiasse te mere te-ye bala, ah baka ngü ta te *mürü dofo Yeremaya, ba ta gügü gbü *Ngari Me ne, gü ba, “Jiasse de te wüh za teka ase sü ka kpara te ngbü efo sila ne, ah de jiasse teke biri de fūh ye nzükpa, te di baka jiasse ta te wü di engu Yīsarayeale ngbü ese labi di.”

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pīlatü

Marako 15:1-15; Luka 23:1-5, 13-25; Yüwane 18:28-40; 19:4-16

¹¹ Te wüh koro de Yesu engagira Miri *Pīlatü, fü miri arü ayi-ta Yesu, gü ba dene, “De-mü, wüh gü ba, mü de Miri ka wü *Yīsarayeale ne, ngü la fanü?” Yesu gü ba, “Ah bü de te mü mala la.”

¹² Fū wü mere *kovo ka wü Yīsarayeale akpo da emala bi wü kpeke ngü eküte Yesu de wu. Amba Yesu lügü ngü fü ewü nda de. ¹³ Fū Miri Pīlatü adu amala ngü fü Yesu, gü ba, “Bi wü ngü de te wü kpara ne ngbü emala eküte mü ne, mü je nda-mü de? Te mü nga bü tūi de bane?” ¹⁴ Fū Yesu anga ka-ye tūi. Ah lügü ngü fefe na nda-ye kphah de. Fū ngü la aga gbü jia Miri Pīlatü 'duwa ba-neh-ene-la.

¹⁵ Ta gbü wü re la, gbü mere sīkpī ka *Pasika 'buru, Miri Pīlatü ngbü ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbö, baka e te wü di engu Yīsarayeale ngbü ele. ¹⁶ Amba gbü wü sīkpi la, gara kpara ta ladü agbü ku kpala, de iri ye Baraba,* te wü kpara wu ngü kaka 'buru kpo, angü ah ngbü ta emere gü teka tö ka-wü. ¹⁷⁻¹⁸ Fū mere bi wü kpara aci, abiti te-wü kpaka Miri Pīlatü, teka ayi-tata, de ah ce kpa te kpara biringbö ka ku fü ani. Amba Miri Pīlatü wu eyi, gü ba, maguma wü kovo la siti eküte Yesu eyi, fü ewü aza engu, akoro di engagira ni ne, de ni mörö engu asidi. Tekka ngü la, fü Pīlatü angbü egiri kaje, de ni küwa Yesu esaka ewü. Fū Pīlatü arü amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba dene, “Wü le, de ni lügü fü wü neh da? Nī ena alügü Baraba? Anga ni ena ace kpa te Yesu, te wü ngbü ei engu, gü ba, *Kurisito ne?”

¹⁹ O Miri Pīlatü ngbü tete fūh kpökpö teka akolo ngü ka Yesu, fü wara ka atima ngü fefe, gü ba, “Wati ni deyi, ye ceka 'be! Ye mere e ato kpa ye

* 27:16 27:16 Gara iri Baraba kphah de Yesu.

eküte zūka kpara la nda-ye de! Angū gbū bitī ne, nī roto engu, fū ngū la ato mere cīnga fū nī.”

²⁰ Gbū ngū la, fū wū mere *kovo ka wū Yīsarayeले akpo da efīti mere bī wū kpara la, da emala ngū fū ewū, teka de wūh yī-ta mirī, de ah ce kpa ye te Baraba, de ah mōrō Yesu asīdī. ²¹ Te dī bala, fū Mirī Pilatū ayī-ta ewū, gū ba, “Wū le de nī ce neh kpa te da?” Wūh gū ba, “Anī le nda-ani Baraba!”

²² Fū Mirī Pilatū adu ayī-ta wū kpara la, gū ba, “Amba Yesu, te yī ngbū eī engu, gū ba, ah de Mirī ka wū Yīsarayeले ne, yī le de ma mere de engu baye?” Fū wū kpara la aci 'buru, alūgū ngū de mere rī wū kpa tikpī, gū ba dene, “Wūh mōrō engu amōrō! Wūh bere engu eküte *rū gbegete!”

²³ Fū Mirī Pilatū adu ayī-ta ewū, gū ba, “Wū le de nī mōrō engu, neh teka ne? Ah mere ne sītī ngū ne?” Fū wū kpara la adu akpo da eba rere, afa engu tīne ne dī ka, gū ba dene, “Wūh mōrō engu amōrō! Wūh bere engu eküte rū gbegete!”

²⁴ Te Mirī Pilatū wu, gū ba, nī tī amere gara ngū tīne de, angū mere bī wū kpara la zoro fī bū ngū la gōmō wū kpekpeke ne, fū engu ayīa aza ngu, azūrū kpa ye dī, gbū jīa wū kpara la 'buru. Fū ah adu amala ngū fū ewū, gū ba, “Ngūte Yesu, mere e angbū gbū nzō nī de! Angū ah de ngū ka-wū, te wū le eyī amere bala!” ²⁵ Te wū kpara la je ngū la bala, fū ewū aci 'buru, amala ngū, gū ba, “Ah le de ngūte komoko la ngbū gbū nzō a, de wū kundu a, fī mere badī.”

²⁶ Fū Mirī Pilatū ayīa ace kpa te Baraba, alūgū fū ewū, ba e te ewū le. Fū ah adu amala ngū fū wū marajūmīya, de wūh sūma Yesu de juru.† Fū ewū asūma Yesu de ka. Fū Mirī Pilatū adu aza Yesu, ato fū wū marajūmīya ka-ye, de wūh nū, wūh bere engu eküte rū gbegete.

*Dene ngū ka wū marajūmīya, te ewū ngbū efala Yesu
Marako 15:16-20; Yūwane 19:1-3*

²⁷ Fūtanga ngū la, fū wū marajūmīya ayīa aza Yesu, anū dī agbū 'baranga, gbū sū ka Mirī Pilatū, te wūh ngbū eī, gū ba, Peretoriyama ne. Fū ewū adu aī wū bu wū 'buru, abītī ede Yesu. ²⁸ Fū ewū akpo da emū Yesu, gū ba, “Baka te engu dī de mere mirī ne, ah le de ani cu ngūngū na.” Fū ewū ayīa agbī bongo ka Yesu 'buru asīdī, adu aza dīrī ngboro bongo ka-ewū, nzenze baka nda mirī la, ato ekūkūte. ²⁹ Fū ewū agara bībī gbū tī, ato gbū nzō Yesu, baka *madudu ka wū mirī. Fū ewū ade e baka gbaraka, ato esasaka baka ngbangba ka mirī. Fū ewū akpo angbū ebu nzōkuta wū kōtō, ba wū kpara te ewū ngbū ecu ngū mirī la, gū ba, “Wayī! Mandī fū ye, mere mirī ka wū *Yīsarayeले!” ³⁰ Fū ewū angbū esū ngūsū gbūgbūra na, adu aza ngbangba esasaka la, akpo da emī nzōnzō na dī. ³¹ Te wū marajūmīya la fala Yesu nza tete, fū ewū adu agbī nze bongo ka-wū la ekūkūte asīdī, adu ato bongo kaka-na, alūgū tete. Fū ewū aza engu, anū dī teka abere fūh rū gbegete.

*Dene ngū ka Yesu, te wūh bere fūh rū gbegete
Marako 15:21-32; Luka 23:26-43; Yūwane 19:27-27*

³² Te wū marajūmīya za Yesu tete, teka anū amōrō ne, fū ewū anū amaka te-wū de wū gara komoko de irī ye Sīmūna, te dī de kpara ka Kurene. Fū wū marajūmīya azoro engu, ato esa *rū gbegete, te ewū ena abere Yesu fefeh na ne, angū Yesu ngbū ta enū, da etī, da etī, teka tīrī rū la. ³³ Fū Sīmūna abī mere rū la, anū zalū akoro dī agbū Gologota, sū te ewū ena

† 27:26 27:26 Juru te wūh sūma Yesu dī, ah de juru konū de bīkī gbū ye.

amörö Yesu tete na la. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete.

³⁴ Fü wü gara kpara awu cinga Yesu. Fü ewü aza ngu *vinü, te wüh mere de rü gbü ye, süsü bala, ato fü Yesu, de ah nzö. Amba, te Yesu re vinü la, ah le anzö nda de.

³⁵ Fü wü marajümiya la aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, abere eküte rü gbegete, gö gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Fü ewü aza bongo ka Yesu, akpo da esö gümare teka wü bongo kaka la. ³⁶⁻³⁸ Fü ewü aza ngü te wüh ba teka Yesu, abere eküte rü gbegete la, to tikpi, te gü ba, “Dene Yesu, Mere Miri ka wü *Yisarayeale.” Fü ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü. Fütanga ngü la, fü ewü adu angbü kötö, da efete Yesu, angü wü kpara kaka ena akoro aküwa engu.

³⁹ Fü wü gara kpara, te ewü ngbü enü te kaje la, awu Yesu. Fü ewü angbü egü nzö wü de tadu, da esoko engu, ⁴⁰ gü ba dene, “Ata! De-ye deyí, ye gü ta, ga, ‘Ni de mere mürü wazi. Ni tí eyi amürü *Mere Kambü ka Me, adu afa gara gbü sikipi ngbee bata!’ Te ye de Ye Me fanü fanü la, de ye küwa te-ye, ye kö kötö!” ⁴¹ Wü mere *kovo ka wü Yisarayeale ngbü ta kphah efala engu, gü ba, ⁴² “Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu tí aküwa te-ye de ne? Te engu ena adi ta de Mere Miri, te Me tima fü ani fanü la, ah le ta de engu küwa te-ye, kö kötö, teka fü ani awu mere wazi kaka, adu ale ngü kaka. ⁴³ Angü ah ngbü ta emala ngü, gü ba, ‘Ni de Ye Me, Me ena aküwa ni.’ Te ah bala la, ah mbi! Ani ena awu ngü la. Te Me ngbü ele ngü kaka fanü la, de ah küwa engu!” ⁴⁴ Fü wü mürü zi de 'basu, ta te wüh bere edede na ne, angbü kphah esoko engu bala.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Marako 15:33-41; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

⁴⁵ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia atü 'duwa mbirri, baka biti la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago.

⁴⁶ Gbü lö-ra engu la, fü Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gü ba dene, “Eli, Eli, lama sabakatani?” Ah baka e te wüh gü ba dene, “Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpi kpi ra, neh teka ne?”

⁴⁷ Wü gara kpara, ta te wüh rü gbü sü la, wüh je ngü, te Yesu mala la, mbi mbi nda-wü de. Fü gara ewü afi, gü ba dene, “Ah ngbü dela neh eí *İliya, de ah koro, ah küwa ni?” ⁴⁸ Fü biri kpara esüka ewü, ayia bü kere de woro, anü aza e ba lifa, fö'dö fö'dö bala, agü gbü fi, ato te nzö e baka gbaraka la, ae, ato te komö Yesu, de ah 'bü. ⁴⁹ Fü gara ewü amala ngü fefe, gü ba, “Ye ce la engu ace, ani ceka la. E-wu neh da, anga İliya ena akoro aküwa engu ya?”

⁵⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kphah, aku gba de mere ri ye kpa tikpi. Fü ah ayia ace maguma ye, akpi.

⁵¹ Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na la, fü mere bongo, ta te wüh i, kolo tü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di, baka ngisi ne, ayia asörö tü ye de tete-ye mbaaa, kü kpa tikpi, ngbüüü kötö! Fü tö ayia ayiki te-ye, fü wü da angbengbe te-wü. Fü ngü la angbü gbü jia wü kpara ba sirimbi.

⁵² Fü wü mbükü ayia aü te-wü. Fü mere bi wü kpara ka Me, ta te ewü kpi ne, fü Me azükü ewü 'buru gbü kpi la. ⁵³ Fütanga ngü te Yesu zükü tete gbü kpi ne, fü wü kpara ka Me, te wüh zükü la, akoro anü arí 'buru agbü Yerüsalema. Fü mere bi wü kpara awu ewü cu de jia wü.

Dela ta ngü te Yesu kpi tete na.

54 Mere kpara ka wü marajümüya, de wü marajümüya ka-ye, te ewü ngbü efete Yesu ne, fü ewü awu yiki-tö, bete ra te ünü teka lö-ra bata ne, fü wü ngü la angbü gbü jia ewü baka sirimbi. Fü ewü akpe cürü ka ngü la, gü ba, “Apa! Te ah bala la, komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanü fanü!”

55-56 Bi wü würise, ta te ewü ngbü efa nga Yesu ne, kpah ladü gbü sü te Yesu kpi tete na la. Wüh de wü *Mariya Egba-Magadala, bete *Mariya ni ye Yakobo ake Yüsa, bete wara Zebedayo, te di de ni ye wü *Yüwane ake *Yakobo, kpah de mere bi wü bu wü, ta te ewü nü koro agbü Yerüsalema de wü Yesu ne. Angü te wü Yesu ngbü ta la da endoro agbü *Galilaya ne, wü würise la ngbü ta efa nganga na, da ele ta-ngü tete. Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, wü würise la ngbü nda-wü kpala, mba canza edere sü, da eceka kpi. Fü ewü awu ngü ka kpi kaka-na la 'buru.

Dene ngü teka kö Yesu

Marako 15:42-47; Luka 23:50-56; Yüwane 19:38-42

57 Gara *kpara ka Yesu ta ladü gbü sü la, de iri ye *Yüsefa, kpara ka Arimatayo,‡ te di de mere bi wü e esaka ye. 58 Te Yesu kpi tete, fü engu anü kpaka Miri *Pilatü etamurago la, anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti gbü jia ye la, ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti.” Fü Miri Pilatü ayia ale de wüh to kö Yesu fefe, de ah nü di, ah ti.

59 Fü wü Yüsefa ayia anü, aza kö Yesu eküte rü gbegete asidi, anü di, agaga de züka bu bongo, te engu se toto. 60 Fü ewü aza kö Yesu, anü di, ati gbü to mbükü, ta te engu ji fü ye gbü da, angü gele ka wü *Yisarayeale ta bala. Fü ewü awara gara mere siti ngbürikü da, ao emö mbükü la, ani di. Fü ewü adu anü sü ka-wü.

61 Fü *Mariya Egba-Magadala ake kiri ye, *Mariya ni ye wü Yüsa ne, fü ewü angbü ka-wü mba canza kötö, da eceka kpi mbiiti to kpaka mbükü la. Fü ewü awu sü te ewü ti Yesu tete na ne.

Dela ngü ta te wüh ti Yesu tete na.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

62 Baka egambi la, te di de *sikpi ka Me ka wü *Yisarayeale ne, fü wü *mere kovo ka wü Yisarayeale, de wü *Farusi ayia abiti te-wü 'buru, anü akoro kpaka Miri *Pilatü. 63 Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ani ngbü efi nga gara ngü, ta te mürü wu la ngbü emala, o engu di ta la ladü de jia ye ne. Angü ah ngbü ta emala, gü ba, ‘Te ni ena kpi la, gbü *ebabata sikpi, ni ena adu azükü.’ 64 Te di bala, ani ngbü efi, gü ba, ah ena adi mbi, te ye ena atima wü marajümüya, teka anü aceka kpi fütanga mbümbükü la mbi mbi mbi, zalü akoro di gbü ebabata sikpi la. Angü wü kpara kaka-na ena adu akoro, azi kökö na, atafa di. Fü ewü adu afü ngü, angbü esu wü fü wü kpara, gü ba, ‘Yesu, mere kpara ka-ani, zükü ka-ye eyi gbü kpi!’ Te di bala, mene wu, de te wüh ena adu asu sidi ne, ah ena afa gigna na ne tine ka!” 65 Fü Miri Pilatü alügü ngü fü ewü, agü ba, “Wayi, ah mbi, yi za wü marajümüya la, yi nü de ewü o kpala, teka de wüh ceka kpi fütanga mbümbükü la. De yi mere ngü la ba e te yi le.”

66 Fü wü mere kpara la ayia de wü marajümüya la, anü kpa füh mbükü Yesu, adete dere mbükü la gö gö gö! Fü ewü amala ngü fü wü marajümüya la, de wüh ngbü kpala, adi efete mö mbükü la kpekepeke, angü wüh ena azi kö Yesu.

‡ 27:57 27:57 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete.

28

*Dene ngü ka Yesu te zükü gbü kpi
Marako 16:1-10; Luka 24:1-12; Yüwane 20:1-10*

¹ Gügü kpurutokokpi, gbü sikipi ka biri ka wü *Yisarayeleye, te di de sikipi ka Me ka-nih ne, fü *Mariya Egba-Magadala ayia ake gara kiri ye, *Mariya ne, anü teka aceka mbükü Yesu. ²⁻⁴ Baka te wü wüüruse la yia ngbü enü tete, fü yiki-tö ayia amere te-ye kpa füh mbükü Yesu kpala. Fü wü marajümiya, ta te ewü ngbü eceka kpi fütanga mbükü Yesu ne, ayia awu *malayika ka Me. Fü ewü akpo angbü eyi ayi de mere cürü. Fü ewü atiti 'buru kötö, angbü baka wü kövö la. Fü malayika la ayia anzi mere da de emö mbükü la asidi.

Te wü wüüruse la nü koro kpa füh mbükü kpala, fü ewü aceka kpi bane, gbo! te malayika ka Me, te ngbü ka-ye ga füh mere da, ta te wüh o emö mbükü ne! Gbügbüra na ngbü eci aci lelele bala! Bongo kaka vi kpah avi kpiilili! ⁵ Fü malayika la arü amala ngü fü wü wüüruse la, gü ba, "Yi kpe cürü de! Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, ta te wüh bere engu füh rü gbegete ne. ⁶ Engu sene nda ma, angü ah zükü ka-ye gbü kpi eyi, baka ta te engu mala fü yi ne. Yi ceka la sanga, ta te ewü o kökó gbügbü na ne. Ah eyi kükürü! ⁷ Te di bala, yi nü enü kere kere, yi mala nganga na fü wü kpara kaka, gü ba dene, 'Yesu zükü eyi! Ah tafa ka-ye eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wü nü enü, wü ena amaka engu kpala!' Dela ngü te ma le amala fü yi, ah dela."

⁸ Te wü wüüruse la je ngü gömö malayika bala, fü ewü ayia kpa füh mbükü la 'duwa kere, de mere cürü te wü, kpah de mere tadu emaguma wü teka ngü la. Fü ewü anü de woro, teka amala nga ngü la fü du wü *kpara ka Yesu la.

⁹ O wüh ngbü la bü enü tete, fü ewü aceka kpi, gbo! te Yesu, te rü te kaje. Fü ah agü mandí fü ewü, gü ba, "Me di de yi!" Fü wü wüüruse la akoro kpakaka na, ati, abu nzökuta wü kötö, azoro lölö na, da ecu ngüngü na. ¹⁰ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba. "Yi kpe cürü de! Yi nü enü, yi mala fü wü di enga wüna, de wüh nü agbü Galilaya, angü wüh ena amaka ra kpala." Fü wü wüüruse la ayia anü amala ngü la, ba e te Yesu mala fü ewü la.

Dene ngü ka wü marajümiya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

¹¹ Amba, o wü wüüruse la nü koro kpa füh mbükü Yesu la de, fü wü marajümiya, ta te ewü ngbü eceka kpi fütanga mbükü Yesu ne, fü wazi ewü ayia adu akoro. Fü ewü ayia sela 'duwa, anü akoro agbü Yerüsalema, amala nga wü ngü, de te ngbü mere te-ye kpa füh mbükü Yesu ne, 'buru fü wü mere *kovo ka wü Yisarayeleye, gü ba dene, "O ani ngbü efete mbükü, fü yiki-tö ayia amere te-ye. Fü *malayika ka Me akoro, anzi mere da de emö mbükü la asidi. Titine kö Yesu gbü mbükü la nda ma!"

¹² Fü wü mere kovo la ayia ai wü gara wü bu wü, abiti, teka aro mö de ewü, agiri mani, te ani ena amere teka ngü la. Fü ewü afi nga gara mani, amaka. Fü ewü ayia aza mere bi jase, ato fü wü marajümiya la, ¹³ amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Ah le fü yi amala ngü la fü wü kpara, gü ba, 'Wü *kpara ka Yesu koro gbü biti ne, o ani ngbü era ara, azi kökö na, anü sü di.' ¹⁴ Te di bala, yi mere e akpe cürü de. Angü a wu eyi, gü ba, te Miri *Pilatü je, gü ba, wüh zi kö Yesu eyi, o yi ngbü era ara la, ah ena azinga, fü ah ato kuru te yi. Amba, ngü ma, a ena anü, agu mamaguma me-a." ¹⁵ Fü wü marajümiya la aje riri ka wü mere kovo la,

aza jiasa la. Fū ewū akpo da esu wu la fū wū kpara, gū ba, “Wū kpara ka Yesu koro zi kō Yesu eyi.” Fū ngū la awū, abaya esūka wū di engā *Yīsarayeले 'buru, zalū akoro di enatikine dene.

Dene ngū te Yesu gū tamu ye di fū wū kpara ka-ye

Marako 16:14-18; Luka 24:36-39; Yūwane 20:19-23; Mūrū Tima 1:6-8

¹⁶ Fūtanga ngū la, fū du wū *kpara ka Yesu, nzūkpa de fūh ye biri ne, ayia anū agbū *Galilaya. Fū ewū anū alī kpa fūh gūmba, ta te Yesu mala nganga na fū ewū ne. ¹⁷ Fū ewū akoro amaka Yesu kpala. Baka te ewū wu Yesu, fū ngū la aga gbū jia ewū afa sū. Fū ewū abu nzökuta wū kōtō, agbo nga īrī na. Amba maguma gara ewū fi bū 'basu 'basu, angū ngū la ngbū gbū jia ewū baka sirimbi.

¹⁸ Gbū gara sīkpī, fū Yesu akoro kpah, amala ngū fū ewū, gū ba, “Wūba Me to mere wazī eyi fere, mene wazī agbū kpī, de mene fūh kotō ne 'buru esaka ra. ¹⁹ Te di bala, yi baya, yi nū te nga sū fūh kotō ne 'buru, de yi mala ngari ra fū nguwa wū kpara 'buru nde. Te wūh le ngū ka-ra eyi la, de yi to *babatiza fū ewū te irī Wūba Me, de irī ra Ye Me, kpah de irī *Nzila Wazī Me. ²⁰ Yi mala nga wū rīrī, ta te ma mala fū yi ne, 'buru fū ewū, de wūh di emere kpah bala. Ah le fū yi awu awu, gū ba, gbū wū sīkpī 'buru, ma ena angbū de wū yi tundu, zalū akoro di gbū *adu sīkpī, te ma ena adu akoro tete fūh kotō ne.”

Dela ngū ta te Miri Yesu mala fū wū kpara ka-ye, te engu zūkū tete gbū kpi.

Dene ngü ta te Marako ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne ena adi de Marako, te di de mürü ye Baranaba ne (Kolosayî 4:5). Ah ngbü ta kphah endoro de wü Pawülü ake Baranaba, teka mba wü lakî cükü'daye (Mürü Tima 12:25; 13:5). İri ni ye na de *Marîya. Gba wü ta agbü Yerüsalema, gbü sü te mere bi wü *kpara ka Yesu ngbü ta ebite te-wü tete na ne (Mürü Tima 12:12).

Fütanga ngü la, fü Marako adu akoro tine kpara, te ngbü ele ta-ngü te Petero, gbü tima ka Yesu (1 Petero 5:13). Gbü wü lakî ta te Yesu ngbü endoro tete na, da emala ngari Me ne, Marako ka-ye ta la jaji, ah ndoro de wü Yesu fa sü de. Te di bala, wüh gü ba, mere bi wü ngü te Marako ba teka Yesu ne, ah je wü ngü la gömō Petero.

Marako ba wü ngü ne, o engu di ka-ye ta agbü *Rüma. Ah ba ngü ne fü wü kpara ka Rüma, te ewü di de wü di engä *Yisarayeles nda-wü de ne. Dela si-ngü te engu le amala mere bi ngü, ta te wü *mürü dofo mala teka Yesu ne, nda de ne. Ah mala kphah wü gara si-ngü teka gele ka wü di engä Yisarayeles, angü wü Rüma wü si-ngü teka gele la nda-wü de.

Marako gü ba, "Yesu de Ye Me (Sapita 1:1), ah kphah de *Ye Kpara ka Kpi, te engu koro füh kotō ne, fü ah ato te-ye akpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, teka de wüh maka *küküwa ka badi (Sapita 10:45)." Marako mala mere bi ngü, ta te Yesu ngbü ri wü kpara di ne, ¹buru nda de. Amba Marako ngbü sere ngü teka Yesu, gü ba, "Yesu ka-ye de mere mürü wazi, te ngbü mere bi wü talara ngü, baka te engu ngbü küwa wü mürü keke. Ah ngbü liki kphah *siti wü di engä me guvu wü gara kpara. Engu ngbü boro kphah siti ngü ka wü kpara."

Marako ba ngü ne ta gbü ngü *Giriki. Mene köcökpa ta te Marako ba zu me-ye ne, titine ah esaka nih nda ma. Mene köcökpa te di esaka nih ne, ah ka-ye bü mene ewü, ta te wü gara kpara ba, te nga wü ngü ta te Marako ba ne. Ah ge baka te adu ngü ta te Marako ba, teka züzükü ka Yesu gbü kpi ne, dürü ka-ye eyi. Angü ngü la nü rü bü etungba gbü sapita 16:8. Sidi nga ngü la, ah baka te gara kpara du ba ngü teka züzükü ka Yesu ne me-ye, füh du ngü ka Marako la (Sapita 16:9-20). Wü kpara te ewü giri ngü gbü *Ngari Me fa sü ne, gü ba, wü ngü de gbü Sapita 16:9-20 ne, Marako ba me-ye nda de. Amba wü ngü de te gara wü kpara la ba ne, ah ka-ye de zu ngü, angü ah ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne. Te di bala ne, wü ngü la ena angbü ka-wü da wü bala.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Marako, wüh dene.

Sapita 1:1-13 Makpo ngü teka ngü ka Yesu,

Sapita 1:14-9:50 Wü ngü ta te Yesu mere agbü Galilaya,

Sapita 10:1-52 Wü ngü ta te Yesu mere, o engu yia tete agbü Galilaya,
da enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 11:1-15:47 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka-na

Sapita 16:1-8 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Sapita 16:9-20 Adu ngü, te wüh ba füh ngü te Marako ba ne

¹ Dene züka tofo ngü ka Me teka Yesu *Kurisito, te di de Ye Me.
Matayo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yüwane 1:26-28

² Ngü la kpo ba e ta te wü Yisaya, ba gbü *Ngari Me ta gügü, o wü bi Yesu la de, gü ba, “Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, ‘Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye.’ ”* ³ *Mürü dofo Yisaya gü ba, “Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba dene, ‘Mere Miri, te ena aküwa ani ne, ah te ekoru! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete na.’ ”†

⁴ Mürü tima engu la, ah de *Yüwane Mürü Babatiza. Fü engu akoro fütanga mere bi wü re, angbü kpa etü gü, da emala ngari Me fü wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara angbü ekoru kpakaka na, adi eje ngari Me gögömö na. Fü ah angbü emala ngü fü ewü, gü ba dene, “Wü ce *siti ngü ka-wü 'buru asidi, wü fü maguma wü, teka fü wü aza *babatiza, fü Me aboro siti ngü ka-wü 'buru.” Dela ngü ta te Yüwane mala fü wü kpara la, te engu ngbü eto babatiza fü ewü. ⁵ Fü mere bi wü kpara ayia anü kpakaka na, teka aje ngari Me gögömö na. Wü gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö köti ka *Yudaya 'buru. Te wü kpara la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

⁶ Yüwane ngbü ta eto bongo ka-ye te ewü gbü gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Fü ah ngbü ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka-na ta nda bü mbira te di baka eci, bete wü, te engu ngbü emaka agbü gü la.

⁷ Fü Yüwane amala ngü ka Me fü wü kpara, gü ba dene, “Me tima gara kpara eyi, te ena akoro ari yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka, te ena areke kaje fefe. Ma be teka tima la nda-ra de, angü engu me-ye de mere kpara fere. ⁸ Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba nda-ka, ah ena ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, teka fü yi angbü emere ngü ka Me ereke areke.”

*Dene ngü ka babatiza ka Yesu
Matayo 3:13-17; 4:1-17; Luka 3:21-23; 4:1-15*

⁹ Baka ta te Yüwane ngbü emala ngari Me kpa etü gü ne, Yesu ngbü ka-ye gbü gara köti de iri ye Nazareta.‡ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü kpaka Yüwane kpa etü gü la. Fü Yüwane ayia ato *babatiza fefe gbü ngu Yürüdene. ¹⁰ Te engu to babatiza nza tete, fü Yesu ayia akoro kpa füh gümba. Ah te eceka kpí de, gbo! te kpí te ü te-ye. Fü *Nzila Wazi Me akoro kpa gbü kpí baka mö, arü gbü nzö Yesu. ¹¹ Fü ri Me awü kpa gbü kpí la, gü ba dene, “Mü zu de Ye ra, te maguma ra ngbü tete. Ngü ka-mü reke gbü jia ra 'duwa ba-neh-ene-la.”

¹² Fütanga ngü la, fü Nzila Wazi Me aza Yesu, anü di kpa etü gü, ¹³ kpa gbü sü ka siti wü nü. Fü ah ara kpala sikipi teke 'basu. Fü *Satana akoro afiti Yesu kpala ma. Fü wü *malayika ka Me angbü ta ele ta-ngü te Yesu kpala.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü ewü azoro Yüwane, anü di agü agbü ku. Te Yesu je ngü la, fü ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya. Fü ah angbü endoro da emala ngari Me fü wü kpara kpala, ¹⁵ gü ba dene, “Mere sikipi koro eyi gbmari. Miri te Me tima teka aküwa wü ne, koro eyi. Te di bala, wü ce *siti ngü ka-wü, de wü le to ngü ka Me de maguma wü biringbö.”

* 1:2 1:2 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malakí 3:1. † 1:3 1:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3. ‡ 1:9 1:9 Nazareta ka-ye gbü nga nzö köti ka Galilaya.

Dene ngü ka gina wü kpara ta te Yesu i ewü
Matayo 4:18-22

¹⁶ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro era mere ngu de iri ye *Galilaya. Fü engu akoro amaka wü gara komoko 'basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake enga ni ye, de iri ye Anderiya. ¹⁷ Fü Yesu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne."

¹⁸ Te wüh je ngü la, fü ewü ayia kere, ace tima ka si ka-wü la, te ewü ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

¹⁹ Fü wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fü ewü anü amaka wü gara wü kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ka-wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. ²⁰ Fü Yesu ayia ai ewü kpah bala. Fü ewü ayia ace wö wü, Zebedayo, agbü zabu kpala, de wü kpara ka tima ka-ye. Fü ewü ayia anü alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka Yesu de wü siti wü di enga me
Luka 4:31-37

²¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fü *sikpi ka Me amaka ewü kpala. Fü ewü ayia anü ari kpa *esambü ka biti-te. Fü Yesu akpo da eri wü kpara kpala. ²² Fü riri kaka-na la ayia aga gbü jia wü kpara la afa sü. Wüh gü ba, "Riri ka komoko ne ka-ye kpikpi ye. Angü ah ngbü emala mere kpeke ngü, baka kpara te Me tima engu me-ye. Wü kpara ka-ani, te ewü ngbü eri ani de sene ne, wüh ri ani bala nda-wü de."

²³ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, de *siti wü di enga me guvu ye. Fü komoko la ayia akpo da eba rere kpa tikpi, gü ba, ²⁴ "Yesu§ deyi, tima ka-ani gbü ngü ka-ye nda ma. Ye koro sene teka ne? Tek a amörö ani asidi? Ani wu ye kpo. Ye de züka kpara te Me tima ye me-ye füh kotö ne." ²⁵ Fü Yesu ayia amala ngü fü siti wü di enga me la, gü ba dene, "Yi nga anga, de yi koro guvu komoko la asidi!" ²⁶ Fü siti wü di enga me la ayia agbü komoko la, agbo kötö, da eba rere. Fü ewü ayia ace komoko la, akpe, atafa ka-wü.

²⁷ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu liki siti wü di enga me di, guvu gara komoko asidi. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru, baka mere ngü cucu. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "Apa! De bane ne ngü ne? Amba riri ka Yesu ne, ah ka-ye de kpeke riri fanü fanü. Angü ah ngbü eto riri fü siti wü di enga me, fü ewü angbü eje ngü kaka!" ²⁸ Tek a ngü la, fü iri Yesu ayia awü gbü nga nzö wü sü ka *Galilaya 'buru.

Dene ngü ka Yesu te küwa mere bi wü mürü keke
Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace *kambü ka biti-te. Fü ewü anü de wü *Yakobo ake *Yüwane, kpa gba wü Simüna Petero ake Anderiya. ³⁰ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka wügiri ye Simüna, würüse, te keke ngbü emere engu efa sü, te ra ngbü kötö. Küküte 'buru wütü awütü. Fü ewü amala nga würüse la fü Yesu. ³¹ Fü Yesu ayia anü akoro kpaka würüse la, azoro kpakpa na, ae engu tikpi. Fü soko würüse la ayia alofo. Fü würüse la ayia anü amere kümü, ato fü ewü.

§ 1:24 1:24 Komoko la gü ba, "Yesu de kpara ka Nazareta."

³² Etamuraḡo la, te ra ti tete na, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, bete wü kpara te *siti wü di engä me ngbü emere ewü ne, akoro de ewü kpaka Yesu. ³³ Fö wü kpara gbü sü la aci abiti te-wü gbe gbe kpa emöngiti ka kambü te Yesu di gbügbü na. ³⁴ Fö Yesu ayia aküwa mere bi wü kpara de wü keke eküte wü la 'buru. Fö ah aliki *siti wü di engä me guvu gara ewü asidi. Fö siti wü di engä me la angbü eku gba. Fö Yesu ayia atiri ewü. Kükürü de, angü wüh wu ta eyi, gü ba, Yesu ka-ye de kpara te Me tima engu me-ye füh kotö ne.

Dene ngü ka Yesu, te ndoro da eto ngari Me,

gbü wü sü ka Galilaya

Luka 4:42-44

³⁵ Gügü emözepi, o sü lofo la de, fü Yesu ayia kpikpi ye, ace Kaparanama, anü akoro kpa gbü gara sü, kpa gbü gü, teka aku gba fü Me. ³⁶ Te wü Simüna Petero zükü tete, Yesu nda ma! Fö ewü ayia anü agiri engu. ³⁷ Fö ewü anü amaka Yesu agbü gü kpala, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ani du edu kpa eköti, angü wü kpara 'buru ngbü egiri ye, teka de ye küwa ani." ³⁸ Yesu gü ba, "Ani nü la kpa gbü gara sü, teka fü ni amala ngari Me fü mene wü kpara de kpala. Angü dela tima ka-ni, te Me tima ni tungü." "

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu akpo da endoro gbü wü köti ka *Galilaya 'buru nde, da eri wü kpara de tö ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü, kpa da eliki *siti wü di engä me guvu wü gara kpara, te ngbü emere ewü ne, asidi.

Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jia kö di

Matayo 8:2-4; Luka 5:12-16

⁴⁰ Gbü gara ra, fü gara komoko ayia akoro kpaka Yesu, de *jia kö te ye. Fö komoko la abu nzökuta ye kötö, anda'ba te-ye, gü ba, "Ni wu eyi, gü ba, ye de mere mürü wazi fa sü. Te ah 'be gbü jia ye la, de ye reke la mba küte ni ne." ⁴¹ Fö ngü komoko la ake te Yesu afa sü. Fö ah ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, "Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke." ⁴² Fö jia kö ayia agürü eküte komoko la asidi. Fö küküte adu akoro te nga ye. ⁴³ Fö Yesu amala ngü fü komoko la kpekpeke, ⁴⁴ gü ba, "De-ye deyi, ye mere e amala nga ngü la fü wü gara kpara de. Ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fü Me teka ngü la. Teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü."* ⁴⁵ Amba ngü te Yesu mala fü komoko la, ah je nda de. Fö ah ayia anü, akpo da emala nga ngü la fü wü kpara bü faaa. Fö nga ngü la awü, abaya gbü wü sü 'buru. Teka ngü la, da Yesu te engu ena angbü agbü mere köti ngbaangba gbü jia wü kpara ne tine ma. Fö ah angbü ka-ye ewo te-ye agbü gü. Te wüh je nga Yesu bala, fü mere bi wü kpara ayia te nga nzö wü köti 'buru, angbü eko ro kpakaka na agbü gü la.

2

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko te küküte kpi akpi 'buru
Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26

* 1:44 1:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

¹ Gbü gara sikipi, fü wü Yesu ayia adu kpa eköti, agbü Kaparanama. Te wü kpara je nganga na, gü ba, Yesu du koro eyi kpa eköti ne, ² fü mere bi wü kpara aci akoro abiti te-wü gbe, kpa esambü te Yesu ngbü gbügbü na ne. Fü sü ani kpa esambü 'buru yere. Fü gara wü kpara angbü nda-wü kpa etanü, ede möngiti. Fü Yesu angbü emala to ngari Me fü ewü.

³ Baka te Yesu ngbü la emala to ngari Me fü wü kpara la, fü ewü ayia akoro de gara komoko, te küküte kpi akpi 'buru. Wü kpara te ewü bi engu, wüh baka wü kpara bala. Fü ewü abi engu füh ka'da, de ani koro di kpaka Yesu, de ah küwa engu. ⁴ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te ewü ni sü emöngiti 'buru yere. Da ewü, te ewü ena arı kpa esambü de mürü keke la, akoro di kpaka Yesu ne, nda ma. Te di bala, fü ewü ayia afi nga gara mani. Fü ewü ayia alı kpa tikpi, enzö kambü, afuru nzö kambü la mbiii te sü, te Yesu ngbü ero mö tete na ne. Fü ewü ai ku te ka'da ka mürü keke la, abi engu di, ato te görö te ewü furu la ferrre, ao kötö engagira Yesu.

⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah awu, gü ba, wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü ah ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, "Enga ra, *siti ngü ka-mü ta te mü mere gbü jia Me ne, ma za gbü nzö mü eyi asidi."

⁶ Gara wü *mürü riri ta kpa hadü kpala. Te wüh je ngü te Yesu mala fü komoko la bala, fü ewü angbü efi nga ngü emaguma wü, ⁷ gü ba dene, "Dene ne töndö ngü ne? Yesu yia efü te-ye ba Me? Angü kpara füh kotö ne, te ti aza siti ngü gbü nzö wü kpara, ah ngbü rü hadü? Ah nda ma! 'Duwa Me te ngbü eza siti ngü ka wü kpara me-ye."

⁸ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi. Fü ah ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, "Yi ngbü efi nga ngü la emaguma yi bala, neh teka ne? ⁹⁻¹⁰ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra hadü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ma mala töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine." Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, ¹¹ "De-ye deyi, ye yia eyia, ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti." ¹² Fü mürü keke la ayia 'duwa cukuru, gbü jia wü kpara 'buru, arü atikpi. Fü ah aza darara ka-ye, ayia ago di agba ye.

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu küwa komoko, te küküte na kpi akpi ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa 'duwa sü. Fü ewü aci 'buru, agbo nga iri Me, gü ba, "Ani wu ngü de bala gügü la de!"

¹³ Fü wü Yesu ayia anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara angbü ekoro kpakaka na la, teka aje ngü gögömö na. Fü Yesu angbü eri ewü de to ngari Me kpala.

*Dene ngü ka Levi, te Yesu i engu
Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32*

¹⁴ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro. Fü ah amaka gara komoko de iri ye *Levi Matayo, ye Alofaya, te ngbü ka-ye ero *jiase ka wü e esaka wü kpara, adi eto fü Miri ka wü Ruma. Fü Yesu arü amala ngü fü Levi, gü ba dene, "Levi deyi, mü yia eyia, mü lala gbü nga ra." Fü Levi ayia ace tima ka-ye la, alala gbü nga Yesu.

¹⁵ Fütanga ngü la, fü Levi ayia ai wü Yesu de wü kpara ka-ye agba ye. Fü ah ai kpa mere bi wü bu ye, de te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, abe kpa te gara wü kpara, te wü *mürü riri gü ba, wüh de siti wü kpara ne. Fü wü kpara la akoro 'buru, angbü ezü e tundu de wü Yesu kpala. Angü wü kpara la ngbü ta 'buru efa nga Yesu.

16 Wü gara mürü riri ta ladü, te ewü ei ewü, gü ba, wü *Farusi. Wü Farusi la, wüh de wü kpara te ewü le adi emere gele ka-wü mbi mbi mbi. Fü wü Farusi aje ngü, gü ba, "Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara." Fü ewü ayia akoro amaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara ne?" 17 Te Yesu je ngü te ewü mala la, fü ah amala ngü, gü ba dene, "Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de. 'Duwa te mü de keke te mü la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. Ngü ka-ra kpaah bala. Angü ma koro füh kotö ne, neh teka wü da? Tek a küwa züka wü kpara? Ah bala de. Ma koro teka aküwa siti wü kpara, de wüh ce *siti ngü ka-wü asidi."

Dene ngü ta te ewü yi-ta Yesu di, teka to riri kaka
Matayo 9:14-17; Luka 5:33-38

18 Gbü wü gara sikipi, wü *Farusi zü e de. Wüh ngbü *e'bi te-wü, teka adi eku gba fü Me. Wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza ngbü emere kpaah bala. Gbü ngü la, fü wü kpara ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba dene, "De-ye deyi, wü kpara ka Yüwane, de wü Farusi 'buru, wüh zü e enatikine de, teka aku gba fü Me. Anga ah mere baye, te nda-ye wü kpara ne, ngbü nda-wü ezü e ne? Wüh fi nga gele ka-ani mbi mbi mbi nda-wü de?" 19 Fü Yesu ayia alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Te wü ngba nü agbü karama la,* wüh ti azü e de? Wüh ti eyi azü e, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. 20 Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü."

21 Fü Yesu adu amala gara wü mani fü ewü, teka to riri ka Me, te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba dene, "Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo, teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpaah asörö ka-ye asörö. 22 Kpaah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, angü fi ka-mü la ena asiti siti. Kpaah bala, te mü ngbü ele to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de."

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me
Matayo 12:1-8; Luka 6:1-5

23 Gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü yi ka ndo. Te wüh ngbü enü tete, fü wü *kpara ka Yesu la akpo da esösörö fi ndo, da etitiri koko na, ezü ka tala.

24 Fü wü gara *Farusi awu ngü la bala. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, "Masörö fi ndo la, ah de tima." Angü *Riri ta te Müse to fü wü *Yisaraye le ne, gü ba, "Wüh mere e adi emere tima gbü sikipi ka Me 'buru 'buru de." Fü wü Farusi la akoro amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "De-ye deyi, wü kpara ka-ye ne, ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Ngü la siti gbü jia Me fa sü!"

25 Yesu gü ba dene, "De-wü deyi, wü tanga *Ngari Me nda-wü neh de? Ngü ta te wüh ba teka *Mere Miri Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, fü tala ayia amere wü Davidi, de wü kpara gbü nga ye. 26 Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü

* 2:19 2:19 Dene karama te wüh mere teka ase würtüse.

gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Fü Davidi azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye 'buru. Wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de! Amba gbü *Riri ta te Müse to fü wü mürü gele ne, ambata la, ah teka wü kükürü kpara fa fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Dela ngü ta te Davidi mere, ta gügü, o Abiyatara di de mere kpara füh kpökpö ka wü mürü gele.'[†]

²⁷ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Me o wü kpara füh kotö ne, neh teka ne? Teka amere gele ka sikipi ka-ye? Ah bala de. Me o sikipi ka-ye teka fü wü kpara adi efe te-wü gbügbü na. ²⁸ De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la di ka. Ma de mürü *sikipi ka Me la me-ra. Ma ngbü kpah eto to *riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra."

3

Dene ngü ka komoko te Yesu reke kpakpa na gbü sikipi ka Me Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11

¹ Gbü gara *sikipi ka Me, fü Yesu anü ari kpa *esambü ka biti-te. Gara komoko ta ladü kpala te kpakpa na ze aze. ² Wü gara *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka tete, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Fü ewü angbü eceka Yesu, da efete engu kpekpeke, anga engu ena aküwa komoko la gbü sikipi ka Me ya? Angü wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, maküwa kpara, ah de tima. ³ Fü Yesu ayia ai komoko te kpakpa na ze aze la, gü ba dene, "De-ye deyi, ye koro la kpa engagira nü akine." Fü komoko la ayia akoro. ⁴ Fü Yesu ayi-ta wü Farusi la, gü ba dene, "Gbü jia yi, ah le fü kpara amere ne ngü ne, gbü sikipi ka Me? Wüh di emere züka ngü? Anga *siti ngü reke me-ye? Ah le de nih küwa kpara? Anga ah le de nih ce kpara fü kpi? *Riri ka Me, te *Müse mala fü nih ne, gü neh fe?" Fü ewü anga ka-wü ti. Wüh le ngü nda-wü de. ⁵ Fü Yesu ayia aceka kpi füh ewü ngberrre 'buru. Fü mamaguma ayia asiti teka ngü ka-ewü la, angü nzö ewü kpekpeke. Fü ah adu arü amala ngü fü komoko la, gü ba dene, "Mü gberere kpa mü egbere." Fü komoko ayia agberere kpa ye. Fü kpakpa na ayia areke, adu zürrü te nga ye.

⁶ Te wü Farusi wu ngü la, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sikipi ka Me. Fü ewü ayia akoro kpa etanü, anü abiti te-wü de wü kovo ka Miri Anitipa *Erode. Fü ewü akpo da egiri kaje, te ani ena amoro Yesu tete na.

Dene ngü ka Yesu, de mere bi wü kpara, ede mere ngu

⁷⁻⁸ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara ayia rurru! anü afa nganga na, angü wüh je nga wü mere kpeke ngü, te engu ngbü emere ne. Wü kpara la koro te nga mere bi wü sü. Gara ewü koro agbü nga nzö koti ka wü *Galilaya. Gara ewü koro nengete, agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö koti ka *Yudaya. Gara ewü koro gbü nga nzö koti ka wü Edomaya, gara gbü nga nzö koti kpa etangu Yürüdene, gara agbü wü mere koti de iri wü Tera bete Sidona de wü sü ede ewü.

⁹ Te Yesu wu mere bi wü kpara la, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü nü la enü, wü koro de *zabu, de ni li gbügbü, angü

[†] 2:26 2:26 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6.

wü kpara ne ena adere ni.” ¹⁰ Yesu mala ngü la bala kükürü de, angü mere bi wü mürü keke koro eyi sela. Fü ewü angbü egbene sü agbene, gü ba dene, “Wayi, ah le de ani zoro küte Yesu, teka fü ani aküwa.” Angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu ngbü eyi eküwa mere bi wü kpara. ¹¹ Gara wü kpara te *siti wü di engä me ngbü emere ewü, te ewü wu Yesu tete, fü ewü atí kötö, aba rere, gü ba, “Yesu, mü de Ye Me.” ¹² Fü Yesu amala ngü fü siti wü di engä me la kpekepeke, gü ba, “Wü mere e agü tamu ni de.”

Dela ngü ta te Yesu küwa mere bi wü kpara tete.

*Dene ngü ka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu, te Yesu fe ewü
Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16*

¹³ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü. Fü ah ayia ai wü *kpara ka-ye la kpaka ye kpala. ¹⁴ Fü ah ayia afe süka ewü nzükpa de füh ye 'basu, ao ewü, wü *mürü tima ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma fe yi teka fü nih angbü endoro de nih ma. Te gara, ma ena atima yi, teka fü yi adi emala ngari ra fü wü kpara. ¹⁵ Ma ena ato wazi fü yi teka fü yi adi eliki *siti wü di engä me di.”

¹⁶ Dene iri wü kpara te Yesu fe ewü ne. Simüna, te Yesu gü gara iri tete na, gü ba, Petero, ¹⁷ wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo, te Yesu gü iri te ewü, gü ba, wü Büwanerage, gü ba, wüh baka mügbara. ¹⁸ Wü Anderiya, bete *Filipo, bete Batülümayo, † bete Matayo, ‡ bete Toma, bete *Yakobo ye Aloya, bete Tadayo, § bete Simüna ta te di kpara te mere gü teka tö ka-wü. ¹⁹ Abe kpah te *Yuda Keriyota, ta te gü tamu Yesu fü wü vügü ne.

Dela ta ngü ka wü kpara te Yesu fe ewü.

*Dene ngü ka Yesu de wü di engä ni ye
Matayo 12:22-32, 46-50; Luka 8:19-21; 11:14-22; 12:10*

²⁰ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara adu abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Da wü Yesu, te ewü ena azü e de wü kpara ka-ye, nda ma. ²¹ Fü wü di engä ni ye Yesu, te ewü di kpa gbü gara sü, ayia aje ngü la. Fü ewü afi nda-wü, gü ba dene, “Nzö Yesu siti eyi.” Fü ewü ayia anü kpakaka na, de ani zoro engu, adu di kpa eköti.

²² Fü nga wü ngü, te Yesu ngbü emere la, adu kpah awü akoro zalü agbü Yerüsalema. Fü gara wü *mürü riri ayia agbü Yerüsalema kpala, anü akoro kpaka Yesu teka awu ngü la cu de jia wü. Te wüh wu wü kpeke ngü, te Yesu ngbü emere ne, fü ewü akpo da emala siti ngü, gü ba, “Yesu maka wazi teka aliki *siti wü di engä me di ne, neh kaye? *Satana* to wazi la fefe me-ye, angü engu de miri ka wü di engä me!” ²³ Te Yesu je ngü la, fü ah ayia ai wü mürü riri la kpaka ye, adu arü amala ngü fü ewü de mani, gü ba dene, “Satana ena aliki te-ye de tete-ye, neh baye baye?” ²⁴ Te nguwa wü kpara biringbö kpo eyi emere gü esüka wü la, züka ngü ena adi ladü? Ngü la reke nda de, angü nguwa wü kpara la ena anza. ²⁵ Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö te-wü la, ah ena atí atí? Ah ti nda de. Köti la ena asiti, fü ewü abaya asidi. ²⁶ Angü te Satana ena angbü eto wazi fere me-ye, teka aliki wü kpara ka-ye di la, ah ena adi ba e te engu siti tima ka-ye me-ye. De bane, ngü ka Satana ena anza ka!”

* **3:16** 3:16 Si-ngü gbü iri Petero, gü ba, baka da. † **3:18** 3:18 Gara iri Batülümayo de Nataníyele.

‡ **3:18** 3:18 Gara iri Matayo de Levi. § **3:18** 3:18 Gara iri Tadayo de Yuda. Ah de ye Yakobo.

* **3:22** 3:22 Gara iri Satana de Belezebuba.

²⁷ Teka ngü la, fü Yesu adu arü amala gara mani fü ewü, gü ba dene, “Te kpeke kpara ladü, te di de wazi ye fa sü, e-ena ari kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü, ah ngbü eceka kpi fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka.”

²⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ngü te ma emala fü yi dene, ah de kpeke ngü. Wü *siti ngü 'buru te wü kpara ngbü emere ne, te kpara fü maguma ye la, Me ena aboro ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kpah asidi. ²⁹ Duwa kpara te ngbü esoko *Nzila Wazi Me, Me boro ngü kaka-na la kpo fi de. Liya kaka-na la ena angbü fi gbü nzöngö na fi mere badi.” ³⁰ Yesu mala ngü la bala, teka te wü mürü riri la soko Nzila Wazi Me, gü ba, “Yesu maka wazi la esaka *siti wü di enga me,” ne.

³¹⁻³² Fütanga ngü la, fü wü di enga ni ye Yesu ayia akoro de wü ni ye na. Te wüh koro tete, fü ewü amaka bi wü kpara te ewü biti te-wü, ngbü ede Yesu. Da ewü te ewü ena ari akoro kpaka Yesu kpa esambü la, ah nda ma. Fü ewü arü kpa etanü, atima kpara kpakaka na, gü ba, “Ye nü, ye i Yesu fü ani.” Fü kpara la akoro amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyü, wü ni ye, de wü di enga ni ye, ladü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ta ele awu ye.” ³³⁻³⁴ Yesu gü ba dene, “Ah mbi.” Fü ah adu aceka kpi füh wü kpara la ngberrre 'buru, gü ba, “Amba de-yi, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah de wü di enga wüna, de wü wüna. ³⁵ Angü te mü ngbü ele ngü ka Me da emere la, mü ena adi fere baka wüna, anga enga wüna.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

4

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh moko Matayo 13:1-23; Luka 8:4-15

¹ Gbü gara ra, fü Yesu adu anü andoro era mere ngu *Galilaya, adu kpah angbü eri wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara aci kpah, akoro kpakaka na la gbe. Te engu wu bala, fü ah ayia ali ka-ye gbü *zabu, angbü kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fü bi wü kpara la angbü nda-wü kpa füh gumba, da eje ngü gögömö na. ² Fü Yesu angbü eri ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba, ³ “Yi da la güje yi, de yi je ngü ka-ra ne. Gara komoko ta ladü, te le amoko ndo ka-ye. Fü ah ayia aza nguwa ndo, anü di agbü yi, amoko. ⁴ Te engu ngbü emoko ndo la, fü wü gara jia ndo ati te kaje. Fü wü lu awu jia ndo la. Fü ewü ayia kere, akoro adoro nguwa la, ami ka. ⁵ Fü gara nguwa ati füh wü si-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö keré, teka ne de, angü tö sela sere sere. ⁶ Fü ra ayia asü. Fü fu-ndo la ayia aürü ka-ye 'buru, angü sisi na ri gbü tö mbi mbi de. ⁷ Fü gara nguwa ati esüka wü ti. Fü nguwa la akö aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ah adu afü te-ye yi-andüla tete. Ah zi jia de. ⁸ Fü gara nguwa ati gbü züka sü. Fü ah ayia akö, agere, ari gbrri! Gara zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü ah ti gbü züka tö.”

* 4:8 4:8 Gara zi jia ye teke biri de füh ye nzüka, gara teke bata, gara kama biri.

9 Fū Yesu adu amala fū ewū, gū ba, “Te gūje mü ladü la, de mü da gūje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tö.

10 Fütanga ngü la, te Yesu di kpikpi ye, fū wü kpara te engu fe ewü, nzükpa de fūh ye 'basu ne, ayia de wü gara wü kpara kaka-na, anü kpakaka na. Fū ewü ayi-tata teka si mani te engu mala la. 11 Yesu gū ba, “Ta gūgū, wü kpara ye si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Nda-yi, wü kpara ka-ra, ma ngbü eyi esere ngü la fū yi 'buru mbölö mbölö, gū ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fū ni. Amba wü gara kpara la ti aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka-ra de. Teka ngü la, ma ngbü emala ngü la fū ewü 'buru de mani.

12 Ah kpah baka ngü ta te Me mala teka wü kpara la, gömö *mürü dofo Yisaya, gū ba dene, 'De-wü deyi, wü ena aceka ngü ka-ni ma, wü ti awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la ti ari gbü nzö wü kpah de. Angü, te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, teka fū ni aboro siti ngü ka-wü.† Dela ngü ta te Me mala gūgū teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne.”

13 Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gū ba dene, “Yi ti awu si mani ka nguwa la nda-yi kpah de? Te di bala, yi ena awu si wü ngü gbü wü gara mani 'buru, neh baye baye? 14 Ma ena amala si-ngü la fū yi. Kpara te moko nguwa la, ah baka kpara te emala ngari Me. 15 Nguwa te ti te kaje, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü, amba ngü la ri gbü nzö ewü nda de. Fū *Satana awu ngü la, ayia kere, akoro aza ngü la emagama ewü asidi. 16 Nguwa te ti fūh wü si-da, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü. Fū ewü ayia aje ngü la, ale de züka tadu. 17 Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Teka ne de, angü wüh to maguma wü fū Me mbi mbi de. Nga ngü la yiri kpah de, fū cinga ayia akoro teka ngü ka Me la. Teka wü ngü la, fū wü kpara la ayia ace ngü ka Me kere, teka ngü ka cinga la. Fū ewü adu angbü emere gara wü ngü ka-wü. 18 Nguwa te ti esüka wü ti, ah baka mene wü kpara, te ewü le ngari Me eyi, 19 amba fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu. Wüh ngbü efi nga wü e ka füh kotö ne. Fū gümü jiase ayia amere ewü, bete gümü wü gara wü e fa sü. Teka ngü la, wüh ti amere tima ka Me mbi mbi de, fū ngü ka Me ayia afü te-ye emagama ewü baka yi-andüla. 20 Nguwa de te ti gbü züka sü, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü. Fū ewü aje ngü la, ayia ale de maguma wü 'buru. Fū ngü ka Me la aga kpa emagama ewü baka ndo te zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la.‡

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la.”

Dene gara mani te Yesu mala teka ngü ka Me Luka 8:16-18

21 Fū Yesu adu amala gara mani fū mere bi wü kpara la, gū ba dene, “Te mü siya wa ka-mü gbü biti, akoro di, ao kpa esambü la, mü ena amere di baye? Mü ena abuka sila fefeh? Anga mü ena ao esa ngbaga? Ah bala de. Mü ena ao wa ka-mü kpa tikpi fūh e, teka fū ah alofo sü mbi. 22 Kpah bala, ngü ka-ra te wü kpara je mbi mbi de, te wo te-ye awo fū ewü ne, wüh ena

† 4:12 4:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10. ‡ 4:20 4:20 Gara zi jia ye teke biri de fūh ye nzükpa, gara teke bata, gara kama biri.

awu ngü la te gara, angü Me ena agü tamu ngü la fü ewü me-ye. ²³ Te güje mü ladü la, de mü da güje mü teka aje ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

²⁴ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, yi o fingangü ka-yi 'buru tete na. Teka ne de, angü, te mü fi nga ngü ka-ra mbi mbi la, sisi na ena ari gbü nzö mü. Fü Me adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. ²⁵ Angü te mü le ngü ka-ra ne eyi, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba, te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba enga ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.”

Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa te ngbü ega de tete-ye

²⁶ Fü Yesu adu amala kphah gara ngü fü mere bi wü kpara la de mani, gü ba dene, “Ngari Me ngbü efü maguma kpara, fü ah akoro kpara ka Me, neh baye baye? Ngü la, ah baka nguwa ndo, te gara kpara moko gbü yi ka-ye. ²⁷ Kpara la ti aga ndo ka-ye la me-ye nda de, amba wü e la ena angbü ega ka-wü de tete-wü. Te di bala, nguwa la ena ato si ye, fü ah akö, ²⁸ angü nguwa la ngbü emaka wazi ka-ye gbü tö. Fü ah ato fu ye. Fü ah akpo angbü ega, adu ao gba ye. Fü ah akpo ezi jia ye, akoro ndo. ²⁹ Te kpiri ndo la koro eyi la, fü mürü ndo la awu, gü ba, 'Wayi, ndo ka-ni ndri eyi. Fü ah aza maguruma ka-ye, anü agbü yi, awa ndo ka-ye la di.' ”

*Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa müsitada
Matayo 13:31-32; Luka 13:18-19*

³⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ma ena amala gara mani fü yi teka agü tamu ngü ka Me di fü yi. ³¹ Angü ngü ka Me, ah baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka li'ba, jürrrü bane. ³² Te mü ru nguwa la, ah ena akö, aga, akoro mere rü, da eto sa-e, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la.”

³³ Dela ngü ka Me, ta te Yesu mala fü bi wü kpara la gbü mani. Ah ngbü mala bi wü gara ngü fü ewü, gbü mani kphah bala. Ah ngbü emala wü ngü la fü ewü ferrre, de wüh je mbi. ³⁴ Amba ah mala si wü ngü la fü ewü mbölö mbölö nda de. Ah ngbü emala wü ngü la fü ewü 'buru gbü mani. 'Duwa te ewü du ngbü kpikpi wü, de wü kpara ka-ye la, fü ah angbü esere si-ngü la fü ewü tüne mbölö mbölö.

*Dene ngü te Yesu tata mere wege di
Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25*

³⁵ Gbü ra la, etamurago, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Ani nü enü kpa etangu.” ³⁶ Fü wü *kpara ka Yesu ayia ali gbü *zabu, te engu di gbügbü na. Fü ewü anü sü ka-wü, yo! ace mere bi wü kpara la kpa füh gümba kpala. Wü gara zabu ngbü ta kphah enü kpala. ³⁷ Wüh te ekoro kpa etü mere ngu *Galilaya la, fü mere wege ayia akpo angbü efe jia ngu la de wazi. Fü zabu angbü eyiki, da efüfü te-ye, ekolo ngu gbü ye. Fü ngu angbü esi gbü zabu la. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu.

³⁸ Yesu, mü ngbü ka-mü gbü zabu to kpa sidi kpala, era ka-mü ara, o nzö mü ga füh bongo. Fü wü kpara kaka akoro azükü engu, gü ba dene, “Mere kpara! Mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Te ani kpi la, ngü ena asiti te-ye de?” ³⁹ Fü Yesu ayia azükü. Fü ah adu arü amala ngü fü wege, gü ba, “Wege, mü nga enga! Ngu, mü ngbü ziii.” Fü wege ayia anga. Fü ngu ayia angbü ziii. Fü sü ayia anga 'duwa ngbiini.

40 Fū Yesu adu arū amala ngū fū wū kpara ka-ye, gū ba dene, “Yi ekpe neh cūrū ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la de? Ah le de yi to maguma yi fere.” 41 Fū cūrū arī te ewū afa sū, teka ngū ka wazi ka Yesu la. Fū ewū angbū da eyi-ta tete-wū, gū ba dene, “Apa! De bane neh ene ngū ne? Kpara ladū fūh kotō ne, te ti amala ngū fū wege bete mere ngu, fū ewū aje rīrī kaka-na baka e la?”

Dela ngū ta te Yesu mere, te engu to rīrī fū mere wege tete.

5

Dene ngū te Yesu kūwa gara komoko

de mere bi siti wū di engu me guvu ye
Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39

1-2 Fūtanga ngū la, fū wū Yesu ayia anū de *zabu la, anū akoro kpa etangu mere ngu *Galilaya. Fū ewū ayia akō, akoro kpa fūh gūmba, gbū tō ka wū Garasa. Fū ewū amaka gara komoko kpala, de *siti wū di engu me guvu ye, te ewū mere engu, o ba mūrū marōfō. Komoko la koro ka-ye kpa esūka wū mbūkū, 3-4 angū ah ngbū era ka-ye etū wū mbūkū. Wūh ngbū ta ei engu ai de ku-se, edū wū kengbe gbū lōlō na 'buru. Fū engu akolo ku-se la, akukuru wū kengbe la kpah 'buru asidi. Teka ne de, angū nda-ka wazi fa nda wū kpara 'buru. Kpara te ti ai engu nda tīne ma. 5 Komoko la ngbū ta endoro kpa fūh wū da, enzō wū gūmba, da endoro etū wū mbūkū, eku gba bitī de ra, da edūtū te-ye de teme.

6 Fū komoko la ayia awu Yesu nengete. Fū ah ayia ale woro, akpe akoro kpaka Yesu, abu nzōkuta ye kōtō engangagira, anda'ba te-ye fefe. 7-8 Fū Yesu arū amala ngū fū wū *siti wū di engu me, te ewū ngbū emere komoko la, gū ba dene, “Wū ce engu ace!” Fū komoko la aba rere kpa tikpi, de mere ri ye, gū ba, “Yesu, Ye Mere Me, ye ce ni ace! Tima ka-ni gbū ngū ka-ye nda ma. Nī kina ye eyi te irī Me, gū ba, ye mere e ato cīnga te ni de!”

9 Fū Yesu ayi-ta komoko la, gū ba, “Irī ye neh da?” Komoko la ga, “Irī ni de Bi-nzō-gū.” Ah gū irī ye bala, angū wū di engu me la sibi guguvu fa sū. 10 Fū wū di engu me la afūwa te-wū fū Yesu, gū ba dene, “Ye mere e aliki anī te sū ne asidi de.”

11 Gara wū mba ka kōtī ta ladū sela, mere bi ewū baka kutu 'basu (2,000). Wūh ngbū ka-wū fūh mere gūmba da ezū e ka-wū. 12 Fū wū di engu me la afūwa te-wū fū Yesu, gū ba, “Ye tima ani kpaka wū mba la, de ani nū rī guvu ewū.” 13 Fū Yesu ayia ale ngū ka-ewū la. Fū wū di engu me la ayia akoro guvu komoko la asidi, ace engu, akpe arī aguvu wū mba la. Fū wū mba la ayia ka-wū, yurrru! de mere woro, ago kpa esa gō. Fū ewū agūrū agbū mere ngu, anzō ngu, akpi 'buru.

14 Te wū kpara, de te ewū ngbū eceka kpī fūtanga wū mba la, wu ngū la bala, fū cūrū amere ewū. Fū gara ewū akpe de woro, anū amala nga ngū, te Yesu mere la fū wū kpara agbū mere kōtī, bete wū sū edede la 'buru. Te wū kpara la je ngū la bala, fū ewū ayia anū akoro gbū sū la, teka aceka ngū la cu de jia wū. 15 Te wūh koro kpala, fū ewū amaka komoko, ta te di de mere bi wū di engu me guvu ye ne, nzōnzō na fū te-ye tīne, koro eyi mbi. Ah to bongo kpah eyi te-ye. Fū ah adu angbū ka-ye kōtō ede wū Yesu. Fū wū kpara angbū de mere cūrū, gū ba, “Dela sirimbi!”

16 Fū wū kpara te ewū wu ngū la cu de jia wū ne, fū ewū ayia amala nga ngū la fū wū bu wū, gū ba, “Yesu liki wū di engu me guvu komoko ne eyi asidi. Fū wū di engu me la ayia arī aguvu wū mba ka kōtī. Fū wū mba la

akpe atı 'buru agbü ngu, akpi kpala." ¹⁷ Fū wū kpapa la aci 'buru, amala ngū fū Yesu, gū ba, "Ye yia sene eyia, ye ce sū ka-ani, de ye nū kpa gbū gara sū."

¹⁸ Fū wū Yesu ayia alı gbū *zabu, de ani nū. Fū komoko, de te *siti wū di engu me koro guguvu na ne, ayia ayi-ta Yesu, gū ba dene, "Ni ele de ani nū ka-ani ake ye." ¹⁹ Yesu le nda de, gū ba, "A'a. Ye du edu kpa gba wū, kpaka wū mürü ye, de ye mala nga zūka ngū te Me mere fū ye ne, angū Me wu cinga ka-ye eyi fanū." ²⁰ Fū komoko la ayia adu ka-ye, angbū endoro gbū nga nzō kōtī de ırı ye Dekapoli,* adi emala nga ngū te Yesu mere fū ye ne. Fū ngū la aga gbū jia wū kpapa de kpala afa sū.

Dene ngū te Yesu küwa ye Yayırü,

bete gara würüse

Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56

²¹ Fütanga ngū la, fū wū Yesu adu alügü nga wū kpa etangu mere ngu *Galılaya. Fū mere bi wū kpapa aci akoro, abiti te-wū kpaka Yesu era ngu kpala. ²² Gara komoko ta ladü kpala de ırı ye Yayırü. Engu ta de mere kpapa te ngbū emere tima kpa *esambü ka biti-te. Te Yayırü wu Yesu tete, fū engu ayia akoro, atı eri lö Yesu, ²³ anda'ba te-ye fefe, gū ba dene, "Mere kpapa deyi, ye koro, ye küwa ye ni, mba jaji würüse, angū keke ngbū emere engu efa sū. Ah yia eyi ekpi akpi. Ye koro la, de ye o kpa ye eküküte na, de ah küwa." ²⁴ Te Yesu je ngū la, fū ewü ayia anü de wū Yayırü. Fū mere bi wū kpapa aci anü kpah gbū nga ewü, enzınzi te-wü, da ededere Yesu.

²⁵ Amba gara mürü keke ta kpah ladü sela. Ah de gara würüse, te ngüte ngbū ego tete gbū wū sikipi 'buru. Ah mere engu eyi bala teka wū re nzüka de fūh ye 'basu. ²⁶ Ngū la ngbū ta eto mere cinga fū würüse la efa sū. Ah ngbū ta enü kpaka mere bi wū mürü kuwa, eto mere bi jiasse fū ewü, de wüh küwa ni. Wüh to rü fefe ma. Wüh küwa engu nda-wū kpah de. Fū keke la angbū fi ega ngū, enü kpa engagira nū. Fū jiasse anza esasaka na 'buru, teka keke la. ²⁷ Te würüse la je nga Yesu, gū ba, "Engu koro eyi sela ne," fū ah ayia anü kpala. Te engu koro kpala, fū ah ayia azi te-ye 'bılı 'bılı, esüka mere bi wū kpapa la, anü amofu mö bongo ka Yesu to kpa ekükürufe. ²⁸ Angū ah fi, gū ba, "Te ni mofu bō mö bongo ka Yesu la, ni ena aküwa." ²⁹ Würüse la bū te emofu bongo ka Yesu bane, 'duwa fū ngüte la ayia akolo. Fū würüse la adu awu, gū ba, keke ka-ni nza eyi.

³⁰ Yesu, fū mü awu emaguma mü, gū ba, gara kpapa mofu bongo ka-ni eyi, angū wazi ka-ni, de te Me to fū ni ne, mere tima eyi. Fū ah arü, afü te-ye, gū ba, "E-mofu bongo ka-ni neh da?" ³¹ Fū wū kpapa kaka amala ngū fefe, gū ba dene, "Mere kpapa, ye ena angbū eyi-ta ngū bala ne, ye wu mere bi wū kpapa, te ewü ngbū egbene sū agbene, ne de? Fū ye adu ayi-ta ngū, gū ba, 'E-zoro bongo ka-ni neh da?' " ³² Fū Yesu angbū fi bū da eceka kpı ede ye, egiri kpapa te mofu bongo ka-ye ne. ³³ Te würüse la wu, gū ba, keke ka-ni nza eyi ne, fū ah ayia akoro de mere lümü, atı eri lö Yesu, da eyi ayı de cürü, afüwa te-ye fū Yesu, gū ba dene, "Ah de ni, ni mofu bongo ka-ye me-ni, fū keke ka-ni anza dene." ³⁴ Yesu gū ba dene, "Enga ra, mü küwa eyi fi badi, teka te mü to maguma mü eyi fere. Mü nū enü de gu maguma."

* 5:20 5:20 Si-ngū gbū ırı de Dekapoli ne, gū ba, wū kōtī nzüka.

³⁵ Baka te Yesu ngbü emala ngü fü würüse la, fü wü kpara gba Yayirü, te mbarase kaka ngbü eke ake ne, akpe akoro. Fü ewü amala ngü fü Yayirü, gü ba dene, "Yayirü deyi, ah nza eyi. Ye mere e ambü mere kpara la tine de, angü mbarase ka-ye ne kpi eyi." ³⁶ Amba Yesu, mü le ngü ka-ewü la nda-mü de. Fü mü adu amala ngü fü Yayirü, gü ba dene, "Yayirü deyi, ye kpe cürü de. Ye to maguma ye fü ni."

³⁷ Fü wü Yesu ayia de wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane,† anü kpa gba Yayirü. Fü ewü ace mere bi wü kpara la sidi nga wü, angü Yesu le de bi wü kpara la nü fa nga ni kpala tine de. ³⁸ Te wüh nü koro agba Yayirü, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala, da eku mere siti gba, de wü yiyi. Dela gba nda tine de! ³⁹ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara la, gü ba dene, "Wü ngbü eku gba neh teka ne? Mbarase la kpi akpi nda de. Ah ngbü era ka-ye ara." ⁴⁰ Fü ewü aci 'buru angbü emü engu, gü ba, "Dene ne töndö ngü ne?" Fü Yesu ayia aliki ewü 'buru etanü, aza 'duwa wö ye mbarase, ake ni ye na, bete wü Petero de wü bu ye, te ewü koro de ewü ne. Fü ewü ayia ari te sü, te wüh o kö mbarase la tete. ⁴¹ Te wüh koro kpa esambü la, fü ewü ayia awu kö mbarase. Fü Yesu ato kpa ye, azoro kpa mbarase di, ai mbarase la, amala ngü fefe gbü ngü mündü ka-wü, gü ba, "Talita gumi!" Ah ba e te ewü gü ba dene, "Jaji würüse deyi, ye yia eyia tikpi." ⁴²⁻⁴³ Fü jaji würüse la azükü, ayia cukuru atikpi da endoro. Angü mbarase la, re kaka-na koro eyi nzükpa de füh ye 'basu. Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Wü mere e amala nga ngü la fü wü bu wü fa fa fa de." Fü ah adu amala ngü fü wü wö ye mbarase la, ake ni ye na, gü ba, "Wü mere kümü, wü to fü mbarase la."

Dela ngü ta te Yesu küwa ye Yayirü di. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara afa sü.

6

Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta *Matayo 13:54-58*

¹ Gbü gara ra, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace sü era mere ngu *Galilaya, adu anü agbü köti ka-wü, ta te engu ga gbügbü na ne. ² Fü *sikipi ka Me amaka ewü kpala. Fü Yesu ayia anü ari kpa *esambü ka bitite, akpo da ari wü kpara kpala. Fü bi wü kpara angbü da eje ngü gögömö na. Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü angbü da emala ngü esüka wü, gü ba dene, "Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ³ Te engu di kpah bü de kpara, te ngbü eforü de sene ne? Te ni ye na di kpah bü de *Mariya ne. Ani wu wü di enga ni ye na kpah kpo ne, wü *Yakobo, *Yüsefa, Yudi, bete Simüna, abe kpah te wü jaji würüse, te ewü di 'buru wü kpara de sene ne. Te di bala, Yesu maka de nda-ye wazi de bala neh kaye?" Teku ngü la, wüh le ngü kaka nda-wü 'buru 'buru de. ⁴ Fü Yesu adu arü alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpara gba yi ti acu ngü mü nda-wü de. Amba 'duwa agbü gara wü sü fü wü kpara angbü ecu ngü mü. Dela si-ngü te yi le acu ngü ra tete na nda-yi de ne."

⁵ Teku ngü la, ah ti fü Yesu amere kpeke wü ngü ka talara kpa gbü sü ka-wü la nda de, angü wü kpara de kpala, de wü mürü ye na, wüh le ngü

† 5:37 5:37 Yüwane de engu ni ye Yakobo.

kaka-na nda-wü de. 'Duwa mba wü mürü keke biri biri, te engu ngbü eo kpa ye gbü nzö ewü, fü keke ka-ewü angbü enza.

⁶ Dela ngü ta te mere Yesu, gbü sü ta te engu ga gbügbü na. Fü ngü la aga gbü jia Yesu afa cu sü, angü wü kpara kpa gba ewü la le ngü kaka nda-wü de.

Fütanga ngü la, fü Yesu angbü endoro gbü wü köti kpala 'buru nde, da erü wü kpara de to ngü ka Me.

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, teka amala ngari Me

Matayo 10:5-14; Luka 9:1-6

⁷ Gbü gara ra, fü Yesu aï wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne kpaka ye, angü ah le atima ewü, teka anü amala to ngari Me agbü wü gara sü. Fü engu ato wazi fü ewü, teka fü ewü adi eliki *siti wü di engame me di, de wü muruyi. Fü ah ayia atima ewü 'basu 'basu, ⁸ gü ba dene, "Yi nü enü, yi mala ngari ra fü wü kpara. Te yi te enü la, yi mere e aza mere bi wü e esaka yi de. Yi za ambata kpah de. Yi za kombo kpah de. Yi za jiase kpah de. Yi za 'duwa ngbangba esaka yi, fü yi anü di. ⁹ Yi mere e ato bongo eküte yi 'basu 'basu kpah de. Yi to bü mba kamaka gbü lö yi. ¹⁰ Mene sü te yi ena anü akoro gbügbü na, te wü kpara la za yi eyi gbü mürü, de yi ngbü nzö gba kpara biringbö la, zalü gbü sikipi te yi ena ayia anü sü tete. ¹¹ Mene sü te ewü le ngü ka-yi gbügbü de, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela, de yi bunda zu-tö ka köti ka-ewü la, te lö yi asidi, ciki sela, de wüh wu ngü la, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba dene, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü wü kpara ka-ni, Me, kpah de.' " Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

¹² Fü wü *kpara ka Yesu la ayia anü sü, abaya, angbü da emala ngari Me fü wü kpara, gü ba, "Wü ce *siti ngü ka-wü asidi. Wü fü maguma wü, adu ale ngü ka Me." ¹³ Fü ewü amaka mere bi wü kpara, de siti wü di engame me guvu ewü. Fü ewü aliki siti wü di engame me la guvu ewü asidi. Fü ewü amaka kpah mere bi wü mürü keke. Fü ewü afuru mü gbü nzö ewü. Fü ewü ayia aküwa.

Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza

Matayo 14:1-12; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹⁴ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara ra fü miri la aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü ka-ye eyi gbü wü sü la 'buru. Fü wü kpara angbü eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! Yesu mbi mbi neh da?" Wü gara ga, "Engu de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te wüh mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi. Teka ngü la, fü engu angbü emere wü kpeke ngü ka talara." ¹⁵ Gara kpara gü ba, "Engu de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ta te ewü ngbü emala ngari Me gügü ne." Gara gü ba dene, "Wayi! Engu de mürü dofo *İliya."

¹⁶ Te Miri Anitipa Erode je nga Yesu, fü ah akpe cürü, angbü de mere fingangü, gü ba, "Wayi, komoko la, ah de Yüwane, ta te ni mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi." ¹⁷⁻¹⁹ Angü Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü gbügbü na. Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodiya ne. Angü miri la fa ta würüse la esaka gara engu ni ye, de iri ye *Filipi. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Teka ngü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, "De-ye deyü, ngü te ye mere la, ah de siti ngü. Ye fiti wara engu ni ye baye? Ah ti ta fü ye amere bala de.

Angü dela siti ngü gbü jia Me!" Teka ngü la, fü miri la ayia azoro Yüwane, agü gbü ku. Erodüya, fü mü aje kpah ngü la, ati ngü la guvu mü. Fü mü akpo da egiri kaje de ni mörö Yüwane asidi. Mü maka de, angü watü mü le de. ²⁰ Miri la ngbü ekpe cürü, angü ah wu eyi, gü ba, Yüwane de züka kpara ka Me. Te di bala, fü ah angbü egiri kaje teka aküwa Yüwane esaka wara ye. Ah le ta de ni di eje ngari Me gömö Yüwane, angü ngü la reke tete na areke. Amba gara mamaguma le nda de, angü ngü la ngbü kpah esiti fingangü kaka asiti.

²¹ Amba, Erodüya, mü ngbü fi bü egiri kaje, amörö Yüwane tete na. Gbü gara ra, fü mü ayia amaka kaje engu ne. Angü watü mü mere mere karama ka-ye, teka afi nga sikipi te wüh yaka engu tete na. Fü ah ayia ai cögbörö wü kpara ka-ye, de wü nzö-gü ka-ye, de wü mere kpara ka Galilaya 'buru. ²² Fü Erodüya ayia atima enga ye, jaji würüse, de ah nü, ah lo bi engagira miri, de wü ngba ka-ye. Fü jaji würüse la akpo da elo bi, elo bi 'duwa ba-neh-ene-la. Fü bi kaka ayia areke gbü jia miri de wü ngba ka-ye afa sü. Fü miri ayia amala ngü fü jaji würüse la, gü ba dene, "Enga ni, ngü ka-ye reke gbü jia ani fa sü. Te di bala, ni ena ato fü ye neh ene?" ²³ Fü miri la ayia akina te-ye gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, "Mene e te ye ngbü ele, de ye yi-ta ni tüngüngü, ni ena ato ato fü ye. Ni ti atiri de. Te ye le kpah de ni ye süka sü ka-ni fü ye la, ni ena aye aye."

²⁴ Fü jaji würüse la ayia akpe kpaka ni ye, ayi-tata, gü ba dene, "Ni ni deyü, mene e te ye le de ni yi-ta miri tekaka, de ah to fü ni, neh ene?" Ni ye na gü ba, "Enga ni deyü, ye mala fü miri de ah tima kpara, ah nü, ah mörö Yüwane Mürü Babatiza. De ah wa nzözo na, ah koro di fü ye, teka fü ani awu, gü ba dene, Yüwane kpi eyi fanü."

²⁵ Fü jaji würüse la ayia akpe adu kpaka miri, amala ngü fefe, gü ba dene, "Wayi, mere kpara, ngü te ni le, ah dene. Ni ele de wüh mörö Yüwane asidi. Fü ewü awa nzözo na, ao gbü gada, akoro di, ato fü ni enatikine." ²⁶ Fü ngü la asiti gbü jia Miri Anitipa Erode afa sü. Amba teka ngü ka kina, de te engu kina te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kina ka-ye la tine de, ka vi-jia. ²⁷ Te di bala, fü ah ayia atima marajümüya ka-ye, gü ba, "Ye nü, ye koro de nzö Yüwane." Fü marajümüya la ayia anü agbü ku, ade ngürü Yüwane, akolo gbö! ²⁸ aza nzözo na, ao gbü gada, akoro di, ato fü jaji würüse la. Fü jaji würüse la aza nzö Yüwane, ayia anü di, ato fü ni ye.

²⁹ Dela ta ngü te Yüwane Mürü Babatiza kpi tete. Te wü kpara kaka-na je ngü la, fü ewü akoro, abi kökö na, anü di, ati.

Dela si-ngü te Miri Anitipa Erode kpe cürü Yesu tete, gü ba, engu de Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi.

*Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara
Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13*

³⁰ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu, ta te engu tima ewü ne, adu akoro kpaka Yesu. Fü ewü akpo amala nga ngü 'buru, te ewü ngbü mere kpala, kpah de ngü te ewü ngbü ri wü kpara di. ³¹ Fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka ewü la, wü gara da ekoro, wü gara da ego. Da sü te wü Yesu ena azü e tete ma, da fe te-wü kpah ma. Te di bala, fü Yesu adu arü amala ngü fü wü mürü tima ka-ye ne, gü ba dene, "Ani nü la mba afe te-ani kpa te gara sü, te wü kpara di tete ma." ³² Fü ewü ayia ali gbü *zabu, anü kpa te gara sü te köti di tete ma.

³³ Te wü mere bi wü kpara la wu, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala, fü ewü aci 'buru, anü de woro, afa nga Yesu. Amba wüh le nda-wü kaje de lö wü to kpa füh gümba. Füh ewü akpe akoro agbü sü, te wü Yesu enü tete na ne, fi me-wü. ³⁴ Te wü Yesu nü koro gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Füh cinga ewü arı te Yesu, angü wüh ngbü gbü jıjıa baka wü kambiliki, te kpara di gbü nga ewü ma. Füh ah ayia akpo erı ewü de mere bi wü ngü, zalü koro di etamurago.

³⁵ Etamurago la, fü wü kpara ka Yesu ayia akoro amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpara deyı, ye ceka la, ra te etı dene! Ani ena amere baye, teka wü mere bi wü kpara ne? Tala mere ewü de? Te sü di kpakine edere sü, köti kpah ma ne. ³⁶ Ah le ta de ye mala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü gara köti, agiri e, ase, azü." ³⁷ Yesu gü ba dene, "Yi ena ato zü-e fü wü kpara la me-yi." Wüh gü ba, "Apa! Wü kpara la sibi fa sü! Ani ena amaka mere bi zü-e, tungü wü kpara la, neh kaye? Anga ani ena ase e la neh de jiase fe? Ah ba e te mü ena amere tima teka re biringbö, fü mü amaka jiase la."* ³⁸ Yesu gü ba, "Ambata esaka wü sela neh fe? Wü nü la, wü ceka." Füh ewü ayia anü aceka, amaka ambata ngbee 'buruve, bete si 'basu. Füh ewü adu amala ngangana fü Yesu.

³⁹ Ta gbü sü la, züka fu-gü ladü fula fula, bane. Füh Yesu adu arü, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü biti wü kpara la tundu tundu, de wüh ngbü la kötö, füh gü sene." ⁴⁰ Füh ewü ayia abiti te-wü gbü wü da-sü ka-wü, gara ewü kama biri (100), wü gara ewü teke 'basu de füh wü nzükpa. ⁴¹ Füh Yesu aza ambata 'buruve bete si 'basu la, ayia aceka kpi kpa tikpi, agbo nga irı Me teka zü-e la. Füh ah ayia akukuru tü wü ambata la, aza ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara 'buru. Füh ewü adu agafa wü si kpah bala. ⁴² Füh wü kpara aci 'buru, azü e la, asika nde. ⁴³ Füh wü *kpara ka Yesu ayia aro du zü-e la, asi gbü wü kuwu nzükpa de füh ye 'basu.

⁴⁴ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü e la, wüh baka wü komoko kutu 'buruve (5,000).

*Dene ngü ka Yesu te engu nü nü füh ngu
Matayo 14:22-36; Yüwane 6:14-21*

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü za *zabu eza, anü nda-wü kpa engagira nü, kpa etangu, kpa gbü Betesayida. Nda-ni, ni la ece kpa te bi wü kpara ne, de wüh go agba wü feke. Füh ni adu afa nga wü." Füh wü *kpara ka Yesu ayia alı gbü zabu, anü sü. ⁴⁶ Füh Yesu ato mandı fü mere bi wü kpara la. Füh ewü abaya, ago agba wü. Füh Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü kpikpi ye, angbü kpala, da eku gba fü Me. ⁴⁷ Füh du ra la atı te Yesu, kpa enzö rüvü la kpikpi ye, o wü kpara kaka di nda-wü nengete, kpa etü ngu gbü zabu.

⁴⁸ Ah te ekoro emözekpi, o kpi seke nza la de, fü Yesu ayia aceka kpi, awu wü kpara ka-ye, te ewü ngbü embü ambü ka mere wege. Angü wege la ngbü enzi ewü, elügü kpa sidi. Füh Yesu ayia, de ni nü kpaka ewü la. Amba wüh ka-wü nengete etü ngu. Füh ah ayia angbü enü de lö ye füh ngu. Füh ah anü, anü akoro gbamari ede zabu la. ⁴⁹⁻⁵⁰ Füh ewü ayia awu engu da enü füh ngu de bala, wüh gü ba, "Dela sirimbi!" Füh mere cürü ayia arı te ewü. Füh ewü afi nda-wü, gü ba, "Dela kuru kpara, te koro gbü mbükü!" Füh ewü ayia aba rere ka cürü kpa tikpi, angü wüh wu, gü ba,

* **6:37** 6:37 Ngü te wüh ba gbü ngü Giriki gü ba "Denariya 200." Ta gbü sikpi la, te mü mere tima teka ra biringbö, wüh ena ato denariya biringbö fü mü.

ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü Yesu akoro amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi gu maguma yi agu. Yi kpe cürü de, ah ka-ye de-ra." ⁵¹ Fü ah ayia alí kpaka ewü agbü zabu. Fü mere wege, te ngbü emere ewü la, ayia anga.

Dela ngü ta te Yesu mere te engu nü tete na de lö ye füh ngu. Fü ngü la aga gbü jia wü kpapa kaka-na 'duwa ba-neh-ene-la. ⁵² Angü wüh wu si-ngü gbü ngü ta te engu mere, te engu to zü-e fü wü mere bi wü kpapa la, nda-wü de. Nzö ewü kpekpeke, angü wüh to maguma wü fü Yesu mbi mbi la de.

⁵³ Fü wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de iri ye Genezaret. Fü ewü ai zabu ka-wü, ace edere ngolo sela. ⁵⁴ Wüh te ekoro kpala, fü wü kpapa aci 'buru awu, gü ba, Yesu koro eyi. ⁵⁵ Fü ewü ayia abaya, akpe de woro kpa gbü wü gara köti kpala 'buru nde, amala nga ngü la fü wü kpapa 'buru. Fü ewü akpo da ebi wü mürü keke de darara ka-wü, enü de ewü kpa te sü te ewü je, gü ba, Yesu ladü tete na. ⁵⁶ Gbü wü sü 'buru te Yesu ngbü ekoro tete na, agbü wü mere köti, bete wü jürü köti edere sü ne, wü kpapa ngbü ebi wü mürü keke ka-wü, ekoro di, eo gbü ngambasü. Fü ewü angbü da efüwa te-wü fü Yesu, gü ba, "Ani ele amofu bü mba mö bongo ka-ye, de ani küwa." Wü kpapa ta te ewü ngbü emofu mö bongo ka Yesu ne, fü ewü angbü eküwa, gbü keke ka-wü la 'buru.

7

Dene ngü te Yesu mala, teka gele ka wü Yisarayeles Matayo 15:1-20

¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu amaka te-wü de wü *Farusi, de wü gara wü *mürü riri, te ewü koro kpa gbü Yerüsalema. ²⁻⁵ Wü Farusi le riri ka gele ka-wü fa sü. Angü gele ka-ewü teka azürü e, ah fa sü. Te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Te mü koro da ese e, mü ena azürü kpa mü kpah gbü gara kaje kpikpi ye. Gele teka azürü ndü'ba ka-ye kpikpi ye. Gele teka azürü sila kpah kpikpi ye. Gele teka azürü e, te wüh mü gbü se kpah kpikpi ye. Dela gele ka wü kundu kundu wü *Yisarayeles, ta te wü Farusi le fa sü. Te mü mere bala de, wüh gü ba, "Ah esiti gbü jia Me."

Te wü Farusi la koro kpapa Yesu, fü ewü awu kaje te wü *kpapa ka Yesu ngbü ezürü kpa wü di, teka azü e ne, ah baka riri ka gele ka-ewü, ka wü Yisarayeles, nda de. Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Ah mere baye te wü kpapa ka-ye ne ngbü ezü e de libiti te kpa wü de bala? Wüh ce gele ka wü kundu ani, neh teka ne?" ⁶ Yesu gü ba dene, "De-yi deyí, yi ngbü ele gele ka wü kundu nih efa sü bala, neh teka ne? Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la gögömö na, gü ba dene, 'Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komo wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de. ⁷ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da eri wü kpapa, gü ba, "Ani ngbü eto *Riri ka-ni, Me, fü wü kpapa." Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah ka-ye de kükürü gele ka wü kundu wü.* Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi."

⁸⁻⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Riri ka Me, ta te engu to fü yi ne, yi le aje de, neh teka ne? Yi ngbü ele 'duwa riri ka gele ka wü kundu yi. Dela neh züka ngü?" ¹⁰ Angü *Müse to ta *Riri ka Me

* **7:7** 7:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13.

fü yi, gü ba dene, 'Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.' † 'Mene kpara te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.' ‡ Dela eyi Riri ka Me. ¹¹ Nda-yi, wü *mürü riri, yi ce ngü ka Me la teka gara gele ka-yi de iri ye korobana ne. Korobana la, ah baka e te kpara kina te-ye, gü ba dene, 'Ni le ato e fü wü wö ni ake ni ni tine de. Ni ena ato e la fü Me.' Dela e te ewü gü ba, korobana. ¹² Te kpara la du ngbü cükü'daye, fü mamaguma ayia agu, fü ah akoro kpaka yi, wü mürü riri, gü ba, 'Ni le areke kina te ni kina te-ni di la asidi,' yi le nda-yi de. Yi gü ba, 'Kpara la mere e ace kina ka-ye la de.' Fü kpara la ayia ace wü wö ye de wü ni ye 'buru gbü cinga teka ngü ka-yi la. ¹³ Gbü ngü la, yi ngbü ece *Riri ka Me asidi, ao gele ka wü kundu nih kpa engagira nü. Angü fanü fanü mere bi wü ngü ladü te yi ngbü emere kpah ba e la." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü mürü riri la.

¹⁴ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba dene, "Yi je la ngü te ma ngbü emala fü yi ne mbi mbi mbi. ¹⁵ Ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de ne ngü ne? Ah ena adi de zü-e te mü ngbü ezü? Ah bala de. Ah ena adi 'duwa *siti ngü te mü ngbü efi emaguma mü, ah ena asiti mü gbü jia Me me-ye. ¹⁶ Te güje mü ladü, de mü da güje mü te ngü te ma mala la."

¹⁷ Fü wü Yesu ayia ace wü kpara la, ari kpa esambü. Fü wü *kpara ka Yesu akoro ayi-tata na teka ngü te engu mala la, gü ba dene, "Si-ngü la, ah gü neh fe?" ¹⁸ Yesu gü ba dene, "Yi kpah bala? Yi je si-ngü la nda-yi kpah de? Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me, neh baye baye?" ¹⁹ Angü zü-e nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye kpa gbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü." Ngü te Yesu mala la, ah baka e te engu gü ba, zü-e te kpara ezü, ah 'buru mbi gbü jia Me. ²⁰ Fü Yesu agü ba, "Ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü. ²¹⁻²² Angü te kpara ngbü de siti fingangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Ah ena amere yala, ah ena afiti wara kiri ye, ah ena amere waza. Gara ena ati ngü guvu ye, asoko kpara, amörö kpara. Gara ena akpi gümü e, amere zü, azi e ka kiri ye. Gara ena acu ngü ye, afiti kiri ye de mani, emere wü gara töndö ngü, te Me le de. ²³ Wü kpara 'buru ngbü emere wü ngü de bala, ah teka siti ngü te di emaguma ewü. Dela wü ngü te ena asiti mü gbü jia Me me-ye."

Dene ngü ka egba Sarüfanisiya, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü Matayo 15:21-28

²⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ace sü la, ayia anü kpa gbü nga nzö köti ka Tera. Fü ewü anü akoro agba gara kpara kpala. Yesu le ta de wü kpara wu ni nda-wü de. Amba dada na te engu ena awo te-ye nda ma. ²⁵ Gara würüse ta la kpala, te *siti wü di enga me ngbü emere yiangä, jaji würüse, efa sü. Fü würüse la aje ngü, gü ba, "Yesu koro eyi." Fü ah ayia anü akoro kpaka Yesu, abuka gbüra ye kötö, ²⁶ anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ye koro, ye küwa enga ni, aliki siti wü di enga me guguvu asidi." Amba würüse la de egba Sarüfanisiya, ah de egba *Yisaraye nda de. ²⁷ Fü Yesu adu arü amala ngü fü würüse la de mani, gü ba dene, "Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bürü la, ah de siti ngü." Yesu mala bala, angü würüse la ka-ye de *ganzi kpara fefe. ²⁸ Fü würüse la alügü ngü, gü

† 7:10 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12. ‡ 7:10 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 21:17.

ba, “Wayi, mere kpara, ah ngbürü bala fanü. Anga te wü jaji ngbü da ezü e la, wü Bürü ngbü nda-wü fi bü ezü kpokporo na, te ngbü egürü kötö, la de?” ²⁹ Fü ngü la ayia areke te Yesu afa sü. Fü ah alügü ngü fefe, gü ba, “Wayi, mü lügü ngü la eyi mbi. Siti wü di enga me la ce enga mü eyi. Mü go ego agba mü.” ³⁰ Fü würüse la ayia ago agba ye, amaka enga ye kpala te ra ka-ye kötö. Siti wü di enga me la ce engu eyi fanü.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko, te gügüje di ma

³¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia agbü nga nzö kötö ka Tera, fü ewü ale kaje ka Sidona. Fü ewü adu ale kaje ka Dekapoli, anü akoro era mere ngu *Galilaya. ³² Te wü Yesu koro kpala, fü ewü aza gara komoko te gügüje na di ma, te ro mö mbölö mbölö kpahe de, akoro di kpaka Yesu. Fü ewü anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara deyi, ye o kpa ye gbü nzö enga ni ani ne, aküwa engu.” ³³ Fü Yesu ayia aza komoko ne esüka mere bi wü kpara la, anü di kpa edere sü. Fü ah ayia aza jikpa ye ato gbü güje komoko la, adu asü ngüsü te jikpa ye, ato te mimi na. ³⁴ Fü ah arü ae jia ye kpa tikpi, awo wazi, gü ba dene, “Afata,” baka ngü te ewü gü ba, “Gügüje ü te-ye eü.” ³⁵ Fü güje komoko la ayia aü. Fü mimi na ayia afuru te-ye. Fü komoko la akpo da emala ngü mbölö mbölö. ³⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba dene, “De-wü deyi, wü mere e amala nga ngü la fü wü bu wü de.” Amba wü kpara la le aje ngü ka Yesu la nda-wü de. Fü ewü ayia akpo da emala nga ngü la fü wü kpara 'buru. ³⁷ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh gü ba, “Yesu ngbü emere wü ngü 'buru 'dö mbi. Angü ah ngbü ereke wü kpara 'buru. Yi ceka la, wü kpara ta te güje ewü di ma, wüh kpo tñe eyi eje ngü! Wü kpara ta te ewü ro mö de ne, wüh kpo tñe eyi ero mö!”

8

Dene e'ba'basu ngü ta te Yesu to kpahe zü-e di

*fü mere bi wü kpara
Matayo 15:32-39*

¹ Gbü gara ra, fü mere bi wü kpara adu akoro, abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Fü Yesu akpo angbü eri ewü. Fü ewü ara kpala sikipi bata. Fü zü-e ayia anza esaka ewü. Fü Yesu ayia ai wü kpara ka-ye kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, ² “Titine cinga wü kpara ne ngbü eri te ra ari, angü nih ra eyi de ewü sene sikipi bata dene. Zü-e esaka ewü tñe eyi ma. ³ Te ma mala ngü fü ewü de wüh go agba wü la, wüh ena andiri ka-wü andiri te kaje ka tala, angü gara ewü koro nengete.” ⁴ Fü wü kpara kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, “Ööö mere kpara, ani ena amaka mere bi zü-e, tungü wü kpara la, neh kaye? Te ani di kpakine kpa edere sü, kötö sene kpa ma ne.” ⁵ Yesu gü ba dene, “Ambata esaka wü sela neh fe?” Wüh gü ba, “Ambata ngbee lorozi.” ⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara la 'buru, de wüh ngbü kötö. Fü ah ayia aza ambata la, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah adu akukuru tü ambata la 'buru, aza ato fü wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara la 'buru. Fü ewü ayia aza ambata la, agafa fü wü kpara la 'buru. ⁷ Wü jürü si ta kpahe ladü esaka ewü mba rooo. Fü Yesu akö wü si la, agbo nga iri Me, ato fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü gafa kpahe gafa fü ewü.” ⁸ Fü wü kpara la aci 'buru azü e la, asika di. Fü wü *kpara ka Yesu aro dudu na gbü wü kuwu lorozi. ⁹ Wü kpara ta te ewü zü e la, wüh baka wü kpara kutu bala (4,000). Fü Yesu ayia ato kaje fü wü kpara la 'buru,

de wüh go agba wü. ¹⁰ Fū wü Yesu ayia alī agbü *zabu de wü kpara ka-ye, anū ka-wü kpa etangu, agbü nga nzō kōtī ka Dalamanuta.

Dene ngü ka Yesu de wü Farusi
Matayo 16:1-4

¹¹ Fütanga ngü la, fū gara wü *Farusi ayia akoro kpaka Yesu de mani, akpo da ekpülü engu de yikī ka-wü, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ye mere la mere lara ngü ka talara fū ani, teka fū ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü." ¹² Fū ngü ka-ewü la ake te Yesu afa sü. Fū ah ayia awo wazi, agü ba, "De-yi, siti wü kpara de gbü wü re ne, yi le de ma mere mere ngü ka talara gbü jia ani, neh teka ne? Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Ma tī amere ngü ka talara gbü jia yi nda-ra de." ¹³ Fū ah ayia ace wü Farusi la, adu alī gbü *zabu de wü kpara ka-ye, anū sü ka-wü.

Dene ngü te Yesu mala teka siti fingangü ka wü Farusi
Matayo 16:5-12

¹⁴⁻¹⁵ Te wü Yesu ngbü ekō mere ngu la tete de *zabu, fū Yesu adu amala gara ngü fū ewü de mani, gü ba dene, "De-wü deyi, wü di eceka te-wü mbi teka ambata ka wü *Farusi bete nda Miri Anitpa *Erode, te wüh ngbü emere de *kō ne, angü kō ka-ewü la, ah esiti." Amba wü *kpara ka Yesu, te yi lī gbü zabu la, to yi irī teka aza zū-e fū yi eyi. Yi za bü engu ambata ngbee biringbö. ¹⁶ Te di bala, wüh je si mani te Yesu mala la nda-wü de, angü fingangü ka-ewü lala fi bü teka ngü ka zū-e. Fū ewü angbü da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "Si-ngü la neh baye? Ah mala ngü la fū ani bala ne, teka te ambata di esaka ani ma ne?" ¹⁷ Te Yesu wü fingangü ka-ewü bala, fū ah amala fū ewü, gü ba dene, "De-yi, yi ngbü efi ngü bala, neh teka ne? Fingangü ka-yi la fi bü teka ngü ka zū-e? Ngü te ma mala ne, ah rī gbü nzō yi la fi de? Nzō yi kpepeke!" ¹⁸ Wü ngü te ma ngbü emere, te yi ngbü ewu cu de jia yi ne, ngü la rī gbü nzō yi la fi de? ¹⁹ Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fū bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dududu na, biti gbü wü kuwu neh fe?" Wüh gü ba, "Nzükpa de füh ye 'basu." ²⁰ Yesu gü ba, "Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fū bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe?" Wüh gü ba, "Kuwu si lorozi." ²¹ Yesu gü ba dene, "Te di bala, ngü te ma mala fū yi ne, yi je sisi la de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma tī kpah eyi ato gara zū-e fū yi. Amba ngü ka kō gbü ambata, te ma mala ngangana fū yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne?"

Dene ngü ka gara komoko te Yesu ü jijia

²² Fū wü Yesu anū de *zabu, anū akoro agbü Betesayida. Te wüh koro kpala, fū wü kpara akoro de gara komoko te jijia na di ma, kpaka Yesu. Fū ewü anda'ba te-wü fū Yesu, gü ba, "Mere kpara, ye reke la jia engu ni ani ne." ²³ Fū Yesu ayia azoro kpa komoko la, aza engu, anū di canza kpa edere sü. Fū ah asü ngüsü te jikpa ye, ao gbü jia komoko la. Fū ah ao kpa ye gbü nzō komoko la, gü ba, "De-ye deyi, ye ceka la kpī eceka. Ye te ewu e?" ²⁴ Komoko ne, jia mü ceka kpī mba cükü'daye, fū mü agü ba dene, "Ni ngbü ewu sü akine mba sawu sawu bala. Wü kpara ngbü gbü jia ni baka wü ndugu rü la." ²⁵ Fū Yesu adu kpah ao kpa ye gbü jia komoko la. Fū jia komoko la ayia alofo, raaa! Fū komoko la akpo da ewu wü kpara, de wü e, 'buru mbi mbi mbi. ²⁶ Fū Yesu amala ngü fefe, agü ba dene, "De-ye deyi, ye go ego agba wü. Ye mere e adi endoro agbü mere kōtī, anga agba

wü kpara 'da 'da 'da de." Dela ngü te Yesu mere, ta te engu reke jia gara komoko agbü Betesayida.

*Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu
Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21*

²⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü gbü wü jürü köti te di ede Kayisariya Filipoyi. Te wüh ngbü enü tete te kaje, fü Yesu ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, "Wü kpara ngbü efi, gü ba, ni de neh da?" ²⁸ Wüh gü ba dene, "Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, 'Ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü gbü kpi.' Wü gara gü ba dene, 'Ye de mürü dofo *İliya.' Wü gara gü ba dene, 'Ye de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ka Me ta gügü ne.'" ²⁹ Yesu gü ba dene, "Anga cu de-wü, wü ngbü efi nda-wü, gü ba, ni de neh da?" Petero, fü mü ayia arü, alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mü de *Kurisito, Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne!" ³⁰ Fü Yesu amala ngü fü ewü 'buru kpekpeke, gü ba dene, "De-wü deyi, wü mere e amala fü wü kpara, gü ba, ni de Kurisito ne, la de."

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye
Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27*

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia akpo emala ngü fü wü kpara ka-ye, teka kpi ka-ye, gü ba dene, "Mere cinga ladü, te ena amere ra. Dela cinga nda de. Angü ah le de cinga mere *Ye Kpara ka Kpi bala. Wü *kovo, de wü *mürü gele, de wü *mürü riri, wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh ena amörö ra, amba gbü *ebabata sikipi, Me ena adu azükü ra." ³² Yesu mala ngü ka kpi ka-ye la 'buru mbölö mbölö. Te Petero je ngü la, fü ah ayia aza Yesu esüka wü bu ye edere sü, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ngü la mere e adi bala de." ³³ Fü Yesu afü te-ye, aceka wü gara kpara ka-ye. Fü ah adu amala ngü fü Petero kpekpeke, gü ba dene, "Mü ce ra de ngü ka-mü ka *Satana la! Angü fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne."

³⁴ Fü Yesu ayia abiti wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara, 'buru te sü biringbö. Fü ah akpo da eri ewü, gü ba dene, "Te mü ele angbü baka zu kpara ka-ra la, mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebi mere *rü gbegete, te wüh ena abere engu fefeh na, amörö. Fü mü ayia alala gbü nga ra. ³⁵ Te mü le aküwa te-mü de tete-mü, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ³⁶ Mü fi la nga kuru mü! Te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, da emaka mere bi jiaše, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi. ³⁷ Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ³⁸ Mü fi nga *adu sikipi, te gara, te ma ena adu akoro tete na. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Te di bala, mü mere e akpe cürü siti wü kpara, de füh kotö ne, nda-mü de. Angü te mü ce ngü ka-ra, teka cürü ewü la, ma ena ace mü kphah ace gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete."

9

¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti

akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi, te Me to fere, *Ye Kpara ka Kpî, te ma ena aküwa wü kpara di, ne feke." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye
Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36

² Fütanga sikipî ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo, bete *Yüwane. Fü ewü anü akoro kpa enzö mere rüvü. Te wüh koro kpala, fü küte Yesu akpo da efü te-ye, da eci aci gbü jia ewü. ³ Fü bongo kaka-na avi kphah avi kpilili, angbü da eci aci baka ra. Kpara te ena azürü bongo, avi akoro di bala, ah nda ma. ⁴ Wüh te eceka kpî bane de, gbo! te wü kpara 'basu. Ah de wü *İliya ake *Müse, diri wü kpara ka Me ta gügü ne. Fü Yesu angbü da ero mö de ewü. ⁵⁻⁶ Fü mere cürü ayia arî te wü Petero. Fü fingangü ka-wü akpo da endoro 'daaa. Fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara, sü de sene, ah reke gbü jia ni fa sü. Ah tü ta fü ani angbü sene. Te di bala, ani ena ajî wü gugü bata, nda-ye biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kphah biringbö." Ah mala ngü la bala, angü ah wu züka ngü, te engu ena amala ne, nda de. ⁷ Petero bü te emala ngü la, fü sangu ayia akoro, agba ewü 'buru. Fü ri Me awü gbü sangu la, gü ba dene, "Dene zu Ye ra, te maguma ra le engu fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na." ⁸ Wüh te eceka kpî bane de, yirri! Wü Müse ake İliya nda-wü tine ma! Yesu ka-ye bü eyi kpikpi ye.

⁹ Fü wü Yesu ayia kpa füh rüvü kpala, alügü te-wü, adu kpa esa gö. Te wüh ngbü edu tete, fü Yesu ayia amala ngü fü wü Petero, gü ba dene, "De-wü deyi, wü mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te ni, Ye Kpara ka Kpî, ena azükü tete na gbü kpi." ¹⁰ Fü ewü angbü da efi nga ngü la emaguma wü, da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "De bala neh ene ngü ne, te Yesu mala, gü ba, 'Ni ena azükü gbü kpi ne.' " ¹¹ Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, wü *mürü riri gü ba, '*İliya ena akoro feke, teka areke kaje fü Miri te Me ena atima la.' Te di bala, ngü la ena adi neh baye?" ¹²⁻¹³ Yesu gü ba dene, "Wayi, *Ngari Me mala ngbü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma wü kpara. Amba İliya koro ka-ye ta eyi.* Fü siti wü kpara ayia amere engu, de mere siti ngü ka-wü, kphah baka e ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me tekaka ne. Kpah bala, wü mürü dofo ba ta teka ni, *Ye Kpara ka Kpî, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Wü kpara ena ato kphah mere cinga te ni, da efala ni.' " Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Petero teka İliya, o wüh ngbü edu tete kpa esa gö.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye
Matayo 17:14-20; Luka 9:37-43

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa esa gö. Fü wü Yesu amaka bi wü kpara kpala gbe, kphah de gara wü *mürü riri, te ewü ngbü da ega yiki de wü kpara kaka, te ewü ce ewü de kpala. ¹⁵ Te wü kpara la wu Yesu, fü ngü la aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü aci 'buru, anü de woro, akoro kphakaka, agü mandî fefe na. ¹⁶ Fü Yesu arü amala ngü fü wü mürü riri la, gü ba dene, "Wü ngbü ega yiki de wü kpara ka-ni, egü

* 9:12-13 9:12-13 Yesu mala ngü la, gü ba, "İliya koro eyi," teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

neh fe?" ¹⁷ Fū gara komoko esūka ewū ayia amala ngū fū Yesu, gū ba dene, "Mere kpara deyī, ni koro de mbarase ka-ni, de ye liki *siti wū di engā me guguvu na asidi. Angū wū di engā me la ngbū emere mbarase la esiti, ah tī amala ngū de. ¹⁸ Gbū wū gara sīkpī, e la ngbū egbūrū engu, egbogbofo kōtō. Fū mbarase angbū da enyūma gbū te ye. Fū durufu angbū ekoro gōgōmō na, tuku tuku bala! Fū kūkūte na aūrū, angbū jōkōtō. Nī koro sidi ngā ye sene. Fū nī amaka bū wū kpara ka-ye. Fū nī ayi-ta ewū, de wūh liki wū di engā me la, amba wūh tī aliki nda-wū de."

¹⁹ Te Yesu je ngū la, fū ah adu arū amala ngū fū wū kpara ka-ye, gū ba dene, "De-wū, wū kpara ka re ne, wū ena ato maguma wū fū nī mbi mbi neh elaye? Nī ena anghū de wū sene teka re neh fe, teka fū ngū ka-ni arī gbū nzō wū? Te di bala, wū za mbarase la, koro di kpakine." ²⁰ Baka te wūh ngbū ekoro de mbarase la, fū siti wū di engā me la ayia awu Yesu. Fū ewū ayia agbūrū mbarase la, agbo kōtō. Fū mbarase la angbū da eyili te-ye kōtō, fū durufu angbū ekoro gōgōmō.

²¹ Fū Yesu ayi-ta wō ye mbarase la, gū ba dene, "Siti wū di engā me la kpo da emere engu neh elaye?" Wō ye mbarase ga, "Ah kpo de engu gūgū, o engu di la gbū jaji te-ye. ²² Ah ngbū fī da emere engu bala. Gara ne, ah ngbū egbūrū engu, egbo agbū wa, gara ne gbū ngu, ta de nī mōrō engu asidi. Wayī, mere kpara, ye ceka cinga nī, ale ta-ngū te nī. Te wazi ye ladū la, de ye kūwa ye nī la." ²³ Yesu gū ba dene, "Ngū la ena afa nī? Ah fa nī nda de. Ah de ngū ka-ye. Te ye le ngū ka-ni de maguma ye biringbō la, ngū te ena afa ye nda ma." ²⁴ Fū wō ye mbarase la ayia anda'ba te-ye fū Yesu, gū ba dene, "Nī le ngū ka-ye ngbūrū eyi ne, amba maguma nī kpakine 'basu 'basu. Nī ena amere baye? Ye to wazi fū nī, teka de maguma nī ngbū biringbō." ²⁵ Fū Yesu ae jia ye, awu mere bi wū kpara te ewū koro. Fū ah adu arū amala ngū fū siti wū di engā me la, gū ba dene, "De-wū, de te wū ngbū emere mbarase ne, de engu je ngū de, ah ro mō kpah de ne, wū ce engu ece. Wū mere e amere engu tīne de." ²⁶ Fū siti wū di engā me la aba rere kpa tikpi, ayia agbūrū mbarase la, agbo kōtō. Fū mbarase la aboto 'duwā aboto baka kōvō. Fū ewū ayia akoro guguvu na asidi. Fū wū kpara afī, gū ba, "Mbarase la kpi eyi." ²⁷ Fū Yesu ayia azoro kpa mbarase la, ae engu tikpi. Fū mbarase la ayia arū tikpi. Siti wū di engā me la ce engu tīne eyi!

²⁸ Fū wū Yesu ayia adu kpa ekōtī. Te wūh du ngbū kpikpi wū, fū wū kpara kaka-na ayi-tata na, gū ba dene, "Ani tī aliki siti wū di engā me la de, neh teka ne?" ²⁹ Yesu gū ba, "Mene *siti wū di engā me ne, wūh koro guvu kpara kūkūrū kūkūrū bala nda-wū de. Ah le aku gba fū Me feke, fū Me ato wazi, teka aliki siti wū di engā me la di."

*Dene e'ba'basu ngū te Yesu mala teka kpi ka-ye
Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45*

³⁰ Fūtanga ngū la, fū wū Yesu ayia ace sū la, anū akoro gbū nga nzō kōtī ka wū *Galīlaya. Yesu le ta de wū kpara wu ani nda-wū de. ³¹ Angū ah ngbū da erī wū kpara ka-ye de kpeke ngū, gū ba dene, "Te gara, wū vūgū ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpī, fū ewū ato ra fū siti wū kpara. Fū ewū amōrō ra asidi. Amba gbū *ebabata sīkpī, Me ena adu azūkū ra gbū kpi la." ³² Ngū te Yesu mala la, wū kpara kaka-na, wūh je sisi na mbi mbi nda-wū de. Wūh le ta de ani yi-tata na teka si-ngū la. Wūh du yi-tata na nda-wū de, ka lūmū.

Dene yīkī te wū kpara ka Yesu ga, teka kpara esūka wū,

*te ena angbü ba mere kpara
Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48*

³³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa eköti, agbü Kapananama. Baka te ewü du koro tete, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Te ani di tüne te kaje, da edu ne, wü ngbü emala esüka wü ne ngü ne?" ³⁴ Fü ewü anga ka-wü ti ka lümü. Angü wüh ngbü tüne da ega yiki, gü ba dene, "Kpara te ena angbü mere kpara esüka ani, fütanga Yesu, neh da?" ³⁵ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la kpo. Fü Yesu ayia angbü kötö, amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, "Te mü ele angbü mere kpara gbü nzö wü bu mü la, ah le de mü o ngü ka-mü kötö, ba mbarase te ngbü emere tima fü wü kpara, teka fü ngü ka-mü areke gbü jia Me."

³⁶ Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. Fü ah adu abí mbarase la esaka ye, gü ba dene, ³⁷ "Mene kpara te ena aza mbarase, baka engu ne, gbü mürü teka ngü ka-ra la, ah le ra eyi. Kpah bala, te mü le ra eyi la, mü le Wüba Me, te tima ra ne kpah eyi."

*Dene ngü ka kpara te ngbü eliki siti wü di engu me te iri Yesu
Luka 9:49-50*

³⁸ Fütanga ngü la, fü *Yüwane adu amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ani maka gara kpara, te ngbü eliki *siti wü di engu me guvu wü kpara, te iri ye. Teka ngü la, fü ani ayia atata engu, angü ah de kpara esüka ani nda de." ³⁹ Yesu gü ba dene, "Yi mere e atata engu de. Kpara la ngbü emere mere kpeke ngü la de wazi ka-ra. Te di bala, ah ena adu afü te-ye, amala siti ngü te iri ra, neh baye baye?" ⁴⁰ Kpara te di de vügü ka-nih de, dela eyi kpara ka-nih.

⁴¹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Mene kpara te ena ale ta-ngü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de wü kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi."

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti
Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2*

⁴² Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Kpara te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye, fü engu adürü te kaje ka Me asidi la, Me ena ato mere kuru tete. Ah ena adi ta mbi, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü aza engu di, agü agbü mere yi-ngu feke, o engu fiti wü kpara la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta te mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi, te wüh gü engu di gbü ngu, ne ka.

⁴³⁻⁴⁴ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te kpa mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü la awa, mü gü akötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. Angü wa te ngbü ecuru kpara kpala, ah ünü nda de. ⁴⁵⁻⁴⁶ Kpah bala, te lö mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa lö mü la awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. ⁴⁷ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü amere siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akötö. Angü ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu te wüh ena agü mü de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa. ⁴⁸ Angü

kpa gbü wa la, cinga fa sü. Wa ngbü ecuru wü kpara kpala. Wü ru kpah ladü kpala, te ewü ngbü ezü kpara. Cinga la nza nda de, fi mere badi!

⁴⁹ Wü kpara 'buru te ewü le adi de kpara ka-ra, ah le de Me reke ewü, baka se te wüh ngbü eto gbü wa, teka fü ewü angbü *nzila. ⁵⁰ Yi nda-yi baka ngütü, angü ngütü reke fa sü. Amba te ngütü mi tine de la, wüh ena amere di neh baye? Wüh ena abu agbü gü. Ah le de yi ngbü ba züka ngütü, te mi ami. Yi ce ngü ka yiki, fü yi adi ele te-yi esüka yi ale."

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

10

Dene ngü te Yesu mala, teka mene kpara te le ace wara ye

Matayo 19:1-9

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü agbü nga nzö köti ka *Yudaya, anü akö Yürüdene kpa eta ngu. Te wüh koro kpala, fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka Yesu. Fü engu adu akpo da eri ewü, baka te engu ngbü emere gügü ne.

² Fü wü gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamaguma. Fü ewü ayi-tata na, gü ba dene, "Yesu deyi, te kpara ce wara ye la, ngü la ena adi esiti gbü jia Me?" ³ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba dene, "Müse ba ta ngü fü ani, gbü *Riri ka Me teka ngü la, gü neh fe?" ⁴ Wüh ga, "Müse le ta eyi, gü ba dene, "Te komoko ele ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka la ayia ago ka-ye agba wü." ⁵ Yesu gü ba dene, "Müse ba ta ngü la bala teka ne de, angü nzö wü kundu yi ta kpekpeke, kpah baka nda-yi! ⁶ Mü nü, mü ceka ngü ta te Müse ba, teka gina wü kpara, te Me o füh kotö ne. Müse gü ba, 'Me mere komoko ake würüse.' ⁷ Fü Me amala ngü fü ewü, gü ba, 'Dela si-ngü te komoko ngbü eyia, ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. ⁸ Fü ewü adu angbü ake di tine baka kpara biringbö ne.' ⁹ Yi wu, gü ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fü yi akoro baka e biringbö, ne de? ⁹ Te Me o yi eyi biringbö la, yi mere e aye süka yi tine de!"

¹⁰ Fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, adu ka-wü kpa eköti. Fü wü kpara kaka-na ayia ayi-tata na teka ngü la. ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Te mü ce wara mü, fü mü ayia aza gara würüse la, mü mere *siti ngü eyi, angü mü mere dela waza. ¹² Kpah bala, teka würüse te yia esaka watı ye, anü aza gara komoko. Ah mere waza kpah eyi."

Dela ta ngü te Yesu mala teka komoko ake wara ye.

Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji

Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17

¹³ Gbü gara ra, fü wü gara kpara ayia akoro de wü jaji ka-wü kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁴ Te Yesu wu ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba dene, "Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de, angü wü kpara te maguma ewü di ba nda wü jürü jaji de bala, wüh ka-wü de wü kpara ka Me. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de. ¹⁵ Ngü te ma emala dene, ah

* **10:4** 10:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1. † **10:6** 10:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:27. ‡ **10:8** 10:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24.

de kpeke ngü. Te mü ele ara fü Me, ah le de mü fü maguma mü, ba nda wü jürü jaji. Te maguma mü ngbü ba nda wü jaji de la, mü tî arî gbü sü ka Me agbü kpî kpah de.” ¹⁶ Fû Yesu ayia abî wü jaji la esaka ye, ao kpa ye gbü nzô ewü. Fû ah ayia aku gba fü Me teka ewü, de Me to wazi fü ewü. Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji.

Dene ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi e esaka wü Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30

¹⁷ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de ani ce sü la. Baka te ewü ngbü eyia tete, fü gara komoko akpe akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, ayi-tata, gü ba dene, “Züka mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?” ¹⁸ Yesu gü ba, “Mü ga, ‘Ma de züka kpara,’ neh teka ne? Züka kpara ladü füh kotô ne? Züka kpara füh kotô ne biringbö nda ma, ‘duwa Me kpikpi ye, mü wu bala de? ¹⁹ Te mü le aküwa la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me ‘buru, mbi mbi mbi. Mü wu Riri la de? Riri la gü ba, ‘Mü mere e amörö kpara de. Mü mere e amere waza de. Mü mere e azi e de. Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de. Mü mere e afiti kiri mü de mani de. Mü je riri ka wö mü ake ni mü.’ ”§

²⁰ Komoko ne gü ba, “Mere kpara, ni kpo da emere wü ngü la eyi kü gügü, o ni di la jaji, zalü akoro dene, ni ngbü fi bü emere wü riri la.”

²¹ Fû Yesu aceka jia komoko la. Fû ngü ka komoko la areke tete na afa sü. Fû Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ah de züka ngü. Amba gara ngü ladü biringbö, te mü mere la de. Mü du edu, mü cinzi wü e ka-mü ‘buru asidi. Fû mü aza jiase la, ato ‘buru fü wü mürü cinga. Fû mü adu alala gbü nga ra. Te di bala, mü ena amaka *küküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpî.”

²² Te komoko la je ngü la, fü ah akpo da endundururu gbüra ye, de mere cinga emaguma ye. Fû ah ayia alügü nga ye, adu kpa gba ye, de mere fingangü gbü nzô ye, angü wü e fa ta esasaka sü.

²³ Fû Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ati! Te mü de kpara de mere bi wü e esaka mü la, mü ena afü te-mü, ato maguma mü fü Me, neh baye baye?” ²⁴ Fû ngü la aga gbü jia wü *kpara ka Yesu afa sü. Fû Yesu adu anda nga ngü la, gü ba, “Ah de kpeke ngü teka fü kpara ato maguma ye fü Me. ²⁵ Ah baka ya,* te le arî gbü enga gö sögbe.† Ah tî eyi arî kpala fanü? Ah tî arî nda de! Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me.” ²⁶ Fû ngü anza gömö wü kpara ka Yesu ‘buru. Fû ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Te ngü la tîne bala la, biri kpara ladü te ena aküwa?” ²⁷ Fû Yesu aceka jia ewü, gü ba dene, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi ‘buru. ‘Duwa te Me ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me nda ma.”

²⁸ Petero, fü mü arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyî, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi ‘buru, teka alala gbü nga ye. Te ah di bala ne, ngü ka-ani ena adi baye?” ²⁹⁻³⁰ Yesu gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ce wü e ka-mü

§ 10:19 10:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisarayeke 20:12-16.

* 10:25 10:25 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele.

† 10:25 10:25 Sögbe de libira anga sindani.

teka ra, teka amala ngari ra fū wū kpara la, Me ena ale ta-ngū te mü fanū. Mü ena amaka kphah cinga fūh kotō ne, angū wū vūgū ka-nih ladū. Amba Me ena ato mere bi zūka ngū fū mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga mü ce neh ene? Te ah de gba mü, wū di engā ni mü, wū wō mü ake ni mü, anga wū di mü, te mü ce ewū teka ra la, Me ena ato kphah mere bi zūka ngū fū mü fūh kotō sene, da wū e te mü ce la. Kpah bala, Me ena akūwa mü gbū sū ka-ye agbū kpī, fi mere badi. ³¹ Amba yi mere e acu ngū yi nda-yi de, angū bi wū kpara, te ewū mere te-wū baka wū cōgbōrō kpara fūh kotō ne, te gara, Me ena afū ewū baka kükürü wū kpara. Kpah bala, mene ewū, de te ewū di ba kükürü wū kpara fūh kotō ne, te gara Me ena afū ewū, ao angbe cōgbōrō wū kpara fū wū bu wū agbū sū ka-ye, agbū kpī.”

Dela ngū te Yesu mala, teka wū kpara de mere bi wū e esaka wū.

Dene ehabata ngū te Yesu mala, teka kpī ka-ye
Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34

³² Fütanga ngū la, fū wū Yesu ayia angbū enū agbū Yerūsalema. Te wūh ngbū enū tete, fū Yesu ayia atī nda-ye kpa engagira nū. Fū wū kpara kaka-na angbū efa nganga na de mere fīngangū gbū nzō wū. Fū mere bi wū kpara angbū kphah enū fütanga ewū de mere cürü te wū. Fū Yesu adu kphah aza wū kpara ka-ye nzūkpa de fūh ye 'basu ne mba canza edere sū. Fū ah akpo da emala ngū fū ewū, teka ngū te ena amere ye agbū Yerūsalema kpala, ³³ gū ba dene, “Te nih ena akoro agbū Yerūsalema la, wūh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpī, anū di engagira wū *mere kovo bete wū *mürü rīrī, te ewū le ngū ka-ra de ne. Wū mere kpara la ena akolo ngū ka-ra, gū ba, ‘Ah le de wūh mōrō ra asidi.’ Fū ewū ayia ato ra fū wū *ganzi kpara. ³⁴ Fū wū ganzi kpara la akpo angbū emū ra, da efala ra, da esū ngūsū gbūra ra, da esūma ra de juru. Fū ewū amōrō ra asidi. Gbū *ehabata sīkpī, Me ena adu azükū ra gbū kpī la.” Dela ngū ta te Yesu mala fū wū kpara ka-ye teka kpī ka-ye.

Dene yitangū ka Yakobo ake Yūwane
Matayo 20:20-28

³⁵ Fütanga ngū la, fū wū *Yakobo ake *Yūwane, wū di Zebedayo ayia arū amala ngū fū Yesu, gū ba dene, “Mere kpara deyī, gara engā ngū ladū gōmō ani, te ani ele ayi-ta ye di.” ³⁶ Yesu gū ba dene, “Wū mala emala.” ³⁷ Wūh gū ba, “Gbū sīkpī te ye ena angbū mere miri tete na, ani ele angbū ede ye, baka wū cōgbōrō kpara ka-ye, gara gbū kokpa, gara gbū kamisū.” ³⁸ Yesu gū ba, “Ngū te yi mala la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zū kphah mere cinga baka nda-ra, de te ma ena azū ne. Yi tī eyi azū mere cinga, baka nda-ra la? Ngū la tī afa yi de?” ³⁹ Wūh gū ba dene, “Wayi, ani le eyi amere ngū la.” Yesu gū ba, “Ah mbi. Yi ena azū mere cinga baka nda-ra fanū fanū. ⁴⁰ Amba ma tī ao yi baka mere kpara, fütanga ra, nda-ra de. Ngū la ka-ye de ngū ka Wūba Me, angū ah reke sū la eyi teka wū kpara ka-ye, te engu fe ewū.”

⁴¹ Fū du wū *kpara ka Yesu nzūkpa ne ayia aje ngū la. Fū maguma ewū ayia asiti ekūte wū *Yakobo ake *Yūwane. Fū ewū angbū da efi ngū emagama wū, gū ba, “Wūh ele ao te-wū ba mere kpara gbū nzō ani?” ⁴² Te Yesu wu ngū la bala, fū ah adu aī wū kpara ka-ye la 'buru kpara ye, amala ngū fū ewū, gū ba dene, “De-yi, yi wu eyi, gū ba, wū miri fūh kotō ne ngbū engbū gbū nzō wū bu wū de mere wazi, fū ewū angbū emere wū kpara

esa lö wü ne, baka e te ewü ele. ⁴³⁻⁴⁴ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü ele angbü ba mere kpara esüka wü bu mü la, mü fü te-mü baka jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ⁴⁵ Te di bala, ah le de yi fü fingangü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fü wü bu ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fü wü kpara, da ele ta-ngü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fü kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fü ewü aküwa."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka mene kpara te Me ena ao memere.

Dene ngü ka Yesu ake Batimaya
Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43

⁴⁶ Baka te wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Yeriko. Fü ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. Fü ewü amaka gara komoko de iri ye Batimaya,[‡] te ngbü edere kaje, da eyo e te wü kpara, angü jijia na nda ma. ⁴⁷ Fü Batimaya aje ngü, gü ba dene, "Yesu§ koro eyi." Fü ah ayia abarere kpa tikpi, gü ba dene, "Yesu! Kundu ye *Davidi! Ni wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ni baaa!" ⁴⁸ Fü wü kpara aci 'buru, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ye nga engal!" Batimaya le ngü ka-ewü la nda de. Ah ngbü fi eba rere kpa tikpi bala, gü ba, "Yesu! Kundu ye Davidi! Ye ceka la bü cinga te ni baaa!"

⁴⁹ Fü Yesu arü amala ngü, gü ba, "Wü i engu akine." Fü ewü ayia ai Batimaya kpaka Yesu, gü ba dene, "Yesu te ei ye. Ye gu maguma ye, de ye ya eyia, ye nü kpakaka na la." ⁵⁰ Fü Batimaya ayia agbi mere bongo kaye asidi, ace kötö. Fü ah ayia akpe anü kpaka Yesu. ⁵¹ Fü Yesu ayi-ta Batimaya, gü ba dene, "De-ye deyi, ye ele de ni mere fü ye ne ngü ne?" Batimaya gü ba, "Ako, mere kpara, ma ele de mü ü jia ra, teka de ma di eceka kpi!" ⁵² Yesu gü ba, "Ah mbi. Mü küwa eyi, teka te mü to maguma mü eyi fü Me. Mü go ego." Fü jia Batimaya ayia aü raaa! Fü Batimaya ayia akpo da efa nga wü Yesu.

11

Dene ngü ta te Yesu ngbü eri tete agbü Yerüsalema
Matayo 21:1-11; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, wü Yesu ngbü fi enü agbü Yerüsalema. Fü ewü anü, anü akoro ghamari ede Yerüsalema, angü wüh le kaje ka Betefage ake Betaniya, te di esa mere da de iri ye Olive. Te wüh nü koro ghamari kpala, fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, "Wü nü enü agbü koti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka dongi, te wüh i, o kpala, enganga na, te wüh li fefeh na la de. Wü furu dongi la, wü du di fü ni akine. ³ Te wüh yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru engal nü la teka ne?' la, de wü lügü ngü fü ewü, gü ba dene, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü fü wü enatikine.' "

⁴ Te wüh je ngü la, fü wü kpara 'basu la ayia anü agbü Betaniya. Fü ewü amaka engal dongi, te wüh i o etanü, ede möngiti. Fü ewü ayia afuru dongi la, ba e te Yesu mala fü ewü. ⁵ Fü wü gara kpara ayi-ta ewü, gü ba,

‡ 10:46 10:46 İri wö ye Batimaya de Timaya.

§ 10:47 10:47 Yesu de kpara ka Nazareta.

“Ah mere baye, te wü ngbü efuru enga dongi ne?” ⁶ Fū ewü ayia alügü ngü fū ewü, gü ba dene, “Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü enatikine.” Fū wü kpara la ale. Fū ewü ayia aza dongi la, adu di kpaka Yesu.

⁷ Te wüh koro de dongi la kpaka Yesu, fū ewü agü wü bongo ka-wü füh gügü na. Fū Yesu ayia ali fefeh na, anü di agbü Yerüsalema. ⁸ Fū mere bi wü kpara ayia akoro, teka agbo nga iri Yesu. Fū gara ewü agbala bongo ka-wü kötö te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, da egü te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. ⁹ Fū gara wü kpara ati kpa engagira nü fefe na, gara ewü nda-wü kpa sidi. Fū ewü angbü 'buru egbo nga iri Yesu, da ebi ci, da emi koko, gü ba,

“Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fū mü, angü ah tima mü fū a me-ye!

¹⁰ Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!

Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere Miri Davidi engu!

Me di de mü!

Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpi!”

¹¹ Baka te Yesu nü koro agbü Yerüsalema, fū ah anü arı kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fū ah aceka kpi, aceka wü ngü de kpala 'buru. Fū ewü ayia de wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne, adu kpa gbü Betaniya, ara kpala, angü sü yia eti ati.

Dene ngü te Yesu kina rü figi di

Matayo 21:18-19

¹² Kpurutokopi la, fū wü Yesu ayia ace Betaniya, edu agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fū tala ayia amere Yesu. ¹³ Fū Yesu aceka kpi, awu nzö rü figi, te kpakpa na bi abi. Fū ah afü kpuru akoro kpala, de ni maka riri na. Te wüh nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Angü ah de fe kaka, te ngbü erı tete na, nda de. ¹⁴ Fū Yesu ayia akina rü engu la, gü ba dene, “Mü ngbü fi bala. Wü kpara ti azü ri mü tine fi de, fi mere badi.” Fū wü *kpara ka Yesu ayia aje ngü de te engu mala la.

Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me

Matayo 21:12-13; Luka 19:45-48

¹⁵ Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fū ewü ayia anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fū ewü amaka mere bi wü kpara kpala, te ewü ngbü ecinzi wü nü de wü lu,* teka fū wü kpara adi ese, eto la'bi tete fū Me. Wü gara ngbü nda-wü da ekura jiasse. Fū ngü la ayia asiti gbü jia Yesu afa sü. Fū engu ayia aliki ewü 'buru asidi, anzinzi wü cangali de wü gba'da ka wü kpara la, agbogbofo 'buru kötö.

¹⁶ Fū ah amaka kpa wü gara kpara te ewü ngbü da ebi e ka-wü, ekolo sü di kpuru etambasü Kambü ka Me la. Fū Yesu ayia atiri kaje la te ewü, gberere. ¹⁷ Fū ah akpo da erı wü kpara, gü ba dene, “Me mala ta teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, ‘Kambü ka-ni, ah de sü te wü kpara füh kotö ne 'buru ena akoro angbü egbo nga iri ni gbügbü.’† Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fū tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!”

* **11:15** 11:15 Wü lu te ewü ngbü ecinzi la, wüh de wü mö ka koti. † **11:17** 11:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 56:7.

18 Fū wū mere *mürü gele bete wū *mürü riri ayia aje ngü la. Fū ngü la asiti te ewü afa sü. Fū ewü akpo da egiri kaje de ani mörö Yesu tete na. Wüh maka kaje kere de, angü cürü ngbü emere ewü, teka mere bi wü kpara te ewü le ka-wü ngü ka Yesu, gü ba, “Engu ngbü eri ani de mere kpeke riri.”

19 Etamuražo la, fū wū Yesu ayia ace Yerüsalema, ayia adu agbü Betaniya.

*Dene ngü ta te Yesu mala, teka maku gba fü Me
Matayo 21:20-22*

20 Kpurutokokpi la, fū wū Yesu alüğü te-wü, edu agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü edu te kaje la, fū ewü adu amaka rü de esikine, te Yesu kina ne. Rü la ürü ka-ye eyi, de si ye 'buru. 21 Petero, fū mü adu afi nga kina, te Yesu kina rü la di ne. Fū mü amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “Mere kpara, ye ceka la! Rü de esikine te ye kina ne, ah ürü ka-ye eyi!” 22 Yesu gü ba, “Ah de wazi ka Me. Te yi to maguma yi fü Me, Me ena ato wazi fü yi kpah bala. 23 Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ena ato ta maguma mü fü Me 'buru 'buru la, Me ena ato wazi fü mü, teka fü mü amere wü mere kpeke ngü di kpah bala. Mü ti eyi amala ngü fü mere siti da la, gü ba dene, ‘Mere da la yia eyia, ah ti agbü mere ngu.’ Ah ena amere te-ye kpah bala. Amba te maguma mü ngbü 'basu 'basu la, Me to wazi fü mü nda de. 24 Kpah bala, mene ngü te mü ena ayi-ta Me tete na, ah le de mü o maguma mü 'buru te Me, gü ba, ‘Fanü fanü, Me ti eyi amere ngü la fü ni.’ Te maguma mü ngbü 'basu 'basu de la, Me ena amere ngü la fü mü amere fanü. 25-26 Te mü ngbü eku gba fü Me, mü mere e ati ngü te kiri mü emaguma mü de. Mü boro *siti ngü ka kiri mü emaguma mü asidi feke, teka fü Me, te di de Wö nih agbü kpi ne, aboro kpah wü siti ngü ka-mü.” Dela ngü te Yesu mala, teka kpara te le aku gba fü Me.

*Dene ngü te wü mere kovo ka wü Yisarayeje yi-ta Yesu di
Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8*

27 Fütanga ngü la, fū wū Yesu adu anü akoro agbü Yerüsalema. Fū Yesu angbü endoro ka-ye etambasü ka *Mere Kambü ka Me. Fū wū mere *kovo ayia de wü *mürü riri, akoro kpaka Yesu, ayi-tata, 28 gü ba dene, “De ye deyı, ngü te ye mere esikine de sene ne, ye mere ngü la neh de wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?” 29 Yesu gü ba, “Gara ngü ladü biringbö, te ni ele ayi-ta wü di feke. Te wü lüğü ngü la eyi, fū ni adu amala nga kpara, de te to wazi la fü ni ne. 30 Yitangü ka-ni, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. Kpara te to wazi fü Yüwane, de ah to babatiza fü wü kpara, neh da? Me to wazi fefe me-ye de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?” 31 Fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Ani ena alüğü ngü la fefe, agü neh fe? Te ani gü ba, ‘Me to wazi fü Yüwane me-ye la,’ ah esiti, angü Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, agü ba dene, ‘Te di bala ne, ah mere baye, te ani le ngü ka Yüwane de ne?’ 32 Te ani mala fefe, gü ba, ‘Yüwane mere ngü la de tete-ye la,’ ah ti kpah de, angü maguma wü kpara 'buru ena asiti te ani.” Wüh ngbü ekpe cürü teka mere bi wü kpara, angü wü kpara ngbü ele ngü ka Yüwane, gü ba, “Engu ka-ye zu de *mürü dofo ka Me.” 33 Te di bala, fū wü angbe cögbörö kpara la adu alüğü ngü fü Yesu, gü ba dene, “Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de.” Yesu gü ba, “Wayi, ah mbi! Te ah bala la, ni ti amala nga kpara, te to wazi fü ni ne, kpah de.”

12

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpi fütanga rirü
Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü wü cögbörö kpara la de mani, gü ba dene, "Gara komoko ta ladü, te nü maka züka sü, fü ah ayia aru rü *vinü ka-ye gbügbü. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah areke kpah sü, teka adi efi ri-rü la gbügbü na. Fü ah aji kpah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yi la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpi fütanga yi ka-ni la mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete. ² Te kpiri ka makolo ri-rü la koro tete na, fü komoko la ayia atima gara labi ka-ye kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, gü ba, 'Wü to ri-rü ka-ni la fü ni.' ³ Fü labi la ayia anü akoro kpaka wü kpara ka tima la. Fü ewü ayia azoro labi la, ami engu, alügu kpaka mere kpara ka-ye, de kpa ye kükürü. ⁴ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü labi la anü akoro kpaka ewü. Fü ewü ami nzönzö na, amemere lalara. Fü labi la akpe adu kpaka mere kpara ka-ye kpah de kpa ye kükürü. ⁵ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü ewü amiki labi la, amörö ka. Fü ewü angbü ememere wü labi ka mürü rirü la fi bü bala, emimiki gara ewü, emömörö gara ewü. ⁶ Gara labi te mürü rirü la ena adu atima nda tine ma. Tine bü eyi duu kporo yeye na, te mamaguma ngbü tete na ne. Fü ah afi, gü ba dene, 'Te ni tima ye ni la, wüh ena akpe cücürü na akpe.' Fü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü. ⁷ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü egoro, fü ewü amala ngü esüka wü, gü ba dene, 'Ceka la! Ye mürü rirü ne te egoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yi ka-ewü ne angbü te gara fü ani.' ⁸ Fü ewü ayia azoro ye mürü rirü la, ami, amörö, aza kökö na, asö agbü gü."

⁹ Fü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, "Gbü fingangü ka-yi, mürü rirü la ena amere de wü siti kpara la, neh baye? Ah ena ayia akoro kpaka ewü de mere wazi, amömörö ewü 'buru. Fü ah aza to wü kpara, ao eme rirü ka-ye la." Dela mani te Yesu mala fü wü cögbörö kpara ka wü *Yisarayeale.

¹⁰ Fü ah adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba dene, "*Ngari Me mala teka ngü la, gü neh fe? Ah gü ba, 'Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. ¹¹ Nih gbo nga iri Me, angü engu mere mere züka ngü eyi fü nih!' "

¹² Fü wü cögbörö kpara la awu, gü ba, Yesu mala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü angbü egiri kaje teka de ani zoro Yesu. Wüh le azoro engu gbü jia wü kpara nda-wü de, angü maguma wü kpara ena asiti eküte ani. Te di bala, fü ewü ayia ace engu, ago ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü
Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26

* **12:11** 12:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

¹³ Fütanga ngü la, fü wü cögbörö kpára atima gara wü *Farusi kpaka Yesu, bete gara wü kovo ka Miri Anitüpa *Erode, gü ba dene, "Wü fiti Yesu, de engu mala siti ngü eküte miri ka wü *Rüma, teka de ani zoro engu gbü riri na la."

¹⁴ Fü ewü anü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpára, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpára, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü kpára nda-ye 'buru 'dö de. Ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atü fü ani ase ngürü ani fü *Kayisara, Miri ka wü Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? ¹⁵ Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?"

Amba Yesu, mü wu mani ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fü mü ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wü ngbü ere maguma ni de ngü bala, neh teka ne? Wü za la biri jiase sela, wü sere fü ani." ¹⁶ Fü ewü aza gara jiase biringbö, ato fefe na. Fü ah aceka jiase la, agü ba dene, "E-gbü jiase ne, neh kuru da? Wüh ba eküküte na ne, neh iri da?" Wüh ga, "Ah de kuru Kayisara, te di de Miri ka wü Rüma ne." ¹⁷ Yesu gü ba, "Ah mbi! Te ah de nda miri la, de yi lügü fü miri. De yi lügü nda Me kpah fü Me."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpára la, teka mase ngürü. Fü ngü kaka la aga gbü jia wü kpára la afa sü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka züzükü gbü kpi

Matayo 22:23-33; Luka 20:27-38

¹⁸ Wü gara kpára ta ladü esüka wü di engu *Yisarayeale, te wüh eï ewü, gü ba, wü *Saduke. Wüh fi nda-wü, gü ba, "Te kpára kpi eyi la, ah kpi eyi fi mere badi. Ah du azükü gbü kpi tine de."

Te di bala, fü gara wü Saduke akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ¹⁹ "Mere kpára, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fü ani gbü *Riri ka Me, gü ba, "Te kpára kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de engu ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri na ena adürü." ²⁰ Amba, te wü kpára ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fü gina ewü ayia aza würüse. Fü ah ayia akpi, o wüh bi ye ake di la de. ²¹ Fü e'ba'basu adu aza würüse nga kpa engu ni ye la. Fü ah ayia akpi. Wüh bi ye ake di kpah de. Fü eabata na adu kpah aza würüse la. Fü ah ayia kpah akpi, ace engu fi kükürü. ²² Wü jaji komoko de lorozi la, wüh za würüse la te nga wü 'buru. Fü ewü akpi 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. Fütanga ewü la 'buru, fü würüse la adu kpah akpi. ²³ Te wü kpára ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü engu ta eyi wara ewü 'buru."

²⁴ Yesu gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, Me ti azükü wü kpára gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi wu si-ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me ne de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne? ²⁵ Gbü sü ka Me agbü kpi kpala, wü kpára za te-wü nda-wü de. Angü te wü kpára zükü eyi gbü kpi la, Me ena afü ewü baka wü *malayika ka-ye.

²⁶ Wüh ba ngü gbü *Ngari Me teka ngü ka züzükü gbü kpi, gü neh fe? Gbü ra ta te Me gü tamu ye tete fü *Müse,‡ Me mala ta fefe, gü neh fe? Ah gü ba dene, 'De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.' ²⁷ Amba, gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama

† 12:19 12:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6. ‡ 12:26 12:26 Me gü tamu ye fü Müse gbü gara rü, te ngbü eci aci baka wa. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engu Yisarayeale 3:1-15.

kpi ka-wü eyi gügü. Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, 'Wüh de wü vüngüte ka-ni?' Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi. Te di bala, fingangü ka-yi te gü ba, wü kpara ti azükü gbü kpi nda-wü de ne, ngü la de mere siti wu!"

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Saduke, gü ba, "Me ena azükü wü kpara ka-ye, fü ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala."

Dene ngü ta te Yesu mala teka kpeke Riri ka Me

Matayo 22:34-40

²⁸ Gara *mürü riri ngbü ta eje yiki te wü *Saduke ngbü ega de wü Yesu ne. Te engu je ngü te Yesu lügü fü ewü la, fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü mürü riri la adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, nda-ni yitangü kpah ladü. Esüka wü *Riri ka Me 'buru, kpeke riri, te fa wü bu ye 'buru, neh engu deyi?" ²⁹ Yesu gü ba, "Kpeke Riri te Me to fü nih, wü di enga *Yisaraye, gü ba dene, 'Me ka-ye ngbee biringbö.

Ah de miri ka-nih me-ye.

Kpara te fa engu nda ma.

³⁰ Mü le Me de maguma mü 'buru.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru tete.

Mü le ngü kaka de wazi mü kpah 'buru.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.'[§]

Dela kpeke Riri te Me to fü nih, te fa wü bu ye 'buru. ³¹ E'ba'basu na gü ba dene, 'Mü le wü bu mü, baka e te mü ngbü ele küte mü.*' Dela gina wü kpeke *Riri ta te Me to fü nih. Gara riri te fa ewü dela nda ma."

³² Te mürü riri la je ngü te Yesu mala la, fü ngü la areke tete afa sü. Fü ah alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, "Wayi, mere kpara, mü mala zu ngü fanü fanü. Me ka-ye kü biringbö. Gara kpara te fa engu kpo fi ma. ³³ Te mü le Me de maguma mü 'buru, o fingangü ka-mü 'buru tete, fü mü ale ngü kaka de wazi mü kpah 'buru, fü mü adu ale wü bu mü, baka e te mü ngbü ele küte mü la, ngü ka-mü ena areke gbü jia Me afa sü. Gele ka wü kundu nih gü ba, te mü le de ngü ka-ni reke gbü jia Me la, ah le de mü za nü, awa fefe. Amba ngü ka lele fa ngü ka gele la ka."

³⁴ Fü ngü ka mürü riri la adu areke gbü jia Yesu afa sü. Fü Yesu adu amala ngü fefe, gü ba dene, "Wayi, fingangü ka-mü mbi. Mü eyi gbmari akoro zu kpara ka Me."

Dela ngü ta te Yesu mala, teka kpeke Riri ka Me. Fütanga ngü la, gara kpara, te du le aga yiki ake di, nda tüne ma.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Miri te Me ena atima fuh kotö ne

Matayo 22:41-45; Luka 20:41-44

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu angbü da eri wü kpara etambasü ka *Mere Kambü ka Me, gü ba dene, "Wü *mürü riri mala teka *Kurisito, Miri te Me ena atima fuh kotö ne, teka aküwa wü kpara, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Miri la ena adi de kundu ye Mere Miri *Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi,' ah bala de? Amba Miri la ena angbü baka Davidi fanü? ³⁶ Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

§ 12:30 12:30 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:4-5. * 12:31 12:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

“Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene.

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!” †

37 Dela ngü ta te Davidi ba teka Miri la, gü ba, ‘Engu de miri ka-ni.’ Te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi afa.”

Dela ngü ta te Yesu mala teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü mere bi wü kpara angbü eje ngü kaka-na la de mere tadu.

Dene ngü ta te Yesu mala teka wü mürü riri

Matayo 23:1-7; Luka 20:45-47

38 Fü Yesu adu arü wü kpara la, gü ba, “Yi ceka 'be teka ngü ka wü *mürü riri. Yi mere e angbü baka ewü de. Angü wüh le de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Te di bala, fü ewü angbü eto ngboro bongo eküte wü, endondoro di esüka wu kpara. Wüh ngbü ele de wü kpara 'buru ngbü egü mandü fü ani baka wü mere kpara. 39 Te wüh koro kpa *esambü ka biti-te la, wüh ngbü ele adi engbü füh züka da-ngbüngbü te reke areke. Gbü wü sü ka karama, wüh ngbü emere kpah bala. Wüh ele ka-wü bü adi engbü gbü wü sü ka wü cögbörö kpara. 40 Wüh le de wü kpara 'buru wu ani baka züka wü kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü emere dela züka ngü te ena reke gbü jia Me? Ah bala de! Te wüh ngbü eku gba fü Me la, wüh ngbü eza mere bi wü ngü te komö wü gbe! Amba ngü ka Me emagama ewü nda ma. Wüh ngbü kpah da ezi wü e ka wü würüse wökö de mani. Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te wü mürü riri la te gara afa sü.” Dela ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri la.

Dene ngü ka takpa ka würüse wökö

Luka 21:1-4

41 Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü kötö ede kuwu, te wü kpara ngbü eto takpa fü Me gbügbü na. Fü ah angbü eceka wü kpara, te ewü ngbü eto takpa ka-wü la. Wü gara kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü, wüh ngbü eto nda-wü mere bi jiasé. 42 Fü gara würüse wökö, mürü cinga, ayia akoro ato nda-ye mba 'duwa enga jiasé ngbee 'basu, baka e te wüh ena ase ambata biringbö di. 43 Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “De-yi, yi ceka la ngü ka würüse la. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Jiasé te würüse wökö la to ne, ah reke gbü jia Me, fa nda wü bu ye la 'buru. 44 Angü wü kpara de mere bi e esaka wü ne, e te ewü to fü Me, ngüngü gbü jia ewü nda ma, angü dudu ladü esaka ewü. Amba würüse la to nda-ye jiasé eyi 'buru. Dudu na esasaka, te engu ena ase mba enga zü-e di, nda tüne ma.” Dela ngü te Yesu mala teka takpa, te wüh ngbü eto fü Me.

13

Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara

Matayo 24:1-14; Luka 21:5-19

1 Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me. Fü gara *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyü, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne, te wüh fa de angbe cögbörö da ne!”
2 Yesu gü ba dene, “Mü ceka la bü mere züka Kambü ka Me ne? Te gara,

† 12:36 12:36 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

wüh ena amürü kambü la amürü 'buru asidi. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye, ena adi ma.”

³ Fū ewü ayia ace sü la, adu anü alī kpa füh da de iri ye Olive, adu angbü eceka Mere Kambü ka Me, te di kpa eta ngu de kpala. Fū Petero ayia ake *Yakobo, *Yüwane bete Anderiya, anü ayi-ta Yesu, ⁴ gü ba, “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, ‘Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la asidi.’ Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fū ani, gü ba, sīkpī la koro eyi ghamari, ah de ne ngü ne?”

⁵ Fū Yesu alügü ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. ⁶ Angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afiti wü bu wü, gü ba, ‘Ani de Miri, te Me tima ani me-ye.’ Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba nda-yi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁷⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o *adu sīkpī la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia atī de gü gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpīri tala ena atī gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sīkpī koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere würüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü vügü ka-ena ena azoro gara yi, anü di ato fū wü cögbörö kpara, de wü miri. Fū ewü amī yi teka ngü ka-ra. Te di bala, yi ena amala ngari ra fū wü mere kpara la. ¹⁰ Angü, ah le de wüh mala ngari ra fū nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, o adu sīkpī koro la de. ¹¹ Gbü ra te yi ena arü engagira wü mere kpara la, yi mere e angbü de mere fingangü gbü nzö yi de. Yi mala bü mene ngü te *Nzila Wazi Me ena ato te komö yi. Angü, ngü te yi ena adi emala la, ah ena adi de ngü kaka, ah de ngü ka-yi nda de. ¹²⁻¹³ Yi ngbü 'be 'be 'be, angü wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi teka ngü ka-ra. Wü di enga ni yi ena afü te-wü ba wü vügü ka-yi, agü tamu yi fū wü vügü, amörö yi. Wü wö yi ena amere kpah bala, fū wü di yi amere kpah bala. Amba ah le de mü i maguma mü, zalü koro di gbü ra te cinga la ena anza, fū mü aküwa.”

Dene ngü te Yesu mala, teka mere cinga,

*te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara
Matayo 24:15-22; Luka 21:20-23*

¹⁴ Fū Yesu adu amala gara ngü fū ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, “Fanü fanü sirimbi ladü te ena agü tamu sīkpī la fū yi. Angü gara vügü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü kpa esa Mere Kambü ka Me.” Dela ngü te Yesu mala fū wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sīkpī, te wüh ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na. (De-mü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fū mü ao fingangü ka-mü teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.)

Fū Yesu adu kpah amala fū ewü, gü ba dene, “Te yi wu sirimbi la, yi mere e angbü agbü *Yudaya de. Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümbe, agbü gü! ¹⁵ Te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu arī kpa esambü, akö wü e ka-mü, tine de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁶ Te siti ngü la koro maka mü da esö e ka-mü kpa gbü yi la, mü mere e adu kpa eköti, ato züka bongo te mü, kpah de. Mü kpe 'duwa akpe. ¹⁷ Angü sirimbi la ena agü tamu mere

siti cinga, te ena akoro eküte yi, te fa wü gara cinga füh kotö ne 'buru. Yi ceka la, mere cinga ka wü würüse, te ewü di de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü di de vürü wü jaji eküte wü ne. Dela ne cinga ne! ¹⁸ Ah le fū yi adi eku gba fū Me, de siti ngü la mere e akoro gbü bigü de. Angü agö bete zü ena amere wü kpara, te ewü ena akpe la. ¹⁹ Kü baka te Me mere kotö ne, mere cinga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cinga te ena akoro fütanganga na, baka engu la, ah ena adi kpah ma. ²⁰ Fū Me adu afi nga wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sikipi la mba cogbo, teka ngü ka wü kpara ka-ni la, angü wüh ena akpi.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne
Matayo 24:23-31; Luka 21:25-27

²¹⁻²² Fū Yesu adu kpah, amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wü sikipi la, wü mürü wu ena akoro, adi efiti wü bu wü. Gara ena agü ba, 'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wü.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fū wü kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wü ngü ka talara, te ena afiti wü kpara 'buru. Wüh ena agiri kpah kaje teka afiti cu yi, wü kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi mbi, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fū yi, gü ba, 'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kpah de. ²³ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fū yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fū yi amba jia yi amba, angü wü mürü wu la ena afiti yi.

²⁴ Fütanga ngü la, gara wü ngü ena ayia kpah amere te-wü, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpi. Angü kokpi de wü e kpa tikpi 'buru ena akpo da eyiki

²⁵ Wü küfara ena akpo kpah da egügürü.

Ra ena afü te-ye baka biti.

Fe ti adu asü kpah de.'*

²⁶ Fütanga ngü la, de-ra *Ye Kpara ka Kpi, fū ra adu tine akoro. Wü kpara 'buru ena aci awu ra kpa gbü kpi, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fū ewü aci 'buru acu ngü ra. ²⁷ Fū ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wü kpara ka-ra, te ma fe ewü. Wüh ena abiti ewü edebe sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fū a angbü tundu de ewü fi mere badi."

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye
Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33

²⁸ Fū Yesu adu amala gara ngü fū ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra, ah baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ²⁹ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala ngangga fū yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sikipi ka dudu ka-ra la koro eyi ghamari.

³⁰ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³¹ Ngü te ma ngbü emala fū yi, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena

* 13:25 13:25 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 13:10; 34:4, bete Yüwele 2:10.

agara kotö ne ake kpî, fû ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih reke te-nih nzo,

teka dudu ka-ni

Matayo 24:36-51; Luka 21:34-36

³² Fû Yesu adu kphah, amala fû wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi le ayi-ta ra, gü ba, sikpî te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü ngü fû yi, gü ba, kpara biringbö, te wu ngü la, nda ma. Wü *malayika agbü kpî, wüh wu kphah de. De-ra, te ma di de Ye Me, ma wu kphah de. 'Duwa Wüba Me, ah wu sikpî la duu me-ye. ³³ Te di bala, yi ceka te-yi mbi, da eci sü, angü yi wu sikpî la nda-yi de. ³⁴ Ngü la ena adi baka mere kpara te yia, ce gba ye, anü kpa gbü gara sü. Fû ah ai wü kpara ka tima ka-ye, agafa tima fû ewü, te ewü ena adi emere sidi nga ni. Fû ah amala ngü fû kpara te eci möngiti, gü ba, 'Ye ci sü mbi mbi mbi, da eci nga dudu ka-ni.' ³⁵ Kpah bala, ma emala ngü fû yi, gü ba, yi ceka te-yi mbi, da eci nga dudu ka-ra, angü yi wu sikpî ka dudu ka-ra la nda-yi de. Anga ma ena adu akoro neh etamurago, etü biti, te gina gba moko-ngü, anga kpurutokokpî? Yi wu kphah de. ³⁶ Yi ceka te-yi mbi, angü te ma du koro maka yi gbü iri-to, anga da era ra la, ah ena adi esiti."

³⁷ Dela wü ngü ta te Yesu mala fû wü kpara ka-ye, teka ngü te ena amere te-ye te gara. Yesu mala ngü la kphah fû nih 'buru, gü ba, "Nih ceka te-nih mbi mbi mbi, da eci sü."

14

Dene ngü ta te wü mere kovo ka wü Yisarayele

ngbü egiri kaje, te ani ena amöro Yesu tete

Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2

¹ Ngü ne ngbü emere te-ye ta gbü mere sikpî ka wü *Yisarayeale, te ewü ei, gü ba, *Pasika ne.* Ah de *sikpî te wüh zü ambata de kö gbü ye de. Te du sikpî ka Pasika la lakî tîne ngbee sikpî 'basu ne, fû wü mere *kovo ka wü Yisarayeale ayia abiti te-wü, de wü *mürü riri, de wü mere *mürü gele. Fû ewü akpo angbü egiri kaje, te ani ena azoro Yesu tete na gbü zi, amöro. ² Fû ewü angbü ero mö esüka wü teka ngü la, gü ba dene, "Ani ceka 'be, angü mere bi wü kpara biti te-wü eyi sene, teka mere sikpî te di gbmari ne. Te ani zoro Yesu gbü jia ewü la, wüh ena aci de gü eküte ani! Te di bala, ani giri kaje, de ani zoro engu gbü zi."

Dene ngü te gara wü rüse tökö züka se-mü di gbü nzö Yesu

Matayo 26:6-13; Yüwane 12:2-8

³ Ta gbü wü sikpî la, wü Yesu ngbü ta engbü ka-wü agbü Betaniya, agba gara komoko de iri ye Simüna, ta te di de *jiakö te ye ne. Fû gara wü rüse akoro amaka ewü, te ewü ngbü da ezü e kpala. Wü rüse la koro de *züka se-mü esaka ye, te wüh se de mere bi jiase.† Fû wü rüse la aza enga kölökö de se-mü la gbü ye, ayia ani mö kölökö la, akuru mbürrü! Fû ayia atökö se-mü la 'buru gbü nzö Yesu.

⁴ Te wü gara kpara wu ngü te wü rüse la mere bala ne, fû ngü la asiti eküte ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fû ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü

* **14:1** 14:1 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü "Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne." † **14:3** 14:3 İri se-mü la de nada, wüh o ta gbü enga kölökö, te wüh mere gbü gara e, de iri ye alabasita.

ba, “Würüse la mere ngü la bala, neh teka ne? Ah za züka e ne, etökö kötö bü kükürü kükürü bala! Dela züka ngü? ⁵ Ah le ta de wüh za züka se-mü la, cinzi de mere bi jiasse,[‡] teka ale ta-ngü di eküte wü mürü cinga.” Fü ewü aci 'buru ekpülü würüse la. ⁶ Fü Yesu adu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi ekpülü engu neh teka ne? Yi ce engu ace. Ngü de te engu mere, te engu tökö se-mü gbü nzö ra ne, ah de mere züka ngü gbü jia ra. ⁷ Angü du sïkpï ka-ra füh kotö ne mba cükü'daye. Te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga, yi ti eyi amere ngü la sidi nga ra, baka e te yi le, angü mere bi wü mürü cinga ladü füh kotö ne. ⁸ Amba würüse ne tökö se-mü gbü nzö ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sïkpï ka kpi ka-ra koro eyi gbmari. ⁹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Gbü wü sü 'buru te wüh ena amala ngari ra tete fü wü kpara füh kotö ne, wüh ena angbü efi nga würüse ne, kpah da emala nga ngü de te engu mere ne.”

*Dene ngü te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fü wü vügü
Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6*

¹⁰ Fütanga ngü la, fü *Yuda Keriyota, te di biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia anü kpaka wü mere *kovo ka wü Yisaraye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni ena agiri kaje, te ni ena ato Yesu di fü wü.” ¹¹ Te wü mere kpara la je ngü te Keriyota mala fü ewü de bala ne, fü ngü la areke gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü alügü ngü fefe na, gü ba dene, “Te ye to Yesu fü ani fanü fanü la, ani ena ato jiasse fü ye.” Te di bala, fü Keriyota akpo da egiri züka kaje, te ni ena agü tamu Yesu tete fü ewü.

*Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye
Matayo 26:17-30; Luka 22:7-23*

¹² Dene gele ta te wü di enga *Yisaraye ngbü emere teka *Karama ka Pasika. Gbü gina sïkpï ka Pasika la, wüh mürü köti 'buru ngbü eza togo kambiliki, anü di kpaka wü *mürü gele ka Mere Me, de wüh wa, ato fü Me. Te mürü gele wa eyi, fü wü mürü köti aza so kambiliki la, anü di, azü de wü kpara agba wü 'buru. §

Te di bala, te sïkpï ka Pasika la koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyü, ani ena azü nda-ani karama ka Pasika ne, neh kaje? Ye mala emala fü ani, de ani nü, teka areke sü engu na.” ¹³ Fü Yesu ayia atima wü kpara ka-ye 'basu, gü ba, “Wü nü kpa gbü Yerüsalema kpala. Wü ena amaka gara komoko kpala, te se ngu ka-ye, ego di. Wü fa nga komoko la, zalü koro di gbü köti, te engu ena ari gbügbü. ¹⁴ De wü mala ngü fü mürü köti la, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani gü ba dene, “Ye to kambü ka ngba fü ani, teka fü ani azü karama ka Pasika ne gbügbü, de wü kpara ka-ni.” ’ ¹⁵ Mürü köti ena agü tamu mere guvu kambü, te di kpa tikpi füh kiri ye, de wü e gbü ye 'buru nzo. Te di bala, de wü reke zü-e fü ani kpala.”

[‡] 14:5 14:5 Jiasse, te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, ah de denariya kama bata (300). Ah baka mere bi jiasse te mü ena amaka, te mü mere tima teka re biringbö. § 14:12 14:12 Wüh ngbü ezü so kambiliki la de ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisaraye 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

16 Fū wū kpara 'basu la ayia anū agbū Yerūsalema. Fū ewū amaka wū e 'buru, kpah baka e te Yesu mala fū ewū. Fū ewū areke sū kpala teka azū Pasika ka-wū la.

17 Etamurago la, fū wū Yesu ayia de wū *mürü tima ka-ye, anū akoro agbū Yerūsalema. Fū ewū anū akoro agbū sū, te wūh reke de kpala. 18 Fū ewū akpo da ezū karama ka-wū.

Te wūh ngbū ezū e tete, fū Yesu ayia amala ngū fū wū kpara ka-ye la, gū ba dene, "Ngū te ma emala fū yi dene, ah de zu ngū. Gara kpara ladū esūka yi sene, te ena ato ra fū wū vūgū. A ngbū ezū e ne cu ake di!" 19 Te wūh je ngū la bala, fū ngū la ato mere cinga fū ewū. Fū ewū akpo da eyi-ta Yesu, te nga wū biri biri, gū ba dene, "Ah de ni? Ni ena ato ye meni?" 20 Yesu gū ba dene, "Ah de kpara esūka yi, nzūkpa de fūh ye 'basu ne. Kpara te a ngbū ezū e ake di tundu gbū gada biringbō ne. 21 De-ra, *Ye Kpara ka Kpī, ma ena amaka cinga, fū ra akpi, baka e ta te wūh ba gbū *Ngari Me teka ra ne. Amba ah ena adi de mere cinga fū mene kpara, te ena ato ra fū wū vūgū ne. Dela cinga nda de! Ah reke ta pe, te wūh ena abī engu nda-wū ta de."

22 Baka te ewū du ngbū kpah ezū e ka-wū la, fū Yesu ayia akpo da emere gara ngū. Fū ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, adu akukuru, ayia agafa fū ewū, gū ba dene, "Dene kūte ra. Yi za eza, de yi zū." 23 Fū engu adu aza ndū 'ba de ngu *vinū gbū ye, agbo nga iri Me tekaka, ayia ato fū ewū. Fū ewū anzō te nga ewū 'buru. 24 Fū ah adu amala ngū fū ewū, gū ba dene, "Dene *ngūte ra. Yi nzo enzō, ba e te yi enzō *ngūte de wū Me. Angū ngūte ra engu ne, ah ena atōkō, teka areke ngū eze ngba wū kpara de wū Me. 25 Ngū te ma emala dene, ah de zu ngū. Akpo enatikine, ma tī anzō ngu vinū tīne kpo de, zalū akoro di gbū sīkpi te Me ena ao ra Mere Miri tete na."

26 Te wū Yesu zū karama la nza tete, fū ewū ayia abī ci ka Me.* Fū ewū ayia ace sū la, anū kpa fūh da de iri ye Olive.

*Dene ngū te Yesu mala fū Petero
Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yūwane 13:36-38*

27 Fūtanga ngū la, o wū Yesu ngbū enū agbū Getesemane, fū ah adu amala ngū fū wū kpara ka-ye, gū ba dene, "Yi ena akpe abaya 'buru ka cūrū, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wūh ba gbū *Ngari Me, gū ba, 'Wūh ena amōrō kpara de te ngbū eceka kpī fūtanga wū kambiliki ne, fū wū kambiliki la adu abaya ka-wū 'buru.'† 28 Ngū ma! Te ma zūkū gbū kpi eyi la, ma ena anū sū engagira nū agbū *Galilaya. Fū yi adu anū amaka ra kpala."

29 Fū Petero ayia amala ngū fū Yesu, gū ba dene, "Ni kpe de! Te wū bu ni kpe akpe 'buru la, nda-ni, ni tī ace ye de." 30 Yesu gū ba dene, "Petero engā wūna, ngū te ma emala dene, ah de zu ngū. Enatikine, gbū biti ne, o moko-ngū mī e'ba'basu koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gū ba, 'Ni wu ra de.' " 31 Fū Petero adu kpah amala ngū la kpekpeke, gū ba, "Ma ce mü de. Te ah kpah bū de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cūrū de!" Fū gara wū *kpara ka Yesu, fū ewū aci 'buru, amala nda-wū kpah bala.

* 14:26 14:26 Ci ka Me te ewū bī la, ah de ci te wū di engā Yisarayeleye ngbū ebī te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la. † 14:27 14:27 Mü ena amaka ngū la gbū Zakariya 13:7.

*Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane
Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46*

³² Fū wū Yesu anū akoro agbü Getesemane. Fū Yesu amala ngü fū wū kpara ka-ye, gū ba dene, “De-wū deyī, wū ngbü la sene. Ni ena anū nda-ni kpa edere sū cükü'daye, teka aku gba fū Me.” ³³ Fū engu ayia aza Petero, ake *Yakobo bete *Yüwane, anū de ewü cükü'daye kpa edere sū. Fū mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fū mamaguma akpo da egürü. ³⁴ Fū ah amala ngü fū wū Petero, gū ba, “Maguma ra te egürü ka mere cinga, baka e te ma ena akpi akpi la. Yi ngbü ede ra sene, adi eci sū.”

³⁵ Fū engu ayia anū cükü'daye edere sū. Fū ah abuka gbūra ye kötö, aku gba fū Me, gū ba, “Wüba, te ah reke te mü la, kpi ka-ra te ekoro ne, de mü nzi ngü la eküte ra asidi. ³⁶ Wayi, Wüba, ngü te ena afa mü, ah nda ma. Te ah gbü jia mü mbi la, ma ele de mü nzi siti ngü la eküte ra asidi. Ngü la, ma ce o eyi esaka mü, de ah ngbü ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e, te ma le me-ra ne, de.”

³⁷ Fū engu ayia adu kpaka wū Petero, amaka ewü da era ara. Fū ah amala ngü fū Petero, gū ba dene, “Ah mere baye? Mü ngbü era ka-mü ara? Mü ti angbü ezükü, fū nih aci sū de nih ma mba cükü'daye, nda-mü de?” ³⁸ Ah le de yi di eci sū, da eku gba fū Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü ka-ra, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma.”

³⁹ Fū Yesu adu kpah anū agbü sū, te engu ngbü eku gba fū Me tete na ne. Fū ah aku gba fū Me, amala ngü kpah baka engu de tīne ne. ⁴⁰ Fütanga ngü la, fū ah adu kpah amaka wū Petero fi da era ara, angü ra ngbü emere ewü efa sū. Fū ngü anza gömö ewü 'buru, ka vi-jia.

⁴¹ Fū engu ayia anū kpah kpala, aku gba fū Me, adu kpah amaka ewü fi da era ara. Fū ah ayia amala ngü fū ewü, gū ba dene, “Yi la fi bü era ara? Ah ti eyi! Angü silkpī ka-ra, *Ye Kpara ka Kpī ti eyi enatikine! Wüh to ra eyi fū wū vügü! ⁴² Yi yia la eyia, nih reke te-nih! Yi ceka la! Kpara te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpane!”

*Dene ngü te wüh zoro Yesu tete
Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yüwane 18:3-12*

⁴³ Baka te Yesu ngbü la fi bü da emala ngü la fū wū kpara ka-ye, fū *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wū *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro, de mere bi wū kpara gbü nga ye, te wū angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wū mere maguruma, de wū ngbondo esaka wü. ⁴⁴ Angü Yuda Keriyota mala ta fū ewü, gū ba, “Ni ena agü tamu Yesu fū wü. Mene kpara te ni ena afaka, dela eyi engu. Wü zoro engu gö! anü di kpaka wü mere kpara.” ⁴⁵ Fū Keriyota akoro kürrrü, afaka Yesu, gū ba dene, “Mere kpara, mü ladü!” ⁴⁶ Fū ewü ayia 'duwa azoro Yesu.

⁴⁷ Fū gara kpara ka Yesu ayia aza mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö, akolo tuu!

⁴⁸ Fū Yesu arü amala ngü fū wū kpara te ewü zoro engu ne, gū ba dene, “Dene neh ene ngü ne? Ah mere neh baye te yi koro de wü mere maguruma, de wū ngbondo esaka yi ne. Ma de siti kpara? ⁴⁹ Gbü wü silkpī ne 'buru, ma ngbü engbü de wü yi, etambasü *Mere Kambü ka Me, da erī wü kpara kpala. Yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? Ah mbi. Yi zoro ra ezoro, angü wüh ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me teka ra bala.” ⁵⁰ Fū wü *kpara ka Yesu aci 'buru, akpe, ace engu.

⁵¹ Gara jaji komoko ta ladü kpala, te bu mba bu bongo ka rara te-ye, angbü efa nga wü Yesu, te wüh zoro engu. Fü ewü adu afü te-wü azoro kphah jaji komoko la. ⁵² Fü jaji komoko la ayia akpe, ace bongo ka-ye ciki esaka ewü, anü sü ngirimu.

Dene ngü ka Yesu engagira mere kpara füh kpökpö

Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71

⁵³ Fü wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa engagira mere kpara füh kpökpö ka wü di enga *Yisaraye. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayele biti te-wü kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁴ Amba Petero, mü ngbü nda-mü da efa nga wü Yesu, mba kpa sidi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara füh kpökpö. Fü mü anü arí angbü kötö, eya te-mü te wa, esüka wü komoko ka mere kpara füh kpökpö la.

⁵⁵ Fü wü mere kovo la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, de te ewü ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, "Engu mere siti ngü eyi fanü," teka de ani mörö engu tete na. Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! ⁵⁶ Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. ⁵⁷ Fü wü gara kpara ayia arü amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba dene, ⁵⁸ "Ani je gara siti ngü ta te Yesu mala, gü ba, 'Ni ena amürü *Mere Kambü ka Me, te wü kundu ani jü ne, 'buru asidi, fü ni adu ajü alügü gbü sikipi ngbee bata. Amba, ah ena adi tüne de mene kambü, te wü kpara jü de kpa wü ne de.' " ⁵⁹ Amba ngü ka-ewü, te ewü mala la, ah koro biringbö kphah de. Ah ka-ye fi bü kpikpi ye kpikpi ye.

⁶⁰ Fü mere kpara füh kpökpö ayia arü tikpi. Fü ah amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "De-ye deyü, ye lügü ngü fü ani de, neh teka ne? Ye je ngü de te wü kpara ngbü emala eküte ye ne de?" ⁶¹ Fü Yesu anga ka-ye tii, ah lügü ngü nda de. Fü mere kpara la adu ayi-ta Yesu kpekpeke, gü ba dene, "Yesu, mü de neh da? Mü mala la zu ngü fü a! Mü ngbü de Ye Me, te engu tima füh kotö ne teka aküwa a ne?" ⁶² Yesu gü ba, "Wayi, ah ngbü bala. Te gara yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fü ra adu kphah akoro sene de mere wazi ka Me, baka agö te biti te-ye teka ali!"

⁶³⁻⁶⁴ Te mere kpara füh kpökpö je ngü te Yesu mala la, fü ah ayia asörö bongo eküte ne 'duwa traana! Fü engu amala ngü, gü ba, "Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me? Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kphah agiri kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tüne cu eyi de komö ye dela! Yi ngbü efi nda-yi neh baye?" Fü ewü aci 'buru amala ngü, gü ba dene, "Ah de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!"

⁶⁵ Fü ewü akpo da ememere engu. Gara ewü esü ngüsü gbügbüra na. Wü gara i jijia na, da emiki engu, gü ba dene, "Te ye gü ba, 'Ni de *mürü dofo ka Me,' la, de ye mere la ngü ka talara. Ye gü la iri kpara de te mi ye ne." Fü wü marajümiya ka mere kpara la aza engu, anü di, da ebebe.

Dene ngü te Petero cere nga ye di

Matayo 26:69-75; Luka 22:55-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁶⁻⁶⁷ Petero, mü ngbü ka-mü fi bü etambasü ka mere kpara la, da eya te-mü te wa. Fü gara jaji würüse, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayi-tata, gü ba dene, "Ye de neh da? Ye kphah de süka wü kpara, te ewü ngbü endoro gbü nga Yesu[‡] ne de?" ⁶⁸ Fü cürü ayia arü

‡ 14:66-67 14:66-67 Jaji würüse la gü ba, "Yesu de kpara ka Nazareta."

te Petero. Fū ah acere nga ye, gbere, gū ba dene, “Ngū te mü mala la, ma je nda-ra mbi mbi de. Mü gū neh fe?” Fū Petero ayia ace da wa la, anū arū kpa emōngiti ka 'baranga la. 'Duwa fū moko-ngū ayia amī gina koko.

⁶⁹ Fū wūruse la adu kpah amaka Petero. Fū ah arū amala ngū fū wū bu ye, gū ba dene, “Wū ceka la! Komoko la, ah ka-ye de kpara ka Yesu!” ⁷⁰ Fū Petero adu acere nga ye kpah gbere, gū ba, “A'a! Ni wu komoko ka-ye la nda-ni de.”

Fütanga ngū la mba cūkū'daye, fū wū kpara la adu amala ngū fū Petero, gū ba dene, “Fanū fanū, ye de kpara ka Yesu, angū ye kpah de kpara ka *Galilaya, bakaka.” ⁷¹ Fū Petero ayia akīna te-ye, gū ba, “Ma wu komoko la nda-ra de.”

⁷² Petero bū te emala ngū la de, fū moko-ngū ayia amī e'ba'basu koko. Fū Petero adu afi nga ngū, ta te Yesu mala fū ye, gū ba, “Ye ena acere nga ye du bata, o moko-ngū mī e'ba'basu koko la de ne.” Fū ngū la ato mere cinga fū Petero. Fū ah ayia akpo da eku gba de mere ngura 'duwa ba-neh-ene-la.

15

Dene ngū ka Yesu engagira Miri Pilatū

Matayo 27:1-2, 11-26; Luka 23:1-5, 13-25; Yūwane 18:28-19:16

¹ Gūgū kpurutokopī la, fū wū mere *kovo ka wū *Yisarayele adu afi nga ngū, te anī ena amere teka Yesu. Fū ewū amaka ngū la, adu aza Yesu, ai engu, anū di kpa engagira mere kpara de iri ye *Pilatū, de te Miri ka wū *Rūma o engu me-ye gbū nzō wū kpara ka *Yudaya ne. ² Te wūh koro de Yesu engagira Miri Pilatū, fū miri arū amala ngū fū Yesu, gū ba dene, “De-mū, wūh gū ba, mü de Miri ka wū Yisarayele ne. Ngū la fanū?” Yesu gū ba, “Ah bū de te mü mala la.”

³ Fū wū mere kovo ka wū Yisarayele akpo da emala bi wū ngū ekūte Yesu de wu. Amba Yesu lūgū ngū fū ewū nda de. ⁴ Fū Miri Pilatū adu amala ngū fū Yesu, gū ba dene, “Gara ngū gōmō ye, te ye ena amala fütanga wū ngū ne nda ma? Ye je bi wū ngū, te ewū emala ekūte ye ne, de?” ⁵ Yesu lūgū ngū fefe na nda-ye kpah de. Fū ngū la aga gbū jia Miri Pilatū 'duwa ba-neh-ene-la.

⁶ Ta gbū wū re la, gbū mere sīkpī ka *Pasīka 'buru, Miri Pilatū ngbū ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbō, ba e te wū di enga Yisarayele ngbū ele. ⁷⁻¹¹ Te di bala, fū wū gara kpara ayia akoro kpaka Miri Pilatū, ayi-tata, gū ba dene, “Mere kpara, ah ena ati ati fū ye ace kpa te kpara ka ku biringbō fū ani, kpah baka e te ye ngbū emere gbū wū sīkpī ka Pasīka 'buru ne?” Baka te Miri Pilatū, wu eyi, gū ba, maguma wū kovo la siti eyi ekūte Yesu, fū ewū aza engu akoro di kpaka ni, teka de ni mōrō engu asidi ne, fū engu ayia agiri kaje, de ni kūwa Yesu tete na. Fū ah ayia amala ngū fū wū kpara la, gū ba dene, “Wū le de ni ce neh kpa te da? Te ni ce kpa te Yesu, miri ka-wū ne, ah esiti?” Te wū kpara la je ngū te Miri Pilatū mala de bala ne, fū ewū aci 'buru, amala ngū fū Miri Pilatū, gū ba, “Ani ele de ye ce kpa te Baraba engu fū ani!” Wūh mala bala kükürü de, angū wū kovo to ta ngū eyi guvu ewū gūgū, gū ba, “Te Pilatū gū ba, ni le ace kpa te Yesu la, de wū ce ka-wū kpo. Wū mala fefe, gū ba, ‘Ani le ka-ani Baraba engu.’” Baraba ta sūka wū kpara te wūh gū gbū ku, teka te wūh ngbū emōmōrō wū kpara teka tō ka-wū. ¹² Miri Pilatū gū ba, “Anga Yesu, de te wūh ngbū eī engu, gū ba, ah de Miri ka wū *Yisarayele ne, ni ena amere de engu neh ene?” ¹³ Fū ewū aci 'buru, aba rere kpa tikpi, gū ba dene,

"Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte *rü gbegete!" ¹⁴ Miri Pilatü gü ba, "Tekā neh? Engu kpo neh ene liya ne? Ah mere ne *siti ngü ne?" Fū ewü adu akpo da eba rere, afa engu de tine ne ka, gü ba, "Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte rü gbegete!"

¹⁵ Fū cürü arī te Miri Pilatü, teka mere bi wü kpara la. Fū ah adu ale ngü ka-ewü. Fū ah ayia ace kpa te Baraba fū ewü, ba e te ewü le. Fū ah adu ai wü marajümüya ka-ye de wüh süma Yesu. Fū ewü asüma Yesu de siti juru konü de biki gbü ye. Fütanga ngü la, fū Miri Pilatü adu aza Yesu, ato fū wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh bere engu eküte rü gbegete.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efala Yesu

Matayo 27:27-31; Yüwane 19:2-3

¹⁶ Fütanga ngü la, fū wü marajümüya ayia aza Yesu, anü di agbü 'baranga, gbü sü ka Miri Pilatü, te wüh ngbü ei, gü ba, Peretoriyama ne. Fū ewü adu ai wü bu wü 'buru, abiti ede Yesu. ¹⁷ Fū ewü akpo da emü Yesu, gü ba, "Baka te engu di de mere miri ne, ah le de ani cu ngü ngü na." Fū ewü ayia agbi bongo ka Yesu asidi, adu aza diri ngboro bongo ka-wü, nzenze baka nda miri la, ato eküküte na. Fū ewü agara bibi gbü ti, ato gbü nzö Yesu, baka *madudu ka wü miri. ¹⁸ Fū ewü angbü egü mandī fefe, da ede kpa wü, gü ba dene, "Way! Mandī fū ye, mere miri ka wü Yisaraye!" ¹⁹ Fū ewü aza e baka gbaraka la, akpo da emü nzö nzö na di, da esü ngüsü gbügbüra na, kpah da ebu nzökuta wü kötö, ba wü kpara te ewü ngbü ecu ngü miri la. ²⁰ Te wüh fala Yesu nza tete, fū ewü agbi nze bongo tete na la asidi, adu ato bongo kaka-na, alügü tete. Fū ewü aza engu, anü di teka abere füh *rü gbegete.

Dene ngü ka Yesu, te wüh bere füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yüwane 19:17-27

²¹ Te wü marajümüya za Yesu tete, teka anü amörö ne, fū ewü anü amaka te-wü de wü gara komoko de iri ye Simüna,* kpara ka Kurene, te ngbü enü ka-ye te kaje, agbü Yerüsalema. Fū ewü azoro Simüna, ato esa *rü gbegete, te ewü ena abere Yesu tete na ne, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la.

²² Fū Simüna abi mere rü la, anü di fütanga Yesu, zalü akoro di gbü sü de iri ye Gologota, sü te wüh ena amörö Yesu tete na ne. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, "Sü ka biki-nzö," angü ah de sü te wüh ngbü mörö siti wü kpara tete. ²³ Fū gara kpara awu cinga Yesu, aza ngu *vinü, te di de rü gbü ye,† ato fū Yesu. Amba Yesu le nda de. ²⁴⁻²⁵ Fū wü marajümüya aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, agbere eküte rü gbegete, abere engu gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Ngü la mere te-ye gbü löra menewa ka kpurutokokpi. Fū ewü aza bongo ka Yesu la, asö de gümare, aye süsüka na esüka wü. ²⁶ Fū ewü aba nga siti ngü kaka, ao eküte rü gbegete la, to tikpi, gü ba dene, "Dene Mere Miri ka wü Yisaraye." ²⁷ Fū ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü. ²⁸ (Ngü‡ la ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wüh ena akolo ngü ka züka kpara ka-ni, Me, dünda de wü siti kpara."§)

* **15:21** 15:21 Simüna de wö ye Alekezanda ake Rufusu. † **15:23** 15:23 İri rü la de mire. Ah de rü te ena ato ra gbü jia kpara. ‡ **15:28** 15:28 Gbü wü gara buku veresi 28 nda ma, amba gbü wü gara ah ladü. § **15:28** 15:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:12.

²⁹ Fū wū gara kpara, te ewū ngbū enū te kaje la, awu Yesu. Fū ewū akpo da esoko engu, da egū nzō wū de tadu, gū ba dene, “Ata! Ye gū ta, ga, ‘Ni de mere mürü wazi. Ni ti eyi amürü *Mere Kambū ka Me, adu afa gara gbū sīkpī ngbee bata!’” ³⁰ Te ye de mere wazi bala, de ye kō la ekō kötō, ye küwa te-ye.” ³¹ Wū mere *kovo ka wū Yisaraye le ngbū kphā da emū Yesu bala, da emala ngū esūka wū, gū ba dene, “Komoko la ngbū ta ekūwa wū gara kpara. Ah mere neh baye, te engu tī akūwa te-ye de ne?” ³² Te engu ena adi ta de Mere Miri te Me tima fū ani fanū la, ah le ta de engu küwa te-ye, de ah kō kötō, teka fū ani awu mere wazi kaka, adu ale ngū kaka.” Wū mürü zi, te ewū bere ewū de wū Yesu ne, wūh ngbū kphā da esoko engu bala.

Dene ngū ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

³³ Fütanga ngū la, ah te enū akoro etū ra, fū sū ayia atū 'duwa mbirri, baka bitī la. Fū e la ayiri bala, zalū akoro gbū lö-ra bata ka tamurago. ³⁴ Gbū lö-ra engu la, fū Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gū ba dene, “Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?” Ah baka e te wūh gū ba dene, “Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpi kpi ra, neh teka ne?” ³⁵ Wū gara kpara te ewū di kpala, wūh je ngū te Yesu mala la mbi mbi nda-wū de, fū gara ewū afi, gū ba dene, “Ah ngbū dela neh eī *İliya, de ah koro, ah küwa ni?” ³⁶ Fū gara komoko ayia akpe de woro, aza e baka lifa fō'dō fō'dō bala, agū gbū fi, ato te nzō e baka gala la, aza ato te komō Yesu, de ah 'bü, gū ba dene, “E-wu neh da, anga İliya ena akoro akūwa engu?”

³⁷ Fū Yesu ayia aku gba kpa tikpi, ayia ace maguma ye, akpi.

³⁸ Gbū lö-ra te Yesu kpi tete na, fū mere bongo ta te wūh i, kolo tū *Mere Kambū ka Me agbū Yerūsalema di, baka ngisi ne, fū ah ayia asörō te-ye de tete-ye, mbaaa kü kpa tikpi ngbūüü kötō. Fū ngū la aga gbū jia wū kpara ba sirimbi.

Dela ta ngū te Yesu kpi tete na.

³⁹ Gara mere kpara ka wū marajūmīya ngbū ta eceka Yesu kpala. Te engu je gba ka Yesu bala, fū ah awu kaje te Yesu kpi tete na, fū ah agū ba, “Komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanū fanū.”

⁴⁰⁻⁴¹ Bi wū wūrūse ta te ewū ngbū efa nga Yesu ne, kphā ladū gbū sū te Yesu kpi tete na la. Wūh de wū *Mariya Egba-Magadala, bete Salūme, bete *Mariya ni ye wū Yakobo* ake Yūsa, kphā de mere bi wū bu wū, te ewū nū koro agbū Yerūsalema de wū Yesu. Angū, te wū Yesu di ta da endoro agbū *Galilaya, wū wūrūse la ngbū ta efa nganga na, da ele ta-ngū tete. Gbū lö-ra te Yesu kpi tete na, wū wūrūse la ngbū nda-wū mba canza edere sū kpala, da eceka kpi. Fū ewū awu ngū ka kpi kaka 'buru.

Dene ngū teka kō Yesu

Matayo 27:57-61; Luka 23:50-55; Yüwane 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Gara komoko ta ladū de İri ye *Yüsefa kpara ka Arīmatayo,† te di de mere kpara esūka wū mere *kovo ka wū Yisaraye le. Ah kphā de kpara te ngbū eo jia ye teka Miri, te Me ena atima teka akūwa wū kpara ne. Sīkpī de ta te Yesu kpi tete na ne, ah ka-ye ta sīkpī te wū kpara ngbū ereke te-wū tete, teka *sīkpī ka Me ka wū Yisaraye le. Te di bala, etamurago la, fū Yüsefa ayia, ai maguma ye gö, anū kpaka Miri *Pilatū, anda'ba te-ye fefe

* **15:40-41** 15:40-41 Mene Yakobo dene, ah de mere Yakobo, kpara ka Yesu ne, nda de. Yakobo la ka-ye la ka'dörō. † **15:42-43** 15:42-43 Arīmatayo de sū ka wū Yüsefa, te wūh bī engu tete.

na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti eyi gbü jia ye la, ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti.”

⁴⁴ FÜ Miri Pilatü adu afi nga ngü la, gü ba dene, “Yesu mere ngü ye, adu akpi kece neh fe?” FÜ Miri Pilatü ayia ai mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, ayi-tata, gü ba dene, “Yesu kpi eyi fanü?” ⁴⁵ Komoko la ga, “Wayi, ah kpi eyi fanü.” Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayia ale ngü ka Yüsefa, ato kö Yesu fefe.

⁴⁶ FÜ Yüsefa ayia anü ase züka bu bongo, akoro di. FÜ ah adu aza kö Yesu eküte *rü gbegete asidi, adu agaga de bu bongo la. FÜ ah anü de kö Yesu, ati agbü gara gö da, te wüh ji sere sere bane, angü gele ka wü *Yisarayeale ta bala. FÜ ah awara mere ngbü rükü da, ao emö nga mbükü la, ani di.

⁴⁷ Dela ta ngü te ewü ti kö Yesu tete na. *Mariya Egba-Magadala ake *Mariya ni ye Yüsa, wüh ngbü nda-wü fi bü da eceka ngü la. FÜ ewü awu sü te wüh ti Yesu tete na ne.

16

*Dene ngü te mere te-ye kpa füh mbükü Yesu
Matayo 28:1-8; Luka 24:1-8; Yüwane 20:1-12*

¹ Kpurutokokpi la, wü kpara 'buru ngbü efe te-wü, angü ah de *sikpi ka Me. Etamurago la, te ra ti tete na, *sikpi ka Me nza eyi. Te di bala, fü *Mariya Egba-Magadala ayia de wü Salüme, bete *Mariya ni ye Yakobo, ayia anü ase *züka se-mü, teka amoko eküte kö Yesu.

² Gügü kpurutokokpi, fü ewü ayia anü kpa füh mbükü. ³ Te wüh ngbü enü tete na, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Anga mere siti da, te wüh ni mö mbükü la di ne, ani ena amere di, neh baye? Kpara te ena anzi da la asidi neh da, teka fü ani ari kpala?” ⁴ FÜ ewü anü akoro kpa füh mbükü la, aceka kpi, yirrrr! Da, ta te wüh o emö mbükü ne, wüh nzi eyi asidi!

⁵ FÜ ewü ayia ari agbü gö da, te wüh ti Yesu gbügbü na ne. Gbo! te gara jaji komoko de züka bu bongo te ye, te ngbü gbü mbükü kpala gbü kokpa. FÜ cürü ari te ewü 'duwa ba-neh-ene-la. ⁶ FÜ jaji komoko la ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi kpe cürü de. Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, kpara te wüh bere engu te *rü gbegete ne. Ah zükü eyi. Yi ceka la sanga, ta te wüh o kökö gbügbü na ne. Engu sene ma! ⁷ Yi du edu, yi mala ngü la fü wü Petero de wü bu ye, gü ba dene, ‘Yesu zükü eyi! Ah nü sü eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wüh nü enü, fü ewü amaka engu kpala, kpah ba ngü ta te engu mala fü ewü ne.’ ”

⁸ Te wü wü rüse la je ngü la bala, fü ewü ayia akoro kpa etanü, ale woro de mere cürü emaguma wü. Wüh mala ngü la fü wü gara kpara nda-wü de, ka cürü.

Köcökpa engu ta te Marako ba de kpa ye ne, ah dürü ka-ye eyi gügü. Amba wü gara wü köcökpa ladü fa sü, ta te wü diri wü kpara ta gügü ba esaka Marako. Wü köcökpa la gegege ba nda Marako te dürü ne. Gbü gara wü köcökpa la baka Marako 16:9-20 ngbü rükü ladü. Gbü gara wü köcökpa baka Marako 16:9-20 nda ma. Anga Marako ba ngü la me-ye fanü? Anga gara kpara? Nih wu de. Amba wü ngü la ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne.

Dene ngü ka züükü ka Yesu agbü kpi

Matayo 28:9-10, 16-20; Luka 24:9-53; Yüwane 20:11-23; Mürü Tima 1:6-

11

⁹ Gbü sīkpī ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sīkpī ka Me ka-nih ne, gügü emözekpī, amba Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi. Gina kpara te Yesu gü tamu ye fefe, ah de *Mariya Egba-Magadala, ta te engu liki *siti wü di engu me guguvu na lorozi ne. ¹⁰ Fü Mariya ayia anü amaka wü bu ye, wü *kpara ka Yesu, te ewü ngbü da eku gba Yesu. ¹¹ Fü Mariya amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yesu zükü eyi! Ni wu engu eyi cu de jia ni." Amba wüh le ngü la nda-wü de, gü ba, "Ah ka-ye de wu!"

¹² Fütanga ngü la, fü wü gara *kpara ka Yesu 'basu ayia ace Yerüsalema, adu agba wü. Fü Yesu akoro amaka ewü te kaje. Amba wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de, angü küküte fü te-ye ka-ye eyi kpikpi ye. Fü Yesu ayia agü tamu ye fü ewü. Fü ewü adu awu engu. ¹³ Fü ewü ayia alügü nga wü, adu anü amala nga ngü la fü wü bu wü. Amba wü bu ewü le ngü ka-ewü la kpah de.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu nzükpa de füh ye biringbö ne, angbü ezü e ka-wü kpa esambü. Fü Yesu akoro agü tamu ye fü ewü. Fü ah arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyi, ah mere baye te nzö wü ngbü kpekpeke bala? Wü bu wü mala nga ni fü wü, gü ba, 'Ni zükü eyi ne, wü le ngü la de, neh teka ne?"

¹⁵ Fü Yesu adu arü amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi nü, yi baya te nga sü füh kotö ne 'buru, de yi mala ngari ra fü wü kpara 'buru nde. ¹⁶ Mene kpara te to maguma ye fere, de yi to *babatiza fefe na, fü Me aküwa engu. Mene kpara te le ngü ka-ra la de, ah küwa kpah de. ¹⁷ Wü kpara te ewü ena ato maguma wü fere, Me ena ato wazi fü ewü me-ye, teka fü ewü amere wü angbe cögbörö tiri ngü di, teka fü wü kpara awu, gü ba, ngari ra ka-ye de zu ngü fanü fanü. Angü yi ena angbü da eliki *siti wü di engu me guvu wü kpara asidi. Yi ena angbü da emala bü ganzi mö ka wü gara kpara. ¹⁸ Yi ena azoro wü siti kpürü de kpa yi, kpürü de yi nda de. Te yi nzö siti rü la, ah mere yi esiti kpah de. Fü yi adi eo kpa yi gbü nzö wü mürü keke, fü keke ka-ewü adi egu."

Dela ta ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu zükü tete gbü kpi.

¹⁹ Fütanga ngü la, fü Me ayia aza Yesu, ago di agbü sü ka-ye, agbü kpi. Fü Yesu angbü kpala gbü kokpa ka Me. ²⁰ Te wü *kpara ka Yesu je ngü te engu mala fü ewü la, fü ewü ayia abaya te nga wü sü 'buru, angbü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara 'buru nde. Fü Miri Yesu angbü da eto wazi fü ewü teka tima ka-ye la. Fü ah angbü kpah eto wazi fü ewü, de wüh ngbü emere wü mere tiri ngü ka talara di, teka fü wü kpara awu, gü ba, "Ngü ka Yesu, te ewü ngbü emala la, ah ka-ye de zu ngü fanü fanü."

Dela ngü teka Yesu *Kurisito, Ye Me. Adudu na bala.

Dene ngü ta te Luka ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah ena adi de gara mürü kuwa, ta te to maguma ye fü Yesu, de iri ye Luka ne. Engu ngbü ta endoro de wü Pawülü (Kolosayi 4:14). Luka engu ne, ah de enga *Yisarayeles nda de. Ngü te engu ba ne ngbü esere fü nih, gü ba, "Yesu le kpah eyi aküwa wü *ganzi kpara, kpah baka te engu küwa wü di enga Yisarayeles ne." Ah sere kpah, gü ba, "Yesu ngbü ewu cinga wü kpara, baka wü mürü keke, wü kpara te e di esaka ewü ma, wü kpara te *Satana i ewü eyi gbü ku ka-ye, bete mene wü kpara te wü bu wü ngbü ekpa ngü ewü akpa ne."

Luka ba kpah gara buku, teka wü ngü te mere te-ye, sidi nga gogo ka Yesu agbü kpi. Mü ena amaka wü ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu. Luka ba wü buku de 'basu ne, tima fü gara awuba ye, de iri ye Teyofile. Wüh gü ba, Teyofile la ta de gara mere kpara ka wü *Rüma. Luka le de Teyofile wu, gü ba, ngü ka Yesu ka-ye de zu ngü fanü fanü.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Luka, wüh dene.

Sapita 1:1-4 Masere ngü

Sapita 1:5-2:52 Ngü teka mabi Yüwane Mürü Babatiza ake Yesu, bete gaga ka-ewü

Sapita 3:1-20 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Sapita 3:21-4:13 Ngü teka babatiza ka Yesu, bete ngü te Satana re maguma Yesu di

Sapita 4:14-9:50 Wü ngü te Yesu mere agbü Galilaya

Sapita 9:51-19:27 Wü ngü te Yesu mere o engu yia tete agbü Galilaya, da enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 19:28-23:56 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka-na

Sapita 24:1-53 Züzükü ka Yesu gbü kpi, bete gogo kaka-na agbü kpi

Dene ngü te Luka ba teka Yesu Kurisito

¹⁻³ Wayi bala, mere kpara Teyofile, ma ngbü eba ngü ne fü mü teka ngü ka Yesu *Kurisito. Angü bi wü kpara kpo ta eyi, ere da eba ngü teka ngü ka Yesu, ta te engu ngbü emere esüka nih de sene ne. Wüh ba ngü la, gegege baka te ewü je gömö wü kpara, de te ewü wu ngü la ta cu de jia wü ne. Kpah bala, ma ngbü ta egiri lö ngü la. Ma maka eyi mbi. Titine fü ra adu afi, gü ba, ah reke fa sü, te ma ena aba nga wü ngü, de te mere te-wü la, 'buru fü mü. ⁴ Ma mere bala, teka de mü wu mbi mbi mbi, gü ba, ngü ka Yesu, ta te ewü ngbü eri mü di ne, ah ka-ye de zu ngü fanü.

Dene ngü te malayika ka Me mala,

teka ngü ka yayaka ka Yüwane Mürü Babatiza

⁵ Gbü wü re ta te gina *Erode ngbü mere miri tete, gbü nga nzö sü ka *Yudaya, gara mürü gele ka Me ta ladü de iri ye Zakariya.* Iri wara ka ta de Elizabeta, te di kpah gbü nguwa *Arona. ⁶ Wü Zakariya ake wara ye, Elizabeta, ta 'basu mini de züka wü kpara gbü jia Me, te ewü ngbü emere

* 1:5 1:5 Zakariya ta gbü nguwa wü mürü gele ka Me gbü nguwa kundu ye Abiya.

wü riri ka Me 'buru de maguma wü biringbö. ⁷ Amba, wüh bi ye ta nda-wü de, angü Elizabeta ka-ye ta de wündü. Kpah bala, wüh gbe ka-wü ta eyi 'basu mini, re ka-ewü nye sü kpah eyi fa sü.

⁸ Gbü gara sikipi, wü Zakariya de wü bu ye ngbü ta emere tima ka-wü gbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema. ⁹ Fü ewü amere gele ka mafe kpara, teka afe mene kpara, te ena ari agbü *nzila sü kpa esambü ka Me, teka adi ecuru *rü de züka se ye baka kici kpala. Fü iri Zakariya akoro me-ye. Fü Zakariya ari agbü nzila sü teka amere tima ka gele la engakara Me. ¹⁰ Gbü lö-ra te Zakariya ri tete kpala, fü mere bi wü kpara angbü nda-wü da eyi-ta Me kpa etanü.

¹¹ Fü *malayika ka Me ayia akoro kpaka Zakariya kpa esambü ka Me kpala, arü gbü kokpa ede *cangali, de te wüh ngbü ecuru züka se-rü fü Me tete na la. ¹² Te Zakariya wu malayika ka Me la, fü fingangü kaka ayia adürü ka cürü.

¹³ Fü malayika la amala ngü fü Zakariya, gü ba, "Zakariya, mü kpe cürü de, angü Me je gba ka-mü eyi. Wara mü, Elizabeta, ena abi ye komoko fü mü. Fü mü agü iri na *Yüwane. ¹⁴ Mü ena angbü de tadu teka ngü kaka. Kpah bala, mere bi wü kpara ena angbü de tadu teka ngü kaka-na. ¹⁵ Angü ah ena adi de mere kpeke kpara gbü tima ka Me. Te di bala, ah ti anzö fi nda de. Angü, gbü sikipi te wüh ena ayaka engu tete, Me ena ato wazi ka *Nzila Wazi ye fefe. ¹⁶ Ah ena alügü mere bi wü di enga *Yisaraye, ta te ewü dürü gbü ngü ka Me ne, 'buru te züka kaje ka Me. ¹⁷ Engu ena angbü endoro, da emere tima ka Me, gbü wazi ka Nzila Wazi Me, gegege baka nda *Iliya, *mürü dofo ka Me ta gügü ne. Ngü te engu ena ari wü kpara di ne, ena areke ngü esüka wü wö ye wü jaji, de wü di wü 'buru me-ye. Ah ena ari wü mürü kögö-nzö, de wüh fü maguma wü, adu angbü emere züka ngü gbü jia Me. Ah ena areke kpah maguma wü kpara, teka fü ewü angbü nzo, aci nga Mere Miri te Me ena atima." Dela ngü ta te malayika ka Me mala fü Zakariya.

¹⁸ Te Zakariya je ngü la bala, fü mamaguma akolo. Fü ah ayia amala ngü fü malayika la, gü ba, "Ngü la, ma ena awu baye baye, gü ba, ah de zu ngü? Angü titine a gbe ka-a eyi 'basu mini fa sü." ¹⁹ Fü malayika la alügü ngü fefe, gü ba, "Ma de malayika Gabürele. Ma ngbü erü engakara Me, teka angbü emere wü tima kaka-na. Engu tima ra me-ye teka amala ngü la fü mü. ²⁰ Mü le aje ri ra de, neh teka ne? Te di bala, mü ti aro mö de. Mü ena angbü aböbö, zalü akoro gbü sikipi te wara mü ena ayaka tete." Fü malayika la ayia anü sü ka-ye.

²¹ Gbü lö-ra engu la, fü ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara, te ewü ngbü nda-wü eci nga Zakariya kpa etanü ne, afa sü, angü Zakariya yiri agbü *nzila sü ka Me la eyi fa sü. ²² Te Zakariya koro tete kpa etanü, ah ti aro mö nda tine de. Fü ah angbü emala ngü fü wü kpara la bü de kpa ye. Fü wü kpara la awu teke, gü ba, Me sere gara ngü eyi fü Zakariya agbü nzila sü ka-ye kpala.

²³ Te sikipi ka tima ka Zakariya nza tete, fü engu ayia ago kpa gba ye. ²⁴⁻²⁵ Sidi nga sikipi mba cükü'daye, fü wara ka, Elizabeta amaka bu. Fü Elizabeta amala ngü, gü ba, "Wayi, ni gbo nga iri Me, teka züka ngü te engu mere fü ni ne! Angü ngü ta te wüh ngbü efala ni di ne, Me reke ngü engu na la eyi." Fü Elizabeta ayia awo ngü la teka fe 'buruve. Ah mala fü wü kpara 'buru 'buru de.

Dene ngü te malayika ka Me mala

teka ngü ka yayaka ka Yesu

26-27 Fütanga ngü la, fū Me ayia atima *malayika ka-ye, Gabürele, kpaka gara jaji wūrüse de iri ye *Mariya, agbü gara kōti de iri ye Nazareta, gbü nga nzō sū ka *Galilaya. Ngü la mere te-ye, o bu Elizabeta mere eyi fe ma'diya. Mariya ta de jaji wūrüse, te wüh dara engu fū gara komoko de iri ye *Yüsefa, ta te di gbü nguwa Miri *Davidi. 28 Fū Malayika Gabürele ayia ari kpaka Mariya kpa esambü, amala ngü fefe, gü ba, "Mandī fū mü, Mariya. Mü ngbü de tadu, angü Me ladü tundu de mü. Ah o *zūka maguma ye eyi te mü, fū ah ato mere wazi fū mü teka ngü la." 29 Te Mariya je ngü la bala, fū mamaguma agürü. Fū ah angbü da eyi-ta tete-ye, gü ba, si-ngü gbü mandī la gü neh fe?

30 Fū malayika la amala ngü fefe, gü ba, "Mariya, mü kpe cürü de, angü ngü ka-mü reke gbü jia Me fa sū. 31 Mü ena amaka bu, fū mü abī ye komoko, agü iiri na Yesu. 32 Mbarase la, ah ena angbü mere kpara. Wüh ena angbü eī engu Ye Me. Mere Me ena ato wazi fefe, de ah ngbü mere miri füh kpōkpō ka kundu ye, *Davidi. 33 Ah ena angbü mere miri gbü nzō nguwa *Yisarayele 'buru, fi mere badi. Wazi miri kaka ti anza kpo fi de."

34 Baka te Mariya je ngü la bala, fū ah amala ngü fū malayika la, gü ba, "Apa! Ngü la ena amere te-ye bala, neh baye baye? Baka te ni wu ngü ka komoko nda-ni la de ne."

35 Fū malayika alügü ngü fefe, gü ba, "*Nzila Wazi Me ena ato wazi la fū mü me-ye. Angü mbarase de te mü ena abī ne, ah ena adi de Ye Me. 36 Mü ceka la, mürü mü, Elizabeta, maka bu kpaḥ eyi, gbü gbe ye. Wü kpara ngbü ta efala engu, gü ba, 'Ah de wündü, ah ti abī ye de.' Titīne engu eyi de bu, fe ma'diya dene. 37 Angü ngü te ena afa Me, nda kü ma."

38 Te Mariya je ngü la bala, fū ah amala, gü ba, "Wayi, ma de labi ka Me. Ma eyi esa riri kaka. Ah le fū ngü la amere te-ye fere, baka te mü mala la." Fütanga ngü la, fū malayika la ayia ace engu, anü sū ka-ye.

Dene ngü te Mariya nü ceka Elizabeta tete

39 Te *Mariya je nga Elizabeta, gü ba, engu eyi de bu ye ne, fū ah ayia bü kere, gbü wü sikipi la, anü aceka Elizabeta, agba wü Zakariya, te di eze wü da agbü *Yudaya. 40 Te engu koro agba Zakariya, fū ah amaka Elizabeta, agü mandī fefe. 41-42 Te Elizabeta je ri Mariya, te gü mandī fū ye ne, fū engu awu 'duwa te mbarase kpo da emere wutu guvu ye. Fū Elizabeta amaka wazi ka *Nzila Wazi Me, amala ngü de ri ye kpa tikpi, gü ba, "Mariya, Me le ngü ka-mü eyi fanü, fa wü wūrüse füh kotō ne 'buru. Kpaḥ bala, engu ena ato wazi fū mbarase, de te mü ena abī ne. 43 De-mü, te mü di de ni ye Miri ka-ra ne, mü koro aceka ra tine bü cu me-mü bane? Apa! Ngü la neh baye? 44 Mariya, mü ceka la, te ma je ri mü, de te mü to mandī fere ne, mbarase kpo 'duwa da emere wutu de tadu guvu ra. 45 Zūka ngü di fū mü, de te mü to maguma mü eyi fū Me, teka ale ngü de te engu mala fū mü ne. Te di bala, wü ngü la ena amere te-wü 'buru tenga riri na, ba e te engu mala fū mü." Dela ngü te Elizabeta mala fū Mariya.

Dene ci ka tadu te Mariya bi

46 Teka ngü la, fū *Mariya angbü de tadu, ayia akpo ebi ci, gü ba, "Maguma ra ngbü eyi de mere tadu.

47 Ma egbo nga iri Mere Me, te küwa ra ne.

48 Angü engu fi nga ra eyi, te ma di de labi kaka-na ne.
Akpo enatikine, anü kpa engagira nü,
wü kpara 'buru ena adi emala nga ra, gü ba,
'Ma de würose te Me to züka ngü eyi fefe.'

49 Me mere mere kpeke ngü eyi fere.
Ma egbo nga iiri na, angü engu de wazi fa sü.
Ah ka-ye kpah *nzila.

50 Wü kpara 'buru, te ewü ngbü emere riri kaka,
engu ena aküwa ewü fi mere badi.

51 Ah ngbü emere wü mere kpeke ngü.
Ah baya wü mürü kögö-nzö eyi,
angü wawazi na fa sü.

52 Ah gügürü wü miri,
de te ewü ngbü engbü gbü nzö wü kpara fuh kotö ne,
eyi 'buru kötö.
Fü ah aza wü kükürü kpara, adu ao da ewü.

53 Ah to mere bi wü e fü wü kpara,
te ewü ngbü ekpi de tala ne.

Amba wü kpara,
ta te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne,
ah liki ewü eyi de kpa wü kükürü.

54 Ah koro teka ale ta-ngü te wü kpara ka-ye,
wü di enga *Yisarayeles, de *züka maguma ye,

55 kpah baka ngü ta te engu mala fü *Abarayama,
gü ba, 'Ni ena amere wü ngü la bala te gara fefe na,
de wü di ye 'buru, fi mere badi,' ne."

Dela ci ta te Mariya bi, te engu koro tete kpaka Elizabeta.

56 Fü Mariya angbü kpaka Elizabeta kpala, teka wü fe bata. Fü ah ayia
ago kpa gba wü, angbü Nazareta.

Dene ngü ka yayaka ka Yüwane Mürü Babatiza

57 Fütanga ngü la, fü sikipi ka Elizabeta ayia ati teka ayaka. Fü engu
ayaka mbarase ka-ye la, jaji komoko. 58 Te wü bu ye Elizabeta, de wü
mürü ye na je ngü la, fü ewü angbü de tadu afa sü, gü ba, "Me to züka
ngü eyi fefe."

59 Gbü sikipi 'bajena, fütanga yayaka la, fü ewü akoro, teka agü mbarase
la esa *basa. Wüh le ta agü iiri wö ye na, Zakariya, eküküte. 60 Fü Elizabeta
ace kpo, gü ba, "A'a, iiri na ena adi *Yüwane." 61 Fü ewü alügü ngü fefe,
gü ba, "Apa! Iri kpara baka e la ladü gbü nguwa yi fanü? Ah nda ma."

62 Fü ewü ayi-ta Zakariya bü de kpa wü, gbü ngü la, angü ah ti aro mö
nda de. Wüh gü ba, "Ye ele de wüh gü iiri mbarase ne, neh da?" 63 Fü
Zakariya ayo köcökpa. Fü ah aba ngü fefeh, gü ba, "Iiri na de Yüwane."
Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru aga afa sü.

64 Kpah bü gbü lö-ra engu la, fü mi Zakariya ayia afuru te-ye. Fü ah akpo
tine da ero mö mbölö mbölö. Fü ah akpo da egbo nga iiri Me de mere ri
ye kpa tikpi. 65 Tekä ngü la, fü cürü ari te wü bu ye na la afa sü. Fü ngü la
awü, abaya esüka wü kpara te nga nzö rüvü ka *Yudaya sela 'buru, tine
'duwa ba-neh-ene-la. 66 Mene wü kpara 'buru ta te ewü je nga ngü la, fü
ewü angbü de mere fingangü, da eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Ngü
ka mbarase la, ah ena angbü te gara, neh baye?" Angü wüh ti eyi awu, gü
ba, mbarase la, Me to wazi eyi me-ye fefe fanü fanü.

Dene ci te Zakariya gbo nga iri Me di

⁶⁷ Fütanga ngü la, fü *Nzila Wazi Me ato wazi fü Zakariya. Fü engu akpo da emala ngü baka *mürü dofo, da ebi ci, gü ba,

⁶⁸ "Gbo nga e fü Mere Me, te di de Mere Miri agbü kpi, te ngbü gbü nzö wü kpara ka-ye, wü *Yisaraye. Nih gbo nga iri Mere Me, angü ah koro eyi teka aküwa nih, wü kpara ka-ye.

⁶⁹ Me tima kpeke kpara eyi teka aküwa nih, engu de kundu ye Miri *Davidi.

⁷⁰ Ah mala ta wü ngü la gügü gömö wü mürü dofo ka-ye,

⁷¹ gü ba, 'Ni ena atima Mere Miri, te ena aküwa nih esaka wü vügu ka-nih.'

⁷² Wayi, Me sere *züka maguma ye eyi fü nih.

Ah fi nga ngü ta te engu mala

fü kundu nih, *Abarayama ne, eyi,

⁷³ gbü sikipi ta te ewü *nzö ngüte tete ake di, gü ba,

⁷⁴ 'Ni ena aküwa nih esaka wü vügu ka-nih, teka fü nih amere tima ka-ni de wazi, cürü tine ma.

⁷⁵ Teka de nih ngbü ba züka wü kpara ka-ni, da emere wü züka ngü gbü jia ni, te nga wü sikipi 'buru,

o nih di la ladü de jia nih, füh kotö sene.'

⁷⁶ Te di bala, de-mü, ye ra, wüh ena angbü ei mü, gü ba, mü de mürü dofo ka Mere Me.

Angü mü ena anü kpa engagira nü, da ereke kaje fü Mere Miri te Me ena atima.

⁷⁷ Kpah teka agü tamu ngü la fü wü kpara kaka, gü ba, 'Ah ena akoro teka aküwa ewü, angü ah ena aboro *siti ngü ka-ewü.'

⁷⁸ Kükürü de, angü züka maguma ka Me fü nih fa sü. Engu ena atima kpara te ena aküwa nih, te ena alofo sü fü nih füh kotö ne.

⁷⁹ Teka ngü la, sü ena alofo gbü jia wü kpara 'buru,

ta te ewü ngbü gbü mbiri sü ka kpi ne, alofo.

Nih ena angbü endoro tine te züka kaje, de gu ngü emaguma nih teka ngü ka Me."

Dela ci ka Zakariya ta te engu bi teka ngü ka ye ye, *Yüwane Mürü Babatiza ne.

⁸⁰ Fü mbarase la aga, akoro mere komoko. Fü engu amaka kpah wazi, angbü kpeke kpara gbü jia Me. Fü engu angbü kpa etü gü kpala, zalü koro di gbü sikipi, te engu koro gü tamu ye fü wü di enga Yisaraye tete.

2

Dene ngü ka yayaka ka Yesu

¹ Gbü wü re engu la, fü mere Miri *Kayisara Agusito ato kpeke riri, gü ba, wü kpara 'buru nü ba iri wü gbü köcökpa, teka fü ni awu, gü ba, wüh neh fe? ² Ngü la mere te-ye, o Kuriniyo ngbü ta miri tete, gbü nga nzö köti ka Siriya. Ngü la, ah de gina ngü, te wüh ba iri wü kpara bala. ³ Teka ngü la, fü wü kpara 'buru ayia anü aba iri wü, agbü sü te nguwa ewü di gbügü na.

4 *Yüsefa, fū mü ayia agbü Nazareta, * teka anü aba iri mü agba yi, agbü Beteleme,† te di de köti ta te wüh bi Miri *Davidi gbügbü na, angü Yüsefa koro gbü nguwa Davidi. 5 Fū ewü anü ake *Mariya, würüse ta te engu le aza ne, teka aba iri wü kpala ake di. Amba bu Mariya ndri ka-ye eyi. Ah gbmari teka ayaka. 6 Fū sikipi ka yayaka ati fū Mariya, o wüh di ciki agbü Beteleme kpala. 7 Fū Mariya ayaka gina engu ye, ye komoko. Fū engu agaga mbarase la de bongo, aseke engu gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü e gbügbü na, ciki esambü ka wü yiti la, angü wüh maka ta züka sü ka rara nda-wü de.

Dene ngü te malayika ka Me mala fū wü mürü kambiliki

8 Gara wü kpapa ta ladü gbü sü la, te ewü ngbü endoro de wü kambiliki ka-wü gbü gü, da efete ewü. 9 Gbü biti la, fū Me atima gara *malayika ka-ye kpaka ewü. Fū wazi ka Me alofo sü ede ewü kpala 'buru raaa! Fū cürü ayia ari te ewü afa sü.

10 Fū malayika la amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi mere e akpe cürü de, angü ma koro kpaka yi de züka tofo ngü, te ena areke wü kpapa füh kotö ne 'buru. 11 Angü enatikine gbü Beteleme,‡ wüh yaka Miri, te Me tima teka aküwa yi ne, eyi. 12 Dene ngü te yi ena awu engu tete. Yi ena amaka vürü jaji, te wüh gaga engu de bongo, seke gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü e ka-wü gbügbü na ne."

13 Fütanga ngü te malayika mala la, rurrru! fū mere bi wü malayika ka Me ayia agbü kpi, akoro arü, abiti te-wü ede kiri wü la. Fū ewü akpo da ebü ci, da egbo nga iri Me, gü ba,

14 "Nih gbo nga iri Me.

Nih gbo nga Me agbü kpi.

Me to züka gu ngü eyi fū wü kpapa ka-ye.

Wü kpapa te engu le ngü ka-ewü,

wüh ena angbü de mere tadu füh kotö ne 'buru."

15 Te wü malayika la nza ci ka-wü tete, fū ewü ayia ace wü mürü kambiliki la, ago ka-wü agbü kpi.

Fū wü mürü kambiliki la amala ngü esüka wü ngberrre, gü ba, "Ani nü la enü agbü Beteleme, teka aceka mene ngü, de te Me sere fū ani ne, cu de jia ani." 16 Fū ewü ayia bü kere, anü akoro agbü Beteleme, amaka *Mariya ake *Yüsefa, bete vürü mbarase, te wüh seke engu gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü e gbügbü na la, fanü.

17 Te wü mürü kambiliki koro wu ngü la bala, fū ewü amala nga ngü, de te malayika mala fū ewü, teka ngü ka mbarase la, 'buru fū wü kpapa.

18 Baka te wü kpapa je ngü de gömō wü mürü kambiliki la, fū ngü la aga gbü jia ewü 'buru afa sü. 19 Fū Mariya akpo angbü da efi nga ngü la emaguma ye. 20 Fū wü mürü kambiliki la ale kaje ka-wü ago, da ecu ngü Me, kpaah da egbo nga iri na, teka wü ngü 'buru te ewü nü ceka cu de jia wü, baka te ewü je gömō wü malayika ka Me ne.

Dene ngü te ewü gü iri Yesu tete na

21 Gbü sikipi 'bajena, fütanga yayaka la, fū wü *Yüsefa ake *Mariya aza mbarase, anü di, agü esa *basa, baka te di gbü gele ka wü *Yisaraye. Fū ewü agü iri na Yesu, iri ta te *malayika mala nganga fū Mariya, o engu maka bu la de ne.

* 2:4 2:4 Nazareta de gara nzö köti ka Gallilaya. † 2:4 2:4 Beteleme de gara nzö köti ka Yudaya.

‡ 2:11 2:11 Beteleme de köti ta te wüh bi Miri Davidi gbügbü. Wüh bi Miri Yesu kpaah sela.

22-24 Fütanga ngü la, fū sikipi ayia ati fū Mariya, teka fū ewü areke ngü kaka sidi nga yayaka, baka te di gbü *Riri ka Müse. Te di bala, fū wü Yüsefa ake Mariya ayia anü de vürü mbarase, agbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka ato takpa fū Me, ba e te *Müse ba gbü Riri ka Me, gü ba, "Wüh ena adi eto wü mö 'basu, teka areke ngü ka würüse, te bi ye, di."§ Wüh le kpah ao Yesu engagira Mere Me, angü wüh ba ta kpah eyi, gbü Riri ka Me, gü ba, "Te würüse bi gina enga ye, te ah de komoko la, ah le fū ewü aza engu, akoro di, ao engagira Mere Me."*

25 Gara kpara ta ladü agbü Yerüsalema kpala, de iri ye Simiyona. Engu de züka kpara, te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Ah ngbü ta kpah eo jia ye teka miri, te Me ena atima teka aküwa ani, wü di enga Yisarayele ne. Angü *Nzila Wazi Me ngbü ta eto wazi fefe me-ye. 26 Fū Nzila Wazi Me la amala ngü fefe, gü ba, ye ti akpi la de, zalü te ye ena awu Miri la cu de jia ye feke.

27 Fū wü Mariya ake Yüsefa aza Yesu, anü akoro di kpa etambasü Kambü ka Me, teka ao engu engagira Mere Me, baka te di gbü riri ka gele ka-ewü. Gbü sikipi la, fū Nzila Wazi Me aza Simiyona, anü di kpah kpala, teka awu Yesu. 28 Te Simiyona koro maka ewü kpala, fū ah abi Yesu esaka ye, akpo da egbo nga iri Me, gü ba, 29-31 "Wayi Mere Me, enatikine ma wu Mere Miri E-küwa-nih eyi cu de jia ra, kpah ba e ta te mü mala fere. Te di bala, ma ti e ka-ra eyi akpi tine, de gu maguma. Angü mbarase ne, mü tima engu teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. 32 Engu ena adi de ra-sü te ena agü tamu züka kaje ka-mü fū wü *ganzi kpara 'buru. Kpah bala, wü kpara ena agbo nga wü kpara ka-mü, wü di enga Yisarayele, teka ngü kaka."

33 Fū ngü de te Simiyona mala, teka Yesu ne, aga gbü jia wü Mariya ake Yüsefa afa sü. 34 Fū Simiyona ayia ao kpa ye füh wü Mariya, ayita Me, de ah to wazi fū ewü. Fū ah amala ngü fū Mariya, ni ye Yesu, gü ba, "Mbarase ka-mü ne, Me fe engu teka are maguma wü kpara. Angü wü gara kpara ena ato maguma wü fefe, fū ewü aküwa. Amba mene ewü de te ewü le ngü kaka de ne, wüh küwa kpah de. Angü engu de Ri Me te Me tima fū nih, amba mere bi wü kpara ti ale ngü la nda-wü de. 35 Te di bala, siti fingangü ka-ewü, ta te wo te-ye awo ne, ena asere te-ye. Amba nda-mü Mariya, cinga ena akuru maguma mü, teka ngü ka mbarase ne, baka te wüh sö e de maguruma la."

36-37 Gara mere würüse wökö ta kpah ladü kpala, de iri ye Ana, ye Fanüwele.† Engu ta de *mürü dofo ka Me, te Nzila Wazi Me ngbü ta eto wazi fefe, de ah di emala ngari Me. Wüh za ta te-wü ake wati ye, ra ngbee re lorozi. Fū wati ye na akpi ace engu. Fū würüse la angbü kpikpi ye, fütanga wati ye, zalü te re kaka koro tete teke bala de füh ye bala (84). Ah ngbü ta endoro etambasü *Mere Kambü ka Me te nga wü sikipi 'buru, da egbo nga iri Me, ra de biti, da eku gba fefe, kpah da *e'bi te-ye. 38 Te wü Yüsefa ake Mariya koro de Yesu etambasü ka Mere Kambü ka Me la, fū Ana akoro kpaka ewü. Te engu wu Yesu, fū ah akpo 'duwa da egbo nga iri Me. Fū ah adu akpo da emala nga Yesu fū bi wü kpara, de te ewü ngbü eci nga miri, te Me ena atima, teka aküwa wü di enga Yisarayele ne, gü ba, miri la koro eyi dene.

§ 2:22-24 2:22-24 "Wü mö ka gü 'basu, anga togo mö ka köti 'basu." Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 12:1-8. * 2:22-24 2:22-24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 13:2, 11-15. † 2:36-37 2:36-37 Fanüwele, de kpara te di gbü nguwa Asera.

³⁹ Te wü Yüsefa ake Mariya nza wü ngü, te di gbü *Riri ka Me 'buru tete, fü ewü ayia ago agba wü, agbü Nazareta, te di gbü nga nzö sü ka *Galilaya.

⁴⁰ Fü Yesu aga, akoro züka kpeke mbarase. Fü engu awu wü ngü afa sü. Fü Me angbü ele ta-ngü tete, da eto wazi fefe.

Dene ngü ka Yesu de wü mürü riri,

kpa etambasü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema

⁴¹⁻⁴² Wü *Yüsefa ake *Mariya ngbü ta enü agbü Yerüsalema tenga wü re 'buru, teka azü *Karama ka Pasika, baka riri ka gele ka wü di engu *Yisaraye. Te re ka Yesu koro tete nzükpa de füh ye 'basu, fü ewü anü agbü Yerüsalema, teka azü Karama ka Pasika de wü ni ye.

⁴³⁻⁴⁴ Te wü sikipi ka karama la nza tete, fü ni ye Yesu ake Yüsefa ayia kawü de wü bu wü, ati te kaje, angbü ego. Fü ewü anü gbü ra dela gbuuu, wüh fi nda-wü, gü ba, "Yesu dene ladü de wü bu ye sela, ego." Amba Yesu, mü ce te-mü ka-mü, ngbü eyi ciki agbü Yerüsalema kpala. Etamurago la, fü ewü akpo da egiri engu esüka wü bu ye, angü gbü sikipi engu la, wüh wu engu de. ⁴⁵ Wüh giri engu ma, wüh maka de. Fü ewü ara te kaje. Fü kpi aseke. Fü ewü alügu nga wü adu agbü Yerüsalema, teka agiri engu kpala.

⁴⁶ Te wüh du koro tete agbü Yerüsalema la, fü ewü ara aseke kpah kpi. Tine gbü sikipi engu la, fü ewü adu amaka Yesu kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, te ngbü esüka wü *mürü riri, da eje ngü gömö ewü, kpah da eyi-ta ewü de wü kpeke yitangü. ⁴⁷ Wü ngü de te engu ngbü elügu fü wü mürü riri la, ah ka-ye 'buru wü kpeke ngü. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü.

⁴⁸ Te wü ni ye Yesu maka engu kpa esüka wü kpara la tete, fü komö ewü ayia agu ka ngü la. Fü ni ye na, Mariya, amala ngü fefe na, gü ba, "Enga ni, ye mere ani ake wö ye bala, neh teka ne? Te ani ngbü egigiri ye de mere cinga emaguma ani de bane ne!" ⁴⁹ Fü Yesu alügu ngü fü ewü, gü ba, "Yi ngbü egiri ra, neh teka ne? Yi wu de, gü ba, ah le fü ra angbü engbü esambü ka Wüba?" ⁵⁰ Amba ngü de te Yesu mala fü ewü de bala ne, wüh wu si-ngü gbügbü na nda-wü de.

⁵¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ago de wü ni ye, agbü Nazareta. Angü ah ngbü ta eje riri ka-ewü ereke areke. Fü ni ye na ao to ye fi te ngü te Yesu lügu fü ewü la.

⁵² Fü Yesu aga, akoro mere kpeke komoko, te wu ngü fa sü. Ngü kaka reke gbü jia Me fa sü, gbü jia wü kpara kpah bala.

3

Dene ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Matayo 3:1-12; Marako 1:1-8; Yüwane 1:19-28

¹⁻² Ta gbü re te mere miri *Kayisara Tiberiya ngbü füh kpökpö ka wü *Rüma teka re nzükpa de füh ye 'buruve,* dela o wü Anasi ake Kayafa di ta de wü mere kpara füh kpökpö ka wü *mürü gele ka wü *Yisaraye agbü Yerüsalema. Ta gbü wü re la, *Yüwane ye Zakariya ngbü ta engbü

* **3:1-2** 3:1-2 Ta gbü wü re la, Pilatü nda-ye de miri te ngbü eceka kpi fütanga nzö wü sü ka Yudaya. Anitipa Erode ta nda-ye miri ka Galilaya. Enga ni ye Erode de iri ye Filipino ngbü nda-ye miri agbü Ituraya bete Turakoniti. Lisaniya ngbü ta nda-ye miri agbü Abilene.

ka-ye kpa etü gü kpala. Fü Me ayia amala ngü fefe, de ah kpo de tima ka-ye. ³ FÜ Yüwane ayia akpo da endoro gbü wü köti te ewü di agbü gü, gbmari ede mere ngu Yürüdene, da emala ngari Me, gü ba, "Wü ce *siti ngü ka-wü 'buru asidi, wü fü maguma wü, teka fü wü aza *babatiza, fü Me aboro siti ngü ka-wü 'buru." ⁴ Ngü la ti kpini baka ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gügü gbü *Ngari Me, gü ba, "Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba, 'Mere Miri, te ena aküwa ani ne, te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe mbi mbi mbi. ⁵ Wüh ena ani wü cudu 'buru ani. Wüh ena asoro mere rüvü asoro, fü ewü agbigbi wü ndugu rü, de wü da 'buru asidi. Wüh ena afü wü cingili kaje 'buru, ao mbi. Angü ah le de kaje la ngbü ngba ngba teka Mere Miri la, ⁶ teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, Me tima kpara eyi teka aküwa ani.' "† Dela ngü ta te Yisaya ba teka ngü ka Yüwane.

⁷ FÜ mere bi wü kpara aci akpo da ekoro kpaka Yüwane, teka de ah to babatiza fü ani. Te Yüwane wu ngü la bala, fü engu amala fü ewü, gü ba, "De-yi, wü mürü mani! Yi baka wü kpürü, angü maguma yi esiti! Yi efi nda-yi, gü ba, ani ena aküwa gbü kuru, te Me ena ato fü wü siti kpara te gara ne, bü teka ngü, te yi ngbü emala bü de komö yi kükürü kükürü de bala? E-mala ngü la fü yi bala, neh da? ⁸ Te yi le aküwa fanü la, ah le de yi fü maguma yi, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Yi efi nda-yi, gü ba, 'Ani ena aküwa, angü ani de wü kundü ye *Abarayama, 'ne? A'a! Yi mere e afi nga ngü bala de! Te Me le la, ah ti eyi afü wü teme ne 'buru, akoro di wü di Abarayama tete, te ngü ka-ewü ena areke gbü jijia, afa nda-yi ka! ⁹ Yi ceka la, Me eyi nzo teka ato kuru fü yi, baka kpara te di de gifü esaka ye, teka agiri mene rü te ri de, fü engu ade, agü agbü wa."

¹⁰ Te mere bi wü kpara la je ngü gömö Yüwane bala, fü maguma ewü ayia akolo. FÜ ewü akpo da eyi-tata, gü ba, "Ani ena amere tine dene neh baye?" ¹¹ FÜ Yüwane alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de yi di ele ta-ngü te-yi esüka yi. Te mü de bongo esaka mü 'basu la, mü za gara, mü to fü kiri mü, de te ngbü ngirimu ne. Te mü de zü-e esaka mü, ah le fü mü aye süsüka, ato gara fü kiri mü te ngbü engbü tala."

¹² FÜ wü gara kpara, te ewü ngbü ero *jiase, eto fü miri, akoro kpaka Yüwane, de ah to babatiza fü ani. FÜ ewü ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ani ena amere nda-ani baye?" ¹³ FÜ Yüwane amala ngü fü ewü, gü ba, "Jiase te yi ngbü ero esaka wü kpara ne, yi mere e ao gara jiase fefeh de, ah ngbü ba e te wü miri mala fü yi."

¹⁴ Wü marajümüya ta kpah ladü sela, fü ewü ayi-ta Yüwane, de nda-wü ngü, gü ba, "Amba de ani, nda-ani ngü ena adi neh baye?" FÜ Yüwane alügü ngü kpah fü ewü, gü ba, "Yi mere e angbü egbürü jiase ka wü kpara de wazi de, angü dela zi. Yi mere e angbü ezoro wü kpara bü kükürü, da esutu wu eküte ewü kpah de. Jiase ka tima te wüh ngbü eto fü yi la, ah le fü yi adi eza de züka maguma yi."

¹⁵ Tekä ngü la, fü mere bi wü kpara akpo da eyi-ta tete-wü, teka ngü ka Yüwane, gü ba, "Anga engu ena adi de *Kurisito, Miri te Me tima teka aküwa ani ne?" ¹⁶ Te Yüwane wu ngü la bala, fü engu amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Ma de Kurisito engu nda-ra de! Ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba Mere Miri engu ladü, te ena akoro sidi nga ra. Wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka, te ena areke kaje fefe. Ma be teka tima la nda-ra de, angü engu me-ye de mere

† 3:6 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3-5.

kpara fere. Te engu ena akoro la, ah ena ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, te di baka wa, teka fü yi amere tima ka Me areke areke. 17 Ah ena akoro de körö esaka ye, teka afeke jia ndo ka-ye di. Te engu feke jia ndo ka-ye eyi la, ah ena aza jijia na, ao agbü kafa. Fü engu adu akö caca na la, acuru acuru gbü mere wa te ünü nda de." 18 Dela ngari Me te Yüwane ngbü eri wü kpara di. Fü ah angbü kphah emala mere bi wü gara ngü gbü mani fü ewü bala.

19 Fü Yüwane angbü ta kphah eri Miri Anitipa *Erode, teka bi wü siti ngü te engu ngbü emere, baka te ewü za te-wü ake Erodiya, te di de wara enga ni ye, de iri ye *Filipo ne. 20 Tek a ngü la, fü miri la adu amere kphah gara mere siti ngü, teka te engu zoro Yüwane, gü agbü ku ne.

Dene ngü ka babatiza ka Yesu

Matayo 3:13-17; Marako 1:9-11

21 Te enga gina, o Miri Anitipa *Erode zoro *Yüwane, gü agbü ku la de, fü Yesu ayia akoro kpaka Yüwane, teka aza *babatiza, o mere bi wü kpara za nda-wü eyi 'buru. Fü Yüwane ayia ato babatiza fefe. Fütanga babatiza, fü Yesu akpo da eku gba fü Me. Fü kpi ayia aü te-ye. 22 Fü *Nzila Wazi Me akoro kpala baka mö, arü gbü nzö Yesu. Fü ri Me ayia awü kpa gbü kpi, gü ba, "Mü zu de Ye ra, te ma le fa sü, te ma o maguma ra eküküte." Dela ngü ta te mere te-ye, te Yesu za babatiza tete esaka Yüwane.

Dene iri wü kundu ye Yesu

23 Yesu kpo ta de tima, te Me tima engu de ah mere ne, o re kaka koro eyi teke biri de füh ye nzükpa. Wü kpara ngbü ta efi nda-wü, gü ba, engu de ye *Yüsefa, wati ye *Mariya, te di de ye Eli ne. 24 Angü nguwa ewü kpo ta bane. Eli ta de ye Matata. Matata de ye Levi. Levi de ye Meleki. Meleki de ye Yanayi. Yanayi de ye Yüsefa. 25 Yüsefa de ye Matatiya. Matatiya de ye Amüsa. Amüsa de ye Nawuma. Nawuma de ye Eseli. Eseli de ye Naga. 26 Naga de ye Mata. Mata de ye Matatiya. Matatiya de ye Semeyini. Semeyini de ye Yüseka. Yüseka de ye Yoda. 27 Yoda de ye Yüwane. Yüwane de ye Resa. Resa de ye Zerubabela. Zerubabela de ye Salatıyele. Salatıyele de ye Neri. 28 Neri de ye Meleki. Meleki de ye Adı. Adı de ye Küsama. Küsama de ye Elemadama. Elemadama de ye Ere. 29 Ere de ye Yesüwa. Yesüwa de ye Eliyezere. Eliyezere de ye Yürima. Yürima de ye Matata. Matata de ye Levi. 30 Levi de ye Simiyona. Simiyona de ye Yuda. Yuda de ye Yüsefa. Yüsefa de ye Yünama. Yünama de ye Eliyakima. 31 Eliyakima de ye Meleya. Meleya de ye Mena. Mena de ye Matata. Matata de ye Natana. Natana de ye *Davidi, ta te di miri ka wü di enga *Yisarayeleye ne. 32 Davidi ta de ye Yese. Yese de ye Obede. Obede de ye Büwaza. Büwaza de ye Salamona. Salamona de ye Nasona. 33 Nasona de ye Aminadaba. Aminadaba de ye Adimina. Adimina de ye Rama. Rama de ye Ezerone. Ezerone de ye Perezze. Perezze de ye Yuda. 34 Ah de *Yuda, te di de ye Yakobo ne. *Yakobo de ye Yisaka. *Yisaka de ye Abarayama. *Abarayama de ye Tera. Tera de ye Nayora. 35 Nayora de ye Seruga. Seruga de ye Ruu. Ruu de ye Pelege. Pelege de ye *Ebere. Ebere de ye Sela. 36 Sela de ye Kenana. Kenana de ye Arafakasada. Arafakasada de ye Seme. Seme de ye *Nüwa. Nüwa de ye Lemeke. 37 Lemeke de ye Metusela. Metusela de ye Enoka. Enoka de ye Yerede. Yerede de ye Malalele. Malalele de ye Kenana. 38 Kenana de ye Enosa. Enosa de ye Sete. Sete de ye *Adama. Adama nda-ye tıne de gina kpara ta te Me mere engu ne.

4

*Dene ngü te Satana re Yesu di
Matayo 4:1-11; Marako 1:12-13*

¹ Fütanga ngü te *Yüwane to *babatiza fü Yesu nza tete agbü Yürüdene, fü *Nzila Wazi Me ayia arı emagama Yesu. Fü Nzila Wazi Me la ayia aza engu, anü di kpa etü gü. ² Fü tala ayia amere Yesu agbü gü kpala 'duwa ba-neh-ene-la, angü ah ra sikipi teke 'basu, ah zü e de. Fü *Satana anghbü fi bü da ere mamagama gbü wü sikipi la. ³ Fü Satana ayia amala ngü fefe, gü ba, "Te mü zu de Ye Me fanü fanü la, mü mala ngü fü teme dene, de ah fü te-ye, koro zü-e tete fü mü, fü mü azü." ⁴ Yesu gü ba, "Mü fi, gü ba, e te ena aküwa kpara, ah bü duu de zü-e? *Ngari Me gü neh fe? E te ena aküwa kpara fanü fanü, ah ka-ye de ngü ka Me."*

⁵ Fütanga ngü la, fü Satana ayia aza Yesu, anü di kpa füh mere rüvü kpa tikpi, asere wü züka ngü de füh kotö ne, de wü nga nzö sü 'buru fefe na bü kere kere bala, ⁶ gü ba, "Ceka la wü e la, ah 'buru de nda-ra. Ma ti eyi ato bü nzö fü mene kpara, te ma le ngü kaka. ⁷ Te mü cu ngü ra ba me ka-mü la, ma ena ato wü e la ato 'buru fü mü. Ma ena ato kpah wazi fü mü, de wü züka wü e de füh kotö ne 'buru." ⁸ Fü Yesu adu alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, 'Mü di ecu nzö ngü Mere Me kpikpi ye, de mü di emere duu riri kaka.' "†

⁹ Te Satana je ngü la bala, fü ah adu kpah aza Yesu, anü di agbü Yerüsalema, ali ake di kpa enzö *Mere Kambü ka Me kpa tikpi. Fü ah ayia amala ngü fefe, gü ba, "Te mü zu de Ye Me fanü la, mü ce la te-mü, mü ti kpa kötö kpala, ah mere ngü de. ¹⁰ Angü wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, 'Me ena atima wü *malayika ka-ye teka ale ta-ngü te mü. ¹¹ Wüh ena akoro abi mü esaka wü, mü ti amo lö mü eküte teme de.' "‡ ¹² Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh ba kpah eyi gbü Ngari Me, gü ba, 'Mü mere e are maguma Mere Me de.' "§

¹³ Te Satana re Yesu tete de wü ngü la 'buru bi ma ne, fü ah ayia ace la mba engu teka gara sikipi.

Dene ngü te Yesu kpo de tima ka-ye tete agbü Galilaya

¹⁴ Fütanga wü ngü la, fü Yesu ayia kpala, adu agbü *Galilaya. Fü *Nzila Wazi Me anghbü ake di, da eto wazi emamagama. Fü nganga ayia awü gbü nga nzö sü la 'buru. ¹⁵ Fü engu akpo da erı wü kpara gbü wü *kambü ka biti-te ka-ewü kpala. Fü wü kpara 'buru anghbü egbo nganga na.

¹⁶ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia anü akoro agbü Nazareta, gbü sü ta te engu ga gbügbü na. Gbü *sikipi ka Me, fü engu ayia arı kpa esambü ka biti-te, baka te engu ngbü emere gügü gbü wü sikipi ka Me 'buru. Fü ah ayia arı tikpi teka atanga *Ngari Me fü ewü. ¹⁷ Fü ewü aza buku ka *mürü dofo Yisaya, ato fefe na, de ah tanga. Fü engu aza buku la, aü, amaka sü de te ewü ba ngü gbügbü kpala, gü ba, ¹⁸ "Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fere, angü Me fe ra eyi teka aza ngari ni, Me, anü di, amala fü wü mürü cinga. Ah tima ra kpah kpaka wü kpara agbü ku, teka amala fü ewü, gü ba, 'Ni, Me, ena afuru wü gbü ku la afuru.' Ah tima ra kpah de ma nü kpaka wü kpara de te jia ewü ni ani, gü ba 'Ni ena aü jia wü.' Ah tima

* 4:4 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 8:3. † 4:8 4:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:13. ‡ 4:11 4:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 91:11-12. § 4:12 4:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:16.

ra kpah teka aküwa wü labi gbü cinga ka-ewü. ¹⁹ Ah tima ra kpah kpaka wü kpapa ka-ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, 'Sikpi te ni, Me, ena aküwa wü tete, koro eyi.' "

²⁰ Te Yesu tanga wü ngü la nza tete, fü engu alügü buku la kpaka mürü tima. Fü ah adu angbü ka-ye kötö. Fü wü kpapa 'buru de kpa esambü ka biti-te la angbü da eceka engu de kpeke jia. ²¹ Fü engu akpo da emala ngü fü wü kpapa la, gü ba, "Ngü ta te wüh ba gbü buku ne, ah ti eyi kpini baka e te yi ngbü ewu dene."

²² Teka ngü la, fü ngü ka Yesu aga gbü jia wü kpapa 'buru, teka kpeke ngü, de te engu ngbü emala fü ewü la. Fü ewü akpo tüne angbü da emala nganga na esüka wü, gü ba, "Apa! Ye komoko la, ah de ye *Yüsefa de?"

²³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü kpeke ngü 'buru, te yi ngbü eje nga ra di, te ma ngbü emere agbü Kaparanama ne, yi ngbü efi, gü ba, ma mere gbü sü ka-nih sene de, neh teka ne? Ngü ka-yi baka ngü mani, te wüh ngbü emala, gü ba, "Te mü de mürü kuwa la, ah le de mü di kpah eküwa wü mürü mü." ²⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Angü te mü de *mürü dofo la, wü kpapa gbü wü gara sü 'buru ena angbü ecu ngü mü me-wü, amba 'duwa wü mürü mü, wüh cu ngü mü nda-wü de.

²⁵ Dene kpah gara kpeke ngü te ma ngbü emala fü yi. Yi efi nda-yi, gü ba, Me ti ale ta-ngü te wü *ganzi kpapa de? A'a, ah bala de! Yi ceka la, gbü wü re ta te mürü dofo *İliya ngbü emere tima ka Me tete na, agö li de, teka re bata de tü ye. Fü mere tala ayia atü gbü sü la 'buru. Gbü wü re la, mere bi wü wökö ta ladü gbü tö ka wü *Yisaraye. ²⁶ Amba Me tima ta İliya kpaka ewü, teka ale ta-ngü te ewü, nda de. Me tima engu ka-ye bü duu kpaka gara würüse wökö, te di de ganzi kpapa agbü Zarefata, agbü tö ka Sidona. Yi fi nga ngü la nda-yi neh de? ²⁷ Kpah bala, gbü wü re ta te İliya ngbü emere tima tete, mere bi wü mürü *jia kö ta ladü gbü tö ka wü Yisaraye, amba wüh küwa 'buru de. 'Duwa Namana kpikpi ye, te di de ganzi kpapa, kpapa ka Sırıya ne, küwa ka-ye bü duu me-ye."

²⁸ Te mere bi wü kpapa la je ngü la tete bala, fü ewü azinga eküte Yesu. ²⁹ Fü ewü ayia azoro Yesu, agbeke engu, anü di kpa etanü mba canza ede mere köti ka-wü. Fü ewü aza engu, ali di kpa füh mere rüvü,* de ani nzi engu, agü akötö. ³⁰ Yiri! Fü Yesu adürü ka-ye bü esüka ewü sela, anye sü ka-ye.

Dene ngü ka Yesu de wü siti wü di engu me

Marako 1:21-28

³¹ Gbü gara ra, fütanga ngü la, fü Yesu anü akoro agbü Kaparanama.† Gbü *sikpi ka Me, fü Yesu ari kpa *esambü ka biti-te, akpo da eri wü kpapa kpala. ³² Fü ngü de te Yesu ngbü eri ewü di la, ayia aga gbü jia ewü 'buru afa sü. Angü ah ngbü ta eri wü kpapa la de mere wazi, baka mere kpapa te Me tima engu me-ye.

³³ Gara komoko ta ladü, kpa esambü ka biti-te la, de *siti wü di engu me guvu ye. Fü komoko la ayia akpo da eba rere de mere ri ye, gü ba, ³⁴ "Apa! Yesu,‡ nda-ani ngü de wü ye, ah de ne ngü ne? Ye koro dela teka amörö ani asidi? Ani wu ye kpo. Ye de züka kpapa te Me tima füh kotö ne!" ³⁵ Fü Yesu arü amala ngü fü siti wü di engu me la kpekpeke, gü ba, "Yi nga anga,

* **4:29** 4:29 Dene rüvü te wüh ji mere köti ka-wü fefeh na. † **4:31** 4:31 Kaparanama de gara köti gbü nzö köti ka Galilaya. ‡ **4:34** 4:34 Yesu ka-ye de kpapa ka Nazareta.

de yi koro guvu komoko la asidi!" Fū siti wū di engā me la ayia agbūrū komoko la, agbo kōtō, esūka wū kpara sela. Fū ewū ayia akoro guguvu, akpe, atafa ka-wū. Wūh mere engu esiti de.

³⁶ Fū ngū la aga gbū jia wū kpara 'buru afa sū. Fū ewū angbū emala ngū esūka wū, gū ba, "Apa! Dene bane neh ene ngū ne? Yi ceka la, Yesu ngbū emala ngū fū wū di engā me de wazi, fū ewū angbū eje ngū kaka, angbū ekoro guvu kpara asidi! Ah maka de wazi la neh kaye?" ³⁷ Teka ngū la, fū nga Yesu awū esūka wū kpara gbū nga nzō sū la 'buru.

*Dene ngū ka Yesu te kūwa mere bi wū mūrū keke
Matayo 8:14-17; Marako 1:29-34*

³⁸ Fūtanga ngū la, fū Yesu ayia ace *kambū ka biti-te la. Fū ah ayia anū ka-ye agba Simūna Petero. Gbū sīkpī la, ni ye wara Simūna ngbū ta eke ake. Sosoko rī ta fa sū. Fū ewū anda'ba te-wū fū Yesu, de ah kūwa engu.

³⁹ Fū Yesu akoro, arū ede wūrūse la, amala ngū fū keke la kpekpeke. Bū baka te engu mala ngū la, fū keke la ayia anza. Fū wūrūse la ayia anū 'duwa amere kūmū, ato fū ewū.

⁴⁰ Etamuraḡo la, te ra tī tete na, fū wū kpara gbū wū sū la ayia aza wū mūrū wū, te ewū di de wū keke te wū 'buru, akoro de ewū kpaka Yesu, de ah kūwa ewū. Fū Yesu ayia ao kpa ye gbū nzō ewū biri biri 'buru. Fū keke ka-ewū la anza 'buru. ⁴¹ Wūh koro ta kpah de mere bi wū kpara, de *siti wū di engā me guvu wū. Fū Yesu amala ngū fū siti wū di engā me la. Fū ewū ayia akoro guvu wū kpara la asidi, da eku gba de mere rī wū, gū ba, "Yesu, ye de Ye Me fanū!" Teka ngū la, fū Yesu angbū emala ngū fū ewū kpekpeke, da etīrī ewū, gū ba, "Wū nga anga." Kūkūrū de, angū siti wū di engā me la wu ta eyi, gū ba, Yesu ka-ye de *Kurisito te Me tima engu fūh kotō ne.

Dene ngū te Yesu ndoro de to ngari Me tete,

*gbū wū sū ka Galīlaya
Marako 1:35-39*

⁴² Te kpī seke tete, fū Yesu ayia agbū Kaparanama kpala, anū ka-ye agbū gū, teka aku gba fū Me. Fū mere bi wū kpara akpo da egīrī engu. Te wūh nū maka engu, wūh le ta de engu ce ani, anū agbū gara sū de. Fū ewū angbū egīrī kaje teka atīrī engu. ⁴³ Te Yesu wu ngū la bala, fū ah amala ngū fū ewū, gū ba, "Ah le fū ni anū kpah agbū gara wū sū, amala ngū ka Me fū wū kpara de kpala. Angū Me tima ni ngbūrū teka ngū la. Wū mere e atīrī ni sela de."

⁴⁴ Fū Yesu ayia akpo da endoro gbū nga nzō wū sū la 'buru, da erī wū kpara de ngū ka Me, kpa *esambū ka biti-te ka-ewū.

5

Dene ngū ka Yesu ake Simūna Petero

¹ Gbū gara sīkpī, fū Yesu akoro angbū ede mere ngu de īrī ye *Galīlaya.* Fū mere bi wū kpara akoro teka aje ngari Me gōgōmō na. Fū ewū akpo da enzīnzi te-wū da egbene sū. ² Fū Yesu aceka kpī, ayia awu wū *zabu 'basu te wūh i o edere ngolo. Wū mūmūrū koro gbūgbū na eyi. Wūh ngbū ezūrū wū yimba ka si ka-wū. ³ Gara zabu la, ah de nda Simūna Petero. Fū Yesu ayia alī angbū gbūgbū. Fū ah ayi-ta Simūna, teka de ah ka de zabu la mba cūkū'daye etū ngu. Fū Yesu angbū ka-ye gbū zabu la, kpa etū ngu

* 5:1 5:1 Gara īrī ngu Galīlaya, ah de Genezareta.

kpala. Wü kpapa nda-wü 'buru fūh gūmba. Fū engu akpo da erī wü kpapa de to ngari Me.

⁴ Te Yesu mala ngari Me nza tete, fū ah amala ngū fū Sīmūna, gū ba, “Ye ka de zabu la kpa etū ngu, gbū sū te cu acu, fū wü agū yimba ka-wū de wü bu ye la, teka fū wü azoro si.” ⁵ Fū Sīmūna amala ngū fefe na, gū ba, “Akoo! Mere kpapa, ani mere tima di bū eyi gbū biti ne, ngirrrri! ani maka e nda-ani mbele de. Amba teka ngū de te ye mala la, ani ena agū yimba engu la bū agū bala.”

⁶ Te wūh gū yimba ka-wū tete, baka te Yesu mala fū ewū la, fū ewū ayia azoro mere bi si gbe gbe gbe. Dela si tīne de! Yimba ka-ewū yia ekolo akolo, teka tiri wū si. ⁷ Fū wū Sīmūna aī wū bu wū, te ewū di gbū gara zabu ne, da ecökölö ewū de kpa wū, teka de wūh koro, ale ta-ngū te ani. Fū ewū akoro, aro wū si gbū wū zabu de 'basu ne, asi 'buru gbe! Zabu yia tīne erī arī esa ngu teka tiri wū si te fa sū.

⁸⁻⁹ Te Sīmūna wu ngū la bala, fū cūrū arī tete afa sū. Fū ah ayia abu nzökuta ye kötö, erī lö Yesu, anda'ba te-ye fefe, gū ba, “Mere kpapa, mü yia ede ra sela asidi, angū ma ka-ra de siti kpapa.” Angū ngū ka mere bi wū si la ga gbū jia wū Sīmūna de wū bu ye cu fa sū.

¹⁰ Fū cūrū ayia arī kpah te wū bu ye Sīmūna de 'basu, wū *Yakobo ake *Yūwane, wū di Zebedayo, te ewū ngbū gbū gara zabu ne, afa sū.

Fū Yesu ayia amala ngū fū Sīmūna, gū ba, “Mü mere e akpe cūrū de. Akpo enatikine, mü ena angbū ezoro wū kpapa fū Me.”

¹¹ Fū ewū agbeke wū zabu ka-wū la edere ngolo, ace ao sela, ayia bū kürrrü, alala gbū nga Yesu.

*Dene ngū ka gara mürü jia, te Yesu küwa
Matayo 8:2-4; Marako 1:40-45*

¹² Gbū gara silkpī, o wū Yesu ngbū tete gbū gara mere kötī, fū gara komoko te di de *jiakö eküte ye, ayia akoro kpapa Yesu. Fū engu ayia abu nzökuta ye kötö engagira Yesu, anda'ba te-ye fefe, gū ba, “Akoo, mere kpapa! Ye de mere mürü wazi! Ni ngbū eyi-ta ye, te ah gbū jia ye 'be la, de ye küwa ni gbū keke ka-ni ne.” ¹³ Fū Yesu ayia ao kpa ye eküte komoko la, gū ba, “Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke!” Baka te Yesu mala ngū la tete, 'duwa fū keke la ayia ace engu.

¹⁴ Fū Yesu adu amala ngū fū komoko la kpekpeke, gū ba, “De-ye deyi, ye mere e amala nga ngū la fū wū gara kpapa de. Ye nü enū, ye mere ngū, ta te *Müse ba gbū *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fū Me teka ngū la, teka fū wū kpapa 'buru awu, gū ba, küte ye reke eyi fanü.”†

¹⁵ Tekā ngū la, fū nga Yesu ayia awū tīne afa sū. Fū mere bi wū kpapa aci angbū da ebiti te-wū, teka adi eje to ngari Me gögömö na. Kpah bala, teka de Yesu küwa ani gbū wū keke ka-ani. ¹⁶ Amba fū Yesu angbū enū ewo te-ye agbū gū, teka adi eku gba fū Me kpikpi ye, kpala.

*Dene ngū te Yesu küwa gara komoko te küküte kpi akpi 'buru
Matayo 9:2-8; Marako 2:2-12*

¹⁷ Gbū gara silkpī, Yesu ngbū ta erī wū kpapa de to ngari Me. Fū mere bi wū kpapa akoro teka aje ngū la gögömö na. Gara wū *Farusi, de wū *mürü riri, ta kpah ladü esüka ewū. Gara ewū koro ta agbū wū nzö kötī ka *Galilaya, gara nengete agbū *Yudaya, bete mene wū gara te ewū koro

† 5:14 5:14 Mü ena amaka ngū la gbū buku ka Gele ka wū Levi 14:1-32.

agbü mere kötö, Yerüsalema ne. Fü Me angbü eto mere wazi fü Yesu teka aküwa wü mürü keke la di.

¹⁸ Wüh te eceka de, wü gara kpara bi gara komoko te küküte kpi akpi, koro di eyi, ta de ani nü di kpaka Yesu. Fü ewü agiri kaje, ta de ani ri de mürü keke la kpa esambü, ao engagira Yesu. ¹⁹ Amba dada ma, angü mere bi wü kpara ni ta kaje eyi 'buru. Da ewü te wüh ena ari akoro kpaka Yesu ma. Fü gara fingangü akoro gbü nzö ewü. Fü ewü ayia ali kpa enzö kambü, afuru nzö kambü la, ai ku te ka'da la, ato komoko la di te görö, de te ewü furu la, ferrre esüka wü kpara la, ao 'duwa mbiii engagira Yesu, de ah küwa engu.

²⁰ Te Yesu wu ngü de te wü kpara la mere de bala, fü ah awu teke, gü ba, wüh to maguma wü eyi fü ni fanü fanü. Fü ah adu amala ngü fü mürü keke la, gü ba, "Enga wüna, ma boro *siti ngü ka-mü, te mü mere gbü jia Me ne, eyi!"

²¹ Te wü mürü riri, de wü Farusi je ngü la bala, fü ngü la ake te-wü. Fü ewü angbü da efi ngü emagama wü, gü ba, "Apa! Dene ne töndö ngü ne? Komoko la neh da, te ngbü efala Me de bala? Ah ngbü eo te-ye baka Me? Kpara biringbö füh kotö ne, te ti aboro siti ngü ka kpara ladü? Ah nda ma! Ah ka-ye 'duwa de Me kpikpi ye, te ti aboro siti ngü ka kpara."

²² Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ngbü efi ngü la emagama yi bala, neh teka ne? ²³⁻²⁴ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ma mala töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine!"

Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba, "De-ye deyü, ye yia eyia, ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti." ²⁵ Yesu kpah bü te emala ngü la anza, fü mürü keke la ayia 'duwa, arü tikpi gbü jia wü kpara la 'buru. Fü ah aza darara ka-ye la, ago agba ye, de mere tadu, kpah da egbo nga iri Me.

²⁶ Dela ngü te Yesu küwa mürü keke la tete. Fü ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara la afa sü. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, de mere cürü emagama wü, gü ba, "Apa! Enatikine ani wu mere kpeke ngü eyi!"

*Dene ngü ka Levi te Yesu i engu
Matayo 9:9-13; Marako 2:13-17*

²⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia akoro kpa etanü. Fü ah awu gara komoko de iri ye *Levi Matayo, te ngbü gbü sü ka tima ka-ye, da ero *jiase ka wü e esaka wü kpara, teka angbü eto fü miri ka wü Rüma. Fü Yesu arü amala ngü fefe, gü ba, "De-mü Levi, mü yia eyia, mü fa nga ra!" ²⁸ Fü Levi ayia ace wü e ka tima ka-ye la 'buru sela, ayia kürrrü, alala gbü nga Yesu.

²⁹ Fütanga ngü la, fü Levi ayia amere mere karama fü Yesu kpa gba ye. Fü bi wü bu ye, te ewü ngbü ero jiase fü miri de ewü ne, akoro kpah gbü karama la, be kpah te bi wü gara kpara. Fü ewü angbü ezü e de wü Yesu tundu.

³⁰ Te wü *Farusi, de wü gara *mürü riri wu ngü la bala, fü ewü angbü edi ngü eküte wü Yesu gbü ngingiri ngü, gü ba, "Ah mere baye, te wü Yesu ngbü ezü e, de wü siti kpara de bala ne?" ³¹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Te keke te mü ma la, mü ena anü kpaka mürü kuwa anü? Mü ti anü de. 'Duwa te keke ladü te mü, fü mü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. ³² Ngü ka-ra kpah bala. Ma koro füh kotö ne, neh teka wü da? Tekä züka wü kpara? A'a, ah bala de! Ma koro ka-ra teka siti wü kpara, ai ewü, de wüh fü maguma wü."

*Dene ngü ta te ewü yi-ta Yesu di, teka to riri kaka
Matayo 9:14-17; Marako 2:18-22*

³³ Gbü gara sikipi, fü wü gara kpara akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "Wü *Farusi zü e de, da *e'bi te-wü, teka adi eku gba fü Me, teka bi sikipi. Wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza ngbü emere kpah bala. Anga ah mere neh baye, te nda-ye wü kpara ne, ngbü ezü e gbü wü sikipi 'buru ne? Wüh le gele ka-ani mbi mbi nda-wü de?" ³⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, te wüh i wü kpara gbü karama la,‡ wüh ti azü e de? Wüh ena azü e azü, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. ³⁵ Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü."

³⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü mani fü ewü, teka to ngari Me, te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba, "Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo, teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ³⁷ Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. ³⁸ Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, angü fi ka-mü la ena asiti siti. Kpah bala, te mü ngbü ele to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de. ³⁹ Wü gara kpara ngbü emala, gü ba, 'Duru fi reke ka-ye me-ye.' Teka ngü la, wü kpara le adi enzö to fi fütanga duduru na nda-wü de."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara teka to riri, te engu ngbü eri wü kpara di.

6

*Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me
Matayo 12:1-8; Marako 2:23-28*

¹ Gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü *kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü yi ka ndo. Te wüh ngbü enü tete, fü wü kpara ka Yesu akpo da esösörö fi ndo la, da etitiri koko na, ezü ka tala.

² Fü wü gara *Farusi awu ngü la. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, gü ba, "Masörö fi ndo la, ah de tima." Angü riri ka wü *Yisarayele gü ba, "Gbü sikipi ka Me, mü mere e amere tima 'buru 'buru de.'" Teka ngü la, fü wü Farusi la ayia akoro amala ngü fü wü Yesu, gü ba, "Wü ceka la! Wü ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Wü je riri ka-ani ne nda-wü de? Wü le asiti gele ka-ani neh teka ne, te wü ngbü esösörö fi ndo la gbü sikipi ka Me de bala ne?"

³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, "De-wü deyi, wü tanga *Ngari Me nda-wü neh de? Ngü ta te wüh ba teka Mere Miri *Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, tala mere Davidi de wü kpara gbü nga ye. ⁴ Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Fü Davidi azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye 'buru.* Wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de! Amba gbü riri ta te *Müse to fü wü mürü gele ne, ambata la, ah teka wü kükürü kpara fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü.'" ⁵ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "De-ra, *Ye

‡ 5:34 5:34 Karama la, ah de karama ka za würüse. * 6:4 6:4 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6.

Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la ka. Ma de mürü sïkpi ka Me la me-ra. Ma ngbü eto to *Riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra.”

*Dene ngü ka komoko, te Yesu reke kpakpa na gbü sïkpi ka Me
Matayo 12:9-14; Marako 3:1-6*

⁶ Gbü gara *sïkpi ka Me, fü Yesu anü ari kpa *esambü ka biti-te, akpo da eri wü kpara kpala. Gara komoko ta ladü kpala, te kpakpa na ka kokpa ze aze.

⁷ Wü gara *mürü riri, de wü *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü anghü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka tete, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Fü ewü anghü eceka Yesu, da efete engu kpekpeke, anga engu ena akuwa komoko la gbü sïkpi ka Me ya? Angü wüh fi nda-wü, gü ba, maküwa kpara, ah de tima.

⁸ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi kpo. Teka ngü la, fü engu amala ngü fü komoko, de te kpakpa na ze aze ne, gü ba, “De-ye deyi, ye yia eyia, de ye koro la kpa engagira nü akine.” Fü komoko la ayia akoro. ⁹ Fü Yesu amala ngü fü wü mürü riri la, gü ba, “Ma ele ayi-ta yi de ngü biringbö. Gbü jia yi, ah ti fü kpara adi emere neh ene ngü ne, gbü wü sïkpi ka Me? *Riri ka Me, te *Müse mala fü nih, gü neh fe? Wüh di emere züka ngü? Anga siti ngü reke me-ye? Ah le de nih küwa kpara? Anga ah le de nih ce kpara fü kpi?” ¹⁰ Fü engu ayia aceka kpi füh ewü ngberre 'buru. Fü ah adu amala ngü fü komoko la, gü ba, “Mü gberere kpa mü egberere!” Fü komoko la ayia agberere kpa ye. Fü kpakpa na areke te-ye, adu zürü! te nga ye.

¹¹ Te wü mürü riri la wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sïkpi ka Me. Fü maguma ewü ayia asiti eküte Yesu. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Ani ena amere de Yesu neh baye?”

*Dene ngü ka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu, te Yesu fe ewü
Matayo 10:1-4; Marako 3:13-19*

¹² Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ka-ye, anü kpa enzö mere rüvü, teka aku gba fü Me kpala. Fü ah anghü kpala da eyi-ta Me gbü biti la ngirri.

¹³ Te kpi seke tete, fü engu ai wü *kpara ka-ye 'buru kpaka ye. Fü ah ayia afe wü gara kpara nzükpa de füh ye 'basu, esüka wü kpara ka-ye la, ao ewü, wü *mürü tima ka-ye. ¹⁴ Dene iri wü kpara, de te engu fe ewü ne. Simüna, de te Yesu gü gara iri tete, gü ba, Petero,† ake enga ni ye de iri ye Anderiya. Wü *Yakobo ake *Yüwane, wü *Filipo ake Batülümayo,‡

¹⁵ wü Matayo§ ake Toma, bete *Yakobo ye Alofaya, ake Simüna ta te ngbü emere gü teka tö ka-wü ne. ¹⁶ Gara de *Yuda, ye Yakobo, te wüh gü gara iri na Tadayo, bete *Yuda Keriyota ta te to Yesu fü wü vügü ne.

Dela ta ngü ka wü kpara te Yesu fe ewü.

Dene ngü ka Yesu de mere bi wü kpara

¹⁷⁻¹⁸ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia kpa enzö mere rüvü la, adu kpa esa gö. Fü ah adu amaka mere bi wü gara wü *kpara ka-ye, te ewü ngbü gbü züka sü te di sele sele bala. Fü ewü ayia anghü de ewü sela. Fü mere bi wü gara wü kpara ayia akoro kpah kpakaka na, teka aje to ngari Me gögömö. Wüh koro ta agbü Yerüsalema bete tö ka *Yudaya 'buru. Gara

† 6:14 6:14 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da. ‡ 6:14 6:14 Gara iri Batülümayo de Natanিয়ে. § 6:15 6:15 Gara iri Matayo de Levi.

ewü koro nengete agbü Tera ake Sidona.* Gara wü kpara la koro ta teka fü Yesu aküwa ani gbü wü keke ka-ani. Gara ewü de wü kpara, ta te *siti wü di engä me ngbü emere ewü. ¹⁹ Wü mürü keke la 'buru le amofö küte Yesu, angü wüh wu eyi, gü ba, wawazi na ladü, teka aküwa ani 'buru.

Dene ngü te Yesu mala, teka ngü ka tadu bete ngü ka cinga

Matayo 5:1-12

²⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu ae gbüra ye, aceka wü *kpara ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba,
"De-yi, wü mürü cinga,

Me ena ato züka ngü fü yi te gara,
angü yi ena amaka *küküwa,
angbü agbü sü ka Me agbü kpä.

²¹ De-yi, wü kpara te yi ngbü engbü de tala titine,
Me ena ato züka ngü fü yi te gara,
angü yi ena amaka mere bi zü-e.

De-yi, wü kpara te yi ngbü eku gba titine,
Me ena ato züka ngü fü yi te gara,
angü yi ena angbü de mere tadu.

²² Kpah bala, de-yi, wü kpara te wü bu yi ngbü ekpü yi akpü, da esoko yi, kpa da efala yi, teka ngü ka-ra ne, Me ena ato züka ngü fü yi te gara.

²³ Te wüh mere mü bala la, ah le de mü ngbü ka-mü de tadu emaguma mü, angü te gara, mü ena amaka mere züka ngü agbü sü ka Me agbü kpä. Mü mere e afi nga ngü de, angü ta gügü, wü kundu ewü ngbü emere siti ngü fü diri wü *mürü dofo ka Me kpa bala.

²⁴ Amba nda-yi, wü kpara de mere bi e esaka yi,
yi ena amaka cinga te gara,
angü yi maka züka ngü nda-yi eyi füh kotö ne.

²⁵ De-yi, wü kpara te yi ngbü ezü züka e enatikine,
yi ena amaka cinga te gara,
angü tala ena angbü emere yi.

De-yi, wü kpara te yi ngbü de tadu enatikine,
yi ena amaka cinga te gara,
angü yi ena angbü eku gba.

²⁶ Kpa bala, de-yi, te wü kpara 'buru ngbü egbo nga iri yi de enatikine ne, yi ena amaka cinga te gara, angü wü kpara ngbü ta egbo nga siti wü mürü wu ta gügü ne kpa bala."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

ah le de kpara di ele wü vügü ka-ye

²⁷ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "De-yi te yi ngbü eje ri ra ne, dene ngü te ma ele amala fü yi. Ah le de yi di ele wü vügü ka-yi de maguma yi 'buru, kpa da emere züka ngü fü wü kpara te ewü ngbü ekpü yi. ²⁸ Wü kpara te ewü ngbü esoko yi, da eto cinga te yi, ah le de yi ku gba fü Me teka ewü, de Me boro *siti ngü ka-ewü la. ²⁹ Te kpara be gbüra mü la, mü mere e azinga tete de, de mü ce gbüra mü fefe, de ah du, ah be kpa toto. Te kpara gbene bongo ka-mü la, de mü ce kpa gara bongo ka-mü fefe na, de ah za kpa bala. ³⁰ Te kpara yo e eküte mü la, mü mere e atiri engu de. Te kpara za e ka-mü la, mü mere e ayo de, mü

* **6:17-18** 6:17-18 Wü Tera ake Sidona de wü mere köti ede mere yi-ngu, te di to kpa ekati.

ce e engu la fefe. ³¹ Mene züka ngü, de te yi ele de wü kpara di emere fü yi ne, de yi di kphah emere bala fü wü bu yi.

³² Te yi ngbü ele bü nzö wü kpara, de te ewü ngbü ele ngü ka-yi ne la, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Angü wü siti kpara, de te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü la esüka wü bala me-wü.

³³ Amba te yi ngbü emere züka ngü bü nzö fü wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü fü yi ne la, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Wü siti kpara ngbü emere ngü bala me-wü. ³⁴ Kpah bala, te yi ngbü eto e bü nzö fü wü kpara, de te yi wu eyi, gü ba, wüh ena alügü nana fü ani ne, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Angü wü siti kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere kphah bala esüka wü me-wü, angü wüh wu eyi kpo, gü ba, wüh ena alügü na e la alügü fü ani.

³⁵ Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, ah le de ngü ka-yi ngbü kpikpi ye. Ah le de yi le wü vügü ka-yi ale, da emere züka ngü fü ewü. Kpah bala, te yi to e fü wü kpara la, yi mere e afi nganga na tñe de. Angü te yi mere bala, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, agbü sü ka-ye agbü kpi. Kpah bala, wüh ena awu, gü ba, yi zu de wü di Me fanü. Angü Me ngbü emere züka ngü fü wü siti kpara, de wü züka kpara kphah 'buru. ³⁶ Te di bala, yi di ewu cinga wü bu yi, kphah baka Wö yi, Me, te ngbü ewu cinga yi ne."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

mü mere e akolo liya ka wü bu mü de

Matayo 7:1-5

³⁷ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi mere e adi esiti iri wü bu yi, da ekolo liya ka-ewü de, angü Me ena akolo liya ka-yi kphah bala. Angü, te yi ngbü eboru siti ngü ka wü bu yi la, Me ena aboro *siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne, kphah aboro. ³⁸ Yi di eto e fü wü bu yi, teka fü Me adi kphah eto e fü yi. Angü te yi mere bala la, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, afa mene te yi ngbü eto ne ka. Tekane de, wü ngü de te yi ngbü emere fü wü bu yi ne, Me ena adi emere fü yi kphah bala."

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Kpara te jijia ni ani, ti ale ta-ngü te kiri ye, de te jijia ni kphah ani ne, nda de. Kükürü de, angü wüh ena ati ka-wü 'basu mini agbü mere du. Kpah bala, kpara te to maguma ye fü Me de, ti ari wü bu ye de ngari Me kphah de.

⁴⁰ Ngü ka mbarase ti afa nda mere kpara ka-ye de. Amba mene mbarase te ngbü eje riri ka mere kpara ka-ye mbi mbi mbi la, ah ena adu te gara, angbü emere wü ngü kphah baka mere kpara ka-ye la.

⁴¹⁻⁴² Te mü le aza enga ca-gü gbü jia enga ni mü, o mere ndugu rü di ladü gbü jia mü la, ah de züka ngü? Mü dela mürü mani! Angü te enga gina, ah le fü mü agbi la mere ndugu rü, te di gbü jia mü ne feke, teka fü jia mü alofo raaa! Fü mü adu aza enga ca-gü, te di gbü jia enga ni mü ne, sisi."

Dene ngü te Yesu mala teka ri-rü

Matayo 12:33-35

⁴³ Fü Yesu adu amala kphah gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Siti ri-rü ti eyi ari eküte züka rü, de te wüh ngbü ezü riri na ne? Ah bala de. Kpah bala, züka ri-rü ti ari eküte siti rü ne, kphah de. ⁴⁴ Mü ena awu wü rü 'buru teka ri ewü. Mü ti eyi amaka ri manga eküte patra? Anga mü ti eyi amaka ri güwava eküte rü ngenee? Ah bala de! Rü manga ena ari 'duwa

rī manga. Rū ngenee ena arī 'duwa rī ngenee. ⁴⁵ Te di bala, zūka kpara ngbū emere zūka ngū ka-ye duu me-ye, angū zūka ngū ladū emamagama. Kpah bala, siti kpara ngbū emere nda-ye wū siti ngū, angū mamagama esiti. Angū ngū te mū ngbū emala de komō mū, kpah da emere ne, ah de ngū de te ngbū ekoro emagama mū.”

Dene ngū mani te Yesu mala, teka wū kpara 'basu,

te ewū jī kambū ka-wū
Matayo 7:24-27

⁴⁶ Fū Yesu adu amala kpah gara ngū fū ewū, gū ba dene, “Yi ngbū ei ra, mere kpara, mere kpara, bū kükürü bala, neh teka ne? Amba wū ngū de te ma ngbū erī yi di ne, yi le aje de, neh teka ne? Dela zūka ngū? ⁴⁷ Mene kpara te ngbū eje ngū ka-ra, fū ah angbū kpah emere ne, ma ena asere ngū kaka fū yi. ⁴⁸ Engu ena adi baka mene kpara te ele aji kambū ka-ye. Fū ah amaka zūka sū fūh ndu-ta teka kambū la. Fū ah aji du, arī areke, areke teka ato rū kambū la gbūgbū. Baka te engu jī kambū ka-ye la nza tete, fū mere agō ayia alī. Kambū la mūrū nda de, angū wūh jī kambū la reke areke te zūka sū, fūh nduta. ⁴⁹ Amba te mū le aje ngū ka-ra, de te ma ngbū erī mū di ne, de la, mū ena adi baka kpara te jī kambū ka-ye bū gbū siki, riri na rī gbū tō nda de. Te mere agō lī la, kambū la ena amūrū ka-ye kere, angū ah ngbū bū ngönzō ngönzō fūh siki.”

Dela wū ngū te Yesu rī mere bi wū kpara di gbū mene sū te di sele sele, gbū sikipi te engu fe wū *mūrū tima ka-ye nzūkpa de fūh ye 'basu ne tete.

7

Dene ngū ka labi ka mere kpara ka wū marajūmiya ka wū Rūma, te Yesu kūwa engu
Matayo 8:5-13

¹ Fütanga ngū la, fū Yesu ayia de wū kpara ka-ye, anū akoro agbū Kaparanama. ²⁻³ Gara mere kpara ka wū marajūmiya ka wū *Rūma ta ladū kpala, te labi kaka ngbū eke efa sū. Keke la fa engu eyi, ah yia ta ekpi akpi. Te mere kpara la je nga Yesu, fū ah amala ngū fū wū gara *kovo ka wū *Yisarayeleye, de wūh nū kpaka Yesu, ayi-tata de engu koro, ah kūwa labi ka-ni la, angū ngū labi kaka la ke tete na ta fa sū. ⁴ Te wū mere kpara ka wū Yisarayeleye la koro tete kpaka Yesu, fū ewū anda'ba te-wū fefe, gū ba, “Akoo mere kpara! Ah le de ye le ta-ngū te komoko la, akūwa labi kaka, angū engu de zūka kpara fanū fanū. ⁵ Ah jī ta *kambū ka biti-te fū anī me-ye, angū ah le ngū ka nguwa anī, wū Yisarayeleye, fa sū.”

⁶ Te Yesu je ngū la bala, fū ah ayia kūrürü, anū de wū kpara la. Te wūh nū koro gbamari ede gba mere kpara ka wū marajūmiya la, fū mere kpara la ayia awu ewū te ewū ngbū ekoro. Fū ah atima gara wū awuba ye, anū amaka Yesu te kaje. Fū ewū amala ngari mere kpara la fū Yesu, agū ba, “Mere kpara, deyi, ye mbū te-ye de. Angū ni ka-ni de *ganzi kpara, ah ti fū ye arī kpa esambū ka-ni nda-ye de, angū riri ka gele ka-wū, wū di enga Yisarayeleye, le bala de. ⁷ Te di bala, ah ti fū ni akoro kpaka ye me-ni kpah de. Amba ni wu eyi, gū ba, wazi ye ladū. Te ye mala ta bū ngū kpa da ye kpala la, labi ka-ni la ena akūwa akūwa. ⁸ Angū ni ti kpah eyi awu ngū la bala, teka te ni ngbū kpah esa riri ka wū mere kpara ka-ni ne. Kpah bala, wū gara marajūmiya ladū, te ewū di esa riri ka-ni. Te ni mala ngū fū gara, gū ba, ye nū enū la, ah ena anū kere, baka te ni mala fefe. Anga te ni mala fū gara, gū ba, ye koro ekoro akine la, ah ena akoro kpah kere.

Anga te ni mala ngü fū labi ka-ni, gü ba, ye mere mene ngü ne, ah ngbü kphah emere ngü engu la kere, baka te ni mala fefe."

⁹ Te Yesu je ngü la bala, fū ngü la aga gbü jijia. Fū engu afū te-ye, amala ngü fū mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye ne, agü ba, "Kpara te to maguma ye fere baka komoko la, ma maka fūh kotö ne nda-ra la kü de. Anga gbü ngwa nih, wü di engu Yisaraye, kpara te to maguma ye bala, ah kphah ma. Amba ah ka-ye 'duwa de komoko la, te di de ganzi kpara ne."

¹⁰ Fū wü kpara, ta te ewü tima ewü ne, ayia ace Yesu te kaje sela. Fū ewü adu akoro kpara mere kpara la, amaka labi la, keke kaka nza eyi!

Dene ngü ka engu würişe wökö, te Yesu zükü engu gbü kpi

¹¹ Fütanga ngü la, fū Yesu ayia de wü *kpara ka-ye, anü agbü gara köti de iri ye Nayina. Fū mere bi wü kpara angbü efa nga ewü.

¹² Gara würişe wökö ta ladü gbü köti la, ah bi ye kü bü ngbee biringbö, jaji komoko. Fū mbarase la ayia akpi ka-ye. Te wü Yesu nü koro kpa emöngiti 'baranga ka köti la, fū ewü amaka te-wü de mere bi wü kpara, te ewü bi kö mbarase la, enü di, ati. Fū ni ye mbarase la angbü enü fütanga kö engu ye la, da eku gba.

¹³ Te Miri Yesu wu ngü la bala, fū cinga würişe la ari tete. Fū ah amala ngü fefe, gü ba, "Ye ku gba de!" ¹⁴ Fū Yesu anü akoro gbamari, amofu ka'da de te wüh bi kövö fefeh na la. Fū wü kpara la ace te-wü, arü. Fū Yesu amala ngü fū kövö la, gü ba, "Mbarase, ma emala ngü fū mü, mü zükü ezükü, mü yia tikpi!" ¹⁵ Fū kövö la azükü, ayia tikpi, akpo da ero mö. Fū Yesu aza engu, alügü fū ni ye na.

¹⁶ Fū ngü la ato cürü te wü kpara la 'buru. Fū ewü akpo da egbo nga iri Me, da emala ngü, gü ba, "Wü ceka la, mere *mürü dofo ka Me koro eyi esüka ani!" Fū wü gara amala nda-wü, gü ba, "Yesu de kpara te Me tima me-ye, teka aküwa ani!" ¹⁷ Fū tofo ngü ka Yesu la, awü abaya te nga nzö köti gbü sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu mala teka Yüwane Mürü Babatiza

Matayo 11:2-19

¹⁸ Te wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza je nga Yesu, teka wü ngü de te engu ngbü emere de bala, fū ewü anü amala nganga fū Yüwane agbü ku kpala. Te Yüwane je ngü la gömö wü kpara ka-ye bala, fū ah ai gara wü kpara ka-ye 'basu, ¹⁹ atima ewü kpaka Miri Yesu, teka ayi-tata, gü ba, "Ye ngbüri me-ye de Ye Me, ta te Me mala nganga na, gü ba, ni ena atima fūh kotö ne? Anga ah le de ani ci nga gara kpara te ena akoro?"

²⁰ Te wü kpara la nü koro kpaka Yesu kpala, fū ewü amala ngü fefe, gü ba, "Yüwane Mürü Babatiza tima ani, teka ayi-ta ye, gü ba, 'Ye ngbüri de Ye Me, ta te Me mala nganga, gü ba, "Ni ena atima fūh kotö ne?" Anga ah le de ani di la fi bü eci nganga? "

²¹ Wü kpara la koro ta, maka Yesu, te ngbü eküwa mere bi wü mürü keke, kphah da eliki *siti wü di engu me, te ngbü emere wü gara kpara. Ah ngbü kphah da eü jia mere bi wü kpara, de te ni eyi ani ne. ²² Baka te Yesu mere ngü la nza tete, fū ah adu alügü ngü fū wü kpara ka Yüwane Mürü Babatiza la, gü ba, "Yi du edu, yi mala nga wü ngü, de te ma ngbü emere, ne 'buru fū Yüwane, gü ba, 'Wü kpara de te jia ewü ni ani, wüh kpo eyi eceka kpi. Wü kpara de lö wü walawala, wüh kpo eyi enü nü. Wü mürü *jiakö küwa eyi. Wü kpara te güje ewü do ado, wüh kpo eyi eje ngü. Wü kövö kpo eyi ezükü gbü kpi. Wü mürü cinga ngbü eyi eje ngari

Me. Wü ngü la 'buru ngbü eyi emere te-wü, ba e ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me ne.*²³ Te di bala, yi mala fefe, gü ba, 'Mene kpara te ena alala fi bü eküte ra, Me ena aceka engu ba züka kpara ka-ye, fü ah angbü de mere tadu te gara.' "²⁴ Fü wü kpara la ayia adu kpaka Yüwane, mere kpara ka-wü.

Fü Yesu adu afü te-ye, akpo angbü emala nga Yüwane fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Yi ngbü efi teka Yüwane, egü neh fe? Ta te yi ngbü enü kpa etü gü, da eje ngü gömö Yüwane ne, yi nü kpala neh teka ne? Yi ngbü ta efi, gü ba, Yüwane de töndö kpara, de maguma ye 'basu 'basu, te ngbü emere ngü baka gala, te wege ngbü efe me-ye ne? A'a, ah bala de!²⁵ Anga fingängü ka-yi, gü ba, Yüwane de mere miri, te to züka bongo eküte ye? A'a, ah bala kpah de, angü wü kpara te ewü ngbü eto züka bongo eküte wü, bete wü kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ngbü kpa etü gü nda-wü de! Wüh engbü ka-wü gbü mere köti, anga gba wü miri.²⁶ Amba ma wu eyi, gü ba, yi nü ta aceka Yüwane kükürü de, angü engu de *mürü dofo ka Me fanü. Wayi, ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, ngü ka Yüwane fa nda wü mürü dofo 'buru ka.²⁷ Angü Yüwane me-ye de kpara, ta te wüh ba ngü kaka-na gbü Ngari Me, gü ba dene, 'Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, "Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye." ' ' †

²⁸ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Esüka wü mürü dofo ka Me 'buru, kpara te fa Yüwane Mürü Babatiza nda ma. Amba mene kpara te to maguma ye fere 'buru, ngü kaka ena afa nda Yüwane ka, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fefe me-ye.

²⁹ Mere bi wü kpara je ngari Me ta gömö Yüwane, de wü siti wü kpara 'buru. Fü ewü ayia ale ngü la, afü maguma wü, aza *babatiza esakaka.³⁰ Amba wü *Farusi de wü *mürü riri, le afü maguma wü nda-wü de, angü wüh o maguma wü fi bü teka gele ka-wü. Te di bala, wüh le aza babatiza esaka Yüwane kpah de."

³¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la, gü ba, "Wü kpara te ewü le ngü ka-ra de ne, ma ena amala teka ewü, agü neh fe? Wüh neh baka wü da?³² Wüh ena areke ewü ma! Wüh le züka ngü nda-wü de! Wüh de wü mürü yiki, baka wü jaji te ewü ngbü ega yiki esüka wü. Angü wü gara wü bu ewü ngbü ta emala ngü fü ewü, gü ba, 'Ani reke wü ma! Wü le züka ngü nda-wü de. Angü ani ngbü emi ku'du fü wü, wü le alo bi de. Ani ngbü ebi ci gba fü wü, wü le aku gba kpah de!'³³ Angü, baka ta te Yüwane Mürü Babatiza koro ngbü esüka yi sene, ah zü e fa sü de, ah nzö fi kpah de. Te di bala, wüh ngbü ta efala engu, gü ba, 'Engu de *siti wü di enga me guvu ye!'³⁴ Amba de-ra, te ma koro esüka yi sene, ma ngbü ezü e, kpah da enzö e, fü ewü angbü kpah efala ra, gü ba, 'Ma de mürü kü. Ma ngbü kpah eküya. Ma kpah de awuba ka siti wü kpara.'³⁵ Wü kpara te ewü ngbü efala ngü ka-ra ne, ngbü efi nda-wü, gü ba, ani wu ngü fa sü. Amba wüh wu ngü nda-wü kü de. Ah ena adi bü nzö mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ra eyi ne, wüh ena angbü ewu si-ngü la me-wü."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü ka Yesu ake gara Farusi de iri ye Simüna

* **7:22** 7:22 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 35:5-6; 61:1. † **7:27** 7:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malakí 3:1.

36 Fütanga ngü la, fü gara *Farusi de iri ye Simüna, ai Yesu, kpa gba ye teka azü e. Fü Yesu ayia anü akoro agba ka. Fü ewü angbü ezü e. 37 Gara würose ta ladü gbü sü la, te ngbü emere wü *siti ngü efa sü. Te engu je, gü ba, wü Yesu ngbü ezü e agba Simüna, fü ah ayia aza *züka se-mü gbü kölökö,‡ arí di kpa esambü, gbü nga wü Yesu, o wüh ngbü ezü e. 38 Fü würose la akoro angbü eri lö Yesu, akpo da eku gba de ngura. Fü ngungura angbü ego eküte lö Yesu. Fü würose la angbü ekö ngura la de su-nzó ye, da efaka lö Yesu. Fü ah adu aza züka se-mü ka-ye la, akpo etökö da efuru eküte lö Yesu.

39 Te Simüna wu ngü la bala, fü ah akpo da efi nga ngü emagama ye, gü ba, “Ho! Te Yesu ena adi ta *mürü dofo ka Me fanü fanü la, de bane ah wu eyi, gü ba, ‘Würose de te engbü emofo ni ne, ah ka-ye de siti würose, mürü küla.’” §

40 Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü mürü köti la, gü ba, “Simüna, ni le amala mba enga ngü fü ye.” Fü Simüna ale ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ye mala emala.” 41 Fü Yesu amala ngü fefe gbü mani, gü ba, “Wü kpara 'basu ta ladü, te ewü za matiti ka gara kpara. Gara za nda-ye mere bi jiase, baka kama 'buruve (500), gara za nda-ye ngbee teke 'basu de füh ye nzükpa (50). 42 Amba jiase esaka ewü 'basu mini, teka alügü matiti ka kpara la di ne, nda ma. Fü mürü jiase la awu cinga ewü. Fü ah adu ace ngü la fü ewü. Te di bala, kpara te ena ale mürü jiase la afa sü, esüka ewü de 'basu ne, neh da?” 43 Fü Simüna alügü ngü fefe, gü ba, “Ni efi, gü ba, ah ena adi de mene kpara de mere bi jiase gbü nga ye ne.” Yesu gü ba, “Wayi, ye mala eyi mbi.”

44 Fü Yesu afü te-ye kpaka würose la, adu amala ngü fü Simüna, gü ba, “Mü wu würose ne eyi? Ah le ngü ka-ra fa nda-mü ka. Ceka la, te ma koro gba mü sene, mü le ato ngu fere azürü lö ra di de. Amba würose ne, ah zürü lö ra eyi de ngura ye. Fü ah adu akö de su-nzó ye. 45 Kpah bala, tîne te mü gü mandí fere ne, mü faka ra nda-mü de. Amba würose ne, ah ce da efaka lö ra nda de. 46 Mü za ra reke areke, ba ngba ka-mü ne, kpah de.* Amba würose ne, ah za ra cu reke areke. 47 Teka ngü la, ma ngbü emala fü mü, gü ba, mere bi wü *siti ngü ka würose la, te engu mere la, Me boro eyi 'buru asidi. Nih tí eyi awu ngü la bala, angü ah le ra eyi fa sü. Amba te mü gü ba, ni mere siti ngü fa sü de, te ah bala, mü le ngü ka-ra mbi mbi nda-mü kpah de.”

48 Fü Yesu adu amala ngü fü würose la, gü ba, “Ma boro wü siti ngü ka-mü eyi 'buru.”

49 Te gara wü *Farusi, de te ewü ngbü ezü e de wü Yesu ne, je ngü la bala, fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Komoko la ngbü eboro siti ngü ka wü kpara, ne baye baye? Ah ngbü efi, gü ba, ni de Me?”

50 Fü Yesu adu amala tîne adu ngü fü würose la, gü ba, “Mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma.”

8

Dene ngü ka wü würose, ta te ewü ngbü efa nga Yesu

‡ 7:37 7:37 Kölökö la, wüh reke gbü da de iri ye alabasita ne. § 7:39 7:39 Mürü küla de siti mürü waza. * 7:46 7:46 Gbü gele ka wü di enga Yisaraye, te ngba koro eköti la, mürü köti ena ato ngu fefe, de ah zürü lö ye di, fü ah adu ato züka se-mü fefe, de ah furu gbü nzó ye.

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu akpo da endoro de wü *kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, gbü wü nga nzö köti ka sü la 'buru. Ah ngbü ta emala to ngari Me fü wü kpara kpala, kpah da esere fü ewü, gü ba, "Miri te Me tima teka aküwa wü koro eyi, ah le de wü fü maguma wü afü." ² Wüh ngbü endoro kpah de wü gara würüse, ta te engu liki *siti wü di enga me guvu ewü, de wü gara ta te engu küwa ewü gbü wü keke ka-ewü ne. Ah de wü *Mariya Egba-Magadala, ta te Yesu liki siti wü di enga me guguvu lorozi ne, ³ bete Yüwana, wara Kuza, te di de kpara te engbü eceka kpí fütanga tima ka Miri Anitipa *Erode ne, bete Süzana, de mere bi gara ewü. Wü würüse la ngbü ta eza wü e ka-wü, adi ele ta-ngü di te wü Yesu.

*Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa te wüh moko
Mataya 13:1-23; Marako 4:1-20*

⁴ Mere bi wü kpara ngbü ta fi bü ekoro kpaka Yesu, teka adi eje to ngari Me gögömö na. Wüh koro ta gbü nga nzö wü köti ka sü la 'buru.

Gbü gara sikpí, fü Yesu, ayia akpo da emala ngari Me fü mere bi wü kpara la gbü mani, gü ba, ⁵ "Gara komoko ta ladü, te za nguwa ka-ye, anü di, amoko kpa agbü yí. Te engu koro kpala, fü ah akpo emoko nguwa ka-ye la. Fü wü gara nguwa atí nda-wü te jia kaje, fü wü kpara angbü edoto. Fü wü lu awu nguwa la, ayia akoro kere, adoro, ami. ⁶ Fü gara bete nguwa atí füh sí-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö kere, teka ne de, angü tö sela sere sere. Fü ra ayia asü. Fü fu-ndo la aürü ka-ye 'buru, angü sasa na ka-ye de da. ⁷ Fü gara nguwa atí esüka wü ti. Fü nguwa la akö aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ah adu afü te-ye yí-andüla tete, angü wü fu-ti la ta ewü eyi 'buru. ⁸ Amba wü gara nguwa tí nda-wü gbü züka sü. Fü ewü ayia akö 'buru, aga, ari, azi jia wü, gbrri, afa sü, baka e kama biri (100) te nzö ndo biringbö." Fü Yesu adu amala ngü fü ewü de mere ri ye, gü ba, "Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi." Dela ngü te Yesu mala teka nguwa, te wüh moko.

⁹ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü ayi-tata, gü ba, "Si-ngü gbü mani la, gü neh fe?" ¹⁰ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ta gügü, wü kpara je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Nda-yi, wü kpara ka-ra, ma ngbü eyi esere ngü la fü yi 'buru mbölö mbölö, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fü ni. Amba wü gara kpara la tí aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka-ra de. Teka ngü la, ma ngbü emala ngü la fü ewü 'buru de mani. Ah kpah baka ngü ta te Me mala teka wü kpara la, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'Wü ena aceka ngü ka-ni ma, wü tí awu sisi na nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la tí ari gbü nzö wü mbi mbi kpah de.'" Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne."

¹¹ Fü Yesu akpo da emala si mani la fü ewü, gü ba, "Dene si-ngü gbü mani ka nguwa ne. Nguwa te wüh moko agbü yí ne, ah ka-ye baka ngari Me, te ewü ngbü emala fü wü kpara. ¹² Nguwa te tí te kaje, ah ba wü mene kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü, amba ngü la rí gbü nzö ewü, fü ewü ao emaguma wü ne de. Te *Satana wu ngü la bala, fü ah ayia kere, akoro aza ngü la emaguma ewü asidi, angü wüh ena ara fü Me, fü ewü aküwa. ¹³ Nguwa te tí füh sí-da, ah ba mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü, fü ewü ayia aje ngü la, ale de mere tadu te wü. Amba

* 8:10 8:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9.

wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de. Wüh to maguma wü bü teka sïkpi mba cükü'daye. Baka te cinga maka ewü, fü ewü ayia ace ngü ka Me ka. ¹⁴ Nguwa te ti nda-ye esüka wü ti ne, ah baka mene wü kpara te ewü le ngari Me la eyi, amba wüh maka wazi teka arü kpekpeke, gbü ngü ka Me nda-wü de. Angü fingangü ka-ewü ka-ye 'basu, teka ngü ka jiaše, de ngü ka tadu, de wü gara e füh kotö ne. Fü wü ngü la angbü esiti fingangü ka wü kpara la, wüh ti amere tima ka Me mbi mbi nda-wü de. Fü ewü angbü ka-wü 'buru baka yi-andüla tete. ¹⁵ Amba, mene nguwa te ti gbü züka sü ne, ah baka mene wü kpara de te ewü je ngari Me, fü ewü ale de maguma wü biringbö, azoro ngü la de kpa wü 'basu, ao to wü, angbü emere. Wü kpara la, wüh baka ndo te ri reke areke, gbrri bala. Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la."

Dene gara mani te Yesu mala teka ngü ka Me
Marako 4:21-25

¹⁶ Fütanga ngü la, fü Yesu amala kpaħ gara mani fü ewü, gü ba, "Yi je eyi, gü ba, te wüh siya wa teka alofo sü kpa esambü gbü biti la, wüh ngbü ebuka neh esa sila? Anga eo esa ngbaga? Ah bala de. Wüh ngbü esiya wa, eo kpa tikpi füh e, teka fü ah angbü elofu sü fü wü kpara 'buru. Angü, te wü kpara ena angbü eri kpa esambü la, fü ewü angbü eceka kpï tete mbi mbi mbi. ¹⁷ Kpaħ bala, ngü ka-ra te wü kpara je mbi mbi de, te wo te-ye awo fü ewü ne, wüh ena awu ngü la te gara, angü Me ena adu asere ngü la fü ewü me-ye ngbaa ngbaa ngbaa. ¹⁸ Yi da güje yi teka ngü, de te ma ngbü emala fü yi ne, mbi mbi mbi. Kükürü de, angü te mü le ngü ka-ra ne eyi la, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de, mba enga ngü cükü'daye te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi."

Dene ngü ka ni ye Yesu de wü di enga ni ye na
Matayo 12:46-50; Marako 3:31-35

¹⁹ Fütanga ngü la, fü wü di enga ni ye Yesu ayia akoro kpaħaka na de wü ni ye na. Te wüh koro tete, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te wüh biti te-wü, ngbü ede Yesu, teka aje to ngari Me gögömö. Amba da wü ni ye na, te ewü ena ari anü kpaħaka kpa esambü la, nda ma. ²⁰ Te wü kpara la wu ngü la bala, fü ewü amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara deyi, wü ni ye, de wü di enga ni ye, koro eyi, ngbü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ele awu ye." ²¹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara la 'buru, gü ba, "Ah mbi, amba mene wü kpara, te ewü ngbü eje riri ka Me, angbü emere ne, wüh kpaħ baka wüna, de wü di enga wüna."

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

Dene ngü te Yesu tata mere wege di
Matayo 8:23-27; Marako 4:35-41

²² Gbü gara sïkpi, fü Yesu ayia amala ngü fü wü *kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne, gü ba, "Ani nü la kpa etangu." Fü wü kpara kaka ayia ale. Fü ewü alï 'buru gbü *zabu, teka akö ngu.

²³ Fü ewü anü, anü, anü akoro kpa etü mere ngu *Galilaya la. Amba Yesu ti ka-ye eyi era ara. Fü mere wege ayia akoro kere, akpo da efe jia ngu de wazi. Fü zabu akpo da eyiki, efüfü te-ye, da ekolo ngu gbü ye. Fü ngu angbü esi gbü zabu la. Zabu la yia ta ebu ewü abu angbü ngu.

²⁴ Fü wü *kpara ka Yesu angbü de cürü. Fü ewü anü azükü engu, gü ba, "Mere kpara, mere kpara, ani te ekpi! Ani te ekpi!" Fü Yesu ayia azükü,

awu ngü la bala. Fü ah amala ngü fü siti wege la, gü ba, "Wege, mü nga anga! Ngu, mü ngbü ziii!" Fü wege ayia anga. Fü ngu angbü ziii. Fü sü ayia anga 'duwa ngbüiii!

²⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la fi de?" Fü ngü la aga gbü jia wü kpara kaka-na la afa sü. Fü ewü angbü de cürü, da emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Komoko la neh da, te ngbü emala ngü bü de komö ye, fü wü wege de wü ngu angbü eje riri kaka-na ne?"

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko,

de mere bi siti wü di engu me guvu ye

Matayo 8:28-34; Marako 5:1-20

²⁶ Te wü Yesu kö ngu tete, fü ewü akoro kpa füh gümba, agbü tö ka wü Garasa, te di kpa etangu mere ngu *Galilaya.

²⁷⁻²⁹ Gara komoko ta ladü kpala, te *siti wü di engu me sibi guguvu gbe fa sü. Teka mere bi sikipi, ah ngbü engbü ka-ye ngirimu. Ah ngbü ta eköti nda kphah de, ah ngbü era ka-ye etü wü mbükü. Fü wü di engu me la angbü ta emere engu efa sü. Fü wü kpara angbü 'buru ekpe engu akpe. Fü ewü angbü edü wü kengbe gbü kpakpa, de wü lölö na. Fü ah angbü ekukuru wü kengbe la eküte ye asidi. Fü wü di engu me la angbü eza engu, enü di agbü gü.

Baka te wü Yesu ngbü la bü ekoro kpa füh gümba, fü komoko la awu Yesu. Fü ah akoro ati kötö eri lölö na, da eba rere. Fü Yesu amala ngü fü wü siti wü di engu me la, gü ba, "Wü ce engu ace!" Fü komoko la anda'ba te-ye kpaka Yesu, da emala ngü fefe de mere ri ye, gü ba, "Yesu, Ye Mere Me, ye ele amere de ni ne ngü ne? Tima ka-ni gbü ngü ka-ye nda ma! Ni ngbü enda'ba te-ni fü ye, de ye mere e ato kuru te ni la de!" ³⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayi-tata, gü ba, "Iri ye neh da?" Fü komoko la alügü ngü, gü ba, "Iri ni de Bi-nzö-gü." Ah gü iri ye bala, angü wü di engu me sibi guguvu gbe fa sü. ³¹ Fü wü di engu me la, anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, "Ye mere e aliki ani, ato agbü mere du ka cinga ne de."

³² Mere bi wü mba ka köti ta ladü gbü sü la, te ewü ngbü ezü e füh gümba sela. Fü wü di engu me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba, "Ye tima ani, de ani nü ri kpa guvu wü mba la." Fü Yesu ayia ale ngü la fü ewü, de wüh nü, baka te ewü mala. ³³ Fü wü di engu me la ayia akoro guvu komoko la asidi, ace engu, akpe arı aguvu wü mba la. Fü wü mba la aci de mere woro, ago kpa esa gö, agürü agbü mere ngu, anzö ngu, akpi 'buru kpala.

³⁴ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fü cürü amere ewü. Fü gara ewü akpe de woro, anü amala nga ngü, te Yesu mere la, fü wü kpara agbü mere köti, bete wü sü edede la 'buru. ³⁵ Te wüh je ngü la, fü mere bi wü kpara akpe akoro, teka aceka ngü la cu de jia wü. Fü ewü akoro amaka komoko, ta te wü di engu me ngbü emere engu ne, te ngbü ka-ye eri lö Yesu sela. Ah to tine züka bongo eküte ye, fingangü kaka du koro kphah eyi mbi. Fü ngü la ato cürü fü wü kpara la afa sü, gü ba, "Dela sirimbi!"

³⁶ Fü wü kpara, de te ewü wu ngü la cu de jia wü ne, ayia angbü emala nga komoko la fü wü bu wü, gü ba, "Yesu liki wü di engu me guguvu na me-ye." ³⁷ Fü ngü la ato mere fingangü, de cürü fü wü kpara ka sü la 'buru. Fü ewü aci 'buru ayi-ta Yesu, de ah ce sü ka-ani.

Fü Yesu alí de wü kpara ka-ye gbü *zabu, teka anü ka-wü. ³⁸ Fü komoko de te wü di engá me koro guguvu na ne, ayia anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba, "Ni ele anü ka-ni ake ye." Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, ³⁹ "A'a, ye du edu kpa gba wü, fü ye amala nga züka ngü, de te Me mere fü ye ne, fü wü di engá ni ye." Fü komoko la ayia adu, angbü endoro gbü nga nzö kötí la, da emala nga ngü, de te Yesu mere fü ye ne, fü wü kpara.

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayírü,

bete gara würüse

Matayo 9:18-26; Marako 5:21-43

⁴⁰ Fütanga ngü la, fü wü Yesu alügü nga wü adu kpa etangu agbü sü ka-wü, agbü *Galílaya. Te wü Yesu du koro tete, fü mere bi wü kpara aci akoro kpakaka na de mere tadu, angü wüh ngbü ta kü eci nganga. ⁴¹ Gara komoko ta ladü kpala de írí ye Yayírü. Engu ta de mere kpara te ngbü emere tima kpa *esambü ka biti-te. Fü Yayírü ayia akoro, atí eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe gü ba, "Mere kpara deyí, ye koro la mba agba ni, teka aküwa ye ni." ⁴² Angü yeye na ka-ye ta ngbee biringbö, ye würüse te re kaka di baka nzükpa de füh ye 'basu. Mbarase la ngbü ta eke efa sü, ah yia ekpi akpi. Te Yesu je ngü la, fü ewü ayia anü de wü Yayírü. Fü mere bi wü kpara aci kpa anü gbü nga ewü, da enzinzi te-wü, ededere Yesu.

⁴³ Amba gara würüse ta kpa ladü sela, te ngüte ngbü ego tete teka wü re nzükpa de füh ye 'basu. Ngü la ngbü ta eto mere cinga fü würüse la efa sü. Ah ngbü ta enü kpaka mere bi wü mürü kuwa, de wüh küwa ni, amba wü mürü kuwa la to rü fefe ma, ah le ta-ngü tete de. ⁴⁴ Te würüse la je nga Yesu, gü ba, "Engu koro eyi sela ne," fü ah ayia agbeke te-ye, anü kpala. Te engu koro kpala, fü ah ayia azi te-ye 'bilí 'bilí, esüka mere bi wü kpara la, anü amofó mö bongo ka Yesu to kpa ekükürufe. Würüse la kpa bü te emofó bongo ka Yesu, 'duwa fü ngüte la ayia akolo tete.

⁴⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah ayi-ta ngü, gü ba, "E-mofó bongo ka-ni neh da?" Fü wü kpara 'buru acere nga wü gbere. Fü Petero ayia amala ngü, gü ba, "Mere kpara, ye ena angbü eyi-ta ngü bala ne, ye wu mere bi wü kpara, te ewü ngbü egbene sü agbene, ne de?" ⁴⁶ Fü Yesu angbü de ngü la fí gömö ye, gü ba, "Gara kpara mofó ni eyi, angü ni wu eyi kpo, gü ba, wazi te Me to fü ni ne mere tima eyi." ⁴⁷ Te würüse la wu, gü ba, Yesu wu ngü la eyi, fü ah aka te-ye, akoro atí eri lö Yesu, küküte 'buru elo'bóka ka cürü. Ah du cere nga ye tine de. Fü ah amala fü Yesu gbü jia wü kpara la 'buru, gü ba, "Ah de ni, ni mofó bongo ka-ye me-ni. Teká ngü la, fü ni ayia aküwa dene." ⁴⁸ Fü ngü la areke te Yesu, fü ah amala fefe, gü ba, "Enga ra, mü küwa eyi, teka te mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma."

⁴⁹ Baka te Yesu ngbü la bü emala ngü fü würüse la, fü gara kpara akpe akoro agba Yayírü, te mbarase kaka ngbü eke ake ne, amala ngü fefe, gü ba, "Yayírü deyí, ah nza eyi! Ye mere e ambü mere kpara la tine de, angü ye ye kpi ka-ye eyi." ⁵⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü Yayírü, gü ba, "Ye mere e akpe cürü de. Te ye to maguma ye 'buru fü ni, mbarase ka-ye ena aküwa."

⁵¹⁻⁵³ Fü wü Yesu ayia anü akoro agba Yayírü. Fü ewü amaka wü kpara kpala 'buru da eku gba de mere cinga te wü, teka kpi ka mbarase la. Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü mere e aku gba de, angü mbarase la ngbü era ka-ye ara, ah kpi akpi nda de!" Fü

wü kpara la, aci 'buru angbü emü ngü ka Yesu la amü, angü wüh wu eyi fanü, gü ba, mbarase la kpi ka-ye eyi.

Fü Yesu ayia arí te sü, te ewü o kö mbarase la tete. Ah le fü mere bi wü kpara arí kpa esambü kpala de. Ah za bü Petero, *Yüwane ake *Yakobo gbü nga ye, bete wö ye mbarase la, ake ni ye na. ⁵⁴ Fü Yesu ato kpa ye, azoro kpa jaji würüse la, amala ngü fefe, gü ba, "Enga ra, mü yia eyia tikpi!" ⁵⁵ Fü mbarase la ayia azükü gbü kpi. Fü Yesu adu amala ngü fü wü wö ye na ake ni ye na, de wüh to zü-e fefe. ⁵⁶ Fü ngü la aga gbü jia wö ye mbarase la, ake ni ye na afa sü. Fü Yesu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Wü mere e amala nga ngü la fü wü kpara de de de."

9

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu tete, teka amala ngari Me

Matayo 10:5-14; Marako 6:7-13

¹⁻² Gbü gara ra, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne kpaka ye, angü ah le atima ewü, teka anü amala to ngari Me agbü wü gara sü. Fü engu ato wazi fü ewü, teka fü ewü adi eliki *siti wü di engame di, de wü muruyi, kpah da eküwa wü mürü keke. Fü engu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi nü enü, yi mala ngari ra fü wü kpara, gü ba, 'Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi. Ah le de wü fü maguma wü afü.' Yi di kpah eküwa wü mürü keke. ³ Te yi te enü, yi mere e aza wü e esaka yi de. Yi za ngbangba de. Yi za kombo kpah de. Yi za ambata kpah de. Yi za jiase kpah de. Yi za bongo 'basu 'basu kpah de. ⁴ Gbü wü sü te yi ena anü akoro gbügbü na, te wü kpara la za yi eyi gbü mürü, de yi ngbü nzö gba kpara biringbö la, zalü gbü sikipi te yi ena ayia anü sü tete. ⁵ Kpah bala, teka mene wü sü te wü kpara le ngü ka-yi gbügbü de, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela asidi, de yi bunda zu-tö ka sü ka-ewü la te lö yi, ce ciki sela, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba dene, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü wü kpara ka-ni, Me, kpah de.' " Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu la ayia anü andoro gbü wü köti ka sü la biri biri 'buru, da emala to ngari Me fü wü kpara, kpah da eküwa wü mürü keke gbü wü sü la 'buru.

Dene ngü te fingangü ka Miri Anitipa Erode siti tete,

teka ngü ka Yesu

Matayo 14:1-2; Marako 6:14-16

⁷⁻⁸ Fütanga ngü la, fü iri Yesu awü ka-ye tine gbü wü sü la 'buru. Fü wü kpara akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! Mene kpara la neh da?" Wü gara ewü gü ba, "Ah de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te Miri Anitipa *Erode mörö ne, ah zükü me-ye gbü kpi." Wü gara gü ba, "Ah ena adi de gara *mürü dofo, te zükü me-ye gbü kpi." Wü gara gü ba, "Ah de mürü dofo *İliya, te zükü me-ye gbü kpi."

Fü Miri Anitipa Erode aje nga Yesu, fü fingangü kaka akpo angbü endoro faaa. ⁹ Teka ngü la, fü ah angbü efi ngü, gü ba, "Angü ni mörö ta Yüwane eyi ne, amba mene kpara, te ni ngbü kpah eje nganga ne, neh da?" Fü ah akpo da egiri kaje, de ni wu Yesu, cu de jia ni.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara

Matayo 14:13-21; Marako 6:30-44; Yüwane 6:1-13

¹⁰ Fū wū *mürü tima ka Yesu, ta te engu tima ewü ne, adu akoro kpakaka. Fū ewü amala nga wū ngü, de te ewü nü mere kpala ne, 'buru fefe. Fū Yesu ayia aza nzò bü ewü, anü di agbü gara sü de iri ye Betesayida.

¹¹ Te wū kpara je, gü ba, Yesu nü sü eyi agbü Betesayida, fū mere bi ewü aci ayia anü afa nganga na kpala. Te Yesu wu ngü la bala, fū ah awu cinga ewü. Fū ah akpo da emala to ngari Me fū ewü, kpah da eküwa wū gara mürü keke esüka ewü.

¹² Etamurago la, o ra ti nza la de, fū wū *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia angbü de mere fingangü. Fū ewü ayia anü kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba. "Mere kpara, ani ena amere baye, teka mere bi wü kpara ne? Baka te ani di kpakine edere sü, köti kpah ma ne, ani ena amere baye? Ah le de ye mala ngü fū wü kpara la, de wüh nü agbü mere köti, teka agiri zü-e, kpah bete sü ka rara fū wü kpala." ¹³ Te Yesu je ngü la bala, fū ah amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi ena ato zü-e fū ewü enatikine me-yi." Wüh gü ba, "Apa! Mere kpara! Ambata esaka ani sene ngbee 'buruve bete si 'basu ne. Wü e la ena ati de mere bi wü kpara la kü ati fanü? Anga te ani ena anü ase e la, ah ena aza jiase neh fe?" ¹⁴ Wüh mala ngü la bala kükürü de, angü wüh wu eyi, gü ba, wü kpara la sibi fa sü, wü kpara la ta 'buru baka wü komoko kutu 'buruve (5,000).^{*} Fū Yesu adu amala ngü fū wü kpara ka-ye la, gü ba, "Yi biti wü kpara la, de wüh ngbü kötö tundu tundu, baka wü kpara teke 'basu de füh ye nzükpa gbü sü biringbö."

¹⁵ Baka te wü kpara kaka-na je ngü la bala, fū ewü anü 'duwa abiti wü kpara la 'buru, angbü gbü wü da-sü ka-wü, baka te engu mala la. ¹⁶ Fū Yesu ayia aza wü ambata 'buruve la, bete wü si 'basu ne esaka ye, ae jia ye, aceka kpi kpa tikpi, agbo nga iri Me teka zü-e la. Fū ah akukuru ti wü ambata la, ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fū wü kpara la 'buru. ¹⁷ Fū wü kpara la aci 'buru, azü e la, asika di, ace dudu na kötö sela. Fū wü kpara ka Yesu adu aro du wü e la 'buru, abiti gbü wü kuwu, asi gbe gbe gbe, nzükpa de füh ye 'basu.

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fū mere bi wü kpara ne.

Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu

Matayo 16:13-28; Marako 8:27-9:1

¹⁸ Gbü gara ra, fū Yesu anü angbü ka-ye kpikpi ye, da eku gba fū Me. Fū wü kpara kaka ayia akoro kpakaka na. Fū Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Angü wü kpara ngbü emala tüngü ra egü neh fe? Wüh gü ba, ma de neh da?"

¹⁹ Fū ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, 'Mü de *Yüwane Mürü Babatiza.' Wü gara ewü gü ba, 'Mü de mürü dofo *İliya.' Wü gara emala nda-wü, gü ba, 'Mü de biri kpara esüka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, te zükü me-ye gbü kpi.' " ²⁰ Fū Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Anga cu de-yi, yi ngbü efi nda-yi teka ra, egü neh fe?" Petero, fū mü ayia arü amala ngü fefe, gü ba, "Mü de *Kurisito, Mere Miri te Me tima teka aküwa a ne!"

²¹ Te Yesu je ngü gömö Petero de bala, fū ah amala ngü fū wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, "Yi mere e amala nga ra fū wü kpara, gü ba, ma de Kurisito, ne de."

^{*} **9:14** 9:14 Gbü gele ka wü Yisarayeale, te wüh tanga wü kpara, te ewü biti te-wü la, wüh tanga wü würüse de wü jürü jaji nda-wü de.

²² Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü teka kpi ka-ye, gü ba, “Mere cinga ladü te ena amere ra, angü ah le de cinga mere *Ye Kpara ka Kpī bala. Wü angbe cögbörö kpara, de wü mürü gele ka Me, bete wü *mürü riri, wüh ngbü eyi ekpü ra. Te di bala, wüh ena amörö ra amörö. Amba gbü *ebabata sīkpī, Me ena azükü ra gbü kpi la.”

²³ Fütanga ngü la, fū Yesu amala ngü fū mere bi wü kpara la 'buru, gü ba, “Te mü le angbü zu kpara ka-ra la, mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebī mere *rü gbegete, te wüh ena abere engu fefeh na, amörö. Fū mü ayia alala fi bü gbü nga ra. ²⁴ Te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü o fū kpi, teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ²⁵ Mü fi la nga kuru mü! Angü te mü ce ngü ka Me, fū mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, da emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e, de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi! ²⁶ Mü fi nga *adu sīkpī, te ma ena adu akoro tete na. Angü de-ra, Ye Kpara ka Kpī, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Angü te mü ce ngü ka-ra, ma ena ace mü kpah ace, gbü adu sīkpī, te ma ena adu akoro tete na. ²⁷ Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi te Me to fere, Ye Kpara ka Kpī, te ma ena aküwa wü kpara di ne feke.”

Dela ngü ta te Yesu mala fū wü kpara te ewü le afa nga ye.

*Dene ngü ka küte Yesu te fū te-ye
Matayo 17:1-8; Marako 9:2-8*

²⁸ Fütanga sīkpī 'bajena, fū Yesu aza wü Petero ake *Yüwane, bete *Yakobo. Fū ewü ayia anü kpa enzö mere rüvü, teka aku gba fū Me kpala. ²⁹ Te wüh koro kpala, fū gbüra Yesu ayia afü te-ye, o engu ngbü eku gba fū Me. Fū bongo kaka avi 'duwa kpilili! Ah ngbü kpah eci aci baka ra. ³⁰⁻³¹ Wüh te eceka kpī bane de, gbo! te wü kpara 'basu, te ewü koro de mere wazi ka Me. Fū ewü angbü ero mö de wü Yesu, teka ngü ka kpi kaka-na, te engu ena akpi angbü Yerüsalema ne. Amba wü kpara la, wüh ka-wü de diri wü kovo ka Me ta gügü, wü *Müse ake *İliya. ³² Te ngü la ngbü emere te-ye tete, Petero de wü bu ye ne kpi ka-wü eyi de ra. Fū ewü adu azükü, awu Yesu, de wü kpara 'basu, te ewü ngbü de ewü ne, te küte ewü ngbü 'buru eci aci gbü wazi ka Me. ³³ Baka te wü kpara la yia ece Yesu tete, fū Petero ayia amala ngü fū Yesu, gü ba, “Mere kpara, wü kpara ne di ngbü enü neh ka-ye? Ah reke ta ngbüri pe te ani ena angbü ka-ani bü sene, angü sü de sene reke gbü jia ni fa sü. Te di bala, ani ena aji wü gügu bata, nda-ye biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö.” Petero mala ngü la bü bala, angü ah wu züka ngü, te engu ena amala ne, nda de.

³⁴ Petero bü te emala ngü la bala, fū sangu ayia akoro agba ewü 'buru. Fū ngü la ato mere cürü eküte wü Petero afa sü. ³⁵ Fū ri Me ayia awü gbü sangu la, gü ba, “Dene zu de Ye ra, te maguma ra le engu fa sü, angü ma fe engu me-ra. Yi di eje riri kaka-na.”

³⁶ Fütanga ri Me de te ewü je ne, wüh te efü jia wü bane de, yirri! wü Müse ake İliya nda-wü tüne eyi ma, bü Yesu te ngbü ka-ye kpikpi ye. Fū ngü la aga gbü jia wü *kpara ka Yesu de bata la afa sü. Fū komö ewü

agu 'duwa agu. Gbü wü sikipi la, wüh mala nga ngü, de te ewü wu la, fü biri kpara mbele de.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye

Matayo 17:14-18; Marako 9:14-27

³⁷ Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye de bata la, adu kpa esa gö. Fü ewü anü amaka te-wü kpa de mere bi wü kpara te kaje. ³⁸⁻³⁹ Esüka mere bi wü kpara la, gara komoko ta ladü te yeye di ngbee biringbö, ye komoko. *Siti wü di engu me ngbü ta emere mbarase la, da egbofo engu kötö. Fü ah angbü eku gba. Fü durufu angbü ekoro gögömö tuku tuku bala! Te e la kpo eyi da emere engu la, ah ngbü emere engu sisiti, ah le ace engu kere de. Te komoko la wu Yesu, fü ah akpo enda'ba te-ye fefe na, gü ba, "Akoo, mere kpara! Ye ceka la cinga te ani ne baaa! Ni le de ye küwa la ye ni ne, angü siti wü di engu me ngbü emere engu 'duwa ba-neh-ene-la. ⁴⁰ Ni za engu koro ta di kpaka wü kpara ka-ye, sidi nga ye sene, de wüh küwa engu ne, amba wazi ewü, te ewü ena aliki wü di engu me la di, nda ma. Fü ni angbü eci nga ye di dene."

⁴¹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "De-yi wü kpara ka re ne, yi de wü siti kpara, yi le ato maguma yi fü Me de, neh teka ne? Ma ena angbü de wü yi sene teka re neh fe, teka fü ngü la ari gbü nzö yi?" Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü wö ye mbarase la, gü ba, "Ye koro de mbarase la akine!" ⁴² Te wö ye mbarase la za ta mbarase la, enü di tete kpaka Yesu, wüh te ekoro gbamari, fü wü di engu me la ayia agbüri engu, agbo kötö. Fü mbarase akpo eyiyili te-ye. Te Yesu wu bala, fü ah ayia amala ngü fü wü di engu me la kpekpeke, gü ba, "Wü ce engu ace!" Fü wü di engu me ayia ace mbarase la. Fü mbarase la ayia aküwa. Fü Yesu aza engu, ato fü wö ye. ⁴³ Fü komö wü kpara la agu 'buru agu, ga, "Ani wu mere wazi ka Me enatikine eyi!"

Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

Matayo 17:22-23; Marako 9:30-32

⁴⁴ Baka te mere bi wü kpara la ngbü la fi bü emala nga ngü la esüka wü, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ngü de te ma emala fü yi dene, ah le de ngü la ri gbü nzö yi mbi mbi mbi. Angü wüh ena ato ra fü wü vügü ka-ra, fü ewü amörö ra." ⁴⁵ Amba ngü de te Yesu mala fü ewü la, wüh wu si-ngü gbügbü na nda-wü de, angü si-ngü la wo te-ye ka-ye fü ewü awo. Wüh le ta de ani yi-ta Yesu teka si-ngü la. Wüh du yi-tata na nda-wü de, ka lümü.

Dene yiki te wü kpara ka Yesu ga, teka kpara esüka wü,

te ena angbü ba mere kpara

Matayo 18:1-5; Marako 9:33-40

⁴⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu, akpo da ega yiki esüka wü, gü ba, "Kpara te ena angbü mere kpara esüka ani fütanga Yesu neh da?" ⁴⁷ Te Yesu wu fingangü ka-ewü bala, fü ah ayia aza mbarase cükü'daye, ao ede ye. ⁴⁸ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Mene kpara te ena ao ngü ka-ye kötö, baka jaji la, ah ena adi ka-ye me-ye de mere kpara gbü jia Me. Mene kpara te ena aza mbarase baka engu ne gbü mürü, te iri ra la, ah le ka-ye dela cu ra. Kpah bala, te mü le ra eyi la, amba mü le Wüba Me, te tima ra ne, kpa eyi."

⁴⁹ Fütanga ngü la, fü *Yüwane ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ani maka gara komoko kpane, te ngbü eliki wü di engu me guvu wü kpara te iri ye. Te ani wu ngü la, fü ani atata engu, de ah ce ngü la asidi, angü engu de kpara esüka ani nda de.” ⁵⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fü Yüwane, gü ba, “Yi mere e atata engu de, angü mene kpara te gü gü de wü nih de, ah ngbü dela ele ta-ngü te nih.”

Dene ngü ka nünü ka Yesu agbü Yerüsalema

⁵¹ Fütanga ngü la, baka te sikipi ka Yesu koro tete gbmari, teka ago agbü kpi, fü Yesu ayia areke te-ye, teka anü agbü Yerüsalema. ⁵² Fü ah ayia atima wü gara kpara ka-ye engagira nü, teka areke sü fü wü gbü gara köti biringbö, gbü tö ka *Samariya. Fü wü Yesu adu ayia de wü gara kpara ka-ye, tîne fütanga ewü.

⁵³ Te wü kpara gbü köti engu la wu, gü ba, wü Yesu te enü agbü Yerüsalema, fü ngü la asiti te ewü. Te di bala, wüh le de Yesu ra gba ani sela de.

⁵⁴ Te wü *Yakobo ake *Yüwane wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, fü maguma ewü ayia anzu. Fü ewü amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah le de nih ku gba fü Me, de ah tima wa, teka acuru wü kpara la!” ⁵⁵ Te Yesu je ngü la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Yi ce ngü la, angü dela fingangü ka *Satana. Yi wu bala de? De-ra, *Ye kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne teka amörö kpara nda-ra de, amba ma koro teka aküwa ewü.”

⁵⁶ Fütanga ngü la, fü ewü ale kaje ka-wü, anü sü, ara agbü gara köti.

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, te kpara le afa nga ni la,

*ah tüka te-ye atüka
Matayo 8:19-22*

⁵⁷ Te wü Yesu ngbü enü tete te kaje ka Yerüsalema la, fü gara kpara ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Ni ele afa nga ye, gbü wü sü 'buru, te ye ena angbü enü tete. Ni ena alala fi gbü nga ye, ni ti ace nga ye de.” ⁵⁸ Fü Yesu alügü ngü fü komoko la, gü ba, “Ah le de mü wu awu, gü ba, te mü le afa nga ra la, züka ngü te mü ena amaka füh kotö ne nda ma. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, sü fere füh kotö ne, teka ara, afe te-ra tete, nda ma. Angü wü zaza ngbü era nda-wü gbü wü gö ka-wü. Wü lu ngbü era nda-wü kpah gbü wü suta ka-wü. Amba nda-ra, sü fere bala nda ma.” Te komoko la je ngü la bala, fü ah adu ace da efa nga Yesu.

⁵⁹ Gbü gara sikipi, fü Yesu amala ngü fü gara kpara, gü ba, “Mü lala gbü nga ra.” Fü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ni le eyi. Amba wö ni gbe eyi. Ni le adu aci nganganga. Te ah kpi eyi la, fü ni ati engu feke, fü ni adu akoro afa nga ye sidi.” ⁶⁰ Yesu gü ba, “De-mü, mü nü, mü mala ngari Me fü wü kpara. Mü ce wü di engu ni mü, te ewü le ngü ka-ra de ne, de wüh ti wö mü me-wü, angü wüh ka-wü kpah eyi baka kövö la.”

⁶¹ Gbü gara sikipi, fü gara kpara amala kpah ngü bala fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ni le eyi afa nga ye. Amba ah le de ni nü la kpa eköti, asere ngü la fü wü di engu ni ni feke. Ye ci nga ni. Ni ena adu akoro.” ⁶² Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Te maguma mü 'basu 'basu la, mü ti ara fü Me, amere tima kaka mbi mbi de.”

10

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye,

teke bata nzükpa de füh ye 'basu

¹ Fütanga ngü la, fü Miri Yesu ayia afe kpah gara wü kpara ka-ye teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne, teka atima ewü 'basu 'basu kpa engagira nü, gbü wü sü 'buru te engu ele anü tete. ² Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Bi wü kpara ladü, te ewü di eyi nzo teka ato maguma wü fere. Amba wü kpara te ewü ena amala ngü ka-ra fü ewü, wüh ka-wü mba nzoko. Ah baka yi te di memere fa sü, amba wü kpara, te ewü ena amere tima gbü yi la, wüh be nda-wü de. Te di bala, ah le de yi yi-ta Me, te di de mere mürü tima la, de ah tima wü gara kpara, teka ale ta-ngü te yi gbü tima la. ³⁻⁴ Yi nü enü! Yi mere e aza mere bi wü e esaka yi de. Yi mere e aza jiase de, yi za kombo kpah de, yi za gara kamaka fü yi kpah de. Yi mere e angbü erürü te kaje, da egü mandü fü wü kpara 'daaa de. Te di bala, yi ceka 'be, angü ma tima yi dene baka wü kambiliki esüka wü siti kpara, te ewü di baka siti wü nü.

⁵ Te yi koro gbü gara köti, gina ngü te yi ena amala fü ewü, yi ena ato mandü fü ewü, gü ba, 'Me di de yi, gbü köti ne.' ⁶ Te mürü köti la de züka kpara, de lele ka Me emaguma ye la, mandü ka-yi, de te yi to de gu ngü ka Me gbü ye ne, ah ena angbü fefe na. Amba te mürü köti la le ngü ka-yi de, züka gu ngü ka Me, te yi to fü ewü ne, ti angbü gbü köti la nda de.

⁷ Gbü mene köti, de te wüh ena ale ngü ka-yi, yi ngbü duu sela, yi zü wü e 'buru, de te wüh ena angbü eto fü yi ne. Anga te ah de e-manzö, baka ngu, yi mere e ace de, angü ah le fü kpara te ngbü emere tima ne, amaka na tima ka-ye. Yi mere e angbü endoro, da era gba wü kpara fa fa fa, da egiri wü züka ngü, ne de. ⁸ Gbü wü sü 'buru, de te yi ena akoro gbügbü, te wüh le ngü ka-yi la, yi ngbü sela. Wü e 'buru, de te wüh ena ato fü yi ne, yi zü azü. Yi mere e ace de. ⁹ Te yi maka wü mürü keke gbü wü sü la, de yi küwa ewü aküwa. De yi mala kpah fü wü kpara 'buru gü ba, 'Wü fü maguma wü efü, angü Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi.' ¹⁰⁻¹¹ Amba te yi nü koro gbü wü gara sü, te wü kpara le ngü ka-yi de la, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela asidi, de yi furu zu-tö gba ewü la esatilö yi asidi, de yi mala fü ewü, gü ba, 'Ani mere ngü la kükürü de, angü ani mere bala teka ace kina ka Me gbü nzö wü. Amba ah le fü wü awu, gü ba, Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi.' "

¹² Fütanga ngü la, fü Yesu amala fü ewü, gü ba, "Ngü te ma emala fü yi dene, ah zu de kpeke ngü. Gbü sikpi te Me ena akolo ngü ka wü kpara, ah ena ato mere kuru te wü kpara gbü sü la, afa nda siti wü kpara ka *Sodomo ta gügü ne afa."

¹³ Fü Yesu adu amala gara ngü, teka wü kpara gbü wü köti, te engu ngbü emere tima ka-ye gbügbü ne, gü ba, "De-yi wü kpara ka Korazina, de wü kpara ka Betesayida, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi le ngü ka-ra de. Angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü *ganzi kpara, baka wü kpara ka Tera ake Sidona la, de bane wüh ngbü ta eyi de mere cinga te-wü, teka *siti ngü ka-wü, da eto kala bongo eküte wü, eza kpah mbi abu gbü nzö wü, da enda 'ba te-wü fü Me, agü ba, 'Ani le eyi afü maguma ani!' ¹⁴ Teka ngü la, gbü sikpi te Me ena akolo ngü ka wü kpara, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka Korazina ake Betesayida, afa nda wü kpara ka Tera

bete Sïdona ka. ¹⁵ Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Kaparanama, yi fi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me, fü ani akoro agbü kpi? A'a! Ah bala de! Ngü ka-yi ena asiti gbü jia Me asiti, fü yi anü agbü du ka wa, angü yi le ngü ka-ra de."

¹⁶ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, te engu yia etima ewü la, gü ba, "Kpara te ena aje ri yi, engu ngbü dela eje ri ra. Mene kpara te je ri yi de, ah je ri ra kpah de. Kpah bala, kpara te je ri ra de, ah je ri Me te tima ra ne, kpah de."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72), te engu tima ewü ne. Fü ewü ayia anü amere tima, kpah baka e te Yesu mala fü ewü la.

Dene ngü ka dudu ka wü kpara ka Yesu,

teke bata nzükpa de füh ye 'basu ne

¹⁷ Te wü *kpara ka Yesu teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne mere tima ka-wü nza tete, fü ewü adu akoro kpaka Yesu. Fü ewü angbü de mere tadu, da emala nga ngü la fefe, gü ba, "Wayi bala, mere kpara, baka e te ani nü ne, ani ngbü eto riri fü *siti wü di engu me te iri ye. Fü ewü angbü eje ri ani, da ekpe ani akpe!" ¹⁸ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Ngü la mere te-ye kükürü de, angü Me sö *Satana eyi kpa kötö. Fü ra awu engu te ngbü eyere, eti baka ülele ka mügbara, angü Me nza wawazi eyi. ¹⁹ Yi je la ngü de te ma emala fü yi ne. Ma to wazi eyi fü yi, teka amere gü de wü siti wü di engu me, te ewü di de vügü ka-nih ne, da eza esaka ewü. Te di bala, yi ti eyi adoto wü kpürü, de wü etünü* gbü lö yi. Gara siti ngü biringbö ti amere yi kpo de. ²⁰ Yi ngbü de tadu, teka ngü ka wü di engu me, de te ewü ngbü eje riri ka-yi ne? Wayi, ah mbi, amba ah le fü yi angbü de mere tadu, angü wüh ba iri yi eyi gbü buku ka *küküwa agbü kpi."

Dene ngü teka tadu ka Yesu

Matayo 11:25-27; 13:16-17

²¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia angbü de mere tadu emaguma ye, teka ngü te Me mere fü wü kpara ka-ye, te wü bu ewü ngbü eceka ewü baka töndö kpara ne. Fü ah akpo da egbo nga iri Me gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba, "Wayi, Wüba Me, mü de Miri agbü kpi, mü kpah de Miri füh kötö ne, gbü nzö wü kpara 'buru. Ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü wo ngü ka-mü te wü e-wu-ngü, de angbe cögbörö wü kpara 'buru, awo. Fü mü adu agü tamu ngü la fü töndö wü kpara, te ewü di ka-wü baka wü jaji ne. Ah fanü Wüba, ngü engu ka-ye bala, angü mü le ngü la me-mü, de ah mere te-ye bala.

²² Wüba, mü ce wü ngü eyi 'buru esaka ra. Kpara biringbö te wu ngü ka-ra mbi mbi mbi nda ma, 'duwa de-mü Wüba, mü wu ngü ka-ra ka-mü me-mü. Kpah bala, kpara biringbö, te wu ngü ka-mü, Wüba, nda ma. Ma wu ngü ka-mü duu me-ra, de wü kpara te ma gü tamu ngü ka-mü fü ewü ne."

²³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu afü te-ye kpaka wü kpara ka-ye, amala ngü bü nzö fü ewü, gü ba, "Me mere züka ngü eyi fü yi, angü yi ngbü eceka wü ngü, de te ma ngbü emere ne, cu de jia yi! ²⁴ Angü ta gügü wü *mürü dofo, de wü miri, de wü diri kpara ka Me 'buru, ngbü ta eo gümü ra, de ani wu ra cu de jia ani, baka te yi ngbü ewu dene, amba wüh

* **10:19** 10:19 Etünü, ah baka jigbe. Gbü ngü Arabi, ah de agarabu.

wu ra nda-wü de. Wüh le ta de ani di eje ngü, te ma ngbü emala ne, baka te yi ngbü eje de güje yi dene, amba wüh je nda-wü kphah de.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne, gbü sikipi, te ewü du koro kpakaka na, fütanga tima, de te engu tima ewü di ne.

Dene mani te Yesu mala teka ganzi kpara te mere züka ngü

²⁵ Fütanga ngü la, fü gara *mürü riri biringbö ayia akoro kpara Yesu, teka are mamaguma gbü mani. Fü ah ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ni ena amere neh baye, teka fü ni aküwa, angbü gbü sü ka Me, fi mere badi?” ²⁶ Yesu gü ba, “Gbü *Riri ka Me te engu to fü nih ne, wüh ba teka ngü la, gü neh fe?” ²⁷ Fü mürü riri la, alügü ngü, gü ba, “Ma je ngü gbü Riri la, gü ba,

‘Mü le Mere Me de maguma mü biringbö, mü o fingangü ka-mü kphah 'buru tete, mü le ngü kaka de wazi mü kphah 'buru, mü to te-mü kphah 'buru fefe.

De mü le wü bu mü kphah baka e te mü ngbü ele küte mü.’ ”

²⁸ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Züka ngü, mü mala ngü la eyi reke areke. Ah le de mü mere bala, teka fü mü aküwa.”

²⁹ Fü mürü riri la adu afi ngü emaguma ye, gü ba, “Te ni le ngü la 'duwa ale la, wü kpara ena afi, gü ba, Yesu za ngü gömö ni eyi.” Fü ah adu kphah ayi-ta Yesu, gü ba, “Mene wü bu ni, te ni ena ale ewü ne, neh mene ewü deyi?”

³⁰ Fü Yesu adu amala ngü fefe gbü mani, gü ba, “Ta gbü biri ra, gara komoko yia ta agbü Yerüsalema, teka anü agbü Yeriko. Te engu nü koro kpa etungba kpala, fü ah anü amaka te-ye de wü siti kpara, te ewü ngbü efete wü kpara. Fü wü kpara la azoro engu, ami, agbo kötö, agbene wü bongo kaka 'buru, aza wü jiasse kaka, akpe ka-wü, atafa, ace engu gbülüküsü kötö sela.

³¹ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü gara *kovo ka Me angbü enü kphah bü te kaje engu la. Fü engu anü akoro, gbo! te komoko la kötö! Fü cürü arı tete, fü ah ade sü ka-ye edere sü, anye sü.

³² Sidi nga kovo la, fü gara kpara gbü nguwa *Levi, te ewü ngbü emere tima kpa esambü ka Me, ayia kphah akoro te sü te ewü mi komoko la tete. Fü ah aka te-ye, akoro gbmari, aceka komoko la bala, akolo sü ka-ye kphah kpa edere sü, atafa.

³³ Fütanga enga Levi la, fü gara komoko angbü kphah efü te kaje la. Ah ka-ye de *ganzi kpara, enga *Samarıya. Te enga Samarıya la wu komoko la bala, fü cinga komoko la arı tete afa sü. ³⁴ Fü ah aka te-ye, akoro gbmari kpakaka na. Fü ah ae engu tikpi, aza rü te wüh mere de ngu *vinü, azürü wü ka de eküküte la di, a'büra de mü, ai de züka bongo. Fü ah ae engu, ao füh nü ka-ye, de te engu ngbü endoro di ne, abi engu, anü di agbü kambü ka wü ngba. Fü ah ale ta-ngü tete kpala areke areke.

³⁵ Baka egambi la, fü ah aza jiasse, ato fü mere kpara ka tima ka kambü ka wü ngba la, amala ngü fefe, gü ba, ‘Ni ce komoko ne eyi esaka ye, de ye le ta-ngü tete na mbi mbi mbi. Te jiasse la be de, de ye za jiasse ka-ye, ye se wü e tungüngü na di. Ni ena adu akoro, alügü na jiasse ka-ye la 'buru da ye.’ ”

³⁶ Dela ngü ta te Yesu mala fü *mürü riri la. Fü ah adu ayi-tata na, gü ba, “Esüka wü kpara ta de bata la, kpara te mere züka ngü neh da?”

³⁷ Fü mürü riri la alügü ngü, gü ba, “Ah de mene kpara, de te le ta-ngü te

komoko la." Fū Yesu adu amala ngū fefe, gū ba, "Wayi, ah ngbürü baka te mü mala la. Mü nü enü, de mü mere zūka ngū fū wū bu mü kpah bala."

Dene ngū ka Yesu de wū Mariya ake Marata

³⁸ Baka te wū Yesu ngbü la fi bü enü tete agbü Yerüsalema, fū ewü anü akoro agbü Betaniya. Fū gara würüse de iri ye Marata ayia aza ewü agba ye, baka wū ngba ka-ye. ³⁹ Gara engu ni ye Marata ta ladü de iri ye *Mariya. Te wū Yesu koro ngbü kötö, fū Mariya akoro angbü kötö eri lö Yesu, teka aje ngari Me gögömö na. ⁴⁰ Fū maguma Marata angbü enzu te Mariya, teka bi wū tima, te engu ngbü emere zü-e fū wū Yesu ne. Angü Mariya ce ta engu gbü tima la kpikpi ye. Fū Marata akoro kpaka Yesu, amala ngū fefe, gū ba, "Mere kpara, ngū la gbü jia ye neh baye, te engu ni ni, Mariya, ce ni, embü de tima kpikpi ni de bane ne? Ye mala fefe, de ah koro, ah le ta-ngü te ni ke!" ⁴¹ Fū Yesu alügü ngū fefe, gū ba, "Amaa, Marata, mü ngbü engbü de mere fingangü ne bü teka mere bi wū tima te mü ngbü emere ne? Ah le bala de. Ah le de mü o fingangü ka-mü biringbö teka ngū ka Me. ⁴² Ngü de te engu ni mü, Mariya fe, teka angbü eje ri ra ne, ah de zūka ngū te reke fa sü. Wüh ti aza ngū la esasaka na asidi de." Dela ngū te Yesu mala fū Marata teka ngū ka maje ngari Me.

11

Dene ngū te Yesu mala fū wū kpara ka-ye, teka maku gba fū Me Matayo 6:9-13; 7:7-11

¹ Gbü gara sīkpi biringbö, Yesu ngbü ta eku gba fū Me gbü gara sü. Te engu ku gba fū Me nza tete, fū gara kpara biringbö esūka wū kpara kakanā, ayi-tata, gū ba, "Mere kpara, ye gū tamu maku gba fū Me fū ani, kpah baka nda *Yüwane Mürü Babatiza, ta te engu gū tatamu fū wū kpara ka-ye ne ke." ² Fū Yesu amala fū ewü, gū ba, "Te yi ngbü eku gba fū Me la, yi di emala fefe, gū ba,

Wayi bala Wö a Me agbü kpī!

Ah le fū wū kpara 'buru agbo nga iri mü,
angü mü de Me biringbö.

Mü de Mere Miri.

Mü koro, mü ngbü gbü nzö wū kpara füh kotö ne,
baka e te mü ngbü engbü agbü kpī.

³ De mü to zü-e fū a gbü wū sīkpi biri biri 'buru.

⁴ Mü boro wū *siti ngū ka-a emaguma mü asidi,
angü a ngbü kpah eboro siti ngū ka wū kpara,
de te ewü ngbü emere fū a ne.

De mü ce a, fū a ati gbü re-ngü ka *Satana, de,
angü a ena adürü."

Dela gba te Yesu gū tatamu fū wū kpara ka-ye, de wüh di eku bala fū Me.

⁵⁻⁶ Fütanga ngū la, fū Yesu adu kpah amala ngū fū ewü, gū ba, "Te ngü fa mü, fū mü anü kpaka gara kiri mü gbü biti, ayi-tata, gū ba, 'De-ye deyī, gara engu ni ni koro eyi, gbü gara sü nengete, titine kpaka ni gbü biti ne. Amba mba engu e, te ni ena ato fefe titine de ah zü ne, nda ma. Ni koro dene ayi-ta ye, teka de ye le ta-ngü te ni, ato mba ambata ngbee bata fū ni, teka fū ni ato fefe na, de ah zü.' ⁷ Te mü mere bala, kiri mü te di kpa esambü ne, ena alügü ngū fū mü, agü neh fe? Ah ena alügü ngū, gū ba,

'A'a, ah ti de! Mü ce da embü ni gbü bita bane! Angü ani ri eyi de wü jaji ka-ni 'buru kpa esambü era ara. Ani ni möngiti ka-ani kpa eyi. Ni ti akoro, teka ato ambata fü mü gbü bita bane, nda-ni de.' Kpara ladü te ena alügü ngü bala fü engu ni ye? Ah nda ma! ⁸ Ma ngbü emala fü yi dene kpeke ngü, te engu le ayia teka ato ambata la fü mü de, amba teka i, de te mü ngbü fi bü embü engu di ne, engu ena ayia tina bü bala, ato wü e de te mü ngbü ele ne fü mü, teka fü mü ace da embü ni.

⁹ Nda-ra, ngü de te ma le amala fü yi ne, ah dene. Yi fi nda-yi, gü ba, Me le ato züka ngü fü ani de? Ah bala de. Te cinga e ngbü emere mü la, mü ngbü fi bü da eyo eküte Me, Me ena ato e la ato fü mü. Mü ngbü fi bü da eyi tata gbü wü sikipi 'buru, mü mere e ace da ei engu de, ah ena amere ngü la fü mü. ¹⁰ Angü wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eyo e ne, Me ngbü eto e la fü ewü ato. Wü kpara 'buru, de te ewü ngbü egiri e kpa Me, wüh ngbü emaka amaka. Me ngbü kpa eü möngiti fü mene wü kpara, de te ewü ngbü ei i ne. ¹¹⁻¹² Gara süka yi ladü sene te di de wö ye wü jaji, te yeye na yo zü-e tete la, ah ena aza kpürü, ato fefe? ¹³ De-yi, te yi di de siti wü kpara ne, te yi wu da eto züka wü e fü wü jaji ka-yi ereke areke la, amba yi fi nda-yi, gü ba, Me te di de Wö nih agbü kpi ne, ti ato züka ngü fü ani afa sü di de? Te di bala, ah le de yi yi-tata, de ah to *Nzila Wazi ye fü yi. Ah ena ato Nzila Wazi la ato fü yi. Angü dela ngü te reke eküküte cu fa sü!"

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka maku gba fü Me.

*Dene ngü te Yesu mala teka siti wü di engu me
Matayo 12:22-30, 43-45; Marako 3:22-27*

¹⁴ Gbü gara sikipi, fü Yesu ayia aliki *siti wü di engu me guvu gara kpara, ta te ro mö de. Te wü di engu me la koro tete guguvu asidi, fü komoko la akpo da ero mö ereke areke. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara afa sü.

¹⁵ Fü gara wü kpara akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Yesu ngbü emere ngü la kükürü de, angü *Satana,* te di de miri ka wü di engu me ne, ngbü eto wazi la fefe na me-ye, teka adi eliki wü di engu me la di."

¹⁶ Wü gara kpara ngbü nda-wü ta egiri kaje, teka akpa ngü ka Yesu. Tek a ngü la, fü ewü ayi-tata, de ah mere ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, ah ngbü emere tima ka-ye la, de wazi ka Me fanü. ¹⁷ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi kpo, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Te nguwa wü kpara biringbö kpo eyi da emere gü esüka wü la, ngü la ena adi mbi? Ah reke nda de. Nguwa ewü ena akpi, anza ka. ¹⁸ Kpa bala, te Satana du ngbü tina cu egü gü esüka wü de wü kpara ka-ye la, ah ena ayiri gbü miri ka-ye la ayiri? Ngü kaka ena anza ka. Te di bala, ngü te yi mala, gü ba, Satana ngbü eto wazi fere me-ye, teka fü ra adi eliki wü di engu me di ne, ah de töndö ngü."

¹⁹ Fü Yesu adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, "Te yi gü ba, ma ngbü eliki wü di engu me de wazi ka Satana la, amba e-ngbü eto wazi fü wü kpara ka-yi, teka adi eliki wü di engu me di, neh da? Tek a ngü la, zu wü kpara ka-yi, ena adi emala nga yi me-wü fü wü kpara, gü ba, ngü te yi mala la, ah de töndö ngü. ²⁰ Ma emala fü yi fanü fanü, gü ba, ma ngbü eliki wü di engu me gbü wazi ka Me. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, kpara te Me tima aküwa yi ne koro eyi!

* 11:15 11:15 Gara iri Satana de Belezebuba.

²¹ Yi fi la nga ngü ne mbi mbi mbi! Te kpeke kpara ladü de wü e ka gü esaka ye la, e-ena agbene wü e kaka neh da? Angü ah ngbü eceka kpî fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. ²² Amba te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, fü ah amere gü kpakaka na, afa engu la, ah ena agbene wü e kaka, ta te engu ngbü eo fingangü ka-ye tete na la 'buru. Fü ah aza wü e la, anü di, agafa fü wü kpara ka-ye. Te di bala, yi ti eyi awu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne, ka. ²³ Te di bala, te mü le ngü ka-ra de, mü de vügü ka-ra. Te mü le ta-ngü te ra gbü tima ka-ra de, mü ngbü nda-mü dela egiri kaje teka asiti tima la."

²⁴ FÜ Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Te wü di enga me koro eyi guvu kpara asidi la, wüh ena amere baye? Wüh ena anü, angbü endoro, gbü wü siti sü te ürü aürü, egiri mene sü te wüh ena angbü tete. Amba, te wüh maka sü kpala de la, wüh ena adu afi nga ngü, gü ba, 'Ani du la edu agbü sü ka-ani, ta te ani ngbü gbügbü na,' ne. ²⁵ Te wüh du kpaka kpara la, fü ewü amaka maguma kpara la mböömbo, *Nzila Wazi Me gbügbü na ma la, ²⁶ wüh ena anü agiri gara wü bu wü, de ani ngbü de ewü. FÜ ewü anü amaka wü gara wü bu wü lorozi, te wazi ewü fa nda gina ewü la. FÜ ewü adu ari angbü de ewü guvu kpara la. Te di bala, adu ngü ka kpara la ena angbü baye? Ah ena angbü emere wü siti ngü, tina afa mene wü ngü, de te engu ngbü ta emere te enga gina, ne ka."

²⁷ Te Yesu ngbü la bü emala wü ngü la bala, fü gara wü rüse ayia esüka mere bi wü kpara la, amala ngü fefe, gü ba, "Wayi bala, mere kpara, züka ngü ngbü fü mene wü rüse ta te bi mü, aga mü de ngu-ka ye ne!" ²⁸ Te Yesu je ngü la bala, fü ah adu amala ngü fü wü rüse la, gü ba, "Wayi, amba züka ngü te fa ngü la, ah ka-ye fü wü kpara, de te ewü ngbü eje ngari Me, da emere wü riri kaka-na ne!"

Dene ngü te Yesu mala teka ngü te ena asere fü wü kpara, gü ba, Me tima ni me-ye

Matayo 12:38-42

²⁹ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara akpo da ekoro kpaka Yesu, teka aje ngü gögömö na. FÜ Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi, wü kpara ka re ne, yi ka-yi de siti wü kpara. Angü yi ngbü eyi-ta ra, de ma mere lara ngü ka talara gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Te di bala, Me ti agü tamu lara ngü biringbö fü yi nda de. Ah ena adi bü mene lara ngü, te ena amere te-ye baka nda *Yona tane. ³⁰ Fanü fanü ngü ka-ra ena adi kpah baka nda Yona. Angü Yona ti ta gbü mere *yi-ngu, fü mere si ayia ami engu. FÜ Yona ara guvu mere si la sikipi bata. Gbü *ebabata sikipi la, fü si la ayia azi Yona kpa edere ngolo füh siki. FÜ Yona ayia anü agbü Nineve ba e ta te Me mala fefe, de ah nü, ah mala ngari ni, Me, fü wü kpara de kpala ne. FÜ ngü ka Yona la agü tamu wazi ka Me fü wü kpara ka Nineve. FÜ ewü ayia afü maguma wü.† Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpi, kö ra ena ara gbü tö sikipi bata, fü ra adu azükü.

³¹⁻³² Te di bala, gbü *adu sikipi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara füh kotö ne tete, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka re ne, angü yi le ngü ka-ra de. Wü kpara ka Nineve ena ayia gbü sikipi la, amala nga siti ngü ka-yi, angü wüh je ta ri Yona, fü ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Me. Amba ngü ka-ra, te fa nda Yona ka ne, yi le aje nda-yi de. Kpah bala,

† 11:30 11:30 Mü ena amaka ngü ka Yona, gbü buku ka Yona.

mere wūrūse, ta te engu di de miri ka Seba, ena ayia kpah amala nga siti ngū ka-yi, angū ah yia ta agbū tō ka-ye, nengete kpala, akoro teka agbo nga iri Miri *Solomona, teka wazi te Me to fū Solomona ne.‡ Amba wazi ra te fa nda Solomona ka ne, yi le nda-yi kpah de! Dela si-ngū te Me ena ato mere kuru te yi tete, angū engu tima ra teka akūwa yi, amba yi le ngū ka-ra nda-yi de!”

Dela ngū ta te Yesu mala fū bi wū kpara la, teka ngū ka talara, te ewū le de Yesu mere fū ani.

Dene ngū te Yesu mala teka jia kpara

³³ Fütanga ngū la, fū Yesu amala gara ngū fū ewū, gū ba, “Te wūh siya wa, teka alofo sū kpa esambū gbū biti la, wūh ngbū ebuka neh esa sila? Ah bala de. Wūh ngbū esiya wa, eo kpa tikpi, ga fūh e, teka fū ah angbū elofu sū kpa esambū 'buru.

³⁴ Jia mü, ah baka ze-wa te ngbū elofu sū fū mü. Te jia mü ngbū eceka kpī 'be la, mü ka-mü baka kpara te ngbū endoro gbū ra-sü. Amba te jia mü ceka kpī mbi mbi de la, mü ka-mü baka kpara te ngbū endoro gbū mbiri-sü. ³⁵⁻³⁶ Angū te jia mü ü eyi aū, awu ngū ka-ra mbi mbi la, wū *siti ngū de te mü ena amere, mü ena awu ewū 'buru, gū ba, ni ngbū dela emere siti ngū, 'duwa fū mü ace, angū ma ena angbū elofu sū fū mü me-ra. Tekā ngū la, ah le fū mü aū jia mü aū gbū ngū ka-ra, angū ah ena adi baka ze-wa fū mü. Te mü le ngū ka-ra de la, ah ena adi ba e te jia mü ni eyi, fū mü angbū endoro gbū biti.”

Dene ngū te Yesu mala teka wū Farusi de wū mürü riri
Matayo 23:29-36

³⁷ Te Yesu mala ngū la fū wū kpara nza tete, fū gara *Farusi ai Yesu teka de ah nü, ah zū e kpa gba ni. Fū Yesu anū ari kpa esambū, angbū kötō. ³⁸ Baka te Yesu kpo da ezürü kpa ye, ah mere baka riri ka gele ka wū *Yisarayeles ne nda de. Fū ngū la asiti te Farusi la, angū fingangū kaka gū ba, mere kpaha baka Yesu, te ngbū erī wū kpara de bala ne, ena amere ta riri ka gele ka-ani, ka wū Yisarayeles, areke areke.

³⁹ Fū Miri Yesu awu ngū te di emamagama la teke. Fū ah alügū ngū fefe, gū ba, “De-yi, wū Farusi, yi ele nda-yi bü adi ezürü wū kpa yi, de küte wū ndū'ba bete wū sila, amba kpa emagama yi, siti fingangū bete gümü wū e ladū, te sibi fa sü! ⁴⁰ Dela töndö ngū! Yi ngbū efi nda-yi, gū ba, Me de te mere küte yi ne, ah mere maguma yi kpah me-ye nda de? ⁴¹ Yi za gara wū e ka-yi, te di gbū wū ndū'ba de wū sila ka-yi la, de yi to fū wū mürü cinga. Te yi mere bala, ngū ka-yi ena areke gbū jia Me.”

⁴² Fū Yesu amala ngū fū wū Farusi la, gū ba, “De-yi wū Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Angū yi ngbū eo fingangū ka-yi kpekpeke teka riri ka gele ka-yi. Baka te yi ngbū eto tari wū e ka-yi 'buru fū Mere Me ereke areke ne, ah esiti de, amba to yi iri eyi teka ale Me de maguma yi, anga teka amere zūka ngū fū wū mürü cinga. Dela ngū te siti gbū jia Me fa sü.

⁴³ De-yi wū Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Angū yi o to yi 'buru teka de wū kpara di ecu ngū ani. Tekā ngū la, te yi ri kpa *esambū ka biti-te la, yi le 'duwa adi engbū fūh zūka kpōkpō kpa engagira mü. Kpah bala, te yi maka te-yi de wū kpara te kaje la, yi le de wūh di egū mandī fū ani, da ecu ngū ani acu.

‡ 11:31-32 11:31-32 Mü ena amaka ngū la gbū gina buku ka wū Wū Miri 10:1, bete e'ba'basu buku ka 2 Ngangū 9:1.

44 De-yi wü Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Yi baka wü mbükü te wü kpara ngbü endondoro fefeh, angü wüh wu de. Wüh ngbü eceka küte yi ba züka wü kpara ne bü kükürü, amba kpa emagama yi, wü siti ngü de wü libiti sibi fa sü!”

45 Tekä ngü la, fü gara *mürü riri biringbö ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, gbü wü ngü ka-ye, de te ye ngbü emala la, ye ngbü dela kpah efala ani.” 46 Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “De-yi wü mürü riri, Me ena ato kpah mere kuru te yi ato! Angü yi fü riri ka Me, o baka mere tiri e, te wüh ngbü eo gbü nzö wü kpara. Amba cu de-yi, yi mere riri engu la nda-yi de!

47 De-yi, wü mürü riri, Me ena ato kuru te yi te gara! Angü yi ngbü esu wu te-yi, da ereke mbükü wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, gü ba, ani ngbü ecu ngü ewü. Amba wü kundu yi ngbü mömörö wü mürü dofo la ta me-wü! 48 Ngü ka-yi de te yi ngbü emere la, ah kpah baka nda wü kundu yi, angü yi le aje ngü ta te wü mürü dofo la mala ne, nda-yi kpah de.

49 Angü Me te wu ngü 'buru ne, mala ta ngü ka-yi la eyi, gü ba, 'Ni ena atima wü mürü dofo, de wü *mürü tima ka-ni fü yi, teka amala ngari ni fü yi. Amba yi le ngü la nda-yi de! Fü yi angbü emömörö wü gara, kpah da eto cinga te wü gara.' 50-51 Kpah bala, de-yi wü kpara ka re ne, te yi le aje riri ka Me de ne, Me ena ato mere kuru gbü nzö yi teka ngü la. Te di bala, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ah kpo te kpi ka Abele, gina kpara te kpi füh kotö ne,[§] akoro te kpi ka Zakariya, ta te wüh mörö engu kpa *esambü ka Me, gbü *nzila sü ne,^{*} liya ka ngüte wü kpara ka Me la 'buru, ah ena adi gbü nzö yi, wü kpara ka re ne.

52 De-yi wü mürü riri, Me ena ato kpah mere kuru te yi te gara, angü yi wu ngü ka Me 'buru kpo, reke areke. Amba yi le amere ngü la nda-yi de. Kpah bala, wü gara kpara te ewü le ta ale ngü ka Me ne, fü yi angbü etiri kaje fü ewü kpah gberel!”

53-54 Fü Yesu ayia ace sü la, anü sü ka-ye. Fü ngü ka Yesu la angbü eke eküte wü mürü riri de wü *Farusi efa sü. Fü ewü akpo da ekpülü Yesu de mere bi kpeke wü yitangü, teka afete engu, de engu mala ngü dürü, fü ani azoro engu tete.

12

Dene wü gara ngü te Yesu ri wü kpara di

1 Gbü gara sikipi, fü mere bi wü kpara abiti te-wü kpaka Yesu gbe afa sü, fü ewü angbü edodoto lö wü bu wü. Fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi, teka siti mani ka wü *Farusi la. Angü wüh le de wü kpara ceka ani ba züka kpara. Te di bala, wüh ngbü ewo wü *siti ngü ka-wü, te wüh ngbü emere ne, awo. 2 Amba wü ngü 'buru de te wüh ngbü ewo awo ne, wü kpara ena awu ngü la te gara. Kpah bala, mene ngü te wü kpara ngbü emere gbü mani, anga esalakumu ne, ngü la ena asere te-ye te gara 'buru, te ngambasü. 3 Angü wü ngü 'buru de te yi ngbü emala gbü ngingiri ngü kpa esambü ne, wü ngü la ena awü te gara, de mere ri kpa tikpi.

4 Wü di enga wüna, dene ngü te ma ele amala fü yi, yi ena akpe neh cürü da? Mü ena akpe wü siti kpara füh kotö ne, te ewü ngbü emörö wü kpara

§ 11:50-51 11:50-51 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Abele gbü Gina Ngü 4:8. * 11:50-51 11:50-51 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Zakariya gbü e'ba'basu buku ka 2 Ngangü 24:20-22.

ne? Mü kpe ewü de, angü wüh ti eyi amörö bü küte mü kükürü. ⁵ Ah le fü mü akpe 'duwa Me kpikpi ye. Angü te ngü ka-mü siti gbü jijia na la, engu de wazi teka amörö küte mü, aza kpah kuru mü, agü agbü wa. ⁶⁻⁷ Yi mere e akpe cürü de, angü Me ngbü eceka kpî fütanga yi me-ye. Yi ceka la wü lu te ewü sibi fa sü ne, Me ngbü eceka kpî fütanga ewü biri biri 'buru, toto iri teka biri süka ewü de. Amba teka ngü ka-yi, ah kpah bala, angü Me le yi, fa nda mere bi wü lu la ka. Ah tanga wü su-nzö yi biri biri kpah eyi 'buru.

⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te kpe cürü de, fü ah amala nga ye gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Ni de kpara ka-ra' la, ma ena amala ngangang kpah gbü jia wü *malayika ka Me gbü *adu sikipi, ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Engu de kpara ka-ra fanü.' ⁹ Amba te mü cere nga mü, gü ba, 'Ni wu ra de la,' ma ena amala tüngü mü kpah bala, gbü jia wü malayika ka Me, gbü adu sikipi, gü ba, 'Ma wu mü kpah de.'

¹⁰ Mene kpara, te ena amala siti ngü eküte ra, *Ye Kpara ka Kpî, te ah fü maguma ye la, Me ena aboro siti ngü kaka la. Amba mene kpara te le ngü ka *Nzila Wazi Me de, fü ah angbü esoko engu asoko ne, Me ti aboro *siti ngü kaka kpo fi de.

¹¹ Te wü kpara ena ai yi, teka akolo liya ka-yi, engagira wü *kovo, anga engagira wü miri, teka te yi di de wü kpara ka-ra la, yi mere e akpe cürü de. Yi mere e adi efi nga ngü, teka ngü te yi ena alügü fü ewü ne, kpah de. ¹² Angü Nzila Wazi Me ena agü tamu wü ngü, te yi ena alügü fü ewü gbü sikipi la, 'buru me-ye."

Dene ngü te Yesu mala teka gümü wü e ka kotö ne

¹³ Fütanga ngü la, fü gara kpara ayia esüka mere bi wü kpara la, amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ah le fü ye amala ngü fü enga ni ni ne, teka de ah ye süka wü e-nga-kpa, te wö ani kpi, ce o ne, esüka ani." ¹⁴ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fefe, gü ba, "De-mü, mü ce kükürü ngü la! Mü efi nda-mü, gü ba, ma koro füh kotö ne, teka aye süka wü e ka-ani?"

¹⁵ Fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü mere bi wü kpara la 'buru, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, teka ngü ka gümü wü e de füh kotö ne. Angü kpara ti aküwa bü teka wü e ka-ye nda de."

¹⁶ Fü ah ayia amala gara ngü mani fü ewü, gü ba, "Gara komoko ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Fü ah amaka züka sü ka yi, angbü eru wü e ka-ye gbügbü na. Fü e kaka angbü erî efa sü. ¹⁷ Fü komoko la adu afi ngü, gü ba, 'E gbü yi ka-ni ri eyi fa sü. Te kafa ka-ni be de ne, ni ena amere baye?' ¹⁸ Fü ah adu amaka züka fingangü, gü ba, 'Wayi, tütine, ngü de te ni ena amere, ah dene! Wü kafa ka-ni ne, ni ena amürü ewü 'buru amürü asidi, teka fü ni aji gara memere na, afa ewü la. Fü ni abiti jia wü e ka-ni, kpah de gara wü e ka-ni 'buru gbügbü.' ¹⁹ Fü komoko la angbü de mere tadu, da emala ngü tîne emaguma ye, gü ba, 'Wayi! Tütine wü e ka-ni sibi fa sü. Wü e la ti eyi ale ta-ngü te ni teka mere bi wü re. Gara ngü te ni ena adu amere tîne ma. Ni ena angbü efe te-ni, fü ni adi ezü wü e ka-ni, da enzö wü e ka-ni la, de mere tadu.' ²⁰ Fü Me amala ngü fefe, gü ba, 'Mü ka-mü de töndö kpara! Ceka la! Gbü biti ne, ma ena aza kuru mü, fü mü akpi! Mere bi wü e ka-mü la, mü ena ace ewü neh fü da?'"

²¹ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, “Te mü o to mü 'buru, teka amaka mere bi wü e ka kotö ne, te ngü ka-mü reke gbü jia Me de la, mü tī aküwa nda-mü de. Mü ena akpi kpah baka nda komoko la.”

Dene ngü te Yesu mala fū wü kpapa ka-ye, gü ba,

*Me ena aceka kpi fütanga wü me-ye
Matayo 6:19-21, 25-34*

²² Fütanga ngü la, fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū wü kpapa ka-ye, gü ba, “Dene ngü te ma ele amala fū yi. Yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka e-mazü, nda-yi de. Anga yi mere e angbü de mere fingangü teka bongo te yi ena amaka, adi eto eküte yi ne kpah de. ²³ Angü ngü ka küte mü fa ngü ka bongo ka. Te di bala, Wö nih Me, te o küte nih ne, ah tī ato bongo fū nih de? Kpah bala, ngü ka *küküwa fa ngü ka zü-e ka. Me te ngbü eküwa nih ne, ena adi kpah eto zü-e fū nih.

²⁴ Yi ceka la bü wü lu, te ewü ru e kpah de, wüh biti wü e fū wü kpah de, kafa ka-ewü kpah ma. Amba Me ce ewü nda de, ah ngbü fī bü eto zü-e fū ewü! Yi efi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka mere bi wü lu la de? Me tī ace yi, fū yi akpi ka tala de.

²⁵ Te sikipi ka kpi ka-mü koro eyi la, wazi mü ladü teka afa te-mü gbü kpi la, teka adu angbü teka gara sikipi? A'a, wazi mü nda ma. ²⁶ Te yi tī amere engä ngü cükü'daye bane de la, yi di ngbü esiti fingangü ka-yi teka wü gara ngü, neh teka ne?

²⁷ Yi ceka la wü yi-rü, wüh ngbü ekoro neh baye baye? Baka te wüh mere tima 'buru de, wüh tükü bongo kpah de. Miri *Solomona ta te di de mere bi wü e esaka ye ne, bongo kaka-na su baka yi-rü agbü gü ne, kpah de. ²⁸ Yi wu eyi, te Me ngbü ereke wü yi-rü eküte wü rü, baka züka bongo te su asu fa sü ne, fingangü ka-yi gü ba, Me tī ato züka bongo fū ani de? Te di bala, yi to maguma yi fū Me mbi mbi de, neh teka ne?

²⁹ Yi mere e angbü esiti fingangü ka-yi, teka wü e te yi ena azü, anga ngu te yi ena anzö ne, de. Ah le de yi to maguma yi 'buru fū Me. Yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu de. ³⁰ Wü kpapa te ewü wu ngü ka Me de, wüh ngbü egiri wü e füh kotö ne bala me-wü. Amba nda-yi, yi mere bala de, angü Wö yi, Me, ladü. Ah ena ato wü e fū yi me-ye, angü ah wu kpo, gü ba, cinga wü e la ngbü emere yi. ³¹ Te di bala, yi to la maguma yi, da emere tima ka Me feke, angü wü gara e la 'buru, Me ena adu ato fū yi sidi, gbü sikipi te engu le me-ye.

³² Yi ngbü ekpe cürü teka ne? Tekä te wazi yi di mba cükü'daye ne? Yi kpe cürü de! Angü Me, te di de Wö yi, ena aceka kpi fütanga yi, da eto wazi fū yi, teka amere tima ka-ye di me-ye, angü dela ngü te reke gbü jijia. ³³⁻³⁴ Te di bala, yi cingi wü e ka-yi 'buru asidi, de yi to jiase engu la fū wü mürü cinga. Angü wü e ka füh kotö ne ena anza ka-wü 'buru anza. Wü gara, wü mürü zi ena azi, anga wü gara, wü ka ena alafa, asiti. Amba, te yi to maguma yi teka ngü ka Me agbü kpi la, ngü la tī anza de.”

Dene ngü te Yesu mala fū wü kpapa ka-ye,

*de wüh ngbü da eci sü
Matayo 24:45-51*

³⁵⁻³⁶ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū wü kpapa ka-ye, gü ba dene, “Ah le de yi reke te-yi, de yi rü kpekpeke, angü yi baka wü kpapa ka tima, te ewü ngbü eci nga mere kpapa ka-wü, te ena adu akoro gbü sü ka karama

gbü biti. Yi to bongo te yi reke areke, de yi siya wa ka-yi, ngbü di nzo, teka te mere kpara ka-yi ena adu akoro, akü möngiti la, yi ena adi nzo, teka aü fefe na. ³⁷ Te mere kpara la du maka wü kpara ka-ye ezükü da eci nga ye la, ah ena angbü de mere tadu. Engu ena ato mere züka zü-e fü ewü, de mere bi wü gara züka ngü. ³⁸ Anga, te mere kpara ka-ewü la ena adu etü biti, anga gügü emözekpi la, ah le de engu maka ewü ezükü, teka fü ewü angbü de tadu. ³⁹⁻⁴⁰ Ah ena adi kpah bala teka ngü ka-ra, te ma di de mere kpara ka-yi ne. Te ma du maka yi nzo gbü tima ka-ra la, ma ena angbü kpah de mere tadu. Te di bala, ah le de yi ngbü nzo teka adi eci nga sikipi ka-ra, angü yi wu sikipi engu la de. Angü ma ena adu amaka yi kpah gbü iri-to, baka müri zi, te ngbü ekoro gbü biti, amaka müri koti da era.”

⁴¹ Teka ngü la, fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye ngbü emala ngü mani dela nzö bü fü ani, anga fü wü kpara 'buru?” ⁴² Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba dene, “Te mü ena adi de mere kpara gbü nzö wü bu mü, ah le fü mü amere tima ka-mü mbi mbi mbi. Te mere kpara ka-mü yia nü agbü gara sü nengete, ah le de mü mere wü ngü 'buru te engu ce esaka mü, da egafa zü-e fü wü bu mü, kpah ba e te engu mala fü mü. ⁴³ Angü, te mere kpara ka-mü du maka mü da emere wü ngü la 'buru mbi la, ah ena ato mere tadu fü mü. ⁴⁴ Ma emala fü mü dene zu ngü, mere kpara ka-mü la ena ace wü ngü ka-ye 'buru esaka mü. Fü ah ao mü ba mere kpara gbü nzö wü e ka-ye 'buru. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amba, te kpara ka tima la fi emaguma ye, gü ba, ‘Mere kpara ka-ni ti adu kere de,’ fü ah angbü ka-ye bü tündü, adi emere wü bu ye esiti, da eto cinga te ewü. Ah ngbü efi ka-ye bü nzö nga ye, da ezüfa wü e, da enzö wü fi, eküküya di. Te di bala, mere kpara kaka la ena adu akoro amaka engu gbü iri-to, gbü sikipi te engu wu de. Fü ah ato mere siti kuru tete, aliki engu asidi, teka ngü ka kögö-nzö ka-ye la.

⁴⁷ Mene kpara ka tima, te wu wü ngü, de te mere kpara kaka ngbü ele, ne eyi, fü ah ace ngü la ladru la, engu ena azü juru gbü ngü la afa sü. ⁴⁸ Amba te engu wu ngü la de, fü ah amere dürü-ngü gbü tima ka-ye la, wüh ena asüma engu mba cükü'daye. Amba nda-yi wü kpara ka-ra, te ma ngbü erü yi de mere bi wü ngü ne, ah le fü yi adi emere wü ngü 'buru mbi. Fü yi angbü erü wü bu yi kpah bala, angü dela tima te ma to fü yi.”

*Dene ngü te Yesu mala, teka tima ka-ye, te engu ena amere
Matayo 10:34-36*

⁴⁹ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba “Wayi, tima te Me tima ra tete füh kotö ne, ah baka wa te ena aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne. Ma ele de ngü la mere te-ye kere! ⁵⁰ Kpah bala, mere cinga ladü, te ena amere ra te gara. Ah le de ngü la mere te-ye kere, teka fü ah anza kpah kere!

⁵¹ Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro teka fü yi amaka gu ngü esüka wü kpara füh kotö sene? A'a, ah bala de! Kokoro ka-ra füh kotö ne ena ato makpü, fü wü kpara angbü ekspü yi akpü, angü yi de wü kpara ka-ra. ⁵² Angü wü kpara 'buruve, gbü koti biringbö, ena aye süka wü, teka ngü ka-ra. Te wü kpara 'basu le ngü ka-ra, wü bu ewü de bata ne ti ale ngü ka-ra de, fü ewü akpo da ekspü te-wü teka ngü la. ⁵³ Kpah bala, wü jaji komoko ena akpü te-wü de wü wö wü, teka ngü ka-ra. Wü jaji würiuse ena akpü te-wü de wü ni wü. Wü würiuse ena akpü kpah te-wü de wü wara wü di enga wü.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka wü laki

⁵⁴ Fü Yesu adu amala kpah ngü fü mere bi wü kpapa la, gü ba, "Te yi wu wege, te ngbü eko ro to kpa ekati, da edu to kpa fügö la, yi ena awu teke, gü ba, agö ena ali. Ah bala de? ⁵⁵ Kpah bala, te yi wu wege, te ngbü efe edu to kpa ekati la, yi ena awu kpah teke, gü ba, ra ena asü enatikine asü. Ah ena adi kpah bala fanü. ⁵⁶ De-yi wü mürü kögö-nzó! Yi wu si-ngü gbü kuru wü ngü, te ngbü egü tamu laki füh kotö ne, 'buru reke areke. Amba yi wu wü si-ngü teka tima ka-ra de, neh teka ne?"

⁵⁷ Te yi gü ba, ani wu ngü ka Me reke areke la, amba yi le amere ngü ka Me mbi mbi de, neh teka ne? ⁵⁸ Te ngü ladü esüka yi ake kiri mü la, ah le de yi reke ngü la esüka yi kere, o engu i mü engagira miri la de. Angü wüh ena ato mü fü wü marajümiya, fü ewü agü mü agbü ku. ⁵⁹ Te di bala, ma emala fü mü dene zu ngü, wüh ti ace kpa te mü kere de, zalü te mü ena ato wü jiasa kaka-na la anza 'buru feke. Ngü ka Me ka-ye kpah bala. Ah le de mü reke ngü ka-mü kpaka Me kere, o *adu sikipi koro la de!"

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpapa teka ngü ka kögö-nzó.

13

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpapa,

gü ba, ah le de wüh fü maguma wü

¹ Fütanga ngü la, fü wü gara kpapa akoro kpaka Yesu, amala nga ngü ta te Miri *Pilatu mere, te engu mörö wü gara kpapa ka *Galilaya, o wüh ngbü eto la'bi fü Mere Me kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne. ² Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, wü kpapa la, wüh kpi teka te ewü mere siti ngü fa wü gara kpapa gbü Galilaya la 'buru? ³ A'a, ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te yi fü maguma yi, ace *siti ngü ka-yi de la, yi ena akpi kpah 'buru baka wü kpapa la.

⁴ Kpah bala, yi ngbü efi nga wü kpapa ta nzükpa de füh ye 'bajena, te mere kambü ka Silowa mürü gbü nzö ewü ne, gü ba, Me to kuru te ewü bala, angü siti ngü ka-ewü fa nda wü bu wü agbü Yerüsalema ne 'buru? ⁵ A'a, ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te yi fü maguma yi, ace siti ngü ka-yi de la, yi ena akpi kpah 'buru baka wü kpapa la."

⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Gara kpapa ta ladü, te ru rürü ka-ye agbü yi. Amba rü la le arü nda de. ⁷ Fütanga re bata, fü komoko la ayia amala ngü fü kpapa ka tima, te ngbü eceka kpi fütanga yi ka-ye la, gü ba, 'Ceka la, teka re bata dene, ni ngbü eko ro sene ta teka akolo ri-rü la, amba ah ri nda de. Te ah bala la, ye de rü la ade asidi, angü ah ngbü etiri sü sene kükürü.' ⁸ Fü kpapa ka tima la alügü ngü fefe, agü ba, 'Enane, mere kpapa, ye ce la rü la ace gbü re dene. Ni ena asö sasa na. Fü ni ao wü ca-e, de ah zi esasa. ⁹ E-wu neh da, ah ena adu arü. Anga, te ah du ri tine kpah fi de la, gbü re sidi ne, fü ewü adu ade tine asidi.' "

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpapa la, gü ba, ah le de wüh fü maguma wü kere, angü du sikipi, te Me to fü ewü, ka-ye mba cükü'daye.

Dene ngü ka würüse te Yesu küwa engu gbü sikipi ka Me

¹⁰ Gbü gara *sikipi ka Me, fü Yesu akpo da eri wü kpapa kpa *esambü ka biti-te. ¹¹ Fü ah awu gara würüse kpala, te *siti wü di enga me ngbü emere engu, teka re nzükpa de füh ye 'bajena. Wü di enga me la diri engu

adiri, ngbü tîne cüngülü bala. Ah tî agbere te-ye de. ¹² Te Yesu wu ngü la bala, fû ah ayia aî würüse la kpaka ye, amala ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, keke ka-mü nza eyi.” ¹³ Fû ah ao kpa ye gbü nzönzö. ‘Duwa fû keke kaka ayia anza. Fû kükürufe agbere te-ye. Fû würüse la akpo da enü nü tîne mbi mbi mbi, da egbo nga iri Me teka ngü la.’

¹⁴ Te mere kpapa ka kambü ka biti-te la wu ngü la bala, fû mamagama ayia anzu, teka te Yesu küwa mürü keke la gbü sikipi ka Me ne. Angü riri ka gele ka wü di enga *Yisaraye le bala de. Fû mere kpapa la ayia amala ngü fû mere bi wü kpapa la, gü ba, “De-wü deyi, te keke ka-wü ladü, ah le fû wü angbü ekoro di kpaka Yesu gbü wü kükürü sikipi, de ah küwa wü. Wü mere e akoro di gbü sikipi ka Me de, angü riri ka Me mala bala.”

¹⁵ Te Miri Yesu je ngü la bala, fû ah amala ngü fû mere kpapa la, gü ba, “De-yi, wü mürü mani! Te wü nü ka-mü ladü, mü tî afuru ewü, anü di kpa esa biri, fû ewü anzö ngu, gbü sikipi ka Me de? ¹⁶ Te yi tî eyi awu cinga wü nü ka-yi la, yi tî awu cinga kpapa de, neh teka ne? Würüse la kpah de egba *Yisaraye, kundu ye *Abarayama, baka nih. *Satana i engu eyi teka re nzükpa de füh ye ‘bajena dene. Baka te ma furu engu gbü ku ka Satana asidi ne, ngü la siti gbü jia yi, neh teka ne?”

¹⁷ Ngü de te Yesu lügü ne, fû ah ato vi-jia fû wü vügü kaka la ‘buru. Amba wü gara kpapa ngbü nda-wü ‘buru de tadu, teka wü mere kpeke ngü, te Yesu ngbü emere la, angü wü ngü la reke gbü jia ewü fa sü.

*Dene gara wü mani te Yesu mala
Matayo 13:31-33; Marako 4:30-32*

¹⁸ Fû Yesu adu amala gara ngü fû wü kpapa la, gü ba dene, “Ma ena amala gara ngü mani, teka agü tamu ngü ka Me fû yi. ¹⁹ Angü ngü ka Me ka-ye baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka jia li’ba, jürü bane. Te mü ru nguwa la angbü tö, ah ena aga, akoro mere rü, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü.”

²⁰ Fû Yesu adu kpah amala gara ngü fû ewü, gü ba, “Ma ena amala kpah gara mani fû yi teka ngü ka Me la. ²¹ Angü ngü ka Me ka-ye baka *kö, te würüse ngbü ekü’da zu ambata di. Fû kö la angbü emere tima ka-ye gbü ambata la. Fû ah akpo da eu, eu, zalü akoro memere, te wüh tî eyi amere bi wü ambata gbügbü.”

Dela wü mani ‘basu, te Yesu mala fû wü kpapa, teka ngü ka Me, te ena akpo mba ‘dongoni, fû ah adu akoro memere.

²² Fû Yesu ayia ace sü la, angbü fi bü da enü te kaje ka Yerüsalema. Ah ngbü enü da erü gbü wü köti ‘buru te nga kaje la, da erü wü kpapa de ngari Me.

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka maguma ‘basu’ basu

²³ Fütanga ngü la, fû gara kpapa ayia ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpapa, wü kpapa te ewü ena aküwa, fû ewü akoro angbü sü ka Me, wüh neh fe? Ah ena adi bü mba wü kpapa nzoko de?” ²⁴ Fû Yesu adu amala ngü fû wü kpapa la ‘buru, gü ba dene, “Ah le de yi le ngü ka Me de maguma yi biringbö, teka fû yi arü angbü sü ka Me. Angü möngiti, te wüh erü tete kpala ne, ka-ye mba cükü’daye. Fanü, mere bi wü kpapa ele arü kpala, amba wüh maka kaje de. ²⁵ Angü mürü köti ena ayia ani möngiti ka-ye la. Te di bala, te yi ena akoro sidi, yi tî arü kpala de. Yi ena angbü nda-yi kpa etanü da ekü möngiti, enda’ba te-yi, gü ba, ‘Mere kpapa! Mere kpapa! Ye ü la möngiti fû ani ke!’ Ah ena alügü ngü fû yi, gü ba, ‘Yi neh wü da? Yi koro neh kaje? Ma wu yi nda-ra de!’ ²⁶ Yi ena agü ba, ‘Mere

kpara, ye mere bala de! Ani wu ye ta cu de jia ani! Ani ngbü ta ezü e de wü ye. Ye ngbü ta erí wü kpara gbü mere kōti ka-ani! Ye mere e ace ani bala de, baaa!’ ²⁷ Ah ena agü ba, ‘Ma wu yi de! Yi de siti wü kpara! Yi yia emöngiti ka-ra sela asidi!’ ²⁸ Te di bala, yi ena angbü eku mere gba, da ezü gbü te yi, angü yi ena awu wü kundu yi, wü *Abarayama, ake *Yisaka, bete *Yakobo, de wü *mürü dofo ka Me 'buru, te ewü ngbü ka-wü eyi agbü züka sü ka Me, amba de-yi, yi ti arí gbügbü na de. ²⁹ Fütanga ngü la, wü *ganzi kpara ena ayia te nga wü sü 'buru, akoro arí agbü sü ka Me la, angbü kōtō, akpo da ezü e ka-wü, de mere tadu te-wü. ³⁰ Angü wü gara kpara te wü bu wü ngbü eceka ewü ba tōndö wü kpara füh kotō sene ne, Me ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ye, fū ah aza ewü, ao kpa engagira nü. Amba mene wü kpara te ewü ngbü efi, gü ba, ani ka-ani de wü kpeke kpara ne, Me ena adu ao ewü kpa sidi.”

*Dene ngü te Yesu mala teka Yerüsalema
Matayo 23:37-39*

³¹ Fütanga ngü la, fū gara wü *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ye mere e angbü sene de! Angü Miri Anitipa *Erode ngbü egiri ye, teka amörö.” ³² Te Yesu je ngü la, fū ah alügü ngü fū ewü, gü ba dene, “Yi nü, yi mala fū mürü mani la, gü ba, ‘Ma ti akpe de. Enatikine ma ngbü emere tima ka-ra, da eküwa wü kpara, da eliki *siti wü di enga me. Egambi, ah ena adi kpah bala. Amba egarambi, ma ena anza tima ka-ra la. ³³ Ah le de ma nü, ma koro agbü Yerüsalema feke, angü wü *mürü dofo ka Me 'buru ngbü ekpi kpala.’ ”

³⁴ Fū Yesu adu angbü de mere cinga, gü ba, “Öö! Yi ceka la mere cinga te ena amaka wü kpara ka Yerüsalema te gara ne! Angü wüh ngbü emömörö wü mürü dofo, te Me ngbü etima fū ewü ne 'buru amörö. Ma ngbü ele ta abiti wü kpara ka Yerüsalema, 'buru, teka aküwa ewü, baka yi-ngü te ngbü ebite wü di enga ye, esa mbula ye, amba wüh le nda-wü de! ³⁵ Te di bala, Me ti ale ngü ka-ewü kpah de! Ah ena ayia ka-ye ace *Mere Kambü ka-ewü agbü Yerüsalema de kpala kükürü, fū wü vügü akoro, amümürü Mere Kambü la, de mere kōti ka-ewü 'buru, te gara. Ma emala fū yi dene zu ngü, wüh ti awu ra de, zalü te ewü ena afü maguma wü, adu ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü.”

Dela ngü te Yesu mala teka mere cinga te ena amere wü kpara ka Yerüsalema.

14

Dene ngü ka gara mürü keke,

te Yesu küwa engu kpah gbü sikipi ka Me

¹ Gbü gara *sikipi ka Me, fū Yesu anü agba gara mere kpara ka wü *Farusi, teka azü e kpala. Fū wü gara Farusi, ta te ewü ngbü ezü e de ewü ne, angbü eceka engu kpekpeke, teka ngü ka riri ka gele ka-wü.

² Gara komoko ta ladü kpala, te küküte u au. Fū komoko la akoro arü engagira Yesu. ³ Te Yesu wu fingangü ka wü *mürü riri de wü Farusi la bala, fū ah ayi-ta ewü, gü ba, “*Riri ka Me mala, teka maküwa kpara gbü sikipi ka Me, gü neh fe?” ⁴ Fū wü Farusi la anga ka-wü ti, wüh lügü ngü nda-wü de. Fū Yesu aza mürü keke la, aküwa engu. Fū ah ato kaje fefe na, de ah nü sü ka-ye.

⁵ Fū Yesu adu amala ngü fū wü Farusi la, gü ba, “Te gara yiti, anga kambiliki ka-mü, ti gbü mere du gbü sikipi ka Me la, mü ena amere neh baye? Mü ti aküwa engu gbü sikipi la de?” ⁶ Ngü te wü Farusi la ena alügü fū Yesu nda ma.

Dene ngü te Yesu mala teka da-ngbüngbü

⁷ Fū Yesu angbü eceka ngü ka wü ngba, de te ewü ngbü egoro gbü karama ne, angü wüh ngbü efe wü da-ngbüngbü, te reke areke. Fū Yesu amala ngü fū ewü, gü ba, ⁸ “Te wüh i mü gbü karama la, mü mere e anü 'duwa angbü füh züka da-ngbüngbü, te reke fa sü, ne de. Angü e-wu neh da, wüh i gara mere kpara te fa mü kpah eyi. ⁹ Te di bala, mürü köti la ena akoro, amala fū mü, gü ba, 'Enga wüna, mü ce sü la fū mere kpara.' Mü ena ayia adu, anü angbü kpa sidi, de mere lümü te mü! ¹⁰ Amba, te wüh i mü gbü karama la, mü nü, mü ngbü ka-mü kpa sidi kpala feke. Te di bala, mürü köti la ena akoro, ai mü me-ye, agü ba, 'Enga wüna, mü nü, mü ngbü gbü züka sü de kpa engagira nü de kpala.' Te mü mere bala, wü kpara 'buru ena awu mü ba mere kpara. ¹¹ Angü mene kpara te ena ao te-ye memere, ngü kaka ena adu kpa sidi. Amba mene kpara te ena ao te-ye köto ba jaji la, Me ena ao engu mere kpara me-ye.”

¹² Fū Yesu adu amala ngü fū mürü köti, te i ye la, gü ba, “Te mü le ai wü kpara teka azü e agba mü la, mü mere e ai bü wü awuba ka-mü de. Mü mere e ai bü nzö wü di enga ni mü, anga wü mürü mü ne, kpah de. Mü i kpah bü nzö wü kpara, te ewü di de mere bi e esaka wü ne, kpah de. Kükürü de, angü wü kpara la ena adu kpah ai mü, teka alügü na wü e, de te mü mere fū ewü ne. ¹³ Te mü le ato zü-e ka karama fū wü kpara la, ah le de mü i kpah wü mürü cinga, wü mürü keke, wü kpara te lö ewü ze aze, de wü kpara te jia ewü ni ani ne, kpah mini. ¹⁴ Te mü mere bala la, Me ena ato mere züka ngü fū mü. Angü wü mürü cinga la ti alügü na wü e la fū mü nda-wü de. Amba gbü sikipi te Me ena azükü wü kpara ka-ye gbü kpi tete, engu ena alügü na wü e la 'buru fū mü me-ye.”

Dene mani te Yesu mala teka mere karama

Matayo 22:1-10

¹⁵ Te wü kpara, ta te ewü ngbü ezü e de wü Yesu ne, je ngü la bala, fū biri kpara esüka ewü ayia amala ngü fū Yesu, gü ba, “Te ah bala la, ani ena angbü de mere tadu te gara, da ezü karama agbü sü ka Me agbü kpi, afa engu de füh kotö ne ka.”

¹⁶ Fū Yesu ayia amala ngü fefe gbü mani, gü ba, “Gara mere komoko ta ladü te reke mere karama agba ye. Fū ah atima ngü fū mere bi wü kpara, teka de wüh koro, wüh zü e gbü karama la. Fū ewü ale ngü te nga wü 'buru mbi. ¹⁷ Gbü lö-ra te wüh reke wü zü-e tete, o eyi 'buru nzo, fū engu ayia atima kpara ka tima ka-ye, de ah nü, ah i wü kpara, de te ni tima ngü fū ewü terane, gü ba, 'Titine sikipi ka karama ti eyi, wüh koro egoro 'buru enatikine, azü e.' ¹⁸ Fū wü kpara la ace 'buru kpo. Fū gina kpara amala ngü fū mürü tima la, gü ba, 'A'a, tima fa te ni sü. Ni se la yi ka-ni esaka gara kpara titine. Ni yia enü dene kpala, teka aceka yi la. Ye mala fū mere kpara ka-ye, de ah ce siti ngü la fū ni, angü ni ti akoro kpala de.' ¹⁹ Fū gara kpara amala nda-ye, gü ba, 'Ni se wü yiti ka-ni eyi nzükpa,* ah le fū ni anü aceka ewü. Ye mala fū mere kpara ka-ye, de ah ce siti ngü la fū ni,

* **14:19** 14:19 Wü yiti la, ah se teka fū ewü adi esö e. Te di bala, ah le anü teka are ewü, anga wüh ti eyi amere tima mbi ya?

angü ni ti akoro kpala de.' ²⁰ Fū gara amala nda-ye, gü ba, 'Ni za wūrüse la bü mba tītine dene. Tekā ngü la, ni tī anü de.'

²¹ Fū kpāra ka tima la alügü te-ye, adu kpāka mere kpāra ka-ye. Fū ah amala ngari wü kpāra la 'buru fefe, gü ba, 'Wü kpāra la ce eyi 'buru kpo!' Te mere kpāra la je ngü la bala, fū mamagama ayia anzu. Fū ah amala ngü fū kpāra ka tima ka-ye la, gü ba, 'Ye yia eyia kere, ye nü agbü mere kōti, ye giri wü kpāra te mere kaje kpala, wü mürü cinga, wü mürü keke, wü kpāra te jia ewü ni ani, de ewü te lö ewü ze aze, ye koro de ewü 'buru akine, teka azü karama ka-ni ne.'

²² Fū kpāra ka tima la ayia anü, amere kpāh bala. Fütanga lö-ra mba cükü'daye, fū ah adu akoro kpāka mere kpāra ka-ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Mere kpāra, ngü de te ye mala fū ni ne, ni mere eyi 'buru, amba du sü la fi ladü.' ²³ Fū mere kpāra la ayia amala ngü fū kpāra ka tima ka-ye la, gü ba, 'Te ah bala la, de ye du kpāh edu, ye giri wü gara kpāra gbü nga nzö wü kōti ka sü la 'buru, ye koro de ewü sene, teka fū wü kpāra asi gbü karama ka-ni sene gbe. ²⁴ Ni ngbü emala fū ye dene zu ngü, wü kpāra terane, te ni i ewü, te ewü ce kpo ne, enatikine, ni le fū biri ewü ato kpa ye, are ngu ngütü wuru ka-ni ne de de de!' "

Dela wü ngü ta te Yesu mala fū wü *Farusi, te engu ngbü ezü e tete de ewü.

Dene ngü te Yesu mala fū wü kpāra te ewü le afa nga ye

²⁵ Ta gbü wü sīkpī la, mere bi wü kpāra ngbü efa nga Yesu. Te Yesu wu wü kpāra la bala, fū ah afü te-ye, amala ngü fū ewü, gü ba, ²⁶ "Te mü le afa nga ra la, ah le de mü ce ngü ka maguma 'basu' 'basu. Angü ah le fū mü ace ngü ka wö mü ake ni mü, bete wara mü, de wü di mü, de wü di enga ni mü 'buru. Ah le kpāh de mü ce te-mü cu akpi, teka ngü ka-ra. ²⁷ Wayi, te mü le alala gbü nga ra la, ah le de mü reke te-mü fū kpi, baka kpāra te ngbü ebī mere *rü gbegete ka-ye, te wüh ena amörö engu fefeh na. Angü, te mü mere bala de la, mü de kpāra ka-ra nda-mü de.

²⁸ Ngü la, ah ena adi baka e dene. Angü te mü le aji mere kambü ka-mü la, gina ngü te mü ena amere, ah de ne ngü ne? Ah le fū mü abiti wü e, te mü ena aji kambü la di, 'buru feke. Fū mü adu akpo eji kambü la. ²⁹ Angü te mü mere bala de, fū tima ka kambü la anü arü etungba la, wü kpāra ena akpo emü mü, da efala mü, ³⁰ gü ba, 'Ceka la, kpāra ne kpo da eji kambü ka-ye 'be, amba wawazi teka anza tima la di nda ma!'

³¹⁻³² Kpāh bala, te gara miri le agü gü ake gara kiri ye la, ah le de engu fi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Angü te wawazi be, teka afa kiri ye la di, nda de la, miri la ena amere baye? Ah le de engu tima gara kpāra ka-ye kpāka kiri ye la kere, teka areke ngü de esüka ewü la. Angü kiri ye ena akoro de mere wazi, anza ngü kaka.

³³ Dela ngü te ma le amala fū yi. Te mü le afa nga ra, ah le fū mü afi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Angü ah ele fū mü ace wü e ka-mü, de wü kpāra ka-mü 'buru, fū mü alala gbü nga ra. Te mü mere bala de la, mü ti angbü züka kpāra ka-ra kpāh de.

³⁴⁻³⁵ Ah le de yi da güje yi te ngü ka-ra ne mbi mbi mbi. Angü mene kpāra te ce ngü ka-ra, gü ba, ngü ka-ra ka-ye nda kpekpeke la, wüh ena ace engu kpāh ace, baka cambiri ngütü gbü soro, te wüh ngbü ebu kpa füh ka ne. Angü tima kaka tīne eyi ma."

15

Dene ngü ka kambiliki te dürü
Matayo 18:12-14

¹ Gbü gara sikipi, wü kpara te ewü ngbü ero *jiase fü miri ka wü Rüma, de wü gara siti wü kpara, ngbü ta ekoro kpaka Yesu, teka adi eje ngari Me gögömö na. ² Te wü *Farusi de wü *mürü riri wu bala, fü ewü akpo da edi ngü te Yesu, gü ba, "Komoko la ngbü ezü e de wü siti kpara, te ewü le riri ka Me de, neh teka ne?"

³ Te Yesu wu ngü la, fü ah ayia amala ngü fü ewü gbü mani, gü ba, ⁴ "Te mü de wü kambiliki esaka mü teke 'buruve, fü bibiri na esüka ewü adürü la, mü ena amere baye? Mü ena ace engu, de ah dürü fi bala? A'a! Mü ena ayia ace mene ewü teke bala nzükpa de füh ye menewa ne sela, fü mü anü, teka agiri engu de te dürü ne. Mü ena anü agiri engu bala, bala, zalü te mü ena amaka engu, alügü esüka wü bu ye feke. ⁵ Te mü maka kambiliki ka-mü la eyi, mü ena angbü de mere tadu. Fü mü aza kambiliki ka-mü la, abí engu esügü mü, ⁶ adu di, alügü kpa esüka wü bu ye. Fü mü ai wü awuba mü de wü aji-köti ka-mü, gü ba, 'Ani ngbü de tadu, angü kambiliki ka-ni, ta te dürü ne, ni maka eyi.' "

Dela mani te Yesu mala fü wü mürü riri la. ⁷ Fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Me ena angbü de mere tadu, teka siti kpara biringbö, te ena afü maguma ye, adu ale ngü ka Me. Kpah bala, tadu la ena afa nda mere bi wü kpara,* te ewü ngbü efi, gü ba, 'Ani de wü züka kpara ka Me me-ani. Ani mere *siti ngü nda-ani de.' "

Dene ngü ka jiase te dürü

⁸ Fü Yesu adu amala kpaah gara mani fü wü kpara la, gü ba, "Gara würüse ta ladü, te di de jiase esaka ye nzükpa. Te bibiri na dürü la, ah ena amere baye? Ah ena anü asiya wa, aka sa kambü 'buru, da egiri jiase ka-ye la kpekpeke, zalü te engu ena amaka. Ah ena adi bala de? ⁹ Te engu maka jiase ka-ye la eyi, ah ena angbü de mere tadu, ai wü mürü ye, de wü awuba ye, amala fü ewü, gü ba, 'Ani ngbü de tadu, angü jiase ka-ni, ta te dürü ne, ni maka eyi.' ¹⁰ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Me de wü *malayika ka-ye 'buru ena angbü kpaah de mere tadu, te siti kpara biringbö ena ace *siti ngü ka-ye, adu ale ngü ka Me."

Dene ngü ka mbarase te dürü

¹¹ Fü Yesu adu amala kpaah gara ngü mani fü ewü, gü ba, "Gara komoko ta ladü de wü di ye 'basu, 'buru wü jaji komoko. ¹² Gbü gara sikipi, fü sidi ye ayia amala ngü fü wö ye, gü ba, 'Wö ni deyí, ye to nda-ni e-nga-kpa, te ni ena amaka te gara sidi nga ye, te ye ena akpi la.' Fü wö ye na adu aza wü e ka-ye la, agafa fü ewü 'basu mini ake enga ni ye.

¹³ Fütanga sikipi mba cükü'daye, fü sidi ye la ayia acinzi wü e ka-ye la 'buru asidi, aza jiase la, ayia ace gba wö ye, anü kpa te gara sü nengete. Fü ah angbü eröfö ngü ye, da endondoro kpala, asiti wü jiase ka-ye la 'buru 'daaa, teka wü tadu ka füh kotö ne. ¹⁴ Te engu siti wü jiase la nza tete 'buru, fü mere kpiri tala ayia ati gbü sü la. Fü cinga ari tete afa sü, angü gara e te engu ena azü nda tñe ma. ¹⁵ Fü ah ayia anü kpaka gara kpara gbü sü la, ayi-tata, de ah to tima fü ni. Fü kpara la ale, ato tima fefe, teka fü ah adi eceka kpi fütanga wü mba ka-ye. ¹⁶ Fü ah angbü eceka wü mba,

* 15:7 15:7 Mere bi wü kpara baka wü kpara teke bala nzükpa de füh ye menewa.

te ewü ngbü ezü ca-e ka-wü la, fü gümü e la akpo kpah da emere engu. Angü kpara biringbö te ena ato e-mazü fefe na nda ma.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü fingangü kaka adu afü te-ye, gü ba, 'Ööö, ni ngbü ekpi ka tala sene kükürü, neh teka ne? Ceka la, kpa gba wö ni, wü kpara ka tima kaka kpala ngbü ezü züka e, esika di, gbü wü sikipi 'buru. ¹⁸ Te ah bala la, ni ena adu ka-ni adu kpaka wö ni, fü ni amala fefe, gü ba, "Wö ni deyi, ni mere *siti ngbü eyi gbü jia Me, gbü jia ye kphah mini. ¹⁹ Ah ti fü ni angbü baka ye ye tîne de. Ye za ni, ye o tîne bü baka kpara ka tima ka-ye." ' ²⁰ Fü engu ayia aza kaje, angbü edu ka-ye kpaka wö ye.

Baka te engu di la mba ce ede köti nengete, fü jia wö ye na ayia atü tete kpala. Fü cicinga na ari te wö ye. Fü ah ayia ale woro, amaka te-wü ake di kpa te kaje kpala. Fü ah atü tete, afaka engu de mere lele. ²¹ Fü mbarase la ayia amala ngü fü wö ye, gü ba, 'Wüba, ma mere siti ngü eyi gbü jia Me, gbü jia mü kphah mini. Ah ti fere angbü baka ye mü, ne tîne de.' ²² Fü wö ye na ayia kere, amala ngü fü wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü kpe kere kere kpa eköti, wü koro de züka bongo fefe, de ah to te-ye. Wü za kphah tüngü, wü to te jikpakpa, de wü za kphah kamaka, wü to gbü lölö na. ²³ Wü nü, wü za enga yiti, te zege azege de mü te ye la, wü mörö, de ani zü karama. Angü ani de tadu teka ye ni, te du koro ne. ²⁴ Angü ye ni ne dürü ta eyi adürü, fü ani adu amaka engu enatikine dene. Ah ba e te engu kpi ta akpi, fü ah adu azükü gbü kpi la.' Fü ewü akpo de karama la, tîne de mere tadu.

²⁵ Amba, gina mbarase ka komoko la ngbü ta ka-ye angbü yi, da emere tima. Etamurago, te engu du koro tete gbamari ede köti, fü ah aje ri wü kpara, te ewü ngbü ebi ci, da elo bi. ²⁶ Te engu je ngü la bala, fü ah ai gara kpara ka tima ka-wü, ayi-tata, gü ba, 'Mere ngü la ngbü emere te-ye bala teka ne?' ²⁷ Fü kpara ka tima la alügü ngü fefe, gü ba, 'Ngü la ngbü emere te-ye kükürü de! Enga ni ye, ta te dürü ne, ah du koro me-ye. Fü wö ye aza züka enga yiti, amörö fefe, angü engu du koro eyi de züka küte ye.'

²⁸ Gina mbarase, te mü je ngü la bala, fü maguma mü ayia asiti. Mü le akoro kpaka ewü la de. Te wö ye na wu ngü la bala, fü ah akoro kpakaka na, anda'ba te-ye fefe, de ah akoro kpaka ani gbü karama la. ²⁹ Fü mbarase la ace ka-ye kpo. Fü ah amala ngü fü wö ye, gü ba, 'Wüba, mü je la ri ra ne. Ma ngbü ele ta-ngü te mü sene gügü. Wü riri ka-mü 'buru, te mü ngbü eto fere ne, ma ngbü emere ewü amere. Amba mba enga meme bane, te mü to fere, teka fü a azü de wü awuba ra ne, mü to kphah de. ³⁰ Mü ceka la, enatikine ye mü te du koro ne, ah siti ta jiasa ka-mü 'buru teka ngü ka wü jaji würüse, fü mü adu aza bü züka enga yiti ka-mü, amörö fefe? Mü mere ngü la bala neh teka ne?' ³¹ Fü wö ye na anda'ba te-ye fefe, gü ba, 'Enga ra, nih nda-nih ake nih ma sene, teka wü sikipi 'buru. Wü e ka-ra ne 'buru, wüh de wü e ka-mü. ³² Amba enatikine, enga ni mü, ta te dürü ne, du koro eyi. Te di bala, ah ti fü nih amere karama, angbü de mere tadu tekaka na de? Angü ah gegege baka ta te engu kpi akpi, fü ah adu azükü gbü kpi la.' "

Dela wü mani ta te Yesu mala fü wü *mürü riri ne.

16

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teka jiasa

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara ngü mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Gara komoko ta ladü de mere bi wü e esaka ye. Gbü gara sikipi, fü wü gara kpara akoro kpaka mere kpara la, amala nga siti ngü ka mere kpara ka tima kaka la, gü ba dene, 'Ah ngbü esiti wü e ka-ye.' ² Te kpara la je ngü la bala, fü ah ayia ai kpara ka tima ka-ye la, amala ngü fefe, gü ba, 'Ah mere baye, te ni ngbü eje bi wü ngü gbü nga ye de bane ne? Ah de ne ngü ne? Ah le de ye sere la nga wü tima ka-ye 'buru fü ni, angü ni le ye gbü tima ka-ni tine de, teka wü siti ngü ka-ye, de te ni ngbü eje ne.'

³ Te kpara ka tima la je ngü la bala, fü ah akpo da efi ngü emagama ye, gü ba, 'Apa! Te mere kpara ka-ni za ni gbü tima la eyi asidi la, ni ena amere baye? Te wazi ni teka asö e di kpah ma, ni wu da ngü ka to-fere-eto nda-ni kpah de ne.' ⁴ Fü ah adu afi nga gara ngü, gü ba, 'Wayi! Te ah bala, ni wu gara mani eyi, te ni ena amere. Te mere kpara ka-ni ena ace ni gbü tima la, ni wu kaje eyi, te wü kpara ena ale ta-ngü te ni, te gara di.'

⁵ Fü kpara ka tima la ayia ai wü gara kpara, ta te ewü za matiti ka mere kpara ka-ye ne, biri biri 'buru, ayi-ta ewü, gü ba, 'Angü matiti ka mere kpara ka-ni gbü nga ye ta neh fe?' ⁶ Fü gina kpara la amala nda-ye, gü ba, 'Ah ta 'buru sila ka mü teke 'buruve.' Fü kpara ka tima la amala fefe, gü ba, 'Ye ceka la, dene köcökpa te mere kpara ka-ni to, teka ngü ka matiti ka-ye la, titine ye ngbü kötö kere, de ye ba, gü ba, ah ka-ye ngbee teke 'basu de füh ye nzükpa, fü dudu la angbü tine fü ye.' ⁷ Fü ah adu ayi-ta gara, gü ba, 'Amba nda-ye, ah ta neh fe?' Fü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, 'Ah ta 'buru kombo ka ndo teke 'buruve.' Fü kpara ka tima la amala fefe, gü ba, 'Te ah bala la, köcökpa teka matiti ka-ye la, ah ladü sene, ye za, ye ba gbügbü na, gü ba, ah ta ka-ye ngbee teke bala, fü dudu la angbü tine fü ye.' Dela ngü ta te kpara ka tima la mere, teka mere bi wü kpara, ta te ewü di de matiti ka mere kpara kaka gbü nga wü.

⁸ Fü mere kpara ka kpara ka tima la, aje ngü la. Fü ngü ka siti kpara ka tima la ayia areke gbü jijia afa sü, teka te engu reke wü ngü ka-ye 'buru de mani. Angü fanü fanü, wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh de züka mani fa sü teka adi emere wü ngü de bala esüka wü, afa nda wü kpara ka Me."

⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mere bi wü e ka füh kotö ne ladü esaka mü, ah le de mü mere tima de wü e la reke areke, adi ele ta-ngü te wü bu mü di, teka fü ngü ka-mü areke gbü jia Me. Angü te gara, te wü e de esaka mü la ena anza la, fü mü amaka *küküwa agbü sü ka Me agbü kpi.

¹⁰ Mene kpara, te ngbü emere wü jürü ngü, te wüh to fefe la, de maguma ye biringbö ereke areke la, te wüh to mere kpeke tima fefe, ah ena amere kpah de maguma ye biringbö ereke areke. Amba mene kpara, te ngbü emere wü jürü ngü de maguma ye 'basu 'basu la, te wüh to mere kpeke ngü fefe de engu mere la, ah ena amere kpah de maguma ye 'basu 'basu.

¹¹ Kpah bala, te Me to züka wü e ka füh kotö ne fü mü, fü mü adu asiti wü e la bü kükürü bala, ah ena ato küküwa fü mü agbü kpi baye baye?

¹² Te gara kpara to e ka-ye esaka mü, fü mü asiti e la bü kükürü bala la, Me ena ato züka ngü fü mü ato?

¹³ Mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü kpara biringbö ti amere tima esaka wü miri 'basu de. Te mü le ngü ka gara, mü ena ace nda gara. Te mü ngbü eje riri ka gara ereke areke, mü ena angbü efala gara la afala.

Te di bala, te yi to maguma yi eyi fū Me fanū, ah le de yi mere e ao to yi teka jiase de.”

*Dene ngü te Yesu mala fū wü Farusi teka jiase
Matayo 5:31-32; 11:12-13; Marako 10:11-12*

14 Te wü *Farusi je ngü te Yesu ngbü emala fū wü kpara ka-ye teka jiase la, fū ngü la ayia ake te ewü, angü wüh le ngü ka jiase fa sü. Fū ewü angbü da efala ngü ka Yesu la. 15 Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba, “De-yi, wü Farusi, yi ngbü esere te-yi gbü jia wü kpara, gü ba, ani de züka wü kpara, amba Me wu ngü te di emaguma yi ne kpo. Angü mene ngü de te wü kpara ngbü ecu ngüngü, gü ba, ah de züka ngü ne, amba gbü jia Me, ah ka-ye de tondö ngü kükürü.

16 Ta gügü, o *Yüwane Mürü Babatiza kpo de tima la de, yi ngbü eje ngari Me ‘duwa gbü Riri, te Me to fū yi gömö *Müse, be kpah te wü ngü ka Me te wü *mürü dofo ngbü emala fū yi. Enatikine, a kpo eyi emala nga züka ngü, gü ba, Me tima kpara eyi teka aküwa yi. Te di bala, mere bi wü kpara ngbü egiri kaje de wazi, teka amaka *küküwa la.

17 Amba yi mere e afi, gü ba, ‘Riri ta te Me to esaka Müse ne, ti afü te-ye baka kükürü ngü ne,’ nda de. Angü *Riri ka Me ka-ye de mere kpeke ngü. Ngü gbügbü biringbö ti anza de. Kpi ake tö ena anza anza, anga Riri ka Me ti anza nda de. 18 Baka Riri te Me to esaka Müse, teka ngü ka mace würüse. Amba, ma ngbü emala fū yi fanü fanü, gü ba, mene komoko te ena ace wara ye, fū ah adu aza gara würüse la, ah mere *siti ngü eyi, angü ah mere dela waza. Kpah bala, mene komoko te ena aza mene würüse, de te wati ye na ce engu ne, ah mere waza kpah eyi.”

Dene ngü ka Lazaro ake komoko de mere bi wü e esaka ye

19 Fū Yesu adu kpah amala gara mani fū wü *Farusi la, gü ba dene, “Gara komoko ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Ah ngbü eto wü züka bongo, te su asu, te-ye, te wüh ngbü ese de mere bi jiase. Gbü wü sikipi ‘buru, ah ngbü engbü ka-ye ‘be, da ezü wü züka e ka-ye. 20 Gara mürü cinga ta kpah ladü, gbü koti engu la, de iri ye Lazaro, de wü ka eküte ye. Ah ngbü engbü emöngiti’ baranga ka mere kpara la, angü züka sü fefe ma. 21 Ah ngbü ta ele de ni di ezü bü kporo zü-e, gbü nga mere kpara la. Kpah bala, wü bürü ngbü ta ekoro, ela wü ka de eküküte la, da embü engu.

22 Gbü gara sikipi, fū Lazaro ayia akpi. Fū wü *malayika ka Me aza engu, anü di agbü kpi, kpa ka *Abarayama, fū ewü angbü ezü e ka-wü ake di kpala. Fū komoko de mere bi wü e esaka ye ne, adu kpah akpi. Fū ewü ati engu.

23 Fū kuru mere kpara la akoro agbü du ka wa. Fū ah angbü gbü mere cinga, teka wa te ngbü ecuru engu. Fū ah ae jia ye tikpi, awu Abarayama ake Lazaro, nengete gbü züka sü, te ewü ngbü ezü e ka-wü. 24 Fū mere kpara la anda’ba te-ye fū Abarayama de gba, gü ba, ‘Akoo, wö ni Abarayama, ye ceka la cinga te ni ne, ye tima la bü mba Lazaro, teka fū engu anü ato jikpa ye gbü ngu, akoro di, atü mba füh mi ni, angü wa ne ngbü emere ni tine esiti!’ 25 Fū Abarayama alügü ngü fefe, gü ba, ‘De-ye deyü, ye fi la nga wü ngü ta te ye ngbü emere, o ye di la de jia ye ne. Gbü wü sikipi la, ye ngbü ta emaka mere bi wü züka ngü, amba Lazaro ngbü nda-ye ta gbü cinga. Te di bala, ngü la du fū te-ye eyi, angü Lazaro maka züka ngü ka-ye eyi sene, amba ye du ngbü nda-ye eyi emaka cinga. 26 Kpah bala, mere du ladü eze ngba ani sela, ah ti fū wü kpara ka-ani de sene ne,

anü kpaka wü kpala de. Kpah bala, nda-wü, wü kpapa de kpala, ti akoro kpaka ani kpakine kpah de.'

²⁷ Fū komoko la adu amala ngü fū Abarayama, gü ba, 'Wö ni, te ah bala la, ni eyi-ta ye, de ye tima Lazaro titine kpa gba ani, ²⁸ angü wü di enga ni ni ladü kpala 'buruve. Ah le de engu nü, ah rī ewü, teka fū ewü afü maguma wü. Angü wüh ena akoro angbü gbü siti sü ka cinga ne kpah baka ni.' ²⁹ Abarayama gü ba, '*Riri ka Müse ladü kpala. Wü *mürü dofo ka Me ba ngü la kpah eyi gbü buku, ce o fū ewü kpala. Ah le de wü di enga ni ye je wü riri la, fū ewü afü maguma wü.' ³⁰ Fū komoko la agü ba, 'Akoo, wüba Abarayama, engu la ti ale ta-ngü de. Amba te gara kpapa zükü gbü kpi, fū ah anü akoro, amala nga wü ngü de sene ne cu me-ye fū ewü la, wüh ena ale ngü kaka ale, fū ewü afü maguma wü.' ³¹ Fū Abarayama amala fefe, gü ba, 'A'a. Te wüh le aje ngü ka *Müse, de nda wü mürü dofo ka Me, nda-wü de la, amba wüh de wü mürü kögö-nzö. Anga te gara kpapa ena azükü gbü kpi kpah bü cu me-ye la, wüh ti aje ngü kaka kpah de.' "

Dela mani ta te Yesu mala fū wü *Farusi, teka ngü ka gümü jiase.

17

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti

Matayo 18:6-7, 21-22; Marako 9:42

¹ Fütanga ngü la, fū Yesu adu amala ngü fū wü *kpapa ka-ye, gü ba, "Füh kotö ne, gbü wü sikpi 'buru, ngü ka re-ngü ti alakı kpapa de, amba teka mene kpapa te ena afiti kiri ye, de ah düürü te kaje ka Me asidi, Me ena ato mere kuru fefe ato. ²⁻³ Yi ceka te-yi mbi, angü mene kpapa te ena afiti kiri ye, de engu ti gbü *siti ngü, ah esiti! Ah ena adi ta mbi, te wüh ena ai mere siti wö gbü ngürü mürü fiti la, fū ewü aza engu di, agü agbü mere *yi-ngu feke, o engu fiti wü kpapa la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta fū mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi te wüh gü engu di gbü ngu ne ka.

Te enga ni mü mere siti ngü, ah le fū mü arı engu. Te engu ce siti ngü ka-ye eyi la, de mü boro siti ngü kaka-na la. ⁴ Anga te engu mere siti ngü fū mü du lorozi gbü sikpi biringbö, fū ah angbü ekoro, enda'ba te-ye fū mü kpah du lorozi, teka wü ngü la, de mü boro wü siti ngü la kpah 'buru."

Dene ngü teka mato maguma fū Me

⁵ Fütanga ngü la, fū wü *mürü tima ka Yesu amala fefe, gü ba, "Mere kpapa, ye to wazi fū ani, teka de ani to maguma ani fū Me fanü fanü." ⁶ Fū Yesu amala ngü fū ewü, gü ba, "Te yi ena ato ta maguma yi eyi fū Me mba cükü'daye bane la, de bane yi ti eyi amala ngü fū mere rü la, gü ba, 'Ye yia sela eyia, ye nü, ye ru te-ye agbü mere yi-ngu de kpala.' De bane ah ti eyi aje ri yi, fū ah ayia anü aru te-ye kpala fanü."

Dene ngü te Yesu mala teka kpapa ka tima

⁷ Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba, "Te biri kpapa esüka yi sene de kpapa ka tima ka-ye, te ngbü esö e kaka, anga eceka kpi fütanga wü nü kaka, te kpapa ka tima la du koro kpa eköti fütanga tima la, mere kpapa kaka ena amala fefe, agü neh fe? Ah ena amala, gü ba, 'Ye koro kpakine, ye zü e?' A'a, ah bala de! ⁸ Ah ena amala fefe, gü ba, 'Ye koro de e-mazü fū ni. Fū ye adu azü nda-ye sidi.' ⁹ Gbü wü ngü la 'buru, mere kpapa la ti agbo nga iri kpapa ka tima ka-ye la de, angü dela ka-ye bü tima kaka.

¹⁰ Ah kpah bala teka ngü ka-yi. Te yi ngbü emere wü ngü de te Me mala fü yi ne 'buru ereke areke la, yi mere e agbo nga yi teka ngü la de. Ah le de yi mala bü, gü ba, 'Ani ngbü nda-ani emere bü mene wü tima, te Me to fü ani amere,' ne. Angü wazi ka-ye 'buru esaka Me.'

Dene ngü ka wü kpara nzükpa de jiakö te-wü te Yesu küwa ewü

¹¹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü fi bü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü ayia afü esüka wü nga nzö sü ka *Samaríya ake *Galílaya. ¹² Wüh te enü akoro agbü gara kötí bane de, fü ewü amaka wü kpara nzükpa, de *jiakö te wü, te ewü ngbü ka-wü mba canza edere sü. ¹³ Fü ewü akpo da enda'ba te-wü de mere ri wü fü Yesu, gü ba, "Ööö, Yesu, mere kpara, ye ceka la bü cinga te ani ne!" ¹⁴ Fü Yesu afü jia ye aceka ewü, adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, te ah bala, wü nü enü, wü sere te-wü fü wü *mürü gele ka Mere Me, teka fü wü amere gele, baka te wüh ngbü emere fü wü kpara, te jiakö nza eküte ewü eyi fanü fanü ne." Fü wü kpara la ayia, teka anü kpaka wü mürü gele la. O wüh ngbü la bü enü tete te kaje, fü küte ewü ayia areke te-ye, adu te nga ye.

¹⁵⁻¹⁶ Gara biri *ganzi kpara ta ladü esüka ewü, te di ka-ye enga Samaríya. Te engu wu, gü ba, ni küwa eyi ne, fü ah alügü nga ye, adu kpaka Yesu, da egbo nga Me de mere ri ye. Fü ah anü akoro atí kötö eri lö Yesu, abuka gbüra ye, ato wayi bala fü Yesu. ¹⁷ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü, gü ba, "Wü kpara tine te ewü küwa ne, wüh nzükpa de? Wü gara ewü menewa ne, wüh neh ka-ye? ¹⁸ Biri kpara esüka ewü de menewa la, te ena adu teka agbo nga Me, ato wayi bala fefe na ne, nda ma? Bü ganzi kpara ne du koro ka-ye nzö me-ye? Dene neh ene ngü ne?" ¹⁹ Fü Yesu adu amala ngü fü enga Samaríya la, gü ba, "Ye yia eyia tikpi, ye nü ka-ye enü. Ye küwa eyi, angü ye to maguma ye eyi fü Me."

Dene ngü te Yesu mala,

teka kaje te Me ena aküwa wü kpara ka-ye tete

Matayo 24:23-28, 37-41

²⁰ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, síkpí te Me ena aküwa wü kpara ka-ye tete, ah ena adi elaye?" Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Kaje te Me ngbü eküwa wü kpara tete, ah de e te wü kpara tí awu de jia wü nda-wü de. ²¹ Te di bala, wüh tí amala, gü ba, 'Ceka la! *Küküwa la ladü sene, anga ah ladü to kpala,' ne kpah de. Kükürü de, angü küküwa ka Me la ladü emagama kpara."

²² Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te gara, sidi nga ra, yi ena ao jia yi teka awu síkpi ka-ra, *Ye Kpara ka Kpí, te ma ena adu akoro tete füh kotö ne, amba yi tí awu síkpi engu la nda-yi de. ²³ Wü gara kpara ena amala fü yi, gü ba, 'Yi ceka la, ma koro eyi ngbü to kpala!' Amba ah ka-ye de wu! Yi mere e ale ngü ka-ewü la nda-yi de. ²⁴ Angü dudu ka-ra, Ye kpara ka kpí, wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne ena aci awu ngü la te nga wü 'buru. Angü ah ena adi baka ülele ka mügbara, te ngbü eü kpa tikpi, da elofu sü ne. Dudu ka-ra ena adi bala, ah tí awo te-ye de! ²⁵ Amba te enga gina, ma ena azü mere cinga feke, angü wü kpara de füh kotö ne le ngü ka-ra nda-wü de!

²⁶⁻²⁷ Gbü síkpi ka-ra, te ma ena adu akoro tete, ngü ta te mere te-ye gbü re ka *Nüwa, ena adu kpah amere te-ye. Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzönzö wü fi ka-wü, da eza te-wü, wüh tí afi ngü ka Me nda-wü

kpah de. Ma ena adu akoro agüka ewü gbü ngü ka-ewü la, kpah ba e ta te mere agö güka wü kpara gbü sikipi, te Nüwa li tete agbü *zabu, fü mere ngu la amörö ewü 'buru ne.

²⁸ Ngü ka dudu ka-ra, ah ena adi kpah ba ngü, ta te mere te-ye agbü *Sodomo, gbü re te Loto ngbü ta tete de kpala. Ängü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzönzö wü fi ka-wü. Wüh ena angbü da ese wü e ka-wü, wü gara ena angbü esö wü yi ka-wü, da eji wü kambü. Wüh ti afi nga ngü ka Me kpah de. ²⁹ Te di bala, ma ena adu akoro agüka ewü, kpah ba e ta te Me tima siti wa agbü kpi baka agö, fü ah akoro güka wü kpara ka Sodomo, gbü sikipi te wü *malayika ka Me za wü Loto, kpe di gbü Sodomo asidi ne. Fü wa la amörö wü kpara ka Sodomo 'buru. ³⁰ Dela ngü te ena amere te-ye, gbü sikipi ka-ra, Ye Kpara ka Kpi, te ma ena adu akoro asere te-ra tete füh kotö ne.

³¹ Kpah bala, gbü sikipi engu la, mene kpara te ena adi kpa enzö kambü, engu mere e akö kötö, adu ari kpa esambü, teka akö wü e ka-ye, tine de. Kpah bala, mene kpara te ena adi agbü yi, ah mere e adu kpa eköti, aza wü e ka-ye tine de. ³² Yi fi la ngü te mere wara Loto.* Ängü engu du ceka kpi kpa sidi, afi nga wü e ka-ye. Fü ah ayia afere te-ye ciki sela, akoro ba mere teme, bubu ba ngütü avuturu la. ³³ Mene kpara te le aküwa te-ye de tete-ye, ah ti aküwa nda de. Amba mene kpara te ena ace te-ye akpi teka ngü ka-ra, Me ena aküwa engu me-ye.

³⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gbü biti te ma ena adu akoro tete, te wü kpara 'basu ngbü era füh ka'da biringbö la, ma ena aküwa mene kpara te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace mene kpara te le ngü ka-ra de ne. ³⁵ Te wü würiuse 'basu ngbü eyö zu ka-wü tundu gbü sü biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace kpah mene te le ngü ka-ra de ne. ³⁶ Te wü kpara 'basu ngbü emere tima agbü yi biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace kpah mene te le ngü ka-ra de ne."

³⁷ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ngü la ena amere te-ye neh to siye?" Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Sikipi ka-ra la ti awo te-ye de, angü wü kpara 'buru ena awu ngü la. Ah ena adi baka sü te kö nü di ladü tete, wü nügünü, de wü gara wü lu, ena abiti te-wü 'buru füh kö nü la."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka sikipi te engu ena adu akoro tete na.

18

Dene mani te Yesu mala teka würiuse wökö ake siti miri

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara cingängü de mani fü wü kpara ka-ye, teka asere fü ewü, gü ba, "Wüh mere e ambü de, wüh ngbü fi da eyi-ta Me." ² Fü ah amala fü ewü, gü ba, "Gara miri ta ladü, gbü gara koti biringbö, te ngbü ekolo ngü ka wü kpara te siti kaje, angü ah fi ngü ka Me 'buru 'buru de. Ah ngbü eceka wü kpara gbü jia ye 'buru kpaakpa. ³ Gbü gara sikipi, fü gara kpara amere siti ngü fü gara würiuse wökö gbü koti engu la. Fü würiuse la ayia anü kpaka miri la, teka de engu ye süka ngü ka-ani ake vügü ka-ni la. Miri la le nda de. ⁴ Fü würiuse la angbü ekoro kpaka miri la, gbü wü sikipi 'buru, teka ngü ka-ye la. Amba miri la le akolo ngü ka würiuse la nda de. Fütanga mere bi sikipi, fü miri la

* **17:32** 17:32 Mü ena amaka ngü teka wara Loto gbü Gina Ngü 19:26.

akpo da efi ngü emaguma ye, gü ba, 'Ni ena amere baye? Fanü fanü, ni kpe cürü Me de, ni ngbü kpah eceka wü kpara gbü jia ni 'buru kükürü. ⁵ Amba ngü ka würüse wökö, te ngbü ekoro gbuuu embü ni ne, ah le de ni kolo ngü kaka la mbi. Angü ah ena angbü ekoro fi bü da embü nzö ni sene, gbü wü sikipi 'buru.' "

⁶ Fü Miri Yesu adu amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi fi la nga mene ngü, de te siti miri la mala ne. Ah du le ta-ngü te würüse wökö la eyi, angü ah mbü engu eyi fa sü. ⁷ Yi efi, gü ba, Me ti ale ta-ngü te wü kpara ka-ye neh de? Te wüh ngbü fi bü da eku gba fefe ra de biti la, Me ena ale ta-ngü te ewü ale. ⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, Me ti ayiri, teka ale ta-ngü te wü kpara ka-ye de. Amba gbü sikipi te ma ena adu akoro tete füh kotö ne, ma ena amaka bi wü kpara, te ewü di eyi 'buru nzo gbü ngü ka Me fanü?"

Dene mani te Yesu mala, teka züka kpara ake siti kpara

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara mani, teka ngü ka wü kpara, de te ewü ngbü efi emaguma wü, gü ba, ani ka-ani de züka wü kpara gbü jia Me me-ani. Tekä ngü la, fü ewü angbü efala wü bu wü afala. ¹⁰ Fü Yesu amala ngü, gü ba, "Wü kpara 'basu yia ta nü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka aku gba fü Me. Gara ta de *Farusi, gara de kpara te ngbü ero *jiase ka wü miri. ¹¹ Te Farusi la koro tete etambasü la, fü ah arü tikpi, gbü jia wü kpara 'buru, aku nda-ye gba fü Me, gü ba, 'Wayi bala Me, ni gbo nga ye, angü ni de züka kpara gbü jia ye. Ni mere *siti ngü baka gara wü kpara ne de. Angü wü gara ewü de mürü zi, wü gara ewü de mürü wu, wü gara ewü de mürü waza, wü gara ewü ngbü efiti wü bu wü teka ngü ka gümü e, baka kpara te ngbü ero jiase ne. ¹² Amba nda-ni, ni ngbü emere 'buru wü ngü, te reke areke gbü jia ye. Gbü wü sikipi lorozi, ni ngbü *e'bi te-ni du 'basu. Ni ngbü kpah eto wü tari wü e ka-ni 'buru fü ye. Fanü fanü, ni de züka kpara!"

¹³ Amba kpara te ngbü ero jiase ne, mü nü rü nda-mü mba edere sü kpala. Mü lé ae jia mü tikpi kpah de, teka cinga emaguma mü. Fü mü ayia anda'ba te-mü fü Me, gü ba, 'Akoo Me, ye ceka la cinga ni, de ye boro *siti ngü ka-ni, angü ni ka-ni de siti kpara.' "

¹⁴ Fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, esüka wü kpara de 'basu ne, e-reke gbü jia Me neh ngü ka da? Ma emala fü yi dene zu ngü, ngü ka kpara te ro jiase reke me-ye. Te di bala, mene kpara te ngbü eo ngü ka-ye memere, Me ti ale ngü kaka de. Amba mene kpara, te ngbü enda'ba te-ye fü Me, teka wü siti ngü ka-ye la, Me ena ao engu ba mere kpara me-ye."

Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji Matayo 19:13-15; Marako 10:13-16

¹⁵ Fütanga ngü la, fü gara wü kpara ayia akoro de wü jürü jaji ka-wü kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁶ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah ayia ai wü jürü jaji la kpaka ye. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, "Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de. Mene wü kpara te maguma ewü di baka nda wü jaji de bala ne, wüh ena aküwa gbü sü ka Me agbü kpi me-wü. ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mü le ara fü Me, ah

le de mü fü maguma mü ba nda wü jürü jaji. Angü te maguma mü ngbü ba nda wü jaji de la, mü ti ari gbü sü ka Me agbü kpi kphah de.”

Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji.

*Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara de mere bi e esaka wü
Matayo 19:16-30; Marako 10:17-31*

¹⁸ Fütanga ngü la, fü gara mere kpara ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, “Züka mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me, fi mere badi?” ¹⁹ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Mü i ra züka kpara neh teka ne? Züka kpara füh kotö ne nda ma, 'duwa Me kpi kpi ye. Mü wu bala de? ²⁰ Te mü le aküwa la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me 'buru mbi mbi mbi. Mü wu Riri la de? Riri la gü ba, 'Mü mere e amere waza de. Mü mere e amöro kpara de. Mü mere e azi e de. Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de. Mü je riri ka wö mü ake ni mü.’ ”*

²¹ Fü mere kpara la alügü ngü, agü ba, “Ni kpo da emere wü ngü la eyi kü gügü, o ni di la jaji, zalü akoro di dene, ni ngbü fi bü emere wü Riri la.” ²² Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Ah de züka ngü. Amba du ngü ladü biringbö te mü mere la de. Te di bala, mü du edu, mü cinsi wü e ka-mü 'buru asidi. Fü mü aza jiase engu la, ato fü wü mürü cinga, fü mü adu alala gbü nga ra, teka fü mü adu amaka *küküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpi.” ²³ Te mere kpara la je ngü la bala, fü ah angbü de mere cinga emaguma ye. Fü ah ayia alügü nga ye, edu agba ye, de mere fingangü gbü nzö ye, angü engu ta de mere bi wü e esaka ye fa sü.

²⁴ Fü Yesu aceka nga mere kpara la. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ah kpekepe fü ewü teka afü te-wü, ato maguma wü fü Me! ²⁵ Ah baka ya† te le ari gbü enga gö sögbe ne.‡ Ah ti eyi ari kpala fanü? Ah ti ari nda de. Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kphah bala. Ah ena adi kpekepe fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me.”

²⁶ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la gögömö na bala, fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, “Te ngü la tine bala la, biri kpara ladü te ena aküwa?” ²⁷ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa te Me ena aküwa mü me-ye, angü ngü te ena afa Me nda ma.”

²⁸ Petero, fü mü arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyü, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te di bala ne, ngü ka-ani ena adi baye?” ²⁹⁻³⁰ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü amaka. Ngü te ma emala fü yi dene, ah de kpeke ngü. Te mü ce wü e ka-mü teka ngü ka-ra, teka amala ngari Me fü wü kpara la, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce ne ka. Anga mü ce neh ene. Te ah de gba mü, wara mü, wü di enga ni mü, wö mü ake ni mü, anga wü di mü, te mü ce ewü teka ngü ka-ra la, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü füh kotö ne, da wü e te mü ce la. Kphah bala, Me ena aküwa mü gbü sü ka-ye agbü kpi fi mere badi.”

* **18:20** 18:20 Mü ena amaka wü riri ka Me la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12-16.

† **18:25** 18:25 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele.

‡ **18:25** 18:25 Sögbe de libira anga sindani.

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

*Dene ehabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye
Matayo 20:17-19; Marako 10:32-34*

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, gü ba, "Yi wu eyi, gü ba, nih ngbü enü dene agbü Yerüsalema. Te nih ena akoro kpala, wü ngü 'buru, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka ngü ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi ne, wüh ena amere te-wü. ³² Angü wüh ena ato ra esaka wü *ganzi kpara, fü ewü akpo emü ra, da efala ra, da esü ngüsü gbüra ra. ³³ Wüh ena asüma ra de juru, fü ewü amörö ra. Amba Me ena adu azükü ra gbü kpi la gbü *ehabata sikipi." ³⁴ Amba ngü de te Yesu mala la, wü kpara kaka je sisi na nda-wü de. Angü si-ngü la wo te-ye fü ewü awo, ah ri gbü nzö ewü kpah de.

*Dene ngü te Yesu küwa kpara te jijia ni ani
Matayo 20:29-34; Marako 10:46-52*

³⁵ Baka te wü Yesu ngbü la fi bü enü te kaje ka Yerüsalema ne, fü ewü anü akoro ghamari ede Yeriko. Fü ewü amaka gara komoko, te jijia na ni ani, te ngbü edere kaje, da eyo e te wü kpara. ³⁶ Fü komoko la aje giri mere bi wü kpara, te ewü ngbü enye sü ne. Fü ah ayi-ta ngü teka ngü la, gü ba, "Wü di enga ni ni, e-ngbü emere te-ye ne ngü ne?" ³⁷ Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Ah de Yesu, § te ngbü enye sü me-ye." ³⁸ Te komoko la je ngü la bala, fü ah akpo eba rere kpa tikpi, da ei Yesu, gü ba, "Yesu! Kundu ye *Davidi! Ni wu eyi, gü ba, ye koro teka aküwa ani! Ye ceka la bü cinga te ni ne baaa!" ³⁹ Fü wü kpara, ta te ewü ti engakara nü ne, ayia amala ngü fefe kpekpeke, gü ba, "Ye nga anga!" Amba komoko la, mü le aje ngü ka-ewü la nda-mü de. Fü mü angbü fi bü da eba rere te iri Yesu kpa tikpi, gü ba, "Yesu! Kundu ye Davidi! Ye ceka la bü cinga te ni ne baaa!"

⁴⁰ Te Yesu je ngü la, fü ah ace te-ye, arü, agü ba, "Wü koro de engu akine!" Fü ewü aza komoko la, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu ayi-tata, gü ba, ⁴¹ "De-ye deyü, ye le de ni mere fü ye ne ngü ne?" Fü komoko la alügü ngü fefe, gü ba, "Akoo, mere kpara, ma le de mü ü jia ra, teka fü ra adi kpah eceka kpi!" ⁴² Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Wayi, ceka la, mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fü Me!" ⁴³ Yesu bü te emala ngü la bala, 'duwa fü jia komoko la aü te-ye, raaa! Fü engu ayia kürrrü, akpo efa nga wü Yesu, da egbo nga iri Me. Te mere bi wü kpara la wü ngü la bala, fü ewü angbü 'buru de tadu, kpah da egbo nga iri Me teka ngü la.

19

Dene ngü ka Yesu ake Zakayü

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia anü ari kpuru gbü Yeriko. ² Gara komoko ta ladü kpala, de iri ye Zakayü. Ah de mere kpara, te ngbü eceka kpi fütanga wü kpara, te ewü ngbü ero *jiase fü miri ka wü Rüma. Zakayü ta de mere bi wü e esaka ye. ³ Te wü Yesu ngbü enye sü tete, fü Zakayü angbü ta egiri kaje de ni wu Yesu. Amba teka mere bi wü kpara, te ewü ngbü enü gbü nga Yesu ne, dada te engu ena awu Yesu nda ma, angü ah ka-ye de piti kpara. ⁴ Te Zakayü wu bala, fü ah ayia akpe anü kpa engagira nü, ali agbü rü* kpa tikpi, teka fü ni awu Yesu mbi mbi mbi. Angü wü Yesu ena akoro, aguru sü kpuru te kaje engu la.

§ 18:37 18:37 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. * 19:4 19:4 İri rü la de sikamü.

⁵ Te wü Yesu nü koro mbi esa rü la, fü ah ayia ae jia ye kpa tikpi, aceka Zakayü, adu amala ngü fefe, gü ba, “Zakayü, ye kö ekö kere kötö akine. Angü enatikine, ni ena anü ara agba ye.” ⁶ Te Zakayü je ngü la bala, fü ah ayia akö kere kötö, ale ngü la de mere tadu. Fü ah ayia aza wü Yesu, anü de ewü kpa gba ye.

⁷ Te mere bi wü kpara wu ngü la bala, fü ewü ayia akpo da emala ngü gbü ngingiri ngü, gü ba, “Ayï, wü ceka la! Komoko ne yia enü ara dene kpa gba siti kpara de bala?”

⁸ Te wü Yesu nü koro kpa gba Zakayü, fü Zakayü ayia arü amala ngü fü Miri Yesu, gü ba, “Mere kpara, ni ena aye süka wü e ka-ni, aza gara, ato fü wü mürü cinga. Kpah bala, te ni za ta wü e ka gara kpara eyi de mani la, ni ena adu alügü nana fefe du bala.” ⁹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fefe, gü ba, “Enatikine, ma koro eyi gba yi sene, teka aküwa yi, angü yi to maguma yi eyi fü Me kpah baka kundu yi, *Abarayama. ¹⁰ Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpï, Me tima ra füh kotö ne, teka agiri wü kpara, te ewü dürü te kaje ka Me de bala, teka aküwa ewü.”

Dene ngü mani te Yesu mala teka wü kpara ka tima nzükpa

¹¹ Fütanga ngü la, te wü Yesu nü koro ghamari ede Yerüsalema, fü ah amala kpah gara mani fü wü kpara, te ewü ngbü eje ngü gögömö na ne, angü wüh ngbü ta efi nda-wü, gü ba, Me ena akoro angbü gbü nzö ani titine. ¹² Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Gara ye miri ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Baka te wö ye na kpi, fü ah areke te-ye, teka anü agbü gara sü nengete, agba mere mürü tö la, teka fü ewü ato wazi fü ni, ao ni miri, da wö ni. ¹³ Fü engu ayia ai wü kpara ka tima ka-ye nzükpa kpaka ye, ato jiasé fü ewü biri biri 'buru, amala fü ewü, gü ba, 'Wü za e la, wü mere tima di, teka amaka gara fefeh. Wü mere bala, zalü gbü sikipi te ni ena adu akoro tete.’

¹⁴ Amba gara wü kpara gbü tö ka-ewü la le ngü kaka nda-wü de. Fü ewü atima gara wü kpara kpaka mere miri, mürü tö la, teka asiti ngü la, gü ba, ‘Ani le fü komoko la angbü miri gbü nzö ani de!’ ¹⁵ Amba mere miri la le ngü ka-ewü la nda de. Fü ah adu ao ye miri la, miri da wö ye.

Fü mere kpara la ayia adu agba wü. Fü ah ai wü kpara ka tima ka-ye, ta te engu to jiasé fü ewü ne, teka awu nga tima, de te wüh mere de jiasé la. ¹⁶ Fü gina kpara ka tima kaka ayia arü, amala ngü fefe, gü ba, ‘Mere kpara, jiasé ta te ye to fü ni ne, ni maka gara eyi fefeh nzükpa dene.’ ¹⁷ Fü mere kpara kaka amala ngü fefe, gü ba, ‘Wayi, ye de kpeke kpara! Angü enga tima 'dongoni, ta te ni to fü ye ne, ye mere eyi mbi. Te ah bala, ni ena ao ye mere kpara adi eceka kpi fütanga wü köti nzükpa.’

¹⁸ Fü e'ba'basu kpara ka tima akoro, asere nda-ye ngü, gü ba, ‘Mere kpara, nda-ni kpah bala. Jiasé ta te ye to fü ni ne, ni maka gara eyi fefeh 'buruve.’ ¹⁹ Fü mere kpara la amala fefe, gü ba, ‘Wayi, nda-ye, ni ena ao ye mere kpara, adi eceka kpi fütanga wü köti 'buruve.’

²⁰⁻²¹ Fü gara ayia kpah akoro, amala ngü, gü ba, ‘Mere kpara, ye ceka la, jiasé ka-ye ta te ye to fü ni ne, ah dene. Ni kpe cürü, angü ni wu kpo, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ru e de la, ye ka-ye fi bü emaka e. Tekan ngü la, fü ni aza jiasé ka-ye la, agaga de kala bongo, awo awo. Ah dene.’ ²²⁻²³ Fü mere kpara la amala ngü fefe, gü ba, ‘Ye de siti kpara! Te ye wu ta kpo, gü ba, ni de kpeke kpara, te ni ngbü emaka wü e gbü wazi ka-ni la, ye du za ta jiasé ka-ni la, ao kpaka wü kpara, te ewü ngbü eceka kpi fütanga jiasé ka wü kpara, de neh baye? De bane, baka te ni du koro dene, ni ena

amaka ta jiasse ka-ni la, de gara na fūh ye. Te ah bala, ni ena akolo ngü ka-ye, te nga ngü ka-ye te ye mere la.'

²⁴ Fū mere kpara la adu amala ngü fū wü komoko ka-ye, te ewü ngbü de kpala ne, gü ba, 'Wü za jiasse de esasaka la, wü to fū mene kpara te maka nda-ye nzükpa ne.'²⁵ Fū ewü alügü ngü fefe, gü ba, 'Apa, mere kpara! Nda-ka jiasse kphah ladü nzükpa ne, wüh ena adu kphah ato gara fefe na?'²⁶ Fū mere kpara la adu amala ngü fū ewü, gü ba, 'Ni emala fū wü dene zu ngü. Mene kpara te mere tima kpekpeke, fū ah amaka mere bi e, wüh ena aza kphah gara wü e, ato fefe. Amba mene kpara te mere tima mbi mbi de, mba enga e te di esasaka ne, wüh ena aza asidi.'²⁷ Amba teka ngü ka wü vügü ka-ni, te ewü le de ni ngbü miri gbü nzö ani de ne, wü nü, wü zoro ewü, wü koro de ewü engagira ni sene, de wü mörö ewü gbü jia ni asidi.' "

Dela mani ta te Yesu mala teka wü kpara ka tima nzükpa la.

*Dene ngü ta te Yesu ngbü erī tete agbü Yerūsalema
Matayo 21:1-9; Marako 11:1-10; Yüwane 12:12-15*

²⁸ Fütanga ngü la, fū Yesu ayia atī engagira nü, ale kaje tīne, enü anü agbü Yerūsalema, de wü kpara ka-ye gbü nga ye.²⁹ Te wüh nü koro ghamari ede Yerūsalema, fū ewü ale kaje ka Betefage ake Betaniya, te di esa mere da de irī ye Olive ne. Fū Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü,³⁰ gü ba, "Wü nü enü agbü kötī de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka dongī, te wüh i, o kpala. Enganga na, te wüh lī fefeh na la de. Wü furu dongī la, de wü za koro di fū ni akine."³¹ Amba te gara kpara yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru enga nü la teka ne la,' de wü lügü ngü fefe, gü ba, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye.' "

³² Fū wü kpara de te Yesu tima ewü ne, ayia anü amaka wü ngü la kphah 'buru, baka te Yesu mala fū ewü ne.³³ Fū ewü akpo da efuru enga dongī la. Fū wü mürü nü la akoro, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te wü ngbü efuru enga dongī ne?"³⁴ Wü *kpara ka Yesu la gü ba, "Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye."

³⁵ Fū ewü afuru enga dongī la, aza, adu di kpaka Yesu. Fū ewü aza bongo ka-wü, agbala, agü fūh gü enga dongī la, ae Yesu, ao fefeh na. Fū ewü ale kaje, angbü enü agbü Yerūsalema.³⁶ Fū mere bi wü kpara ayia akoro angbü egbo nga irī Yesu. Fū gara ewü angbü egbala wü bongo ka-wü kötō te kaje, teka fū Yesu angbü enü fefeh na.³⁷ Te wü Yesu koro tete ghamari ede Yerūsalema, gbü sū te wüh kpo da ebiki tete kpa esa gö, fū mere bi wü kpara ka Yesu, te wüh ngbü enü de ewü ne, aci 'buru, angbü de mere tadu. Fū ewü akpo da emī koko, da eba rere, egbo nga irī Me de mere ri wü kpa tikpi, teka wü mere kpeke ngü ka Yesu, te ewü ngbü wu ne.³⁸ Fū ewü angbü ebī ci, gü ba, "Gbo nga e ngbü te irī Me!

Me to wazi fū mü, angü ah tima mü fū a me-ye.

Mü de mere miri te ena aküwa a!

Gbo nga e ngbü te irī Me agbü kpi!"

³⁹ Te wü gara *Farusi, de esüka mere bi wü kpara la, je ngü la bala, fū ewü amala ngü fū Yesu, gü ba, "Mere kpara deyī, ye mala ngü fū wü kpara ka-ye la, de wüh nga anga."⁴⁰ Yesu gü ba, "Wüh ena anga teka ne? Ma emala fū yi dene zu ngü, angü Me le me-ye de wüh gbo nga irī ra bala. Te wü kpara la ena ace da egbo nga irī ra la, ngü la ena asiti te Me, fū ah adu ato wazi fū wü da, de wüh gbo nga irī ra tīne me-wü!"

41 Te wü Yesu nü koro tîne cu gbamari ede Yerüsalema kpala, fû Yesu ayia ae jia ye, aceka kpî, awu Yerüsalema. Fû ah akpo da eku gba de ngura, teka siti ngü te ena amere te-ye te gara kpala ne. 42 Fû ah amala ngü, gü ba, "Ööö! De-yi, wü kpara ka Yerüsalema, yi ceka la mere cînga, te ena amaka yi te gara! Te yi ena ale ta ngü ka-ra, te Me tima ra teka aküwa yi ne eyi la, de bane, yi ena aküwa ta fanü. Amba tîtine, yi le nda-yi de, angü ngü la wo te-ye ka-ye awo gbü jia yi. 43 Te di bala, te gara, wü vügü ka-yi ena akoro de wazi, afü kere 'baranga ka-yi gbaa, ani nga yi. 44 Wüh ena amörö yi de wü jaji ka-yi, anza 'buru asidi. Fû ewü amümürü wü mere kambü ka-yi 'buru akötö. Da biringbö, te ewü ena ace ao füh kiri ye, kpo ma! Kükürü de, angü kpara te Me tima teka aküwa yi ne, yi le engu nda-yi de!"

Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me

Matayo 21:12-13; Marako 11:15-18

45 Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fû engu anü sü 'duwa, ari kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fû engu amaka mere bi wü kpara, te ewü ngbü ecinzi wü e ka-wü kpala. Fû ah ayia akpo 'duwa eliki ewü, 46 gü ba, "Me mala teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü ka-ni, ah de sü te wü kpara ena angbü egbo nga iri ni gbügbü.'† Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi fû tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!"

47 Fütanga ngü la, fû Yesu akpo angbü erî wü kpara gbü wü sîkpî 'buru etambasü Kambü ka Me. Wü angbe cögbörö *kovo de wü *mürü riri ngbü ta egiri kaje teka amörö engu. 48 Amba wüh maka kaje te ewü ena azoro engu tete ne nda-wü de, angü cürü ngbü emere ewü, teka ngü ka mere bi wü kpara, te ewü ngbü 'buru eje ngü gömö Yesu de mere tadu te wü ne.

20

Dene ngü te wü angbe cögbörö kpara ka Yisaraye

yi-ta Yesu di

Matayo 21:23-27; Marako 11:27-33

1 Gbü gara sîkpî, o Yesu ngbü erî wü kpara de ngari Me etambasü *Mere Kambü ka Me, fû wü mere *kovo ka-ewü, wü *mürü gele, de wü *mürü riri ayia akoro kpakaka na, 2 ayi-tata, gü ba, "De-ye deyî, ye ngbü emere wü ngü de bala ne, neh gbü wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" 3 Fû Yesu amala ngü fû ewü, gü ba, "Ni ele kpah ayi-ta wü de ngü biringbö, de wü lügü fû ni. 4 Yitangü ka-ni la teka *Yüwane Mürü Babatiza. E-tima engu teka ato babatiza fû wü kpara neh da? Ah de Me de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?"

5 Fû ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba. "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Anga te ani mala, gü ba, 'Me to wazi fû Yüwane me-ye' la, Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, gü ba, 'Te ah bala la, ani le ngü kaka de, neh teka ne?' 6 Amba te ani mala, gü ba, 'Yüwane ngbü emere ngü la de tete-ye,' la, ah kpah esiti, angü maguma bi wü kpara ne 'buru ena asiti eküte ani, fû ewü asötö ani, amörö de teme, angü wüh le ngü ka Yüwane fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me."

† 19:46 19:46 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yísaya 56:7.

⁷ Te di bala, fū wū angbe cōgbörö kpara la alügü ngü fū Yesu, gü ba, “Ani wu kpara te to wazi fū Yüwane ne, nda-ani de.” ⁸ Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba, “Wayi, ah mbi! Te ah bala la, ni tī amala nga kpara te to wazi fū ni ne kpah de.”

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpī fütanga rirü
Matayo 21:33-46; Marako 12:1-12

⁹ Fütanga ngü la, fū Yesu akpo da emala ngü fū wü kpara gbü mani, gü ba, “Gara komoko ta ladü te ru mere bi wü rü *vinü ka-ye. Fū ah adu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpī fütanga yī ka-ni la mbi mbi mbi. Fütanga ngü la, fū ah ayia ka-ye, anü kpa gbü gara sü nengete, teka mere bi wü re. ¹⁰ Te kpīrī ka makolo rī-rü la koro tete, fū komoko la ayia atima biri gara labi ka-ye, kpaka wü kpara ka tima la, teka aza rī-rü fū ye. Fū wü kpara ka tima la azoro labi la, amī engu, alügü kpaka mere kpara de kpa ye kükürü. ¹¹ Fū mürü rirü la ayia atima kpah gara labi ka-ye kpaka ewü. Fū ewü azoro kpah engu, amī, asosoko engu, amemere lalara, alügü engu de kpa ye kpah kükürü. ¹² Fū mürü rirü la adu atima kpah ebabata labi ka-ye. Nda-ka la, wüh du mere engu kpah bala. Wüh siya ka eküküte, aza engu, asö kpa etanü. Fū labi la akpe adu de kpa ye kpah kükürü. ¹³ Fütanga ngü la, fū mürü rirü la adu afi ngü, gü ba, ‘Titine ni ena amere baye? Te ah bala, ni ena atima tine cu ye ni, de te ni le engu fa sü ne. Angü wüh ena akpe cücürü na, fū ewü aje ngü kaka.’ Fū ah ayia atima ye ye la kpaka ewü. ¹⁴ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü eko, fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, ‘Ceka la! Ye mürü rirü la te eko! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fū yī ka-ewü ne angbü te gara fū ani.’ ¹⁵ Fū ewü ayia azoro ye mürü rirü la, anü di agbü gü, amiki engu kpö kpö! amörö ka.”

Fū Yesu adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, “Gbü fīngangü ka-yi, mürü rirü la ena amere de wü siti kpara la neh baye? ¹⁶ Ah ena ayia akoro kpaka ewü de mere wazi, amömörö ewü ‘buru, adu aza wü gara kpara, ao ewü teka aceka kpī fütanga wü rirü ka-ye la.” Te wü angbe cōgbörö kpara la je ngü la bala, fū ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü amala ngü, gü ba, “Ngü la tī amere te-ye bala de!”

¹⁷ Fū Yesu afü te-ye, aceka ewü, amala ngü fū ewü, agü ba, “Ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü la, gü neh fe? Ah gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fū ewü amaka gara rü, te ewü le nda-wü de. Fū ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü ‘buru eküküte.’” ¹⁸ Kpara te ena atī füh rü la, ah ena akukuru akukuru, coro coro! Kpah bala, te rü la tī füh kpara la, rü la ena akpa'da engu akpa'da.”

¹⁹ Te wü angbe cōgbörö wü kpara, wü mürü gele, de wü *mürü rirü, je ngü la bala, fū maguma ewü ayia anzu, angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu mala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Te di bala, wüh le ta de ani zoro Yesu gbü lö-ra la, amba dada ma, teka mere bi wü kpara la, angü wüh le ngü ka Yesu fa sü.

* 20:17 20:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22.

*Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü
Matayo 22:15-22; Marako 12:13-17*

²⁰ Fütanga ngü la, fü wü angbe cögbörö wü kpara la akpo angbü afete komö Yesu afete, anga ah ena amala siti ngü ya. Kpah bala, fü ewü ayia atima wü gara kpara kpaka Yesu gbü mani, teka agiri kaje, afti Yesu de engu mala siti ngü eküte miri ka wü *Rüma, teka de ani zoro engu tete, anü di engagira miri la. Amba wü kpara la mere mani, fü te-wü baka züka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu eyi fanü. ²¹ Te di bala, fü wü mürü mani la akoro amaka Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, “Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala za ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü wü kpara nda-ye 'buru 'dö de, ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. ²² Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atü fü ani ase ngürü ani fü *Kayisara, miri ka wü Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?”

²³ Amba Yesu, mü wu mani ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fü mü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, ²⁴ “Wü za la biri jase sela, wü sere fü ani.” Fü ewü aza gara jase biringbö, ato fefe. Fü ah aceka jase la, agü ba dene, “Kuru kpara bete iri kpara, de te wüh ba eküte jase ne, neh nda da?” Fü ewü alügü ngü, gü ba, “Ah de nda miri Kayisara.” ²⁵ Yesu gü ba, “Ah mbi! Te ah bala la, yi lügü e ka miri fü miri. Te ah de nda Me la, de yi lügü kpah fü Me.”

²⁶ Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, teka mase ngürü. Angü gara siti ngü gbügbü, te ewü ena azoro engu di, ah nda ma. Fü komö ewü agu 'buru agu gbü ngü la.

*Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka züzükü gbü kpi
Matayo 22:23-33; Marako 12:18-27*

²⁷ Wü gara kpara ta ladü esüka wü di enga *Yisaraye, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü *Saduke. Wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi mere badi. Ah du azükü gbü kpi tine de. Te di bala, fü wü gara Saduke la ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, teka aza ngü gögömö na. ²⁸ Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fü ani gbü *Riri ka Me, gü ba, “Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de enga ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iri na ena adürü† ²⁹ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fü gigna aza würüse, fü ah akpi ka-ye ace würüse la, o wüh bi ye ake di la de. ³⁰ Fü e'ba'basu ayia aza wökö gbü nga enga ni ye la. Fü ah ayia kpah akpi, o wüh bi ye la de. ³¹ Fü eabata adu kpah aza. Fü ah ayia kpah akpi, ace würüse la fi kükürü. Ngü la ngbü mere te-ye bala fü ewü lorozi 'buru, te ewü ngbü za würüse la. Fü ewü akpi 'buru ace würüse la bü bala, wüh bi ye tete nda-wü de. ³² Fü würüse la adu akpi nda-ye tine sidi nga ewü 'buru. ³³ Te di bala, te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü wü kpara de lorozi la 'buru, za ta würüse la eyi wara wü tete!”

³⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü kpara füh kotö sene eza te-wü me-wü. ³⁵ Amba mene wü kpara, te Me le eyi azükü ewü gbü kpi ne, te wüh koro eyi agbü sü ka Me agbü kpi kpala la, wüh za te-wü nda-wü

† 20:28 20:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

tine de. ³⁶ Wüh ti akpi tine kpah de, wüh ena angbü ka-wü tine baka wü *malayika ka Me. Wüh ena adi tine wü di Me, angü wüh zükü gbü kpi eyi.

³⁷ Amba, wüh ba teka ngü ka züzükü gbü kpi gbü *Ngari Me, gü neh fe? Gbü ra ta te Me gü tamu ye tete fü *Müse ne,‡ Me gü ba dene, 'De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.' ³⁸ Amba gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi eyi gügü. Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, 'Wüh de wü vüngüte ka-ni?' Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü agbü sü ka Me fi mere badi."

³⁹ Fü wü gara *mürü riri, te wüh ngbü ei ewü *Farusi ne, angbü kpala, eje ngü te Yesu ngbü elügü fü wü Saduke la. Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, "Wayi, mere kpapa, ye mala eyi zu ngü!" Angü ngü te Yesu mala la ti kpini de ngü, te wü Farusi la ngbü ele. Amba wü Saduke la le ngü la bala nda-wü de. ⁴⁰ Fütanga ngü la, gara kpapa te du le aga yiki ake Yesu nda tine ma.

*Dene ngü ta te Yesu mala, teka Miri te Me ena atima füh kotö ne
Matayo 21:41-45; Marako 12:35-37*

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpapa, gü ba, "Wü *mürü riri mala teka *Kurisito, Miri te Me ena atima füh kotö ne, teka aküwa wü kpapa, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Kurisito ena adi de kundü ye Mere Miri *Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi.' Ah bala de? Amba Miri la ena adi baka Davidi fanü? ⁴² Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye gbü *Ngari Me, gü ba dene,

'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,
"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene.

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpapa 'buru!

⁴³ Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" '§

⁴⁴ Dela ngü ta te Davidi ba teka Miri la, gü ba, engu de Miri ka-ni. Te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi afa."

Dela ngü ta te Yesu mala teka Mere Miri te Me ena atima teka aküwa wü kpapa.

*Dene ngü ta te Yesu mala teka wü mürü riri
Matayo 23:1-4; Marako 12:38-40*

⁴⁵ Fütanga ngü la, o mere bi wü kpapa ngbü eje ngü gömö Yesu tete, fü ah afü te-ye amala ngü fü wü kpapa ka-ye, gü ba, ⁴⁶ "Yi ceka te-yi mbi teka ngü ka wü *mürü riri. Yi mere e angbü baka ewü de. Angü wüh le de wü kpapa 'buru ngbü ecu ngü ani. Te di bala, fü ewü angbü eto wü ngboro bongo eküte wü, endondoro di esüka wü kpapa. Wüh ngbü ele de wü kpapa 'buru ngbü egü mandü fü ani baka wü mere kpapa. Te wüh koro kpa *esambü ka biti-te la, wüh ele adi engbü füh züka da-ngbüngbü kpa engagira nü. Gbü wü sü ka karama, wüh ngbü emere kpah bala. Wüh ele ka-wü bü adi engbü gbü wü sü ka wü cögbörö kpapa. ⁴⁷ Wüh le de wü kpapa 'buru wu ani baka züka wü kpapa ka Me. Amba de, wüh ngbü ezi wü e ka wü würise wökö de mani, ece ewü gbü cinga. Wüh ngbü kpah

‡ **20:37** 20:37 Me gü tamu ye fü Müse gbü gara rü, te ngbü eci aci baka wa. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 3:6, 15. § **20:43** 20:43 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

eyi-ta Me teka mere bi lö-ra, teka fü wü kpara acu ngü ani, adi eceka ani ba kpeke wü kpara. Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te wü mürü riri la te gara, afa sü!”

Dela ngü ta te Yesu mala, teka wü mürü riri la.

21

Dene ngü ka takpa ka würüse wökö *Marako 12:41-44*

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü kötö ede kuwu, te wü kpara ngbü eto takpa fü Me gbügbü na. Fü ah angbü eceka kpì, awu wü kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü, te ewü ngbü ekoro egü takpa ka-wü gbü kuwu la. ² Fü ah adu awu gara würüse wökö biringbö, te di ka-ye mürü cinga. Fü würüse la ayia akoro agü nda-ye enga jiase ka-ye ngbee 'basu, baka e te wüh ena ase ambata biringbö di. ³ Te Yesu wu bala, fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ma emala fü yi dene zu ngü. Jiase te würüse wökö ne to ne, ah reke gbü jia Me, fa nda wü bu ye ne 'buru. ⁴ Angü wü kpara de mere bi wü e esaka wü ne, e te ewü to fü Me, ngüngü gbü jia ewü ma, angü dudu ladü esaka ewü. Amba würüse ne to nda-ye jiase ka-ye eyi 'buru. Dudu na esasaka, te engu ena ase mba enga zü-e di, nda tîne ma.”

Dela ngü ta te Yesu mala, teka takpa te wüh ngbü eto fü Me.

Dene ngü ta te Yesu mala,

teka ngü te ena amere te-ye te gara *Matayo 24:1-14; Marako 13:1-13*

⁵ Fütanga ngü la, fü gara wü *kpara ka Yesu akpo da emala ngü teka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne, gü ba, “Kambü ne su fa sü! Ceka la, wü angbe cögbörö da te ewü fa di, kpah de wü züka e eküküte, te wü miri to ba takpa fü Me.” Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, ⁶ “Yi ngbü eceka dela bü mere züka Kambü ka Me ne? Te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru kötö. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye sela, ena adi ma.”

⁷ Te wü kpara kaka-na je ngü la bala, fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ngü la ena amere te-ye neh elaye? Anga ngü te ena agü tamu ngü la fü ani mbi mbi mbi, gü ba, siti ngü la koro eyi gbamari, ah de ne ngü ne?”

⁸ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. Angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra. Fü ewü angbü efiti wü kpara, gü ba, ‘Ani de miri te Me tima ani me-ye.’ Wü gara ena amala nda-wü, gü ba, ‘*Adu sikpi koro ka-ye eyi!’ Amba yi mere e aje ngü ka-ewü la de. ⁹⁻¹¹ Angü mere bi wü lara ngü ladü, te ewü ena amere te-wü feke, o adu sikpi la koro la de. Yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü te ena aceka kpì fütanga yi, gbü wü ngü la 'buru. Wü gü ena amere te-wü gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Nguwa wü kpara ena ayia amere gü esüka wü. Kpah bala, gara miri ena amere gü ake kiri ye. Yiki-tö ena amere te-ye kpekpeke, gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpiri tala ena ati gbü nzö wü kpara. Gbü wü gara sü, wü siti keke ena amere wü kpara. Wü gara lara ngü ena amemere te-wü kpa tikpi, te ena ato mere cürü fü wü kpara füh kotö ne. Dela 'buru wü ngü te ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sikpi koro la de.

¹² Amba ah le de yi ceka te-yi mbi, angü gara wü siti ngü ladü te ena amere yi feke. Wüh ena akpo da ekpülü yi, teka ngü ka-ra. Wüh ena azoro gara yi, anü di ato fü wü angbe cögbörö wü kpara, de wü miri. Fü ewü aza yi, agü agbü ku. ¹³ Yi mere e akpe cürü de, angü wü ngü la ena adi fü yi ba züka kaje, teka fü yi amala ngü ka-ra fü wü mere kpara la. ¹⁴ Te di bala, gbü wü ngü la 'buru, fingangü ka-yi mere e asiti, teka ngü de te yi ena amala fü ewü ne, de. ¹⁵ Angü ma ena ato wazi de züka fingangü fü yi me-ra, teka amala mere kpeke ngü fü ewü. Te di bala, wü vügü ka-yi la tü aza ngü gömö yi de.

¹⁶ Yi ceka te-yi 'be, angü wü di enga ni yi, de wü wö yi, de wü ni yi, ena ato yi fü wü vügü cu me-wü. Wü vügü la ena akolo ngü ka-yi, fü ewü amörö wü gara yi teka ngü ka-ra. ¹⁷ Angü wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi akpü, teka ngü ka-ra. ¹⁸⁻¹⁹ Ngü ma, yi rü kpekpeke gbü wü cinga la, angü Me ena aküwa yi agbü sü ka-ye agbü kpü. Biri kpara esüka yi tü adürü de."

*Dene ngü te Yesu mala, teka mere cinga,
te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara
Matayo 24:15-19; Marako 13:14-17*

²⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Te yi wu mere bi wü marajümüya, te ewü koro te gara, fü kere Yerüsalema gbaa la, yi wu awu, gü ba, sikipi ka cinga ka Yerüsalema koro eyi. Angü wüh ena amümürü wü kambü, amömörö wü kpara kpah 'buru. ²¹ Te di bala, te mü ngbü engbü agbü Yerüsalema, anga agbü tö ka *Yudaya la, ah le de mü kpe agbü gü kere, te ngü la koro eyi la! Te ngü la maka mü agbü gü, mü mere e akpe adu agbü mere köti tine de! ²² Angü sikipi engu la, ah ena adi de sikipi, te Me ena ato mere kuru te wü kpara ka Yerüsalema tete, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me.

²³ Ako! Yi ceka la mere cinga, te ena amere wü kpara gbü wü sikipi engu la! De bala ta ne cinga ne! Cinga la, ena afa sü fü mene wü würüse, te ewü di de bu wü, kpah bete mene ewü, te ewü di de vürü wü jaji esaka wü. Angü maguma Me ena anzu eküte wü kpara gbü Yerüsalema sene 'buru, fü ah ato mere kuru te ewü. ²⁴ Wüh ena adodoro wü gara kpara, amörö de maguruma, azoro wü gara kpara, anü di agbü wü gara ganzi sü nengete, ao ewü labi ka-wü. Wü *ganzi kpara la ena adoto Yerüsalema zu adoto esa lö wü, zalü akoro di gbü sikipi, te Me ena afe me-ye."

*Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne
Matayo 24:29-31; Marako 13:24-27*

²⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te sikipi ka-ra, te ma ena adu tete, yia egoro gbamari la, mere bi wü sirimbi ena akpo da emere te-wü. Angü yi ena awu wü sirimbi te ena amere te-wü agbü kpü, wü gara gbü jia fe, wü gara gbü jia ra, wü gara kpah gbü jia wü küfara. Wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru ena alo'boka ka cürü, teka ngü ka mere *yi-ngu, te ena angbü ekada, da eyiki de mere giri ye. ²⁶ Te di bala, wü kpara ena aboto ka cürü, teka ngü te ena amere te-ye, te gara füh kotö ne. Angü wü nga nzö sü 'buru ena asiti, da eyiki te-wü, kpah de wü e agbü kpü mini.

²⁷ Fütanga wü sirimbi la, yi ena adu awu ra, *Ye Kpara ka Kpü, te ma ena adu akoro. Wü kpara 'buru ena aci awu ra kpa gbü kpü, te ma ngbü egoro de mere wazi baka Mere Miri. Fü ewü aci 'buru acu ngü ra. ²⁸ Te di bala, te yi ena awu wü sirimbi la, te ewü ena akpo da emere te-wü la,

yi rü kpekpeke, da eo jia yi teka ra, angü yi ti eyi awu, gü ba, “*Küküwa ka-ani koro eyi ghamari.’ ”

*Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye
Matayo 24:32-35; Marako 13:28-31*

²⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, “Ngü ka dudu ka-ra ena adi baka ngü ka wü rü. ³⁰ Angü te yi wu wü rü, te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ³¹ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga na fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sikipi ka dudu ka-ra eyi ghamari.

³² Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³³ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpi, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah ti anza nda de.”

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih ceka te-nih mbi

³⁴⁻³⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi ceka te-yi 'be. Yi mere e ao to yi teka wü ngü ka tadu ka kotö ne, de. Yi mere e ao to yi teka ngü ka fi, anga fingangü teka wü e ka-yi, kpah de. Ah le de yi ngbü nzo, angü sikipi ka dudu ka-ra, yi ti awu de. Ah ena agüka yi gbü iri-to, baka te nü ngbü eba gbü ku. Angü sikipi ka dudu ka-ra ena atata wü kpara füh kotö ne kpah 'buru atata bala. ³⁶ Amba nda-yi, yi reke te-yi areke, yi ngbü nzo, da eci sü, kpah da eyi-ta Me gbü wü sikipi 'buru, teka fü yi amaka wazi, aküwa gbü wü siti ngü la 'buru. Te di bala, sikipi la ti agüka yi, ato cürü fü yi de. Angü yi ena arü engagira ra, *Ye Kpara ka Kpi, de mere tadu emagama yi.”

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka wü ngü te ewü ena amere te-wü te gara, kpah teka sikipi ka dudu ka-ye.

³⁷⁻³⁸ Gbü wü sikipi 'buru, fü Yesu angbü ta eri wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü wü kpara angbü ekoro kpakaka bü gügü kpurutokokpi, teka adi eje ngari Me gögömö na. Amba ah te ekoro etamurago la, fü engu angbü enü era ka-ye kpa füh da, de iri ye Olive ne.

22

*Dene ngü te Yuda Keriyota to Yesu di fü wü vügü
Matayo 26:1-5, 14-16; Marako 14:1-2, 10-11*

¹ Ngü ne mere te-ye ta gbü mere sikipi ka wü Yisarayeles, te wüh ei, gü ba, *Pasika. * Te sikipi ka Pasika la koro tete ghamari, ² fü wü angbe cögbörö kpara ka wü *Yisarayeles, wü mürü gele, de wü *mürü riri angbü nda-wü da egiri kaje, te ani ena azoro Yesu tete gbü zi, amörö. Amba dada ma, teka ngü ka mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu fa sü ne, angü wüh ena aci de gü eküte ani.

³ Te di bala, fü *Satana ayia ari emagama *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne. ⁴ Fü Keriyota ayia anü akoro kpaka wü angbe cögbörö wü kpara la, de wü marajümüya ka-wü, amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni ena agiri kaje, te ni ena ato Yesu di fü wü.” ⁵ Fü wü kpara la angbü 'buru de mere tadu teka ngü la. Fü ewü

* **22:1** 22:1 Gbü Karama ka Pasika la, wüh ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeles 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

amala ngü fefe, gü ba, “Te ye to Yesu fü ani fanü fanü la, ani ena ato jase fü ye.”⁶ Fü ngü la areke te Keriyota. Fü ah akpo da egiri züka kaje, te ni ena ato Yesu di fü ewü gbü zi, gbü lö-ra te mere bi wü kpara ena adi ma.

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye
Matayo 26:17-29; Marako 14:12-25

⁷ Dene gele ta te wü Yisarayeले ngbü emere teka *Karama ka Pasika. Gbü gina sikipi ka Pasika la, wü mürü köti 'buru ngbü eza togo kambiliki, enü di kpaka wü mürü gele ka Mere Me, de wüh wa, ato fü Me. Te mürü gele wa eyi la, fü wü mürü köti aza so kambiliki la, anü di, azü de wü kpara agba wü 'buru.[†]

Te di bala, te sikipi ka Pasika la koro tete,⁸ fü Yesu amala ngü fü wü Petero ake *Yüwane, gü ba, “Wü nü enü, teka areke zü-e ka Karama ka Pasika fü ani.”⁹ Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye ele de ani nü reke e la neh kaye?”¹⁰ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü nü kpa gbü Yerüsalema. Wü ena amaka gara komoko kpala, te bi ngu ka-ye gbü sila, ego di kpa eköti. Wü fa nganga na, zalü koro di gbü köti, te engu ena ari de ngu la gbügbü.”¹¹ De wü mala ngü fü mürü köti la, gü ba, “Mere kpara gü ba, “Sü te ani ena azü Karama ka Pasika tete, de wü kpara ka-ni ne, ah neh kaye?”¹² Mürü köti la ena agü tamu mere guvu kambü, te di kpa tikpi füh kiri ye. Wü ena amaka sü te wüh reke eyi 'buru nzo, teka karama ka-ani la. Te di bala, wü reke zü-e fü ani kpala.”

¹³ Fü wü Petero ayia anü agbü Yerüsalema, amaka wü ngü la kphah 'buru baka te Yesu mala fü ewü la. Fü ewü areke Karama ka Pasika la fü wü gbü kambü engu la.¹⁴ Etamurago la, te wüh reke wü e la 'buru nza tete, fü wü Yesu ayia akoro angbü kötö, akpo da ezü karama la de wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne.

¹⁵ Te wüh ngbü ezü e la tete, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Ma le ngü ne cu fa sü, de nih zü Pasika ne de nih ma tundu bane feke, o ra zü cinga la de.”¹⁶ Angü ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ma ti adu azü karama de bane ne tine de, zalü akoro di gbü sikipi te Me ena ao ra Mere Miri tete, fü wü kpara adu awu si-ngü teka karama ne mbi mbi mbi.”

¹⁷ Fü Yesu ayia aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye, agbo nga iri Me tekaka, adu amala fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi za e la eza, yi gafa esüka yi 'buru.”¹⁸ Angü ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sikipi, te Me ena ao ra Mere Miri tete na.”

¹⁹ Fü engu ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka, adu akukuru, agafa fü ewü, gü ba dene, “Dene küte ra, te ma to fü kpi tungü yi. Yi ngbü da emere ngü la fi bala sidi nga ra, teka adi efi nga ra tete.”

²⁰ Fütanga zü-e la, fü engu ayia aza ndü'ba de ngu vinü gbü ye, ato fü ewü kphah bala, gü ba, “Dene ngüte ra. Yi nzö enzö, ba e te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke zengba yi de wü Me.”

²¹ Fü engu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Kpara te ena ato ra fü wü vügü ne, ah ladü esüka nih sene.”²² De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena amaka cinga, fü ra akpi, baka ngü te Me le me-ye. Amba mere cinga ena

[†] 22:7 22:7 Wüh ngbü ezü so kambiliki la de ambata de kö gbü ye ma. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 12. Mü ti kphah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

adi fū mene kpara, te ena ato ra fū wū vūgū la!" ²³ Fū wū *kpara ka Yesu akpo da eyi-ta ngū esūka wū, gū ba, "Mene kpara esūka ani, te ena amere ngū de bala, ah ena adi de neh da?"

Dene yīkī te wū kpara ka Yesu ngbū ega esūka wū

²⁴ Fūtanga ngū la, fū wū kpara ka Yesu akpo de mere yīkī esūka wū, gū ba, "Kpara esūka ani te ena angbū ba mere kpara fū wū bu ye, fūtanga Yesu, neh da?" ²⁵ Te Yesu wu ngū la bala, fū ah amala ngū fū ewū, gū ba, "De-yi, yi wu eyi, gū ba, wū miri fūh kotō ne ngbū engbū gbū nzō wū kpara de mere wazi. Kpah bala, wū miri la ngbū egbo nga wū, gū ba, ani de zūka kpara. ²⁶ Nda-yi, yi le amere kpah bala? Ah bala de! Te mü le angbū ba mere kpara gbū jia Me la, ah le de mü fū te-mū baka jaji, te ngbū emere tima fū wū bu ye. ²⁷ Kpara te di memere fū kiri ye neh da? Kpara te ngbū nda-ye kötō ezū e, anga ah ena adi de mene kpara te reke e la fefe. Amba nda-ra, ma koro fūh kotō ne baka mere kpara de. Ma koro teka ale ta-ngū te wū kpara. Ah le de yi mere kpah bala!

²⁸ Nih ngbū eyi de nih ma sene teka bi re. Wū re-ngū de te ngbū emere ra ne, yi wu kpah eyi 'buru, yi ce ra nda-yi de. ²⁹ Teka ngū la, baka te Wūba Me o ra ba Mere Miri, kpah bala, ma ena ato wazi fū yi me-ra, teka fū yi angbū wū miri tete. ³⁰ Gbū sīkpī te ma ena adu akoro angbū Miri tete gbū nzō wū kpara, nih ena angbū de nih ma tundu, da ezū e de mere tadu. Kpah bala, yi ena angbū fūh wū kpōkpō baka wū miri ede ra, da ekolo ngū ka wū kpara fūh kotō ne, de nguwa wū di engā *Yisaraye le 'buru."

Dene ngū te Yesu mala fū Petero Matayo 26:31-35; Marako 14:27-31

³¹ Fūtanga ngū la, fū Miri Yesu amala ngū fū Simūna Petero, gū ba, "Simūna, Simūna, mü je la ngū ne! *Satana yi-ta Me eyi teka yi, de ni re maguma yi, baka kpara te efeke jia ndo ka-ye. ³² Amba ma yi-ta Me kpah eyi teka ngū ka-mū, teka de mü ce ngū ka-ra de. Te di bala, te mü ena adu alūgū maguma mü kpaka ra la, de mü to wazi fū wū di engā ni mü."

³³ Petero gū ba, "Mere kpara, ngū ma, te wūh zoro mü, gū gbū ku la, ma ti ace mü de. Anga te ah di bū de kpi la, nih ena akpi ake nih ma." ³⁴ Fū Yesu alūgū ngū fefe, gū ba, "Petero engā wūna, ngū te ma emala fū mü dene, ah de zu ngū. Enatikine, gbū biti ne, o moko-ngū mī koko la de, mü ena acere nga mü du bata ghere! gū ba, 'Ni wu ra de.' "

³⁵ Fūtanga ngū la, fū Yesu adu amala ngū fū wū kpara ka-ye la 'buru, gū ba, "Ngū ta te ma tima yi amala ngari Me fū wū kpara ne, yi nū ta de kpa yi kükürü, yi za e esaka yi 'buru de. Te di bala, gbū wū sīkpī la, yi maka ta wū e de?" Fū ewū alūgū ngū, gū ba, "A'a, kpara maka ta wū e eyi fa sü." ³⁶ Fū Yesu adu amala ngū fū ewū, gū ba, "Amba enatikine ngū la fū te-ye eyi. Te wū e ka-mū ladū, de mü zoro gō! esaka mü. Te mere maguruma ka-mū ma, ah le fū mü aza bongo ka-mū, acīnzī asidi. Fū mü aza jiasu engu la, ase maguruma di. ³⁷ Kükürü de, angū ma ngbū emala fū yi dene zu ngū, gū ba, ngū ta te wū *mürü dofo ba teka ngū ka-ra gbū *Ngari Me ne, ena amere te-ye enatikine! Baka ngū ta te wūh ba, gū ba, 'Wūh ena akolo ngū ka zūka kpara ka-ni, Me, dūnda de wū siti kpara.' " ³⁸ Te wū kpara ka Yesu je ngū la bala, fū ewū alūgū ngū fefe, gū ba, "Wayi, mere kpara, wū maguruma ladū esaka ani sene ngbee 'basu dene." Wūh

mala bala, angü wüh je si-ngü gbü mani te Yesu mala la nda-wü de. Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Ah ti eyi! Ngü la rü bala!”

*Dene gba te Yesu ku fü Me
Matayo 26:36-46; Marako 14:32-42*

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü kpa füh da, de iri ye Olive, kpah baka e te engu ngbü emere gbü wü sikpi 'buru. ⁴⁰ Te wüh nü koro kpa füh da la, fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ku gba fü Me, de ah to wazi fü yi, angü *Satana ena afiti yi.”

⁴¹ Fü engu aka te-ye mba canza edere sü kpikpi ye. Fü ah abu nzökuta ye kötö, akpo da eku gba fü Me, gü ba, ⁴² “Wüba, sikpi ka-ra koro eyi dene! Te ah gbü jia mü mbi la, de mü za cinga la eküte ra asidi. Amba ngü la, ma ce o eyi esaka mü, ah le fü mü amere ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e te ma le me-ra ne de.”

⁴³ Fü gara *malayika ka Me ayia agbü kpi, akoro ato wazi fefe na. ⁴⁴ Fü cinga azoro maguma Yesu tine cu afa sü. Fü engu adu angbü eku gba fü Me kpekpeke. Fü wütüsü angbü ego eküküte, trüü! baka ngüte la.

⁴⁵ Te engu ku gba fü Me nza tete, fü ah ayia tikpi, adu kpaka wü kpara ka-ye. Fü ah amaka ewü 'buru te ewü ngbü era ara, angü wazi ewü nza eyi ka cinga. ⁴⁶ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Apa! Yi ngbü neh era ara? Yi le aku gba fü Me nda-yi de? Yi yia eyia tikpi, de yi ku gba fü Me, angü Satana ena afiti yi fiti.”

*Dene ngü te wüh zoro Yesu tete
Matayo 26:47-56; Marako 14:43-50; Yüwane 18:3-12*

⁴⁷ Baka te Yesu ngbü la bü emala ngü la fü wü kpara ka-ye, fü *Yuda Keriyota, te di ta esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro de mere bi wü kpara gbü nga ye. Fü Keriyota akoro kpaka Yesu, agü mandí fefe, afaka engu. ⁴⁸ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Apa, Keriyota! Mü mere dela züka ngü? Mü ngbü egü mandí fere, da efaka ra afaka de bala ne, bü teka agü tamu ra fü wü vügü?”

⁴⁹ Te wü kpara ka Yesu ne wu ngü la bala, fü ewü afi nga ngü ta te Yesu mala fü wü ne. Fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ah ti fü ani agü gü kpaka ewü, de maguruma de esaka ani ne, de?” ⁵⁰ Fü gara süka ewü aza maguruma ka-ye, ati te gara mürü tima ka mere kpara füh kpökpö ade gügüje na ka kokpa, akolo gbö! ⁵¹ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi ce ngü la ace!” Fü engu aza güje komoko la, alügü da ye.

⁵² Fü Yesu arü amala ngü fü wü mere *kovo, te ewü koro azoro engu ne, gü ba, “Ah mere neh baye, te yi ngbü ekoro de wü maguruma, de wü ngbondo esaka yi de bala? Ma de siti kpara? ⁵³ Ma ngbü engbü de wü yi, da eri wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me, gbü wü sikpi 'buru ne, yi wu ngü la de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? Ah mbi! Ngü ma! Titine, ah de lö-ra ka-yi, wü kpara ka *Satana.”

⁵⁴ Fü ewü azoro Yesu, anü di agba mere kpara füh kpökpö ka wü mürü gele. Petero, fü mü angbü efa nga ewü mba kpa sidi, gbü zi.

Dela ngü ta te wüh zoro Yesu tete na.

*Dene ngü te Petero cere nga ye di
Matayo 26:57-58, 69-75; Marako 14:53-54, 66-72; Yüwane 18:12-18, 25-*

55 Te wüh koro de Yesu agba mere kpara füh kpökpö tete, fū wū marajūmīya adeke wa fū wū etambasū, angbū tete na ka zū. Petero, fū mü anū akoro gbū zi, angbū eya te-mū te wa esūka ewū sela.

56 Gara wūrūse ta ladū kpala, te di de kpara ka tima ka mere kpara la. Fū wūrūse la awu Petero, te ngbū eya te-ye te wa sela. Fū ah angbū eceka engu kpekpeke, adu amala ngū, gū ba, “Komoko la ngbū ta kphah endoro de wū Yesu tundu.” 57 Te Petero je ngū la bala, fū cūrū arī tete. Fū ah acere nga ye gberē, gū ba, “De-ye deyi, ni wu komoko la nda-ni de.”

58 Fütanga ngū la mba cūkū'daye, fū gara kpara ayia awu Petero, adu kphah amala ngū fefe, gū ba, “De-ye deyi, ye de *kpara ka Yesu de?” Petero gū ba, “A'a, ni de kpara kaka nda-ni de.”

59 Fütanga lö-ra biringbö, fū gara kpara adu kphah a'dū ngū la, da emala nda-ye cu de wazi, gū ba, “Fanū fanū, komoko la ngbū ta engbū de wū Yesu, angū ah kphah de kpara ka *Galilaya.” 60 Petero, fū mü alügū ngū fefe, gū ba, “Ata! Ngū ka-mū de te mü ngbū emala la, ma wu nda-ra de.” Petero bū te emala ngū la bala, 'duwa fū moko-ngū ayia amī koko. 61 Fū Miri Yesu afū gbūra ye mbiimbi, aceka Petero. Fū jia ewū amaka te-ye. 'Duwa, fū Petero adu afī nga ngū, de te Yesu mala fū ye, gū ba, “Gbū biti ne, o moko-ngū mī koko la de, ni ena acere nga ni du bata ne.” 62 Fū ngū la ato mere cinga fū Petero afa sū. Fū ah ayia 'duwa, akoro ka-ye kpa etanū, akpo da eku gba de mere ngura 'duwa ba-neh-ene-la.

Dene ngū ka Yesu engagira

angbe cögbörö wū kovo ka wū Yisarayeले Matayo 26:59-68; Marako 14:55-65

63 Fütanga ngū la, fū wū marajūmīya ta te ewū zoro Yesu ne, akpo da efala engu, kphah da emiki engu. 64 Fū ewū ai jijia, ani de bongo, adu abe gbügbūra. Fū ewū ayi-tata, gū ba, “Te ye de *mürū dofo ka Me la, de ye mere ngū ka talara. Ye gū la irī kpara, de te mī ye ne.” 65 Fū ewū angbū efala engu, da emū, kphah da emala bi wū gara siti ngū fefe.

66 Te kpi seke tete, fū wū angbe cögbörö wū *kovo ka wū Yisarayeले ayia abiti te-wū 'buru, wū *mürū gele de wū *mürū riri. Fū ewū aza Yesu, akoro di engagira ewū. 67 Fū ewū ayi-tata, gū ba, “Mū mala la ngū ne fū a mbi mbi mbi. Mū ngbürü de *Kurisito, te Me tima füh kotö ne, teka akūwa a fanū?” Fū Yesu alügū ngū fū ewū, gū ba, “Te ma ena amala ngū la fū yi mbölö bala la, yi tī ale ngū ka-ra kphah de. 68 Kphah bala, te ma ena ayi-ta yi de gara ngū la, yi tī alügū ngū la fere kphah de. 69 Amba sidi nga ngū ne, de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu angbū gbū kokpa ka Me, baka Mere Miri. Ngū la tī ayiri de.” 70 Te wū mere kpara la je ngū la bala, fū ewū aci 'buru ayi-tata, gū ba, “Amba mü neh de Ye Me?” Fū Yesu alügū ngū fū ewū, gū ba, “Ah ngbürü bala.” 71 Fū ewū akpo da emala ngū esūka wū, gū ba, “Wayi, nih je ngū la tīne eyi cu gögömö na. Nih ngbū tīne egiri kpara, te ena amala nga siti ngū ka komoko ne, neh teka ne? Ah mala ngū ka-ye eyi cu me-ye de komö ye dela.”

Dela ta ngū te Yesu lügū engagira angbe cögbörö wū kpara ka wū Yisarayeले. Fū wū mere kpara la aci 'buru, aza Yesu anū di engagira Miri *Pilatū.

23

*Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pilatü**Matayo 27:1-2, 11-26; Marako 15:1-15; Yüwane 18:28-19:16*

¹ Fū wü angbe cögbörö wü *kovo ka wü *Yisarayele akoro de Yesu engagira Miri *Pilatü, ta te mere miri ka wü *Rüma o engu gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. ² Fū ewü akpo da emala mere bi wü ngü de wü eküte Yesu, gü ba, “Komoko la ngbü esiti nzö wü kpara, gü ba, wüh mere e ase ngürü wü fū wü miri ka wü Rüma de. Ah ngbü kpah egbo nga ye, gü ba, ni de miri me-ni.”

³ Te Miri Pilatü je ngü la bala, fū ah ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye ngbürü de miri ka wü Yisarayeles fanü?” Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbürü bala.”

⁴ Fū Miri Pilatü afü te-ye amala ngü fū wü kovo la, gü ba, “Ma maka siti ngü ka komoko ne nda-ra de. Ma le eyi ace kpa tete.” ⁵ Te wü kovo la je ngü la bala, fū ewü amala ngü kpekpeke de mere ri wü, gü ba, “A'a! Ah ngbü esiti nzö wü kpara gbü tö ka-aní sene 'buru! Ah kpo de ngü ka-ye la agbü *Galilaya. Titine ah koro de ngü la kpah eyi cu sene.”

⁶ Te Pilatü je iri Galilaya, fū ah ayi-ta ewü, gü ba, “Komoko la de kpara ka Galilaya?” ⁷ Angü gbü wü sikipi engu la, Miri Anitipa *Erode, te di miri gbü nga nzö sü ka Galilaya ne, koro ta gbü Yerüsalema sela, teka *Karama ka Pasika. Te di bala, te Pilatü je, gü ba, Yesu de kpara ka Galilaya ne, fū ah ayia atima Yesu kpaka Miri Anitipa Erode.

⁸ Te Miri Anitipa Erode wu Yesu, fū engu angbü de mere tadu, angü ah ngbü ta bü eje nga Yesu aje. Ah le ta de ni wu Yesu, teka kpeke wü lara ngü, de te Yesu ngbü emere ne, cu de jia ni. ⁹ Te di bala, fū Miri Anitipa Erode akpo da eyi-ta Yesu de bi wü yitangü, amba Yesu lügü ngü fefe na nda de. ¹⁰ Wü mere kovo ka wü Yisarayeles ngbü ta kpah kpala, fū ewü angbü emala bi wü ngü eküte Yesu kpekpeke efa sü. Yesu le ngü kpah de. ¹¹ Tekä ngü la, fū wü miri, de wü marajümüya ka-ye, akpo da efala Yesu. Fū ewü aza züka bongo baka nda wü miri la, ato eküküte, angbü emü engu di. Fū Miri Anitipa Erode adu alügü engu kpaka Pilatü.

¹² Gbü sikipi la, fū wü Pilatü ake Miri Anitipa Erode adu ale te-wü, angbü gbü züka awaba. Angü ta te enga gina, wüh le te-wü de.

¹³ Te wüh du koro de Yesu engagira Pilatü, fū Pilatü abiti wü mere kpara ka mürü gele, de wü gara mere kpara ka wü Yisarayeles 'buru, kpah de mere bi wü gara kükürü kpara. ¹⁴⁻¹⁵ Fū ah adu amala ngü fū ewü, gü ba, “Komoko ne, yi koro ta de engu engagira ra sene, gü ba, ‘Ah ngbü esiti fíngangü ka wü kpara.’ Yi ceka la, Miri Anitipa Erode du lügü engu kpah eyi dene. Angü ah giri siti ngü kaka, te wüh ena amörö engu tete ne, kpah ma. Ma ngbü giri siti ngü kaka kpah bü engagira yi sene ma, ma maka siti ngü kaka 'buru 'dö de. Gbü jia a, komoko ne mere siti ngü, te wüh ena amörö engu tekaka ne, nda de. ¹⁶ Te ah bala, ma ena asüma engu bü de juru, teka fū ra adu ace engu, ago ka-ye.”

¹⁷ Angü, te enga wü re 'buru, gbü wü sikipi ka *Karama ka Pasika, Miri Pilatü ngbü ece kpa te gara kpara ka ku biringbö ace. Tekä ngü la, fū Pilatü amala fū ewü, gü ba, “Ni ena ace kpa te Yesu.”

¹⁸ Te wü kpara la je ngü la bala, fū ewü ayia aci 'buru, da emala ngü de mere ri ewü, gü ba, “Wüh mörö komoko la amörö! Ye mere e ace kpa tete de! Ye ce kpa te Baraba!” ¹⁹ Baraba ta de kpara te wüh zoro, gü gbü

ku, teka te wüh maka engu, da emere gü gbü mere köti ka Yerüsalema, da emömörö wü kpara teka tö ka-wü.*

²⁰ Fū Pīlatū adu kpah amala ngü fū wü kpara la, angü ah le ta ace kpa te Yesu. ²¹ Amba mere bi wü kpara la le ngü la nda-wü de. Fū ewü angbü eba rere kpa tikpi, gü ba, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu füh *rū gbegete!”

²² Ehabata yitangü ka Pīlatū gü ba, “Ni ena amörö engu neh teka ne? Ah mere ne siti ngü ne? Ni maka siti ngü kaka, te ti fū ewü amörö engu tete ne, nda-ni de. Te ah bala, ni ena asüma engu bü de juru kükürü, fū ni ace kpa tete.” ²³ Fū Pīlatū ambü te-ye de ngü la ma. Amba wü kpara la ka-wü fi bü emala ngü, da eba rere, gü ba, “Wüh mörö engu amörö!” Fū rere ka-ewü aza sü 'buru, angbü engo tīne woou! bala. ²⁴ Fū Pīlatū adu akolo ngü ka Yesu, ba e te ewü le, angü ah kpe cürü ewü. ²⁵ Fū Pīlatū ayia ace kpa te Baraba, ta te mörö kpara ne, ba ngü te ewü le. Amba fū ah aza Yesu, ato esaka ewü, de wüh mere ngü de engu tīne, baka te ewü ngbü ele.

Dene ngü ka Yesu te wüh bere füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Marako 15:21-32; Yüwane 19:17-24

²⁶ Fū wü marajümüya aza Yesu, anü di, teka amörö. Te wüh ngbü enü tete, fū ewü amaka gara komoko, de iri ye Simüna, kpara ka Kurene, te ngbü enü ka-ye agbü Yerüsalema. Fū wü marajümüya azoro engu, ato esa *rū gbegete ka Yesu ne, de ah bi, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la.

²⁷ Fū mere bi wü kpara angbü efa nga wü Yesu, de wü gara wü würüse, te ewü ngbü eku yiyi de gba, teka ngü ka Yesu. ²⁸ Te Yesu wu ngü la bala, fū ah afü te-ye, amala ngü fū wü würüse la, gü ba, “De-yi, wü würüse ka Yerüsalema, yi ku gba teka ra de! Ah le de yi ku gba teka ngü ka-yi, de wü di enga yi. ²⁹ Angü te gara, mere siti cinga ena amere yi, wü kpara ka Yerüsalema. Gbü wü sikipi la, te cinga la kpo eyi da emere te-ye, yi ena amala, gü ba, ‘Züka ngü ka-ye fū wü würüse wündü, angü wüh bi ye nda-wü de.’ ³⁰ Gbü wü sikipi engu la, wü kpara ena angbü emala ngü tīne bü faaa, gü ba, ‘Ah le de wü da mürü, ti füh ani, anza ngü ka-ani, angü wü vügü ena amaka ani!’ ³¹ Angü te wüh to cinga te ra bü kükürü bala, te ma mere siti ngü 'buru 'buru de ne, wüh ena adu ato cinga te yi, de te yi ngbü emere siti ngü ne, tīne baye?”

³² Gara wü siti kpara ta ladü 'basu, te wüh za ewü kpah, koro di, teka amörö de wü Yesu.

³³ Fū ewü anü akoro gbü sü de iri ye Gologota. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka Biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete. Fū wü marajümüya aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, agbere füh rü gbegete, abere engu gö gö gö! adu ae engu de rü gbegete la tikpi. Fū ewü aza wü siti kpara de 'basu la, abere kpah bala füh nda-wü rü gbegete, ao ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü.

³⁴ Baka te wüh e Yesu tikpi, fū ah ayia aku gba fū Me, gü ba, “Wüba, mü boro *siti ngü ka wü kpara ne, angü ngü de te ewü ngbü emere ne, wüh wu nda-wü de.”

Fū wü marajümüya aza wü bongo ka Yesu, akpo da esö gümare, teka wü bongo kaka la.

* 23:19 23:19 Baraba ta de vügü ka miri ka wü Rüma.

³⁵ Fū mere bi wū kpara angbū eceka ngū la. Fū anebe cōgbörö wū *kovo angbū efala Yesu, gū ba, “Komoko la ngbū ta ekūwa wū gara kpara. Ah mere neh baye, te engu tī akūwa te-ye de? Te engu zu de *Kurisito te Me tima me-ye, teka akūwa ani la, ah le de engu kūwa te-ye!”

³⁶ Fū wū marajūmīya angbū efala engu kpaḥ bala. Fū ewū aza fī, ato fefe na, ³⁷ da emala ngū, gū ba, “De-ye deyi, te ye de miri ka wū *Yisarayeḥ la, de ye kūwa te-ye ekūwa.”

³⁸ Fū ewū aba ngū, abere, ao ekūte rū gbeḡbete kaka la to tikpi, gū ba, “Dene Mere Miri ka wū Yisarayeḥ.”

³⁹ Fū gara siti kpara, te wūḥ bere engu fūḥ rū gbeḡbete ede nda Yesu, to gbū kamisū ne, akpo kpaḥ efala Yesu, gū ba, “Ah mere neh baye, te ye kūwa te ye de ne? Te ye di de Mere Miri, te Me tima fūḥ kotō ne fanū la, ye kūwa te-ye ke! Tekā fū ye adu kpaḥ akūwa ani!” ⁴⁰⁻⁴¹ Te kiri ye la je ngū la bala, fū ah adu azīnga tete, gū ba, “De-ye deyi, ye kpe Me de? Angū ani ena akpi enatikine, kpaḥ baka komoko la, de? Nda-ani, wūḥ to kuru ne te ani mbi, angū ani ngbū ta emere wū siti ngū fanū. Amba komoko ne, te mere siti ngū 'buru de ne, ye ngbū emū engu neh baye?” ⁴² Fū ah adu amala ngū fū Yesu, gū ba, “Yesu deyi, gbū sikpi te Me ena ao ye tete, Mere Miri gbū nzō wū kpara la, de ye fī nga ni kpaḥ mini.” ⁴³ Fū Yesu alūgū ngū fefe, gū ba, “Ma emala fū mū dene zu ngū. Enatikine, nih ena angbū ake nih ma agbū sū ka Me agbū kpi.”

Dene ngū ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Marako 15:33-41; Yūwane 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Fūtanga ngū la, ah te enū akoro etū ra, fū sū ayia atī 'duwa mbirri baka bitī la. Fū e la ayiri bala, zalū akoro gbū lō-ra bata ka tamurago. Fū mere bongō te wūḥ o emōngīti ka *Mere Kambū ka Me agbū Yerūsalema, baka ngisī ne, ayia asōrō tū-ye de tete-ye 'duwa mbaaa, kū kpa tikpi ngbūū kotō!

⁴⁶ Fū Yesu ayia amala ngū de mere ri ye kpa tikpi, gū ba, “Wūba, ma ce maguma ra eyi esaka mū.” Te engu mala ngū la bala, fū ah ayia ace maguma ye, akpi.

⁴⁷ Te mere kpara ka wū marajūmīya la wu ngū, de te mere te-ye de bala ne, fū engu agbo nga Me, gū ba, “Fanū fanū, komoko la ka-ye de zūka kpara gbū jia Me!” ⁴⁸ Mere bi wū kpara, ta te ewū ngbū eceka ngū la, te ewū wu wū ngū de te mere te-ye de bala ne, fū ewū ayia angbū edu agba wū de mere cīnga, da eku gba teka ngū la.

⁴⁹ Wū kpara 'buru ta te ewū ngbū engbū de wū Yesu, kpaḥ de wū wūrūse, ta te ewū yia koro de wū Yesu kū agbū *Galīlaya ne, wūḥ ngbū nda-wū mba canza edere sū, da eceka kpi. Fū ewū awu wū ngū la 'buru cu de jia wū.

Dela ngū ka kpi ka Yesu.

Dene ngū teka kō Yesu

Matayo 27:57-61; Marako 15:42-47; Yūwane 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Gara komoko ta ladū de irī ye *Yūsefa. Engu de kpara ka Arīmatayo.† Ah ta de zūka kpara, te ngbū eo jia ye teka Miri, te Me ena atima teka akūwa wū kpara ne. Engu ta de gara mere kpara esūka wū *kovo ka wū Yisarayeḥ. Amba ngū ta te wū bu ye na ngbū emere, da egīri kaje teka amōrō Yesu ne, ah le nda de.

† 23:50-51 23:50-51 Arīmatayo de sū ka wū Yūsefa, te wūḥ bī engu tete.

52-54 Ngü la ngbü ta emere te-ye gbü sikipi ka 'buruve, angü ah de sikipi, te wüh ngbü ereke te-wü teka *sikipi ka Me ka wü Yisaraye. ‡ Te di bala, etamura go la, Yüsefa, fü mü ayia ai maguma mü, anü kpaka Miri *Pilatü. FÜ ah ayi-tata, da enda'ba te-ye, gü ba, "Mere kpara, te ye le la, de ye to kö Yesu fü ni, de ni ti." FÜ Miri Pilatü ayia ale ngü la fefe. FÜ Yüsefa ayia aza kö Yesu, adu di, aza züka bu bongo, agaga kö Yesu di. FÜ ah aza kö Yesu, anü di, ati gbü to mbükü, de te wüh ji gbü da, angü gele ka wü *Yisaraye la ta bala. FÜ ah awara mere siti ngbürükü da, ao emö mbükü la, ani di.

55 FÜ wü wüürüse, ta te ewü koro de wü Yesu agbü *Galilaya ne, afa nga Yüsefa, anü awu mbükü te wüh ti kö Yesu gbügbü na la, ao te nga jia wü.

56 FÜ wü wüürüse la adu agba wü, areke *züka se-mü, teka de ani du ta di, amoko eküte kö Yesu.

Gbü sikipi ka ma'diya, wü wüürüse la ngbü ka-wü kpa eköti, da efe te-wü, kpa baka te riri ka gele ka wü Yisaraye mala, angü ah de *sikipi ka Me ka-ewü.

24

Dene ngü ka Yesu te zükü gbü kpi

Matayo 28:1-8; Marako 16:1-8; Yüwane 20:1-10

1 Gbü sikipi ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sikipi ka Me ka-nih, fü wü wüürüse la ayia bü gügü kpurutokokpi, aza *züka se-mü, de ta te ewü reke la, anü di kpa füh mbükü. Wü wüürüse la, ah de wü *Mariya Egba-Magadala, Yüwana, bete *Mariya ni ye Yakobo, kpa de wü gara wü bu wü. 2 Wüh te ekoro kpala de, gbo! te mö mbükü te di mböömbo kükürü! Angü mere ngbürükü da, ta te wüh ni mö mbükü la di ne, wüh nzi, o eyi edere sü. 3 FÜ ewü anü ari gbü gö da kpala, nzaawö! E nda ma! Wüh maka kö Miri Yesu nda-wü de. 4 FÜ wü wüürüse la angbü de mere fingangü, angü wüh wu ngü, de te ewü ena amere ne, tine de. Te wüh ngbü la bü efi ngü la bala, fü ewü aceka kpi bane, gbangbara! te wü komoko 'basu, te bongo ka-ewü ngbü eci aci gbele gbele bane. 5 FÜ mere siti cürü ari te wü wüürüse la. FÜ ewü agü nzö wü 'buru kötö, agu angbü rifa. Te wü komoko la wu bala, fü ewü ayi-ta ewü, gü ba, "Kpara te di eyi ezükü ne, yi du ngbü egiri engu esüka wü kövö, neh teka ne? 6 Engu sene nda ma. Ah zükü ka-ye gbü kpi eyi, ba e ta te engu mala fü yi agbü *Galilaya, 7 gü ba, 'Wüh ena ato ni, *Ye Kpara ka Kpi, fü wü siti kpara, teka fü ewü abere ni te *rü gbegete. Amba gbü *ebabata sikipi, ni ena adu azükü gbü kpi la.' "

8 FÜ wü wüürüse la adu afi nga ngü ka Yesu la. 9-10 FÜ ewü ayia kpa füh mbükü la, adu kpaka du wü *mürü tima ka Yesu, nzükpa de füh ye biri ne, amala nga wü ngü la 'buru fü ewü, kpa de wü gara wü kpara kaka 'buru.* 11 Amba wü *kpara ka Yesu la le ngü la nda-wü de. Angü wüh fi, gü ba, ngü de te wü wüürüse la mala fü ani ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü.

12 Amba Petero, fü mü ayia nda-mü de mere woro, akpe anü akoro kpa füh mbükü la. Te engu koro kpala, fü ah abiki, aceka kpi gbü mbükü. FÜ ah awu bü züka bongo, ta te wüh gaga kö Yesu di ne, e gbügbü nda tine ma. FÜ engu ayia alügü te-ye, adu de mere fingangü emaguma ye.

‡ 23:52-54 23:52-54 Sikipi ka Me ka wü Yisaraye la, ah ka-ye gbü sikipi ka ma'diya. * 24:9-10 24:9-10 Wü wüürüse la ta Mariya Egba-Magadala, Yüwana, bete Mariya ni ye Yakobo, kpa de wü gara wü wüürüse ta te ewü di de ewü ne.

*Dene ngü te mere te-ye te kaje ka Emawu
Marako 16:12-13*

¹³ Etamurago, gbü sīkpī engu la, fū wü gara *kpara ka Yesu 'basu ayia agbü Yerüsalema, edu agba wü agbü Emawu.† ¹⁴ Te wü kpara la ngbü enü tete te kaje, fū ewü angbü emala nga wü ngü ka kpi ka Yesu, de te mere te-ye agbü Yerüsalema ne, esüka wü. ¹⁵ Baka te ewü ngbü emala ngü la bala esüka wü, enü di, Yesu, fū mü ayia anü akoro gbmari ekürife ewü, akpo da enü de ewü tundu. ¹⁶ Wüh ceka engu bü eyi ne, amba wüh wu, gü ba, kpara la, ah de Yesu ne, nda-wü de.

¹⁷ Fū Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Wü ngbü emala nda-wü, da enü di te kaje ne, ne ngü ne?" Te wüh je ngü la bala, fū ewü ace te-wü, arü de mere cinga emagama wü. ¹⁸ Fū gara, de iri ye Kiliyopa ne, ayia amala ngü fefe, gü ba, "Apa! Ngü de te mere te-ye agbü Yerüsalema gbü wü sīkpī ne, ye wu nda-ye de?" ¹⁹ Fū Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Ah de ne ngü ne?" Fū ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Ani ngbü emala ngü ka Yesu.‡ Angü engu ta de *mürü dofo, te Me to mere wazi fefe, fū ah ngbü emere wü kpeke ngü, kpah da erī wü kpara de ngari Me. Ngü kaka reke ta gbü jia Me fa sū, kpah de wü kpara 'buru. ²⁰⁻²¹ Ani ngbü ta eo jia ani tete, angü ani ngbü ta efi, gü ba, engu ena adi de Miri, te Me tima teka aküwa ani, wü *Yisaraye. Amba ekere-sikine wü cögbörö *kovo, de wü mere *mürü gele ka-ani zoro engu, to fū wü *Rüma de wü mörö engu. Fū ewü ayia abere engu te *rü gbegete. ²²⁻²³ Gügü kpurutokopī ne, wü gara wü würüse esüka ani nü tine kpa füh mbümbükü. Amba te ewü koro kpala, wüh maka kökö nda-wü de. Fū ewü akpe adu amala nga ngü la fū ani, gü ba, 'Wü *malayika ka Me sere te-wü fū ani, fū ewü amala ngü fū ani, gü ba, Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi.' Fū ngü la agürü maguma ani afa sū. ²⁴ Kpah bala, fū wü gara kpara esüka ani, ayia anü tine kpah kpa füh mbükü kpala. Fū ewü amaka wü ngü la kpah 'buru, baka te wü würüse la mala, wüh maka kö Yesu de. Kpah bala, wüh maka cu Yesu engu nda-wü kpah de."

²⁵ Fū Yesu, te ewü ngbü enü de ewü ne, adu amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi de töndö kpara! Ngü ta te wü mürü dofo ba, gbü *Ngari Me ne, yi je de? ²⁶ Wüh ba ta gbü Ngari Me teka Miri te Me ena atima la, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Ah ena azü mere cinga bala feke, fū ah adu amaka wazi ka mere miri ka-ye sidi.' " ²⁷ Fū Yesu akpo da emala nga si wü ngü, te wüh ba gbü Ngari Me, teka ngü ka-ye ne, 'buru fū ewü, akpo te wü ngü ka *Müse, zalü akoro di te nda wü gara mürü dofo 'buru.

²⁸ Fū ewü anü, anü akoro gbmari ede Emawu. Fū Yesu amere te-ye, baka kpara te ele anye sū ka-ye anye la. ²⁹ Fū wü kpara la atiri engu, gü ba, "Apa! Ra ti nza eyi dene. Ah le fū ye anü ara agba ani." Fū Yesu ayia ale ngü la. Fū ah anü akoro de ewü kpa eköti.

³⁰ Fū ewü ayia angbü kötö teka azü e. Fū Yesu ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka. Fū ah akukuru ambata la, ato fū ewü, azü. ³¹ Fū fingangü ka wü kpara la ayia aü, fū ewü awu tine mbi mbi mbi, gü ba, ah ka-ye de Yesu. Bü yikiri! fū Yesu ayia adürü ka-ye, ace ewü sela.

³² Te wüh wu ngü la bala, fū ewü akpo da emala ngü esüka wü sela, gü ba, "Apa! Ani wu engu tine gügü de, neh teka ne? Fanü fanü ngü kaka tine, te engu ngbü erī ani di, gbü Ngari Me ne, ah ngbü erī emagama ani baka wa!"

† 24:13 24:13 Zengba Emawu ake Yerüsalema, ah baka kilometere 11. ‡ 24:19 24:19 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

³³ Fū ewū ayia bū 'duwa kere, edu adu agbū Yerūsalema, teka amala nga ngū la fū wū bu wū.

Dene ngū ka Yesu te sere te-ye fū wū kpara ka-ye

Matayo 28:16-20; Marako 16:14-18; Yüwane 20:19-23; Mürü Tima 1:6-8

Te wū Kiliyopa du koro tete agbū Yerūsalema, fū ewū amaka du wū *mürü tima ka Yesu nzūkpa de fūh ye biri ne, te ewū biti te-wū, de wū gara *kpara ka Yesu kpala. ³⁴ Fū wū mürü tima la amala ngū fū wū Kiliyopa, gū ba, "Miri Yesu zükü ka-ye gbū kpi eyi fanü! Simüna Petero wu engu eyi cu de jia ye!" ³⁵ Fū wū Kiliyopa ayia ati kpah te ngū te mere te-ye fū ewū, te kaje ka Emawu ne, gū ba, "Te Yesu koro maka ani ne, ani wu, gū ba, ah de Yesu ne de. Amba te ani nū koro kpa eköti, fū ah adu aza ambata, akuru, ato fū ani. Fū ani adu awu tīne, gū ba, ah ka-ye de Yesu fanü."

³⁶ Baka te wūh ngbū la bū emala nga ngū la esūka wū bala, gbangbara! te Yesu, te koro rü ngbū esūka ewū. Fū ah amala fū ewū, gū ba, "Me di de yi, de ah to gu ngū fū yi." ³⁷ Fū wū kpara ka Yesu la, angbū 'buru eyi ayi ka cürü, angū wūh fi nda-wū, gū ba, "Dela sirimbi!" ³⁸ Fū Yesu amala ngū fū ewū, gū ba, "Yi ngbū ekpe cürü teka ne? Maguma yi ka-ye 'basu 'basu? Yi fi, gū ba, ah de ra de? ³⁹ Ah ka-ye de ra! Yi ceka la nga wū ka esatikpa ra bete lö ra ne. Yi tala la küte ra. Yi ceka ra sene, ma baka kuru kpara? So bete biki te kuru kpara ladü? A'a, ah nda ma!"

⁴⁰ Te engu mala ngū la fū ewū bala, fū ah adu asere satikpa ye fū ewū, bete lö ye, de wūh wu nga ka müsümarī, ta te wūh bere engu di ne. ⁴¹ Ngū la ri gbū nzö ewū kere nda de, ah ga gbū jia ewū kpah fa sü, angū wūh ngbū de mere tadu emaguma wū. Teka ngū la, fū Yesu adu ayi-ta ewū, gū ba, "Mba enga e-mazü ladü esaka yi sene?" ⁴² Fū ewū aza du si te wūh oro aoro, ato fefe na. ⁴³ Fū Yesu aza si la, azü gbū jia ewū sela. Fū ewū adu awu, gū ba, ah de engu fanü fanü, ah de kuru kpara nda de.

Dene adu riri te Yesu ri wū kpara ka-ye di

Marako 16:19-20; Mürü Tima 1:9-11

⁴⁴ Fütanga ngū la, fū Yesu amala fū wū kpara ka-ye, gū ba, "Yi fi la nga wū ngū, de ta te ma ngbū emala fū yi, o nih ngbū ta endoro de nih ma ne. Wū ngū 'buru, ta te wūh ba teka ra gbū *Ngari Me, ena amere te-wū 'buru, baka te wūh ba la."

⁴⁵ Fū Yesu akpo da eü fingangü ka-ewū, eri ewū de Ngari Me, teka fū ewū awu si-ngū la mbi mbi mbi. ⁴⁶ Fū ah amala fū ewū, gū ba, "Wūh ba ngū la eyi gbū Ngari Me mbölö, teka ra, *Kurisito te Me tima fūh kotö ne, teka aküwa wū kpara ne, gū ba, 'Ah le de engu maka cinga, fū ah akpi, fū ah adu azükü gbū kpi gbū *ebabata sikipi.' " ⁴⁷⁻⁴⁸ Fū ah adu amala fū ewū, gū ba, "Ah le de yi mala ngari ra fū wū nguwa wū kpara fūh kotö ne 'buru, de wūh fū maguma wū, teka fū Me aboro *siti ngū ka-ewū, teka ngū ka-ra. Angū yi de kpara, te yi wu wū ngū ka-ra, cu de jia yi. Yi ena akpo de ngū la ciki gbū Yerūsalema sene. ⁴⁹ Amba ah le de yi ngbū la feke, aci nga wazi ka Me, te ma ena atima fū yi agbū kpi, kpah ba e ta te Wüba mala ne."

⁵⁰ Fütanga ngū te Yesu ri wū kpara ka-ye la nza tete, fū ah aza ewū gbū Yerūsalema sela, anü de ewū agbū Betaniya. Te wūh koro agbū Betaniya kpala, fū Yesu ae kpa ye tikpi, ayi-ta Me teka ewū, de ah to wazi fū ewū.

⁵¹ Ah te emere ngü la bala, fü Me adu aza engu gbü jia ewü sela, ago di kpaka ye agbü kpí.

⁵² Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ewü agbo nga iiri na. Fü ewü ayia alügu nga wü, adu agbü Yerüsalema de mere tadu emaguma wü. ⁵³ Fü ewü angbü ebiti te-wü, gbü wü sikipi 'buru, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, da egbo nga iri Me.

Dene ngü ta te Yüwane ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah ena adi de *Yüwane ye Zebedayo, te di biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu ne. Engu mala, gü ba, "Yesu de Ri Me. Engu za küte, fü ewü abí engu baka nih wü kpara füh kotó ne," (Sapita 1:14). Gbü buku ne, Yüwane ngbü eí te-ye, gü ba, "Mene kpara te Yesu le engu fa sü ne," angü engu le agü iri ye nda de. (Mü ceka Sapita 21:20-24.) Yüwane wu wü ngü ta te Yesu ngbü emere ne cu de jia ye. Ah ba wü ngü ne, teka de wü kpara le, gü ba, Yesu zu de Ye Me fanü. Te wü kpara to maguma wü fü Yesu la, Yesu ena aküwa ewü, fi mere badi (Sapita 20:31).

Yüwane mala kpah nga wü talara ngü lorozi, te Yesu ngbü mere, teka asere fü wü kpara, gü ba, "De-ni Yesu, ni zu de Ye Me." Ah mala kpah nga riri, te Yesu ngbü ri wü kpara di tungü ye, abe te ngü ka tima ka-ye ne. Ah ngbü mala wü ngü la gbü mani, gü ba, "Ni ka-ni baka zü-e," (Sapita 6:35), "Ni kpah baka ra-sü," (Sapita 8:12), "Ni kpah de kpara te ngbü eceka kpi fütanga wü kambiliki ka-ni," (Sapita 10:11), "Ni de kaje te enü kpaka Me," (Sapita 14:6), "Ni de mere rirü," (Sapita 15:1). Gbü sapita 13-16, nih ena amaka mene riri, te Yesu ri wü mürü tima ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne di, etamura go, gbü sikipi te wüh zoro engu tete. Gbü sapita 17, ah de ngü ka gba te Yesu ku fü Me, teka wü kpara ka-ye, te engu le ace ewü ne.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Yüwane, wüh dene.

Sapita 1:1-18 Ngü ka Ri Me te fü te-ye, akoro kpara tete

Sapita 1:19-51 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza,

bete ngü ka gina wü kpara te wüh lala gbü nga Yesu

Sapita 2:1-12:50 Wü ngü te Yesu ngbü ri mere bi wü kpara di

Sapita 13:1-17:26 Wü ngü te Yesu ngbü ri wü mürü tima ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, di ne

Sapita 18:1-19:42 Ngü ka kpi ka Yesu

Sapita 20:1-21:25 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Dene ngü ka Yesu Kurisito,

o wüh bi engu la de

¹⁻² Ta gügü, te enga gina, o Me o kotó ne la de, Yesu *Kurisito ladü. Ah ka-ye de Ri Me. Ah ka-ye kpah Me. Wüh ngbü ta ake Me te enga gina.

³ Te Me mere kpi ake tö, ah to tima la 'buru esaka Yesu, de ah mere tima la 'buru me-ye. Te ah bala la, Yesu ka-ye de kpara, te mere tö ake kpi, de wü e gbü ye, 'buru me-ye. ⁴ Fü Me atima engu füh kotó ne, de ah nü, ah küwa wü kpara, da elofó sü maguma ewü. ⁵ Angü wü kpara füh kotó ne ngbü 'buru gbü biti. Ri Me ka-ye ba Ra-sü te ngbü esü da eliki biti la. Gara wü kpara le Ra-sü la nda-wü de, amba ah ngbü esü ka-ye fi bü asü. Wüh ti atiri engu nda-wü de.

⁶ Te Yesu koro füh kotó ne, fü Me ayia atima gara kpara ka-ye de iri ye *Yüwane Mürü Babatiza, kpa engagira nü fefe, o Yesu kpo de tima la de.

⁷ Me tima Yüwane, de ah mala nga Ra-sü la fü wü kpara. Fü Yüwane angbü erí dofo, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru fü maguma wü, wüh

le ngü ka Ra-sü la." ⁸ Gara wü kpara fi ta nda-wü, gü ba, Yüwane me-ye de Ra-sü la. Amba ah bala de. Yüwane ka-ye de kpara te emala nga Ra-sü la fü wü kpara.

⁹ Ra-sü la, ah ka-ye Yesu, te ena alofo maguma wü kpara füh kotö 'buru. ¹⁰ Yesu o wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. Amba, te engu koro füh kotö ne, wü kpara le ngü kaka nda-wü de. ¹¹ Wüh bī engu gbü nguwa wü *Yisaraye. Amba wü Yisaraye la le ngü kaka nda-wü kphah de. ¹² Amba teka mene wü kpara 'buru, te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne, Yesu fü ewü eyi ba wü di Me. ¹³ Mü tī afü te-mü ba ye Me de tete-mü nda-mü de. Ah ba e te wüh ngbü eyaka kpara füh kotö ne nda de. Me ena afü mü me-ye, fü ah ao mü ba ye ye.

¹⁴ Fü Ri Me la adu afü te-ye, aza küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Fü ah angbü esüka nih. Ah ka-ye de kpara te gü tamu *züka maguma ka Me fü nih, da emala zu ngü ka Me fü wü kpara. De-a, wü *mürü tima kaka, a wu engu cu de jia a. A wu kphah mere wazi kaka, gü ba, engu zu de biri Ye Me biringbö.

¹⁵ *Yüwane Mürü Babatiza, wu engu kphah kpo. Fü ah angbü emala ngü kaka fü wü kpara, gü ba, "Yesu ka-ye de kpara, ta te ni mala nganga na fü wü, gü ba 'Kpara te ena akoro sisi nga ni ne, wawazi na fa nda-ni ka, angü engu ta kü ladü o wüh bī ni la de.'" Dela ngü ta te Yüwane mala teka Yesu.

¹⁶ Yesu Kurisito ka-ye de kpara te gü tamu züka maguma ka Me fü nih. Tekka ngü kaka-na, nih küwa eyi. Nih ena amaka kphah mere bi wü züka ngü, teka ngü kaka. ¹⁷ Me to ta *Riri ka-ye fü wü Yisaraye esaka *Müse. Amba züka ngü te Yesu to fü nih ne, ah fa nda Müse ka. Angü Yesu ngbü emala zu ngü ka Me fü nih fanü fanü, gü ba, "Me le nih fa sü." ¹⁸ Kpara biringbö te wu Me de jia ye nda ma. 'Duwa Yesu Kurisito kpikpi ye, angü engu de Ye Me, te ngbü ka-ye ake Me. Ah wu Me me-ye, fü ah akoro amala ngü ka Me fü nih fanü fanü.

Dene ngü te Yüwane Mürü Babatiza

mala teka Yesu

¹⁹ *Yüwane Mürü Babatiza ngbü ta erī dofo fü wü kpara. Fü gara wü kpara angbü efi nda-wü, gü ba, engu de kpara, te Me tima teka aküwa ani ne. Fü wü angbe cögbörö kpara ka wü Yisaraye, te ewü ngbü agbü Yerüsalema ne, ayia aje ngü la. Fü ewü atima wü kpara kpaka Yüwane. Wüh tima wü mürü gele, kphah de wü kpara te ewü ele ta-ngü te ewü, gbü nguwa wü *Levi ne. Fü wü kpara la akoro kpaka Yüwane, ayi-tata, gü ba, "Ye de neh da? Ye de *Kurisito, te Me gü ba, ni ena atima teka aküwa ani ne?" ²⁰ Amba Yüwane cere nga ye nda de. Fü ah amala nga ye fü ewü mbölö, gü ba, "A'a. Ni de Kurisito nda-ni de." ²¹ Fü ewü adu kphah ayi-tata, gü ba, "Ye de neh da? Ye de mürü dofo *İliya?" Yüwane gü ba, "Bala de. Ni de İliya nda-ni kphah de." Wüh gü ba, "Ye de mere *mürü dofo, ta te wü mürü dofo ba ngüngü na ne?" Yüwane gü ba, "A'a. Ni de mürü dofo la nda-ni de." ²² Wüh gü ba, "Te di bala, ye ngbü erī dofo, neh baye baye? Ye di nda-ye de neh da? Ah le fü ani adu alügü zu ngü fü wü kpara, te ewü tima ani ne. Ye ena agü tungü ye, neh fe?" ²³ Yüwane gü ba, "Ma de kpara ta te mürü dofo İsayaya ba ngüngü gbü *Ngari Me, gü ba, 'Me

ena atima kpara, te ena angbü etü gü, da emala ngü de mere ri ye, gü ba, “Wü reke kaje fü Mere Miri,” ne.’ ”*

²⁴ Gara wü *Farusi ta kpah ladü esüka wü kpara, te wüh tima ewü kpaka Yüwane ne. Fü wü Farusi la ayia ayi-ta Yüwane, gü ba, ²⁵ “Te ye gü ba, ‘Ni de Kurisito de, ni de İliya kpah de, ni de mere mürü dofo la kpah de,’ te di bala, ye ngbü eto babatiza fü wü kpara, neh baye baye?”

²⁶ Yüwane gü ba, “Ma ngbü eto babatiza fü wü kpara ne de ngu kükürü, teka areke kaje fü Mere Miri. Angü Miri engu ne ladü esüka yi sene, amba yi wu engu nda-yi de. ²⁷ Ah ena akpo de tima ka-ye titine. Ah de mere kpara fere, angü wawazi fa nda-ra ka. Ma be te ma ena angbü ba labi kaka nda-ra la de.”

²⁸ Dela ngü ta te Yüwane mala teka Yesu, gbü laki te engu ngbü eto babatiza fü wü kpara gbü gara koti de iri ye Betaniya,† te di kpa etangu mere ngu de iri ye Yürüdene ne.

Dene ngü ka Yesu te di ba Kambiliki ka Me

²⁹ Baka te kpi seke tete, o *Yüwane mürü Babatiza ngbü de wü kpara ka-ye, fü ah awu Yesu te ngbü ekoro. Fü Yüwane ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi ceka komoko la, ah baka *Kambiliki ka Me, te ena akpi teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-wü. ³⁰ Ah de kpara ta te ma mala ngüngü na fü yi, gü ba, ‘Kpara te ena akoro sidi nga ra ne, ah de mere kpara, te fa ra ka, angü ah ka-ye kü ladü, o wüh bi ra la de.’

³¹ Ma wu engu gügü nda-ra de. Ma wu engu mba titine. Amba si-ngü te ma koro ato babatiza fü yi tete de ngu ne, ah teka areke kaje fefe, kpah da egü tamu ngü kaka fü yi. ³² Ma wu engu, teka *Nzila Wazi Me, te koro agbü kpi baka mö, arü gbü nzönzö. ³³ Te ah ena adi ta bala de la, de bane ma wu engu nda-ra de. Angü Me, te tima ra, de ma to babatiza fü yi de ngu ne, mala ta ngü fere me-ye, gü ba, ‘Ma ena awu Nzila Wazi ni, te ena akoro arü gbü nzö gara kpara. Kpara engu la, ah de kpara te ni tima engu, de ah koro, ah to babatiza de Nzila Wazi ni, Me,’ ne. ³⁴ Ma wu ngü la cu de jia ra. Fü ra adu agara tatamu kpah fü yi, gü ba, ‘Engu de Ye Me.’ ”

Dela ngü ta te Yüwane mala fü wü kpara ka-ye, teka Yesu, te di baka Kambiliki ka Me.

Dene ngü ka Yesu de wü kpara ka

Yüwane Mürü Babatiza

³⁵ Gbü gara sikipi, fü Yüwane Mürü Babatiza adu angbü kpah kpala, de wü gara kpara ka-ye 'basu. ³⁶ Fü Yüwane awu Yesu te ngbü ekoro. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye de 'basu ne, gü ba, “Yi ceka komoko la, ah baka *Kambiliki ka Me!” ³⁷ Te wü kpara de 'basu ne je ngü la, fü ewü ayia kürrrü, afa nga Yesu.

³⁸ Fü Yesu ayia afü te-ye, aceka ewü te ewü ngbü efa nga ye ne. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü ngbü egiri, neh ene?” Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ngbü engbü neh siye?” ³⁹ Yesu gü ba, “Yi koro la ekoro, fü yi awu.” Fü ewü anü akoro awu sü, te Yesu ngbü engbü tete. Ngü la mere te-ye gbü lö-ra bala ka tamurago. Fü ewü angbü de ewü, zalü ekoro di gbü biti.

* **1:23** 1:23 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3. † **1:28** 1:28 Mene Betaniya ne ka-ye kpike ye. Ah de mene engu ede Yerüsalema ne nda de.

⁴⁰ Esüka wü kpára de 'basu la, gara de Anderiäya, enga ni ye Simüna Petero. ⁴¹ Fü Anderiäya ayia 'duwa, anü amaka Simüna, amala ngü fefe, gü ba, "A maka *Kurisito, te Me tima engu teka aküwa nih ne eyi!" ⁴² Fü Anderiäya aza Simüna, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu aceka Simüna, amala ngü fefe, gü ba, "Mü de Simüna ye Yona. Ma ena afü iri mü la, ao Petero."* (Äh ba e te ewü gü ba, kpeke kpára baka da.)

Fütanga ngü la, fü wü Anderiäya ake Simüna, bete gara kiri wü la, akpo 'duwa da elala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka Yesu de wü Filipo ake Nataníyele

⁴³⁻⁴⁴ Fütanga ngü te wüh mere ne, fü ewü adu ara. Fü kpí aseke. Fü Yesu afi ngü, gü ba, ni ele adu agbü *Galilaya. O wüh nü la de, fü ah ayia anü amaka gara komoko de iri ye *Filipo, te di de kpára ka Betesayida, kpah baka wü Anderiäya ake Petero. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Mü koro, mü lala gbü nga ra." Fü Filipo ayia ale.

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü Filipo ayia anü amaka gara kiri ye, de iri ye Nataníyele, amala ngü fefe, gü ba, "Ani maka *Kurisito eyi, kpára ta te wü *Müse ba ta ngü kaka gbü *Ngari Me, gü ba, 'Me ena atima engu teka aküwa ani ne.' Irí na de Yesu, kpára ka Nazareta, ye *Yüsefa." ⁴⁶ Nataníyele gü ba, "Ho! Dene ne töndö ngü ne? Mere züka ngü ti eyi akoro gbü Nazareta?" Filipo gü ba, "Ye koro la ekoro, de ye ceka cu de jia ye." Fü ewü ayia anü akoro kpaka Yesu.

⁴⁷ Te Yesu wu Nataníyele te ngbü ekoro, fü ah ayia amala ngü, gü ba, "Kpára la, ah de züka enga *Yisarayele, te mani di tete ma." ⁴⁸ Nataníyele gü ba, "Ye wu ni neh baye baye?" Yesu gü ba, "Ni wu ye tine, te ye ngbü esa rü de kpane, o Filipo i ye la de ne." ⁴⁹ Fü Nataníyele ayia agüka, agü ba, "Mere kpára, mü wu ngü 'buru! Mü de Ye Me! Mü de Mere Miri ka wü Yisarayele!" ⁵⁰ Yesu gü ba, "Ye fü te-ye, le ngü ka-ni bü kere ne, teka ngü te ni mala fü ye, gü ba, 'Ni wu ye esa rü de kpala' ne? Ye ena awu wü gara kpeke ngü, te fa engu la!" ⁵¹ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü 'buru, gü ba, "Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te gara, ma ena agü tamu ngü ka Me agbü kpí fü yi. Fü yi awu ra, te ma di baka 'be'be te wü *malayika ka Me ngbü ekoro agbü kpí, da edu fefeh na."

2

Dene ngü ta te Yesu mere agbü Kana

¹ Fütanga síkpí 'basu, fü wü Yesu aje ngü, gü ba, gara kpára ngbü emere karama ka wofó, gbü gara köti ka *Galilaya, de iri ye Kana. Fü ni ye Yesu ayia anü kpala. ² Fü ewü ai kpah wü Yesu agbü karama la. Fü wü Yesu ayia anü akoro kpala, de wü kpára ka-ye 'buru.

³ Te wüh ngbü kpala, fü wü kpára anzö fi anza. Fü ni ye Yesu amala ngü fü Yesu, gü ba, "Fi nza ka-ye esaka ewü eyi." ⁴ Yesu gü ba, "Ni ni deyi, de ni mere baye? Ni ti amere gara ngü nda-ni la de, angü laki ka-ni koro la de." ⁵ Fü ni ye Yesu anü amaka wü labi, te ewü ngbü emere tima de kpala, amala ngü fü ewü, gü ba, "Te Yesu mala gara ngü fü wü la, de wü mere kpah bala."

⁶ Fü Yesu afü te-ye, aceka wü cögbörö bütü,* ma'diya, te wüh o kpala, da ese ngü gbügbü, teka azürü e di, tenga gele ka wü *Yisarayele. ⁷ Fü

† 1:42 1:42 Petero gbü ngü Ebere de Kefa. * 2:6 2:6 Bütü la, wüh mere ta gbü da. Wüh ga fa sü ba baramili.

Yesu amala ngü fū wü labi la, gü ba dene, “Wü nü, wü se ngu, wü koro di, de wü tökö gbü wü bütü-ngu la 'buru.” Fū ewü ayia anü ase ngu, atökö gbü wü sila la 'buru cere cere, kpah baka e te Yesu mala fū ewü la. ⁸ Fū Yesu adu amala fū ewü, gü ba, “Yi se ngu la mba cükü'daye, yi nü di kpaka kpapa te ngbü egafa e la.”

⁹ Fū ewü ase ngu la, anü di kpakaka na. Fū kpapa te egafa e la ayia anzö e la, are. Ah ka-ye de fi! (Amba ah wu, gü ba, e la ka-ye de ngu ne, nda de. 'Duwa wü labi, te ewü se ngu la, wu me-wü.)

Baka te kpapa te ngbü egafa e re e la, fū ah agüka, adu amala ngü fū watī würose la, ¹⁰ gü ba, “Ata! Fi ne türü fa sü! Wü gara kpapa mere ngü, baka nda-mü ne, nda-wü de. Wüh ngbü eto züka fi te enga gina. Fū ewü adu ato mene fi te türü de, tine sidi, te wü kpapa sika eyi. Amba nda-mü, mü wo züka fi te türü fa sü ne, du to sidi, neh teka ne?”

¹¹ Dela ta gina kpeke ngü te Yesu mere, teka agara tamu wazi, te Me to fefe na ne. Ah mere ngü la ta gbü Kana.† De-a, wü kpapa kaka-na, a wu ngü la cu de jia a. Fū a ayia ato maguma a fefe tine afa sü, teka ngü la. ¹² Sidi nga ngü la, fū wü Yesu ayia anü agbü Kaparanama, de wü ni ye, de wü di enga ni ye, de wü kpapa ka-ye 'buru. Amba wüh ra kpala fa sü nda-wü de.

Dene ngü ta te Yesu mere agbü Yerüsalema

¹³ Gara mere sikipi ka wü *Yisaraye le ladü, te wüh ngbü ei, gü ba, *Pasika. Te mere sikipi la koro tete ghamari, fū wü Yesu ayia de wü kpapa ka-ye, anü agbü Yerüsalema. ¹⁴ Te wüh koro agbü Yerüsalema kpala, fū Yesu anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fū ah amaka mere bi wü kpapa kpala, te ewü ngbü ecinzi wü nü de wü lu‡ ka-wü, teka fū wü kpapa adi ese, eto la'bi tete fū Mere Me. Wü gara ngbü nda-wü ekura jiasa. ¹⁵ Fū ngü la asiti gbü jia Yesu, angü wüh ngbü ecinzi e ka-wü la, ciki etambasü Mere Kambü ka Me. Fū Yesu aza ju-ku, akpo eliki ewü, de wü nü ka-wü la di. Fū ah anzini wü cangali ka wü kpapa, te ewü ngbü da ekura jiasa fefeh la, agbofo 'buru kötö. Fū jiasa ka-ewü la angbengbe kpah 'buru kötö sela. ¹⁶ Fū ah amala ngü fū wü kpapa, te ewü ngbü ecinzi wü e la, gü ba, “Dene neh ene ngü ne? Yi ngbü emere ngü la etambasü ka Me, neh teka ne? Yi yia de wü e ka-yi la sene asidi! Sü ne, ah de Kambü ka Wüba! Yi le afü kambü ka Wüba, ao ba sü ka se-e?”

¹⁷ Te wü kpapa kaka-na wu bala, fū ewü adu awu, gü ba, ngü ka Kambü ka Me ke te Yesu kpah baka nda *Davidi ta gügü. Angü Davidi ba ta ngü la gbü *Ngari Me, gü ba, “Mere Me, ngü ka Kambü ka-mü ke te ra fa sü! Te wü vügü ka-mü mörö ra teka Kambü ka-mü la, ah mere e de, gümü Kambü ka-mü ti anza te ra de!”§

¹⁸ Te wü mere kpapa ka wü Yisaraye le je ngü te Yesu mere la, fū ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü akoro ayi-ta, gü ba, “De-ye deyī, ye mere ngü la, neh teka ne? Ye gü ba, Me tima ni me-ye? Te ah bala, de ye mere la mere kpeke ngü, te ena aga gbü jia ani, teka fū ani awu, gü ba, Me to wazi la fū ye me-ye fanü.” ¹⁹ Yesu gü ba, “Mere kpeke ngü te ma ena amere, ah dene. Te yi mürü Kambü ka Me ne asidi la, ma ena ajī, alügü da ye gbü sikipi ngbee bata.” ²⁰ Wü mere kpapa la gü ba, “Ho! Wüh ji ta kambü la

† 2:11 2:11 Kana de gara koti ka Galilaya. ‡ 2:14 2:14 Wü nü la, ah de wü yiti de wü kambiliki bete mö ka koti. § 2:17 2:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:9.

de mere bi re, ba e teke 'basu de füh ye ma'diya ne, fü mü agü ba, 'Ni ena aji alügü, gbü sikipi ngbee bata?' "

²¹ Amba Yesu mala la ngü gbü mani tungü ye. Si-ngü gbü mani la gü ba, "Küte ni, Yesu, baka Kambü ka Me. Te wüh mörö ni la, ni ena adu azükü gbü *ebabata sikipi." ²² Te koro gbü sikipi te wüh mörö engu tete, fü ah adu azükü gbü sikipi bata kpah ba ngü te engu mala la. Te di bala, de-a, wü kpapa kaka, fü a adu afi nga ngü, ta te engu mala ne. Ngü la ti kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü Ngari Me ta gügü, teka kpapa te Me ena atima ne. Fü a adu awu, gü ba, Yesu de Ye Me fanü fanü.

²³ Te Yesu ngbü ta agbü Yerüsalema teka mere *Karama ka Pasika la, fü ah angbü emere wü gara kpeke ngü kpala. Te mere bi wü kpapa wu ngü la, fü ewü adu ale ngü kaka, gü ba, engu de Miri te Me tima, teka aliki wü vügü ka-ani ne. ²⁴ Amba Yesu le ato te-ye gbü ngü ka-ewü la nda de, angü ah wu eyi, gü ba, fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu. ²⁵ Angü engu de kpapa, te ngbü ewu ngü emagama wü kpapa 'buru. Kpapa te ena agü tamu ngü fefe nda ma.

3

Dene ngü ka Yesu ake Nikodemü

¹ Gara *Farusi ta ladü de iri ye Nikodemü, te di de mere *kovo ka wü *Yisaraye. ² Gbü gara sikipi, fü Nikodemü ayia gbü biti, anü akoro kpapa Yesu. Fü ah amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpapa, ani wu eyi, gü ba, wazi ye fa sü, teka ngü ka wü mere bi wü kpeke ngü, te ye ngbü emere ne. Kpah bala, ani wu kpah kpo, gü ba, Me tima ye me-ye, teka ari ani de ngü ka-ye, ka Me. Angü kpapa ti amere kpeke ngü ba e la de tete-ye nda de, 'duwa te Me to wazi fefe me-ye la."

³ Yesu gü ba, "Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü. Te mü le akoro kpapa ka Me la, ah le de wüh yaka mü toto. Mene kpapa te wüh yaka engu toto de, engu de kpapa ka Me nda de." ⁴ Nikodemü gü ba, "Ata! Te kpapa gbe tine eyi la, wüh ena ayaka engu toto, neh baye baye? Ah ena adu ari guvu ni ye, fü ewü adu ayaka engu kpah toto?"

⁵⁻⁶ Yesu gü ba, "Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü. Wü kpapa, te wüh ngbü ebü ewü gbü küte füh kotö ne, wüh de wü kpapa ka küte. Amba, te *Nzila Wazi Me yaka mü me-ye la, ah ena azürü mü, fü mü akoro kpapa ka Me fanü fanü.

⁷ Fingangü ka-mü ngbü ejiji faaa, teka ngü te ma mala fü mü, gü ba, ah le de wüh yaka mü toto ne? Mü fi nga ngü de. ⁸ Ngü ka kpapa, te wüh eyaka engu toto, ah baka ngü ka wege. Mü ti eyi awu sü te wege koro tete? Anga mü ti eyi awu sü te wege ngbü enü tete? Mü ti awu de! Wege ngbü efe ka-ye baka e te engu ngbü ele. Mü eje nda-mü bü gigiri na kükürü. Mü wu küküte kpah de. Ngü ka kpapa te Nzila Wazi Me yaka engu me-ye ne, ah kpah baka ngü ka wege la."

⁹ Nikodemü gü ba, "Ngü la ena adi bala, neh baye baye?" ¹⁰ Yesu gü ba, "Mü di ne mere kpapa te mü ngbü eri wü bu mü, wü di enga Yisaraye, me-mü ne, mü ti awu ngü la de, neh teka ne? ¹¹ Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü fanü fanü. Angü ah de ngü te ma wu cu de jia ra. Amba yi le aje ngü ka-ra nda-yi de, neh teka ne? ¹² Mü da la güje mü teka ngü te ma ngbü emala fü mü ne, angü ma ngbü emala ngü ka wü e de füh kotö ne fü yi, baka mani. Te yi je si-ngü la de la, ma ena amala nga wü ngü ka Me agbü kpi, fü yi aje sisi na, neh baye baye? ¹³ Angü kpapa te nü koro

kpaka Me agbü kpî nda ma. 'Duwa de-ra, Ye Me, angü ma yia kpala, akoro sene, teka amala ngü kaka fü yi.

¹⁴ Kaje te yi ena akoro tete kpara ka Me, fü yi aküwa fi mere badi, ah kpah baka ngü ta te *Müse mere fü wü kundu nih, te ewü ngbü ejiji tete agbü gü ne. Angü te siti wü kpürü ngbü ta ede ewü kpala ne, Müse mere ta neh ene? Ah za ta kuru kpürü, te wüh mî gbü se, ae ao eküte rü kpa tikpi, teka fü wü kpara adi eceka. Mene wü kpara ta te ewü ngbü eceka kpürü la, wüh kpi nda-wü de, wüh küwa ka-wü ta eyi.* Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpî, wüh ena ae ra eküte rü kpa tikpi, te gara, teka fü wü kpara adi eceka. ¹⁵ Te di bala, mene kpara te ena angbü eo jia ye eküte ra, ah ena aküwa ka-ye aküwa fi badi."

¹⁶ Angü Me le ngü ka wü kpara füh kotö ne fa sü, fü ah ayia atima biri Ye ye biringbö, teka aküwa nih. Te di bala, te mü to maguma mü fü Yesu la, mü ti akpi fi de. Mü ena aküwa ka-mü aküwa fi badi. ¹⁷ Me tima Ye ye füh kotö ne, neh teka ne? Teka ato kuru te wü kpara? Ah bala de. Me tima Ye ye teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ¹⁸ Te mü to maguma mü fü Ye Me la, Me to kuru te mü de. Te mü to maguma mü fefe de la, Me ena ato kuru te mü ato, angü mü le ngü ka biri Yeye na nda-mü de. ¹⁹ Si-ngü te Me ena ato kuru tete di te wü kpara ne, angü engu tima ra-sü, koro di füh kotö ne, teka asere kaje ka *küküwa fü ewü, amba wü kpara le ra-sü la nda-wü de. Wü kpara ngbü ele ka-wü biti, efa ra-sü di, teka lümü ka *siti ngü ka-wü te ewü ngbü emere ne. ²⁰ Angü siti kpara le ra-sü nda de. Ah ngbü ekpe ra-sü akpe, angü wüh ena awu siti ngü ka-ni, te ni ngbü emere ne. ²¹ Kpara te ngbü ele zu ngü ka Me de maguma ye 'buru 'buru ne, ah ngbü engbü ka-ye gbü ra-sü, teka fü wü kpara awu, gü ba, ngü te ni ngbü emere ne, ah de ngü te ngbü ereke gbü jia Me.

Dene kpah gara ngü te Yüwane Mürü Babatiza

mala teka Yesu

²² Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace Yerüsalema, anü andoro agbü wü jürü kötî ede Yerüsalema sela. Fü ewü angbü de wü kpara ka-ye, da eto *babatiza fü wü kpara de kpala. ²³⁻²⁴ Ngü la mere ta te-ye, o wüh gü *Yüwane agbü ku la de. Yüwane ngbü nda-ye ta eto babatiza agbü tö ka *Yudaya, kpah baka Yesu. Ah ngbü ta eto babatiza sela, agbü gara sü de iri ye Ayinoná,† angü züka ngu ladü sela, te cu acu. Fü mere bi wü kpara angbü fi bü egoro kpakaka na, da eza babatiza esakaka na.

²⁵ Gbü gara ra, fü gara enga *Yisarayeke akoro kpaka wü kpara ka Yüwane, akpo da ega yiki de ewü, teka ngü ka babatiza. ²⁶ Fü komoko la ayia amala nga Yesu fü ewü, gü ba, "Titine mere bi wü kpara ngbü egoro kpaka Yesu, efa nda Yüwane ka." Te wü kpara ka Yüwane je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü. Fü ewü ayia anü akoro kpaka Yüwane, amala nga Yesu fefe, gü ba, "Mere kpara, ceka la! Kpara ta te ani ngbü de ewü, kpa etangu Yürüdene ne, te ye ngbü egü tatamu, gü ba, engu de Kambiliki ka Me ne, ah kpo eyi eto babatiza fü wü kpara. Bi wü kpara ngbü eyi 'buru enü kpakaka na kpala!"

²⁷ Yüwane gü ba, "Züka ngü. Me to wazi la fefe me-ye. Angü kpara ti amere kpeke ngü bala, de tete-ye, nda de. ²⁸ Ma mala ta fü yi eyi, gü ba,

* **3:14** 3:14 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 21:6-9. † **3:23-24** 3:23-24 Ayinona de sü gbmari ede Salima.

ma de *Kurisito te Me tima engu ne nda-ra de. Yi je ngü la ta eyi. Ma nda-ra mene kpara, te wüh tima ra kpa engagira nü fü Kurisito la, teka areke kaje fefe. ²⁹ Te komoko le aza würüse, ah ena atima enga ni ye kpa engagira nü, teka areke ngü la. Kpara la, ah de watü würüse la nda de. Ah de kpara te ena areke ngü fü watü würüse la. Te kpara la wu watü würüse la te ngbü egoro, ah ena angbü de mere tadu, gü ba, 'Mere kpara ka-ni koro eyi!' Enatikine ma ngbü eyi de mere tadu, angü mere kpara ka-ra koro eyi dela! ³⁰ Ah le de ngü ka Yesu nü kpa engagira nü, de nda-ra ngü du kpa sidi." Dela ngü ta te Yüwane Mürü Babatiza, mala teka Yesu.

³¹ Yesu de kpara te koro agbü kpí. Ah wu ngü fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Baka te Yüwane di de kpara füh kotö ne, ah ngbü emala ngü ka Me baka kpara ka kotö ne. Ah tí amala ngü ka Me baka kpara te koro agbü kpí ne nda de. Amba ngü ka Yesu fa nda Yüwane ka, angü engu koro ka-ye agbü kpí. ³² Ah ngbü emala ngü ka Me ereke areke, angü engu koro ka-ye agbü kpí. Ah ngbü emala ngü te engu wu cu de jia ye, amba wü kpara le aje ngü kaka nda-wü de. ³³ Te mü le ngü te Yesu gü tatamu fü mü ne eyi la, amba mü wu eyi, gü ba, Me tima engu me-ye fanü fanü. ³⁴ Yesu ngbü emala ngari Me fü nih, angü Me tima engu me-ye. Me to wazi ka *Nzila Wazi ye eyi 'buru fefe, de ah mere ngü di ba e te engu ngbü ele. ³⁵ Angü Wö ye na le engu fa sü, fü ah ace wü ngü 'buru esakaka. ³⁶ Kpara te to maguma ye fü Yesu, Ye Me, ah ena aküwa fi mere badi. Amba mene kpara te to maguma ye fü Yesu de, ah küwa kpah de, angü Me ena asü gü fefe fi mere badi.

4

Dene ngü ta te Yesu mala fü egba Samariya

¹⁻³ Gbü wü síkpí la, mere bi wü kpara ngbü ta egoro kpaka Yesu de ah to *babatiza fü ani. Fü wü *kpara ka Yesu angbü eto babatiza fü ewü me-wü, angü Yesu to babatiza nda de. Fü wü Farusi aje, gü ba, mere bi wü kpara le ngü ka Yesu eyi, fa nda *Yüwane ka. Fü maguma ewü ayia asiti teka ngü la. Te Yesu wu bala, fü ah ayia ace tö ka *Yudaya, anü ka-ye agbü *Galilaya. ⁴ Amba ah le afü ka-ye kpuru gbü tö ka wü *Samariya. Fü ah ayia de wü kpara ka-ye, atí te kaje.

⁵ Fü ewü anü akoro gbü gara kötí ka wü Samariya de írì ye Sikara.* ⁶ Gara du-kpa-ngu ladü sela, te *Yakobo jí gügü. Fü wü Yesu anü akoro kpa füh du-kpa-ngu la etü ra, o engu ndírì eyi ka nü. Fü ah anü angbü efe te-ye ede du-kpa-ngu la. ⁷⁻⁸ Fü wü kpara kaka-na anü ase e-mazü agbü Sikara.

Fü gara egba Samariya akoro teka ase ngu. Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Ye to ngu fü ni, de ni nzö." ⁹ Egba Samariya la gü ba, "Ye de enga *Yisaraye de? Ah mere baye, te ye ngbü eyo ngu te ni, te ni di de egba kpara ka Samariya ne?" Ah mala bala kükürü de, angü wü di enga Yisaraye le te-wü de wü kpara ka Samariya nda-wü de.

¹⁰ Yesu gü ba, "Te mü ena awu ta züka ngü, de te Me le ato fü mü ne la, anga te mü ena awu ra ta kpah kpo, baka te ma yo ngu eküte mü ne, de bane mü ena ayo ta kpah ngu te ra, fü ra ato mene ngu, de te ena aküwa fü mü fi mere badi ne." ¹¹ Würüse la gü ba, "Ye ena ase ngu la, neh baye baye? E ka-ye de te ye ena ase ngu di kpah ma! Te du-kpa-ngu

* 4:5 4:5 Sikara gbmari ede mere yí ta te Yakobo to fü ye ye de írì ye Yüsefa ne.

engu ne di kpah cucu de bala! Ye ena amaka nda-ye de ngu ka *küküwa ne, neh kaye? ¹² Ye fa kundu ani, Yakobo, ta te ce du-kpa-ngu ne fü ani ne? Yakobo ji ta du-kpa-ngu ne me-ye fü wü di ye, de wü nü ka-ye 'buru, fü ewü angbü enzö." ¹³ Yesu gü ba, "Kpara te ngbü enzö ngu gbü du-kpa-ngu ne, gümü ngu ena adu kpah amere engu. ¹⁴ Amba kpara te ena anzö ngu, de te ma ena ato fefe na ne, gümü ngu du amere engu tîne de. Angü ngu te ma ena ato fefe na, ah ena angbü emamagama baka du-kpa-ngu, te ena aküwa engu fi mere badi." ¹⁵ Würüse la gü ba, "Mere kpara, ye to ngu la eto fü ni, de ni nzö, angü gümü ngu ena adu kpah amere ni. Angü ni ena adu kpah angbü endoro te ngere kaje ne, da ese ngu."

¹⁶ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Ye nü, ye i wati ye, de wü du koro ake di sene." ¹⁷ Würüse la gü ba, "Wati ni nda ma." Yesu gü ba, "Ye mala eyi zu ngü! ¹⁸ Teka ne de, angü ye za ta wü komoko 'buruve, fü ye ace ewü 'buru. Te di bala, mene komoko te ye ngbü ake di titîne ne, ah de wati ye nda de. Ngü te ye mala la, ah fanü." ¹⁹ Würüse la gü ba, "Mere kpara, ma wu eyi, gü ba, mü de *mürü dofo ka Me. ²⁰ Te di bala, gara ngü ladü te ma ele amala fü mü. Wü kundu a ngbü ta egbo nga iri Me, kpa füh mere da ka Samariya la. Amba de-yi, wü di engu Yisaraye, yi gü ba, ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iri Me kpa agbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne. Te di bala, mene sü te wü kpara ti agbo nga iri Me gbügbü, ah ena adi neh engu deyü?" ²¹⁻²³ Yesu gü ba, "Tangbase, mü da güje mü te ngü te ma ngbü emala fü mü ne. Me ka-ye biringbö. Te di bala, ah le de mü gbo nga iri na de maguma mü biringbö. Ngü ka sü te wüh ngbü egbo nga iri tete na, ah de mere ngü nda de. De-yi, wü kpara ka Samariya, yi ngbü egbo nga iri Me te yi wu mbi mbi de. De-a, wü di engu Yisaraye, a ngbü egbo nda-a zu nga iri Me, te a wu kpo. Angü Me gü tamu ngü ka *küküwa eyi fü a. Amba ah ena akpo titine, wü kpara ena angbü egbo nga iri Wüba Me, te nga wü sü 'buru. Ah ena adi bü duu füh da sene, anga agbü Yerüsalema kpah de. Wüh ena agbo nga iri na de maguma wü le 'buru. Angü Wüba Me le eyi bala. ²⁴ Angü Me zu de Me biringbö. Te mü le agbo nga iri na la, ah le de mü gbo nga iri de maguma mü biringbö."

²⁵ Würüse la gü ba, "Mere kpara, ngü te ye mala la, ah kpekpeke. Ni wu kpo, gü ba, Me ena atima Miri te ena aküwa nih. Te engu koro eyi la, engu ena amala si wü ngü 'buru fü ani." ²⁶ Yesu gü ba, "De-ra, de te ma ngbü emala ngü fü mü ne, ma de Miri la me-ra."

²⁷ Kpah bü gbü lö-ra la, fü wü *kpara ka Yesu adu akoro, amaka engu da ero mö ake würüse la. Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Kpara te ena ayi-ta würüse la, gü ba, "Ye le neh ene?" ne, nda ma. Kpara te ena ayi-ta Yesu, gü ba, "Ah mere baye, te ye ngbü ero mö ake würüse la?" nda kpah ma.

²⁸ Fü würüse la ayia ace sila ka-ye ciki sela, afü nga ye, adu agbü mere köti la, amala ngü fü wü kpara, gü ba, ²⁹ "Yi nü la akine, yi ceka kpara, de te ma maka engu kpa füh du-kpa-ngu de kpane. Angü ah mala nga wü ngü, te ma mere, te kpara wu de ne, 'buru gbü nzö ra. Ah ena adi dela *E-küwa-nih ne de?" ³⁰ Te wüh je ngü la bala, fü mere bi wü kpara aci anü kpaka Yesu.

³¹ Fü wü kpara ka Yesu angbü enda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ani koro de e-mazü eyi. Ye zü la e." ³² Fü engu adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Gara e-mazü ka-ni ladü, te wü wu nda-wü de." ³³ Fü wü kpara kaka-na angbü eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, "Gara kpara koro de e-mazü

la fefe me-ye?" ³⁴ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emere tima te Me tima ra di. Ngü la, ah fere baka e-mazü. Ma le fi bü amere tima la, de ah nza anza."

³⁵ Fü Yesu adu kpah, amala ngü fü wü kpapa ka-ye, gü ba, "Wü kpapa ngbü emala teka ndo, egü neh fe? Wüh ngbü emala, gü ba, 'Te wüh moko ndo eyi la, ah ena amere fe bala, fü ewü adu awa.' Ah bala de? Amba yi ceka la bü bi wü kpapa, te ewü ngbü ekoro kpaka nih ne. Ma emala fü yi, gü ba, wüh baka ndo te ma moko titine, ah ndri kpah eyi, lakı kaka-na koro kpah eyi, teka awa, aza ao gbü kafa. ³⁶ Angü Wüba tima ra, de ma ru ngari ni emagama wü kpapa baka ndo. Yi nda-yi baka wü kpapa, te ewü ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima la. Nih biti wü kpapa ebite gbü kafa ka Wüba, de wüh küwa fi mere badi. Te nih mere bala la, mürü ndo la ena ato takpa fü nih, fü nih angbü 'buru de mere tadu teka ngü la.

³⁷ Mani te wüh ngbü emala, gü ba, 'Te kpapa ru ndo ka-ye la, gara kpapa ena adu akoro awa me-ye ne,' ah de zu ngü! ³⁸ Enatikine ngü la koro eyi, angü ma ngbü etima yi, teka awa nzia ndo te yi ru me-yi de. Wü gara kpapa mere ta tima la me-wü, fü ewü ai yi, akoro amaka bü nzinzia gbü nga ewü la." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpapa ka-ye, te engu wu wü kpapa ka *Samariya, te ewü ngbü ekoro.

³⁹ Angü mere bi wü kpapa ka sü la le ngü ka Yesu, teka ngü te würüse la mala fü ewü, gü ba, "Yesu mala nga wü ngü ka-ni, de te ni ngbü emere ne, eyi 'buru.'" ⁴⁰ Te di bala, fü ewü akoro kpaka Yesu, ayi-tata teka de ah ngbü kpaka ani sela. Fü Yesu angbü kpala sikipi 'basu, da ari ewü de ngari Me. ⁴¹ Fü mere bi wü kpapa ayia kpah ato maguma wü fü Yesu, teka ngü te ewü je gögömö na la. ⁴² Fü ewü amala ngü fü würüse la, gü ba, "A le ngü ka kpapa la ta teka ri mü. Amba titine, a je riri na eyi cu de güje a. Te di bala, a wu eyi, gü ba, engu de kpapa, te ena aküwa wü kpapa füh kotö ne 'buru, angü ah de *E-küwa-nih."

Dene e'ba'basu kpeke ngü,

ta te Yesu mere agbü Kana

⁴³ Sidi nga sikipi 'basu la, fü wü Yesu ayia de wü kpapa ka-ye, adu agbü *Galilaya. ⁴⁴ Yesu mala ta ngü fü wü kpapa ka-ye, gü ba, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpapa gbü wü gara sü 'buru ena angbü ecu ngü mü me-wü, amba 'duwa wü mürü mü ti acü ngü mü nda-wü de." ⁴⁵ Mere bi wü kpapa te ewü ngbü agbü Galilaya nü ta agbü Yerüsalema teka *Karama ka Pasika. Fü ewü awu wü kpeke ngü ta te Yesu ngbü emere de kpala. Fü ewü adu amala nga wü ngü la fü wü bu wü, kpa eköti. Te di bala, te wüh wu Yesu te koro tete agbü Galilaya, fü ewü angbü de mere tadu, gü ba, engu ena amere wü kpeke ngü gba ani sene, kpah ba e te engu mere agbü Yerüsalema ne.

⁴⁶ Fü engu adu akoro kpah agbü Kana, gbü sü ta te engu fü ngu, koro di vinü tete na. Gara mere kpapa ka miri ta ladü agbü gara köti de iri ye Kaparanama, te yeye na di de keke te-ye, ah yia ta ekpi akpi. ⁴⁷ Te komoko la je ngü, gü ba, "Yesu du koro eyi, gbü Kana ne," fü ah ayia agba wü agbü Kaparanama, anü amaka Yesu agbü Kana kpala.

Te engu koro kpaka Yesu, fü ah anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, "Mere kpapa, ye koro kere, aküwa ye ni, angü ah yia eyi ekpi akpi." ⁴⁸ Yesu gü ba, "De-yi, wü kpapa gbü sü ne, te ma mere kpeke ngü gbü jia yi de la, yi ti ale ngü ka-ra nda-yi kpah de. Ngü ka-yi ena adi fi bü bala?" ⁴⁹ Komoko la gü ba, "Mere kpapa, bala de, baaa! Mü koro mba kere, mü küwa ye

ra, angü ah ena akpi.” ⁵⁰ Yesu gü ba, “Ye mü küwa eyi. Mü du edu.” Fü komoko la ale ngü te Yesu mala fü ye la. Fü ah ayia adu kpa eköti.

⁵¹ Baka te engu ngbü edu kpa eköti, fü ewü amaka te-wü de wü labi ka-ye te kaje. Fü ewü amala fefe, gü ba, “Mere kpara, ye mü küwa eyi!” ⁵² Fü engu ayi-ta ewü, gü ba, “Keke la nza eküküte gbü lö-ra fe?” Wüh gü ba, “Keke la nza esikine etü ra, ba lö-ra biringbö.” ⁵³ Fü wö ye mbarase la awu teke, gü ba, “Keke la nza gbü lö-ra te Yesu mala ngü fü ni tete, gü ba, ‘Ye ni küwa eyi ne.’ ” Fü komoko la ayia ato maguma wü fü Yesu, de wü kpara gba ye 'buru.

⁵⁴ Dela e'ba'basu kpeke ngü ta te Yesu mere agbü Kana. Ah mala ngü bü de komö ye, fü mbarase la aküwa ciki agba wü, agbü Kaparanama kpala. Yesu mere ngü la, o engu yia tete agbü *Yudaya, ego agbü *Galilaya.

5

Dene ngü ta te Yesu mere gbü sikipi ka Me,

ede kara de iri ye Beteseda

¹ Sidi nga wü ngü dela, fü wü Yesu ayia anü agbü Yerüsalema, teka gara *karama ka wü *Yisarayeale. ² Gara mere kara ta ladü agbü Yerüsalema kpala,* te ewü gü iri na, gü ba, Beteseda. ³ Mere bi wü mürü keke ngbü era esa e ede kara la. Ah de wü kpara te jia ewü ni ani, gara ewü de lö wü walawala, gara ewü te küte ewü di titiri. Wüh ngbü era kpala, da eci nga ngu te ena akada. ⁴ Angü wüh gü ba, gbü gara sikipi, *malayika ka Me ngbü ekoro, da eyiki ngu la, fü ngu la angbü ekada teka ngü la. Te di bala, mene kpara, te ena atı fi me-ye fü wü bu ye, gbü ngu la, keke kaka-na ena anza.

⁵⁻⁶ Gbü gara ra, fü wü Yesu akoro füh kara la. Fü ah awu gara komoko kpala, te di de keke te-ye teka mere bi re, baka e teke biri nzükpa de füh ye 'bajena. Te Yesu wu komoko la, fü ah awu teke, gü ba, ah ra eyi sela fa sü. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, “De-mü, mü ele aküwa?” ⁷ Mürü keke la gü ba dene, “Mere kpara, ni ena aküwa, neh baye baye? Angü engu ni ni, te ena agü ni gbü ngu la, fü ni aküwa ne, ah nda ma. Ni te egbeke te-ni enü kpala, küte ni titiri, fü wü gara kpara angbü eti ka-wü fi me-wü.” ⁸ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, ma ena ato wazi fü mü. Mü yia eyia tikpi, de mü za darara ka-mü, mü go kpa eköti.” ⁹ Yesu bü te emala ngü la bala, fü keke ka komoko la ayia anza. Fü engu ayia aza darara ka-ye, ago kpa eköti.

Sikipi te Yesu küwa komoko la tete, ah de *sikipi ka Me. Angü gbü gele ka wü di engu Yisarayeale, wüh le de wü kpara mere tima gbü sikipi ka Me 'buru 'buru de. ¹⁰ Te ah bala, baka te wü *kovo ka wü Yisarayeale wu ngü la, gü ba, komoko la ngbü ebi darara ka-ye gbü sikipi ka Me, fü ewü ai engu, ayi-tata, gü ba, “Ah mere neh baye, te ye ngbü ebi darara ka-ye gbü sikipi ka Me ne? Ye wu de, gü ba, gele ka-ani le de wüh mere e abi e gbü sikipi ka Me de?” ¹¹ Komoko la gü ba, “Ah de ngü ka-ni nda de. Ni ngbü ta eke ka-ni ake, fü gara komoko ayia akoro aküwa ni gbü keke la. Fü ah amala ngü fü ni, gü ba, ‘Ni bi darara ka-ni ebi, ni go di kpa eköti.’ Fü ni abi darara ka-ni ne tungü la.” ¹² Wüh gü ba, “Kpara te küwa ye neh da?” ¹³ Amba komoko la je iri kpara te küwa ye ne nda de. Angü mere

* ^{5:2} 5:2 Kara la, ah gbamari ede möngiti ka wü kambiliki agbü Yerüsalema kpala. Wüh ji yafu edede na ba e 'buruve.

bi wü kpara ta ladü gbü sü, te Yesu küwa komoko la tete ne. Fü Yesu azi te-ye zırrrı, anü sü ka-ye.

14 Fütanga ngü la, fü Yesu anü amaka komoko la, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Enga wüna, mü ceka te-mü 'be, angü mü küwa eyi gbü keke ka-mü la. Te di bala, ah le de mü ce da emere *siti ngü. Angü gara siti ngü, te ena afa keke la, ena adu kphah amere mü." 15 Fü komoko la ayia bü kere, anü amala nga ngü la fü wü kovo ka wü Yisaraye, gü ba, "Kpara te küwa ni ne, ah de Yesu."

16 Dela si-ngü te wü kovo la kpo da ekpü Yesu tete na, gü ba, "Engu ce gele ka-ani eyi," angü engu küwa kpara la gbü sikipi ka Me. Wüh gü ba, ngü la, ah de tima. Ah le ta de ah mere ngü la gbü sikipi ka Me de.

Dene ngü ta te wü Yesu ga yiki tete,

de wü kovo ka wü Yisaraye, teka sikipi ka Me

17 Te Yesu je ngü la, gü ba, wü *kovo ka wü *Yisaraye ngbü ewü nga, teka ngü te ni küwa komoko la gbü *sikipi ka Me ne, fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Ngü te ma mere ne, ah siti gbü jia yi, neh teka ne? Wüba, Me, ngbü emere kphah bala, angü engu ngbü eto züka ngü fü yi gbü wü sikipi 'buru. Ah ce da emere züka ngü fü yi gbü sikipi ka Me eyi? Ah ce de! Te ah bala la, züka ngü te ma mere fü komoko la gbü sikipi ka Me ne, ah siti gbü jia yi, neh teka ne?" 18 Fü ngü la asiti emagama ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh gü ba, "Yesu siti gele ka-ani, ka sikipi ka Me ne eyi. Ah mala kphah gara siti ngü, gü ba, 'Ni de Ye Me.' Ah le ao te-ye baka Me?" Fü ewü akpo angbü egiri kaje, teka de ni möro engu tete.

19 Fü Yesu adu amala fü ewü, gü ba, "Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te ma mala, gü ba, ma de Ye Me ne, yi ngbü efi nda-yi, gü ba, 'Ma ngbü emere tima la de tete-ra?' Ah bala de. Ma ngbü emere 'duwa tima te ma wu esaka Wüba. Wü ngü te Wüba ngbü emere, ma ena amere 'buru. 20 Wüba ngbü egü tamu wü ngü ka-ye 'buru fere, angü ah le ra fa sü. Dela si-ngü te ma ngbü eküwa wü müru keke tete ne. Gara tima kphah ladü te Wüba gü tatamu fere, te fa engu dela, te ma ena amere, te ena aga gbü jia yi afa sü. 21 Angü Wüba ngbü ezükü wü kövö, da eküwa ewü fi mere badi. Te di bala, de-ra, te ma di de Yeye na ne, ma ena angbü kphah ezükü wü kpara gbü kpi, da eküwa ewü, baka e te ma ngbü ele.

22 Gara tima te Wüba to fere, ah de ngü ka makolo liya. Angü Wüba gü ba, 'Ma ena akolo liya ka wü kpara 'buru me-ra. Ni ce tima la eyi 'buru esaka ra.' 23 Wüba ce tima la esaka ra, teka fü wü kpara angbü ecu ngü ra, kphah baka e te wüh ngbü ecu ngüngü. Kpara te cu ngü ra de, ah cu ngü Wüba kphah de, angü engu tima ra me-ye."

24 Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü *kovo la, gü ba, "Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Te mü ena aje ngü ka-ra, te mü le kphah ngü ka Wüba te tima ra ne, mü küwa eyi. Mü ena angbü de *küküwa la fi badi. Wüh ti ato kuru te mü tine de, angü mü küwa gbü kpi eyi.

25 Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Amba ah ena akpo titine, ma ti eyi amala ngü fü wü kövö. Mene ewü te ewü ena aje ri ra, ma ena aküwa ewü, angü ma de Ye Me. 26 Wüba to wazi la eyi fere me-ye. Wü e füh kotö ne 'buru ngbü eküwa neh baye? Wüba ngbü eküwa ewü me-ye de? Kphah bala, ah to wazi la eyi fere, teka fü ra adi eküwa wü kpara di. 27 Ah to kphah wazi eyi fere, teka akolo liya ka wü kpara di, angü engu tima ra, *Ye Kpara ka kpi, kpa füh kotö kpakine me-ye.

²⁸ Ngü la mere e aga gbü jia yi de. Angü *adu sïkpï ladü te ena akoro. Gbü sïkpï la, ma ena aï wü kpara 'buru, teka akolo ngü ka-ewü. Te di bala, wü kpara te ewü kpi eyi ne, wüh ena aje ri ra, ²⁹ fü ewü azükü gbü kpi 'buru. Mene wü kpara, te ewü mere züka ngü, wüh ena azükü, aküwa fi mere badi. Amba mene ewü, te ewü mere *siti ngü ne, wüh ena azükü nda-wü teka amaka cinga. ³⁰ Ngü de te ma ngbü emere ne, ma mere de tete-ra nda-ra de. Liya te ma ngbü ekolo ne, ma ekolo ba e te ma je gömö Wüba. Te di bala, ma ngbü ekolo liya ka wü kpara reke areke, angü ngü te ma ngbü emere ne, ma ngbü emere ngü la ba e te Wüba ngbü ele, angü ah tima ra me-ye."

Dene ngü te Yesu mala tüngü ye

³¹ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü *kovo la, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, ngü te ma emala ne, ma ngbü ecu ngü ra de tete-ra? Ah bala de. Ta te ma ena angbü egbo nga ra de tete-ra la, de bane ngü te ma ngbü emala ne, ah ena adi de töndö ngü kükürü. ³² Wüba Me ngbü emala ngü tüngü ra ereke cu me-ye. Te di bala, fü ra awu, gü ba, ngü te engu ngbü emala tüngü ra ne, ah de zu ngü.

³³ *Yüwane Mürü Babatiza mala nga ra fü yi ta kpah eyi, baka te yi tima wü kpara ka-yi kpakaka na ne. Ah mala nga ra fü yi cu reke areke. ³⁴⁻³⁵ Yüwane ngbü ka-ye ta baka ze-wa te ngbü elofu sü, teka agü tamu züka kaje ka Me fü yi. Fü yi angbü ta de tadu teka ngü la, da ele ngü kaka. Te yi ena ale ta ngü te Yüwane mala teka ra ne eyi la, ah ena adi ta mbi. Amba yi du ce ngü kaka bü kere bala, neh teka ne? Yi mere e afi, gü ba, ma gü iri Yüwane dela, angü ma ngbü eo jia ra teka ngü ka kpara füh kotö ne, yi mere e afi bala de. Ma gü iri Yüwane gbü ngü la, teka fü yi afi nga ngü ta te engu mala ne, teka fü yi adu ale ngü ka-ra, fü yi aküwa.

³⁶ Te yi le ngü ka Yüwane de la, de yi fi la nga wü mere kpeke ngü te ma ngbü emere ne. Angü wü ngü la, ah de ngü ka-ra de, ah ka-ye de ngü ka Wüba, te engu tima ra ne, fü ra angbü emere wü ngü la gbü wazi kaka. Te yi fi ngü la mbi mbi la, yi ena awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü.

³⁷ Wayi, Wüba te tima ra ne, ah mala zu ngü tüngü ra fü yi gbü *Ngari ye. Yi le ngü kaka la de, neh teka ne? Yi le de engu koro kpaka yi, teka fü yi awu engu cu de jia yi feke? ³⁸ Amba ngü te engu mala fü yi gbü Ngari ye ne, ngü la ri gbü nzö yi de, neh teka ne? Te ngü la ena ari ta gbü nzö yi eyi la, de bane yi ena ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. ³⁹ Yi ngbü fi bü da etanga Ngari Me, da egiri ngü gbügbü, gü ba, ani ena aküwa teka ngü la. Amba Ngari Me la ngbü emala nga ra fü yi, ⁴⁰ gü ba, ah le de yi koro kpaka ra, fü ra aküwa yi. Te di bala, yi le ngü la de, neh teka ne?"

⁴¹ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü kovo la, gü ba dene, "Yi efi nda-yi, gü ba, ma ngbü ele de wü kpara 'buru di ecu ngü ra? Ah bala de. Ma ele de wü kpara koro kpaka ra, teka de ma küwa ewü. ⁴² Amba nda-yi, yi le ngü ka-ra de. Te ah bala, ma wu eyi, gü ba, yi le Me de maguma yi nda-yi kpah de. ⁴³ Angü Me tima ra me-ye. Fü ra akoro kpaka yi de sene gbü wazi kaka. Yi le ra de, angü yi le ka-yi 'duwa mene wü kpara te ewü ngbü ekoro, da ecu ngü wü de tete-wü ne.

⁴⁴ Yi ena ato maguma yi fere, neh baye baye? Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi 'buru, gbü wü ngü te ngbü ereke gbü jia wü bu yi ne. Amba yi le afi nga ngü, te ngbü reke gbü jia Me ne, nda-yi de. Te di bala, yi ti ale ngü ka-ra kpah de.

⁴⁵ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma ena aï ani engagira Wüba, teka fü ah akolo ngü ka-ani, teka te ani le ngü ka-ra de ne? Ah bala de. Kpara te ena aï yi engagira Wüba, ah de *Müse. Yi ngbü fi bü da etanga ngü te Müse ba, da eo fingangü ka-yi 'buru tete. ⁴⁶ Amba te yi ena aje ta si-ngü, te Müse ba ne, eyi la, de bane yi ena ale kphah ngü ka-ra, angü Müse ba ta ngü la teka ngü ka-ra. Te di bala, yi le ngü la de, neh teka ne? ⁴⁷ Te yi le ngü ta te Müse ba gbü Ngari Me ne de la, yi ena ale ngü ka-ra, neh baye baye?"

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü *kovo ka wü Yisarayeles la agbü Yerüsalema. Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye la, adu agbü *Galilaya.

6

*Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara
Matayo 14:13-23; Marako 6:31-46; Luka 9:10-17*

¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia agbü Kaparanama, ali gbü *zabu, akö ngu kpa etangu *Galilaya. ² Fü mere bi wü kpara ayia afa ngangana, angü wüh wu wü mere kpeke ngü ka talara, de te engu ngbü emere, da eküwa wü mürü keke di ne. ³ Te wü Yesu kö ngu la tete na, fü ewü ali kpa füh gümba de wü kpara ka-ye. Fü Yesu angbü kötö, akpo da erī ewü. ⁴ Ngü la ngbü ta emere te-ye gbamari ede mere sīkpī ka wü Yisarayeles, de irī ye *Pasika ne.

⁵ Fü Yesu afü jia ye, aceka mere bi wü kpara, te ewü koro ngbü edede na, da eje ngü gögömö na ne. Fü cinga ewü ayia arī tete, angü wüh ngbü eyi fa sü. Fü ah ayia afü te-ye, amala ngü fü *Filipo, gü ba dene, "Filipo deyī, ye ceka la mere bi wü kpara ne. Ani ena amaka mere bi zü-e, teka ato fü wü kpara ne, neh kaye?" ⁶ Ah mala ngü la fü Filipo bala, teka are fingangü kaka di, angü Yesu wu ngü ka-ye, de te engu ena amere ne, kpo. ⁷ Fü Filipo alügü ngü, gü ba, "Ni wu de. Wü kpara ne sibi fa sü. Te mü mere tima teka re biringbö, fü mü aza jiase la, anü ase ambata di la, ah ti de wü kpara la nda kphah de."*

⁸ Fü Anderiya, engana ni ye Petero,† ayia amala ngü fü Yesu, ⁹ gü ba dene, "Gara mbarase ladü sene, de ambata esaka ye ngbee 'buruve, bete si 'basu. Mba engana e cükü'daye de bala, ta de e te ena atī fü mere bi wü kpara de bala?" Yesu gü ba, "Wü koro di ekoro."

¹⁰ Züka fu-gü ta ladü gbü sü la, fula fula bala. Fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü mala fü wü kpara la, de wüh ngbü kötö füh fu-gü la." Fü wü kpara la ayia angbü kötö. Wüh baka wü kpara kutu 'buruve (5,000). ¹¹ Fü Yesu aza ambata la, adu agbo nga irī Me tekaka. Fü ah ayia ato esaka wü kpara ka-ye la. Fü ewü akpo da egafa fü mere bi wü kpara la. Fü ambata la atī te nga wü kpara la 'buru kpini. Fü Yesu aza wü si 'basu la, ato fü ewü kphah bala. Fü wü kpara la azü e la, asika di.

¹² Te wüh zü e la, sika di, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü nü, wü ro du e la, angü ah ena asiti." ¹³ Fü ewü aro du e la, abiti gbü wü kuwu, asi ba e nzükpa de füh ye 'basu. Dela ta bü mba ambata 'buruve bete si 'basu, te wü kpara la zü, ce dudu ne.

* **6:7** 6:7 Jiase la ta denariya 200. Angü ta gbü wü re la, te mü mere tima teka sīkpī biringbö, wüh ena ato denariya biri fü mü. † **6:8** 6:8 Anderiya kphah de gara kpara esüka wü kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne.

14 Te wü kpara la wu mere kpeke ngü ka talara te Yesu mere la, fü ewü ayia afi, gü ba, "Komoko la, ah zu de *mürü dofo, ta te wüh ba ngü kaka gbü *Ngari Me gügü, gü ba, 'Me ena atima engu füh kotö ne.' " 15 Fü ewü angbü efi ngü la, gü ba dene, "Te komoko la ena adi ta miri gbü nzö ani la, ah ena areke afa sü." Gara ewü gü ba, "Te ah bala la, ah le de ani reke cürü, agü gü, teka aliki wü *Rüma, te ewü ngbü gbü nzö ani ne. Fü ani aza Yesu, ao miri ka-ani tete." Te Yesu wu ngü la bala, ngü la ti gbü jijia na nda de. Fü ah ayia ka-ye bü zirrri, adürü esüka ewü, anü alí angbü ka-ye kpa füh mere rüvü kpikpi ye.

*Dene ngü ka Yesu te engu nü nü di füh ngu
Matayo 14:24-33; Marako 6:47-52*

16-17 Etamura, o Yesu di la fi kpa füh rüvü kpala, fü wü kpara kaka-na ayia adu kpa esa gö, era ngu, alí gbü *zabu ka-wü, edu agbü Kaparanama, baka te Yesu mala fü ewü. Fü bití ayia amaka ewü, fi da enü nü. 18 Fü mere wege akoro, angbü efe ngu. Fü ngu angbü ekada de ewü. 19 Fü ewü anü de zabu, akoro kpa etü ngu, nengete.‡ Wüh te efü jia wü bane de, gbo! te kpara te ngbü enü kpaka ewü, de lö ye füh ngu. Fü ngü la angbü gbü jia ewü ba sirimbi. Fü cürü ayia arí te-wü. 20 Te kpara la koro gbamari, fü ewü awu, gü ba, ah de Yesu. Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi kpe cürü de, ah ka-ye de-ra." 21 Fü maguma ewü ayia agu. Fü Yesu ayia alí kpaka ewü agbü zabu. Wüh te enü mba 'dongoni bane de, wüh koro eyi edere ngolo, gbü sü te ewü le akoro tete na ne.

Dene ngü ta te Yesu mala,

teka mere e te ena aküwa wü kpara

22 Te kpí seke, wü kpara te Yesu to zü-e fü ewü ne, wüh ka-wü fi bü ladü gbü sü la. Fü ewü akpo da egiri Yesu. Angü baka esikine la, *zabu ka-ye ta sela ngbee biringbö. Baka te wü *kpara ka Yesu li nü sü ne, Yesu nü de ewü nda de. Wüh wu eyi, gara kaje te Yesu ena adu akö ngu tete na kpa ma. Fü ewü afi, gü ba, te ah bala la, Yesu ka-ye fi la bü ladü sela. 23-24 Fü ewü akpo da egiri engu ma. Fü ewü afü jia wü, awu bi wü gara zabu te yia kpa etangu agbü Tiberiya, da ekoro sela. Fü ewü ayia alí gbügbü, anü agbü Kaparanama, teka agiri Yesu kpala.

25 Fü ewü anü akoro kpa etangu agbü Kaparanama. Fü ewü anü amaka Yesu kpa *esambü ka bití-te. Fü ewü ayi-tata na, gü ba, "Mere kpara, ani giri ye kpa etangu kpane ma, angü ye koro kpakine neh elaye?" 26 Yesu gü ba, "Yi ngbü egiri ra, neh teka ne? Yi ngbü egiri ra ne bü teka ambata, te ma to fü yi esikine, te yi sika di ne? Yi le kpa de ma to gara fü ani? Fingangü ka-yi fi bü teka e-mazü? Ah le de yi fi nga kpeke ngü te ma ngbü emere ne, teka fü yi awu sisi na mbi mbi mbi. 27 E-mazü ena aküwa yi fi mere badi? A'a. Ah ti aküwa yi fi mere badi nda de. Gara züka e-mazü ladü esaka ra sene, te ena aküwa yi fi mere badi. Ah le de yi o fingangü ka-yi eküte ra, angü ma ti eyi aküwa yi me-ra. Wüba tima ra teka ngü la."

28 Wüh gü ba, "Mere kpara, ani ena amere neh baye, fü ngü ka-ani areke gbü jia Me?" 29 Yesu gü ba, "Züka ngü te Me ngbü ele, ah le de yi to maguma yi fere, angü Me tima ra me-ye." 30 Wüh gü ba, "Te ah bala la, de ye gü la tamu wazi ye fü ani. Te ye ngbü eto zü-e fü ani gbü wü sikipi 'buru la, ani ena awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü. Te di bala, ani ena

‡ 6:19 6:19 Wüh nü baka miles bata, anga kilometere 'buruve, fü ewü akoro etü ngu la.

alala gbü nga ye. ³¹ Angü Me tima ta *Müse fü wü kundu ani, te ewü ngbü ejiji agbü gü ne. Fü Müse angbü eto e-mazü fü ewü, te ngbü egoro agbü kpî ne, te nga wü sîkpi 'buru, ba e te wüh ba ta gbü *Ngari Me. § Fü ewü angbü ezü e la te nga mere bi wü re, baka wü re teke 'basu. Ye ti eyi amere kpah bala? Angü nda-ye, ye to zü-e fü ani bü ngbee du biringbö.”

³² Yesu gü ba, “Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. E-mazü ta te Wüba to fü wü kundu nih esaka Müse ne, ah to teka areke bü küte ewü kükürü. Gara züka e-mazü ladü, te Wüba ngbü ele ato fü yi enatikine.

³³ Angü e-mazü la koro agbü kpî, teka aküwa wü kpara füh kotö ne fi mere badi.” ³⁴ Wüh gü ba, “Wayi, mere kpara, ah le de ye di eto zü-e la fü ani, gbü wü sîkpi 'buru, fü ani adi ezü.” ³⁵ Yesu gü ba, “E-mazü te ena aküwa wü kpara fi badi ne, ah ka-ye de-ra. Mene kpara te ena ato maguma ye fere, tala ti amere engu tîne de. Gümü ngu ti amere engu tîne kpah de. ³⁶ Ma mala ta ngü la fü yi eyi gügü, gü ba, yi wu ra eyi cu de jia yi, amba yi le ato maguma yi fere nda-yi de. ³⁷ Kükürü de, angü Me ngbü eto wü kpara ka-ra fere me-ye. Mene wü kpara te Wüba ngbü efe, teka fü ewü ato maguma wü fere ne, ma ena angbü eza ewü de tadu. Ma ti aliki ewü de. ³⁸ Angü dela si-ngü te ma yia tete agbü kpî, koro füh kotö sene, teka amere ne. Angü Wüba tima ra me-ye. Ma koro teka amere ngü ka-ra de. ³⁹ Dene ngü te Me ngbü ele de ma mere füh kotö ne. Ah le de ma di eceka kpî sidi nga wü kpara, te engu to esaka ra ne, angü süka ewü ena adürü. Ah ngbü ele kpah de ma zükü ewü gbü kpi, te gara, gbü *adu sîkpi. ⁴⁰ Angü Wüba Me ngbü ele de wü kpara ka-ra, te ewü ngbü eo jia wü eküte ra, da eto maguma wü fere ne, küwa aküwa fi mere badi, angü ma ena azükü ewü gbü kpi, gbü adu sîkpi.”

⁴¹ Te wü kpara la je ngü te Yesu mala, gü ba, ni de e-mazü te koro agbü kpî ne, fü ewü angbü emala ngü gbü ngingiri ngü, ⁴² gü ba, “Komoko la mala töndö ngü de bala, neh baye baye? Engu gü ba, ni de neh da? Engu de Yesu, ye *Yüsefa ne, de? Te ani wu wö ye na ake ni ye na, kpah bü kpo ne. Fü engu agü ba, ‘Ni koro agbü kpî?’ ”

⁴³ Yesu gü ba, “Yi ce la ngü ka yîki ka-yi la ace, de yi da güje yi te ngü te ma emala ne. ⁴⁴ Te Wüba gü tamu ngü ka-ra emagama kpara nda de la, ngü la ena adi gbü jijia ba töndö ngü fanü. Angü kpara ti afü te-ye, akoro kpara ka-ra de tete-ye, nda de. Ah le de Wüba o ngü la emagama me-ye, fü engu akoro kpara ka-ra. Fü ra adu azükü engu te gara, gbü adu sîkpi. ⁴⁵ Angü wü *mürü dofo ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Me ena angbü erî wü kpara ka-ye 'buru me-ye.’ Te mü ngbü eje si-ngü, de te Wüba ngbü erî mü di ne, mü ena ato maguma mü fere fanü. ⁴⁶ Kpara biringbö füh kotö ne, te wu Me de jia ye, ladü? A'a, ah nda ma. 'Duwa de-ra, ma wu engu me-ra, angü ma koro kpakaka na me-ra.

⁴⁷ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te mü to maguma mü eyi fere la, mü küwa eyi fi badi. ⁴⁸ Angü ma de e-mazü te ma ngbü eküwa wü kpara me-ra. ⁴⁹ Wü kundu nih, ta te Me to e-mazü fü ewü esaka Müse ne, wüh dene fi ladü? Wüh kpi nza ka-wü eyi 'buru. ⁵⁰ Amba mene e-mazü te koro agbü kpî ne, ah de e-mazü te ena aküwa kpara fanü fanü. Te kpara zü e-mazü engu la, ah ti akpi de. ⁵¹ Ah ena aküwa fi mere badi. E-mazü engu te koro agbü kpî ne, ah de-ra. Ah de küte ra, te ma ena ato teka aküwa wü kpara füh kotö ne.”

⁵² Fū wū kpara la akpo da ega yīkī esūka wū, gū ba, “Angū komoko ne ena ato kūte ye fū anī azū, neh baye baye?” ⁵³ Yesu gū ba, “Ngū te ma ngbū emala fū yi ne, ah de zu ngū. Ah le fū yi azū kūte ra, da enzō *ngūte ra, fū yi akūwa. Angū te yi mere bala de, yi kūwa kpah de. ⁵⁴ Mene kpara te ngbū ezū kūte ra, da enzō ngūte ra, ah kūwa eyi fi mere badi. Kpah bala, ma ena akūwa engu gbū kpi, gbū *adu sīkpi te ena akoro. ⁵⁵ Kūte ra de zūka e-mazū te ena ato *kūkūwa fi mere badi. Kpah bala, ngūte ra kpah de zūka e. Te mü nzō la, ah ena ato tadu emaguma mü, te tū anza de. ⁵⁶ Te mü ngbū ezū kūte ra, da enzō ngūte ra la, nih ena angbū tundu ake nih ma ba wū vūngūte. Fū nih angbū gbū mürü fi mere badi. ⁵⁷ Wūba te tima ra ne, ah de kpeke mürü wazi. Ma maka wazi la kpah eyi esakaka. Kpah bala, mene kpara te ena azū kūte ra, ah ena amaka kpah wazi la esaka ra, fū ah akūwa fi mere badi.

⁵⁸ Dela ngū te ma mala fū yi, teka e-mazū te koro agbū kpi ne. Ah baka nda wū kundu nih, ta te ewū zū de kpala ne, nda de. Angū wūh kpi ka-wū nza eyi 'buru. Mene kpara te ena azū e-mazū ne, ah ena akūwa fi mere badi!

⁵⁹ Dela ngū ta te Yesu mala, da erī wū kpara kpa *esambū ka bitī-te, agbū Kaparanama.

Dene ngū te wū kpara ka Yesu fi, teka ngū te engu mala la

⁶⁰ Te wūh je ngū te Yesu mala de bala, fū gara wū kpara esūka wū *kpara kaka la, ayia amala ngū, gū ba, “Mene ngū dela kpekpeke. Anī le aje mene ngū de bala nda-ani de.” ⁶¹ Te Yesu wu fingangū ka-ewū bala, fū ah amala ngū fū ewū, gū ba, “Ngū ka-ra siti gbū jia yi bū gūgū bala? Yi le eyi ace ra tūtīne? Te ah bala, ah mbi, yi nū enū. Gara ngū te ma ena amala fū yi nda ma, angū nzō yi kpekpeke. ⁶² Amba te yi ena awu ra, te ma ena ayia ago agbū kpi la, ngū la tī arī gbū nzō yi nda kpah de? ⁶³ Yi kpe cūrū teka ngū te ma mala fū yi teka kūte ra ne? Ah le de yi je si-ngū la mbi mbi mbi. Angū, te yi ena aje ta si-ngū la eyi la, ngū la ena akūwa yi fi mere badi. Yi ce ngū ka cūrū asidi, angū yi ena akpi. ⁶⁴ Ah le de yi to maguma yi fere, angū ma wu kpo, gū ba, wū gara yi ladū te ewū to maguma wū fere la de.”

Yesu mala bala kükürü de, angū ah wu ngū te di emaguma wū kpara la 'buru kpo. Ah wu mene ewū, te ewū to maguma wū fū ye de ne kpo. Ah wu mene kpara te ena agū tamu ni, fū wū vūgū ne, kpah kpo. ⁶⁵ Fū ah adu kpah amala gara ngū fū wū kpara ka-ye, gū ba, “Dela si-ngū te ma mala fū yi, gū ba, 'Kpara tī afū te-ye, akoro kpara ka-ra de tete-ye, nda de. Ah le de Wūba o ngū la emaguma me-ye, fū engu akoro kpara ka-ra.’ ”

⁶⁶ Te wū kpara la je ngū te Yesu mala la, fū wū kpara ayia abaya, ace engu. Wūh du ndoro gbū nganga na nda-wū tīne de. Wūh ce bū duu wū *mürü tima kaka, nzūkpa de fūh ye 'basu ne. ⁶⁷ Fū Yesu adu amala ngū fū wū kpara ka-ye, nzūkpa de fūh-ye 'basu la, gū ba, “Yi le kpah eyi ace ra, anū gbū nga wū kpara la?” ⁶⁸⁻⁶⁹ Fū Simūna Petero adu alūgū ngū fefe, gū ba, “Mere kpara, a wu eyi, gū ba, mü zu de Ye Me, te koro agbū kpi. A ngbū da eje zūka ngū ka Me gōmō mü, de te mü ngbū emala fū a ne. Tekā ngū ka-mū la, a ena akūwa fi mere badi. Gara kpara, te ena arī a baka mü, ladū? Angū a ena ayia, anū nda-a ne, gbū nga da?” ⁷⁰⁻⁷¹ Yesu gū ba, “Ngū te mü mala la, ah de zūka ngū.” Fū ah adu afū te-ye, afī nga

Yuda Keriyota, te ena ato ye fü kpi ne, gü ba, “Akoo! Ma fe yi ta nzükpa de füh ye ‘basu, ba wü züka kpara ka-ra. Amba gara kpara esüka yi du fü te-ye eyi vügü ka-ra tete?”

7

Dene ngü ka nünü ka Yesu agbü Yerüsalema, teka Karama ka Gugu

¹ Sidi nga wü ngü la, fü wü Yesu angbü ka-wü fi agbü *Galilaya, angbü endoro kpala. Yesu le anü andoro agbü *Yudaya de. Angü wü *kovo ka wü Yisarayeke kpala ngbü egiri engu, teka amörö. ² Gara karama ka wü *Yisarayeke ta ladü, te wüh ngbü ei, gü ba, *Karama ka Gugu. Te sikipi ka karama la koro tete ghamari, ³ fü wü di enga ni ye Yesu ayia amala ngü fefe, gü ba, “Ah le de nih nü agbü Yerüsalema teka karama la, teka fü gara wü kpara ka-mü de kpala awu wü mere kpeke ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne. ⁴ Angü, te mü le de bi wü kpara fa nga ni la, de mü mere e adi emere wü ngü la gbü zi de. Mü di emere wü ngü la gbü jia wü kpara 'buru ngbaangba, teka fü ewü adi efa nga mü.” ⁵ Angü gbü wü ngü la 'buru, wü di enga ni ye Yesu to maguma wü fefe nda-wü de.

⁶ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ma ti anü nda-ra la de, angü sikipi ka-ra koro la de. Nda-yi, yi ti eyi amere ngü ka-yi gbü wü sikipi 'buru. ⁷ Angü wü kpara ka kotö ne kpü yi nda-wü de. Amba nda-ra, wüh ngbü ekpü ra, teka te ma ngbü eri ewü teka *siti ngü ka-ewü, de wüh ce asidi ne. ⁸ Te di bala, yi nü ka-yi enü agbü karama la. Ma ti anü nda-ra la de, angü sikipi ka-ra koro la de.”

⁹ Te Yesu mala ngü la fü wü di enga ni ye nza tete, fü ewü ayia ka-wü, anü agbü Yerüsalema, teka karama la, ace Yesu ciki gbü Galilaya sela. ¹⁰ Te wü di enga ni ye Yesu nü sü tete agbü karama la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü afa nga ewü sidi, gbü zi.

Dene kpah gara yiki te wü kovo ka wü Yisarayeke ga de wü Yesu, teka sikipi ka Me

¹¹ Gbü sü ka karama la, wü *kovo ka wü Yisarayeke ngbü ta egiri Yesu, teka azoro. Wüh gü ba, “Komoko la wo te-ye neh kaye?” ¹² Fü mere bi wü kpara angbü emala ngü esüka wü teka Yesu. Gara ewü gü ba, “Yesu ka-ye de züka kpara.” Gara ewü gü ba, “Komoko la ngbü dene efiti wü kpara de?” ¹³ Wüh ngbü emala ngü la gbü ngingiri ngü, angü wüh le amala ngü teka Yesu mbölö mbölö nda-wü de. Wüh ngbü ekpe cürü wü kovo, angü wü kovo la le ngü ka Yesu nda-wü kü de.

¹⁴ Te wüh mere karama la, koro di etüngba, fü Yesu ayia anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ah anü akoro etambasü ka *Mere Kambü ka Me, akpo da eri wü kpara kpala. ¹⁵ Te wü kovo je ngü te Yesu ngbü eri wü kpara di, fü ngü la aga gbü jia ewü. Fü ewü angbü eyi-ta ngü la esüka wü, gü ba, “Ata! Komoko la gü ba, ni ngbü dela kpah eri wü kpara? Engu gü ba, ni de neh da? Ah wu ngü la neh kaye? Te engu giri ngü fa sü kpah de ne.”

¹⁶ Te Yesu wu fingängü ka wü kovo la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ngü te ma ngbü emala ne, yi fi nda-yi, gü ba, ma ngbü emala ngü, teka agbo nga iri ra di? Ah bala de. Angü ah de ngü ka-ra nda de, ah ka-ye de ngü ka Wüba Me, te engu tima ra di, de ma koro, ma ri wü kpara di. ¹⁷ Te mü to te-mü teka amere tima ka Me la, mü ena awu si-ngü ka-ra

* 6:70-71 6:70-71 İri wö ye Yuda Keriyota, ta de Simüna.

mbi mbi mbi, gü ba, ngü la, ah de zu ri Me fanü. ¹⁸ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma ngbü ecu ngü ra gbü wü ngü, de te ma ngbü erī wü kpara di ne? Te ma ena angbü ta emala ngü la de tete-ra la, de bane ma ena acu ngü ra fanü. Amba ah ka-ye de zu ngü ka Me, te engu tima ra di me-ye. Fū ra angbü erī wü kpara di, teka de wüh gbo nga iri na. Te di bala, ah le de yi wu si-ngü te ma ngbü emala ne, angü ah de zu ngü ka Me fanü fanü. ¹⁹ Yi gü ba, *'Müse ta de mere kpara ka-ani.' Müse to ta *Riri ka Me fū yi de? Titine yi le amere riri kaka mbi mbi de. Amba yi le amörö ra kükürü, neh teka ne?"

²⁰ Wü kovo la gü ba, "Mü rōfō arōfō? Kpara te le amörö mü neh da?" ²¹ Yesu gü ba, "Yi di ngbü ekpü ra bala, neh teka ne? Yi ngbü ekpü ra ne, teka ngü te ma mere terane, te ma küwa kpara gbü *sikpi ka Me ne? Ma wu kpo, gü ba, ngü la ke te yi eyi fa sü, angü yi gü ba, ma ce gele ka-ani eyi. ²² Yi efi nda-yi, gü ba, gele ka sikpi ka Me fa wü gara gele 'buru? Anga gele ka *basa, te yi ngbü emere gbü sikpi ka Me ne?" Te sikpi ka jaji komoko ti gbü sikpi ka Me la, yi ti awa engu de? ²³ Te yi ngbü ereke ngü ka wü jaji ka-yi gbü sikpi ka Me la, ah mere baye, te yi ngbü esiti iri ra, teka te ma küwa komoko la gbü sikpi ka Me ne? ²⁴ Yi ce da ekolo ngü, de te yi wu mbi mbi de ne asidi. Ah le de yi giri si-ngü la feke, fū yi adu akolo ngü la mbi mbi mbi."

Dela ngü ta te Yesu mala etambasü ka *Mere Kambü ka Me, agbü Yerüsalema. Gbü ngü la, wüh zoro engu nda-wü de.

Dene ngü te wü kpara ka Yerüsalema ngbü efi teka Yesu

²⁵ Fütanga ngü la, fū wü kpara ka Yerüsalema akpo da emala ngü esüka wü teka Yesu. Gara ewü, gü ba dene, "Ngü la neh baye? Wüh ngbü tine egiri komoko la, teka amörö de? ²⁶ Yi ceka la! Amba ah mere baye, te engu ngbü emala ngü gbü jia wü kpara bü ngbaangba, te wüh le azoro engu de ne?" Gara ewü gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, wü *kovo ka-ani ne, wu eyi fanü fanü, gü ba, komoko la de *Kurisito, te Me tima aküwa nih ne?" ²⁷ Gara ewü gü ba, "Bala de. Ani wu sü te komoko la koro tete kpo. Amba, teka Kurisito te Me ena atima, wüh ti awu sü te engu ena akoro tete na, nda-wü de!"

²⁸ Yesu, mü ngbü ka-mü fi da erī wü kpara, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Baka te mü je ngü ka wü kpara la, fū mü adu amala ngü de mere ri mü, gü ba, "Yi wu ra kpo? Mene sü te ma koro tete ne, yi wu kpo? Yi wu nda-yi de, angü ma koro sene de tete-ra nda-ra de. Wüba, te di zu Me ne, tima ra ka-ye me-ye. Yi wu engu nda-yi de. ²⁹ Ma wu engu ka-ra me-ra, teka te ma koro kpakaka na, angü ah tima ra me-ye."

³⁰ Te wü kovo la je ngü te Yesu mala de bala, fū ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü akpo angbü egiri kaje, teka de ani zoro engu. Amba wüh giri kaje nda-wü ma. Angü Me tiri kaje fū ewü me-ye, angü sikpi ka kpi ka Yesu ti nda la de.

³¹ Gbü ngü te Yesu ngbü erī wü kpara di la, fū mere bi ewü adu ale ngü kaka. Fū ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Wazi komoko la fa sü! Ceka la wü kpeke ngü, de te engu ngbü emere la! Gara kpara te ti amere mere kpeke ngü bala, ah ngbü rü ladü? Ah nda ma! Te di bala, engu ka-ye zu de Kurisito te ena aküwa nih ne!"

* **7:22** 7:22 Kpara te kpo de gele ka basa, ah ka-ye de Abarayama, angü Me sere ngü la fefe me-ye. Fū Müse adu aba ngü la gbü *Ngari Me. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:1-27.

³² Te wü *Farusi je, gü ba, mere bi wü kpapa ngbü eyi 'buru ele ngü ka Yesu ne, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü anü amala ngü la fü wü *mürü gele. Fü wü mürü gele la ayia atima wü marajümiya ka-wü, de wüh nü, wüh zoro Yesu. ³³ Te Yesu wu bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, ani ena azoro ra enatikine? A'a. Yi ti azoro ra la de, angü du sikipi ka-ra la ladü. Ma ena adi la ladü esüka yi sene, teka du sikipi mba cükü'daye, fü ra alügü nga ra, adu kpaka kpapa te tima ra ne. ³⁴ Yi ena agiri ra ma. Yi ti amaka ra de, angü sü te ma ena ayia anü tete ne, yi ti awu de."

³⁵⁻³⁶ Fü wü gara kovo ka wü Yisarayeale akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Komoko ne gü neh fe? Ah gü ba, 'Ni ena anü agbü gara sü, te ani ti awu de?' Ah ena anü neh kaye? Ah ena anü kpaka wü gara wü di enga ni ani, te ewü ngbü kpa gbü sü ka wü *Giriki ne? Ah ena anü ari wü *ganzi kpapa kpala? Si-ngü la neh baye?" Teka ngü la, wü marajümiya la ti azoro engu la de, ka cürü.

Dene kpah gara yiki te wü Yisarayeale ga esüka wü,

teka ngü ka Yesu

³⁷ Gbü adu sikipi ka mere *karama la, fü Yesu ayia esüka wü kpapa la, arü amala ngü fü ewü de mere ri ye, gü ba, "Te gümü ngu ngbü emere mü la, de mü koro ekoro kpapa ra, fü ra ato ngu fü mü, anzö. ³⁸ Angü te mü to maguma mü eyi fere la, ngü la ena ati kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Nzila Wazi Me ena angbü emaguma mü ba ngu, te ngbü ego. Fü mü angbü de tadu teka ngü la, fi mere badi.' " ³⁹ Ngü ta te Yesu mala la, ah mala ngü la teka Nzila Wazi Me, te Me ena atima fü wü *kpapa ka Yesu. Angü ta gbü sikipi la, Me tima Nzila Wazi ye fü wü kpapa ka Yesu nda la de. Ah du tima tñe sidi nga Yesu, te go agbü kpi ne.

⁴⁰ Te wü kpapa je ngü te Yesu mala la, gara ewü gü ba, "Fanü, komoko la ka-ye de mürü dofo ka Me!" ⁴¹ Gara ewü gü ba, "Ah de *Kurisito, te Me tima aküwa ani ne." Gara ewü gü ba, "Ape! Kurisito ena akoro agbü *Galilaya fanü? Te ah bala la, engu de Kurisito ne, nda de. ⁴² Angü wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba dene, 'E-küwa-nih la ena akoro gbü nguwa Miri *Davidi. Wüh ena abi engu gbü tö ka *Yudaya, agbü Beteleme, te di ta köti ka Davidi ne.' "† ⁴³ Dela ta yiki te wü kpapa la ngbü ega esüka wü, teka ngü ka Yesu. Gara ewü le ngü kaka eyi. Gara ewü le ngü kaka nda-wü de. ⁴⁴ Nda wü kovo la, wüh ngbü fi bü da egiri kaje de ani zoro engu. Amba, gbü ngü la, gara kpapa te mofu engu nda ma.

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü wü marajümiya la ayia adu kpapa wü *kovo ka-wü la, de kpa wü kükürü. Fü wü kovo la ayi-ta wü marajümiya la, gü ba, "Ah mere baye? Wüh tima wü teka azoro Yesu de? Engu neh kaye? Wü du koro de kpa wü kükürü, neh teka ne?" ⁴⁶ Wü marajümiya la gü ba, "Ata! Kpapa baka komoko la kü ladü? Kpapa te ena amala ngü bakaka, neh da?" ⁴⁷ Wü *Farusi gü ba, "Ah fiti wü neh baye baye? Wü ce ani de töndö ngü ka-wü la! ⁴⁸ Esüka ani, wü cögbörö kpapa, kpapa biringbö te le ngü kaka, neh da? ⁴⁹ Amba de-wü, wü kpah baka wü kükürü kpapa, te wüh le gele ka-ani mbi mbi de ne? Te ah bala la, wü le acuru de ewü 'buru agbü wa?"

⁵⁰ Nikodemü, ta kpah ladü esüka wü bu ye, kovo la. Engu ta de gara *Farusi, te koro kpapa Yesu gbü biti, teka aje ngü gögömö na ne. Fü

† 7:42 7:42 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 7:12bete Míka 5:2.

Nikodemü ayia amala ngü fü wü bu ye la, gü ba, ⁵¹ “Ah mere baye, te ngü ka Yesu ke te yi de bala? Yi gu la maguma yi cükü'daye. Ah le fü nih aï komoko la engagira nih feke, teka aje ngü gögömö na, teka fü nih awu ngü kaka mbi mbi mbi. Angü dela ngü te di gbü riri ka-nih. Nih ti ato kuru te kpara kükürü kükürü bala de. Ah le agiri si-ngü kaka feke.” ⁵² Wü bu ye Nikodemü la gü ba, “Nikodemü deyi, ye fü te-ye kpah eyi kpara ka Galilaya? Ye wu ngü te di gbü *Ngari Me nda-ye de? Wüh ena abi mere *mürü dofo ka Me engu ne gbü Galilaya?” ⁵³ Sidi nga ngü la, fü ewü adu abaya, ago agba wü.

8

¹ Etamurago la, fü wü Yesu ayia etambasü *Mere Kambü ka Me, adu anü ara ka-wü agbü gugu, kpa füh da de iri ye Olive ne.

Dene ngü te Yesu mala

teka würüse te mere siti ngü

² Gügü kpurutokokpi, fü Yesu adu akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü mere bi wü kpara akoro angbü edede na. Fü engu areke te-ye, akpo da eri ewü. ³ Fü wü *Farusi de wü *mürü riri ayia aza gara würüse, te ewü maka engu da emere waza ake gara komoko, akoro di engagira Yesu, esüka wü bi wü kpara te Yesu ngbü eri ewü la. ⁴ Fü wü Farusi la ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Mere kpara, a le ayi-ta mü teka ngü ka würüse ne. Angü a maka engu bü titine dene, da emere waza ake gara komoko. ⁵ Gbü riri ta te *Müse to fü nih, ah gü ba, ‘Te kpara mere *siti ngü bala la, ah le de wüh sötö engu, mörö de teme.’ Tekan ngü la, fü a aza engu, akoro di kpaka mü dene, teka ayi-ta mü gbü ngü la. Ah le de a mere baye? A mörö engu amörö?” ⁶ Wüh mala ngü la kükürü de, de a wüh ngbü egiri kaje, teka de ani zoro Yesu gbü ngü la. Amba Yesu wu ngü ka-ewü la nda-ye kpo. Ah le alügü ngü fü ewü nda de. Ah nga ka-ye tiii, da eba e ka-ye kötö de jikpa ye.

⁷ Fü ewü alala fi bü de ngü ka-wü la. Fü Yesu ae nzö ye tikpi, amala ngü fü ewü, gü ba, “Te kpara biringbö ladü esüka yi sene, te mere siti ngü füh kötö ne de la, de engu za teme fi me-ye, de ah esötö würüse la di.” ⁸ Fü Yesu adu kpah azuru ka-ye, eba e kötö. ⁹ Te wü kpara la je ngü te Yesu mala la, fü lümü ayia ari te ewü, fü ewü ayia abaya bü biri biri, ago agba wü. Ah kpo te cögbörö wü kovo la, akoro di te jürü ewü. Fü ewü ace bü wü Yesu 'basu wü' basu ake würüse la sela.

¹⁰ Baka te wü kpara la baya tete 'buru, fü Yesu ayia ae gbüra ye tikpi, ayi-ta würüse la, gü ba dene, “Wü kpara ne, neh kaye? Kpara biringbö o kpa ye te mü de?” ¹¹ Würüse gü ba, “Mere kpara, kpara biringbö te mere ra esiti nda ma.” Yesu gü ba, “Te ah bala, mü ti eyi anü ka-mü. Ma to kuru te mü kpah de. Amba mü mere e adu amere gara siti ngü tine de.”

Dela ngü ta te Yesu mere agbü Yerüsalema, te engu za ngü di esaka wü *kovo ka wü Yisarayeale, te ewü ngbü egiri kaje, teka azoro engu.

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, ni de ra-sü fü wü kpara

¹² Gbü gara sikipi, fü Yesu akpo da eri wü kpara, gü ba, “Ma de ra-sü, te ngbü elofo sü fü wü kpara füh kötö ne 'buru. Te mü lala gbü nga ra, mü ena angbü gbü ra-sü, te ena aküwa mü fi mere badi, mü ti andoro gbü ngbami tine de.”

13 Fū wū *Farusi adu amala ngü fefe, gü ba, “De-ye deyi, ngü te ye mala la, ye ngbü ecu ngü ye de tete-ye. Te ah bala la, ani ti ale ngü ka-ye nda-ani de.” 14 Yesu gü ba, “Bala de. Mene ngü te ma ngbü emala teka ra ne, ah de zu ngü. Angü ma wu kpo, gü ba, ma koro agbü kpí. Ma wu kphah eyi, gü ba, ma ena ago kphah agbü kpí. Amba nda-yi, yi ti awu ngü la nda-yi de. 15 Yi ngbü eo siti maguma yi eküte ra ne, teka te yi ngbü eo fíngangü ka-yi fi bü gbü gele ka-yi ne? Amba nda-ra, maguma ra ti asiti eküte yi nda de. 16 Te ngü ka-yi siti gbü jia ra la, amba ngü ka-yi siti kphah eyi gbü jia Wüba. Angü ma fi ngü la de tete-ra nda de. 17 Te ri wü kpara ‘basu ti kpini gbü ngü biringbö la, yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ‘Ah de wu?’ Ah de wu nda de! Dela ka-ye zu ngü fanü fanü! Angü wüh ba ta ngü bala gbü *Riri ka Müse. 18 Ma ngbü emala nga ra fü yi, gü ba, ‘Ma koro agbü kpí.’ Wüba ngbü emala nga ra fü yi kphah bala, angü ah tima ra me-ye. Ri a ti ake di gbü ngü la kpini. Te di bala, ah de wu nda de.”

19 Wüh gü ba, “Hoo! Wö ye, de te ye ngbü emala ngangana ne, engu neh kaye?” Yesu gü ba, “Yi ti eyi awu Wüba? Baka te yi le ngü ka-ra de ne, yi ti awu Wüba kphah de. Ta te yi ena ale ngü ka-ra ale la, de bane yi ti eyi awu Wüba.”

20 Dela ta ngü te Yesu mala fü wü Farusi, o engu ngbü eri wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me.* Wüh le ta azoro engu, amba kpara biringbö, te o kpa ye tete, nda ma, angü sikpi kaka ti la de.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de

21 Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü mere kpara ka wü *Yisaraye la, gü ba dene, “Ma ena anü ka-ra te gara, agbü gara sü, fü yi agiri ra ma, yi ti amaka ra de. Te di bala, yi ena akpi anza gbü *siti ngü ka-yi, angü yi le ngü ka-ra nda-yi de.” 22 Fū wū *kovo la amala ngü esüka wü, gü ba, “Komoko la gü neh fe? Ah gü ba, ‘Sü te ni ena anü tete, kpara biringbö ti awu de.’ Ah ena anü neh kaye? Anga ah le amörö te-ye amörö?”

23 Yesu gü ba, “Ma koro ka-ra agbü kpí. Nda-yi, yi de wü kpara ka kotö ne, angü yi ngbü eo fíngangü ka-yi fi bü teka wü ngü ka kotö ne. 24 Dela si-ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, ‘Yi ena akpi gbü siti ngü ka-yi ne. Angü yi le ngü ka-ra de.’ Ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, ‘Ma de kpara te Me tima ra fü yi’ ne, te yi le ngü la de la, yi ena akpi gbü siti ngü ka-yi la akpi.” 25 Wüh gü ba, “Mü kü de neh da?” Yesu gü ba, “Yi ngbü eyi-ta ra bala, neh teka ne? Ma mala ta ngü la fü yi gügü de? 26 Mere bi ngü ladü emaguma ra, te ma ngbü ele amala fü yi, teka siti ngü ka-yi. Ma mala ngü la kükürü de, angü ah de mene ngü te ma je gömö kpara te tima ra ne. Kpara engu ne, ah su wu nda de, ah ngbü emala ka-ye zu ngü fanü fanü. Fū ra adu angbü emala ngü ka kpara, te tima ra ne, fü wü kpara ‘buru.’ 27 Amba wü kpara la wu, gü ba, Yesu ngbü emala ngü la teka Wö ye agbü kpí ne, nda-wü de.

28 Fū Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri kaje teka amörö ra. Ah mbi, sikpi ena akoro te yi ena ae ra, *Ye Kpara ka Kpi, tete tikpi eküte rü. Gbü ra la, jia yi ena aü, fü yi awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Fū yi adu kphah awu, gü ba, wü ngü ‘buru te ma ngbü eri ani di ne, ah de wü ngü te Wüba gara tatamu fere kphah me-ye. Ma mere wü ngü la de tete-ra nda-ra de. 29 Amba Wüba de te tima ra ne, ah ti ace

* 8:20 8:20 Ngü la ngbü emere te-ye gbü sü, te wüh o kuwu, de te wüh ngbü eto takpa gbügbü.

ra de, ah ena angbü fi bü da eto wazi fere, angü ma ngbü emere fi bü züka ngü, de te engu ngbü ele.”

³⁰ Te wü kpara la je ngü, de te Yesu ngbü emala fü ewü la, fü mere bi ewü ayia ato maguma wü fü Yesu.

Dene ngü ka yiki te Yesu ga de wü kovo ka wü Yisarayeleye,

teka Abarayama

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara, de te ewü le ngü ka-ye ne, gü ba dene, “Ah le de yi lala gbü ngü ka Me, te ma ngbü eri yi di ne, teka fü yi angbü züka wü kpara ka-ra fanü fanü. ³² Te yi lala gbü ngü ka Me la, yi ena adi eje sisi na mbi mbi mbi, fü yi aküwa gbü *siti ngü ka-yi 'buru. Yi ti adu angbü wü labi ka siti ngü tine de.”

³³ Fü gara wü *kovo ayia akolo ngü gömö Yesu, gü ba, “Yesu deyi, ye gü neh fe? Ye ngbü efi nda-ye gü ba dene, ani de wü di enga labi? Te ani di zu de wü kundu ye *Abarayama ne. Te kpo gügü akoro dene, ani ngbü labi ka wü bu ani nda-ani de.”

³⁴ Yesu gü ba, “Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te yi ngbü emere siti ngü la, yi ena angbü labi ka siti ngü. ³⁵⁻³⁶ Te di bala, ah le fü ra aküwa yi gbü siti ngü ka-yi la, angü ma de Ye Me. Te ma küwa yi me-ra la, yi ti angbü labi tine de. Te mü de labi la, mü ti eyi angbü gba mere kpara ka-mü fi badi? Mü ti angbü bala de, angü, te mürü köti la le acinzi mü asidi la, ah ti eyi amere ngü la. Amba 'duwa kpara te di zu de ye mürü köti la, ah ti eyi angbü me-ye fi mere badi.

³⁷ Ma wu eyi, gü ba, yi de wü kundu ye Abarayama fanü. Amba ngü te ma ngbü emala fü yi ne, yi le nda-yi kü de. Fü yi angbü egiri kaje, teka de ani möro ra. Dela züka ngü? ³⁸ Amba nda-ra, ngü de te ma ngbü emala ne, ma je gömö Wüba. Nda-yi kphah bala, angü siti ngü de te yi ngbü emere ne, yi je kphah gömö wö yi.”

³⁹ Wüh gü ba, “Hoo! Yesu deyi, ye ngbü emala de bala ne töndö ngü ne? Te ani di ka-ani zu de wü di Abarayama ne!” Yesu gü ba, “Fanü fanü, yi de wü di Abarayama? Ta te yi ena adi wü di Abarayama la, de bane yi ena aje ri ra, kphah baka Abarayama, ta te ngbü eje ri Me ne. ⁴⁰ Amba yi le ngü ka-ra nda-yi de. Yi ngbü egiri kaje de ani möro ra, teka ngari Me te ma ngbü eri yi di ne. Abarayama ngbü ta emere ngü bala? ⁴¹ Te yi le eyi amöro ra la, amba wö yi ka-ye kikipi ye.” Wüh gü ba, “Ani de ye waza nda-ani de! Ani ka-ani zu de wü di Me!”

⁴² Yesu gü ba, “Te yi ena adi ta zu de wü di Me fanü fanü la, de bane yi ena ale ra ba zu enga ni yi. Angü Me de Wüba, ah tima ra me-ye. Ma koro de tete-ra nda-ra de. ⁴³ Yi le ngü ka-ra de, angü yi le ka-yi fi bü siti ngü. Yi le züka ngü nda-yi de. ⁴⁴ Te di bala, yi ngbü efi gü ba, wö ani neh da? Wö yi ka-ye de *Satana! Angü yi maka ngü la eyi esakaka, fü yi angbü fi bü da emere ngü, baka te engu ngbü ele. Angü Satana ngbü ele fi bü adi efiti wü kpara, kphah da emöro ewü. Ah kpo de ngü ka-ye la eyi gügü, angü ah le ngü ka Me nda de. Ah ngbü fi bü da esutu wu, angü dela tima kaka.

⁴⁵ Nda-ra, ma su wu nda-ra de. Ma ngbü eri yi de zu ngü ka Me. Amba yi le ngü ka-ra la nda-yi de, angü yi ka-yi de wü di Satana. ⁴⁶ Baka te ma ngbü emala zu ngü ka Me fü yi fanü fanü ne, yi le ngü ka-ra de, neh teka ne? Ma mere siti ngü eyi gbü jia Me? Kpara biringbö esüka yi sela, te ena angü tamu siti ngü ka-ra neh da? ⁴⁷ Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, ‘Yi

de wü di Me nda-yi de ne.' Angü wü kpara ka Me ngbü engbü ka-wü fi bü da eje ngü ka Me. Yi le aje ri ra de, angü yi de wü kpara ka Me nda-yi de."

⁴⁸ Fü maguma wü kovo la ayia anzu teka ngü la. Fü ewü akpo da esoko Yesu, gü ba, "Ye de *ganzi kpara! Ye kpah de muruyi!" ⁴⁹ Yesu gü ba, "Bala de! Yi guvu ra nda ma! Ma ngbü ecu ngü Wüba. Te yi ena adi ta wü kpara ka Me la, de bane yi ti asoko ra bala de. ⁵⁰ Ma giri da ra, teka adi ecu ngü ra, nda-ra de. Kpara te le, de yi di ecu ngü ra ne, ah ka-ye de Wüba. Te yi le ngü ka-ra de la, Wüba ena ato kuru te yi me-ye."

⁵¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te kpara ngbü emere ngü ka-ra de maguma ye biringbö la, ah kpi nda de." ⁵² Wü kovo gü ba, "Titine ani wu eyi, gü ba, ye de muruyi fanü! Kpara ladü te ti akpi de? Amba mere kundu ani, *Abarayama, de wü *mürü dofo, ta te ewü kpi ne. Fü ye amala, gü ba, 'Mene kpara te ena aje ngü ka-ni ne, ah ti akpi nda de?' Ye röfö aröfö, te ye ngbü emala ngü de bala? Ye ngbü efi, gü ba, ni de neh da? ⁵³ Ye de mere kpara, te fa kundu ani, Abarayama ne? Ye ce töndö ngü ka-ye la asidi!"

⁵⁴ Yesu gü ba, "Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma o te-ra ba mere kpara ne, de tete-ra? Angü, te ah ena adi ta bala, de bane ngü ka-ra ena adi de töndö ngü kükürü. Amba, kpara te o ra ba mere kpara ne, ah ka-ye de Wüba, te yi ngbü emala, gü ba, 'Ah de Wö ani ne.' ⁵⁵ Yi ngbü esu ka-yi dela wu! Angü yi wu engu nda-yi de. Nda-ra ma wu engu kpo. Fü ra angbü emere riri na. Te ma ena amala, gü ba, ma wu engu de la, de bane ma ena adi kpah de mürü wu, baka yi la.

⁵⁶ Abarayama ngbü ta eo jia ye teka awu ra. Te engu wu ra tete, fü ah angbü de mere tadu teka ngü ka-ra." ⁵⁷ Wüh gü ba, "Apa! Te ye di la bü mbarase, te wüh bi ye titine dene ne! Wü wu te-wü ake Abarayama neh elaye? Abarayama kpi ka-ye ta eyi gügü, o wüh bi wü kundu ani la de!" ⁵⁸ Yesu gü ba, "Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. O wüh bi Abarayama la de, ma ka-ra ladü!"

⁵⁹ Te wüh je ngü la, fü maguma ewü ayia asiti. Fü ewü ayia aza teme, de ani sötö Yesu di. Fü Yesu ayia adürü ka-ye bü ziri bala, afü ka-ye gbu! kpa ekere sü, awo te-ye.

Dela ngü ta te Yesu ngbü eri wü kpara di, etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema.

9

Dene ngü ka Yesu ake komoko te jijia na ni ani

¹ Gbü gara sikipi, fü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü awu gara komoko te jijia na ni ani, angü wüh bi engu ta kü bala. ² Fü wü *kpara ka Yesu ayi-ta Yesu, gü ba, "Mere kpara, si-ngü de te jia komoko ne ni tete na, neh ene? Kpara te mere *siti ngü la neh da? Ah de wö ye na? Anga ah cu de engu?" ³ Yesu gü ba, "Bala de. Ngü la koro teka siti ngü kaka de. Wüh bi engu bala, teka fü ra asere wazi ka Me tete fü wü kpara. ⁴ Angü Me tima ra füh kotö ne, teka amere tima ka-ye. Te di bala, ah le de nih mere tima ka kpara te tima ra ne emere, o sü ti la de, angü kpara ti amere tima gbü biti nda de. Angü te nih kpi eyi la, nih ti amere tima ka Me tine de. ⁵ Baka te ma di la ladü füh kotö sene ne, ma de ra-sü fü wü kpara."

⁶ Te Yesu mala ngü la bala, fü ah ayia asü ngüsü kötö, akü'da tö di. Fü ah ayia aza a'büra te jia komoko la. ⁷ Fü ah ayia amala ngü fü komoko

la, gü ba, "Ye nü enü, ye zürü gbüra ye, kpa esa birì, agbü Silowa."* Fù komoko la ayia anü azürü gbüra ye kpa esa birì kpala. Fù jijia na aü te-ye ciki kpala, 'duwa raa! Fù ah akpo da eceka kpì.

⁸ Te komoko la ngbü edu tete kpa eköti, fù wü bu ye na, de wü kpara te ewü wu engu kpo ne, fù ewü akpo angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Dela kpara ta te ngbü eyo e te wü kpara te kaje ne de?" ⁹ Gara ewü gü ba, "Ah de engu fanü." Gara ewü gü ba, "A'a, ah de engu nda de. Ah yia engbü ge bakaka." Fù komoko la adu alügü ngü fù ewü, gü ba, "Ah de-ra fanü." ¹⁰ Wüh gü ba, "Te ah bala la, jia ye ü te-ye neh baye baye?" ¹¹ Komoko la gü ba, "Kpara de iri ye Yesu ne, ü jia ni me-ye. Ah kü'da bü tö, 'büra te jia ni. Fù ah amala ngü fù ni, gü ba, 'Ni nü, ni zürü gbüra ni gbü Silowa.' Fù ni ayia anü azürü gbüra ni kpala. Fù jia ni ayia aü te-ye dene." ¹² Wüh gü ba, "Kpara engu na ne, neh siye?" Ah gü ba, "Ni wu nda-ni de."

Dene ngü ka komoko te Yesu ü jijia

engagira wü Farusi

¹³ Fütanga ngü la, fù ewü aza komoko, te Yesu ü jijia la, akoro di engagira wü *Farusi, de wüh yi-tata teka ngü ka gele ka-wü. ¹⁴ Kükürü de, angü Yesu ü jia komoko la ta gbü *sikipi ka Me. Angü wü Farusi le de wü kpara mere tima gbü sikipi ka Me nda-wü de. ¹⁵ Fù wü Farusi la ayia ayi-ta komoko la, gü ba, "Wüh ü jia ye, neh baye baye?" Komoko la gü ba, "Yesu kü'da bü tö, fù ah a'büra te jia ni. Fù ni anü azürü gbüra ni agbü ngu. Fù jia ni ayia aü te-ye dene." Te komoko la mala ngü la bala, fù ngü la ake te ewü, angü wüh gü ba, "Te kpara kü'da tö bala gbü sikipi ka Me la, ah mere dela eyi tima."

¹⁶ Fù gara wü Farusi amala ngü, gü ba, "Te ah bala la, Yesu de kpara ka Me nda de. Ah ka-ye de siti kpara, angü ah le aje riri ka-ani nda de, ah ce gele ka sikipi ka Me eyi asidi." Gara ewü gü ba, "Siti kpara ti amere kpeke ngü ba e la nda de." Fù ewü ayia angbü ega yiki esüka wü teka ngü la.

¹⁷ Fù ewü adu ayi-ta komoko la, gü ba, "Te ye gü ba, Yesu ü jia ni me-ye la, ye ngbü efi nda-ye teka ngü kaka, egü neh fe?" Komoko la gü ba, "Yesu de *mürü dofo ka Me." ¹⁸ Wü *kovo ka wü Yisaraye le la le ngü la bala nda-wü de. Fù ewü akpo da emala ngü fù komoko la, gü ba, "Ye ngbü esu ka-ye wu! Jia ye ni nda de!"

Fù ewü atima ngü, ai wü wö ye na, ¹⁹ ayi-ta ngü te ewü, gü ba, "Dene zu mbarase ka-wü? Wü bi engu ta kü bala, de jia ye ma? Te di bala, ah du ngbü eceka kpì titine, neh baye baye?" ²⁰ Fù wü wö ye na alügü ngü fù ewü, gü ba, "Ani wu kpo, ga, engu de mbarase ka-ani, te ani bi engu de jia ye ma. ²¹ Amba ani wu kpara te ü jijia na ne nda-ani de. Ah ena amala ka-ye me-ye de komo ye. Wü yi-tata na, angü ah koro eyi mere kpara." ²² Wü wö ye na ngbü emala ngü la de cürü bala, angü wü kovo la mala ngü ta, gü ba, "Mene kpara te le ngü ka Yesu, wüh ena aliki engu *esambü ka biti-te ka-wü asidi." ²³ Dela si-ngü te wüh mala ngü, gü ba, "Mbarase ka-ani la koro eyi mere kpara, ah ena amala ngü la cu me-ye de komo ye," ne.

²⁴ Fù ewü adu kpah ai komoko la, gü ba, "Mü mala la zu ngü fanü fanü, gbü jia Me. Yesu ü jia mü me-ye fanü fanü? Angü a wu eyi, gü ba, Yesu ka-ye de siti kpara." ²⁵ Komoko la gü ba, "Anga te engu di de siti kpara la,

* 9:7 9:7 Silowa ba e te wüh gü ba dene, kpara te wüh tima engu atima.

ma wu nda-ra de. Ma wu nda-ra bü, gü ba, jia ra ni ta ani. Fü Yesu ale ta-ngü te ra. Títine fü ra akpo angbü eceka kpí dene. Gara ngü te ma ena amala nda ma.”

²⁶ Wüh gü ba, “Te ah bala la, Yesu ü jia ye, neh baye baye?” ²⁷ Komoko la gü ba, “Ni mala ngü la tîne fü wü kphah eyi! Wü je ngü la fi de? Wü ngbü fi bü da eyi-ta ni de ngü la, teka ne? Wü le afü te-wü ale ngü kaka-na?”

²⁸ Te wüh je ngü la, fü maguma ewü ayia asiti. Fü ewü ayia asoko engu, gü ba, “Mü le ngü kaka ka-mü bü me-mü! A le ka-a nda-a ngü ka *Müse!

²⁹ Angü a wu eyi, gü ba, Me mala ta ngü fü wü kundu a gömö Müse. Amba a wu sü, te Yesu maka wazi ka-ye tete na ne, nda-a de.” ³⁰ Komoko la gü ba, “Ape! Dela ne töndö ngü ne? Ah mere baye, te yi wu sü te Yesu maka wazi tete na de ne? Amba ma wu eyi, gü ba, engu ü jia ra ne me-ye, angü wüh bī ra ta de jia ra ma. ³¹⁻³³ Ta gügü, yi wu gara kpara eyi, te ngbü eü jia kpara baka e la? Te Yesu ena amaka wazi la esaka Me de la, ah ti eyi amere ngü bala? Me ti eyi ato wazi ba e la fü siti kpara? Ah bala de, Me ngbü eto wazi fü wü kpara, te ewü ngbü ecu ngüngü na, da emere ngü kaka.” ³⁴ Wüh gü ba, “Ah mere baye, te mü le arī a, te a di de wü kovo ne? *Siti ngü ka-mü, te wüh bī mü di ne, fi ladü gbü nzö mü.” Fü wü kovo la ayia aliki komoko la kpa etanü.

³⁵ Te Yesu je, gü ba, wüh liki komoko la eyi ne, fü engu ayia akoro amaka komoko la, amala ngü fefe, gü ba, “De-ye deyī, ye to maguma ye eyi fü *Ye Kpara ka Kpi?” ³⁶ Komoko la gü ba, “Mere kpara, ni ena ato maguma ni neh fü da? Ye gü tamu Ye Kpara ka Kpi engu la fü ni, angü ni wu engu nda-ni de.” ³⁷ Yesu gü ba, “Mü wu engu kpo! Angü ah de-ra, te ma ngbü emala ngü fü mü ne.” ³⁸ Te komoko la je ngü la bala, fü ah ayia 'duwa, atī kötö eri lö Yesu, da ecu ngüngü na, gü ba dene, “Miri ka-ra, ma to maguma ra eyi fü mü.”

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Dela si-ngü te ma koro tete na füh kotö ne, teka aye süka ngü ka wü kpara. Te di bala, mene wü kpara te jia wü ni ani ne, wüh angbü eceka kpí. Amba mene wü kpara te ewü ngbü ecere nga wü, gü ba, 'Jia ani mba amba' ne, jia ewü ena adu avi.”

⁴⁰ Fü gara wü *Farusi ayia aje ngü la. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye ngbü efi, gü ba, jia ani ni kphah ani?” ⁴¹ Fü Yesu ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi ngbü efi, gü ba, 'Jia ani ngbü erī ladü?’ Te di bala, yi wu ra de, neh teka ne? Te yi ena ale ta eyi, gü ba, 'Jia ani ma' la, de bane Me ena awu cinga yi, fü ah aboro siti ngü ka-yi la. Amba, baka te yi cere nga yi eyi, gü ba, 'Jia ani ladü' ne, Me ti aboro *siti ngü ka-yi nda kphah de.”

10

Dene mani te Yesu mala, teka wü kambiliki ka-ye

¹⁻² Fü Yesu adu kphah amala ngü fü wü *Farusi la, gü ba, “Gara kpeke ngü ladü, te ma le amala fü yi. Ah de ngü ka wü kambiliki. Mene kpara te di de kambiliki esaka ye, ah ngbü erī gbü nga wü kambiliki ka-ye, neh baye baye? Ah ngbü erī te möngiti de? Amba te kpara mbölö görö, rī tete gbü nga wü kambiliki la, ah de mürü zi de? Mene kpara te ngbü erī gbü nga wü kambiliki ka-ye te möngiti, ah ka-ye me-ye de mürü wü kambiliki la.

³ Kpara te ngbü efete mö nga wü kambiliki la ena aü möngiti fefe, fü ah arī agbü 'baranga la, teka ai wü kambiliki ka-ye. Ah ena adi eī ewü 'buru te iri ewü, fü ewü aje kphah riri na. Fü ewü akoro kphakaka na. ⁴ Fü ah ayia

atí engagira nü fū ewü, akoro de ewü kpa etanü, teka ato e-mazü fū ewü. Wü kambiliki la ena angbü efa nganga na, angü wüh je riri na kpo. ⁵ Te ah ena adi ta de ganzi kpara la, wü kambiliki la tí afa nganga na nda-wü de. Wüh ena akpe engu ka-wü akpe, angü wüh wu engu nda-wü de.” ⁶ Ngü de te Yesu mala la, ah mala ngü la gbü mani. Amba wü Farusi la je si-ngü kaka la nda-wü de.

⁷⁻⁹ Fū Yesu adu kpah amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Ngü te ma ngbü emala fū yi ne, ah de zu ngü. Ma ka-ra baka möngiti ka 'baranga ka wü kambiliki. Te wü kambiliki ka-ra ri 'buru agbü 'baranga la, ma ena aküwa ewü esaka wü siti nü. Wüh ena angbü era kpala, gbü züka gu sü, zalü akoro kpurutokokpi. Fū ewü angbü ekoro kpa etanü, egiri e-mazü ka-wü. Gara wü kpara, ta te ewü koro te enga gina fere ne, wüh gü ba, 'Ani ena aceka kpi fütanga wü kambiliki la me-ani.' Amba wüh ka-wü de wü mürü zi. Teka ngü la, wü kambiliki ka-ra le aje ri ewü nda-wü de. ¹⁰ Angü mürü zi ngbü ekoro nda-ye bü teka azi wü kambiliki, da emörö wü gara. Amba ma koro nda-ra teka aküwa ewü fi mere badi.

¹¹ De-ra, ma de kpara te ma ngbü eci wü kambiliki ka-ra mbi mbi mbi, ereke areke, da eto te-ra fū kpi teka ewü, angü ma de mürü ewü. ¹²⁻¹³ Kpara te ngbü eci wü kambiliki teka jise, ah ceka kpi sisi nga ewü mbi mbi nda de, angü ah de mürü ewü nda de. Te di bala, te engu wu siti nü te ngbü ekoro la, ah ena akpe ka-ye, ace wü kambiliki la, ao sela. Fū siti nü la akoro azoro wü gara kambiliki la, angbenghe ewü. Angü fíngangü ka kpara la teka wü kambiliki la nda ma. Ah ngbü emere tima la bü teka jise. Te ah ena adi ta de mürü ewü la, de bane ah tí akpe nda de. ¹⁴ Amba nda-ra, ma zu de mürü wü kambiliki la. Ma angbü eci ewü ereke areke ne, angü wüh de wü e ka-ra. Ma wu ewü kpo, wüh wu ra kpah kpo. ¹⁵ Kpah baka e de te Wüba wu ra kpo ne, ma wu Wüba kpah kpo. Ma le wü kambiliki ka-ra fa sü. Ma le eyi ato te-ra, akpi teka aküwa ewü.

¹⁶ Gara wü kambiliki ka-ra kpah ladü, te ewü ngbü kpa te gara sü nengete. Ah le fū ra anü aza ewü, adu di, adünda de wü bu ewü, teka fū ewü angbü eje ri ra, da efa nga ra. Fū ra angbü eceka kpi fütanga ewü 'buru me-ra.

¹⁷ Wüba ngbü ele ra, teka te ma ngbü eje riri kaka-na. Angü ma le ato te-ra akpi, teka ngü ka wü kambiliki la. Amba ma ena adu kpah azükü gbü kpi engu la. ¹⁸ Gara kpara te di de wazi teka amörö ra nda ma. Ma ena ace te-ra fū kpi la me-ra. Ma de wazi teka ato te-ra fū kpi. Ma kpah de wazi teka azükü gbü kpi la. Angü dela ngü te Wüba mala fere, de ma mere.”

¹⁹ Te wüh je ngü gömö Yesu bala, fū wü kpara la akpo kpah de yiki esüka wü. ²⁰ Fū mere bi ewü amala ngü, gü ba, “Yesu de muruyi. Ah röfö aröfö. Ah mere neh baye, te wü ngbü eje ngü gögömö na ne?” ²¹ Gara ewü gü ba, “Baye ya? Te komoko la ena adi ta de muruyi la, ah tí eyi aü jia kpara bala?”

Dene ngü ta te Yesu mala

gbü gara mere karama ka wü Yisarayeje

22-23 Fütanga ngü la, te karanga koro tete na, fü wü di engä *Yisarayeleye ayia amere gara karama ka-wü agbü Yerüsalema.* Fü Yesu ayia akoro, angbü endoro kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la.†

24 Fü wü *kovo ka wü Yisarayeleye akoro abiti te-wü ede Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, "Ah mere baye, te ye ngbü emala ngü fü ani fi bü gbü mani, da ewo awo ne? Te ye de *Kurisito, de te Me tima fü ani ne la, ah mere baye, te ye le amala ngü la fü ani mbölö mbölö de ne?" 25 Yesu gü ba, "Ma kpo da emala ngü la fü yi eyi kü gügü. Yi le aje nda-yi de. Wü mere kpeke ngü, te ma ngbü emere gbü jia yi, de wazi ka Wüba ne, ah gü tamu ra fü yi nda la fi de?"

26 Te yi ena adi ta de wü kambiliki ka-ra la, de bane yi ena ale ngü kara de maguma yi. 27 Angü wü kambiliki ka-ra ngbü eje ri ra, da efa nga ra, angü wüh wu ra kpo. Ma wu ewü kpah kpo. 28 Ma küwa ewü eyi fi mere badi. Wüh ti akpi nda-wü tine de. Ma zoro ewü eyi gö! de kpa ra 'basu. Gara kpara ti agbüürü ewü esaka ra de, 29 angü Wüba to ewü fere me-ye. Kpara ti agbüürü ewü esaka Wüba kpah de, angü engu de mere mürü wazi, fa wü e 'buru. 30 A ngbü emere wü tima ka-a ake Wüba, ba kpara biringbö."

31 Te wü kovo ka wü Yisarayeleye je ngü te Yesu mala, gü ba, "Ani ake Wö ni ba kpara biringbö ne," fü ngü la asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo akö teme, de ani sötö Yesu di. 32 Yesu gü ba, "Yi ele asötö ra de teme, teka te ma küwa mere bi wü kpara gbü jia yi sene, de wazi ka Wüba ne?" 33 Wüh gü ba, "Ah bala de! Ani le amörö ye teka wü züka ngü, de te ye ngbü emere ne, nda-ani de. Ani le amörö ye, teka siti ngü te ye mala ne. Angü ye kpah bü de kükürü kpara ba ani ne, ah mere baye te ye ngbü eo te-ye ba Me? Ye ngbü dela afala Me!"

34 Yesu gü ba, "Anga ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, 'Me mala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ni o wü baka ni, Me, fü wü adi emere tima ka-ni füh kotö sene ne." ‡ Ngü la neh baye? 35 Yi ti afü Ngari Me de, angü Ngari Me de mere kpeke ngü, te ngbü fi mere badi. Ah le de yi je si-ngü ne mbi mbi mbi. Wü kpara ta te Me fe ewü teka tima ka-ye ne, Me ngbü eï ewü ta baka wü me. 36 Nda-ra ngü ka-ra kpah bala. Me fe ra me-ye. Fü ah atima ra füh kotö sene teka tima ka-ye. Te ma gü ba, 'Ma de Ye Me la,' ngü la siti te yi, neh teka ne?"

37-38 Yi fi la nga tima, te ma ngbü emere ne. Ma ngbü emere wü ngü la, neh de wazi ka da? Te yi wu eyi, gü ba, wü kpeke tima te ma ngbü emere ne, ah de tima ka Me la, ah le de yi le ngü ka-ra. Amba, te ah de tima, te Wüba tima ra di me-ye, nda de la, de yi mere e ale ngü ka-ra kpah de. Te yi le ngü ka-ra ta gügü de la, ah le de yi le ra tine, teka wü kpeke ngü, de te ma ngbü emere ne. Te yi le ngü ka-ra eyi la, yi ena awu, gü ba, a ka-a ake Wüba kpara biringbö."

39 Te wüh je ngü gömö Yesu bala, fü ewü ayia agiri kaje de ani zoro engu. Fü Yesu ayia adürü ka-ye esaka ewü bü zirrri bala.

40 Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, adu anü sü ka-wü kpa etangu Yürüdene, angbü kpala. Wüh nü ngbü gbü sü, ta te *Yüwane Mürü Babatiza ngbü eto babatiza fü wü kpara tete na ne. 41 Fü mere bi wü kpara ayia akoro kpaka Yesu, teka aje ngü gögömö na. Fü ngü la

* **10:22-23** 10:22-23 Karama la, ah de Karama te wüh ngbü efi nga sikipi, te wüh reke Mere Kambü ka Me tete. † **10:22-23** 10:22-23 Sü te Yesu ndoro tete la, ah kpa esa yafu te wüh eï, gü ba, yafu ka Solomona ne. ‡ **10:34** 10:34 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 82:6.

aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Amba Yesu ka-ye de *E-küwa-ani fanü, baka ta te Yüwane mala nganga na fü ani ne. Wü ceka la, wawazi na fa sü, angü mere bi wü kpeke ngü, te engu ngbü emere ne, Yüwane mere ta bala de. Amba ngü ta te Yüwane mala tekaka na ne, ah ka-ye de zu ngü.” ⁴² Teka ngü la, fü mere bi wü kpara adu ato maguma wü fü Yesu.

11

Dene ngü ka kpi ka Lazaro

¹⁻² Gara komoko ta ladü de iri ye Lazaro, te di de wü di engu ni ye 'basu, *Mariya ake Marata. Wüh wu te-wü de wü Yesu fa sü. Gba ewü ta agbü Betaniya. Ah de Mariya ta te tökö *züka se-mü ka-ye te lö Yesu, fü ah ayia afuru de su nzö ye ne.*

Gbü gara ra, fü Lazaro ayia atí de keke, o wü Yesu di sela ma. ³ Fü wü di engu ni ye de 'basu ne atima ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara deyí, züka awuba ka-ye, te ye ngbü ele engu efa sü ne, ah ngbü eke ake.” ⁴ Te Yesu je ngü la, fü ah agü ba, “Lazaro tí akpi gbü keke la fi nda de. Keke ka Lazaro la koro, teka agü tamu wazi ka Me fü wü kpara. Fü ewü egbo nga iri ra gbü ngü la, angü ma de Ye Me.”

⁵ Yesu le ta wü Lazaro ake Marata bete Mariya fa sü. ⁶ Amba, baka te engu je nga keke ka Lazaro tete, ah nü kpaka ewü kere nda de. Ah du ra ka-ye sikipi 'basu feke.

⁷ Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ani du la edu agbü Betaniya.” ⁸ Wüh gü ba, “Ayí! Mere kpara, terane wü kpara gbü *Yudaya ngbü egiri kaje, teka amörö ye. Ye ele dene adu kpañ kpala?” ⁹ Fü Yesu alügu ngü fü ewü gbü mani, agü ba, “Yi mere e afi nga ngü de. Angü te kpi seke eyi la, sü ena angbü ka-ye raaa! zalü akoro etamurago. Te di bala, te mü ngbü endoro gbü ra-sü la, mü tí ado lö mü de, angü sü lofo ka-ye alofo. ¹⁰ Amba te mü ce ra-sü, fü mü akpo da endoro gbü biti la, mü ena ado lö mü ado. Te di bala, wü vügu ka-ra tí amofu ra la de, angü sikipi ka-ra koro la de.”

¹¹ Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Lazaro ngbü era ka-ye ara. Ni enü dene anü teka azükü engu gbü ra la.” ¹²⁻¹³ Ah ngbü emala nga kpi ka Lazaro fü wü kpara ka-ye la gbü mani. Amba wü kpara kaka-na la wu, gü ba, Lazaro kpi eyi ne, nda-wü de. Fü ewü amala ngü fefe, ga, “Mere kpara deyí, te engu ngbü era ara la, ah de züka ngü, angü engu ena adu amaka wazi, fü sosoko alofo.” ¹⁴ Fü Yesu adu amala ngü la fü ewü tñe mbölö, gü ba, “Lazaro kpi ka-ye eyi. ¹⁵ Ma ngbü de tadu teka ngü ka-yi, te Lazaro kpi, o ra di ka-ra sene ne. Angü kpi ka Lazaro la ena aü fingangü ka-yi, fü yi ato maguma yi fere. Te di bala, nih nü enü agbü gba kaka-na la.” ¹⁶ Fü Toma[†] ayia amala ngü fü wü bu ye, gü ba dene, “Te ah bala la, ani nü enü. Te wüh le amörö mere kpara ka-ani kpala la, de ani kpi tñe de ewü.” Fü ewü ayia anü agbü Betaniya.

Dene ngü te Yesu zükü Lazaro di gbü kpi

¹⁷ Te wü Yesu nü koro tete agbü Betaniya, fü ewü aje, gü ba, wüh ti Lazaro eyi, nganga na ra eyi gbü tö sikipi bala. ¹⁸ Betaniya de engu köti

* **11:1-2** 11:1-2 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 12:1-8. † **11:16** 11:16 Gara iri Toma de Dadase.

gbamari ede Yerüsalema. † 19 Teka ngü la, mere bi wü kpara koro ta agbü Yerüsalema, teka aceka cinga te wü Mariya ake Marata, teka kpi ka enga ni ewü la.

20 Te wü Yesu koro tete gbamari ede gba wü Marata, fü wü gara kpara akpe anü amala nganga na fü wü Marata, gü ba, “Yesu te ekoro.” Te Marata je ngü la tete bala, fü ah ayia bü kere, ace Mariya kpa esambü la, anü amaka te-wü ake Yesu kpa te kaje.

21 Te Marata koro tete kpaka Yesu, fü ah atı de gba, gü ba, “Mere kpara, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane enga wüna ti akpi de. 22 Amba, ah ba ngü de, angü ma wu eyi, gü ba, Me ti eyi amere wü ngü 'buru fü mü, te mü ena ayi-tata na la.” 23 Yesu gü ba, “Marata, enga ni mü la ena azükü gbü kpi la azükü.” 24 Marata gü ba, “Wayi, ah ngbü rü bala. Ma wu eyi kpo, gü ba, enga wüna ena azükü gbü kpi azükü, gbü *adu sikipi te wü kpara 'buru ena azükü tete.”

25 Fü Yesu amala ngü, gü ba, “Ma de kpara te ngbü ezükü wü kpara gbü kpi, kpah da eküwa ewü. Kpara te to maguma ye fere, ngü ma, te engu kpi la, ah ena adu azükü azükü gbü kpi la. 26 Kpah bala, mene kpara te di ezükü, te ah to maguma ye fere la, ah ti akpi fi nda de. Ah ena aküwa ka-ye aküwa, fi mere badi. Marata, mü je ngü la eyi?” 27 Marata gü ba, “Wayi, mere kpara, ma wu kpo, gü ba, mü de Ye Me. Mü de *E-küwa-a de te Me mala nganga, gü ba, ni ena atima füh kotö ne.”

28 Te Marata mala ngü la bala, fü ah adu kpa eköti, amala ngü fü enga ni ye gbü zi, gü ba, “Mere kpara koro eyi sene. Ah ngbü eyi-ta ye.” 29 Te Mariya je ngü la bala, fü ah ayia bü kere, akoro kpa etanü, anü kpaka Yesu. 30 Angü Yesu koro ta kpa etambasü nda la de. Ah rü ta la fi bü te kaje, gbü sü te Marata nü maka engu tete na ne. 31 Gara wü kpara ta ladü kpa esambü de wü Mariya. Te ewü wu Mariya, te mü koro tete kere kpa etanü ne, fü ewü afi, gü ba, “Ah ngbü enü dela aku gba kpa füh mbükü.” Fü ewü ayia kpah, anü afa nganga na.

32 Fü Mariya anü akoro kpaka Yesu kpa te kaje kpala. Fü ah atı eri lö Yesu de gba, gü ba, “Mere kpara, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane enga wüna ti akpi de.” 33 Te Yesu wu wü Mariya de wü mere bi wü kpara, te ewü ngbü eku gba de bala ne, fü ah angbü de mere cinga emaguma ye. 34 Fü ah ayi-ta ewü, gü ba, “Wüh ti engu neh siye?” Wüh gü ba, “Mere kpara, ye koro ekoro, ye ceka mbükü la.” 35 Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia atı de gba. 36 Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü. Fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! Yi ceka la! Amba Yesu le ngü ka Lazaro neh bala?” 37 Gara ewü gü ba, “Te Yesu ena akoro ta, o Lazaro kpi la de la, de bane, Lazaro ti akpi de, angü wazi Yesu fa sü. Ah ngbü ta eü jia wü kpara, de te ni ani ne.”

38 Fü cinga wü kpara, te ewü ngbü gbü gba ka Lazaro ne, ayia arı te Yesu afa sü. Te engu ku gba tete, fü ah ayia 'duwa, anü akoro kpa füh mbükü la. Mbükü la, ah ka-ye de gö da. Wüh wara ta gara mere ngbü rü kü da, o emö mbükü la. 39 Fü Yesu agü ba, “Wü nzi da emö mbükü la asidi.” Marata ga, “Ape, mere kpara! Dene se kpara koro tine eyi esiti de? Angü ah ra gbü tö eyi sikipi bala dene.” 40 Yesu gü ba, “Mü fi nga ngü tine, te ma mala fü mü ne, gü ba, ‘Te mü le ngü, de te ma ngbü emala fü mü ne

† 11:18 11:18 Betaniya ka-ye gbamari ede Yerüsalema. Ah koro miles 'basu de, ah baka kilometere bata.

eyi la, mü ena awu wazi ka Me.' " 41 Fū ewü ayia anzi ngbürükü da emö mbükü la asidi.

Fū Yesu ae jia ye, aceka kpī kpa tikpi, amala ngü fū Wö ye, gü ba, "Wüba, ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü ngbü eto wazi fere me-mü, teka amere züka ngü ka-mü di, gbü jia wü kpara. 42 Ma wu eyi kpo, gü ba, mü ngbü eto wazi fere te nga wü sīkpi 'buru. Ma mala ngü ne fū mü bala, teka aü fingangü ka wü kpara, te ewü ngbü ede ra ne, teka de wüh wu, gü ba, mü tima ra me-mü."

43 Te engu mala ngü la bala, fū ah ayia amala ngü de mere ri ye kpa tikpi, gü ba, "Lazaro, mü koro ekoro!" 44 Fū kövö la ayia azükü agbü mbükü la, akoro kpa etanü! Wüh gaga ta kpakpa na, de wü lölö, de wü küküte 'buru de bongo. Wüh i kokomö k pah de kala bongo. Fū Yesu ayia amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi furu wü bongo eküküte la efuru. Yi ce engu, de ah go de lö ye kpa eköti." Fū ewü afuru bongo, te wüh gaga eküte Lazaro la. Fū ewü ayia ago de ewü 'buru kpa eköti.

Dene ngü ka wü cögbörö kovo ka wü Yisaraye le,

te ewü le amörö Yesu

45 Fütanga ngü la, fū mere bi wü kpara ka Yerüsalema, ta te ewü koro kpaka wü *Mariya, aceka cinga te ewü ne, ayia ato maguma wü fū Yesu, angü wüh wu ngü de te Yesu mere, te engu zükü Lazaro gbü kpi ne. 46 Amba fū gara ewü ayia anü nda-wü kpaka wü *Farusi, amala nga ngü la fū ewü, gü ba, "Yesu zükü gara kpara eyi gbü kpi."

47 Te wü Farusi je ngü la, fū maguma ewü ayia asiti. Fū ewü anü amaka wü mürü gele, de wü gara wü cögbörö *kovo ka wü Yisaraye le. Fū ewü ayia abiti te-wü, akpo da efi nga ngü teka Yesu, gü ba, "Ani ena amere neh baye, teka atiri komoko la? Angü ah ngbü eyi efiti wü kpara 'buru, de wü ngü ka-ye la. 48 Te ani ce engu fi bü bala la, wü kpara ena adu 'buru, ale ngü kaka. Fū ewü adu aza engu, ao ba miri. Te wü mere kpara ka *Rüma ena aje ngü la bala la, ngü la ena asiti te ewü afa sü. Fū ewü akoro de gü, amürü *Mere Kambü ka Me ka-ani, anza ta nguwa ani 'buru. Angü wüh ena afi, gü ba, ani le ngü kaka k pah eyi."

49 Esüka wü cögbörö kovo ka wü *Yisaraye le la, gara kpara ta ladü de iri ye Kayafa. Ta gbü mene re engu la, engu ta me-ye de mere kpara füh kpökpö ka wü kovo. Fū Kayafa ayia amala ngü fū wü bu ye, gü ba, "Ayü! Nda-yi de bane neh ene cürü ne? 50 Ah le de Yesu kpi gbü ngü ka-ye la me-ye. Angü ah reke ta ngbürü pe te kpara biringbö ena akpi me-ye, teka aküwa mere bi wü kpara 'buru, da engu de te nguwa nih ena anza 'buru ne." 51 Amba Kayafa mala ngü la de siti maguma ye, teka amörö Yesu asidi. Me za ta ngü la, o me-ye gögömö na, de ah mala ngü la bala baka *mürü dofo, angü ah ta de mere kpara füh kpökpö. Engu mala dela bü ngü te Me reke, o, teka te Yesu ena akpi, aküwa wü Yisaraye le, 52 ah be k pah te mene wü kpara füh kotö ne 'buru, te ewü to maguma wü eyi fū Me ne. Angü Yesu kpi teka aküwa ewü, abiti ewü 'buru, ao biringbö, wü di Me.

53 Te wü kovo la je ngü te Kayafa mala la, fū ewü ayia ale ngü la. Fū ewü areke te-wü, akpo 'duwa da egiri kaje teka amörö Yesu tete. 54 Tek a ngü la, Yesu le andoro tine gbü jia wü kovo ka wü Yisaraye le ngaangba ne de. Fū ah ayia anü ka-ye agbü gara sü de iri ye Efürayima, te di de gara köti mba canza kpa edere sü.

⁵⁵ Fütanga ngü la, te sikipi ka *Pasika koro tete ghamari, fü mere bi wü kpara angbü egboko, enü agbü Yerüsalema, a'bi te-wü teka karama la. ⁵⁶⁻⁵⁷ Wü kpara la ngbü da eo jia wü fi te kaje, da eceka Yesu, anga engu ena akoro? Anga ah ena akpe cürü wü cögbörö kovo ya? Te wüh ngbü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Wü fi nda-wü, gü ba, Yesu ena ai maguma ye, akoro gbü karama ne, te re ne fanü? Ah ngbü ta ekoro gbü wü re 'buru. Amba gbü re ne, ah ti akoro de, angü wü kovo ka-ani to ta riri kpekpeke, gü ba, "Te kpara wu sü de te Yesu ngbü engbü tete na la, de ah koro, ah mala nganga fü ani.' Angü wüh le azoro engu azoro. Te di bala, te Yesu wu ngü la eyi bala la, ah ti akoro nda de."

12

*Dene ngü ka Yesu ake Mariya
Matayo 26:6-13; Marako 14:3-9*

¹ Te sikipi ka mere *karama la koro tete ghamari, dudu tine ngbee ma'diya, fü Yesu ayia anü akoro agbü Betaniya, kpa gbü sü ta te engu zükü Lazaro tete na ne. ² Te engu koro kpala, fü ewü amere züka e-mazü fü ewü. Wü Marata ngbü ta ereke e-mazü la me-wü. Fü Lazaro angbü esüka wü kpara te ngbü ezü e de wü Yesu la. ³ *Mariya ta kpah ladü sela. Fü Mariya ayia aza *züka se-mü ka-ye de iri ye nada ne, te wüh ngbü ese de mere bi jiasse, akoro di, atökö te lö Yesu. Fü ah aza mere kala su-nzö ye, afuru se-mü la di te lö Yesu. Fü se mü la ayia agba sü kpa esambü la, truuu bane.

⁴ Fü ngü la ayia asiti te gara *mürü tima ka Yesu de iri ye *Yuda Keriyota, te di de kpara te ena agü tamu Yesu fü wü vügü ne. Fü Keriyota amala ngü, gü ba, ⁵ "Apa! Ah mere baye? Züka e te wüh ngbü ese de mere bi jiasse ne,* wüh ena atökö, asiti bü bala? Ah reke ta pe te ewü ena aza e la, acinzi de mere bi jiasse, ale ta-ngü di te wü mürü cinga." ⁶ Amba Keriyota mala ngü engu la, teka wü mürü cinga fanü fanü, nda de. Ah mala ngü la de mani, teka jiasse la, aza ka-ye fü ye, angü ah ta de kpara te ngbü eceka kpi fütanga jiasse ka-ewü 'buru me-ye.

⁷ Fü Yesu adu arü amala ngü fü Keriyota, gü ba, "Mü ce engu ace. Angü ah tökö mü ne eküte ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sikipi ka kpi ka-ra koro eyi ghamari. ⁸ Te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, ah ngbü mbi, yi ti eyi amere ngü la sidi nga ra. Angü yi ena adi engbü de ewü sene, te nga wü sikipi 'buru. Amba sikipi ka-ra, te ma ena angbü de wü yi sene, ah mo nda tine de. Ma ena ace yi ace titine."

⁹ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara ka Yerüsalema ayia aje, gü ba, Yesu ladü agbü Betaniya. Fü ewü aci 'buru, anü kpala teka awu engu. Wüh le ta kpah awu Lazaro, de te Yesu zükü engu gbü kpi ne. ¹⁰ Amba teka ngü la, wü cögbörö *kovo ka wü Yisarayeke ngbü nda-wü kpah ereke ngü, teka amörö Lazaro. ¹¹ Angü mere bi wü kpara du kpo eyi ele ngü ka Yesu, teka ngü ka Lazaro, te engu zükü ne. Wüh du le ngü ka wü kovo la tine de.

*Dene ngü ka kokoro ka Yesu agbü Yerüsalema
Matayo 21:1-9; Marako 11:1-10; Luka 19:29-38*

* **12:5** 12:5 Ngü Giriki gü ba, mere bi jiasse baka 300 denariya. Ah baka mere bi jiasse te mü ena amaka te mü mere tima teka re biringbö.

12-14 Kpurutokokpí la, fú wú Yesu ayia angbü enü agbü Yerüsalema. Fú Yesu anü amaka engá dongí, alí fefeh, angbü enü di. Fú mere bí wú kpara, te ewú koro gbü Yerüsalema teka *karama la aje, gü ba, “Yesu te ekoro.” Fú ewú aza kpa mbíra, anü amaka te-wú de wú Yesu kpa te kaje, akpo angbü ecu ngüngü, da eba rere, da emí koko, gü ba, “Wayi bala! Gbo nga e ngbü te írí Me!

Me to wazi fú mü, angü a tima mü fú a me-ye!

Angü mü de Mere Miri ka-a fanü!”

15-16 Ngü te Yesu lí di füh engá dongí ne, wú kpara kaka wu si-ngü gbügbü nda-wü de. Amba tîne ‘duwa sídi nga züzükü kaka gbü kpi, fú ewü adu awu, gü ba, ah gegege ba e ta te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, “Me emala ngü fú wú kpara ka Yerüsalema,† gü ba, ‘Wü kpe cürü de. Wü ceka la, Miri te ní le atima ne, ah ena akoro kpaka wü, füh engá dongí.’”‡

17-18 Si-ngü te wú kpara la koro tete, aza Yesu kpa te kaje, arí di agbü Yerüsalema ne, ah kükürü de. Wüh mere ngü la bala, angü wüh je nga ngü ta te Yesu mere, te engu zükü Lazaro tete gbü kpi ne. Angü wú kpara ta te ewú wu ngü la de jia wü ne, wüh du ngbü emala nga ngü la fú wü bu wü me-wü.

19 Te wú *Farusi je ngü la, fú ewü akpo angbü ezü komö wü, gü ba, “Ani ena amere amaka tîne sela ne ngü né? Wü ceka la aceka! Wü kpara ci ka-wü tîne eyi ‘buru, ele ngü ka komoko la!”

Dene ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

20 Gara wü di engá *ganzi kpara ta ladü, esüka wü kpara ta te ewú koro, agbo nga írí Me gbü mere *karama la. 21 Fú wú ganzi kpara la ayia akoro kpaka *Filipo,§ ayi-tata, gü ba dene, “Mere kpara, ani le awu Yesu.” 22 Fú Filipo ayia amala ngü la fú Anderiya. Fú ewü ayia ‘basu mini, anü amala ngü la fú Yesu.

23 Te Yesu je ngü la bala, fú ah arü amala ngü fú wú kpara ‘buru, gü ba dene, “Ah reke pe, angü síkpí ka-ra koro eyi dene. Síkpí engu la, ah de síkpí te wú kpara ena awu ra tete, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi fanü fanü. 24 Ngü te ma emala fú yi ne, ah de zu ngü. Ngü ka kpi ka-ra la, ah baka ngü ka jia ndo. Te jia ndo la ngbü fi bú gbü kafa la, ah tí eyi azí jia ye? Ah tí azí jia ye nda de. Ah ena angbü ka-ye fi bú kpikpi ye. Amba te wüh za jia ndo la, ru gbü tö la, küküte na la ena akpi ka-ye kpala, fú mamagama adu akö, aga, azí jia ye ‘duwa ba-neh-ene-la. 25 Te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü tí aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü, o fú kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye fi badi. 26 Te mü le angbü ba züka kpara ka-ra la, de mü lala fi gbü nga ra. Ngü ma, te ah de kpi la, mü mere e akpe cürü de. Te mü rü fi bú kpekpeke gbü ngü ka-ra la, mü ena akoro agbü kpí, fú nih angbü ake nih ma tundu. Te di bala, Wüba ena acu ngü mü, angü mü de züka kpara ka-ra.”

27 Fú Yesu adu arü amala ngü, gü ba, “Ööö! Síkpí ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. Mere siti ra ngü sü eyi fere dene. Maguma ra eyi de mere cinga ka ngü la. Ma ena amere dene neh baye? Ma tí aku gba fú Wüba, de ah küwa ra gbü ngü la nda-ra de! Angü dela si-ngü te Wüba tima ra tekaka na, teka de ma maka cinga engu la.” 28 Fú Yesu adu aku gba fú Wö ye, gü

† 12:15-16 12:15-16 Gara írí Yerüsalema de Síyona. ‡ 12:15-16 12:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 9:9. § 12:21 12:21 Filipo engu la, ah de kpara ka Betesayída te di gbü nzó köti ka Galilaya.

ba, “Wayi bala, Wüba, mü gü tamu wazi mü fü wü kpara, teka de wüh gbo nga iri mü.” Te engu mala ngü la bala, fü ah aje ri Me, te wü koro agbü kpí, gü ba, “Ma gü tamu wazi ra eyi fü ewü, gbü ngü ka-mü. Ma ena adu kphah agü tamu wazi ra fü ewü toto.”

²⁹ Gara mere bi wü kpara, te ewü rü de wü Yesu ne, wüh je ri Me, te wü agbü kpí ne, mbi mbi nda-wü de. Ah wü gbü güje ewü ba giri e kükürü. Gara ewü gü ba, “Mügbara mere e la me-ye.” Gara ewü gü ba, “*Malayika ka Me ngbü emala ngü fü Yesu me-ye.” ³⁰ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Me mala ngü la me-ye. Ah mala teka ra nda de. Amba ah mala ngü la teka yi, teka ale ta-ngü te yi, fü yi adu ale ngü ka-ra.

³¹ Sikipí ah-ra koro eyi gbamari. Sikipí engu la, ah de sikipí, te ma ena agü gü tete ake *Satana, te o te-ye ba miri füh kotó ne. Ma ena afa engu gbü ngü la, fü ra aliki engu asidi. ³² Ah kphah de sikipí, te wüh ena ae ra tete kpa tikpi eküte rü. Te di bala, ma ena abiti wü kpara gbü nga nzö sü füh kotó ne 'buru, de wüh lala gbü nga ra.” ³³ Yesu mala ngü la kükürü de. Ah mala ngü la teka agü tamu ngü ka kpi ka-ye, te wüh ena agü engu di kpa tikpi ne.

³⁴ Te mere bi wü kpara la je ngü de te Yesu mala la, fü ngü la ato mere fíngangü fü ewü. Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba dene, “Ngü la ena amere te-ye bala, neh baye baye? Ye gü ba, wüh ena ae ni, Ye Kpara ka Kpi, kpa tikpi? Ye de *Kurisito te Me tima teka aküwa ani ne de? Angü ani tanga ta ngü gbü *Ngari Me, gü ba, Kurisito, te Me ena atima fü ani ne, ah ti akpi nda de. Mene Ye Kpara ka Kpi te ena akpi akpi ne, neh engu deyi?” ³⁵ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi ce ngü ka yiki asidi, de yi ceka te-yi mbi. Angü ma la fi mba ladü esüka yi sene ba ra-sü, teka du sikipí mba cükü'daye. Te ah bala la, yi nü enü kere kere tenga ra-sü engu ne, angü bití ena atí amaka yi ütíne, fü yi adürü, angü jia bití ma. ³⁶ Baka te ma di la ladü esüka yi sene, ba ra-sü ne, ah le de yi to maguma yi eto fere, teka fü yi afü te-yi, adu akoro ba wü kpara ka ra-sü.”

Fütanga ngü te Yesu mala la, fü ah ayia anü awo te-ye ka-ye ede ewü nengete.

Dene ngü ka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de

³⁷ Yesu mere ta mere bi wü kpeke ngü, te kpara tí amere de, di bü eyi gbü jia wü kpara fa sü ne, amba wü kpara le ngü kaka nda-wü fi de. ³⁸ Fü ngü la atí kpini ba ngü ta te *mürü dofo Yísaya ba ta gügü gbü *Ngari Me, gü ba dene, “Ako, Mere Miri Me, ani mala ngü ka-ye eyi fü wü kpara, amba kpara biringhö, te le ngü te ani ngbü emala la, nda ma. Kpara te ena agbo nga iri ye teka mere wazi ka-ye, de te ye ngbü emere ne, nda kphah ma.” ³⁹ Kphah bala, wü kpara la le ngü ka Yesu de, angü nzö ewü kpekepeke. Yísaya du kphah ba ngü te Me mala la, gü ba, ⁴⁰ “Nzö wü kpara la koro eyi kpekepeke. Wüh ni güje wü ka-wü ani, angü wüh le aje ngü ka-ni de. Wüh ni jia wü kphah ani, angü wüh le awu si-ngü ka-ni kphah de. Te ewü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wüh ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, fü ni, Me, aküwa ewü.”† ⁴¹ Yísaya ba ta ngü la teka Yesu, angü Me gü tamu ngü la fefe na me-ye gügü, o wüh bi Yesu la de. Me gü tamu Yesu fü Yísaya, te Yesu ngbü tete de mere wazi ye, agbü kpí kpara. Fü Yísaya ayia amala nganga na fü wü kpara.

* **12:38** 12:38 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yísaya 53:1. † **12:40** 12:40 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yísaya 6:10.

⁴² Esüka wü *kovo ka wü Yisaraye la, mere bi ewü ladü, te ewü ngbü ele ngü ka Yesu. Amba maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Wüh le asere te-wü de, ka cürü wü bu wü, wü *Farusi. Angü wü Farusi mala ta ngü, gü ba, "Te kpara le ngü ka Yesu la, ah ti ari kpa *esambü ka biti-te ka-ani nda de." ⁴³ Teka ngü la, fü ewü angbü ekpe cürü wü bu wü la, efa nda Me ka. Angü wüh le de ngü ka-ani reke gbü jia wü bu ani la. Wüh fi nga ngü, teka areke ngü ka-wü gbü jia Me ne, nda-wü de.

⁴⁴ Baka te Yesu ngbü tete esüka wü kpara la, ah mala ta ngü fü ewü, gü ba, "Mene kpara te le ngü ka-ni, ah le dela duu ngü ka-ni nda de, ah le ngü ka Wö ni, te tima ni ne kpah eyi. ⁴⁵ Kpara te wu ni eyi, ah wu Wö ni kpah eyi. ⁴⁶ Angü ni koro füh kotö ne baka ra-sü. Mene kpara te to maguma ye eyi fü ni, ah ena angbü ka-ye gbü ra-sü, ah ti angbü gbü mbiri sü nda de. ⁴⁷⁻⁴⁸ Wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, te wü le aje de la, wüh ena amaka kuru amaka. Kuru engu la, ni to me-ni nda-ni de. Angü ni koro sene, teka ato kuru te wü kpara, nda-ni de. Ni koro ka-ni teka aküwa ewü. Te kpara le aje ngü, te ni ngbü emala, ne de la, wü ngü te ni ngbü emala la, ah ena ato kuru tete na me-ye gbü *adu sikipi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete. ⁴⁹ Angü wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, ni so wü ngü la de tete-ni nda-ni de. Wö ni mala nga wü ngü la fü ni me-ye, fü ni angbü emala fü wü kpara dene. ⁵⁰ Ni wu eyi kpo, gü ba, ngü ka Me ena aküwa mene wü kpara te ewü to maguma wü fü Me. Te di bala, wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, ah de wü ngü te Wö ni, Me, mala ce o gömö ni. Fü ni angbü emala ngü la kpah bala, fü wü kpara ne."

Dela ngü ta te Yesu ngbü emala fü wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de ne.

13

Dene ngü ka mere ngü mürü, te Yesu mere fü wü kpara ka-ye

¹⁻² Baka te du sikipi ka *Pasika lakü tîne eyi ngbee biringbö ne, fü wü Yesu abiti te-wü de wü *mürü tima ka-ye, angbü da ezü e de ewü. Dela tîne o *Satana kpo eyi da eo siti fingangü emaguma *Yuda Keriyota,* teka de ah gü tamu Yesu fü wü vügü kaka. Gbü ngü la, Yesu wu eyi kpo, gü ba, sikipi ka-ni koro eyi gbmari, teka ace sü füh kotö ne, ago ka-ni kpaka Wö ni.

Ta te Yesu di la füh kotö sene ne, ah le wü mürü tima ka-ye de maguma ye 'buru. Teka ngü la, ah le agü tamu mere ngü mürü ka-ye fü ewü areke areke. ³ Dene kaje te Yesu gü tamu ngü mürü la di fü ewü. Yesu wu ta bü kpo, gü ba, Me de Wö ni, te tima ni, akoro füh kotö ne. Ah to wazi fü ni kpah me-ye, teka wü ngü 'buru. Amba gbü wü ngü la 'buru, Yesu le acu ngü ye nda de. ⁴ Te di bala, fü Yesu ayia gbü sü ka zü-e la, agbi züka bongo ka-ye eküte ye ne asidi. Fü ah adu aza gara kala bongo ka tima, ai etadu ye. ⁵ Fü ah ayia atökö ngu gbü fara sila, akpo da ezürü lö wü kpara ka-ye di, da efuru ngu la te lö ewü de kala bongo, te engu i etadu ye la.

⁶ Te engu koro eküte Simüna Petero, teka azürü lölö na ne, fü Petero ayia amala ngü fefe, gü ba, "Ata! Mere kpara! Mü ena azürü lö ra tîne cu me-mü?" ⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe na, gü ba, "Ngü de te ma ngbü emere dene, mü ti awu sisi na enatikine nda-mü la de. Mü ena adu awu si-ngü la te gara." ⁸ Petero gü ba, "Bala de! Mü ti azürü lö ra kpo de!" Yesu gü ba, "Te ma zürü lö mü de la, mü ena adi de kpara ka-ra neh baye baye?" ⁹ Petero gü ba, "Te ah tîne eyi bala la, de mü zürü bü duu lö ra de. Ah

* 13:1-2 13:1-2 İri wö ye Yuda Keriyota de Simüna.

le de mü zürü tîne wü kpa ra, de wü nzö ra 'buru, teka fü ra angbü ba züka kpara ka-mü!" ¹⁰ Yesu gü ba, "Te mü zürü küte mü tîne eyi te enga gina la, libiti ena adi eküte mü tîne ma, 'duwa te lö mü. Te di bala, ah le de ma zürü bü lö mü, teka fü küte mü ari akoro ngbala. Baka te ma zürü lö yi eyi ne, yi koro eyi ba züka wü kpara, de küte wü ngbalangbala. Amba 'duwa kpara biringbö, te di de siti fingangü emaguma ye eküte ra ba libiti." ¹¹ Yesu mala ta ngü la bala, angü ah wu kpara te ena agü tamu ye fü wü vügü ne kpo.

¹² Te Yesu zürü lö wü kpara ka-ye la 'buru nza tete, fü ah adu ato züka bongo ka-ye la, alügü eküte ye, adu angbü kötö, da emala ngü fü ewü, gü ba, "Yi wu si-ngü, de te ma mere fü yi ne eyi? ¹³ Ma mere ngü la kükürü de. Ah le de yi mere kpah bala. Yi da güje yi reke areke te ngü ka-ra ne. Ah de züka ngü, te yi ngbü eï ra, gü ba, 'Mere kpara,' bete 'Miri,' angü ma ngbü bala fanü. ¹⁴⁻¹⁶ Esüka wü mbarase ake mere kpara ka-ye, e-ga fa kiri ye neh da? Ngü ka mbarase ti eyi afa nda mere kpara ka-ye? Ah bala de! Yi ceka la, te ma di de miri ka-yi ne, ma yia cu me-ra, fü ra azürü lö yi baka labi, teka agü tamu lele ka-ra fü yi. Te di bala, ah le fü yi adi emere kpah bala fü wü bu yi. Yi mere e ao te-yi ba wü mere kpara de. Angü ma gü tamu ngü mürü eyi fü yi bala, teka fü yi anü amere ngü la kpah bala. ¹⁷ Titüne yi wu ngü te ma mere la eyi. Te yi ena angbü egü tamu lele la fü wü bu yi kpah bala la, ma ena angbü eceka yi ba züka wü kpara ka-ra."

Dene ngü ka Yesu ake Yuda Keriyota

¹⁸ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ngü te ma mala fü yi, gü ba, yi di ele ta-ngü te wü bu yi ne, angü ma wu eyi, gü ba, gara kpara ladü esüka yi, te le amere ngü la de. Ma wu fingangü ka-yi eyi 'buru, angü ma fe yi me-ra. Ma wu eyi, gü ba, kpara biringbö ladü esüka yi, te ena amere siti ngü, te ena atí kpini de ngü, ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, 'Kpara te a ngbü ezü e ake di, ah ena adu afü te-ye, ato ra fü kpi.'† ¹⁹ Ma ngbü emala ngü la fü yi bala, o ngü la mere te-ye la de. Te di bala, gbü sikpi te wü ngü la ena amere te-wü tete, ba e te ma mala fü yi la, yi ti eyi awu, gü ba, ma de Ye Me fanü fanü.

²⁰ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Mene kpara te ena ale ngü ka-yi, wü kpara ka-ra, amba ah le ngü ka-ra kpah eyi, angü ma tima yi me-ra. Kpah bala, kpara te ena ale ngü ka-ra, amba ah le ngü ka Me kpah eyi, angü engu tima ra me-ye."

²¹ Fütanga ngü la, fü mere cinga adu azoro Yesu afa sü. Fü ah amala ngü, gü ba, "Ö'öö! Yi da la güje yi te ngü te ma ngbü emala fü yi ne. Angü biri kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü." ²² Fü ngü la ayia aga gbü jia wü kpara kaka-na la afa sü. Fü ewü akpo da eceka jia wü, da efi nga ngü, gü ba dene, "Yesu mala ngü la, neh teka da?"

²³ Gara biri ewü, te Yesu le engu fa sü ne,‡ ta kpah bü ladü sela, te ngbü ka-ye gbmari ede Yesu. ²⁴ Fü Sımüna Petero akuru jia ye fü komoko la, de ah yi-ta Yesu, anga ah mala ngü la, neh teka da? ²⁵ Fü komoko la aka te-ye, adu agü nzö ye mari ede Yesu, ayi-tata gbü ngingiri ngü, gü ba dene, "Mere kpara, kpara engu la neh da?" ²⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe gbü

† **13:18** 13:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 41:9. ‡ **13:23** 13:23 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

ngingiri ngü, gü ba, “Mene kpara te ma ena afunu kümü, ato gbü wuru, aza ato fefe na ne, ah de engu.”

Te di bala, fü Yesu ayia aza kümü la, ato fü Keriyota. ²⁷ Fü Keriyota aza e la, azü. Fü *Satana adu arí tîne emamaguma 'duwa trrrö! Te di bala, fü Yesu amala ngü fefe na, gü ba dene, “Keriyota deyî, ngü te ye le amere ne, ye nü tîne enü, ye mere kere.”

²⁸ Wü bu ye Keriyota, te ewü ngbü ezü e de ewü ne, wüh wu si-ngü, de te Yesu mala ngü tete fü Keriyota de bala ne, nda-wü de. ²⁹ Gara ewü fi nda-wü, gü ba, Yesu ngbü etima Keriyota, teka anü ase e ka *karama fü ani. Gara ewü fi nda-wü, gü ba, anga ah tima engu neh, teka ato e fü wü mürü cînga? Angü Keriyota ngbü ta emere kpa te jiase ka-ewü me-ye.

³⁰ Fütanga ngü te Keriyota zü e la tete, fü ah ayia 'duwa, akoro ka-ye kpa etanü, agbü mbiri sü.

*Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,
gü ba, ni ena ace wü*

³¹ Baka te Keriyota yia nü sù tete, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü du wü kpara ka-ye la, gü ba, “Titine ngü kpo eyi dene. Yi ena awu gara ngü te ena agü tamu wazi ra fü yi. Yi ena awu kpah wazi Me gbü ngü la. ³² Ngü la ena amere te-ye amere tütîne, amba Me ena ato wazi ye fere gbü ngü la. Fü yi adu awu wazi Me kpah gbü ngü la.

³³ Wü di engu ra, ma ena adi la mba ladü de wü yi sene, teka du lö-ra mba cogbo. Yi ena adu angbü egîri ra agîri, angü sù te ma ena anü tete na, yi ti akoro kpala de, kpah baka ngü ta te ma mala fü wü *kovo ne. ³⁴ Te di bala, dene to rîri te ma le ato fü yi. Yi di ele te-yi esüka yi ale, ba e te ma ngbü ele yi de maguma ra 'buru ne. ³⁵ Te yi le te-yi esüka yi bala la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, yi de wü kpara ka-ra fanü.”

³⁶ Fü Petero ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ye yia enü neh kaye?” Yesu gü ba, “Sü te ma ena anü tete ne, mü ti afa nga ra kpala enatikine de. Mü ena adu afa nga ra te gara.” ³⁷ Petero gü ba, “Mere kpara, ah mere baye, te ni ti afa nga ye enatikine tîne kpah de ne? Amba te ah kpah de kpi la, ni ena ato te-ni akpi teka ngü ka-ye!” ³⁸ Yesu gü ba, “Mü le ngbü eyi akpi teka ngü ka-ra fanü? Ngü te ma ngbü emala fü mü ne, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mî koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' ”

14

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

“Ni me-ni de kaje te enü kpaka Me”

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi mere e afi nga ngü de. Yi to maguma yi fü Me, de yi to kpah fere.

² Ma ngbü eyi enü kpaka Wüba, teka areke sù fü yi. Angü mere bi sù ladü kpala, teka wü kpara 'buru. Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. ³ Te di bala, yi mere e afi nga ngü de, angü ma ena adu akoro sene, aza yi, anü de yi kpaka ra kpala. Fü nih angbü tîne de nih ma kpala tundu. ⁴ Sü de te ma ngbü enü tete ne, yi wu kaje engu kpo.”

⁵ Toma gü ba, “Mere kpara, ani wu sù engu, de te ye ngbü enü tete la nda-ani de. Te di bala, ani ena awu kaje la, neh baye baye?” ⁶ Yesu gü ba, “Ma zu de kaje te ngbü enü kpaka Wüba. Angü ma ngbü emala fü

yi zu ngü ka Wüba. Ma ngbü kpah eküwa wü kpara, te ewü to maguma wü fere. Gara kpara te ti aküwa wü kpara nda ma, 'duwa de-ra. Gara kaje 'buru 'buru nda ma, duu de-ra. ⁷ Yi kpo eyi da ewu ra mba ce ce ce. Te di bala, yi kpo kpah eyi ewu Wüba. Akpo enatikine anü kpa engagira nü, yi ena adu awu Wüba tine areke areke."

⁸ Fü *Filipo ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, gara yitangü ka-ni ladü sene. Ye gü la tamu Wö ye fü ani, teka de ani wu engu de jia ani. Fü ani ace da embü ye de wü yitangü." ⁹ Yesu gü ba "Filipo deyí, te mü wu ra eyi, mü wu Wüba kpah eyi. Ah mere baye, te mü gü ba, 'Ma gü tamu Wüba fü ani' ne? Angü ma yiri esüka yi sene eyi fa sü, zalü akoro dene, mü wu ra la fi de? ¹⁰ Ngü ta te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ngbü engbü guvu Wüba, Wüba ngbü kpah engbü guvu ra ne,' mü le ngü la de, neh teka ne? Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ma mala de tete-ra nda-ra de. Ah de ngü ka Wüba te ngbü engbü guvu ra ne. Angü engu ngbü ereke tima ka-ye esaka ra me-ye. ¹¹ Ngü te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ngbü engbü guvu Wüba, Wüba ngbü kpah engbü guvu ra ne,' ah le de ngü la ri gbü nzö yi mbi mbi mbi. Te ngü la ri gbü nzö yi mbi mbi de, anga yi je sisi na mbi mbi kpah de la, ah le de yi fi nga wü mere kpeke ngü te ma ngbü emere gbü jia yi ne, fü yi adu awu si-ngü la areke."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

de wüh rü kpekepeke sidi nga ni

¹² Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te mü to maguma mü fere la, ma ena ato wazi fü mü, teka fü mü amere wü kpeke ngü di, kpah ba e te ma ngbü emere ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara, fü ewü angbü egbo nga iri Wüba, teka ngü ka-mü la. Tima ka-mü la ena afa nda-ra, ta te ma mere ne ka, angü ma ngbü ego ka-ra ago kpaka Wüba. Te ma nü eyi kpala la, ma ena atima wazi fü yi. ¹³ Mene ngü te yi ena ayi-ta Wüba di, te iri ra, ma ena ato ato fü yi. Te di bala, wü kpara 'buru ena awu ngü la, fü ewü agbo nga iri Wüba, teka wazi te ma to fü yi la. ¹⁴ Wayi, wü e 'buru te yi ena ayo kpaka Wüba te iri ra, ma ena amere wü ngü la fü yi.

¹⁵ Te yi le ra de maguma yi 'buru la, yi ena aje wü ngü, de te ma ngbü eri yi di ne 'buru, kpah da emere ereke areke.

¹⁶ Te ma nü koro eyi kpaka Wüba la, ma ena ayi-tata, fü engu atima gara kpara te ena akoro, angbü de wü yi da ra sene, fi mere badi. Kpara la, ah de *Nzila Wazi Me, te ena akoro ato wazi fü yi, da engbü tundu de wü yi.

¹⁷ Nzila Wazi Me engu la ena angbü emala zu ngari Me fü yi. Yi ena awu engu areke areke, angü engu ena angbü guvu yi. Amba wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ti awu engu kpah de, angü wüh le ngü kaka kpah de.

¹⁸ Yi fi nga ngü de, angü ma ti ace yi kikipi yi de, ma ena adu akoro kpaka yi. ¹⁹ Ah ce du lö-ra mba cükü'daye, ma ena ayia teka ace sü füh kotö ne. Te di bala, wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ti awu ra tine de. 'Duwa de-yi, fütanga sikipi mba cükü'daye, yi ena adu awu ra me-yi. Angü ma ena adu azükü, fü yi aküwa kpah gbü ngü ka-ra la. ²⁰ Gbü sikipi te ma ena adu akoro tete kpaka yi, yi ena adu awu ngü la areke, gü ba, Wüba ngbü engbü guvu ra fanü. Ma ngbü engbü nda-ra guvu yi. Fü yi angbü nda-yi kpah guvu ra.

²¹ Te yi je riri ka-ra, da emere ngü la 'buru ereke areke, ma ena awu, gü ba, yi le ra eyi de maguma yi fanü. Te di bala, Wüba ena ale ngü ka-yi,

angü yi ngbü kpah ele ngü ka-ra. Ma ena ale kpah ngü ka-yi, fü ra agü tamu ra fü yi."

²² Gara *mürü tima ka Yesu ta la kpala de iri ye Tadayo.* Fü Tadayo amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ni je ngü la mbi mbi de. Te ye ena adu agü tamu ye fü ani la, ah mere neh baye, te wü gara kpara ti awu ye de ne?" ²³ Yesu gü ba, "Te mü le ra eyi fanü fanü la, mü ena aje riri ka-ra, da emere ereke areke. Te di bala, Wüba ena ale ngü ka-mü afa sü. Fü a akoro ake Wüba, angbü guvu mü. ²⁴ Mene kpara te le ra nda de, ah le riri ka-ra nda kpah de. Ngü te ma emala fü yi ne, ma mala de tete-ra nda-ra de. Ah de ngü ka Wüba te tima ra ne.

²⁵⁻²⁶ Sidi nga ra sene, Wüba ena atima *Nzila Wazi ye fü yi, te ena angbü da ra, teka ato wazi fü yi. Nda-ra, ma mala ngü la fü yi mba ce, o ra di la ladü esüka yi sene. Te Nzila Wazi Me engu koro eyi la, ah ena agü tamu si-ngü, de te ma mala fü yi ne, mbi mbi mbi 'buru me-ye. Fü ngü la ari gbü nzö yi areke areke.

²⁷ Yi ngbü engbü de cinga ne, teka te ma yia ece yi ne? Yi fi nga ngü de, angü ma ena ato gu ngü fü yi, te ena agu maguma yi kpina. Ah ena adi baka nda wü kpara fuh kotö ne nda de. Yi fi nga ngü de. Yi ngbü de cinga kpah de. Yi rü kpekpeke. ²⁸ Ngü te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ena ace yi, anü kpaka Wüba, fü ra adu akoro kpaka yi sidi ne,' ngü la ngbü eto cinga fü yi me-ye? Ah le de ngü la to cinga fü yi de. Te yi ena ale ra ta, de maguma yi fanü fanü la, de bane yi ena angbü de tadu, teka ngü te ma mala la. Tekane de, angü ma nü kükürü de, ma ego kpaka Wüba, te di de mere kpara fere, teka fü engu ao ra Mere Miri gbü nzö wü ngü 'buru.

²⁹ Titine, ma ngbü emala ngü ne fü yi, o ngü engu mere te-ye la de. Te ma ce yi eyi la, de yi fi nga ngü, de te ma mala fü yi ne, fü yi awu, gü ba, ma togo eyi kpaka Wüba fanü. ³⁰ Ma tü ari yi de gara ngü tine gbe de, angü lö-ra ma. *Satana, te di de miri ka kotö ne, te ekoro, agü gü kpaka ra. Amba engu ti afa ra de siti ngü ka-ye la nda de. ³¹ Ma ena ace te-ra esasaka, ba e te Wüba mala fere, teka fü wü kpara awu, gü ba, ma le Wüba eyi, fü ra angbü emere wü ngü, ba e te engu ngbü ele.

Te ah bala, nih yia gbü sü dene eyia, nih nü e ka-nih enü."

15

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

ah le de wü kpara ka-ni lala eküte ni

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Nih de nih ma, nih baka rü *vinü. Yi nda-yi baka yakpa rü la, ma nda-ra tine cu baka rürü na, te ngbü eto wazi fü yi. Wüba nda-ye me-ye baka kpara te ru rü vinü la. ² Mene yakpa rü te ri de ne, Wüba ngbü ede, egü kotö. Wüba ngbü kpah ereke wü yakpa rü, te ewü ngbü eri la, teka de wüh di eri gbrirri! 'duwa ba-neh-ene-la. ³ Kpah bala, ngü de te ma ri yi di ne, ah reke yi eyi, yi koro eyi *nzila. ⁴ Yakpa rü ti eyi ari kpikpi ye? Ah bala de. Te yakpa rü lala eküte rü ye de la, ah ti ari kpah de. Kpah bala, ma le de yi lala eküte ra, baka yakpa rü te lala eküte rü ye, teka fü ra ato wazi fü yi, teka fü yi amere züka ngü di. Angü te yi lala eküte ra de la, ngü ka-yi ti areke gbü jia Me kpah de.

* **14:22** 14:22 Gara iri Tadayo de Yuda, ah de Yuda Keriyota nda de.

⁵ Wayi, ma de rü vinü engu la, yi baka yakpa ra. Te yi lala eküte ra, fü ra angbü eto wazi fü yi la, yi ena amere züka ngü afa sü. Angü yi ti amere ngü ka-ra de tete-yi nda-yi de. ⁶ Mene kpara te lala eküte ra de, ah ena adi ba yakpa rü, te wüh de ade, gü kötö. Te yakpa rü la ürü eyi la, tima kaka tîne neh ene? Wüh ena aza engu, agü agbü wa, fü ah acuru acuru. ⁷ Te yi lala eküte ra, fü ngari ra angbü emagama yi la, mene ngü te yi ena ayi-tata kpaka Wüba, ah ena ato ato fü yi. ⁸ Te yi ngbü ba wü züka kpara ka-ra la, yi ena angbü emere wü züka ngü afa sü. Te yi mere bala la, wü kpara ena angbü egbo nga iri Wüba, teka ngü ka-yi la.

⁹ Ma le yi fa sü, kphah baka e te Wüba ngbü ele ra. Ah ele de yi lala eküte ra, teka fü nih angbü ele te-nih de nih ma. ¹⁰ Te yi je riri ka-ra, da emere mbi mbi la, nih ena angbü ele te-nih efa sü. Kpah baka e te ma ngbü eje riri ka Wüba, fü a angbü ele te-a ake di ne. ¹¹ Ma ngbü emala ngü ne fü yi, teka fü le-te ka-nih ato tadu fü yi, kphah baka te le-te ka-a ake Wüba ngbü eto tadu fere ne.

¹² Dene eyi riri ka-ra fü yi. Ah le de yi di ele wü bu yi, kphah baka e te ma ngbü ele yi ne. ¹³ Yi fi la nga lele ka-ra. Lele ka-ra fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Kpara ti eyi ato te-ye, akpi teka aküwa wü di engu ni ye fanü? Ngü bala ladü? Ma wu ngü bala füh kotö sene nda-ra la kü de! ¹⁴ Te yi ngbü eyi emere wü ngü, de te ma ngbü eri yi di ne la, yi ena adi zu de wü di engu wüna fanü fanü. ¹⁵ Ma ngbü ei yi wü di engu wüna kükürü de, angü wü ngü ta te ma je gömö Wüba ne, ma mala eyi 'buru fü yi. Yi le wü ngü la kphah eyi. Ma ti aceka yi tîne ba wü jaji de, angü jaji ti awu ngü, de te mere kpara kaka ngbü emere ne, nda de. ¹⁶ Ma fe yi, o ba wü di engu wüna me-ra. Amba yi fe ra me-yi nda-yi de. Ma fe yi, teka fü yi adi emere wü ngü, te ena angbü areke gbü jia Me. Fü yi angbü ba rü vinü, te ngbü eri gbrirrrri! te nga wü re 'buru. Angü ma ngbü ele de züka ngü ka-yi la nü kpa engagira nü. Ah mere e anza nda de. Te yi mere bala la, mene e te yi ena ayo kpaka Wüba te iri ra la, Wüba ena ato e la ato fü yi. ¹⁷ Dela riri ka-ra te ma mala fü yi, ah le fü yi adi ele te-yi ale."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

gü ba, wü kpara ena akpü wü, kphah baka e te wüh kpü ni

¹⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, "Yi rü kpekpeke, angü wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne, wüh ena akpü yi, kphah ba e te ewü ngbü da ekpü ra enatikine ne. ¹⁹ Kükürü de, angü ma fe yi me-ra, teka fü yi ace da emere *siti ngü baka nda wü kpara la. Te yi ena angbü ta emere siti ngü baka ewü la, de bane wüh ena ale ngü ka-yi ale. Amba nda-yi ngü ka-ye kpikpi ye. Dela eyi si-ngü te wüh ena adi ekpü yi tete na ne. ²⁰ Yi fi la nga mene ngü, ta te ma mala fü yi ne, gü ba, 'Ngü ka mbarase ti afa nda mere kpara ka-ye de,' ne. Angü, te wüh ngbü ekpü mere kpara la, wüh ena ale wü jaji kaka? Wüh ti ale de! Te di bala, wüh ena akpü yi, kphah baka e ta te wüh kpü ra. Te wüh ena aje ta ri ra la, de bane wüh ena aje ri yi kphah aje. ²¹ Wüh ena amere wü ngü la 'buru eküte yi bala, angü yi de wü kpara ka-ra. Angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh le, gü ba, ma de Ye Me, te Me tima ra me-ye ne, kphah de.

²²⁻²⁴ Wü kpara ngbü ekpü ra, neh teka ne? Ma koro füh kotö ne teka amala ngari Me fü ewü, amba wüh le ngü la de, neh teka ne? Dela eyi siti ngü te ena angbü gbü nzö ewü fi badi ne. Angü te ma ena akoro ta, amala nga wü ngü la fü ewü de la, de bane siti ngü ti angbü gbü nzö ewü

nda de. Ma koro esüka ewü sene, fü ra amere mere bi wü kpeke ngü, te gara kpapa ti amere de. Fü ewü awu wü ngü la cu de jia wü. Wüh fi nga ngü la nda-wü kpah de. Fü ewü akpo angbü ekpü a ake Wüba akpü. Angü te kpapa ngbü ekpü ra la, ah ngbü dela kpah ekpü Wüba. Dela eyi mere siti liya gbü nzö ewü. ²⁵ Ngü la ti kpini de ngü ta te Miri *Davidi ba gügü gbü *Ngari Me, gü ba, 'Wüh ngbü ekpü ni kükürü, angü ni mere siti ngü fü ewü 'buru 'buru de.*

²⁶ Wü di enga wüna, yi kpe cürü de, angü ma ena atima *Nzila Wazi Me, te ena akoro ale-ta ngü te-yi, sisi nga ra. Ah ena akoro kpaka Wüba, fü ah angbü de wü yi sene. Ah ena aü jia yi, teka fü yi aje si-ngü te ma ngbü emala fü yi ne mbi mbi mbi. ²⁷ Kpah bala, ah le de yi mala nga ra fü wü kpapa 'buru, angü nih ngbü eyi de nih ma tundu.

16

¹ Ma mala ngü la fü yi kükürü de, angü te wü kpapa ena akpo da ekpü yi, ah le fü yi arü kpekepe gbü ngü ka-ra. ² Angü wüh ena amere yi sisiti. Wüh ena aliki wü gara yi *esambü ka biti-te ka-wü asidi. Fü ewü amörö kpah wü gara yi, gü ba, ani ngbü dela emere züka ngü gbü jia Me. ³ Wüh ena amere wü ngü la 'buru eküte yi bala, angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh le, gü ba, Ma de Ye Me ne, kpah de. ⁴ Ma ngbü emala ngü la fü yi bala, angü te sikipi ka ngü la koro eyi la, wü kpapa la ena amere wü siti ngü la eküte yi bala, fü yi adu afi nga ngü la, gü ba, ma mala ngü la ta fü ani eyi gügü. Te di bala, yi ena adu arü kpekepe."

Dene kpah gara ngü te Yesu mala,

teka ngü te ena amere wü kpapa ka-ye sisi nga ye

Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpapa ka-ye la, gü ba, "Ma mala ta ngü la fü yi te enga gina nda-ra la de, angü ma la ladü de wü yi sene, da eceka kpi fütanga yi. ⁵ Titine ma le eyi adu kpaka Wüba te tima ra ne. Ah mere baye, te yi le ayi-ta ra, teka ngü la nda-yi de ne? ⁶ Yi ngbü de cinga teka ngü te ma mala fü yi ne? A'a. Yi mere e angbü de cinga teka ngü la de.

⁷ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Ah reke ta fa sü, te ma ena anü kpaka Wüba kpala, angü te ma nü eyi la, ma ena atima *Nzila Wazi Me, te ma ngbü emala nganga na, fü yi ne. Amba, te ma nü de la, ah ti akoro kpaka yi kpah de. ⁸⁻¹¹ Te Nzila Wazi Me la koro eyi la, ah ena amala ngari Me fü wü kpapa kpekepe. Fü ngü la aü jia ewü. Ah ena amala wü ngü bata fü ewü. Gina ngü gü ba, 'Wüh ngbü emere *siti ngü efa sü, angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de.' E'ba'basu ngü gü ba, 'Ma de Ye Me, te ma ngbü emere züka ngü gbü jia Me duu me-ra. Angü ma ngbü ego kpaka Wüba te tima ra ne. Wü kpapa ti awu ra nda-wü tine de.' Ébabata ngü gü ba, 'Me ena akolo liya gbü nzö wü kpapa füh kotö ne, angü ah kolo liya ka *Satana eyi.'

¹² Wü gara ngü ta ladü emaguma ra, te ma le amala fü yi ne, ma ti amala fü yi tine de. Angü yi ti aje si-ngü la titine mbi mbi la de. ¹³⁻¹⁴ Ah le de *Nzila Wazi Me koro kpaka yi feke, teka asere si-ngü la fü yi. Angü te engu koro eyi la, ah ena angbü emala wü ngü, de te engu ngbü eje gömö ra ne fü yi, teka fü yi adu aje sisi na mbi mbi mbi. Fü yi angbü egbo nga iri ra gbü wü ngü la. ¹⁵ Wü ngü ka Wüba 'buru, ah kpah de ngü ka-ra,

* 15:25 15:25 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 35:19bete 69:4.

angü fingangü ka-a ake di 'buru biringbö. Teka ngü la, fü ra amala fü yi, gü ba, 'Wü ngü te Nzila Wazi Me ena amala fü yi ne, ah ena aje gömö ra.'

¹⁶ Fütanga lö-ra mba cükü'daye, yi ti awu ra de. Yi fi nga ngü de, angü yi ena adu awu ra sidi nga sikipi mba cükü'daye."

¹⁷ Te wüh je ngü te Yesu mala la, fü wü gara kpara kaka angbü da efi nga ngü emagama wü, gü ba, "Ngü de te engu mala, gü ba, 'Fütanga lö-ra mba cükü'daye ne, ani ti awu ni de, fü ani adu awu ni sidi nga sikipi mba cükü'daye' ne, si-ngü gbü ngü la gü neh fe? Baka te engu mala, gü ba 'Ni edu kpaka Wö ni,' ne, ani je si-ngü la kpah de. ¹⁸ Ngü de te engu mala, gü ba, 'Sikipi mba cükü'daye,' la, ah gü neh fe? Ani wu si-ngü de te engu ngbü emala la, nda-ani 'buru 'buru de."

¹⁹ Te Yesu wu, gü ba, wü kpara ka-ni la le ayi-ta ni teka ngü la, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma mala ta ngü fü yi, gü ba, 'Fütanga lö-ra mba cükü'daye, yi ti awu ra de, yi ena adu awu ra sidi nga sikipi cükü'daye.' Ngü la ngbü eto mere fingangü emagama yi, neh teka ne? ²⁰ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Gbü wü sikipi ne, yi ena angbü da eku gba de ngura. Amba wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ena angbü nda-wü de tadu. Yi ena angbü nda-yi de cinga, teka sikipi mba cükü'daye. Fütanga ngü la, cinga ka-yi ena anza, fü yi adu angbü de mere tadu. ²¹ Cinga ka-yi la, ah baka cinga ka würüse te ena abi ye. Angü, te sikipi ka yayaka kaka koro eyi la, engu ena angbü de cinga. Te engu yaka eyi la, ah du fi nga cinga ka-ye la tîne de. Ah ena angbü tîne de mere tadu, teka ngü ka mbarase ka-ye la. ²² Nda-yi kpah bala. Titîne yi ngbü eyi de cinga, angü ma yia eyi ece yi. Yi mere e afi nga ngü de, angü ma ena adu akoro kpaka yi, fü yi adu angbü de tadu. Tadü ka-yi la ena angbü fi badi, ah ti anza de. ²³ Te sikipi engu ena akoro, yi ena adi awu ngü ka-ra areke. Yi ti ayi-ta ra tîne de.

Ngü te ma ngbü emala fü yi, ah de zu ngü. Te yi ena ayi-ta Wüba teka wü ngü 'buru te iri ra la, Wüba ena ato wü ngü la fü yi 'buru. ²⁴ Kü baka te nih ngbü de nih ma ne, yi yo e te iri ra kpaka Wüba nda-yi la de. Te di bala, yi yo e eyo kpaka Wüba, ah ena ato e la fü yi ato, fü yi angbü de mere tadu. ²⁵ Ma ngbü emala wü ngü la fü yi 'buru gbü mani. Amba gbü sikipi te ena akoro, ma ti amala ngü fü yi tîne gbü mani de. Ma ena amala nga Wüba fü yi tîne mbölö. ²⁶ Gbü wü sikipi te ena akoro la, yi ena ayi-ta wü ngü 'buru kpaka Wüba te iri ra. Wüba ena amere wü ngü la amere 'buru fü yi. Angü yi ena angbü eyo e kpaka Wüba tîne me-yi sidi nga ra, fü ah angbü eto wü ngü la fü yi, ²⁷ angü ah le ngü ka-yi fa sü. Kükürü de, angü yi le ngü ka-ra eyi de maguma yi biringbö. Yi le kpah ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, ma de Ye Me, ne eyi. ²⁸ Wayi, ma yia ta kpaka Wüba, akoro füh kotö sene. Amba titîne dene ma yia eyi ece kotö ne, adu kpaka Wüba."

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, "Wayi! Mü mala ngü dela fü a tîne eyi mbölö! Ah de mani gbü ye tîne de! ³⁰ Fanü, a wu eyi kpo, gü ba, mü wu wü ngü 'buru. Ngü tîne te a ngbü efi emagama a afi, o a mala ngü la fü mü la de ne, mü wu ngü la, lügü kpah eyi! Teka ngü la, a wu tîne eyi kpo, gü ba, amba mü zu de Ye Me fanü." ³¹ Yesu gü ba, "Bala? Yi to maguma yi eyi fere fanü? A'a. Maguma yi ka-ye fi la bü 'basu 'basu. ³² Yi ena awu ngü la enatikine, angü yi ena akpe, abaya 'buru, ace ra kpikpi ra. Amba ma kpikpi ra nda-ra de, angü Wüba ena ato wazi fere.

³³ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, teka fü yi angbü de gu ngü emagama yi sidi nga ra. Füh kotö ne, wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ena ato cinga te-yi. Yi rü kpekpeke, yi kpe cürü de. Ma ena ale-ta ngü te yi, angü wazi ra fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru."

Dela eyi ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, gbü sikipi te wüh zoro engu tete na ne.

17

Dene ngü te Yesu ku gba di kpaka Wö ye, teka wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye la, fü engu ayia ae jia ye tikpi, aku gba fü Wö ye, gü ba, "Wüba, mü to wazi fere, angü sikipi ka kpi ka-ra ti eyi dene. Mü to wazi fere, de ma rü kpekpeke gbü cinga la, teka fü wü kpara adu awu wazi mü eküte ra, fü ewü angbü egbo nga iri nih gbü ngü la. ² Ma yi-ta mü teka ngü la, angü mü o ra ta ba miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, teka fü ra aküwa wü kpara te mü to ewü fere ne."

³ Yesu mala ngü la kükürü de, angü wü kpara ti eyi aküwa fi mere badi, te ewü to maguma wü eyi fü Me, te di de zu Me fanü fanü ne. Ah le kpah de wüh to maguma wü fü Yesu Kurisito, angü ah de kpara te Me tima engu teka aküwa wü kpara.

⁴ Yesu gü ba, "Wüba, tima ta te mü to fere amere ne, ma mere nza eyi. Ma mala ngari mü eyi fü wü kpara, kpah ba e te mü mala fere ne, fü mere bi ewü ato maguma wü fü mü. ⁵ Titine Wüba, te ah bala la, ma ngbü eyi-ta mü, de mü to wazi fere, teka fü nih adu angbü tundu ake nih ma agbü kpi kpala, baka e ta te nih ngbü tundu ake nih ma te enga gina, o nih mere kotö ne la de ne.

⁶ Wüba, mü ceka wü kpara ka-ra, te mü fe ewü esüka wü bu wü, ato fere ne. Angü ma mala nga mü eyi fü ewü 'buru, fü ewü aje ngari mü kpah eyi, da emere ereke areke. ⁷ Te di bala, wüh wu kpah eyi, gü ba, wü ngü 'buru, de te ma ngbü emala fü ani ne, ma je gömö mü. ⁸ Angü ngari mü, ta te mü to fere ne, ma mala eyi 'buru fü ewü. Fü ewü ale ngü la areke areke, ato maguma wü fü mü. Wüh wu kpah eyi kpo, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü.

⁹ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra ne, de mü le ta-ngü te ewü, da eto wazi fü ewü, angü wüh ka-wü de wü kpara ka-mü, te mü fe ewü, to fere. Ma yi-ta mü teka wü kpara 'buru nda-ra de, 'duwa teka wü kpara ka-ra ne. ¹⁰ Angü wü kpara ka-ra 'buru de wü kpara ka-mü. Kpah bala, wü kpara ka-mü 'buru de wü kpara ka-ra, angü mü fe ewü, to fere me-mü. Fü ewü awu wazi ra, gü ba, ma de Ye mü fanü. ¹¹ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü, de mü mere kpa te wü kpara ka-ra ne gbü wazi ka-mü, teka de wüh rü kpekpeke sidi nga ra, angü ma ena adi tine füh kotö sene ma. Kpah bala, ah le de mü to wazi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü biringbö, fü ewü adi ele te-wü, baka nih ake nih ma, te fingangü ka-nih di biringbö ne. Mü mere kpa te ewü, angü süka ewü ena adürü. ¹² Baka ta te ma ngbü de ewü füh kotö sene ne, ma ngbü eceka kpi fütanga ewü me-ra, da ele ta-ngü te ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka-mü. Kpara te dürü esüka ewü, ah ngbee biringbö, te yia ce ngü ka-mü. Ah de kpara te mü mala nganga ta gügü, gbü *Ngari mü, gü ba, engu ena adürü ne.

¹³ Wüba, titine ma le eyi adu ka-ra kpaka mü. Baka te ma ngbü de wü kpara ka-ra füh kotö sene ne, ma mala bi wü ngü eyi fü ewü, teka de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka-ra. Tekan ngü la, wüh ena angbü de mere tadu,

kpah baka e te ma ngbü de tadu teka ngü ka-mü ne. ¹⁴ Ma mala ngari mü eyi fü ewü, fü ewü ayia ale ngü la. Wü kpara de te ewü le ra de ne, ngbü ekpü ewü ka ngü la, angü wü kpara ka-ra le *siti ngü ka wü kpara la nda-wü de, kpah baka ra, te ma le siti ngü ka-ewü de ne. ¹⁵ Wüba, mü le ta-ngü te ewü, angü wüh tī ace sü füh kotö ne la de. Ma ngbü eyi-ta mü, de mü liki *Satana eküte ewü asidi, angü ah ena afti ewü. ¹⁶ Wüh le siti ngü ka wü bu wü füh kotö ne nda-wü de, fü ewü adu alala ka-wü gbü nga ra, angü ma le siti ngü ka wü kpara füh kotö ne kpah de. ¹⁷ Te di bala, ma ngbü eyi-ta mü, de mü fü ewü ba wü di mü, de ngari mü, angü wüh le ngari mü eyi de maguma wü. ¹⁸ Angü ma ena atima ewü, amala ngari mü fü wü kpara, kpah baka e te mü tima ra, amala ngari mü füh kotö ne. ¹⁹ Te di bala, ma to te-ra eyi akpi teka ewü, teka de wüh to kpah te-wü 'buru 'buru, gbü ngü ka-mü.

²⁰ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra, te a ngbü de ewü ne. Ma ngbü kpah eyi-ta mü fü wü gara kpara, te ewü ena ato maguma wü fere sidi, teka ngari mü, te ewü ena aje gömö ewü ne. ²¹ Mü to wazi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü 'buru biringbö, baka e te fingangü ka-nih di tundu ake nih ma ne. Mü to wazi fü ewü teka fü fingangü ka-ewü angbü biringbö, fü ewü alala gbü ngü ka-nih. Te wü kpara füh kotö ne ena awu fingangü ka-ewü biringbö bala la, wüh ena awu fanü, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü. ²² Wazi ta te mü to fere ne, ma to eyi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü di kpah biringbö baka nda-nih. ²³ Baka te fingangü ka-mü di emaguma ra ne, ah le de nda-ra ngbü kpah emaguma ewü, teka de fingangü ka-ewü ngbü kpah biringbö. Angü, te wü kpara füh kotö ne wu bala la, wüh ena awu fanü, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü. Fü ewü awu kpah, gü ba, mü ngbü ele wü kpara ka-ra kpah baka e te mü ngbü ele ra.

²⁴ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra, te mü to ewü fere ne, angü ma ngbü ele de a ngbü tundu de ewü, kpaka mü agbü kpī kpala. Teka de wüh wu wazi ra, wazi ta te mü to fere agbü kpī ne, angü mü le ra ta eyi gügü, o nih reke kotö ne la de.

²⁵ Wüba, mü de züka kpara, amba wü kpara füh kotö ne wu mü nda-wü de. Ma wu mü ka-ra bü me-ra. Wü kpara ka-ra ne wu mü kpah eyi, gü ba, mü tima ra me-mü. ²⁶ Angü ma mala ngü ka-mü eyi fü ewü. Ma ena angbü kpah emala ngü ka-mü fü ewü bala, teka fü fingangü ka-ra angbü emaguma ewü, teka fü mü ale ewü de maguma mü 'buru, kpah baka e te mü ngbü ele ra ne."

Dela gba ta te Yesu ku kpaka Wö ye, teka wü kpara ka-ye.

18

*Dene ngü te wüh zoro Yesu tete na
Matayo 26:47-56; Marako 14:43-50; Luka 22:47-53*

¹ Te Yesu ku gba kpaka Wö ye nza tete, fü ah ayia de wü kpara ka-ye la, anü kpa etangu gara ngu de iri ye Kidirona. Fü ewü anü akoro gbü gara sü kpala, te wüh ru rirü de iri ye Olive gbügbü na. ² *Yuda Keriyota wu sü engu la ta kpo, angü Yesu ngbü ta enü de wü kpara ka-ye kpala.

³ Fü Yuda Keriyota ayia anü gbü mani, amala ngü la fü wü mere *kovo* ka wü Yisaraye, gü ba, "Wü Yesu ladü kpikpi wü gbü gara sü kpane."

* 18:3 18:3 Wü kovo la de wü mere mürü gele, de wü Farusi.

Te wü kovo la je ngü la bala, fü ewü ayia bü kere, ai wü marajümiya,[†] teka de wüh nü, wüh zoro Yesu kpala. Fü ewü atima ewü de wü Keriyota, de ah nü, ah gü tamu sü la fü ewü. Wüh 'buru de wü mere maguruma, de wü dü esaka wü, kpah de wü ke, angü ngü la ngbü ta emere te-ye gbü biti.

4-5 Te Yesu wu wü marajümiya, te Keriyota ngbü ekoro de ewü la, fü ah ayia anü, amaka te-ye de ewü, angü ah wu eyi, gü ba, silkpī ka cinga ka-ni koro eyi dela. Fü ah ayi-ta ewü, gü ba, "Yi ngbü egiri neh da?" Wüh gü ba, "Ani ngbü egiri Yesu, kpapa ka Nazareta." Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Kpara te yi ngbü egiri ne, ah de-ra. Ma dene."

6 Te wü kpapa la je ngü te Yesu lügü fü ewü la, fü ewü aviti, adu kpa sidi ka cürü, atī 'buru kötö, ngbele kübaka! 7 Fü Yesu adu kpah ayi-ta ewü, gü ba, "Wüh ngbü egiri neh da ya?" Wüh gü ba, "Ani ngbü egiri Yesu, kpapa ka Nazareta ne." 8 Yesu gü ba, "Ma mala tine fü yi, gü ba, 'Kpara de te yi ngbü egiri ne, ah de-ra.' Te ah bala la, de yi ce wü kpapa ka-ra, de wüh nü ka-wü."

9 Yesu mala ngü la bala, teka de wüh mere e azoro wü kpapa ka-ni de, kpah baka ngü te engu mala tine fü Wö ye, gü ba, "Wö ni, ni ceka kpī fütanga wü kpapa, ta te ye to fü ni ne eyi reke areke. Süka ewü biringbö dürü esaka ni nda de."[‡]

10 Te Petero wu, gü ba, wü kpapa la le eyi azoro Yesu ne, fü engu ayia agbi maguruma ka-ye, atī te gara kpapa ka tima ka mere kpapa füh kpökpö,[§] ade gügüje na ka kokpa, akolo tuu! 11 Fü Yesu amala ngü fü Petero, gü ba, "Ayi! Mü mere bala teka ne? Mü za maguruma ka-mü, mü lügü da ye! Cinga te Wüba le de ma zü ne, ma ti ace nda-ra de!"

12 Fütanga ngü la, fü wü marajümiya de wü mere kpapa ka-wü, de wü gara *kovo, ayia azoro Yesu, ai kpakpa na de ku, gö gö gö! 13 Fü ewü aza Yesu, anü di engagira gara mere kovo ka wü Yisaraye de iri ye Anasi, te di de wügiri ye Kayafa, kpapa te ngbü füh kpökpö ne. 14 Ah de Kayafa ta te mala ngü fü wü kovo ka wü Yisaraye, gü ba, "Ah reke ta ngbüri pe te kpapa biringbö ena akpi me-ye, teka aküwa mere bi wü kpapa 'buru," ne.*

Dene ngü te Petero cere nga ye teka Yesu

Matayo 26:59-66, 69-75; Marako 14:55-72; Luka 22:55-62, 66-71

15 Te wüh ngbü enü de Yesu tete, fü Petero angbü efa nga ewü gbü zi. Fü gara *kpapa ka Yesu angbü kpah efa nga ewü gbü zi. Fü ewü afa nga wü Yesu, zalü akoro di emöngiti 'baranga ka Anasi. Fü kiri ye Petero la ayia ari kpa gbü nga wü Yesu kpala, angü mere kpapa la wu engu kpo. 16 Da Petero te ena ari kpala nda ma, angü wüh wu engu de. Ah ngbü nda-ye ciki etanü. Te kiri ye na la wu bala, fü ah adu akoro amala ngü fü würi, te ngbü efete möngiti ka 'baranga la, de ah ce kaje fü Petero, teka de engu ri kpah mini. Fü würi la ale ngü la. Fü Petero ayia ari agbü 'baranga la. 17 Fü würi la aceka Petero. Fü ah ayia ayi-tata, gü ba, "Mü de süka wü kpapa ka Yesu ne de?" Petero gü ba, "A'a! Ma de kpapa kaka nda-ra de!"

[†] 18:3 18:3 Wü marajümiya la, gara ewü de wü marajümiya ka wü kovo la, gara ewü de wü marajümiya ka wü Rüma. [‡] 18:9 18:9 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 17:12. [§] 18:10 18:10 İri kpapa ka tima la de Malakusu. * 18:14 18:14 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 11:50.

18 Gbü laki la, wü marajümüya de wü kpara ka tima ka kōti la, deke ta wa ka-wü, eya te-wü tete ka zü. Fü Petero ayia anü arī kphah esüka ewü kpala, da eya te-ye.

19 Amba Yesu, mü ka-mü kpa esambü. Fü Anasī akpo da eyi-ta Yesu kpekepeke, gü ba dene, “Ye mala la nga wü kpara ka-ye fü ani. Wüh neh fe? Wüh ladü gbe? Ye ngbü erī ewü neh, de ne riri ne?” 20-21 Fü Yesu alügü ngü fefe na, gü ba, “Angü mü ngbü eyi-ta ra de bala, neh teka ne? Te mü le akolo liya ka-ra la, de mü kolo mbi! Amba ah le de mü i wü gara kpara, teka de wüh mala nga ra fü mü me-wü. Angü ma mala ngü esalakumu nda-ra de. Ma ngbü ta erī wü kpara la ngbaangba gbü jia wü kpara 'buru. Gara kpa *esambü ka biti-te ka-nih, gara kpa etambasü *Mere Kambü ka Me.”

22 Fü gara marajümüya ayia abe gbüra Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Ye ngbü elügü ngü fü mere kpara bala, teka ne?” 23 Yesu gü ba, “Mü be ra baye? Ngü ladü bala? Te ma mala siti ngü la, de mü mala nga siti ngü ka-ra la, gbü jia wü kpara. Te ma mala züka ngü ne, mü du be ra, neh teka ne?”

24 Fü Anasī ayi-ta Yesu ma, Yesu lügü ngü nda de. Fü ah ayia atima Yesu engagira Kayafa, o wüh furu ku te kpakpa na la de.

25 Petero, mü fi bü engbü de wü kpara la eküte wa sela. Fü gara süka ewü ayi-ta Petero, gü ba, “Mü de kpara ka Yesu de?” Petero gü ba, “A'a! Ma de kpara kaka nda-ra de!” 26 Gara kpara ka tima ka Kayafa ta kphah ladü sela, te di de mürü ye kpara ta te Petero de gügüje na ne. Fü komoko la ayia ayi-ta Petero, gü ba, “Mü de kpara, te ma wu engu de wü Yesu kpane, ne de?” 27 Fü Petero alügü ngü fefe, gü ba, “Ma de engu nda-ra de!” 'Duwa ngbere! de gba moko-ngü mini, kphah ba e te Yesu mala fü Petero ne.†

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pīlatü

Matayo 27:1-2, 11-31; Marako 15:1-20; Luka 23:1-5, 13-25

28 Baka te Kayafa yi-ta Yesu nza tete, fü ewü aza Yesu, gügü kpurutokokpi la, anü di kpa gba gara mere kpara ka wü *Rüma, de iri ye *Pīlatü, te mere miri ka wü Rüma o engu, de ah ngbü gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. Amba wü *kovo ka wü Yisaraye le arī kpa esambü ka Miri Pīlatü nda-wü de, angü engu de *ganzi kpara. Wüh ngbü ta e'bi te-wü teka *Karama ka Pasika. Angü gele ka-ewü gü ba, te mü ri kpa esambü ka ganzi kpara la, mü ti azü karama engu la de. Tekan ngü la, fü ewü atima Yesu kpa esambü, kpaka Miri Pīlatü kpikpi ye, de wü marajümüya ka-wü. Amba wüh ngbü ka-wü ciki kpa etanü.

29 Fü Miri Pīlatü, akoro kpa etanü, ayi-ta ewü, gü ba, “Angü komoko la mere ne siti ngü ne? Te yi za bü engu, koro di kpaka ra ne.” 30 Wüh gü ba, “Te komoko la ena amere ta siti ngü de la, de bane a ti aza engu akoro di kpaka mü kphah de.” 31 Miri Pīlatü gü ba, “Ah mbi. Te ngü ka-yi bala la, ma ti arī gbügbü nda-ra de. Yi za engu eza, yi nü di, de yi to kuru tete, baka e te di gbü riri ka-yi.” Wüh gü ba, “A'a! Ah le de wü mörö engu amörö! Amba wazi a teka amörö engu nda ma, angü riri ka-yi, wü Rüma, gü ba, a ti amörö kpara de tete-a nda-a de. Ah le de yi to wazi fü a me-yi.”

32 Wü *Yisaraye le to Yesu fü Miri Pīlatü ne, teka de engu mörö Yesu, baka te di gbü gele ka wü Rüma. Fü ngü la ayia atī kpini de ngü ta te Yesu mala, gü ba, “Te wüh mörö ni la, wüh ena ae ni eküte rü kpa tikpi.”‡

† 18:27 18:27 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 13:38. ‡ 18:32 18:32 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 3:14-15; Yüwane 12:32-33.

33 Fū Miri Pilatū adu ari kpa esambū, te wūh ngbū ekolo liya ka wū kpara gbūgbū ne. Fū ah ai Yesu engagira ye, ayi-tata, gū ba, “Mū ngbürū de mere miri ka wū Yisarayeale fanū?” 34 Yesu gū ba, “Wūh mala ngū la fū mü amala? Anga mü fi ngū la de tete-mū?” 35 Miri Pilatū gū ba, “Mū ngbū emala ngū fere bala, ma de enga Yisarayeale? Ma ka-ra de enga Rūma! Ma wu ngū ka-yi la nda-ra de. Wū nguwa mü, wū kovo ka-yi, za mü, koro di engagira ra me-wū. Te di bala, ma le ayi-ta mü, angū mü mere fū ewū, ne siti ngū ne?” 36 Yesu gū ba, “Ngū ka-ra baka ngū ka wū miri fūh kotō ne nda de. Te ma ena adi ta ba wū miri fūh kotō ne la, de bane wū marajūmiya ka-ra koro ta eyi, agū gū de wū marajūmiya te ewū zoro ra ne, akūwa ra esaka ewū. Amba ngū ka-ra ka-ye kpikpi ye. Wazi ra teka angbū ba miri, koro ka-ye kpaka Me.” 37 Miri Pilatū gū ba, “Mū zu de miri fanū?” Yesu gū ba, “Wayi, mü mala eyi! Si-ngū te ma koro tete na fūh kotō ne, ah teka amala zu ngari Me fū wū kpara. Mene kpara te di de kpara ka Me fanū fanū, ah ena aje riri ka-ra me-ye.” 38 Miri Pilatū gū ba, “Ho! Mū gū ba, ‘Ni koro teka amala ngari Me fū wū kpara?’ Dela neh lö ngari Me lö?”

Fū Miri Pilatū adu akoro kpa etanū, kpaka wū kovo ka wū Yisarayeale la, amala ngū fū ewū, gū ba, “Ma giri siti ngū ka komoko la eyi ma, ma maka nda-ra de. 39 Te di bala, ma du fi nga gara ngū, maka eyi. Te ma ena ace kpa tete na la, ah ena adi esiti? Angū engu de miri ka-yi. Kpah bala, enatikine, ah de mere sikpi ka *karama ka-yi.” Miri Pilatū mala ngū la bala, angū ta gbū wū re 'buru, gbū gele ka wū Yisarayeale, ah le de mere kpara di ece kpa te gara kpara ka ku biringbō, gbū sikpi ka Pasika la.

40 Baka te wū kovo la je ngū te Miri Pilatū mala fū wū, gū ba, “Ni le ace kpa te Yesu ne,” fū ewū akpo amala ngū de rere, gū ba, “Yesu nda kü de! A le nda-a Barabal!” Baraba engu ne, ah ka-ye de siti kpara ka gū, te ngbū egū gū de wū Rūma, teka tō ka-wū.

19

1 Fütanga ngū la, fū Miri *Pilatū ayia amala ngū fū wū marajūmiya ka-ye, de wūh sūma Yesu de juru. Fū ewū ayia asūma Yesu de ka. 2 Te wūh sūma Yesu tete, fū wū marajūmiya akpo angbū emū engu. Fū ewū agara bibi gbū ti, ato gbū nzō Yesu baka *madudu ka wū miri. Fū ewū adu aza diri ngboro bongo ka-ewū, nzenze baka nda miri la, ato kpah eküküte. 3 Fū ewū akoro, angbū ezuru engangagira, da egū mandī fefe, gū ba, “Wayi! Mandī fū ye, mere miri ka wū *Yisarayeale!” Fū ewū angbū ebe gbūgbūra na.

4 Fütanga ngū la, fū wū marajūmiya alügū Yesu kpaka Miri Pilatū. Fū Miri Pilatū ayia adu akoro kpa etanū, kpaka wū *kovo la, amala ngū fū ewū, gū ba, “De-wū deyī, ni le ace kpa te komoko la, angū ni giri siti ngū kaka la nda-ni eyi ma, ni maka nda-ni de. Ni sūma engu eyi. Ni ti ato gara kuru tete, nda-ni tine de. Wūh ena aza engu, akoro di, fū wū awu engu cu de jia wū.” 5 Fū ewū anū akoro de Yesu kpa etanū, gbū jia wū kpara la. Bibi te wūh gara gbū ti ne, fi bū ladū gbū nzōnzō, kpah fi bū de nze bongo la eküte ye. Fū Miri Pilatū amala ngū fū ewū, gū ba, “Engu tine eyi dela.”

6 Te wū kovo, de wū marajūmiya ka-wū, wu Yesu bala, wūh le awu cicinga na nda-wū de. Wūh ka-wū fi bū de rere ka-wū la, da emala ngū de mere ri wū kpa tikpi, gū ba, “Wūh mōrō engu amōrō! Wūh bere engu eküte rü!” Miri Pilatū gū ba, “A'a! Ma le nda-ra de! Te yi le bala la, yi za

engu, de yi nü mörö me-yi, teka de liya la ngbü gbü nzö yi! Angü ma giri siti ngü kaka nda-ra eyi ma.” ⁷ Fü wü kovo la alügü ngü fefe, gü ba, “Gbü riri ka-ani, ah le de engu kpi akpi, angü ah mala, gü ba, ‘Ni de Ye Me.’ Ah le ao te-ye ba Me!”

⁸ Te Miri Pilatü je iri Ye Me de bala, fü cürü ayia amere engu afa sü. ⁹ Fü ah aza Yesu, adu di kpa esambü, ayi-tata, gü ba, “Mü de ye da?” Yesu le ngü fefe na nda-ye de. Ah nga ka-ye tüü! ¹⁰ Miri Pilatü gü ba, “Ah mere baye, te mü le alügü ngü fere de ne? Mü wu de, gü ba, ma de wazi amörö mü? Anga ma kpah de wazi ace kpa te mü?” ¹¹ Yesu gü ba, “Wayi, mü de mere kpara fanü fanü, angü Me to wazi la fü mü me-ye. Te Me ena ato ta wazi la fü mü de la, de bane mü ti amere ngü fere kpah de. Te di bala, siti ngü ka wü kpara, te ewü zoro ra, akoro di engagira mü ne, ah fa nda-mü eyi ka.”

¹² Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayia akoro kpa etanü, kpaka wü kovo la, amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni le ace kpa te Yesu.” Wüh gü ba, “Te mü ce kpa te komoko la, mü ena awu ngü la me-mü! Angü ah o te-ye ba miri. Te di bala, ah ngbü ele amere gü kpaka *Kayisara, te di de mere miri ka-nih 'buru ne. Te mü le ngü kaka la, amba mü le ngü ka Kayisara nda-mü de. Te mü ce kpa mü tete la, a ena atima ngü la fü Kayisara, fü mü awu ngü ka-mü!”

¹³ Te Pilatü je ngü la bala, fü cürü Mere Miri Kayisara arı tete, angü Kayisara de mere miri ka-ewü fanü. Fü Miri Pilatü adu amala ngü, de wüh koro de Yesu kpa etanü. Fü ah ayia angbü füh kpökpö ka-ye, te engu ngbü ekolo liya ka wü kpara fefeh na.* ¹⁴ Ngü la ngbü ta emere te-ye etü ra, gbü sikipi te wüh ngbü ereke te-wü teka azü mere *Karama ka Pasika.

Fü Miri Pilatü ayia angbü kötö, teka akolo liya la. Fü ah amala ngü fü wü kovo la, gü ba, “Mere miri ka-yi dela!” ¹⁵ Fü ewü amala ngü de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Ye mörö engu amörö! Ye mörö engu amörö! De ye bere engu füh rü!” Pilatü gü ba, “Ah ti eyi fü ra amörö miri ka-yi?” Wü kovo la gü ba, “Ani le ngü ka komoko la nda-ani de! Miri ka-ani ka-ye bü Kayisara.”

¹⁶ Te Miri Pilatü wu, gü ba, ngü ka wü kpara la fa ni eyi ne, fü engu ayia ale, de wüh za Yesu, wüh nü di, wüh mörö. Angü gara ngü te engu ena amere, nda tine ma.

Dene ngü te wüh bere Yesu di füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Marako 15:21-32; Luka 23:26-43

Fütanga ngü la, fü wü marajümiya ayia aza Yesu kpaka wü. ¹⁷ Fü ewü aza mere tiri rü, te ewü ena abere engu fefeh na ne, ao esüsügü. Fü ewü aza engu, anü di agbü sü de iri ye Gologota,† te di ba e te wüh gü ba, sü ka biki-nzö.

¹⁸ Te wüh nü koro tete kpala, fü wü marajümiya ayia aza Yesu, abere kpakpa na de wü lölö na eküte *rü gbegete la. Fü ewü adu ae engu kpa tikpi. Fü ewü ayia aza kpah wü gara kpara 'basu, abere ewü füh wü rü gbegete, ao ede Yesu sela, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü.

¹⁹⁻²² Fü wü marajümiya aza ngü te wüh ba, gü ba, “Dene Yesu, kpara ka Nazareta, Mere Miri ka wü Yisarayeale,” ne, ao eküte rü gbegete la kpa tikpi. Angü Miri *Pilatü mala ta ngü fü wü kpara ka-ye, de wüh ba

* **19:13** 19:13 İri sü la de Gabata, angü wüh fa ta da kötö gbü sü la. † **19:17** 19:17 İri Gologota la, ah ka-ye gbü ngü Ebere. Wü Rüma ngbü ei sü la gbü ngü ka-wü, gü ba, Kalavariya.

ngü la bala. Wüh ba ngü la gbü wü ngü bata, gbü ngü ka wü *Rüma, gbü ngü *Ebere, kpah gbü ngü *Giriki, teka fü wü kpara 'buru adi etanga. Baka te wü mere *kovo ka wü Yisarayeले wu ngü te Miri Pilatü ba la, fü ewü amala ngü fefe, gü ba, "Komoko la de miri ka-ani nda de! Ah le de wüh fü ngü la afü, gü ba, 'Engu o te-ye ba miri de tete-ye.' " Miri Pilatü gü ba, "Wüh tü afü ngü la de. Ngü te ni ba eyi, ah ngbü fi bala." Fü wü marajümüya aza e la, ao eküte rü gbegete ka Yesu kpa tikpi, teka fü wü kpara adi eceka. Fü mere bi wü kpara angbü etanga ngü la, angü sü engu la ta gbamari ede mere köti.

23-24 Te wü marajümüya bere Yesu füh rü gbegete nza tete, fü ewü aza mere bongo kaka ne, aye süsüka na esüka wü, angü wüh ta de wü kpara bala. Fü ewü adu kpah aza mene bongo kaka-na, te su fa sü ne. Fü ewü amala ngü esüka wü, gü ba, "Ani mere e asörö engu ne de. Angü bongo la reke fa sü. Te di bala, ah le de ani sö gümare tungüngü. Mene kpara te ena azü la, de engu za e ka-ye fü ye." Fü ewü amere ngü la kpah bala, ba e te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Wüh ye süka bongo ka-ni esüka wü.

Gara bongo ka-ni la, wüh sö gbü gümare."‡

25-26 Baka te wü marajümüya ngbü emere wü ngü ka-wü la tete, wü gara wü kpara 'buruve ta ladü ede rü gbegete la. Ah de wü ni ye Yesu, ake enga ni ye, bete *Mariya wara Kiliyopa, abe kpah te *Mariya Egba-Magadala, bete gara *kpara ka Yesu biringbö, te Yesu le ngü kaka fa sü ne. § Te Yesu wu ni ye, te ngbü de cinga ede kpara ka-ye la, fü ah ayia amala ngü fü ni ye, gü ba dene, "Wüna, mü ceka komoko la, ah tüne eyi ba enga mü." 27 Fü ah adu kpah amala ngü fü kpara ka-ye la, gü ba, "De-mü, mü za wüna tüne ba ni mü." Te di bala, fütanga kpi ka Yesu, fü kpara la aza *Mariya ni ye Yesu, adu di kpa gba ye.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Marako 15:33-41; Luka 23:44-49

28-30 Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü baaala. Fü engu ayia amala ngü, gü ba, "Gümü ngu ngbü emere ra." Ngü la tü kpini de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne.* Gbü sü la, gara sila ta ladü kpala de fi gbü ye. Te wü marajümüya je, gü ba, Yesu ngbü eyo ngu ne, fü gara ewü anü aza e ba lifa, te di fö'dö fö'dö bane. Fü ewü ato eküte rü ba gala, ayia ato gbü fi la. Fü ah aza e la, ae, ato te komö Yesu, de ah 'bü. Te Yesu nzö fi la, fü ah awu, gü ba, ngü de te Wö ni tima ni amere ne, ni mere nza eyi 'buru. Fü ah adu amala ngü, gü ba, "Ah nza eyi!" Fü ah agü nzö ye, ace kpa te-ye, akpi.

Dene ngü teka kö Yesu

Matayo 27:57-61; Marako 15:42-47; Luka 23:50-56

31 Sikipi ta te Yesu kpi tete na la, ah de sikipi te wü kpara ngbü ereke te-wü tete na, teka mere *Karama ka Pasika. Te di bala, wü *Yisarayeले le kö kpara ngbü füh *rü gbegete gbü biti la nda-wü de. Fü ewü ayia etamurago la, anü kpaka Miri *Pilatü, ayi-tata, teka akukuru lö wü kpara la, de wüh kpi kere, teka fü ewü aza kö ewü, anü di, ati. Fü Miri Pilatü ale ngü la fü ewü bala.

‡ 19:23-24 19:23-24 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:18. § 19:25-26 19:25-26 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü. * 19:28-30 19:28-30 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:15.

³² Fū wū marajūmiya ayia akuru lö wū kpara 'basu, de te wüh bere ewü de wū Yesu ne. ³³ Wüh te ekoro te Yesu, teka de ani kuru lölö na de, amba Yesu kpi ka-ye eyi. Fū ewü ayia agüka ka ngü la. Wüh du kuru lölö na nda-wü tine de. ³⁴ Fū gara marajūmiya ayia aza dü, asö sajikara Yesu di. Fū kpiri ngüte akpo da ekoro gbü nga dü la, de ngu gbü ye.

³⁵ Ma wu ngü la cu de jia ra, ah de wu nda de. Fū ra ayia aba nga ngü la, teka fū yi ato maguma yi fū Yesu fanü fanü.

³⁶ Ngü te wū marajūmiya mere la, ah ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Wüh kuru bibiki na biringbö nda-wü de."†

³⁷ Gara gü ba, "Te gara, wüh ena awu kpara, ta te wüh sö de dü ne."‡

³⁸ Te wüh ngbü emere ngü la, fū gara kpara de iri ye *Yüsefa, te di de kpara ka Arimatayo§ ne, ayia anü kpaka Miri Pilatü. Yüsefa ta de *kpara ka Yesu, amba ah le amala nga ye mbölo nda de. Ah ngbü ele ngü ka Yesu esalakumu, angü ah ngbü ekpe cürü wü mere *kovo ka wü Yisaraye. Fū Yüsefa ayia ai maguma ye, anü kpaka Miri Pilatü, ayitata teka kö Yesu, de ni za, ni ti. Fū Miri Pilatü ale ngü la fefe. ³⁹ Fū ewü anü aza kö Yesu ake Nikodemü. Ah de Nikodemü ta te nü kpaka Yesu gbü biti, teka aje ngü gögömö na ne.* Nikodemü za ta *züka mü de se ye,† akoro di, teka amoko eküte kö Yesu.

⁴⁰ Fū wū Yüsefa ake Nikodemü ayia 'basu mini, aza kö Yesu, agaga de züka bu bongo, amoko züka se-mü la te kökö, baka gele ka wü Yisaraye, te wüh ngbü emere teka mati kpara. ⁴¹ Fū ewü aza kö Yesu, anü di, ati mba kere kere. Angü sü te wüh bere wü Yesu tete ne, ah ta gbamari ede sü, te wüh ngbü eti wü kpara tete na. Wüh reke ta gara gö da sela baka mbükü, ce o nzo. Amba wüh ti kpara gbügbü na la de. ⁴² Fū ewü aza kö Yesu, ati sela. Wüh mere ngü la kere kere bala, o ra ti la de, angü sikipi ka Pasika koro eyi gbamari. Fū ewü awara mere ngbürükü da, ao emö gö da la.

20

Dene ngü teka züzükü ka Yesu gbü kpi

Matayo 28:1-10; Marako 16:1-11; Luka 24:1-12

¹ Gbü sikipi ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sikipi ka Me ka-nih ne, bü gügü o kpi seke nza la de, fū *Mariya Egba-Magadala ayia anü kpa füh mbükü Yesu. Ah te ekoro kpala, yirri! mere da, ta te wüh o emö mbükü la, ah ka-ye eyi edere sü. Fū engu ayia agüka, angbü de cinga teka ngü la.

² Fū ah ayia akpe kpaka wü *kpara ka Yesu, teka amala nga ngü la fū ewü. Fū ah amaka wü Petero, te ewü ngbü ake mene kpara ka Yesu, te Yesu le ngü kaka fa sü* ne. Fū ah amala ngü fū ewü, gü ba, "Ö! Wü di enga ni ni, wüh zi kö Yesu eyi. Anga wüh nü di, o neh kaye? Ni wu de! Ani ena amere ngü la neh baye?" ³ Bü 'duwa fū wü Petero ayia ake kiri ye la, akpe de mere woro, anü kpa füh mbükü la.

⁴ Amba fū kiri ye Petero la ayia akpe de mere woro, akoro fi me-ye. ⁵ Te engu koro kpala, fū ah abiki, aceka kpi gbü mbükü, yirri! kö Yesu nda

† 19:36 19:36 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisaraye 12:46; Namba 9:12, bete Ci ka wü Davidi 34:20. ‡ 19:37 19:37 Mü ena amaka ngü la gbü Zakariya 12:10. § 19:38 19:38 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete. * 19:39 19:39 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 3:1-15. † 19:39 19:39 Mü la de mire bete alowe. Titiri na fa sü, baka e 100. * 20:2 20:2 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah de Yüwane, ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

ma! Ah wu bü wü bongo, ta te wüh gaga kö Yesu di ne. Amba ah rī kpala nda de.

⁶ Petero, te mü koro nda-mü sidi ne, fü mü ayia ari 'duwa agbü mbükü, te wüh jī gbü gö da la, teka awu ngü la mbi mbi mbi. Fū ah awu kphah bü wü bongo la, te ewü ngbü kötö kpala. Kpara gbügbü nda ma. ⁷ Fū ah awu kphah gara bongo, ta te wüh buka gbüra Yesu ne. Ah ngbü ka-ye edere sü, ba e te wüh gara agara. Fū ngü la aga gbü jia Petero afa sü. ⁸ Fū kiri ye Petero la ayia ari kphah gbü nga Petero, agbü mbükü kpala. Te engu wu wü bongo la bala, fü ah ale, gü ba, Yesu zükü eyi gbü kpi fanü fanü.

⁹ Te wüh wu ngü la de jia wü bala, fü ewü adu ale. Fū ngü ta te wüh ba gügü gbü *Ngari Me ne, adu ari gbü nzö ewü. Angü, ta te enga gina, wüh wu si-ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Yesu ena akpi, fü ah adu azükü," ne, nda-wü de.

¹⁰ Fū wü Petero ayia ago 'basu mini kpa eköti.

¹¹ Te wü Petero nü sü tete, fü *Mariya Egba-Magadala adu kphah akoro, angbü eku gba füh mbükü la. Fū ah abiki, aceka kpi gbü mbükü la. ¹² Gbo! te wü *malayika ka Me 'basu, te küte ewü ngbü eci aci gbele gbele bala! Wüh ngbü gbü sanga, ta te wüh o kö Yesu gbügbü na ne, gara ngbü eriri nzö, gara ngbü nda-ye etata lö.

¹³ Fū wü malayika la amala ngü fü Mariya, gü ba, "Wüna, mü ngbü eku gba, neh teka ne?" Fū Mariya alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wüh za kö mere kpara ne ka-wü eyi. Ma wu de, anga wüh nü di, o ne neh kaye?"

¹⁴ Baka te Mariya ngbü fi bü da enda'ba te-ye teka ngü la, fü ah ayia afü te-ye, aceka kpi ekürufe ye bane, gbo! te gara komoko te rü ngbü ekükürufe sela. Anga ah ka-ye de Yesu, amba Mariya wu bala nda de.

¹⁵ Ah fi nda-ye, gü ba, ah de kpara te ngbü emere tima gbü sü la. Fū Yesu ayia ayi-tata, gü ba, "Ah mere baye, te mü ngbü eku gba de bala? Mü ngbü egiri neh da?" Fū Mariya alügü ngü fefe, gü ba, "Ööö! Mere kpara, mü za kö miri ka-a ne me-mü? Te di bala, de mü mala fere ke, fü ra anü, aza e ka-ra."

¹⁶ Fū Yesu ai engu te iiri na, gü ba, "Mariya." Te Mariya je iri ye de bala ne, fü ah awu teke, gü ba, ah de Yesu. Fū ah afü te-ye kpakaka na, amala ngü, gü ba, "Apa! Mere kpara!"[†] ¹⁷ Fū Mariya ayia ta, de ni faka engu. Yesu gü ba, "Mü mere e afaka ra de. Mü nü enü kpaka wü di enga wüna, de mü mala fü ewü, gü ba, 'Ma zükü gbü kpi eyi. Ma ngbü eyi ereke te-ra teka ago kpaka Wüba, te di de Me agbü kpi ne. Engu kphah de Wö yi, angü yi ngbü eje riri kaka-na.' "

¹⁸ Te Mariya wu ngü la bala, fü engu akpe anü amala ngü la fü wü *kpara ka Yesu, gü ba, "Wü di enga wüna, ma wu Miri Yesu ne eyi! Ah zükü gbü kpi eyi!" Fū Mariya akpo angbü emala nga wü ngü, de te Yesu mala fü ye ne, 'buru fü ewü.

Dene ngü te Yesu sere te-ye fü wü mürü tima ka-ye

Marako 16:14-18; Luka 24:36-49

¹⁹ Gbü siki engu la, ah te ekoro etamura, fü wü kpara ka Yesu abiti te-wü kpa esambü. Wüh ni mö nga wü ani, angü wüh ngbü ekpe cürü, teka wü *kovo ka wü Yisarayeale ena amere ani esiti.

Wüh te efü jia wü bane de, gbo! te Yesu, te koro, rü esüka ewü. Fū Yesu agü mandī fü ewü, gü ba, "Me di de yi." ²⁰ Fū ah agara tamu nga ka gbü kpa ye la fü ewü, de nga dü, te wüh sö sasajikara di ne. Te wü kpara kaka

[†] 20:16 20:16 Mere kpara, gbü ngü Ebere, gü ba, "Raboni."

wu, gü ba, ah de Yesu fanü fanü ne, fü ewü angbü de mere tadu teka ngü la.

²¹ Fü ah adu kpah amala fü ewü, gü ba, “Me di de yi. Titine ma ena atima yi, teka ato ngari ra fü wü kpara, kpah baka e te Wüba tima ra ne.”

²² Fü ah ayia awo wazi ye gbü nzö ewü, gü ba, “Ma ngü eto wazi ka *Nzila Wazi Me fü yi, teka tima la. ²³ Mene wü kpara, te ewü ena aje ngari Me gömö yi, da eto maguma wü fü Me, yi ena ayi-ta Me, de ah boro *siti ngü ka-ewü. Me ena ale ngü la kpah bala. Amba mene ewü, te ewü le ato maguma wü fü Me de ne, siti ngü ka-ewü ena angbü gbü nzö ewü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, gbü sikipi te engu zükü tete gbü kpi ne.

Dene ngü ka Yesu ake Toma

²⁴⁻²⁵ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu la adu amaka te-wü de wü Toma Dadase, te di gara kiri ewü ne. Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, “Miri Yesu zükü eyi! Ani wu engu eyi cu de jia ani!” Toma gü ba, “Dela neh ene töndö ngü ne? Ma ti ale ngü la nda-ra de. 'Duwa te ma wu engu eyi cu de jia ra, fü ra ato jikpa ra gbü nga ka müsümarí de gbü kpakpa la, bete nga dü, de te wüh sö sasajikara di ne la, fü ra adu ale ngü la.”

²⁶ Sidi nga sikipi lorozi, fü wü Toma adu abiti te-wü de wü bu ye la. Wüh ngbü kpah kpa esambü, ni mö nga wü ani. Fü Yesu akoro arü esüka ewü, agü mandí fü ewü, gü ba, “Me di de yi.” ²⁷ Fü ah ai Toma, gü ba, “Toma, mü fi nda-mü, gü ba, ma zükü gbü kpi de? Mü nü akine, de mü ceka la kpa ra, de mü o jikpa mü gbü nga ka ne. De mü o kpah kpa mü gbü nga ka esajikara ra ne. Mü ngbü ega yiki, neh teka ne? Ah le de mü to maguma mü fere.” ²⁸ Fü Toma ayia ale ngü, gü ba, “Ööö miri ka-ra, mü ngbü de mere Me fanü fanü!” ²⁹ Yesu gü ba, “Mü wu ra cu de jia mü feke, fü mü adu ato maguma mü fere? Ah de züka ngü. Ah esiti de. Amba gara wü kpara, te ewü ena akoro sidi nga mü, ato maguma wü fere, o wüh wu ra la de ne, züka ngü ka-ewü ena afa nda-mü ka.”

Dene si-ngü teka buku ne

³⁰ Dela wü ngü ta te Yesu mere, o engu di ta la füh kotö sene ne. Yesu mere ta mere bi wü kpeke ngü gbü jia wü kpara ka-ye, amba wüh ba wü ngü la 'buru gbü buku ne, nda-wü de. ³¹ Ma ba wü ngü la bala, teka fü yi ale, gü ba, Yesu de *E-küwa-nih, ah kpah de Ye Me fanü fanü. Wü di enga wüna, ah le de yi to maguma yi fü Yesu, teka fü yi aküwa fi mere badi.

21

Dene gara ngü te Yesu du kpah sere te-ye di fü wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah asere te-ye fü wü kpara ka-ye, ede mere ngu *Galílaya.* Amba ngü la mere te-ye ta bane. ² Ta gbü gara ra, wü Simüna Petero ngbü ta de wü Toma Dadase, bete Nataniyele kpara ka Kana, bete *Yakobo ake *Yüwane wü di Zebedayo, kpah de gara wü *kpara ka Yesu de 'basu ne. ³ Fü Petero amala ngü fü wü bu ye la, gü ba, “Ni le anü azoro si.” Wü bu ye na la gü ba, “Ah mbi. Ani ena anü de wü.” Fü ewü ayia anü, alí gbü *zabu, anü akoro kpa etü ngu, akpo angbü egü yimba ka-wü, teka azoro si. Amba gbü biti la, wüh maka se e mbele nda-wü de.

* 21:1 Wü Rüma ngbü ei ngu la, Tiberiya.

4 Baka te kpí ngbü eseke tete, bü gügü kpurutokokpí, fü ewü awu gara kpara te koro, rü kpa füh gümba la. Anga ah ka-ye de Yesu. Amba wüh wü, gü ba, ah de engu ne nda-wü de.

5 Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, “Wü di engu ra, yi zoro si eyi?” Wüh gü ba dene, “A'a! A zoro si nda-a mbele de!” 6 Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi gü la yimba ka-yi to gbü kokpa, yi ena amaka si.” Fü ewü ayia agü yimba ka-wü, ba e te Yesu mala la. Wüh te ga, ani gbeke yimba ka-ani etanü bane de, gbo! te mere bi wü si te sibi gbü yimba rudu rudu! Fü ewü egbeke yimba ka-wü la bi ma, ka tiri wü si la.

7 Gara *mürü tima, ta te Yesu le engu fa sü ne,[†] ta ladü sela. Te engu wu ngü la bala, fü ah awu teke, gü ba, kpara la ka-ye de Yesu. Fü ah amala ngü fü Petero, gü ba, “Amba kpara la ka-ye de Miri ka-ani.” Te Petero je ngü la bala, fü engu agüka, ayia 'duwa, ato bongo ka-ye, angü ah ta ngirimu. Fü ah atí gbü ngu, akpo edo bojo, teka akoro kpaka Yesu, kpa füh gümba. 8 Angü gümba la, ta mba gbamari, baka süka lö kama biri (100). Fü wü bu ye na angbü ka-wü ciki gbü zabu, angbü egbeke si ka-wü gbü yimba ne ferrre, akoro di kpa füh gümba.

9 Te wüh koro tete, fü ewü amaka Yesu kpala. Ah deke wa eyi, o si fefeh, angbü enzu. Ambata kpah ladü kpala. 10 Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Yi za gara si te yi maka la, yi koro di akine.”

11 Fü Petero adu anü alí agbü zabu la, agbeke yimba de si gbü ye la, akoro di kpa füh gümba. Wü cögbörö si sibi gbü yimba la fa sü, baka kama biri teke 'basu nzüka de füh ye bata (153). Yimba la ngbü ka-ye bü da ye, ah kolo kpah de.

12 Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Wüh le ta ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye de neh da,” ne. Amba wüh du yi-tata nda-wü de, ka lümü, angü wüh wu eyi, gü ba, ah ka-ye de Yesu fanü.

Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi koro akine, yi ngbü kötö, azü e.” Fü ewü akoro angbü edede na. 13 Fü Yesu ayia aza ambata bete si la, agafa fü ewü. Fü ewü azü.

14 Dela ta ebabata ngü te Yesu sere te-ye di fü wü kpara ka-ye, fütanga züzükü ka-ye gbü kpi.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

15 Te wüh zü e la nza tete, fü Yesu aza Petero, anü di mba canza edere sü, amala ngü fefe, gü ba, “Petero,[‡] mü le ra eyi de maguma mü 'buru, fa nda wü bu mü?” Petero gü ba, “Wayi, mere kpara, mü wu kpo, gü ba, ma le ni eyi fanü fanü.” Yesu gü ba, “Te ah bala la, ma ena ao mü ba kpara, te ena adi eceka kpí fütanga wü kpara ka-ra, te ewü di ba kambiliki ne.”

16 Fü Yesu adu kpah amala ngü la fü Petero, gü ba, “Petero, mü le ra eyi de maguma mü 'buru?” Petero gü ba, “Wayi, mere kpara, mü wu kpo, gü ba, ma le ni eyi.” Yesu gü ba, “Te ah bala la, mü di eceka kpí fütanga wü kpara ka-ra.”

17 Fü Yesu adu kpah, anda nga ngü la, gü ba, “Petero, mü le ra eyi fanü?” Fü Petero ayia angbü de cinga, teka ngü te Yesu yi-ta ye di, zalü du bata ne. Fü Petero alügü ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, angü mü wu maguma ra kpo, gü ba, ma le ni eyi fanü.” Yesu gü ba, “Te di bala, de mü ceka kpí fütanga wü kpara ka-ra reke areke.”

[†] 21:7 21:7 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah de Yüwane, ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü. [‡] 21:15 21:15 Petero de ye Yüwane.

¹⁸ Fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū Petero, gü ba, “Ngü te ma ngbü emala fū mü ne, ah de zu ngü. Baka ta te mü di la ka'dörö ne, mü ngbü ta emere wü ngü, ba e te mü ngbü ele. Mü ngbü ta ereke te-mü, ngbala ngbala, fū mü angbü enü gbü wü sü, ba e te mü ngbü ele. Amba, te mü ena agbe la, mü ti amere wü ngü la tñe de. Mü ena agbala kpa mü, fū gara kpara ai kpa mü la, angbü egbeke mü, enü di gbü sü, te mü le de.”

¹⁹ Ngü de te Yesu mala la, ah le ta amala nga kpi, te Petero ena akpi di ne. Angü wüh ena amörö engu teka ngü ka-ni, teka te engu ngbü fi bü erü kpekpeke gbü ngü ka-ni. Te di bala, wü kpara ena agbo nga iri Me, teka ngü la. Fū Yesu adu amala ngü fū Petero, gü ba, “Mü lala gbü nga ra.”

²⁰ Fū Petero afü te-ye, aceka kpī kpa sidi, awu kpara te Yesu le engu fa sü ne. ²¹ Te Petero wu komoko la bala, fū ah adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Anga komoko la? Ngü kaka ena adi baye?” ²² Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Mü yi-ta ngü bala, neh teka ne? Te ma le fū engu angbü ka-ye bala, akoro di gbü sīkpī, te ma ena adu akoro tete na la, ah de ngü ka-mü? De-mü, ah le de mü lala gbü nga ra.”

²³ Fütanga ngü la, fū ngü la ayia abaya esüka wü *kpara ka Yesu. Fū gara ewü akpo da efi ngü, gü ba, “Kpara la ti akpi nda de. Ah ena angbü ka-ye fi mere badi.” Amba Yesu mala bala nda de. Ah mala ka-ye, gü ba, “Te ni le me-ni la, engu ena angbü ka-ye bala, akoro gbü sīkpī te ni ena adu akoro tete na. Amba ah de ngü ka Petero nda de.”

Dene adu ngü te Yüwane ba teka Yesu

²⁴ Kpara de te ba ngü ne, ah de-ra, *Yüwane, kpara de te Yesu le fa sü ne. Ma wu ngü la cu de jia ra, fū ra adu aba dene. Ngü de te ma ba ne, ah de wu de.

²⁵ Yesu mere ta mere bi wü ngü fa sü. Te ma ena angbü ta eba nga nzö ewü biri biri 'buru la, de bane ah ena anza mere bi wü kōcōkpa füh kotö ne 'buru.

Ngü te ma ba teka Yesu, ah nza bala.

§ **21:20** 21:20 Kpara la, ah de engu ta te ngbü gbmari ede Yesu, o wüh ngbü ezü karama tete. Fū ah ayi-tata, gü ba, “Kpara te ena ato ye fū wü vügü neh da ya?” Ah ka-ye de Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

Dene wü ngü te Wü Mürü Tima ka Yesu ngbü mere sidi nga Yesu

Masere si-ngü

Buku ne, Luka ba kpah me-ye. Engu ba züka tofo ngü teka Yesu ne kpah me-ye. Ngü de gbü buku ne, ah ka-ye fi bü du tofo ngü, de te Luka ba teka ngü ka Yesu ne. Ah kpo te gogo ka Yesu agbü kpí, anü akoro te wü ngü te wü *mürü tima ka Yesu du ngbü mere sidi nga Yesu ne. Angü *Nzila Wazi Me to ta wazi fü ewü, fü ewü akpo da endoro, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara. Wüh kpo de ngü la agbü Yerüsalema, anü akoro di agbü *Yudaya bete *Samaríya. Fü ewü andoro akoro te adu sü füh kotö ne 'buru (Wü Mürü Tima 1:8).

Luka de te ba buku ne, ah ta de kpara, te ewü ngbü endoro de wü Pawülü. Dela si-ngü te nih ngbü etanga gbü wü gara sü, te Luka ngbü emala ngü teka wü Pawülü la, ah mala de, gü ba, "Wüh mere bane," amba, ah ngbü emala, gü ba, "A mere ngü bane, anga bala," (Wü Mürü Tima 16:10-17; 20:5-21:18 bete 27:1-28:16). Luka ngbü emala ngü la da eto te-ye gbügbü. Kükürü de, angü engu ta ladü de wü Pawülü, gbü lakí te ngü la ngbü emere te-ye tete. Ah ge baka te Luka di ta ladü ake Pawülü, fü engu angbü ele ta-ngü te Pawülü gbü wü lakí te Pawülü di tete na gbü ku agbü *Rüma ne, zalü anü akoro gbü sikipi te wüh mörö Pawülü tete na (2 Timoteyo 4:11).

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka wü Mürü Tima, wüh dene.

Sapita 1 Wü mürü tima ka Yesu reke te-wü teka amala ngari Yesu

Sapita 2:1-8:3 Wü mürü tima ka Yesu mala ngari Yesu gbü Yerüsalema

Sapita 8:4-12:25 Wü mürü tima ka Yesu mala ngari Yesu agbü nga nzö sü ka Yudaya ake Samariya

Sapita 13-28 Pawülü mala ngari Yesu agbü mere bi wü nga nzö sü füh kotö ne

Sapita 13-14 Gina ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 15:1-35 Ngü ka mabiti ka wü mürü tima ka Yesu agbü Yerüsalema

Sapita 15:36-18:22 E'ba'basu ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 18:23-21:16 Ebabata ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 21:17-28:31 Ngü ka Pawülü te wüh i engu agbü ku

¹ Wayi bala, enga wüna Teyofile, ngü ta te ma ba gbü gina köcökpa ka-ra ne, ah de nga ngü ta te Yesu kpo de tima ka-ye, da erí wü kpara di, ² zalü koro gbü sikipi te engu go tete agbü kpí. Amba, o engu go agbü kpí la de, ah to riri fü wü *mürü tima ka-ye ta te engu fe ewü la, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, teka tima te ewü ena amere sidi nga ye. ³ Angü fütanga kpi kaka-na, engu ngbü ekoro da esere te-ye fü wü mürü tima ka-ye la teka sikipi teke 'basu, teka fü ewü awu, gü ba, ni zükü gbü kpi eyi fanü. Ah ngbü kpah da erí ewü de ngari Me.

⁴ Gbü gara sikipi, o wü Yesu ngbü eyi tundu de wü kpara ka-ye la, fü engu ayia ato riri fü ewü, gü ba, "Yi mere e ayia agbü Yerüsalema sene de. Ah le fü yi angbü sene, aci nga ngü ta te Wüba gü ba, ni ena ato fü yi ne. Ah

de Nzila Wazi Me, ba e te ma mala nganga na fü yi, gü ba dene, ⁵ *Yüwane to ta *babatiza fü yi de ngu kükürü, amba sidi ne, Me ena ato babatiza fü yi, fü ah ato kpah wazi ka Nzila Wazi ye fü yi.' Ngü la ena amere te-ye fanü fütanga sikipi mba cükü'daye."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka tima te ewü ena amere sidi nga ye

Marako 16:19-20; Luka 24:50-53

⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu abiti te-wü edede, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, sikipi te ye ena ato wazi fü ani, wü di engu *Yisaraye, teka fü ani aliki wü vügü ka-ani tete, ah ena adi elaye?" ⁷ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ngü ka sikipi la, ah de ngü ka-yi nda de. Kükürü de, angü ngü la, ah ka-ye de ngü ka Wüba, angü ah wu ngü ka sikipi engu la ka-ye me-ye. ⁸ Amba nda-yi, sidi nga sikipi mba cükü'daye, yi ena amaka wazi ka *Nzila Wazi Me, te ena akoro angbü gbü nzö yi. Ah ena ato wazi fü yi teka adi emala nga ra di fü wü kpara. Yi ena akpo de ngü la gbü Yerüsalema sene, kpah agbü nga nzö sü ka *Yudaya, *Samariya, zalü koro di agbü adu sü füh kotö ne 'buru."

⁹ Te Yesu mala ngü la fü wü kpara ka-ye nza tete, 'duwa fü Me adu aza engu gbü jia ewü, ago di kpaka ye agbü kpi. Wüh du wu engu tine de, ka sanga te koro gba engu gbü jia ewü. ¹⁰ O wüh ngbü la fi bü eceka kpi agbü kpi, fü ewü agü jia wü, gbo! te wü kpara 'basu, de bu bongo te wü. ¹¹ Fü wü kpara la amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi wü kpara ka *Galilaya, yi ngbü erü fi bü da eceka kpi agbü kpi de bala, teka ngü ka Yesu, de te Me za engu, go di agbü kpi ne? Fanü fanü, te gara, engu ena adu akoro füh kotö ne kpah bala."

¹² Dela ngü te mere te-ye kpa füh da de iri ye Olive ne.

Dene ngü ka kpara te za tima gbü nga Yuda Keriyota

Fütanga gogo ka Yesu agbü kpi ne, fü wü kpara ka Yesu ayia kpa füh da la, adu agbü Yerüsalema, angü sü la ka-ye ghamari ede mere kötö la. ¹³ Te wüh du koro agbü Yerüsalema, fü ewü anü ari kpa esambü te di ga füh kiri ye, angü ah de kambü te ewü ngbü gbügbü na. Wüh ta de wü Petero, *Yüwane, *Yakobo, Anderiya, *Filipo, Toma, Batülümayo, Matayo, *Yakobo ye Alofaya, bete Simüna* be kpah te *Yuda ye Yakobo. ¹⁴ Gbü wü sikipi 'buru, wüh ngbü ta ebiti te-wü, da eku gba fü Me de maguma wü biringbö. Wü di engu ni ye Yesu kpah ladü de ewü kpala, bete *Mariya ni ye Yesu, de wü gara würüse, ta te ewü ngbü endoro de ewü.

¹⁵ Gbü gara sikipi, fü wü *kpara ka Yesu ayia abiti te-wü baka wü kpara kama biri teke biri (120). Fü Petero ayia esüka ewü, amala ngü fü ewü, gü ba, ¹⁶⁻¹⁷ "Wü di engu wüna, ma ele amala gara ngü fü yi teka ngü ka *Yuda Keriyota, angü ah le de nih fe gara kpara dada na. Yi wu siti ngü kaka kpo. Angü ah ta de biri kpara esüka nih, te Yesu fe engu ta teka tima kpah baka nih. Fü ah adu afü te-ye vügü ka Yesu, agü tatamu, fü wü marajümiya azoro. Te di bala, ah le de nih fe gara kpara dada, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me tekaka. Angü *Nzila Wazi Me mala ngü kaka ta eyi gügü gömö Miri *Davidi."

¹⁸⁻¹⁹ Petero mala bala, angü wü kpara agbü Yerüsalema je eyi 'buru, ga, Keriyota kpi eyi teka siti ngü ka-ye. Wüh to ta jiasse fefe teka ngü ka

* **1:13** 1:13 Simüna engu la, ah de kpara ta te mere gü teka tö ka-wü ne.

Yesu. Te engu kpi tete, fü ewü aza jiasa la, ase sü di, teka adi eti wü kpara gbügbü na. Amba engu ta de gina kpara te nzöngö ti gbü sü engu la, angü ah kpi, fü bubu na asü, fü nzanza na akoro etanü 'daaa. Tekä ngü la, fü ewü agü iri sü la gbü mö ka-wü, gü ba, "Akela damu", baka e te wüh gü ba, "Sü ka ngüte".

²⁰ Fü Petero adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Angü Davidi ba ngü teka Keriyota gbü gara ci ka-ye, gü ba, 'Ah le fü sü kaka afü te-ye ndama, biri kpara mere e angbü kpala kpo fi de.'[†] Gara gü ba, 'Ah le fü gara kpara aza tima dada na.'[‡] ²¹⁻²² Te di bala, wü di enga wüna, ah le de ngü la mere te-ye fanü. Ah le fü ani afe gara kpara da Keriyota, teka ale ta-ngü te ani gbü tima ka-ani, da emala nga züzükü ka Miri Yesu ne fü wü kpara. Ah le kpara de te ani ngbü ta endoro de wü Yesu tundu de ewü, o Yesu ngbü ta la endoro de tima ka-ye füh kotö sene ne, akpo gbü sikipi te *Yüwane to babatiza tete fefe, zalü koro di gbü sikipi te engu yia tete esüka ani, go agbü kpi."

²³ Te wüh je ngü la bala, fü ewü afe wü kpara 'basu, *Yüsefa Barasaba, § ake Matatiya. ²⁴ Fü ewü ayia ayi-ta Me, gü ba, "Ako Me, mü wu ngü te di emagama wü kpara 'buru. Esüka wü kpara de 'basu ne, ah ti fü mü agü tamu mene kpara te mü fe engu eyi, ²⁵ teka fü engu aza tima da Keriyota, teka amala ngari mü, angü Keriyota kpi ce tima la eyi."

²⁶ Esüka iri wü kpara 'basu de te wüh fe ewü ne, fü ewü aza iri kpara te Me fe eyi esüka ewü. Fü iri Matatiya akoro bü me-ye. Fü engu eri esüka wü *mürü tima ka Yesu nzüka de füh ye biri ne.

2

Dene ngü te Nzila Wazi Me to wazi tete fü wü kpara ka Yesu

¹ Te koro gbü sikipi teke 'basu de füh ye nzüka (50), fütanga sikipi te Yesu zükü tete gbü kpi, sikipi la, ah ka-ye de mere sikipi ka karama ka wü *Yisarayeale, te wüh ngbü ei *Petekosita ne. Fü wü *kpara ka Yesu abiti te-wü 'buru, kpah ba e te ewü ngbü emere gügü ne. ² Wüh te eje de, fü giri e angbü ewü gbu gbu bane, baka mere wege. Fü giri e la awü gbü mere kambü, de te ewü ngbü gbügbü na ne 'buru. ³ Fü ewü awu e te ngbü eci aci ba mi-wa, te koro baya esüka ewü, ngbü kpah gbü nzö ewü biri biri 'buru. ⁴ Fü *Nzila Wazi Me asi emagama ewü 'buru. Fü ewü akpo da emala ngari Me fü wü kpara, gbü wü gara ganzi mö, te ewü je gügü la de, angü Nzila Wazi Me to wazi la fü ewü me-ye.

⁵ Gbü sikipi la, mere bi wü kpara koro ta ngbü agbü Yerüsalema, teka karama la. Wüh de wü gara wü di enga Yisarayeale, te ewü yia gbü nga nzö sü füh kotö ne 'buru, teka aku gba fü Me agbü Yerüsalema. ⁶ Te wüh je giri e la bala, fü mere bi wü kpara la aci, akpe akoro gbü sü la, teka awu ngü, te ngbü emere te-ye de kpala. Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü, angü wüh ngbü eje ngü de te wü kpara ka Yesu ngbü emala la, gbü wü mö ka-ewü biri biri 'buru. ⁷⁻¹¹ Fü komö ewü agu ka ngü la 'duwa agu. Angü wü kpara la koro te nga nzö sü füh kotö ne 'buru. Gara ewü ka-wü cu wü di enga Yisarayeale, gara ewü de *ganzi kpara, te ewü le adi emere gele ka wü Yisarayeale. Wü gara kpara yia agbü Parutiya, gara gbü Madayi, gara gbü Elama, gara gbü Mesopotamiya. Gara ewü de wü kpara

[†] **1:20** 1:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:25. [‡] **1:20** 1:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 109:8. § **1:23** 1:23 Gara iri Yüsefa la de Yüsito.

ka *Yudaya, gara yia gbü Kapadokiya, gara gbü Potiyü, gara gbü Asiya. Gara koro agbü Firigiya, gara gbü Pafiliya, gara gbü *Ezepeto, gara gbü Libiya, gbmari ede Kurene. Gara ewü de wü kpara ka *Rüma, gara ewü de wü kpara ka Kürete bete wü kpara te ewü koro gbü sü ka wü Arabi. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Wü kpara, te ewü ngbü emala ngü la, wüh 'buru de wü kpara ka *Galilaya. Amba ah mere baye, te ani ngbü eje wü kpeke ngü ka Me de gömö ewü la, zu bü cu gbü wü mö ka-ani kpikpi ye kpikpi ye ne?"

¹² Fü ngü la aga te nga jia wü kpara la 'buru. Fü ewü angbü tîne bü de yitangü gömö ewü bü 'daaa, gü ba, "Apa! Mene ngü de bala ne ngbü egü tîne fe? Si-ngü la ena adi baye? Ah de wazi ka Me de? Me mere ngü la me-ye de?"

Dene ngü te Petero mala fü wü kpara la, gü ba,

Yesu de kpara te Me tima teka aküwa ani

¹³ Esüka wü kpara te ewü je ngü la, wü gara kpara ngbü efala wü *kpara ka Yesu la nda-wü afala, gü ba, "Ho! Wü kpara la ngbü eküya ka-wü aküya de fi de?"

¹⁴ Petero, fü yi ayia te nga yi nzükpa de füh ye 'basu ne le 'buru tikpi. Fü mü akpo emala ngü fü mere bi wü kpara la, de mere ri mü kpa tikpi, gü ba dene, "De-yi, wü di enga wüna, wü di enga Yisaraye, ngü de te ma ele amala fü yi ne, ah le fü yi aje si-ngü la, awu mbi mbi mbi. ¹⁵ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, wü kpara ne küya aküya de fi? A'a, ah bala nda de, angü dene la bü lö-ra menewa ka kpurutokokpi. Wüh ngbü eküya gügü kpurutokokpi bala aküya fanü? ¹⁶ Ngü de te a ngbü emere ne, a maka wazi ka *Nzila Wazi Me, kpah baka ngü ta te Me mala ngangana na gügü, gömö *mürü dofo Yüwele, ¹⁷ gü ba, 'Dene ngü te ni, Me, ena amere gbü sïkpi, te ni ena atima kpara ka-ni füh kotö ne tete. Gbü sïkpi la, ni ena ato wazi ka Nzila Wazi ni fü wü kpara ka-ni 'buru. Wü jaji komoko de wü jaji würüse, wüh ena angbü emala ngari ni fü wü kpara de wazi ka Nzila Wazi ni la, baka wü mürü dofo ka Me. Nzila Wazi ni ena angbü esere ngari ni fü wü ka'dörö de wü kovo gbü roto. ¹⁸ Ni ena ato wazi ka Nzila Wazi ni fü wü kpara ka tima ka-ni, wü komoko de wü würüse 'buru, teka fü ewü angbü emala ngari ni fü wü bu wü di. ¹⁹ Gbü sïkpi la, ni ena amere wü lara ngü gbe, gara kpa tikpi agbü kpi kpala, gara füh kotö kpakine. Wüh ena awu e ba ngüte, de wa, bete nguwa te gba sü kpuuu! ²⁰ Ra ena afü te-ye ba biti. Fe ena afü te-ye kpah afü didiki baka ngüte la. Fütanga ngü la, ni ena akoro füh kotö ne ba Mere Miri. ²¹ Te di bala, mene wü kpara te ewü ena aku gba fü ni, de ni küwa ani, wüh ena aküwa 'duwa me-wü.*' Dela ngü ta te Me mala gömö mürü dofo Yüwele, teka wazi ka Nzila Wazi Me, ba e te yi wu de enatikine."

²² Fü Petero adu amala kpah gara ngü fü wü kpara la, gü ba dene, "Wü di enga wüna, yi je la ngü de te ma le amala fü yi ne. Kpara te Me tima fü yi, teka aküwa yi, ah ka-ye de Yesu.† Ah le ta de yi wu ngü la mbi, angü Me to ta wazi fefe, teka aküwa wü mürü keke, kpah da emere mere bi wü gara kpeke wü ngü di. Ah mere wü ngü la cu gbü jia yi, gbü Yerüsalema sene. Ngü la ri gbü nzö yi la de? ²³ Me tima Yesu eyi fü yi, fü yi aza nda-yi engu, ato fü wü siti kpara, teka fü ewü abere engu, amörö füh *rü gbegete. Dela

* **2:21** 2:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yüwele 2:28-32. † **2:22** 2:22 Yesu de kpara ka Nazareta.

'buru kaje te Me fe ta me-ye, reke eyi gügü baka fingangü ka-ye. ²⁴ Amba Me le de engu ngbü esa wazi ka kpi nda de, fü ah ayia azükü engu gbü kpi la asidi.

²⁵⁻³⁰ Miri *Davidi mala ngü ka züzükü ka Yesu la ta eyi gügü. Angü Nzila Wazi Me gü tamu ngü la eyi fefe me-ye, gü ba, 'Me ena atima Mere Miri füh kotö ne teka aküwa wü kpara.' Angü Me kina kina fefe ta eyi, gü ba, 'Te gara, ni, Me, ena aza gara kundu kundu ye, ao engu Mere Miri baka ye.' Te di bala, Davidi ba ngü teka Yesu gbü gara ci ka-ye, gü ba dene, 'Wüba Me, ma wu eyi, gü ba, mü ladü ake ra.

Mü ti ace ra nda-mü de.

Gbü wü sikipi 'buru, mü ngbü eto wazi fere.

Ma ngbü de mere tadu teka ngü ka-mü.

Ma gbo nga iri mü, de ci de koko mini.

Te ma ena akpi, ma ti akpe cürü kphah de.

Angü mü le ra de maguma mü 'buru.

Mü ti ace ra gbü kpi nda-mü de.

Küte ra ti azi gbü tö kphah de.

Mü mala ngü la eyi fere, gü ba, "Mü ena azükü ra gbü kpi."

Mü ena aza ra, ago di kpaka mü agbü kpi kpala.

Fü nih angbü de nih ma de mere tadu fi mere badi.†

Dela ngü ta te Davidi ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka Yesu."

Fü Petero adu amala kphah gara ngü fü wü kpara la, gü ba dene, "Wü di enga wüna, yi wu cu me-yi, gü ba, kundu nih Davidi ne kpi ta eyi gügü, fü ewü ati engu gbü mbükü. Zalü akoro enatikine dene, mbümbükü fi bü ladü esüka nih sene. Ah zükü gbü kpi nda de. ³¹ Te ah bala, ngü te engu mala, gü ba, 'Me ti ace ni gbü kpi de ne,' si-ngü gbü ngü la neh baye? Davidi mala ngü la teka ngü ka-ye nda de. Ah mala neh teka da? Ah mala ngü la de wazi ka Nzila Wazi Me, teka ngü ka *Kurisito, Mere Miri te Me ena atima sidi nga ye. Me gü tamu ngü ka Mere Miri la fefe eyi gügü, fü engu amala ngü kaka la, gü ba, 'Me ti ace engu gbü kpi de. Küküte ti azi gbü tö kphah de.' ³² Mere Miri la, ah ka-ye de Yesu, angü biri kpara te Me zükü engu gbü kpi, ah ka-ye duu Yesu kpikpi ye. Yesu zükü gbü kpi fanü, angü a wu ngü la cu de jia a.

³³ Fütanga ngü la, fü Me aza Yesu, anü di, ao ba Mere Miri gbü kokpa ka-ye agbü kpi kpala. Fü engu ato wazi ka Nzila Wazi ye fefe, kphah ba e te engu mala. Enatikine, Yesu tima Nzila Wazi ye eyi gbü nzö a dene. Fü a amaka wazi gbü ngü la, teka amala ngü kaka fü yi gbü mö ka-yi biri biri 'buru, kphah ba e te yi ngbü eceka enatikine ne. ³⁴⁻³⁵ Angü Davidi ba ta kphah gara ngü, te Nzila Wazi Me sere fefe, gü ba,

'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene.

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" '§

Yi efi nda-yi, gü ba, Davidi de kpara te Me za, go di agbü kpi? A'a. Ah bala de. Amba ah mala ta ngü la teka Yesu.

³⁶ De-yi, wü di enga wüna, wü *Yisaraye, dela ngü te ma le amala fü yi enatikine. Yesu ka-ye de kpara te Me tima engu teka aküwa nih. Nda-yi,

† **2:25-30** 2:25-30 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 16:8-11. § **2:34-35** 2:34-35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

yi mörö engu, amba Me ce engu gbü kpi la nda de! Ah o engu kpah eyi Mere Miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru."

³⁷ Te mere bi wü kpara la je ngü te Petero mala de bala, fū maguma ewü akolo 'duwa tuu! Fū ewü ayi-ta Petero de wü gara wü bu ye la, gü ba, "Apa! Wü di engu wüna, kpara ena amere tīne dene neh baye?" ³⁸ Petero, fū mü ayia amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi fū maguma yi efü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito, de yi za *babatiza te iiri na. Fū Me aboro *siti ngü ka-yi, ato Nzila Wazi ye fū yi. ³⁹ Angü dela ngü te Me kīna te-ye di gügü, gü ba, 'Ni ena aküwa wü kpara 'buru, te ni fe ewü, ba wü kpara ka-ni ne.' Ah mala ngü la eyi, teka yi de wü di yi, kpah teka wü kpara, te ewü ngbü gbü wü gara sü nengete ne 'buru."

⁴⁰ Fū Petero amala kpah gara bi wü ngü fū ewü, gü ba, "Fanü fanü, Yesu ka-ye de kpara te Me tima teka aküwa ani." Fū ah amala ngü la fū ewü kpekpeke, gü ba, "Wü le ngü ka Yesu, teka fū wü aküwa esaka mere kuru, te Me ena ato fū siti wü kpara füh kotö ne te gara."

⁴¹ Fū mere bi wü kpara esüka wü kpara, te ewü ngbü eje ngü gömö Petero la, ayia ato maguma wü fū Yesu. Fū wü Petero ato babatiza fū ewü, wü kpara la ta kutu bata gbü sikipi engu la. ⁴² Fū wü kpara la ao maguma wü, teka angbü eje riri gömö wü *mürü tima ka Yesu. Fū ewü angbü engbü tundu de wü di engu ni wü, de maguma wü biringbö, gbü wü sikipi 'buru. Fū ewü angbü ezü wü e ka-wü 'buru tundu, kpah da ebite te-wü tundu, teka adi eku gba fū Me, da egbo nga iiri na.

⁴³ Ta gbü wü sikipi la, fū wazi ka *Nzila Wazi Me asi emaguma wü mürü tima ka Yesu. Fū ewü angbü eküwa wü mürü keke, kpah da emere mere bi wü gara kpeke ngü. Teku ngü la, fū wü kpara angbü ecu ngü ka-ewü. ⁴⁴ Wü *kpara ka Yesu la, ngbü ta engbü ka-wü 'buru tundu, da ebite wü e ka-wü 'buru tundu, teka adi ele ta-ngü di esüka wü. ⁴⁵ Gbü wü ngü la, wüh ngbü kpah ecinzi gara wü e ka-wü, teka agafa jase la fū wü bu wü biri biri 'buru, baka te cinga ka-ewü di ladü. ⁴⁶ Gbü wü sikipi 'buru, wüh ngbü ebite te-wü kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me. Fū ewü angbü ezü wü e ka-wü esüka wü 'buru de tadu, kpah de züka maguma, da egbo nga iiri Me. ⁴⁷ Fū ngü ka-ewü la angbü ereke gbü jia wü kpara 'buru efa sü. Teku ngü la, gbü wü sikipi 'buru, fū Me angbü eto wü gara kpara esüka ewü, te engu fe teka aküwa.

3

Dene ngü ka wü Petero ake komoko de lö ye walawala

¹ Gbü gara sikipi, * fū wü Petero ayia ake *Yüwane, anü kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka agbo nga iiri Me kpala. ² Wüh te ekoro emö 'baranga ka tambasü la, † fū ewü amaka gara komoko de lö ye walawala, gbamari ede möngiti la. Angü, gbü wü sikipi 'buru, komoko la ngbü engbü ede möngiti kpala, da eyo e te wü kpara, de te ewü ngbü ekoro eri gbü 'baranga la. Wüh ngbü ebite engu ganzi, eo kötö kpala, angü ah ti anü nü nda de, kü baka e te ewü yaka engu tete. ³ Te komoko la wü wü Petero ake Yüwane yia eyi eri kpala, fū engu ayia ayo e te ewü. ⁴ Fū wü Petero ake Yüwane arü, angbü eceka engu de kpeke jia. Fū Petero amala ngü fefe, gü ba, "De-ye deyī, ye ceka la ani akine." ⁵ Fū komoko la

* **3:1** 3:1 Ngü la mere te-ye baka lö-ra bata ka tamurago. † **3:2** 3:2 Wüh gü iiri mö nga 'baranga ka tambasü ka Me la, möngiti te su fa sü.

ae jia ye, angbü eceka ewü kpaah de kpeke jia, angü ah fi nda-ye, gü ba, ni ena amaka mba e esaka ewü.

⁶ Fü Petero amala ngü fefe, gü ba, “Mü efi nda-mü gü ba, jiase ladü esaka ra? A'a, jiase nda ma. Amba gara e ladü esaka ra sene, te ma ena ato fü mü. Ma emala fü mü, te iri Yesu,[‡] Miri te Me tima fü nih ne, mü yia eyia tikpi, de mü nü nü!” ⁷ Fütanga ngü la, fü Petero azoro kpa komoko la ka kokpa, ae engu tikpi. Bü kece bane de, fü Me ato wazi gbü lölö na. ⁸ Cinzili, fü komoko la aviti, arü füh lö ye, akpo 'duwa enü nü, da eviti de tadu, da egbo nga iri Me. Fü ewü ari tine de wü Petero tundu kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me. ⁹ Fü mere bi wü kpara awu engu, te ngbü enü nü, da egbo nga iri Me, de mere tadu te ye. ¹⁰ Fü wü kpara la awu, gü ba, komoko la, ah de komoko ta te ani ngbü ewu da eyo e te wü kpara, de lö ye walawala ne. Fü komö ewü ayia agu teka ngü la.

Dene ngü te Petero mala fü wü kpara,

teka komoko, te engu küwa de wazi Yesu ne

¹¹ Ngü ka komoko la ga gbü jia wü kpara la 'buru, fü ewü aci akpe anü kpara wü Petero kpala,[§] teka aceka ngü la cu de jia wü, angü komoko la ce tine nga wü Petero nda de.

¹² Te Petero wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, “De-yi, wü di engu wüna, wü di engu *Yisarayeke, ah mere baye? Ngü ka komoko te küwa ne, ga gbü jia yi fa sü bala? Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, kpara küwa engu neh de tete-a? Anga a maka mere wazi la, angü a de züka wü kpara gbü jia Me? A'a, ah bala de. Komoko ne küwa ka-ye duu teka wazi ka Yesu! ¹³ Mere Me* to wazi la fü Yesu kükürü de, angü ah tima engu me-ye. Amba nda-yi, yi le ngü kaka ta de, fü yi azoro engu, anü di engagira Miri *Pilatü, de ah mörö engu. Pilatü le ta ace kpa tete, angü ah maka siti ngü kaka de. Yi le nda-yi 'buru 'buru de. ¹⁴ Yesu ka-ye de züka kpara, te Me tima fü yi, amba yi le engu nda-yi de. Yi le ta nda-yi bü Baraba, siti kpara te ngbü emörö wü kpara ne, de Miri Pilatü ce kpa tete na fü ani, da Yesu. ¹⁵ Miri te Me tima fü nih, teka aküwa nih ne, yi mörö engu ta me-yi. Dela züka ngü? Me le ngü la nda de, fü ah ayia azükü engu gbü kpi la. Nda-a, a wu ngü la cu de jia a.

¹⁶ Yi wu komoko ne de? Ah ti ta eyi anü nü bala? Ah maka wazi la baye baye? Yesu to wazi fefe me-ye! Angü ah to maguma ye eyi fü Yesu, fü Yesu aküwa engu!

¹⁷ Wü di engu wüna, titine, ma wu eyi, gü ba, ngü ta te yi mere de wü mere *kovo ka-yi, te yi mörö Yesu tete na ne, yi mere ta ngü la bala, angü yi wu si-ngü la mbi mbi de. ¹⁸ Amba Me mere ngü la bala me-ye, teka areke ngü, baka ngü ta te engu mala gömö wü *mürü dofo ta gügü ne 'buru, gü ba, “*Kurisito te ni ena atima füh kotö ne, ah ena azü cinga bala.”

¹⁹ Wü di engu wüna, yi fü maguma yi efü. Yi du, yi le ngü ka Yesu, teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-yi, fü ah adu aküwa yi, afü yi ba wü di ye. ²⁰ Te di bala, yi ena amaka mere tadu gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete na. Yesu ena adu füh kotö ne fanü, angü engu de *Kurisito te Me fe engu eyi gügü, teka aküwa nih.

[‡] **3:6** 3:6 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. **§** **3:11** 3:11 Wü Petero ngbü ebiti te-wü gbü sü te wüh ei, gü ba, “Yafu ka Solomona” ne. * **3:13** 3:13 Petero gü ba, “Ah de Mere Me te di de vüngüte ka wü kundu nih, wü Abarayama, Yisaka bete Yakobo, te to wazi la fü Yesu.”

²¹ Enatikine, Yesu Kurisito ngbü engbü ka-ye agbü kpī. Ah le de engu ngbü ka-ye kpala, zalü akoro di gbü sikipi te Me fe me-ye. Gbü sikipi la, engu ena adu akoro füh kotö ne, teka areke wü ngü 'buru toto, baka te Me mala ta gömö wü mürü dofo ka-ye ne.

²² *Müse mala ta ngü ka Yesu, gü ba, 'Mere Me ena atima gara mürü dofo fü wü, gbü nguwa wü, te ena amala ngü ka Me fü wü kpah baka ni. Ah le de wü je wü ngü ka Me 'buru gögömö. ²³ Te mü je ngü kaka de, wüh ena amörö mü asidi!† Dela ngü ta te Müse mala teka Yesu.

²⁴ Fütanga Müse, fü Samüwele amala kpah nga wü ngü la de wü bu ye wü *mürü dofo 'buru. Ngü ta te wüh mala ngangala, ah de ngü ka Yesu te ngbü emere te-ye gbü wü sikipi ne.

²⁵ Wü di enga wüna, ah le de yi fü maguma yi enatikine. Ah le de yi le ngü, ta te Me mala fü wü kundu nih, gömö wü mürü dofo ne. Ah le de yi je riri ka Me, angü yi de wü nguwa *vüngüte kaka. Angü Me mala ta fü *Abarayama, gü ba, 'Ni ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, bü teka ngü ka kundu wü, Abarayama.‡ ²⁶ Wü di enga wüna, ma le amala fü yi enatikine, gü ba, kpara te Me tima füh kotö ne teka aküwa nih ne, ah ka-ye de Yesu. Ah tima engu kpaka nih, wü di enga Yisaraye feke, teka fü engu ato wazi fü nih 'buru, teka fü nih ace wü siti ngü ka-nih, adu ale ngü kaka."

Dela ngü ta te wü Petero mala, teka ngü ka komoko de lö ye walawala, te engu küwa ne.

4

Dene ngü te wü mere kpara ka Yisarayele yi-ta wü Petero di,

teka komoko te ewü küwa ne

¹ Baka te wü Petero ake *Yüwane ngbü la bü eri mere bi wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me la, fü wü *kovo ka Me, ayia de wü marajümüya ka-wü, de gara wü bu wü, wü *Saduke, * akoro kpala. ² Fü wü mere kpara la aje ngü de te wü Petero ngbü eri wü kpara di ne. Fü ngü la ake te ewü afa sü, angü wü Petero ngbü emala ngü ka Yesu, gü ba, engu zükü gbü kpi eyi fanü. ³ Tekala ngü la, fü wü kpara la ayia azoro wü Petero, agü agbü ku, teka aci nga kpi te ena aseke baka egambi, fü ani adu akolo ngü ka-ewü, angü ah koro tine eyi tamurago.

⁴ Amba mere bi wü kpara, te yi ngbü eje ngü gömö wü Petero ne, yi kpe cürü nda-yi de, fü yi ayia ato maguma yi fü Yesu. Te di bala, wü komoko de te ewü to maguma wü fü Yesu ne, wüh 'buru baka wü kpara kutu 'buruve (5,000).

⁵ Te kpi seke tete kpurutokokpi la, fü wü angbe cögbörö wü *kovo ka wü Yisarayele bete wü *mürü riri, te ewü di agbü Yerüsalema kpala ne, ayia abiti te-wü 'buru, teka akolo ngü ka wü Petero la. ⁶ Wüh de wü Anasi, te di de mürü kpökpö ka wü *kovo ka Me, bete Kayafa, de wü Yüwane, de wü Alekezanda, te ewü di 'buru gbü nguwa mürü kpökpö la.

⁷ Fü ewü aza wü Petero ake Yüwane, akoro di engagira wü mere kpara la, fü ewü akpo da eyi-ta ewü kpekepeke, teka ngü ka komoko te ewü küwa,

† 3:23 3:23 Yi ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 18:15, 18, 19. ‡ 3:25 3:25 Yi ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 22:18; 26:4. * 4:1 4:1 Wü kovo ka Me la 'buru, wüh le riri ka wü Saduke, gü ba, wü kpara te ewü kpi akpi, wüh ti azükü gbü kpi tine de. Wüh kpi eyi fi mere badi. Te di bala, wü Saduke la, wü le ngü ka Yesu de de de!

etambasü Kambü ka Me la, gü ba, “De-wü deyi, wü maka wazi teka aküwa komoko la di, neh kaye? E-to wazi la fü wü neh da?”

⁸ Fū wazi ka *Nzila Wazi Me asi emagama Petero. Fū engu ayia amala ngü fū wü mere kpara la, gü ba, “De-yi, wü mere kpara ka-a ne, ⁹ yi le ayi-ta a enatikine, teka züka ngü de te a mere fü kpara de lö ye walawala ne, gü ba, komoko la küwa neh baye baye ya? ¹⁰ Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi enatikine, kpah fü wü di enga *Yisarayele 'buru. Kpara te küwa komoko de te rü engagira yi, de soko ye 'buru mbi ne, ah ka-ye de Yesu,† angü engu to wazi la fü a me-ye. Angü Yesu ka-ye de *Kurisito de te Me tima teka aküwa nih ne. Nda-yi, yi le engu ta de, fü yi abere engu fūh *rū gbegete. Amba Me zükü engu gbü kpi la eyi.

¹¹ Yesu engu ne, ah de kpara te Me tima teka aküwa nih. Yi le engu nda-yi de. Ah ba ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta eji Mere Kambü ka Me. Fū ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fū ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tñe eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte.’‡ Yi ka-yi baka wü kpara la, angü yi le Yesu nda-yi de. ¹² Angü Yesu ka-ye de Mere Miri te Me tima teka aküwa nih. Gara kpara te ti aküwa nih nda ma, 'duwa Yesu kpikpi ye. Angü Me tima engu fūh kotö ne teka ngü la. Gara kaje nda ma.”

¹³ Te wü mere kpara gbü mabiti la je ngü gömō wü Petero ake Yüwane de bala ne, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Angü wüh wu eyi, gü ba, wü Petero de wü kükürü kpara, te ewü giri ngü fa sü nda-wü kpah de. Amba te wüh rü engagira ani, wü angbe cögbörö kpara ne, cürü te ewü nda ma. Fū wü kpara la awu, gü ba, wü Petero de wü kpara ta te ewü ngbü endoro de wü Yesu. ¹⁴ Wüh le ta alügü ngü fū ewü kpekepeke, gü ba, “Ngü ka-wü la 'buru de wu,” amba dada ma, angü komoko de te küwa ne, ah rü fi bü ede wü Petero sela, fü komō ewü agu ka lümü.

¹⁵ Fū wü mere kpara la amala ngü fū wü Petero de wüh nü kpa etanü, teka fü ani aro la mö teka ngü ka-ewü la. Fū ewü akpo da emala ngü esüka ewü, ¹⁶ gü ba, “Ööo, titine ani ena amere de wü kpara la neh baye, teka atiri ewü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara? Wü kpara gbü Yerüsalema sene 'buru wu eyi, gü ba, wü kpara ne küwa komoko la me-wü. Te ani ena acere nga ngü la, gü ba, ‘Ah de wu la,’ wü kpara 'buru ena amü ani! ¹⁷ Te di bala, ah le de ani mala ngü fū ewü kpekepeke, teka fü ewü ace da eri wü kpara de ngü ka Yesu, angü te ani mere bala de la, nga-ngü ka Yesu ena abaya esüka wü kpara 'buru.”

¹⁸ Fū ewü adu ai wü Petero kpaka wü kpa esambü, ato riri fü ewü kpekepeke, gü ba, “Wü mere e adu amala nga Yesu fü wü kpara tñe kpo fi de.” ¹⁹ Te wü Petero ake Yüwane je ngü la bala, fü ewü alügü ngü fū ewü, gü ba, “Ah le de wü fi nga ngü la cu me-wü. Angü Me mala fü ani, de ani mala nga Yesu fü wü kpara 'buru. Te ani ce ngü ka Me, adu amere ngü ka-wü la, ngü la, ah ena adi de züka ngü? ²⁰ Amba cu de-ani, ani ti ace da emala nga Yesu fü wü kpara nda-ani de, angü ani wu wazi kaka cu de jia ani, fü ani aje ngü gögömō na cu de güje ani.”

²¹ Te wü mere kpara je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü amala ngü fū wü Petero kpekepeke. Fū ewü adu ace kpa te ewü, angü da ewü teka ato kuru te wü Petero nda ma. Kpah bala wüh wu eyi, gü ba,

† 4:10 4:10 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. ‡ 4:11 4:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22.

wü kpara 'buru ngbü egbo nga iri Me, angü komoko la küwa eyi de wazi ka Yesu.

²² Dela ngü ta te wü Petero mere, te ewü küwa gara komoko de wazi ka Yesu. Ngü la ga gbü jia wü kpara fa sü, angü komoko la koro ta ka-ye eyi mere kpara. Re kaka nye teke 'basu eyi.

Dene gba te wü kpara ka Yesu ku fü Me

²³ Te wü mere *kovo la ce kpa te wü Petero ake Yüwane tete, fü wü Petero ayia anü kpaka wü bu wü, wü *kpara ka Yesu, amala nga ngü te wü mere kpara mala fü ewü ne 'buru. ²⁴ Te wü bu ye Petero je ngü la bala, fü ewü aci akpo da eku gba fü Me, gü ba, "Wayi bala Mere Miri Me, ah gbo nga iri mü, angü mü mere kpi ake tö, de mere *yi-ngu, kpa de wü e gbü ewü 'buru me-mü. ²⁵⁻²⁶ Mü wu ngü te ngbü emere a sene kpo. Mü wu ngü ka wü angbe cögbörö kpara, te ewü le amere eküte a, ne kpa kpo. Ah baka ngü ta te kundu a, *Davidi,^S ba gbü *Ngari mü, gü ba, 'Wü mere kpara biti te-wü teka agiri siti mani. Wü miri ka wü *ganzi kpara reke te-wü tundu teka amere gü eküte Mere Me, be kpa te Miri de te engu fe ne. Ngü ka-ewü la, ah de töndö ngü kükürü! Wazi ewü teka amere gü eküte Me nda ma.'* ²⁷ Ngü ta te Davidi mala ne, ah mere te-ye ta eyi bala fanü. Angü Miri Anitipa *Erode ake Miri *Pilatü[†] de wü bu wü, yia ta, biti te-wü kpa de wü mere kpara ka-nih, wü di enga Yisaraye. Wüh mere ngü la cu gbü Yerüsalema sene, fü ewü amere gü eküte Yesu, te di de mbarase ka-mü, ta te mü fe engu ao ba Miri ne. ²⁸ Fü ewü abere engu fuh *rü gbegete. Amba ngü de te ewü mere la, ah de wü ngü te mü le me-mü, gü ba, ah mere te-ye bala, gbü wazi ka-mü.

²⁹ Kpa bala, Mere Me, wü mere kpara biti te-wü enatikine teka amere gü eküte a. Mü wu la cinga te ewü le ato te a teka tima ka-mü, de mü to wazi fü a, teka de a ce ngü ka cürü, adu ai maguma a, teka amala ngari mü fü wü kpara. ³⁰ Mü to wazi fü a, teka fü a aküwa wü mürü keke, kpa da emere wü gara mere kpeke ngü, te ena aga gbü jia wü kpara, teka fü ewü awu, gü ba, mü tima Yesu me-mü. Mü tima a kpa me-mü, te a di de wü kpara kaka-na ne."

³¹ Te wüh yi-ta Me nza tete, fü sü de te ewü ngbü tete na la akpo da eyiki te-ye. Fü *Nzila Wazi Me ayia asi emaguma ewü 'buru. Fü ewü akpo da emala ngari Me fü wü kpara tine cu de wazi.

Dene ngü ka lele de te wü kpara ka Yesu

ngbü egafa wü e ka-wü di esüka wü

³² Wü mere bi wü kpara de te ewü to maguma wü fü Yesu ne, wüh ngbü ta tundu de maguma wü 'buru biringbö, kpa de fingangü ka-wü biringbö. Kpara biringbö esüka ewü te ena amala ngü fü wü bu ye, gü ba, "Dene e ka-ni, wü mere e amofu de," ne, ah nda ma. Angü wüh biti wü e ka-wü la, o fü wü 'buru tundu, angbü ele ta-ngü te wü bu wü di. ³³ Wü *mürü tima ka Yesu ngbü ta emala nga Miri Yesu fü wü kpara cu de mere wazi fa sü, gü ba, engu zükü eyi gbü kpi fanü. Fü Me angbü kpa ele ta-ngü te ewü efa sü, da eto wazi fü ewü. ³⁴ Biri kpara esüka ewü ta te lakü e, fü ah angbü nda-ye gbü cinga, nda ma. Angü wü kpara 'buru ta te ewü di de mere bi e esaka wü, baka wü yi, anga mere bi wü kambü, anga

^S 4:25-26 4:25-26 Davidi de züka kpara ka Me ta gügü. * 4:25-26 4:25-26 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:1-2. † 4:27 4:27 Gara iri Pilatü de Pondiyo.

ne e ne, wüh ngbü ta ecinzi gara wü e ka-wü la, angbü eza jiasa la, ekoro di,³⁵ eto fü wü mürü tima ka Yesu. Fü ewü angbü eye süka jiasa la esüka wü de wü bu wü, tenga cinga ka-wü te di ladü.

³⁶ Gara kpara ta kpah ladü esüka ewü de iri ye *Yüsefa. Ah de engä Yisarayeleye, gbü nguwa *Levi, te wüh bi engu ta gbü tö ka Kupuriyo. Wü kpara ka Me to ta gara iri fefe na, Baranaba. Ah ba e te ewü gü ba, kpara te eto wazi fü wü bu ye. ³⁷ Fü komoko la anü acinzi gara sü ka-ye biringbö, aza jiasa la, ato kpah 'buru fü wü mürü tima ka Yesu.

5

Dene ngü ka Petero ake Ananiya

¹ Gara komoko ta ladü esüka wü *kpara ka Yesu de iri ye Ananiya, iri wara ka de Safira. Te komoko la wu züka ngü ta te Baranaba mere la, fü ewü ayia ake wara ye, areke fingangü ka-wü, teka acinzi gara sü ka-wü, de ani to jiasa la fü wü *mürü tima ka Yesu, kpah ba nda wü Baranaba.

² Te wü Ananiya cinzi sü ka-wü la, fü ah aza bete jiasa la, anü di fü wü mürü tima ka Yesu, gü ba, "Jiasa te wüh se sü ka-ani di 'buru dene." Amba de, wüh ce dudu ka-wü eyi fü wü. Wara ka, mü wu ngü la kpah eyi reke areke.

³ Te Ananiya koro de jiasa la kpaka wü Petero, fü Petero arü ayi-tata, gü ba, "Apa, Ananiya! *Satana fiti mü bala, neh teka ne? Angü jiasa de te mü maka gbü sü ka-mü te mü cinzi ne, mü wo gara eyi, fü mü adu asu wu fü *Nzila Wazi Me, gü ba, jiasa 'buru dene? Mü mere bala teka ne? ⁴ Sü la, ah ka-mü de? Baka te mü cinzi sü la, jiasa engu na, ah de nda-mü de? Mü fi ngü la emaguma mü teka asu wu bala, neh teka ne? Mü ngbü efi, gü ba, mü fiti dela a, wü kpara? A'a, mü fiti ka-mü dela Me."

⁵ Ananiya, te mü je ngü la bala, fü mü atí ciki sela, yofee! mü kpi eyi! Te wü kpara je ngü la bala, fü ewü angbü 'buru de mere cürü te wü teka wazi ka Me la. ⁶ Fü wü ka'dörö ayia agaga kökö de bongo, abí, anü di, ati.

⁷ Fütanga ngü la mba cükü'daye,* fü wara Ananiya ayia akoro. Amba ah wu ngü de te mere watí ye ne nda-ye de. ⁸ Fü Petero ayi-tata, gü ba, "De-ye deyí, sü ka-wü ne, wü cinzi ta de jiasa baka e te watí ye mala la fanü? Ye mala la ngü ne fü ni." Safira gü ba, "Wayi, jiasa engu na ngbü rü bala." ⁹ Fü Petero adu amala ngü fefe, gü ba, "Yi fi ngü la esüka yi kpala reke neh baye? Mü le afti Nzila Wazi Me, kpah baka nda watí mü? Mü je la ngü te ma ena amala fü mü. Wü kpara te ewü ti watí mü ne, wüh ladü ghamari emöngiti sela. Wüh ena akoro titine, abi kö mü, anü di, ati kpah ba nda watí mü la."

¹⁰ Safira, te mü je ngü la bala, fü mü ayia atí kötö, akpi ciki eri lö Petero sela. Fü wü ka'dörö ari amaka kökö gbele! kötö sela, ah kpi eyi! Fü ewü abí kökö na, anü di, ati kpah ede mbükü watí ye.

¹¹ Dela ngü ta te mere wü Ananiya ake Safira, teka ngü ka mani. Fü ngü la ato mere cürü fü wü kpara ka Yesu 'buru, kpah de wü gara kpara te ewü je nga ngü la bala.

Dene ngü ka cinga, te wüh to te wü mürü tima ka Yesu

¹²⁻¹⁴ Ta gbü wü sikipi la, wü kpara ka Yesu ngbü ebiti te-wü etambasü ka *Mere Kambü ka Me† agbü Yerüsalema. Ngü ka-ewü ngbü ta ereke gbü

* 5:7 5:7 Ngü la mere te-ye ta sidi nga lö-ra bata te Ananiya kpi tete. † 5:12-14 5:12-14 Wü kpara ka Yesu ngbü ebiti te-wü esa Yafu ka Solomona.

jia wü kpara efa sü, amba cürü kparh ladü. Wü kpara te ewü to maguma wü fü Yesu de ne, le ari gbü ngü ka-ewü la de. Amba mere bi wü kpara ladü, te ewü ngbü eje ngü ka Miri Yesu gömö ewü, wü komoko de wü würüse. Fü ewü adu ato maguma wü fü Yesu.

Wü *mürü tima ka Yesu ngbü ta eküwa wü mürü keke, da emere wü gara kpeke wü ngü gbü jia wü kpara efa sü. ¹⁵ Teka ngü la, fü wü kpara akpo ta da ebü wü mürü keke ka-wü füh wü ka'da ka-ewü, enü di, eo ewü edere kaje te Petero ngbü efü tete, gü ba, "Te Petero ena afü te kaje la, kukuru na ena akoro füh wü mürü keke la, de wüh küwa." ¹⁶ Fü mere bi wü kpara, te ewü ngbü gbü wü nzö köti ede Yerüsalema la, akpo da eza wü mürü keke, de wü mene kpara te *siti wü di engame me ngbü emere ewü, enü de ewü agbü Yerüsalema kpala, teka fü wü mürü tima ka Yesu aküwa ewü. Fü ewü angbü eküwa kparh 'buru.

¹⁷ Te wü mürü kpökpö ka wü mere *kovo ka Me, de wü bu ye, wü *Saduke, te wüh je ngü la bala, fü ewü angbü de mere kanga, da ekpü wü mürü tima ka Yesu teka ngü la. ¹⁸ Fü ewü ayia azoro wü mürü tima ka Yesu la, agü agbü ku.

¹⁹ Ah te ekoro gbü biti, fü Me ayia atima gara *malayika ka-ye, anü aü möngiti ka kambü ka ku la, aza wü mürü tima la, akoro di kpa etanü, amala ngü fü ewü, gü ba, ²⁰ "Wü nü enü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la, de wü ngbü fi bü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara, teka fü ewü aküwa."

²¹ Fü wü mürü tima aje riri ka malayika la areke areke. Gügü kpurutokokpi, fü ewü ayia anü kpa etambasü Mere Kambü ka Me. Fü ewü akpo da eri wü kpara kpala, ba e te malayika mala fü ewü.

Wü mürü kpökpö de wü Saduke la, yi wu ngü la nda-yi de. Fü ewü ayia abiti te-wü, de wü angbe cögbörö *kovo ka wü *Yisaraye le 'buru, teka agiri siti ngü ka wü mürü tima ka Yesu. Fü ewü atima wü kpara teka anü kpa esambü ka ku, aza wü mürü tima ka Yesu, akoro de ewü engagira ani.

²² Amba te wü kpara la nü koro agbü kambü ka ku kpala, nzaawö! wüh maka wü mürü tima la nda-wü de. Fü ewü adu kpaka wü mere kpara ka-wü gbü mabiti la, amala nga ngü la fü ewü, ²³ gü ba, "Ööö, kpara koro kpala ne, a maka wü möngiti la 'buru, te wüh ni eyi ani reke areke, wü kpara te ewü eceka kpi fütanga wü kpara ka ku, wüh 'buru ladü te sü ka-wü emöngiti. Amba, baka te ani ü möngiti la, ani maka biri kpara kpa esambü kpala nda-ani de." ²⁴ Te mere kpara ka wü marajümüya, de wü mürü gele ka Me, je ngü la bala, fü ngü anza gömö ewü. Fü ewü angbü de mere fangü, da eyi-ta tete-wü, gü ba, "Angü wü kpara la dürü neh baye baye?"

²⁵ Fütanga ngü la, fü gara kpara akoro amala fü ewü, gü ba, "Wü mere kpara deyí, wü je la ngü ne. Wü kpara de te wü zoro ewü esikine ne, wüh ladü kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me, da eri wü kpara kpala." ²⁶ Fü mere kpara ka wü marajümüya ayia de wü kpara ka-ye, anü kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me, azoro wü mürü tima la, teka alügü ewü engagira wü mere kpara. Amba wüh mere ewü esiti de, angü wüh ngbü ekpe cürü, angü wü kpara ena asötö ani, amörö de teme.

²⁷ Te wüh za wü mürü tima ka Yesu la, koro di tete, fü ewü ao ewü engagira wü mere kpara gbü mabiti la, fü mürü kpökpö akpo da emala ngü fü ewü kpekepeke, ²⁸ gü ba, "Wü le ao liya ka ngüte komoko la gbü nzö ani neh teka ne? Ani mala ngü fü wü ta kpekepeke, de wü mere e adu ari wü kpara de iri komoko la tine de. Wü je ngü la de, neh teka ne? Titine,

ngü ka-wü de te wü ngbü erī wü kpara di ne, ah wü eyi gbü Yerüsalema 'buru."

²⁹ Fū wü Petero ayia alügü ngü fū wü mere kpara la, gü ba, "Wü mere kpara deyi, ah le de ani mere riri ka Me. Angü te ani ce ngü kaka, teka adu aje ngü ka-wü, wü kpara ka fuh kotö ne, ah esiti. ³⁰ Nda-wü, wü de wü kpara ta te wü zoro Yesu, fū wü abere engu fuh *rü gbegete, amörö. Fū Me[‡] ayia azükü engu gbü kpi la. ³¹⁻³² Ani wu ngü la cu de jia ani, fū ani angbü emala nganga fū wü kpara de wazi *Nzila Wazi Me. Me ngbü eto Nzila Wazi ye la fū ani me-ye, angü ani ngbü eje riri kaka. Me za Yesu, o Mere Miri kpa gbü kpi kpala gbü kokpa ka-ye. Ah tima ta engu kpaka ani, wü di engu Yisarayeale, teka aü jia ani de ani fū maguma ani, teka fū ni, Me, aboro *siti ngü ka-ani. Te di bala, ah le de wü fū maguma wü, du le ngü ka Yesu la."

³³ Te wü mere kpara la je ngü la bala, fū ngü la ake te ewü afa sü. Wüh gü ba, "Ah le de ani mörö wü Petero asidi."

³⁴ Gara kpara biringbö ta ladü esüka ewü gbü mabiti la, de iri ye Gamaliyele. Ah ka-ye de *Farusi. Ah kpah de *mürü riri, te wü kpara 'buru ngbü ecu ngüngü na. Fū Gamaliyele ayia, arü tikpi, amala ngü fū wü bu ye la, de wüh za wü mürü tima ka Yesu la, nü di kpa etanü, teka fū ani aro mö esüka ani teka ngü ka-ewü. ³⁵ Fū Gamaliyele adu amala ngü fū wü bu ye la, gü ba, "De-yi, wü di engu wüna, yi ceka te-yi 'be, teka ngü de te yi ele amere fū wü kpara la. ³⁶ Yi fi la nga ngü ka Tewuda tane, te yia o te-ye ba mere kpara, fū mere bi wü kpara ayia ale ngü kaka, baka wü kpara kama bala (400) ne. Amba, te engu kpi, fū wü kpara ta te ewü le ngü kaka ne, akpe ka-wü, abaya 'buru. Fū ngü kaka anza bü bala. Gara ngü te du mere te-ye fütanga ngü la, ah nda ma. ³⁷ Fütanga ngü la, gbü re te miri to riri teka atanga wü kpara, fū gara kpara ka Galilaya de iri ye Yuda ayia akoro kpah de nda-ye ngü. Fū mere bi wü kpara ale ngü kaka. Te engu kpi, fū ngü kaka anza, kpah de wü kpara ka-ye 'buru. ³⁸⁻³⁹ Te di bala, wü di engu wüna, yi fi nga ngü ka wü *kpara ka Yesu ne, mbi mbi. Titine mere kpara ka-ewü kpi eyi. Te ngü ka-ewü di de kükürü ngü ka fuh kotö ne la, ngü la ena anza ka-ye anza de tete-ye, baka ngü ka wü Tewuda ake Yuda ne. Amba te ngü la di zu de ngü ka Me fanü fanü la, yi ti amörö tima la nda-yi de. Te di bala, yi ele agü gü kpaka Me? Nih ce kpa te ewü ace."

⁴⁰ Fū wü mere kpara la adu ale ngü la gömö Gamaliyele. Fū ewü adu ai wü mürü tima ka Yesu la, asüma ewü de juru, ato riri fū ewü kpekpeke, gü ba, "Wü mere e adu arī wü kpara de ngü ka Yesu, tine kpo fi de." Fū ewü ace kpa te ewü. Fū ewü anü.

⁴¹ Fū wü mürü tima ka Yesu la ayia gbü sü ka mabiti sela, ago agba wü de mere tadu te wü. Kükürü de, angü Me le fū ani amaka cinga teka ngü ka Yesu. ⁴² Gbü wü sikpi 'buru, wüh ngbü emala ngü ka Yesu fū wü kpara kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, kpah kpa gba wü gara kpara, gü ba, "Yesu de *Kurisito te Me tima engu teka aküwa wü kpara." Wüh ce ngü la nda-wü kpo fi de.

6

Dene ngü ka wü kpara lerozi, te wüh fe ewü,

‡ 5:30 5:30 Petero gü ba, "Ah de Mere Me, te di de vüngüte ka wü kundu ani te mere ngü la me-ye."

teka ale ta-ngü te wü mürü tima ka Yesu

1 Ta gbü wü sīkpī la, wü *kpara ka Yesu ngbü esibi efa sü. Fü siti ngü ayia akoro esüka ewü, angü gara ewü, de te ewü ngbü emala ngü *Giriki ne, wüh kpo edi ngü te wü kpara ka Yerüsalema,* gü ba, “Te wüh ngbü egafa wü e fü wü würüse wökö la, nda-ani wü wökö maka wü e mbi mbi de.”

2 Fü wü *mürü tima ka Yesu, ewü nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia aje ngü la bala. Fü ewü abiti te-wü de wü gara kpara ka Yesu la 'buru, amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü di enga wüna, nda-a, ah le de a lala te tima, ta te Miri Yesu to fü a ne. Angü te a ena ace da erī wü kpara de ngari Me, adu alala teka ngü ka magafa e la, ah esiti! 3 Teka ngü la, ah le fü yi afe wü gara kpara teka tima la, kpeke wü kpara de te wazi ka *Nzila Wazi Me si emaguma ewü, te ewü wu ngü kpah eyi awu mbi mbi mbi. Yi fe wü kpara baka lorozi, teka fü a ace tima ka magafa e la esaka ewü. 4 Nda-a tima ena adi nda-ye teka adi eku gba fü Me, kpah da emala ngari Me fü wü kpara.”

5 Fü fīngangü la areke gbü jia wü kpara ka Yesu la 'buru. Fü ewü ayia afe gara kpara de irī ye Setefanü, te to maguma ye 'buru fü Me. Wazi ka Nzila Wazi Me si kpah eyi emamaguma. Wüh fe kpah *Fīlipo, de wü Porokoro, Nikanora, Tīmūna, Parumena, bete Nikola, te di de *ganzi kpara ne.† 6 Te wüh fe wü kpara la tete, fü ewü aza ewü, ao engagira wü mürü tima ka Yesu. Fü wü mürü tima ka Yesu ao kpa wü gbü nzö ewü, teka fü Me ato wazi ye fü ewü, gbü tima ka-ewü ka magafa e la.

7 Fütanga ngü la, ngari Me ngbü fi bü da ewü gbü Yerüsalema 'buru. Wü kpara ka Yesu ngbü kpah esibi efa sü. Gara wü mere *kovo ka wü Yisarayeale ngbü ta kpah bü eto maguma wü fü Yesu fanü.

Dene ngü ka Setefanü engagira wü angbe cögbörö kpara

8 Setefanü ta de biri kpara esüka ewü, de te wüh fe ewü teka tima ka magafa e ne. Ah ta de kpeke kpara te Me to wazi fefe. Ah ngbü kpah emere tima ka Me de wazi fa sü, kpah da eküwa wü mürü keke, da emere gara wü kpeke ngü gbü jia wü kpara.

9 Gbü gara sīkpī, fü gara wü di enga *Yisarayeale‡ te ewü le ngü ka Yesu de, fü ewü ayia akpo ega yīkī gömō Setefanü teka ngü ka Yesu.

10 Amba gbü yīkī ka-ewü la, wüh tī afa engu nda-wü de, angü Setefanü ngbü elügü ngü fü ewü de wazi ka *Nzila Wazi Me.

11 Te wü kpara la wu bala, fü ewü ayia amere mani, ase wü gara kpara de jiase, de wüh nü su wu eküte Setefanü, gü ba, “Ah ka-ye de siti kpara! Ani maka ta engu te ngbü efala Me! Ah ngbü kpah efala *Müse, ta te to *Riri ka Me fü ani ne!” 12 Fü ngü ake te mere bi wü kpara afa sü. Fü wü angbe cögbörö *kovo ka wü Yisarayeale aje ngü te ewü mala la, fü ngü la ake te ewü kpah afa sü. Fü ewü atima wü kpara teka azoro Setefanü, akoro di engagira ani. 13 Fü ewü ai kpah wü gara kpara, de wüh koro, wüh mala nga siti ngü ka Setefanü engagira ani gbü mere mabiti. Fü wü kpara la ayia amala ngü de wu eküte Setefanü, gü ba, “Siti ngü ka komoko la

* 6:1 6:1 Wü kpara ka Yerüsalema, wüh de kpara te ewü ngbü emala ngü Ebere. † 6:5 6:5 Nikola ta de kpara ka Atiyokiya te fü te-ye du le gele ka wü Yisarayeale. ‡ 6:9 6:9 Wü kpara la ngbü ta ebiti te-wü kpa esambü ka biti-te, te wüh ei, gü ba, kambü ka wü labi te ewü ce kpa te ewü. Gara ewü koro agbü Kurene, gara agbü Alekezandariya, gara agbü Silisiya, gara agbü Asiya.

fa sü! Ah ngbü fi bü da emala siti ngü te Mere *Kambü ka Me ka-ani ne, bete *Riri ka Müse, ¹⁴ gü ba, 'Yesu^S ena afü ngü la 'buru. Ah ena amürü Mere Kambü ka Me ka-ani ne amürü. Ah ena afü kpah Riri ka Me, de ta te *Müse to fü ani ne, teka ato nda-ye riri.' "

¹⁵ Te wü mere kpara gbü mabiti la je ngü la bala, fü ewü akpo da eceka Setefanü kpekpeke, de siti maguma. Fü ewü awu gbüra Setefanü te ngbü eci baka nda *malayika ka Me.

7

¹ Fü mürü kpökpö ka wü mere *kovo la adu ayi-ta Setefanü, gü ba, "Ngü de te ewü mala eküte ye ne, ah fanü?"

² Fü Setefanü alügü ngü fefe, gü ba, "Wü wüba, de wü di enga wüna, ngü la bala nda de! Yi fi nga ngü ta te Me mere fü wü kundu nih ne mbi mbi mbi. Ngü la kpo ta gügü eküte mere kundu ye kundu nih de iri ye *Abarayama ne. Angü Mere Me koro ta, sere te-ye fü Abarayama de mere wazi ye. Ah mere ngü la, o Abarayama koro eyi ngbü gbü tö ka *Kanana sene? Ah bala de! Ah mere ngü la, ta te engu ngbü nengete agbü tö ka Mesopotamiya.* ³ Fü Me amala ngü fefe, gü ba, 'Ye yia eyia, de ye ce gba ye, de wü mürü ye, de ye go ngbü agbü gara ganzi sü, te ni ena agü tatamu fü ye.' ⁴ Fü Abarayama ayia gbü sü la, anü angbü ka-ye agbü gara sü de iri ye Arana. Fü wö ye na ayia akpi kpala. Fütanga ngü la, fü Me ayia aza wü Abarayama, anü akoro de ewü sene, gbü tö ka Kanana, de te nih ngbü gbügbü na ne. ⁵ Amba te engu koro sene, Me to sü fefe gbü tö ne 'buru 'buru de. Amba, ah kina kina fefe, gü ba, 'Te gara, ni ena ato tö ne 'buru fü wü, de wü kundu ye, teka fü wü angbü gbügbü fi mere badi.' Gbü sikipi te Me mala ngü la tete, o Abarayama bi ye nda la de.

⁶ Fü Me adu amala kpah gara ngü fü Abarayama, gü ba, 'Ni ena ato wü jaji fü ye. Te gara, wü kundu ye ena ayia sene, anü akoro agbü gara tö nengete, angbü kpala baka wü ganzi kpara. Wü kpara gbü tö la ena afü ewü ba wü labi ka-wü, ato cinga te ewü teka wü re kama bala (400).

⁷ Fütanga ngü la, ni, Me, ena adu aküwa wü kundu ye esaka wü kpara, te ena ato cinga te ewü la, angü ni ena adu ato kuru fü nguwa siti wü kpara la. Fü wü kundu ye adu ayia gbü sü ka-ewü kpala, alügü nga wü, adu akoro gbü tö ka wü Kanana sene. Fü ewü agbo nga iri ni, da emere ngü ka-ni gbü sü ne.' Dela ngü te Me mala fü Abarayama. ⁸ Fü ah adu ato riri fefe, gü ba, 'Ah le de wü ti esa *basa, de wü nguwa ye 'buru, angü wü de nguwa *vüngüte ka-ni, Me.'† Fütanga ngü la, fü Abarayama abi *Yisaka. Fütanga sikipi 'bajena, fü ah agü Yisaka kpa esa basa, kpah ba ngü ta te Me mala fefe. Fütanga ngü la, fü Yisaka abi *Yakobo, agü engu kpah esa basa. Fü Yakobo abi wü kundu nih, ewü nzükpa de füh ye 'basu ne, fü ah agü ewü kpah 'buru esa basa.

⁹ Gara ye Yakobo de iri ye *Yüsefa ne, wü di enga ni ye na ngbü ta ekpü engu efa sü. Fü ewü ayia azoro Yüsefa, acinzi engu fü wü gara kpara. Fü wü kpara la aza engu labi tete, anü di agbü *Ezepeto. Amba gbü wü ngü la 'buru, Me ngbü ta tundu ake di. ¹⁰ Fü Me aküwa engu gbü wü cinga ka-ye la 'buru, ato kpah wazi fefe, teka fü ngü kaka areke gbü jia miri ka Ezepeto. Fü miri la aza Yüsefa, ao engu mere kpara gbü nzö wü kpara ka

§ 6:14 6:14 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. * 7:2 7:2 Ngü la mere te-ye o Abarayama nü agbü Arana la de. † 7:8 7:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:9-14.

Ezepeto 'buru. Fū Yūsefa akpo da ekō ndo, ebite gbū kafa ka miri, angū ah wu eyi, gū ba, tala ena akoro.

¹¹ Fütanga ngū la, fū mere kpīrī tala ayia atī agbū tō ka Ezepeto 'buru, kphah bete nda Kanana. Wū kpara zū cinga ta fa sū. Te di bala, wū Yakobo de wū di ye, te ewū ngbū ta agbū Kanana de sene, wūh maka ta biri emazū fū wū bane kpo de. ¹² Fū Yakobo aje, gū ba, 'Ndo ladū agbū Ezepeto kpala.' Fū ah atimā wū di ye teka anū ase ndo la. Te Yūsefa wu ngū la, ah sere te-ye fū wū di engā ni ye nda de. Fū wū di engā ni Yūsefa la adu de ndo ka-wū la kpaka wō wū. ¹³ Fütanga ngū la, fū ndo la ayia anza. Fū tala adu kphah amere ewū. Fū wō ewū adu kphah atima ewū agbū Ezepeto, teka ase gara ndo. Te wūh koro kpala, fū Yūsefa ayia asere te-ye fū ewū, gū ba, 'Nī de engā ni wū, ta te dūrū' ne. Fū miri ka Ezepeto adu aje, gū ba, wū di engā ni ye Yūsefa koro eyi. Fū engu ayia ato sū fū ewū agbū Ezepeto kpala. ¹⁴ Tekā ngū la, fū Yūsefa adu atima kpara, teka anū aza wō ye, Yakobo, adu akoro di agbū Ezepeto, be kphah te wū kpara ka-ye kpala 'buru. Wūh ta 'buru wū kpara teke bata nzūkpa de fūh ye 'buruve (75). ¹⁵⁻¹⁶ Fū wū Yakobo ayia anū akoro angbū agbū Ezepeto, zalū koro di gbū sīkpī te engu kpi tete. Te Yakobo kpi tete, fū ewū aza kōkō, adu di agbū Kanana sene. Fū ewū ati engu agbū sū ka mbūkū ta te Abarayama se. Fütanga ngū la, fū wū di Yakobo akpi kphah agbū Ezepeto kpala. Fū ewū aza kō ewū, akoro dū, atī kphah gbū *Kanana sene.

¹⁷⁻¹⁹ Fütanga ngū la, fū wū kundu nih angbū ta agbū Ezepeto kpala, teka mere bi re. Fū ewū asibi kpala afa sū. Fū gara to miri ayia angbū gbū nzō wū Ezepeto. Fū miri la akpo angbū emere wū kundu nih sisitī, angū toto irī eyi teka zūka ngū, ta te Yūsefa mere ne. Fū ah ayia afū wū kundu nih ba wū labī ka-ye, ato riri fū ewū, gū ba, 'Wū za wū di wū, wū jaji komoko, wū sōtō agbū ngu, de wūh kpi kpala.'

Fütanga ngū la, fū sīkpī ta te Me mala nganga na fū Abarayama, gū ba, 'Nī ena akūwa wū kundu ye esaka wū vūgū tete' ne, ayia akoro ghamari. ²⁰ 'Duwa fū ewū abī mere kundu nih de irī ye *Mūse, te Me fe engu, o ba zūka kpara ka-ye ne. Fū ewū awo Mūse esambū ka wū wō ye teka fe bata. ²¹ Fütanga fe bata la, fū cūrū ayia arī te wū wō ye na. Fū ewū aza Mūse engu, anū di, ao kpa ede mere ngu. Fū gara ye miri, jaji wūrūse, anū amaka Mūse kpa ekūte ngu kpala. Fū ah aza engu, adu di, aga cu baka engā ye tete. ²² Fū Mūse aga, angbū egīrī ngū esūka wū jaji ka Ezepeto. Fū ah akoro kpeke komoko, te wu ngū fa sū, kphah baka wū di engā Ezepeto.

²³ Te re ka Mūse koro tete teke 'basu, fū ah ayia afī ngū emaguma ye, gū ba, 'Nī ena anū aceka ngū ka wū di engā ni nī, wū di engā *Yisaraye.' ²⁴ Te engu koro kpala, fū ah awu gara kpara ka Ezepeto, te ngbū emī gara engā Yisaraye. Fū Mūse ayia akoro teka ale ta-ngū te engā ni ye la. Fū ah amī engā Ezepeto la, amōrō ka. ²⁵ Mūse fī ta nda-ye, gū ba, wū di engā ni nī, wū di engā Yisaraye, ena awu, gū ba, 'Me tima ni me-ye, teka akūwa ani,' amba, wūh wu ngū la bala nda-wū de.

²⁶ Baka egambi la, fū Mūse adu amaka wū di engā Yisaraye 'basu, te ewū ngbū emī te-wū. Fū ah ayia teka aye sūka ewū. Fū ah amala ngū fū ewū, gū ba, 'Wū di engā ni nī, wū ngbū emere gū esūka wū bala teka ne? Wū de wū di engā ni de?' ²⁷ Fū kpara te ngbū emī kiri ye ne, ayia

‡ 7:15-16 7:15-16 Wū ti Yakobo ta gbū sū te Abarayama se teka ati wara ye gbūgbū. Mū ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 23 bete Gina Ngū 50:12-14. Nda wū di Yakobo, wūh ti ewū ta agbū Sekeme, gbū sū te wūh se ta esaka wū di engā Amūra. Mū ena amaka ngū la gbū Yosuwā 24:32, bete Gina Ngū 33:18-20.

amala ngü fü Müse, gü ba, 'De-ye deyi, e-o ye ba miri gbü nzö ani neh da?'²⁸ Ye ele amörö ni, kpah baka e te ye mörö engä Ezepeto esikine ne?'²⁹ Te Müse je ngü la bala, fü cürü arı tete. Fü ah ayia akpe ka-ye, anü angbü agbü tö ka wü Mıdıyana. Fü engu aza würüse kpala, abı wü jaji komoko 'basu. Fü ah angbü agbü tö ka wü Mıdıyana kpala teka mere bi wü re.

³⁰ Fütanga re teke 'basu, fü Me^S ayia akoro kpaka Müse, amala ngü fefe. Me koro ta kpaka Müse ne, o engu di gbü tö ka-nih de sene? Ah bala de! Ah koro kpaka Müse nengete agbü tö ka wü Mıdıyana kpala, o Müse ngbü ta endoro agbü gü, eküte mere da de ırı ye *Sinayi. Ah bala de? Fü Müse ayia awu e ba te-wa, te ngbü eci eküte gara engä rü mbele mbele mbele bane. ³¹ Fü ngü la aga gbü jia Müse afa sü. Fü engu ale ta de ni ka te-ni gbmari, teka de ni wu e la mbi mbi mbi. Te ah koro gbmari ede rü la, fü ah aje ri Me te ngbü emala ngü fefe, gü ba, ³² 'Ma de Mere Me, te di de *vüngüte ka wü kundu mü, wü Abarayama, Yisaka, Yakobo, de wü bu wü.' Te Müse je ngü la bala, fü küküte akpo angbü elo'böka, da eyi ka cürü. Ah ti fü engu aceka kpi kpala tine de. ³³ Fü Me amala ngü fefe, gü ba, 'Müse deyi, mü gbi kamaka gbü lö mü asidi, angü sü de te mü rü tete ne, ah ka-ye de sü ka-ra. ³⁴ Dene ngü te ma le amala fü mü. Ma wu cınga, de te wü kpapa ka-ra ngbü ezü agbü Ezepeto kpala, ne eyi. Ma je gba ka-ewü la kpah eyi. Te di bala, fü ra akoro dene, teka aküwa ewü. De-mü Müse, mü yia eyia enatikine, angü ma le atima mü agbü Ezepeto, teka aküwa wü kpapa ka-ra la.' Dela ngü ta te Me mala fü Müse."

³⁵ Fü Setefanü adu amala kpah gara ngü fü wü mere kpapa gbü mabiti la, gü ba, "Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Müse engu la, wü kundu nih le engu ta de. Wüh fala ta engu, gü ba, 'E-o ye baka miri gbü nzö ani neh da?' Amba ah ka-ye de kpapa te Me tıma fü ewü, teka aküwa ewü. Me du o engu miri gbü nzö ewü fanü. Fü ah ato mere wazi fefe teka ngü la.* ³⁶ Fü Müse ayia amere mere bi wü talara ngü gbü jia miri ka wü Ezepeto, teka de ah ce kpa te wü kundu nih. Fü Müse ayia aza ewü agbü Ezepeto kpala asidi, akoro di kpa era mere *yi-ngu. Fü ah amere gara kpeke ngü, angü ah mala ta bü ngü fü mere yi-ngu la, de ah ye süka ye, ce kaje, teka fü wü kundu nih akö ngu la kpa etangu tete. Fü ngu la aye süka ye fü ewü kpah fanü. Fü ewü angbü endoro de wü kpapa ka-nih la, kpa gbü gü kpala teka re teke 'basu, kpah da emere mere bi wü kpeke ngü gbü jia ewü.

³⁷ Ah ta kpah de Müse engu te mala ngü fü wü di engä Yısarayeleye, gü ba, 'Te gara Me ena atıma gara *mürü dofo fü wü, kpapa gbü nguwa wü, te ena amala ngari ni, Me, fü wü, kpah baka ni, Müse.'³⁸ Müse ngbü kpah gbü nzö wü kundu nih, ta te ewü ngbü agbü gü kpala, eküte mere da de ırı ye Sinayi ne. Fü Me amala ngü fü Müse kpa füh da kpala, ato *Riri ka-ye fefe. Fü Müse adu ato Riri la fü wü kundu nih. Fü wü kundu nih angbü da esere Riri la fü wü di wü, zalü akoro di eküte nih enatikine.

³⁹ Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Wü kundu nih le ta ngü ka Müse eyi fanü fanü? Wüh le ngü kaka nda-wü de. Wüh je riri kaka kpah de. Wüh gü ba, ani le adu agbü Ezepeto. ⁴⁰ Baka te Müse du koro kpa füh da la kere de ne, fü ewü ayia amala ngü fü *Arona, te di de engä

Ş 7:30 7:30 Ta te Setefanü mala ngü la, ah gü ba, "Malayika ka Me koro kpaka Müse." Si-ngü la ka-ye bane, angü Me gü tamu ye fü Müse baka te-wa. Wü di engä Yısarayeleye gü ba, te-wa la, ah baka malayika ka Me. * **7:35** 7:35 Gbü ngü te Setefanü mala, ah gü ba, "Me to wazi fü Müse esaka malayika ka-ye."

ni ye Müse, gü ba, 'Ye reke faranda fü ani, teka de wü me ka faranda la tĩ engagira ani. Angü Müse de te za ani agbü Ezepeto, koro di de sene ne, ah düürü ka-ye eyi fi! Anga ngü te mere engu kpa füh da kpala, ah de neh ene? Ani wu nda-ani de, anga engu dene neh kaye ya?' ⁴¹ Fü ewü areke faranda ka-wü baka kuru engu yiti la. Fü ewü aza wü nü, awa, amörö, teka ato la'bi tete fefe. Fü ewü ayia amere mere karama teka faranda ka-wü, te ewü reke de kpa wü la. Fü ewü angbü tĩne de mere tadu teka ngü ka-wü la.

⁴² Wü di engu wüna, dela si-ngü te Me fü ta kürufe ye fü wü kundu nih tete. Angü ah to riri fü ewü ma. Wüh ngbü fi bü da emere ngü kaka de maguma wü 'basu 'basu, de wü di wü, de wü kundu wü sidi nga wü. Te di bala, fü Me ayia ace ewü, gü ba dene, 'Wayi, ah 'be, wü nü enü, wü sama faranda ka-wü la. Wü ku gba fü *siti wü di engu me de wü küfara, anga wüh ena ale ta-ngü te wü ale ya?' Fü Me amala gara ngü fü ewü, gömö gara *mürü dofo ka-ye, gü ba, 'De-wü, wü di engu Yisaraye, ni le ngü ka-wü de. Kükürü de, angü wü le ngü ka-ni kpah de, kpah baka wü kundu wü, ta te ewü ndoro de wü Müse agbü gü, teka re teke 'basu ne. Wü kundu wü ngbü fi bü da emere ngü ka-ni de maguma wü 'basu 'basu. Wüh za mere bi wü nü, awa, gü ba, ani ngbü eto fü ni, Me. Amba ah bala de! ⁴³ Maguma ewü ngbü fi bü teka wü faranda ka-wü, de wü di engu me.† Wüh reke ta wü faranda ka-wü la, angbü ebĩ esaka wü, teka fü ewü angbü esama ngü fü ewü, da emere gele ka-ewü agbü gü kpala. Dela *siti ngü ta te wü kundu wü ngbü emere. Nda-wü, wü kundu ewü sidi nga ewü, wü kpah de kpara ka maguma 'basu 'basu. Wü ce ngü ka faranda la kpah de, wü ngbü fi bü enü di kpa engagira nü. Teku ngü la, ni, Me, ena aliki wü agbü tö ka-wü asidi. Wü vügu ka-wü ena azoro wü, anü de wü agbü gara sü nengete, kpa ekere *Babilona kpala.‡ Dela ngü te Me mala fü wü kundu nih, angü wüh le riri te ni, Me, to fü ewü gömö Müse ne nda-wü de.

⁴⁴ Wü di engu wüna, dene ngü te ma le amala fü yi teka *Mere Kambü ka Me. Ah le kpah de yi je si-ngü la mbi mbi mbi. Ta te wü kundu nih ngbü endoro agbü gü de wü Müse ne, Mere Kambü ka Me ladü? Ah ma! Wüh ngbü ta egbo nga iri Me, da emere gele kaka, gbü engu *gugu te ewü ngbü ebĩ esaka wü, endoro di ne. Wüh mere gugu la ta gbü konü, baka ngü te Me mala fü Müse, angü ah sere ta kuru gugu la fefe gbü roto. ⁴⁵ Fü ewü angbü endoro di balaaa. Fü ewü akpi 'buru agbü gü kpala. Fü wü di wü angbü kpah egbo nga iri Me gbü gugu la. Fütanga ngü la, fü mere kpara ka-ewü de iri ye *Yosuwa aza ewü, akoro de ewü gbü tö dene. Fü Me aliki wü nguwa wü kpara, ta te ewü ngbü sene, wü mürü tö ne, engagira ewü. Fü ewü adu ao gba wü sene. Gbü wü re la, wü kundu nih ngbü fi bü da egbo nga iri Me gbü gugu la. Wüh ngbü kpah emere ngü la zalü koro di gbü re, ka Mere Miri *Davidi.

⁴⁶ Angü Davidi ta de kpara te ngü kaka reke gbü jia Me areke fa sü. Fü fingangü ayia akoro gbü nzö Davidi, fü engu ayia ayi-ta Me, de ah le fü ni, de ni ji mere kambü fü ye, teka de wü di engu Yisaraye di egbo nga iri ye gbügbü na. ⁴⁷ Me le ngü la fefe nda de. Ah gü ba, 'Kpara te ena aji kambü fü ni, ah ena adi de ye ye, *Solomona.' Fü Solomona adu aji Mere Kambü ka Me me-ye, sidi nga wö ye.

† 7:43 7:43 İri wü di engu me te ewü ngbü esama la, gara de Moloko, gara de Refana. ‡ 7:43 7:43 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Amüsa 5:25-27.

48 Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Kambü de te wü kpara füh kotö ne ji de kpa wü ne, Mere Me te ngbü kpa gbü kpî ne, ah ena adu angbü gbügbü fanü? Me mala ngü la me-ye gügü, gömö gara mürü dofo ka-ye, gü ba dene, 49 'Kpî ka-ye baka kpökpö ka-ni, te ni ngbü engbü fefeh na. Kotö ka-ye de sü te ni ngbü eo lö ni fefeh. Te di bala, wü ena aji fü ni ne kambü ne ya? 50 Angü wü e füh kotö ne 'buru, ni mere ta me-ni.'[§] Dela ngü te Me mala teka Mere Kambü te wü kundu nih ji fefe."

51 FÜ Setefanü adu amala gara ngü fü wü mere *kovo gbü mabiti la, gü ba dene, "Wü mere kpara ka-ra, yi gü ba, ma de siti kpara, te ma ngbü efala *Mere Kambü ka Me, kpah de *Riri ka Me, te Müse to fü nih. Amba Riri ka Me la, yi ngbü eyi eje fanü? Yi de wü mürü kögö-nzö! Yi le ngü ka Me 'buru 'buru de! Yi kpah baka wü kundu yi, te ewü le ngü ka *Nzila Wazi Me 'buru de ne! 52 Angü wü kundu yi ngbü ta eto cinga te wü mürü dofo 'buru, de te ewü ngbü emala ngari Me fü ewü ne. Kpah bala, wü kpara te ewü sere ngü fü ewü, gü ba, 'Me ena atima züka kpara ka-ye teka aküwa wü,' wüh mörö ewü kpah asidi. Enatikine Me tima züka kpara la eyi fü yi, fü yi aza engu, amörö kpah asidi. 53 Wayi, Riri ta te Me to fü Müse* ne, wüh ri yi de ngü la ma! Yi le nda-yi de!"

Dela ngü te Setefanü mala fü wü angbe cögbörö kpara gbü mabiti, teka liya te ewü le ao gbü nzöngö.

54 Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü maguma ewü ayia asiti afa sü. FÜ ewü akpo angbü ezü komö wü de gü. 55 FÜ Nzila Wazi Me ato wazi fü Setefanü, fü ah ae jia ye kpa tikpi, fü ah awu wazi ka Me te lofo sü gbü jia ye, bete Yesu te rü ede kpökpö ka Me gbü kokpa. 56 FÜ ah amala ngü fü wü mere kpara la, gü ba, "Yi ceka la, ma wu kpî te ü te-ye! FÜ Yesu arü gbü kokpa ka Me!"

57 Te wü kovo gbü mabiti la je ngü te Setefanü mala de bala ne, fü ewü akpo da eba rere kpa tikpi, da eni güje wü de jikpa wü. FÜ ewü aci 'buru, akpe ati fefeh na, 58-60 azoro engu, aza, akoro di kpa edere sü, akpo da esötö engu de teme, teka amörö. FÜ Setefanü ayia aku gba fü Me, gü ba, "Akoo, Miri Yesu, mü za kuru ra kpaka mü!" Fütanga ngü la, fü ah ati de nzökuta ye kötö, aku gba de mere ri ye, gü ba, "Miri Yesu, mü mere e ao liya, gbü nzö wü kpara la, teka ngü ne, de." Te engu mala ngü la bala, fü ah ace kpa te-ye, akpi.

Dela ngü ka kpi ka Setefanü. Wü kpara ta te ewü ngbü gbü mabiti la, wüh 'buru de wü züka bongo te wü. Te di bala, wü kpara ta te ewü sötö engu de teme ne, wüh gbi züka bongo ka-wü la, za o esaka gara jaji komoko de iri ye Sawula, angü wü bongo la ena asiti. Ngü ka kpi ka Setefanü la reke ta gbü jia Sawula areke, angü engu le ta kpah eyi de wüh mörö Setefanü amörö asidi.

8

Dene ngü ka cinga te Sawula to te wü kpara ka Yesu

1-3 Gbü sikipi te wüh mörö Setefanü tete, fü gara wü *kpara ka Yesu ayia aza kö Setefanü anü di ati. FÜ ewü angbü eku gba tekaka de mere cinga te wü fa sü.

§ 7:50 7:50 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 66:1-2. * 7:53 7:53 Setefanü gü ba, "Me to riri la fü Müse gömö wü malayika."

Gbü sĭkpĭ la, fū wū angbe cōgbōrō *kovo ka wū Yisarayeles akpo da eto cīnga te wū kpara ka Yesu, agbū Yerūsalema efa sū. Sawula, fū mü ato te-mū kphah teka asiti tima ka Yesu. Te di bala, fū mü akpo angbū egĭrĭ wū kpara ka Yesu biri biri kpa gba wū, wū komoko de wū wūrūse, adi ezoro ewū, egū agbū ku. Fū cūrū arĭ te wū kpara ka Yesu. Fū ewū akpe ka-wū, abaya agbū nga nzō sū ka *Yudaya bete nda *Samarĭya. Amba nda wū *mürü tima ka Yesu, ewū nzūkpa de fūh ye 'basu ne, wūh ngbū nda-wū fi bū agbū Yerūsalema.

Dene ngū te wū Filipo ake Petero mere agbū Samarĭya

⁴ Wū *kpara ka Yesu ta agbū Yerūsalema, te ewū kpe baya gbū wū gara sū ne, angbū endondoro da emala ngū ka Yesu, gbū wū sū de te ewū kpe ngbū gbūgbū na ne 'buru. ⁵ Fū *Filipo anū nda-ye agbū *Samarĭya. Fū ah anū akoro cu gbū mere kōtĭ* kpala, akpo da emala ngū ka Yesu fū wū kpara, gū ba, "Yesu de *Kurisito, te Me tima teka akūwa ani." ⁶⁻⁸ Fū ah akpo da emere mere bi wū kpeke ngū gbū jia ewū, da ekūwa mere bi wū mürü keke, te kūte ewū kpi akpi, bete ewū te lō ewū di walawala. Ah ngbū kphah eliki *siti wū di engame guvu wū gara kpara asidi. Fū siti wū di engame la angbū ekpe de mere rere gōmō wū mini. Fū wū kpara gbū mere kōtĭ la angbū de mere tadu teka ngū la. Fū mere bi ewū adu ale ngū ka Yesu, te ewū je gōmō Filipo ne, de maguma wū biringbō.

⁹ Gara komoko ta ladū kpala de ĭrĭ ye Sīmūna. Ah ka-ye ta de mürü kuwa. Ah ngbū ta eo te-ye ba mere kpara, angū ngū ka kuwa kaka la ngbū ega gbū jia wū kpara ka Samarĭya efa sū. ¹⁰ Wū kpara gbū kōtĭ la ngbū ta 'buru eje ngū kaka la kpekpeke. Wūh ngbū efĭ ta ngū, gū ba, "Wazi komoko la baka nda Me." ¹¹ Tekame mere bi wū re, wū kpara ngbū ta fi bū da eje ngū kaka la, angū ah ngbū ta emere wū lara ngū ka talara gbū jia ewū, de kuwa ka-ye la.

¹² Te *Filipo koro kpala, fū ah akpo da emala ngū ka Yesu Kurisito fū wū kpara, gū ba, dene, "Me tima Yesu fūh kotō ne teka akūwa ani. Te wū to maguma wū fefe, Me ena afū wū ba wū kpara ka-ye." Fū mere bi wū kpara ayia ale ngū gōgōmō na la. Fū ewū aza *babatiza, wū komoko de wū wūrūse mini. ¹³ Sīmūna, fū mü ale kphah ngū la. Fū ewū ato babatiza fū mü kphah baka nda wū bu mü. Fū engu adu kphah alala fütanga Filipo. Fū ah angbū eceka bi wū kpeke ngū, de te Filipo ngbū emere de wazi ka *Nzila Wazi Me ne, fū ngū la angbū ega gbū jĭjia.

¹⁴ Fütanga ngū la, fū wū *mürü tima ka Yesu agbū Yerūsalema ne aje ngū, gū ba, gara wū kpara agbū Samarĭya le ngū ka Yesu eyi. Te di bala, fū ewū atima wū Petero ake *Yūwane kpaka ewū kpala, teka awu si-ngū la mbi mbi mbi. ¹⁵⁻¹⁷ Te wū Petero ake Yūwane yia nū koro kpala, fū ewū awu, gū ba, wū kpara la to maguma wū eyi fū Yesu fanū. Filipo to *babatiza ta fū ewū kphah eyi de ĭrĭ Yesu. Amba ngū te lakĭ, wūh maka ta Nzila Wazi Me nda-wū la de. Te di bala, fū wū Petero ayia ao kpa wū gbū nzō wū kpara la 'buru, ayi-ta Me, de ah to Nzila Wazi ye fū ewū. Fū Me ato wazi ka Nzila Wazi ye fū ewū gbū sĭkpĭ la fanū.

¹⁸ Te Sīmūna wu, gū ba, wū kpara de te wū Petero o kpa wū gbū nzō ewū ne, wūh maka Nzila Wazi Me eyi, fū ah ayia aza jĭase, anū di kpaka wū Petero, de ni to fū ewū, ¹⁹ gū ba, "Wū to wazi la fū ni kphah baka nda-wū, teka te ni o kpa ni gbū nzō gara kpara la, de ah maka kphah Nzila Wazi Me."

* 8:5 8:5 ĭrĭ mere kōtĭ la kphah de Samarĭya.

20 Petero, fū mü alügü ngü fefe, gü ba, “Dene ne siti fingangü ne? Mü fi nda-mü, gü ba, wüh ngbü ese wazi ka Me la ase de jiase? Mü ena akpi de wü jiase ka-mü la 'buru, anü agbü wa! 21 Ngü ka-mü gbü tima ka-a ne nda ma, kükürü de, angü fingangü ka-mü siti gbü jia Me fa sü! 22 Mü ce *siti ngü ka-mü la, de mü fū maguma mü. Mü nda'ba te-mü fū Me, de ah boro siti ngü ka-mü la emaguma ye asidi. 23 Angü, ma wu eyi, gü ba, siti fingangü sibi eyi emaguma mü fa sü, angü ku ka *Satana zoro mü eyi, gö!”

24 Fū Simüna anda'ba te-ye fū wü Petero, gü ba, “Wü yi-ta Me fū ni me-wü, teka de wü ngü de te wü mala fū ni ne, ah mere e amere ni bala de.”

25 Dela ngü ta te wü Petero ake Yüwane mere agbü mere köti ka Samariya kpala. Wüh ngbü ta erü wü kpapa, da emala ngari Yesu fū ewü. Te wüh mere ngü la nza tete, fū ewü ayia alügü nga wü, edu agbü Yerüsalema, fi da emala ngü ka Yesu fū wü kpapa, gbü mere bi wü jürü köti ka Samariya.

Dene ngü ka Filipo ake mere kpapa ka Etiyopiya

26 Fütanga ngü la, fū gara *malayika ka Me ayia akoro kpaka *Filipo, amala ngü fefe, gü ba, “Ye yia sene, de ye le mere kaje ka Gaza, te nü kpa edebu sü gbü kokpa bane.”† 27 Te Filipo je ngü la bala, fū ah ayia anü akoro kpa te kaje la. Fū ah anü amaka te-ye ake gara kpapa‡ ka Etiyopiya,§ te ngbü enü te kaje la de arabiya* ka-ye. Komoko la ka-ye de mere kpapa, te ngbü emere tima fū miri ka Etiyopiya.† Ah de kpapa te ngbü eceka kpi fütanga jiase. Ah nü ta agbü Yerüsalema, teka agbo nga iri Me gbü *Mere Kambü ka Me kpala. 28 Fū ah angbü ego agba ye. Fū Filipo awu engu te ngbü gbü arabiya ka-ye, da etanga *Ngari Me gbü buku ka Yisaya. 29 Fū *Nzila Wazi Me amala ngü fū Filipo, gü ba, “Ye nü enü, ye koro gbamari ede arabiya la.”

30 Filipo, fū mü ayia akpe akoro gbamari ede arabiya la. Fū mü aje ngü de te komoko la ngbü etanga gbü Ngari Me ne. Fū ah ayi-ta komoko la, gü ba, “Ngü de te ye ngbü etanga ne, ye wu sisi na eyi mbi?” 31 Komoko la gü ba, “Te wüh sere si-ngü la fū ni de la, ni ena awu neh baye? Ye li eli kpakine, de ye sere si-ngü la fū ni.”

32 Ngü ta te komoko la ngbü etanga gbü Ngari Me ne, ah gü ba, “Wüh zoro komoko la, nü di, amörö, baka te wüh ngbü emörö *kambiliki. Te wüh ngbü emere engu sisiti bala, ah nga ka-ye ti, baka kambiliki te wüh ngbü ewa. 33 Kpapa te ye süka ngü kaka mbi mbi nda kpa ma. Wüh to lümü fefe bü kükürü bala. Wüh yia mörö engu asidi. Kpapa te ena alügü siti ngü la gbü nzö ewü nda kpa ma.”‡

34 Te kpapa ka Etiyopiya la tanga wü ngü la bala, fū ah ayi-ta Filipo, gü ba, “Ye sere la si-ngü ne fū ni. *Mürü dofo te ba ngü la ngbü emala ngü la neh teka ngü ka da? Ah ngbü emala nga ye, anga nga gara kpapa?”

35 Filipo gü ba, “Wüh ba ngü la teka Yesu.” Fū ah adu akpo da emala ngü ka Yesu fefe 'buru, gü ba dene, “Yesu kpi bala, teka aküwa ani gbü *siti ngü ka-ani.”

† 8:26 8:26 Kaje la yia ta agbü Yerüsalema, fū agbü gü, gbü sü te köti di tete ma. ‡ 8:27 8:27

Komoko la ka-ye ta kpa 'banga. § 8:27 8:27 Titine nga nzö sü ka Etiyopiya la, ah de Südaní.

* 8:27 8:27 Arabiya la, ah de arabiya te wü nü ngbü egbeke me-wü. † 8:27 8:27 Miri ka Etiyopiya la, ah ta de würose de iri ye Kandake. ‡ 8:33 8:33 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:7-8.

³⁶ Baka te wüh ngbü la fi bü enü, fü ewü anü amaka ngu. Fü kpara ka Etiyopiya la amala ngü fü Filipo, gü ba, "Ceka la, ngu di bü dene. Te ye ena ato *babatiza fü ni la, ah ena adi esiti?" ³⁷ Filipo gü ba, "Te ye to maguma ye eyi 'buru fü Yesu la, ye ti eyi aza babatiza." Mere kpara la gü ba, "Wayi, ni to maguma ni eyi 'buru fü Yesu Kurisito, angü ah de Ye Me." ³⁸ Fü engu arü de arabiya ka-ye. Fü ewü akö 'basu mini ake Filipo, ari agbü ngu. Fü Filipo ato babatiza fefe.

³⁹ Te wüh koro kpa füh gümbe, yirri! fü *Nzila Wazi Me aza Filipo, adürü di gbü jia kpara ka Etiyopiya la asidi! Ah du wu engu tine de. Fü kpara ka Etiyopiya la ayia ale fi bü kaje ka-ye, de mere tadu te-ye, ego ago.

⁴⁰ Filipo, fü mü awu te-mü 'duwa agbü gara sü de iri ye Azoto. Fü ah akpo da endoro gbü wü köti kpala biri biri 'buru, da emala ngari Me fü wü kpara. Fü ah anü zalü akoro agbü Kayisariya, angbü ka-ye kpala.

9

Dene ngü ka Yesu te sere te-ye fü Sawula

¹⁻² Gbü wü sikipi la, Sawula, mü ngbü fi bü agbü Yerüsalema, da emere wü *kpara ka Miri Yesu kpala sisiti, da emala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Ni ena amörö wü 'buru amörö." Fü ah adu afi, gü ba, "Te ah bala la, ni ena amaka gara ewü agbü Damaseke kpala." Fü ah ayia anü kpaka mere kpara füh kpökpö, ayi-tata, de ah to köcökpa fü ni, teka de ni nü, sere fü wü mere *kovo ka wü *Yisarayeke agbü Damaseke, fü ni amaka wazi, teka adi ezoro wü kpara ka Miri Yesu kpala di. Te ah de wü komoko, anga wü würüse la, fü ni azoro ewü 'buru, adu di agbü Yerüsalema.

³ Te engu maka köcökpa la, fü ah ayia anü agbü Damaseke. Te engu nü koro gbamari ede mere köti la, fü wazi Me ayia alofo sü edede na 'buru raaa! ⁴ Gbuuu! Wazi Me la nzi Sawula eyi, gbo köto! Fü ah aje kpah ri kpara te ngbü emala ngü fü ye, gü ba, "Sawula, Sawula, ah mere baye, te mü ngbü eto cinga te ra de bane ne?" ⁵ Sawula gü ba, "Mere kpara, mü neh da?" Fü ri kpara la alügö ngü, gü ba, "Ah de-ra Yesu, kpara te mü ngbü eto cinga tete na ne." ⁶ Fü Sawula akpo da elo'boka ka cürü, gü ba dene, "Mere kpara, ni ena amere baye?" Miri Yesu gü ba, "Ma fe mü eyi teka amere tima ka-ra. Mü yia eyia tikpi, mü nü agbü Damaseke kpala. Tima te ma ena ato fü mü ne, ma ena asere fü mü kpala."

⁷⁻⁸ Fü Sawula ayia arü tikpi, aü jia ye, amba ah ti aceka kpi nda tine de. Wü kpara de te ewü ngbü enü de ewü ne, rü nda-wü fi bü edede sela, wazi ewü teka amala ngü tine ma, ka cürü. Angü wüh ngbü eje bü ri kpara, de te ngbü emala ngü ne, amba wüh wu küte kpara engu nda-wü de. Fü ewü ayia azoro kpa Sawula, agbeke, anü di agbü Damaseke. ⁹ Fü Sawula ara agbü Damaseke kpala sikipi bata, ah ceka kpi de, ah zü e kpah de.

¹⁰ Gara *kpara ka Yesu ta ladü agbü Damaseke kpala de iri ye Ananiya. Fü Miri Yesu akoro asere te-ye fefe gbü roto, amala ngü fefe, gü ba, "Ananiya! Ananiya!" Fü Ananiya ayia ale ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, ni dene." ¹¹ Fü Miri Yesu amala fefe, gü ba, "Mü yia eyia, mü nü kpa gba gara kpara de iri ye Yuda, te di gbü mere kaje, te wüh ei, gü ba, kaje mbiimbi. Te mü koro eyi kpala la, de mü yi-ta ngü ka gara kpara de iri ye Sawula,* angü ah ngbü kpala da eku gba fere. ¹² Angü ah roto mü eyi, te mü koro ri kpakaka, fü mü ao kpa mü gbü nzönzö, teka de jijia na ü."

* 9:11 9:11 Sawula ta de kpara ka Tarasu.

13 Ananiya gü ba, “Ati, mere kpara! Ma je nga siti ngü ka komoko la gömö mere bi wü kpara eyi fa sü, gü ba, engu ngbü ememere wü kpara ka-mü, agbü Yerüsalema de kpala ne esiti. 14 Titine, ah maka köcökpa eyi esaka wü angbe cögbörö kpara, teka azoro wü kpara 'buru, de te ewü le ngü ka-mü ne.” 15 Fü Miri Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Mü nü enü. Mü kpe cürü de, angü ma fe engu eyi, ao *mürü tima ka-ra tete, teka amala ngü ka-ra fü mere bi wü kpara, te nga nzö wü sü füh kotö ne, wü *ganzi kpara, de wü miri ka-wü, be kpah te wü di enga *Yisaraye. 16 Engu ena amaka mere bi cinga, teka tima ka-ra la te gara, amba ngü la, ma ena agü tatamu fefe me-ra.”

17 Te Ananiya je ngü te Miri Yesu mala fü ye la, fü ah ayia anü. Te engu koro kpa gba Yuda kpala, fü ah amaka Sawula, amala ngü fefe, gü ba, “Enga ni ni Sawula, Miri Yesu, de te sere te-ye fü ye te kaje, o ye ngbü enü de kpakine ne, ah tima ni me-ye kpaka ye dene.” Fü Ananiya ao kpa ye gbü nzöngö, gü ba dene, “Yesu le eyi de jia mü du ü te-ye. Ah le kpah eyi de mü maka wazi ka *Nzila Wazi Me.”

18 Baka te Ananiya ngbü la bü emala ngü de bala ne, bü kece bane, fü gara e te di baka ko-si la, ayia gbü jia Sawula, ati kötö. Raaa! fü jia Sawula aü te-ye. Fü ah akpo eceka kpi. Fü engu ayia tikpi. Fü Ananiya ayia ato *babatiza fefe. 19 Fütanga ngü la, fü ewü ayia ato zü-e fefe. Fü ah ayia azü. Fü wawazi adu akoro.

Dela ngü ta te Sawula fü maguma ye tete. Fü engu ayia angbü de wü kpara ka Yesu agbü Damaseke kpala.

Dene ngü te mere Sawula agbü Damaseke

20-22 Fütanga ngü la, fü Sawula akpo da eri kpa esa wü *kambü ka biti-te ka wü Yisaraye agbü Damaseke kpala, teka amala ngü ka Yesu fü ewü. Fü engu angbü eri ewü, gü ba, “*Kurisito te Me tima füh kotö ne, teka aküwa ani, ah ka-ye de Yesu.” Fü wü gara kpara ale ngü ka Yesu gögömö na. Amba gara ewü le ngü ka Yesu nda-wü de. Fü Sawula angbü ega yiki de ewü, gü ba, “Yesu de Ye Me fanü.” Fü ngü la ayia aga gbü jia wü kpara la 'buru. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, “Apa! Dene komoko te ngbü ta ezozoro wü *kpara ka Yesu, eto cinga te ewü, agbü Yerüsalema ne de? Engu koro de sene ne kpah bü teka azoro wü kpara la, anü de ewü engagira wü mere kpara agbü Yerüsalema de? Titine, ah du mere baye, te ngü la du fü te-ye de bala ne?” Sawula, fü mü angbü fi bü da emala ngari Yesu fü ewü, enü di kpa engagira nü. Fü ngü la ake te wü mere *kovo ka wü Yisaraye agbü Damaseke de sela ne afa sü, angü ah ngbü emala ngü la kpekpeke de wazi ka Me, gara ngü te wüh ena alügü fefe nda ma.

23 Fütanga mere bi sikpi, fü gara wü di enga Yisaraye agbü Damaseke kpala, ayia abiti fingangü ka-wü 'buru tundu, teka agiri kaje de ani mörö Sawula asidi. 24 Fü ewü akpo angbü efete Sawula, biti de ra mini, emöngiti 'baranga ka mere koti la, teka de ani zoro Sawula, amörö. Amba wü gara kpara wu ngü la nda-wü eyi. Fü ewü azi ngü la, anü di, amala fü Sawula. 25 Te wü kpara de te ewü le ngü ka Yesu gömö Sawula ne, je ngü la tete, fü ewü amaka kaje teka aküwa engu. Fü ewü ayia gbü biti, aza Sawula, ato gbü mere kuwu, ato engu te görö 'baranga ka mere koti la ferrre, kpa ekere e kpa kötö kpala.

Dela ngü te Sawula küwa esaka wü kpara ka Damaseke tete. Fü engu ayia anü sü agbü Yerüsalema.

Dene ngü te mere Sawula agbü Yerüsalema

²⁶ Te Sawula koro agbü Yerüsalema, ah le ta de ni ngbü tundu de wü kpara ka Yesu de kpala. Amba wü *kpara ka Yesu ngbü 'buru de cürü te wü, gü ba, Sawula to maguma ye fü Yesu nda de, ah ngbü efiti ani ka-ye afiti.

²⁷ Te Baranaba wu ngü la bala, fü ah ayia aza Sawula, akoro di kpaka wü *mürü tima ka Yesu. Fü ah amala nga Sawula fü ewü, gü ba, "Wü kpe cürü de. Komoko ne to maguma ye eyi fü Yesu fanü. Te engu ngbü enü tete agbü Damaseke, fü Miri Yesu akoro asere te-ye fefe, amala wü ngü fefe na. Teka ngü la, ah du fü maguma ye eyi. Fütanga ngü la, fü engu akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara agbü Damaseke kpala kpekepeke de mere wazi."

²⁸ Te wü kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü adu ale ngü ka Sawula. Fü Sawula akpo da engbü de wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema ne tîne tundu, da endoro de ewü, angbü emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara kpekepeke.

²⁹ Fü Sawula akpo da enü kpaka wü gara wü di enga *Yisaraye[†] da erī ewü de ngari Yesu, kpah da ega yiki de ewü. Fü ngü la ake te wü kpara la. Fü ewü akpo da egiri kaje teka amöro engu. ³⁰ Te wü bu Sawula wu ngü la bala, fü ewü aza engu, anü di agbü Kayisariya. Fü ewü ato kaje fefe, de ah adu agba wü, agbü Tarasu. Fü engu anü angbü kpala.

Dene ngü te Petero mere agbü Luda

³¹ Gbü wü siki la, wü *kpara ka Yesu ngbü ta ziii, ewü de te ewü di agbü nga nzö sü ka *Yudaya, *Galilaya, bete nda *Samariya ne 'buru. *Nzila Wazi Me ngbü kpah da eto wazi fü ewü. Teka ngü la, fü ewü asibi afa sü. Fü ewü angbü ecu ngü Me, da emere wü züka ngü te reke gbü jijia.

³² Petero, mü ngbü ta nda-mü da endondoro gbü nga nzö wü sü la 'buru, da eto wazi fü wü *kpara ka Yesu.

Gbü gara siki, fü Petero ayia anü akoro agbü Luda, teka aceka wü kpara ka Yesu de kpala. ³³ Fü engu amaka gara komoko kpala de iri ye Ayiniya. Ayiniya ngbü era ta koto teka re 'bajena, angü küküte na kpi akpi. ³⁴ Te Petero wu komoko la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Ayiniya, Yesu Kurisito küwa mü eyi! Mü yia eyia tikpi, mü gara darara ka-mü." Petero bü te emala ngü la bala, cukuru! komoko yia eyi tikpi.

³⁵ Te wü kpara agbü mere koti ka Luda bete Sarona wu ngü la bala, fü mere bi ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Yesu.

Dene ngü te Petero mere agbü Yapo

³⁶ Gara wü rüse ta ladü de iri ye Tabita,[‡] agbü mere koti de iri ye Yapo. Wü rüse la to ta maguma ye eyi fü Yesu. Ah ngbü ta emere mere bi wü züka ngü, da ele ta-ngü te wü mürü cinga. ³⁷ Gbü wü siki la, fü keke azoro engu. Fü ah akpi. Fü ewü azürü küküte, aza kökö, ao gbü kambü te di ga füh kiri ye.

³⁸ Fü wü *kpara ka Yesu agbü Yapo la aje nga Petero, gü ba, engu ladü agbü Luda, te di gbmari ede Yapo sela. Fü ewü atima wü kpara 'basu kpaka Petero, anda'ba te-wü fefe, gü ba dene, "Ako, mere kpara! Ani ngbü eyi-ta ye, de ye koro kpaka ani mba kere." ³⁹ Te Petero je ngü la bala, fü ah ayia bü 'duwa, anü tundu de wü kpara la, agbü Yapo.

[†] 9:29 Wü di enga Yisaraye te Sawula ga yiki de ewü, ah de ewü te wüh ngbü emala ngü Giriki ne. [‡] 9:36 9:36 İri de Tabita ne, gbü ngü Giriki, ah de Doruka. Si-ngü gbü iri Tabita la gü ba, Egba-gbadu.

Te wüh koro agbü Yapo kpala, fü ewü aza Petero arı di kpa esambü, te wüh o kö Tabita gbügbü na ne. Fü Petero amaka mere bi wü würüse wökö kpala, te ewü ngbü eku gba. Te wüh wu Petero, te ri gbü nga wü ne, fü ewü aci 'buru akoro kpakaka de gba gömö wü, da esere wü bongo ta te Tabita tükü, to fü ewü, o engu di la de jia ye ne. ⁴⁰ Fü Petero ayia amala ngü fü wü kpala la 'buru, de wüh koro kpa etanü, ace ni kpikpi ni. Te wü kpala la koro 'buru kpa etanü, fü Petero abu nzökuta ye kötö, aku gba fü Me. Fü ah adu afü te-ye kpaka kövö la, amala ngü fefe, gü ba, "Tabita! Mü zükü ezükü, mü yia tikpi!" Fü Tabita ayia aü jia ye, awu Petero. Fü ah ayia angbü tikpi füh ka'da. ⁴¹ Fü Petero azoro kpakpa, ae engu tikpi. Fü ah ai wü würüse wökö, bete wü gara kpala ka Yesu ne, alügü 'buru kpa esambü. Fü ewü amaka Tabita, ede Petero sela, te ngbü eyi tikpi.

⁴² Fü nga ngü la awü, abaya gbü mere köti ka Yapo sela 'buru. Fü mere bi wü kpala adu ato maguma wü fü Miri Yesu, teka ngü la.

⁴³ Dela ngü ta te Petero mere agbü Yapo. Fü ah angbü kpala teka mere bi sikipi. Ah ngbü ta engbü agba gara komoko de iri ye Simüna, kpala te ngbü ereke wü konü, adi ecinzi.

10

Dene ngü ka Petero ake Koroneliyo

¹⁻² Gara kpala ta ladü agbü mere köti ka Kayisariya, de iri ye Koroneliyo. Engu ta de züka kpala te le ngü ka Me fa sü, amba ah ka-ye de enga *Rüma. Engu ta kphah mere kpala ka wü marajümiya ka wü Rüma.* Gbü wü sikipi 'buru, Koroneliyo ngbü eku gba fü Me, de wü kpala kpa gba ye 'buru. Ah ngbü kphah da ele ta-ngü te wü mürü cinga.

³ Gbü gara sikipi, fü Koroneliyo angbü eku gba fü Me. Fü ah ayia awu gara *malayika ka Me, te koro kpakaka baka e gbü roto la. Fü malayika la ai engu, gü ba, "Koroneliyo." ⁴ Fü Koroneliyo aceka jia malayika la, fü cürü arı tete afa sü. Fü ah amala ngü fü malayika la, gü ba, "Baye, mere kpala?" Fü malayika la amala ngü fefe, gü ba, "Koroneliyo, Me je gba ka-mü eyi. Züka ngü de te mü ngbü emere fü wü mürü cinga ne, ah reke kphah gbü jia Me fa sü. Te di bala, engu fi nga mü eyi, teka asere gara züka ngü fü mü. ⁵⁻⁶ Titine, ah le de mü tima gara wü kpala ka-mü agbü Yapo kpala, teka agiri gara komoko de iri ye Petero. Engu ngbü engbü agba Simüna,† de te gba ka di gbamari ede mere *yi-ngu ne. Te wüh maka engu la, de wüh mala ngü fefe, de ah koro kpaka mü sene, angü ah ena asere ngü la fü mü me-ye." ⁷ Te malayika ka Me la mala ngü la nza tete, fü ah ayia anü sü ka-ye.

Fü Koroneliyo ayia ai wü *mürü tima ka-ye 'basu, bete gara marajümiya ka-ye biringbö, te le ngü ka Me kphah fa sü. ⁸ Fü Koroneliyo amala nga wü ngü de te malayika ka Me la mala fü ye ne 'buru, fü wü kpala ka-ye la. Fü ah adu atima ewü agbü Yapo, teka anü ai Petero.

⁹ Baka egambi la, etü ra, o wü kpala la di eyi gbamari da ekoro agbü Yapo, Petero, fü mü ayia anü,‡ teka aku gba fü Me kpikpi mü. ¹⁰ Fü tala akpo emere engu. Baka te wüh ngbü la bü ezi e-mazü fefe, fü ngü akpo

* **10:1-2** 10:1-2 Wü marajümiya te Koroneliyo ngbü gbü nzö ewü ne, ah de ewü de te wüh ei, gü ba, wü marajümiya ka Italiya. † **10:5-6** 10:5-6 Simüna la ta de kpala te ngbü ereke wü konü.

‡ **10:9** 10:9 Sü ta te Petero nü ku gba fü Me tete ne, ah ka-ye ta kpa füh nzö kambü te di sele sele.

angbü emere te-ye gbü jijia na baka roto la. ¹¹ Gbü roto la, fü ah awu kpí te ü te-ye. Fü gara e angbü ekö kpala, baka mere bongo, te wüh i wü dedere na bala 'buru de ku bane. Fü e la angbü ekö kötö. ¹² Fü ah awu mere bi wü lara wü nü gbü e la, mene ewü te ewü endoro füh lö wü, mene ewü te ewü egbeke te-wü agbeke, de wü mene ewü te ewü di de mbula wü ne, wüh ngbü 'buru gbü e la. ¹³ Fü Petero aje ri kpara te wü, gü ba, "Petero, Me mala ngü fü ye, gü ba dene, 'Ye yia eyia, ye zoro gara wü e la, ye mörö, ye zü.' " ¹⁴ Te Petero je ngü la bala, fü ngü la aga gbü jijia. Fü ah alügü ngü, gü ba, "Ööö, mere kpara, siti wü e de bala, ni zü ewü nda-ni la kü de." Ah mala bala, angü gara wü nü la, gele ka wü *Yisaraye le de wüh zü so ewü de. ¹⁵ Fü ri kpara la adu kphawü, gü ba, "Enga ra, mü mere bala de. Wü e 'buru de te Me mere ewü ne, mü mere e adi eceka ewü gbü jia mü baka wü siti e de." ¹⁶ Ngü la ngbü mere te-ye fü Petero bala du bata. Fü e la alügü te-ye, adu agbü kpí. ¹⁷ Fü ngü la aga gbü jia Petero afa sü. Fü ah angbü eyi-ta tete-ye, teka ngü de te engu wu baka roto ne, anga sisi na neh baye ya?

Amba kphah bü gbü lö-ra engu la, wü kpara, de te Koroneliyo tima ewü ne, koro eyi, rü emöngiti, ¹⁸ da eyi-ta ngü gü ba, "Gara kpara de iri ye Petero ne, ah la sene?"

¹⁹ Petero, baka te mü ngbü la bü efi nga roto ka-mü ne, fü *Nzila Wazi Me amala ngü emagama mü, gü ba, "Petero, mü je la ngü, te ma ele amala fü mü ne. Gara wü kpara koro eyi sene, wüh ngbü egiri mü. ²⁰ Mü yia eyia, mü kö kpaka ewü kpala, fü mü anü de ewü. Mü mere e aceka ewü ba *ganzi kpara de, angü si-ngü de te mü ngbü egiri gbü roto ne, ah dela. Ma tima wü kpara la kpaka mü me-ra."

²¹ Fü Petero ayia akö kpaka wü kpara la, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü ngbü egiri kpara de iri ye Petero ne? Wayi, kpara engu de te wü ngbü egiri ne, ah de ni, ni dene." ²² Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Mere kpara kani, de iri ye Koroneliyo ne, tima ani me-ye kpaka ye. Engu ka-ye de enga *Rüma, ah kphah de mere kpara ka wü marajümiya. Amba engu ka-ye de züka kpara, te le ngü ka Me fa sü. Wü Yisaraye le 'buru ngbü ele ngü kaka. Ah tima ani kükürü de, angü gara *malayika ka Me koro kpakaka, mala ngü fefe, de ah tima wü kpara kpaka ye, teka fü ye anü amala ngari Me fü ni."

²³ Te Petero je ngü la bala, fü ah aza wü kpara la, ato kpa esambü, areke sü rara fü ewü. Fü ewü ara kpala. Te kpí seke tete, fü ewü ayia ale kaje de wü kpara la tundu, anü kpaka Koroneliyo. Gara wü *kpara ka Yesu agbü Yapö kpala ti ta kphah gbü nga wü Petero, fü ewü anü de ewü. Fü ewü anü, anü, ara te kaje biringbö.

²⁴ Baka egambi la, fü wü Petero anü akoro agbü Kayisariya. Koroneliyo, mü ngbü eyi de wü mürü mü, bete wü züka awuba mü, de te mü i ewü ne, eci nga wü Petero agba mü kpala. ²⁵ Petero te ekoro ari agba Koroneliyo, fü Koroneliyo ayia bü kere, anü amaka te-wü ake di, abu nzökuta ye kötö engagira Petero, teka acu ngüngü na. ²⁶ Amba Petero, mü le ngü la nda-mü de. Fü mü ayia ae Koroneliyo, da emala ngü fefe, gü ba, "Ye yia eyia tikpi! Ye mere e amere bala de! Angü ni kphah de kpara baka ye!"

²⁷ Fü Petero akpo da ero mö ake di. Fü ewü adu ari kpa esambü. Fü Petero amaka mere bi wü kpara gbe, te ewü biti te-wü kpa esambü kpala. ²⁸ Fü Petero ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü wu eyi, gü ba, teka ngü ka gele ka Me gbü nguwa ani, wü Yisaraye le, ah ti ta te ani ena angbü de wü ganzi kpara baka wü ne de. Ani ti ta ari kpa esambü ka-wü ne kphah de.

Amba Me sere ngü la eyi fü ni, gü ba, 'De-ni Me, ni le nguwa wü kpara 'buru, kpah baka e te ni le ani, wü di engä Yisarayeले.' Te di bala, de-ni, Petero, ni ti aceka wü baka ganzi kpara tine kpah de. ²⁹ Teka ngü la, baka te ye tima wü kpara teka anü ai ni ne, ni ga yiki de. Fü ni ayia bü 'duwa de wü kpara la, ati te kaje, akoro dene. Titine, ni ele ayi-ta ye, teka si-ngü de te ye i ni di ne, de ye mala fü ni."

³⁰ Fü Koroneliyo ayia alügü ngü fü Petero, gü ba, "Wayi, mere kpara, ekere-sikine colo, gbü lö-ra bata, te fele-ra, ni ngbü ta esambü ka-ni sene, da eyi-ta Me. Ni te eceka kpi bane de, gbo! te *malayika ka Me, baka kpara te to bu bongo te ye, te ngbü eci aci gbele bane. Fü malayika la akoro, arü engagira ni, ³¹ amala ngü fü ni, gü ba, 'De-ni deyi, Me wu eyi, gü ba, ni le ngü ka-ni eyi de maguma ni fanü. Gba ka-ni, te ni ngbü eku fü ni ne, ni je eyi, be kpah te wü letangü, de te ni ngbü emere fü wü mürü cinga ne. Te di bala, ni, Me, fi nga ni eyi, teka asere gara züka ngü fü ni. ³² Ah le de ni tima wü kpara ka-ni etima, agbü Yapo kpala, teka anü ai ye, de ye koro kpaka ni sene. Angü ye ngbü era agba Simüna, de te gba ka di gbmari ede mere yi-ngu ne.' ³³ Te ni je bala, fü ni ayia bü kere, atima wü kpara kpaka ye. Wayi, ye mere eyi züka ngü, angü ye koro eyi dene. Te di bala, ani biti te-ani eyi 'buru engagira Me dene, teka aje ngü ka Me, de te engu tima ye di fü ani ne."

³⁴ Petero, fü mü ayia arü amala ngü fü wü Koroneliyo, gü ba, "Titine ma wu eyi, gü ba, Me ngbü eceka nguwa wü kpara gbü jia ye 'buru biringbö. ³⁵ Angü, ma wu eyi, gü ba, mene kpara te le ngü ka Me de maguma ye, da emere wü ngü te reke areke gbü jija, Me ena aküwa engu aküwa, anga te engu di de engä Yisarayeले, anga ganzi kpara.

³⁶ Dene ngü te Me le de ma mala fü yi enatikine. Ah de ngü ka Yesu Kurisito, te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa nih. Fanü fanü, ah tima engu kpaka a, wü di engä Yisarayeले feke, teka asere ngü la fü a. Amba ngü ka Yesu ka-ye teka wü kpara 'buru, angü Yesu de Mere Miri gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ³⁷ Ngü ka Yesu la,§ yi je gügü de? Ma fi, ga, yi je ngü la ta eyi. Ah kpo ta gbü wü sikpi te *Yüwane ngbü eri dofo fü wü kpara tete, teka de wüh ce wü *siti ngü ka-wü, fü ewü aza *babatiza ne. ³⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu* akoro, akpo de nda-ye tima te Me tima engu di ne. Angü Me to ta *Nzila Wazi ye fefe na. Fü engu akpo da endoro gbü tö ka-a 'buru, da emere wü züka ngü, da eküwa wü kpara, te ewü ngbü gbü ku ka *Satana ne. ³⁹ Dela wü ngü 'buru de te Yesu ngbü mere, te a wu cu de jia a ne.

Fü wü mere *kovo ka-a agbü Yerüsalema ayia azoro engu, abere eküte *rü gbegete, amörö. ⁴⁰⁻⁴¹ Amba Me ce ngü la bala nda de! Gbü *ebabata sikpi, fü Me adu azükü Yesu gbü kpi la. De-a, de te a di de wü kpara kaka ne, a wu eyi, gü ba, engu zükü eyi gbü kpi fanü, angü a ngbü de ewü, fü a azü e kpah cu de ewü, fütanga kpi kaka. Amba wü gara kpara wu engu nda-wü de, angü Me sere engu fü ewü de. Ah sere engu 'duwa nzö fü a, wü kpara kaka, angü engu fe a teka ngü la me-ye gügü.

⁴² Fü Yesu adu ato riri fü a, teka de a mala nga ngü ka-ni la fü wü kpara 'buru, angü engu de kpara te Me o eyi baka Mere Miri, teka akolo ngü ka wü kpara 'buru, mene ewü de te ewü kpi eyi akpi ne, kpah de nih, de te nih di la ezükü ne.

§ **10:37** 10:37 Petero gü ba, Ngü ka Yesu mere te-ye gbü tö ka-ani, wü Yisarayeले. Ah kpo gbü nga nzö köti ka Galilaya. * **10:38** 10:38 Petero gü ba, Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

⁴³ Wü *mürü dofo ka Me 'buru, ta te ewü ngbü emala ngü ka Me fü wü kundu a ne, wüh mala kpah ngü ka Yesu. Te di bala, ah le de yi to maguma yi fefe, teka fü Me aboro siti ngü ka-yi teka ngü kaka-na."

⁴⁴ O Petero ngbü la bü emala ngü la, fü Nzila Wazi Me ayia ari emagama wü Koroneliyo de wü kpara kpa esambü ka-ye la 'buru, angü wüh to maguma wü eyi fü Yesu fanü. ⁴⁵⁻⁴⁶ Te Nzila Wazi Me ri emagama wü Koroneliyo tete, fü ewü akpo da egbo nga iri Me gbü wü gara ganzi mö, te ewü je gügü de. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ka Yapo, ta te ewü koro de wü Petero ne, afa sü. Kükürü de, angü wü Koroneliyo ka-wü de wü *ganzi kpara, amba Nzila Wazi Me to wazi fü ewü kpah eyi baka nda-ani.

⁴⁷ Fü Petero ayia amala ngü fü wü bu ye, gü ba, "Wü ceka la, títine wü kpara ne maka Nzila Wazi Me eyi kpah baka ani dene, gara ngü kpah ladü te ena atiri ewü? Wüh ti ato babatiza fü ewü de?" ⁴⁸ Fü Petero amala ngü la fü wü bu ye la kpekpeke, de wüh mere e atiri ewü de. Fü ewü ayia ato babatiza fü wü Koroneliyo, de wü kpara la 'buru, de iri Yesu.

Fütanga ngü la, fü wü Koroneliyo ayia ayi-ta Petero, de ah ngbü kpaka ani mba teka sikpi cükü'daye. Fü Petero ayia ale.

11

Dene ngü ta te Petero mala agbü Yerüsalema,

teka ngü ka wü Koroneliyo

¹ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu de wü gara wü kpara kaka, te ewü di agbü Yerüsalema de kpala ne, aje, gü ba, "Petero to *babatiza eyi fü wü gara *ganzi kpara, angü wüh le ngü ka Yesu eyi kpah baka ani."

² Gara ewü ta ladü te fingangü ka-ewü di ka-ye la fi bü teka ngü ka gele ka-ewü, ka *Yisaraye. Teka ngü la, ngü ka wü ganzi kpara la reke gbü jia ewü nda de. Te di bala, te Petero du koro tete agbü Yerüsalema, fü wü kpara la ayia akpa ngü kaka la, ³ gü ba, "Petero deyü, ye ceka la, ngü ka-ye la reke de! Ye ngbü engbü de wü ganzi kpara, kpah da ezü e de ewü, neh baye? Dela siti ngü!"

⁴ Fü Petero ayia akpo amala nga wü ngü de te mere te-ye fü ye ne, kpi 'buru fü ewü, ⁵ gü ba, "Wü di enga wüna, o ra di ta agbü Yapo kpala, gbü gara sikpi, ma ngbü eyi-ta Me. Fü Me ayia agü tamu gara ngü fere baka roto bane. Ma wü gara e baka mere bongo bane, te wüh i dedere na 'buru de ku. Fü e la akö agbü kpi kpala, akoro gbmari ede ra. ⁶ Fü ra ayia aceka kpi gbü e la. Fü ra awu mere bi lara wü nü, ewü te ewü endoro füh lö wü, mene ewü te ewü egbeke te-wü agbeke, de wü mene ewü te ewü di de mbula wü, wüh ngbü 'buru gbü e la. ⁷ Fü ra ayia aje ri kpara te mala ngü fere, gü ba, 'De-ra deyü, Me mala, gü ba, ma yia eyia, ma zoro gara wü e la, ma mörö, de ma zü.' ⁸ Te ma je ngü la bala, ma le nda-ra de, fü ra alügü ngü, gü ba, 'Öö, mere kpara, siti wü e de bala ne, ma zü ewü nda-ra la kü de!' ⁹ Fü ri kpara la adu kpah awü agbü kpi, gü ba, 'Ma mere bala de. Wü e 'buru de te Me mere ewü ne, ma mere e adi eceka ewü gbü jia ra baka siti e de.' ¹⁰ Fü ngü la amere te-ye fere bala anda nga ye du bata. Fü e la alügü te-ye ali ka-ye adu agbü kpi.

¹¹ Bü gbü lö-ra engu la, ma te eceka de, wü kpara bata koro eyi, eyi-ta ra, gbü köti de te ma ngbü era gbügbü na ne. Wü kpara la, gara enga *Rüma,

de iri ye Koroneliyo, tima ewü me-ye kpaka ra.* ¹² Fü *Nzila Wazi Me amala ngü fere, gü ba, 'Ah le de ma nü 'duwa tundu de wü kpapa la. Ma mere e akpe cürü de, angü ni tima wü kpapa la kpaka ra me-ni.' Tekä ngü la, fü ra ayia anü de ewü. Wü kpapa ma'diya, de te a koro de ewü agbü Yapo ne, a nü ta de ewü 'buru agba Koroneliyo agbü Kayisariya kpala. Wüh ti kpah eyi asere ngü la fü yi.

¹³ Te a koro kpala, fü Koroneliyo amala ngü fü a, gü ba dene, '*Malayika ka Me koro kpaka ni, mala ngü fü ni, gü ba, "Ah le de ni tima wü kpapa agbü Yapo teka ai ra, de ma koro kpaka ni, ¹⁴ angü ma ena amala wü ngü de te ena aküwa ni, de wü kpapa gba ni ne, 'buru fü ni." ' ¹⁵ Te ma je ngü la bala, fü ra akpo da emala ngü ka Yesu fü ewü. O ra ngbü la bü emala nga ngü la, 'duwa fü Nzila Wazi Me ari emagama ewü, kpah baka e ta te ri emagama nih te enga gina ne. ¹⁶ Tekä ngü la, fü ra ayia akpo da efi nga ngü, ta te Miri Yesu mala fü nih ne. Angü engu gü ba, '*Yüwane to ta babatiza fü nih de ngu kükürü, amba sidi ne, Me ena ato babatiza fü nih, de Nzila Wazi Me.' ¹⁷ Baka te Me le ngü ka wü Koroneliyo eyi de bala, fü ah ayia ato Nzila Wazi ye fü ewü, kpah baka ta te engu to fü nih, o nih to ta maguma nih fü Miri Yesu tete na ne, ma ena atiri ewü neh baye? Te di bala, fü ra adu aza ewü baka wü di enga wüna."

¹⁸ Te wü kpapa gbü Yerüsalema je ngü ka Petero la bala, fü ewü anga ngbüü, adu ace ngü ka yiki ka-wü la. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, gü ba, "Wayi bala! Me de mere wazi! Lele kaka fa sü! Angü ah le eyi fü wü *ganzi kpapa afü maguma wü, aküwa fi mere badi!"

Dene ngü ka wü kpapa ka Yesu agbü Atiyokiya

¹⁹ Ta te wü kpapa kpo da eto cinga te wü *kpapa ka Yesu, fütanga kpi ka Setefanu ne, fü wü kpapa ka Yesu la ayia agbü Yerüsalema, akpe abaya ka-wü 'buru edere sü, ka cürü. Fü gara ewü akpe anü angbü ka-wü agbü gara nga nzö wü sü nengete nengete.† Fü ewü akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpapa de kpala. Amba wüh mala ngü ka Yesu fü wü kpapa ka sü la de, wüh ngbü emala nzö fü wü di enga ni wü, wü di enga *Yisarayeale, te wüh ngbü engbü gbü wü sü la. ²⁰ Fü gara wü kpapa ka Yesu‡ la akpe anü akoro agbü Atiyokiya. Fü ewü akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpapa ka Atiyokiya, te ewü di de wü di enga *Yisarayeale nda-wü de ne, angü wüh ka-wü de wü *ganzi kpapa, wü di enga *Giriki. ²¹ Fü Miri Yesu angbü eto wazi fü ewü teka tima la. Fü mere bi wü kpapa ka Atiyokiya la afü maguma wü, adu ara fü Miri Yesu.

²² Te wü kpapa ka Yesu agbü Yerüsalema je ngü la bala, fü ewü ayia atima Baranaba kpaka ewü, agbü Atiyokiya kpala, teka awu si-ngü la mbi mbi mbi. ²³⁻²⁴ Angü Baranaba ka-ye ta de züka kpapa, te to maguma ye 'buru fü Miri Yesu. *Nzila Wazi Me si kpah emagama fa sü. Te Baranaba nü koro agbü Atiyokiya kpala, fü ah awu, gü ba, wü kpapa la, Me to wazi ye eyi fü ewü fanü. Fü Baranaba angbü de mere tadu teka ngü la. Fü ah akpo da eri ewü de ngari Me, kpah da eto wazi fü ewü, teka de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu de maguma wü biringbö. Tekä ngü la, fü mere bi wü kpapa agbü Atiyokiya angbü eto maguma wü fü Yesu.

* **11:11** 11:11 Wü kpapa la yia agbü Kayisariya, teka anü kpaka Petero. † **11:19** 11:19 Gara ewü kpe ngbü agbü nga nzö sü ka Fonisiya, wü gara agbü Kupuriyo, gara agbü Atiyokiya. ‡ **11:20** 11:20 Wüh de wü kpapa ta te ewü bi ewü agbü Kupuriyo gara ewü agbü Kurene ne.

²⁵ Te di bala, fü Baranaba adu afi nga Sawula, gü ba, “Engu ka-ye de kpeke kpara, te ti eyi ale ta-ngü te ni gbü tima la.” Fü ah ayia agbü Atiyokiya, anü agbü Tarasu, teka agiri Sawula kpala. ²⁶ Te engu nü maka Sawula agbü Tarasu kpala, fü ah aza engu, adu ake di agbü Atiyokiya, teka ale-ta ngü te ye, da eri wü kpara la. Fü ewü angbü Atiyokiya teka re biringbö, da ebite te-wü de wü kpara ka Yesu de ta kpala ne. Fü ewü angbü eri wü mere bi wü kpara la de ngari Me. Gbü wü re engu la, wü kpara agbü Atiyokiya kpala, kpo ta da ei wü *kpara ka Yesu la, gü ba, wü kpara ka *Kurisito.

²⁷ Kpah gbü wü re la, fü gara wü kpara ka Yesu ayia agbü Yerüsalema, anü akoro agbü Atiyokiya kpala. Wüh de wü kpara te Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö ewü, baka wü *mürü dofo ta gügü ne. ²⁸ Fü *Nzila Wazi Me ayia asere ngü fü gara *mürü dofo esüka ewü de iri ye Agobo. Fü Agobo ayia amala ngü la fü wü kpara ka Yesu 'buru, gü ba, “Mere kpiri tala ena ati agbü tö ka *Yudaya 'buru.” § ²⁹ Te wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya re ngü la bala, fü ewü abiti te-wü, afi ngü, gü ba, “Ah le de ani biti mba e, ba e te wazi ani di ladü, teka fü ani atima fü wü di enga ni ani, wü kpara ka Yesu agbü Yudaya de kpala ne, teka ale ta-ngü te ewü.” ³⁰ Fü ewü adu abiti wü e la kpah 'buru, baka ngü te ewü mala la. Fü ewü atima esaka wü Baranaba ake Sawula, de wüh nü di, ato fü wü mere kpara gbü tima ka Yesu agbü Yudaya de kpala.

12

Dene cinga ta te Miri Agiripa Erode to te wü kpara ka Yesu

¹ Ta gbü wü re la, fü Miri Agiripa *Erode akpo da eto cinga te wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. ² Fü ah ayia atima wü marajümiya ka-ye teka amöro *Yakobo enga ni ye *Yüwane wü di Zebedayo ne. Fü wü marajümiya la aza mere maguruma, anü awa ngürü Yakobo di.

³⁻⁴ Fü ngü la areke te wü mere kpara ka wü *Yisarayele afa sü. Te Miri Agiripa wu ngü la bala, fü ah adu kpah azoro Petero, agü agbü ku. Fü ah aza wü marajümiya nzükpa de füh ye ma'diya, aye süka ewü bala bala, teka de wüh ceka kpi fütanga Petero mbi mbi mbi, angü ah ena akpe. Wüh ngbü mere ngü la fa, gbü sikipi ka *Pasika. Dada te wüh ena akolo ngü ka Petero gbü wü sikipi la nda ma. Te di bala, Miri Agiripa, fü mü afi ngü, gü ba, “Te ah bala la, ni ena akolo ngü ka Petero gbü jia wü kpara 'buru sidi nga Pasika.” ⁵ Petero, mü tine eyi agbü ku kpala, esaka wü marajümiya, te ewü ngbü efete mü. Amba wü kpara ka Yesu ngbü nda-wü fi bü eyi-ta Me kpekepe teka ngü kaka.

⁶ Gbü biti, de te kpi ena aseke, fü Miri Agiripa akolo ngü ka Petero tete na ne, Petero, wüh i mü tine eyi gö! de nyari, o esüka wü marajümiya 'basu, de te ewü ngbü efete mü ne. Fü mü ati ka-mü era ara. Wü gara marajümiya ngbü ta nda-wü emöngiti kambü ka ku la sela.

⁷ Bü kece bane de, fü *malayika ka Me ayia akoro. Fü sü aci, alofo raaa! kpa esambü ka ku la. Fü malayika la akoro amofu Petero, azükü engu, gü ba, “Petero! Petero! Mü yia eyia kere!” Fü nyari de te wüh i kpakpa di ne, ayia afuru te-ye, ati kötö. ⁸ Fü malayika adu amala ngü fefe, gü ba, “Ye i ku etadu ye, de ye to kamaka ka-ye gbü lö ye.” Fü Petero amere wü ngü la kpah 'buru bala. Fü malayika adu amala ngü fefe, gü ba, “Ye to mere

§ 11:28 Ngü ka kpiri tala la mere ta te-ye fanü, gbü re te Kalodiyo ngbü miri ka Ruma tete.

bongo ka-ye la te ye, de ye fa nga ni.”⁹ Fū Petero ayia afa nga malayika la, teka akoro agbü kambü ka ku la kpa etanü. Petero ngbü ta efi nda-ye, gü ba, “Ngü de te malayika ngbü emere fū ni ne, ah de zu ngü nda de, ah ka-ye de roto.”

¹⁰ Fū wü Petero ayia ake malayika la, anye gina wü marajümiya, te ewü ngbü efete engu ne, bete e'ba'basu ewü. Fū ewü anü akoro te mere siti möngiti* ka tambasü kambü ka ku la, de te ngbü enü agbü mere köti ne. Te wüh nü koro kpala, fū mere möngiti de te ewü ni gö ne, ayia aü te-ye ndaaa bü de tete-ye. Fū wü Petero akoro ka-wü kpa etanü, anü sü ka-wü te gara kaje. Petero, mü te eceka de, yiri! malayika la dürü ka-ye eyi.

¹¹ Fū fingängü ka Petero adu alügü te-ye mbi. Fū ah awu, gü ba, “Fanü fanü, Me tima malayika ka-ye me-ye, teka aküwa ni esaka Miri Agiripa, kpah esaka wü mere kpapa ka wü Yisarayeles, te ewü ngbü ta ele amörö ni asidi ne.”

¹² Te Petero wu, gü ba, ni küwa eyi fanü ne, fū ah adu afi ngü, ayia anü ka-ye agba *Mariya, ni ye Marako.[†] Angü gbü köti la, mere bi wü kpapa ka Yesu ngbü ta ebiti te-wü kpala, da eyi-ta Me teka ngü ka Petero. ¹³ Fū Petero anü akoro kpala, o wüh ni möngiti ka 'baranga eyi. Fū ah akpo da ekü möngiti 'baranga la, teka de ni ri kpala.

Gara jaji wü rüse, de iri ye Rüda, ngbü ta emere tima kpala. Te Rüda je giri möngiti la, fū ah akpe akoro, teka awu kpapa de te ngbü ekü möngiti la. ¹⁴ Fū ah aje ri Petero teke, awu gü ba, ah de engu. Fū ah angbü de mere tadu, teka ngü la, dada te engu ena aü möngiti tine ma, ka tadu. Fū ah akpe alügü nga ye adu kpa esambü, teka amala ngangü fū wü kpapa la, gü ba, “Petero koro eyi! Ah ladü emöngiti sela!”

¹⁵ Te wü kpapa la je ngü, de te Rüda mala fū ewü bala ne, fū ngü la ake te ewü. Fū ewü amala fefe, gü ba, “Rüda deyi, ye röfö aröfö!” Fū Rüda adu amala ngü la fū ewü kpekpeke, gü ba, “Ni su wu de! Ah de Petero fanü fanü!” Te wüh je bala, fū ewü adu afi ngü, gü ba, “Te ah bala, ah kpi eyi! Dela ka-ye tine kukuru na!”

¹⁶ Fū Petero angbü fi bü ekü möngiti, ah ce nda de. Fū ewü akoro aü möngiti la bane, gbo! te Petero, te rü ngbü eyi emöngiti sela fanü. Fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü.

¹⁷ Fū Petero ari kpaka ewü kpa esambü la. Fū ah atata ewü de kpa ye, de wüh nga anga. Fū ah akpo da emala nga wü ngü, de te Me mere fū ye ne, gü ba, “Me tima *malayika ka-ye, fū ah aza ni kpa esambü ka ku kpala, akoro di kpa etanü, ato kaje fū ni dene.” Fū Petero adu amala fū ewü, gü ba, “Ah le de wü mala nga ngü la fū *Yakobo, enga ni Yesu, bete wü gara kpapa ka Yesu 'buru.” Te engu mala ngü la nza tete, fū ah ayia akoro kpa etanü, anü ka-ye, awo te-ye agbü gara sü.

¹⁸ Te kpi seke tete, wü marajümiya, ta te wüh ngbü efete Petero kpa esambü ka ku ne, te eceka de, yiri! Petero nda tine ma. Fū nzö ewü afü ka. Fū ewü angbü de mere cürü. Fū ewü agiri engu ma, wüh maka engu nda-wü de.

¹⁹ Te Miri Agiripa *Erode je ngü la bala, fū ngü asiti tete. Fū ah amala ngü fū wü kpapa ka-ye, de wüh giri Petero. Baka te wüh giri engu ma, fū Miri Agiripa ai wü marajümiya, ta te ewü ngbü efete Petero ne, ayi-ta

* **12:10** 12:10 Mere möngiti ka kambü ka ku la, wü reke gbü se. † **12:12** 12:12 Gara iri Marako de Yüwane.

ewü kpekpeke teka ngü kaka. Amba ngü te ewü ena alügü fefe nda ma. Fü Miri Agiripa ayia ato riri fü wü bu ewü, de wüh mörö ewü amörö.

Dela ngü ta te Petero küwa esaka Miri Agiripa Erode tete.

Dene ngü ka kpi ka Miri Agiripa Erode

²⁰ Fütanga ngü la, fü Miri Agiripa *Erode ayia agbü *Yudaya sela, anü agbü Kayisariya, angbü kpala.

Wü mere köti de iri wü Tera ake Sidona ne, wüh ta gbamari ede tö ka Yudaya, te di esa riri ka Miri Agiripa Erode. Wü kpara ka Tera ake Sidona, wüh ta de wü kpara te ewü ngbü ese e efa sü. Wüh sö e nda-wü de. Wüh ngbü ta ese zü-e ka-wü, esaka wü kpara ka Yudaya.

Gbü gara sikipi, fü gara ewü ayia amere gara ngü, te ke te Miri Agiripa Erode fa sü. Fü mamaguma ayia asiti eküte ewü. Te wü kpara la wu ngü la bala, fü ewü ayia akoro kpaka Miri Agiripa, teka areke ngü esüka wü. Te di bala, fü ewü anü te enga gina fi me-wü kpaka Balaseto, mere kpara ka miri, anda'ba te-wü fefe, de ah nü me-ye, ah mala nga ani fü miri. ²¹ Fü Miri Agiripa ale ngü la, ato sikipi fü ewü, de ani biti te-ani de ewü, teka areke ngü la.

Ah te ekoro gbü sikipi de te ewü reke de ewü ne, fü wü kpara abiti te-wü gbe. Fü Miri Agiripa ayia ato bongo ka-ye ka miri te ye, angbü füh kpökpö ka-ye ka miri. Fü engu ayia arü amala ngü te siti esüka wü la tîne mbölö, gbü jia wü kpara la 'buru. ²² Te mere bi wü kpara la je ngü la bala, fü ewü akpo da ecu ngüngü na, da eba rere kpa tikpi, gü ba, "Wayi, mere kpara, ri ye, te ye mala fü ani ne, ah baka nda Me!" Wüh mala ngü la bala, de ngü türü tete.

²³ Amba bü gbü lö-ra la, fü *malayika ka Me akoro akina Miri Agiripa fü kpi, angü Miri Agiripa le fü wü kpara adi egbo nga iri ni, efa nda Me ka. Teka ngü la, fü mere siti keke ayia amere Miri Agiripa, angü wü jürü sürü ri me-wü guguvu, azüfa nzanza 'buru. Fü ah ayia akpi.

²⁴ Gbü wü re la, fü ngari Me angbü fi bü ebaya, enü anü gbü wü gara sü 'buru. Fü mere bi wü kpara angbü eto maguma wü fü Yesu.

²⁵ Te wü Baranaba ake Sawula nza tima ka-wü gbü Yerüsalema tete, fü ewü ayia ale kaje, adu agbü Atiyokiya. Fü ewü aza Marako,‡ adu de ewü.

13

Dene ngü te wüh fe Baranaba ake Sawula, tima ewü di

¹ Esüka wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya de kpala ne, gara wü kpeke kpara ta ladü te *Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gómö ewü, baka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne. Wüh kpah de wü *mürü riri, te ewü wu da eri wü bu wü de ngari Me ereke areke. Ah ta de wü Baranaba, Simiyona,* Lukiya,† Manayi‡ bete Sawula.

² Gbü gara sikipi, fü wü kpara ka Yesu abiti te-wü, teka aku gba fü Me. Fü ewü *a'bi te-wü, wüh zü e de, teka amaka wazi esaka Me. Fü Nzila Wazi Me amala ngü fü ewü, gü ba, "Ni fe wü Baranaba ake Sawula eyi, teka anü amala ngü ka Yesu agbü wü gara sü. Ah le de wü o kpa wü gbü nzö ewü, teka ato wazi fü ewü gbü tima la." ³ Fü wü kpara ka Yesu la adu a'bi te-wü, aku gba fü Me teka wü Baranaba ake Sawula. Fü ewü ao kpa

‡ 12:25 12:25 Gara iri Marako de Yüwane. * 13:1 13:1 Wüh gü ta gara iri te Simiyona, gü ba, Biri-kpara. † 13:1 13:1 Lukiya de kpara ka Kurene. ‡ 13:1 13:1 Manayi de kpara ta te wüh ga tundu ake Miri Anitpa Erode.

wü gbü nzö ewü, ato kaje fü ewü, teka fü ewü anü amala ngü ka Yesu agbü gara wü sü.

Dene ngü ka Baranaba ake Sawula agbü Kupuriyo

⁴ FÜ *Nzila Wazi Me asere ngü fü wü Baranaba ake Sawula, de wüh nü agbü Selukiya, te di era mere *yi-ngu. FÜ ewü ayia akoro kpala, adu ali gbü *zabu, teka anü sü kpa eta ngu, agbü Kupuriyo. ⁵ Marako^S nü ta de ewü tundu, teka ale ta-ngü te ewü gbü tima la. FÜ ewü anü akoro kpa eta ngu agbü Salami, te di de gara mere kōti ka Kupuriyo. FÜ ewü akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpara, agbü wü *kambü ka biti-te ka wü Yisarayeke kpala. ⁶ FÜ ewü andoro, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara gbü wü sü ka Kupuriyo kpala 'buru, zalü koro di agbü Pafü.

Te wüh nü koro agbü Pafü, fü ewü amaka gara enga *Yisarayeke kpala, de iri ye Elima.* Ah ka-ye de mürü kuwa, te ngbü efiti wü kpara, gü ba, ni de mürü dofo te ni ngbü emala ngü ka Mere Me.

⁷⁻⁸ İri miri ka Kupuriyo la ta de Serezeyo Pawülü. Engu kpah de kpara te wu ngü fa sü. Te miri la je, gü ba, wü Baranaba ake Sawula ladü sela, da emala ngari Me fü wü kpara ne, fü ah ai ewü kpaka ye, angü ah le kpah de ni je ngari Me gömō ewü. FÜ ngü la ake te Elima, mürü kuwa la, kpürri! Kükürü de, angü miri ngbü ta eje ngü gögömō na. FÜ Elima akpo da ega yiki de wü Baranaba, angü ah le de miri le ngü ka Yesu la nda de.

⁹ Sawula, te wüh ngbü ei mü gbü ngü *Rüma, gü ba, Pawülü ne, fü Nzila Wazi Me ayia ato wazi fü mü. FÜ mü ayia aceka mürü kuwa la kpekpeke. FÜ mü awü nga fefe, ¹⁰ gü ba, "De-ye deyī, ye de ye *Satana! Ye de muruyi! Ye de vüğü ka ngü ka Me! Ye kpah de wü bi siti mani gbü nzö ye! Ye ena ace da esiti tima ka Me neh elaye?" ¹¹ Teka ngü la, ye je la ngü ne. Titine, Me ena ato kuru te ye. FÜ jia ye ani teka wü sikipi mba cükü daye." Pawülü, mü bü te emala ngü la anza de, mbirri! sü ti gbü jia Elima eyi! FÜ ah akpo da ejiji bü da ye sela, egiri kpara te ena azoro kpa ye, teka ale ta-ngü te ye.

¹² Te miri wu ngü la bala, fü ah ayia ato maguma ye fü Yesu, angü ngü ka Yesu, de te wü Baranaba ake Pawülü ngbü eri wü kpara di ne, ga gbü jija na eyi fa sü.

Dene ngü ka Pawülü ake Baranaba agbü Pisidiya

¹³ Fütanga ngü la, fü wü Pawülü ayia de wü bu ye agbü Pafü sela, anü ali gbü *zabu, akō ngu kpa eta ngu, anü akoro agbü Peruga, te di agbü tö ka Pafiliya. Te wüh koro kpala, Marako,[†] fü mü ayia ace nda-mü nga wü bu mü ka, adu ka-mü agbü Yerüsalema. ¹⁴ FÜ wü Pawülü ayia agbü Peruga, anü akoro agbü gara sü de iri ye Atiyokiya, te di gbü tö ka Pisidiya. Ah de Atiyokiya ta te ewü yia gbügbü te enga gina ne nda de. Ah te ekoro gbü *sikipi ka Me, fü ewü ayia ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisarayeke kpala, angbü kōtō, teka aje ngari Me.

¹⁵ FÜ gara wü *kovo ayia esüka wü bu wü, atanga ngü gbü *Ngari Me du 'basu.[‡] FÜ wü kovo la ayia ayi-ta wü Pawülü, gü ba, "Wü di enga ni ani, te gara ngü ladü kpaka wü, te ena ato wazi fü ani la, de wü mala emala fü ani."

^S 13:5 13:5 Gara İri Marako de Yüwane. * 13:6 13:6 Gara İri Elima de Barayesu. Si-ngü gbü İri Elima gü ba, mürü kuwa. [†] 13:13 13:13 Gara İri Marako de Yüwane. [‡] 13:15 13:15 Ngari Me te wüh tanga la, wüh tanga gara gbü İri ta te Müse ba, gara gbü köcökpa ka wü mürü dofo.

16 Fū Pawülū ayia arū tikpi, ae kpa ye fū wü kpara, de wüh nga anga. Fū ah adu amala ngü fū ewü, gü ba, “De-yi wü di enga wüna, wü di enga Yisarayeale, kpah de wü di enga wü gara kpara, te yi le ngü ka Me ne, yi je la ngü de te ma le amala fū yi ne. 17 Mere Me fe ta wü kundu nih, wü di enga *Yisarayeale ne, me-ye, fū ah anzö *ngüte de ewü. Fütanga ngü la, o wüh ngbü ta agbü ganzi tö, agbü *Ezepeto, fū engu ayia ato wazi fū ewü, fū ewü asibi kpala afa sü. Fū ah aküwa ewü esaka miri ka Ezepeto de mere wazi ka-ye. 18 Fū ah aza ewü, anü di agbü gü. Baka te wüh ngbü agbü gü, da ejiji kpala teka re teke 'basu ne, Me ngbü fi bü tundu de ewü, da ele ta-ngü te ewü.

19 Fütanga ngü la, fū Me ayia aza ewü, anü akoro di agbü tö ka *Kanana. Fū ah ato wazi fū ewü, de wüh mömörö wü mürü tö la, te ewü di ta baka nguwa wü kpara lorozi. Fū ah aza tö ka wü kpara la, ato fū wü kundu nih, de wüh ngbü gbügbü na fi badi. 20 Ah mere wü ngü la bala, akpo gbü wü re de te engu fe kundu nih *Abarayama, zalü akoro gbü wü re te ewü za tö ka Kanana la tete, agbü gbügbü. Ngü la 'buru za mere bi wü re baka kama bala, teke 'basu de füh ye nzükpa (450).

Fütanga ngü la, fū Me aza wü gara kpara, ao baka wü jürü miri gbü nzö ewü, zalü akoro di gbü re ka *mürü dofo Samüwele. 21 Gbü wü re ka mürü dofo Samüwele la, fū wü kundu nih ayia ayi-ta Me, de ah to mere miri, te ena angbü gbü nzö ani 'buru. Te Me wu bala, fū ah aza Sawula,§ ye Kisi, ao engu mere miri. Fū ah angbü gbü nzö ewü teka wü re teke 'basu. 22 Fütanga ngü la, fū Me ayia ace Miri Sawula, teka siti ngü kaka. Fū ah adu aza *Davidi, ao mere miri gbü nzö wü kundu nih. Fū Me amala ta ngü teka ngü ka Davidi, gü ba, 'Wayi, ni maka Davidi* eyi, ah ena amere wü ngü de te ni le ne 'buru me-ye, angü ni le engu de maguma ni 'buru.' 23 Fū Me akina te-ye fū Davidi, gü ba, 'Ni ena ao gara miri esüka wü kundu ye te gara, teka aküwa wü di enga Yisarayeale 'buru.' Wü di engu wüna, Miri ta te Me mala nganga na ne, engu de Yesu, angü engu de kundu kundu ye Davidi fanü, te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa nih 'buru.

24 O Yesu kpo de tima ka-ye la de, *Yüwane Mürü Babatiza ngbü ta emala fū wü di engu Yisarayeale 'buru, gü ba, 'Ah le de wü fū maguma wü, teka fū ni ato *babatiza fū wü.' 25 Fütanga ngü la, o tima ka Yüwane yia enza tete, fū engu adu amala ngü fū wü kpara la tine mbölö, gü ba, 'Wü ngbü efi tungü ni, egü neh fe ya? Wü efi nda-wü, gü ba, ni de kpara de te wü ngbü eci nganga, teka aküwa ani ne? A'a, ah de ni nda de. Amba wü je la ngü de te ni emala fū wü ne. Kpara la ena akoro sidi nga ni. Ni baka labi kaka te ngbü ereke kaje fefe. Ni be teka tima la nda-ni de, angü engu de mere kpara te fa ni ka.' Kpara ta te Yüwane ngbü emala nganga la, ah ka-ye de Yesu.

26 Wü di engu wüna, wü di engu Yisarayeale, kpah de wü *ganzi kpara te yi le ngü ka Me ne, nih nda-nih de wü kpara, de te Me sere ngü ka-ye la fū nih, gü ba, 'Yesu ti eyi aküwa nih nzö me-ye.'

27 Wü mere kpara ka-nih, de wü gara kpara ka Yerüsalema ne, wüh le ngü ka Yesu ta nda-wü de. Fū ewü amörö engu asidi. Ngü ta te wü *mürü dofo ba teka ngü ka Yesu ne, wü mere kpara la ngbü ta etanga ngü la cu me-wü gbü wü sikipi ka Me 'buru, amba wüh wu si-ngü la nda-wü de. Te

§ 13:21 13:21 Sawula de engu Yisarayeale, gbü nguwa Benzamina. * 13:22 13:22 Davidi ka-ye de ye Yese.

di bala, wüh le ngü ka Yesu de. Fū ewü akolo ngü kaka, gü ba, 'Ah le de wüh mörö engu asidi.' Amba ngü te wüh mere la, ah tī kpini de ngü ta te wü mürü dofo ka Me ba ne. ²⁸ Baka te wüh maka siti ngü ka Yesu, teka fū ewü amörö engu tete na nda-wü de ne, fū ewü adu ayi-ta Miri *Pilatü, de ah mala fū wü marajümüya ka-ye, de wü mörö engu. ²⁹ Fū wü marajümüya la aza engu, anü di, amörö. Fū ewü amemere wü lara ngü eküküte. Te Yesu kpi tete, fū wü kpara kaka aza kökö na, anü di, ati, baka ta te wü mürü dofo ba gbü *Ngari Me ne. ³⁰ Amba gbü wü ngü la 'buru, fū Me adu azükü engu gbü kpi la. ³¹ Fū Yesu akpo da esere te-ye fū wü kpara ka-ye, de te ewü ngbü ta endoro de ewü, te kpo gbü *Galilaya, zalü akoro agbü Yerüsalema ne. Fū ah angbü de ewü bala teka bi wü sikipi. Enatikine dene, wü kpara la ngbü eyi emala nga Yesu fū wü bu wü, wü di engu Yisaraye, gü ba, 'Yesu zükü gbü kpi eyi fanü.'

³² Wü di engu wüna, dene ngü te a le amala fū yi enatikine, angü Me kina te-ye ta eyi fū wü kundu nih, gü ba, 'Te gara, ni ena atima Miri teka aküwa wü.' ³³⁻³⁴ Ngü la, Me mere eyi fū nih enatikine fanü, angü ah tima Yesu eyi teka aküwa nih. *Davidi ba ta ngü ka Miri la gbü e'ba'basu ci ka-ye, gü ba, 'Me mala fū Miri la, gü ba, "Ye de Ye ni. Enatikine, ni sere ngü la eyi fū wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye." † Me du mala kpah gara ngü gömö gara mürü dofo, gü ba, 'Züka ngü ta te ni mala, gü ba, ni ena ato fū Davidi ne, züka ngü la ni ena amere fū wü amere.‡ Teka ngü ka zükü ka Yesu gbü kpi, ³⁵ Davidi ba ngü la eyi mbölö gbü gara ci ka-ye, gü ba, 'Wayi bala Me, ni wu eyi, gü ba, ye ti ace züka kpara ka-ye gbü kpi nda de. Küküte ti azi gbü tö kpah de. § ³⁶ Te di bala, yi efi nda-yi, gü ba, Davidi mala ta ngü la cu teka ye? A'a, ah mala ngü la teka ye nda de, angü te Davidi mere ta tima, te Me to fū ye, nza tete ne, fū ah akpi. Fū ewü ati engu ede mbükü wü kundu ye. Fū küküte azi ciki gbü mbükü sela. ³⁷ Amba, kpara de te kökö zi de, ah ka-ye de Yesu. Angü Me zükü ka-ye duu engu kpi kpi ye gbü kpi.

³⁸⁻³⁹ Wü di engu wüna, dene ngü te ma le amala fū yi enatikine, gü ba, kpara te tī aküwa yi gbü wü *siti ngü ka-yi, ah ka-ye de Yesu, de te a ngbü emala nganga fū yi ne. Angü Me ena aboro siti ngü ka-yi la teka ngü kaka. Te mü to maguma mü fū Yesu la, Me ena aceka mü baka züka kpara ka-ye. Yi efi nda-yi, gü ba, te ani ngbü emere wü *Riri ka Müse biri biri 'buru la, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me? A'a, Riri ka Müse tī aküwa yi nda de.

⁴⁰ Te di bala, wü di engu wüna, yi ceka te yi 'be! Yi mere e ace ngü, de te a ngbü emala fū yi ne, de. Angü, te yi ce la, yi küwa nda-yi de. Ah kpah baka ngü ta te Me mala gömö wü mürü dofo ka-ye, gü ba dene, ⁴¹ 'De-wü, wü kpara te wü le ngü ka-ni de ne, wü ceka la, ni ngbü emere mere kpeke ngü gbü wü sikipi ka-wü ne, amba wü le ngü ka-ni la nda-wü de. Wü kpara ena asere ngü la fū wü mbölö. Wü tī aje kpah de. Fū wü akpi ka-wü anza, teka ngü ka kögö-nzö ka-wü la.' **

Dela ngü ta te Pawülü mala fū wü kpara kpa *esambü ka biti-te la.

⁴² Te Pawülü mala ngü la nza tete, fū ewü ayia ake Baranaba, akoro esambü ka biti-te la kpa etanü. Fū wü kpara la ayi-ta ewü, de wüh du, wüh koro kpah gbü gara sikipi ka Me, teka amala fi bü ngü la bala fū ani.

† **13:33-34** 13:33-34 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7. ‡ **13:33-34** 13:33-34 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 55:3. § **13:35** 13:35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 16:10. * **13:41** 13:41 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 1:5.

⁴³ Fütanga mabiti la, fü mere bi wü kpara ayia agi nga wü Pawülü ake Baranaba. Gara ewü de wü di engä Yisaraye, gara ewü de wü ganzi kpara, te ewü le ngü ka Me. Fü wü Pawülü ake Baranaba akpo da eri ewü de ngü ka Me, de wüh rü kpekpeke, teka fü Me ato wazi fü ewü, de *züka maguma ye.

⁴⁴ Te koro gbü *sikipi ka Me sidi nga engu la, fü mere bi wü kpara gbü mere koti la ayia 'buru, abiti te-wü kpa esambü ka biti-te, teka aje ngari Me gömö wü Pawülü. ⁴⁵ Te wü gara wü *Yisaraye wu mere bi wü *ganzi kpara kpa esambü ka biti-te ka-wü la, fü ngü la ato kanga emaguma ewü. Fü ewü akpo da ega yiki de wü Pawülü, kpa da esoko ewü, teka ngü ka wü ganzi kpara la.

⁴⁶ Fü wü Pawülü ake Baranaba adu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "De-wü, wü di engä Yisaraye, ah le ta de ani mala ngü ka Yesu ne fü wü te engä gina, teka fü wü aküwa fi me-wü. Amba wü le ngü la nda-wü 'buru 'buru de. Te di tine eyi bala ne, ah mbi te ani ena ace wü, anü ka-ani amala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara. ⁴⁷ Angü, ngü ta te Me mala fü ani, wü di engä Yisaraye ne, ah gü ba, 'De-ni Me, ni o ani, wü di engä Yisaraye, eyi baka ze-wa fü wü ganzi kpara, de ani mala ngü ka-ni, Me, fü ewü, zalü akoro di gbü adu sü füh koti ne, teka de wüh küwa.' "†

⁴⁸ Baka te wü ganzi kpara je ngü la bala, fü ngü la areke te ewü, fü ewü angbü de mere tadu. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu la. Fü wü kpara 'buru, de te Me fe ewü teka aküwa ne, ayia ato maguma wü fü Yesu.

⁴⁹ Fütanga ngü la, fü ngari Me akpo da ewü gbü nga nzö wü sü la 'buru. ⁵⁰ Amba ngü la ngbü eke ka-ye te wü Yisaraye ake. Fü ewü ayia anü kpaka wü gara wara wü mere kpara, de te ewü le ngü ka Me ne. Fü ewü akpo da esiti fingangü ka-ewü, bete nda wü cögbörö kpara ka koti la, de wüh to cinga te wü Pawülü ake Baranaba, kpa teka aliki ewü gbü koti ka-ani sela asidi. ⁵¹ Te di bala, fü wü Pawülü ake Baranaba ayia abunda zu-tö ka koti la esatilo wü asidi, teka asere fü ewü, gü ba, Me ena akolo ngü ka-ewü me-ye. Fü ewü ayia ka-wü, anü sü agbü İkonioyo.

⁵² Wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ne ce ngü ka Me nda-wü de, wüh lala ka-wü fi bü te ngü ka Yesu. Fü *Nzila Wazi Me angbü eto wazi fü ewü. Fü ewü angbü ka-wü fi bü de mere tadu.

14

Dene ngü ka wü Pawülü ake Baranaba agbü İkonioyo

¹ Te wü Pawülü ake Baranaba koro tete agbü İkonioyo, fü ewü ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisaraye, kpa ba e te ewü ngbü emere gbü wü gara sü 'buru ne. Fü ewü amala ngü ka Yesu fü wü kpara kpala kpekpeke. Fü mere bi wü kpara, wü di engä *Yisaraye, kpa da wü kpara ka sü la, afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. ² Amba gara wü di engä Yisaraye le ngü ka Yesu nda-wü de. Fü ewü ayia anü kpaka mere bi wü kpara ka sü la, akpo da esiti fingangü ka-ewü eküte wü Pawülü ake Baranaba. ³ Amba wü Pawülü ake Baranaba kpe cürü ngü la nda-wü de. Fü ewü angbü fi bü agbü İkonioyo kpala teka mere bi sikipi, da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara kpala kpekpeke, gü ba, "Me tima Yesu eyi teka aküwa ani, teka *züka maguma ye." Te di bala, fü Yesu angbü eto wazi

† 13:47 13:47 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 49:6.

fü ewü, fü ewü angbü ememere kpeke wü ngü ka talara, teka asere fü wü kpara, gü ba, ngü de te ani ngbü emala ne, ah de zu ngü ka Me fanü fanü.

⁴ Teka ngü la, fü mere yiki akoro esüka wü kpara gbü köti la afa sü. Fü gara ewü ale ngü ka wü Pawülü. Amba gara ewü le nda-wü fi bü ngü ka wü di enga Yisaraye, de te ewü le ngü ka Yesu de ne. ⁵ Fü wü gara wü di enga Yisaraye ayia abiti te-wü, de wü kpara ka sü la, de te ewü le ngü ka wü Pawülü de ne, kpa de wü mere kpara ka-ewü, teka asötö wü Pawülü ake Baranaba, amörö de teme. ⁶⁻⁷ Te wü Pawülü ake Baranaba wu ngü la bala, fü ewü akpe ka-wü, anü sü agbü tö ka wü Likoniya. Fü ewü akpo da endoro gbü tö la, da emala ngari Me fü wü kpara agbü Lisitera bete Derebe, de wü gara jürü köti ede ewü kpala 'buru.

Dene ngü ka wü Pawülü ake Baranaba agbü Lisitera

⁸ Fü wü Pawülü amaka gara komoko agbü Lisitera kpala, de lö ye walawala. Ah ti anü nü de, angü wüh bi engu ta kü bala. ⁹ Gbü gara sikipi, o Pawülü ngbü emala ngari Me fü wü kpara agbü Lisitera kpala, fü komoko la angbü eje ngari Me gögömö na. Fü Pawülü ayia eceka engu kpekpeke, awu 'duwa teke, gü ba, komoko la le ngü ka Me eyi de maguma ye biringbö. Te di bala, wazi ka Me ti eyi areke lölö na. ¹⁰ Fü Pawülü ayia amala ngü fü komoko la de mere ri ye, gü ba, "De-mü, mü yia eyia, mü rü tikpi füh lö mü!" Pawülü bü te emala ngü la bala de, fü komoko la ayia aviti cinzili! arü füh lö ye, akpo 'duwa da enü nü.

¹¹ Te mere bi wü kpara la wu ngü de te Pawülü mere ne, fü ngü la aga gbü jia ewü. Fü ewü amala ngü gbü mö ka wü Likoniya, gü ba, "Apa! Wü me fü te-wü, koro eyi baka wü kpara, endoro esüka ani füh kotö sene!" Angü wüh fi nda-wü, gü ba, wü Pawülü de me wü kundu ani. Amba ngü de te wüh mala la, wü Pawülü je ngü la nda-wü de, angü wüh mala ngü la gbü ngü mündü ka-wü, ka Likoniya. ¹² Fü ewü agü iri Baranaba, gü ba, "Zeyo", te di de miri ka wü me ka-wü. Fü ewü agü nda Pawülü, gü ba, "Ereme",* angü Pawülü ngbü ta emala wü ngü ne me-ye.

¹³ Fü mürü gele ka me, Zeyo† ne, adu afi nga gara ngü, gü ba, "Ah le de ani to la'bi fü wü me ne." Fü ah ayia aza wü yiti, teka awa fü wü Pawülü. Fü ah ai wü yi-rü gbü ngürü wü yiti la areke areke. Fü ah ayia ai wü kpara, abiti, teka de wüh za wü nü la, wüh nü di, ato la'bi tete fü wü Pawülü, baka te ewü ngbü eto fü wü me ka-wü, Zeyo ne.

¹⁴ Te wü Baranaba ake Pawülü je ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü ayia asörö bongo ka-wü, akpo da ele woro esüka wü kpara la, da emala ngü de mere ri wü, ¹⁵ gü ba, "Akoo, de-yi, wü di enga ni a, yi fi ngü la, amere bala teka ne? Yi mere e amere ngü bala de! A de wü me nda-a de! A kpa de wü kükürü kpara baka yi. A koro nda-a teka amala zu ngü ka Mere Me fü yi, de yi ce ngü ka wü di enga me de bala asidi. De yi fü maguma yi, adu ale ngü ka Mere Me. Angü Me engu ne, ah de zu Me, te engu mere kpi ake tö bete ngu, de wü e gbü ewü 'buru me-ye. ¹⁶ Gbü wü re ta gügü ne, Me ce ta nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angbü emere wü gele ka-wü kpi kpi wü kpi kpi wü, ba e te ewü le, angü wüh wu ngü kaka ta nda-wü la de. ¹⁷ Amba, gbü wü ngü la 'buru,

* **14:12** 14:12 Wü kpara la fi, gü ba, Zeyo ka-ye de miri ka wü me 'buru. Ereme ka-ye de me te ngbü baka ri Zeyo, te ngbü emala ngü fü wü kpara. † **14:13** 14:13 Mürü gele la ngbü ta emere tima ka-ye gbü mere kambü ka me Zeyo, te di ede möngiti 'baranga la.

Me ngbü fi bü da emere züka ngü ka-ye fü ewü, teka fü ewü awu ngü ka-ni tete. Fü ah angbü eto agö fü ewü, kpah da eto wazi fü wü e ka-ewü agbü yi, de wüh kö, adi eri, teka de wüh di emaka zü-e gbügbü na, adi engbü de mere tadu." ¹⁸ Fü wü Pawülü ambü ambü da emala ngü fü wü kpara la, amba wü kpara la le ace ngü ka-wü la nda-wü kpah de. Fü wü Pawülü angbü fi bü da emala ngü la fü ewü kpekpeke, gü ba, "Wü mere e ato la'bi fü ani de." Fü wü kpara la adu ace ngü la, abaya ka-wü.

¹⁹ Gbü gara sikipi, fü gara wü di enga Yisarayeles ayia agbü Atiyokiya, te di gbü tö ka Pisiäiya, bete İkonioyo, akoro agbü Lisitera. Fü ewü akpo da emala mere bi wü siti ngü eküte wü Pawülü, da esiti fingangü ka mere bi wü kpara la. Fü wü kpara la ayia aza teme, akpo da esötö Pawülü di, teka amörö. Fü ewü asötö Pawülü bala, agbo gbülüküsü kötö! Fü ewü agbeke engu baka kö e la, anü di, ace mba canza ede mere kötö kpala. Wüh fi nda-wü, gü ba, ah kpi eyi.

²⁰ Fü wü *kpara ka Yesu akoro abiti te-wü ede Pawülü sela. Wüh te eceka de, cukuru! Pawülü zükü eyi! Fü engu ayia arü tikpi, adu de ewü agbü mere kötö. Kpurutokokpi la, fü ewü ayia ka-wü ake Baranaba, anü sü agbü Derebe.

Dene ngü te wü Pawülü ake Baranaba du tete

agbü Atiyokiya gbü tö ka Süriya

²¹ Te wü Pawülü ake Baranaba koro tete agbü Derebe, fü ewü angbü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara de kpala. Fü mere bi wü kpara ayia ato maguma wü fü Yesu afa sü.

Fütanga ngü la, fü wü Pawülü ake Baranaba ayia ka-wü kpala, adu agbü Lisitera, akoro gbü İkonioyo bete Atiyokiya te di gbü tö ka Pisiäiya ne. ²² Fü ewü angbü eto wazi fü wü *kpara ka Yesu gbü wü sü la biri biri 'buru, da emala wü ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de wü rü kpekpeke, da elala gbü ngü ka Yesu. Angü füh kötö ne, ani ena amaka mere bi cinga afa sü. Amba te ani rü kpekpeke la, te gara ani ena amaka tadu, agbü sü ka Me agbü kpi."

²³ Fü ewü ayia afe wü kpara, ao gbü nzö wü kpara ka Yesu gbü wü sü la biri biri 'buru, baka wü *kovo. Fü ewü ayia *a'bi te-wü, da eyi-ta Me, teka ace ewü esaka Mere Me, de Me ceka kpi fütanga ewü me-ye, angü wüh to maguma wü eyi fefe na.

²⁴⁻²⁵ Fütanga ngü la, fü wü Pawülü ake Baranaba ayia gbü tö ka Pisiäiya, anü akoro agbü Peruga, te di gbü tö ka Pafiliya. Fü ewü amala ngü ka Yesu fü wü kpara de agbü Peruga de kpala. Fü ewü adu kpah anü sü, akoro agbü Ataliya. ²⁶ Fü ewü ayia agbü Ataliya kpala, ali gbü *zabu, ago agbü gina Atiyokiya, te di nda-ye gbü tö ka Süriya ne, angü ah de sü ta te wü kpara ka Yesu tima ewü tete, teka anü amala ngü ka Yesu gbü wü gara sü, baka e ta te ewü mere.

²⁷ Te wüh koro agbü Atiyokiya kpala, fü ewü abiti wü kpara ka Yesu 'buru, amala nga wü ngü, de te Me mere fü ani, gü ba, "Me ü kaje eyi fü mere bi wü *ganzi kpara, de wüh to maguma wü fü Yesu." ²⁸ Fü ewü angbü de wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya kpala teka mere bi fe.

Dela ngü ta te wü Pawülü ake Baranaba mere, gbü gina ndoro ka-wü, te ewü nü teka amala ngü ka Yesu tete ne.

¹ Gbü wü sīkpī la, o wü Pawülü ake Baranaba ngbü tete agbü Atiyokiya kpala, fü gara wü di enga *Yisarayeleye ayia agbü *Yudaya, akoro agbü Atiyokiya. Fü ewü akpo da eri wü *kpapa ka Yesu de kpala ne de siti riri, gü ba, "Te wü le eyi aküwa la, ah le de wü mere wü gele ka *Müse 'buru, baka mati esa *basa, de wü gara na."

² Te wü Pawülü ake Baranaba je ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo da ega mere yiki de wü kpapa la. Te di bala, fü wü kpapa ka Yesu de gbü Atiyokiya la ayia abiti te-wü, afe wü Pawülü ake Baranaba, bete wü gara kpapa. Fü ewü ayia atima ewü agbü Yerüsalema, teka amala nga ngü la fü wü *mürü tima ka Yesu, bete wü gara *kovo de kpala ne, teka awu fingangü ka-ewü gbü ngü la. ³ Fü wü kpapa ka Yesu la ayia agü nga wü Pawülü, zalü akoro di kpa te mere kaje.

Fü wü Pawülü ale kaje, afü kpuru agbü tö ka Fonisiya bete *Samariya. Fü ewü angbü enü da enye kpaka wü kpapa ka Yesu gbü wü köti, te ewü di te kaje la, da emala fü ewü, gü ba, "Mere bi wü *ganzi kpapa kpo eyi da efü maguma wü, ele ngü ka Yesu." Fü ngü la angbü eto mere tadu fü wü gara kpapa ka Yesu gbü wü sü la 'buru.

⁴ Te wü Pawülü nü koro tete agbü Yerüsalema kpala, fü wü mürü tima ka Yesu, de wü gara kpapa ka Yesu, bete wü kovo ka-wü, aza ewü de mere tadu. Fü wü Pawülü akpo da emala nga tima ka Me, te ani ngbü emere ne 'buru fü ewü, gü ba, "Mere bi wü ganzi kpapa to maguma wü eyi fü Yesu." ⁵ Amba wü gara *Farusi ta ladü kpala, te ewü le ngü ka Yesu, amba fingangü ka-ewü ka-ye fi bü teka ngü ka gele ka-wü, ka Yisarayeleye. Te wü Farusi la je nga wü ganzi kpapa la bala, fü ngü la asiti gbü jia ewü. Fü ewü ayia amala ngü, gü ba, "Te wü ganzi kpapa la to maguma wü eyi fü Yesu fanü la, ah le de wü gh ewü 'buru esa basa, de wü mala fü ewü kpekpeke, teka de wü h di kphah emere *Riri ka Müse 'buru."

⁶ Te di bala, fü wü mürü tima, de wü mere kpapa ka Yesu, ayia abiti te-wü, agiri si-ngü te wü Farusi mala, teka wü ganzi kpapa la, mbi mbi mbi. ⁷ Sidi nga bi wü mö, de te ewü ro füh ngü la, Petero, fü mü ayia arü tikpi, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi wu eyi, gü ba, Me fe ra ta gügü, esüka yi, teka de ma mala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpapa, teka de wü je ngü la, adu ato maguma wü fefe. ⁸ Kpah bala, Me wu ngü te di emaguma wü kpapa 'buru. Fü ah asere ngü la mbölö, gü ba, 'Ni le ngü ka wü ganzi kpapa eyi.' Tekä ngü la, fü ah ato *Nzila Wazi ye fü ewü, kphah baka te engu to fü nih ne. ⁹ Angü ah ye süka nih de ewü nda de. Fü ah ayia afü ewü kphah ba wü züka kpapa ka-ye, angü wü h to maguma wü eyi fü Yesu. ¹⁰ Amba tütine, ngü te Me mala teka wü ganzi kpapa ne, yi le afü ngü ka Me la, neh teka ne? Yi le aza mere riri ka gele la, ao gbü nzö wü kpapa ka Yesu baka e la, neh teka ne? Angü riri la, wazi wü kundu nih, ta teka amere riri la di ne, nda kphah ma. Nih de enatikine ne, wazi nih teka amere riri la mbi mbi nda kphah ma. Te di eyi bala ne, yi le ato kuru te wü ganzi kpapa de riri la neh teka ne? Dela züka ngü? ¹¹ Nda-nih, wü di enga Yisarayeleye, nih wu eyi, gü ba, Miri Yesu wu cinga nih eyi, fü ah aküwa nih teka *züka maguma ye. Enatikine ah kpo eyi da eküwa wü ganzi kpapa kphah bala. Amba yi le ngü la de, neh teka ne?"

¹² Te wü kpapa gbü mabiti la je ngü te Petero mala de bala ne, fü ngü anza gömö ewü 'buru. Fü ewü angbü tine bü eje ngü gömö wü Baranaba ake Pawülü. Fü wü Baranaba akpo da emala nga wü kpeke ngü ka talara, te ewü ngbü emere esüka wü ganzi kpapa gbü wazi ka Me, ne 'buru fü ewü.

¹³ Te wü Baranaba mala nga wü ngü la nza tete, fü *Yakobo, enga ni ye Yesu ne, ayia, amala ngü fü wü kpara la 'buru, gü ba, "Wü di enga wüna, yi je la ngü te ma emala ne! ¹⁴ Simüna Petero mala nga ngü, de te Me kpo ngbü emere fü wü ganzi kpara ne, eyi fü nih mbölö, gü ba, Me fe wü gara ganzi kpara la kpah eyi me-ye, teka de wüh fü maguma wü, adu ale ngü ka-ni, Me. ¹⁵ Ngü la ti kpah eyi kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka wü ganzi kpara ne, ¹⁶ gü ba, 'De-wü deyi, wü ngbü engbü de cinga, neh teka ngü ka nguwa Miri *Davidi, te ewü di ba miri ka-wü tine de ne? Me mala eyi fü wü, gü ba dene, "Te gara ni ena atima gara miri fü wü, te ena adi zu de kundu ye Davidi fanü fanü. Ni, Me, ena ao engu mere miri gbü nzö wü. ¹⁷ Ni ena amere ngü la bala, teka de nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru fü maguma wü, du ra fü ni, Me. Angü ni fe kpah gara wü ganzi kpara eyi, de wüh ngbü baka wü kpara ka-ni." ' ¹⁸ Dela ngü ta te Me sere fü wü kundu nih eyi gügü, gömö wü mürü dofo ka-ye."

¹⁹ Fü Yakobo adu kpah amala gara ngü fü wü bu ye la, gü ba, "Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka wü ganzi kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne. Nih mere e ambü ewü de mere bi wü riri ka gele ka-nih, ka wü Yisaraye ne, tine de. ²⁰ Amba, ah le fü nih ato riri fü ewü ngbee bata. Wüh mere e amere gele ka wü me ka wü kundu wü de. Wüh mere e amere waza de. Wü nü de te wüh emörö ewü da efüfürü ngürü ewü ne, wüh mere e azü de, angü ah de ngüte gbü ye. Wüh mere e azü ngüte wü nü kpah de.* Nih ba ngü la fü ewü gbü köcökpa, ²¹ angü dela ngü te *Müse ba fü nih, wü di enga Yisaraye, gbü *Riri ka Me. Nih ngbü eyi etanga wü riri la gbü wü *sikpi ka Me 'buru, kpa *esambü ka biti-te ka-nih. Kpah bala, gbü nga nzö wü sü 'buru, te wü kpara ka-nih ngbü tete, wüh ngbü eyi esere si-ngü gbü wü riri la fü wü kpara mbölö."

²² Fü ngü de te Yakobo mala la ayia areke te wü *mürü tima, de wü *kovo, bete wü gara kpara ka Yesu 'buru. Fü ewü ayia afi ngü, afe wü kpara 'basu, teka atima ewü agbü Atiyokiya de wü Pawülü ake Baranaba, de wüh nü, wüh sere ngü la mbölö fü wü kpara ka Yesu de kpala ne. Fü ewü afe wü Barasaba† ake Sila, te ewü di ba mere kpara esüka wü bu wü.

²³ Fü wü Yakobo aba köcökpa, teka ato esaka ewü, gü ba, "De-a, wü mürü tima ka Yesu, de wü kovo kaka gbü Yerüsalema de sene, a ba köcökpa ne fü yi me-a, wü ganzi kpara, de te yi le ngü ka Yesu, agbü Atiyokiya, Siriya, bete Silisiya ne. A to mandi fü yi de iri Miri Yesu, angü yi de wü di enga ni a fanü. ²⁴ A je, gü ba, wü gara kpara, de te ewü yia kpaka a sene, koro kpaka yi kpala ne, kpo eyi da esiti fingangü ka-yi. Wüh gü ba, te yi le ngü ka Yesu fanü la, ah le de yi ti kpah esa *basa, afü te-yi ba wü di enga Yisaraye? Ngü la ka-ye wu! Angü wü ngü de te ewü ngbü mala fü yi la, a to riri la fü ewü me-a nda-a de. ²⁵ Tekä ngü la, a bitu te-a eyi, fü a afe wü gara kpara, teka atima ewü kpaka yi kpala, te ewü ena anü tundu de wü Baranaba ake Pawülü, te ewü di de wü züka wü di enga ni a. ²⁶ Angü a wu eyi, gü ba, wü Baranaba ake Pawülü ce te-wü eyi akpi, teka tima ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. ²⁷ A fe wü Barasaba ake Sila, tima ewü eyi kpaka yi dela, teka de wüh mala si-ngü, te a ba fü yi ne, cu me-wü

* **15:20** 15:20 Yakobo mala bala kükürü de, angü gele ka wü Yisaraye le de kpara zü ngüte nü de. Te mü zü ngüte nü la, yi ti adünda te-yi de ewü tine de. † **15:22** 15:22 Gara iri Barasaba de Yuda.

mbölö. ²⁸ Angü *Nzila Wazi Me to fingangü la fü a me-ye, gü ba, a mere e ato mere tiri ngü gbü nzö yi de, angü ngü la ena anza wazi yi gbü tima ka Me. Te di bala, dene wü riri te a to fü yi, wüh ngbee bata. ²⁹ Yi mere e amere gele ka wü me ka wü kundu yi de. Yi zü ngüte nü kphah de. Wü nü te ewü ngbü efüfürü ngürü ewü afüfürü ne, yi mere e azü kphah de. Yi mere e angbü emere waza de. Te yi ce da emere siti wü ngü de bala eyi la, ah ena areke afa sü. Dela wü ngü te a ba fü yi gbü köcökpa ne, ah bala. Me di de yi kpala.”

³⁰ Fü wü Pawülü ayia ake Baranaba de wü Barasaba bete Sila, aza köcökpa la, anü di agbü Atiyokiya. Te wüh nü koro agbü Atiyokiya, fü ewü abiti wü kpara ka Yesu de kpala 'buru, aza köcökpa la, ato fü ewü, fü ewü atanga. ³¹ Te wüh tanga köcökpa la esüka wü, fü ngü la atürü te wü kpara ka Yesu la 'buru, angü köcökpa la reke fingangü ka-ewü eyi gbü tima ka Me.

³² Fü wü Barasaba ake Sila ayia angbü eto ngari Me fü ewü teka mere bi lö-ra. Fü wü ngü, de te ewü ngbü emala fü wü kpara la, angbü eto mere wazi fü ewü, angü Nzila Wazi Me ngbü emala ngü la gömö ewü me-ye.

³³ Fütanga mere bi sikipi, fü wü Barasaba ayia teka adu agba wü, angbü Yerusalem. Fü wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ayia agi nga ewü, arü te kaje. Fü ewü anü sü de gu ngü emagama wü. ³⁴ Fü Sila adu angbü ka-ye ciki kpala. ³⁵ Amba wü Pawülü ake Baranaba ngbü engbü nda-wü agbü Atiyokiya sela, de mere bi wü bu wü, da eri wü kpara ka Yesu, kphah da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara kpala.

Dene ngü te wü Pawülü ye süka wü tete ake Baranaba

³⁶ Fütanga ngü la, Pawülü, fü mü ayia amala ngü fü Baranaba, gü ba, “Ah ti fü ani adu la gbü wü mere köti 'buru, de ta te ani ngbü mala ngü ka Yesu fü wü kpara gbügbü na ne, aceka la wü di enga ni ani de kpala, anga wüh gbü ngü ka Me kpala neh baye ya?” ³⁷ Baranaba gü ba, “Wayi, amba ah le de ani za Marako, teka de ah le ta-ngü te ani.” ³⁸ Fü Pawülü amala fefe, gü ba, “A'a! Ah ti fü ani aza Marako gbü nga ani de, angü ah kpe ce ani ta agbü Pafiliya, gü ba, ni le andoro de wü ani gbü tima de.” ³⁹ Te Pawülü mala ngü la fü Baranaba bala, fü mere yiki akoro esüka ewü teka ngü la. Fü ewü ayia aye süka wü. Baranaba, fü mü aza Marako, ali gbü *zabu, fü yi anü ka-yi agbü Kupuriyo.

⁴⁰ Fü Pawülü afe nda-ye Sila, teka de ani nü ake di. Fü wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ayi-ta Me, de Me di de ewü. ⁴¹ Fü ewü ayia anü ka-wü, angbü endoro gbü nga wü sü, te di gbü wü tö ka Siriya bete nda Silisiya, teka ato wazi fü wü kpara ka Yesu de kpala ne.

16

Dene ngü ka Timoteyo te kpo da endoro de wü Pawülü

¹ Fütanga ngü la, fü wü Pawülü anü akoro gbü tö ka Likoniya, akpo da endoro, anü akoro agbü Derebe. Fü ewü ayia anü sü, akoro agbü Lisitera, teka aceka wü *kpara ka Yesu de kpala, da eto wazi fü ewü. Amba gara jaji komoko ta ladü agbü Lisitera kpala, de iri ye Timoteyo, te to maguma ye eyi fü Yesu. Ni ye na de egba *Yisaraye, te to maguma ye kphah eyi fü Yesu, amba wö ye na ka-ye de enga *Giriki. ² Wü kpara ka Yesu agbü Lisitera bete İkonioy ngbü ta emala nga züka ngü kaka, da egbo nga iri na efa sü. ³ Te wü Pawülü nü koro kpala, fü ewü amaka te-wü

de wü Timoteyo. Fū Pawülü ale de ni za engu, teka fū ani angbü endoro de ewü, da emala ngari Yesu. Te di bala, fū Pawülü ayia aza Timoteyo, agü esa *basa, baka gele ka wü Yisarayeale, teka fū wü di enga *Yisarayeale ale ngü ka Timoteyo baka enga ni wü. Angü wü kpara gbü wü nga nzö sü la 'buru wu ta eyi kpo, gü ba, wö ye Timoteyo de enga Giriki.

⁴ Fū wü Pawülü angbü endoro gbü nga nzö wü sü la 'buru, kpah da esere ngü ka kócökpa, de te wü *mürü tima ka Yesu agbü Yerüsalema ba fū wü bu wü, wü kpara ka Yesu ne. Angü wüh ba ngü la fū ewü, gü ba, "Wü *ganzi kpara, de te ewü le ngü ka Yesu eyi ne, wüh mere e adi embü ewü de mere bi riri ka gele ka wü di enga Yisarayeale tine de." ⁵ Fū wü kpara ka Yesu gbü wü sü la, angbü fi bü da emaka wazi, kpah da esibi efa sü te nga wü sikipi biri biri 'buru.

Dene ngü te sere te-ye fū Pawülü baka roto agbü Türiwa

⁶ Gbü gara sikipi, wü Pawülü le ta anü amala ngü ka Yesu gbü nga nzö wü sü ka Asiya. Amba *Nzila Wazi Me le fū ewü anü to kpala de. Te di bala, fū ewü anye sü agbü tö ka Firiğiya bete nda Galatiya. ⁷ Fū ewü anü, anü akoro gbmari ede Misiya. Wüh le ta afü agbü tö ka Bituniya, amba Nzila Wazi Me le de wüh nü kpala kpah de. ⁸ Te di bala, fū ewü afü kpuru agbü tö ka Misiya, anye sü ka-wü, akoro agbü köti de iri ye Türiwa. Köti la gbmari ede mere *yi-ngu.

⁹ Te wüh nü koro agbü Türiwa kpala, gbü biti la, fū ngü asere te-ye fū Pawülü baka roto la. Fū ah awu gara komoko ka Makedoniya, te rü tikpi, da ei ye, gü ba, "Pawülü deyi, ye koro ekoro kpaka ani agbü Makedoniya kpakine, teka ale ta-ngü te ani!" ¹⁰ Kpurutokokpi la, fū a ayia bü 'duwa agiri kaje, teka anü agbü Makedoniya. Angü a wu eyi teke, gü ba, Me ngbü ei a me-ye, teka de a nü amala ngü ka Yesu fū wü kpara gbü tö engu la.

Dene ngü te Ludiya to maguma ye tete fū Yesu

¹¹ Fütanga ngü la, fū a ayia agbü Türiwa, ali gbü *zabu anü 'duwa mbihi, akoro agbü Samütürake. Baka egambi la, fū a ayia sela anü akoro agbü Neyapoli. ¹² Fū a ayia tine gbü Neyapoli sela de lö a, anü akoro agbü Filipoyi, te di de mere köti gbü tö ka Makedoniya. Bi wü kpara ka *Rüma koro ta ngbü kpala, angü sü la ta esaka ewü. Fū a ayia anü angbü kpala teka bi sikipi.

¹³ Te koro gbü *sikipi ka Me, fū a ayia anü andoro ede mere ngu, te di gbmari ede mere köti la. Kükürü de, angü a fi nda-a, gü ba, wü di enga Yisarayeale ngbü ebiti te-wü kpala, teka aku gba fū Me. Te a koro kpala, fū a amaka wü gara würüse, te ewü biti te-wü kpala. Fū a akpo da emala ngü ka Yesu fū ewü. ¹⁴ Gara würüse ta ladü esüka ewü de iri ye Ludiya, te di kpara ka Tiyatira. Tima kaka, ah de kpara te ngbü ese wü züka nze bongo, da ecinzi fū wü kpara. Ah kpah de kpara te le ngü ka Me fa sü, amba ah ka-ye de egba *ganzi kpara. Fū Pawülü ayia amala ngü ka Yesu fefe na. Te Ludiya je ngü de gömö Pawülü ne, fū Me ato wazi fefe, teka fū engu ato maguma ye 'buru fū Miri Yesu. ¹⁵ Fütanga ngü la, fū a ayia ato *babatiza fū Ludiya de wü kpara gba ye 'buru. Fū Ludiya ayia amala ngü fū a, gü ba, "Te a wu eyi, gü ba, ni to maguma ni eyi fū Yesu fanü fanü la, de a koro ekoro, a nü, a ra agba ni." Fū ah alala fi bü te ngü la, fū a adu ale. Fū engu eceka kpi fütanga a areke afa sü.

Dene ngü te wüh gü wü Pawülü tete gbü ku

16 Gbü gara sīkpī, o kpara ngbü enü kpa te sü, te wüh ngbü eku gba fü Me tete, fü a anü amaka gara jaji würüse, te *siti wü di engame ngbü eto wazi fefe, fü ah angbü emala wü ngü de te ena amere te-ye te gara. Amba jaji würüse la ka-ye de labi. Mere bi jiasse de te engu ngbü emaka gbü tima la, wü mere kpara kaka ngbü eza 'buru me-wü. 17 Fü jaji würüse la ayia atī gbü nga a de wü Pawülü, da emala ngü kpa tikpi de mere ri ye, gü ba, "Wü ceka la wü kpara ne, wüh de wü mürü tima ka Mere Me! Wüh ngbü esere fü ani nga kaje, de te wü kpara ena aküwa tete." 18 Ah ngbü mere ngü la bala teka mere bi sīkpī. Fü ngü la ayia ake te Pawülü. Fü ah ayia afü te-ye, amala ngü fü siti wü di engame la kpekpeke, gü ba, "De-yi, siti wü di engame, ma ngbü emala fü yi, te iri Yesu Kurisito, de yi koro guvu würüse la asidi!" Pawülü bü te emala ngü la de, 'duwa fü siti wü di engame la ayia akoro guvu würüse la asidi.

19-20 Te wü mere kpara ka würüse la wu, gü ba, siti wü di engame la ce labi ka-ani eyi, ani ti amaka jiasse esasaka tīne de, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü ayia azoro wü Pawülü ake Sila, agbeke ewü de wazi, anü di engagira wü mere kpara, amala fü ewü, gü ba, "Wü kpara ne, wüh de wü di engame Yisaraye, wüh ngbü emere siti ngü, da esiti fīngangü ka wü kpara gbü mere köti ka-ani sene. 21 Angü, wüh ngbü erī wü kpara de gele ka-wü. Gele la, ah ti fü ani, wüh di engame *Rüma, amere nda-ani de. Dela züka ngü?"

22 Fü ngü la ake te mere bi wü kpara. Fü ewü akpo da emere gü fü wü Pawülü ake Sila. Te wü mere kpara la wu bala, fü ewü ato riri fü wü marajümiya, de wüh gbi bongo eküte wü Pawülü ake Sila, teka asüma ewü de juru. 23 Fü ewü aza juru, asüma wü Pawülü bü bala-ööö, aza ewü agü gbü ku. Fü wü mere kpara la amala ngü kpekpeke fü mere marajümiya, de te ngbü eceka kpī fütanga kambü ka ku ne, de ah fete ewü mbi mbi mbi.

24 Te mere marajümiya la je ngü la bala, fü ah ayia aza wü Pawülü, anü de ewü, agü gbü adu guvu kambü ka ku la. Fü ah aza faka rü te ewü ba, mü wü görö gbügbü ne, ato lö wü Pawülü ake Sila gbügbü na, ai de nyari gö gö! angü wüh ena akpe kpe.

25 Fü wü Pawülü ake Sila akpo angbü eku gba fü Me, da ebī ci, kpa da egbo nga iri Me agbü ku kpala. Fü wü gara kpara ka ku la angbü eje ngü la. Ah te ekoro etü biti de, 26 kugbu kugbu! kugbu kugbu! mere yiki-tö kpo eyi emere te-ye! Fü yiki-tö la ayükü ri kambü ka ku la, ao tīne bü koco koco. Fü wü möngiti ka kambü ka ku la aü te-wü 'buru, angbü mbömbö. Fü wü nyari, de te wüh ngbü i wü kpara ka ku di ne, afufuru te-wü kpa 'buru.

27 Fü mere marajümiya la ayia azükü, awu, gü ba, wü möngiti 'buru ü te-wü eyi. Fü ah afi, gü ba, wü kpara ka ku ne kpe eyi 'buru. Fü ah ayia agbi mere maguruma ka-ye, teka de ni mörö te-ni di asidi.

28 Te Pawülü wu bala, fü ah ayia amala ngü fefe, de mere ri ye, gü ba, "Ye mere e amörö te-ye de. Ani 'buru ladü!" 29 Fü mere marajümiya la ayia ayo lamba, aza esaka ye, akpe arī kpa esambü ka ku, anü atī engagira wü Pawülü ake Sila, anda'ba te-ye fü ewü, da eyi ayi ka cürü gbö gbö gbö! 30 Fü ah aza ewü kpala, akoro di kpa etanü, adu ayi-ta ewü, gü ba, "Akoo, wü mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa?" 31 Fü wü Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, "Ah le de mü to maguma mü fü Miri Yesu, fü mü aküwa, de wü kpara gba mü 'buru." 32 Fü wü Pawülü ake Sila akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü mere marajümiya la, de wü kpara gba ye 'buru.

33-34 Te wü Pawülü mala ngü ka Yesu fü ewü nza tete, fü mere marajümiya la, ayia aza wü Pawülü ake Sila anü di kpa gba ye, aza ngu, azürü jia ka te ewü la 'buru. FÜ wü Pawülü ato *babatiza fefe de wü kpara kaka la 'buru.

Fütanga ngü la, fü mere marajümiya la ayia ato zü-e fü ewü azü. FÜ ah angbü tîne de tadu, de wü kpara gba ye la 'buru, angü wüh to maguma wü eyi fü Me.

35 Te kpî seke tete, fü wü mere kpara ka wü Rûma, gbü mere kötî la, ayia atima wü gara komoko ka-wü kpaka mere marajümiya la, amala fefe, gü ba, "Ye ce kpa te wü kpara la, de wüh nü ka-wü enü." 36 FÜ mere marajümiya la ayia anü, amala ngü la fü wü Pawülü, gü ba, "Wü mere kpara tima ngü fü ni sene, teka de ni ce kpa te wü. Te ah bala, wü tî eyi anü ka-wü. Me di de wü te kaje."

37 Te Pawülü je ngü la bala, fü ah amala ngü fü wü marajümiya, de te wüh tima ewü ne, gü ba, "Ngü la tî bala de! Kükürü de, angü ani de wü di engä Rûma. Wüh kolo ngü ka-ani mbi mbi de. Wüh mî ani bü kükürü, to lümü te ani gbü jia wü kpara 'buru, fü ewü aza ani, agü gbü ku. Wüh mere ani cu bala teka ne? Enatikine, wüh fi nda-wü, gü ba, ani ena ace kpa te ani bü gbü zi, fü ngü la anza bü bala? Dela züka ngü? Te wü mere kpara la le de ani nü la, ah le de wüh koro, ato kaje fü ani cu me-wü."

38 FÜ wü marajümiya la, adu de ngü te wü Pawülü mala ne, amala fü wü mere kpara, de te tima ewü ne. Te wü mere kpara la je, gü ba, wü Pawülü ake Sila ka-wü de wü di engä Rûma ne, fü ngü la ato mere cürü fü ewü. 39 Te di bala, fü wü mere kpara la akoro afüwa te-wü fü wü Pawülü, teka de wüh ce siti ngü la fü ani. FÜ ewü adu anda'ba te-wü fü wü Pawülü, de wüh ce mere kötî la. FÜ wü mere kpara la ayia ace wü Pawülü, anü sü ka-wü.

40 Baka te wü Pawülü ake Sila koro gbü ku la tete, fü ewü adu anü ka-wü kpa gba Ludiya, teka eceka wü *kpara ka Yesu de kpala ne. FÜ ewü amala ngü fü wü kpara ka Yesu la, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me. FÜ ewü ayia ka-wü gbü Filîpoyi sela, anü sü agbü gara sü.

17

Dene ngü ka Pawülü ake Sila agbü Tesalonika

1 Te wü Pawülü yia agbü Filîpoyi kpala, fü ewü anü akoro agbü Afipoli. FÜ ewü ayia sela, anü akoro agbü Apoloniya. FÜ ewü anü fi bala, akoro tîne agbü Tesalonika, angü *kambü ka biti-te ka wü Yisarayeale ta ladü sela. 2-3 Gbü *sikpi ka Me, fü Pawülü ayia arî kpa esambü ka biti-te la, ba e te engu ngbü emere gbü wü sü 'buru. FÜ ah akpo da ero mö teka *Ngari Me de wü kpara kpala, gü ba, "Wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba, 'Ah le de *Kurisito, te Me enä atima teka aküwa ani ne, zü cînga, de ah kpi, fü ah azükü gbü kpi la.' Te di bala, Yesu, de te ni ngbü emala ngangä fü wü ne, engu me-ye de Kurisito engu la." FÜ Pawülü angbü emala ngü ka Yesu la fü ewü mbölö mbölö bala, te nga wü sikpi ka Me bata. 4 FÜ gara wü di engä *Yisarayeale la ayia ale ngü ka Yesu gömö wü Pawülü ne. Kpah bala, mere bi wü *Giriki, de bi wü gara wara wü kovo, gbü mere kötî la, ayia ato kpah maguma wü 'buru fü Yesu. FÜ ewü adu angbü ebite te-wü, da emere ngü ka Me tîne tundu de wü Pawülü ake Sila.

5 FÜ ngü la ayia ato mere siti kanga fü gara wü di engä Yisarayeale, de te ewü le ngü ka Yesu de ne, angü mere bi wü *ganzi kpara to maguma wü eyi fü Yesu, teka ngü ka wü Pawülü. FÜ ewü akpo tîne bü ebite wü siti

kpara, de te ewü ngbü emaka te kaje, eto siti fingangü guvu ewü, de wüh zoro wü Pawülü, anı. Fü ewü aci abiti te-wü, akpo da emere siti ngü, da eba rere, endoro di gbü mere kōti la 'buru. Fü ewü anü akoro de ngü ka-wü la, zalü agba gara kpara de ırı ye Yasona, agbü sü te wü Pawülü ngbü engbü tete. Fü ewü ari kpa esambü la, agiri wü Pawülü, teka azoro ewü, anü di engagira wü mere kpara ka Tesalonika.

6-7 Wüh maka wü Pawülü kpala nda-wü de. Fü ngü la ake te-wü. Fü ewü ayia azoro tine bü wü Yasona bete wü gara *kpara ka Yesu, anü de ewü engagira wü mere kpara ka mere kōti la, kpah da eba mere rere kpa tikpi, gü ba, "Wü siti kpara, te ewü ngbü esiti fingangü ka wü kpara füh kotō ne 'buru, tütine wüh koro eyi sene, kpo da esiti fingangü ka-ani. Wüh le aje riri ka mere miri ka-ani, *Kayisara, ne de! Wüh gü ba, gara miri ka-ani ladü, de ırı ye Yesu! Yasona le ngü ka wü kpara la kpah eyi! Fü ah aza ewü, wü ngba tete kpa gba ye!"

8 Fü ngü de te wü kpara la mala eküte wü Pawülü, teka ngü ka Miri Kayisara ne, ayia ato mere fingangü fü wü mere kpara ka Tesalonika, kpah de mere bi wü kpara te ewü je ngü la. 9 Fü wü mere kpara la ayia akuru jiase gbü nzō wü Yasona, de wü bu ye la 'buru. Fü wü Yasona ato jiase la, teka areke ngü ka wü Pawülü di. Wü mere kpara la gü ba, "Wü Pawülü yia eyia kere, nü sü ka-wü agbü gara sü. Angü ani ena ato kuru te wü to."

Dene ngü ka Pawülü ake Sila agbü Bereya

10 Fütanga ngü la, te sü ti tete, fü wü kpara ka Yesu ayia bü gbü biti la, aza wü Pawülü ake Sila, agı nga ewü te kaje ka Bereya. Fü wü Pawülü anü, anü, akoro agbü Bereya kpala. Ah te ekoro gbü *sikpi ka Me, fü ewü anü ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisaraye de kpala ne, teka amala ngü ka Yesu fü wü kpara. 11 Wü di enga Yisaraye de agbü Bereya ne, ngü ka-ewü ka-ye kpikpi ye, ah baka mene ewü agbü Tesalonika ne nda de. Angü wüh ngbü nda-wü eje ngü ka Yesu gömō wü Pawülü ne, de mere tabu. Gbü wü sikpi 'buru, fü ewü angbü etanga Ngari Me, da egiri si-ngü gbügbü kpo kpo kpo, teka awu, gü ba, enga ngü ka Yesu, te wü Pawülü ake Sila ngbü emala la, ah de zu ngü ka Me fanü fanü ya? 12 Teka ngü la, fü mere bi wü kpara esüka ewü ayia ato maguma wü fü Yesu, kpah de wü di enga *Giriki mini, wü komoko, de wü würüse, kpah de wü gara wü wara wü kovo ka Bereya la.

13 Fütanga ngü la, fü wü di enga Yisaraye agbü Tesalonika la aje, gü ba, wü Pawülü ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara agbü Bereya. Fü ngü la ayia ake te ewü. Fü ewü ale kaje, anü akoro agbü Bereya kpala, akpo esiti fingangü ka mere bi wü kpara, da ekspülü ewü, teka de wüh mere gü fü wü Pawülü.

14-15 Teka ngü la, fü wü kpara ka Yesu agbü Bereya la, ayia kere, aza Pawülü, anü di te kaje ka mere *yi-ngu. Fü gara ewü agı nganga bala, zalü akoro di agbü Atenayı, ace engu kpala. Te wüh koro kpala, fü Pawülü aba köcökpa, ato esaka ewü, de wüh za du di fü wü Sila ake Timoteyo, teka de wüh fa nga ni kere agbü Atenayı kpala. Angü, ah ce ta ewü ciki agbü Bereya.

Dene ngü ka Pawülü agbü Atenayı

16 Fü Pawülü angbü agbü Atenayı kpala, da eci nga wü Sila ake Timoteyo. Fü ah ayia anü andoro gbü mere kōti la. Fü ah awu mere bi wü faranda, te wü kpara ka Atenayı ngbü eo gba wü. Te Pawülü wu wü e la bala, fü ngü la ato mere cinga emamaguma afa sü. 17 Teka ngü la,

fü Pawülü akpo angbü emala nga Yesu fü wü kpara agbü Atenayî kpala. Gbü wü *sikpi ka Me, ah ngbü eri kpa *esambü ka biti-te, da ega yîkî teka ngü ka Yesu de wü di enga Yisaraye, kpah de wü *ganzi kpara, de te ewü le ngü ka Me ne. Gbü gara wü sikpi, fü engu angbü enü kpah agbü sü ka se-e, teka angbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara, de te engu ngbü emaka ewü de kpala ne, ¹⁸ agü ba, “Yesu de Ye Me, te koro füh kotö ne, teka aküwa nih. Wüh mörö ta engu, fü Me adu azükü engu gbü kpi la.”

Wü gara kpeke kpara, te ewü wu ngü fa sü, ta ladü agbü Atenayî kpala.* Te wü kpara la je ngü te Pawülü mala la, fü ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! Mürü mö la ngbü egü neh fe ya?” Wü gara emala nda-wü, gü ba, “Komoko la ngbü emala dela ngü ka wü ganzi me fü ani de?” ¹⁹ Teka ngü la, fü ewü ai Pawülü, de ah nü, ah mala ngü la gbü jia wü e-wu-ngü 'buru, te ewü biti te-wü, gbü sü ka biti-te ka-wü, de iri ye Ariyopago ne.

Te Pawülü koro kpaka ewü kpala, fü ewü amala fefe, gü ba, “To riri kaye, de te ye ngbü eri wü kpara di ne, ani le aje ngü la gömö ye, cu de güje ani. ²⁰ Angü ngü de te ye ngbü emala la, ani je gügü la de. Ah ga gbü jia ani fa sü. Te di bala, ani le awu la sisi na mbi mbi mbi.” ²¹ Wüh mala ngü la bala kükürü de, angü mene ngü te reke gbü jia wü kpara ka Atenayî la, kpah de wü ganzi kpara, te ewü koro ngbü de kpala fa sü ne, ah ka-ye bü teka adi eje to ngü, te ewü je gügü la de, kpah da ero mö teka wü ngü la esüka wü, teka adi ereke fingangü ka-wü di, baka nga-ngü la.

²²⁻²³ Fü Pawülü ayia arü tikpi, engagira mere bi wü kpara la, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi wü kpara ka Atenayî, baka te ma koro sene, ma ngbü ndoro eyi gbü mere kötî ka-yi sene 'buru. Fü ra awu mere bi faranda te yi ngbü reke, o gba yi sene, gbe gbe gbe. Fü ra awu, gü ba, yi le ngü ka wü di enga me ka-yi la, cu de maguma yi. Fü ra anü awu gara faranda, te yi ba e o tete, gü ba, 'Faranda la, ah de nda me, de te ani wu ngü kaka nda-ani de.’†

Wü di enga wüna, dene si-ngü te ma koro tete sene, teka amala ngü ka Me, de te yi wu ngü kaka-na de, ne fü yi, teka fü yi adu awu ngü kaka mbi mbi mbi. ²⁴ Angü Me te ma ngbü emala nganga fü yi dene ne, ah de Mere Me, ta te mere kotö ne me-ye, de wü e gbü ye 'buru. Engu de Mere Miri agbü kpi, zalü koro di füh kotö sene 'buru. Te di bala, yi ngbü efi, gü ba, Me ngbü engbü gbü wü mere kambü, de te wü kpara ngbü eji fefe na ne? ²⁵ Yi ngbü efi, gü ba, Me de mürü cinga, te ani ena angbü eto e fefe na? Gara e biringbö, te Me le esaka nih nda ma! Engu ngbü eküwa nih, de wü e füh kotö ne 'buru me-ye, da eto wazi ye fü nih, teka fü nih angbü ememere wü ngü di. ²⁶ Engu o wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. Ta gügü, ah mere gina kpara ngbee biringbö, mere kundu nih de iri ye *Adama ne. Fü Me ato wazi fefe, teka de ah bi mere bi nguwa wü kpara, de wüh baya, angbü füh kotö ne 'buru. Ah reke kpah wü nga nzö sü, de te nguwa wü kpara la ena angbü gbügbü na, biri biri 'buru. ²⁷ Me mere wü ngü la bala, teka de wü kpara wu ngü ka-ni, Me, de wüh le kpah ngü ka-ni de maguma wü. Te di bala, ah fanü, Me eyi ladü tundu de nih biri biri 'buru. ²⁸ Ah kpah baka gara ci ka-yi, te yi ngbü ebi, gü ba, 'Nih ngbü engbü dene 'buru teka

* **17:18** 17:18 Wü e-wu-ngü la, wüh ngbü ei gara ewü, wü Epikure, gara ewü de wü Setowa.

† **17:22-23** 17:22-23 Wüh ba e eküte gara faranda, gü ba, “Faranda ka Me te ani wu ngü kaka de,” angü bi wü me ka-ewü ladü, de iri wü kpikpi ye kpikpi ye. Te di bala, mene te wüh wu iiri na mbi mbi de, wüh ena areke nda-ka faranda, aba e eküküte bala.

ngü ka Me, da endondoro, engbü füh kotö sene.' Wüh bī ta kphah gbü gara cī, gü ba, 'Nih 'buru de wü di Me.'

²⁹ Te di bala, baka te nih di eyi de wü di Me fanü fanü ne, nih mere e afi, agü ba, Mere Me te di agbü kpī ne, ah baka wü e, de te wüh ngbü ereke gbü wü rü, anga gbü se, anga gara e, de te wü kpara ngbü ereke te nga fingangü ka wü, ne de. ³⁰ Baka ta te wü kpara wu ngü ka Me nda-wü mbi mbi la de ne, Me to kuru te ewü kphah de. Amba enatikine Me ngbü eyi emala ngü fü wü kpara te nga wü sü füh kotö ne 'buru, teka de wüh fü maguma wü, ace siti gele ka-wü, adu ale ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö. ³¹ Angü, ah fe sikipi eyi biringbö, te engu ena akolo ngü ka wü kpara füh kotö ne 'buru mbi mbi mbi, ato kuru te ewü teka *siti ngü ka-ewü. Ah ce ngü la eyi esaka gara kpara ka-ye, ta te engu fe gügü, teka tima la. Angü Me sere ngü kaka ta eyi, gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, kpara te ni fe engu, ah dene. Angü ta te wü kpara mörö engu ne, Me du zükü engu gbü kpi la."

³² Te mere bi wü kpara la je ngü la gömö Pawülü, gü ba, Me zükü gara kpara eyi gbü kpi ne, fü gara ewü akpo angbü emü engu. Fü wü gara angbü emala nda-wü, gü ba, "Ani ena adu aje si-ngü, teka ngü ka züzükü gbü kpi la, mbi mbi mbi gömö ye kphah toto, gbü gara sikipi."

³³ Te di bala, fü Pawülü ayia ace ewü sela, anü sü ka-ye. ³⁴ Amba wü gara kpara ta ngbü rü ladü, te ewü le ngü ka Yesu la gömö Pawülü. Esüka wü kpara la, gara de Diyonisiyo, mere kpara ka koti la, be kphah te gara würüse de iri ye Damariya.

18

Dene ngü ta te mere te-ye agbü Korinito

¹ Fütanga ngü la, fü Pawülü ayia ace Atenayi, teka anü agbü gara koti de iri ye Korinito.* ² Fü engu ayia amaka gara engu *Yisaraye kpara, de iri ye Akuwila.† Te engu gina, Akuwila ngbü ta engbü agbü *Rüma. Amba teka riri de ta te mere miri ka wü Rüma de iri ye Kalodiyo to, gü ba, wü di engu Yisaraye yia gbü Rüma 'buru asidi ne, fü Akuwila ayia ace Rüma, ake wara ye, de iri ye Pirišila ne, ago ka-wü agbü Korinito. ³ Fü Pawülü anü amaka wü Akuwila agbü Korinito kpara. Fü ah ayia angbü ka-ye kpaka ewü, angbü etüki e de ewü, teka amaka jiase, adi ezü e di, angü tima kaka ta kphah matükü wü e‡ gbü konü baka nda-ewü la. ⁴ Amba gbü wü *sikipi ka Me 'buru, fü Pawülü angbü enü kpa *esambü ka biti-te ka wü di engu Yisaraye, teka adi emala ngü ka Yesu fü ewü, de wü *ganzi kpara kphah mini, teka de wüh to maguma wü fü Yesu.

⁵ Sidi nga ngü la, fü wü Sila ake Timoteyo ayia agbü Makedoniya, akoro kpaka Pawülü de letangü fefe.§ Teka ngü la, fü Pawülü adu ace tima ka matükü e gbü konü ne, adu angbü tine bü emala ngü ka Yesu fü wü kpara te nga wü sikipi 'buru, da esere fü wü di engu Yisaraye, gü ba, "Yesu de *Kurisito te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa ani." ⁶ Amba wü di engu Yisaraye le ngü la nda-wü ta de. Wüh ngbü ga yiki fefe teka ngü la. Fü ewü angbü emala wü siti ngü fefe, da esoko engu. Teka ngü la, fü engu abunda zu-tö gbü bongo ka-ye, teka asere fü ewü, gü ba, Me le ngü

* **18:1** 18:1 Atenayi bete Korinito 'basu mini 'buru wü koti gbü tö ka wü Giriki. † **18:2** 18:2 Wüh bī ta Akuwila engu gbü gara tö de iri ye Potiyü. ‡ **18:3** 18:3 E ka-ewü te ewü ngbü etüki gbü konü ne, ah ka-ye de gugu. § **18:5** 18:5 Mü ena amaka ngü la gü buku ka Filipoji 4:14-16.

ka-ewü la de. Fū ah amala ngü fū ewü, gū ba, “Te wü ce kaje ka *küküwa eyi la, ah de ngü ka-wü, ah de ngü ka-ni nda de. Amba Me ena ato kuru fū wü ato. Angü ni mala ngü la eyi fū wü. Baka te wü le ngü la de ne, akpo enatikine, anü kpa engagira nü, ni ena anü amala ngü la fū wü ganzi kpara.”

⁷ Fū Pawülü ace ewü, ayia ago ka-ye, angbü agba gara ganzi kpara, de iri ye Tito Yüsito. Engu ta kpara te le ngü ka Me. Gba ka ta gbamari ede *kambü ka biti-te ka wü di enga Yisaraye la. ⁸ Fū gara enga Yisaraye, mere kpara ka kambü ka biti-te la, de iri ye Kürisipü ne, ayia ale ngü ka Miri Yesu, de wü kpara gba ye 'buru. Te di bala, fū mere bi wü gara kpara ka Korinito ayia aje ngü ka Yesu gömö Pawülü. Fū ewü ayia ato maguma wü fū Yesu. Teka ngü la, fū ewü ayia ato *babatiza fū ewü.

⁹ Gbü gara biti, fū Miri Yesu ayia asere te-ye fū Pawülü gbü roto, amala ngü fefe, gū ba, “Mü kpe cürü de. Mü di fi bü emala ngü ka-ra fū wü kpara. Mü mere e ace de. ¹⁰ Angü ma ena angbü eto wazi fū mü, da ele ta-ngü te mü. Kpara biringbö te ena amofu mü, ato cinga te mü, nda ma. Angü wü kpara ka-ra, te wüh ena ato maguma wü fere gbü Korinito sene, wüh fa sü.”

¹¹ Teka ngü la, fū Pawülü ayia angbü agbü Korinito kpala re biringbö de tü ye, da eri wü kpara de ngü ka Yesu.

¹² Fütanga ngü la, fū wü di enga Yisaraye, te ewü le ngü ka Yesu de ne, ayia abiti te-wü, azoro Pawülü, anü di engagira Miri Galiyo, te mere miri ka wü *Rüma o engu me-ye, de ah di eceka kpi sidi nga tö ka wü *Giriki 'buru. ¹³ Fū ewü angbü eto moto te Pawülü engagira Miri Galiyo, gū ba, “Komoko ne ngbü eri wü kpara, de wüh di emere ngü ka Me, te wü gara kaje, te riri ka gele ka-ani le de.”

¹⁴ Fū Pawülü ayia arü tikpi ta de ni lügü ngü, fū Galiyo ayia akolo ngü gögömö na, gū ba, “De-yi, wü di enga Yisaraye, yi je la ngü te ma ele amala fū yi ne. Te yi ena akoro ta de komoko ne engagira ra sene, teka siti ngü te engu mere la, de bane ma ti eyi aje ri yi. ¹⁵ Amba ngü ne, ah teka ngü ka iri wü me, bete gele ka-yi, ka wü di enga Yisaraye. Te di bala ne, ah le de yi reke ngü ka-yi la me-yi esüka yi. Nda-ra, ma le ari gbü wü ngü de bala nda-ra de.” ¹⁶ Fū ah ayia aliki ewü sela asidi.

¹⁷ Teka ngü la, fū wü kpara ka Korinito ayia azinga eküte wü di enga Yisaraye. Fū ewü ati te Sosotene te di de mere kpara ka kambü ka biti-te ka wü di enga Yisaraye ne, amü engu ciki engagira Galiyo sela. Fū Galiyo ayia afü tarinzö ye fū ewü. Ah fi nga ngü ka-ewü, te ewü ngbü emü Sosotene di, la kph de.

¹⁸ Fū Pawülü adu angbü gbü Korinito sela, de wü *kpara ka Yesu, teka mere bi sikpi. Gbü gara sikpi, fū Pawülü ayia ato mandü fū ewü, teka adu agba ye, agbü Atiyokiya, te di gbü tö ka Siriya.

Ngü ka dudu ka Pawülü agbü Atiyokiya

Fū Pawülü ayia gbü Korinito sela, de wü Pisisila ake Akuwila, anü akoro agbü Kekureya, teka agiri *zabu, te ena aza ani, anü di agbü tö ka Siriya. Te wüh di la agbü Kekureya kpala ne, fū Pawülü ayia adürü su-nzö ye, angü ah kina ta kina fū Me,* gū ba, ni ena anü ato la'bi fū Me agbü Yerusalem. Fū ewü amaka zabu sela, ayia anü di, zalü akoro agbü Efeso.

* **18:18** 18:18 Gbü gele ka wü Yisaraye, te mü kina kina, gū ba, ni ena ato la'bi fū Me la, mü ena adürü su-nzö mü asidi.

19-21 Te wü Pawülü koro tete agbü Efeso, fü engu ayia ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisarayeale de kpala. Fü ah akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpara kpala. Fü wü kpara la ayia ayi-tata, teka de engu ngbü mba kpaka ani sela, teka bi sikpi. Amba Pawülü le bala de, angü fingangü kaka gü ba, ah le de ni koro agbü Yerüsalema feke, teka areke ngü ka kina ka-ni la. Fü ah ayia ato mandí fü ewü, gü ba, "Te Me le la, ni ena adu akoro kpaka wü sidi." Fü Pawülü ayia amaka gara zabu sela, anü sü di agbü Siriya. Fü wü Pirisila ake Akuwila ayia angbü nda-wü ciki gbü Efeso sela.

22 Fü Pawülü ayia anü akoro agbü Kayisariya. Fü engu ayia akö gbü zabu sela, teka anü ato mandí fü wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. Fü ah adu ayia sela, anü sü agba ye, agbü Atiyokiya.

23 Sidi nga ngü la mba cükü'daye, fü ah adu ayia kpah gbü Atiyokiya sela, teka anü andoro gbü tö ka Galatiya bete nda Firigiya. Fü ah angbü eri wü kpara ka Yesu, da eto wazi fü ewü gbü wü sü la 'buru.

Dene ngü ka Apolo agbü Efeso

24 Gbü wü sikpi la, fü gara enga Yisarayeale de iri ye Apolo ayia akoro agbü Efeso. Wüh bi engu ta agbü Alekezandariya. Engu ta de kpara te wu da ero mö ereke areke. Kpah bala, engu wu ngü gbü *Ngari Me reke kpah areke. 25 Ah wu ngü ka Yesu kpah kpo. Fü ah angbü eri wü kpara de ngü ka Yesu la ereke kpah areke. Amba ah wu ngü ka *Nzila Wazi Me mbi mbi de. Ngü ka *babatiza te engu wu, ka-ye bü mene babatiza, ta te *Yüwane ngbü eto fü wü kpara ne.

26 Gbü gara sikpi, Apolo ngbü kpah emala ngari Me fü wü kpara, gbü *kambü ka biti-te agbü Efeso kpala. Fü wü Pirisila ake Akuwila ayia aje ngü kaka-na la. Fü ewü ayia aza engu, anü di kpa gba wü, teka amala ngü ka Yesu fefe na tine mbi mbi mbi.

27 Fütanga ngü la, fü Apolo ale de ni nü agbü tö ka wü *Giriki, amala ngü ka Yesu kpala. Fü wü kpara ka Yesu de gbü Efeso la ayia ale ta-ngü tete gbü ngü la. Fü ewü ayia aba köcökpa, ato fü wü kpara ka Yesu de agbü tö ka wü Giriki la, de wüh za engu gbü mürü, baka zu kpara ka Miri Yesu.

Fü Apolo ayia anü sü agbü Korinito, te di gbü tö ka wü Giriki. Te engu koro agbü Korinito kpala, fü ah akpo da eto wazi fü wü kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu, teka *züka maguma ka Me ne. 28 Fü wü Apolo angbü da ega yiki de wü di enga Yisarayeale de kpala, esüka bi wü kpara. Fü ah angbü eza ngü gömö ewü 'buru ka, de kpeke wü ngü te engu ngbü emala, gü ba, "Fanü fanü, Yesu de *Kurisito te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa wü kpara 'buru."

19

Dene ngü ka Pawülü agbü Efeso

1 Te Apolo ngbü eto ngari Me tete agbü Korinito ne, dela o Pawülü ngbü nda-ye la fi bü da endoro gbü tö ka Galatiya bete Firigiya. Fü ah ayia kpala, anü akoro agbü Efeso, amaka wü gara kpara ka Me kpala. 2 Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ta te wü fü maguma wü tete ne, wü maka *Nzila Wazi Me eyi?" Fü ewü alügü ngü, gü ba, "A'a, ani je nga ngü ka Nzila Wazi Me nda-ani la de." 3 Fü Pawülü ayi-ta ewü, gü ba, "Te di bala, wü za *babatiza, neh baye baye?" Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh to babatiza fü ani baka nda *Yüwane tane." 4 Fü Pawülü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Yüwane ngbü ta eto babatiza fü wü kpara teka asere, gü ba,

wüh fū maguma wü eyi. Yüwane mala kpah fū wü di engä *Yisarayeleye, gü ba, 'Ah le de wüh le ngü ka kpära, de te Me ena atima engu sidi nga ni ne.' Kpära engu la, ah de Yesu."

⁵ Te wü kpära la je ngü de te Pawülü mala la, fū ewü adu ato babatiza fū ewü te iri Miri Yesu. ⁶ Fū Pawülü ayia ao kpa ye gbü nzö ewü. Fū Nzila Wazi Me akoro ari emaguma ewü, ato wazi fū ewü. Fū ewü akpo da ero mö gbü wü ganzi mö, te wüh je ngü gbügbü na de, da emala ngäri Me baka wü *mürü dofo. ⁷ Wü kpära la, wüh baka wü komoko nzükpa de fūh ye 'basu.

⁸ Fütanga ngü la, fū Pawülü akpo da eri kpa *esambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayeleye, angbü eri wü kpära de ngü ka Yesu kpekpeke, gü ba, "Yesu de Miri te Me tima engu teka aküwa ani." Ah ngbü mere ngü la bala teka fe bata, fū gara wü di engä *Yisarayeleye la adu ale ngü ka Yesu, te engu ngbü emala fū ewü la. ⁹ Amba gara wü di engä Yisarayeleye la, nzö ewü ka-ye kpekpeke, wüh le ngü ka Yesu la nda-wü de. Fū ewü angbü emala bi wü siti ngü teka ngü ka Yesu la, gbü jia wü bu wü. Tekä ngü la, fū wü Pawülü ayia de wü kpära, te ewü le ngü ka Yesu la, ace *kambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayeleye la. Fū ewü akpo angbü ebite te-wü agba gara komoko de iri ye Türanü. Fū Pawülü angbü eri ewü de ngü ka Yesu kpala te nga sikpi 'buru, kpah de wü *ganzü kpära, te ewü le adi eje ngü la gögömö na ne. ¹⁰ Ah ngbü mere ngü la sela bala teka re 'basu. Tekä ngü la, fū bi wü kpära, te ewü ngbü gbü tö ka Asiya, wü di engä *Yisarayeleye de wü di engä *Giriki ne, ayia aje ngü ka Yesu gömö Pawülü areke areke.

Dene wazi ka Me te Pawülü mere kpeke ngü di agbü Efeso

¹¹ Gbü wü sikpi la, Me ngbü to ta wazi fū Pawülü fa sü, fū ah angbü emere wü kpeke ngü. Fū komö wü kpära angbü egu kaka-na 'buru agu.

¹² Wü gara ne, te wüh za bü mba bongo* ka Pawülü, nü di, to fū wü mürü keke la, fū wü keke ka-ewü la angbü enza. Anga te ah di de *siti wü di engä me, te ewü ngbü emere ewü me-wü la, fū ewü angbü kpah ece wü kpära, teka wazi ka Me gbü bongo la.

¹³⁻¹⁴ Wü gara wü di engä *Yisarayeleye ta ladü lorozi. Wüh ta 'buru wü di gara *mürü gele ka wü Yisarayeleye, de iri ye Sekeva. Fū ewü angbü endoro gbü nga nzö sü la, da emala fū wü kpära, gü ba, ani ti eyi aliki siti wü di engä me guvu wü kpära. Te wüh je nga ngü de te Pawülü ngbü emere ne, fū ewü afi, gü ba, ani ena akpo kpah adi eliki wü di engä me de iri Miri Yesu, baka nda Pawülü. Fū ewü ayia amala ngü fū gara wü di engä me, gü ba, "Ani emala fū wü de iri Miri Yesu, te Pawülü ngbü emala ngü kaka ne, de wü koro guvu kpära ne asidi." ¹⁵ Fū wü di engä me la alügü ngü fū ewü, gü ba, "Ani wu ngü ka Yesu kpo. Ani wu ngü ka Pawülü kpah kpo. Amba de-wü, wü nda-wü neh wü da?" ¹⁶ Fū komoko ta te wü di engä me ngbü emere engu ne, ayia ati te ewü, amimiki ewü, agbogbofo ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah asösörö bongo eküte ewü 'buru anza ka. Fū ewü ayia akpe aküwa esasaka sela tine 'buru ngärimu, de wü ka eküte wü. ¹⁷ Fū wü di engä Yisarayeleye, de wü di engä *Giriki, ta te ewü ngbü engbü agbü Efeso ne, ayia aje ngü la. Fū cürü ayia amere ewü. Fū ewü akpo da ecu ngü ka Miri Yesu afa tine cu sü.

¹⁸ Fütanga ngü la, fū mere bi wü kpära, te ewü le ngü ka Yesu, ayia akoro, akpo da emala nga *siti ngü ka-wü, ta te wüh ngbü emere, gü ba,

* **19:12** 19:12 Bongo ka Pawülü la, ah de bongo te engu ngbü ei te nzö ye, anga etadu ye da emere tima di ne.

ani le eyi ace wü siti ngü la. ¹⁹ Mere bi ewü ta wü mürü rü, de wü mürü kuwa. Fü ewü aza wü rü ka-wü, kpah de wü buku† ka talara ngü ka-wü la, akoro di, acuru gbü jia wü kpara 'buru. Se-ngba wü buku de te wüh curu la fa ta sü.‡

²⁰ Dela wü kpeke ngü te Me mere agbü Efeso. Fü ngü ka Me angbü ega, da ebaya. Teka ngü la, fü mere bi wü kpara ayia ato maguma wü fü Yesu. Fü ngü la angbü kpah eto wazi fü wü *kpara ka Yesu, fü ewü angbü erü kpekepeke.

²¹ Fütanga wü ngü la, fü *Nzila Wazi Me ayia amala ngü emagama Pawülü, de engu nü ndoro agbü tö ka Makedoniya bete nda *Giriki, de ah nü sü kpah agbü Yerüsalema. Te di bala, fü Pawülü adu afi, gü ba, "Te ni nü eyi agbü Yerüsalema la, ah le de ni nü sü agbü *Rüma."§ ²² Te di bala, fü ah ayia atima wü Timoteyo ake Ereseto, te ewü di de wü kpara, te ewü ngbü ele ta-ngü tete gbü tima ka Me ne, de wüh nü agbü Makedoniya. Fü engu ayia angbü nda-ye la mba takü gbü Efeso sela, gbü tö ka Asiya.

Dene ngü te Demetiriyó mere agbü Efeso

²³ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Efeso ayia akpo aso mere ngü, da eba rere de gü, teka ngü ka Yesu. ²⁴ Angü gara mürü boro ta ladü de iri ye Demetiriyó. Engu ngbü ta emi wü kuru e gbü se, gü ba, ah de kuru me ka-ani, te di de me wü rüse, de iri ye Aritemisi. Wüh ngbü ta emaka mere bi jiasé gbü tima ka-wü la, de wü bu ye. ²⁵ Gbü gara síkpí, fü Demetiriyó ayia ai wü *mürü tima ka-ye abiti, kpah de wü gara wü bu ye, te ewü ngbü emere tima la de ewü ne 'buru. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "De-wü deyi, wü wu 'buru kpo, gü ba, ani ngbü emaka jiasé ka-ani, gbü wü kuru me Aritemisi, de te ani ngbü emi ne. ²⁶ Titine, wü je ngü, de te komoko de iri ye Pawülü, ngbü emala ne eyi. Engu gü ba, wü kuru e, de te ani ngbü ereke de kpa ani ne, ah de wü e, de te wü kpara ena angbü egbo nganga na, ne de. Te di bala, ah fiti mere bi wü kpara eyi de ngü ka-ye la. Angü ngü la wü eyi gbü Efeso sene, kpah gbü nga nzó sü ka Asiya ne 'buru. ²⁷ Teka ngü la, e-wu neh da, wü kpara ena aceka wü kuru e, de te ani ngbü emere ne, ba töndö e, fü ewü adu ace da ese. Wü gara ne, wüh ena adu akpa ngü mere kambu ka me Aritemisi ka-ani de sene ne, gü ba, ah ka-ye kükürü e. Amba ah le de wü kpara ka Asiya, de wü kpara gbü gara tö 'buru, di ecu ngü me ka-ani, Aritemisi la!"

²⁸ Te wü kpara la je ngü la bala, fü maguma ewü ayia anzu. Fü ewü akpo da eba rere, gü ba, "Me ka-ani, Aritemisi ne, ka-ye kpekepeke fa wü gara me 'buru!" ²⁹ Fü wü kpara gbü köti la aci 'buru, azinga, da eba rere de gü. Fü ewü ayia azoro wü Gayü ake Arisiterekü, te ewü di de wü kpara ka Makedoniya, te ewü ngbü endoro de wü Pawülü ne. Fü ewü azoro ewü gö! angbü egbeke ewü de woro, enü di agbü mere sü ka biti-te ka-wü.

³⁰ Te Pawülü je ngü la tete, fü engu ale ta de ni nü, ni mala ngü fü bi wü kpara, de te ewü biti te-wü la. Amba wü gara kpara ka Yesu du tiri engu ta me-wü. ³¹ Kpah bala, wü gara cögbörö kpara ka köti la, ta te ewü di de wü awuba ye Pawülü ne, ayia atima ngü fefe, gü ba, engu nü kpala de. Teka ngü la, Pawülü du nü ta de.

³² Fü wü kpara la alala fi bü te rere ka-wü la, gbü sü ka biti-te kpala. Fü ewü angbü emala wü ngü gömó wü 'buru kpikpi ye kpikpi ye. Teka ngü la,

† 19:19 19:19 Wü buku la, wüh ba wü si-ngü de riri ka gele ka wü gara rü gbügbü na, kpah de wü ngü te mü ena asama rü la di. ‡ 19:19 19:19 Ah baka jiasé kutu teke 'basu nzükpa

(50,000). § 19:21 19:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Rüma 15:22-32.

wü kpara tì awu si-ngü la mbi mbi de, anga wüh biti te-wü sela neh teka ne ya? Angü wüh ngbü 'buru bü da eba rere, da emala wü ngü faaa! ³³ Te di bala, fü cürü ayia arì te wü di enga *Yisaraye. Fü ewü ayia afe gara kpara de iri ye Alekezanda, de ah nü, ah rü engagira mere bi wü kpara la, de ah mala ngü ka-ani fü wü kpara la. Gbü ngü la, fü Alekezanda ayia arü tikpi, amere kpa ye fü wü kpara la, de wüh nga anga, teka de ni mala ngü fü ewü mbi mbi mbi. ³⁴ Amba baka te wü kpara la wu 'buru kpo, ga, engu kpah de enga Yisaraye, te le ngü ka Aritemisi de ne, fü ewü akpo da eba rere, da emala ngü, gü ba, "Me ka-ani, Aritemisi ne, ka-ye kpepeke fa wü gara me 'buru!" Fü ewü angbü eba rere, da emala ngü la bala teka lö-ra 'basu.

³⁵ Fü mere kpara ka Efeso la ayia akoro amala ngü fü ewü kpepeke, de wüh nga anga. Te wüh nga tete, engu gü ba, "De-yi, wü kpara ka Efeso, kpara ka kpara wu kpo, gü ba, mere kambü te wü kpara ngbü egbo nga Aritemisi gbügbü ne ladü gba nih, gbü Efeso sene. Yi wu kpah kpo, gü ba, da ka me, Aritemisi, ta te tì kü agbü kpì ne, ah kpah bü ladü esüka nih sene. ³⁶ Angü gara kpara te ena aga yiki gbü ngü la nda ma! Te di bala, ah le de yi nga anga tiii. Yi mere e adi emere wü ngü bü 'daaa bala ne de. ³⁷ Teka ngü ka wü komoko de 'basu ne, wüh zi e esambü ka me ka-nih de. Wüh fala me ka-nih, Aritemisi ne, kpah de. Yi zoro ewü koro di sene, neh teka ne? ³⁸ Te di bala, te wü kpara la mere siti ngü fü wü Demetiriyo, de wü bu ye la, ah le de wüh koro de ngü ka-wü la engagira miri, gbü sikpi, te engu o, teka adi ekolo ngü gbügbü na ne, de wüh sere ngü la fefe te züka kaje. ³⁹ Anga te yi le amere gara ngü teka ngü ne la, ah le de nih i wü kpara ka köti ne 'buru, de wüh biti te-wü teka aje si-ngü la mbi mbi mbi, fü ewü akolo ngü gbügbü na. ⁴⁰ Amba ngü de te yi zinga di enatikine ne, ma le ngü la nda-ra de! E-wu neh da, gara kpara ena anü amala nga ngü la fü mere miri ka wü *Rüma, te ngbü gbü nzö nih ne. Si-ngü de te yi ngbü emere ne nda ma. Ah ka-ye bü tondö ngü kükürü. Te wüh yi-ta nih la, ngü de te nih ena alügü mbi bane ne, ena adi kpah ma."

⁴¹ Te mere kpara ka köti la mala ngü ka-ye nza tete, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara la, de wüh baya sela asidi, go agba wü.

Dela ngü ta te mere te-ye agbü Efeso.

20

Dene ngü ka ndoro ka Pawülü agbü Makedoniya bete tö ka wü Giriki

¹ Fütanga ngü ka rere te mere te-ye agbü Efeso la, fü Pawülü ayia abiti wü *kpara ka Yesu de gbü Efeso la 'buru. Fü ah arì ewü de wüh i maguma wü, arü kpepeke sidi nga ni, gbü tima ka Me. Fü ah agü mandì fü ewü, ayia ale kaje, anü sü agbü Makedoniya. ² Fü engu angbü endoro agbü Makedoniya, da eto wazi fü wü kpara ka Yesu kpala, kpah da erì ewü de mere bi wü ngü gbü *Ngari Me.

Fütanga ngü la, fü Pawülü ayia ace Makedoniya, anü akoro agbü tö ka wü *Giriki. ³ Fü ah angbü agbü tö ka wü Giriki kpala teka fe bata. Fütanga fe bata la, fü ah ale ta de ni guru sü de *zabu agbü Siriya de, 'duwa fü ah ayia aje nga gara wü di enga *Yisaraye kpala, gü ba, wüh ngbü efete engu te kaje la. Teka ngü la, fü ah ayia alügü nga ye, adu agbü Makedoniya, de lö ye.

4 Wü kpara ta te wüh ngbü egí nga Pawülü ne, ah de wü Süpatere ye Píra, te di de kpara ka Bereya, bete Arisitarekü ake Sekundu, te ewü di kawü wü kpara ka Tesalonika, bete Gayü ake Timoteyo, wü kpara ka Derebe, be kpah te Tikiko ake Torofimü wü kpara ka Asíya. 5 Wü kpara la tí ndawü ngagira nü, anü aci nga a agbü Türüwa. 6 Amba nda-a ake Pawülü, a nü sü agbü Filipoyi. Fü a azü *Karama ka Pasika kpala. Fütanga síkpí ka Pasika la, fü a ayia alí gbü *zabu, anü, anü, teka síkpí 'buruve. Fü a anü akoro agbü Türüwa, amaka te-a de wü bu a kpala. Fü a angbü de ewü gbü Türüwa sela, teka síkpí lorozi.

Dene ngü te Pawülü mere agbü Türüwa

7 Ah te ekoro gbü *síkpí ka Me, etamurago, fü a abiti te-a de wü *kpara ka Yesu agbü Türüwa kpala, teka azü zü-e ka Me. Fü Pawülü ayia akpo emala ngari Me fü a. Fü ah aro mö fü a baaala, zalü akoro etü biti. Ah mere ngü la bala, angü ah ngbü efi, gü ba, ni ena ayia gügü kpurutokokpí, anü sü ka-ni. 8 Kambü ta te a biti te-a gbügbü ne, ah ngbü ga füh kiri ye kpa tikpi. Wüh siya ta mere bi lamba kpa esambü la, teka de ah lofo sü. 9 Gara jaji komoko ta ladü kpala, de iri ye Yutiko. Ah ngbü ede görö ka kambü kpa tikpi la. Pawülü, mü ce mö nda-mü fi de. Fü ra ayia azoro jia mbarase la, fü mü ayia kpa gbü ehabata kambü kpa tikpi la, atí gbiiii! kpa kötö. Wüh te enü, ae engu tikpi ne de, gbülüküsü! Mbarase la kpi eyi!

10 Te Pawülü wu bala, fü ah ayia akö kpa kötö kpala, anü ara abuka füh kö mbarase la, afaka engu, amala ngü fü wü kpara, gü ba, "Baye? Yi eku gba teka ne? Yi kpe cürü de. Mbarase ne kpi nda de!"

11 Fü Pawülü alí, alügü nga ye, adu kpah kpa esambü, aza ambata akukuru, fü ewü azü de wü kpara la. Fü Pawülü adu angbü kpah eto ngari Me fü wü kpara la, zalü koro di emözekpí. Kpurutokokpí la, fü engu ayia sela, anü sü ka-ye.

12 Fü ewü ayia aza jaji komoko, te Pawülü zükü engu gbü kpi ne, adu di kpa eköti. Angü ah zükü gbü kpi eyi fanü fanü. Fü ngü la ato mere wazi fü wü kpara ka Yesu la 'buru.

Dene ngü ka nünü ka-a agbü Mileto

13 Fütanga ngü la, fü Pawülü amala ngü fü a, de a lí nda-a gbü *zabu, anü kpa engagira nü agbü Asosa. Angü de-ni, Pawülü, ni ena anü nda-ni de lö ni, amaka a kpala. 14 Te Pawülü nü maka a agbü Asosa, fü a aza engu gbü zabu, teka anü ara agbü Mitilene. 15 Kpurutokokpí la, fü a ayia gbü Mitilene de zabu, anü akoro agbü Kiyo, ara kpala. Fü kpi aseke, fü a ayia gbü Kiyo sela, anü akoro agbü Samose, ara kpala. Kpurutokokpí la, fü a adu ayia gbü Samose sela, anü akoro agbü Mileto. 16 Angü Pawülü gü ba, ni ena anü mbiimbi, teka fü ni akoro kere agbü Mileto. Ni le afü agbü Efeso de, angü kaje la ena aza mere bi síkpí. Ni le anü bala, teka fü ni akoro agbü Yerüsalema kere, o mere síkpí ka tari-e, de te wüh ngbü eí *Karama ka Petekosita ne, koro la de.

Dene adu ngü ka Pawülü fü wü kpara ka Yesu agbü Efeso

17 Te a nü koro tete agbü Mileto, fü Pawülü ayia atima ngü fü wü *kovo gbü tima ka Yesu agbü Efeso, de wüh yia kere, akoro kpaka ni gbü Mileto sela.

18 Te wü kovo ka Efeso la koro tete kpaka a, fü Pawülü arü amala fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi wu ngü ka-ra eyi kpo. Akpo gbü síkpí te ma koro tete esüka yi, gbü tö ka Asíya sene, 19 ma ngbü emere tima ka Miri

Yesu baka labi kaka. Ma o te-ra baka mere kpara nda-ra de. Ma ngbü ta de mere fingangü emaguma ra, fü ra amaka kpah mere cinga, teka ngü ka wü bu ra, wü di engä *Yisarayeke, te ewü le ngü ka Yesu de ne. Angü wüh ngbü fi bü da egiri mani teka amere siti ngü fere. ²⁰ Te di bala, yi wu kpah eyi, gü ba, ma kpe cürü wü ngü la nda-ra de. Ma ngbü fi bü da erü yi de ngari Me. Ma ngbü emere ngü la gbü jia wü kpara 'buru, kpah agba yi biri biri 'buru. Ma cere mba ngü biringbö te yi nda-ra de. ²¹ Ma ngbü emala ngü la mbölö fü wü di engä Yisarayeke, kpah fü wü *ganzi kpara, gü ba, ah le de wüh ce *siti ngü ka-wü, wüh du, wüh je ngü ka Me. De wü to kpah maguma wü fü Miri ka-nih Yesu Kurisito.

²² Wü di engä wüna, dene ngü te ma ele asere fü yi enatikine. Ma ngbü enü agbü Yerüsalema dene, angü *Nzila Wazi Me emala ngü la fere me-ye. Amba ngü de te ena amere ra de kpala ne, ma wu nda-ra de. ²³ Ngü de te ma wu, ah dene. Gbü wü mene kōti 'buru, de te ma ngbü ekoro gbügbü ne, Nzila Wazi Me ngbü emala fere, gü ba, te gara wüh ena angbü ei ra gbü ku, da eto mere cinga te ra. ²⁴ Amba gbü jia ra, te ma ena akpi, ah ba mere ngü de. Angü, te ma ena amere tima, de te Miri Yesu to fere ne areke areke, zalü akoro di gbü adu sikipi ka-ra la, ngü ka kpi mere e de. Angü Yesu le de ma mala ngü ka-ni fü wü kpara 'buru, gü ba, Me ena aküwa ewü teka *züka maguma ye.

²⁵ Ma ngbü ta endoro esüka yi sene, da emala ngü ka Yesu, te Me tima engu Miri ka-nih ne. Amba titine, ma wu eyi, ga, yi ti adu awu ra tine de. ²⁶⁻²⁷ Ma sere kaje te Me ena aküwa wü kpara gbügbü, teka ngü ka Yesu ne, eyi 'buru fü yi. Ma cere mba ngü biringbö te yi nda-ra de. Tekä ngü la, ma ngbü emala fü yi enatikine dene zu ngü. Te biri kpara esüka yi ce ngü ka Me, fü ah akpi gbü dürü ngü ka-ye la, ah de ngü kaka. Ah de ngü ka-ra nda tine de, angü ma sere ngü la eyi fü yi.

²⁸ Te di bala, yi ceka te-yi mbi. Yi ceka kpi kpah sidi nga wü bu yi, wü *kpara ka Yesu ne. Angü Nzila Wazi Me o yi eyi ba mere kpara gbü nzö ewü, ba wü kpara, te ewü eceka kpi sidi nga wü kambiliki. Angü Me se wü kpara la eyi cu de *ngüte Ye ye, Yesu Kurisito. ²⁹ Ma wu eyi, gü ba, sidi nga ra, gara siti wü kpara ena akoro kpaka yi, baka siti wü nü, agiri kaje teka asiti fingangü ka wü kpara ka Yesu, de siti riri. ³⁰ Kpah bala, gara wü kpara ena ayia cu esüka yi, adi efiti wü bu wü, de wüh ce ngü ka Yesu, du le siti riri ka-ani la. ³¹ Te di bala, yi ceka te-yi mbi, da efi nga ngü ta te ma ngbü erü yi di ne. Angü teka re bata, ma ngbü ta erü yi de ngari Me, cu de ngura, ra de biti mini, teka de yi lala gbü ngü ka Me de maguma yi biringbö.

³² Enatikine, ma ngbü ece ngü ka-yi esaka Me, de ah ceka kpi sidi nga yi me-ye. Ma emala fü yi, gü ba, ah le de yi ngbü da eje ngü kaka, angü ah to ngü la fü yi de züka maguma ye. Angü ngü ka Me la ena ato wazi fü yi, fü ah aküwa yi fi mere badi.

³³ Nda-ra, ma mere siti ngü fü yi 'buru 'dö de. Ma ngbü ta de gümü wü e ka-yi kpah de. Kpara biringbö esüka yi de jiase, anga bongo ka-ye, esaka ra nda ma. ³⁴ Yi wu eyi kpo, gü ba, ma ngbü ta emere tima cu de kpa ra dene, teka amaka wü e di fere, be kpah te wü kpara de te a ngbü endoro de ewü ne. ³⁵ Ma ngbü mere tima kpekpeke bala, teka asere fü yi mbölö, ga, ah le de yi mere tima kpekpeke kpah baka nda-ra, teka fü yi amaka wü e fü yi, kpah teka ale ta-ngü te wü mürü cinga di. Kpah bala, ah le

de yi fi nga ri Miri ka-nih Yesu Kurisito, ta te mala fü nih, gü ba, 'Tadu ka kpara te eto e, fa nda mene kpara, te wüh ngbü eto e fefe na.' "

³⁶ Te Pawülü mala ngü la nza tete bala, fü ewü aci 'buru, abu nzökuta wü kötö, aku gba fü Me. ³⁷ Sidi nga ngü la, fü ewü ango 'buru de mere gba, da etiti eküte Pawülü, da efaka engu, teka ato adu mandî ka-wü fefe na. ³⁸ Ngü te to mere cinga fü ewü, ah de ngü ka Pawülü, te engu mala fü ewü, gü ba, "Wü ti adu awu ni tîne de ne."

Fü wü kpara ka Efeso la ayia agî nga Pawülü, zalü akoro di kpa era ngu. Fü a alî de wü Pawülü gbü *zabu anü sü agbü Yerüsalema.

21

Dene ngü ka nünü ka Pawülü agbü Yerüsalema

¹ Baka te a ce wü kpara ka Efeso la tete, fü a alî gbü *zabu, anü akoro agbü Kose, ara kpala. Kpurutokokpi la, fü a ayia sela, anü akoro agbü Rode. Fü a ara sela. Fü kpi aseke, fü a ayia agbü Rode sela, anü akoro agbü Patara. ² Fü a ace zabu la kpala, amaka gara zabu, te ngbü enü agbü Tera.* Fü a ayia alî gbügbü, anü sü. ³ Fü a anü, anü, anü, akoro gbamari ede Kupuriyo. Fü a ace Kupuriyo gbü kamisü, ale kaje, anü agbü Sîriya. Fü a anü akoro agbü Tera, akö gbü zabu la kötö, angü wüh yia ekö wü e de gbügbü na la sela.

⁴ Fü a ara gbü Tera sela, teka sîkpi lorozi, angü a koro maka wü *kpara ka Yesu te ewü di kpah ladü sela. Fü *Nzîla Wazi Me amala ngü fü Pawülü gömö gara wü kpara la, gü ba, ah le de engu nü agbü Yerüsalema de, angü sîti ngü ena amere engu kpala. Amba Pawülü le ngü la bala nda de.

⁵ Fütanga sîkpi lorozi la, fü a ayia sela teka anü sü agbü Yerüsalema. Dela de, fü wü kpara ka Yesu la ayia akö te-wü 'buru, de wü wara wü, bete wü jaji, anü agî nga a kpa eküte ngu kpala. Te a nü koro de ewü kpala, fü a abu nzökuta a kötö, aku gba fü Me era ngu sela. ⁶ Te a gü mandî esüka a 'buru nza tete, fü a aye süka a de ewü, wüh te ego nda-wü kpa gba wü, fü a alî nda-a gbü *zabu, anü sü.

⁷ Fü a ayia gbü Tera sela, anü akoro agbü Potolemayî. Fü a anü ato mandî fü wü di enga ni a, wü kpara ka Yesu, de sela ne. Fü a angbü de ewü teka sîkpi biringbö. ⁸ Te kpi seke tete, fü a ayia aza nü sela balaaa, zalü anü akoro agbü Kayisariya. Fü a anü ara agba *Filîpo, te ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara de kpala ne. Filîpo engu ne, ta kpah biri kpara esüka wü kpara lorozi, ta te wüh fe ewü, teka ale ta-ngü te wü *mürü tima ka Yesu ne.† ⁹ Ah ta de wü di ye bala, 'buru wü jaji würüse, te Nzîla Wazi Me ngbü emala ngü gömö ewü, baka wü *mürü dofo ta gügü ne. ¹⁰ Fü a angbü gbü Kayisariya sela, teka mere bi sîkpi.

Fütanga ngü la, fü gara mürü dofo ka Me, de îri ye Agobo, ayia agbü tö ka *Yudaya akoro sela. ¹¹ Fü ah anü akoro kpaka a, kpa gba Filîpo kpala. Fü ah ayia aza ku ka Pawülü, te engu ngbü ei etadu ye ne. Fü ah ayia ai wü lö ye de wü kpa ye di, amala ngü, agü ba, "Dene ngü te Nzîla Wazi Me ele asere fü wü. Kpara de te ni za ku de etatadu ne, wü di enga *Yisarayeleye ena azoro engu agbü Yerüsalema, ai engu kpah bala, ato engu fü wü di enga *Rüma."

* **21:2** 21:2 Tera de mere köti gbü tö ka Fonisiya. † **21:8** 21:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 6:1-6.

¹² Te a je ngü la bala, fü sü asiti te a. Fü a ayia, de wü kpara ka Yesu de agbü Kayisariya ne 'buru, enda'ba te-a fü Pawülü, teka de ah mere e anü agbü Yerüsalema tîne de. ¹³ Ffü Pawülü ayia alügü ngü fü a, gü ba, "Baye? Yi ngbü eku gba da eto cinga emaguma ra de bala teka ne? De-ra Pawülü, ma eyi nzo, teka azü cinga, teka ngü ka Yesu. Te wüh i ra gbü ku, anga te wüh le amörö ra amörö la, ma kpe cürü de!" ¹⁴ Ffü a ambü de Pawülü teka ngü la ma, fü Pawülü afa a, aza ngü gömö a ka. Ffü a adu amala tîne bü fefe, gü ba, "Wayi, ngü de te Me ele amere fü ye, ah mere tîne emere."

¹⁵ Fütanga ngü la, fü a ayia areke te-a, adu ace wü Filipo, teka anü sü agbü Yerüsalema. ¹⁶ Ffü wü gara kpara ka Yesu gbü Kayisariya la ayia agü nga a, anü di agba gara komoko de iri ye Minasüna, kpara ka Kupuriyo, te to maguma ye fü Yesu ta gügü. Ffü a anü ara kpala, angü gba ka kpa etungba, te kaje ka Yerüsalema.

Dene ngü ka Pawülü de wü kovo ka tima ka Yesu

agbü Yerüsalema

¹⁷ Te a nü koro agbü Yerüsalema, fü wü di engä ni a, wü *kpara ka Yesu de kpala ne, aza a de tadu afa sü.

¹⁸ Te kpä seke, fü a ayia de wü Pawülü anü agba *Yakobo, engä ni ye Yesu, angü engu de mere kpara gbü nzö wü *kovo gbü tima ka Yesu gbü Yerüsalema sela. Ffü wü bu ye na abiti te-wü kpah 'buru kpala. ¹⁹ Ffü Pawülü agü mandä fü ewü. Ffü ah ayia akpo angbü emala nga wü ngü, de te Me ngbü emere fü ye, gbü tima ka-ye, ka Me, esüka wü *ganzi kpara ne 'buru.

²⁰ Te wü mere kpara la je ngü de gömö Pawülü ne, fü ewü angbü de tadu, da egbo nga iri Me. Ffü ewü adu afü te-wü, amala ngü fü Pawülü, gü ba, "Wayi, engä ni ani, ye wu eyi, gü ba, mere bi wü di engä *Yisarayele to maguma wü eyi fü Yesu, gbü tö ka *Yudaya sene. Wüh ngbü eyi 'buru emere wü *Riri, ta te Me to fü ani esaka *Müse ne, mbi mbi mbi, ereke areke. ²¹ Amba wü gara kpara ngbü esu wu eküte ye, gü ba, ye le *Riri ka Müse nda-ye de. Ffü ye angbü eri wü di engä Yisarayele, te ewü ngbü gbü tö ka wü ganzi kpara ne, gü ba, wüh ce da emere wü riri ka gele ka-ani la ace. Wüh mere e agü wü jaji ka-wü esa *basa kpah de. Ffü ngü la angbü eke te ewü efa sü. ²² Titine, ani ena amere baye, te wü kpara la ena aje, gü ba, ye koro eyi sene la? ²³ Te di bala, ngü te ani ena amala fü ye titine, ah ele de ye mere bala, teka areke fingangü ka-ewü, fü ewü awu, gü ba, ye ce Riri ka Müse nda-ye de. Angü gara wü di engä Yisarayele ladü sene bala, te ewü ngbü *e'bi te-wü, da eku gba fü Me. ²⁴ Titine, sipki te wüh ena adürü nzö wü gbügbü ti eyi. Te di bala, ah le de ye nü de ewü kpa gbü *Mere Kambü ka Me, fü ye amere gele teka areke ngü ka-ye di. Ffü ye ato jiasse me-ye, ase wü nü, te wüh ena awa fü Me, teka wü kpara bala la 'buru, bete ye, teka gele la. Ffü wü adürü nzö wü tundu de ewü, teka ngü ka gele te wüh mere nza la. Te ye mere bala la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, ngü de te wüh ngbü emala eküte ye ne, ah ka-ye de wu, angü ye ngbü emere Riri ka Müse amere.

²⁵ Amba teka ngü ka wü ganzi kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne, ani to ta riri eyi fü ewü gbü köcökpa gügü, gü ba, 'Wüh mere e amere gele ka wü me ka wü kundu wü de. Wüh mere e amere waza de. Wüh zü ngüte wü nü kpah de. Wü nü de te wüh emörö ewü, da efüfürü ngürü ewü ne, wüh mere e azü kpah de, angü ah de ngüte gbü ye.' Amba

fanü fanü, mere bi wü gara riri ka gele ka-ani, wü di engä Yisarayeले ne, wü ganzi kpara la ti ambü te-wü teka wü ngü la nda-wü de.”

Dela ngü te wü mere kpara ka Yesu agbü Yerüsalema mala fü Pawülü. Fü Pawülü ayia ale ngü la.

Dene ngü te mere Pawülü etambasü Mere Kambü ka Me

gbü Yerüsalema

²⁶ Kpurutokokpi la, fü Pawülü ayia de wü kpara bala la, anü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ewü akpo da emere gele teka areke ngü ka-wü tundu de ewü. Fü Pawülü anü asere ngü la fü wü *mürü gele, gü ba, gele la ena anza sidi nga sikpi lorozi. Angü gbü sikpi la, wüh ena akoro de wü nü, teka fü wü mürü gele awa, teka anza ngü ka gele la di.

²⁷ Te sikpi lorozi la yia enza tete, fü wü Pawülü ayia anü kpa etambasü Mere Kambü ka Me. Fü gara wü di engä *Yisarayeले, te ewü koro agbü Efeso,‡ ayia awu Pawülü kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala. Fü ngü la ake te ewü. Fü ewü akpo da eto ngü guvu wü bu wü. Fü ewü ayia aci 'buru ati te Pawülü, azoro engu, ²⁸ da eba rere, gü ba, “Akoo, wü di engä Yisarayeले! Yi go woro akine, ale ta-ngü te a! Komoko de te ngbü esiti iri nih, da esoko nih, wü di engä Yisarayeले, kpa da ekpa ngü *Riri ka Müse, bete Mere Kambü ka Me ka-nih ne, ah dene! Ah ngbü endondoro gbü wü nga nzö sü 'buru, da esiti nzö wü kpara de siti riri ka-ye la. Enatikine, ah koro kpa eyi sene! Ah za wü gara ganzi kpara, koro de ewü eyi etambasü Mere Kambü ka Me sene! Yi wu eyi, gbü ngü kaka de bala, ah ngbü ele asiti *nzila sü ka Me ka-nih dene!” ²⁹ Wüh mala ngü la bala, angü wüh wu Pawülü te ewü ngbü endoro ake Torofimü, te di de kpara ka Efeso ne, gbü mere köti sela. Fü ewü afi nda-wü, gü ba, Pawülü za engu, ri di eyi kpa esambü ka Me. Fü ngü la ake te ewü afa sü. Amba ah ka-ye de wu! Pawülü mere ngü bala nda de.

³⁰ Fü rere ayia awü. Fü sü ayiki 'duwa ayiki. Fü wü kpara 'buru angbü ekpe enü gbü sü la. Fü ewü ati te Pawülü, azoro engu, agbeke kpa etanü, anü wü möngiti ka Mere Kambü ka Me la 'buru ani. ³¹ Fü wü kpara la akpo da emimiki Pawülü, teka de ani mörö engu amörö asidi.

Fü mere kpara ka marajümüya ka wü *Rüma ayia aje ngü la, gü ba, wü kpara ka Yerüsalema 'buru kpo eyi da emere gü. ³² Fü mere kpara la ayia bü 'duwa kere, aza wü marajümüya ka-ye, akpe de ewü agbü sü la. Te mere bi wü kpara la wu engu de wü marajümüya gbü nga ye, fü ewü ace da emi Pawülü.

³³ Fü mere kpara la akoro azoro Pawülü, amala ngü fü wü komoko ka-ye, de wüh i engu de wü nyari 'basu. Fü ah akpo da eyi-ta wü kpara la teka ngü ka Pawülü, gü ba, “Komoko ne neh da? Ah mere ne siti ngü ne?” ³⁴ Fü wü kpara la akpo da eba rere bü 'daaa. Gara ewü emala gara ngü. Gara ewü emala kpa gara ngü. Tekä ngü la, mere kpara la ti aje zi-ngü la mbi mbi de. Fü ah adu amala ngü fü wü komoko ka-ye, de wüh za Pawülü, nü di agbü sü ka wü marajümüya.

³⁵ Sü ka wü marajümüya la ka-ye ta kpa füh da. Te ewü nü koro de Pawülü te kaje, te wüh ngbü eli tete kpa tikpi kpala, fü mere bi wü kpara la adu azinga. Fü ewü akpo da egiri da wü, teka agbü Pawülü esaka wü marajümüya la de wazi, de ani mörö. Fü wü marajümüya ayia abi Pawülü esaka wü, angü wü kpara la ena amörö engu. ³⁶ Fü mere bi

‡ 21:27 21:27 Efeso de mere köti gbü tö ka Asiya.

wü kpara la alala fi bü gbü nga ewü, da eba rere, gü ba, “Wüh mörö engu amörö! Wüh mörö engu amörö!”

Dene ngü te Pawülü mala engagira

wü kpara te ewü zoro engu ne

³⁷ Te wü marajümüya la za Pawülü, nü koro di kpa etikpi kpala, fü Pawülü amala ngü fü mere kpara ka wü marajümüya la, gü ba, “Ni le ta amala ngü fü ye.” Fü mere kpara la agüka, angü Pawülü mala ngü la gbü ngü *Giriki. Fü mere kpara la ayi-tata, gü ba, “Ye je ngü Giriki kpo? ³⁸ Ye neh da? Ye de engu *Ezepeto, ta te kpo de gü eküte ani, te kö bi siti wü kpara gbü nga ye kutu bala, (4,000) arı di agbü gü, ne de?” ³⁹ Pawülü, gü ba, “A'a, ah bala de. Ni ka-ni de engu Yısarayeleye. Wüh bı ni ta agbü Tarasu. [§] Ni ngbü eyi-ta ye, de ye le fü ni, fü ni amala mba engu ngü fü wü kpara, te ewü le amörö ni ne.” ⁴⁰ Fü mere kpara la ale de engu mala ngü la.

Dela de, Pawülü, fü mü ayia arü tikpi füh da la, amere kpa mü fü wü kpara de wüh nga anga. Fü wü kpara la ayia anga 'duwa ngbııı! Fü Pawülü ayia akpo da ero mö fü ewü gbü ngü *Ebere, te di de mö ka-ewü, ka wü di engu Yısarayeleye ne.

22

¹ Pawülü gü ba, “Wü di engu wüna, yi je la ngü de te ma emala ne.” ² Te wü kpara la je, gü ba, Pawülü ngbü ero mö fü ani, gbü ngü *Ebere, te di de mö ka-ani, wü di engu Yısarayeleye ne, fü ewü adu anga tıne 'duwa anga 'buru ngbııı, eda güje wü kpakaka. Fü Pawülü adu amala ngü fü ewü, gü ba, ³ “Ma zu de engu *Yısarayeleye. Wüh bı ra ta agbü Tarasu, * amba ma ga cu gbü Yerüsalema sene. Kpeke e-gü-tamu-ngü, de ırı ye Gamaliyeleye ne, gü tamu ngü ta fere cu me-ye. Ah ngbü ta egü tamu rırı ka gele ka wü kundu nih fere. Gümü ngü ka Me fa ta te ra sü, kpah baka nda-yi, te yi ngbü emere de enatikine ne. ⁴ Teka ngü la, fü ra angbü eto cınga te wü kpara, de te wüh ngbü efa nga Miri Yesu ne, efa sü, baka te ma ena amörö ewü amörö. Ma ngbü ta ezozoro wü komoko de wü würüse, te ewü le ngü ka Yesu ne, 'buru, egü agbü ku. ⁵ Mere kpara ka wü *mürü gele bete wü gara cögbörö *kovo tı eyi amala nga ra fü yi, gü ba, ngü la ka-ye fanü. Angü wüh to ta köcökpa esaka ra me-wü, teka fü ra anü di agbü Damaseke, azoro wü di engu Yısarayeleye, de te ewü to maguma wü fü Yesu ne, adu de ewü gbü Yerüsalema sene, teka ato kuru te ewü.

⁶ Baka te ma nü koro gbmari ede Damaseke, etü ra, fü ra awu gara e, te yia ci gbü jia ra baka ülele ka mügbara la. ⁷ Te e la ci tete gbü jia ra, fü ra ayia atı gbuuu! kötö. Fü ra aje ri kpara, te ngbü emala ngü fere, gü ba, ‘Sawula, Sawula, mü ngbü eto cınga te ra bala, neh teka ne?’ ⁸ Te ma je ngü la, fü ra ayi-ta kpara la, gü ba, ‘Mere kpara, mü de neh da?’ Fü kpara la alügü ngü fere, gü ba, ‘Ni de Yesu, † de te ma ngbü eto cınga tete na ne.’ ⁹ Wü kpara de te a ngbü endoro de ewü ne, wu e de te ci ne eyi. Amba ri kpara de te ngbü ero mö fere ne, wüh je nda-wü de. ¹⁰ Fü ra ayi-ta ngü, gü ba, ‘Mere kpara, ma ena amere baye?’ Fü Miri Yesu amala ngü fere, gü

§ **21:39** 21:39 Tarasu de mere köti agbü tö ka Silisiya. * **22:3** 22:3 Tarasu de mere köti agbü tö ka Silisiya. † **22:8** 22:8 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

ba, 'Ma yia eyia tikpi, ma nü agbü Damaseke, angü wü ngü de te ma ena amere ne, wüh ena asere fere 'buru kpala.'

¹¹ Tekä e de te ci gbü jia ra gbele gbele ne, ma du ceka kpī tīne de. Fū wü kpara, ta te a ngbü enü de ewü ne, azoro kpa ra, agbeke ra, anü de ra agbü Damaseke.

¹² Gara komoko ta ladü agbü Damaseke kpala, de iri ye Ananiya. Ah de kpara te le ngü ka Me, dä eje wü riri kaka 'buru. Ah kpa de kpara, te wü di enga Yisaraye de kpala le ngü kaka fa sü. ¹³ Fū Ananiya akoro amaka ra, arü ghamari ede ra, amala ngü fere, gü ba, 'Sawula, enga wüna, jia mü ü te-ye eü.' Ah bü te emala ngü la enza de, bü 'duwa, fū jia ra aü te-ye, raaa! Fū ra awu engu. ¹⁴ Fū Ananiya adu amala kpa gara ngü fere, gü ba, 'Mere Me fe ra eyi. Te di bala, fū engu asere ngü, te engu le de ma mere ne. Ah fe ra kpa teka awu Miri Yesu, *E-küwa-nih, de jia ra, kpa teka eje riri na. ¹⁵ Kükürü de, angü ah le de ma ngbü emala nga Yesu fū wü kpara 'buru, baka ngü de te ma wu cu de jia ra ne.' ¹⁶ Fū Ananiya adu amala tīne fere, gü ba, 'Ma ngbü ecī nga ne? Ah le de ma yia eyia kere, ma ku kpa gba fū Miri Yesu, de ah boro *siti ngü ka-ra. Fū ra aza *babatiza te iri na.'

¹⁷⁻¹⁸ Fütanga ngü la, fū ra ayia adu akoro agbü Yerüsalema. Gbü gara sīkpī, fū ra ayia anü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, teka aku gba fū Me. Fū Miri Yesu ayia asere te-ye fere, baka ngü gbü roto. Fū ah amala ngü fere, gü ba, 'Ma yia eyia gbü Yerüsalema sene kere asidi! Angü ngari nī, te ma ena angbü emala fū wü di enga Yisaraye agbü Yerüsalema ne, wüh ti ale nda-wü de.' ¹⁹ Fū ra alügü ngü fefe, gü ba, 'Wayi, mere kpara, amba ah le ta de wüh le ngü te ma ngbü emala fū ewü ne, angü wüh wu eyi kpo, gü ba, ma ngbü ta ekpü wü kpara ka-mü, fū ra angbü endondoro *esambü ka biti-te, gbü wü nga nzö sü 'buru, da egiri wü kpara ta te ewü to maguma wü fū mü, Yesu, ne, da emiki ewü, egü agbü ku. ²⁰ Kpa bala, o wüh ngbü ta emörö züka kpara ka-mü, de iri ye Setefanü‡ ne, ma ta kpa ladü kpala. A ngbü ta emere ngü la de ewü, angü ta te wüh ngbü esötö engu de teme ne, wü kpara la gbi ta züka bongo ka-wü, ce o esaka ra, de ma ceka kpī fütanganga.' ²¹ Fū Miri Yesu amala ngü fere, gü ba, 'Ma yia eyia, angü nī ena atima ra agbü wü gara sü nengete, teka amala ngari nī fū wü *ganzi kpara.' "

²²⁻²³ Fū wü kpara la aje ngü de gömö Pawülü la, zalü te adu ngü de te engu nü, gü iri wü ganzi kpara. Fū ngü la asiti te ewü, angü wüh le ngü ka wü ganzi kpara nda-wü de. Fū ewü akpo esösörö bongo ka-wü, da ecö tö, ebu kpa tikpi, da eba rere, gü ba, "Ah le de wüh nza ngü ka komoko la anza! Wüh möro engu amörö! Ah ti fū engu aküwa kpo fi de!"

Dene ngü ka Pawülü ake mere kpara

ka wü marajümüya ka wü Rüma

²⁴ Te mere kpara ka wü marajümüya, te di gbü nzö ewü 'buru, wu, gü ba, maguma wü kpara la siti eyi eküte Pawülü fa sü ne, fū ah ayia ato riri fū wü marajümüya ka-ye, de wüh za Pawülü, nü di agbü 'baranga ka-wü. Te wüh ri tete kpala, fū ah adu amala fū ewü, de wüh süma Pawülü de juru, teka de ah mala si-ngü, de te wü kpara ngbü ebu komö wü tete na la, mbi mbi mbi. ²⁵ Fū wü marajümüya ayia ai Pawülü, aza juru, de ani süma engu di. Fū Pawülü amala ngü fū gara kpara fütanga mere ewü la, gü ba, "Apa!

‡ 22:20 22:20 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Setefanü gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu ne 7:57-8:3.

Ah mere baye? Te ni di de kpara ka *Rüma, wü ena asüma ni, o wüh ye süka ngü ka-ni la de, teka ne? Riri ka-ni, wü Rüma mala bala?"

²⁶ Te mere kpara la je ngü la bala, fü ah ayia anü amala ngü la fü mere kpara ka-ye, gü ba, "Ye ceka te-ye 'be! Angü komoko la ka-ye de enga Rüma!"

²⁷ Te mere kpara la je ngü la bala, fü cürü ayia arı tete. Fü ah ayia anü ayi-ta Pawülü, gü ba, "Ye mala la zu ngü fü ni. Ye de enga Rüma fanü?" Fü Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, "Wayi, ni de enga Rüma fanü." ²⁸ Mere kpara ne gü ba, "De-ni bane, ni to mere bi jiase teka afü te-ni, akoro enga Rüma." Fü Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, "Amba nda-ni, wüh bi ni nda-wü kü enga Rüma."

²⁹ Baka te wü marajümüya, de te ewü le ta asüma Pawülü, je, gü ba, engu de enga Rüma ne, fü ewü ayia ace engu. Fü cürü arı kphah te mere kpara ka-ewü teka ngü la. Angü kpara te di de kpara ka Rüma, wüh ti ai engu gbü ku bü kükürü bala ne de.

Dene ngü ka Pawülü engagira wü mere kovo

³⁰ Te kpi seke tete, mere kpara ka wü marajümüya la ngbü fi bü egiri si-ngü ka Pawülü, te siti te wü di enga *Yisaraye ne. Te di bala, fü engu atima ngü fü wü angbe cögbörö *kovo ka wü Yisaraye, de wüh biti te-wü. Fü engu ayia aza Pawülü anü di engagira ewü.

23

¹ Te wüh za Pawülü, koro di engagira angbe cögbörö wü *kovo ka wü Yisaraye tete, fü Pawülü ayia ae jia ye, angbü eceka wü kovo la kerrre. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga ni ni, ni wu eyi emaguma ni, gü ba, ni ngbü emere tima ka Me de maguma ni biringbö."

² Fü ngü la ake te mere kovo, te di de mürü kpökpö ka wü Yisaraye, de iri ye Ananiya ne. Fü engu ayia amala ngü fü wü kpara, te ewü di gbamari ede Pawülü ne, de wüh be gbügbüra. ³ Fü Pawülü amala ngü fefe, gü ba, "De-mü, mü de siti mürü mani! Ngü ma! Me ena amı mü me-ye! Mü gü ba, ani ngbü eye süka ngü ka-ra tenga *Riri ka Me, fü mü adu amala ngü fü wü kpara ka-mü de wüh be ra? Riri ka Me mala bala?"

⁴ Fü ewü amala ngü fü Pawülü, gü ba, "De-ye! Ye ngbü esoko mere kpara füh kpökpö ne, neh teka ne? Ye wu de, gü ba, Me o engu me-ye?" ⁵ Fü Pawülü alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga ni ni, ni dürü adürü. Wü ce siti ngü ka-ni. Angü ni wu ta de, gü ba, ah de mere kpara füh kpökpö. Angü fanü fanü, wüh ba ta gbü *Ngari Me, gü ba, 'Mü mere e afala mere kpara ka-mü de.' " *

⁶ Fü Pawülü ayia aceka wü kovo la, fü ah awu teke, ga, gara wü kpara de wü *Saduke, gara ewü de wü *Farusi. Fü Pawülü ayia amala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wü di enga ni ni, ni de Farusi. Wü wö ni kphah de wü Farusi. Si-ngü te wüh i ni engagira wü enatikine, ah ka-ye bü teka ngü te ni ngbü eo emaguma ni, gü ba, wü kpara te ewü kpi eyi akpi, ena adu kphah azükü ne."

⁷ Baka te Pawülü mala ngü la bala, fü mere yiki ayia akoro esüka wü Saduke de wü Farusi. ⁸ Kükürü de, angü wü Saduke fi nda-wü, gü ba, wü kövö ti azükü gbü kpi nda-wü de. Wüh ngbü kphah efi, gü ba, wü *malayika ka Me nda-wü ma. Kuru kpara kphah ma. Amba wü Farusi

* 23:5 23:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 22:28.

ngbü ele wü ngü la nda-wü 'buru ale. ⁹ Fū ewü akpo angbü emala ngü esüka wü de rere. Fū wü gara Farusi ayia arü tikpi, amala ngü de gü fū wü Saduke, gü ba, “Ani wu siti ngü ka Pawülü nda-ani de. E-wu neh da, malayika sere ngü la fefe me-ye!” ¹⁰ Fū ngü la akoro baka gü esüka wü kpara la. Fū ewü akpo da egbegbeke Pawülü esüka wü.

Te mere kpara ka wü marajümüya ka wü *Rüma wu ngü la bala, fū cürü arı tete. Fū ah adu afı, gü ba, te ni ce Pawülü fi esüka ewü sela la, wü kpara la ena asösörö engu esüka wü jürü jürü. Teka ngü la, fū ah amala ngü fū wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh za Pawülü esaka wü kpara la sela de wazi asidi, anü di agbü 'baranga ka wü marajümüya.

¹¹ Gbü biti la, fū Miri Yesu akoro asere te-ye fū Pawülü, amala ngü fefe, gü ba, “Pawülü deyı, ye kpe cürü de, ye rü kpekpeke. Angü, ye mala ngü ka-ni fū wü kpara ka Yerüsalema eyı, amba ah le fū ye anü kpah agbü Rüma, amala ngü ka-ni fū wü kpara de kpala ne.”

Dene mani ka wü di engu Yisaraye teka amörö Pawülü

¹² Te kpı seke tete, fū wü gara wü di engu *Yisaraye ayia abiti te-wü, aro mö, agiri kaje de ani mörö Pawülü asidi. Fū ewü ayia akina te-wü, gü ba, “Ani ti azü e, anga anzö e, kpah de, zalü te ani ena amörö Pawülü.”

¹³ Wü kpara te ewü ngbü emere mani la, wüh nye wü kpara teke 'basu anye.

¹⁴ Te di bala, fū wü kpara la ayia anü kpaka mere kpara füh kpökpö, de wü angbe cögbörö wü kovo ka wü Yisaraye, amala ngü fū ewü, gü ba, “Ani kina te-ani eyi teka ngü ka Pawülü. Ani ti azü e de, zalü te ani ena amörö engu feke. ¹⁵ Te di bala, ah le de wü mere mani bane. Wü tima ngü fū mere kpara ka wü marajümüya, de ah za Pawülü, du koro di engagira wü, teka fū wü agiri ngü kaka, aye süsüka mbi mbi mbi. Amba nda-ani, ani reke te-ani eyi 'buru nzo. Te wüh te ekoro de engu la, fū ani amörö engu ciki kpa te kaje kpala.” Dela ngü te wü kpara la mala fū wü mere *kovo ka wü Yisarayele, teka ngü ka Pawülü. Fū wü mere kpara la ayia ale.

¹⁶ Amba gara loko ye Pawülü ta ladü gbü sü la. Fū ah ayia aje ngü la gömö wü kpara. Fū mbarase la ayia akpe anü kpa gba wü marajümüya, amala ngü la fū Pawülü agbü ku kpala.

¹⁷ Te Pawülü je ngü la bala, fū ah ayia ai gara mere marajümüya te di sela ne, amala ngü fefe, gü ba, “Ah le de ye za jaji komoko ne, nü di kpaka mere kpara ka-wü, angü mba gara kpeke ngü ladü, te engu le amala fefe.”

¹⁸ Fū marajümüya la aza mbarase la, anü di kpaka mere kpara ka-wü, amala ngü fefe, gü ba, “Kpara ka ku, de iri ye Pawülü ne, i ni kpaka ye. Fū ah amala fū ni, de ni za mbarase ne, koro di kpaka ye sene, angü mba gara kpeke ngü ladü, te engu le amala fū ye.”

¹⁹ Fū mere kpara la ayia azoro kpa mbarase la. Fū ewü anü mba canza edere sü kpi kpi wü. Fū ah amala ngü fefe, gü ba, “Ngü te ye le amala fū ni ne, ye mala emala.” ²⁰ Fū mbarase la amala ngü fefe, gü ba, “Gara wü di engu Yisaraye ngbü eyi emere mani kpala, gü ba, ani ena ayi-ta ye teka fū ye aza Pawülü egambi, adu akoro di engagira wü mere kpara, teka fū ewü agiri ngü kaka, akolo mbi. ²¹ Amba ah le de ye mere e ale ngü ka-ewü la de, angü mere bi wü kpara baka teke 'basu, wo te-wü eyi te kaje, da eci nga Pawülü teka amörö. Wüh kina te-wü eyi, gü ba, ‘Ani ti azü e anga anzö e de, zalü te ani ena amörö engu feke.’ Wüh ngbü tine bü eci nga ngü kpaka ye.” ²² Te mere kpara ka wü marajümüya la je ngü la bala, fū

ah amala ngü fū jaji komoko la, gü ba, “Ye nü enü. Ye mere e angbe nga ngü, te ye mala fū ni ne, fū wü gara kpapa tīne de.”

²³⁻²⁴ Bū 'duwa dela, fū mere kpapa ka wü marajūmīya la ayia aī wü mere marajūmīya ka-ye 'basu, amala ngü fū ewü, gü ba, “Ah le de yi biti wü marajūmīya ka-yi,† baka kama bala teke bata de fūh ye nzūkpa, teka agü nga Pawülü kpaka Miri Felikisi, agbü Kayisariya. Yi za gara nü de engu li fefeh, anü di. De yi yia sene gbü lö-ra menewa ka biti. Yi ceka 'be, angü wüh ena amere engu esiti.”

²⁵ Fū mere kpapa ka wü marajūmīya la adu aba köcökpa fū Miri Felikisi, gü ba, ²⁶ “Wayi, mere kpapa, Felikisi, de-ra Kalodiyō Lisiya, ma to mandī fū mü cu fa sü. ²⁷ Komoko, de iri ye Pawülü, te ma ngbü etima engu fū mü ne, wü di engu Yisarayeke zoro engu. Wüh le ta amörö engu amörö. Amba te ma je, gü ba, engu de kpapa ka *Rüma ne, fū ra ayia de wü marajūmīya ka-ra, anü aküwa engu esaka ewü. ²⁸ Baka ta te ma le awu si-ngü de te wü Yisarayeke zoro engu teka amörö tete ne, fū ra aza engu akoro di engagira wü mere kpapa ka-ewü. ²⁹ Fū ra adu awu, gü ba, si-ngü de te wüh zoro engu tete na ne, ah de ngü te tū fū ewü amörö engu, anga agü engu agbü ku tete ne, nda de. Ah ka-ye de gara kükürü ngü teka riri ka gele ka-ewü. ³⁰ Fütanga ngü la, fū ewü amala fere, gü ba, gara wü di engu Yisarayeke la ngbü egiri kaje teka amörö engu asidi. Teka ngü la, fū ra aza engu, atima fū mü dela. Fū ra amala kpah fū wü kpapa te ewü ngbü eto ngbanganga la, gü ba, ah le fū ewü anü de ngü kaka la engagira mü, teka fū mü akolo ngü la me-mü.” Dela köcökpa te mere kpapa ka wü marajūmīya tima fū Miri Felikisi.

³¹ Fū wü marajūmīya amere ngü la 'buru, baka te wüh mala fū ewü. Fū ewü aza Pawülü gbü biti la, anü di zalü akoro agbü Atipatirisi. ³² Te kpī seke tete, fū wü marajūmīya de te ewü ngbü enü nda-wü de lö wü ne, ayia adu kpa sidi, ace bü mene ewü te ewü di fūh nü ne, de wüh za Pawülü nü sü di kpaka miri. ³³ Te wüh nü koro agbü Kayisariya, fū wü marajūmīya ato köcökpa la fū Miri Felikisi. Fū ewü ace Pawülü kpah esasaka kpala, ayia ka-wü ago agbü Yerüsalema.

³⁴ Fū Miri Felikisi ayia atanga köcökpa la, fū ah ayi-ta Pawülü, gü ba, “Sü ka-wü to kaye?” Pawülü gü ba, “Ni de kpapa ka Silisiya.” ³⁵ Fū miri adu amala ngü fefe, gü ba, “Ni ena adu aje ngü ka-ye, te wü kpapa de te ewü to ngbanga ye ne koro eyi la.” Fū ah adu amala ngü fū wü kpapa ka-ye, de wüh o Pawülü agbü mere kambü‡ te wüh ngbü ekolo ngü ka wü kpapa gbügbü na ne.

24

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Felikisi

¹ Sidi nga sikipi 'buruve, fū mere kpapa fūh kpökpö ka wü di engu *Yisarayeke, de iri ye Ananiya ne, ayia de gara wü *kovo ka-ye, anü agbü Kayisariya. Wüh za kpah gara kpapa de iri ye Teretulu, te wu da emala ngü mbi mbi mbi, teka amala nga siti ngü ka Pawülü, engagira Miri Felikisi.

² Te wüh koro kpaka Felikisi tete, fū Felikisi aī Pawülü engagira ye. Fū Teretulu ayia akpo angbü eto ngbanga Pawülü, gü ba, “Akoo, mere kpapa,

† 23:23-24 23:23-24 Mere kpapa gü ba, ah le de wüh za marajūmīya kama 'basu, de wü gara ewü te ewü ngbü ego woro fūh wü nü, teke bata de fūh ye nzūkpa, be kpah te wü gara kpapa te ewü wu da esö dü, kama 'basu. ‡ 23:35 23:35 Mere kambü la, Gina Miri Erode ji ta me-ye.

mü de züka miri ka-a. Ah teka züka ngü ka-mü, fü kpara anghü enghü enatikine ziii dene. Kükürü de, angü mü ngbü ereke wü ngü gbü tö ka-a sene 'buru 'be, teka mere bi wü re dene. ³ A ngbü de mere tadu teka züka ngü ka-mü la, da egbo nga iri mü te nga sikpi 'buru. ⁴ Amba ma le asiti lö-ra ka-mü afa sü kükürü de. Tekan ngü la, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü, de mü je la mba enga ngü, te a le amala fü mü, teka ngü ka komoko ne.

⁵ Fanü fanü komoko ne, ah de siti kpara, te to mere ba-nzó fü wü kpara. Angü ah ngbü esiti fingangü ka wü di enga *Yisarayeles, gbü nga nzó sü fuh kotó ne 'buru me-ye. Engu kphah mere kpara esüka wü kpara, te ewü le ngü ka siti kpara de iri ye Yesu ne. ⁶ A maka engu da egiri kaje, teka asiti ngü gbü *Mere Kambü ka Me ka-a, agbü Yerüsalema ne. Fü kpara azoro engu. A le ta akolo ngü kaka baka ngü te riri ka-a ngbü ele. ⁷ Amba Lisiya, mere kpara ka wü marajümüya ne, fü mü ayia ari gbü ngü la, agbüuru engu esaka a de wazi. ⁸ Fü Lisiya ato riri fü a, de a koro de ngü la kpaka mü sene. Te mü yi-tata, mü ena awu kphah teke, gü ba, ngü kaka de te a mala fü mü ne, ah de zu ngü."

⁹ Dela ngü te Teretulu mala fü Miri Felikisi, teka ngü ka Pawülü. Fü wü kovo ka wü di enga Yisarayeles la angó 'buru bala, gü ba, ah de zu ngü.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Felikisi ato kaje fü Pawülü, de ah mala la nda-ye ngü. Fü Pawülü ayia akpo emala ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, ma wu eyi, gü ba, mü ngbü eyi miri gbü nzó a sene, teka mere bi wü re. Mü wu da ekolo ngü ka wü kpara ereke areke. Te di bala, ma kpe cürü de. Ma ena amala nga ngü ka-ra fü mü de tadu, angü ma wu eyi, gü ba, mü ena aye süka ngü la mbi.

¹¹ Mere kpara, ma yiri agbü Yerüsalema nda-ra de. Ma koro mba titine dene, teka aku gba fü Me. Ma ra kpala ngbee sikpi nzükpa de fuh ye 'basu. Te mü ena ayi-ta wü gara kpara la, mü ti eyi awu, gü ba, ma su wu de. ¹² Wü kpara ne maka la ra, da ega yiki de wü kpara etambasü Kambü ka Me la, neh elaye? Wüh maka ra da esiti fingangü ka wü kpara kpa *esambü ka biti-te, anga agbü gara sü, 'buru 'buru kphah de. Angü ma mere ngü bala nda-ra la kü de. ¹³ Amba wü kpara la ngbü eto ngbanga ra fü mü bü kükürü bala? Wü siti ngü de te ewü ngbü emala eküte ra la, ah ka-ye 'buru de wu! Ngü de te ena asere fü mü, gü ba, ngü ka-ewü la de zu ngü ne, ah nda ma!

¹⁴ Ngü te di fanü, ah dene. Ma le ngü ka mere Me kphah baka wü wö a, de wü kundu a. Amba nda-ra, ma le ngü ka Yesu kphah eyi, te wü *kovo ne gü ba, ah de töndö ngü ne. Amba ngü ka Yesu la, ah de töndö ngü nda de. Wü ngü 'buru te *Müse ba gbü *Riri ka Me, ma ele kphah ale. Wü ngü te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, ma ele kphah ale, de maguma ra 'buru baka nda wü kpara ne. ¹⁵ Ma ngbü eo jia ra kphah te sikpi, te Me ena azükü wü kpara gbü kpi 'buru tete, züka ewü bete siti ewü, kphah baka nda wü kpara ne. ¹⁶ Tekan ngü la, ma ngbü eo to ra 'buru teka adi emere züka ngü gbü jia Me, kphah gbü jia wü kpara fü ri kotó ne.

¹⁷ Tekan mere bi wü re, ma ngbü endoro agbü wü sü ka wü *ganzi kpara. Ma du koro gbü Yerüsalema mba titine dene, teka ale ta-ngü te wü mürü cinga gbü nguwa a, kphah teka ato takpa fü Me, gbü *Mere Kambü kaka agbü Yerüsalema. ¹⁸ Fü wü kpara ne anü amaka ra kpa etambasü Mere Kambü ka Me, o ra reke te-ra nza eyi teka tima la. A ngbü de wü kpara gbe nda-a de, a mere gü kphah de, a ba rere kphah de, a mere siti ngü 'buru 'buru de.

¹⁹ Gara wü di enga Yisarayeale ka Efeso ta kpah ladü kpala. Wüh siti fingangü ka wü mere kpara ne eküte ra eyi. Amba ah le ta de wüh koro engagira mü, ato ngbanga ra fü mü me-wü. ²⁰ Anga nda wü mere kpara, te ewü koro eyi enatikine sene, ah le de wüh mala fü mü mbölö, te wüh giri ngü ka-ra, anga wüh maka siti ngü eyi gbügbü na la, de wüh mala. ²¹ Amba ngü te ma wu, te siti te ewü ne, ah dene. Ah de ngü ta te ma mala esüka ewü, de mere ri ra mbölö, gü ba, 'Si-ngü te wüh i ra engagira wü tete ne, ah ka-ye bü teka ngü te ma ngbü eo maguma ra tete, gü ba, wü kpara te ewü kpi eyi akpi, ena adu kpah azükü ne!' " Dela ngü te Pawülü mala fü Miri Felikisi.

²² Miri Felikisi wu ngü ka wü *kpara ka Yesu ta kpo. Te di bala, fü ah ayia amala ngü fü wü mere kpara ka wü Yisarayeale ne, de wüh du kpa eköti. Wüh ena adu aceka ngü la sidi, angü ah le aci nga Lisiya, mere kpara ka wü marajümüya ne feke. Te engu koro eyi la, fü ni adu akolo ngü la.

²³ Fü Miri Felikisi ayia amala ngü fü mere wü marajümüya, gü ba, "Ye lügü Pawülü agbü ku. Wü ceka engu mbi. Amba wü mere e ai engu tine de. Kpah bala, te wü kpara kaka le ale ta-ngü tete la, wü mere e atiri kpah de."

Dene ngü ka Pawülü engagira Felikisi ake Dürüsila

²⁴ Fütanga wü sikipi mba cükü'daye, fü Felikisi ayia adu akoro ake wara ye, Dürüsila, te di de egba Yisarayeale ne. Fü ah atima ngü de wüh koro de Pawülü engagira ani. Te wüh koro de Pawülü tete, fü Pawülü akpo da emala ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de wü to maguma wü fü Yesu Kurisito, teka fü wü aküwa." ²⁵ Fü Pawülü adu angbü emala gara wü ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de wü di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Ah le de wü tüka te-wü, da ece wü *siti ngü ka-wü, angü, te gara Yesu ena adu akoro füh kotö ne, teka akolo liya ka wü kpara 'buru." Te Miri Felikisi je ngü la bala, fü mere cürü ari tete. Fü ah ayia amala ngü fü Pawülü, gü ba, "Ah ti eyi! Ye ce la ngü la ece. Ye du edu. Te ni du maka mba züka lö-ra eyi la, ni ena adu kpah ai ye, teka aje du ngü la."

²⁶ Tenga mere bi wü sikipi, Miri Felikisi ngbü ta eï Pawülü kpaka ye, teka fü engu angbü ekoro ero mö kpaka ni. Amba ah ngbü ta efi ngü emaguma ye, gü ba, anga Pawülü ena ato mba jiase fü ni.

²⁷ Fütanga re 'basu, fü mere miri ka *Rüma aza Felikisi gbü tima ka miri asidi. Fü ewü ao gara kpara de iri ye Feseto,* miri, sidi ngangana. Te Felikisi yia ce Kayisariya tete, fü ah ace Pawülü, ao ciki agbü ku. Ah mere ngü la bala, de ngü reke te wü di enga *Yisarayeale.

25

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Feseto

¹ Te Miri Feseto koro agbü Kayisariya, te di gbü tö ka wü *Yisarayeale, teka akpo de tima ka-ye, fü ah angbü kpala sikipi bata. Fü ah ayia anü sü agbü Yerüsalema, teka aceka wü *kovo ka wü Yisarayeale de kpala.

² Te engu koro tete agbü Yerüsalema, fü wü kovo ka wü Yisarayeale ayia akoro kpakaka, teka ato ngbanga Pawülü fefe. ³ Fü wü kpara la ayi-ta Miri Feseto, gü ba dene, "Wayi bala, Miri, te ah ti ati fü ye la, de ye lügü Pawülü kpaka ani gbü Yerüsalema sene, teka fü ani akolo liya kaka." Wüh mala

* 24:27 24:27 Gara iri ye Feseto de Porosyo.

bala kükürü de, angü wüh mere mani eyi, gü ba, te wüh te ena alügü Pawülü agbü Yerüsalema la, de ani nü, ani ci nganga te kaje, de ani mörö engu. ⁴ Fü Miri Feseto alügü ngü fü ewü, gü ba, "A'a, ah ti bala de. Angü Pawülü ladü kpa gbü ku agbü Kayisariya kpala. Cu de-ni, ni ele kphah adu kpala titine. ⁵ Te di bala, ah le de ani nü tundu de wü gara kpapa ka-wü, teka aceka ngü ka komoko la. Te engu mere ne siti ngü ne, de wüh mala ngü kaka engagira ni kpala."

⁶ Fütanga sikipi 'hajena, anga nzükpa, fü Miri Feseto ayia ago agbü Kayisariya. Fü angbe cögbörö wü kpapa ka wü Yisarayeale anü kphah tundu de ewü, baka te engu mala. Fü ewü ara kpala aseke kpi. Kpurutokokpi la, fü ewü ayia akoro te sü, te wüh ngbü ekolo ngü ka wü kpapa tete. Fü Miri Feseto amala ngü, de wüh za Pawülü agbü ku kpala, koro di engagira ni.

⁷ Te wüh koro de Pawülü tete, fü wü mere kovo ka wü Yisarayeale ayia arü edede na, akpo da emamala bi wü ngü ka wu eküte Pawülü, bü faaa. Amba ngü te ena asere fü miri, gü ba, ngü ka-ewü la, ah de zu ngü fanü ne, nda ma. ⁸ Pawülü, mü rü ka-mü fi bü te ri mü biringbö. Mü gü ba, "De-ni bane, ni mere siti ngü biringbö nda-ni kü de. Ni mere siti ngü teka riri ka wü Yisarayeale de. Ni siti ngü ka *Mere Kambü ka Me ka-ewü kphah de. Ni mere siti ngü teka riri ka wü *Rüma, kphah de."

⁹ Amba baka te Miri Feseto le de ngü ka-ni reke gbü jia wü Yisarayeale ne, fü engu ayia ayi-ta Pawülü, gü ba, "Ah ti ati fü ye anü agbü Yerüsalema, teka fü ewü akolo ngü ka-ye engagira ni kpala?" ¹⁰ Pawülü, mü le ngü la nda-mü de. Ah gü ba, "Ni ka-ni de kpapa ka Rüma. Te di bala, ah le de wüh kolo ngü ka-ni ciki engagira ye sene, angü ye de miri te wü Rüma o gbü tö ne. Ye le ato ni fü wü Yisarayeale, neh teka ne? Tekä fü ewü amörö ni asidi? Ni ngbü emala fü ye, gü ba, ni mere siti ngü fü ewü nda-ni kü de. Ye wu ngü la kphah kpo. ¹¹ Te ni ena amere ta siti ngü eyi, te ti fü ewü amörö ni tekaka la, wayi, ni ti aga yiki de. Ni ena ale ngü la. Amba ngü te wü kpapa ne ngbü emala eküte ni ne, ah de zu ngü nda de! Ah 'buru de wu! Te di bala, wüh ti ato ni fü ewü de. Te ye le akolo ngü ka-ni nda-ye de la, ni le eyi anü kpaka mere Miri *Kayisara agbü Rüma, te di de mürü tö ne, teka de ah kolo ngü ka-ni cu me-ye."

¹² Te Feseto je ngü la bala, fü ah afü te-ye kpaka wü mürü riri ka-ye, aro mö mba de ewü ce. Fü ah ayia alügü ngü fü Pawülü, gü ba, "Wayi, ah esiti de. Baka te mü le eyi de Mere Miri Kayisara kolo ngü ka-ni me-ye ne, ah mbi. Mü ena anü anü kpakaka."

Dene ngü te Feseto mala fü Miri Agiripa teka ngü ka Pawülü

¹³ Fütanga ngü la, fü gara miri, de iri ye Agiripa *Erode, ayia ake enga ni ye tangbase, de iri ye Berenike, akoro agbü Kayisariya, teka aceka Miri Feseto. ¹⁴ Fü ewü ara kpala teka bi wü sikipi. Fü Feseto ayia asere nga ngü ka Pawülü fü Miri Agiripa, gü ba, "Diri Miri Felikisi ce ta gara kpapa, de iri ye Pawülü, o gbü ku sene. ¹⁵ Baka ta te ma nü agbü Yerüsalema ne, fü wü *kovo, de wü angbe cögbörö wü kpapa ka wü Yisarayeale, ato ngbangbanga fere. Fü ewü yi-ta ra teka de ma kolo ngü kaka kere, de ani mörö engu asidi. ¹⁶ Fü ra ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, 'A'a, ah bala de. Angü riri ka-a, wü *Rüma, le bala de. Ah le mene kpapa de te wüh to ngbangbanga fü miri, arü me-ye engagira miri, teka amala si-ngü ka-ye la feke, teka fü ewü akolo ngü kaka la mbi. Te wüh mere bala de, wüh ti ato kuru tete kphah de.'

17 Te di bala, fū a ayia de ewü kpala, akoro sene, teka agiri si-ngü la. Te a koro sene, ma le de ngü la yiri de. Te kpi seke tete, fū ra ayia kpurutokokpi la, anü agbü sü ka ngbanga, teka aceka ngü la. Fū ra atima kpara, teka anü ai Pawülü agbü ku kpala. 18 Te wüh koro di engagira ra tete, fū wü vügü kaka ayia akpo de ngü ka-wü. Ma fi ta, gü ba, wüh ena amala nga wü siti ngü, te engu mere ne, mbölo fere. Amba wüh du mala bala nda-wü de. 19 Wüh du ngbü ega bü yiki esüka wü de wü Pawülü, teka ngü ka riri ka gele ka-wü, kpah teka ngü ka gara kpara biringbö de iri ye Yesu, te kpi ta gügü ne. Angü Pawülü gü ba, ah zükü gbü kpi eyi. 20 Te ma wu ngü la bala, da ra te ma ena akolo ngü la nda ma. Fū ra ayi-ta Pawülü, te ah ti eyi fefe la, de ah nü agbü Yerüsalema, teka fū ewü akolo ngü la engagira wü kovo, te ewü wu ngü ka gele la eyi mbi mbi mbi. 21 Amba Pawülü, mü le ngü la bala nda-mü de! Mü gü ba, 'Ni de enga Rüma! Ni le de *Kayisara, mere miri ka wü Rüma, kolo ngü ka-ni me-ye.' Tek a ngü la, fū ra ato riri, teka de wüh ceka kpi sidi nganga agbü ku, zalü te ma ena amaka kaje, teka atima engu agbü Rüma, angü sü la ka-ye nengete." Dela ngü te Miri Feseto mala fū Agiripa teka ngü ka Pawülü.

22 Te Agiripa je ngü la bala, fū ah amala ngü fū Feseto, gü ba, "Ni ele aje ri kpara la cu me-ni." Feseto gü ba, "Wayi, mere Miri, ye ena awu engu egambi."

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Agiripa

23 Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fū wü Agiripa ayia ake Berenike, ato züka bongo ka miri eküte wü, anü agbü mere sü ka biti-te. Fū wü mere kpara ka wü marajümiya, bete wü mere kovo ka köti la, ayia anü kpah kpala. Fū mere bi wü kpara ayia angbü eceka ewü te kaje, da ecu ngü ewü. Te wüh koro kpala, fū Feseto adu atima kpara, teka anü ai Pawülü agbü ku.

24 Te wüh koro de Pawülü tete, Feseto, fū mü ayia arü amala ngü, gü ba, "Wayi, Miri Agiripa, de yi wü kpara 'buru de te yi koro eyi sene ne, yi ceka la komoko ne. Wü gara wü di enga Yisaraye, te ewü di agbü Yerüsalema, de gara ewü de sene ne, wüh koro ta ato ngbangbanga kpaka ra, da eba rere, gü ba, 'Ah le de engu kpi akpi.' 25 Amba te ma giri si-ngü la, gara liya te engu mere, te wüh ena amöro engu tekaka ne, ma maka ndara de. Kpah bala, fū engu adu ayi-ta ra, ta de ma tima ni kpaka *Kayisara, mere miri ka wü Rüma, teka de ah kolo ngü ka-ni me-ye. Te di bala, ma le ta kpah eyi amere baka te engu le la. 26 Amba gbü ngü la, ngü de te ma ena aba fū mere miri ka-nih teka ngü kaka ne, ma wu nda-ra de. Fū ra aza engu, akoro di engagira yi dene, ah fa sü 'buru, engagira mü, Miri Agiripa, de mü le ta-ngü te ra gbü ngü la. Angü te nih ena ayi-tata na de nih ma tundu sene la, ma ena amaka züka fingangü, aba ngü di tekaka fū mere miri. 27 Angü te ma ena atima kpara ka ku fū mere miri bü bala, wüh wu siti ngü kaka kpah de la, ah ka-ye gbü jia ra de töndö ngü."

26

1 Fütanga ngü la, fū Miri Agiripa ayia amala ngü fū Pawülü, gü ba, "Titine ye ti eyi amala ngü ka-ye fū ani."

Fū Pawülü ayia tikpi akpo da emala ngü, da eda kpa ye, gü ba, 2 "Wayi, Miri Agiripa, teka wü ngü 'buru de te wü di enga *Yisaraye to ngbanga ra di, gü ba, ma de siti kpara ne, ma de mere tadu enatikine teka amala ngü ka-ra la engagira mü. 3 Kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, mü wu riri ka gele ka-nih, wü di enga Yisaraye, kpo. Mü wu ngü ka yiki, te a

ngbü ega esüka a gbü ngü ka Me ne, kpah eyi. Te di bala, ma enda'ba te-ra fū mü, de mü gu maguma mü, teka aje la ngü de gömö ra ne.

⁴ Wü di engä Yisarayeले 'buru wu ngü ka-ra kpo, akpo gbü jaji te ra, zalü akoro dene. Angü ma kpah de engä Yisarayeले, te ga esüka ewü. Wüh bi ra ta agbü Tarasu. Amba fū ra akoro angbü cu gbü Yerüsalema teka mere bi wü re. ⁵ Te wüh ena ale ta ale amala zu ngü la, de bane wüh ena amala nga ra fū mü ta me-wü, angü wüh wu kpo, gü ba, akpo gügü, ma ngbü fi bü da eo to ra, teka amere wü riri ka Me 'buru, angü ma de *Farusi. ⁶ Dela si-ngü te wüh i ra engagira mü di enatikine, angü ma o maguma ra 'buru 'buru te ngü, ta te Me mala fū wü kundu nih, gü ba, 'Ni ena azükü wü kpara ka-ni gbü kpi ne.' ⁷ Amba, mere Miri, dela si-ngü te wü di engä Yisarayeले 'buru ngbü eo maguma wü, teka adi emere tima ka Me di, biti de ra ne, teka de Me zükü ani gbü kpi. Te di bala, wü di engä wüna, wü di engä Yisarayeले, le ato ngbanga ra enatikine, neh teka ne? Ah bü teka ngü te ma gü ba, Me zükü Yesu gbü kpi eyi ne? Dela züka ngü? ⁸ De-yi, wü di engä wüna, fingangü ka-yi gü ba, Me ti azükü kpara gbü kpi de? Yi efi bala neh teka ne? Ngü la ena afa Me afa?

⁹ Fanü fanü, cu de-ra dene, ta gügü ne, ma ngbü ta kpah etiri wü kpara, de wüh mere e ale ngü ka Yesu* de. ¹⁰ Ma kpo ta da emere wü ngü la agbü Yerüsalema, angü wü mere *kovo ka-nih yia ta to wazi fere me-wü teka ngü la. Fū ra akpo angbü ezoro bi wü *kpara ka Yesu, da egü ewü agbü ku. Te wüh le amöro ewü la, ngü engu ngbü ereke te ra kpah areke. ¹¹ Ma ngbü ta endondoro kpa *esambü ka wü biti-te ka-nih agbü Yerüsalema 'buru, da egiri wü kpara ka Yesu la, teka adi eto mere kuru te ewü, de wüh ce ngü ka Yesu ace. Ma ngbü ta kpah eo makpü te ewü emaguma ra efa sü. Fū ra angbü da eto cinga te wü kpara ka Yesu la, zalü koro di agbü tö ka wü ganzi kpara nengete.

¹² Wayi, mere Miri, gbü gara sikipi, fū ra ayia teka anü to kpa fügö, agbü Damaseke, angü wü mere kovo ka-nih to ta wazi fere, teka de ma nü, ma mere wü kpara ka Yesu de kpala, kpah baka ta te ma ngbü emere mene ewü de agbü Yerüsalema ne. ¹³ Mere Miri, ma su wu de! Ah te ekoro etü ra, o ra di la bü te kaje enü, fū gara e ayia aci gbü jia ra, baka ülele ka mügbara la. E la, ci fa ra te ngbü esü ka! Fū wazi Me ayia alofo sü ede a raaa! de wü kpara de te a ngbü enü de ewü ne 'buru. ¹⁴ Fū a ayia ati 'buru kötö de wü kpara la. Fū ra ayia aje ri kpara, te mala ngü fere gbü mö ka-nih, wü di engä Yisarayeले, gü ba, 'Sawula, Sawula, mü ngbü eto cinga te ra bala, neh teka ne? Mü wu de, gü ba, ma fa ni de wazi? Mü baka yiti te le anü nü de, fū ewü angbü emi engu teka ngü la. Mü ngbü embü te-mü de ngü la kükürü, 'duwa te mü ena ace ngü la, adu ale ngü ka-ra.' ¹⁵ Te ma je ngü la bala, fū ra ayi-ta ngü, gü ba, 'Mere kpara, ye de neh da?' Fū ah ayia alügü ngü fere, gü ba, 'Ni de Yesu, de te ma ngbü eto cinga tete ne. ¹⁶ Amba ma yia eyia, ma rü tikpi. Angü ni sere te-ni fere kükürü de, ni fe ra eyi ba *mürü tima ka-ni. Wü ngü de te ma wu de enatikine ne, ah le de ma mala fū wü kpara, kpah de wü gara ngü, te ni ena adu asere fere sidi ne. ¹⁷ Ni ena atima ra agbü wü gara sü nengete nengete, teka amala ngari ni kpah fū wü *ganzi kpara. Gbü wü sü la 'buru, ni ena adi ladü ake ra, teka aküwa ra esaka wü di engä Yisarayeले, kpah de wü ganzi kpara la. ¹⁸ Ma nü, ma mala ngari ni fū wü kpara 'buru, teka de wüh fū maguma wü, ace *siti ngü ka-wü, akoro angbü züka wü kpara ka Me, de wüh ce

* 26:9 26:9 Yesu de kpara ka Nazareta.

ngü ka *Satana, adu ara fū Me. Fū ewü ato maguma wü fū ni, Yesu, teka fū Me aboro *siti ngü ka-ewü, fū ewü amaka sü agba Me.' Dela ngü te Miri Yesu mala fere, gbü sīkpī te engu fe ra baka *mürü tima ka-ye tete.

¹⁹ Miri Agiripa, te di bala, dene ngü te ma emala fū mü. Ma le ace ngü, de te Miri Yesu sere fere ne, nda-ra de. Ma ngbü fi bü emere riri kaka la. ²⁰ Te di bala, ma kpo 'duwa gbü sīkpī la, emala ngari Me fū wü kpara, teka de wüh fū maguma wü, wüh du kpaka Me, da emere wü ngü te ena areke gbü jija, teka asere fū wü kpara, gü ba, fanü fanü, ani fū maguma ani eyi. Ma kpo de ngü la 'duwa ciki gbü Damaseke, koro di agbü Yerüsalema. Fū ra andondoro gbü nga nzö wü sü ka wü Yisarayeke 'buru, zalü koro di agbü wü tö ka wü ganzi kpara nengete nengete kpah 'buru.

²¹ Dela si-ngü te wü di enga Yisarayeke zoro ta ra di, etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema. Fū ewü akpo da egiri kaje teka amöro ra tete na ne. ²² Fū Me ayia aküwa ra esaka ewü, zalü akoro di dene. Te di bala, fū ra ayia arü engagira yi dene, teka amala ngari Me fū yi, wü mere kpara de wü kükürü kpara 'buru. Ngü te ma ngbü emala ne, ah de kükürü ngü, te ma ngbü efi me-ra, ne de. Ah ngbürü de zu ngü te wü *Müse mala ta gügü, de wü bu ye, wü *mürü dofo ka Me 'buru. Fū ewü adu kpah aba ngü la gbü *Ngari Me, ²³ gü ba, 'Te gara Me ena atima Mere Miri füh kotö ne, teka aküwa wü kpara. Amba ah le de Miri la maka cinga feke, fū ah akpi. Te di bala, engu ena azükü fi me-ye gbü kpi esüka wü kövö 'buru, teka asere ngü ka *küküwa fū nih, wü di enga Yisarayeke, kpah de wü ganzi kpara 'buru.' "

²⁴ Baka te Pawülü ngbü la fi bü emala ngü ka-ye la bala ne, 'duwa fū Feseto ayia aba rere, akolo ngü ka Pawülü, gü ba, "Apa Pawülü! Ye röfö aröfö! Ceka la, bi ngü te ye tanga ne, siti nzö ye eyi!" ²⁵ Fū Pawülü ayia alügü ngü fefe, gü ba, "Ako Miri Feseto, ma röfö aröfö de, baaa. Wü ngü de te ma ngbü emala ne, ah de töndö ngü ka maröfö nda de. Sisi na ladü. ²⁶ Miri Agiripa wu ngü la eyi 'buru. Ah bala de? Angü ngü la mere ta te-ye gbü jia wü kpara 'buru. Tekä ngü la, fū ra angbü emala ngü engu fefe mbölö. ²⁷ Te di bala, de-mü Miri Agiripa, ngü te wü mürü dofo ba gbü Ngari Me ne, mü le de? Wayi, ma wü eyi, gü ba, mü le ngü la eyi." ²⁸ Fū Miri Agiripa ayia amala ngü fū Pawülü, gü ba, "Ye fi nda-ye, gü ba, ye ena afü ni, akoro di ba *kpara ka Yesu, bü kere kere bala?" ²⁹ Pawülü, fū mü alügü ngü fefe, gü ba, "Te ena adi kpah bü kere kere, anga ferrre la, ma ngbü eyi-ta Me teka mü, Miri, bete wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eje ri ra enatikine ne, de Me fū maguma yi 'buru, fū yi akoro kpara ka Yesu baka ra. Amba ah le fū yi amaka cinga baka nda-ra, te wüh ngbü ei ra de nyari ne, de."

³⁰ Fū ri Pawülü la ayia agürü maguma cögbörö wü kpara la 'buru. Fū Miri Agiripa, ayia de wü Feseto ake Berenike, bete wü cögbörö kpara, te ewü di de ewü ne, akoro kpa etanü. ³¹ Fū ewü akpo da emala ngü la esüka wü, gü ba, "Apa! Wü wu eyi? Gbü jia ani, komoko la mere siti ngü, te ti fū ewü amöro engu, anga ai engu gbü ku tete ne, nda de." ³² Fū Miri Agiripa ayia amala ngü fū Feseto, gü ba, "Te Pawülü ena ayi-ta ngü, gü ba, 'Ni le de miri ka wü *Rüma kolo ngü ka-ni me-ye,' ta de la, de bane ani ena ace engu."

Dela ngü ka Pawülü engagira Miri Agiripa Erode* ake Miri Feseto, agbü Kayisariya.

27

Dene ngü te wüh tima Pawülü tete agbü Rüma

¹ Baka te Pawülü gü ba, “Ni le fü mere Miri *Kayisara ka wü Rüma akolo ngü ka-ni me-ye,” ne, fü Miri Feseto ayia ale teka atima Pawülü agbü *Rüma gbü *zabu. Te di bala, fü ewü aza wü Pawülü de wü gara kpara ka ku, ato esaka gara mere kpara ka wü marajümüya ka Rüma de iri ye Yuliyo,* de ah gi nga ewü, ah nü di, zalü akoro di agbü Rüma kpala. De-ra Luka, fü ra ayia anü kpah de ewü. ² Gara kpara ka Tesalonika,† de iri ye Arisitarekü ne, nü kpah de wü a. Fü Yuliyo ayia amaka gara wü kpara ka Aduramite, te ewü le anü de mere zabu ka-wü agbü Asiya, te di te kaje ka Rüma. Fü Yuliyo areke ngü de ewü, teka de wüh za a gbü zabu ka-wü la, anü di agbü Asiya. Fü a ayia ace Kayisariya, ali gbü zabu la.

³ Te kpí seke tete, fü a anü akoro agbü Sidona. Fü Yuliyo amere züka ngü fü Pawülü, angü ah ce mba Pawülü, de ah nü, ah ceka wü bu ye de sela, teka fü ewü ale ta-ngü tete.

⁴ Fü a ayia gbü Sidona sela, fü wege akpo da embü a, da efe, elügü zabu kpa sisi. Te di bala, fü a anü aguru sü ede Kupuriyo, te nga mene sü, te wege ti alügü zabu tete sisi de. ⁵ Fü a anü bala, akö mere ngu ede Silisiya ake Pafiliya. Fü a anü akoro agbü Mira.‡ Fü a akö kötö sela.

⁶ Fü Yuliyo, mere kpara ka wü marajümüya la, ayia anü agiri *zabu te ena aza a, anü di agbü Italiya. Fü ah amaka gara te yia agbü Alekzandariya. Fü a ayia ali gbügbü.

⁷ Fü a ayia agbü Mira, da enü, amba mere wege la ngbü fi bü da embü a. Teka ngü ka wege la, fü a angbü enü mba ferre. Fü a anü, anü bala, akoro ede Kinide, sisi nga mere bi sikipi, de mere kuru te a fa sü. Te a koro kpala, a le ta anü kpa engagira nü, amba dada ma, teka ngü ka mere wege la. Te di bala, fü a afü te-a, anü akoro ede cükü ka Kürete. Te a nü koro ede Salomone, fü ah adu afü ekere Kürete. ⁸ Fü a angbü enü fi bü ferre bala, gbü mere kuru fa sü. Fü a anü akoro gbü züka sü ede Laseya. Fü a arü kpala, teka afe te-a.

⁹ A ngbü siti mere bi wü sikipi da enü de *zabu bala, angü gbü fe la, ah de wü fe ka siti wege. Gbü wü fe la, ngü ka nünü de zabu koro eyi esiti, angü karanga eyi gbmari.§ Te di bala, fü Pawülü ayia amala ngü fü a, gü ba, ¹⁰ “Wü di enga ni ni, ah le de ani ngbü la sene, aci nga züka fe, te ena akoro. Angü gbü jia ni, te ani ena adi enü fi bü gbü siti wü fe ka siti wege de bala, siti ngü ena amere ani te kaje, fü ani amaka cinga gbü ngü la. Angü mere zabu de mere bi wü e gbü ye ne, ena asiti siti, fü ani akpi kpah 'buru!’” ¹¹⁻¹² Amba wü mürü zabu bete mere kpara ka tima ka-ye, le bala nda-wü de. Angü wüh gü ba, “Sü la, ah de enga sü cükü daye, ah de züka sü teka fü mere zabu angbü tete kpala, teka mere bi fe ne, nda de.” Wüh gü ba, “Gara züka dere ngolo ladü gbmari, gbü sü de iri ye Fenikisi.* Ah

* **27:1** 27:1 Wü marajümüya te Yuliyo di de mere kpara esüka ewü la, wüh de wü kpeke marajümüya, te wüh ngbü ei ewü, gü ba, wü marajümüya ka Mere Miri Agusito. † **27:2** 27:2 Tesalonika de mere kötí gbü tö ka Makedoniya. ‡ **27:5** 27:5 Mira ka-ye gbü tö ka Lisiya.

§ **27:9** 27:9 Luka gü ba, sikipi te wüh zü e gbügbü de, nü sü eyi. Sikipi la, ah de mere sikipi ka wü Yisaraye, te ewü ngbü e'bi te-wü, da ewa wü nü fü Me, teka siti ngü ka-wü. Sikipi la ena adi gbü adu sikipi ka fe ka gbüti-gü, anga gina sikipi ka fe ka miki-gü. Mü ceka ngü ka ma'bi-te gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me.” * **27:11-12** 27:11-12 Ndere ngolo ka Fenikisi la mba to kpa kati.

le de ani nü ngbü kpala.” Fū mere bi wü kpara de gbü zabu la ale ngü ka-ewü. Fū mere kpara ka wü marajümiya la, adu kpah aje ngü ka-ewü la, ace nda Pawülü ngü ne ka. Fū ah amala, gü ba, “Ah le de ani nü de ewü kpala.”

Dene ngü te mere wege ngbü mere wü Pawülü di etü ngu

¹³ Fütanga ngü la, fū wege[†] akpo efe mba ferrre. Fū wü mürü *zabu ayia afi, gü ba, “Ani ti eyi anü akoro agbü Fenikisi enatikine.” Fū ewü afuru zabu la, fū ewü angbü enü di ferrre, gbmari edere ngolo.

¹⁴ Baka te a nü la mba cükü'daye bane, fū gara mere wege,[‡] baka egbarakó la ayia akpo da efe sisiti! ¹⁵ Fū wege la atiri zabu la, da a te a ena anü kpa engagira nü ma! Fū a ace te-a tñe bü te nga wege la. Fū wege aza zabu anü di de mere woro. ¹⁶ Fū a anü de woro bala, anye sü kpa ekere gara enga cükü de iri ye Kawuda. Fū enga cükü la ale ta-ngü te a mba cükü'daye, angü sela wege ngbü efe mba ferrre, ela eküte cükü la. Te di bala, fū a adu afi nga enga zabu, te a ngbü egbeke fütanga a ne. Fū a ayia abiti te-a, ae ao gbü memere na la, angü wege ena asiti siti. Fū ngü la ato mere kuru te-a afa sü. ¹⁷ Fū ewü adu aza mere ju-ku, ai mere zabu la di gö! angü wege ena angbengbe. Fū wege angbü fi bü da enü de a bala. Fū wü mürü zabu la angbü de mere cürü, da efi ngü, gü ba, te zabu la nü koro, mo te-ye te mere siki de ede Libiya la, ah ena alala kpala, fū ngü ka-ani anza 'buru. Te di bala, fū ewü ayia afuru wü mere bongo te wege ngbü enzi zabu di ne 'buru asidi. Fū zabu akpo angbü enü nü tñe mba ferrre teka ngü la.

¹⁸ Fū mere siti wege la angbü ka-ye fi bü da efe, da ekada ngu. Fū zabu angbü da eyiki, da efüfü te-ye, ekolo ngu gbü ye. Fū ngü la angbü fi bü da emere te-ye bala gbü biti la ngiri. Te kpí seke tete, fū ewü akpo eza wü gara tiri e gbü zabu la, egügü ewü agbü ngu, angü zabu ena amere tiri. Fū ngü la angbü fi bü da embü a bala. ¹⁹ Sidi nga sikipi 'basu, fū mürü zabu akpo tñe cu da egügü wü gara e ka tima ka zabu ka-wü, kpah 'buru agbü ngu. ²⁰ Fū wege la angbü efe fi bü bala, ra de biti, teka mere bi sikipi. A ti awu ra de wü küfara tñe de, teka ngü ka mere sangu te zoro jia kpí. Tekka ngü la, a ti awu sü, te wege ngbü enü de a tete ne, kpah de. Fū a akpo da efi, gü ba, a ena akpi akpi 'buru. ²¹ Da a te a ena azü e tete kpah ma, teka mere bi sikipi.

Fū Pawülü ayia arü amala ngü fū wü kpara ka tima ka *zabu la, gü ba, “Wü di enga wüna, te yi ena aje ta ri ra, te ma mala fū yi agbü Kürete ne, de bane, nih ti amaka cinga bane de. ²² Amba dene ngü te ma la amala fū yi. Yi i maguma yi ai, angü nih ena aküwa aküwa 'buru. 'Duwa zabu ena asiti ka-ye me-ye. ²³ Ma mala ngü la kükürü de, angü Mere Me agbü kpí, de te ma ngbü emere tima kaka-na ne, tima *malayika ka-ye eyi me-ye kpaka ra gbü biti ne, teka amala ngü la fere. ²⁴ Ah gü ba, 'De-ra Pawülü, ma kpe cürü de! Ma ti akpi de. Me ena aküwa kpah wü kpara, te ma di de ewü tundu gbü zabu ne, teka ngü ka-ra. Angü ah le fū ra anü akoro engagira mere miri ka wü *Rüma.' Dela ngü te malayika ka Me sere fere gbü biti ne. ²⁵ Te di bala, wü di enga wüna, yi rü kpekpeke, yi kpe cürü de, angü ma wu eyi, gü ba, ngü de te Me mala fere gömö malayika la, ena amere te-ye bala fanü. ²⁶ Amba dene ngü te ena amere te-ye. Zabü

[†] 27:13 27:13 Wege la koro ta to kpa gbü Afirika. [‡] 27:14 27:14 Wüh gü iri wege la “Yurakula”. Ah koro edebu sü to kpa fügö.

ena anü, abu nih agbü gara cükü.” Dela ngü te Pawülü mala fü wü kpara ka tima ka zabu.

Dene ngü ka zabu te siti

²⁷ Fütanga sîkpî nzükpa de füh ye bala, sidi nga yiyia ka-a agbü Kürete, fü mere wege la angbü fi bü da enzi a, enü di bala.[§] Tine, gbü adu sîkpî la, ah te ena akoro etü bitî, fü wü kpara ka *zabu afi nda-wü, gü ba, a koro neh eyi edere ngolo. ²⁸ Fü ewü aza e teka are macu ngu la di. Ah koro baka süka-lö teke 'basu. Fü a adu kpah aka te-a mba cükü'daye, fü ewü adu kpah are ngu. Ah koro baka süka-lö teke biri de füh ye nzükpa. Fü ewü awu, gü ba, gümbe eyi gbamari fanü. ²⁹ Fü ewü angbü de cürü, da efi, gü ba, zabu ena amo te-ye eküte da. Te di bala, fü ewü ayia aza gara mere tiri wü se baka bala, te wüh i de mere ju-ku, agü ewü to kpa sidi, teka fü zabu arü. Fü ewü akpo da eku gba fü Me, de zabu ngbü bala, zalü te sü ena alofo, teka fü ani awu züka kaje te ani ena aküwa te ani tete na.

³⁰ Amba wü kpara ka tima ka zabu la fi nda-wü, gü ba, wü e la ti atiri zabu de. Wege la ena anzi zabu, fü ah amo te-ye eküte da fanü, fü ani akpi 'buru. Te di bala, fü ewü agiri kaje teka de ani kpe ka-ani. Fü ewü aza enga zabu, ta te wüh o gbü memere na ne, ao gbü jia ngu. Fü ewü angbü ememere te-wü, baka wü kpara te ewü ngbü egü wü gara tiri e, te ena atiri zabu to kpa engagira nü la. ³¹ Fü Pawülü ayia awu mani ka-ewü la. Fü ah ayia amala ngü fü Yuliyo, mere kpara ka wü marajümüya, gü ba, “Te wü kpara la ngbü gbü zabu de la, ani ti aküwa de.” ³² Te wü marajümüya je ngü la bala, fü ewü ayia akokolo wü ku, de te wüh i enga zabu la di ne, 'buru asidi, de ngu za, nü sü di.

³³ Kpurutokokpî la, o sü lofo nza la de, fü Pawülü ayia amala ngü fü wü kpara gbü *zabu la 'buru, gü ba, “De-wü deyî, wü ceka la, ani mere eyi sîkpî nzükpa de füh ye bala dene, ani zü e de, teka ngü ka mere wege ne. ³⁴ Te di bala, ah le de ani zü e ezü, teka amaka wazi. Wü kpe cürü de, angü biri kpara esüka ani, te ena akpi gbü ngu sene, nda ma.” ³⁵ Baka te Pawülü mala ngü la bala, fü ah ayia aza ambata, aku gba fü Me tekaka, gbü jia ewü 'buru, akpo angbü ezü. ³⁶ Fü wü kpara gbü zabu la 'buru ayia amaka wazi, akpo da ezü e. ³⁷ A ta gbü zabu la 'buru baka wü kpara kama 'basu, teke bata nzükpa de füh ye ma'diya (276). ³⁸ Baka te ewü zü e la, sika di, fü ewü ayia aza mere bi wü kombo ka jia ndo de gbü zabu ne, abu 'buru agbü ngu, teka de zabu koro mba fawu fawu.

³⁹ Te kpî seke tete, fü wü kpara ka tima ka zabu awu, gü ba, a koro eyi gbamari edere ngolo fanü, amba wüh wu sü engu la gügü nda-wü de. Fü ewü awu mba züka sü, te da di tete ma. Fü ewü adu afi, gü ba, te zabu ena anü amo te-ye, alala gbü siki kpala la, ah ena adi mbi. ⁴⁰ Te di bala, fü ewü akolo wü ju-ku te wü tiri se la asidi. Fü ewü afuru kpah ju-ku te rü, de te ngbü eji zabu ne, asidi, aza gara mere bongu, agbala, ai kpa tikpi gbüra zabu, teka de wege di efe e la, enzi, enü di kpa edere ngolo. ⁴¹ Dela de, fü zabu ayia anü alala gbü gara mere siki, te di etü ngu la. Fü mere siti wege la akoro, akpo da ekukuru zabu to kpa sidi.

⁴² Te wü marajümüya wu, gü ba, *zabu te esiti, fü ewü afi, gü ba, wü kpara ka ku ne ena akpe ka-wü. Te ah bala, ani mörö ewü amörö. ⁴³ Amba mere kpara ka wü marajümüya la, mü le ngü ka-ewü la nda-mü de. Angü ah le ta aküwa Pawülü. Fü ah ayia ato riri fü ewü, gü ba,

§ 27:27 27:27 Wege la ngbü ta efe ewü gbü mere yî-ngu de iri ye Adariya.

“Wü mere e amere bala de.” Fū ah adu amala gara ngü, gü ba, “Wü mene kpara 'buru, te ewü wu da edo bojo kpo ne, wüh ti gbü ngu fi me-wü, ado bojo, akoro kpa füh gümba.” ⁴⁴ Fū ah amala ngü fū mene ewü, te ewü wu da edo bojo de ne, gü ba, “Ah le de wü giri fara rü zabu te ngbengbe la, azoro, teka ale ta-ngü te wü, akoro di kpa füh gümba.” Fū a ayia amere kpah 'buru bala, akoro kpa füh gümba de küte a zözö.

Dela ngü te mere wü Pawülü gbü mere *yi-ngu, da enü agbü *Rüma.

28

Dene ngü te mere a gbü cükü ka Malita

¹ Baka te a küwa tete, koro 'buru kpa füh gümba, fū a aje, gü ba, sü la, ah de cükü de iri ye Malita. ² Wü kpara ka sü engu la, wüh ka-wü de züka wü kpara. Fū ewü amere ngü a areke 'duwa areke. Fū ewü ayia adeke mere wa. Fū a aya te-a tete, teka ngü ka zü, angü agö kpo ta kpah eyi eli ali.

³ Fū Pawülü ayia aro ci-wa, abi, agü agbü wa la, de ah ci memere. Amba Pawülü, mü kama kpürü nda-mü eyi gbü wü ci-wa la. Fū kpürü la ayia akoro ka wazi wa la, ade engu, alala te kpakpa.

⁴ Te wü kpara ka Malita la wu kpürü, te lala te kpa Pawülü bala, fū ewü ayia amala ngü esüka wü, gü ba, “Eeye! Yi wu eyi? Komoko la ena adi de siti kpara, te ngbü emörö wü bu ye de? Baka te engu küwa gbü ngu ne, mba ngü ka-ye la fi bü ladü sidi ngangga. Kpürü la ena amörö engu tine me-ye.”

⁵ Pawülü, fū mü ayia ayükü kpa mü. Fū kpürü la ayia atı agbü wa, gü kpürü la rı te mü nda de. ⁶ Amba wü kpara la ngbü nda-wü ta tine bü eyi eci nga Pawülü, te ngü ena amere engu. Ngale nga te kpürü la ena akpo au, anga ah ena atı kötö, akpi 'duwa akpi. Baka te wüh ngbü ci nga ngü la nda-wü ma ne, fū ewü ayia afü fingangü ka-wü, gü ba, “Apa! Komoko la de mürü talarala!”

⁷ Sü te a koro ngbü tete la, ah ka-ye gbmari ede yi ka miri ka Malita sela. İri mere kpara la de Pabiliyo. Fū miri la ayia aza a kpa gba ye, angbü emere ngü a ereke 'duwa areke. Fū a ara kpala sikipi bata.

⁸ Fū a aje, gü ba, siti keke ngbü emere wö ye Miri Pabiliyo. Küküte ngbü ewütü awütü, bubu ngbü kpah ego ngüte. Te di bala, fū Pawülü ayia anü aceka wö ye miri la. Fū ah ao kpa ye gbü nzönzö, aku gba fū Me tekaka. Fū keke kaka la ayia anza.

⁹ Tekala ngü la, fū gara wü mürü keke gbü Malita ayia aje nga ngü la. Fū ewü ayia anü akoro kpara Pawülü. Fū Pawülü aküwa ewü kpah 'buru.

¹⁰ Fū ngü la aga gbü jia ewü. Fū ewü akpo da egbo nga a. Kpah bala, gbü sikipi te a yia tete, fū wü kpara la ale ta-ngü te a de mere bi wü e, teka nünü ka-a la.

Dela ngü te mere te-ye agbü Malita, te a ra tete kpala fe bata ne.

Dene ngü te Pawülü nü koro di agbü Rüma

¹¹ Fütanga fe bata la, fū a ayia teka ace Malita, angü wü fe ka siti wege nza eyi. Fū a amaka gara *zabu, te ngbü ta kpah kpala teka wü fe ka siti wege la. Zabu la yia ta agbü Alekezandariya, ah le anü agbü İtaliya.* Fū a ayia ali gbügbü na. ¹² Fū a ayia de zabu la, anü akoro agbü Sirakuza, ara kpala sikipi bata. ¹³ Te a yia kpala, a za fi bü küte ngu baaala, zalü

* 28:11 28:11 Zabu la, wüh gü iri, gü ba, Wü me dadase.

nü koro agbü Regiyo. Fü a ara kpala aseke kpī. Kpurutokokpī la, fü züka wege akoro, afe zabu ka-a, anü di mbiimbi to anga kaje ka *Rüma. Fü a anü bala, anü akoro agbü Putiyole sidi nga sikipi 'basu. Fü a ayia akö gbü zabu la, teka anü tīne sela de lö a, akoro agbü Rüma. Angü Rüma ka-ye te kükürü sü, ngu la koro kpuru gbü Rüma nda de. ¹⁴ Baka te a koro tete gbü Putiyole sela, fü a amaka gara wü *kpara ka Yesu kpala. Fü ewü ayi-ta a, de a ngbü la mba de wü ani teka sikipi lorozi, teka fü a ayia anü sü ka-a tīne agbü Rüma. Fü Yuliyo ayia ale. Sidi nga ngü la, fü a ayia anü sü tīne agbü Rüma.

¹⁵ Te wü kpara ka Yesu agbü Rüma la je nga Pawülü, fü ewü ayia akoro angbü eci nga a te kaje, wü gara agbü sü ka se e ka Apiyo, gara ewü agbü sü te wüh i, gü ba, Wü kambü bata ka wü ngba. Te Pawülü wu wü bu ye, wü kpara ka Yesu, te ewü koro eci nga ye te kaje ne, fü ngü la ato mere tadu fefe. Fü ah ayia agbo nga iri Me teka ngü la.

¹⁶ Te a nü koro agbü Rüma, wü mere kpara le ao Pawülü gbü ku nda-wü de. Wüh to kaje fefe, de ah ngbü gbü gara köti bane, bü ake marajümiya biringbö, de te ngbü eceka kpī sidi ngangana ne.

Dene ngü ka Pawülü de wü di engä Yisarayeleye agbü Rüma

¹⁷ Fütanga sikipi bata, fü Pawülü ayia ai wü *kovo ka wü Yisarayeleye, te ewü di agbü *Rüma, ne kpaka ye. Te wü kpara la koro biti te-wü 'buru tete, fü Pawülü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di engä wüna, ma emala fü yi dene zu ngü. Wü di engä ni nih, te ewü di agbü Yerüsalema ne, zoro ra bü kükürü bala, to esaka wü Rüma. Amba ma mere siti ngü fü ewü nda-ra kü de. Ma siti riri ka gele ka-nih kpah de. ¹⁸ Amba wü Rüma la le ta eyi ace kpa te ra, angü wüh maka siti ngü de te ma mere, teka fü ewü amörö ra tete ne, nda-wü de. ¹⁹ Amba wü di engä ni nih de kpala ne, le de wüh ce kpa te ra nda-wü de. Te di bala, fü ra ayia amala ngü fü mere kpara la, gü ba, ma le fü miri ka wü Rüma akolo ngü ka-ra tīne cu me-ye. Ma mere ngü la bala, teka fü ra aküwa esaka wü kpara ka Yerüsalema la. Amba ma le ato ngbanga ewü nda-ra de, angü wüh de wü di engä wüna. ²⁰ Te di bala, dela si-ngü de te ma i yi tete, teka fü nih aro mö ne, ah dela. Angü wüh i ra de nyari bü teka ngü ka Me, ta te engu mala fü wü kundu nih, gü ba, de-ni Me, ni ena atima Miri teka aküwa nih ne."

²¹ Fü wü di engä *Yisarayeleye la ayia alügü ngü fü Pawülü, gü ba, "Baka te ani ngbü sene, ani maka la köcöka te yia agbü Yerüsalema teka ngü ka-ye nda-ani de. Anga wü di engä ni ani te ewü ngbü ekoro sene ne, wüh mala la biri siti ngü te iri ye fü ani, kpah de. ²² Amba ngü te ani wu eyi kpo, ah de ngü te wü kpara 'buru ngbü emala ngü, teka wü *kpara ka Yesu, gü ba, wüh de wü siti kpara. Te di bala, dela ngü de te ani ngbü ele awu kpaka ye. Ah le de ye mala la nga ngü ka Yesu la fü ani mbi mbi mbi." ²³ Te di bala, fü ewü ayia akuru sikipi de wü Pawülü, teka de ani maka te-ani, aje ngü la.

Te sikipi la koro tete, fü wü di engä Yisarayeleye la akoro kpaka Pawülü gbe gbe afa sü. Fü Pawülü akpo da eri ewü de ngari Me, kü kpurutokokpī, zalü koro di etamura. Ah ngbü emala fü ewü, gü ba, "Miri te Me tima füh kotö ne, teka aküwa wü kpara, ah ka-ye de Yesu." Fü ah angbü esere wü ngü, ta te wü gara *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka ngü ka Yesu *E-küwa-nih ne, fü ewü. Angü ah le agbeke fingangü ka-ewü, teka de wüh to maguma wü fü Yesu. ²⁴ Fü wü gara kpara esüka ewü ayia ale ngü ka Yesu, te Pawülü mala la. Amba wü gara ewü le nda-wü de. ²⁵ Fü ewü

angbü de mere yiki esüka wü, teka ngü la. Fü ewü ayia ace Pawülü, teka ago agba wü, fi bü de yiki la gömö wü.

Fü Pawülü ayia amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ngü ka-yi la, ah fanü fanü, baka ngü te *Nzila Wazi Me mala fü wü kundu nih, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, ²⁶ 'Ye nü, ye mala fü wü kpara ka-ni la, gü ba, "Wüh ena aceka ngü ka-ni, ka Me, ma, wüh ti awu si-ngü gbügbü na nda-wü de. Wüh ena aje ngari ni ma, ngü la ti ari gbü nzö ewü mbi mbi kpah de." ²⁷ Kükürü de, angü nzö wü di engä Yisarayeke koro eyi kpekpeke. Wüh ni güje wü ani, angü wüh le aje ngü ka-ni de. Wüh ni jia wü ani, angü wüh le awu si-ngü ka-ni kpah de. Angü, te ewü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wüh ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, fü ni, Me, aküwa ewü.' "†

²⁸⁻²⁹ Fü Pawülü adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Dene adu ngü te ma ena amala fü yi enatikine. Me tima wü kpara ka-ye eyi, teka amala ngari ye fü wü ganzi kpara, gü ba, ni, Me, ena aküwa ewü, angü wüh ena aje ri ni la me-wü."

Fü wü di engä Yisarayeke la ayia ace Pawülü, ago agba wü, fi bü de yiki la gömö wü bala.

³⁰ Fütanga ngü la, fü Pawülü angbü agbü *Rüma sela teka re 'basu. Wüh o engu gbü ku nda-wü de. Ah ngbü engbü ka-ye ta gbü kambü ka wü gara kpara, te engu ngbü eto jiase tekaka. Fü ah angbü eza wü kpara, de te ewü ngbü ekoro kpaka ye ne, 'buru de mere tadu. ³¹ Fü ah angbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü ewü mbölö mbölö de mere wazi, gü ba, Yesu de Miri te Me tima teka aküwa nih. Amba gbü ngü la, gara kpara biringbö bane, te tata engu de ngü la, nda ma.

† 28:27 28:27 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 6:9-10.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Rüma Rüma

Masere si-ngü

Ta gbü wü re la, *Rüma ta kpah de gara mere köti füh kotö ne. *Kayisara, te di de mere miri ka wü Rüma ne, ngbü ta gbü nzö mere bi nguwa wü kpara, te nga nzö mere bi wü sü 'buru me-ye. Kpah bala, mere bi wü gara kpara te nga nzö wü sü, ngbü kpah endoro agbü Rüma kpala.

Gbü re te Pawülü ngbü eba köcökpa ne tete, engu ngbü engbü kaye ta agbü tö ka wü *Giriki. Engu ngbü ta ereke te-ye, teka anü agbü Yerüsalema de jiasse, ta te wü *kpara ka Yesu de kpala biti, teka atima fü wü mürü cinga agbü Yerüsalema ne. (Sapita 15:25-26)

Teka mere bi re, Pawülü ngbü ta endoro gbü tö ka Asiya bete tö ka wü Giriki, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara. Fütanga ngü la, fü engu adu afi ngü, gü ba, tima ka-ni gbü wü tö la ti la eyi bala. Engu koro ta agbü Rüma te enga gina nda la de. Amba engu le ta anü kpala, angü Rüma de mere köti. Engu le ta kpah anü agbü gara köti de iri ye Sïpaniya, angü wü kpara ka tö la je ngü ka Yesu nda-wü la de. Fü Pawülü angbü efi, gü ba, te ni ce jiasse la eyi fü wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema la, ni ena areke te-ni teka anü sü agbü Rüma. Fü ni adu ayia gbü Rüma sela anü sü agbü Sïpaniya. Te di bala, wü kpara ka Yesu agbü Rüma ena ale ta-ngü te ni, teka nünü ka-ni de agbü Sïpaniya ne me-wü. (Sapita 15:22-24)

Dela si-ngü te Pawülü ba köcökpa ne tete, angü engu ngbü ereke te-ye, teka nünü ka-ye agbü Rüma. Engu le asere fingangü ka-ye 'buru fü wü kpara agbü Rüma, teka ngü ka Yesu, teka de wü wu si-ngü, de te ni ele anü ari wü kpara di agbü Sïpaniya ne. (Sapita 15:14-21*)

Amba wü ngü la mere te-wü baka te Pawülü ngbü ele ne nda de. Angü, te engu nü koro tete agbü Yerüsalema ne, fü wü vügü ayia azoro engu, agü agbü ku bü kükürü bala. Wüh le ta amörö engu amörö, amba wüh du fü ngü, du tima wü marajümüya, aza engu, anü sü di agbü Rüma, teka de wüh kolo ngü kaka engagira mere miri ka Rüma. (Mürü Tima 21:27-28:31).

Mere kpeke ngü, de te Pawülü ba gbü köcökpa ne, ladü gbü Sapita 1:16-17, te gü ba, "Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka Miri Yesu ne, ah ka-ye de mere kpeke ngü, angü wazi Me ladü gbügbü na, teka aküwa wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fefe na, anga wüh de wü di enga *Yisarayeale, anga wü *ganzi kpara. Ngü la ngbü esere züka kaje fü nih, wü kpara te ngü ka-nih ena areke tete na mbi gbü jia Me. Te mü to maguma mü fü Yesu *Kurisito de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me nda kpah de. Ah ka-ye bü duu baka ngü ta te Me mala, gü ba, 'Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi.' "

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Rüma ne, wüh dene.

Sapita 1:1-17 Mere ngü te di gbü köcökpa ne

Sapita 1:18-3:20 Wü kpara 'buru ngbü ekpi akpi teka siti ngü ka-wü

Sapita 3:21-4:25 Dene ngü te ena areke wü kpara gbü jia Me

Sapita 5:1-8:39 Yesu fa nih eyi gbü siti ngü ka-nih

Sapita 9:1-11:36 Ngü ka wü di enga Yisarayeale

Sapita 12:1-15:13 Ngbüngbü ka wü kpara ka Yesu

Sapita 15:14-16:27 Adu ngü

Dene mandı ka Pawülü fü wü kpara ka Rüma

¹ De-yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito, te yi di agbü *Rüma, de-ra Pawülü, te ma di de labı ka Yesu *Kurisito ne, ma ngbü eba köcökpa ne fü yi me-ra, angü ma de *mürü tima kaka. Engu fe ra me-ye, fü ah ao ra, adi emala nga ngü ka-ye, ka Yesu, fü wü kpara, gü ba, “Me le nih fa sü.” ² Me mala ta ngü eyi gügü, gömō wü *mürü dofo ka-ye, gü ba, “Ni ena atima Ye ni, te ena akoro aküwa nih.” Fü wü mürü dofo ayia aba ta ngü la, gbü *Ngari Me. ³ Kpara te engu tima ne, ah de Yesu Kurisito, te di de Miri ka-nih ne. Wüh bı engu ta baka kpara füh kotō ne, gbü nguwa Miri *Davidi, te di ta de mere miri ka-a, wü *Yisarayeleye ne. ⁴ Amba Yesu ka-ye de Ye Me, te Me tima kü agbü kpı. Nih ti eyi awu, gü ba, Yesu de Ye Me, angü Me sere ngü kaka fü nih, gü ba, engu de Ye ni fanü fanü, teka wazi te Me zükü engu di gbü kpi ne. ⁵ Teka ngü de te Miri Yesu mere la, Me te engu di de mürü *züka maguma ne, le ra fa sü. Fü engu afe ra, ao mürü tima ka Miri Yesu, de ma di emala ngü kaka fü nguwa wü kpara füh kotō ne, teka de wüh fü maguma wü, adi eje ngü kaka, da elala te riri kaka.

⁶⁻⁷ Dela si-ngü te ma ba köcökpa ne tete fü yi, angü ngü la kphah teka yi, wü kpara ka Yesu Kurisito de agbü Rüma kpala ne. Me le yi fa sü, fü ah ayia afe yi wü kpara ka-ye. Ah le de Wō nih Me bete Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto gu ngü ka-wü fü yi de züka maguma wü.

Dene ngü te ma ngbü eo gümü yi, wü kpara ka Rüma, di

⁸ Dene gina ngü te ma ele amala fü yi. Ma ngbü egbo nga iri Me tungü yi 'buru, te iri Miri ka-nih Yesu. Kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, yi zoro ngü ka Yesu eyi de kpa yi 'basu. Te di bala, ngü ka-yi la wü baya eyi gbü wü sü 'buru. ⁹ Me, te ma ngbü emere tima kaka de maguma ra biringbö, da emala ngü ka Yeye na fü wü kpara ne, ah wu eyi kpo, gü ba, to ra iri tungü yi de. ¹⁰ Angü ma ngbü eyi-tata tungü yi gbü wü sikipı 'buru, de engu ü kaje fere, de ma nü gü jia ra te yi kpala, te engu le eyi la. ¹¹ Gümü yi ngbü eke ra cu efa sü, kükürü de, angü ma le arı yi de ngü ka Me, teka de yi maka wazi, arü di kpekpeke. ¹² Te di bala, te nih ngbü tundu la, ngü la ena ato wazi fü nih. Angü nih ena angbü baka ndugu wa, te wüh dunda adünda la. Angü ma ena amaka wazi teka ngü ka-yi, fü yi adu amaka wazi kphah teka ngü ka-ra. ¹³ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gü ba, ma le ta teka akoro kpaka yi kpala kere ne, amba ma giri kaje eyi bi ma, angü wü gara ngü ngbü fi bü da etiri ra. Te Me ü kaje fere la, ma ena akoro, teka amala ngü ka Yesu agbü sü ka-yi kpala, de wü kpara to maguma fü wü Yesu, kphah baka te ma ngbü emere gbü wü gara sü ne. ¹⁴ Angü ah le de ma mala ngü ka Miri Yesu, fü nguwa wü kpara füh kotō ne 'buru, angü ah de ngü, te engu fe ra tekaka na me-ye. Ah le de ma mala ngü ka Miri Yesu la fü wü kpeke kpara de wü töndö kpara, wü kpara te ewü wu ngü fa sü, kphah de mene ewü te ewü wu ngü nda-wü de ne. ¹⁵ Te di bala, ma le kphah akoro amala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara agbü sü ka-yi agbü *Rüma kpala.

Dene ngari Miri Yesu te ngbü eküwa wü kpara

¹⁶ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka Miri Yesu ne, ah ka-ye de mere kpeke ngü. Angü wazi Me ladü gbügbü na, teka aküwa wü kpara,

te ewü ena ato maguma wü fefe na, anga wüh de wü di enga *Yisarayele, anga wü *ganzi kpara. ¹⁷ Ngü la ngbü esere züka kaje fü nih, wü kpara te ngü ka-nih ena areke tete na mbi gbü jia Me. Te mü to maguma mü fü Yesu Kurisito de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me nda kphah de, angü gara kaje nda ma. Ah ka-ye bü duu baka ngü ta te Me mala, gü ba, "Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi."*

Dene wü siti ngü te wü kpara ngbü emere gbü jia Me

¹⁸ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ah le de yi wu awu, gü ba, maguma Me ngbü enzu eküte wü kpara füh kotö ne, teka wü *siti ngü te ewü ngbü emere ne. Angü wüh ngbü emere fi bü siti ngü, te Me le de. Wü siti ngü ka-ewü la, siti fingangü ka-ewü eyi, angü wüh le adi emere zu ngü, de te Me ngbü ele ne, nda-wü de. ¹⁹ Maguma Me ngbü enzu eküte ewü, angü güje ewü ma. Te güje ewü ena adi ta ladü la, de bane ngü ka Me ri eyi gbü nzö ewü. Angü Me ngbü fi bü esere ngü ka-ye la fü ewü, teka mere bi wü re, wüh je ngü la nda-wü de. ²⁰ Ah kpo kü ta te engä gina, te Me o kotö ne tete na, engu sere te-ye fü wü kpara baka mere mürü wazi, teka mere bi züka wü e, te engu mere de füh kotö ne. Tekä ngü la, wü kpara 'buru ti eyi awu, gü ba, Me ladü. Anga te nih ti awu engu de jia nih kphah de la, wü e de te engu mere la, ti eyi asere wazi kaka fü nih. Amba wü kpara le afü fingangü ka-wü nda-wü de. Te di bala, Me ena ato kuru te wü kpara de bala ato, te gara. Wüh ti aküwa gbü liya ka Me nda-wü de, angü wüh ngbü emere ngü la ladru! ²¹ Wüh wu eyi kpo, gü ba, Me ladü. Wüh wu kphah kpo, gü ba, Me ngbü ele de ani di emere züka ngü. Amba wüh le adi emere züka ngü nda-wü de. Wüh cu ngü Me kphah de. Wüh gbo nga iiri na, teka züka ngü te engu ngbü emere fü ewü ne, kphah de. Te di bala, nzö ewü siti ka-ye eyi. Wüh ngbü efi ka-wü fi bü töndö wü kükürü ngü ka-wü. ²² Wüh gü ba, "Ani de kpeke kpara! Ani wu wü ngü 'buru kpo!" Amba wüh ka-wü de töndö wü kpara, te ewü wu ngü kpo de. ²³ Wüh le agbo nga Mere Me agbü kpi, te di de mürü wazi ne, nda-wü de. Wüh o to wü ka-wü 'buru, angbü ecu ngü wü e, te wüh ngbü ereke de kpa wü, baka kuru kpara, anga kuru lu, anga kuru nü, de kuru gara wü e de füh kotö ne.

²⁴ Tekä kögö-nzö ka wü kpara la, fü Me adu afü kürüfe ye fü ewü, ace ewü, de wüh mere la siti wü ngü ka-wü la emere, baka te maguma ewü ngbü ele. Angü maguma ewü fiti ewü eyi, to gümü siti wü ngü la fü ewü. Te di bala, fü ewü akpo da emere ngü ka lümü esüka wü. ²⁵ Wüh le züka ngü ka Me ne nda-wü de. Wüh ngbü ele ka-wü bü nzö wü töndö ngü ka-wü la. Wüh ngbü egbo nga gara wü e, de te Mere Me mere ne, da ecu ngü wü e la. Amba wüh ena adi ecu ta bala ngü Mere Me, de te engu mere wü e la me-ye ne, da egbo ngangä na, de bane ah ena adi ta mbi. Te di bala, ah le de nih di egbo nga iiri Me tenga wü siki 'buru! ²⁶⁻²⁷ Baka te wüh le ngü ka Me nda-wü de ne, Me ce ewü eyi, de siti gümü ngü ka lümü la emaguma ewü bala. Wü komoko du ce da engbü de wü würüse ka, fü gümü wü bu wü, komoko, adu angbü eke ewü ka-ye nda tine me-ye. Fü ewü akpo da emere ngü ka lümü esüka wü, de wü bu wü, komoko. Kpah bala, wü würüse du ce da engbü de wü komoko kpo, fü gümü wü bu wü, würüse, adu angbü eke ewü ka-ye me-ye. Fü Me ayia

* **1:17** 1:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 2:4.

ato kuru te wü kpara la 'buru. Ah to kuru la te ewü mbi, teka ngü ka lümü, de te ewü ngbü emere la.

²⁸ Wü kpara la le ao fingangü ka-wü, teka adi emere wü ngü te Me ngbü ele ne, nda-wü de. Tek a ngü la, fü Me ayia ace ewü, de wüh di emere wü ngü te ti de, teka siti fingangü ka-ewü la. ²⁹⁻³⁰ Siti ngü ka-ewü la sibi fa sü. Angü, te nga sikipi 'buru, wüh ngbü efi ka-wü fi bü nga siti wü ngü, adi emere. Gara ewü de wü mürü gümü e. Gara ewü ngbü ekspü te-wü, da emere gü, da emömörö te-wü. Gara ewü ngbü da emere kanga esüka wü. Gara ewü ngbü efiti wü bu wü. Gara ewü ngbü endoro de ambala'ba, da edi ngü te wü bu wü. Gara ewü ngbü ekspü Me. Gara ewü ngbü esoko wü bu wü asoko, fü ewü angbü ecu 'duwa ngü wü. Gara ewü le aje ngü ka wü wö wü, de wü ni wü, kpah de. ³¹ Wü kpara la, wüh ka-wü töndö wü kpara, te ewü wu ngü ka Me de. Gara ewü ngbü emere mani, da esutu wu, angü wü ngü te ewü ngbü emala ne, wüh mere bala nda-wü de. Gara ewü le wü di enga ni wü kpah de. Gara ewü wu cinga kpara biringbö bane kpah de. ³² Amba wü kpara la wu kpo, gü ba, mene wü kpara te ewü ngbü emere wü siti ngü de bala, Me ena amörö ewü asidi. Wüh wu ngü ka Me la reke areke, amba wüh le ace da emere wü siti ngü la nda-wü de. Wüh ngbü fi bü emere ngü la, enü di kpa engagira nü, baka te ewü ngbü ele. Fü ewü angbü efiti wü bu wü, de wüh di emere kpah baka ani.

2

Dene kaje, te Me ena aye süka ngü ka wü kpara tete

¹ Enga wüna, mü ngbü efi, gü ba, "Ni de züka kpara, te ni ti eyi akolo ngü ka wü bu ni?" Kpara te o mü miri neh da? Te mü fi, gü ba, "Ngü ka wü bu ni esiti, Me ena ato kuru te ewü la," te di bala, ah le de mü fi ngü la mbi mbi mbi feke. Te mü mala, gü ba, "Wü bu ni ngbü emere *siti ngü la," mü ngbü efi, gü ba, "Me wu siti ngü ka-ni nda de?" Te di bala, mü ngbü eza mere liya la, eo gbü nzö mü de tete-mü! Me ena ato kuru te mü ato, angü mü ngbü emere ngü la kpah bala. ² Me ngbü ekolo ngü ka siti wü kpara de bala me-ye. Angü nih wu kpo, gü ba, engu ena akolo ngü la mbi, areke areke. ³ Enga wüna, te mü ngbü kpah emere siti ngü baka nda wü bü mü de bala, fü mü adu afü te-mü, angbü da ekolo liya ka wü bu mü la, mü efi nda-mü, gü ba, ni ena aküwa gbü liya ka Me? Ah bala de! ⁴⁻⁵ Y ngbü efi, gü ba, "Me wu siti ngü ka-ani de. Ah ti ato kuru te ani kpah de." Amba ah bala de! Me le yi de *züka maguma ye. Te di bala, engu le ato kuru te yi kere la de, me-ye, angü ah ce lakü eyi fü yi, de yi fü maguma yi, teka fü yi aküwa. Amba te nzö yi kpekpeke, yi le ace wü siti ngü ka-yi la fi de la, yi ti aküwa kpah de! *Adu sikipi ena akoro, te Me ena aye süka ngü ka wü kpara 'buru. Gbü sikipi la, Me ena ato mere kuru te yi, angü yi ngbü efala züka ngü kaka-na ne afala. ⁶ Te yi ngbü emere siti ngü la, Me ena ato kuru te yi. Amba te yi ngbü emere züka ngü la, Me ena aküwa yi fi mere badi. ⁷ Mene wü kpara, te ewü ngbü eto te-wü fi bü da emere züka ngü, te reke areke gbü jia Me, fanü fanü Me ena agbo nga iri ewü, fü ah aküwa ewü fi mere badi. ⁸ Wü gara kpara le züka ngü ka Me nda-wü de. Wüh ngbü efi ka-wü bü nga ngü ka-wü. Wüh ngbü eo to wü bü nzö teka adi emere siti ngü. Te di bala, maguma Me ena anzu eküte ewü, angü Me le siti ngü ka-ewü la nda de. ⁹ Me ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü de bala ne 'buru, anga wüh de wü di enga

*Yisaraye,le, anga wüh de wü *ganzi kpara. Angü Me ti afüwa gara kpara biringbö nda de. ¹⁰ Fü Me adu ato züka ngü fü mene wü kpara, de te wüh ngbü emere züka ngü ne, te wüh de wü di enga Yisaraye,le, anga wü ganzi kpara. Angü engu ena agbo nga ewü 'buru, da eto wazi fü ewü, fü ewü adi engbü zözö, de gu maguma wü. ¹¹ Engu ena akolo ngü ka wü kpara 'buru, te nga ngü te ewü ngbü emere, angü Me füwa kpara nda de.

¹²⁻¹³ Teka ngü ka wü di enga Yisaraye,le, Me to ta *Riri ka-ye fü ewü eyi gügü gömö *Müse. Te wüh ngbü emere *siti ngü la, Me ena ato kuru te ewü, angü wüh le aje riri kaka-na de. Angü te mü ngbü eje Riri ka Me bü de güje mü kükürü, mü mere ngü engu de la, ngü la tü areke gbü jia Me nda de. Ah le de mü je Riri ka Me, ale de maguma mü, da emere ngü engu amere, teka fü ngü ka-mü angbü mbi gbü jia Me. Teka ngü ka wü *ganzi kpara, te ewü wu Riri ka Me te engu gina la de ne, te wüh mere siti ngü la, Me ena ato kuru te ewü kpah ato fanü fanü, angü wüh wu siti ngü ake züka ngü kpo. ¹⁴ Amba wü ganzi kpara, te ewü wu ngü teka Riri ka Me nda-wü de ne, te wüh ngbü emere wü ngü te Me ngbü ele la, ah baka te wüh je Riri ka Me eyi. Angü ngü de te ewü ngbü emere ereke areke gbü jia Me ne, ah eyi baka Riri ka Me fü ewü. ¹⁵ Ah ge baka te Me o Riri ka-ye la eyi emaguma ewü. Kpah bala, wüh ti eyi awu kpa emaguma wü, gü ba, wü ngü te ani ele amere, ah de züka ngü, anga ah de siti ngü. ¹⁶ Me wu siti ngü emaguma wü kpara 'buru kpo. *Adu sikpi ka Me ena akoro, te engu ena ao Yesu Kurisitö, teka aye süka ngü ka wü kpara, baka ngü te ma ngbü fi bü eri wü kpara di ne. Angü gbü sikpi la, engu ena aye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi, kpini te nga wü ngü te di emaguma ewü.

¹⁷ Te mü de engu Yisaraye,le la, ah le de mü fi ngü ka-mü mbi mbi mbi. Yi ngbü ecu ngü yi, gü ba, "Ani de kpara ka Me. Ani ena aküwa teka ngü ka Riri ka Me, ta te engu to fü wü kundu ani esaka Müse ne?" Ah bala de! ¹⁸ Wüh gü tamu Riri ka Müse eyi fü yi fanü. Yi wu züka ngü te ngbü ereke gbü jia Me ne, kpah kpo. Amba, te yi mere wü ngü engu la nda-yi de la, yi ena aküwa neh baye baye? ¹⁹⁻²⁰ Yi ngbü emala, gü ba, "Me mala zu ngü ka-ye eyi 'buru 'buru fü wü kundu ani gömö Müse. Ani wu ngü ka Me kpo. Ani de kpeke kpara. Ani ngbü egü tamu ngü la fü wü bu ani. Ani ngbü eri wü kpara, te jia ewü ni ani, da esere kaje fü ewü, teka de wüh wu ngü ka Me." ²¹ Ah mbi, amba te yi ngbü eri wü bu yi de ngü ka Me la, yi le adi emere wü ngü la cu me-yi de, neh teka ne? Yi gü ba, "Kpara mere e azi e de," anga yi du ngbü ezi e ka wü bu yi, teka ne? ²² Yi ngbü emala, gü ba, "Kpara mere e amere waza de," amba yi di ngbü engbü de wü gara würüse gbü zi, neh teka ne? Yi gü ba, "Ngü ka faranda esiti. Ah le ta de wüh mofo ngü la de." Te di bala, yi du ngbü enü ezü wü e, de te wüh ngbü eto gbü faranda, neh teka ne? ²³ Yi gü ba, "Ani de wü kpara ka Me, angü ani wu ngü ka Me kpo." Yi du ngbü eto lümü te Me cu me-yi, teka ne? Te di bala, yi le ngü ka Me de maguma yi fanü, nda-yi de. ²⁴ Ngü ka-yi kpah baka ngü ka wü kundu yi, ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara ngbü esiti iri Me ne, teka ngü ka-yi, wü di engu Yisaraye,le."*

Dene ngü teka wü di engu Yisaraye,le

²⁵ Wü di engu wüna, yi ngbü efi, gü ba, "Ani de kpara ka Me, angü ani ti eyi esa *basa?" Te yi ngbü emere zu ngü ka Me la, ngü ka basa ka-yi la ena adi de züka ngü fanü fanü. Amba, te yi mere *Riri ka Me mbi mbi de la, ngü ka basa ka-yi la ena adi de kükürü ngü. Ah ti areke yi gbü jia Me

* 2:24 2:24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:5.

nda de. ²⁶ Kpara te ngbü emere Riri ka Me de maguma ye 'buru, Me ena aceka engu baka züka kpara ka-ye, anga te engu ti eyi esa basa, anga ah ti esa basa kpah de la, ah mere ngü de. ²⁷ Yi gü ba, "Ani de wü kpara ka Me. Ani ngbü emere gele ka Me, angü ani ti eyi esa basa." Amba yi mere zu Riri ka Me nda-yi de. Wü gara kpara ladü, te ewü ti esa basa de ne, wü du ngbü emere Riri ka Me me-wü ereke areke. Ngü la to lümü fü yi de? Yi ceka te-yi 'be, angü Me ena ato kuru te yi gbü ngü la. ²⁸⁻²⁹ Ngü te ena ao yi mbi gbü jia Me, fü engu aceka yi baka züka wü kpara ka-ye ne, ah de ne ngü ne? Ah de ngü ka matí esa basa, baka te wü di engu *Yisarayeles ngbü emala ne? Ah bala de! Ah ka-ye de ngü ka *Nzila Wazi Me te ngbü efü maguma kpara. Ngü ka gele ti areke ngü ka-mü gbü jia Me nda de. Te Nzila Wazi Me fü maguma mü me-ye la, Me ena adu aceka mü cu baka züka kpara ka-ye. Amba te yi ngbü emere wü gele, teka de wü kpara di eceka ani baka züka wü kpara la, ah ena adi ka-ye de töndö ngü kükürü.

3

¹ Amba nih ti eyi awu, gü ba, ngü ka wü di engu *Yisarayeles fa ngü ka wü *ganzi kpara eyi. ² Angü de-a wü di engu Yisarayeles, a de gina nguwa wü kpara, ta te Me sere ngü ka-ye fü a gbü *Ngari ye. ³ Ah fanü, wü gara wü di engu Yisarayeles la le ngü ka Me de, amba yi mere e afi, gü ba, Me ena ace ewü 'buru ace, teka ngü ka wü bu wü, la de. Me ti ace ewü 'buru 'buru de, angü wü de wü *vüngüte kaka. ⁴ Te di bala, Me ngbü fi bü emere wü ngü te engu ngbü emala. Ah ti afü ngü ka-ye, baka nda wü kpara füh kotö ne, te ewü ngbü esutu wu ne, nda de. Angü Miri *Davidi ba ta ngü la eyi gbü Ngari Me, gü ba, "Wayi bala Me, gbü wü ngü ka-mü, te mü ngbü emala 'buru, mü su wu nda-mü de, mü ngbü emere ngü la te bala. Kükürü de, angü, te mü kolo ngü ka wü kpara la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, mü kolo ngü la eyi mbi reke areke."*

⁵ Gara kpara ti eyi amala, gü ba, "Te ni mere *siti ngü la, ngü la ti eyi asere fü wü kpara, gü ba, Me ka-ye de züka kpara duu me-ye. Te di bala, Me ena ato kuru te ni teka ngü la, neh teka ne?" ⁶ Dela, ah de töndö ngü de? Me de kpara te ngbü ekolo ngü ka wü kpara 'buru ereke areke. Teka ngü la, Me ti eyi ato kuru te nih, teka dürü ngü ka-nih. ⁷ Gara kpara ena aga yiki, gü ba, "Te wü kpara di ngbü egbo nga iri Me, teka *siti ngü te ni ngbü emere ne la, Me ena adu ato kuru te ni, teka siti ngü la, neh teka ne?" ⁸ Ngü la, ah ge baka e te wü ga, nih ti eyi adi emere siti ngü, angü züka ngü ena akoro gbü ngü ka-nih la, fü wü kpara adu agbo nga iri Me, teka wü siti ngü te ni ngbü emere la. Dela ne töndö ngü ne? Wü gara kpara ngbü esiti iri a, gü ba, a ngbü kpah cu emala ngü bala me-a. Dela mere siti wu. Me ena ato kuru te mene wü kpara, te ewü ngbü emala ngü de bala ne, te gara.

⁹ Wü gara ngbü efi nda-wü, gü ba, ngü ka-ani, wü di engu Yisarayeles, reke fa nda nguwa gara wü kpara. Amba ah bala de. Angü wü kpara füh kotö ne 'buru ngbü emere siti ngü. Te di bala Me ena ato kuru te wü siti wü kpara la 'buru, kpah baka ngü te ma mala fü yi la. Anga wü de wü di engu Yisarayeles, anga nguwa *ganzi wü kpara. ¹⁰ Ah kpah baka ngü ta te wü ba gbü Ngari Me gügü, gü ba, "Kpara biringbö, te ngbü emere züka ngü gbü jia Me, nda kü ma. ¹¹ Kpara biringbö te ngü ka Me ri eyi gbü nzöndö na mbi mbi, nda ma. Kpara te to te-ye adi emere ngü ka Me

* 3:4 3:4 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 51:4.

de maguma ye 'buru 'buru, nda kpah ma. ¹² Wü kpara 'buru ce ngü ka Me eyi. Wüh fü te-wü eyi 'buru emere bi siti ngü gbü jia Me. Kpara biringbö te ngbü emere züka ngü nda ma.† ¹³ Wü ngü te wüh ngbü emala, ngbü esere nga siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü efi, angü ngü ka-ewü la koro eyi baka zizi e, te sese ngbü efu afu. Wüh ngbü fi bü esu wu,‡ da edi ngü te wü bu wü, kpah da emala wü gara kpeke ngü, te ngbü ecuru wü bu wü, baka kpürü, te ngbü ede kpara me-ye.§ ¹⁴ Bi lara ngü sibi gömö ewü fa sü, angü wüh ngbü fi bü esoko wü bu wü, da esiri ewü. Fü ngü la angbü eto cinga emaguma wü bu wü la efa sü.* ¹⁵ Maguma ewü ngbü enzu kere kere, fü ewü angbü emörö kpara teka siti maguma wü la. ¹⁶ Gbü wü sü 'buru te ewü ngbü ekoro tete, wüh ngbü fi bü eto cinga te wü bu wü. ¹⁷ Wüh le züka ngü, te ngbü eto gu ngü ne, nda-wü de.† ¹⁸ Wüh le ngü ka Me 'buru 'buru de. Wüh kpe cürü Me kpah de."‡ Dela ngü te wüh ba gbü Ngari Me, teka wü kpara te ewü ngbü emere siti ngü de bala ne.

¹⁹ Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi, gü ba, kpara biringbö, te di züka kpara gbü jia Me, nda ma. De-a, wü di enga *Yisarayeale, ah le de a wu awu, gü ba, a kpah de siti wü kpara, Me ena ato kuru te a kpah ato teka *siti ngü ka-a, angü *Ngari Me mala bala. Te di bala, kpara biringbö füh kotö sene, te ena aga yiki, nda ma. Angü Me ena ato kuru te wü kpara füh kotö ne 'buru, anga ah ena adi de wü di enga Yisarayeale, anga wü *ganzi kpara. ²⁰ Kpara biringbö ladü te ngbü emere wü *Riri ka Me la 'buru ereke areke fanü? Kpara te mere ngü la bala nda kü ma! Angü kpara biringbö te to tadu te Me gbü ngü ka Riri la nda kü ma! Amba Riri ka Me la ngbü esere fü nih, nga wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne.

Dene ngü te ena areke wü kpara gbü jia Me

²¹⁻²² Wü di enga wüna, Me fi nga kaje, te ngü ka-nih ena akoro tete mbi gbü jia ni Me, ne eyi cu me-ye. Enatikine, Me sere ngü la eyi fü nih. Ah de ngü ka riri nda de. Ah ka-ye de ngü te Me reke me-ye, baka ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me gügü. Ngü la, ah ka-ye de ngü ka Yesu *Kurisito, te ena aküwa wü kpara me-ye. Angü te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka mü baka züka kpara ka-ye tete, anga mü de enga *Yisarayeale, anga mü de *ganzi kpara. Te di bala, Me ti afüwa a, zu wü di enga Yisarayeale ne, nda kpah de, ²³ angü a ngbü kpah emere *siti ngü baka gara wü kpara füh kotö ne 'buru. Angü züka kpara biringbö, te di mbi gbü jia Me, nda ma. ²⁴ Amba Me de mürü *züka maguma, te le wü kpara fa sü. Fü engu ayia afa wü kpara gbü siti ngü ka-ewü, teka ngü ka Yesu Kurisito. ²⁵⁻²⁶ Angü Me tima Yesu Kurisito füh kotö sene, fü ah akpi teka areke ngü esüka nih de wü ye. Mene wü kpara te ewü ena ato maguma wü fü Yesu, Me ena aboro siti ngü ka-ewü. Dene eyi mene kaje te kpara ena akoro tete na mbi gbü jia Me. Te kpo ta gügü, zalü akoro enatikine, Me ngbü engbü de gu maguma ye, teka ngü ka siti ngü ka wü kpara. Ah le ato kuru te wü kpara kere la de. Yi ngbü efi, gü ba, Me wu wü siti ngü ka-ani de? Ah bala de. Me de züka miri, te ngbü emere zu ngü. Engu wu da eye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi ne kpo. Ngü te engu le ato kuru te nih kere de ne, angü engu ce la laki fü nih,

† 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 14:1-3. ‡ 3:13 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 5:9. § 3:13 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 140:3. * 3:14 3:14 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 10:7. † 3:17 3:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 59:7-8. ‡ 3:18 3:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 36:1.

teka fü nih afü maguma nih, fü nih aküwa. Titine, dene eyi züka kaje te Me sere, teka areke ngü di esüka nih de wü ye. Angü Yesu Kurisito kpi eyi, teka afa nih gbü siti ngü ka-nih, de *ngüte ye te tökö ne. Te nih to maguma nih eyi fefe na la, nih ena aküwa. Dela ngü te ngbü esere, gü ba, Me de kpara te wu da eye süka ngü ka wü kpara 'buru mbi mbi ne.

²⁷ Te di bala ne, te Me ngbü eceka nih baka züka kpara, 'duwa teka ngü ka Yesu la, mü ena acu ngü mü, gü ba, ni de kpeke kpara, neh baye baye? Mü ngbü efi, gü ba, Me ngbü ele ni, teka züka ngü te ni ngbü emere ne? Ah bala de! Ngü ka-nih reke gbü jia Me, bü teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. ²⁸ Ngü ka-nih koro gbü jia Me mbi, neh teka ne? Anga ah teka te nih ngbü emere wü *Riri, ta te *Müse ba gbü Ngari Me ne? Ah bala kpah de! Ngü ka-nih koro gbü jia Me 'be, nzö teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. ²⁹ Fingangü ka-yi gü ba, Me ngbü ele ka-ye bü nzö wü di enga Yisaraye? Ah bala de! Me ngbü ele nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ³⁰ Me ka-ye kü biringbö. Kaje te kpara ena aküwa tete na, ka-ye kpah ngbee biringbö, 'duwa te kpara to maguma ye eyi fü Yesu la. Ngü ma, te ah de enga Yisaraye, anga ganzi kpara. ³¹ Fingangü ka wü gara kpara gü ba, nih, wü *kpara ka Yesu, ngbü eceka Riri ka Me, ta te engu to gömö Müse ne, baka töndö ngü. Amba ah bala de! Titine, baka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito ne, nih wu si-ngü gbü Riri ka Me la eyi fanü.

4

Dene si-ngü te ngü ka Abarayama reke di gbü jia Me

¹ Wü di enga wüna, nih fi la nga ngü ka *Abarayama. Engu de züka kpara ka Me ta gügü. Engu kpah de mere kundu a, wü di enga *Yisaraye. ² Me ceka Abarayama ta baka züka kpara ka-ye, neh teka ne? Ah teka wü züka ngü, de te Abarayama ngbü emere me-ye de tete-ye ne? Ah bala de! Te ngü la ena adi ta teka züka ngü te engu mere la, de bane Abarayama ena angbü ta da egbo nga ye de tete-ye. Amba Me le bala de. ³ Yi fi la nga ngü ta te *Müse ba gbü *Ngari Me gügü, teka ngü ka Abarayama, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye fü Me. Tekä ngü la, fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye."* ⁴⁻⁵ Ngü la, ah baka te Me küwa Abarayama teka wü züka ngü te Abarayama mere? Ah bala de! Me mere ngü la teka *züka maguma ye. Kpah bala, te mü ngbü ta emere *siti ngü, fü mü adu ato maguma mü fü Me la, engu ena aboro wü siti ngü ka-mü la 'buru, adu aceka mü baka züka kpara ka-ye, angü engu de mürü züka maguma.

⁶ Nih gbo nga iri Me, angü engu de mürü züka maguma. Ah ngbü eceka nih baka züka kpara ka-ye ne, ah teka züka ngü de te nih ngbü emere ne nda de. Ah ka-ye teka züka maguma kaka. Ah kpah baka ngü, ta te Miri *Davidi ba gbü Ngari Me gügü, ⁷⁻⁸ gü ba dene, "Züka ngü ena adi 'duwa fü mene kpara, de te Me boro siti ngü kaka eyi asidi ne. Angü Me ti adu afi nga siti ngü kaka tine de."†

⁹ Züka ngü la nzö teka wü di enga Yisaraye, te ewü ngbü eti esa *basa ne? Ah bala de! Yi fi la nga ngü ka Abarayama. Me ceka engu baka züka kpara ka-ye, teka te engu to maguma ye fefe. ¹⁰ Me mere ngü la fefe, neh teka ne? Angü engu ti eyi esa basa? Ah bala de! Me mere ngü la fefe te

* **4:3** 4:3 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6. † **4:7-8** 4:7-8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 32:1-2.

enga gina, o engu ti esa basa nda la de. ¹¹ Me du mala ngü ka basa la fefe sidi nga ngü la, teka asere fü wü kpara, gü ba, ni Me, ni o Abarayama eyi züka kpara ka-ni, angü ah to maguma ye eyi fü ni. Abarayama de gina kpara te Me wu engu züka kpara ka-ye. Tekan ngü la, Abarayama du ngbü baka kundu kundu wü kpara 'buru te ewü to maguma wü eyi fü Me, anga te wüh de wü di engu *Yisarayeale, anga wü *ganzi kpara, mene ewü te ewü ti eyi esa basa, anga wü mene ewü te ewü ti esa basa de. Dela mene wü kpara, te Me ngbü eceka ewü baka züka wü kpara ka-ye ne. ¹² Wüh ngbü ei nih wü kundu ye Abarayama ne, teka te nih ti eyi esa basa ne? A'a, ah bala de! Ah teka te nih to maguma nih eyi fü Me, kphah baka te Abarayama to maguma ye fü Me.

¹³ Ta gügü, Me mala ngü fü Abarayama, gü ba, "Te gara, wü kundu ye ena angbü wü miri füh kotö ne 'buru."[‡] Me mala ta bala, teka ne? Ah teka te Abarayama ngbü emere wü riri ka gele ereke areke? A'a, ah bala de! Me mala ta ngü la bala, teka te engu wu Abarayama baka züka kpara ka-ye, angü Abarayama to ta maguma ye eyi fü Me. ¹⁴ Amba wü gara kpara ngbü efi, gü ba, ani ti eyi aküwa, teka te ani ngbü emere wü riri ka gele ereke areke. Amba ngü la bala nda de! Te ah ena adi ta bala la, nih ngbü eto maguma nih fü Yesu *Kurisito, neh teka ne? Ah ena adi de töndö ngü. Kpah bala, ngü ta te Me mala fü Abarayama teka wü kundu ye ne, ena adi kphah töndö ngü. ¹⁵ Te nih ngbü efi, gü ba, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me, teka wü riri ka gele la, ngü ka-nih ti areke gbü jia Me nda de. Angü te nih dürü mba engu ngü cükü daye gbü wü riri ka gele la, maguma Me ena anzu eküte nih, angü kpara biringbö füh kotö sene, te ti amere wü riri la areke areke ne, nda ma.

¹⁶ Wü di engu wüna, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me, 'duwa te nih to maguma nih eyi fefe na la. Angü Me ena aküwa nih teka züka maguma ye. Ah kina kina eyi, gü ba, ni ena aküwa mene wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fü ni, kphah baka Abarayama. Te di bala, nih, de te nih to maguma nih eyi fü Me ne, nih tine eyi 'buru wü kundu ye Abarayama. Anga ah de wü di engu Yisarayeale, anga wü ganzi kpara. ¹⁷ Tekan ngü la, fü Me amala ta ngü fü Abarayama, gü ba, "Ni ena ato wazi fü ye, fü wü kundu ye asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara."[§]

¹⁸ Wü di engu wüna, Abarayama le ta wü ngü de te Me mala fü ye ne eyi de maguma ye 'buru, fü ah ayia ao to ye tete. Te engu ena adi efi ta bü nga wü ngü de füh kotö ne la, de bane engu ena aceka ngü la, te nga jia ye, baka ngü ka wu la. Kükürü de, angü engu koro ta eyi gbe kpara, wara ka gbe kphah eyi bakaka na. Wazi ewü teka abi ye di nda tine eyi ma. Amba Abarayama wu fi bü kpo, gü ba, wazi Me fa sü. Ngü biringbö de te ena afa Me nda ma. Engu ti eyi azükü wü kpara gbü kpi. Kpah bala, Me ngbü emala ngü bü de komö ye, fü wü ngü, ta te mere te-wü gügü la de ne, angbü emere te-wü. Tekan ngü la, fü Abarayama ayia ale ngü te Me mala fefe, gü ba, "De-ni Me, ni ena ato wazi fü ye, Abarayama, fü wü kundu ye asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara."¹⁹⁻²⁰ Abarayama wu ta eyi, gü ba, wazi ni nza eyi, angü re ka-ni koro kphah eyi baka kama biri (100). Engu wu kphah eyi, gü ba, wara ni ti abi ye nda-ye tine de. Amba engu ceka ngü, te Me mala fü ye ne, te nga jia ye baka wu de. Ah to maguma ye 'buru fü Me, du o to ye 'buru te ngü te Me mala fefe, gü ba, engu ena adi te gara de kundu ye mere bi wü kpara. Fü engu agbo nga iri Me teka

[‡] 4:13 4:13 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:4-5; 22:17. [§] 4:17 4:17 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:4-5.

ngü la. ²¹ Angü ah wu eyi, ga, Me de mürü wazi. Ah wu kpah kpo, ga, ngü de te Me mala la, Me ena amere fanü, Me ti ace de. ²² Dela si-ngü de te wüh ba ngü la tete na gbü *Ngari Me, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye fü Me, fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye."*

²³⁻²⁴ Wü di enga wüna, wü ngü de te wüh ba teka Abarayama, gü ba, "Me ceka engu baka züka kpara ka-ye ne," wüh ba ngü la kpah tüngü nih. Angü, te nih to maguma nih eyi fü Me la, Me ena aceka nih kpah baka züka wü kpara ka-ye, teka ngü ka Miri Yesu *Kurisito, de te Me zükü engu gbü kpi ne. ²⁵ Angü Yesu kpi teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih. Fü Me ayia azükü engu gbü kpi la, teka asere fü wü kpara, gü ba, de-ni Me, ni ngbü eceka nih baka züka kpara, teka ngü ka Yesu.

5

Dene züka ngü te Me mere fü nih, teka ngü ka Yesu Kurisito

¹ Wü di enga wüna, Me reke ngü esüka nih de wü ye eyi. Ah fü nih eyi baka züka wü kpara ka-ye, angü nih to maguma nih eyi fü Miri Yesu Kurisito. ² Tekä ngü ka kpi ka Yesu, nih ti eyi awu wü züka ngü 'buru, te Me mere fü nih de *züka maguma ye ne, angü nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. Nih tine eyi de tadu, angü nih wu eyi, gü ba, nih ena angbü kpaka Me, agbü sü kaka agbü kpi kpala, fi mere badi.

³ Te di bala, nih ti kpah eyi agbo nga Me de tadu, gbü wü lö-ra ka cinga, te nih ena angbü ezü füh kotö ne. Angü nih wu eyi, gü ba, nih ena amaka züka ngü te gara, kpaka Me agbü kpi. Kükürü de, angü te nih tüka te-nih gbü wü cinga ka-nih la, maguma nih ena akoro kpekpeke. ⁴ Te maguma nih koro eyi kpekpeke la, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me. Te ngü ka-nih reke eyi gbü jia Me la, nih ena adu ao jia nih te Me, te ena aküwa nih ne. ⁵ Te nih o jia nih eyi eküte Me la, engu ti ace nih de. Ah ena aküwa nih aküwa fanü fanü. Kükürü de, angü Me le nih cu fa sü, de maguma ye biringbö. Fü engu ayia atima *Nzila Wazi ye, de ah koro, ah ngbü emaguma nih, adi esere ngü la fü nih.

⁶ Me mere wü züka ngü la fü nih bala, kükürü de, angü wazi nih, te nih ena aküwa te-nih di de tete-nih ne, ta nda ma. Fü Me awu cinga nih, fü ah ayia atima Yesu Kurisito, de engu koro, ah to te-ye, ah kpi teka aküwa nih, wü siti kpara. Me mere ngü la gbü sikipi te engu fe me-ye. ⁷ Gara kpara ladü füh kotö ne, te ena akpi teka ngü ka kiri ye? Anga te kiri ye na la ena adi de züka kpara la, e-wu neh da, kpara la ena atüka maguma ye bü bala, akpi teka kiri ye la. ⁸ Te di bala, yi fi la nga mere lele ka Me tüngü nih, teka kpi ka Yesu Kurisito. Gbü sikipi ta te Yesu Kurisito kpi tete teka ngü ka-nih ne, nih ta de züka wü kpara? Ah bala de! Nih ta de siti wü kpara, angü nih ta de wü vügu ka Me.

⁹ Wü di enga wüna, Me küwa nih eyi, teka kpi ka Yesu Kurisito. Te di bala, maguma Me ti adu anzu eküte nih tine de. Angü engu boro wü *siti ngü ka-nih eyi, teka ngü ka Yesu. ¹⁰ Nih ta de wü vügu ka Me, amba Me yia fi nga ngü la ka-ye nda me-ye! Fü ah ayia areke ngü, te di ta esüka nih de wü ye ne, teka kpi ka Ye ye, Yesu! Titine, nih koro eyi wü *vüngüte ka Me. Te di bala, nih ena aküwa fi mere badi fanü, kpah baka Yesu Kurisito, angü engu zükü gbü kpi, fü ah angbü fi mere badi. ¹¹ Te di bala, nih gbo nga Me, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito, angü Yesu de kpara ta te za nih, lügu kpaka Me, fü nih adu akoro wü vüngüte ka Me ne.

* 4:22 4:22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6.

Dene züka ngü te Yesu fa nih di, gbü siti ngü ka kundu nih, Adama

¹² Wü di enga wüna, Yesu küwa nih eyi gbü *siti ngü ka-nih, angü ta gügü mere kundu kundu nih de iri ye *Adama ne, mere siti ngü gbü jia Me. Fü Me ayia akina engu, de ah kpi akpi teka ngü la.* Dela si-ngü te wü kpara füh kotö ne 'buru ngbü ekpi tete, angü wü kpara 'buru de wü kundu ye Adama. Wüh ngbü fi bü da emere wü siti ngü baka nda diri kundu wü la. ¹³⁻¹⁴ Amba ngü ka *Riri ka Me nda-ye baye? Riri, te Me to gömö *Müse, koro ka-ye sidi, o siti ngü di ka-ye nda-ye kü eyi ladü füh kotö sene gügü, teka ngü ka kundu kundu nih, Adama. Amba fingangü ka-yi gü ba, wü kpara ta te ewü kpi, o Me to Riri la de ne, wüh kpi teka ne? Wayi, wüh ti eyi akpi, angü ngü ka-nih siti eyi de ewü 'buru, teka siti ngü ka kundu nih, Adama. Baka te Me kina kundu nih, Adama, fü nih angbü ekpi 'buru teka ngü kaka-na ne, kpah bala, nih ena aküwa kpah 'buru teka ngü ka Yesu Kurisito, te Me zükü engu gbü kpi ne. ¹⁵⁻¹⁶ Te di bala, ngü ka Yesu fa ngü ka Adama ka, angü Yesu reke siti ngü, ta te Adama mere ne eyi.

Adama mere siti ngü kü me-ye kpikpi ye, fü ngü la ayia asiti ngü ka wü kpara gbü jia Me 'buru 'buru. Fü Me ayia akina wü kpara 'buru, de wüh di ekpi. Yesu Kurisito ka-ye kpah kü kpikpi ye, te yia mere züka ngü fü nih, aküwa nih gbü siti ngü ta te Adama mere ne. Teka ngü ka Yesu la, fü maguma Me adu agu eküte nih. Fü ah angbü tîne eceka nih 'buru baka züka wü kpara ka-ye, teka *züka maguma ye. ¹⁷ Baka te Adama mere siti ngü, kü bü me-ye kpikpi ye ne, fü Me ayia akina engu, teka ngü la, fü wü kpara füh kotö ne angbü ekpi 'buru, gbü ngü kaka la. Amba, ah kpah bü duu teka ngü ka Yesu Kurisito, fü Me ayia aküwa nih. Te di bala, te nih le züka ngü, de te Me mere fü nih, de züka maguma ye ne la, fanü fanü, nih ena aküwa ka-nih aküwa fi mere badi, teka ngü ka Yesu.

¹⁸⁻¹⁹ Baka ta te Adama le riri ka Me de ne, fü ngü ka wü kpara 'buru ayia asiti gbü jia Me, fü Me ayia ato kuru fü ewü 'buru. Amba ngü la ngbü fi bala nda de. Angü, baka te Yesu Kurisito je riri ka Me, fü ah ayia akoro aküwa nih ne, fü Me adu aceka nih 'buru, baka züka wü kpara ka-ye, teka ngü de te Yesu mere la.

²⁰ Amba, baka te wü kpara le, gü ba, ani ngbü delä emere siti ngü, ndani de ne, fü Me ayia ato ta Riri ka-ye fü ewü gömö Müse, o nga ngü ka Adama ra eyi fa sü. Me to Riri la, neh teka ne? Tekä asere nga mere bi wü siti ngü ka wü kpara, te ewü ngbü emere ne, fü ewü. Baka te Riri koro, fü wü kpara ayia awu, gü ba, maguma Me nzu eyi eküte ani fa sü, angü ani ngbü emere siti ngü. Amba Me le ta kpah de wü kpara wu, gü ba, ni ti eyi aboro mere bi wü siti ngü, te ewü ngbü emere ne, te ewü le züka ngü de te Yesu mere ne eyi la.

Wü di engä wüna, delä ngü te ma ele amala fü yi. Fanü, siti ngü ka wü kpara füh kotö ne zu eyi fa sü. Amba wazi lele ka Me fa wü siti ngü la 'buru ka. ²¹ Baka te wü kpara füh kotö ne ngbü eyi ekpi teka siti ngü, te ewü ngbü emere ne, fü Me ayia awu cinga ewü, fü ah ayia atima Yesu Kurisito, teka aküwa ewü. Te di bala, te nih le ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito eyi la, Me ena adu aceka nih baka züka wü kpara ka-ye. Fü engu aküwa nih fi mere badi.

* 5:12 5:12 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:17; 3:6; 3:17-19.

6

Dene ngü teka nih, wü kpara ka Yesu, ah le de nih to te-nih teka adi emere züka ngü

¹ Wü di enga wüna, nih mere e afi nga ngü, gü ba dene, "Nih ti eyi amere wü *siti ngü baka te nih le, angü Me ena aboro siti ngü ka-nih, teka *züka maguma ye," ne, nih mere e afi ngü bala de. ²⁻⁴ Te yi ngbü efi ngü la bala la, dela ka-ye siti fingangü, angü ah ti fü nih angbü fi bü da emere wü siti ngü ne de. Nih fi la nga *babatiza, de te wüh to fü nih ne. Te wüh ngbü eto babatiza fü nih, nih gü ba, nih lala eyi eküte Yesu. Gbü ngü la, ah ge baka te nih kpi eyi, kpah baka Yesu Kurisito te kpi, fü ewü ati nih tundu de ewü. Te di bala, nih ena adu kpah angbü emere wü diri ngü, te nih ce eyi ne, baye baye? Kpah bala, baka te nih zükü eyi tundu de wü Yesu Kurisito ne, ah le fü nih adu angbü emere wü siti ngü tîne de, angü nih ka-nih eyi ezükü guvu Yesu. Engu zükü eyi gbü kpi, teka mere wazi ka Wö ye. Te di bala, ah le de nih rü kpekpeke. Nih mere e adu angbü emere siti ngü tîne de. Angü nih fü te-nih eyi, teka adi emere züka ngü. ⁵ Wü di enga wüna, ah le de nih lala eküte Yesu Kurisito, angü ah ge baka te nih kpi eyi tundu de wü Yesu. Tekan ngü la, Me ena adu azükü nih kpah baka Yesu. Te di bala, de nih mere e adu amere siti ngü tîne de.

⁶ Gbü sikpi te wüh bere Yesu tete füh *rü gbegete, ah ba e te nih kpi tundu de wü Yesu, angü nih lala eyi eküküte. Te di bala, Yesu to wazi ye la eyi fü nih, teka fü nih afa siti ngü di. Nih ti adu angbü labi ka siti ngü tîne de. ⁷ Angü te kpara kpi eyi tundu ake Yesu la, ah ti adu amere siti ngü tîne de. ⁸ Fanü fanü, baka te nih kpi eyi, de siti ngü ka-nih, tundu de wü Yesu ne, nih ti eyi awu, gü ba, nih ena amaka *küküwa ka fi mere badi te gara kpakaka.

⁹ Wü di enga wüna, baka te nih lala eyi eküte Yesu ne, nih ti eyi awu, gü ba, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi. Engu ti adu akpi nda tîne de, angü engu fa wazi kpi eyi. ¹⁰ Kpi de te engu kpi kpa füh rü gbegete ne, engu kpi teka aküwa nih, wü kpara, gbü siti ngü ka-nih 'buru. Engu ti adu akpi nda tîne de. Titîne engu ladü eto tadu te Me, agbü sü ka Me agbü kpi.

¹¹ Wü di enga wüna, ngü ka-yi kpah baka nda Yesu, angü yi ce siti ngü eyi, du lala eyi eküte Yesu. Te di bala, gümü siti ngü mere e adu ake yi tîne de. Ah le de yi ngbü fi bü da emere wü ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. ¹² Te di tîne eyi bala ne, yi mere e ace te-yi, adi emere siti ngü, baka te maguma yi ngbü ele ne, tîne de. Angü fanü fanü, küte yi la ngbü eyi emere siti ngü. ¹³ Yi mere e ace te-yi adi emere siti ngü, baka te yi ngbü ele ne tîne de. Angü yi baka kpara te zükü gbü kpi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, ah le de yi rü kpekpeke, fü yi ato te-yi fü Me, angbü emere wü ngü de te ena areke gbü jijia. ¹⁴ Yi mere e angbü labi ka siti ngü tîne de, angü Me to wazi eyi fü yi, teka fü yi adi emere züka ngü, te ena areke gbü jijia na, di. Angü yi küwa eyi teka züka maguma ka Me. Ah teka ngü ka wü riri ka gele, te yi ngbü emere ne, nda de.

¹⁵ Gara kpara ti eyi amala, gü ba, "Baka te Me küwa nih eyi teka züka maguma ye ne, ah le de nih ce ngü ka riri ace, fü nih adu angbü emere siti ngü, baka te nih ngbü ele. Angü Me ti eyi aboro siti ngü la." Dela züka fingangü? Ngü bala ma! Dela ka-ye siti fingangü! ¹⁶ Ta gügü, o yi to maguma yi fü Yesu la de ne, yi to ta te-yi 'buru adi emere wü siti ngü, angü yi ta de wü labi ka siti ngü. Yi ena akpi ta akpi teka siti ngü ka-yi la fanü. Amba titîne Me fü yi eyi baka wü di ye. Te di bala, ah le fü yi ato te-yi 'buru 'buru, teka adi emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia

Me. ¹⁷ Gbo nga e fü Me, angü yi de labi ka siti ngü tîne de! Angü yi le ngü ka Me de maguma yi 'buru, teka ngari Me, ta te wüh rî yi di ne. ¹⁸ Angü Me furu yi gbü ku ka siti ngü, ta te i yi ne, eyi. Fü ah adu afü yi, ao baka labi ka-ye, teka fü yi adi emere züka ngü. ¹⁹ Ma ngbü emala nga labi fü yi sene baka ngü mani, angü ma wu eyi, gü ba, jia yi mba teka ngü ka Me mbi mbi la de. Ta gügü, yi to te-yi 'buru 'buru, teka angbü emere siti ngü ka lümü, te Me le de. Fü wü siti ngü ka-yi asibi ta cu afa sü. Amba ütîne, ah le de yi to te-yi 'buru 'buru, teka adi emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, angü yi tîne eyi de wü labi kaka.

²⁰ Ta gügü, te yi ngbü labi ka siti ngü ne, yi ngbü ta emere wü ngü ka lümü, baka te yi ngbü ele. Wazi yi, ta te yi ena angbü emere züka ngü di ne, nda ma. ²¹ Yi maka ta gara züka ngü eyi gbü ngü te yi ngbü emere la? Yi maka de. Angü takpa ta te wüh ena ato fü yi teka ngü la, ah de kpi. ²² Titîne Me furu yi gbü ku ka siti ngü la eyi. Fü ah adu afü yi baka wü labi ka-ye. Fü ah ato wazi fü yi, teka fü yi angbü emere züka ngü, te ena areke gbü jijia, di. Yi ena adu amaka züka takpa gbü ngü la fanü fanü, angü Me ena aküwa yi agbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi. ²³ Mene kpara te ngbü fi bü emere siti ngü, gara takpa te wüh ena ato fefe nda ma. Ah ena akpi, fü ewü aza engu agü agbü wa, fi mere badi. Amba, mene kpara te to maguma ye eyi fü Miri ka-nih Yesu Kurisito la, Me ena ato mere züka ngü fefe, teka *züka maguma ye. Fü engu aküwa fi mere badi.

7

Dene ngü te nih küwa esa wazi ka Riri ka Müse tete

¹ Wü di engu wüna, ma wu eyi, gü ba, yi wu Riri, ta te Me to fü *Müse ne, eyi reke areke. Amba titîne yi ngbü tîne esa *Riri ka Müse la nda-yi de, angü yi kpi eyi tundu de wü Yesu. Wayi, ah le ta de yi di emere Riri la, o yi di la ezükü. Amba baka te yi kpi eyi tundu de wü Yesu ne, yi ti adu angbü esa wazi ka Riri la tîne de. ²⁻³ Yi fi la ngü ka würüse, te di esaka wati ye. Riri mala, gü ba, ah le de engu o jia ye nzö eküte wati ye. Te würüse la ngbü ake gara komoko, o wati ye na di la ladü de jia ye la, wü kpara ena amala, gü ba, würüse la mere *siti ngü eyi. Amba, te wati ye na kpi eyi la, riri te ena adu atiri engu tîne ma. Engu ti eyi adu aza gara komoko ka-ye. Te ah bala la, wüh ena adu amala, gü ba, engu mere kpah siti ngü eyi? Ah bala de. ⁴ Wü di engu wüna, ngü ka-nih ka-ye kpah bala. Nih de wü kpara, te nih ngbü esa Riri ka Müse, nda-nih tîne de, angü nih kpi eyi tundu de wü Yesu. Nih ka-nih tîne eyi de wü *kpara ka Yesu *Kurisito. Angü Yesu Kurisito fa nih eyi gbü ngü ka Riri la, gbü sikipi ta te engu kpi tete fuh *rü ghegbete, fü Me azükü engu gbü kpi la. Baka te nih di eyi wü kpara ka Yesu ne, ah le de nih di emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Me, te nga wü sikipi 'buru. ⁵ Ta gügü, o nih to maguma nih fü Yesu la de ne, nih ngbü emere siti ngü, baka e te nih ngbü ele. Angü gümü wü siti ngü, ta te Riri ka Müse ngbü etiri te nih ne, du ngbü emere nih efa sü. Te di bala, nih ngbü dela ta egiri nga kpi. ⁶ Angü ta gügü Riri ka Müse i nih gbü ku ka siti ngü. Nih giri kaje teka aje Riri ka Müse la tete ma, nih maka nda-nih de. Amba titîne, nih ti agiri kaje tîne de, angü *Nzila Wazi Me ngbü eyi emaguma nih, da eto wazi fü nih, teka fü nih adi eje ngü ka Me di mbi mbi mbi. Angü nih ngbü ta esa wazi Riri ka Müse. Amba ütîne, nih ngbü esa wazi ka Riri la tîne de. Me küwa nih gbü siti ngü la eyi, teka ngü ka kpi ka Yesu, angü nih kpi eyi tundu de wü Yesu.

⁷ Wü gara kpara ti eyi afi ngü, gü ba, te Riri ka Müse ngbü eto gümü siti ngü emaguma kpara la, te ah bala, Riri ka Müse ka-ye nda esiti. Yi mere e afi nga ngü bala de! Angü Riri ka Müse to siti ngü emaguma kpara nda de. Ah ka-ye de gümü siti ngü, te di emaguma nih, te ngbü efiti nih me-ye. Amba Riri ka Müse ngbü esere fü nih, gü ba, ngü la de siti ngü. Angü ta te ma ngbü ekpi gümü e ka wü bu ra ne, ma wu ta, gü ba, ngü la de siti ngü ne, nda-ra de. Kpah bala, fü ra adu atanga ngü la gbü Riri ka Müse, gü ba, "Mü mere e ao gümü e ka kiri mü de."* Fü ra adu awu, gü ba, ma mere siti ngü eyi. ⁸ Amba, baka te ma tanga ngü la, ma ce da eo gümü e ka wü bu ra eyi? Ma ce nda-ra de! Gümü e ka wü bu ra la du ngbü eke ra tîne efa sü. Amba, teka te yi wu Riri ka Me, ta te engu to fü Müse, de ne, yi ti kpah awu, gü ba, ani ngbü emere siti ngü ne, nda-yi de. ⁹ Ta gügü, te ma wu Riri ka Müse nda-ra de ne, ma ngbü ta efi nda-ra, gü ba, ma ka-ra de züka kpara. Amba, baka te ma du tanga ngü, te gü ba, "Mü mere e ao gümü e ka kiri mü de," ne, fü ra adu awu, gü ba, amba ma ngbü ta neh emere siti ngü. Angü ma du wu eyi, gü ba, Me ena ato kuru te ra, fü ngü ka-ra anza! ¹⁰ Ma fi nda-ra ta, gü ba, ma ena aküwa teka Riri ka Müse la, angü ma ngbü ta emere Riri la ereke areke. Tîne sidi sidi, fü ra adu awu, gü ba, ma ti aküwa teka Riri la nda-ra de. Angü ma mere wü ngü, de te Riri la ngbü ele ne kpini kpini, nda-ra de. ¹¹ Ta te ma ngbü efi nga Riri la, fü gümü siti ngü de emaguma ra la akpo da efiti ra, fü ra akpo da emere siti ngü. Te di bala, dela eyi si-ngü ta te Me ena ato kuru te ra tete na ne.

¹² Dela ngü te ma le amala fü yi kpekepeke, gü ba, angü Riri ta te Me to fü Müse ne, ah ka-ye de züka Riri! Siti ngü gbügbü na nda ma! Riri la ngbü esere wü züka ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me!

¹³ Gara kpara ti eyi ayi-ta ra, gü ba, te Riri ka Müse ka-ye 'buru mbi la, kpara ena amaka kpi gbügbü na, neh baye baye? Ngü la bala nda de. Ngü te ena ato kpi fü nih, ah de ngü ka Riri ka Müse nda de. Ah ka-ye de gümü siti ngü, te di emaguma nih. Angü wü Riri la ka-wü 'buru mbi, amba wü Riri la ngbü esere fü nih, gü ba, wü ngü de te nih ngbü emere la, wüh 'buru de siti ngü. Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, wü siti ngü ka-nih la, siti nih eyi gbü jia Me 'buru 'buru.

Dene si-ngü, te maguma nih ngbü tete 'basu 'basu

¹⁴ Wü di enga wüna, nih wu eyi, gü ba, Me to ta Riri la gömö *Müse, teka de ah to wü züka ngü emaguma nih. Amba teka ngü ka-nih, nih ka-nih de kpara ka küte. Fü wü *siti ngü de emaguma nih la angbü efiti nih, adu ao nih labi ka-ye. Angü wazi nih, te nih ena afa ngü la di ne, nda ma. ¹⁵ Nih wu zu ngü, de te nih ngbü emere ne, nda-nih de. Nih le ta eyi adi emere wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me, amba wazi nih, te nih ena angbü emere ngü la di ne, nda ma. Nih le ta kpah eyi ace wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne, amba gümü wü siti ngü, de emaguma nih ne, ngbü fi bü efiti nih, fü nih angbü fi bü emere wü siti ngü la. ¹⁶ Te di bala, wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne, nih le ta adi emere bala nda-nih kü de, angü *Riri ka Me gü tamu züka kaje eyi fü nih. ¹⁷ Fingangü ka-nih, nih le ta ace da emere wü siti ngü. Amba nih du ngbü emere wü siti ngü la, neh teka ne? Nih ngbü emere wü siti ngü la, kükürü de, angü gümü siti ngü la ladü emaguma nih, te ngbü efiti nih. ¹⁸ Nih wu kpo, gü ba, wazi nih, te nih ena amere züka ngü di de tete-nih ne nda ma, angü nih de kpara

* 7:7 7:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeke 20:17, bete Manda nga Riri 5:21.

ka küte. Te di bala, nih le ta amere züka ngü, te nga to riri te nih maka ne, amba wazi nih nda ma. ¹⁹ Wü züka ngü, de te nih ngbü ele amere ne, nih ti amere de. Amba nih du ngbü emere ka-nih fi bü wü siti ngü, de te nih le de ne. ²⁰ Te nih ngbü eyi emere wü siti ngü, de te nih le de ne la, ah ta de ngü te nih le bala ne de. Amba maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Ah ka-ye de gümü siti ngü de emaguma nih ne, te ngbü emere nih, fü nih angbü emere wü siti ngü la.

²¹ Ngü te nih wu kpo, ah dene. Te nih le amere wü züka ngü, de te Me ngbü ele ne la, da nih te nih ena amere nda ma. Angü gümü siti ngü de emaguma nih ne, ngbü fi bü eza nih, eto gbü siti ngü la. ²² Maguma nih ngbü ele Riri ka Me cu efa sü. ²³ Amba wazi gümü siti ngü de emaguma nih ne, du ngbü vügu ka züka ngü ka Me de emaguma nih ne. Angü gümü siti ngü de emaguma nih la ngbü eo nih labi ka-ye. Fü nih angbü emere wü siti ngü teka ngü la.

²⁴ Wü gara yi ngbü efi, gü ba, "Ngü la ngbü eto mere cinga fü ani efa sü. Kpara te ena ato wazi fü ani, teka fü ani adi efa wü siti ngü de emaguma ani ne di, neh da? Angü ani ena akpi gbü wü ngü de bala." ²⁵ Amba ah le de nih gbo nga iri Me, angü Miri Yesu *Kurisito ena ato wazi la fü nih me-ye.

Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi, angü maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Tekka ngü la, nih le ta eyi amere Riri ka Me areke areke, amba gümü siti ngü du ngbü efiti nih me-ye, fü nih angbü emere wü siti ngü la.

8

Dene ngü teka wazi ka Nzila Wazi Me emaguma kpara

¹ Wü di enga wüna, Me ti ato kuru te nih tine de, angü nih lala eyi eküte Yesu *Kurisito. ² Kükürü de, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih afü maguma nih, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü nih adu ace da emere wü *siti ngü, de te ena ato kpi fü nih ne. ³ Wazi nih teka amere *Riri ka Me ne di, nda ma, angü maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Te di bala, nih ti areke ngü ka-nih gbü jia Me de tete-nih nda-nih de. Amba Me maka kaje, teka areke nih gbü jia ye di, ne eyi. Angü engu tima Ye ye, Yesu Kurisito, de engu koro fuh kotö ne baka nih, kpara ka küte, teka de engu fa nih gbü siti ngü ka-nih. Angü Me za siti kuru, ta te nih ena amaka, teka liya ka siti ngü ka-nih ne, o eyi 'buru gbü nzö Yesu Kurisito. ⁴ Me mere ngü la fü nih bala, teka fü nih amaka wazi kpaka Nzila Wazi Me, fü nih angbü emere Riri ka Me di mbi mbi mbi. Angü nih ena angbü eje 'duwa ngü ka Nzila Wazi Me de emaguma nih ne, fü nih ace ngü ka gümü siti ngü la 'buru.

⁵⁻⁶ Te yi ngbü emere wü ngü te nga gümü wü siti ngü de emaguma yi ne la, yi ena angbü eo fingangü ka-yi, adi emere fi bü mene wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia yi. Te di bala, yi ena amaka kpi gbü ngü la. Amba te yi ngbü emere züka ngü, baka te Nzila Wazi Me ngbü emala fü yi ne, yi ena ao fingangü ka-yi 'buru, teka angbü emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. Me ena ato gu ngü ka-ye emaguma yi, fü ah aküwa yi fi mere badi. ⁷ Te yi o maguma yi, angbü emere wü siti ngü, de te yi ngbü ele ne la, ah ge baka te yi fü te-yi eyi vügu ka Me tete, yi le aje Riri ka Me de. Te di bala, yi mere e afi, gü ba, ani ti eyi amere züka ngü gbü jia Me ne, de.

⁸ Angü, te yi ngbü emere bü mene wü siti ngü, te yi ngbü ele ne la, ngü ka-yi fi areke gbü jia Me nda de!

⁹ Wü di engä wüna, ngü ka wü *kpara ka Yesu bala nda de. Yi mere e ato te-yi, angbü emere wü siti ngü, baka te yi ngbü ele, ne de. Angü yi ce wü siti ngü la eyi. Yi to maguma yi eyi, teka ale ngü ka Nzila Wazi Me. Angü Yesu Kurisito tima Nzila Wazi Me la, de ah di engbü emaguma yi. Angü, te Nzila Wazi Me la ngbü emaguma mü de la, mü de kpara ka Yesu Kurisito nda-mü de. ¹⁰ Yesu Kurisito ngbü engbü cu emaguma nih. Te di bala, te küte nih kpi teka siti ngü ka wü kundu kundu nih la, kuru nih ena aküwa aküwa fi mere badi, angü Me reke nih, o eyi mbi gbü jia ye. ¹¹ Me de kpara te zükü Yesu Kurisito gbü kpi me-ye. Te di bala, te Nzila Wazi Me ladü emaguma nih la, Me ena azükü nih gbü kpi, fü ah ato to küte fü nih, kpah baka ngü te engu mere teka Yesu Kurisito. Kükürü de, angü Nzila Wazi Me eyi ladü emaguma nih.

¹² Wü di engä wüna, ah le fü nih adi fi bü emere wü ngü, te ena adi mbi gbü jia Nzila Wazi Me. Nih mere e angbü emere mene wü siti ngü, ta te maguma nih ngbü ele ne, de. ¹³ Angü, te yi le ngü ka gümü siti ngü de emaguma yi ne la, Me ena ato kuru te yi ato. Te di bala, ah le de Nzila Wazi Me to wazi fü yi, teka fü yi ace gümü siti ngü de emaguma yi la asidi, fü yi aküwa.

¹⁴ Wü di engä wüna, dene ngü te ma le amala fü yi, te yi ngbü emere ngü gbü wazi ka Nzila Wazi Me la, amba yi eyi zu de wü di Me fanü fanü. ¹⁵ Me to Nzila Wazi ye fü nih, neh teka ne? Ah teka de ah o yi baka labi, fü yi adi ekpe cücürü na akpe? Ah bala de! Me to Nzila Wazi ye fü nih, teka afü nih wü di ye tete. Te di bala, Nzila Wazi la ngbü eto wazi fü nih, fü nih angbü ei Me di, gü ba, "Wüba, wüba!" ¹⁶ Angü Nzila Wazi Me la ngbü esere ngü emaguma nih, gü ba, nih de wü di Me fanü. ¹⁷ Baka te nih di de wü di Me ne, Me ti aküwa nih fi mere badi ne de? Engu ena aküwa nih aküwa, angü nih de wü di engä ni ye Yesu Kurisito. Dela si-ngü te nih ngbü emaka cinga tete na füh kotö ne, kpah gegege baka cinga, ta te wüh ngbü eto te Yesu Kurisito ne. Te di bala, nih ena amaka *küküwa te gara, fü nih adu angbü de wü Yesu agbü sü kaka-na agbü kpi, fi mere badi.

Dene ngü ka tadu, te Me ena ato fü nih agbü kpi

¹⁸ Wü di engä wüna, fanü fanü nih ngbü eyi ezü mere cinga füh kotö ne. Amba, te mü ngbü efi nga mere tadu, te Me ena ato fü nih te gara agbü kpi ne, ngü ka cinga la ena angbü gbü jia mü ba engä ngü cükü'daye. ¹⁹ Angü te gara, Me ena afü nih wü di ye tete, fü ah ato mere wazi fü nih, baka nda Yesu Kurisito. Wü e 'buru, te Me mere füh kotö ne, ngbü eci nga sikipi la. ²⁰⁻²¹ Angü Me reke wü e füh kotö ne, o ewü ta 'buru mbi. Amba titine ngü ka wü e la du siti eyi 'buru. Ah siti bala teka ne? Ah de siti ngü ka wü e la? Ah bala nda de! Ah de ngü ta te Me kina *Adama, dunda de wü e la 'buru 'dö biringbö, teka *siti ngü ta te Adama mere ne. Tekä ngü la, wü e füh kotö ne ngbü eyi 'buru ekpi akpi. Amba Me le de ngü la ngbü bala fi mere badi ne, nda de. Angü gbü sikipi te Me ena afü nih, akoro di wü di ye tete, baka Yesu Kurisito la, Me ena adu afü kpah ngü ka wü e la 'buru. Fü ewü adu akoro kpah to wü e, te ewü ti akpi tine de. ²² Ah kpo gbü sikipi te Adama dürü ngü tete, zalü anü akoro di enatikine dene, wü e 'buru, te nih ngbü eceka de füh kotö ne, ngbü emaka cinga, baka würüse te bubu ngbü ekeke akeke. Wüh ngbü 'buru eo jia wü teka sikipi, te Me ena afü ngü ka-ewü tete, akoro di toto.

²³ Nih ngbü kphah emaka cinga bala. Amba Nzila Wazi Me, te ngbü engbü emagama nih ne, ngbü esere fü nih, gü ba, nih ka-nih zu de wü di Me, te engu fe nih eyi, teka aküwa nih aküwa. Nih ngbü eo jia nih, teka sikipi te Me ena ato wazi fü nih, fü nih angbü baka wü didi na fanü fanü, angü engu ena ato to küte fü nih, te ti akpi tîne de, baka nda Yesu Kurisito. ²⁴ Me küwa nih ka-ye eyi. Te di bala, ah le fü nih awu, gü ba, engu ena ato kphah to küte fü nih. Ah le de nih di eo jia nih tîne teka ngü la, angü ena ato maka to küte, te Me ena ato fü nih te gara ne, nda-nih la de. Dela ngü te nih ena angbü eo jia nih tete. ²⁵ Te di bala, ah le de nih di eo jia nih, teka sikipi de te Me ena ato to küte la fü nih tete na ne, angü nih maka züka ngü la nda-nih la de. Nih rü kpekpeke, da eci nga züka ngü la. Nih mere e andiri de.

²⁶ Me to *Nzila Wazi ye kphah eyi fü nih, de ah di eto wazi fü nih, angü wazi nih ena anza. Te fingangü ka-nih ngbü 'daaa, nih wu kaje, te nih ena ayi-ta Me di, de la, Nzila Wazi Me ena ato wazi fü nih me-ye. Te nih le aku gba fü Me, amba nih wu züka ngü te nih ena amala fefe de la, Nzila Wazi Me la ngbü eyi-ta Me fü nih me-ye. ²⁷ Angü Me wu wü ngü de emagama nih ne kpo. Fü engu angbü ewu si-ngü, de te Nzila Wawazi na ngbü esere fefe, teka ngü ka-nih ne, ereke areke. Fü engu adi ele ngü la. Kükürü de, angü Nzila Wazi Me la ngbü eyi-ta Me da nih me-ye, teka de Me to wazi fü nih, angü nih de wü kpara kaka-na.

²⁸ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, te yi le Me de maguma yi 'buru la, Me ena adi eceka kpi fütanga yi me-ye. Anga te cinga ngbü emere yi efa sü la, engu ena afü wü ngü ka-yi 'buru 'buru baka züka ngü. Kükürü de, angü nih de wü kpara te engu fe nih, teka ngü te engu le me-ye. ²⁹ Angü ta gügü te enga gina, Me mala ta, gü ba, ni ena aküwa nih. Fü engu adu amala kphah, gü ba, ni ena adu afü fingangü ka-nih baka nda Ye ni, Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito ka-ye de gina Ye Me. Nih nda-nih tîne baka wü jaji, te ewü ti füh gü Yesu. ³⁰ Angü Me fe nih eyi kü gügü. Fü engu adu afü nih, ao baka züka wü kpara gbü jia ye. Te di bala, engu ena aküwa nih aküwa, teka fü nih angbü tîne de wü Yesu agbü kpi kpala, fi mere badi.

Dene ngü ka mere lele, te Me le nih di, teka ngü ka Yesu

³¹ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te Me le nih eyi bala la, engu ti aceka kpi fütanga nih de? Gara ngü ladü te ena afa nih? A'a, gara ngü te ena afa nih nda ma! ³² Te Me wu cinga nih, fü ah ayia atima biri Ye ye, Yesu, de ah kpi teka aküwa nih. Baka te Me le nih de bala ne, gara züka ngü ena adi kphah ladü, te engu ena awo eküte nih? Ah kpo fi ma. Engu ena ato wazi fü nih de *züka maguma ye, teka fü nih arü di kpekpeke, alala eküküte fi mere badi. ³³ Wü di enga wüna, *Satana ti ato ngbanga nih engagira Me, teka de Me kolo ngü ka-nih ne, nda de. Angü Me fe nih, o eyi mbi gbü jia ye. ³⁴ Angü Yesu Kurisito kpi tungü nih, fü Me adu azükü engu gbü kpi la. Fü ah adu aza engu, ao ede ye baka Mere Miri. Yesu títine ladü engbü kpala, da eyi-ta Me tungü nih. Te di bala, Me ti adu ato kuru te nih tîne de, angü Yesu Kurisito fa nih gbü ngü la eyi.

³⁵ Wayi, wü di enga wüna, Yesu Kurisito le nih cu fa sü, de maguma ye 'buru. Ah ti ace ngü la nda de. Te wü kpara ngbü eto cinga te nih, anga te tala ngbü emere nih, anga te nih ngbü endoro ngirimu, anga te wü kpara le amörö nih la, ah le de nih wu awu, gü ba, Yesu Kurisito ti ace nih kpo fi de. ³⁶ Nih ti eyi awu ngü la, angü ah kphah baka ngü ta

te wü *Davidi ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Akoo Me, mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de, ngbü eyi embü ani, da emömörö ani teka ngü ka-ye, baka wü kambiliki, te wazi ewü di ma, angü ani lala eyi gbü ngü ka-ye.”*

³⁷ Amba gbü wü ngü 'buru te ngbü emere nih ne, ngü biringbö te ena afa nih nda kü ma. Kükürü de, angü Yesu Kurisito ngbü fi eto wazi fü nih, angü engu le nih fa sü.

³⁸⁻³⁹ Dela ngü te ma le amala fü yi, gü ba, Me ngbü ele nih cu de maguma ye, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Nih ti eyi awu, gü ba, gara ngü te ena aye süka nih de wü Yesu ne, nda ma. Te ah de kpi, anga *küküwa la, Me ngbü fi bü ele nih. Anga te ah di de *siti wü di engu me, anga wü miri ka kotö ne, wüh ti aye süka nih de wü Me nda-wü kpah de. Enatikine mere bi wü ngü ladü te ngbü embü nih. Te gara, wü ngü la ena adu azu tñe cu afa sü. Amba wü ngü la ti aye süka nih de wü Me nda de. Kpah bala, gara kpara biringbö te ena aye süka nih de wü Me nda kpah ma. Anga kpara füh kotö ne, anga agbü kpä, anga kpa esa tö, ti aye süka nih de wü Me nda kpah de. Te mere bi wü ngü la ngbü emere nih bala la, ah ba ngü de, angü nih wu eyi, gü ba, Me ngbü ele nih de maguma ye 'buru, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

9

Dene ngü te ma ele amala teka nguwa a, wü di engu Yisaraye

¹⁻³ Wü di engu wüna, ma ngbü engbü de mere cinga, teka ngü ka wü di engu wüna, wü *Yisaraye. Angü mere bi ewü le ngü ka Yesu *Kurisito nda-wü de. Ma ngbü eku gba cu de ngura, angü ngü la ngbü ekolo maguma ra esiti. Ma ngbü ele ta de Me to kuru te ra da ewü, aye süka a ake Yesu Kurisito, teka fü wü di engu Yisaraye afü ngü ka-wü, amaka *küküwa ka fi mere badi, angü ma ngbü ele de wüh küwa aküwa. Angü fanü fanü, ma ngbü engbü de cinga teka ngü la, *Nzila Wazi Me wu ngü la kpo!

⁴ Ngü ka wü di engu Yisaraye la to mere cinga fere, angü mere bi ewü le ngü ka Yesu nda-wü de. Me fe a kü gügü wü di ye tete. Ah sere ta te-ye fü wü kundu a de mere wazi ye. Fü engu ayia anzö *ngüte de wü kundu a la. Fü engu ayia ato kpah *Riri ka-ye fü ewü gömö *Müse. Fü Me ayia asere züka kaje de te wü kundu a la ena adi esama ni, da emere gele ka-ni, Me, tete na ne, kpah gömö Müse. Fü engu ayia akina kina fü wü kundu a la, gü ba, ni ena atima mere kpeke Miri te gara, fü ah akoro aküwa wü. ⁵ Diri wü kpara ka Me ta gügü baka *Abarayama, *Yisaka ake *Yakobo, wüh 'buru de wü kundu a, wü di engu Yisaraye. Kpah bala, Yesu Kurisito, te wüh bi engu füh kotö sene baka nih ne, wüh bi engu kpah gbü nguwa a, wü di engu Yisaraye. Angü Yesu Kurisito fanü de Miri te Me tima engu, teka de ah koro, ah küwa nih füh kotö ne. Engu kpah de Me te ngbü gbü nzö wü ngü 'buru. Nih gbo nga iri na fi mere badi! Ah di bala!

⁶ Wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, “Te wü di engu Yisaraye le ngü ka Yesu de la, wüh ti aküwa de. Te di bala, mene ngü ta te Me mala fü wü Abarayama, gü ba, ‘Ni ena aküwa wü kundu ye te gara aküwa ne,’* ah du ce ngü la eyi?” Ah ce nda de. Angü ngü te Me mala eyi, ah ti afü, anga ace, nda de. Amba yi wu awu, gü ba, wü di engu Yisaraye 'buru

* **8:36** 8:36 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 44:22.

* **9:6** 9:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:7-8.

de wü di Me nda-wü de. Angü Me ena aküwa ka-ye 'duwa mene enga Yisarayeale te le ngü ka Yesu eyi ne. ⁷ Yi fi la nga ngü, ta te Me mere fü Abarayama ne. Me fe ta wü di Abarayama eyi 'buru, o ewü baka wü di ye? Ah bala de. Wü di Abarayama fa ta sü. Amba Me mala fü Abarayama, gü ba, "Mene kundu kundu ye, te ni mala ngang'a fü ye ne, wüh ena abí engu gbü nguwa *Yisaka. Angü ni, Me, fe ka-ni Yisaka."[†] Te di bala, Me ena afe 'duwa mene wü di enga Yisarayeale, te ewü to maguma wü fü Yesu ne, de wüh koro wü di ni, Me. ⁸⁻⁹ Me fe ta Yisaka, neh teka ne? Ah fe engu, angü wü gara wü di Abarayama la, wüh ngbü bī ewü, kpah bü baka te wüh ngbü ebī wü jaji füh kotō ne. Amba ngü ka Yisaka ka-ye kpikpi ye. Angü Me mala ta ngü fü wü Abarayama ake wara ye Sara, gü ba, "Ni, Me, ni ena ato wazi fü Sara, fü engu abí ye komoko."[‡] Fü wü Abarayama ayia ao to wü te ngü la. Fü Me ato wazi fü ewü, fü ewü abí Yisaka. Te di bala, wüh bī Yisaka ka-wü gbü wazi ka Me. ¹⁰⁻¹² Kpah bala, te Rebeka, wara Yisaka, di de bu, Me mala fefe na, gü ba, "Ye ena abí wü dadase, 'basu mini wü jaji komoko. Mene engu, te ena akoro te enga gina ne, ena angbü eje ngü gömö mene de sidi ne."[§] Wü jaji la 'basu mini de wü di Yisaka. İri gina ta de Esawu. İri mene de sidi ne ta de *Yakobo. Amba Me fe ka-ye Yakobo te di de jaji ne, adu ace Esawu. Me mere ngü la ta bala teka gara züka ngü, anga siti ngü, te ewü mere? Ah bala de. Ah fe Yakobo ka-ye kü gügü, o wüh bī engu la kpah de, angü Me le e ka-ye kü me-ye bala. ¹³ Ah kpah baka ngü de te Me mala gömö gara *mürü dofo, gü ba, "Ni fe Yakobo baka kpara ka-ni. Amba ni le ngü ka Esawu nda-ni de."^{**} Ah kpah bala, teka wü di enga Yisarayeale. Wüh ena adi 'buru wü di Me nda-wü de, 'duwa mene te le ngü ka Yesu Kurisito.

¹⁴ Gara kpara ena afi nda-ye, gü ba, "Me ngbü emere siti ngü, angü engu ngbü efe kpara, fü ah angbü ece wü gara kpara, baka te engu ngbü ele." Amba ngü la, ah bala nda de. ¹⁵ Angü Me de Mere Miri, te di de wazi, teka amere wü ngü baka te engu ngbü ele. Ah kpah baka ngü ta te Me mala gügü fü *Müse, gü ba, "Fanü fanü, ni ena aküwa mene wü kpara te ni fe ewü, teka *züka maguma ni ne."[†] ¹⁶ Me ngbü efe wü kpara, neh teka ne? Ah teka te wü kpara la le ngü la de tete-wü? Ah bala de. Ah teka te wü kpara ngbü emere tima kaka ereke areke ne, kpah de. Me ngbü eküwa wü kpara bala, angü engu le me-ye bala, teka züka maguma ye. ¹⁷ Ah kpah baka ngü ta te Me mala ngü fü mere miri ka *Ezepeto, gömö Müse ta gügü, gü ba, "Ni de kpara te to wazi fü ye me-ni, fü ye angbü ba miri ne. Angü ni wu kpo, ga, ye de mürü kögö-nzö, te ye le ngü ka-ni nda-ye de. Amba ni ena agü gü ake ye, zalü te ni ena afa ye tete. Te di bala, wü kpara füh kotō ne ena awu wazi ni, teka ngü de te ni fa ye di la. Fü ewü angbü egbo nga İri ni. Dela si-ngü te ni fe ye tete baka mere miri ne."[‡] ¹⁸ Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, te Me le eyi la, engu ena aküwa wü kpara teka züka maguma ye. Te engu le nda de la, engu ti eyi ace ewü, fü nzö ewü akoro kpekpeke. Te di bala, wüh ti ale ngü ka-ni, Me, de.

¹⁹ Wü gara kpara ena aga yikī, gü ba, "Amba, te ah bala la, Me ena ato kuru te wü mürü kögö-nzö, neh baye baye? Angü Me ce ewü me-ye, fü nzö

[†] **9:7** 9:7 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 21:12-13. [‡] **9:8-9** 9:8-9 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:19; 18:1-14; 21:1-5. [§] **9:10-12** 9:10-12 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 25:23.

* **9:13** 9:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malakī 1:2-3. [†] **9:15** 9:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 33:19. [‡] **9:17** 9:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 9:16.

ewü akoro kpekpeke ne. Amba, ah de dürü ngü ka wü kpara la nda de." Fanü fanü, ma ngbü emala fū yi, gü ba, ngü la bala nda de! ²⁰⁻²¹ Ah ka-ye de ngü ka Me, te ngbü efe wü kpara te nga fingangü ka-ye. Gara kpara te ena ari engu nda ma. Angü nih ka-nih mba töndö wü kpara ka kotö ne, nih baka tö ka sila. Wü di enga wüna, sila ti eyi aga yiki fū kpara te fo ye, gü ba, "Ye fo ni bane teka ne?" Ngü bala ladü? Ngü bala nda ma. Kpara te ngbü efo sila ti eyi acö tö, aye süsüka na 'basu. Fū ah aza gara tö la, afo züka sila gbügbü, te su fa sü. Fū ah aza gara, afo baka endu-fara-e. Te di bala, endu-fara-e la ti eyi amala, gü ba, "Wüh fo ni nda-wü bala teka ne?" Gara kpara ladü te ena aga yiki fū kpara te ngbü efo wü e la, gü ba, "Ye mere bala teka ne?" Gara kpara nda kü ma. Te di bala, Me ti eyi amere ngü de nih, baka te engu ngbü ele, angü engu ngbü efe wü kpara, te engu le aküwa ewü ne, me-ye.

²² Angü fanü fanü, maguma Me nzu eyi, teka *siti ngü te wü kpara ngbü emere füh kotö ne. Ah le ta eyi asere wazi ye, bete maguma ye te nzu ne, fū wü kpara füh kotö ne. Amba engu du gu maguma ye la agu, teka mere bi wü re ne, angü engu ngbü ecí nga *adu sikipi, teka ato kuru di te siti wü kpara la. ²³ Me le ato kuru te wü kpara kere de, neh teka ne? Me ce ngü la me-ye bala, angü engu le asere lele ka-ye, teka aküwa nih, wü kpara te engu fe, teka züka maguma ye. ²⁴ Angü Me fe wü kpara ka-ye, te engu le aküwa ne, nzö bü esüka a, wü di enga *Yisarayeale, ne de. Ah fe kphah eyi esüka wü *ganzi kpara.

²⁵⁻²⁶ Wayi, Me ti eyi afe wü kpara, baka fingangü ka-ye. Ah kphah baka ngü ta te engu mala fū *mürü dofo Oseya, gü ba, "Ta gügü, ni le wü de. Ni gü ba, 'Wü de wü kpara ka-ni de.' Amba enatikine, ni du fū wü eyi wü kpara ka-ni tete. Kphah bala, ni du le wü eyi de maguma ni 'buru. Te di bala, wü ena agbo nga iri ni, Me, da emala, gü ba, 'Ani de wü di ni, Me.' "§

²⁷ Amba teka wü di enga wüna, wü di enga Yisarayeale, *mürü dofo Yisaya mala ngü teka ewü, gü ba, "Ngü ma, te wü di enga Yisarayeale sibi di bü fa sü baka siki la, amba mene ewü te ewü ena amaka *küküwa ne, wüh fa sü nda-wü de. Wüh ena adi mba cükü'daye. ²⁸ Angü Me ena ato kuru te mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni de, kphah ge baka ngü ta te engu mala."*

²⁹ Ah kphah baka gara ngü te Yisaya mala, teka wü di enga Yisarayeale, gü ba, "Mere Me du wu cinga ka-ani eyi, fū engu ayia aküwa mba du wü jaji guvu ani ne, teka züka maguma ye. Angü, te ah ena adi ta bala de la, de bane nguwa ani nza eyi 'buru, baka nguwa wü kpara ka *Sodomo bete Gomora, ta te Me möró ewü 'buru 'buru, teka siti ngü ka-ewü ne."†

Dene ngü ka kaje ka küküwa, te di ka-ye kü biringbö

³⁰ Yi fi la nga ngü ka wü gara kpara füh kotö ne. Ta gügü, wüh giri ngü teka Me nda-wü de. Amba enatikine, Me küwa mere bi ewü eyi. Ah reke ngü ka-ewü eyi gbü jia ye, teka te wüh to maguma wü eyi fū Yesu Kurisito.

³¹ Amba teka wü di enga *Yisarayeale, wüh le nda-wü areke ngü ka-wü gbü jia Me de wazi wü. Fū ewü angbü efi, gü ba, "Te ani ngbü emere wü *Riri ka Me 'buru ereke areke ne, ani ka-ani eyi züka wü kpara gbü jia Me." Amba wüh mere ngü la bala ma! Ngü ka-ewü reke gbü jia Me nda fi de.

§ 9:25-26 9:25-26 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseya 1:10bete 2:23. * 9:28 9:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 10:22-23. † 9:29 9:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 1:9.

³² Ngü ka-ewü reke ta gbü jia Me de, neh teka ne? Angü wüh to maguma wü fū Me nda-wü de. Wüh le adi ereke ngü ka-wü gbü jia Me de tete-wü. Kpah bala, wüh le awu si-ngü teka kpi ka Yesu ne, nda-wü kpah de. Ngü ka kpi ka Yesu la ngbü fū ewü baka mere rü te tiri kaje. Wüh le ta de ani nzi asidi, fū ewü amaka mere cinga gbü ngü la. ³³ Ngü ka-ewü ena adi kpah baka ngü ka gara wü kundu a ta gügü, te Me mala nga ewü fū *mürü dofo Yisaya, gü ba, “Ni fe züka Miri eyi, te di baka kpeke rü kambü, teka de engu mere tima ka-ni agbü Yerüsalema. Te wüh le ngü ka rü la de la, rü la ena atiri kaje fū mere bi wü kpara, angü wüh le ta de ani nzi rü la asidi, amba wazi ewü nda ma, fū ewü atı 'buru kötö. Amba mene wü kpara te wüh ena azoro rü la de kpa wü 'basu mini, wüh ena aküwa me-wü.”[‡]

10

¹ Wü di engu wüna, ma ngbü eku gba fū Me cu de maguma ra, gü ba, ah le ta de engu küwa wü di engu wüna, wü *Yisaraye, aküwa. ²⁻³ Ma ngbü emala fū yi, gü ba, wü di engu Yisaraye zoro riri ka gele ka-wü de kpa wü 'basu. Wüh gü ba, ani le ngü ka Me eyi, amba züka to kaje, de te Me reke o, teka de wü kpara ngbü di gbü jia ni mbi ne, wüh le nda-wü de. Angü wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te ani mere wü ngü gbü *Riri ka Müse ne 'buru la, ngü ka-ani ti eyi areke gbü jia Me. ⁴ Ah le de wü kpara ce mene kaje, de te ewü le akoro di mbi gbü jia Me, teka ngü ka riri ka gele ne, ace. Amba ah le de wüh le duu ngü ka Yesu *Kurisito, teka fū ngü ka-ewü areke di gbü jia Me.

⁵ Mere bi wü di engu wüna, wü di engu Yisaraye, le adi ereke ngü ka-wü gbü jia Me de wazi wü. Wüh ngbü emala, gü ba, “Duwa kpara te ena amere wü riri ka gele 'buru mbi, ah ena aküwa gbü ngü la me-ye.” Angü wüh gü ba, “Dela ngü ta te *Müse mala fū ani gbü *Ngari Me ta gügü.”

⁶ Amba züka kaje te kpara ena akoro di mbi gbü jia Me ne, ah ka-ye dene. Ah le de mü to maguma mü fū Yesu Kurisito. Mü mere e afi, gü ba, ngü la ka-ye kpekpeke ne de. Mü mere e afi, gü ba, te ah bala, ah le de kpara li kpa gbü kpi, teka ato maguma ye fū Yesu Kurisito ne, kpah de. ⁷ Kpah bala, mü mere e afi, gü ba dene, ah le de kpara ri kpa esa tö, agbü mbükü, teka fū ah anü ato maguma ye fū Yesu Kurisito ne, kpah de. ⁸ Ah le de mü fi nga si-ngü, ta te wüh ba gbü Ngari Me ne mbi mbi mbi. Angü wüh ba, gü ba, “Ah le de mü di eje Ngari Me, da emere. Amba te engu gina, ah le de mü le ngü ka Me cu de maguma mü 'buru, fū mü adu amala cu de komö mü, gü ba, ‘Ni ena amere wü ngü la.’ ”*

⁹ Si-ngü gbü ngü la, gü neh fe? Si-ngü gbü ngü la ena adi bane. Te mü to maguma mü eyi fū Yesu, fū mü amala mbölö, gü ba, “Yesu Kurisito de Miri ka-ni,” fū mü ale kpah, gü ba, “Me zükü engu eyi gbü kpi fanü fanü la,” mü ena aküwa ka-mü aküwa. ¹⁰ Angü, te nih to maguma nih eyi 'buru 'buru fū Yesu la, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me. Kpah bala, te nih mala ngü ka Yesu mbölö, gü ba, “Nih to maguma nih eyi fefe la,” nih ena amaka *küküwa. ¹¹ Ah baka ngü te wüh ba gbü Ngari Me, teka ngü ka Yesu, gü ba, “Te mü zoro engu de kpa mü 'basu la, mü ena aküwa aküwa.”[†]

[‡] **9:33** 9:33 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 8:14; 28:16. * **10:8** 10:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 30:14. † **10:11** 10:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 28:16.

¹² Wü di engä wüna, ngü ne, ah teka wü kpara 'buru, anga mü de engä Yisarayelee, anga mü de *ganzi kpara. Wü kpara 'buru te wüh to maguma wü fü Me, engu ena aküwa ewü aküwa, anga te ewü ena adi de wü di engä Yisarayelee, anga wüh ena adi gbü nguwa wü ganzi kpara. Angü Yesu Kurisito de Miri ka-nih 'buru me-ye. Engu ena ato wazi fü mene wü kpara te ewü ngbü eku gba fefe na. ¹³ Angü fanü fanü, mene kpara te ena aku gba fü Me, de ah küwa ni la, kpara la ena aküwa aküwa.‡

¹⁴ Gara kpara ena angbü de cinga, gü ba, "Wü di engä Yisarayelee ena aku gba fü Miri Yesu, de ah küwa ani, neh baye baye? Angü wüh le ngü kaka nda-wü la fi de ne. Wüh ena ale ngü kaka, neh baye baye, te ewü wu ngü tengüngü de la? Te wüh sere fü ewü kpaah de la, wüh ena awu ngü tengüngü, neh baye baye?" ¹⁵ Amba fanü fanü, wüh mala ngü ka Yesu Kurisito eyi fü wü di engä Yisarayelee. Angü Me tima wü kpara eyi, teka amere ngü la. Ah le ta de wüh le ngü la, teka fü ah angbü baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara te ewü ngbü enü da emala ngü ka Me fü wü kpara ne, ngü ka-ewü reke fa sü. Angü wü kpara ena aje ngü la de tadu."§ ¹⁶ Amba mere bi wü di engä Yisarayelee le ngü la nda-wü de. Ah baka ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gügü, gü ba, "Ako Mere Miri Me, ani mala ngü ka-ye eyi fü wü kpara, amba kpara biringbö te le ngü, te ani ngbü emala fü ewü la, nda ma."* ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü gara wü di engä Yisarayelee ladü, te ewü ngbü eto maguma wü fü Yesu Kurisito, teka ngü de te ewü ngbü eje gömö wü kpara, te Me tima fü ewü ne.

¹⁸ Te gara kpara ena aga yiki, gü ba, "E-wu neh da, wüh mala ngü ka Yesu fü wü gara wü di engä Yisarayelee la de," te di bala, ma ti eyi alügü ngü bane, gü ba, "Wüh gü tamu ngü ka Me fü wü di engä Yisarayelee eyi fanü. Ah baka ngü te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, 'Ngü ka Me wü eyi fü wü kpara füh kotö ne 'buru.'"† ¹⁹ Gara kpara ena aga nda-ye yiki, gü ba, "Wü di engä Yisarayelee la, kaje te Me ngbü eo kpara di mbi gbü jia ye ne, wüh wu reke mbi mbi nda-wü de." Gbü ngü la, ma ti eyi alügü fü ewü, gü ba, wüh je si-ngü la reke mbi mbi nda-wü de, kükürü de, angü nzö ewü kpekpeke. Tekä nguwa wü ganzi kpara, te ewü giri ngü ka Me ta gügü nda-wü de ne, wüh du je ngü kaka reke mbi me-wü. *Müse de gina kpara, te Me mala ngü la te kokomö na, gü ba, "De-ni, Me, ni ena aküwa nguwa gara wü kpara, te wü ngbü ekpa ngü ka-ewü, gü ba, wüh wu ngü ka gele mbi mbi nda-wü de ne. Fü wü angbü te gara de kanga bete gü emagama wü, teka te ni ena aküwa wü ganzi kpara ne."‡ ²⁰ Me du kpaah mala ngü la kpekpeke, gömö mürü dofo Yisaya, gü ba, "Nguwa wü ganzi kpara la giri ngü ka-ni te engä gina nda-wü la de. Fü ni ayia asere to ngü ka-ni fü ewü, teka de wüh to maguma wü fü ni. ²¹ Amba teka ngü ka wü di engä Yisarayelee, ni le ewü cu de maguma ni, fü ni angbü eda kpa ni fü ewü, ra de biti, amba güje ewü je ngü de. Wüh le ngü ka-ni la nda-wü de."§

11

‡ **10:13** 10:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yüwele 2:32. § **10:15** 10:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:7. * **10:16** 10:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:1.

† **10:18** 10:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 19:4. ‡ **10:19** 10:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:21. § **10:21** 10:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 65:1-2.

Dene ngü teka züka maguma ka Me fü wü di engä Yisarayeले

¹ Wü di engä wüna, nih ngbü efi, gü ba, te di eyi bala ne, Me le ngü ka wü di engä *Yisarayeले nda tine eyi de? Ngü la, ah bala nda de. Angü wüh ka-wü de wü kpara kaka-na. Kpah bala, de-ra Pawülü, ma kpah de kpara gbü nguwa wü Yisarayeले. Ma de kundu ye *Abarayama, gbü nguwa Benzamina. Te di bala ne, Me ce ra eyi asidi? Ah ce ra nda de!

² De-a, wü di engä Yisarayeले, a de gina wü kpara ta te Me fe gügü. Ngü a ti anza emaguma Me nda de.

Yi fi la nga ngü ka mürü dofo *İliya, ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne. Angü İliya ku ta gba fü Me de mere cinga emaguma ye, gü ba, "Akoo Me! Wü di engä Yisarayeले ce ngü ka-ye eyi 'buru 'buru asidi. ³ Sü ta te wüh fa teka angbü egbo nga iri ye tete na ne, wüh mümürü eyi 'buru asidi. Wüh mörö wü *mürü dofo ka-ye nza kpah eyi 'buru. Ni lakı tine bü duu me-ni dene, te ni ngbü la fi ele ngü ka-ye. Wüh ngbü kpah eyi egiri da ni teka amörö, baka te wüh mörö wü bu ni ne." ⁴ Te Me je ta ngü te İliya mala la, ah lügü ngü fefe na, gü neh fe? Me gü ba, "İliya deyi, ye mere e afi, gü ba, 'Ni lakı bü me-ni kpikpi ni,' ne de. Angü bi wü kpara ka-ni, te ewü to maguma wü fü ni, fi ladü, baka kutu lorozi (7,000). Mene ewü, de te ewü le ngü ka kükürü me, de iri ye Ba-ala,* nda-wü de ne." ⁵ Kpah bala, enatikine, Me fe mba wü gara kpara eyi, esüka a, wü di engä Yisarayeले, teka *züka maguma ye, teka de a fü maguma a, ale ngü ka Yesu *Kurisito. ⁶ Me fe a, neh teka ne? Ah fe a teka züka ngü te a ngbü emere gbü jija na ne, nda de. Ah fe a ka-ye teka züka maguma ye. Angü dela ngü te engu le me-ye. Te Me ena angbü efe a ta, teka züka tima te a ngbü emere ne la, de bane ngü ka züka maguma ka Me ena adi ta de kükürü ngü.

⁷ Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Wü di engä wüna, wü di engä Yisarayeले, ngbü ta egiri kaje, te ani ena akoro tete na mbi, gbü jia Me. Amba wüh giri kaje la ma. Wüh maka kaje la nda-wü de, teka te wüh le ngü ka Me de, angü wüh de wü mürü kögö-nzö. 'Duwa mba de-a wü kpara nzoko, te Me fe a me-ye, teka züka maguma ye, fü a amaka kaje la. ⁸ Wü mürü a la, wüh ge baka wü kpara, ta te wü mürü dofo ba ngü teka ewü gbü Ngari Me, gü ba, "Wü de töndö kpara! Me mala züka ngü eyi fü wü ma! Wü le aje de. Amba titine ngü ka Me ti adu ari gbü nzö wü de, angü nzö wü kpekepeke."† Ngü la kpo kü te wü kundu a ta gügü ne, zalü akoro di eküte wü mürü a de enatikine ne. ⁹ Miri *Davidi mala ta kpah ngü teka wü kundu a la, gü ba, "Akoo Me, ah le de ye zoro wü kpara la, de ye i ewü, o gbü ku, angü wüh le aje ngü ka-ye de. ¹⁰ Ah le de ye siti fingangü ka-ewü, angü ngü ka-ye ti ari gbü nzö ewü tine de. Ah le de wüh ngbü tine labi ka siti ngü ka-ewü la, fi mere badi."‡

¹¹ Yi ngbü efi, gü ba, teka *siti ngü ka wü di engä *Yisarayeले, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito di de ne, Me ti adu ale ngü ka-ewü tine de, fi mere badi? Ah bala de! Fanü fanü, wü di engä Yisarayeले mere siti ngü eyi. Te di bala, teka ngü te wüh le ngü ka Yesu nda-wü de ne, fü Me adu angbü eküwa ka-ye nguwa wü *ganzi kpara. Kükürü de, angü te wü di engä Yisarayeले ena angbü ewu züka ngü, te Me ngbü emere fü wü ganzi kpara ne la, ngü la ena akpo angbü eto kanga emaguma ewü. Tekä ngü la, e-wu neh da, wüh ena adu afü te-wü, angbü egiri kaje, teka de Yesu

* 11:4 11:4 Mü ena amaka ngü la gbü gina buku ka wü Wü Miri 19:18. † 11:8 11:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 29:4, bete buku ka Yisaya 29:10. ‡ 11:10 11:10 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:22-23.

Kurisito küwa ani, kpah baka nda wü ganzi kpara la. ¹² Wayi, wü di engu wüna, wü di engu Yisarayeleye düürü eyi te kaje ka Me fanü fanü. Teku ngü la, fü Me ayia ato mere wazi fü wü ganzi kpara cu afa sü. Te di bala, te Me du fü te-ye, küwa wü di engu Yisarayeleye la, ngü la ena adu angbü baye? Te di bala, züka ngü la ena adu afa tñe mene gina züka ngü tane ka.

¹³ Wü di engu wüna, wü ganzi kpara, dene ngü te ma ele amala fü yi. Yi wu eyi reke areke, gü ba, Me tima ra, teka akoro amala ngü ka Yesu Kurisito fü yi. Te di bala ne, ma ngbü engbü de mere tadu, da eceka tima la baka mere kpeke ngü. ¹⁴ Kpah bala, ma ngbü ele wü nguwa ra, wü di engu Yisarayeleye, cu efa sü. Ma le eyi, de kanga di emere ewü, teka de wüh fü maguma wü, fü ewü aküwa. ¹⁵ Me ce wü di engu Yisarayeleye, de wüh di la fi emere kögö-nzö, kükürü de, angü wüh le ngü ka Yesu Kurisito de. Teku ngü la, fü Me adu aza wü ganzi kpara baka wü di ye. Amba, te wü di engu Yisarayeleye du fü te-wü, le ngü ka Yesu la, Me ena adu areke ngü de esüka ye de ewü ne, areke fanü, fü ewü aküwa. Ah ena adi ge baka te engu küwa ewü gbü kpi. ¹⁶ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, te wüh funu mba engu kümü, to fü Me la, du kümü la, ah de nda Me de? Wü kundu kundu ye wü di engu Yisarayeleye, wü *Abarayama, *Yisaka bete *Yakobo ne, wüh ta de *vüngüte ka Me. Te di bala, wü jaji ka-ewü, de wü kundu ewü, ti angbü wü vüngüte ka Me de? Kpah bala, te si-rü, te ri gbü tö, 'buru mbi la, wü ya-rü la ti angbü kpah mbi ne de? Wüh ena angbü kpah mbi teka si rü la.

¹⁷ Me mere züka ngü eyi. Ah ba e te engu de ya gara rü ka köti asidi. Fü ah adu aza wü gara ya-rü ka gü, akpokpo da ya-rü la. De-yi, wü ganzi kpara, yi baka gara ya-rü ka gü, te wüh kpokpo eküte rü ka köti la. Titine yi du ngbü eyi elala eküte züka rü ka köti la, angbü emaka wazi gbügbü na. ¹⁸ Dela züka ngü, amba ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi mere e akpa ngü wü di engu Yisarayeleye de. Angü si-rü ngbü emaka wazi neh esaka ya ye? Ah bala de. Ya-rü ngbü emaka wazi me-ye esaka si ye, teka angbü ega di. ¹⁹ Yi mere e agbo nga yi, gü ba, "Me ce wü di engu Yisarayeleye eyi, du za ani, o da ewü," ne de. ²⁰ Yi fi nga si-ngü te Me ce wü di engu Yisarayeleye tete. Me ce wü di engu Yisarayeleye, teka te wüh le ngü ka Yesu Kurisito de. Ah bala de? Amba nda-yi, Me le ngü ka-yi, angü yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito. Te di bala ne, yi mere e acu ngü yi de. Ah le de yi ceka te-yi 'be. ²¹ Me ce wü di engu Yisarayeleye, angü wüh le ngü ka Yesu de. Te di bala, te yi ena ace ngü ka Yesu, kpah baka wü di engu Yisarayeleye la, yi ngbü efi, gü ba, Me ti ace ani de?

²² Wü di engu wüna, maguma Me reke ka-ye fa sü, amba mamaguma ngbü enzu kpah anzu eküte wü kpara te ewü le ngü kaka de. Engu ngbü ele nih de züka maguma ye, angü nih ngbü elala eküküte. Amba mene wü kpara te ewü le engu de ne, engu ngbü eto kuru te ewü de siti maguma ye. Te di bala, te yi ce ngü kaka-na la, yi fi, gü ba, engu ti ato kuru te yi bala de? ²³ Kpah bala, te wü di engu Yisarayeleye fü ngü ka-wü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito la, Me ena adu kpah ale ngü ka-ewü. Ah ena adi baka te engu du za ewü, kpo lügü te rü la. ²⁴ De-yi, wü ganzi kpara, yi nda-yi baka ya-rü ka gü, te Me de, kpokpo eküte züka rü ka köti. Ah de rü, te yi koro gbügbü na, ne de. Te Me mere ngü la fü yi bala, Me ti eyi adu aza wü ya züka rü la, akpokpo alügü te sü ka-wü, te wüh fü ngü ka-wü la.

²⁵ Wü di engu wüna, wü gara kpara esüka yi ena afi nda-wü, gü ba, Me le ngü ka wü di engu *Yisarayeleye 'buru 'buru de. Amba ma ele amala fü yi ngü te Me sere fere. Angü gara wü ngü ladü te yi wu la de. Fanü

fanü, mere bi wü di engä Yisarayeले de wü müürü kögö-nzö, amba ngü la tî angbü fi bala ne de. Amba Me fe süka wü *ganzi kpara eyi. Te di bala, mere bi wü di engä Yisarayeले ena angbü fi bü wü müürü kögö-nzö bala, zalü akoro di gbü sîkpî, te wü ganzi kpara la ena ato maguma wü fü Yesu feke. ²⁶ Sidi nga ngü la, Me ena adu aküwa gara wü di engä Yisarayeले kpah 'buru bala. Ah ena angbü ge baka ngü ta te Me mala gügü, gü ba, "De-ni Me, ni ena atima Miri, fü ah akoro aküwa wü di engä Yisarayeले.

Miri engu la ena adi kpah gbü nguwa wü Yisarayeले." ²⁷ Fü Me adu amala kpah gara ngü, gü ba, "Te di bala, de-ni, Me, ni ena adu areke ngü ka *vüngüte esüka ani de wü di engä Yisarayeले ne kpah toto, fü ni aboro siti ngü ka-ewü 'buru.'" ²⁸ Amba baka te wü di engä Yisarayeले la koro eyi baka vügü ka Me ne, ngü la du le ta-ngü te yi, wü ganzi kpara, ta te yi nzö ngüte de wü Me nda-yi de ne. Ngü la mere te-ye bala, teka fü yi amaka *küküwa, baka ta te Me to fü wü di engä Yisarayeले ne. Amba Me ngbü la fi ele ngü ka wü di engä Yisarayeले, wü vüngüte ka-ye ne, ekuru wü kundu wü. ²⁹ Angü Me fe ewü ta gügü, gü ba, "Wüh ena adi de wü vüngüte ka-ni." Te di bala, ah tî ace da ele ewü nda de.

³⁰ Kpah bala, de-yi, wü ganzi kpara, ta gügü, yi le ngü ka Me nda-yi kpah de. Te wü di engä Yisarayeले ce ngü ka Me, fü Me adu aküwa yi da wü di engä Yisarayeले, teka *züka maguma ye. ³¹ Enatikine, baka te wü di engä Yisarayeले le ngü ka Me de ne, fîngangü ka-yi gü ba, Me tî adu ale ewü, fü ah aküwa ewü teka züka maguma ye, baka te engu mere fü yi ne, de? ³² Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi. Angü Me wu eyi, gü ba, wü kpara 'buru ngbü emere *siti ngü, te ah de wü di engä Yisarayeले, anga wü ganzi kpara. Te di bala, engu ena awu cînga wü kpara 'buru, fü ah aküwa ewü nzö teka züka maguma ye.

³³ Nih gbo nga iri Me,
Angü engu de müürü züka maguma!

Nih gbo nga iri Me!
Angü engu wu ngü 'buru kpo!

Nih gbo nga iri Me,
angü engu ngbü emere mere bi wü kpeke ngü,
teka aküwa wü kpara ka-ye.

Ni gbo nga iri Me,
teka züka ngü te engu ngbü emere fü wü kpara 'buru de züka maguma ye ne.

³⁴ Nih gbo nga iri Me,
angü Me ngbü emere ngü ka-ye baka fîngangü ka-ye.

Nih gbo nga iri Me,
angü kpara biringbö te tî ato riri fefe na nda ma.

³⁵ Nih gbo nga iri Me, teka züka maguma kaka.

Nih gbo nga iri Me,
angü engu küwa nih, siti wü kpara ne, eyi.

Nih gbo nga iri Me,
angü kpara biringbö, te ena agbo nga ye, gü ba, Me küwa ni, teka züka ngü, te ni ngbü emere ne, nda ma.

³⁶ Nih gbo nga iri Me,
angü Me mere wü e 'buru me-ye. Fü ah ato wazi fü ewü teka de wüh di ezu.

Nih gbo nga iri Me,
 angü Me ngbü eküwa wü kpara 'buru me-ye.
 Nih gbo nga iri Me, teka wü ngü de te engu mere de bala ne,
 angü ngü la reke gbü jijia na fa sü.
 Nih di egbo nga iri Me fi mere badi!
 Ah di bala.

12

Dene wü ngü te Me le de nih di emere

¹ Wü di engu wüna, ah le de yi o to yi teka ngü te ma ngbü emala ne. Me le nih cu fa sü, fü ah ayia aküwa nih teka *züka maguma ye. Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi to maguma yi, de küte yi 'buru fü Me, teka adi emere ngü kaka. Angü, te yi mere bala la, ngü la ena ato tadu fü Me. Ah ena adi ba e te yi ngbü eto züka takpa fü Me, gbü wü sikpi 'buru. ² Yi mere e angbü emere ngü, baka nda wü kpara de füh kotö ne, de. Ah le de *Nzila Wazi Me fü maguma yi me-ye, teka fü ah ato to fingangü gbü nzö yi. Te di bala, yi ena awu wü züka ngü, de te Me ngbü ele de yi di emere ne, mbi mbi mbi. Fü Me angbü de tadu teka ngü ka-yi.

³ Wü di engu wüna, Me o ra baka *mürü tima ka-ye me-ye, teka züka maguma ka-ye, te engu o kpaka ra. Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi. Yi mere e aceka te-yi baka cögbörö wü kpara ne de. Angü Me ngbü eto wazi fü yi me-ye, teka fü yi adi emere ngü kaka di. Ah le de yi ngbü de züka fingangü gbü nzö yi, teka fü yi awu ngü areke mbi. ⁴ Wü di engu wüna, yi fi la nga küte kpara. Küte kpara ka-ye ngbüükü biringbö, amba mere bi wü jürü yaya na ladü. Tima ka-ewü kpah kpikpi ye kpikpi ye. ⁵ Baka te nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito, sibi fa sü ne, amba nih ka-nih ngbee biringbö baka ngbüükü Yesu Kurisito. Te di bala, ah le de nih di ele ta-ngü te-nih esüka nih ereke areke. ⁶ Me to wazi eyi fü nih kpikpi ye kpikpi ye, teka adi emere tima ka-ye di. Te di bala, ah le de nih rü te nga nih 'buru kpekpeke, teka fü nih amere tima, de te Me to fü nih ne, tundu de maguma nih biringbö. Te Me to wazi fü mü, teka adi emala ngü ka-ye fü wü kpara baka *mürü dofo la, ah le de mü mere ngü la reke areke, de wazi te Me to fü mü la, de maguma mü biringbö. ⁷ Te Me to wazi eyi fü mü, teka amere tima fü wü bu mü la, de mü mere emere de maguma mü 'buru. Te Me to nda-mü wazi, teka de mü di eri wü bu mü de ngü ka Me la, de mü mere kpah emere de maguma mü 'buru. ⁸ Anga te Me to nda-mü wazi, de mü di eto wazi di fü wü bu mü gbü ngü ka Me, teka de wüh lala gbü ngü ka Yesu la, de mü mere kpah bala. Te Me to nda-mü wazi teka fü mü adi ewu cinga wü bu mü, da ele ta-ngü te ewü, de wü e ka-mü la, de mü di eto e la fü ewü de züka maguma mü. Te Me to mani gbü nzö mü, fü mü adi eri wü kpara baka kpeke *kovo la, ah le de mü to te-mü, teka adi emere tima la mbi mbi mbi.

⁹ Ah le de yi di ele wü bu yi de maguma yi biringbö. Yi mere e ale ewü de maguma yi 'basu 'basu de. Ah le kpah de yi to te-yi 'buru adi emere züka ngü, de yi di ekpe *siti ngü akpe. ¹⁰ Yi di ele te-yi esüka yi, de zu lele ka Me fanü fanü, angü yi de wü di engu ni gbü ngü ka Yesu Kurisito. Ah le kpah de yi di ecu ngü wü bu yi, amba yi mere e adi ecu ngü yi de tete-yi de! ¹¹ Yi to te-yi teka amere tima ka Miri Yesu de maguma yi 'buru. Basa mere e adi emere yi de! ¹² Ah le de yi ngbü de tadu, kükürü de, angü yi

ngbü eo jia yi teka *küküwa guvu Yesu Kurisito ne. Te yi ngbü ezü cinga teka ngü ka Yesu la, de yi rü kpekpeke. De yi o to yi teka adi eku gba fü Me, gbü wü sikipi 'buru. ¹³ Te cinga ngbü emere wü bu yi, wü kpara ka Me la, yi le ta-ngü te ewü de wü e ka-yi. Yi mere e ace ewü gbü cinga de. Te wü ngba koro kpa gba yi la, ah le de yi mere ngü ewü reke areke.

¹⁴ Te wü vügü ka-mü ngbü eto cinga te mü la, de mü mere e asiri ewü de. Mü mere e alügü siti ngü la fü ewü kpah de. Mü yi-ta Me, teka de Me boro siti ngü ka-ewü la. ¹⁵ Te wü bu mü ngbü de tadu la, ah le de mü ngbü kpah de tadu teka ngü ka-ewü. Te wüh ngbü gbü cinga la, de mü ngbü kpah gbü cinga tundu de ewü. ¹⁶ Yi di engbü de wü bu yi 'be, de züka maguma yi. Yi mere e ao te-yi gbü nzö wü bu yi, baka wü mere kpara, ne de. Te wüh ngbü ele de mü mere tima, baka tima te wü labi ngbü emere me-wü la, wayi, de mü le ale. Mü mere e angbü e'du ngü mü, da ecu ngü mü, ne de.

¹⁷ Te gara kpara mere siti ngü fü mü la, de mü mere e alügü na siti ngü la fefe na de. Mü to te-mü teka adi emere züka ngü gbü jia wü kpara nde 'buru. ¹⁸ Ah reke pe te mü ena ato te-mü, adi engbü de wü kpara 'buru mbi, de gu maguma. ¹⁹ Te kpara mere siti ngü fü mü la, de mü mere e alügü siti ngü la fefe na nda-mü de. Mü ce ngü la esaka Me. Angü Me mala eyi, gü ba, "Ni ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü fü wü kpara ka-ni la, me-ni."* ²⁰ Wüh ba kpah gbü *Ngari Me, gü ba, "Te tala ngbü emere vügü ka-mü la, ah le de mü to zü-e fefe na. Te gümü ngu ngbü eke engu la, de mü to ngu fefe na, ah nzö. Te mü mere züka ngü la fefe na bala la, ngü la ena ato lümü fefe. E-wu neh da, ah ena adu afü maguma ye."† ²¹ Wü di enga wüna, te wü vügü koro ngbü da emere yi de siti ngü la, siti ngü la mere e afa wazi yi de. Ah le de yi to te-yi teka adi emere züka ngü fü ewü, teka afa wazi siti ngü ka-ewü la di.

13

Dene ngü teka fü nih adi emere riri ka wü miri

¹ Wü di enga wüna, dene kpeke ngü fü nih. Ah le fü nih adi eje ngü ka wü miri ka-nih füh kotö ne. Kükürü de, angü Me fe wü miri la, o me-ye gbü nzö nih. ² Te mü le ngü ka wü miri de la, ah kpah ge baka te mü le ngü ka Me de, angü Me fe ewü me-ye. Te di bala, fanü fanü, mü ena amaka kuru teka ngü te mü mere la. ³ Me fe wü miri la, neh teka ne? Ah teka ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü? Ah bala de! Me fe ewü, teka ato cürü te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü, teka de wüh ce ngü la. Te di bala, te mü le angbü ka-mü zözö la, ah le de mü di emere fi bü züka ngü. Miri ena agbo nga mü teka ngü la. Ah ti ato kuru te mü nda de. ⁴ Angü Me to tima la fü miri la me-ye, teka de engu di ele ta-ngü te wü kpara ka-ye. Amba te mü ngbü emere wü siti ngü la, mü ena angbü fi bü de cürü te mü fanü. Angü Me to wazi eyi fü miri, teka de ah di eto kuru te wü kpara de bala. ⁵ Te di bala, ah le de nih di eje riri ka wü miri la, amba ah di bü nzö teka wazi ka-ewü de. Ah le de nih di ecu ngü ewü de züka fingangü, kükürü de, angü Me fe ewü me-ye. ⁶ Dela si-ngü te yi ngbü ese ngürü tete fü wü miri ne. Angü Me fe wü miri la me-ye, teka de wüh di fi bü emere tima te Me to fü ewü ne, de jiase la. ⁷ Ah le de yi di

* **12:19** 12:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:35. † **12:20** 12:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 25:21-22.

eje ngü ka wü miri, da emere. Te wüh yi-ta yi, teka de yi di ese ngürü yi, de wü ngürü wü e ka-yi la, anga de yi to jiase teka wü e te yi ngbü ecinzi la, ah le de yi to ato. Te wüh mala fü yi, teka de yi mere wü gara tima cu de kpa yi la, ah le de yi mere amere. Yi di eje ngü ka wü miri da ecu ngü ewü.

Dene ngü te nih ena adi ele te-nih di esüka nih

⁸ Dene kpah gara ngü te ma le amala fü yi. Te mü za e, anga matiti ka jiase, esaka gara kpara la, ah le de mü lügü e kaka la fefe. Ah le de e kaka la ngbü gbü nga mü de. Angü ah le de yi di fi bü ele te-yi esüka yi ale. Te mü le wü bu mü de maguma mü, amba mü ngbü dela eyi emere wü ngü, de te Me mala gbü *Riri ka-ye ne, 'buru. ⁹ Wü ngü te Me mala gbü Riri ka-ye sibi fa sü. Gara riri gü ba, "Mü mere waza de." Gara gü ba, "Mü mörö kpara de." Gara gü ba, "Mü zi e de." Gara gü ba, "Mü kpi gümü e ka kiri mü de,"* abe kpah te mere bi wü gara riri. Amba mere kpeke riri esüka wü riri la 'buru, gü ba, "Mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü."† ¹⁰ Kükürü de, angü te mü le kiri mü fanü fanü la, mü ti amere siti ngü fefe na nda-mü de. Te di bala, te mü ngbü ele wü bu mü la, mü ngbü dela eyi emere wü Riri ka Me 'buru.

¹¹ Ah ena adi de züka ngü, teka fü yi adi emere wü ngü, de te Me ngbü ele. Kükürü de, angü sikipi de te Miri Yesu ena akoro, aküwa nih gbü wü siti ngü de füh kötö ne, koro eyi gbamari. Ta gügü, te nih to maguma nih tete fü Yesu, nih ngbü ta efi, gü ba, "Sikipi la ka-ye la nengete." Amba enatikine, sikipi la koro eyi gbamari. Ah le de nih ngbü fi bü ezükü, da eci nga sikipi la! ¹² Sü kpo eyi elofu. Nih ce da emere wü töndö ngü, baka te wü kpara ngbü emere gbü biti ne, ace. Nih reke te-nih ereke, nih ngbü nzo, baka wü marajümiya, te ewü ngbü enü amere gü. ¹³ Nih mere züka ngü, baka e te wü kpara ka ra-sü ngbü emere. Nih mere e angbü enzö fi, da eküya di, de. Nih ce ngü ka waza asidi. Nih mere e angbü emere wü ngü ka lümü de. De nih ce ngü ka yiki ace. De nih ce kpah ngü ka kanga asidi. ¹⁴ Te di bala, ah le de yi o to yi 'buru teka adi emere riri ka Miri Yesu. Yi i maguma yi gö! Yi rü kpekpeke. Yi mere e adi efi nga siti gümü wü ngü, de te ngbü ekoro emaguma yi ne, de.

14

Dene ngü te ma ele amala fü yi, gü ba,

yi mere e adi emala ngü eküte wü bu yi de

¹ Wü di enga wüna, teka ngü ka wü bu yi, te ewü to maguma wü fü Yesu, ah le de yi le ewü baka wü di enga ni yi. Te gara kpara koro esüka yi, fü yi afi, gü ba, engu wu ngü ka Me reke mbi mbi de, amba ah to maguma ye ka-ye eyi fü Yesu la, ah le de yi za engu esüka yi gbü mürü. Yi mere e angbü ega yiki fefe na, teka fingangü kaka-na, te di kpikpi ye ne, de.

² Nih ceka la, wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, "Me le de ani zü so de." Fü ewü angbü ezü ka-wü bü kpa wuru. Amba wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, "E-mazü de kpeke ngü gbü jia Me nda de." Te di bala, fü ewü angbü ezü nga nzö wü e 'buru. ³ Te mü fi, gü ba, "Ah ka-ye mbi gbü jia ni, teka fü ni adi ezü wü gara e 'buru azü," la, ah de siti ngü nda de, mü zü e ka-mü ezü. Amba de mü mere e adi emala ngü te kpara,

* **13:9** 13:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 20:13-17. † **13:9** 13:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

de te ngbü ece wü gara e ace, ne de. Kükürü de, angü Me le engu ka-ye eyi. Kpah bala, te mü le adi ezü nda-mü bü duu kpa wuru la, ah de siti ngü nda kpah de. Amba de mü mere e adi emala ngü te kpara, te ngbü ezü wü e 'buru azü, ne de. Kükürü de, angü Me le engu ka-ye eyi. ⁴ Mü ngbü emala ngü eküte kpara la bala, engu de labi ka-mü? A'a, ah bala de! Kpara la ka-ye de labi ka Me! Kpara la ngbü emere tima ka-ye fü Me. Te di bala, mü ena amala, gü ba, engu ngbü emere siti ngü, neh baye? Me, te di de mere kpara kaka-na ne, ena amala nga siti ngü, anga züka ngü kaka, ka-ye me-ye. Me ngbü ele nih 'buru, angü ngü ka zü-e, ah gbü jia Me ba kpeke ngü nda de.

⁵ Kpah bala, wü gara kpara esüka yi ngbü efi nda-wü, gü ba, gara sïkpï de mere sïkpï gbü jia Me. Wü gara yi ngbü efi nda-wü, gü ba, wü sïkpï ka-wü 'buru 'dö biringbö. Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü fi, gü ba, sïkpï ne de mere sïkpï, ah mbi. Anga te gara kpara fi nda-ye, gü ba, sïkpï la, ah de mere sïkpï nda de la, ah kpah mbi. Ah le de yi mere bü mene ngü te Me sere fü yi. ⁶ Te kpara fe gara sïkpï, ga, ah de mere sïkpï, ah ngbü emere ngü la bala teka ne? Ah fe sïkpï la teka agbo nga iri Me gbügbü de? Anga te kpara ngbü ezü wü so 'buru la, engu gbo nga iri Me teka wü so la de? Anga te kpara le azü so de la, ah ce so la teka ngü ka Me de? Wayi, engu ngbü kpah egbo nga Me teka ngü la. Te di bala ne, Me ngbü eceka wü kpara la 'buru baka wü di ye. ⁷⁻⁸ Baka te nih di la ladü füh kotö sene ne, nih ena angbü emere ngü, baka e te nih ngbü ele? Ah bala de! Ah le de nih di emere mene ngü, de te ena areke gbü jia Me. Kpah bala, te nih ena akpi la, nih ti afe sïkpï ka kpi ka-nih me-nih ne, nda-nih de. Me ena afe sïkpï la ka-ye me-ye, angü nih de wü kpara kaka.

Te nih ngbü ezükü, anga te nih kpi akpi, ah le de nih wu awu, gü ba, nih de kpara ka Miri Yesu. ⁹ Angü dela si-ngü te Yesu Kurisito kpi tete, fü engu adu azükü gbü kpi ne, teka adu angbü Miri gbü nzö wü kpara 'buru, mene ewü te ewü kpi eyi, abe kpah te mene ewü te ewü di la ezükü ne. ¹⁰ Te di bala, mü ena angbü emala siti ngü te enga ni mü bala, neh teka ne? Mü ena ayi-tata, teka ngü te engu ngbü emere, neh baye baye? Dela ngü ka-mü? Dela ka-ye ngü ka Me. Angü te gara, gbü *adu sïkpï, nih ena arü 'buru engagira Me, fü engu ayi-ta nih, teka wü ngü de te nih ngbü emere ne, ka-ye me-ye. ¹¹ Angü wüh ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Me kina kina eyi, gü ba, 'Te gara, wü kpara 'buru ena abu nzökuta wü, da enda'ba te-wü engagira ni, Me. Fü ewü aci 'buru agbo nga iri ni.' ¹² Te di bala, Me ena ayi-ta nih, biri biri 'buru, teka wü ngü de te nih ngbü emere ne, ka-ye me-ye.

¹³ Yi ce da ekpa ngü ka wü bu yi. Ah le de kpara di efi bü nga nda-ye ngü. Yi ceka 'be, teka wü gara ngü te yi ena angbü emere, angü ah ena agbeke fingangü ka wü bu yi, fü ewü anü amere *siti ngü. ¹⁴ Wü di enga wüna, ma wu eyi reke areke, gü ba, zü-e ti asiti yi gbü jia Me nda de. Ma wu ngü la bala kükürü de, angü Miri Yesu sere ngü la fere cu me-ye. Amba, ah le fü yi afi nga ngü la mbi mbi mbi. Te gara kpara ngbü efi, gü ba, so nü la, ni zü de, angü ah de *Riri ka Me, amba te engu wü gara kpara te zü so la, fü ah adu afü te-ye, azü so la fanü, ah mere siti ngü eyi. ¹⁵ De-mü, de te mü ngbü ezü so wü nü 'buru azü ne, te mü ngbü ezü e la bala gbü jia enga ni mü, te zü so wü nü 'buru de ne, ngü la ena asiti fingangü kaka. Te di bala, mü mere dela züka ngü? Te mü le enga ni mü de maguma mü 'buru la, mü ti amere mene ngü de bala gbü jijia na de.

* **14:11** 14:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 45:23.

Angü, te enga ni mü wu mü da ezü so la bala, fü engu adu afü te-ye azü e, ta te engu le azü de ne, ngü la ena asiti engu gbü jia Me de? Dela züka ngü, te mü ena amere fü kpara, te Yesu Kurisito kpi teka aküwa engu ne? Ah de siti ngü! ¹⁶ Te yi ngbü efi, gü ba, ngü ka zü-e ti asiti ani gbü jia Me nda de la, ah mbi. Amba te wü kpara ngbü esiti iri Me, teka ngü de te yi ngbü emere de bala, ah ena adi de siti ngü. Te di bala, ah le de yi ce ngü de bala ace asidi. ¹⁷ Fanü fanü, te nih zu de wü kpara ka Me la, nih mere e ao maguma nih teka ngü ka zü-e de. Nih o maguma nih, teka adi emere ngü, te ena areke gbü jia Me. Te di bala, nih ena adi engbü de wü bu nih, de gu ngü esüka nih. Fü nih angbü kpah de tadu teka wazi ka *Nzila Wazi Me, te di emaguma nih ne. ¹⁸ Te yi ngbü emere riri ka Yesu Kurisito ereke areke bala la, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me afa sü. Kpah bala, wü kpara füh kotö ne ena aceka yi baka züka wü kpara ka Me.

¹⁹ Wü di enga wüna, ah le de nih o to nih teka angbü engbü de wü di enga ni nih züü. Ah le de nih o to nih teka angbü emere ngü, te ena ato wazi fü ewü, teka fü ewü alala teka ngü ka Me. ²⁰ Mü le asiti fingangü ka wü bu mü, teka ngü ka zü-e, teka ne? Dela züka ngü? Fanü fanü, mene zü-e, te di esiti gbü jia Me ne, nda ma. Amba mü mere e azü mene e, de te ena asiti fingangü ka enga ni mü, fü ah adu ace ngü ka Me, ne de. Angü ngü de te mü mere la ena adi esiti gbü jia Me. ²¹ Te mü wu eyi, gü ba, so de te ni ngbü ezü, anga fi de te ni ngbü enzö ne, ena asiti fingangü ka enga ni ni, fü engu adürü te kaje ka Me la, ah le de mü ce da ezü so, anga da enzö fi, ace.

²² Te mü wu eyi mbi, gü ba, zü-e ti asiti ni gbü jia Me de la, ah mbi, Me wu fingangü ka-mü emaguma mü la eyi. Amba mü mere e aga yiki ake kiri mü, teka nda-ka zü-e nda-mü de. Ah le de mü fi nga ngü ka-mü la mbi mbi mbi, adi emere 'duwa wü ngü te ena areke gbü jia Me, fü mü amaka tadu gbü ngü la. ²³ Te fingangü ka-mü 'basu 'basu teka e te mü ele azü, fü mü adu azü ladru la, ah ena adi esiti gbü jia Me. Angü te mü mere ngü la de maguma mü 'basu 'basu la, ngü la ena ato mü gbü siti ngü.

15

¹⁻² Wü di enga wüna, te mü de kpeke kpara, te mü wu si-ngü gbü ngü ka Me reke areke la, dela züka ngü. De-nih, te nih di de kpeke wü kpara ne, nih mere e angbü efi bü nzö nga ngü ka-nih ne de. Ah le de nih di efi nga wü di enga ni nih, de te ngü la ri gbü nzö ewü mbi mbi de ne, kpah mini. Fü nih angbü eto wazi fü ewü, teka fü ewü arü kpekpeke. Nih mere e adi emala ngü la fü ewü de nga de. Nih di emala ngü la fü ewü ferrre. ³ Nih di emere wü ngü 'buru baka nda Yesu Kurisito. Engu ngbü ta emere bü nzö ngü ka-ye, te engu ngbü ele ne, nda de. Engu o ta to ye angbü emere ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. Wü kpara fala ta engu, fü ewü amere bi wü ngü ka lümü eküküte. Amba engu rü ka-ye fi bü kpekpeke, ah ce da emere züka ngü nda de. Ngü la, ah ge baka ngü ta te *Davidi ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Akoo Me, wü vügu ka-ye ngbü egiri kaje, teka de ani di efala ye ne, fü ewü adu angbü efala ni da ye. Amba ni ti ace ngü ka-ye, teka ngü ka-ewü la, de."* ⁴ Wü ngü 'buru ta te wüh ba gbü Ngari Me gügü ne, wüh ba ngü la kükürü de. Wüh ba wü ngü la, teka de ah gü tamu ngü ka Me fü nih, fü ah ato wazi fü nih, teka fü nih arü di kpekpeke, da eo jia nih teka *küküwa, te Me ena ato fü nih ne.

* 15:3 15:3 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:9.

⁵ Ma ngbü eyi-ta Me teka de engu to wazi fü yi, fü yi angbü elala fi bü te ngü kaka-na. Kpah bala, teka fü yi angbü engbü de wü gara wü di enga ni yi de maguma yi 'buru biringbö, baka te Yesu Kurisito ngbü ta emere ne. ⁶ Kpah bala, teka fü yi angbü emaka te-yi tundu, da egbo nga Me, te di de Wö ye Miri Yesu Kurisito, de maguma yi biringbö.

⁷ Wü di enga wüna, ma ngbü fi bü enda nga ngü ne fü yi, gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi ale, kpah baka te Yesu Kurisito ngbü ele yi ne. Dela ngü de te wü kpara ena angbü ecu ngü Me tekaka. ⁸ Yi fi la nga ngü ka Yesu Kurisito. Engu koro ta füh kotö sene, teka aküwa a, wü di enga *Yisarayele, teka de a wu, gü ba, Me de kpeke kpara. Angü ngü ta te Me mala fü wü kundu a, gü ba, "Ni ena atima Miri, fü engu akoro aküwa a ne," toto iri teka ngü la nda de. ⁹ Kpah bala, Yesu koro füh kotö ne teka aküwa yi, wü *ganzi kpara, angü engu wu cinga yi eyi. Te di bala, ah le de yi di egbo nga iri na teka ngü la. Te yi ngbü emere bala la, yi ena adi baka wü awuba ye *Davidi, ta te engu bi ci teka ngü ka-ewü, gü ba, "Wayi, mere Me, ni le abi ci, de wü awuba ni, wü ganzi kpara ne, teka agbo nga iri ye di."† ¹⁰ Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, "De-yi, wü ganzi kpara, ah le de yi di kpah egbo nga iri Me, tundu de wü a, wü di enga Yisarayele, angü yi kpah de wü kpara kaka-na."‡ ¹¹ Fü ewü aba kpah gara ngü, gü ba, "Ah le de nga nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru gbo nga iri Me."§ ¹² Fü *mürü dofo Yisaya aba kpah gara ngü, gü ba, "Me ena atima gara Miri te gara, gbü nguwa Davidi.* Miri la ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru me-ye. Fü nga nzö wü kpara ao jia wü 'buru tete na, de ah küwa ani."†

¹³ Me di de yi, da eto wazi ka *Nzila Wazi ye fü yi, de yi di eo jia yi eküküte fanü fanü. Fü yi ato maguma yi 'buru fefe na, teka fü yi angbü engbü ziii, de mere tadu emaguma yi, teka ngü ka Yesu.

Dene kpah gara ngü te ma ele amala fü yi teka tima ka-ra

¹⁴ Wü di enga wüna, ma wu eyi fanü fanü, gü ba, yi de kpeke wü kpara. Yi ngbü fi bü emere ngü te ngbü ereke gbü jia Me. Yi wu si-ngü gbü ngü ka Me 'buru kpo. Yi wu kpah da erü wü bu yi kpo. ¹⁵ Ma ba wü gara kpeke ngü fü yi gbü köcökpa ne, angü ma le de to yi mere e airi teka wü ngü ne de. Me de kpara te to tima ne fere me-ye, teka *züka maguma ye, ¹⁶ teka de ma di emere tima ka Yesu Kurisito, da emala ngü kaka fü wü *ganzi kpara. Teka de *Nzila Wazi Me to wazi fü ewü, fü ewü ato te-wü 'buru 'buru ara fü Me, de maguma wü biringbö. Te di bala, dela züka takpa te ma ena ato fü Me.

¹⁷ Yesu Kurisito ngbü eto wazi fere, teka tima ka-ye ne, me-ye. Fü ra angbü emala ngü de tadu, gü ba, ma mere tima kaka reke eyi areke ne. ¹⁸ Ma mere tima dene de tete-ra nda-ra de. Yesu Kurisito to wazi fere me-ye, teka fü ra angbü emala ngari Me di, da emere ngü te ngbü ereke gbü jia Me ne. Te di bala, de-yi, wü ganzi kpara, yi kpo da eje ngari Me teka ngü ka-ra. ¹⁹ Angü Nzila Wazi Me to wazi fere, teka adi emere wü kpeke ngü, te komö wü kpara ngbü egu kaka agu ne. Fü ra angbü fi bü da emere tima la de maguma ra 'buru, zalü akoro di de enatikine dene. Ma kpo ta emere ngü la kü agbü Yerüsalema, zalü akoro di nengete agbü Iliriko.

† 15:9 15:9 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 22:50bete Ci ka wü Davidi 18:49. ‡ 15:10 15:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:43. § 15:11 15:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 117:1. * 15:12 15:12 Davidi de ye Yese. † 15:12 15:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 11:10.

²⁰ Ma ngbü ele teka adi emala ngü ka Yesu Kurisito gbü wü sü, te wü kpara je ngü ka Yesu tete na la de ne. Angü ma le aza tima ka gara kpara, angbü emere, enü di kpa engagira nü ne, nda-ra de. Ma ele akpo de tima la gbü to wü sü. ²¹ Ah ge baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Wü kpara ta te wüh je ngü ka Me gügü de ne, wüh ena adu amala ngü la fü ewü, fü ewü ale ngü la, angü wüh ena aje sisi na areke mbi me-wü."‡

²² Dela si-ngü te ma koro tete na kpaka yi, agbü *Rüma kpala, kere nda-ra la de ne, angü ma ngbü emala ngü ka Yesu la, agbü mere bi wü gara sü bala. Angü ma wu eyi, gü ba, yi je ngü ka Yesu Kurisito ta eyi, gömö wü gara kpara. ²³⁻²⁴ Te di bala, ma ngbü ta la endoro gbü wü sü, te wüh je ngü ka Yesu tete na la de ne. Amba titine, ma nza tima ka-ra gbü wü sü la eyi. Ma ngbü efi dene, teka anü agbü Sipaniya, amala ngü ka Yesu Kurisito kpala. Gbü nünü ka-ra la, ma ena afü kpuru to kpaka yi agbü Rüma, angü ma ngbü efi nga yi kü gügü, teka de ma koro, ma ceka yi reke areke. Ma ena angbü kpaka yi sela mba cükü'daye, teka de yi le kpah ta-ngü te ra, teka nünü ka-ra agbü Sipaniya ne.

²⁵ Amba gara ngü kpah ladü te ma ele amere feke. Ma le anü agbü Yerüsalema, teka ale ta-ngü te wü *kpara ka Yesu de kpala. ²⁶ Angü wü kpara ka Yesu agbü Makedoniya, bete Akaya, je nga cinga te ngbü emere wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema ne eyi. Fü ewü ayia abiti jiase, ato esaka ra, de ma nü, ma le ta-ngü di te wü mürü cinga la. ²⁷ Dela ta ngü te wü kpara la fi ta me-wü, teka atima jiase la fü wü di enga *Yisaraye. Amba, ah reke pe, te wüh mere ngü la bala, angü wü di enga Yisaraye le ta-ngü te wü *ganzi kpara de ngari Me. Te di bala, ah le kpah de wü ganzi kpara le ta-ngü te wü di enga Yisaraye de wü e ka-wü. ²⁸ Te di bala, ma ena anü de jiase la agbü Yerüsalema feke. Fütanga ngü la, ma ena afü kpuru kpaka yi sela. Fü ra adu aguru sü agbü Sipaniya. ²⁹ Ma wu eyi, gü ba, gbü sikipi te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, Yesu *Kurisito ena ato wazi fü nih, fü nih angbü de mere tadu.

³⁰ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, nih ngbü ele te-nih gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ma ngbü eyi-ta yi te iri Miri Yesu Kurisito, yi yi-ta Me kpekpeke, de ah to wazi fere, ale ta-ngü te ra, gbü wü kpeke tima te ma ngbü emere ne. ³¹ Yi yi kpah ta Me, de engu küwa ra esaka wü kpara agbü Yerüsalema, te ewü le ngü ka Yesu nda-wü de ne. Yi yi kpah ta Me fere, teka ngü te ma ena amere agbü Yerüsalema ne, de ah reke gbü jia wü kpara ka Yesu de kpala ne areke. ³² Te Me le eyi la, ma ena akoro kpaka yi kpala, fü nih amaka te-nih de mere tadu, angü ngü la ena ale ta-ngü te nih, ato wazi fü nih.

³³ Me, te di de mürü gu maguma ne, ngbü de yi kpala 'buru, de ah to gu ngü fü yi.

16

Dene adu ngü ka-ra

¹ Ma ngbü etima köcökpa ne fü yi esaka tangbase ka-nih, de iri ye Foyibe, te ngbü emere tima ka Yesu Kurisito agbü Kekureya ne. ² Yi za engu gbü mürü te iri Miri Yesu. Angü dela ngü te wü *kpara ka Yesu ena adi emere esüka wü. Yi le ta-ngü tete na de wü e de te engu ngbü ele, angü engu le ta-ngü te ra, de wü gara kpara ka Yesu, eyi cu fa sü.

‡ 15:21 15:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:15.

³ Ma to mandí fū wū Pírísíla ake Akuwíla, te ewū ngbū emere tima ka Yesu kpah baka ra ne. ⁴ Wüh ce ta te-wū, yia ekpi, teka aküwa ra esaka wū vügü. Ngü la türü te ra cu fa sü. Wü gara kpara ka Yesu gbü wü gara sü, ngbū 'buru 'dö de tadu, teka ngü de te ewü mere la. ⁵ Ma to kpah mandí fū wü kpara ka Yesu, te ewü ngbū ebiti te-wü agba Akuwíla la.

Ma to kpah mandí fū Apenito, te di de züka engu wüna. Engu ta de gina kpara agbū Asiya, te to maguma ye fū Yesu Kurisito. ⁶ Ma gū mandí kpah fū Mariya, ta te to te-ye, angbū emere tima kpekpeke tüngü yi ne. ⁷ Ma to mandí fū wü di engu wüna gbü nguwa ra, wü Andrünikü ake Yuniya, ta te wüh gü a de ewü gbü ku ne. Wüh de cögbörö kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu, ta te ewü le ngü ka Yesu te engu gina, o ra to maguma ra fū Yesu la de ne.

⁸ Ma to mandí fū Apiliyatü, te di de züka awuba ra gbü ngü ka Yesu ne. ⁹ Ma to mandí kpah fū Ürübanü, te ngbū emere tima ka Yesu Kurisito kpah baka ra ne. Mandí kpah fū Sítakí, te ma le engu fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. ¹⁰ Ma to mandí fū Apele, te engu di de kpeke kpara ka Yesu Kurisito ne. Engu zü mere cinga teka ngü ka Yesu Kurisito fa sü, amba engu rü ka-ye fi bü kpekpeke. Ma to mandí fū Arisítobolo, de wü kpara ka Yesu agba ka la 'buru. ¹¹ Ma to mandí fū Erodiyo, te di kpah de engu *Yisarayeke baka ra ne. Ma to mandí fū Narasisü, de wü kpara ka Miri Yesu de agba ka la kpah 'buru.

¹² Ma to mandí fū wü Terefina ake Terefüsa, wü tangbase, te ewü ngbū emere tima ka Miri Yesu kpekpeke ne. Ma to mandí kpah fū Peresi, züka gara tangbase ka-nih, te mere tima ka Miri Yesu cu kpekpeke ne. ¹³ Ma to mandí fū Rufusu, te Miri Yesu fe engu eyi baka kpara ka-ye ne. Ma to mandí kpah fū ni ye na. Engu ngbū ta eceka kpí fütanga ra, cu baka te ma di de yíanga, te engu bi me-ye la. ¹⁴ Ma to mandí fū Asikirito ake Felegona, Ereme, Patürüba ake Erema, de wü gara kpara ka Yesu 'buru, te ewü ngbū ebiti te-wü de ewü kpala ne. ¹⁵ Ma to mandí fū Filologo ake Yuliya bete Nereyo ake engu ni ye tangbase, bete Olipiya, de wü gara kpara ka Yesu, te ewü ngbū ebiti te-wü de ewü kpala.

¹⁶ Ma le ta agü mandí ne fū yi bane cu me-ra, da efaka yi te iri Miri ka-nih Yesu Kurisito. Wü kpara ka Yesu Kurisito de kpakine 'buru to mandí fū yi, agbū *Rüma la.

¹⁷ Wü di engu wüna, ma ngbū emala fū yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi ceka te-yi 'be, teka mene siti wü kpara, te ewü ngbū esu wu te-wü, gü ba, ani kpah de wü kpara ka Yesu ne. Amba wü ngü de te ewü ngbū emere ne, ah de ngü de te Yesu Kurisito le nda de. Wüh ngbū nda-wü efiti wü kpara ka Yesu de wüh ye süka wü. Wüh ngbū ka-wü dela esiti tima ka Me. Fíngangü ka-yi gü ba, wüh ngbū dela eri ani de ngü ka Yesu fanü fanü? Ah bala de. Yi ce ngü ka-ewü la ace. ¹⁸ Wü kpara la baka emere dela tima ka Miri Yesu nda-wü de. Wüh ngbū emere tima la baka te ewü ngbū ele, bü teka amaka züka wü e gbügbü. Wüh ngbū emala wü türü ngü, bü teka asiti nzö wü kpara, te ewü wu ngü mbi mbi de ne. ¹⁹ Amba ma wu eyi, gü ba, yi ka-yi de kpeke wü kpara. Wü kpara 'buru wu kpah kpo, gü ba, yi ngbū ele ngü ka Me de maguma yi 'buru. Ma ngbū engbū de tadu, teka ngü ka-yi la. Ma le de yi wu wü züka ngü 'buru. Ma le de yi mere e ato te-yi gbü *siti ngü, kpo fi de!

²⁰ Me de kpara te ngbū ele ta-ngü te yi me-ye, da egu maguma yi, fū yi angbū engbū mbi ne. Engu ena afa jia *Satana titine, fū engu aza Satana ao

tine esatilö yi. Gu ngü ka Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, de *züka maguma ye.

²¹ Timoteyo, te ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima ka Yesu Kurisito ne, to mandí fü yi. Lukiyo, Yasona ake Sosipata, te ewü di gbü nguwa ra ne, to kpah mandí fü yi. ²² De-ra, Teretiyo, te ma ba köcökpa ne te ngari Pawülü, ma to mandí fü yi te iri Miri Yesu. ²³ Gayü, te ma ngbü engbü gba ka, te wü kpara ka Yesu ngbü kpah ebite te-wü gba ka ne, to mandí fü yi. Ereseto, te di de kpara te ngbü eceka kpí sidi nga jase ka miri ka sü ne, to kpah mandí fü yi. Enga ni nih Küwarito, to kpah mandí fü yi kpala. ²⁴ Ah le de Miri Yesu le ta-ngü te yi kpala 'buru de züka maguma ye.

²⁵ Nih gbo nga Me, angü engu to wazi eyi fü yi, teka fü yi adi elala di gbü ngü ka Miri Yesu. Dela ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala fü wü kpara 'buru ne. Fanü fanü, Me sere ta si-ngü la fü wü kpara te enga gina nda de. ²⁶ Amba ah sere ta mba bebete na fü wü *mürü dofo, te ewü ba gbü *Ngari Me ne. Amba titine dene, Me sere si-ngü la tine eyi fü nih mbölö, teka de nih di emala ngü la fü wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh to maguma wü fü Yesu, adi emere riri kaka.

²⁷ Nih gbo nga iri Me!

Engu ka-ye de kpara te wu ngü fa wü kpara di 'buru duu me-ye.

Me ka-ye kü ladü, ah ti anza nda de!

Nih gbo nganga fi mere badi, teka ngü ka Yesu Kurisito.

Ah di bala.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene k̄c̄k̄pa te Paw̄l̄ü ba f̄ü w̄ü k̄para ka Yesu agb̄ü Kor̄inito 1 Kor̄inito

Masere si-nḡü

Paw̄l̄ü ba k̄c̄k̄pa ne me-ye f̄ü w̄ü *k̄para ka Yesu Kurisito, de te ew̄ü di agb̄ü Kor̄inito. Ah de gina k̄c̄k̄pa, te engu ba f̄ü ew̄ü ne, nda de, anḡü gb̄ü sapita 5:9, ah ḡü ba, “Nḡü ta te ni ba f̄ü w̄ü gb̄ü gina k̄c̄k̄pa ka-ni ne, ni mala f̄ü ew̄ü, ḡü ba, w̄ü mere e adi engb̄ü te s̄ü biringb̄ö de w̄ü m̄ürü waza de.” Amba gina k̄c̄k̄pa la, nih wu nda-nih de, anḡü ah d̄ürü ka-ye ta eyi ḡüḡü. Mene k̄c̄k̄pa te w̄üh eì, ḡü ba, 1 Kor̄inito ne, tine eyi de gina k̄c̄k̄pa te di lad̄ü esaka nih enatikine.

Kor̄inito de mere k̄t̄i gb̄ü t̄ö ka w̄ü *Giriki. Paw̄l̄ü ta me-ye de gina k̄para te mala nḡü ka Yesu kpala. (M̄ü t̄i eyi amaka nḡü la gb̄ü buku ka w̄ü M̄ürü Tima 18.)

Paw̄l̄ü ba k̄c̄k̄pa ne, o engu di ta agb̄ü Efeso. (M̄ü t̄i eyi atanga nga ngb̄üngb̄ü kaka agb̄ü Efeso gb̄ü buku ka w̄ü M̄ürü Tima 19.) Ah ba nḡü la f̄ü ew̄ü k̄k̄r̄ü de, anḡü engu je, ḡü ba, w̄ü k̄para ka Yesu Kurisito agb̄ü Kor̄inito kpo eyi ega w̄ü ȳik̄i da eye s̄üka w̄ü. W̄ü gara ew̄ü kpo kpah eyi da emere gara w̄ü *siti nḡü, te reke gb̄ü jia Me de. Kpah bala, w̄ü k̄para ka Yesu agb̄ü Kor̄inito ba ta k̄c̄k̄pa, tima f̄ü Paw̄l̄ü, ayi-tata teka w̄ü gara nḡü, te engu ena al̄üḡü nḡü gb̄ü nganḡa na f̄ü ani.

Nḡü de te Paw̄l̄ü ba f̄ü w̄ü k̄para ka Kor̄inito de kpala, ah kpah b̄ü w̄ü nḡü te ngb̄ü emb̄ü nih de enatikine ne.

Sapita 1–4 Nḡü ka ȳik̄i es̄üka w̄ü k̄para ka Yesu Kurisito

Sapita 5–7 Nḡü ka ngb̄üngb̄ü ka k̄para ka Yesu ake wara ye agba w̄ü

Sapita 8–11 Nḡü ka mace gele ka w̄ü me ka w̄ü kundu w̄ü

Sapita 12–14 Nḡü ka magbo nga Me te z̄üka kaje,

bete nḡü ka wazi te Nzila Wazi Me ena adi eto f̄ü nih

Sapita 15 Nḡü ka z̄üzk̄ü ka w̄ü k̄para ka Yesu Kurisito f̄ütanga kpi ka-w̄ü

Dene mand̄i ka Paw̄l̄ü f̄ü w̄ü k̄para

ka Yesu Kurisito agb̄ü Kor̄inito

¹⁻² De-ra Paw̄l̄ü, te Me fe ra *m̄ürü tima ka Yesu ne, ma ba k̄c̄k̄pa ne f̄ü yi me-ra, w̄ü *k̄para ka Yesu Kurisito, te yi di agb̄ü Kor̄inito. A to mand̄i f̄ü yi ake enḡa ni nih Sosotene, anḡü Me fe yi eyi me-ye, f̄ü ah ato wazi f̄ü yi, teka f̄ü yi alala f̄i b̄ü ek̄üte Yesu Kurisito. Me fe yi me-ye, f̄ü ah adu af̄ü yi cu, akoro di z̄üka w̄ü k̄para ka-ye, kpah baka te engu ngb̄ü emere f̄ü w̄ü gara k̄para ka-ye te nga w̄ü s̄ü 'buru, de te ew̄ü to maguma w̄ü f̄ü Yesu Kurisito ne. Anḡü Yesu Kurisito de Miri ka-nih 'buru me-ye. ³ W̄ö nih Me ake Miri Yesu Kurisito ngb̄ü de yi, de w̄üh to gu nḡü f̄ü yi de *z̄üka maguma w̄ü.

⁴ Ma ngb̄ü egbo nga ìr̄i Me te nga w̄ü s̄ik̄p̄i 'buru, teka z̄üka w̄ü nḡü te engu to f̄ü yi de z̄üka maguma ye, anḡü yi koro eyi w̄ü k̄para ka Yesu Kurisito. ⁵ Anḡü Me to mere wazi eyi f̄ü yi teka nḡü ka Yesu Kurisito. Ah to wazi ye la f̄ü yi, teka f̄ü yi adi eje si-nḡü ka-ni di mbi mbi mbi, kpah teka de yi di emala nḡü ka-ni la f̄ü w̄ü k̄para ereke areke. ⁶ Te di bala, w̄ü k̄para

'buru ena awu, gü ba, ngü ka Yesu Kurisito te a mala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. ⁷ Angü Me to wazi ye eyi fü yi, teka fü yi adi emere mere bi wü züka ngü di titine gbü wü sikipi ne, baka te yi ngbü eo jia yi teka dudu ka Miri Yesu Kurisito kpa füh kotö kpakine. ⁸ Me de kpara te ngbü eto wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekpeke, zalü akoro di gbü *adu sikipi, te Miri Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. Te di bala, Me ena aceka yi baka züka wü kpara ka-ye. ⁹ Angü Me fe yi me-ye, teka angbü tundu ba kpara biringbö ake Ye ye, Miri ka-nih Yesu Kurisito. Angü ngü de te engu mala ne, engu ti ace nda de.

Dene ngü ka yiki esüka wü kpara ka Me

¹⁰ Wü di enga wüna, ma ngbü emala ngü fü yi kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, teka de yi ce ngü ka yiki asidi. Yi mere e aye süka yi de. Ah le de yi ngbü tundu baka kpara biringbö, de fingangü ka-yi, de maguma yi kpah 'buru 'dö biringbö. ¹¹ Ma mala ngü ne fü yi kükürü de, angü wü kpara ka Külüwe koro kpakine, fü ewü amala fere, gü ba, yi ngbü fi bü ega yiki esüka yi. ¹² Wü gara yi gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Pawülü." Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Apolo." Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Petero."* Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka *Kurisito." ¹³ Dela ne töndö ngü ne? Yi ena aye süka Kurisito, neh baye baye? Kpara te kpi teka aküwa yi neh da? Ah ta de Pawülü? Wüh to *babatiza fü yi, neh te iri da? Te iri Pawülü? Ah bala de!

¹⁴ Ma gbo nga iri Me, teka ne de, angü ma to babatiza fü kpara biringbö esüka yi nda-ra de, 'duwa wü Kürisipü ake Gayü. ¹⁵ Te di bala ne, kpara biringbö esüka yi te ena amala, ga dene, wüh ngbü tane eto babatiza fü wü kpara te iri ra, Pawülü ne, nda ma. ¹⁶ Amba ma to ta babatiza 'duwa kpah eyi fü wü Setefanü de wü kpara ka-ye. Anga te gara kpara ena adi ladü, ma wu de, to ra ena airi eyi.

¹⁷ Wü di enga wüna, Yesu Kurisito tima ra kpaka yi, neh teka ne? Ah tima ra ta teka ato babatiza fü wü kpara? Ah bala de. Ah tima ra teka amala züka ngü ka-ni, ka Yesu, fü wü kpara. Ma ena amala ngü la neh te lö kaje lö? Ma ena amala ngü la de mere bi wü ngü gbü ye, baka kpara te wu ngü fa sü, teka areke ngü ka-ra gbü jia wü kpara? Te ma ena amere ta bala la, de bane yi ti aküwa de. De bane, wü ngü 'buru de te ma mala fü yi ne ena angbü ka-ye ba töndö ngü. Amba ma mala ngü la fü yi mbölö, gü ba, Yesu Kurisito kpi füh *rü gbegete, teka ngü ka-yi. Angü dela kpeke ngü, de te Me ena aküwa yi tete na, fi mere badi.

Dene ngü te ma le amala fü yi, teka ngü ka kpi ka Miri Yesu

¹⁸ Wü di enga wüna, ngü ka kpi ka Miri Yesu ka-ye de kpeke ngü, de te Me mere cu me-ye fü nih fanü fanü. Amba teka mene wü kpara de te ewü dürü te kaje ka Me eyi ne, ngü ka kpi ka Miri Yesu ka-ye gbü jia ewü ba töndö ngü kükürü. Te di bala, teka ngü ka-nih, de te Me küwa nih eyi ne, nih wu eyi, gü ba, ngü ka kpi ka Miri Yesu la, ah ka-ye de mere kpeke ngü te Me mere me-ye fanü fanü.

¹⁹ Ta gügü, wü *mürü dofo ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü mene kpara te ewü wu ngü fa sü, de-ni Me, ni le ngü ka-ewü nda-ni de. Wü fingangü ka-ewü gbü jia ni ka-ye töndö ngü."† ²⁰ Te di bala ne, wü kpara te ewü wu ngü fa sü la, ngü ka-ewü gbü jia Me 'be? A'a! Ngü ka-ewü gbü

* **1:12** 1:12 Gara iri Petero de Kefa. † **1:19** 1:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:14.

jia Me ka-ye töndö ngü. Me mala eyi bala! ²¹ Angü Me de kpara te wu ngü 'buru me-ye. Engu mala ngü la ta, gü ba, "Wü kpara ti awu ngü ka-ni, Me, de tete-wü nda-wü de." Me mala, gü ba, "Ni ena aküwa nzö mene wü kpara te ewü to maguma wü fü ni, teka ngü ka kpi ka Miri Yesu." Dela ngü ka Me te a ngbü emala, de te ngbü gbü jia wü kpara füh kotö ne baka töndö ngü kükürü ne.

²² Wü di enga *Yisaraye le ngü ka Yesu, te a ngbü emala fü ewü ne, nda-wü de, angü wüh ngbü ele de a di emere mere kpeke lara ngü gbü jia ani, de ani wu, gü ba, ngü de te a ngbü emala ne, ah de zu ngü ka Me fanü fanü. Wü *Giriki le ngü la kphah de, angü wüh le de a mala ngü la fü ani kpekepeke baka kpara te wu ngü fa sü, teka fü ngü la areke gbü jia ani. ²³ Amba teka ngü ka-a, a le ngü ka-ewü la nda-a de. A ngbü nda-a emala nzö nga Yesu Kurisito, de te wüh bere engu te *rü gbegete teka ngü ka-nih ne. Amba ngü la siti gbü jia wü di enga Yisaraye le fa sü. Fü wü Giriki angbü eceka ngü la kphah baka töndö ngü kükürü. ²⁴ Amba wü kpara de te Me fe ewü me-ye ne, ngbü eje si-ngü la ereke 'duwa me-wü mbi mbi mbi.† Angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito sere wazi ka Me eyi fü ani. Kpah bala, engu sere kpeke fingangü ka Me kphah eyi fü ani. ²⁵ Kükürü de, angü ngü ka kpi ka Miri Yesu ngbü ka-ye gbü jia wü kpara füh kotö ne baka töndö ngü la. Amba ah ka-ye de mere kpeke ngü ka Me, te fa wü ngü ka wü kpara 'buru.

²⁶ Wü di enga wüna, gbü sikipi ta te Me fe yi tete, yi ngbü gbü jia wü bu yi, neh baye? Yi ta baka cögbörö wü miri? Ah bala de. Anga yi ta baka wü mere *mürü riri, te ewü wu ngü fa sü? Ah bala kphah de. ²⁷ Angü Me ngbü efe ka-ye wü kpara, te ewü di gbü jia wü bu wü baka töndö kpara, kphah baka wü jürü jaji ne. Ah mere ngü la bala kükürü de. Ah ngbü emere bala, teka de ngü la to lümü fü wü kpara, te ewü ngbü eceka te-wü baka kpeke wü kpara, da efi, gü ba, ani wu ngü 'buru me-ani ne. Angü Me le wü kpara de bala nda de. ²⁸ Wayi, Me ngbü efe ka-ye töndö wü kpara, wü kpara te wüh cu ngü ewü de, te wü bu ewü ngbü eceka ewü baka töndö wü kpara ne. Ah mere ngü la bala, teka agü tamu ngü di fü wü kpara füh kotö ne, gü ba, "Wü ngü de te ngbü ereke te nga jia wü ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü gbü jia ni, Me."

²⁹ Te di bala, kpara biringbö te ena acu ngü ye, gü ba, "Wayi! Ni küwa te-ni ka-ni de tete-ni ne," nda ma. ³⁰ Me de kpara te ngbü eküwa nih duu me-ye. Angü engu to wazi eyi fü nih, teka fü nih alala eküte Yesu Kurisito. Yesu Kurisito sere züka ngü ka Me fü nih me-ye, angü engu kphah de kpara te reke nih me-ye gbü jia Me. Fü engu ato kphah wazi fü nih, teka fü nih adi emere ngü te ena areke areke gbü jia Me. Kpah bala, engu ngbü efuru nih gbü ku ka *siti ngü me-ye. ³¹ Te di bala ne, de nih mere e agbo nga nih de tete-nih de, nih gbo 'duwa nga Me, kphah baka ngü ta te ewü ba gbü Ngari Me gügü ne.

2

¹ Wü di enga wüna, si-ngü ta te ma koro di kpaka yi agbü Korinito kpala ne, ah teka amala ngü ka Me fü yi. Amba ma le ayi-ta yi, gü ba, ma mala ta ngü la fü yi, neh baye baye? Ma ngbü ta ecu ngü ra, da emala mere bi wü ngü te türü atürü, baka mere kpara, te wu ngü fa sü? Ma mere ngü la

† 1:24 1:24 Wü kpara te Me fe ewü me-ye ne ngbü eje si-ngü la ereke 'duwa me-wü mbi mbi mbi, anga wüh de wü di enga Yisaraye anga wü di enga Giriki, anga neh wü da?

ta bala nda-ra de. ² Angü ma mala ta ngü la eyi fü yi, te ma di ta la tete kpala ne, gü ba, "Ma ti amala gara ngü fü yi nda-ra 'buru de, 'duwa duu ngü ka Yesu Kurisito, te engu kpi füh *rü gbegete, teka ngü ka-nih ne." ³ Ma ngbü ta emala ngü ka Me fü yi, baka kpara te wawazi na di ma. Fü ra angbü de mere fingangü emaguma ra, angü ma fi ta, gü ba, yi ti ale ngü, te ma ngbü emala fü yi ne, nda-yi de. ⁴ Teka ngü la, yi to maguma yi fü Yesu Kurisito neh baye baye? Ah teka wü ngü ta te ma mala fü yi ne, türü gbü güje yi me-ye? Ah bala de. Yi le ngü la, angü *Nzila Wazi Me sere ngü la fü yi me-ye, gbü wazi ka-ye, ga, dela mere kpeke ngü ka Me fanü fanü. ⁵ Ah le fü yi ao maguma yi teka fingangü ka wü kpara füh kotö ne de, angü ngü ka-ewü ena anza ka-ye anza. Amba ah le de yi to maguma yi fü Me, angü engu de mere kpeke mürü wazi.

Dene mere kpeke ngü, de te Nzila Wazi Me sere fü nih

⁶ Fanü fanü, mere kpeke ngü ka Me ladü, te ma ngbü emala fü wü *kpara ka Yesu, mene ewü te ewü ndri eyi gbü ngü kaka. Amba teka mene wü kpara, te ewü to maguma wü fü Yesu la de ne, wüh ngbü eceka ngü la gbü jia wü baka töndö ngü kükürü. Kpah bala, wü cögbörö miri füh kotö ne ngbü eceka ngü la gbü jia wü kphah baka kükürü ngü. Amba ngü ka wü cögbörö miri la ena anza ka-ye anza! ⁷ Mere kpeke ngü ka Me la, ah de ngü ta te Me fi eyi gügü, o engu mere kotö ne la de, gü ba, "Ni, Me, ena aküwa nih, fü ni aza nih akoro di kpaka ni agbü kpí." Me fi ta ngü la gügü, amba ah sere ngü la fü wü kpara füh kotö ne de. ⁸ Wü cögbörö miri füh kotö ne wu si-ngü gbü ngü la nda-wü kphah de, angü ta te ewü ena awu si-ngü la eyi la, de bane, wüh ti amörö Ye Me ne de.

⁹ Ah kphah baka ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Mere züka ngü ka *küküwa, te Me ngbü efi emaguma ye, teka ato fü mene wü kpara, de te ewü ena ato maguma wü fü ni, Me ne, wü kpara te ewü le ngü ka Me de, ti aje si-ngü la nda-wü de. Wüh ti awu ngü la de jia wü kphah de. Ngü la ti ari gbü nzö ewü kphah de."*

¹⁰ Dela zu ngü de te Me sere eyi fü a, wü *mürü tima ka-ye de *Nzila Wazi ye. Angü Nzila Wazi Me wu wü si-ngü la 'buru kpo. Kpah bala, wü cögbörö kpeke fingangü ka Me, de te wü kpara ti awu de ne, ah wu 'buru me-ye. ¹¹ Kpara te ena awu fingangü, te gara kpara ngbü efi emaguma ye, neh da? 'Duwa kpara la te ena awu ngü ka-ye la me-ye de tete-ye. Ah kphah bala, kpara te ena awu fingangü ka Me, te engu ngbü efi emaguma ye ne, nda ma. 'Duwa nzö Nzila Wazi Me te ti awu ngü la me-ye.

¹² Amba teka ngü ka-a, wü *mürü tima kaka, a wu züka ngü de te Me to fü a ne eyi fanü fanü. A wu ngü la, neh baye baye? Wü kpara füh kotö ne sere ngü la fü a me-wü? Ah bala de. A wu ngü la, angü Me tima Nzila Wazi ye, fü ah akoro angbü emaguma a, da esere ngü la fü a me-ye.

¹³ Te di bala ne, a ngbü emala ngü ka Me fü wü kpara, neh baye baye? A ngbü emala ngü la de mere bi wü ngü gbü ye, baka ngü ka kpara de mani gbü nzö ye, te wu ngü fa sü? Ah bala de. A ngbü emala bü duu ngü de te Nzila Wazi Me ngbü esere fü a me-ye, kphah fü mene wü kpara, de te ewü di de Nzila Wazi Me emaguma wü ne. Angü wü gara kpara ti aje si-ngü la nda-wü de. ¹⁴ Kpara de te Nzila Wazi Me di emaguma ma, engu ena awu si-ngü de te Nzila Wazi Me ngbü esere fü a, wü kpara ka-ye ne, neh

* 2:9 2:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 64:4.

baye baye? Ngü la ena angbü ka-ye gbü jia kpara la baka töndö ngü. Angü kpara te ena awu ngü la de tete-ye nda ma. Ah le fü Nzila Wazi Me agüfa ngü la fefe me-ye. ¹⁵ Amba teka kpara te di de Nzila Wazi Me emaguma ye, kpara la ti eyi awu wü si-ngü gbü wü ngü 'buru. Amba wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti awu ngü ka kpara de Nzila Wazi Me emaguma ye ne nda-wü de. ¹⁶ Ah kpah baka gara ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gbü Ngari Me, gü ba, "Kpara te ena awu fingangü ka Me neh da? Kpara te ena arí engu kpah ma."[†] Amba tüngü a, wü mürü tima kaka, a ti eyi awu ngü la, angü Yesu Kurisito to fingangü ka-ye eyi emaguma a.

3

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka-a,

wü mürü tima ka Yesu

¹ Wü di enga wüna, ta te ma di kpaka yi agbü Korinito kpala ne, ma ngbü ta emala ngü fü yi neh baye? Ma ngbü ta emala wü kpeke ngü fü yi, baka te ma ngbü emala ngü fü wü kpara, te ewü wu ngü ka Me eyi la? Ah bala de! Ma ngbü ta emala ngü fü yi ferrre, baka te ma ngbü emala ngü fü wü kpara, te fingangü ka-ewü di baka wü kpara füh kotö ne. Tek a ne de, angü yi to la maguma yi fü Yesu Kurisito tütine dene. Te di bala ne, yi ka-yi la baka vürü jaji, te wüh yaka engu toto. ² Te wüh yaka jaji toto la, engu ti eyi azü kpeke e baka so? Ah bala de. Ah ngbü ela ka-ye la bü ngu-ka. Amba te jijia kpo eyi emba, fü tete akpo ekö la, fü ah akpo tüne adi ezü so, teka amaka wazi gbügbü na. Ngü ka-yi kpah bala, wüh ti arí yi de kpeke ngü la de, angü yi la fi bü baka wü vürü jaji. ³ Angü fingangü ka-yi la fi bü baka fingangü ka wü kpara ka kotö ne. Angü teka ne de, yi ngbü engbü esüka yi fi bü de kanga emaguma yi, kpah da ega yiki esüka yi! Dela ngü ka *Nzila Wazi Me? Ah bala de. Dela ngü ka wü kpara ka kotö ne! ⁴ Te gara kpara ngbü emala, gü ba, "Ni de kpara ka Pawülü," gara gü ba, "Ni de kpara ka Apolo," dela züka ngü? Wü *kpara ka Yesu ngbü emere ngü esüka wü bala? A'a, wüh mere ngü bala de! Dela ka-ye ngü ka wü kpara ka kotö ne.

⁵ Wü di enga wüna, yi fi ngü tüngü a ake Apolo bala de. Angü a de mere kpara nda-a de, a ka-a bü wü *mürü tima, de te Me tima a me-ye, teka amala ngü ka Yesu fü yi, fü yi ayia ale ngü la gömö a. Amba teka ngü ka-a, a ngbü emere nda-a nzö bü duu tima de te Miri ka-a to fü a, de a di emere ne. ⁶ Nda-ra, ma baka kpara te ru e. Apolo nda-ye baka kpara te buru gbü e la. Amba kpara te ngbü eto wazi fü e la akö, fü ah aga di ne, neh da? Ah ka-ye de Me! ⁷ Te di bala ne, mere kpara neh da? Kpara te ru nguwa la, ah de mere kpara? Ah bala de! Kpara te mere maburu la, ah de mere kpara me-ye? Ah bala kpah de! Me ka-ye de mere kpara me-ye, angü engu ngbü eto wazi fü wü kpara te ewü to maguma wü fefe na. ⁸ Fingangü ka-ra ake nda Apolo 'buru 'dö biringbö, baka fingangü ka wü kpara 'basu te ewü ngbü emere tima 'buru gbü yi biringbö. Tima de te Me to esaka a ne, ah kpikpi ye kpikpi ye, amba fingangü ka-a ka-ye 'buru biringbö. Te gara, Me ena ato mere takpa fü a, teka tima de te a ngbü emere fefe na ne. ⁹ Angü a 'basu mini de wü mürü tima, te Me tima, teka amere tima agbü yi ka-ye. Yi engu la, ah de yi, wü kpara ka Korinito.

[†] **2:16** 2:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:13.

Kpah bala, de-yi, wü kpapa ka Korinito, yi kpah baka kambü te Me tima a, teka de a koro, a ji fü ni. ¹⁰ De-ra Pawülü, ma baka gina kpapa te kpo de tima ka kambü la. Me to wazi fere, fü ra ayia areke sü kambü la. Fütanga ngü la, fü wü gara kpapa akoro angbü eji kambü la, enü di. Ah le de wüh mere tima la reke areke de züka fíngangü. ¹¹ Me fe sü de te wüh ena aji kambü la tete na ne eyi. Angü sü kambü la neh siye? Ah ka-ye de Yesu Kurisito. Gara kpapa te ena afü ngü la nda ma. ¹² Wü gara kpapa ngbü emere tima ka-wü kpekepeke. Wüh ngbü eji kambü de da bete se. Wü gara ngbü eji nda-wü kambü engu ne bü bala de tö, gala bete gü. ¹³ Yi ceka te-yi 'be, angü te gara, gbü *adu sikipi, Me ena awu nga wü tima, de te nih ngbü emere ne 'buru, anga ah de züka tima, anga ah de siti tima. Angü kokoro ka Yesu Kurisito la ena adi baka wa, teka are tima ka kpapa biri biri 'buru. ¹⁴ Te kpapa ji kambü ka Me de kpeke züka wü e la, wa la ti acuru kambü la nda de. Te di bala, Me ena adu ato züka takpa fü kpapa la. ¹⁵ Amba te kpapa ji kambü ka Me de töndö wü e la, wa la ena acuru kambü la acuru 'buru 'buru asidi. Te di bala ne, engu ti eyi amaka takpa? Ah ti amaka de! Engu ena akpe atafa bü de mere cinga eküte ye, baka kpapa te kpe küwa gbü wa, bü de ngiri kpa ye.

¹⁶ Wü di engu wüna, yi baka mere züka kambü ka Me, angü *Nzila Wazi Me ngbü engbü cu emaguma yi. Yi wu bala nda-yi de? ¹⁷ Te di bala, te kpapa le asiti fíngangü ka-yi, ah ge baka kpapa te ele asiti kambü ka Me. Me ena ato kuru tete na, angü yi ka-yi baka kambü kaka-na. Yi fi ngü gbü ngü la mbi mbi mbi!

¹⁸ Wü di engu wüna, fíngangü ka-yi mere e asiti de. Te mü mala, gü ba, ni de mere kpapa fü wü bu ni, anga ni wu ngü fa sü, dela töndö ngü. Ah le de yi ce ngü la asidi, fü yi afü te-yi, agiri zu ngü, de te di de ngü ka Yesu Kurisito ne. ¹⁹ Teku ngü de te ngbü ega gbü jia wü kpapa de füh kotö ne, ah ka-ye gbü jia Me baka töndö ngü kükürü. Ah kpah baka ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Teku wü kpapa te wüh wu ngü fa sü, baka wü mürü mani ne, Me ngbü ezoro ewü bü kpaka'da gbü fiti ka-ewü la!"* ²⁰ Fü ewü adu kpah aba gara ngü, gü ba, "Fíngangü ka wü cögbörö kpapa, te ewü wu ngü fa sü ne, ka-ye gbü jia Me baka töndö ngü kükürü."†

²¹ Te di bala ne, yi mere e agbo nga yi de. Yi mere e adi egbo nga wü cögbörö kpapa ka-yi, gü ba, "Ma nda-ra de kpapa ka Pawülü," anga, "Ma nda-ra de kpapa ka Apolo," ne de. Teku ne de, angü Me tima a baka wü labi, teka de a to wazi ka-ni, ka Me, fü yi. ²² Te ah ena adi de ngü ka Pawülü, anga Apolo, anga Petero la,‡ dela 'buru wü kpapa, te Me tima teka ale ta-ngü te yi. Wü gara ngü füh kotö ne 'buru, anga ah de ngü ka *küküwa agbü kpi, ah 'buru de ngü ka-yi. Kpah bala, ah le de yi kpe cürü kpi de, angü te yi kpi la, Me ena azükü yi gbü kpi la azükü. Züka wü e te ewü di ladü enatikine, kpah de züka wü e te ena akoro te gara, ah kpah de wü e ka-yi. ²³ Me tima ta Yesu Kurisito de ah mere ngü ka-ni, Me. Amba nda-yi, Me o yi, teka de yi di emere ngü ka Yesu Kurisito.

4

Dene kpah gara ngü tüngü wü mürü tima ka Yesu Kurisito

* **3:19** 3:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Eyobo 5:13. † **3:20** 3:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 94:11. ‡ **3:22** 3:22 Gara iri Petero de Kefa.

1 Wü di engä wüna, yi mere e adi eceka a ake Apolo, de wü gara *mürü tima ka Yesu, baka cögbörö wü kpara de. Yi di eceka a baka wü labi ka Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito tima a teka amala ngü ka Me fü wü kpara. Amba ta gügü ne, Me wo ngü ka-ye la ka-ye awo te wü kpara. Títine dene, engu le eyi fanü fanü de wü kpara 'buru di eje ngü ka-ni la.

2 Te mere kpara ka-mü tima mü teka anü amere ngü ka-ye la, ah le de mü mere ngü la areke areke, de maguma mü biringbö. Ah bala de? Ah kphah bala teka ngü ka-a ake Apolo, angü Yesu Kurisito tima a, teka amere tima ka-ye. 3-4 Mü fi, gü ba, kpara te ena aceka nga ni neh da? Ah ena adi de gara kpara? Ah bala de! Mere kpara te tima mü ne, ena aceka nga mü me-ye. Te di bala ne, teka ngü ka-ra, te yi mala, ga, ma mere tima ka Me 'be 'be nda-ra de la, ah ba ngü de. Te wü kpara mala kphah 'buru bala, gü ba, ma mere tima ka Me 'be 'be de la, ah kphah ba ngü de. Cu de-ra, ma ti akolo ngü ka-ra de tete-ra kphah de. Gbü jia ra, ma mere tima la eyi reke fa sü, amba ma ti acu ngü ra de. Angü dela ngü ka-ra de. Ah kphah de ngü ka-yi de. Ah ka-ye duu de ngü ka Me, angü Me to tima la fere me-ye. Kphah bala, engu ena amala ngü la me-ye, ga, ma mere tima la eyi mbi, anga ma mere esü.

5 Amba kphah bala, teka ngü ka-yi, yi mere e ao te-yi ba miri, teka adi eye süka ngü ka wü bu yi, de. Angü sikipi ka ngü la koro nda la de. Gbü *adu sikipi, te Miri Yesu ena adu akoro tete füh kotö ne, engu ena aye süka ngü ka wü kpara areke 'buru me-ye mbi mbi mbi. Angü engu wu fingangü ka wü kpara, te ewü ngbü efi emaguma wü ne, eyi 'buru. Ah ena asere ngü la fü wü kpara 'buru, kphah de gara wü ngü te ewü ngbü emere gbü zi. Kphah bala, engu ena agbö nga wü kpara, te ewü mere tima ka-ye reke areke ne me-ye.

6 Wü di engä wüna, dela ngü te ma le amala fü yi tüngü a ake Apolo, de wü gara kpara ka tima ka Yesu. Yi mere e aceka gara kpara biringbö baka mere kpara, te fa wü bu ye 'buru ne, de. Yi mere e akpa ngü gara kpara kphah de. Angü wüh ba ngü la gbü *Ngari Me bala. Te di bala, yi di efa duu nga Yesu, angü engu de mere kpara me-ye. 7 Yi mere e ao te-yi ba wü mere kpara de. Kpara te o yi baka miri gbü nzö wü bu yi, neh da? Yi ngbü emala, gü ba, wazi ani ladü. Wayi, ah ngbü bala, anga yi maka wazi la neh baye baye? Yi maka wazi la de tete-yi? Ah bala de! Me to wazi la fü yi me-ye. Te wüh to e fü mü la, mü ena angbü egbo nga mü, baka te mü maka e la de tete-mü? Dela züka ngü? 8 Yi de wü mere kpeke mürü wazi fanü? Yi ngbü efi, gü ba, "Me o ani eyi baka wü cögbörö miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru?" Dela si-ngü de te yi le aje riri ka-a tete de ne? Te Me ena afü yi ta ba cögbörö wü miri la, ah ena adi ta de züka ngü. Gbü ngü la, de bane nih ena angbü ta de nih ma tundu, baka wü cögbörö miri gbü nzö wü kpara 'buru! 9 Amba teka ngü ka-a, wü *mürü tima ka Yesu, yi ngbü efi, gü ba, Me za a, fü baka wü labi? Anga ah fü a baka wü kpara te wüh ena amörö ewü amörö, gbü jia wü kpara 'buru, teka fü wü kpara 'buru, de wü *malayika ka Me agbü kpi, adi eceka lümü de te a ne?

10 Fanü fanü, wü kpara ngbü eceka a ba töndö kpara, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba nda-yi, yi gü ba, ani wu ngü teka ngü ka Yesu 'buru 'dö kpo. Nda-a, wazi a nda ma, amba nda-yi, yi ka-yi de kpeke wü kpara! Kphah bala, wü kpara ngbü ekpa ngü a, amba nda-yi, wüh ngbü egbo nga yi. 11 Kü te kpo de kpala, akoro enatikine dene, a ngbü ngbü ka-a fi gbü cinga, teka ngü ka Yesu Kurisito. Gbü gara sikipi, tala ngbü emere a. Gümü ngu ngbü kphah da eke a. Bongo eküte a ne ngbü kphah enza anza. Gbü

wü gara sikipi, wüh ngbü kpah emi a. Züka sü de te a ena adi engbü tete ne kpah ma. ¹² A ngbü emere tima ra de biti, de wütüsü te a triii, teka amaka mba enga e-mazü tete fü a. Te wüh soko a la, a fi ngü la nda-a kpah de, fü a adu ayi-ta Me teka ngü ka wü kpara la. Te wüh ngbü embü a la, a ngbü erü ka-a fi bü kpekpeke, gbü tima ka Yesu. ¹³ Te wüh ngbü esu wu, da emala ambala'ba ka-wü te iri a la, a ngbü elügü fi bü züka ngü fü ewü. Kü te kpo de kpala, zalü akoro di enatikine dene ne, wü kpara ngbü eceka a baka töndö kpara, baka ca-e te wüh ka, bu eyi kpa füh ka.

¹⁴ Wü di enga wüna, yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü emala ngü la fü yi bala, teka ato lümü gbü nzö yi? Ah bala de! Ma le arı yi bala, angü yi zu de wü jaji ka-ra. ¹⁵ E-wu neh da, anga Yesu Kurisito tima bi wü gara kpara eyi, teka de wüh ri yi la, ah kpah 'be. Amba kpara de te bi yi ne ka-ye ngbee biringbö. Kpara la, ah de-ra Pawülü, angü ma de kpara, ta te yi le ngü ka Yesu Kurisito gögömö na. ¹⁶ Te di bala ne, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi lala eküte Yesu Kurisito kpah baka ra. ¹⁷ Dene si-ngü te ma tima Timoteyo tete kpaka yi, angü engu de zu ye ra gbü ngü ka Yesu. Engu kpah de kpeke kpara gbü tima ka Miri Yesu. Te engu ena akoro kpaka yi kpala, engu ena arı yi de riri ka Yesu Kurisito, baka te ma ngbü emere, da eri wü kpara ka Me di, gbü wü sü 'buru ne.

¹⁸ Wü gara yi ngbü egbo nga wü, da eo te-wü ba wü cögbörö kpara, gü ba, ma ti adu akoro kpaka yi kpa gbü Korinito kpala tıne eyi de. Ah bala de! Te Miri Yesu le la, ma ena akoro kpala kere! ¹⁹ Gbü sikipi te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, ma ena agiri lö-ngü ka wü kpara te ewü gü ba, ani wu ngü fa sü la. Wüh ngbü emala wü cögbörö ngü fanü. Amba wazi ka Me ladü gbü ngü ka-ewü la? ²⁰ Te Me o mü baka mere kpara, de mü di emala ngari ni fü wü bu mü la, ah ena ato fü mü neh ene? Ah ena ato mere bi kükürü mö fü mü? Ah bala de! Ah ena ato mere wazi ka-ye fü mü, teka fü mü amere ngü ka-ni la di! ²¹ Te ma ena akoro kpaka yi kpala, ma ena amere baye? Ma ena akoro de juru esaka ra, asüma yi di? Anga ma ena akoro, arı yi ferrre de züka maguma ra? Yi ena awu ngü la me-yi!

5

Dene ngü teka wü kpara ka Yesu, de te ewü ngbü emere siti ngü

¹ Wü di enga wüna, ma je gara ngü ka-yi, te to cinga fere fa sü. Wüh mala ngü fere, gü ba, gara kpara ladü esüka yi, te ngbü emere mere *siti ngü ka lümü, angü kpara la ngbü engbü ake wara wö ye! Dela züka ngü? Wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti amere ngü ba e dela kpah de!

² Yi ti eyi angbü de tadu teka ngü de bala? Ah ena areke areke te yi ena angbü de mere cinga. Ah le de yi liki kpara de bala esüka yi asidi.

³ Nda-ra, baka te ma di kpaka yi kpala ma ne, amba kpakine ma ngbü eyi-ta Me teka ngü ka-yi, ra de biti mini. Wayi, amba ma je ngü de te komoko la mere ne eyi. Dene ngü te yi ena amere teka ngü la. ⁴ Ah le de yi biti te-yi tundu te iri Miri Yesu, teka aye süka ngü la mbi mbi mbi. Te di bala, fingangü ka-ra ena adi tundu de wü yi. Kpah bala, wazi ka Miri Yesu ena adi kpah tundu de wü yi, teka ale ta-ngü te yi gbü ngü la.

⁵ Ah le fü yi aye süka ngü ka komoko la, gü ba, engu de *kpara ka Yesu tıne de, angü engu fü te-ye eyi baka kpara ka *Satana. Tekane de, angü ah le de wü siti ngü kaka-na la nza anza 'buru 'buru asidi, teka de engu fü maguma ye, fü ah aküwa te gara, gbü *adu sikipi te Miri Yesu ena akoro akolo liya ka wü kpara 'buru tete.

⁶ Wü di engä wüna, yi mere e acu ngü yi de. Angü yi wu kpo, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti gara wü bu ye la 'buru. ⁷ Zizi e la, ah baka siti ngü ka kpara de biringbö la. Yi ce wü siti ngü 'buru asidi. Yi liki siti ngü de bala esüka yi asidi, teka fü yi adu angbü *nzila, baka züka to rî-rü, te zi de. Ma wu eyi, gü ba, yi ka-yi eyi fanü nzila, angü Yesu Kurisito fa nih eyi gbü wü siti ngü ka-nih. Angü engu kpi, baka *kambiliki de te wüh ngbü ewa ne, teka fü *ngüngüte la areke ngü te di esüka nih de wü Me. ⁸ Te di bala, nih ce ngü ka siti maguma ace. Fü nih agbo nga Me de maguma nih 'buru biringbö.

⁹ Gbü gina köcökpa ta te ma ba fü yi ne,* ma mala ta eyi fü yi, gü ba, "Yi mere e adi engbü te sü biringbö de wü mürü waza de." ¹⁰ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma mala ta ngü la teka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de? A'a, ah bala nda de! Angü füh kotö ne, mere bi wü kpara ladü, te ewü di wü mürü waza, wü gara kpara nda-wü wü mürü gümü e, wü gara nda-wü wü mürü zi, wü gara le nda-wü gele ka me ka faranda. Te mü ngbü engbü füh kotö sene la, mü ena angbü engbü esüka wü siti kpara de bala. Ngü ta te ma mala ne, ah teka wü kpara de bala ne de. ¹¹ Ma mala ngü la ta duu teka wü kpara ka Yesu. Angü wü gara kpara ladü te ewü ngbü emala, gü ba, "Ani de kpara ka Yesu, ani de kpara ka Yesu," amba wüh o maguma wü ka-wü teka adi emere siti ngü. Wü gara de wü kpara te ewü emere waza, wü gara de mürü gümü e, wü gara ngbü ele gele ka wü me ka wü kundu wü, wü gara ngbü fi bü esoko wü bu wü, wü gara ngbü nda-wü fi bü eküya te nga wü sïkpi 'buru, wü gara nda-wü wü mürü mani. Te wü kpara de bala ladü esüka yi la, yi mere e adi engbü de ewü de. Yi mere e azü e de ewü kpar de. ¹²⁻¹³ Amba teka wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, ah de ngü ka-nih nda de. Me ena ato kuru fü wü kpara la ka-ye me-ye. Amba teka mene wü kpara te ewü emala, gü ba, "Ani de wü kpara ka Yesu" ne, dela fanü ah de ngü ka-nih. Ah le de yi ye süka ngü ka wü kpara la reke areke. Fü yi aliki mene wü kpara te ewü le ace sitü ngü ka-wü de ne, esüka yi asidi.

6

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka maye süka ngü te di ezungba yi de wü bu yi

¹ Wü di engä wüna, te ngü ladü esüka yi, wü *kpara ka Yesu, ake kiri mü la, yi ena amere de ngü la neh baye? Angü ma je eyi, gü ba, wü gara kpara esüka yi ngbü ei wü bu wü engagira wü miri de füh kotö ne, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito de ne. Dela züka ngü? Ah bala de! Dela siti ngü! Ah le de wü *kpara ka Yesu Kurisito di ereke ngü ka-wü me-wü esüka wü. ²⁻³ Angü gbü *adu sïkpi te Miri Yesu Kurisito ena adu tete füh kotö ne, nih wü kpara kaka-na, nih ena angbü tundu de ewü, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne, kpar de nda wü *malayika mini. Yi wu bala nda-yi de? Te di bala, te yi ti eyi akolo ngü ka wü kpara 'buru la, ah di mere neh baye, te yi ti areke mba wü jürü ngü de esüka yi la de ne?

⁴ Wü di engä wüna, te wü ngü ladü esüka yi la, yi ti afe gara kpeke kpara esüka yi, fü ah adi ereke ngü ka-yi de, neh teka ne? Yi ngbü ekpe de ngü ka-yi 'duwa kpaka kpara te le ngü ka Yesu Kurisito de, neh teka ne? ⁵ Ngü la to lümü fü yi de? Mba biri kpara te wu da ereke ngü esüka yi ne, nda ma? Te di bala, engu ti areke ngü esüka yi kpala de, neh teka ne? ⁶ Nda-yi,

* 5:9 5:9 Gina köcökpa la titüne nda ma.

yi ngbü eĩ wü bu yi, wü kpara ka Yesu Kurisito, engagira wü miri, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito nda-wü de ne. Dela neh ene ngü ne? ⁷ Dela ngü te wü kpara ka Yesu Kurisito ti adi emere de. De-mü, te mü ngbü eto ngü te kiri mü, gü ba, engu mere siti ngü fü ni, anga ah fiti ni, ah ti fü mü agu maguma mü gbü ngü la de? Ah ti fü mü ace ngü ka e ka-mü, de te wüh zi la, de? ⁸ Amba nda-yi, yi ngbü efiti zu wü di enga ni yi guvu Yesu Kurisito, adi emere ewü esiti. Dela züka ngü?

⁹ Wü di enga wüna, ma emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, siti wü kpara ti aküwa, akoro agbü sü ka Me agbü kpi, nda-wü de. Yi wu bala de? Yi ceka te-yi mbi mbi mbi, angü *Satana ena afiti yi. Wü mürü waza ti aküwa de. Wü komoko te ewü ngbü egiri wü bu wü komoko würüse tete, ti aküwa de. Wü kpara te wü ngbü fi emere gele ka wü me ka faranda, küwa kpah de. ¹⁰ Wü mürü zi, de wü mürü zü, bete wü mürü maguma, küwa kpah de. Wü kpara te ewü o maguma wü fi bü teka adi enzö fi, de wü mene kpara te ewü ngbü esoko wü bu wü, küwa kpah de. ¹¹ Ta gügü, yi ngbü emere wü *siti ngü de bala, amba, yi ce ngü la eyi, angü Me zürü wü siti ngü la emagama yi eyi asidi. Fü ah adu afü yi wü kpara ka-ye, angü yi koro eyi züka kpara gbü jijia. Dela ngü de te Me mere fü yi teka ngü ka Yesu Kurisito, gbü wazi ka *Nzila Wazi ye ne.

Dene gara ngü teka waza

¹² Wü di enga wüna, wü gara yi ngbü efi ngü, gü ba, “Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ngbü ele.” Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü gara ngü ladü te ti ale ta-ngü te kpara de. Wü gara ngü kpah ladü te ti eyi afü mü, ao labi ka-ye. ¹³ Wü gara yi ngbü emala, gü ba, “Me mere zü-e fü nih azü, fü engu ao kpah bu nih teka zü-e la.” Tekä ngü la, yi fi, gü ba, baka te ani to küte ani 'buru adi emere waza la, ah de züka ngü gbü jia yi? Amba ah le de yi wu, gü ba, zü-e la ena anza ka-ye anza. Kpah bala, bu nih ena anza ka-ye kpah anza. Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, Me o küte nih teka waza nda de! Angü ah reke küte nih teka ngü ka Miri Yesu Kurisito. Fü engu atima Miri Yesu teka ato wazi emagama nih, kpah de küte nih la mini. ¹⁴ Me zükü Miri Yesu gbü kpi, fü ah adu ato to küte fefe na. Te di bala, engu ena azükü nih kpah bala. Fü ah ato to küte fü nih kpah baka nda Yesu Kurisito la.

¹⁵⁻¹⁶ Wü di enga wüna, te yi zu de wü *kpara ka Yesu Kurisito la, yi koro eyi kpara biringbö de wü Yesu Kurisito. Yi fi la ngü la mbi mbi mbi. Angü wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Te yi ngbü ake wara mü, yi koro eyi baka kpara biringbö.”* Te ah bala, te mü ngbü ake würüse te di de siti mürü waza la, yi koro kpah eyi baka kpara biringbö ake di. Ah bala de? Ah ge baka te mü za küte Yesu Kurisito, angbü endoro di gbü nga waza ka-mü la. Ah ti bala nda de. ¹⁷ Angü te mü lala eyi eküte Yesu Kurisito la, maguma yi koro tine eyi ake di ngbee biringbö.

¹⁸⁻¹⁹ Wü di enga wüna, ah le de yi kpe cürü ngü ka waza. Angü waza de siti ngü te ena asiti küte mü gbü jia Me. Küte yi de kambü ka Me, te *Nzila Wazi Me ngbü engbü gbügbü, yi wu bala de? Te di bala, te yi ngbü emere waza la, ah ge baka e te yi ngbü esiti guvu kambü ka Me la. Küte yi de e ka-yi nda de, ah ka-ye de e ka Me. ²⁰ Tekä ne de, angü Me se yi eyi, baka kpara te se wara ye. Angü engu tima Yesu Kurisito, fü engu akoro ase yi cü de *ngüte ye gbü siti ngü ka-yi. Te di bala, nih ena amere de küte nih

* 6:15-16 6:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24.

baye? Nih mere züka wü ngü di, teka de wü kpara gbo nga iri Me, teka züka ngü ka-nih la.

7

Dene ngü ka za-te

¹ Wü di enga wüna, yi ba ta ngü fere te enga gina, ayi-ta ra di teka ngü ka za-te. Gbü jia ra, ah reke pe te yi ena aza würüse ta de. ² Amba, te mü ngbü eo jia mü bü fütanga wü würüse fa fa fa la, ah de *siti ngü! Te ah bala, ah le de mü za wara mü ngbee biringbö, fü mü ao jia mü tete. Kpah bala, ah le de würüse di de watı ye ngbee biringbö, fü engu adi eo jia ye duu tete. ³ Angü Me ngbü ele de komoko di emere ngü wara ye ereke areke, baka te wara ka ngbü ele. Kpah bala, Me ngbü ele de würüse di emere ngü watı ye ereke areke, baka te watı ye ngbü ele. Dela ngü te ewü ena adi emere bala esüka wü. ⁴ Te würüse mala fü watı ye, gü ba, "Ye mofo küte ni de, angü dela ngü ka-ni," ngü la, ah esiti, angü fanü, dela ka-ye ngü ka watı ye na. Kpah bala, te komoko mala fü wara ye, gü ba, "Ye mofo küte ni de," ngü la kpah esiti, angü dela ka-ye kpah fanü ngü ka wara ka. ⁵ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, te komoko le amofu küte wara ye de, ah de siti ngü. Kpah bala, te würüse le amofu küte watı ye de, ah de siti ngü. "Duwa te yi ro mö esüka yi tundu, fü yi ale eyi, gü ba, "Ani ena angbü la mba cükü'daye kpikpi ani kpikpi ani, teka ato maguma ani, angbü eku gba fü Me la," ah de siti ngü de. Amba sidi nga ngü la, ah le de yi lügü te-yi, adu angbü era tundu, angü *Satana ena afti yi, fü yi anü amere siti ngü, teka ngü te küte yi ngbü ele. ⁶ Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, te mü le aza würüse la, ah esiti de. Ma mala ngü la fü yi baka riri de. Ma mala ngü la fü yi bala, teka de yi wu züka kaje te ena ale ta-ngü te yi.

⁷ Nda-ra, ma ngbü engbü ka-ra kpikpi ra. Gbü jia ra, te wü kpara ena angbü engbü ta 'buru kpikpi wü baka ra la, de bane, ah ti ta adi ba siti ngü de. Amba ma wu eyi, gü ba, Me ngbü eto wazi fü wü kpara kpikpi ye kpikpi ye. Engu ngbü eto wazi fü gara kpara, teka fü ewü angbü ake wara ye areke areke. Fü engu adu ato wazi fü gara wü kpara, teka fü ewü angbü engbü ka-wü kpikpi wü kpikpi wü gbü züka kaje.

⁸ Teku ngü ka wü wökö, ma ngbü emala, gü ba, ah reke gbü jia ra fa sü, te ewü ena angbü ka-wü kpikpi wü baka nda-ra. ⁹ Amba te gümü ngü ka küte ngbü embü mü, mü ti atüka te-mü de la, ah le de mü za würüse, anga komoko, te züka kaje, angü gümü ngü la ena adi ecuru mü baka wa.

¹⁰⁻¹¹ Teku wü kpara te ewü di de wara wü, ma ngbü emala fü yi kpekpeke fa sü te iri Miri Yesu, gü ba, ah le fü komoko ace wara ye de. Kpah bala, te mü de würüse la, mü mere e ace watı mü de. Anga te mü ce engu eyi, de mü ngbü kpikpi mü. Te kaje ü te-ye fü mü la, mü ti eyi adu kpaka watı mü. Mü mere e aza gara komoko de. Dela ngü te Miri Yesu mala cu me-ye, ah de ngü te ma fi bü de tete-ra ne de.

¹² Teku wü *kpara ka Yesu Kurisito te wara wü, anga watı wü, le ngü ka Yesu Kurisito de, Miri Yesu to riri fü nih teka ngü la nda de. Gbü jia ra, te wara mü le ngü ka Yesu Kurisito de, amba engu le eyi teka angbü ake mü la, de mü mere e aliki engu de. ¹³ Kpah bala, te watı mü le ngü ka Yesu Kurisito de, te ah le eyi teka angbü ake mü la, de mü mere ace engu kpah de. ¹⁴ Kükürü de, angü komoko, te le ngü ka Yesu Kurisito de, te wara ka to maguma ye eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka kpi fütanga

komoko la, baka te engu di kpah de kpara kaka-na. Kpah bala, teka wūrüse te le ngü ka Yesu Kurisito de, te watı ye na to maguma ye eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka kpı fütanga wūrüse la baka kpara ka-ye, teka ngü ka watı ye na la. Yi fi ngü la mbi mbi mbi. Fıngangü ka-yi gü ba, Me ngbü eceka wü jaji ka wü kpara de bala baye? Me ena ale ngü ka wü jaji ka-ewü la ale. Te ah bala la, yi mere a aye süka yi de.

¹⁵ Amba te wara mü le ngü ka Yesu Kurisito de, te engu ele ace mü la, de mü mere e atırı engu de wazi de. Anga te mü de wūrüse, te watı mü le ngü ka Yesu Kurisito de, mü ena amere kpah bala. Te yi ngbü tundu, anga te yi ye süka yi la, ah le de ye gu maguma yi agu, yi mere e adi ewü nga esüka yi de. Angü Me gu maguma mü eyi gbü sıkpı te engu fü mü kpara ka-ye tete. ¹⁶ E-wu neh da, watı mü, anga wara mü, ena adu ale ngü ka Yesu Kurisito teka ngü ka-mü la.

¹⁷ Wü di engu wüna, dene gara ngü te ma ele amala fü yi. Yi di emere wü tima ka-yi, baka ta te yi ngbü emere gügü, zalü koro di gbü sıkpı te Me küwa yi tete na ne. Amba, ah le fü yi adi emere 'duwa mene ngü de te ena areke gbü jia Me. Dela ngü te ma ngbü emala fü wü *kpara ka Yesu Kurisito 'buru, gbü wü nga nzö sü te ma ngbü endoro tete na ne.

¹⁸ Ah baka ngü dene, te mü ngbü ta eyi emere gele ka wü di engu *Yisarayeले te engu gına, o Me fü mü kpara ka-ye tete la de la, wayi, de mü mere e acere nga ngü la de. Anga te Me küwa mü, o mü mere gele ka-ewü la de la, wayi, de mü mere e agırı tıne gara kaje teka akpo de ngü la de.

¹⁹ Kükürü de, angü ngü teka gele nda ma. Mere kpeke ngü gbü jia Me ka-ye 'duwa te mü ngbü emere rırı kaka-na la. ²⁰ Te di bala, ah le de ye ngbü fi bü gbü tima ka-yi baka e, te yi ngbü ta emere gügü ne, zalü koro di gbü sıkpı te Me küwa yi tete na.

²¹ Kpah bala, te mü ta de labı ka gara kpara gbü sıkpı ta te Me küwa mü tete, de ngü la mere e asiti fıngangü ka-mü de. Amba, te mürü mü la le ace kpa te mü, de mü nü ka-mü la, ah kpah mbi. ²² Kükürü de, angü gbü jia Me, ngü ka labı de mere ngü nda de. Te mü de labı, fü mü ale ngü ka Miri Yesu, mü ka-mü gbü jia Me de kpara te Miri Yesu fa engu eyi. Kpah bala, te mü de labı de la, te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito, mü fü te-mü koro tıne eyi labı ka Yesu Kurisito. ²³ Angü Me tima Yesu Kurisito, fü ah akoro akpi teka aküwa nih. Teku ngü la, ah le de ye mere duu rırı ka Me. Yi mere e afü te-yi, angbü labı ka wü kpara füh kotö ne, tıne de. ²⁴ Dela ngü te ma ele amala fü yi, wü di engu wüna. Yi ngbü fi bü gbü wü tima ka-yi ta te ye ngbü emere ne, baka gbü sıkpı te Me küwa yi tete. Angü Me ena angbü de ye, adi eto wazi fü yi gbü tima la.

²⁵ Teku ngü ka wü katu, Miri Yesu to rırı fü nih teka ngü la nda-ye de. Amba nda-ra, ma ngbü esere fıngangü ka-ra fü yi teka ngü la, angü Miri Yesu to wazi eyi fere, teka fü ra adi ewu wü ngü mbi mbi mbi. ²⁶ Yi fi nga wü lakı, de te nih di gbügbü de tıtıne füh kotö ne. Ah de siti wü lakı ka cınga. Te di bala, gbü jia ra, te kpara ngbü ka-ye kpikpi ye la, ah ena areke afa sü. ²⁷⁻²⁸ Te wara mü ladü, mü mere e ace engu de. Amba te wara mü ma la, mü ngbü ka-mü kpikpi mü bala. Amba, te mü le kpah aza wūrüse la, ah ba siti ngü kpah de. Ma ele de ye wu, gü ba, gbü siti wü lakı ka cınga, de-mü, de te mü za wūrüse eyi ne, mü ena adi de mere bi fıngangü teka wara mü de wü jaji. Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, ah ena adi ta mbi, te ye ena aza wūrüse de, angü fıngangü la ena angbü embü mü. ²⁹ Kükürü de, angü *adu sıkpı ka Yesu eyi gbmari. Te di bala

ne, yi mere e ao fingangü ka-yi, teka wü ngü de füh kotö ne de. Angü wü e ka kotö ne ena anü anza ka-wü anza 'buru asidi. Te di bala, te wara mü ladü, mü mere e ao fingangü ka-mü 'buru gbü nzönzö na de.

³⁰⁻³¹ Tekä ngü ka adu sikkpi te di eyi gbmari ne, to mü mere e airi teka ngü ka Yesu de. Te ah de ngü ka cinga, te mürü mü kpi akpi la, mü fi nganga baka mere kpeke ngü afa sü de. Anga te mü ngbü de tadu te mü, mü fi nga tadu ka-mü la baka mere kpeke ngü kpah de. Te mü de kpara te mü ngbü ese wü e, da ecinzi la, de mü o maguma mü teka wü e ka-mü la kpah de. Kükürü de, angü wü e de füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Yi o maguma yi nzö teka ngü ka dudu ka Yesu.

³² Ma le de wü fingangü la di embü yi de. Te wara mü ma la, mü ti eyi ato maguma mü 'buru fü Me, angü mü le fü ngü ka-mü areke gbü jia Me. ³³⁻³⁴ Amba te wara mü ladü la, mü ena angbü efi nga wü ngü ka füh kotö ne, angü mü le fü ngü ka-mü areke gbü jia wara mü. Fü maguma mü angbü engbü 'basu 'basu. Kpah bala, teka ngü ka würüse, de te watí ye na di ma ne, engu ti kpah eyi ato te-ye 'buru 'buru fü Me, teka amere tima kaka. Amba te engu za komoko la, mamaguma ena adi 'basu 'basu. Angü engu ena akpo da efi nga wü e ka kotö ne, teka fü ngü ka-ni areke gbü jia watí ni. ³⁵ Wü di engu wüna, ma ngbü emala ngü la fü yi teka agu maguma yi, de fingangü ka-yi ngbü mbi. Ma le atiri yi teka ngü ka maza-te de. Ngü te ma ele, ah le de yi mere ngü te reke areke, fü yi ato te-yi, teka adi emere ngü ka Miri Yesu.

³⁶ Te mbarase ka-mü tangbase ladü, te za komoko la de, te mü le eyi de engu za komoko la, ah mbi. Ah ti de engu za komoko eza fanü. Ah de siti ngü de. Angü te engu ena agbe la, ah ti fefe na, fü ah angbü kpikpi ye de. ³⁷ Amba te kpara ladü de mbarase ka-ye, jaji würüse, fü engu afi emaguma ye, gü ba, ah le de engu za komoko de la, ah kpah mbi, angü dela züka ngü. ³⁸ Dela ngü te ma emala fü yi, te mü le mbarase ka-ni za komoko la, ah de siti ngü de. Amba te mü le kpah de mbarase ka-ni za komoko de la, ah kpah de mere züka ngü te reke fa sü.

³⁹ Amba teka mene würüse, te za komoko eyi, ah le de engu o jia ye duu te watí ye de biringbö la, zalü akoro di gbü sikkpi te engu ena akpi tete. Te watí ye na kpi eyi la, engu ti eyi aza gara komoko ka-ye, te engu le eyi la. Ah esiti de. Amba ah le de engu za kpara ka Miri Yesu. ⁴⁰ Amba gbü jia ra, te würüse ngbü ka-ye kpikpi ye la, ah ena areke afa sü.

Dela ngü te ma mala teka ngü la, angü *Nzila Wazi Me sere ngü la fere me-ye.

8

Dene ngü teka so ka faranda

¹ Wü di engu wüna, wü gara yi ngbü egbo nga wü, da emala, ga, "Ani wu ngü fa sü." Ah fanü, amba yi mere e angbü de mere tadu, da ecu ngü yi teka ngü la de. Angü ah ti fü yi angbü emere wü ngü baka te yi ngbü ele ne de, angü Me ngbü ele de yi le wü bu yi, teka fü yi ato wazi fü ewü gbü ngü ka Me. ² Te yi mala, gü ba, "Ani wu ngü 'buru kpo," la, ah ka-ye de wu, angü gbü wü ngü la, yi wu ngü mbi mbi nda-yi la fi de. ³ Amba te yi le Me eyi de maguma yi 'buru la, Me ena aceka yi baka züka wü kpara ka-ye.

⁴ Wü gara yi ngbü emala, gü ba, "Te ani zü du so, te wüh ngbü eto fü wü me gbü faranda la, ah de *siti ngü de, angü faranda ka-ye de kükürü

rü kükürü, wazi gbügbü na nda ma. Mere Me ka-ye nzö me-ye mürü wazi." Dela zu ngü fanü. ⁵ Mere bi wü kpara füh kotö ne ngbü emere gele ka wü di engä me. ⁶ Amba nih wu eyi kpo, ga, Me ka-ye ngbee biringbö te di agbü kpi. Engu de Wö nih. Engu de kpara te mere wü e füh kotö ne 'buru me-ye. Engu de kpara te nih to maguma nih eyi fefe na. Kpah bala, Miri ka-nih ka-ye ngbee biringbö, te di de Yesu Kurisito. Ta te Me ngbü ereke kotö ne, ah to wü tima la 'buru esasaka. Engu kpah de kpara te küwa nih me-ye fi mere badi. ⁷ Ngü la fanü, amba wü gara kpara ladü, te ewü ngbü la fi ekpe cürü wü me ka faranda. Te di bala, te ewü zü du e de te wüh to fü wü me gbü faranda la, wüh ngbü efi, ga, "Ah de zu ngü fanü. Du e la, ah de e ka wü me." Wüh ngbü eceka ngü la baka te ewü mere siti ngü eyi la. Fü lümü ngü la adu angbü emere ewü, da eto mere bi fingangü gbü nzö ewü.

⁸ Wü di engä wüna, ngü ka e-mazü de kpeke ngü gbü jia Me nda de. Te gara kpara ena amala fü mü, gü ba, mü mere e azü so wü gara nü de, ah esiti de, amba ngü ka so ti areke mü, anga asiti mü, gbü jia Me nda de. ⁹ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü de kpeke kpara, mü ceka te-mü 'be, de mü mere e asiti fingangü ka wü bu mü de. Angü wüh wu ngü cu baka nda-mü nda-wü de. ¹⁰ Te mü mala, gü ba, "Ngü ka faranda de töndö ngü kükürü," amba gbü gara sikpi, fü mü ayia anü angbü eri faranda, angbü ezü du so de te wüh to gbü faranda la. Anga te kiri mü, *kpara ka Yesu Kurisito, koro maka mü da ezü e la, engu ena afi tüngü mü, agü neh fe? Engu ena afi, gü ba, "Apa! Mere kpara ka Yesu Kurisito la ngbü emere kpah gele ka faranda?" Te di bala, engu ena adu afü te-ye amere kpah bala. ¹¹ Te kpara la lügü te-ye du ngbü emere diri gele ka faranda la, fü ah adürü te kaje ka Me teka ngü ka-mü la, dela züka ngü? De mü mere e amala, gü ba, "Ah ba mere ngü de, angü kpara la de töndö kpara te wu ngü mbi mbi de," mü mere e amala bala de! Angü engu de kpara te Yesu Kurisito kpi teka aküwa engu. Ah de siti ngü fa sü, te engu ena adürü te kaje ka Me teka ngü ka-mü la. ¹² Te mü ngbü esiti fingangü ka wü bu mü bala la, mü ngbü dela emere ngü te siti fa sü gbü jia Yesu Kurisito. ¹³ Te so de te ma ngbü ezü ne yia egiri da ye asiti fingangü ka wü bu ra la, ma ena ace ace! Ma du azü tine de de de. Angü ma le asiti fingangü ka wü bu ra de.

9

Dene ngü teka ngü ka-ra, Pawülü

¹ Wü di engä wüna, ma je, gü ba, wü gara yi ngbü emala ngü, da efala ra, ga, ma de *mürü tima ka Yesu nda-ra de. Ngü la fanü? Ma de labi ka-yi? Ah bala de! Ma de mürü tima ka Miri Yesu fanü fanü. Kükürü de, angü ma wu Miri Yesu cu de jia ra. Gina kpara te mala ngü ka Yesu Kurisito fü yi neh da? Ah ta de-ra de? Yesu Kurisito tima ra teka amere tima la me-ye. Te di bala, yi ngbü emala, gü ba, ma de mürü tima ka Yesu de, neh teka ne? ² Anga te wü gara kpara ladü gbü wü gara sü, te ewü ngbü emala, gü ba, "Miri Yesu tima ra me-ye nda de," la, amba de-yi, yi ti nda-yi amala ngü la bala kü de. Tekä ne, angü yi le ngü, de te Miri Yesu tima a teka amala fü yi ne, gömö ra. Fü yi ato maguma yi fefe teka ngü la.

³ Wüh ngbü emala ngü la bala, teka te ma maka letangü gbü tima ka Yesu Kurisito de, ne? Te wüh yi-ta ra gbü ngü la, dene ngü te ma ena angbü elügü fü ewü. ⁴ Te Miri Yesu tima kpara de ah di emala ngari ni fü

yi la, ah ti ati fanü fanü, te yi ena adi ele ta-ngü te kpara la mba de enga e-mazü. ⁵ Te kpara la de wara ye, ah le kpah de yi le ta-ngü te wara ka la. Dela ngü de te wüh ngbü emere fü wü Petero,* de wü di enga ni ye Miri Yesu, kpah de wü gara mürü tima ka Yesu Kurisito 'buru. ⁶ Te di bala, de-a ake Baranaba, te a di de zu mürü tima ka Yesu Kurisito ne, a le aza e esaka yi nda-a de. A ngbü emere tima ka-a de kpa a, teka amaka jiase, fü a adi ezü e di.

⁷ Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Wü marajümiya, te ewü emere tima fü miri ka-wü ne, miri la to zü-e fü ewü de? Anga te gara kpara ngbü eceka kpi fütanga rirü ka gara kiri ye la, wüh ti ale ta-ngü tete de ri-rü la de? Anga te gara kpara ngbü kpah eceka kpi fütanga wü yiti ka mere kpara ka-ye la, wüh ti ale ta-ngü tete de ngu-ka yiti la de?

⁸ Ngü de te ma mala fü yi la, ah gbü jia yi ba kükürü ngü ka köti? Ah bala de. Angü *Müse ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, ⁹ gü ba, "Te mü o kpara, de ah mere tima ka-mü agbü yi la, mü mere e ace engu, ao tala de."† Dela *Riri ta te Me to fü Müse. Ah mala ngü la ta bala neh teka ne? Bü nzö teka ngü ka tima agbü yi? ¹⁰ Ah bala de. Ah mala ngü la kpah teka ngü ka-a, wü kpara te ewü ngbü endoro de ngari Yesu. Kpah bala, te kpara sö yi ka-ye la, ah ti azü e de gbü yi ka-ye la te gara de? Anga te kpara wa ndo ka-ye la, engu ti azü kümü ndo ka-ye la te gara de? ¹¹ De-a, a nda-a baka wü kpara te ewü sö yi, angü a de gina kpara te a mala ngü ka Yesu Kurisito fü yi. Te di bala, ah ti fü a amaka mba enga e-mazü teka tima la de? ¹² Te wü gara kpara ngbü emaka letangü esaka yi, teka te ewü ngbü eri yi de ngü ka Yesu la, baka te a di zu de gina wü kpara, te a ri yi de ngü ka Yesu te enga gina ne, de bane yi ena adi ta ele ta-ngü te a, afa nda wü bu a la di ka.

Wü di enga wüna, ma emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, ngü la ti fü a bala nda de! Angü a le de de de, teka de a maka mba letangü gbü tima la. Yi fi, gü ba, a mere bala, angü a zu de wü mürü tima ka Yesu Kurisito de? A'a! Ah bala de! A ngbü engbü ka-a gbü cinga bala me-a, kükürü de, angü a ngbü ekpe cürü, gü ba, "Te a za e esaka yi la, ngü la ena atiri yi, teka ato maguma wü fü Yesu Kurisito."

¹³ Wü kpara de te ewü ngbü emere tima kpa gbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne, wüh maka letangü gbü wü e de te wü kpara ngbü eto fü Me ne de? Wü kpara te ewü ngbü ewa wü nü emörö fü Me ne, wüh zü du so, de te ewü ngbü emörö la, de? ¹⁴ Ah kpah bala, teka wü kpara te ewü ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü bu wü. Angü Me gü ba, "Ah reke pe te wüh ena amaka letangü esaka wü kpara, te wüh je ngü ka Me gömö ewü ne."

¹⁵ Amba nda-ra, ma kpah ngbü de kpara, te Yesu Kurisito tima teka amala ngü ka-ye fü wü kpara. Amba ma le aza e biringbö esaka wü kpara, te ewü je ngü ka Me gömö ra ne, nda-ra de. Si-ngü te ma mala ngü la tete bala fü yi, ah teka aü fingangü ka-yi. Te ma kpi ka tala la, ngü ma. Ma le letangü kpaka kpara nda-ra de. Kükürü de, angü dela ngü te ngbü eto tadu emaguma ra, angü kpara biringbö te le ta-ngü te ra nda ma. ¹⁶ Fanü, ma ngbü de kpara te ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara, amba ma ti te ma ena agbo nga ra gbü ngü la nda-ra de. Kükürü de, angü dela ngü te ma ngbü emere de tete-ra nda-ra de. Dela ka-ye tima te Miri Yesu Kurisito to fere me-ye. Te ma ce da emala ngü kaka-na la, Miri Yesu

* 9:5 9:5 Gara iri Petero de Kefa. † 9:9 9:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:4.

ena ato kuru te ra teka ngü la ato. ¹⁷ Te ma ena angbü emala ta ngü ka Yesu Kurisito baka ngü ka-ra la, ah ena adi ta 'be, te wü kpara ena adi ele ta-ngü te ra teka tima la. Amba ah ka-ye de tima te Miri Yesu Kurisito to fere me-ye. ¹⁸ Te di bala, ma ti amaka e gbü ngü la 'buru de? Ah bala de. E te ma maka gbü ngü la, ah de mere tadu, te Yesu ngbü eto emagama ra. Angü ma ngbü emere tima la, baka letangü te ma ngbü eto fü yi kükürü. Dela si-ngü te ma le de yi to e fere, teka tima ka Yesu Kurisito, de ne. Angü tadu ka mamala ngü ka Yesu Kurisito fa ngü ka mamaka jiaše ka.

¹⁹ Dene kpaħ gara ngü te ma ele amala fü yi. Kpara füh kotö sene te ngbü gbü nzö ra nda ma, amba ma o te-ra baka labi me-ra, teka adi emere tima fü wü kpara 'buru. Kükürü de, angü ma le de wü kpara 'buru je ngü ka Yesu Kurisito gömö ra.

²⁰ Te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü di engä *Yisarayelee la, ma ngbü efü te-ra kpaħ baka engä Yisarayelee. Fü ra angbü kpaħ emere diri wü gele, ta te *Müse ba gbü *Ngari Me ne. Amba ngü ka wü gele la, ma o maguma ra tüngüngü nda-ra de. Ma ngbü emere mba gara wü ngü la kükürü kükürü, teka de wü di engä Yisarayelee, te ewü o maguma wü teka gele ka-wü ne, de wüh di eje ngü ka Yesu Kurisito gömö ra.

²¹ Amba te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü *ganzi kpara la, ma ngbü ece gele ka Müse la ace asidi, angü ma le kpaħ de wü kpara la je ngü ka Yesu Kurisito gömö ra. Te ma mala, ga, ma ce gele ka Müse la, amba ma ce *Riri ka Me nda-ra de. Angü Yesu Kurisito mala zu riri ka Me eyi fü nih.

²² Kpaħ bala, te ma ngbü esüka wü kpara te ewü wu ngü mbi mbi de la, ma ngbü emala ngü fü ewü ferrre, angü ngü la ena asiti fingangü ka-ewü. Ma ngbü emere bala, teka de wüh je ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala fü ewü ne. Te ma ngbü engbü neh esüka nguwa ne wü kpara ne la, ma kpa ngü gele ka-ewü nda-ra de, te gele ka-ewü esiti gbü jia Me de la. Ma mere bala kükürü de, angü ngü de te ma ngbü ele de maguma ra, gü ba, ah le de bi wü nguwa wü kpara 'buru füh kotö ne, je ngü ka Me gömö ra, fü ewü aküwa teka ngü la. ²³ Angü ma ngbü ele de wü kpara te nga sü 'buru je ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, ma ngbü emere tima kpekpeke, eto te-ra 'buru, teka adi emala ngü la fü wü kpara, teka te wüh le ngü ka Me eyi gömö ra la, ma ena amaka mere züka tadu gbü ngü la, kpaħ ba nda-wü.

²⁴ Wü di engä wüna, mere bi wü kpara ngbü 'dö emere tima ka yi, amba wü kpara de te ewü ena amaka zü afa sü, ah 'duwa mene ewü, te ewü to te-wü teka amere tima la kpekpeke. Te di bala, ah le de yi o kpaħ to yi teka amere tima ka Yesu kpekpeke, teka fü yi amaka takpa te gara agbü sü ka Me agbü kpi. ²⁵ Fanü, wü kpara te ewü ngbü emere tima ka yi füh kotö ne, wüh ngbü eo maguma wü 'buru teka adi emere tima kpekpeke. Tekä ne, angü wüh le de ani maka mere bi e gbü tima la. Amba ngü la ena anza ka-ye anza. Ah ngbü fi nda de. Nda-nih, nih o maguma nih 'buru teka amere tima ka Me, angü te gara kpala, Me ena ato mere takpa fü nih agbü sü ka-ye agbü kpi, te ena adi de takpa te ena angbü fi mere badi.

²⁶ Wü di engä wüna, dela si-ngü te ma to te-ra teka amere tima ka Me di kpekpeke, baka kpara te to te-ye teka ago woro kpekpeke, teka akoro kpa te adu sü, te ni ena arü tete. Kpaħ bala, te wü kpara ngbü emi te-wü ake kiri ye la, engu ena angbü emi kükürü sü gbü wege? Te vügü la küwa esakaka la, engu ena amere neh baye? Ah ti fü engu adi emi cu küte vügü

ka-ye la, teka afa engu. ²⁷ Vügü ka-nih de neh ene? Ah de siti fingangü ka-nih. Te di bala, ah le de nih gü gü de wü siti fingangü ka-nih la, teka ace asidi. Fü nih ao fingangü ka-nih 'buru te Yesu Kurisito. De-ra, te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü bu ra ne, ah le de ma o fingangü ka-ra 'buru tete, angü ma ena alakî gbü takpa ka Me la.

10

Dene kpah gara ngü te ma ele amala fü yi, teka gele ka wü me ka faranda

¹ Wü di engu wüna, yi ceka te-yi 'be 'be 'be. Yi fi la nga ngü ta te mere te-ye fü wü kundu nih, wü di engu *Yisarayeles ta gügü ne. Me tima ta *Müse, teka de ah küwa ewü esaka miri ka wü *Ezepeto. Ah tima ta e baka mandurumba engagira ewü, de ah di esere kaje fü ewü. Fü wü kpara la 'buru angbü efa nga mandurumba la. Fü Me ayia aü züka kaje te ürü aürü etü mere *yi-ngu. Fü wü kpara ayia akö ngu 'buru te kagara sü la.

² Baka te ngü la mere te-ye fü ewü bala, ah baka te wüh to *babatiza eyi fü ewü, angü wüh lala fütanga Müse baka te nih lala fütanga Yesu ne.

³ Te wü kpara la 'buru ngbü endoro tete kpa gbü gü, wüh ngbü ta ezü fi bü mene e biringbö, ta te Me ngbü eto fü ewü gbü wazi ka-ye ne. ⁴ Wüh ngbü ta 'buru enzö ngu biringbö, ta te Me ngbü eto fü ewü. Angü ngu la ngbü ta edü gbü da, baka te Me mala fü ewü. Da la ka-ye ta cu de Yesu Kurisito, angü Yesu Kurisito ta de kpara te ngbü enü de ewü te nga kaje la, da eceka kpi fütanga ewü me-ye. ⁵ Amba fingangü ka-yi gü ba, wü kundu nih la ta 'buru de züka wü kpara gbü jia Me? Ah bala de! Mere bi ewü ta de siti wü kpara gbü jia Me. Fü ewü akpi 'buru agbü gü kpala. Fü ewü ati ewü kpah ciki kpala.

⁶ Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü dela ngü te ena ato fingangü fü nih fanü. Wü kpara la ngbü ta ekpi teka *siti ngü ka-wü, te ewü ngbü ta fi emere. Nih mere e ao to nih angbü emere siti ngü, baka ta te ewü ngbü emere la, nda-nih de. Angü nih ena akpi kpah baka ewü la. ⁷ Wü gara ewü ngbü ta emere gele ka faranda, angü wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara la ngbü ewa wü nü gbü faranda. Fü ewü adu angbü kötö adi ezü so la. Fü ewü ayia tikpi, akpo elo bi. Fü ewü angbü kpah da emere waza."*

Wü di engu wüna, nih mere e adi emere gele ka faranda de. ⁸ Wü gara ewü ngbü ta kpah emere waza bala, fü Me ayia amörö mere bi ewü baka wü kpara kutu teke biri de füh ye bata (23,000) gbü sikipi biringbö. Nih mere e adi emere waza de. ⁹ Wü gara ewü re ta maguma Me. Fü maguma Me ayia anzu te ewü. Fü Me ayia atima wü kpürü, de wüh di ede ewü. Fü mere bi ewü ayia akpi gbü ngü la. Nih mere e adi ere maguma Me de.

¹⁰ Wü gara ewü ngbü ta kpah edi ngü te Müse, mere kpara de te Me o gbü nzö ewü ne. Fü Me atima *malayika ka-ye, amörö wü kpara la. Yi mere e adi edi ngü te mere kpara de te Me fe engu, o gbü nzö yi, ne de. ¹¹ Wü ngü la mere ta te-wü gbü lakî ka diri wü kpara ta gügü, fü ewü ayia aba, ao gbü Ngari Me ne. Kükürü de, teka de ngü la di eri nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito de titine ne.

¹² Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te di bala, te yi ngbü efi, gü ba, "Ani ngbü erü kpekepeke gbü wazi ka-ani" la, de yi ceka 'be, angü yi ena atî gbü siti ngü. ¹³ Te mü ti gbü siti ngü la, mü mere e amala, gü ba, "Siti ngü la, ah de ngü ka-ni de, angü *Satana fiti ni me-ye," ne, mü mere e

* 10:7 10:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeles 32:6.

amala bala de. Angü Satana ngbü ere wü kpara füh kotö ne 'buru, amba Me ti ace nih nda de. Te Satana fiti mü la, Me ena ato wazi fü mü arü di kpekpeke. Siti ngü la ti afa mü nda de, angü Me ena aü kaje, fü mü aküwa tete.

¹⁴ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi ce gele ka faranda asidi. ¹⁵ Ma wu eyi, gü ba, yi zu de kpeke wü kpara, amba ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. ¹⁶ Yi fi la nga *zü-e ka Me. Nih ngbü eza ndü'ba ka ngu *vinü, fü nih agbo nga Me tengüngü. Fü nih anzö baka te nih ngbü enzö *ngüte de wü Yesu Kurisito. Kpah bala, nih ngbü ekuuru ambata da egafa esüka nih. Fü nih azü, baka te nih ngbü ezü küte Yesu Kurisito. ¹⁷ Ambata la ka-ye ngbee biringbö. Kpah bala, nih de te nih ngbü ezü ambata la, nih baka kpara biringbö, teka ngü ka Yesu Kurisito. ¹⁸ Ah kpah baka gele ka wü di enga *Yisaraye. Te mere kpara wa nü fü mere Me la, wü kpara eci 'buru, azü du so la. Fü ewü angbü de fingangü biringbö, alala eküte mere Me. ¹⁹ Ah kpah bala, te mü zü du so nü, de te wüh to gbü faranda la, ah baka te mü ngbü elala fi gbü gele ka faranda. Fanü fanü, faranda la, wazi gbügbü nda ma. ²⁰ Amba te wüh wa nü gbü faranda la, wüh ngbü efi, gü ba, ani ngbü eto so la fü züka me ka kundu ani, amba wüh ngbü eto so la ka-wü fü *siti wü di enga me. Ah de siti ngü te yi ngbü fi elala gbü gele ka siti wü di enga me de bala. ²¹ Yi ngbü enzö ngu vinü, baka te yi nzö ngüte de wü Miri Yesu Kurisito, fü yi adu kpah afü te-yi, angbü emere gele ka wü di enga me, te ewü di de wü vügü kaka ne? Dela züka ngü? ²² Yi ele ato kanga emagama Miri Yesu? Wazi yi fa nda-ka? Te mamagama nzu eküte nih la, nih ena aküwa neh baye baye?

²³ Wü gara kpara esüka yi ngbü emala ngü, gü ba, "Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ele." Wayi, amba wü gara ngü ladü, te ti ale tangü te nih de. Kpah bala, wü gara ngü ladü te ti asiti fingangü ka wü bu nih. ²⁴ Yi mere e adi efi bü duu nga yi de. Yi di efi kpah nga wü bu yi, teka fü yi adi eto wazi fü ewü. ²⁵ Te yi maka so, te wüh ngbü ecinzi la, wayi, yi ti eyi ase so la. Yi mere e ayi-ta ngü tengüngü na, gü ba, "Ah de du so te wüh to fü wü me?" ne de. Angü fanü fanü ngü ka so ti asiti yi gbü jia Me nda de. ²⁶ Baka te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Me de mürü wü e füh kotö ne 'buru."† Te di bala, so la kpah de e kaka-na, ah ti asiti ngü ka-nih nda de. ²⁷ Kpah bala, kiri yi te le ngü ka Me de, te engu i yi teka azü e agba ye la, wayi, yi ti eyi azü e la. Yi mere e ayi-ta ngü teka wuru la de. Wuru ti asiti yi gbü jia Me nda de. ²⁸ Amba te ewü mala fü yi mbölö, ga, "Wuru ne, ah de du so te wüh to gbü faranda la," de yi mere e azü e la de. Angü kpara, de te mala ngü la fü mü, ngbü eceka mü, anga mü ena ace ngü ka Me, fü mü adu amere siti ngü ya. ²⁹ Fanü, te ah gbü jia mü esiti de la, amba ah ena adi esiti gbü jia kpara la. Te di bala, gara kpara ena amala, gü ba, "Ni ti ace züka ngü ka-ni teka ngü ka wü bu ni de. ³⁰ Angü te ni za zü-e la, fü ni agbo nga Me fefeh na la, wüh ena amala, gü ba, ah esiti, neh baye baye?" Amba ah le de nih mere e adi emere bala de.

³¹ Wü di enga wüna, dene mere kpeke ngü de te ma ele amala fü yi. Te yi ngbü emere gara ngü, anga yi ngbü ezü e, anga enzö e, anga yi ngbü emere ne ngü ne la, yi mere e afi nga ngü ka-yi de. Yi fi nzö ngü ka Me, teka de wü kpara gbo nga iri Me teka ngü ka-yi la. ³² Yi ceka 'be, angü te fingangü ka wü bu yi siti teka ngü ka-yi la, ah ena adi de siti ngü. Te engu de *kpara ka Yesu Kurisito, anga te engu di de enga Yisaraye, anga te

† 10:26 10:26 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 24:1.

engu di de kpara te le ngü ka Me de, yi mere e asiti fingangü kaka-na de. ³³ Amba de-ra Pawülü, nda-ra, ma o te-ra teka adi eto tadu te wü kpara 'buru. Ma fi nga ra nda-ra de. Ma ngbü efi nga wü kpara 'buru, teka de wüh to maguma wü fü Yesu Kurisito, fü ewü aküwa fi mere badi.

11

¹ Ah le de yi mere ngü kpah baka ra, angü ma ngbü emere ngü kpah baka nda Yesu Kurisito.

Dene ngü te yi ena adi emere,

te yi ngbü ebite te-yi da emere ngü ka Me la

² Wü di engu wüna, ma ele agbo nga yi, angü riri ta te ma ri yi di ne, yi ngbü fi bü da emere. Dela züka ngü. ³ Amba du ngü ladü te laki, te ma ele amala fü yi. Yi wu kpo, ga, Yesu Kurisito de miri ka wü kpara 'buru. Kpah bala, komoko nda-ye de miri gbü nzö wara ye. Me nda-ye de miri gbü nzö Yesu Kurisito. ⁴ Te ah bala, te komoko rü me-ye esüka wü kpara, teka aku gba fü Me, anga teka amala ngari Me fü ewü, engu mere e agba nzö ye de bongo de. Angü te engu gba nzö ye agba la, wüh ena afala engu teka ngü la.

⁵⁻⁶ Amba te ah de würise te rü me-ye esüka wü kpara, teka aku gba fü Me, anga te engu ngbü emala ngari Me fü wü kpara la, ah le de engu gba nzö ye agba fanü, angü engu ena ato lümü te wati ye. Kükürü de, angü te engu gba nzö ye de la, wüh ena aceka engu ge baka te engu woro su-nzö ye aworo la. Angü gbü gele ka-yi, te würise woro su-nzö ye aworo la, ngü la ena ato lümü fefe afa sü. Te di bala, ah le de ah angbü egba nzö ye agba de bongo.

⁷ Ah ti fü komoko agba nzö ye de bongo de. Tekane, angü Me mere komoko gegege baka ye. Te wü kpara ngbü eceka komoko la, wüh ena angbü egbo nga iri Me teka ngü kaka. Tekane ngü ka würise, ah le de engu gba nzö ye agba de bongo. Tekane te wü kpara wu würise la, fü ewü angbü egbo nga iri wati ye na teka ngü kaka, angü Me reke würise gbü komoko.

⁸⁻⁹ Angü gbü sikipi te Me mere gina wü kpara füh kotö sene ne, ah mere ta komoko te engu gina, ge baka ye. Fü ah adu agbi sajikara komoko la, areke würise gbügbü, teka de engu le ta-ngü te wati ye la.* ¹⁰ Te di bala, ah reke fa sü, te würise ena adi egba nzö ye agba de bongo, teka asere fü wü kpara füh kotö sene, kpah de wü kpara agbü kpi, gü ba, engu ngbü eyi esa riri ka wati ye.

¹¹ Amba yi fi la nga gara ngü dene, Me reke komoko ake würise 'buru biringbö. Würise ti angbü kpikepi ye de. Komoko ti kpah angbü kpikepi ye de. ¹² Te engu gina, Me za sajikara komoko, adu afü würise tete. Enatikine dene, würise ngbü ebi wü komoko kpah me-ye, angü Me mere ngü la me-ye bala.

¹³ Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te würise ngbü eku gba fü Me gbü jia wü kpara, te ah gba nzö ye agba de la, ngü la ena adi mbi? ¹⁴ Dela gele ka wü kpara füh kotö ne de? Te komoko ngbü de mere kala su-nzö ye fa sü la, ah 'be? Wü kpara 'buru ena angbü emü engu amü. ¹⁵ Amba te ah de würise de mere kala su-nzö ye la, ah ena areke afa sü gbü jia wü kpara, fü ewü adi egbo nganga, ga, "Ah su fa sü." Angü Me to kala su-nzö fefe na, teka de ah gbala te-ye, ah ni nzönzö.

* **11:8-9** 11:8-9 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:18-24.

16 Amba te yi le de wü würüse gba nzö wü de la, dene ngü te ma ena alügü fū yi. De-a, wü *mürü tima ka Yesu Kurisito 'buru, a ngbü erī wü kpara bala, gü ba, ah le de wü würüse di egba nzö wü agba, kpah de gara wü *kpara ka Yesu Kurisito gbü gara wü sü 'buru.

Dene ngü te yi ena adi emere teka zü-e ka Me

17 Gbü mene ngü dene, ma ti agbo nga yi de, angü ngü te yi ngbü emere ne, ah de züka ngü nda de. 18 Angü ma je nga yi, gü ba, te yi biti te-yi tundu, teka azü zü-e ka Me la, yi ngbü eye süka yi kpikpi yi kpikpi yi. Gbü jia ra, ngü la, ah de wu de. 19 Yi ngbü efi neh baye? Yi ngbü efi, gü ba, "Ah le de ani di eye süka yi, teka fū ani adi ewu mene wü kpara, te ngü ka-wü reke areke gbü jia Yesu Kurisito," ne? 20 Yi ngbü ebite te-yi, gü ba, "Ani ena azü *zü-e ka Me," amba ngü de te yi ngbü emere ne, ah baka ngü de te Miri Yesu Kurisito mala ne nda de. 21 Angü wü gara yi ngbü ezü kpah bü züka e-mazü ka-wü, te ewü koro di me-wü. Fū ewü angbü esika di, o wü gara kpara nda-wü engbü de tala te wü. Wü gara ngbü nda-wü enzö fi efa sü, fū ewü angbü eküya di. 22 Dela neh ene ngü ne? Gba yi ma? Te ah bala, ah le de yi di ezü wü gara e ka-yi la ciki agba yi kpala. Yi mere e angbü ekpa ngü wü kpara ka Me bala de. Angü ngü te yi ngbü emere la ngbü eto lümü te wü kpara, te e ka-ewü di ma ne, efa sü. Ma ena amala fū yi, agü neh fe, teka ngü la? Ma gbo nga yi? Ma ti agbo nga yi teka ngü la nda-ra de!

23 Ngü ka zü-e ka Me te ma mala tñe fū yi te enga gina ne, ma je ngü la gömō Miri Yesu. Gbü sikipi te wüh to engu fū wü vügü kaka tete, etamurago la, Miri Yesu ngbü ta ezü e de wü *kpara ka-ye. Fū engu aza ambata, 24 agbo nga Me tekaka. Fū ah akukuru tütü na, agafa fū ewü, gü ba, "Dene küte ra, te ma to fū kpi tüngü yi. Yi ngbü da emere ngü la fi bala sidi nga ra, teka fū yi adi efi nga ra tete." 25 Te wüh zü e la nza tete, fū ah aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye, ato fū ewü kpah bala, gü ba, "Dene *ngüte ra. Yi nzö enzö, baka te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Yi di emere fi bala, teka fū yi adi efi nga ra tete."

26 Te di bala, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te yi ngbü ezü zü-e ka Me, da enzö ngüte Yesu Kurisito la, yi ngbü dela esere ngü ka kpi ka Yesu Kurisito fū wü kpara. Yi di fi emere ngü la bala, zalü akoro di gbü sikipi, te Miri Yesu ena adu akoro tete füh kotō ne. 27 Te di bala, te yi ngbü enzö ngüte Yesu Kurisito baka kükürü e la, ah ge baka te yi ngbü ekpa ngü ngüte Yesu Kurisito la. 28 Yi mere bala de. Ah le de mü wu ngü te di emagama mü kpo kpo kpo, fū mü areke feke. Fū mü adu anzö ngüte Yesu Kurisito. 29 Yi ceka 'be, angü te yi ngbü enzö ngüte Yesu Kurisito baka kükürü e, yi ena amaka mere kuru gbü ngü la. 30 Dela si-ngü te keke ngbü emere wü gara yi, fū wü gara yi angbü ekürü. Wü gara kpara kpi kpah eyi teka ngü la. 31 Ah reke fa sü te nih ena afü magama nih, angü Miri Yesu ena ato kuru te nih. 32 Me ngbü eto kuru fū nih kükürü de. Ah baka wö ye jaji te ngbü esüma ye ye, teka de ah je riri. Me ngbü erī nih kpah bala, teka de nih fū magama nih, fū nih aküwa te gara, gbü *adu sikipi te engu ena adu, teka ato kuru te mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne.

33 Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fū yi. Te yi biti te-yi, teka azü zü-e ka Me la, yi fi kpah nga wü bu yi, da eci nga ewü. Yi mere e angbü de kü te yi de. 34 Te tala ngbü emere yi efa sü la, ah le de yi di ezü e ka-yi kpa gba yi, teka fū yi adu azü zü-e ka Me te züka kaje. Tekane de, angü yi ena amaka kuru gbü ngü la.

Wü gara ngü kpah ladü, te ma le amala fü yi gbü ngü la. Ma ena amala fü yi sidi, gbü sikipi te ma ena adu akoro tete kpaka yi agbü Korinito kpala.

12

Dene ngü teka wazi ka Nzila Wazi Me

¹ Wü di engä wüna, ma ngbü ele de yi reke fingangü ka-yi, teka ngü ka wazi ka *Nzila Wazi Me, mbi mbi mbi. ² Ta te engä gina, o yi le ngü ka Yesu Kurisito la de ne, yi ngbü ta fi emere gele ka wü di engä me. Wüh ngbü ta efiti yi, fü yi angbü edürü te wü siti kaje. ³ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ngü ka Nzila Wazi Me ka-ye kpikpi ye, ah baka ngü ka wü di engä me nda de. Te kpara ngbü emala ngü de wazi ka Nzila Wazi Me la, engü ti eyi asoko Yesu? Ah bala de! Te gara kpara mere ngü bala la, amba ah ka-ye de ngü ka wü di engä me. Kpah bala, te kpara mala ngü, gü ba, "Yesu de Miri ka-ni," engü mala ngü la bala zu de wazi, te Nzila Wazi Me to fefe na me-ye fanü fanü.

⁴ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü nih, fü nih adi emere tima ka Me di kpikpi ye kpikpi ye. Amba Nzila Wazi Me ka-ye ngbee biringbö. ⁵ Miri Yesu Kurisito to tima fü nih kpah kpikpi ye kpikpi ye, amba Miri te ngbü gbü nzö wü kpara la, da eceka nga ewü, ka-ye ngbee biringbö. ⁶ Nih ngbü emere tima ka Me te wü kaje kpikpi ye kpikpi ye, amba Me ka-ye ngbee biringbö, te ngbü eto wazi teka wü tima la 'buru me-ye.

⁷ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü wü kpara kükürü de. Ah ngbü eto teka de kpara la le ta-ngü te wü bu ye di. ⁸ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh wu si-ngü gbü *Ngari Me mbi mbi mbi, teka de wüh di emala si-ngü la fü wü bu wü. ⁹ Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh le ngü ka Me de maguma wü biringbö, gü ba, "Me ti eyi amere wü ngü 'buru." Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di eküwa wü mürü keke. ¹⁰ Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh di emere kpeke ngü di. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wü di emala ngari Me di fü wü bu wü. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh di eye süka ngü di mbi mbi mbi, teka awu, anga ngü la koro esaka Nzila Wazi Me fanü ya. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, fü ewü adi ero mö gbü ganzi wü mö, te Nzila Wazi Me to fü ewü, te wü kpara je ngü gbügbü na de. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di eje ngü gbü ganzi mö la, fü ewü adi emala si-ngü gbügbü fü wü bu wü. ¹¹ Nzila Wazi Me ka-ye biringbö. Ah ngbü eto wazi fü wü kpara kpikpi ye kpikpi ye, baka te engu ngbü ele.

¹² Ah baka ngü ka ngbürükü kpara. Küte kpara ka-ye ngbürükü biringbö, amba wü e eküküte fa sü, baka wü kpakpa, wü lölö, de wü gara na. Kpah bala, nih wü *kpara ka Yesu Kurisito, nih baka küte Yesu Kurisito ngbee biringbö. ¹³ Nih 'buru kpikpi nih kpikpi nih. Wü gara nih de wü di engä *Yisaraye, wü gara nih de wü *ganzi kpara. Wü gara nih de wü mere kpara, wü gara de wü kükürü kpara. Amba te wüh to *babatiza tete fü nih, Nzila Wazi Me dunda nih eyi eküte Yesu Kurisito. Fü Nzila Wazi Me biringbö la angbü emaguma nih, teka ao maguma nih biringbö.

¹⁴ Küte kpara ka-ye e biringbö, amba ah ka-ye kpah de mere bi wü e te ye, baka wü lö, wü kpa, wü güje, de wü jia. Wü e la 'buru eküte kpara biringbö, de tima ka-wü kpikpi ye kpikpi ye, kpah baka nih wü kpara ka Yesu. ¹⁵ Te lö mü mala ngü, gü ba, "Tima ka-ni baka nda kpa nda de. Te ah bala, ni de e eküte kpara la nda-ni de," dela züka ngü? Lö mü ti eyi

amala ngü bala? ¹⁶ Anga te güje mü ena amala nda-ye, agü ba, “Ni de jia nda-ni de, te ah bala, ni de e eküte kpara la nda-ni de,” dela züka ngü? Güje mü ti eyi amala bala? ¹⁷ Te ngbürükü kpara ena adi ta 'buru jia la, ah ena aje ngü, neh baye baye? Anga te ngbürükü kpara ena adi ta 'buru bü güje la, ah ena aje se e, ta neh baye baye? ¹⁸ Me o wü e eküte nih kpikpi ye kpikpi ye, baka te engu le. ¹⁹ Te ngbürükü kpara ena angbü ta 'buru e biringbö la, ah ena amere tima neh baye?

²⁰ Wü e sibi eküte kpara fa sü, amba ah ka-ye bü ngbürükü kpara biringbö. ²¹ Jia kpara ti eyi amala fü kpa kpara, gü ba, “Ma le mü de?” Ngü bala ma! Anga te nzö kpara mala kpah fü lö, gü ba, “Ma le mü de,” la, ngü bala kpah ma! ²² Wü gara e ladü eküte nih, te nih ngbü eeka baka kükürü e. Te wü e la ena adi ta ma la, küte nih ti angbü zürü ne, de. ²³ Wü gara e ladü eküte nih, te di de e ka lümü. Te di bala, nih ngbü eto bongo te nih teka ngü la, teka ne de, angü wü kpara ena adi ewu. ²⁴ Wü gara wü e eküte nih te su asu gbü jia wü kpara, baka gbüra nih, nih to bongo tete de. Me reke wü ngü la 'buru me-ye bala. ²⁵ Küte kpara ti aye süka ye kpikpi ye kpikpi ye de. Kpah bala, de-nih, te nih di de wü *kpara ka Yesu ne, nih ti aye süka nih kpikpi nih kpikpi nih de, angü nih tine eyi küte Yesu Kurisito ngbürükü biringbö. Me ngbü ele de nih le te-nih esüka nih ale, kpah gegege baka te küte nih di de ngbürükü e biringbö ne. ²⁶ Angü te gara e eküte mü ngbü eke te mü ake, baka kpa mü, anga lö mü la, soko mü ti ake 'buru ake de? Te biri e eküte mü ngbü de tadu, baka bu mü la, soko mü ti angbü kpah 'buru de tadu de? Ah kpah bala teka nih, wü kpara ka Yesu. Te gara kpara esüka nih ngbü de cinga, ah le de nih ngbü kpah de cinga, teka ngü kaka. Te gara kpara esüka nih ngbü de tadu la, ah le de nih ngbü kpah 'buru de tadu tekaka.

²⁷ Wü di engu wüna, yi 'buru de küte Yesu Kurisito. Kpah bala, de-yi biri biri 'buru, yi baka wü e eküte Yesu Kurisito. ²⁸ Me o nih eyi 'buru wü kpara ka-ye, de wü tima ka-nih kpikpi ye kpikpi ye. Gina wü kpara te engu fe ewü, ah de a, wü *mürü tima ka Yesu Kurisito. E'ba'basu wü kpara, ah de mene ewü, te ewü ngbü emala ngari Me fü wü kpara ne. Ebabata wü kpara, ah de mene ewü, te ewü ngbü eri wü kpara ka Me de riri kaka. Sidi nga ngü la, fü Me adu ato wazi fü wü gara kpara, fü ewü adi emere kpeke ngü, te komö wü kpara ngbü egu kaka 'buru agu. Fü engu afe wü gara kpara, fü ewü angbü eliki keke te wü kpara. Fü engu ato wazi fü wü gara kpara, de wüh di ele ta-ngü te wü bu wü. Fü engu ato wazi fü wü gara kpara, teka adi ereke ngü esüka wü kpara. Fü engu ato kpah wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di ero mö gbü lara gara ganzi mö, te *Nzila Wazi Me to fü ewü. ²⁹ Yesu Kurisito fe wü kpara 'buru baka cögbörö wü mürü tima nda de. Wü kpara 'buru ti amala ngari Me, akoro di kpini te nga riri na ne, nda-wü de. Wü kpara 'buru ti ari wü bu wü de riri ka Me ne de. Wü kpara 'buru ti amere kpeke lara ngü kpah de. ³⁰ Wü kpara 'buru ti aküwa wü mürü keke kpah de. Wü kpara 'buru ti amala ngü gbü mö, te Nzila Wazi Me ngbü eto ne, kpah de. Nzila Wazi Me to wazi fü wü kpara 'buru, teka aje si-ngü gbü mö la, teka adi efa sisi na fü wü bu wü ne, kpah de. Angü engu ye süka tima la aye, baka te engu le. ³¹ Te ah tine eyi bala la, de mü to maguma mü, teka amere zu tima ka Me, te ena ato tadu tete.

Dene ngü teka le-te

Wü di engu wüna, ma ngbü emala fü yi, gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi ale. Angü dela ngü te reke te Me fa wü gara ngü 'buru.

13

¹ Angü te mü ti eyi amala mö ka wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah de mö ka wü *malayika ka Me agbü kpí, amba te mü le wü bu mü de la, mü kamü baka kono, te wüh ngbü eu bü kükürü kükürü bala. ² Anga te mü ti eyi amala ngari Me, anga mü ti kpah eyi awu wü kpeke ngü ka Me 'buru areke areke la, ngü ma. Anga te mü to maguma mü 'buru fü Me, fü mü angbü de wazi teka amere wü cögbörö kpeke ngü di la, te mü le wü bu mü de la, ngü ka-mü la ka-ye 'buru de kükürü ngü. ³ Anga te mü to jiasse de wü e ka-mü 'buru fü wü mürü cinga, anga te mü to te-mü di akpi teka ngü ka Yesu Kurisito, te mü le wü bu mü de la, wü ngü ka-mü la 'buru reke gbü jia Me nda de.

⁴ Te mü le wü bu mü de maguma mü 'buru la, mü ena adi emere züka ngü fü ewü. Te wüh mere siti ngü fü mü la, mü ena aboro siti ngü ka-ewü la aboro. Mü ti akpi gümü e ka-ewü de. Kpah bala, mü ti agbo nga mü de. Mü ti akpa ngü ewü kpah de. ⁵ Te mü le wü bu mü de maguma mü la, mü ti ato lümü te ewü de. Mü ti adi efí bü nzö ngü ka-mü ne de. Maguma mü ti kpah angbü enzu eküte ewü kere kere ne de. Mü ti kpah atí ngü ka wü bu mü guvu mü de. ⁶ Te mü le wü bu mü de maguma mü, te gara ewü mere ngü sisiti, anga dürü ngü gbü jia mü la, ah ena areke te mü? Ah bala de. Ngü de te ena areke te mü 'duwa te engu ngbü emere züka ngü. ⁷ Te mü le kiri mü de maguma mü la, mü ti eyi aboro wü siti ngü kaka-na. Mü ena angbü eo maguma tete gbü wü síkpí 'buru, mü ena angbü kpah eo to mü tete. Mü ti ace engu nda-mü de.

⁸ Te mü le wü bu mü de maguma mü 'buru la, ngü la ti anza de. Amba te mü ngbü eto ngari Me fü wü kpara la, ngü la ena anza anza fanü. Anga teka ngü ka maro mö gbü ganzi mö, te *Nzila Wazi Me to fü mü ne, ngü la ena anza ka-ye kpah anza. Te mü ti eyi angbü ewu si wü ngü 'buru la, ngü la ena anza ka-ye kpah anza. ⁹ Kükürü de, angü baka te nih ngbü engbü füh kotö sene ne, nih ti eyi awu ngü ka Me mba cükü'daye. Te di bala, nih ngbü emala ngari Me fü wü bu nih kpah mba cükü'daye. ¹⁰ Amba te gara, te nih ena angbü agbü sü ka Me agbü kpí, nih ena awu wü ngü 'buru. Ngü te nih wu mba cükü'daye enatikine ne, ah ena adu angbü te nga jia nih ba enga ngü. ¹¹ Ta gügü, te ma di la mba jaji ne, ma ti aro mö 'be 'be ne de. Fingangü ka-ra mbi bane ne kpah ma. Angü ngü ka wü jaji ka-ye bala. Amba te ma ga koro mere komoko tete, fü ra adu ace ngü ka jaji la asidi. ¹² Titine dene, nih baka wü jaji, angü nih wu ngü ka Me mbi mbi la de. Ngü ka Me te nih ngbü emere ne, ah ka-ye la baka kuru ngü gbü roto. Amba te gara, te nih ena angbü de wü Me agbü kpí, nih ena awu jia Yesu Kurisito, fü nih adu awu wü ngü ka Me 'buru areke areke, kpah baka te engu ngbü ewu wü ngü ka-nih 'buru ne.

¹³ Te di bala, wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Titine wü cögbörö ngü ladü bata, te Me ngbü ele de nih di emere. Te mü to maguma mü eyi fü Me la, ngü la ti anza de. Te mü ngbü eo jia mü teka dudu ka Yesu Kurisito, ngü la ti anza kpah de. Te mü le wü bu mü de maguma mü, ngü la ti anza kpah de. Mere ngü te fa wü bu ye 'buru, esüka wü ngü de bata ne, ah de ngü ka le-te.

14

¹ Te di bala, ah le de yi to te-yi adi ele wü bu yi de maguma yi 'buru.

Dene ngü teka maro mö gbü ganzi mö,

te Nzila Wazi Me ngbü eto

Ah le de yi yi-ta Me, teka de engu to wazi ka *Nzila Wazi ye fü yi. Gina mere ngü te ena ale ta-ngü te wü kpara, ah de wazi teka angbü emala ngari Me di. ² Kükürü de, angü te mü ro mö gbü gara ganzi mö te Nzila Wazi Me sere fü mü me-ye la, wü bu mü ena aje si-ngü la, neh baye baye? 'Duwa Me te ena aje si-ngü la ka-ye me-ye. Angü ngü te mü ngbü emala la, Nzila Wazi Me to wazi la fü mü me-ye, teka fü mü adi emala wü ngü de te wü kpara ti aje de. ³ Amba te mü ngbü emala zu ngari Me fü wü bu mü, wüh ena aje ngü la areke mbi mbi mbi, fü ngü la ato wazi fü ewü. ⁴ Te mü ngbü emala ganzi mö, te wü bu mü je de, mü ena amaka wazi la ka-mü nzö me-mü. Amba te mü ngbü emala ngari Me la, mü ngbü dela eto wazi fü wü kpara 'buru. ⁵ Te yi ena aci 'buru angbü ero mö gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fü yi, ah esiti de. Amba te yi ena aci 'buru adi eto ngari Me la, ah ena areke afa cu sü. Ngü ka kpara te ngbü eto ngari Me, fa ngü ka kpara te ngbü emala ngü gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fefe. Angü ngü de te ewü emala gbü ganzi mö la, ah ti ato wazi fü wü kpara de. 'Duwa te gara kpara ladü sela te Nzila Wazi Me to wazi eyi fefe na, teka de engu wu si-ngü gbü ganzi mö la, fü ah amala fü wü bu ye. ⁶ Wü di engu wüna, ta te ma ena akoro kpaka yi kpala, angbü ero mö gbü mö te Nzila Wazi Me to fere, te yi je ngü gbügbü de la, ah ena ato wazi fü yi, neh baye baye? Amba, te ma ngbü emala fü yi ngü ka Me, de te engu to fere, de ma mala ne, anga te ma ngbü eri yi de riri ka Me, dela ngü te ena ato wazi fü yi, areke maguma yi fanü.

⁷ Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Te kpara ngbü emi gambi, bü faaa, baka te jaji ngbü emi e me-ye la, wü kpara ena abi ci, alo bi areke te nganga, neh baye baye? ⁸ Anga te kpara ngbü eu kono teka gü bü 'daaa, wüh je ngü gbügbü reke de la, wü kpara ena awu neh baye, fü ewü areke te-wü teka gü? ⁹ Tekan ngü ka-yi, ah kpaah bala. Te yi mala ngü reke areke de la, wü kpara ena aje, neh baye baye? Ngü ka-yi ena adi ka-ye baka kükürü ngü. ¹⁰ Mere bi mö ka wü kpara füh kotö ne ladü fa sü, te di kpikpi ye kpikpi ye, si-ngü gbügbü na kpaah kpikpi ye kpikpi ye. ¹¹ Te kpara mala ngü fü yi gbü mö ka nguwa ye, te yi je ngü gbügbü de la, yi ti aje si-ngü gbü ngü de te engu mala fü yi la kpaah de, angü engu de ganzi kpara.

¹² Wü di engu wüna, ma wu eyi, gü ba, yi ngbü ele de Nzila Wazi Me to wazi fü yi teka amere tima di. Te di bala, ah le de yi yi-ta Me, de ah tima Nzila Wazi ye fü yi, teka fü yi amere wü ngü, te ena ato wazi fü wü bu yi. ¹³ Kpaah bala, te Nzila Wazi Me to wazi fü mü teka aro mö gbü ganzi mö, te wü bu mü je de, de mü yi-ta Me, teka de engu to kpaah wazi fü mü, teka de mü wu si-ngü la mini, teka fü mü adi esere sisi na fü wü bu mü.

¹⁴ Te mü gbo nga Me gbü mö te wü bu mü je de la, fingangü ka-mü wu si-ngü la nda de. Mü ngbü egbo nga Me dela nzö de wazi ka Nzila Wazi Me te di emagama mü. ¹⁵ Ah le de mü gbo nga Me de maguma mü 'buru, de fingangü ka-mü kpaah mini. Ah kpaah bala, teka wü ci ka Me. Ah le de yi bi wü ci la de maguma yi, kpaah de fingangü ka-yi mini. ¹⁶ Te mü ngbü egbo nga Me gbü ganzi mö la, wü gara kpara ti aje ngü la de. Te di bala, wüh ti ale ngü ka-mü la kpaah de. ¹⁷ E-wu neh da, mü ngbü egbo nga Me ereke areke, amba ngü la ti areke maguma wü bu mü de.

¹⁸ Nda-yi, yi ngbü egbo nga yi, gü ba, ani wu da ero mö gbü mö te Nzila Wazi Me sere fü ani ne fa sü. Amba nda-ra, ma gbo nga iri Me fa sü, angü ma ngbü ero mö gbü mö, te Nzila Wazi Me sere fere, fa yi 'buru di ka.

¹⁹ Amba te ah esūka wū kpara la, ma le adi emala ngū, te wū bu ra tī eyi adi eje 'buru. Te ma mala di bū mba enga ngū cūkū'daye, te wūh tī eyi aje sisi na la, ah reke cu fa sū, fa mere bi wū ngū, te wūh tī aje sisi na de ne.

²⁰ Wū di enga wūna, yi fi nga ngū ne mbi mbi mbi. Yi ce fīngangū ka wū jaji asidi. Ah le de maguma yi ngbū baka nda wū jaji, angū wū jaji tī ngū emaguma wū nda-wū de. Amba teka fīngangū, yi ngbū baka wū cōgbōrō kpara de fīngangū gbū nzō wū. ²¹ Yi ngbū efi nda-yi, gū ba, ani de kpeke kpara, teka te ani ngbū ero mō gbū ganzi mō, te Nzila Wazi Me sere fū ani la, te wū bu ani tī aje nda-wū de ne. Me mala teka ngū la gū neh fe? Wūh ba ta gbū *Ngari Me, gū ba dene, "De-ni, Me, ni ena atima wū *ganzi kpara kpaka wū kpara ka-ni, teka ato kuru te ewū. Angū wūh ena angbū emala ngū ka-ni fū ewū gbū ganzi mō, te ewū je ngū gbūgbū de. Amba wūh tī ale ngū ka-ni la nda-wū fi de!"*

²² Te yi bitī te-yi teka agbo nga Me, te mere bi yi ngbū ero mō gbū ganzi mō la, ah ena asere fū wū kpara, te ewū le ngū ka Me de, ga, Me ngbū emala ngū la gōmō yi me-ye fanū. Amba Me ngbū emala ngū la neh fū wū da? Ah ngbū emala ngū la fū wū kpara, te ewū le ngū kaka de, teka fū ewū awu wazi ka-ni, Me. Amba te kpara ngbū eto ngari Me fū yi, gbū mō te wū kpara je si-ngū gbūgbū na kpo la, ngū la ena asere fū yi, gū ba, Me ladū tundu de ani, teka ato wazi fū ani.

²³ Ah kpaḥ bala, te yi bitī te-yi tundu, fū gara kpara biringbō, te le ngū ka Yesu la de, akoro angbū esūka yi, fū yi angbū ero mō ka-yi 'buru gbū mō te wū kpara je ngū gbūgbū na de la, kpara la ena afi, ga dene, yi ka-yi 'buru wū mūrū marōfō. ²⁴ Amba te engu maka yi te yi ngbū 'buru emala ngari Me gbū mō de te engu je kpo la, ngū la ena ari gbū nzōnzō. Fū ngū la amofō mamaguma teka wū *siti ngū kaka. Ngū la ena ato kpaḥ mere fīngangū fefe na, fū ah afū maguma ye. ²⁵ Tekā ne de, te ngari Me la maka ngū te kpara la wo awo emaguma ye, ah ena ato cūrū fefe na afa sū, teka te engu je ngū la cu gōmō kpara de te to ngari Me la. Tekā ngū la, engu ena anda'ba te-ye engagira Me, gū ba, "Fanū Me ladū de yi tundu."

*Dene ngū te yi ena adi emere, te yi bitī te-yi,
teka agbo nga iri Me la*

²⁶ Wū di enga wūna, nih ena amere baye, te nih bitī te-nih teka agbo nga Me la? Ah le de yi mere wū ngū 'buru te zūka kaje. Te gara kpara esūka yi ena adi de cī emaguma ye teka agbo nga Me di la, ah mbi. Anga, te nda gara kpara nda-ye di ngū te koro kpaka Me, teka ari wū bu ye di la, ah esiti de. Anga te gara kpara kpaḥ de nda-ye ngū, te engu ele amala gbū ganzi mō, te gara kpara nda-ye di kpaḥ ladū te je si-ngū la, amala fū wū bu ye la, ah esiti kpaḥ de. Amba gbū ngū la 'buru, ah le de yi girī mene ngū de te ena ato wazi, fū ah areke maguma wū kpara 'buru. ²⁷ Te wū kpara ladū 'basu, anga bata, te ewū ele aro mō gbū ganzi mō la, ah le de wūh mere ngū la biri biri. Ah le kpaḥ de gara kpara mala si-ngū la fū wū bu ye. ²⁸ Te kpara te ena amala si-ngū la fū wū kpara nda ma la, ah le de wūh mala ngū gbū ganzi mō engagira wū bu wū de. Wūh nga tūi, wūh mala ngū la ciki emaguma wū, angū Me ena aje ngū la me-ye.

²⁹ Ah kpaḥ bala, teka mene ewū, de te ewū ngbū eto ngari Me ne. Ah le wū kpara 'basu anga bata. Wū bu wū ngbū nda-wū angbū, adi eje, da efi ngū de te wūh ngbū erī ewū di ne. ³⁰ Te gara kpara biringbō ngbū eto

* **14:21** 14:21 Mū ena amaka ngū la gbū buku ka Yīsaya 28:11-12.

ngari Me, fü gara kpara ayia tikpi, teka amala gara ngü te Me sere fefe, te ah bala la, de gina kpara la nga nda-ye anga, teka ace sü fü kiri ye la. ³¹ Te yi ngbü 'buru emala ngari Me, ah de züka ngü, amba ah le de yi mala biri biri. Kükürü de, angü ah le de yi je wü ngü la kphah 'buru tenga yi, teka amaka wazi gbügbü na. ³² Wü kpara te Me ngbü etima ngü te komö ewü, ah de ngü ka-ewü, anga wüh ele amala ngü la neh elaye? Anga, ah le de wüh cī nga wü bu wü, de wüh nza nda-wü ngü feke. ³³ Me tima nih teka adi ero mö bü 'daaa ne nda de. Ah to gu maguma fü nih 'buru, teka adi emala ngü ka-ni, ka Me, te züka kaje. Yi di emere wü ngü 'buru mbi, kphah baka te wü gara kpara ka Me gbü wü gara sü ngbü emere ne.

³⁴ Ah kphah bala, te yi ngbü ebiti te-yi, ah le de wü würüse nga nda-wü anga. Wüh ro mö esüka wü de. Ah le de wüh di eje wü ngü, baka ta te wüh ba gbü *Ngari Me. ³⁵ Te gara ngü ladü, te ewü je reke mbi mbi de la, ah le de wüh du yi-ta wü wati wü sidi, o wüh du eyi kpa eköti. Angü te wü würüse ngbü ero mö gbü lö-ra, te wüh ngbü eto ngari Me tete la, ah esiti.

³⁶ Dela ngü te ma le amala fü yi, yi di emere wü ngü 'be 'be 'be, baka wü gara kpara ka Me gbü wü gara sü 'buru. Yi mere e afi, gü ba, "Ani wu ngü fa nda wü bu ani ne," de, angü yi de gina wü kpara, te yi kpo de ngü ka Me me-yi ne, de. ³⁷ Te kpara mala, gü ba, "Nzila Wazi Me to wazi eyi fü ni," te ah bala, engu ti eyi ale, ga, ngü de te ma ba ne, ah de ngü ka Miri Yesu Kurisito fanü. ³⁸ Te kpara le ngü ka-ra ne de, mü mere e ale ngü kaka-na nda-mü kphah de.

³⁹ Wü di engu wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi, yi to maguma yi 'buru teka adi emala ngari Me fü wü kpara. Amba te wü gara kpara ele aro mö gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fü ewü la, yi mere e atiri ewü de. ⁴⁰ Amba ah le de yi di emere wü ngü la 'buru te züka kaje, baka ngü te ena atı kpini gbü jia wü kpara, kphah gbü jia Me.

15

Dene ngü ka züzükü ka wü kpara gbü kpi, teka ngü ka Miri Yesu

¹ Wü di engu wüna, yi fi la nga kpi bete züzükü ka Yesu Kurisito, ta te a mala fü yi gügü ne. Dela ngü ta te yi le, fü yi adu azoro de kpa yi 'basu.

² Titine yi lala eyi kpekepe te ngü la. Te di bala, yi ena aküwa aküwa fi mere badi teka ngü la. Amba, te ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi ena adi ta fanü de la, de bane yi küwa kphah de.

³ Dela mere kpeke ngü de te ma je gömö Yesu Kurisito, angü Yesu Kurisito kpi teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih, baka te wüh ba ta gbü *Ngari Me gügü. ⁴ Fü ewü ati engu. Gbü ehabata sikipi, fü Me ayia azükü engu gbü kpi, kphah baka ta te wüh ba gbü Ngari Me. ⁵ Fü ah asere te-ye fi fü Petero. Fütanga ngü la, fü ah adu kphah asere te-ye fü wü *kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. ⁶ Sidi nga ngü la, fü ah adu asere te-ye tine fü mere bi wü gara kpara ka-ye baka kama 'buruve (500). Wü kpara la, wü gara ewü dene la fi ladü de jia wü, amba wü gara kpi eyi. ⁷ Fütanga ngü la, fü ah adu asere te-ye fü *Yakobo. Fü ah adu kphah asere te-ye fü wü *mürü tima ka-ye 'buru nde.

⁸ Sidi nga wü ngü la 'buru, ah du sere te-ye cu fere, angü ma nda-ra tine baka adu ye, te wüh bi engu duu sidi nga wü di engu ni ye. ⁹ Ma nda-ra baka kpara te koro tine sidi sidi. Ngü ka-ra baka nda wü gara mürü tima ka Yesu Kurisito ne nda de. Fanü, ah ti ta fü ra angbü baka mürü

tima kaka ne de. Angü te enga gina, ma to ta cinga te wü *kpara ka Yesu Kurisito fa sü. ¹⁰ Amba fū Me adu awu cinga ra, fū ah adu afū ra kpara ka tima ka-ye, baka te yi ngbü ewu ra de enatikine ne. Fū engu ato wazi fere teka adi emere tima ka-ye di kpekepeke, afa nda wü gara mürü tima kaka ne di ka. Amba ma mere tima la de wazi ka-ra de, Me to wazi la fere me-ye, teka *züka maguma ye.

¹¹ Te di bala, zu ngü ka Me ka-ye ngbee biringbö. Anga te ma ena amala fū yi me-ra, anga gara kpara, anga neh da, ah ka-ye fi bü de ngü biringbö.

¹² Wü di enga wüna, yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi, teka ngü ka Me te a ngbü emala fū wü kpara, gü ba, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi ne. Te di bala, ah mere baye, te wü gara kpara esüka yi ngbü emala, gü ba, te wü kpara ka Yesu kpi la, wüh tī azükü gbü kpi nda-wü de ne? Ngü la fanü? ¹³ Te wü kpara tī azükü gbü kpi de la, de bane Yesu Kurisito tī ta kphah azükü de. ¹⁴ Te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane ngü ka Me, te a ngbü emala fū wü kpara ne, ena angbü ka-ye bü töndö ngü kükürü. Kpah bala, teka ngü ka-ye, te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane ngü ka Yesu Kurisito, te yi le ne, ena adi ka-ye kphah bü kükürü ngü. ¹⁵⁻¹⁶ Te ah ena adi ta bala, de bane, wü ngü de te a ngbü emala, teka ngü ka Me, ena adi 'buru de wu. Angü a mala, ga dene, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi. Amba te wü kpara tī azükü gbü kpi de la, de bane, Yesu Kurisito tī ta kphah azükü gbü kpi de. ¹⁷ Te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane, ngü ka Yesu, te yi le gömö a ne, ena adi ta de töndö ngü kükürü. Kpah bala, de bane Yesu Kurisito tī ta kphah aküwa yi gbü *siti ngü ka-ye de. ¹⁸ Te ngü la ena adi ta bala, de bane wü kpara ka Yesu Kurisito, de te ewü kpi eyi ne, wüh ena akpi ka-wü ta fi mere badi. ¹⁹ Wü di enga wüna, te Yesu tī ta azükü nih gbü kpi de la, de bane cinga ka-nih ena afa sü.

²⁰ Amba, ah bala de! Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi fanü fanü! Engu baka gina nguwa te kö eyi, te nih ena awu tete, ga, te wü kpara ka Me kpi la, Me ena azükü ewü kphah bala. ²¹⁻²² Ta gügü, biri kpara mere siti ngü me-ye, fū Me akina wü kpara 'buru, de wüh di ekpi teka ngü kaka la. Kpara la, ah de gina kundu nih, de iri ye *Adama. Amba enatikine, kpara biringbö mere züka ngü eyi, te Me ena azükü nih gbü kpi teka ngü kaka. Kpara la, ah de Miri ka-nih Yesu Kurisito. Nih ngbü ekpi, angü nih 'buru de kundu ye Adama. Kpah bala, te nih zu de wü kpara ka Yesu Kurisito la, nih ena azükü azükü gbü kpi kphah bakaka.

²³ Yesu Kurisito de gina kpara te zükü eyi me-ye gbü kpi. Te gara, gbü sikipi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete füh kotö sene, Me ena azükü nih, wü kpara ka-ye, gbü kpi 'buru baka Yesu. ²⁴ Fütanga ngü la, ngü ka kotö ne ena anza. Yesu Kurisito ena afa jia wü vügü ka-ye 'buru, de wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne, kphah bete *Satana de wü kpara ka-ye 'buru. Fū Yesu adu ace wazi la fū Me, te di Wö ye. ²⁵ Angü Yesu Kurisito ena angbü miri füh wü ngü 'buru. Me ena ato wazi fefe, de ah fa jia wü vügü ka-ye di, adu ao ewü esa lö ye. ²⁶ Fū engu adu anza ngü ka kpi, teka de wü kpara kaka kpi tīne de, fi mere badi. ²⁷ Dela ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka Yesu, gü ba, "Me ena ao wü ngü 'buru esa lölö."* Ngü te wüh ba, gü ba, "Wü ngü 'buru ena adi esa lölö," ne, amba nih wu eyi kpo, ga, Me tī angbü esa lö Yesu nda de, angü Me de kpara, te o engu miri me-ye. ²⁸ Yesu Kurisito ena angbü füh wü ngü 'buru ba Mere Miri. Fū Me

* 15:27 15:27 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

adu angbü tîne me-ye miri gbü nzö Yesu, de wü ngü la 'buru. Angü engu to wazi la fü Yesu me-ye.

²⁹ Wü di enga wüna, gara ngü kpah dene te ma le amala fü yi. Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Te Me ti azükü kpara gbü kpi de la, wü kpara de te ewü za *babatiza teka wü mürü wü, de te wü kpi eyi ne, wüh ena amere baye? Dela ena adi ka-ye bü töndö ngü kükürü.

³⁰ Gara ngü kpah dene, de-a, wü *mürü tima ka Yesu, a ngbü ece te-a fü kpi, teka tima kaka, neh teka ne? Te wü kpara ti azükü gbü kpi de la, ah ena adi zu töndö ngü kükürü. ³¹ Wü di enga wüna, ma su wu de. Ma ngbü ece te-ra fü kpi bala, teka ngü ka Yesu Kurisito, kpah teka tadu te ma ngbü emaka teka ngü ka-yi. ³² Mere bi wü ngü ngbü embü ra agbü Efeso kpakine efa sü. Ma ngbü egü gü de wü vügü ka Yesu Kurisito, te ewü di baka siti wü nü ne. Ma ngbü emere bala, neh teka ne? Teka de ma maka züka ngü füh kotö ne? Ah bala de! Ma ngbü emere ngü la bala, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba, te Me ti azükü wü kpara gbü kpi kpah de la, tima te ma ngbü emere ne, ah ena adi ka-ye kükürü ngü. Te wü kpara ti azükü gbü kpi ta de la, ah ena areke ta areke, te nih ena agiri da nih, akoko tadu titine füh kotö ne, enga egambi, nih ena akpi ka-nih akpi fi!

³³ Yi ceka 'be, teka ngü ka wü kpara te ewü ngbü efiti yi, gü ba, "Wü kpara zükü gbü kpi de," ne. Yi mere e ale ngü ka-ewü la de. Te yi ngbü engbü de wü siti kpara de bala, wüh ena asiti fingangü ka-yi 'buru. Angü yi wu kpo, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti gara wü bu ye la 'buru. ³⁴ Yi ce töndö fingangü ka-ewü la, yi ce kpah da emere wü siti ngü. Angü ma wu eyi fanü fanü, ga, wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü le ngü ka Me de. Ngü la ena ato mere lümü fü yi.

³⁵ Wü di enga wüna, wü gara yi le ayi-ta ra, gü ba, "Wü kpara ena azükü gbü kpi, neh baye baye? Anga wüh ena adu amaka gara küte, neh baye baye?" ³⁶ Dela töndö yitangü. Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü ru jia e gbü tö la, küte e la ena azi ka-ye ciki agbü tö, amba mamagama ena akö ka-ye akö. Ah kpah bala teka nih, wü kpara ka Yesu. Küte nih ena akpi, fü ah azi azi. Fü Me adu azükü nih gbü kpi la, tîne gbü to küte. ³⁷ Jia e te mü ngbü eru gbü tö, ah ka-ye kü bü biringbö, anga ah de ndo, anga ah de neh ene. ³⁸ Fü Me ato wazi fü jia e la, de ah kö, fü ah aga kpah fi bü baka te Me o. Jia yara ena akö nda-ye fi bü yara. Jia ndo ena akö nda-ye fi bü ndo. ³⁹ Kpah bala, küte wü e füh kotö ne ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Küte wü kpara ka-ye kpah kpikpi ye. Küte wü nü ka-ye kpah kpikpi ye. Küte wü lu nda-ye kpah kpikpi ye. Küte wü si nda-ye kpah kpikpi ye. ⁴⁰ Küte wü e de füh kotö ne 'buru ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Kpah bala, küte wü e kpa gbü kpi ka-ye kpah kpikpi ye. Susu, de wü ngü ka-ewü kpah 'buru 'dö kpikpi ye kpikpi ye. ⁴¹ Süsü ka ra ka-ye kpikpi ye te nda fe. Wü küfara ngbü eci nda-wü aci ndra ndra ndra. Amba wü gara küfara ngbü eci nda-wü cu de wazi, da elofu sü efa nda wü bu wü ka.

⁴² Ngü ka-nih, wü kpara ka Yesu, te nih ena azükü gbü kpi, ena adi kpah bala. Angü Me ena adu afü küte nih, de te nih di di titine ne, kpikpi ye. Küte nih de te nih ngbü di ne, ena akpi, fü ah azi. Amba to küte te Me ena adu ato fü nih ne, ah du kpi nda tîne de. ⁴³ Küte nih de te nih di di ne, ah ka-ye küte ka cinga, ah ka-ye kpah walawala. Amba to küte, te Me ena adu ato fü nih ne, ah ena asu afa sü, fü ah angbü kpah de kpeke wazi gbü ye. ⁴⁴ Küte nih de titine dene ne, ah de e ka füh kotö ne. Amba to küte, de te Me ena ato fü nih ne, ah ena adi de küte ka kpi.

⁴⁵ Ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, gina kpara te Me mere füh kotö ne, ah de kundu nih *Adama. Me o Yesu Kurisito baka e'ba'basu kundu nih, amba ngü kaka ka-ye kpikpi ye. Angü Me zükü engu gbü kpi, adu ato to küte fefe na, ah de mene küte te ti akpi nda de. Te di bala, Yesu de wazi teka aküwa wü kpara, te ewü to maguma wü fefe, angü wüh tine eyi de wü kpara gbü ngunguwa. ⁴⁶⁻⁴⁷ Gbü sikipi te Me mere kundu nih Adama, ah za ta tö, fü ah afo engu gbügbü. Amba teka Yesu Kurisito, gbü sikipi te Me zükü engu gbü kpi tete, Me to to küte fefe na, te ti akpi de. Küte nih te wüh bi nih di ne, ah ka-ye de e ka tö. Te gara, Me ena ato to küte fü nih, baka nda Yesu. ⁴⁸ Nih, wü kpara füh kotö 'buru, nih de wü kundu ye Adama. Küte nih kpah 'buru baka nda Adama, de te Me mere gbü tö ne. Amba teka ngü ka-nih, nih nda-nih de wü kpara ka Yesu Kurisito. Te di bala, sidi nga kö nih, Me ena ato to küte fü nih, te di de küte ka kpi, kpah baka nda Yesu Kurisito. ⁴⁹ Amba titine dene, küte nih ka-ye la de küte ka kotö, baka nda Adama. Te gara, küte nih la ena adi tine de küte ka kpi, baka nda Yesu Kurisito.

⁵⁰⁻⁵³ Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi. Küte nih ka kotö ne ti angbü agbü kpi nda de. Küte nih dene ena akpi akpi, fü ah azi anza ka. Sü ka Me agbü kpi ti anza nda de. Te di bala, ah le de Me to to küte, te ti anza kpah de ne, fü nih. Yi da güje yi te ngü de te ma emala ne. Angü dene ngü de te Me sere fü wü kpara te enga gina la de. Wü gara nih ladü, te ewü ti akpi la de. Angü te gara, te Yesu Kurisito ena adu akoro füh kotö ne tete, ah ena adu amaka ewü fi ezükü de jia wü. Fü Me adu afü küte ewü bü kere baka roto la, akoro di toto gbü sikipi la. Angü gba kono ena awü, fü wü *kpara ka Yesu, de te wüh kpi eyi ne, ayia azükü gbü kpi, de to küte ewü, te ti akpi tine de. Amba teka ngü ka-nih, te nih di la ezükü ne, Me ena ato to küte fü nih kpah bala.

⁵⁴ Gbü sikipi te Me ena ato to küte la fü nih tete, ah ena adi gegege baka ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wü kpara ka Me ti akpi tine de, angü Me nza ngü ka kpi eyi fi mere badi."[†] ⁵⁵ Nih ti kpah eyi abi ci te kpi, angü Yesu Kurisito fa jia kpi eyi. Wüh ba ta ci la gbü Ngari Me, gü ba, "Kpi, wazi mü nza eyi! Kpi, mü tine de mere miri de. Kpi, mü ti amörö a tine de. Nda-a, a ti akpi nda-a tine de!"[‡]

⁵⁶ Wü kpara ngbü ekpe cürü kpi, neh teka ne? Ah teka ngü ka *siti ngü de? Angü wüh wu eyi, gü ba, Me ena ato kuru te ani, teka siti ngü ka-ani la. Nih wu ngü ka kuru la, neh baye baye? Angü wüh ba ngü la ta eyi gügü gbü *Riri ka Me. ⁵⁷ Nih gho nga Me, angü engu tima Yesu Kurisito eyi, akpi, teka afa nih gbü kpi la.

⁵⁸ Te di bala, wü di enga wüna, yi rü kpekpeke, fü yi azoro ngü ka Me de kpa yi 'basu. Yi o maguma yi teka amere tima ka Yesu Kurisito. Angü tima de te yi ena amere la, ah ti angbü kükürü de. Yi ena amaka takpa ka-yi te gara, gbü *adu sikipi te Yesu ena adu akoro tete na.

16

*Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka mabiti jiasse,
teka wü mürü cingagü Yerüsalema*

[†] 15:54 15:54 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 25:8. [‡] 15:55 15:55 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseyia 13:14.

¹ Te yi le aro jiasse, teka ale ta-ngü di te mene wü *kpara ka Yesu Kurisito, te ewü di de mürü cinga agbü Yerüsalema ne la, ah le de yi mere baka ta te ma mala fü wü kpara ka Yesu Kurisito, agbü Galatiya ne. ² Gbü wü sikpi ka Me 'buru, yi di engbü kötö, fü yi afi la nga wü e de te Me to fü yi gbü wü sikpi la. Fü yi adu aza bete jiasse la, ao kpikpi ye, teka wü mürü cinga. Tekate ma ena akoro tete kpaka yi kpala la, de jiasse la di ladü nzo. Angü te yi ena akpo angbü ero e la, o ra di ladü kpala la, ah ti areke de. ³ Ah le kpah de yi fe kpeke wü kpara, te ewü ena aza jiasse la, anü di agbü Yerüsalema. Te ah bala, te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, ma ena aba köcökpa ato esaka wü kpara la, de wüh nü di, wüh to fü wü kpara ka Yesu Kurisito de agbü Yerüsalema de kpala ne. ⁴ Amba te ah ti kpah fü ra anü mini la, ma ena adu ale kaje tundu de ewü.

Dene ngü ka ndoro ka-a

⁵ Wü di enga wüna, ma ele anü aceka yi kpala. Amba ah le ta de ma fü to agbü Makedoniya feke, teka agü jia ra te wü *kpara ka Yesu de kpala. ⁶ Sidi nga ngü la, fü ra adu akoro angbü mba kpaka yi kpala teka bi sikpi. Anga karanga ena anza te ra kpaka yi sela? Ma wu la de. Angü ah le de yi le ta-ngü te ra, te ma ena ayia anü agbü wü gara sü tete, anga ah ena adi neh lö sü lö ya? Ma wu kpah de. ⁷ Te ma ena akoro kpaka yi kpala titine la, ma ena ara mba sikpi 'dongoni, baka rara ka Me* 'basu, anga bata. Dela, ah ti de. Te ah 'be gbü jia Me la, ma ngbü ele teka ara mba kpaka yi sela teka bi sikpi. ⁸ Ma le angbü gbü Efeso sene zalü akoro gbü sikpi ka *Petekosita, sikpi ta te *Nzila Wazi Me koro tete. ⁹ Kükürü de, angü Me ü kaje eyi fere, teka de ma mere tima ka-ni sene kpekepeke. Amba wü vügü ka-nih kpah ladü kpakine. ¹⁰ Ma ena atima Timoteyo kpaka yi kpala titine. Te engu koro eyi kpaka yi kpala la, yi za engu gbü mürü de züka maguma yi. Angü engu de kpara te ngbü emere tima ka Yesu Kurisito kpekepeke kpah baka ra. Yi mere e ato cinga tete na de. ¹¹ Yi mere e akpa ngü kaka kpah de. Yi mere ngü fefe na 'be, teka de engu du kpaka ra kpakine de gu maguma. Angü a ena angbü kpakine da eci nganga, de wü gara wü di enga ni nih.

¹² Tekate ngü ka enga ni nih, Apolo, ma mala ngü fefe na eyi kpekepeke, de engu yia kere, ah nü aceka yi kpala. Amba ngü la ti te nga jijia na de. Engu ena adu akoro kpaka yi kpala sidi, te engu maka züka sikpi eyi la.

Dene adu ngü ka-ra

¹³ Wü di enga wüna, yi ceka 'be. Yi zoro ngü ka Yesu Kurisito de kpa yi 'basu. Yi kpe cürü de. Yi rü kpekepeke. ¹⁴ Yi di emere wü ngü ka-yi 'buru, da ele te-ye ale.

¹⁵ Yi wu Setefanü de wü kpara gba ye 'buru kpo. Wüh de gina wü kpara gbü sü ka-yi kpala,† te ewü to maguma wü fü Miri Yesu. Fü ewü ato te-wü kpah 'buru teka adi ele ta-ngü te wü *kpara ka Miri Yesu. Wü di enga wüna, ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekepeke, gü ba, ¹⁶ ah le de yi di eje ngü gömö wü Setefanü, kpah gömö mene wü kpara, te ewü to te-wü teka adi emere tima ka Yesu kpekepeke, baka wü Setefanü ne. ¹⁷ Ta te wü Setefanü, Forotünatü bete Akayakasi koro tete na kpakine ne, ma ngbü ta de tadu da egbo nga ewü. Angü ah ngbü ge baka te ma wu yi, wü kpara ka Korinito, ta eyi 'buru la. ¹⁸ Wüh to wazi fere, kpah baka te ewü ngbü eto fü yi ne.

* **16:7** 16:7 Rara ka Me, te wüh mala nganga na ne, ah de poso anga izibuwa. † **16:15** 16:15 İri nga nzö sü ka wü Korinito la, ah de Akaya.

Te di bala, ah reke fa sü, te yi ena adi ecu ngü wü kpara de bala, angü wüh de kpeke wü kpara gbü tima ka Yesu.

¹⁹ Wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Asiya kpakine ne to mandī fū yi fala de. Akuwila ake Pīrīsila to mandī fū yi kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, kpah de wü kpara ka Yesu Kurisito te ewü ngbü ebite te-wü agba wü Akuwila ne. ²⁰ Wü di enga ni yi 'buru guvu Yesu Kurisito to mandī fū yi. Yi faka te-yi esüka yi da ra.

²¹ Dene mandī ka-ra, Pawülü, te ma ba cu me-ra de kpa ra fū yi. ²² Teka mene wü kpara, de te ewü le ngü ka Miri Yesu de ne, ah le de Me to kuru te ewü. Wayi, Miri Yesu, mü du edu, mü koro fūh kotō ne kere! ²³ Ah le de Miri Yesu ngbü de yi, de ah to wazi fū yi, de *züka maguma ye. ²⁴ Ma le yi eyi 'buru de maguma ra biringbö, teka ngü ka Yesu Kurisito. Dela adu ngü ka-ra, Pawülü. Ah rü baka e dela.

Dene kôcôkpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Korinito 2 Korinito

Masere si-ngü

Dene kparh gara kôcôkpa, te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu Kurisito agbü Korinito.

Nih tanga gbü 1 Korinito 5:9, gü ba, te enga gina, o Pawülü ba mene kôcôkpa, te nih ngbü eï, gü ba, gina Korinito ne, la de, engu ba ta gara kôcôkpa eyi, tima fü wü kpara ka Korinito. Te di bala, 1 Korinito la, ah zu de gina kôcôkpa, de te Pawülü tima fü wü kpara ka Korinito, nda de. Amba nih ngbü eï, gü ba, ah de 1 Korinito ne, angü ah de gina kôcôkpa ka Pawülü fü wü kpara ka Korinito, te wüh to eyi esüka gara wü buku gbü *Ngari Me. Angü gina na, ta te Pawülü ba ne, dürü ka-ye eyi.

Teka mene kôcôkpa ne, te nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne, ah ena adi ka-ye de ehabata, anga ehabala kôcôkpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu agbü Korinito. Nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne, teka te kôcôkpa la di de e'ba'basu kôcôkpa ka Pawülü fü wü kpara ka Korinito, te wüh to eyi esüka wü gara buku, te di gbü Ngari Me.

Fingangü ka wü gara kpara te ewü wu ngü fa sü, gü ba, sidi nga mene kôcôkpa te nih ngbü eï, gü ba, 1 Korinito, ta te Pawülü tima fü wü kpara ka Yesu agbü Korinito ne, wü gara kpara agbü Korinito kpala kpo ta da efala Pawülü, da ekpa ngüngü na, gü ba, "Pawülü de mürü fiti, angü engu zu de *mürü tima ka Yesu nda de." Tekan gü la, fü Pawülü ayia gbü Efeso, anü agbü Korinito, teka de ni reke ngü la kpala. Dela, ah de mene kokoro kaka, te engu mala, gü ba, "Ngü la to ta mere cinga fü wü kpara ka Korinito fa sü ne." (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 2:1.) Fü Pawülü ayia ta azinga te mene wü kpara, te ewü mere siti ngü la. (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 13:2.) Fü ah alügü nga ye, adu agbü Efeso.

Ta te Pawülü du agbü Efeso ne, ah du ba gara kpeke kôcôkpa kparh eyi fü wü kpara ka Korinito la. (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 2:3-4.) Ah tima ta kôcôkpa la esaka Tito. Fü ewü ayia areke ngü ake Tito, gü ba, te Tito ena ayia gbü Korinito, teka adu agbü Efeso la, ah le de Tito fü to gbü Makedoniya bete Türüwa. Amba sidi nga ngü te Tito nü sü tete, fü wü gara siti ngü akpo da emere te-wü gbü Efeso sela, teka ngü ka Yesu, te Pawülü ngbü eri wü kpara di ne. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Wü Mürü Tima 19:23-41.) Te di bala, fü Pawülü ayia gbü Efeso, teka de ni nü, ni maka Tito agbü Türüwa kpala. Kparh bala, teka de ni ri wü kpara de kpala de ngü ka Yesu. Amba baka te engu koro kpala, Tito koro nda la de. Fü ngü la ayia ato mere cinga emagama Pawülü. Fü Pawülü adu ayia sela, ale kaje, anü agbü Makedoniya. Fü ah anü amaka Tito kpala. Fü ah aje züka ngü, te wü kpara ka Korinito mere ne, gömö Tito. Angü wüh le ngü ka kôcôkpa, te Pawülü tima fü ewü ne, reke areke. Sidi nga züka ngü te Pawülü je de bala, fü ah adu aba mene kôcôkpa, te nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne.

Wü ngü te mü ena amaka gbü kôcôkpa ka 2 Korinito ne, wüh dene.

Sapita 1-7 Ngü te di ezungba wü Pawülü de wü kpara ka Yesu

Sapita 8-9 Ngü teka jiaše fü wü mürü cinga agbü Yudaya

Sapita 10-13 Wazi te Yesu to fü Pawülü angü engu de mürü tima kaka

Dene mandī ka Pawülü fū wü kpara

ka Yesu Kurisito agbü Korinito

¹ De-yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Korinito, a ba köcökpa ne fū yi me-a, de-ra Pawülü, te Me fe ra *mürü tima ka Yesu, ake enga ni nih, Timoteyo. A to mandī fū yi, wü kpara ka Yesu de kpala, kphah de wü kpara ka Yesu agbü tō ka Akaya 'buru. ² Wō nih Me ake Miri Yesu *Kurisito di de yi, de wüh to gu ngü ka-wü fū yi, de *züka maguma wü.

Dene ngü teka wazi te Me ngbü eto fū nih

³ Ma gbo nga iri Me, te di de Wō ye Miri ka-nih Yesu Kurisito ne, angü engu ngbü ewu cinga nih, fū ah angbü ele ta-ngü te nih. ⁴ Engu ngbü kphah eto wazi fū nih, gbü wü cinga te ngbü embü nih ne 'buru. Te di bala, nih ti kphah eyi ale ta-ngü te wü bu nih, adi egu maguma ewü gbü cinga ka-ewü, teka wazi de te Me ngbü eto fū nih ne. ⁵ Angü te nih maka mere cinga baka nda Yesu Kurisito la, Yesu ena ele ta-ngü te nih, de mere wazi ka-ye. ⁶ Cinga te a ngbü ezü ne, ah teka ngü ka-yi, teka de yi je ngü ka Yesu, fū yi aküwa. Kpah bala, wazi te Me ngbü eto fū a gbü cinga ka-a ne, ah kphah tungü yi, teka de yi maka wazi, fū yi arü di kpekpeke gbü cinga ka-yi, te ngbü embü yi kphah baka nda-a ne. ⁷ Te di bala ne, a kpe cürü de, angü a wu eyi, gü ba, te yi ngbü emaka cinga, kphah baka nda-a la, yi ena amaka wazi kphah baka a, fū yi arü di kpekpeke gbü ngü ka Me.

⁸⁻⁹ Wü di enga wüna, a le amala nga cinga, te mere a agbü Asiya, ne fū yi. Dela cinga nda de. Angü ah de mere siti cinga, te fa wazi a cu afa. Fū a afi, gü ba, "A ena akpi akpi gbü cinga la, a ti aküwa nda-a de." Amba cinga la mbü a kükürü nda de. Ah teka de a ce ngü ka-a 'buru esaka Me, de engu küwa a me-ye. Angü wazi a be teka ngü la nda de. Amba wazi Me ladü. Engu ti eyi azükü wü kpara gbü kpi, duu me-ye. ¹⁰ Wayi, Me küwa a gbü siti kpi la eyi fanü. Engu ena aküwa a kphah aküwa, gbü wü gara cinga, te ena amaka a te gara. Angü a o fingangü ka-a eyi 'buru eküte Me, gü ba, "Fanü, engu ena angbü fi bü da eküwa a gbü wü ngü 'buru." ¹¹ Ah le kphah de yi di eyi-ta Me fū a, angü gba ka-yi la ena ale ta-ngü te a. Tekah ngü la, mere bi wü kpara ena agbo nga Me teka ngü ka-a. Kükürü de, angü Me ena adi eküwa a, teka gba te bi wü kpara ngbü eku fefe teka a ne.

Dene si-ngü te ma koro tete na kpaka yi la de ne

¹² Wü di enga wüna, wü gara kpara ngbü esu wu eküte a, gü ba, a de wü mürü fiti. Ah bala de! Angü a girī mani, teka adi efiti wü kpara di, baka wü kpara ka füh kotō ne, nda-a de. A wu eyi, gü ba, gbü ngbüngbü ka-a füh kotō sene, a ngbü fi bü emere ngü de maguma a biringbö, te ngbü ereke gbü jia Me, teka wazi de te Me ngbü eto fū a ne. Angü dela ngü te ngbü eto tadu fū a. Zu ngü te a ngbü emere ne, yi wu ta kphah kpo, gbü ngbüngbü ka-a esüka yi de kpala ne. ¹³⁻¹⁴ Ngü de te a ba tima fū yi ne, ngü gbügbü 'basu 'basu nda de. A ngbü emala ngü fū yi mbölö mbölö, baka te yi ngbü ewu, da eje ngü gbügbü na ereke areke ne. Ah le de yi fi ngü ne mbi mbi mbi. Te yi wu ngü ka-a mbi mbi la de la, ah le de ngü ka-a ri gbü nzö yi, teka fū yi ao fingangü ka-yi tete. Te yi mere bala la, ngü ka-a ena ato tadu fū yi, kphah baka te ngü ka-yi ena ato tadu fū a te gara, gbü sikipi te Miri Yesu ena adu akoro tete.

¹⁵ Ma wu ngü la eyi, fü ra adu ao ta gbü fingangü ka-ra, gü ba, “Ma ena akoro aceka yi te enga gina, o ra nü agbü Makedoniya la de, teka de yi maka tadu du 'basu.” ¹⁶ Angü ma fi ta, gü ba, “Te ma ena ayia agbü Asiya, da enü agbü Makedoniya la, ma ena afü kpuru to kpaka yi sela. Kpah bala, gbü dudu ka-ra agbü Makedoniya, ma ena afü adu kpah kpuru kpaka yi sela, teka de yi le ta-ngü te ra, teka nünü ka-ra agbü Yudaya.” ¹⁷ Amba, baka te ma koro eyi agbü Makedoniya, ma fü kpuru kpaka yi de ne, ngü la gbü jia yi esiti? Yi ngbü efi, gü ba, ma de mürü mani, te ma ngbü emala ngü efüfü afüfü? Ah bala de!

¹⁸ Wü di enga wüna, ma mala ngü fü yi 'basu 'basu nda-ra de. Ngü te ma mala fü yi de bala ne, ah de zu ngü, te Me wu kpo. ¹⁹ Angü ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, te a ngbü emala fü yi ake Sila bete Timoteyo ne, ah de ngü 'basu 'basu nda de. Ah ka-ye zu ngü ka-ra Me biringbö. ²⁰ Angü mere bi züka ngü ta te Me mala gügü, gü ba, “Ni ena amere fü wü kpara ka-ni ne,” wü ngü la 'buru, nih maka eyi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, nih ngbü egbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu. Fü nih angbü kpah emala, gü ba, “Ah di bala,” teka iri Yesu. ²¹ Me fe nih de nih ma 'buru me-ye, ao wü kpara ka-ye tete, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü ah ayia ato wazi fü nih, teka de nih rü kpekepe gbü tima ka-ye la. ²² Me wa kpah tere eyi eküte nih, te ena adi esere nih, gü ba, nih de wü kpara kaka. Angü ah tima *Nzila Wazi ye, akoro angbü emaguma nih, baka gina takpa ka *küküwa, te Me ena ato te gara fü nih agbü sü ka-ye agbü kpi ne.

²³ Wü di enga wüna, ma su wu de. Me wu ngü la kpo. Si-ngü de te ma koro tete kpaka yi la de ne, ah teka te ma je nga *siti ngü ka-yi. Ngü de te ma je la, ah ke te-ra fa sü. Fü maguma ra ayia agürü. Fü ra ayia awu fanü, gü ba, te ma ena akoro ta kpaka yi kere sidi nga ngü la, de bane ma ena aro mö fü yi kpekepe, fü ngü la ato cinga fü yi. Te di bala, fü ra ayia afi, gü ba, ma ti anü kpaka yi la de. Ah le de ma ba ngü la, tima fü yi bü gbü köcökpa. ²⁴ Yi ngbü efi, gü ba, a le ao te-a baka wü mere kpara, teka angbü gbü nzö ani de wazi? Ah bala de. A le arı yi, da eto wazi fü yi, teka de yi di engbü de mere tadu, angü a wu eyi, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito fanü fanü.

2

¹ Gbü gara kokoro ka-ra ta kpaka yi ne, ma mala ta ngü fü yi kpekepe, te to mere cinga emaguma yi fa sü. Kpah bala, ngü la du to mere cinga te ra kpah fa sü. Tekan ngü la, fü ra adu afi, gü ba, ma ti adu anü kpala, ato gara cinga emaguma yi bala, nda-ra de. ² Angü te ma to cinga emaguma yi bala la, kpara te ena adu ato tadu te ra neh da? Ah ena adi kpah bü de yi, de te ma ena ato cinga emaguma yi ne, de? ³ Dela si-ngü te ma ba ta köcökpa fü yi, de riri kpekepe, teka de yi ce ngü la, tete na ne. Ma mere ngü la kükürü de, angü te ma ena adu akoro kpaka yi kpala la, nih ena angbü de mere tadu de nih ma, ma ti angbü de cinga tine de. ⁴ Ngü ta te ma ba fü yi la, ah ke te ra cu fa sü, baka te maguma ra ena akolo akolo la. Ma ba ngü la cu de ngura gbü jia ra. Ma le ta ato cinga fü yi de, amba ma ba ngü la bala, kükürü de, angü ma le yi cu de maguma ra 'buru.

Dene ngü teka kpara de te mere siti ngü

⁵ Wü di enga wüna, kpara te mere *siti ngü la, to cinga eyi fere fanü. Amba ma wu eyi, gü ba, ah to kpah mere cinga eyi fü yi 'buru. Ma le

amala ngü kaka kpekpeke fa sü de. ⁶ Ma ba ta ngü fū yi, gü ba, ah le de yi to kuru tete. Fū mere bi yi ale ngü la. Amba tītine kuru te yi to tete ne, ah ti la eyi bala. ⁷ Angü tītine engu fū ngü ka-ye eyi, du ngbü engbü de cinga. Te di bala, yi mere e ato gara cinga fefe tūne de. Ah le de yi boro siti ngü kaka-na, fū yi adu ato wazi fefe na, angü engu ena akpi ka fingangü. ⁸ Tītine, ma ngbü enda'ba te-ra fū yi. Ah le de yi du sere fefe, gü ba, ani ngbü ele engu cu de maguma ani fanü fanü. ⁹ Si-ngü ta te ma ba ngü la fū yi, gü ba, yi to kuru fefe tete ne, ah dene. Ma le ta are fingangü ka-yi, anga yi ti eyi amere wü riri, ta te ma mala fū yi ne, fanü? ¹⁰⁻¹¹ Te di bala, ah reke fa sü, te yi ena adu aboro siti ngü kaka. Angü, te yi boro siti ngü kaka-na eyi la, ma ena aboro siti ngü kaka kpah aboro fanü. Amba nda-ra, teka mene siti ngü de te engu mere fere ne, Yesu Kurisito wu eyi, gü ba, ma boro siti ngü kaka la eyi gügü. Ma mere ngü la bala, teka de ngü la to wazi fū yi, angü *Satana ena amaka wazi, fū ah asiti tima ka-nih. Nih ce ngü ka makpü, de siti maguma asidi, angü nih wu kpo, gü ba, ngü ka makpü la, ah de mani ka Satana!

Dene fingangü te mere ra agbü Türüwa

¹² Ma ba ta köcökpa de kpeke riri gbü ye, teka *siti ngü la eyi, fū ra atima fū yi esaka enga ni nih, Tito. Fū ngü ka köcökpa la ato mere bi fingangü gbü nzō ra. Sidi nga ngü la mba ce, fū ra ayia gbü Efeso, anü agbü Türüwa, teka amala ngü ka Yesu Kurisito fū wü kpara de kpala. Fanü, fū ra amaka mere bi züka ngü kpala, angü Me ü kaje fere me-ye, teka amere tima la tete kpala. ¹³ Ma ngbü efi ta, gü ba, te ma ena akoro kpala la, ma ena amaka Tito kpala, de lügü-ngü ka-yi. Amba ma maka engu nda-ra de. Fū maguma ra angbü de mere cinga teka ngü la. Te di bala, fū ra ayia ato mandi fū wü *kpara ka Yesu Kurisito, de agbü Türüwa la, ayia anü sü ka-ra agbü Makedoniya, teka agiri Tito. Fū Tito akoro amaka ra kpala.* Fū ah ayia amala nga wü züka ngü ka-yi la fere, gü ba, "Yi fū maguma yi eyi, du ce siti ngü la." Te ma je ngü la, fū maguma ra adu agu.

Dene ngü teka wazi Yesu Kurisito

¹⁴ Nih gbo nga iri Me! Angü engu de mere kpara te ngbü eti engagira nü fū nih, teka ngü ka Miri Yesu Kurisito, baka mere kpara ka nzō-gü, te ngbü eliki wü vügu ka-ye. Me ngbü ebaya ngü ka Yesu te komō a, te wü sü 'buru, baka züka se e, te ngbü egba sü me-ye la. ¹⁵ Angü ngü ka-a, te a ngbü emala teka Yesu Kurisito ne, ah ngbü efu baka züka se e gbü gü Me. Wü kpara te Me küwa ewü eyi ne, ngbü eje züka se e la me-wü de tadu. Mene wü kpara, te wüh dürü eyi te kaje ka Me ne, wüh ngbü kpah eje se e la. ¹⁶ Amba ngü ka Yesu, te a ngbü emala ne, du ngbü efu gbü gü ewü ba se kövō la, angü wüh le ngü la nda-wü de. Te di bala, Me ena aza ewü te gara, agü agbü wa. Amba fū mene ewü te Me küwa ewü eyi ne, ngü ka-a ngbü fū ewü baka züka se e, te ngbü eküwa ewü. Angü ngari Me ngbü eküwa mene wü kpara te ewü le ngü la, amba mene wü kpara te ewü le ngü la de ne, wüh ena akpi. Te di bala, ah le de Me to wazi fū a teka tima ka Yesu la, angü a ti amere tima la de tete-a nda-a de! ¹⁷ Wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, ngü ka Me de e, te wüh ngbü emaka jiasse gbügbü. Amba nda-a ngü, ah bala nda de. Me fe a me-ye, o ba wü *mürü tima ka

* **2:13** 2:13 Mü ena amaka ngü ka Tito te maka Pawülü gbü Makedoniya ne gbü 2 Korinito 7:5-6.

Yesu Kurisito. Te di bala, a ngbü erü engagira Me, teka adi emala zu ngü kaka fü wü kpara, de maguma a biringbö.

3

Dene ngü teka tima te Me to fü a

¹ Ngü de te a ba fü yi, teka tima te Me to fü a ne, ah gbü jia yi baka te a ngbü egbo nga a? Yi wu de, gü ba, Me tima a me-ye? Fingangü ka-yi gü ba, ah le de a koro kpaka yi de köcökpa, te ena asere züka ngü ka-a fü yi, baka te wü gara kpara ngbü emere ne? Anga ah ena adi de köcökpa, te yi ena aba me-yi, teka asere züka ngü ka-a fü wü kpara? Ah bala de!

² Yi me-yi de köcökpa, te ena asere ngü ka-a fü wü kpara. Angü wü kpara 'buru ti eyi awu, gü ba, yi je ngü ka Yesu eyi gömö a, fü yi afü maguma yi, adu angbü emere wü ngü te ngbü ereke gbü jia Me. Te di bala, wü kpara 'buru ena awu züka ngü ka-a eküte yi, gü ba, a de wü *mürü tima ka Yesu fanü. ³ Wü kpara 'buru ena angbü eceka yi baka köcökpa, te Yesu Kurisito ba cu me-ye, teka tima ka-a ne. Angü, ta te yi le ngü ka Yesu gömö a ne, Yesu tima *Nzila Wazi Me fü yi, teka afü maguma yi, ato wazi fü yi, de yi di emere züka ngü ka Me di.

⁴ A mala ngü la bala kükürü de, angü a wu reke cu areke, gü ba, Me fe a me-ye, fü ah ato wazi fü a, teka amere tima ka-ye la di, teka ngü ka Yesu Kurisito. ⁵ Amba a ti amala, gü ba, a ngbü emere tima ka Me ne gbü wazi ka-a ne, de. Me ngbü eto wazi la fü a me-ye, teka amere tima ka-ye ne di. ⁶ Angü, teka ngü ka Yesu Kurisito, Me du reke to kaje fü nih, wü kpara ka-ye, teka fü nih aküwa tete. Fü engu adu ao a wü mürü tima ka-ye tete, teka de a di emala ngü ka-ni la fü wü kpara. Ta gügü, te Me nzö *ngüte de wü di engä *Yisaraye ne, Me to ta *Riri ka-ye gömö *Müse. Fü Müse ayia aba ngü la eküte fara da.* Amba to kaje, te Me ü fü nih ne, ah ka-ye kpikpi ye. Ah de ngü ka Riri, te wüh ba aba ne, nda de. Ah ka-ye de ngü ka Nzila Wazi Me, te Me o emaguma nih. Baka te wü di engä Yisaraye te ti amere Riri, ta te Müse ba ne, mbi mbi de ne, fü ngü la adu ato kpi fü ewü. Amba Nzila Wazi Me ngbü nda-ye eküwa kpara fi mere badi.

⁷ Me fe ta Müse teka amala nga gina Riri ka-ye la fü wü di engä Yisaraye. Gina Riri la ti aküwa kpara nda de. Amba gbü sikipi ta te Müse to Riri la fü wü di engä Yisaraye tete, fü Me ato mere wazi ka-ye fefe fanü fanü. Angü gbüra Müse kpo ta eci ka wazi ka Me la. Te di bala, wü di engä Yisaraye ti ta aceka gbüra Müse emere mbi mbi de. Tine, sidi nga ngü la mba cükü'daye, fü e la adu anza.† ⁸ Amba nda-a, wazi te Me to fü a, teka amala to ngü ka *küküwa ka Nzila Wazi Me fü yi di ne, wazi la ena afa nda gina Riri ka Müse la ka. ⁹ Wayi, gina Riri la de züka ngü fanü, amba kpara, te ti amere wü Riri la 'buru areke areke ne, nda ma. Te di bala, Me ena ato kuru te wü kpara, teka ngü ka Riri ka-ye, te ewü le amere de ne. Amba to ngü te Nzila Wazi Me ngbü emere emaguma nih ne, du ngbü ereke nih gbü jia Me me-ye. Te di bala, wazi ngü ka Yesu ka-ye kpekpeke fa nda gina Riri la ka! ¹⁰⁻¹¹ Ta gügü ne, gina Riri la ngbü de wazi ye, angü Me to ta me-ye. Amba enatikine, wazi Riri la nza eyi, teka to ngü ka Yesu, te ngbü eküwa nih fi mere badi ne. Angü ngü ka Yesu ti anza nda de.

* 3:6 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 34:27-28. † 3:7 3:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 34:29-35.

¹² Teka ngü la, a kpe cürü nda-a de. Fü a angbü emala ngari Yesu fü wü kpara 'buru ngbaa ngbaa ngbaa ne! Angü a wu eyi, gü ba, tima ka Yesu ti anza nda de. ¹³ Amba a baka Müse nda-a de. Angü ta te gbüra Müse ngbü eci tete ne, wü di enga Yisarayeles ngbü ta ekpe cürü. Fü Müse ayia ai gbüra ye, ani de bongo. Amba gbüra Müse la ngbü ta fi bü eci aci bala ne nda de. Ah kpah baka wazi diri Riri ka Me, te ngbü fi badi nda de ne. ¹⁴ Amba wü di enga Yisarayeles je si-ngü gbü diri Riri la mbi mbi nda-wü de. Kükürü de, angü nzö ewü ta kpekpeke, ngü ka Me ri gbü nzö ewü de. Akoro enatikine dene, te wüh tanga ngü gbü Gina *Ngü Mürü ka Me la, ah ge baka te wüh ni jia ewü de bongo, baka nda Müse tane. Teka ngü la, si-ngü gbü Gina Ngü Mürü, te wüh ngbü etanga la, ah ti ari gbü nzö ewü nda de. Amba mene kpara te to maguma ye fü Yesu, Yesu ena afuru e, te ni jijia baka bongo la, asidi. ¹⁵ Enatikine, te wü di enga Yisarayeles tanga Riri, ta te Me tima gömö Müse ne, si-ngü la ri gbü nzö ewü nda la fi de. ¹⁶ Amba mene kpara te fü maguma ye, du le ngü ka Miri Yesu, Me ena afuru e gbü jijia baka bongo la, asidi, teka fü kpara la awu si-ngü gbü Riri ka Me areke areke, gü ba, ngü te ena aküwa nih, ah 'duwa de ngü ka Yesu. ¹⁷ Angü te mü to maguma mü fü Miri Yesu, *Nzila Wazi Me ena ari emaguma mü, fü ah afuru ku ka *siti ngü, de te i mü ne, asidi. ¹⁸ Te di bala, nih, de te nih to maguma nih eyi fü Yesu ne, nih ti eyi awu wazi Me gbü ngü ka Yesu, angü wüh furu e, te ni jia nih baka bongo, ne eyi asidi. Kpah bala, Nzila Wazi Me ngbü fi bü emere tima emaguma nih, teka fü nih angbü emere wü züka ngü baka nda Yesu. Te di bala, wü kpara ti eyi awu ngü ka Me eküte nih.

4

Dene ngü ka wazi ka Me te di emaguma a

¹ Wü di enga wüna, Me to tima ka mamala ngari Yesu ne, fü a me-ye, teka *züka maguma ye. Te di bala, kpara ti ace tima la nda-a de. ² A to te-a eyi 'buru teka amere tima la areke areke. Wü mani te wü kpara ngbü emere esalakumu ne, a le adi emere ngü la nda-a de. A le adi efiti wü kpara kpah de. A su wu, da efüfü ngü ka Me nda-a kpah de. A ngbü emala zu ngari Me fü wü kpara mbölö mbölö. Te di bala, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, a ngbü emere zu ngü, te reke areke gbü jia Me.

³ Fanü fanü, wü gara kpara ladü, te ewü je si-ngü gbü ngü ka Yesu Kurisito, de te a ngbü emala fü ewü ne, de. Si-ngü la wo te-ye fü ewü awo, angü wüh dürü te kaje ka Me eyi asidi. ⁴ Wüh ti aje si-ngü ka Me de, angü *Satana ni fingängü ka-ewü eyi. Satana ka-ye de siti miri, te ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne. Te di bala, Satana le de wü kpara je ngü ka *küküwa guvu Yesu ne, kpo fi de. Angü Yesu de *E-küwa-nih, ah kpah de Ye Me, te ngbü esere ngü ka Me fü wü kpara. ⁵ Fanü fanü, ngü te a ngbü emala fü wü kpara ne, ah de ngü ka-a nda de. Ah de ngü ka Yesu Kurisito, angü engu de Miri ka-nih 'buru. Amba nda-a, a ka-a bü wü kpara ka tima ka-yi, gbü ngü ka Yesu. ⁶ Ta gügü, te Me ngbü eo kotö ne tete, sü ngbü 'buru mbiri! Fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Sü lofo elofu." Fü sü ayia alofo, raaa!* Enatikine Me lofo sü emaguma nih kpah eyi bala, teka fü nih awu ngü ka-ni, Me, areke areke. Angü wazi ka Me, te Yesu Kurisito

* 4:6 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:3.

sere fü nih ne, ngbü eyi elofu sü baka ra. Dela si-ngü te a ngbü emala ngü ka Me tete fü wü kpara.

⁷ Angü, fanü fanü, tima de te Me to fü a ne, ah de mere kpeke tima. Amba waze a teka tima la nda ma. A ka-a bü kükürü e, baka fara sila, te Me wo mere kpeke wazi ka-ye gbügü na. Me mere ngü la bala, teka de wü kpara 'buru wü mere wazi ka-ni, Me, tete. Angü wazi a nda ma. ⁸ Mere bi wü ngü ladü, te ngbü emere a te nga wü sikpi 'buru. Amba wü ngü la fa a nda-wü de, teka wazi Me, de te engu ngbü eto fü a ne. Gbü wü gara sikpi, a wu zu ngü de te a ena amere ne nda-a de, amba ngü la kolo maguma a nda de. ⁹ Wü vügü ka-a fa sü, amba Me ce a kpikpi a nda de, engu ladü te ngbü fi ele ta-ngü te a. Wü vügü ka-a ngbü eto mere cinga te a, amba a kpi gbü ngü la nda-a de. ¹⁰⁻¹¹ Gbü wü sikpi 'buru, a ngbü eto te-a fü kpi baka nda Yesu Kurisito, teka asere fü wü kpara, gü ba, Yesu Kurisito zükü gbü kpi eyi fanü. ¹² Nda-a, wü *mürü tima ka Yesu, te nga wü sikpi 'buru, wü vügü ngbü egiri kaje teka amörö a. Amba nda-yi, wü kpara ka Korinito, ngü la ena aküwa yi fi mere badi.

¹³ Ah kphah baka ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Ma ngbü emala ngari Me fü wü kpara ne, angü ma to maguma ra eyi fefe na."† Kpah bala, a ngbü emala Ngari Me fü wü kpara ne, angü a to maguma a eyi fefe na. ¹⁴ A wu eyi, gü ba, Me zükü Miri Yesu eyi gbü kpi. Kpah bala, Me ena azükü a gbü kpi, teka ngü ka Yesu. Fü engu adu aza nih de nih ma 'buru, ago di kpaka ye agbü kpi. ¹⁵ Wü ngü 'buru te ngbü embü a ne, a ngbü ece te-a gbü wü ngü la, teka ngü ka-yi, de yi je ngü ka Me. Kpah bala, ah le de ngü ka Me abaya füh kotö ne 'buru, fü Me aküwa mere bi wü kpara teka *züka maguma ye la. Te di bala, wü kpara ena adu da egbo nga iri Me 'duwa ba-neh-ene-la.

¹⁶ Dela si-ngü te a ngbü erü di kpekepe gbü tima ka Me. Angü a wu eyi, gü ba, wazi küte a ngbü enza ka-ye anza, amba Me ngbü eto wazi ka-ye emaguma a, te nga wü sikpi 'buru. ¹⁷ Wü ngü te ngbü embü a füh kotö sene ne, ka-wü mba wü jürü ngü kükürü, wüh de kpeke ngü nda-wü de, wüh ena anza ka-wü anza. Amba ngü la ena aü kaje fü a, teka fü a angbü kpaka Me agbü kpi, fi mere badi. Angü züka ngü de agba Me la ena afa wü ngü de füh kotö ne 'buru. Ngü la ti anza de. ¹⁸ Nih mere e ao to nih, teka wü ngü ka kotö ne, de. Ah le de nih o to nih, teka ngü ka Me agbü kpi. Kükürü de, angü wü ngü ka kotö ne ena anza anza, amba ngü ka Me ti anza nda kü de.

5

¹ Fanü fanü, küte nih, de te nih ngbü engbü di füh kotö ne, ah ka-ye kükürü e baka gugu, te wüh ji mba teka sikpi 'dongoni, fü ah adu amürü ka-ye. Amba nih wu eyi, gü ba, ngü ka küte nih la ena anza ka-ye anza, fü Me adu ato to küte fü nih, te di baka to kambü, de te engu reke fü nih agbü kpi, te ti anza tñe de. ² Füh kotö sene, nih ngbü engbü de cinga emaguma nih, angü nih ngbü ele de Me to to küte la fü nih. ³ Me ena ato to küte la fü nih baka to bongo. Te di bala, kuru nih ti angbü kükürü tñe de. ⁴ Enatikine nih ngbü la fi engbü gbü diri küte nih, te di baka gugu ne, da emaka cinga de mere bi fingangü. Ah baka te nih le, de kuru nih ngbü kükürü ne, ah bala de. Nih ngbü ele ta de Me to to küte, baka nda wü kpara agbü kpi ne, fü nih. Kpah bala, nih ngbü ele de Me fü siti töndö

† 4:13 4:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 116:10.

küte, te ngbü ekpi akpi ne, gbü züka to küte, te ena aküwa fi mere badi agbü kpí. ⁵ Angü Me reke nih, teka *küküwa la, ka-ye me-ye. Fü engu adu ao *Nzila Wazi ye emagama nih, baka gina takpa, te nih ngbü eo maguma nih tete, teka *küküwa, te Me ena ato fü nih kpa gbü kpí de kpala ne.

⁶⁻⁷ Te di bala, nih ngbü erü fi bü kpekepeke, maguma nih gürü de. Angü nih ngbü fi bü eo jia nih eküte Miri Yesu. Amba, baka te nih ngbü la füh kotö ne, nih ti awu engu de jia nih la de. ⁸ Nih ngbü erü fi bü kpekepeke, angü mere fingangü ka-nih tütine, ah teka ace küte nih ka kotö ne, teka anü angbü kpaka Miri Yesu agbü kpí kpala. ⁹ Te di bala, te nih la ladü füh kotö sene, anga sikpi ka-nih ena ati, fü nih ago angbü agbü kpí kpaka Miri Yesu la, ah le fü nih adi emere fi bü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Miri Yesu. ¹⁰ Teka ne de, angü te gara nih ena akoro 'buru, arü engagira Miri Yesu Kurisito, teka fü engu aye süka ngü ka-nih biri biri 'buru. Fü nih adu amaka na wü ngü ka-nih, de te nih ngbü emere füh kotö de sene ne, te ah de züka ngü, anga siti ngü.

Dene kaje te Me reke ngü di esüka nih de wü ye

¹¹ Wü di engu wüna, a ngbü engbü de cürü Miri Yesu emagama a. Teka ngü la, fü a ato te-a, angbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara, de wüh fü maguma wü. Ngü de te a ngbü emere ne, ah de zu ngü. A ti afti ewü de, angü Me wu ngü de emagama a ne kpo. Ah le de yi wu ngü ka-a kpah awu reke areke, gü ba, a ngbü emere zu ngü. ¹² A mala ngü la bala, teka agbo nga a di ne, nda-a de! Amba wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü le nda-wü bü teka adi esere te-wü, gbü jia wü bu wü baka wü kpeke kpara. Wü kpara la ngbü efala a afala. Te di bala, ah le de yi wu zu ngü ka Me, te di emagama a ne, teka fü yi awu züka ngü, te yi ena alügü fü wü kpara la, teka ngü ka-a la. ¹³ Wü gara kpara ngbü emala, gü ba, a de wü mürü maröfö. Yi ngbü efi kpah bala? Anga yi ngbü efi, gü ba, nzö a ka-ye mbi? Ngü ma! Amba, ah le de yi wu, gü ba, wü ngü 'buru te a ngbü emere ne, ah teka ngü ka Me, ah kpah teka ngü ka-yi. ¹⁴ Mere kpeke tima ka Me, te a ngbü emere ne, a ngbü emere, neh teka ne? A ngbü emere tima la kükürü de, angü a wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito le nih eyi, de maguma ye 'buru. A wu kpah eyi, gü ba, Yesu Kurisito kpi teka nih 'buru. Te di bala, ah kpah baka te nih kpi eyi tundu de wü Yesu Kurisito. ¹⁵ Yesu Kurisito kpi teka aküwa wü kpara 'buru. Te di bala, de nih, te nih küwa eyi ne, nih mere e ao to nih teka ngü ka-nih tüne de. Ah le de nih o to nih teka ngü ka Yesu Kurisito, angü engu kpi tüngü nih, fü Me ayia azükü engu gbü kpi la.

¹⁶ Dela ngü enatikine, te a le afi nga wü kpara, teka wü ngü, te ewü ngbü emere gbü jia wü bu wü, ne nda-a de. A ngbü efi 'duwa nga ngü te di emagama ewü. Ta gügü, o ra le ngü ka Yesu la de ne, ma ngbü ta efi nga Yesu Kurisito baka kpara füh kotö sene. Amba titine ma wu eyi, gü ba, engu de Ye Me. ¹⁷ Wü di engu wüna, te yi lala eküte Miri Yesu Kurisito la, Me ena afü yi de wü ngü ka-yi 'buru toto, fü yi angbü to kpara. Diri wü ngü, ta te yi ngbü emere ne, nza eyi! ¹⁸ Me mere wü ngü ne 'buru me-ye, angü engu tima Yesu Kurisito, teka akoro, areke ngü eze ngba nih de wü ye. Fü ah ayia ato tima ne fü a, gü ba, a di emala ngü ka *küküwa ne, fü wü kpara 'buru. ¹⁹ Angü Me le me-ye, teka areke ngü eze ngba nih de wü ye. Teka ngü la, fü engu atima Yesu Kurisito füh kotö ne. Te di bala, te nih le ngü ka Yesu eyi la, Me ena aboro wü *siti ngü ka-nih 'buru. Teka ngü la, fü ah adu ato tima ne fü a, teka de a di emala nga züka ngü ne fü

wü kpara 'buru. ²⁰ Baka te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara ne, Me ngbü ero mö cu me-ye gömō a. Dela si-ngü te a ngbü enda'ba te-a di fü wü kpara, gü ba, ah le de wüh le ngü ka Yesu Kurisito de maguma wü 'buru. Kükürü de, angü engu reke ngü eyi ezengba wü kpara de wü Me. ²¹ Fanü fanü, Yesu Kurisito mere siti ngü ta 'buru 'buru nda de. Amba teka ngü ka-nih, fü Me ayia ato kuru fü Yesu Kurisito, baka siti kpara, da nih, teka de ngü ka-nih du reke gbü jia ni, Me, teka ngü ka Yesu.

6

¹ Wü di engä wüna, a de wü kpara, te a ngbü emere tima tundu de wü Me. Te di bala, a ngbü enda'ba te-a fü yi, gü ba, "Ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me, angü ah küwa yi eyi de *züka maguma ye. Yi mere e aceka ngü ka Me, gbü jia yi baka töndö ngü kükürü, ne de." ² Angü Me mala ta ngü fü mürü dofo *Yisaya, gü ba, "Ni je gba ka-ye eyi, fü ni ayia aküwa ye, angü züka sikipi, te ni, Me, fe, teka aküwa wü kpara gbügbü na ne, koro eyi."*

Wü di engä wüna, ma ngbü emala, fü yi, gü ba, sikipi te Me fe, teka aküwa wü kpara ka-ye gbügbü ne, ah koro eyi enatikine dene! Yi mere e aci ngä gara sikipi de!

Dene ngü ka cinga te a ngbü ezü gbü tima ka Yesu

³ Wü di engä wüna, baka te Me to mere kpeke tima ka-ye fü a ne, a ngbü eo to a teka adi emere wü ngü la 'buru ereke areke. Angü, te a ngbü emere ngü, te ngbü etiri kaje ka Me fü wü kpara, fü ewü adi esiti iri Me teka ngü ka-a la, ah ena adi de siti ngü. ⁴ Te di bala, gbü wü ngü 'buru te a ngbü emere ne, a ngbü egiri kaje, te a ena adi esere fü wü kpara fanü fanü, gü ba, a zu de wü *mürü tima ka Me. Te wü vügü ka-a ngbü eto cinga te a, anga wü gara kpeke ngü ngbü emaka a la, a ngbü ei maguma a ai, da erü kpekpeke. ⁵ Te wüh süma a de juru, anga wüh gü a gbü ku, anga mere bi wü kpara biti te-wü teka ami a la, a kpe cürü nda-a de, a ngbü erü fi bü kpekpeke. Te a maka kaje, te a ena azü e tete na, de la, a fi kpah de. Kpah bala, teka mere bi wü tima, te a ngbü emere ne, te ra zoro jia a kpah de la, a fi nda-a kpah de. ⁶ A ngbü engbü ka-a *nzila. A ngbü kpah eo fingangü ka-a, teka adi ewu zu ngü ka Me ereke areke. Maguma a nzu te wü kpara nda de, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü a, de a di ele wü kpara, de maguma a biringbö. ⁷ A ngbü emala zu ngü ka Me fü wü kpara, angü Me ngbü eto wazi la fü a me-ye. A ngbü eo to a 'buru, teka adi emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Te di bala, züka ngbüngbü ka-a la ngbü fü a baka dü, teka agü gü di ake *Satana. Kpah bala, Satana ti afa wazi a nda de. ⁸ Wü gara kpara ngbü egbo nga a, wü gara kpara ngbü nda-wü efala a, da esoko a. Wü gara kpara ngbü emala züka ngü tungü a, wü gara kpara ngbü nda-wü fi bü esiti iri a, gü ba, "A ngbü esu wu." Amba ngü de te a ngbü emala fü wü kpara ne, ah ka-ye de zu ngü ka Me. ⁹ Wü gara kpara gü ba, "A de töndö wü kpara," amba Me wu a ka-ye kpo, gü ba, "A de kpeke wü kpara ka-ni." Wazi a ngbü enza, amba a kpi nda-a de, angü Me ngbü fi bü da eto wazi fü a. Wü kpara gü ba, "Me ngbü eto kuru te a," amba Me ngbü ka-ye eküwa a me-ye. ¹⁰ Fanü fanü, a ngbü engbü de cinga, amba Me ngbü fi bü eto tadu emaguma a me-ye. Wü kpara ngbü eceka a, baka te e di esaka a ma, amba a ngbü eto züka

* 6:2 6:2 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 49:8.

ngü ka Me fü wü kpara. Wayi, füh kotö sene, e esaka a nda ngbürü ma fanü, amba züka ngü ka Me agbü kpí la, ka-ye 'buru nda-a.

¹¹ De-yi, wü kpara ka Korinito, wü ngü te di emagama a ne, a mala eyi fü yi 'buru. Angü a le yi eyi de maguma a 'buru. ¹² Yi fi, gü ba, a le ani de? Ah bala de! Amba ah ka-ye de-yi, te yi le a de, me-yi! ¹³ Ma ngbü emala ngü ne fü yi bala, angü yi de wü jaji ka-ra. Wü di engu wüna, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, teka fü yi asere la lele de emagama yi la, 'buru fü a, kphah baka te a ngbü ele yi ne.

Dene ngü teka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de

¹⁴ Wü di engu wüna, wü gara kpara ladü, te ewü le ngü ka Yesu nda-wü de. Te di bala, yi mere e alala gbü nga ewü de. Yi ceka la, wü siti ngü ngbü ele te-wü ake züka ngü ale? Ra-sü ti eyi angbü te sü biringbö ake bití? ¹⁵ Yesu Kurisito ti eyi angbü tundu ake *Satana? Kpah bala, nih, wü kpara te nih ra eyi fü Yesu ne, nih ti angbü emere ngü baka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de ne, nda-nih de! ¹⁶ Te wüh ena aza faranda, akoro di kpa esambü ka Mere Me la, ngü la ena areke te Me fanü? Ngü la ti areke te Me nda de! Wü di engu wüna, nih de wü di Me. Me mala ta ngü la eyi gügü, gömö wü *mürü dofo ka-ye, gü ba, "De-ni, Me, ni ena akoro angbü tundu de wü kpara ka-ni, fü ni aji gba ni esüka ewü. Ni ena anzö ngüte de ewü, fü ewü angbü zu wü *vüngüte ka-ni fanü."† ¹⁷ Teka ngü la, fü Me adu amala kphah gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Ah le de wü yia esüka siti wü kpara la asidi, angü wü kpara la le ngü ka-ni nda-wü de. Wü mere e ari gbü siti ngü ka-ewü la de, teka fü ni adi ewu wü *nzila, baka züka wü kpara ka-ni tete.‡ ¹⁸ Te di bala, de-ni, Me, ni fü wü baka Wö wü, wü nda-wü baka wü di ni."§ Dela ngü de te Mere Miri Me mala teka wü kpara ka-ye.

7

¹ Wü di engu wüna, Me mala eyi, gü ba, ni ena amere wü züka ngü la amere fü nih. Te di bala, ah le de nih o to nih 'buru, teka fü nih adi emere wü züka ngü gbü jia Me. Nih mere e amere *siti ngü 'buru 'dö de. Nih to küte nih bete maguma nih 'buru, teka fü nih angbü *nzila, da ecu ngü Me.

Dene ngü teka gina köcökpa ta te ma ba fü yi

² Wü di engu wüna, yi le a de, neh teka ne? Ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, gü ba, ah le de yi du, yi di ele a de maguma yi 'buru. A mere siti ngü ta eyi fü gara kpara esüka yi? A fiti ta gara kpara eyi, de ah ce ngü ka Me? A za ta e ka gara kpara eyi gbü zi? A'a! A mere wü ngü ta bala nda-a de! ³ Yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü emala ngü la bala, teka ato lümü di te yi, teka te yi ngbü eje wu ka wü kpara, de te ewü ngbü esiti iri ra di ne? Ah bala de! Ah ka-ye baka ngü te ma mala fü yi te engu gina, gü ba, ma le yi de maguma ra 'buru ne. Te ah ena adi de kpi, anga *küküwa la, gara ngü de te ena atiri lele ka-ra kpara yi, nda ma. ⁴ Ma wu eyi, gü ba, yi de züka wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ngü ka-yi ngbü eto tadu fere efa sü, gbü wü cinga 'buru te ngbü emaka a ne. Teka ngü la, fü ra angbü egbo nga iri yi fü wü bu ra.

† 6:16 6:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 26:11-12, bete Ezekele 37:27.

‡ 6:17 6:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:11. § 6:18 6:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka 2 Samüwele 7:14, bete 1 Ngangü 17:13.

⁵ Wü di engä wüna, baka te a koro gbü Makedoniya sene ne, maguma a gu la fi de. Angü wü vügü ka-a ngbü embü a, de bi wü ngü. Kpah bala, ngü ka-yi ngbü fi bü da eto mere fingangü fü a. ⁶ Amba te fele ngü ngbü etoro te nih la, ngü ma. Me ladü, te ngbü eto wazi fü nih. Nda-a, Me to wazi eyi fü a fanü, angü Tito du koro eyi kpaka a. ⁷ Kpah bala, engu mala nga yi eyi fü a, gü ba, yi to wazi eyi fü ni fa sü. Yi ngbü kpah ele teka awu ra. Yi ngbü engbü kpah de cinga, teka *siti wü ngü ta te yi mere. Yi le kpah ato wazi fere, gbü wü ngü te ngbü eto cinga te ra ne. Teka ngü la, fü ra ayia angbü de mere tadu emaguma ra.

⁸ Wü di engä wüna, ma wu eyi, gü ba, köcökpa ta te ma ba fü yi, teka siti ngü te yi mere esüka yi de kpala ne, köcökpa la mere züka ngü eyi. Cinga yi ri ta eyi te ra, teka köcökpa la. Amba cinga ka-yi la yiri ta fa sü nda de. ⁹ Te di bala, ngü ka köcökpa ta te ma ba la, reke te ra fa sü. Ngü te to tadu fere, ah de ngü ka cinga ka-yi nda de. Ma ngbü de tadu kükürü de, angü yi fü maguma yi eyi, du ce *siti ngü, ta te yi ngbü emere ne. Te di bala, cinga ka-yi la, ah de siti ngü nda de. Ah de züka cinga, te ngbü eto tadu fü Me. ¹⁰ Te cinga mere nih teka siti ngü ka-nih la, ah de züka cinga, te ngbü eküwa wü kpara. Angü cinga la ngbü efü maguma nih, fü nih adu ace siti ngü ka-nih. Amba siti cinga kpah ladü, ah de cinga ka füh köto ne. Cinga la ngbü eto kpi gbü jia wü kpara, angü wüh le afü maguma wü de. ¹¹ Amba cinga de te mere yi la, ah ka-ye de züka cinga. Yi ngbü ta de cinga teka siti ngü, de te biri kpara esüka yi mere ne. Cinga la fü maguma yi eyi fanü. Enatikine, yi to te-yi eyi, teka areke ngü ka-yi mbi mbi mbi gbü jia Me. Maguma yi ngbü ta enzu, angü yi reke ta ngü la kere la de. Cürü ngbü ta kpah emere yi, teka siti ngü la. Fü gümü ra angbü kpah eke yi. Fü yi ayia areke ngü, ta te di de ezengba nih ne. Teka ngü la, fü yi ayia ato kuru te mene kpara esüka yi, te mere siti ngü ne. Gbü wü ngü la 'buru, ma wu eyi, gü ba, maguma yi, de fingangü ka-yi du koro eyi mbi, reke areke.

¹² Yi ngbü efi, gü ba, ma ba köcökpa, nzö teka arī kpara, te mere siti ngü ne? A'a, ah bala de! Kpah bala, ma ba teka mene kpara, te wüh mere siti ngü fefe ne kpah de. Te di bala, ma ba köcökpa la, neh teka wü da? Ah teka ngü ka-yi, teka de yi sere fanü fanü gbü jia Me, gü ba, ani le a eyi de maguma ani biringbö. ¹³ Te di bala, maguma a gu eyi fanü. Kpah bala, a ngbü de tadu, teka züka ngü te yi mere fü Tito de kpala ne, angü yi to wazi eyi fefe na fanü fanü. ¹⁴ Angü, ta te ma tima Tito tete kpaka yi ne, ma ngbü gbo nga yi fefe na fa 'duwa cu sü. Te yi ena amere züka ngü fefe bala ta de la, de bane ngü la ena ato lümü fere afa sü. Amba wü züka ngü, de te ma mala tungü yi ne, ah 'buru de ngü fanü, kpah baka wü gara ngü, te ma mala ta fü yi ne. ¹⁵ Tito mala fere, gü ba dene, "Te ni koro kpaka yi kpala ne, yi za ni zu gbü mürü, de maguma yi 'buru. Yi ngbü ecu ngü ni, da ele wü ngü, te ni ngbü emala ne, 'buru ale. Fü ni adu ale yi kpah afa sü, teka züka ngü ka-yi la." ¹⁶ Te di bala, ma ngbü kpah de tadu, teka züka ngü ka-yi la, angü ma wu eyi, gü ba, yi de kpeke wü kpara fanü fanü, te fingangü ka-ra di kpaka ewü.

1 Wü di engä wüna, ma ngbü esere nga wazi, de te Me to fü wü kpara ka-ye agbü Makedoniya de *züka maguma ye. 2 Wüh ngbü engbü kpala gbü mere cinga. Amba Me to wazi fü ewü, fü ewü angbü etüka te-wü gbü cinga la, angbü engbü de tadu te wü, teka ngü ka Yesu. E esaka ewü nda kphä ma. Fü Me adu ato wazi fü ewü gbü cinga la. Fü wü mürü cinga la adu me-wü, ato mere bi jiase, teka ale ta-ngü di te wü bu wü. 3 Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Wü kpara la, wüh to ta mere bi jiase, fa wazi wü di ka! Wüh to e la bala teka lele emaguma wü. Gara kpara te to riri fü ewü, teka amere ngü la bala ne, ah nda ma. 4 Wüh koro ta kpaka a me-wü, ayi-ta a, teka de a to kaje fü ani, de ani tima letangü fü wü kpara ka Me, te ewü ngbü emaka cinga agbü Yudaya. 5 Fü ewü adu kphä amere gara ngü, te fa engu dela, angü wüh to te-wü 'buru 'buru fü Miri Yesu. Fü ewü adu ato te-wü teka amere wü ngü te a ri ewü di, baka te Me ngbü ele. Fü ngü ka-ewü la aga gbü jia a 'duwa ba-neh-ene-la.

6 Tekä nda-yi letangü fü wü mürü cinga la, Tito kpo ta eyi de tima la esüka yi te engä gina. Dela si-ngü de te a tima engu, lügü kpaka yi tete na ne, de ah to wazi fü yi, teka fü yi abiti du jiase, te yi ngbü ero ne, ato esakaka. 7 Wü di engä wüna, yi zu de kpeke wü kpara, teka tima ka Me fanü. Yi to maguma yi eyi 'buru fü Yesu Kurisito. Yi ngbü emala ngü ka Me kphä de wazi ereke areke, angü yi wu zu ngü ka Me eyi fanü fanü. Kphä bala, yi to te-yi eyi 'buru, teka amere tima ka Me de maguma yi biringbö. Yi le a kphä eyi de maguma yi 'buru. Te di bala, ah le de yi di ele ta-ngü te wü bu yi, te cinga ngbü emere ewü ne, kphä reke areke.

8 Wü di engä wüna, ma le ato riri fü yi, teka ngü ne, nda-ra de. Ma ngbü nda-ra bü emala fü yi, gü ba, wü gara wü bu yi to maguma wü eyi, teka adi ele ta-ngü te wü mürü cinga bala. Te di bala, ma ele awu, anga yi ngbü ngbü ele wü bu yi de maguma yi fanü fanü, baka nda-wü la? 9 Yi wu eyi reke areke, gü ba, Miri ka-nih Yesu Kurisito le nih de maguma ye 'buru. Angü wü ngü 'buru ladü esasaka na, fü engu ayia ace ngü la, adu afü te-ye baka mürü cinga, teka aküwa nih, de nih maka mere bi züka ngü gbü cinga kaka-na la.

10 Ma ti ato riri fü yi kpekpeke de, amba gbü fingangü ka-ra, ah le de yi mere ngü teka letangü la reke areke, de züka maguma yi. Angü gbü re ta te nza ne, yi de gina wü kpara te yi kpo de fingangü la fi me-yi. 11 Te di bala, ah le de yi nü de tima la de meré tadu, zalü koro di te adu ye, baka ta te yi kpo ngbü emere ne. Yi to takpa la te nga wazi e, te di ladü esaka yi. 12 Angü, te e be esaka yi de, fü yi ato mba cükü'daye de züka maguma yi la, ngü la ena areke gbü jia Me afa sü. Angü engu wu eyi, gü ba, gara e esaka yi, te yi ena ato afa sü ne, nda ma. 13 Yi mere e afi, gü ba, "Ma yia eza cinga ka gara wü bu ani, ao 'buru gbü nzö ani," ne de. 14 Angü titine dene, wü e eyi ladü esaka yi fa sü. Ah le de yi le ta-ngü di te wü mürü cinga. Angü te gara, te cinga kpo da emere yi la, wü bu yi ena ale ta-ngü te yi kphä bala. Te di bala, ngü ka-yi ena atü 'buru kpini. 15 Yi fi la nga ngü, ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka wü di engä *Yisaraye, ta te wüh ngbü ero zü-e, te Me ngbü eto fü ewü, agbü gü ne. Ngü la gü ba, "Mene wü kpara, ta te ewü ngbü ero nda-wü zü-e efa sü ne, wüh ngbü ezü e la 'duwa enza anza 'buru, angü wüh ngbü eye süka e la, te nga wü 'buru kpini kpini de wü mürü cinga. Tekä ngü la, mene wü kpara, ta te ewü ngbü ero nda-wü mba cükü'daye ne, fü ewü angbü kphä ezü e, adi esika

di ereke areke, teka te wü bu ewü ngbü ele ta-ngü te ewü.”* Te di bala, dela zu ngü te wü kpapa ka Me ena adi emere esüka wü.

Dene ngü teka Tito de wü bu ye

¹⁶ Tito de kpapa te to te-ye eyi, teka ato wazi fü yi, kpah baka te ma ngbü emere ne. A gbo nga Me cu fa sü teka ngü la, angü Me de kpapa te to wazi la fefe na me-ye. ¹⁷ Te a yi-tata na, de engu nü kpaka yi kpala ne, ah le ngü la cu de maguma ye, gü ba, “Dela zu ngü de te ni ngbü ele ne, angü gümü yi ngbü eke ni efa sü.”

¹⁸ A ngbü etima ewü ake gara engu ni nih, te wü *kpapa ka Yesu 'buru ngbü ecu ngüngü, angü engu ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpapa ereke cu efa sü. ¹⁹ Kpah bala, wü kpapa ka Yesu de sene 'buru fe engu ta eyi, de a le kaje de ewü, teka aro jiase, de te wüh le ato fü wü mürü cinga ne. A mere tima la kükürü de, a ngbü emere ngü la bala, teka de wü kpapa wu, gü ba, a ngbü ele teka ale ta-ngü te wü bu a, cu de maguma a, teka fü ewü adu agbo nga Me teka ngü la. ²⁰⁻²¹ Angü takpa de te wüh to ne, ah fa sü. Te di bala, ah le de a mere tima la reke areke, gbü jia Miri Yesu, kpah gbü jia wü kpapa. Angü wü kpapa ena asiti iri a, gü ba, a zü jiase la eyi. ²² A ngbü kpah etima gara kpapa, te engu ena anü de mene ewü de 'basu ne. A wu engu reke areke. Engu de kpeke kpapa gbü tima ka Me. Engu je nga züka wü ngü, de te yi ngbü emere ne, eyi gomö a. Fü engu ayia ato te-ye 'buru 'buru teka tima la. ²³ Tito nda-ye de kpapa te a ngbü emere tima ake di, teka ato wazi fü yi. Teku wü gara kpapa de 'basu, te ewü ngbü enü de wü Tito ne, wü kpapa ka Yesu de sene ne fe ewü me-wü, atima kpaka yi. Kükürü de, teka de wü kpapa gbo nga iri Yesu Kurisito, teka ngü ka tima la. ²⁴ Te di bala, ah le de yi mere ngü ewü kpala reke areke, de züka maguma, teka de wü kpapa ka Yesu Kurisito de kpakine ne, wu, gü ba, ngü te ma ngbü egbo nga yi di fü ani ne, ah de zu ngü fanü fanü.

9

¹⁻² Wü di engu wüna, ma wu reke areke, gü ba, yi ngbü eyi egiri kaje, teka atima letangü fü wü *kpapa ka Yesu agbü Yudaya. Te di bala, gara ngü te ma ena ato riri di fü yi, teka ngü la, nda ma. Angü ma kpo eyi emala nga yi fü wü kpapa ka Makedoniya, gü ba, de-yi, wü kpapa ka Yesu agbü tö ka Akaya de kpala ne, yi kpo eyi ereke te-yi teka tima la, kü gbü re de te nza ne. Te wü kpapa ka Makedoniya je ngü la bala, fü mere bi ewü ato te-wü kpah, teka ale ta-ngü te wü kpapa ka Yesu agbü Yudaya. ³⁻⁴ Si-ngü de te ma tima wü di engu ni nih ne tete kpaka yi, ah ba e te ma tima ewü de riri fü yi ne nda de. Ma du fi nga ngü la, maka sidi, gü ba, te wü gara kpapa ka Makedoniya ena agi ta nga ra kpaka yi, fü ewü akoro awu, gü ba, yi biti jiase la, nza la fi de la, ah ena adi ta de siti ngü. Angü mere bi ngü, te a mala fü ewü tungü yi ne, ah ena adu akoro gbü jia ewü ba töndö ngü kükürü. Fü ngü la adu ato mere siti lümü fü nih de nih ma. ⁵ Fü ra adu afi, gü ba, te ah bala, ah le de ma tima wü gara kpapa te engu gina, de ngü la kpaka yi, teka de yi reke te-yi, angbü nzo. Te di bala, gbü sikipi te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, yi ena aza jiase la kere, ato baka ta te yi mala te engu gina ne. Kükürü de, teka fü wü kpapa 'buru awu, gü ba, yi ngbü eto e la de züka maguma yi.

* **8:15** 8:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeke 16:18.

⁶ Yi fi nga ngü te ma ngbü emala fü yi ne. Te mü sö e, fü mü amoko nguwa gbügbü mba cükü'daye la, mü ena amaka mere bi zü-e gbügbü na? Mü tì amaka de! Amba te mü le amaka mere bi zü-e la, ah le de mü sö e memere, fü mü amoko nguwa gbügbü 'buru! ⁷ Teka ngü ka takpa, ah le de yi fi nga ngü la ferre, de yi to e la, baka te kpara ngbü ele ato. Ah de ngü ka riri nda de. Yi to e la de maguma yi 'basu 'basu de. Yi to de tadu, de maguma yi biringbö, teka fü ngü ka-yi areke gbü jia Me. ⁸ Kükürü de, angü Me de mürü wazi. Engu ena alügü na wü e la fü yi cu afa sü. Fü wü e ka-yi adi kpah ezu efa sü. Fü yi amaka wazi, adu angbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, gbü wü gara ngü. ⁹ Angü Me mala ta ngü gügü, gömö *mürü dofo ka-ye, gü ba, "Kpara te ngü kaka reke gbü jia ni, Me, ah 'duwa de mene kpara, te ngbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, de züka maguma ye ne. Züka ngü kaka-na tì anza de."* ¹⁰ Kpara te ngbü eto nguwa, fü yi adi eru ne, neh da? Anga kpara te ngbü eto wazi fü nguwa la, fü ah adi ega, eri, ekoro zü-e tete fü yi ne, neh da? Ah de Me de? Te di bala, Me ena angbü fi bü da eto mere bi zü-e fü yi, teka fü yi angbü fi bü da ele ta-ngü te wü mürü cinga bala, de züka maguma yi. ¹¹ Angü Me to wü e la fü yi kükürü de. Ah to teka de yi mere tima di. Te di bala, mere bi wü kpara ena agbo nga Me, teka takpa ka-yi, te yi ena atima esaka a ne.

¹²⁻¹³ Takpa de te yi to la, ena ale ta-ngü te wü kpara ka Yesu, de agbü Yudaya ne, cu afa sü. Wüh ena angbü de mere tadu, da egbo nga Me, teka takpa ka-yi la. Kpah bala, tima ka-yi la ena asere fü ewü, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito fanü fanü, angü yi ngbü eyi emere riri ka Yesu ereke areke. Te di bala, wü kpara la ena agbo kpah nga iri Me, teka letangü ka-yi, te yi to reke areke de züka maguma yi ne. ¹⁴ Kpah bala, wüh ena adu ale yi de maguma wü 'buru. Wüh ena angbü kpah da eyi-ta Me teka ngü ka-yi. Kükürü de, angü Me to wazi eyi fü yi, teka ale ta-ngü di te ewü, de züka maguma yi.

¹⁵ Wayi, nih gbo nga Me, teka züka ngü kaka, te engu to fü nih. Angü engu tima Ye ye baka takpa, de ah koro füh kotö ne, teka aküwa nih. Takpa engu la de mere züka takpa, te fa wü gara takpa 'buru!

10

Dene ngü teka wazi te Yesu Kurisito to fere

¹⁻² Wü di enga wüna, de-ra Pawülü, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, angü yi ngbü emala, gü ba, "Te ma nü sö eyi mba nengete agbü gara sü la, ma ngbü emala ngü fü ani kpekpeke, fü ra angbü etima kpeke wü riri gbü köcökpa fü ani. Amba te ma ladü tundu de wü ani la, ma ngbü ekpe cürü." Wü di enga wüna, ma le amala ngü fü yi kpekpeke nda-ra de. Ma le amala ngü fü yi ferre, de gu maguma, baka nda Yesu Kurisito. Te di bala, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, de yi fü fingangü ka-yi afü. Angü te gara, te ma ena adu akoro kpaka yi kpala la, ma ena amala ngü fü yi kpekpeke fanü. Ma wu kpo, gü ba, wü gara kpara ladü esüka yi agbü Korinito kpala, te wüh ngbü emala, gü ba, "Ma ngbü emere tima ka Yesu Kurisito ne, teka de ma maka wü e ka füh kotö ne gbügbü na." Ngü la bala nda de, ah ka-ye de wu! Te wüh ce ngü la de la, wüh ena awu ngü la gbü sikipi te ma ena akoro tete na kpala! ³ Fanü fanü, a ngbü engbü füh kotö sene, kpah baka wü bu a. Amba, tima te a ngbü emere, de wü gü te a ngbü egü ne, ah

* 9:9 9:9 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 112:9.

de ngü ka füh kotö ne nda de, angü a ngbü egü gü la de wü *Satana. ⁴ A ngbü eza wü e ka gü, te Me to fü a ne, teka amere gü la di. Amba wü e la de wü e ka füh kotö ne, baka wü dü, keze bete maguruma ne, nda-wü de. Ah ka-ye de wazi de te Me to fü a, teka afa wazi Satana di ne. ⁵ A ngbü egü gü de wü *siti ngü, te ngbü esiti fingangü ka wü kpara, kpah de ngü ka kögö-nzó, te ngbü etiri ewü, teka de wüh to maguma wü fü Me de ne. A ngbü emere gü de wü siti ngü de bala, teka anza ngü ka-ewü anza 'buru 'buru asidi. Fü a angbü eri wü kpara, teka de wüh ce siti ngü de bala, adu afü maguma wü, ato te-wü 'buru fü Yesu Kurisito. ⁶ A ngbü kpah ele de yi fü maguma yi, adu ara fü Miri Yesu Kurisito. Amba te wü gara yi lala fi bü te ngü ka kögö-nzó la, a kpah de wazi teka ato kuru di te ewü!

⁷ Wü di enga wüna, gara kpara ladü esüka yi, te ena amala, gü ba, "Yesu Kurisito to wazi bü duu fü ni." Ngü la fanü? Ah le de yi fi ngü la reke areke. Te ah bala la, anga de-ra? Ma de kpeke kpara, te Yesu Kurisito to wazi fere me-ye, ne de? Te di bala, ah le de kpara, te ngbü egbo nga ye de bala ne, fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü nih 'buru de wü kpara, te Yesu to wazi eyi fü ewü. ⁸ Miri Yesu to wazi eyi fere fanü fanü, amba wazi la ka-ye teka de ma to wazi di fü yi, gbü ngü ka Me. Ah teka fü ra angbü di gbü nzó yi, baka miri, ne nda de. Yi ngbü efi, ga, ma ngbü egbo nga ra teka ngü la? Te ah ena adi kpah bü bala la, ah ba ngü de, angü ma wu eyi, gü ba, ma ti amaka lümü gbü ngü la nda-ra de. ⁹ Yi ngbü efi, gü ba dene, ma ngbü eba wü ngü de bala fü ani, gbü wü kóçkpa ne, teka ato cürü di emagama ani? Ah bala de. ¹⁰ Wü gara kpara esüka yi ngbü emala, gü ba, "Te ma ngbü eba kóçkpa la, ma ngbü eba cögbörö kpeke wü ngü, baka kpeke kpara la. Amba te ma ladü esüka ani la, ma dü ngbü baka töndö kpara, te wu da emala ngü mbi mbi de." Ngü la fanü? ¹¹ Kpara te ngbü emala ngü de bala, ah le de engu fi ngü la afi feke. Ma ngbü emala ngü fü yi kpekpeke, gü ba, ngü te ma ngbü emere, ah nda-ye kikipi ye fü mene ngü, te ma ngbü eba ne, nda de. Ma ena amere wü ngü la kpah bala, gbü sikipi te ma ena akoro tete na kpaka yi kpala. Fü yi adu awu ngü la.

¹² Wü gara kpara ladü esüka yi kpala, te ewü ngbü efi nga wü, gü ba, "Ani de wü cögbörö kpara, fa wü bu ani ka." A ti amala fü yi, gü ba, a kpah de cögbörö wü kpara baka ewü la, nda-a de! Ah le de yi fi ngü ka wü kpara la mbi mbi mbi. Ngü te ewü ngbü emere la, ah de zu ngü, te wü kpeke kpara ngbü emere? Ah bala de! Wüh ngbü efi ka-wü bü duu nga wü, teka de ani ngbü gbü jia wü kpara, baka kpeke cögbörö wü kpara. Wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de. Dela züka ngü? ¹³ Tek a ngü ka-a, a ti agbo nga a me-a nda-a de. A ena agbo 'duwa nga tima, de te Me to fü a ne. Tima la, ah de tima te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito di fü wü kpara, kpah de wü yi mini! ¹⁴ Te Me ena atima a ta de la, de bane a ti eyi akoro kpaka yi kpala? Amba Me tima a me-ye, fü a ayia akoro ta kpaka yi de kpala, amala ngü ka Yesu Kurisito fü yi, baka te engu mala. ¹⁵ A ti eyi agbo nga a, teka gara tima, te wü gara kpara ngbü emere? Ngü bala ma. A ti ari gbü tima, te Me to fü wü gara kpara, kpo fi de. A ngbü eo jia a fi bü tungü yi, teka fü yi arü kpekpeke gbü ngü ka Yesu, angü a le de yi nü de tima la kpa engagira nü. Dela ngü te ena areke gbü jia Me, angü engu to tima la fü a me-ye. ¹⁶ Te yi koro eyi kpeke wü kpara, gbü tima ka Yesu la, a ena ayia anü amere tima ka-a gbü wü gara sü nengete, gbü sü te wü kpara je ngü ka Miri Yesu tete na la de. Amba te a ce tima de te Me to fü a ne, ayia angbü emere tima ka gara kpara, teka de wü kpara gbo

nga a tete na la, dela ka-ye tondö ngü kükürü! ¹⁷ Ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Mü mere e agbo nga mü de tete-mü de. Mü gbo 'duwa nga Me, teka ngü te engu mere fü mü."* ¹⁸ Me le ngü ka kpara, te ngbü egbo nga ye de tete-ye ne, nda de. Me ngbü ele 'duwa ngü ka mene kpara, te ngbü emere ngü gbü jia ni, Me, 'buru mbi ne.

11

Dene ngü teka wü mürü fiti

¹ Wü di enga wüna, enatikine te ma gbo nga ra fü yi la, ngü la mere e angbü gbü jia yi baka tondö ngü ne de. Kpah bala, maguma yi mere e anzu eküte ra de. ² Angü ma le yi fa sü. Ma baka wö yi, yi nda-yi baka wü di ra, wü mada. Ma reke ngü eyi tüngü yi, teka de Miri Yesu se yi wara ye tete. Te di tine eyi bala ne, ah le de yi ngbü *nzila, fü yi ale ngü kaka de maguma yi biringbö. Yi mere e agiri wü gara ngü, anga angbü de maguma yi 'basu 'basu, ne tine de. ³ Ma ngbü de mere bi fingangü teka ngü ka-yi. Angü e-wu neh da, gara kpara ena akoro afiti yi, baka mere kpürü, ta te fiti *Awa ne.* Fü yi adu angbü emere ngü ka Yesu, de maguma yi 'basu 'basu. ⁴ Ma mala ngü ne bala kükürü de, angü ma wu eyi, te wü mürü wu la koro kpaka yi, fü ewü akpo da esu wu fü yi la, yi ngbü ele wu ka-ewü la 'duwa bü kere! Amba ngü te wü kpara la ngbü emala, gü ba, ah de ngü ka Yesu ne, ah baka nda-a, de te a mala fü yi gügü ne, nda de. Angü kpara te to wazi la fü ewü, ah de *Nzila Wazi Me nda de. Yi ngbü ele ngü ka wu ka-ewü la, neh teka ne? ⁵ Wü kpara la ngbü emala fü yi, gü ba, "Ani de kpeke wü *mürü tima ka Yesu," amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, ngü ka-ewü ti afa nda-ra nda kü de! ⁶ Wüh ngbü emala, gü ba, "Ma wu da ero mö baka mere kpara nda-ra de." Ngü la fanü? Amba ma wu eyi, gü ba, ma wu ngü ka Me reke areke. Yi wu ngü la kpah kpo, angü ma sere ngü la fü yi eyi, nda nganga anda!

⁷ Ta te ma ngbü kpa esüka yi de kpala, da emala ngü ka Yesu fü yi ne, ma yi-ta yi teka letangü nda-ra de. Ma mere te-ra ta baka mürü cinga, teka de yi maka wazi, fü yi akoro baka cögbörö wü kpara. Ngü la gbü jia yi esiti? ⁸ Ma ngbü emere ngü la ta bala, teka ato wazi di fü yi gbü ngü ka Me. Amba wü *kpara ka Yesu, de te ewü di gbü wü gara sü ne, wüh ngbü ta ele ta-ngü te ra de jiasse me-wü. Ah ge baka te ma to ta cinga te ewü, teka letangü de te ewü to fere, ale ta-ngü di te yi, gbü tima ka Me ne. ⁹⁻¹⁰ Te ma ngbü ta kpaka yi kpala ne, ma yo ta gara e eyi eküte yi? Wü kpara ka Yesu, ta te ewü koro agbü Makedoniya ne, le ta ta-ngü te ra ka-wü bü nzö me-wü. Tekan ngü la, wü e ta te ma ngbü ele ne 'buru ladü. Te di bala, gara e te ma ena ayo kpaka yi nda ma. Angü dela ngü te ma ngbü egbo nga ra di, gbü sü ka Akaya 'buru, teka te ma yo e esaka wü kpara nda-ra kü de ne. Ma su wu de! Ma ti ace ngü la kpah de! Yesu Kurisito wu ngü la me-ye! ¹¹ Ma le aza jiasse esaka yi de, neh teka ne? Angü ma le yi de? Ah bala de! Ma le yi eyi de maguma yi 'buru. Me wu ngü la cu me-ye! ¹² Angü ma le amere ngü la bala de, teka wü mürü mani, te ewü ngbü egbo nga wü, gü ba, "Ani ngbü emere tima kpah baka nda-a ne." De-ra Pawülü, ma le ngü ka-ewü la nda-ra kü de! Dela si-ngü de te ma le aza jiasse esaka yi tete de ne.

* **10:17** 10:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 9:24.

* **11:3** 11:3 Mü ena amaka

ngü ka kpürü la gbü Gina Ngü 3:1-7.

¹³ Wü kpara la ngbü esutu wu fü wü kpara, gü ba, “Ani de wü mürü tima ka Yesu.” Amba wüh ngbü emere dela tima ka Yesu nda-wü de, wüh ka-wü de wü mürü fiti. ¹⁴⁻¹⁵ Wayi, wüh ngbü emere ngü kphah baka nda mere kpara ka-wü, *Satana! Angü engu wu da efü te-ye baka *malayika ka Me kpo. Wü kpara kaka ngbü emere kphah bala, da efü te-wü baka wü mürü tima ka Yesu. Amba Me wu ngü ka-ewü la reke areke. Te gara, engu ena ato kuru te ewü, te nga wü ngü de te wü ngbü emere la!

Dene ngü ka cinga te ma maka gbü tima ka Yesu

¹⁶ Ma du ngbü kphah emala ngü ne fü yi, enda nganga na, gü ba, “Ma de töndö kpara nda-ra de.” Te yi ngbü efi bala la, ah mbi. Amba ah le de yi le mba töndö ngü, te ma ngbü emala fü yi, teka ra ne, teka fü yi awu si-ngü, gbü wü ngü de te ma ngbü egbo nga ra tekaka ne. ¹⁷ Ma ngbü egbo nga ra bala teka ne? Miri Yesu mala ta fere, de ma di egbo nga ra bala? Ah bala de! ¹⁸ Amba baka te wü gara kpara ngbü egbo nga ngü ka-wü ne, ma le eyi amere kphah baka nda-ewü la. ¹⁹ Amba te yi fi, gü ba, ani de kpeke wü kpara, te ani wu ngü fa sü la, ah le de yi mere e afi nga töndö wü ngü, te ma ngbü emala teka ngü ka-ra la de! ²⁰ Fanü fanü, te kpara fiti yi la, yi ti eyi aje ngü kaka-na la, fü yi ale. Anga te engu ngbü ezü wü e ka-yi enza, anga te engu ngbü emala ngü fü yi baka wü labi ka-ye la, yi ena ale ngü kaka. Anga te engu ngbü efala yi, da ebe gbüra yi la, yi ena angbü fi bü da ele ngü kaka la ale! ²¹ Amba nda-a, a mere yi baka nda wü mürü fiti la nda-a de! Te di bala, dela si-ngü de te yi le aje ngü ka-a tete na de ne?

Te wü kpara la ngbü egbo nga wü bala la, ma ti kphah eyi agbo nga ra baka nda-ewü la. Angü ngü ka-ewü ti afa nda-ra nda de! ²² Te di bala, te wüh gü ba, ani de wü di enga *Yisaraye la, ma kphah de enga Yisaraye. Te wüh gü ba, ani de wü kundu ye *Abarayama la, ma kphah de kundu ye Abarayama. ²³ Ma ngbü fi bü emala ngü ne baka mürü maröfö! Te wüh gü ba, ani de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito la, ma kphah de mürü tima ka Yesu Kurisito. Timä ka-ra fa nda-ewü afa! Kuru te wüh to fere, teka ngü ka Yesu Kurisito, fa nda-ewü ka! Wüh i ra gbü ku, teka tima ka Yesu, neh eyi du fe? Wüh süma ra de juru teka ngü la, neh eyi du fe? Wüh le teka amörö ra amörö, neh eyi du fe? ²⁴ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü cögbörö kpara ka wü Yisaraye süma ra eyi teke biri nzükpa de füh ye menewa (39), du 'buruve. ²⁵ Wüh sötö ra de da eyi du biringbö. Wü cögbörö kpara ka *Rüma süma ra eyi du bata. Te ma ngbü endoro, da emala ngü ka Yesu ne, siti wü ngü mere ra kphah eyi. Te ma ngbü enü tete gbü *zabu, fü zabu la ayia ari esa ngu. Ngü la mere te-ye eyi fere bala du bata. Gbü gara sikipi, ma ngbü gbü ngu teka sikipi biringbö cu. Fü ra aküwa kphah gbü ngü la. ²⁶ Te ma ngbü ta endoro tete de lö ra te nga wü kaje, siti wü kpara yia ta kphah eyi teka amörö ra, neh du fe? Ma yia ta kphah eyi ekpi akpi gbü ngu te si asi, neh du fe? Wü di enga Yisaraye, te ewü di de wü di enga wüna ne, wüh giri ta da wü kphah eyi teka amörö ra, neh du fe? Wü *ganzu kpara mere ta kphah eyi bala. Ma maka cinga kphah eyi kpa etü gü. Ma maka cinga kphah eyi gbü cögbörö wü koti. Ma maka cinga kphah eyi, esaka wü mürü wu, te ewü gü ba, “Ani de wü di enga wüna, gbü tima ka Yesu ne!” ²⁷ Ma mere tima ka Yesu eyi kpekepeke, fü ra amaka mere bi mbümbü kphah eyi gbü ngü la, baka tala, gümü ngu, bete cinga bongo. Kphah bala, gbü wü gara biti, ra zoro jia ra de. Gbü gara sikipi, zü ngbü kphah emere ra. ²⁸ Amba ngü te ngbü eto cinga fere, efa wü gara ngü 'buru, ah de fingangü te ngbü embü ra, teka wü *kpara

ka Yesu, de te ewü je ngü ka Me gömö ra ne. ²⁹ Kükürü de, angü wüh baka wü di ra. Te kpara ka Yesu biringbö maka wazi de la, ngü la ngbü eto cinga fere, angü ah kpah baka te wazi ra nza eyi. Te gara kpara ka Yesu mere *siti ngü la, ngü la ngbü ekolo maguma ra akolo.

³⁰ Dela wü ngü te ma ena agbo nga ra tekaka. Ma ena agbo nga ra teka wü cinga, te ngbü embü ra gbü tima ka Yesu ne, angü wazi ra nda ma.

³¹ Me wu ngü la me-ye. Ma su wu nda-ra de! Gbo nga e ngbü te iri Me fi mere badi!

³² Ta gügü, te ma di la agbü Damaseke ne, miri ka Damaseke la[†] mala ta ngü fü wü marajümiya ka-ye, de wüh ci ra emöngiti 'barangka ka mere köti la. Miri la mala ngü la bala, teka te ma ena akoro kpa etanü la, de wüh zoro ra azoro. ³³ Amba wü bu ra wu ngü la kpo. Fü ewü aza ra, ayia ato gbü mere kuwu. Fü ewü ayia ali ga kpa füh mere 'barangka ka köti la. Fü ewü ayia ai ku te mere kuwu la, ato ra di ferrre kpa kötö. Fü ra ayia azi te-ra, akpe ka-ra, anü sü.

12

Dene ngü te Miri Yesu ngbü emere fere

¹ Ma wu kpo, gü ba, te kpara ngbü egbo nga ye de tete-ye la, ah de töndö ngü. Amba ah reke pe, te ma ena agbo nga ra mba ce. Angü ma ngbü ele amala nga ngü, de te Miri Yesu sere fere baka roto ne, fü yi. ²⁻⁴ Nga ngü la ra eyi baka re nzükpa de füh ye bala dene. Me za ra ta, nü di agbü sü ka-ye agbü kpi. Anga ngü la, ma wu cu de jia ra, anga ah de roto ya, ma ti awu ngü la mbi mbi de! Me wu ngü la ka-ye nzö me-ye. Fü engu aza ra akoro di agbü sü ka-ye agbü kpi. Fü engu asere wü cögbörö kpeke ngü, te komö kpara ngbü egu kaka-na agu, fere. Wü ngü te ma ti amala nganga na fü yi mbi mbi kpah de. ⁵ Ma ti eyi agbo nga ngü de bala, angü ah de mere kpeke ngü. Amba ma le agbo nga ra, teka ngü la, nda-ra de. Ma le agbo nga ra nzö teka wü cinga, te ma ngbü emaka teka ngü ka Miri Yesu Kurisito ne. ⁶ Te ma ena ale ta agbo nga ra la, wü ngü de te ma ena agbo nga ra tekaka na ne, ah ma? Ah ladü! Ma su wu de! Amba ma le amere ngü bala nda-ra de. Kükürü de, angü ma le de yi di ecu ngü ra, baka mere kpara, teka ngü ka roto, de te Miri Yesu sere fere ne, nda-ra kpah de. Amba de-yi, yi wu wü ngü, te ma ngbü mere gbü jia yi ne eyi. Yi je kpah wü ngü, te ma ngbü mala fü yi ne eyi, cu de güje yi. Ah ena adi ta mbi, te yi ena angbü efi nga ra teka wü ngü la.

⁷ Teka mere kpeke ngü, de te Miri Yesu sere fere gbü roto ne, Me le de ma ceka te-ra baka mere kpara de. Te di bala, fü Me ayia ato gara cinga te ra, te ngbü embü ra, baka ti te ngbü esösötö ra la. Cinga la ngbü ka-ye ge baka te *Satana tima kpara ka-ye me-ye, agü gü eküte ra la. Me to cinga la te ra, teka de ma mere e, aceka te-ra baka mere kpara, ne de. ⁸ Ma ku gba fü Miri Yesu eyi du bata, teka de engu za keke la te ra asidi. Amba engu le de. ⁹ Fü ah adu amala ngü fere, gü ba, "Te wazi ra ngbü enza la, ni ena angbü eto wazi fere. Ngü la ti fere la de? Ni ena adi eto wazi la fere bala, teka fü ra adi erü di kpekpeke. Fü wü kpara adi ewu wazi ni, Yesu, teka ngü te ni ngbü emere fere la." Te di tñe eyi bala ne, ma ngbü engbü de tadu, teka wü ngü te ngbü emere ra ne. Te wazi ra ngbü enza la, ma ngbü engbü de tadu, angü Yesu Kurisito ngbü eto mere wazi ye fere me-ye. ¹⁰ Ma ngbü engbü de tadu, teka wazi ra te ngbü enza. Ma ngbü

[†] 11:32 11:32 Miri ka Damaseke la, ah de miri ta te mere Miri Areta o engu me-ye.

engbü de tadu, te wü kpara ngbü efala ra la. Te wü gara ngü ngbü efa ra la, ma ngbü engbü fi bü de tadu. Ma ngbü engbü de tadu, te wüh ngbü eto cinga te ra, teka ngü ka Yesu Kurisito la. Angü ma wu kpo, gü ba, te wazi ra ngbü enza la, Yesu Kurisito ngbü eto wazi ka-ye fere me-ye.

Dene fingangü te ngbü embü ra teka ngü ka-yi

¹¹ Ma ngbü emala ngü te komö ra, baka mürü maröfö, neh teka ne? Ma ngbü emere ngü la teka ngü ka-yi! Angü ah le ta de yi di emala nga züka ngü ka-ra fü wü kpara me-yi. Baka te yi le amere bala de ne, ma ti eyi agbo nga ra de tete-ra. Yi ngbü eceka ra gbü jia yi baka töndö kpara kükürü? Ah bala de! Amba, wü kpara te yi ngbü efi nga ewü, gü ba, "Wüh de wü cögbörö wü kpara ka-ani, gbü tima ka Me," ne, ngü ka-ewü ti afa nda-nda de! ¹² Ta te ma ngbü tete na kpa esüka yi de kpala ne, wüh to ta cinga te ra fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba ma ngbü fi bü etüka te-ra, da emere tima la. Fü Me ayia ato wazi fere, fü ra angbü emere wü cögbörö ngü ka talara di. Ngü la gü tamu ra fü yi, gü ba, ma zu de *mürü tima ka Yesu ne, la fi de? ¹³ Yi le ngü ka-ra la de, neh teka ne? Yi ngbü efi, gü ba, wü gara ngü ladü, te ma ngbü emere gbü gara wü sü, te ma mere kpaka yi la de? Amba ngü ladü ngbee biringbö, te ma mere de! Angü ma yi-ta yi ta teka jiasa nda-ra de! Dela siti ngü? Te ah bala, ah le de yi ce siti ngü ka-ra la!

¹⁴ Wü di engä ra, kokoro ka-ra kpaka yi kpala eyi gbamari. Ah ena adi eyi de ebatata kokoro ka-ra. Ngü te ma ngbü ele kpaka yi ne, ah de jiasa nda de! Ah de wü e ka-yi kpah de! Ma ngbü ele de yi le ra de maguma yi 'buru. Wü jürü jaji ngbü kpah eto e fü wö wü? Ah bala de. Ah de wö ye wü jaji, te ngbü eto zü-e me-ye fü wü di ye! Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, ma kpah de wö ani. ¹⁵ Ma le eyi ato wü e ka-ra 'buru fü yi. Ma le kpah ato te-ra 'buru, teka ato wazi fü yi, gbü ngü ka Miri Yesu Kurisito, angü ma le yi de maguma ra 'buru! Amba yi le ra nda-yi de, neh teka ne?

¹⁶ Baka ta te ma ngbü kpaka yi kpala ne, ma yo ta e biringbö eyi eküte yi? Amba ma mere bala nda-ra de! Wü gara kpara ngbü emala, gü ba, ma de mürü fiti, ma ngbü emere mani, teka amaka jiasa esaka yi. Si-ngü la baye? ¹⁷ Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi! Wü kpara ta te ma tima ewü kpaka yi ne, wüh koro kpala, fiti yi, zi jiasa ka-yi, du di to fere? ¹⁸ Ma mala ta fü wü Tito, de wüh nü te engä gina ake gara engä ni a. Tito fiti ta yi eyi, fü ah aza jiasa esaka yi? Ngü ka Tito ka-ye kpah baka ngü ka-ra. A mere ngü de maguma a 'basu 'basu nda-a de!

¹⁹ Wü di engä wüna, yi ngbü efi, gü ba, ma ba ngü la fü ani bala, teka de ngü ka-a reke gbü jia ani? Ah bala de! Ngü de te a ba fü yi la, ah ka-ye de zu ngü ka Yesu Kurisito, te engu to fere me-ye. Me wu ngü la kpo! Ma su wu de! Ngü te ma ba fü yi, ah teka de ah to wazi fü yi, gbü ngü ka Yesu Kurisito. ²⁰ Ma ngbü efi nga yi efa sü. Te ma ena akoro kpaka yi kpala la, ma ena amaka yi 'be? Anga, ngü ka-yi ena areke gbü jia ra fanü? Te ah bala de la, ngü te ma ena amere, ti areke gbü jia yi kpah de! Dela ngü te ngbü eto fingangü fere. Angü, te ma ena anü amaka yi, te yi ngbü engbü de siti maguma, da ekpü te-yi la, ah esiti! Anga te yi ngbü edü ngü eküte wü bu yi, da efala te-yi, da emala ambala'ba eküte wü bu yi, da egbo nga yi de tete-yi la, ²¹ ngü la ena ato lümü fere gbü jia Me! Angü, te ma ena amaka wü kpara, te ewü di la fi emere siti ngü, da endondoro sisi nga wü würüse fa fa fa, wüh le afü maguma wü de la, ma ena aku

gba cu de ngura, teka ngü ka-ewü la! Dela eyi ngü, te ngbü eto mere siti fingangü emaguma ra!

13

Dene adu ngü te ma ele amala fū yi

¹ Ma ena akoro kpaka yi kpala mba kere. Dela ena adi de eabata kokoro ka-ra kpaka yi kpala. Te ma ena akoro kpala la, nih ena akolo ngü ka wü mene kpapa, de te ewü ngbü emere *siti ngü ne. Nih ena aye süka ngü la areke areke, kpah baka te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Te gara kpapa i kiri ye engagira miri, te kpapa la bü me-ye kpikpi ye la, de wü mere e aje ngü kaka-na de. Ah le de wü kpapa 'basu anga bata, te ewü wu ngü la de jia wü ne, di ladü."* ² Ta gbü e'ba'basu kokoro ka-ra kpaka yi de kpala ne, ma mala ta ngü fū wü kpapa, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, kpekpeke, gü ba, "Te wüh fū maguma wü de la, wüh ena ato kuru te ewü ato fanü fanü." Titine, baka te ma di kpaka yi kpala ma ne, fū ra adu kpah anda nga ngü la fū yi kpekpeke, gü ba, "Te ma du koro kpaka yi kpala, maka wü kpapa la, o wüh fū maguma wü fi de la, ma ena ato kuru te ewü ato fanü fanü. Ma ti afüwa ewü tine de." ³ Yi gü ba, "Ani ngbü ele awu, anga Yesu Kurisito ngbü ero mö te komö ra me-ye fanü ya?" Wayi! Yi ena awu ngü la! Yi mere e afi, gü ba, wazi Yesu nza eyi ne de! Engu ena ato kuru te yi de mere wazi ye! ⁴ Fanü fanü, ta te wüh bere engu füh *rü gbegete ne, wawazi nza ta eyi. Sidi nga ngü la, fū Me adu ato mere wazi fefe na. Angü Me zükü engu gbü kpi la, fū ah adu angbü ka-ye de mere wazi ka Me la, fi bala. Nda-a, a ngbü elala fi bü eküküte na, angü wazi a ngbü ka-ye kpah enza anza. Amba gbü sikpi te a ena akoro tete kpaka yi kpala, a ena angbü de mere wazi ka Me gbü wü ngü ka-a, kpah baka nda Yesu.

⁵ Dene ngü te ma le amala fū yi. Ah le de yi ceka ngü ka-yi mbi, anga yi to maguma yi eyi fū Yesu Kurisito fanü fanü ya? Yi wu de, gü ba, Yesu Kurisito ngbü engbü emaguma ani? Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi! Te Yesu ngbü emaguma yi de la, yi ena adi de wü *kpapa ka Yesu, neh baye baye? ⁶ Ma wu eyi, gü ba, te yi fi nga ngü ne mbi mbi la, yi ena awu, gü ba, a zu de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito fanü. ⁷ Amba, ah de mere ngü de. Mere ngü te ma ngbü eku gba fū Me tüngüngü kpekpeke ne, ah dene. Yi ce da emere wü *siti ngü. Anga te yi ngbü emala, gü ba, a de wü mürü tima ka Yesu de la, ah ba ngü de. Amba, ah le de yi di emere mene ngü, te ena areke gbü jia Me. ⁸ Angü dela ka-ye zu ngü ka Me, a ti aga yiki de. A ngbü fi bü emere tima, teka de ngü ka Me ga nü kpa engagira nü. ⁹ Te wazi a nza anza la, ngü ma! Amba te yi maka wazi eyi, teka ngü ka Yesu Kurisito la, ngü la ena ato tadu fū a. Angü a ngbü fi bü eyi-ta Me, teka de yi rü kpekpeke gbü ngü ka Me, anü de ngü ka Me la kpa engagira nü. ¹⁰ Dela si-ngü te ma ngbü eba ngü ne tete fū yi, o ra di la nengete de kpakine ne. Angü, te ma ena akoro kpaka yi kpala la, ma le awu, gü ba, yi fū maguma yi eyi fanü fanü. Te di bala, ma ti ato kuru te yi nda-ra tine de. Fanü, Me to wazi eyi fere, teka ngü ka-yi. Amba Me to wazi la fere, teka fū yi angbü de cinga, ne nda de. Me to wazi la, teka de yi maka wazi, teka fū yi arü di kpekpeke, gbü ngü ka Yesu Kurisito.

* 13:1 13:1 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 19:15.

¹¹ Wü di engä wüna, dene adu ngü ka-ra. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu Kurisito, de yi nü de ngü la kpa engagira nü. Yi je wü ngü ka-ra la. Yi mere e angbü ega yiki esüka yi de. Yi di ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Te yi ngbü emere bala la, Me ena angbü tundu de wü yi fanü fanü, angü engu de kpara te ngbü ele nih de maguma ye biringbö. Dela eyi ngü te ma le amala fü yi.

¹² Yi to mandī ka-a fü wü di engä ni nih, gbü tima ka Yesu Kurisito de kpala ne 'buru. Wü kpara ka Yesu de kpakine ne, to kpah mandī ka-wü fü yi kpala fa sü. ¹³ Yesu Kurisito di de yi, de *züka maguma ye. De Me ngbü de yi, de ah le yi de maguma ye 'buru. De *Nzila Wazi Me ngbü kpah de yi, de ah to wazi fü yi, fü yi adi ele te-yi esüka yi di.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Galatiya Galatiya

Masere si-ngü

Kpara te ba köcökpa ne, ah de Pawülü. Ah ba ta ngü la fü wü *kpara ka Yesu agbü sü de iri ye Galatiya. Wü kpara ka Galatiya la je ngü ka Yesu gömö wü Pawülü ake Baranaba, gbü wü köti de iri ye Atiyöküya, İkonioyo, Lisitera bete Derebe. Angü wü Pawülü nü mala ta ngü ka Yesu gbü wü köti la gbü gina ndoro ka-wü. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Wü Mürü Tima ka Yesu 13:13-14:23.)

Dene si-ngü te Pawülü ba köcökpa ne tete, angü ah je, gü ba, sidi nga ani, wü gara kpara koro kpaka wü kpara ka Yesu gbü wü sü la. Fü ewü akpo da esiti fingangü ka wü kpara ka Yesu la, de gara riri kpikpi ye, gü ba, dela riri ka Me. Ngü ka Yesu te Pawülü ri ewü di, gü ba, "Te mü le ngü ka Yesu de maguma mü biringbö la, Me ena aboro wü *siti ngü ka-mü la asidi, teka ngü ka Yesu, angü Yesu kpi teka aküwa nih." Nda wü gara kpara la, wüh gü ba, "Te mü le akoro kpara ka Yesu la, ah le de mü fü te-mü baka enga *Yisaraye feke. Mü ena amere wü gele ka wü di enga Yisaraye 'buru, baka matı esa *basa, gele ka zü-e, gele ka mazürü kpa, de wü gara mere bi wü gele ka-ewü 'buru. Te mü mere bala de la, mü ti aküwa de." Amba Pawülü le ngü la kpo de! Teka ngü la, fü ah aba köcökpa ne, atima fü wü kpara ka Yesu agbü Galatiya kpala, gü ba, "Wü mere e ale ngü la de. Angü ngü ka Me ka-ye kü ngee biringbö, ah bü ngü ka Yesu ta te ewü je gömö ani ne. Gara ngü te mü ena amere, fü ah aküwa mü ne, nda ma. Ah le de mü to bü duu maguma mü fü Yesu Kurisito." Te di bala, ah le kpah de nih de enatikine ne, nih to maguma nih fü Yesu, fü nih aküwa.

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Galatiya ne, wüh dene.

Sapita 1-2 Si-ngü te Yesu Kurisito fe Pawülü mürü tima ka-ye tete

Sapita 3-4 Gele ti aküwa kpara de.

Wü kpara ngbü eküwa bü duu teka ngü ka Yesu

Sapita 5-6 Ah le de nih di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me de wazi ka Nzila Wazi Me

Dene mandı ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Galatiya

¹⁻² De-yi wü *kpara ka Yesu Kurisito, te yi di agbü Galatiya, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra. De-ra Pawülü, te ma di de *mürü tima ka Yesu Kurisito ne. Gara kpara te tima ra nda ma, 'duwa Yesu *Kurisito, ake Wö ye, Me, te zükü engu gbü kpi ne, wüh tima ra me-wü, teka amala ngü ka-wü fü wü kpara.

Wü gara wü di enga ni yi, wü kpara ka Yesu, te a di de ewü sene, to mandı fü yi fala de.

³ Wö nih Me ake Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, da eto gu ngü fü yi de *züka maguma wü. ⁴ Angü Yesu Kurisito to te-ye akpi, teka aküwa nih gbü wü *siti ngü ka-nih, de te nih ngbü emere, kpah baka wü kpara füh kotö, de wü siti fingangü ka-ewü ne. Yesu Kurisito mere ngü la bala, angü

ah de ngü te Wö nih, Me, le me-ye. ⁵ Ah le fü nih adi egbo nga iri Me teka ngü la fi mere badi. Ah di bala.

Dene ngü ka ngari Me, te di ka-ye ngbee biringbö

⁶ Ma je gara ngü ka-yi titine, fü ngü la akolo maguma ra afa sü. Angü Me fe yi, ao yi ba züka wü kpara ka-ye teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, ah mere neh baye, te yi yia bü kere, ce ngü kaka, adu ale gara riri te di kpikpi ye ne? Dela ne ngü ne? ⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü, gü ba, gara ngari Me nda ma. Ngü ka Me ka-ye ngbee biringbö. Ah de ngü ka Yesu, ta te ma mala fü yi ne. Ma mala bala kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, gara wü kpara koro eyi kpaka yi, teka afiti yi, asiti fingangü ka-yi. Angü wüh le afü ngü ka Yesu Kurisito, ao kpikpi ye. ⁸ Amba, ma ngbü emala fü yi kpekepeke, gü ba, te gara kpara koro kpaka yi, da eto gara riri fü yi, te ngü la ti kpini de ngü, ta te a mala fü yi ne, nda de la, ah ka-ye de wu! Anga te ah cu de-a, anga *malayika ka Me, anga neh da, yi mere e aje ngü kaka de! Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö kpara la, de ah kpi, anü agbü wa fi mere badi. ⁹ A mala ngü la fü yi ta eyi, amba titine ma du ngbü kpahe emala fü yi toto, gü ba, te gara kpara koro kpaka yi, emala ngari Me fü yi, te ngü kaka ti kpini de mene ngü, ta te yi je gömö a ne, de la, ah ka-ye de wu! Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö kpara la.

¹⁰ Yi ngbü efi, gü ba, ma ba ngü la fü yi bala, angü ma ele de wü kpara gbo nga ra? A'a, ah bala de! Ma ele nda-ra fü Me agbo nga ra me-ye. Yi efi, gü ba, ma le fü ngü ka-ra areke gbü jia wü kpara? A'a, te ma ngbü emere bü ngü te ena areke gbü jia wü kpara la, ngü ka-ra ti areke gbü jia Yesu Kurisito nda de.

Dene si-ngü te Yesu Kurisito fe ra mürü tima ka-ye tete

¹¹⁻¹² Wü di enga wüna, ma ngbü emala ngü ne fü yi, gü ba, ngü ka Yesu, de te ma ngbü emala fü wü kpara ne, ah de kpeke ngü. Angü ma je ngü la gömö kpara füh kotö ne nda-ra de. Yesu Kurisito gü tamu ngü la fere cu me-ye.

¹³⁻¹⁴ Gbü jia ra, yi je nga ra tane eyi, o ra ngbü la emere gele ka wü kundu ra, wü di enga *Yisaraye tete ne. Angü, ma to ta te-ra teka adi emere gele ka wü kundu a la, fa nda gara wü di enga Yisaraye 'buru. Fü ra angbü ta eto cinga te wü *kpara ka Yesu cu de wazi ra 'buru, da egiri kaje teka amörö ewü ta 'buru asidi. ¹⁵⁻¹⁶ Amba, Me de mürü *züka maguma. Gbü sikipi ta te Me le afü ngü ka-ra tete, fü engu ayia asere Ye ye, Yesu Kurisito, fere.* Angü ah fe ra ta nda eyi gügü, o wüh bi ra la de. Fü ah ai ra teka de ma mere tima ka-ni, adi emala ngü ka Yesu fü wü *ganzi kpara, te ewü wu ngü ka Me la de ne. Gbü sikipi ta te Me to tima la fere, ma nü ta teka ayi-ta gara kpara nda-ra de. ¹⁷ Ma nü agbü Yerüsalema, teka ayi-ta gina wü *mürü tima ka Yesu, kpahe de. Ma yia ka-ra bü 'duwa, nü agbü tö ka wü Arabi, gbü mene sü te wü kpara di tete ma. Fü ra angbü kpala, da eku gba fü Me. Fü Me ayia asere ngü ka-ye fere. Fü ra adu anü angbü agbü Damaseke.

¹⁸ Fütanga re bata, fü ra ayia anü agbü Yerüsalema teka aceka Petero. Fü ra angbü kpakaka kpala teka sikipi ngbee nzükpa de füh ye 'buruve. ¹⁹ Ma wu ta gara wü mürü tima ka Yesu kpala nda-ra de. Amba, ma wu

* 1:15-16 1:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Timä 9:1-16.

bü *Yakobo, eng a ni ye Miri Yesu. ²⁰ Ngü de te ma ba fü yi ne, ah de zu ngü te mere te-ye fere bala fanü, Me wu ngü la kpo. Wu gbügbü ma!

²¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia anü andoro agbü tö ka wü Siriya, bete nda Silisiya. ²² Ta gbü wü re la 'buru, bi wü kpara ka Yesu agbü tö ka Yudaya, wu ra mbi mbi nda-wü de. ²³ Wüh ngbü eje nga ra bü gömö gara wü kpara, te ewü ngbü emala, gü ba, "Komoko, ta te ngbü eto cinga te ani ne, ah du fü te-ye eyi. Ah kpo eyi da emala ngü ka Yesu fü wü kpara tine cu me-ye." ²⁴ Fü ewü angbü egbo nga iri Me teka ngü ka-ra la efa sü.

2

Dene ngü ka-ra, Pawülü, de wü gara mürü tima ka Yesu

¹ Fütanga re nzükpa de füh ye bala, fü ra adu kpah, anü agbü Yerüsalema. A nü ta kpala ake Baranaba. Ma za Tito gbü nga ra kpah mini. ² Ma nü ta kpala kükürü de, angü Me sere ngü la ta me-ye fere, gü ba, ah le de ma mere bala. Te ma koro tete kpala, fü a abiti te-a de wü cögbörö *kovo ka Yesu, angbü kpikpi a. Fü ra asere nga ngü ka Yesu, de te ma ngbü emala fü wü *ganzi kpara ne, fü ewü, angü ma le fü tima, de te ma ngbü emere ne, akpi kükürü de.

³⁻⁴ Tito, ta te a koro de ewü ne, ah ka-ye de eng a *Giriki. Te di bala, fü gara wü kpara kpala, amala ngü, de wüh za engu de wazi, agü esa *basa. Amba wü cögbörö kovo le amere ngü la de wazi nda-wü de. Wü kpara te ewü le bala, wüh de wü mürü mani, de te ewü ngbü esu wu, gü ba, "Ani kpah de wü *kpara ka Yesu ne." Wüh ri ta gbü mabiti ka-a la gbü zi, teka awu ngü te a ngbü eri wü kpara di, anga a ngbü eri ewü, de wüh ce gele ka-ani, ka wü di eng a *Yisarayeale, anga de? Angü wüh lala fi bü teka ngü ka gele la, de wü kpara 'buru di emere, esa riri ka-ani, baka wü labi la. Amba te nih lala eküte Yesu Kurisito, ngü ka gele la ti ai nih de. ⁵ Te di bala, ngü ka mani ka-ewü la, a le nda-a kpo fi de. Angü ah le de zu ngü ka Yesu, te Me tima a di ne, ah ngbü da ye, teka aküwa yi.

⁶ Wü kpara la, wüh baka cögbörö wü kpara gbü jia wü kpara, amba ma fi nga ngü ka-ewü la, ba mere kpeke ngü, nda-ra de. Angü ma wu eyi, gü ba, fingangü ka Me, ah baka nda wü kpara de. Wayi, te ma sere nga ngü ka Yesu, de te ma ngbü eri wü kpara di ne, fü wü cögbörö kpara la, fü ngü la areke te ewü, agü ba, "Wayi, ah de züka ngü." Wüh mala gara ngü fere nda-wü de. ⁷⁻⁸ Angü wüh wu eyi fanü, gü ba, Me to tima la fere me-ye. Angü Me fe ra *mürü tima ka-ye, fü ah ato wazi fere, teka de ma di emala ngü ka Yesu la fü wü *ganzi kpara, kpah baka te engu fe Petero, teka ari wü di eng a Yisarayeale ne. ⁹ Te di bala, wü *Yakobo, ake Petero, bete *Yüwane, te ewü ngbü gbü jia wü kpara ba cögbörö wü kovo ne, wüh wu kpah eyi, gü ba, Me to wazi eyi fere fanü, teka tima ka Yesu la. Fü ewü ale, gü ba, a nü nda-a, ake Baranaba, adi emala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara. Nda-ani, ani ena adi emala fü wü di eng a Yisarayeale. Fü ewü ayia ato mandí fü a ake Baranaba, da egbo nga iri Me. ¹⁰ Gbü wü ngü la 'buru, ngü biringbö, te wüh mala fü a baka riri, ah 'duwa de ngü ka wü mürü cinga, de a di ele ta-ngü te ewü. Angü dela ngü te ti kpah kpini de fingangü ka-ra.

Dene ngü ka-ra, Pawülü, ake Petero agbü Atiyokiya

¹¹ Fütanga ngü la, fü Petero ayia akoro kpaka a, agbü Atiyokiya. Fü ra amala ngü fefe kpekpeke gbü jia wü kpara 'buru, teka siti ngü de te

engu mere. ¹² Angü te engä gina, Petero ngbü ta ezü e de wü *ganzi kpara tundu. Fütanga ngü la, fü gara wü di engä *Yisarayeले, te *Yakobo tima ewü kü agbü Yerüsalema, ayia akoro kpaka a. Te Petero wu wü kpara la, fü engu ayia afü te-ye, ace da ezü e de wü ganzi kpara la, angü ah ngbü ekpe cürü jia wü di engä Yisarayeले, te ewü koro agbü Yerüsalema la. Angü wüh gü ba, ani ele de wü ganzi kpara 'buru di emere gele ka-ani, wü di engä Yisarayeले. ¹³ Fü gara wü di engä Yisarayeले esüka a de sene awu mani ka Petero la. Fü ewü akpo kphä da emere mani baka nda-ka. Fü Baranaba akpo kphä da erü gbü ngü la. ¹⁴ Te ma wu ngü la, gü ba, wüh ngbü emere ngü te tü kpini de *Ngari Me nda de ne, fü ra ayia arü amala ngü fü Petero kpekpeke gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, "De-ye, Petero, ye zu de engä Yisarayeले de? Ah mere baye te ye mere gele ka-ani, wü di engä Yisarayeले, mbi mbi de, fü ye adu afü te-ye, adi eto riri fü wü ganzi kpara la kpekpeke, de wüh di emere gele la me-wü ne?"

¹⁵ Dela ngü ta te ma mala fü Petero gbü jia wü kpara 'buru. Ma mala ngü la kükürü de, angü zu de-a, wü Yisarayeले, a ngbü efi nda-a, gü ba, a de wü kpara ka Me me-a, a mere *siti ngü baka nda wü ganzi kpara nda-a de. ¹⁶ Amba a wu eyi, gü ba, ngü ka-a tü areke gbü jia Me, teka ngü ka gele de. Ah bü nzö de ngü ka Yesu Kurisito, te ena areke kpara gbü jia Me me-ye. Te di bala, a to maguma a eyi fü Yesu, teka fü ngü ka-a areke gbü jia Me. Angü gele tü areke kpara gbü jia Me de.

¹⁷ Gara wü di engä Yisarayeले gü ba, te a ce ngü ka gele ka-a, fü a adu angbü egiri kaje teka areke gbü jia Me teka ngü ka Yesu Kurisito la, ah baka te a fü te-a eyi wü siti kpara, te ewü le *Riri ka Me de. Te ngü la ena adi ta bala la, ah ena adi ba e te Yesu Kurisito siti ngü ka-a me-ye. Amba, ah bala nda de! ¹⁸ Amba, te ma ce ngü ka Yesu, adu arü gbü diri gele ka-a, te tü aküwa kpara de ne, ma mere siti ngü eyi gbü jia Me. ¹⁹ Ma le ta alala gbü ngü ka gele ka-a, teka fü ra aküwa gbü ngü la. Amba fü ra adu awu, gü ba, ngü ka gele la fa ra eyi, ma tü aküwa gbü ngü la nda-ra de. Fü ra adu ace ngü ka gele la, adu alala tüne gbü ngü ka Yesu, teka fü ra aküwa. ²⁰ Angü Yesu Kurisito kpi eyi füh *rü gbegete teka aküwa ra. Te di bala, ah ba e ta te ma kpi eyi tundu ake di. Te ma ngbü ezükü la, ah de ngü ka-ra de, angü ah ka-ye de Yesu Kurisito, te ngbü eto wazi fere me-ye. Baka te ma di la füh kotö ne, ma giri kaje teka aküwa te-ra de tete-ra tüne de. Angü ma to maguma ra eyi 'buru fü Yesu, Ye Me, de ah küwa ra me-ye. Angü ah le ra eyi cu de maguma ye, fü ah ato te-ye akpi teka ngü ka-ra. ²¹ Te ma ena angbü ta egiri kaje teka aküwa gbü ngü ka gele la, ah ena adi ta ba e te ma gü ba, züka ngü te Me mere fere, atima Yesu, akpi teka ra ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü. Angü te ngü ka gele tü eyi aküwa nih la, amba Yesu Kurisito kpi ka-ye bü kükürü.

3

Dene ngü ka gele te tü aküwa kpara de

¹ De-yi, wü kpara ka Galatiya, amba yi ka-yi bü töndö kpara bane? E-fitii yi de bala neh da? Angü a mala ta ngü ka Yesu fü yi eyi mbölö. Yi je si-ngü la kphä eyi mbi mbi mbi, baka e ta te yi wu kö Yesu, füh *rü gbegete la, cu de jia yi. ² Te di bala, ma le ayi-ta yi teka ngü biringbö, de yi lügü fere. Yi maka ta wazi ka *Nzila Wazi Me, neh baye baye? Gbü jia ka gele? A'a, ah teka te yi le ngü ka Yesu gömö a de maguma yi ne. Yi le afü ngü la, neh teka ne? ³ Nzö yi ma? Yi röfö aröfö? Yi kpo ta da emere tima ka Me

de wazi ka Nzila Wazi Me. Titine yi le afü ngü la, amere de nda-yi wazi, neh teka ne? ⁴ Mere bi wü kpeke ngü, ta te Nzila Wazi Me mere esüka yi ne, yi ceka bü baka töndö ngü kükürü? A'a, ah le de yi ceka wü ngü de bala ba kükürü ngü ne de! ⁵ Me to ta wazi ka Nzila Wazi ye fü yi, neh teka ne? Ah ngbü emere wü kpeke ngü esüka yi, neh teka ne? Ah teka te yi ngbü efa nga gele ka wü *Yisaraye, da emere wü riri engu na mbi mbi mbi? Ah bala de! Ah ngbü mere wü ngü la fü yi bala, angü yi lala eküte ngü ka Yesu, ta te a mala fü yi ne.

⁶ Yi fi la ngü ka *Abarayama ta gügü. Wüh ba gbü *Ngari Me teka ngü kaka, gü neh fe? Wüh ba ta, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye fü Me, fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye teka ngü la."* Ah teka ngü ka riri ka gele nda de. ⁷ Te di bala, ah le fü yi awu, gü ba, zu wü kundu ye Abarayama ka-ye de mene wü kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Me ne.

⁸ Ta gügü, Me wu eyi, gü ba, te gara, wü *ganzi kpara ena ato maguma wü fü ni. Tekan ngü la, ni ena aceka ewü ba züka wü kpara ka-ni. Fü Me asere ngü la fü Abarayama, kpara baka te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Ni ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü ka-ye."[†] ⁹ Te di bala, te mü to maguma mü fü Me baka nda Abarayama la, Me ena ato züka ngü fü mü kpara baka nda-ka.

¹⁰ Amba te mü to maguma mü teka gele ka wü Yisaraye, gü ba, ni ena amere wü riri ka gele la 'buru areke areke, teka de ngü ka-ni reke gbü jia Me la, Me ti ale ngü ka-mü teka ngü la nda de. Kina ka Me ena angbü gbü nzö mü. Kükürü de, angü wü riri la sibi fa sü. Kpara te ti amere wü riri la 'buru mbi ne nda ma. Ah baka ngü te wüh ba ngü gbü Ngari Me, gü ba, "Wü Riri te wüh ba gbü Ngari Me ne 'buru, te mü ngbü emere wü gara 'buru mbi, fü mü ace gara biringbö, kina ka Me ena angbü gbü nzö mü."[‡]

¹¹ Te di bala, nih wu eyi, gü ba, kpara biringbö te ena aküwa teka ngü ka gele nda ma. Kükürü de, angü wüh ba ta ngü la eyi bala gbü Ngari Me, gü ba, "Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi."§

¹² Amba ngü ka Riri ka-ye kpikpi ye, ngü ka mato maguma fü Me kpara kpikpi ye. Angü wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Duwa kpara te ena amere wü riri ka gele 'buru mbi, ah ena aküwa gbü ngü la me-ye."* ¹³ Te ah bala, nih ena aküwa baye baye? Angü nih ti amere mere bi wü riri ka gele la 'buru mbi mbi mbi nda-nih de. Nih ena aküwa 'duwa teka ngü ka Yesu Kurisito. Angü mere siti kuru, ta te Me ena ato fü nih teka ngü ka Riri ka-ye, te nih mere mbi mbi de ne, Yesu Kurisito za eyi gbü nzö ye, gbü sikipi te engu kpi tete füh *rü gbegete. Angü kpi de füh rü gbegete la, ah de siti kpi. Ngü la, ah ti kpini de ngü te wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba dene, "Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö mene kpara, te kpi füh rü gbegete."[†] ¹⁴ Yesu Kurisito le azü cinga bala, teka fü wü kpara 'buru aküwa teka ngü ka-ni, kpara ba e ta te Me mala fü Abarayama. Te di bala, te nih to maguma nih fü Yesu, Me ena ato wazi ka *Nzila Wazi ye fü nih 'buru.

* 3:6 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6. † 3:8 3:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 12:3. ‡ 3:10 3:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 27:26. § 3:11 3:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 2:4. * 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 18:5. † 3:13 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 21:23.

Dene ngü teka vüngüte ezengba Me ake Abarayama

15 Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te wü kpara 'basu nzö ngüte esüka wü la, gara kpara ti eyi akoro afü ngü ka *vüngüte kawü la? A'a, ngü bala ma! Angü wüh reke ngü ka-wü eyi esüka wü. 16 Ah kpaḥ bala teka ngü ka vüngüte ezengba Me ake *Abarayama ne. Angü Me nzö ngüte ake Abarayama ta gügü,‡ o wüh bi *Müse la de. Fü Me amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Ni ena ato züka ngü fü ye, fü ni ato kpaḥ fü kundu ye, te wüh ena abí fütanga ye." Yi ceka la, te wüh ba ngü la gbü *Ngari Me, wüh ba, gü ba, "wü kundu ye," baka mere bi wü kpara ne, nda-wü de. Wüh gü ba "kundu ye," te di kpara ngbee biringbö. Kpara la, ah ka-ye de Yesu Kurisito, te di de mere kundu kundu ye Abarayama. 17 Wayi, ngü te ma ele amala fü yi, ah dene. Me nzö ngüte ake Abarayama ta gügü, o wüh bi Müse la de. Fütanga ngü la, baka mere bi re kama bala teke biri de füh ye nzükpa (430), fü Me adu ato *Riri ka-ye fü wü di enga *Yisaraye, wü kundu ye Abarayama, gömö Müse. Te di bala, ngü ka Riri te Müse to ne, ena afü ngü ka vüngüte la, neh baye baye? 18 Te mü ena afi, gü ba, "Me ena aküwa ni, angü ni ngbü emere riri ka gele ereke areke la," mü küwa nda-mü de. Angü Me ena aküwa mü 'duwa teka *züka maguma ye. Me mala ta eyi fü Abarayama, gü ba, "Ni küwa ye eyi teka züka maguma ni." Me ti afü ngü la de!

19 Te di bala, Me to ta Riri ka-ye fü nih, neh teka ne? Me to ta Riri la, teka de nih wu mene wü ngü, te di esiti gbü jia ni, Me. Ah to wü Riri la, de wüh ngbü gbü nzö nih bala, zalü akoro di gbü sikipi, te kundu ye Abarayama la ena akoro tete, baka te Ngari Me mala nganga na ne. Te enga gina fü Me ato wü Riri ka-ye fü wü di enga Yisaraye, ah to ta fü wü *malayika ka-ye feke, fü wü malayika adu ato fü Müse, fü Müse adu asere fü wü di enga Yisaraye. 20 Angü Müse ta de kpara te Me ngbü emala ngü gögömö, de ah di emala fü wü kpara. Amba teka ngü ka vüngüte te di ezengba wü Me ake Abarayama ne, gara kpara te reke ngü la esüka ewü nda ma, 'duwa Me kpikpi ye, te mere ngü la teka züka maguma ye.

21 Yi ngbü efi, gü ba, ngü ka Riri ta te Me to gömö Müse, ena afü ngü te Me mala fü Abarayama ne? A'a, Me mala ngü 'basu 'basu nda de. Amba si-ngü gbü Riri te Me to fü Müse ne, ah teka aküwa kpara nda de. Ah teka areke kpara gbü jia Me kpaḥ de. 22 Me to Riri la teka agü tamu *siti ngü, te wü kpara ngbü emere, baka te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, wü kpara füh kotö ne 'buru ngbü esa wazi siti ngü. Teka ngü la, wü kpara, de te ewü to maguma wü fü Yesu Kurisito ne, ena aküwa bü duu me-wü.

Dene ngü te Me fü nih eyi ba wü di ye tete

23 Ta gügü te enga gina, o Yesu Kurisito koro la de, *Riri ka Müse zoro ta wü kpara füh kotö ne 'buru, o ewü baka labi. Ngü la mere te-ye zalü koro di gbü sikipi, te Me tima Yesu Kurisito füh kotö ne, teka aküwa wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fefe. 24 Angü Riri la ngbü ta baka kpara te ngbü egü tamu züka kaje ka Me fü nih, zalü te Yesu Kurisito koro tete, fü nih ato maguma nih fefe. Fü Me adu aceka nih ba züka wü kpara ka-ye teka ngü ka Yesu. 25 Titine baka te ngü ka Yesu koro eyi ne, nih du ngbü esa wü Riri la nda-nih tine de, angü nih küwa eyi teka ngü ka Yesu.

26 Angü te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka mü ba ye ye, angü mü lala eyi eküte Ye ni, Yesu. 27 Angü gbü sikipi ta te yi

‡ 3:16 3:16 Mü ena amaka ngü ka vüngüte ka wü Me ake Abarayama la gbü Gina Ngü 15.

za *babatiza tete, yi gü ba, ani le eyi alala eküte Yesu Kurisito. Fü ngü ka Yesu adu afü yi *nzila, baka kpara te to züka bu bongo eküte ye. ²⁸ Te di bala, Me ngbü eceka nih gbü jia ye 'buru ba wü di ye. Anga te mü de engu *Yisaraye, anga *ganzi kpara, ah ba ngü de. Anga te mü di de mere kpara, anga kükürü kpara baka labi, ah ba ngü kparh de. Anga te mü di de komoko, anga würüse la, ah ba ngü kparh de. Nih 'buru de wü di Me, teka ngü ka Yesu Kurisito, angü nih lala eyi eküküte. ²⁹ Kparh bala, te mü de *kpara ka Yesu Kurisito la, mü koro kparh eyi kundu ye *Abarayama. Te di bala, mü ena aküwa kparh ba e ta te Me mala fü Abarayama ne.

4

¹ Gara ngü te ma ele amala fü yi, ah dene. Ah baka ngü ka mbarase cükü'daye, te wö ye na di de mere miri. Te mbarase la ga koro eyi mere komoko la, ah ena amaka wazi, angbü sisi nga wö ye. Amba, o engu di la mba vürü jaji, wawazi nda ma. Ah ka-ye la kparh baka labi. ² Angü wü gara kpara ladü, te ewü ngbü erü engu, da eceka kpi fütanganga. Ngü ma, te engu di bü ye mere kpara la, ah ena angbü fi bü da eje riri ka wü kpara la, zalü gbü sikipi te wö ye na ena awu, gü ba, engu koro eyi komoko.

³ Wü di engu wüna, nih ta kparh 'buru bala. Angü nih ngbü ta esa wazi *siti wü di engu me füh kotö ne baka wü labi, o nih je ngü ka Me mbi mbi la de ne. ⁴ Amba titine, sikipi de te Me fe teka ngü la koro eyi, angü Me tima Ye ye eyi füh kotö ne teka aküwa nih. Wüh bi engu gbü nguwa *Yisaraye, kparh baka nih wü kpara füh kotö ne. Fü engu angbü kparh da eje *Riri ka Müse. ⁵ Me tima engu teka afuru nih, gbü ku ka riri ka diri gele, afü nih 'buru wü di ye. ⁶ Te di bala, yi ti eyi awu, gü ba, ani de wü di Me fanü, angü Me tima *Nzila Wazi ye eyi, de ah ngbü emaguma nih, adi eto wazi fü nih, teka fü nih aku gba fü Me, gü ba, "Aba! Wüba!" ⁷ Teka ngü la, yi de wü labi tine de, angü Me fü yi eyi ba wü di ye. Te di bala, Me ena ato *küküwa, de mere wazi ye fü yi, angü titine yi eyi de wü di Me fanü, teka ngü ka Yesu.

Dene ngü te ma le amala fü yi,

yi mere e adu gbü ngü ka riri ka diri gele de

⁸ Ta gügü, o yi le ngü ka Me la de ne, yi ngbü ta wü labi ka *siti wü di engu me, te ewü di de zu Me fanü fanü de ne. ⁹ Amba titine, yi le ngü ka Me eyi. Kparh bala, Me le yi eyi ba wü di ye. Te di bala, ah mere baye, te yi le adu alala gbü töndö riri ka diri gele? Ngü la ti areke yi gbü jia Me nda de. ¹⁰ Ma je, gü ba, yi ngbü eo fingangü ka-yi teka adi emere gele ka gara wü sikipi, baka to re, de wü fe, bete laki ka wü e. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ngü la ti eyi areke ani gbü jia Me? ¹¹ Ngü ka-yi la ngbü eto mere cinga de fingangü fere, angü, te yi dürü eyi bala la, mere kpeke tima, ta te ma mere teka yi ne, ena adu angbü kükürü.

¹² Wü di engu wüna, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, gü ba, yi fü te-yi, de yi ce ngü ka gele la kparh baka ra, angü ma ce ngü ka gele ka-a, wü di engu *Yisaraye ne, eyi, du ngbü baka yi, wü *ganzi kpara. Yi fi la ngü teka gina kokoro ka-ra kpara yi. Gbü sikipi la, yi ngbü ta emere wü züka ngü fere. ¹³ Yi wü kpo, gü ba, si-ngü ta te ma koro tete kpara yi la, ah teka te ma ngbü ta eke ake. Fü ra akpo da emala ngü ka Yesu fü yi, o wazi ra di ma. ¹⁴ Keke ka-ra la ngbü ta fü yi baka re-ngü, amba, gbü wü ngü la 'buru, yi ce ra nda-yi de. Yi za ta ra gbü mürü, baka te ma di de *malayika ka

Me, anga cu baka Yesu Kurisito. ¹⁵ Ta gbü wü sīkpī la, ngü ka-ra to mere tadu fū yi. Amba tītine ngü la du fū te-ye, neh baye baye? Gbü wü sīkpī la, ma wu eyi, gü ba, te ah ena atī ta atī fū yi la, de bane, yi gbi jia yi cu eyi, to fere, angü yi le ra ta fa sü. ¹⁶ Tītine ma du koro ba vügü ka-yi ne, bü teka ngü ka Me, te ma ngbü emala fū yi ne?

¹⁷ Wü mürü wu la ngbü ele agbeke fingangü ka-yi kpaka wü, angü fingangü ka-ewü ka-ye esiti. Wüh ele aye süka nih de nih ma, teka fū yi ace nga a, adi efa nga ani. ¹⁸ Te wü kpapa la ena ale ta yi de maguma wü fanü la, de bane, ah ena adi de züka ngü. Amba ma wu kpo, gü ba, ngü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu, angü wüh ngbü emere ngü la bü teka adi efiti yi. Angü ta, te ma di esüka yi kpala ne, yi le ngü ka-ra fa sü. Yi du fū te-yi, neh teka ne? Ma ngbü emala fū yi kpekpeke, gü ba, tenga wü sīkpī 'buru, te ma ladü esüka yi, anga te ma di kpah ma la, ah le de yi lala fi bü te ngü, ta te ma mala fū yi ne. ¹⁹ Wü di engara, ma le yi fa sü. Amba ma ngbü engbü de mere cinga teka ngü ka-yi, teka ngü te ma je, gü ba, yi kpo eyi da eje wu ka wü mürü mani la. Ngü ka-yi la, ngbü eto cinga fere, baka cinga ka würüse te ngbü ekeke teka ayaka. Cinga la tī anza de, zalü te yi ena ace ngü ka wu ka-ewü la asidi, adu alala gbü ngü ka Yesu Kurisito. ²⁰ Ma le ta de nih ngbü tundu de nih ma tītine. Angü, te nih ena angbü ta de nih ma tundu la, de bane ma tī eyi awu züka kaje, te ma ena arī yi di. Tītine maguma ra kolo eyi tuu! teka ngü ka-yi. Ma ena amere baye?

Dene ngü ka Sara ake Agara

²¹ Te yi gü ba, ani le angbü esa *Riri ka Müse la, ah le de yi fi nga ngü, ta te *Müse ba gbü *Ngari Me. ²² Angü Müse ba ta ngü, gbü Gina Ngü teka *Abarayama, gü ba, Abarayama bi ta wü jaji komoko 'basu.* Ah bi ta gara ye eküte Agara, te di de labi ka-ewü ne. Amba gara ye, ah bi engu eküte Sara, te di de zu wara ka. ²³ Ngü ka wü jaji la ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Angü mbarase de te Abarayama bi ake Agara ne, wüh bi baka e te wüh ngbü ebī wü jaji füh kotö ne. Amba, ye de te engu bi ake zu wara ye, Sara ne, wüh bi de wazi ka Me, ba ngü te Me mala ta fū ewü, angü Sara gbe ka-ye ta eyi.

²⁴ Ngü ka wü würüse de 'basu ne, ah ka-ye de mani, teka asere fū nih ngü ka wü kaje 'basu, te wü kpapa ena aküwa tete na. Ngü ka Agara ka-ye baka *Riri, ta te Me mala fū wü di engara *Yisarayeleye gömö Müse, kpa füh da de iri ye *Sinayi ne. Kükürü de, angü Agara ta de labi. Enganga na, de wü ata ye na, wüh kpah de wü labi. Kpah bala, wü di engara *Yisarayeleye, ta te Me to wü riri ka gele la fū ewü, wüh kpah baka wü labi esa wü riri la. ²⁵ Agara dela, ah baka da Sinayi.† Ah kpah baka Yerüsalema te di füh kotö ne. Angü wü kpapa ka Yerüsalema ka-wü baka wü labi, te ewü ngbü esa mere bi wü riri ka gele la. ²⁶ Amba nih de wü labi nda-nih de! Nih ka-nih wü di engara Sara, nih de wü kpapa ka to Yerüsalema, te di angbü kpī.‡ ²⁷ Ah kpah baka ngü ta te mürü dofo *Yisaya ba gügü gbü Ngari Me, teka ngü ka Sara, gü ba dene, "De-mü, würüse de te mü bi ye la de ne, ah le de mü ngbü de tadu, de mü tü karayi. Angü wü di engara mü ena asibi afa nda mene würüse, te ngbü efala mü ne, ka."§

* **4:22** 4:22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 16, 21. † **4:25** 4:25 Da Sinayi la, ah gbü tö ka wü Arabi. ‡ **4:26** 4:26 Mü ena amaka ngü ka to Yerüsalema gbü Ebere 12:22bete Ngü te sere te-ye 21:10-22:5. § **4:27** 4:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 54:1.

²⁸ Te di bala, wü di engä wüna, yi de zu wü jaji, te wüh bī yi gbü wazi ka Me, baka *Yisaka, kpah baka ngü ta te Me mala fü Abarayama. ²⁹ Ta gügü, engä Agara ngbü ta emere mene mbarase, de te ewü bī engu gbü wazi ka Me, ne esiti. Enatikine wü kpara, te ewü le ngü ka gele fa sü ne, ngbü emere nih kpah bala. ³⁰ Amba teka ngü la, wüh ba gbü Ngari Me, gü neh fe? Ah gü ba, “Ye liki labi la, ake engä ye asidi. Angü engä labi la tī amaka e-nga-kpa wö ye baka mene mbarase, te wüh bī ake Sara ne, nda de.”*

³¹ Te di bala, wü di engä wüna, dela ngü te tī eyi asere fü nih, ga, “Nih de wü di engä labi de. Nih ka-nih nda-nih de wü di engä Sara, te di de zu wara Abarayama ne.” Tekä ngü la, nih mere e adu gbü riri ka diri gele tīne de!

5

Dene ngü te ma le amala fü yi, de yi ce ngü ka gele asidi

¹ Wü di engä wüna, Yesu Kurisito küwa nih gbü ngü ka riri ka diri gele eyi asidi. Te di bala, ah le de yi rü kpekepe gbü ngü ka Yesu. Yi mere e adu ari gbü ngü ka riri ka diri gele tīne de.

² Cu de-ra Pawülü, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mü gü ba, ni ena atī esa *basa, teka fü ngü ka-ni areke gbü jia Me la, ah ba e te mü ceka ngü ka Yesu Kurisito ba töndö ngü kürürü. ³⁻⁴ Ma ngbü enda nga ngü ne fü yi kpah toto, gü ba, te mü o maguma mü teka ngü ka basa, teka fü ni aküwa gbü ngü la, mü du ri dela eyi gbü riri ka diri gele. Te ah ena adi ta bala, ah le ta de mü di emere wü ngü gbü riri ka gele ka wü *Yisaraye le 'buru, teka fü mü aküwa gbü ngü la, angü mü ce ngü ka Yesu Kurisito eyi. Angü te mü ngbü efi, gü ba, ni ena aküwa teka ngü ka riri ka gele, ah ba e te mü gü ba, *küküwa te Yesu Kurisito to fü ni de *züka maguma ye ne, ah ka-ye de kükürü ngü. ⁵ Amba nda-nih, te nih di de wü *kpara ka Yesu fanü fanü ne, nih ngbü eo jia nih teka ngü ka Yesu Kurisito, te ena areke ngü ka-nih gbü jia Me de wazi ka *Nzila Wazi Me, angü nih to maguma nih eyi fefe. ⁶ Angü, te mü lala eküte Yesu Kurisito la, ngü ma, te mü tī eyi esa basa, anga te mü tī esa basa kpah de la, ah mere e de. Mere kpeke ngü, ah le de mü to maguma mü 'buru fü Yesu Kurisito, fü yi adi ele te-yi esüka yi.

⁷ Wayi, wü di engä wüna, yi ngbü ta emere ngü ka Yesu ereke areke. Yi du ce ngü la neh baye? E-fiti yi, fü yi adu ace ngü la, neh da? ⁸ Me le ngü la bala nda de, angü ah i yi me-ye, de yi ce ngü ka diri gele, adu alala gbü ngü ka Yesu Kurisito. ⁹ Ah baka ngü te wü kpara ngbü emala, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti wü gara la 'buru! ¹⁰ Ma wu eyi, gü ba, yi tī ace ngü ka Miri Yesu nda-yi de, angü nih ngbü 'buru elala eküküte. Amba kpara de te ngbü esiti fingangü ka-yi la, anga engu neh da? Me ena ato mere kuru tete.

¹¹ Wü di engä wüna, wü gara kpara ngbü esu wu eküte ra, gü ba, ma ngbü eri wü kpara, gü ba, ah le de wü kpara 'buru tī esa basa, teka fü ewü aküwa. Fingangü ka-yi kpah bala? Te ma ena angbü ta eri wü kpara bala la, amba wü di engä Yisaraye le ngbü ekpü ra, neh teka ne? Angü ngü te ke te wü di engä Yisaraye le la, ah de ngü te ma ngbü eri ewü di, gü ba, ngü te ena aküwa kpara, ah 'duwa de ngü ka kpi ka Yesu Kurisito. Gara ngü kpala kpikpi ye, te ena aküwa wü kpara, nda ma. ¹² Wü kpara de te

* 4:30 4:30 Mü ena amaka ngü gbü Gina Ngü 21:10.

ewü ngbü esiti fingangü ka-yi de bala, ah tī fū kīna ka Me angbü gbü nzö ewü.

Dene ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me

¹³ Wü di enga wüna, Me küwa yi eyi gbü ngü ka riri ka diri gele fanü. Te di bala, yi tī angbü labi ka riri ka diri gele la nda-yi tīne de. Amba ma ngbü emala fū yi kpekpeke, gü ba, yi mere e afi, gü ba, "Ani tī eyi amere wü *siti ngü, ba e te ani ngbü ele," ne, nda-yi de. Ah le fū yi adi ele te-yi de maguma yi 'buru, da ele ta-ngü te wü bu yi. ¹⁴ Angü mere *Riri te Me ngbü ele de nih mere ne, gü ba, "Mü le wü bu mü kpah baka te mü ngbü ele küte mü." ¹⁵ Amba, te yi ngbü ega yiki da ewü nga esüka yi la, de yi ceka 'be, angü yi ena amörö te-yi, fū tima ka-yi asiti 'buru gbü ngü la!

¹⁶ Wü di enga wüna, dene ngü te ma ele emala fū yi. Ah le fū yi ao to yi, teka adi emere wü ngü, te *Nzila Wazi Me ena angbü egü tatamu fū yi. Yi mere e ale siti kaje ka gümü ngü de füh kotö ne de. ¹⁷ Angü gümü ngü de füh kotö ne le te-wü ake ngü ka Nzila Wazi Me nda-wü de, wüh ka-wü de wü vügü. Te di bala, te Nzila Wazi Me to wazi fū yi de la, wazi yi, te yi ena amere ngü ka Me di, ena adi kpah ma. ¹⁸ Amba, te yi je ngü ka Nzila Wazi Me, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me. Te di bala, yi du angbü ba labi ka riri ka diri gele ne tīne de.

¹⁹ Yi wu siti gümü ngü ka kotö ne kpo. Wü kpara te ewü le wü ngü la ngbü emere waza, da efi nga wü ngü ka lümü, da emere wü ngü ka yala. ²⁰ Gara ewü ngbü emere gele ka faranda, da eo siti rü gbü nga wü bu wü. Gara ewü ngbü ekpü te-wü, da ewü nga, da emere gü esüka wü, da emere kanga. Gara ewü de wü mürü gü, te maguma ewü ngbü enzu kere kere. Gara ewü ngbü ega yiki, fū ewü angbü eye süka wü. Gara ewü de wü mürü zü, anga mürü maguma, ²¹ te ewü engbü emere kü, da ekpi gümü e. Gara ewü to te-wü angbü eküya de fi, da elo siti bi. Dela ngü te wü kpara, te ewü le ngü ka gümü ngü ka kotö ne, ngbü da emere, kpah de gara wü siti ngü baka ewü la. Titīne ma ngbü emala fū yi kpekpeke, kpah baka ta te ma mala fū yi te enga gina, gü ba, wü kpara, de te ewü ngbü emere wü siti ngü de bala, wüh tī aküwa gbü sü ka Me agbü kpi nda-wü de.

²² Amba ngü ka wü kpara, de te *Nzila Wazi Me ngbü engbü guvu ewü ne, ka-ye kikipi ye. Angü wüh ngbü ele te-wü de wü bu wü. Wüh ngbü engbü de tadu ka Me emagama wü. Wüh ngbü engbü ka-wü ziii, de ngboro maguma. Wüh ngbü engbü fi bü da ele ta-ngü te wü bu wü, da emere züka ngü fū ewü. Maguma ewü ngbü engbü ka-ye 'buru biringbö. ²³ Maguma ewü ka-ye baka nda wü jaji, angü wüh cu ngü wü nda-wü de. Wüh ngbü etüka te-wü, teka wü gümü ngü ka küte, atüka. Dela 'buru wü ngü te wü kpara, de Nzila Wazi Me guvu wü ne, ngbü emere. Angü *Riri ka Müse tiri züka wü ngü de bala kpah de. ²⁴ Teka ngü la, wü kpara te ewü to maguma wü eyi fū Yesu Kurisito ne, wüh ce ngü ka gümü ngü ka kotö ne eyi 'buru. Ah baka te wüh za gümü ngü la, bere eyi kpah eküte *rü gbegete, tundu de wü Yesu.

²⁵ Wü di enga wüna, titīne nih küwa eyi teka ngü ka Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le fū nih adi emere wü ngü, de te Nzila Wazi Me ngbü eri nih di ne. ²⁶ Nih mere e adi ecu ngü nih de. Nih mere e aga yiki, da ewü nga esüka nih kpah de. Nih mere e angbü de kü, da ekpi gümü wü e ka wü bu nih kpah de.

6

Dene ngü ka le-te te yi ena ele te-yi di

¹ Wü di enga wüna, te biri kpara esüka yi mere *siti ngü la, yi de te yi di de wazi *Nzila Wazi Me guvü yi ne, ah le de yi lügü engu te züka kaje. Amba ah le de yi mere ngü la fefe de gu maguma yi, da erí engu ferrre, teka de ah fú maguma ye, ah du gbü ngü ka Me. Amba cu de-mü, de te mü ngbü erí engu la, ah le de mü ceka te-mü mbi, angü *Satana ena afiti mü, fú mü atí gbü *siti ngü kpah bala.

² Ah le fú yi adi ele ta-ngü te wü bu yi, gbü wü ngü te ngbü emere ewü 'buru. Angü te yi ngbü emere wü ngü la ereke areke bala la, yi ngbü emere dela eyi rírí ta te Yesu Kurisito to fú nih ne. ³ Mü mere e, acu ngü mü, gü ba, ni de mere kpara me-ni, ni tí ale ta-ngü te wü bu ni de, mü mere e amere bala de. Angü mü ngbü dela efiti te-mü de tete-mü. Mü ka-mü gbü jia Me baka tóndó kpara, te wu ngü de.

⁴ Ah le de mü di ere ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne, ereke areke feke. Te mü wu, gü ba, ni mere tima ka-ni eyi 'buru mbi la, mü tí eyi angbü de tadu teka ngü la. Amba mü mere e angbü ecu ngü mü, gü ba, "Ngü ka-ni fa nda wü bu ni eyi," ne de. ⁵ Angü ah le de mü mere nda-mü tima, de te Me to fú mü ne, cu me-mü.

⁶ Te gara kpara ngbü ele ta-ngü te mü, da erí mü de ngari Me la, ah le de mü di kpah ele ta-ngü tete, de mene wü e te di ladü esaka mü.

⁷ Wü di enga wüna, yi mere e afiti te-yi kü de, angü kpara tí afiti Me nda de. Angü Me wu wü ngü ka-nih 'buru kpo. Te kpara ru ne nguwa ne gbü yí ka-ye la, te gara engu ena awa fí bü mene rí e, de te engu ru gbü yí ka-ye la. ⁸ Kpah bala, te mü ngbü emere fí bü wü mene siti ngü, baka te mü ngbü ele la, mü ena amaka kpi gbü ngü la. Amba te mü ngbü emere wü ngü de te Nzila Wazi Me le me-ye la, mü ena aküwa fí mere badi.

⁹ Wü di enga wüna, ah le de nih ngbü fí bü da emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Nih lala fí gbügbü, nih mere e ambü de. Angü te nih ce ngü la de la, nih ena amaka *küküwa te gara, gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete na. ¹⁰ Te di bala, te ah tí eyi fú nih la, ah le de nih di ele ta-ngü te wü kpara 'buru. Amba kpeke ngü, ah le de nih, wü *kpara ka Yesu, di ele te-nih ale esüka nih.

Dene adu rírí ka-ra fú yi

¹¹ Wü di enga wüna, yi ceka la ngü de te ma ba ne eceka, ma ba cu me-ra de kpa ra, memere memere bala.

¹² Wü kpara de te ewü ngbü esiti fingangü ka-yi, gü ba, ah le de yi tí esa *basa ne, ngbü emere ngü la kükürü de, angü wüh le de ngü ka-ani reke areke gbü jia wü kpara. Dela wü kpara, te ewü le amaka cinga teka ngü ka Yesu, nda-wü de. ¹³ Wüh gü ba, ani le ngü ka gele ka wü *Yisarayele fa sü. Tekanü la, fú ani alala te ngü ka basa. Amba mere bi wü rírí ka gele la ladü, te ewü mere mbi mbi nda-wü de. Wüh ngbü ele bü, de yi di eti esa basa, teka fú ani adi egbo nga ani tete, gü ba, yi le ngü ka-ani eyi. ¹⁴ Amba nda-ra, ma le agbo nga ra bala nda-ra de. Ngü biringbö te to tadu fere, ah bü nzó ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito, angü ah kpi füh 'rü gbegbete teka aküwa nih. Tekanü ka Yesu, wü ngü de füh kotó ne 'buru koro eyi gbü jia ra baka zizi-e. Kpah bala, wü kpara füh kotó ne ngbü eceka ra baka tóndó e teka ngü ka kpi ka Yesu. ¹⁵ Te mü tí esa basa, anga mü tí esa basa di de la, ah mere e kpah de. Amba mere ngü te ena areke gbü jia Me, nda bü te Me fú mü eyi ba züka kpara ka-ye la.

¹⁶ De-yi, wü kpara 'buru, de te Me fü yi eyi ba wü kpara ka-ye fanü fanü ne, ma ngbü eku gba fü Me teka yi, de engu wu cinga yi, de ah to gu ngü emaguma yi.

¹⁷ Akpo enatikine, ah le de wü kpara mere e ambü ra, Pawülü, tīne de. Kükürü de, angü nga wü ka de eküte ra ne, ah sere ngü ka-ra eyi, gü ba, ma zu de kpara ka Yesu Kurisito.

¹⁸ Wü di enga wüna, Miri ka-nih Yesu Kurisito ngbü de yi 'buru, da eto wazi fü yi de *züka maguma ye. Ah di bala!

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Efeso Efeso

Masere si-ngü

Efeso ta de mere köti gbü tö ka Turukiya, ta te wüh ngbü ei, gü ba, Asiya ne. Gbü ebabata ndoro ka Pawülü da emala ngari Me, fü engu anü akoro agbü Efeso. Fü engu angbü kpala teka wü re 'basu anga bata. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 19.) Pawülü ngbü ta eba köcökpa ne, o engu di gbü ku agbü *Rüma. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 3:1; 4:1.) Fü ah atima köcökpa ne fü wü *kpara ka Yesu agbü Efeso, esaka gara kiri ye de iri ye Tikiko. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 6:21-22.) Buku ne, ah nzö fü wü kpara ka Me gbü sü biringbö nda de. Ah ka-ye fü mere bi wü kpara, te ewü ena angbü etanga.

Mere ngü gbü köcökpa ne, ah teka asere, gü ba, Yesu Kurisito de Mere Miri, te Me o gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah gbü nzö wü *malayika agbü kpi. Wü *siti wü di engu me, wüh kpah 'buru esa lölö na. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 1:9-10, 21-22.) Te di bala, ah le de nih, wü kpara ka Yesu, nih ngbü da ele te-nih ba nguwa wü kpara biringbö. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 4:1-6.)

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Efeso ne, wüh dene.

Sapita 1-3 Mere züka ngü, de te Me mere fü nih, teka ngü ka Yesu Kurisito ne

Sapita 4-6 Ah le de nih ngbü fi bü da emere wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me

Dene mandi ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Efeso

¹ De-ra Pawülü, de te Me fe ra *mürü tima ka Yesu ne, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra, wü *kpara ka Yesu te yi di agbü Efeso. Angü ma wu eyi, gü ba, yi ngbü ele ngü ka Yesu *Kurisito de maguma yi biringbö. ² Wö nih Me ake Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, da eto gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene wü züka ngü te Me mere fü nih guvu Yesu Kurisito

³ Nih gbo nga iri Me, Wö ye Miri ka-nih Yesu *Kurisito, angü engu to mere bi wü züka ngü, te di agbü kpi ne, eyi fü nih, teka te nih ngbü eyi elala eküte Yesu Kurisito. ⁴ Ta gügü, o Me mere kotö ne la de, ah fe nih ta eyi guvu Yesu Kurisito, teka de nih ngbü ba wü züka wü kpara ka-ni *nzila. ⁵ Me le nih eyi fa sü, fü engu afe nih kü gügü, teka fü ni, Me, afü nih baka wü di ni, teka ngü ka Yesu Kurisito. Ah le amere ngü la bala, angü ah de ngü te reke gbü jijia fa sü. ⁶ Te di bala, nih gbo nga iri Me, angü ah mere mere bi wü züka ngü eyi fü nih, de *züka maguma ye, teka ngü ka Ye ye, Yesu Kurisito, te engu le cu fa sü ne.

⁷ Yesu Kurisito kpi afa nih gbü *siti ngü ka-nih. Teka ngü la, Me boro siti ngü ka-nih eyi guvu ye 'buru asidi. Te di bala, nih küwa eyi esaka *Satana. Nih gbo nga iri Me, angü engu de mürü züka maguma, te le nih fa sü! ⁸ Nih gbo nga iri Me, angü wü züka ngü, te engu to fü nih de züka

maguma ye, teka ngü ka Yesu ne, sibi eyi fa sü. Nih gbo nga iri Me, angü Me to wazi eyi fü nih, teka fü nih awu si-ngü gbü ngü ka-ni, Me, di. ⁹⁻¹⁰ Ngü la wo te-ye ta awo, fü Me adu asere si-ngü la fü nih enatikine. Ngü la, ah de ngü te Me ena aza Yesu Kurisito, ao ba Mere Miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah de wü *malayika agbü kpí. Me ena amere ngü la anza gbü *adu síkpí, angü engu fi ngü la ta eyi bala kü gügü.

¹¹ Me fe nih ta eyi gügü, o engu mere kotö ne la de, de nih ngbü baka wü züka kpara ka-ni guvu Yesu Kurisito. Ah mere ngü la gbü fingangü ka-ye, angü ah ngbü emere wü ngü ka-ye 'buru baka te engu le. ¹² Teka ngü la, de-a wü di enga *Yisaraye, de te a di de gina wü kpara, te a to maguma a fü Yesu Kurisito ne, a ngbü egbo nga iri Me, teka mere wazi kaka-na la! ¹³ Ah le de ye, wü *ganzi kpara, di egbo nga iri Me kpah bala, angü Me to wazi ka *Nzila Wazi ye eyi fü yi, baka tere eküte yi, baka ngü ta te engu mala gügü fü wü kundu nih. Angü, yi je zu ngari Me gömö a, fü yi adu ato maguma yi fü Yesu Kurisito, fü yi aküwa gbü ngü la. ¹⁴ Me to Nzila Wazi ye fü nih, baka gina takpa te ngbü esere züka ngü te gara, te nih ena amaka kpaka Me, gbü adu síkpí. Te di bala, nih tü eyi awu, gü ba, nih de wü kpara ka Me fanü, angü Me ena aküwa nih te gara, agbü sü ka-ye agbü kpí, fü nih angbü ecu ngüngü na fi mere badi.

Dene ngü te ma ngbü eku gba di fü Me

¹⁵⁻¹⁶ Te di bala, wü di enga wüna, ma ngbü egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, ra de biti. Angü ma je nga yi, gü ba, yi to maguma yi eyi 'buru 'buru fü Miri ka-nih Yesu Kurisito, kpah da ele te-yi de wü kpara ka Me 'buru. Fü ra angbü efi nga yi, da eku gba fü Me teka yi kpekpeke. ¹⁷ Me de mere Wö nih agbü kpí, te to wazi fü Miri Yesu Kurisito me-ye. Ma ngbü eyi-ta Me teka yi, de ah to Nzila Wazi ye fü yi. Fü Nzila Wazi la asere ngü ka Me fü yi, teka fü yi awu ngü ka Me la di, mbi mbi mbi. ¹⁸ Ma ngbü kpah eyi-ta Me, de ah aü fingangü ka-yi, fü yi awu, gü ba, Me le ani eyi fa sü, fü ah aï ani, teka fü ani angbü zu wü didi na. Teka ngü la, engu mala eyi, gü ba, ni ena aküwa yi fi mere badi, ato mere bi züka ngü fü yi, agbü sü ka-ye agbü kpí, teka ngü ka Yesu. Fü nih angbü kpala tundu de wü Me gbü mere tadu! ¹⁹ Ah le kpah fü nih awu mere kpeke wazi ka Me, te ngbü emere tima emaguma nih, da ele ta-ngü te nih ne, angü nih to maguma nih eyi fefe. ²⁰ Wazi ka Me la, ah de wazi ta te engu sere eyi fü nih, wü kpara ka-ye, gbü ngü ka Yesu Kurisito. Angü, ah zükü ta Yesu gbü kpí, fü ah aza engu, ao ba Mere Miri, gbü kokpa ka-ye kpala agbü kpí. ²¹ Yesu Kurisito ka-ye de Mere Miri gbü nzö wü kpara, de wü ngü füh kotö ne 'buru, kpah gbü nzö wü *malayika ka Me agbü kpí. Wü *Satana, de wü *siti wü di enga Me, de wü me ka mbükü, de wü muruyi, wüh ngbü kpah 'buru esa lö Yesu, fi mere badi. ²² Angü Me o wü e 'buru esa lölö, de ah ngbü bala, fi mere badi. Fü Me ao engu ba Mere Miri gbü nzö nih, wü kpara ka-ye. ²³ Nih, wü kpara ka Me, nih baka küte Yesu Kurisito. Kpah bala, Yesu baka nzö nih. Dela si-ngü te Yesu ngbü eto mere wazi di fü nih, teka tima ka-ye, de te nih ngbü emere ne. Kpah bala, engu de mere mürü wazi, angü wü e 'buru ngbü emaka wazi esakaka.

2

Dene ngü ka küküwa te Me to fü nih

1 Wü di enga wüna, ta te yi le ngü ka Me la de ne, yi ngbü engbü ka-yi baka wü kövö, angü wazi yi teka amere ngü ka Me di ne ta nda ma, teka wü *siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü da emere la. 2 Angü ta gbü wü sikipi la, yi ngbü ta emere mere bi wü siti ngü, gegege baka nda wü kpara ka kotö ne. Yi ngbü ta kpah da eje riri ka *Satana, te di ka-ye de miri ka *siti wü di enga me ne. Angü te mü le aje ngü ka Me de la, mü ngbü ka-mü eyi esa lö Satana. 3 Fanü fanü, nih ta kpah 'buru baka wü kpara füh kotö ne, angü nih ngbü ta emere wü siti ngü baka te nih le. Tek a siti wü ngü ka-nih, de te nih mere la, ah le ta de Me to mere siti kuru te nih, kpah baka nda wü bu nih la.

4 Amba Me ka-ye de mere mürü *züka maguma, fü ah ayia awu cinga nih. 5 Angü nih ngbü ta gbü wü siti ngü ka-nih la, baka wü kövö. Fü Me ayia aküwa nih gbü kpi la teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, nih küwa ka-nih nda-nih bü nzö teka züka maguma ka Me. 6 Me dunda nih eyi tundu de wü Yesu Kurisito. Fü ah aküwa nih gbü kpi la, teka ngü kaka. Fü ah adu afü nih, ao ba wü miri agbü sü ka-ye agbü kpi, kpah baka Yesu Kurisito. 7 Dela ngü te wü kpara 'buru ena adi ewu, gü ba, Me de mürü züka maguma, angü ah le nih fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito. 8 Angü Me küwa yi 'duwa bü nzö teka züka maguma ka-ye. Ah küwa yi bala, teka te yi to maguma yi fü Yesu. Mü ti aküwa te-mü de tete-mü nda-mü de. *Küküwa la, ah de takpa ka Me, te to fü nih kükürü, teka züka maguma ka-ye. 9 Yi efi nda-yi, gü ba, "Me küwa ani ne, neh teka züka wü tima kani, de te ani ngbü emere ne?" A'a! Ah bala de. Ah küwa yi ka-ye bü duu teka züka maguma ka-ye. Te di bala, yi mere e adi egbo nga yi de. 10 Angü Me küwa nih, fü ah adu afü nih ba wü di ye, teka ngü ka Yesu Kurisito. Tek a ngü la, fü ah adu ato wazi fü nih, teka de nih di emere wü züka ngü di, angü engu le kü me-ye bala gügü.

Dene ngü te nih di tine eyi 'buru nguwa kpara biringbö

gbü ngü ka Yesu

11 De-yi, te yi di de wü *ganzi kpara ne, yi fi la nga ngü ta te a, wü di eng a *Yisaraye le, ngbü emala tungü yi gügü ne. A ngbü ta efala yi, gü ba, "Me le ngü ka-yi nda de, angü yi ti esa *basa de. Me ngbü ele ka-ye bü nzö ngü ka-a kpipi a." 12 Angü fanü fanü, ta gbü wü sikipi la, yi wu ngü ka Yesu nda-yi de. Yi de wü kpara ka Me ta kpah de. Yi de *vüngüte ka Me kpah de. Züka ngü te Me mala, gü ba, "Ni ena amere fü wü kpara ka-ni ne," yi wu ta kpah de. Tek a ngü la, yi ti ta aküwa de, angü yi wu ngü ka Me nda-yi kü de. 13 Amba titine, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito, de-yi, ta te yi ngbü baka wü ganzi kpara ne, Me du fü yi koro di eyi ghamari kpaka ye, angü yi dunda te-yi tine eyi gbü mürü de wü Yesu Kurisito.

14 Te di bala, siti ngü ta te di eze ngba a, wü di eng a Yisaraye le, de wü yi, wü ganzi kpara ne, Yesu reke ngü la eyi de *ngüte ye. Angü ah dunda nguwa wü Yisaraye le, de wü ganzi kpara eyi 'buru biringbö. Siti makpü ta te di baka 'baranga, te ye süka nih ne, Yesu kuru eyi asidi, gbü sikipi te engu kpi tete na. 15 Yesu nza ngü ka mere bi wü riri ka gele ka-a, wü di eng a Yisaraye le ne, eyi 'buru, teka ngü ka kpi ka-ye. Te mü de eng a Yisaraye le, anga ganzi kpara la, mü ena aküwa bü duu te mü to maguma mü eyi fü Yesu la. Yesu mere ngü la bala, teka adunda wü di eng a Yisaraye le de wü ganzi kpara, ao baka nguwa kpara ngbee biringbö. Nih ti aye süka nih tine de. Angü engu to gu ngü eyi esüka nih. 16 Makpü ta te di esüka nih

ne, Yesu Kurisito za eyi asidi, de ngüte ye. Angü ah kpi füh *rü gbegete, teka afü wü di enga Yisarayeale, de wü ganzi kpara 'buru, ba wü di Me.

¹⁷ Yesu Kurisito koro füh kotö ne, teka amala nga *züka maguma ka Me fü yi, wü ganzi kpara, abe kpah te a, te a di de wü di enga Yisarayeale ne. Angü ah reke ngü ezeంగా nih de wü Me ne eyi. ¹⁸ Ma mala ngü la bala kükürü de, angü nih maka kaje eyi de nih ma, te nih ena akoro tete kpaka Wö nih Me, teka ngü ka Yesu, angü *Nzila Wazi Me dünda nih eyi 'buru biringbö.

¹⁹ Te di bala, teka ngü ka Yesu, nih tine eyi 'buru wü di kpara biringbö. Yi de wü ganzi kpara tine de. Yi koro kpah eyi 'buru wü di Me, baka a, wü di enga Yisarayeale. ²⁰ Titine yi ngbü eyi biringbö de wü bu yi, wü kpara ka Me, baka wü züka teme, te wüh ngbü efa kambü ka Me di. Wü *mürü dofo ka Me ta gügü, de wü *mürü tima ka Yesu, kpo de tima la me-wü. Amba Yesu Kurisito nda-ye me-ye mere kpeke teme, te zoro ri kambü la gö gö gö! ²¹ Angü Yesu ngbü ejí kambü la, ereke me-ye, baka e te engu le, de ah koro mere züka Kambü ka Me, te ena areke gbü jijia. ²² Te di bala, ah le de yi lala eküte Yesu Kurisito, teka fü yi angbü kpah baka züka Kambü ka Me, te Nzila Wazi Me ena angbü gbügbü na.

3

Dene tima te Me to fere, teka yi, wü ganzi kpara

¹ De-ra Pawülü, wüh zoro ra, gü gbü ku dene, teka ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala ngangana fü yi, wü *ganzi kpara ne. ²⁻⁴ Angü Me tima ra me-ye, teka amala ngü ka *küküwa, de te ni, Me, le ato fü yi de *züka maguma ni ne. Ah sere ngü la me-ye fere, gü ba, "Ah le de ma di kpah emala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara," angü dela ngü te wü kpara wu gügü de. Ma fi, gü ba, yi je nga tima ka-ra la eyi gügü. Ma ba ngü ne fü yi bala, teka te yi te etanga wü ngü ne la, fü yi awu, gü ba, ma wu ngü, te wo te-ye awo, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, eyi fanü fanü.

⁵ Me sere ta si-ngü la fü gina wü kpara nda de, ah sere fü wü kundu a kpah de. Amba titine, gbü wü sikpi ne, Me du tima *Nzila Wazi ye eyi, teka fü ah asere si-ngü la mbölö fü a, wü *mürü tima ka Yesu, de wü *mürü dofo ka-ye, ka Me. ⁶ Te di bala, si-ngü de te Me sere ne, ah dene. De-yi, wü ganzi kpara, te yi lala eküte Yesu Kurisito la, Me ena afü yi, wü di ye, kpah baka a, wü di enga *Yisarayeale. Fü nih angbü tine de nih ma baka nguwa kpara biringbö. Fü yi aküwa agbü sü ka Me agbü kpi fi mere badi, kpah baka ngü ta te engu mala fü wü kundu a ne.

⁷ Me fe ra me-ye, o ba mürü tima ka-ye, teka züka maguma ye. Fü ah ayia ato wazi fere, teka fü ra adi emala ngü ka Yesu di fü wü kpara mbi mbi mbi. ⁸ Fanü fanü, ngü ka-ra reke ta gbü jia Me nda de, ah reke gbü jia wü kpara ka tima ka Me, ta kpah de. Ma ka-ra ta bü baka töndö kpara kükürü. Fü Me ayia afe ra teka züka maguma ye, atima ra, teka de ma mala ngü ka-ni fü wü ganzi kpara, gü ba, "Ni ena aküwa wü, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü wü amaka mere tadu agbü sü ka-ni, agbü kpi kpala, te ti anza de." ⁹ Me le kpah de ma sere ngü ka-ni la mbölö fü wü kpara 'buru, gü ba, "Ah le de wü ganzi kpara küwa, kpah baka wü di enga Yisarayeale." Dela ngü ta te Me fi gügü, o engu mere kotö ne la de. Ah wo ta ngü la fü wü kpara te enga gina ne awo, zalü koro di enatikine dene. ¹⁰ Amba titine, Me le eyi asere mere kpeke fingangü ka-ye la fü kpara de wü *malayika agbü kpi, de wü *siti wü di enga me kpah 'buru, gü ba, "De-ni, Me, ni

dünda wü ganzi kpara tîne eyi, de wü di engä Yisarayeले, ba wü kpara ka-ni biringbö." ¹¹ Ah dünda wü ganzi kpara de wü di engä Yisarayeले bala, teka ngü ka Miri Yesu Kurisito, baka ta te engu fi te engä gina, o engu mere kotö ne la de ne. ¹² Titîne, teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu, da elala eküküte ne, nih ti akpe cürü tîne de, angü nih ti eyi akoro kpaka Me, de mere tadu emaguma nih, angü Yesu reke nih eyi gbü jia Me.

¹³ Te di bala, wü di engä wüna, maguma yi mere e agürü, teka ngü ka cînga te ma ngbü ezü gbü ku ne, de. Angü cînga de te ma ngbü ezü ne, ah teka tima te Me to fere teka ngü ka-yi ne. Ah le fü cînga te ngbü emere ra ne, ale ta-ngü te yi, da eto wazi fü yi gbü tima ka Me.

Dene ngü ka mere lele ka Yesu fü nih

¹⁴⁻¹⁵ Tekä ngü la, ma ngbü ebu nzökuta ra engagira Me, da eyi-tata teka ngü ka-yi. Angü Me de mere Wö nih, te o nih, de nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye, kpah de wü *malayîka agbü kpî mini. ¹⁶ Ma ngbü kpah eyi-tata, de ah to *Nzîla Wazi ye emaguma yi, teka fü yi adi erü di kpekpeke gbü ngü ka Me, angü wawazi fa sü. ¹⁷ Kpah bala, ma ngbü eyi-tata, teka de Yesu Kurisito di engbü emaguma yi, angü yi to maguma yi eyi fefe na. De ah to wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekpeke gbü ngü ka Me, teka fü yi adi ele engu de maguma yi 'buru, fü yi adi kpah ele te-yi esüka yi de wü bu yi. ¹⁸ Kpah bala, fü yi adu awu, gü ba, Yesu Kurisito le yi eyi cu de maguma ye 'buru, kpah de wü gara kpara ka-ye mini. Angü lele ka Yesu, te engu le nih di la, ah ka-ye cucu, ah ga kpah fa sü. Lele kaka la fü te-ye nda de, ah ka-ye fi bü memere da ye. ¹⁹ Te di bala, ma ngbü eyi-ta Me, de ah ü jia yi, teka fü yi awu lele ka Yesu la mbi mbi mbi. Angü kpara ti awu ngü la, anza 'buru de. Te di bala, wü züka ngü ka Me, de wazi ka Me, ena asi emaguma yi gbe.

²⁰ Nih gbo nga iri Me angü engu de mere mürü wazi.

Ah ngbü eto wazi ye emaguma nih,

teka fü nih adi ereke ngü ka-nih di.

Wü ngü 'buru te nih ngbü eyi-tata di ne,

ah ti eyi amere fü nih.

Fü ah angbü emere kpah wü gara ngü,

te fa fingängü ka-nih afa.

²¹ Nih gbo nga iri Me,

angü nih 'buru de wü kpara kaka.

Nih gbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu Kurisito.

Nih gbo nga iri Me enatikine, zalü fi mere badi.

Ah di bala.

4

Dene ngü te yi ena angbü emere esüka yi

¹ Wü di engä wüna, dene ngü te ma ele amala fü yi kpekpeke, de-ra Pawülü, angü wüh gü ra gbü ku ne, teka ngü ka Miri Yesu Kurisito. Ah le de yi di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me, angü engu fe yi me-ye, zu wü kpara ka-ye tete. Dela mere züka ngü te Me mere fü yi de *züka maguma ye. ² Ah le de yi di ele te-yi esüka yi, gbü wü sîkpî 'buru. Yi di engbü ziii, da emere wü ngü 'buru ferrre. Yi mere e ao te-yi ba mere kpara de. Te gara kpara mere mü esiti la, mü mere e alügü siti ngü la fefe de. ³ Yi ngbü de maguma yi biringbö, de wazi ka *Nzîla Wazi Me. De yi gu maguma yi, fü yi angbü kpah de gu ngü ka Me esüka yi. ⁴ Angü

nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito füh kotö ne, nih 'buru biringbö. Nzila Wazi Me, te ngbü eto wazi fü nih, ah ka-ye kpah ngbee biringbö. Ngü ka *kükiüwa, te nih ngbü eo jia nih tete na ne, ah kpah biringbö. ⁵ Miri ka-nih ka-ye kpah biringbö. Me, te nih to maguma nih fefe ne, ka-ye kpah biringbö. *Babatiza te nih za, nih za kpah 'buru te iri kpara biringbö. ⁶ Te di bala, Me ka-ye ngbee biringbö, te di de Wö nih 'buru. Engu ngbü gbü nzö nih 'buru me-ye. Ah ngbü kpah engbü emagama nih 'buru. Kpah bala, ah ngbü eto wazi fü nih 'buru me-ye.

⁷ Amba wazi te Yesu Kurisito ngbü eto fü nih adi emere tima di ne, ah ka-ye kpikpi ye kpikpi ye, baka te engu le. ⁸ Dela si-ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Gbü sikipi te Miri ka-nih za esaka wü vügü ka-ye tete, fü ah ayia ago agbü kpä. Fü ah agafa kpah züka takpa fü wü kpara ka-ye 'buru.*" ⁹ Wüh ba ngü la teka Miri Yesu. Angü engu de kpara te yia agbü kpä, koro füh kotö akine. ¹⁰ Te Yesu mere tima ka-ye füh kotö ne nza tete, fü ah adu ago agbü sü ka Me, agbü kpä. Te di bala, Yesu de Mere Miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, be kpah te wü *malayika agbü kpä.

¹¹ Ah de Yesu, de te to wazi fü wü kpara ka-ye kpikpi ye kpikpi ye, teka amere tima ka Me di ne. Ah to wazi fü wü gara kpara, fü ewü angbü nda-wü wü *mürü tima ka-ye. Wü gara ngbü nda-wü emala ngü ka Me baka wü *mürü dofo. Wü gara ngbü nda-wü endoro da emala ngari Yesu. Wü gara nda-wü wü *kovo ka Me. Wü gara ngbü eri wü bu wü de riri ka Me. ¹²⁻¹³ Yesu to wazi la fü wü kpara bala kükürü de, angü ah le de nih ngbü da eto wazi fü wü bu nih, wü kpara ka Me, teka de wüh di emere tima ka Me ereke areke. Kpah bala, teka fü nih arü 'buru kpekpeke, de maguma nih biringbö, da elala gbü ngü ka Yesu, Ye Me, kpah da eje ngü kaka ereke areke. Te nih mere bala, jia nih ena amba, fü nih amaka wazi, adu angbü kpeke wü kpara, gegege baka Miri ka-nih Yesu.

¹⁴ Wü di enga wüna, ah le de nih ce töndö wü ngü, baka nda wü jaji ne, asidi. Ah le de nih lala eküte zu riri ka Me. Te wü mürü mani le afiti nih de töndö ngü ka-wü la, nih mere e aje ngü ka-ewü la nda-nih kü de. ¹⁵ Te di bala, ah le fü nih alala eküte zu ngü ka Me, de nih di ele te-nih esüka nih de maguma nih biringbö, teka fü nih angbü kpeke wü kpara gbü ngü ka Me, gegege baka Yesu Kurisito, te di de Nzö-ngagira-nü fü nih, wü kpara ka Me ne. ¹⁶ Angü nih baka küte Yesu. Yesu ka-ye baka nzö nih. Tekä ngü la, fü Yesu angbü eto wazi fü nih, de nih di emere wü tima, te engu to fü nih ne di, mbi mbi mbi. Ah to wazi la kpah teka fü nih angbü di, baka nguwa kpara biringbö, adi ele te-nih esüka nih, teka fü tima ka Yesu aga anü kpa engagira nü.

Dene ngü teka ngbüngbü ka-nih, wü kpara ka Yesu

¹⁷ Wü di enga wüna, te yi di de wü *kpara ka Yesu ne, ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, te iri Miri ka-nih Yesu Kurisito, gü ba, yi mere e angbü emere wü *siti ngü, baka nda wü kpara de te ewü wü ngü ka Me de ne, tine de. Angü wü kpara, te ewü wü ngü ka Me de ne, ngbü emere wü ngü ba e te ewü le, angü fingangü ka-ewü esiti. ¹⁸ Nzö ewü kpah ma. Wüh je ngü kpah de, angü fingangü ka-ewü dürü eyi adürü. Tekä ngü la, wüh ti aküwa nda-wü de, angü wüh le ngü ka Me kpah de. ¹⁹ Lümü mere ewü nda kpah de. Wüh to te-wü eyi 'buru da emere lara siti wü ngü, de wü ngü ka waza, ba e te ewü ngbü ele.

* 4:8 4:8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 68:18.

20-21 Amba nda-yi, yi mere e adi emere siti ngü baka nda-ewü la de, angü yi de wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ngü ka Yesu Kurisito, te wüh ri yi di ne, gü neh fe? Ah gü ba, ah le de yi ce wü siti ngü ka-yi, adu alala te zu ngü ka Yesu. Ah bala de? 22 Te di bala, yi ce wü siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü emere ne asidi, angü wü siti ngü la siti nzö yi, de fingängü ka-yi eyi, gegege baka diri kala bongo te biri eyi 'buru ka libiti. 23-24 Amba titine, ah le fü yi afü ngü ka-yi, adu angbü emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. Angü Me fü yi eyi me-ye baka to wü kpara, teka fü yi angbü *nzila, baka kpara te to züka to bongo eküte ye.

25 Te di bala, yi ce ngü ka wu, de siti mani asidi, de yi du ngbü emala tine 'duwa zu ngü esüka yi, angü nih 'buru baka kpara biringbö teka ngü ka Yesu. 26 Te maguma mü siti eküte enga ni mü la, mü ceka te mü 'be, angü mü ena amere siti ngü gbü ngü la. Te di bala, mü mere e ati ngü la guvu mü, akoro di etamurago, de. 27 Angü *Satana ena afiti mü de ngü la, fü mü adürü te kaje ka Me.

28 Te mü ta de mürü zi la, ah le de mü ce ngü ka zi la ace asidi. Amba ah le fü mü amere tima cu de kpa mü, teka fü mü amaka e-mazü teka mü, kpah de gara wü e, te ena ale ta-ngü te wü mürü cinga.

29 Yi ce ngü ka soko, de siti ngü mündü te komö yi asidi. Amba ah le fü yi angbü emala 'duwa züka ngü esüka yi, te ena eto wazi fü wü bu yi gbü ngü ka Me.

30 Te yi ngbü emere siti ngü la, ngü la ena ato mere cinga fü *Nzila Wazi Me. Angü Me to Nzila Wazi ye eyi emaguma yi, teka ato wazi fü yi, baka gina takpa te ngbü esere züka ngü te gara, te yi ena amaka kpaka Me, gbü *adu sikipi, te enu ena aküwa wü kpara ka-ye, tete na ne.

31 Yi ce ngü ka makpü asidi. Maguma yi mere e adi esiti eküte wü bu yi de. Yi mere e amere gü, anga awü nga esüka yi, ne de. Yi mere e adi esoko wü bu yi kpah de. Yi mere e ati ngü emaguma yi, eküte wü bu yi ne, kpah de. 32 Amba ah le fü yi adi ele te-yi, da ewu cinga wü bu yi, fü yi adi ele ta-ngü te ewü. Te wüh mere siti ngü fü yi la, ah le de yi di eboro ngü ka-ewü la emaguma yi asidi, kpah baka te Me boro *siti ngü ka-yi, teka ngü ka Yesu Kurisito ne.

5

1 Wü di enga wüna, yi de wü jaji ka Me, te Me le yi fa sü. Te di bala, ah reke fa sü, teka fü yi angbü emere 'duwa ngü kaka. 2 Gbü wü ngü ka-yi 'buru te yi ngbü emere, ah le de yi di ele wü bu yi ale, baka Yesu Kurisito te le nih de maguma ye. Angü Yesu to te-ye akpi teka aküwa nih, baka *kambiliki te wüh wa, teka areke ngü ezengba nih di de wü Me. Dela ngü te reke gbü jia Me cu fa sü.

3 Titine, yi de wü kpara ka Me. Te di bala, e de iri ye waza, anga ngü ka yala, anga gümü-e, mere e angbü emaguma yi tine de. Angü dela ngü te siti gbü jia Me fa sü. 4 Ah ti fü yi angbü emala wü töndö ngü, da esoko soko esüka yi, de. Yi mere e adi egbo siti wü kala esüka yi ne kpah de. Angü dela ngü te ti gbü jia Me nda de. Amba nda-yi, ah le de yi ngbü da egbo nga iri Me engu gbü wü sikipi 'buru.

5 Ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, wü kpara de te ewü ngbü endondoro gbü nga wü würüse, da emere wü siti ngü ka lümü, kpah da eo mere maguma teka wü e ne, wüh ti aküwa agbü sü ka Me, ake Yesu Kurisito, ne de. Wü kpara te ewü ngbü eo maguma wü teka wü e, ah ba e te wüh ngbü eo wü e la me ka-wü tete, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de.

6 Te gara kpara mala fü yi, ga, wü ngü la siti gbü jia Me fa sü nda de la, ah ngbü esutu dela wu! Yi mere e aje ngü kaka la nda-yi de. Me ena ato mere kuru te wü kpara, de te ewü ngbü emere wü ngü de bala, angü dela ngü te engu le de de de! 7 Yi mere e ao awuba de wü kpara, de te ewü ngbü emere wü ngü de bala ne, nda-yi de, angü yi ena ari gbü wü siti ngü ka-ewü la.

8-9 Ta gügü, o yi le ngü ka Me la de, yi ngbü ta engbü gbü ngbami.* Amba titine, yi koro eyi gbü ra-sü, angü yi to maguma yi eyi fü Miri Yesu. Te di bala, ah le de yi ngbü da emere 'duwa züka ngü, te ena areke gbü jia Me fanü fanü. Angü dela ngü ka wü kpara, te ewü di gbü ra-sü.

10 Wü di enga wüna, ah le de yi o to yi, teka fü yi adi emere fi bü wü mene ngü, te reke areke gbü jia Miri Yesu. 11 Yi mere e ari gbü *siti ngü ka wü kpara, de te ewü ngbü emere töndö ngü ka biti de bala ne, de. Amba yi ri ewü ari, kpah da esere züka ngü ka Me fü ewü, teka fü ewü awu, gü ba, nda-ani ngü ne, ah ka-ye esiti. 12 Amba yi mere e adi emala ngü wü ngü ka wü kpara, te ewü ngbü emere gbü zi ne, esüka yi nda-yi de, angü dela ngü ka lümü. 13-14 Amba te yi ngbü eri ewü de zu ngü ka Me, kpah da emere wü züka ngü gbü jia ewü la, e-wu neh da, gara ewü ena ace siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito. Ngü la ena adi gegege baka ci, ta te wüh bi, gü ba, "De-mü, te mü ngbü era ra gbü ngbami, baka kövö ne, mü zükü ezükü, fü mü ace siti ngü ka-mü, teka fü Yesu Kurisito alofo sü emaguma mü."

15 Te di bala, yi ceka te-yi 'be. Yi mere e angbü ba töndö kpara de. Amba ah le fü yi adi emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. 16 De yi giri da yi, teka fü yi angbü emere fi bü züka ngü. Angü gbü wü re ne, wü kpara ngbü emere wü siti ngü efa sü. 17 Te di bala, yi ce töndö ngü asidi, de yi o to yi 'duwa teka adi emere mene ngü te Miri Yesu ngbü ele.

18 Yi mere e adi eküya de fi de, angü ah de siti e, te ena asiti fingangü ka-yi, de küte yi. Amba ah le fü yi asika de *Nzila Wazi Me, 19 teka fü yi angbü de züka tadu ka Me emaguma yi. Te di bala, ah le kpah fü yi adi ebü wü ci ka Me esüka yi, angü dela ngü te ena ato tadu fü Miri Yesu. 20 Tekä wü ngü ka-yi 'buru, ah le de yi di egbo nga iri Wö nih Me, gbü wü sikipi 'buru, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

21 Te di bala, ah le de yi di kpah eje ri wü bu yi, de wü mere kpara ka-yi, angü yi de wü *kpara ka Yesu Kurisito.

Dene ngü ka wü würiuse de wü watü wü

22 De-yi, wü würiuse, ah le de yi je ri wü watü yi, baka te yi ngbü eje ri Miri Yesu. 23 Angü komoko de wazi gbü nzö wara ye, baka Yesu Kurisito te di de wazi gbü nzö wü kpara ka-ye. Angü nih, wü kpara ka Me 'buru baka küte Yesu, Yesu Kurisito nda-ye baka nzö nih, angü ah de *E-küwanih. 24 Tekä ngü la, ah le fü wü würiuse angbü engbü esa riri ka wü watü wü, gbü wü ngü 'buru, baka wü kpara ka Me, te ewü ngbü engbü esa riri ka Yesu Kurisito.

25-26 De-yi wü komoko, ah le fü yi adi ele wü wara yi de maguma yi 'buru, baka e te Yesu Kurisito ngbü ele wü kpara ka-ye. Angü Yesu Kurisito to te-ye ta akpi teka nih, teka afü nih wü di Me. Angü gbü sikipi te wüh to *babatiza fü nih, ah baka e te engu zürü nih de ngu, kpah de *Ngari me, te nih ngbü eje ne. 27 Yesu mere ngü la bala, angü ah le de nih ngbü *nzila gbü jia ni, Yesu, teka de siti ngü, anga libiti, mere e angbü emaguma

* 5:8-9 5:8-9 Ngbami de mbiri sü baka biti.

nih de. ²⁸ Te di bala, ah le fū wū komoko adi ele wū wara wū, baka te ewū ngbū ele kūte wū. Angū te mū ngbū ele wara mū bala la, mū ngbū dela ele cu kūte mū. ²⁹⁻³⁰ Kpara ladū te ngbū ekpū kūte ye de tete-ye? A'a, ah nda ma! Kpara ngbū ele kūte ye, da egiri zū-e, eto fefe, da ereke kūte ye la areke. Dela 'buru wū ngū te Yesu Kurisito ngbū kphah emere fū nih bala, angū nih baka kūkūte. ³¹ Dela si-ngū te wūh ba gbū Ngari Me, gū ba, "Komoko ngbū eyia ece wō ye ake ni ye, fū ah aza wara ye, alala tete na. Fū ewū adu angbū ake di tīne, baka kpara biringbō ne."[†] ³² Mere mani ladū gbū ngū, de te wūh mala la. Gbū jia ra, wūh mala ngū la teka ngū ka Yesu Kurisito, de wū kpara ka-ye, angū nih 'buru baka wara Yesu.

³³ Dela ngū te ma le amala fū yi 'buru, angū ngū la, ah fū yi kphah bala. Ah le fū wū komoko adi ele wū wara wū, baka e te ewū ngbū ele kūte wū. Kphah bala, ah le fū wū wūrūse adi eje riri ka wū watī wū.

6

Dene ngū ka wū jaji, de wū e-bi wū

¹ De-yi wū jaji, ah le fū yi adi eje ri wū wō yi, de wū ni yi, angū ngū la reke gbū jia Miri Yesu fa sū. ²⁻³ Angū Me mala eyi bala gbū *Ngari ye, gū ba, "Ah le fū mū adi ecu ngū wō mū ake ni mū, da eje riri ka-ewū." Fū Me adu kphah amala gara ngū gbū ngū la, gū ba, "Te mū mere bala la, de-ni, Me, ni ena ato zūka ngū fū mū, fū wū sīkpī ka-mū asibi fūh kotō ne afa sū."^{*}

⁴ De-yi, wū wō ye wū jaji, yi mere e adi erī wū jaji ka-yi de siti maguma de, angū ngū la ena ake te ewū. Amba ah le fū yi adi erī ewū ereke areke, te zūka kaje, baka Miri Yesu te ngbū erī nih.

Dene ngū ka wū labi de wū mere kpara ka-wū

⁵ De-yi wū labi, yi di eje ri wū mere kpara ka-yi, da ele ngū ka-ewū de maguma yi biringbō. Yi di emere wū riri ka-ewū, da ecu ngū ewū acu, angū te yi mere bala, yi ngbū dela eyi emere riri ka Yesu Kurisito. ⁶ Yi mere e amere ngū baka wū gara labi, te ewū ngbū emere tima ka-wū bū gbū jia wū mere kpara ka-wū, teka fū ewū angbū egbo nga ani, ne de. Amba ah le de yi wu, gū ba, ani kphah de wū labi ka Yesu Kurisito. Te di bala, ah le de yi mere wū ngū 'buru, de te Me ngbū ele ne, de maguma yi biringbō, angū dela ngū te ena areke gbū jia Me. ⁷ Yi mere wū tima fū wū mere kpara ka-yi kpekpeke, de gūmū ye mini, baka te yi ngbū emere tima ka Miri Yesu. ⁸ Ah le de yi wu, gū ba, te mū mere zūka ngū la, Miri Yesu ena akūwa mū, ato takpa fū mū, anga mū de labi, anga mere kpara.

⁹ De-yi, wū mere kpara, ah le kphah de yi mere zūka ngū fū wū labi ka-yi. Yi mere e ato cinga te ewū de. Ah le de yi fi nga mere kpara ka-yi, Yesu Kurisito, te di agbū kpī ne. Angū Yesu tī afi nga yi ba wū mere kpara ne nda de. Te yi mere *siti ngū, Yesu tī afūwa yi teka ngū mere ka-yi la nda kphah de.

Dene wū e ka gū ka Me, afa wazi Satana di

¹⁰ Wū di enga wūna, dene adu riri te ma le amala fū yi. Yi rū kpekpeke ekūte Miri ka-nih, Yesu, angū engu de mere mūrū wazi. ¹¹ Nih ngbū egū gū de wū *Satana. Te di bala, ah le de yi za wū e ka gū, de te Me to fū yi,

[†] **5:31** 5:31 Mū ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 2:24. ^{*} **6:2-3** 6:2-3 Mū ena amaka ngū la gbū buku ka Gogo ka wū Yisaraye 20:12, abe kphah te buku ka Manda nga Riri 5:16.

ne 'buru esaka yi, teka fū yi agū gū di areke areke. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Me, angü Satana ena afiti yi de mani ka-ye. ¹² Angü, gū de te nih ngbü egü ne, nih ngbü egü gū la de wü kpara füh kotö ne nda-nih de. Nih ngbü egü gū de wü *siti wü di engä me, bete wü miri ka-wü, de te ewü ngbü esiti sū de füh kotö ne, de siti wazi ka-wü. Kpah bala, nih ngbü egü gū de wü siti wü lara wazi gbü wege kpa tikpi ne 'buru. ¹³ Te di bala, ah le fū yi aza wü e ka gū, de te Me to fū yi ne, angbü di nzo. Tekä te Satana koro, agü gū kpaka yi la, de yi i maguma yi, yi rü kpekpeke baka wü komoko gbü ngü ka Me. Te yi mere bala, Satana tū aza esaka yi de.

¹⁴ Te di bala, de yi reke te-yi ereke, teka gū la. Gina ngü, ah le de yi le zu ngü ka Me de maguma yi biringbö, angü ngü ka Me la, ah baka ku etadu kpara, te ngbü ei bongo ereke areke. Yi di kpaah emere wü ngü te di mbi gbü jia Me. Angü te yi mere bala, Satana tū aza esaka yi de. ¹⁵ Ah le kpaah fū yi angbü nzo, gbü wü sikpi 'buru, teka adi emala ngü ka Yesu fū wü kpara, da egu maguma wü di. Te yi mere bala, ah baka te yi to zūka kamaka† eyi gbü lö yi. ¹⁶ Ah le kpaah de yi to maguma yi 'buru fū Me. Angü, te yi mere bala la, mani ka Satana, te di baka siti keze ne, tū amaka yi de. ¹⁷ Ah le de yi o jia yi te Yesu Kurisito, angü engu de kpara te ena angbü eküwa yi me-ye. Angü Yesu Kurisito fū nih baka madudu ka se la, te wü marajūmiya ngbü eto gbü nzö wü teka gū. Kpah bala, ah le de yi zoro *Ngari Me gö! adi etanga gbü wü sikpi 'buru, angü ah de dü, te *Nzila Wazi Me to fū yi, teka fū yi amere gū di de wü Satana. ¹⁸ Gbü wü ngü la 'buru, te yi le amaka wazi teka arü di kpekpeke la, ah le de yi di eyi-ta Me gbü wü sikpi 'buru, baka te Nzila Wazi Me ngbü esere fū yi. Yi ceka te-yi mbi, teka fū yi adi kpaah eyi-ta Me fū wü bu yi, wü kpara ka Me, 'buru.

¹⁹ Yi di kpaah eyi-ta Me fere mini, teka de Me to wazi fere, fū ra ace ngü ka cürü asidi, adi esere si-ngü ka Yesu fū wü kpara mbölö mbölö, de wazi ra 'buru. ²⁰ Angü dela si-ngü te Yesu Kurisito fe ra *mürü tima ka-ye tete, teka adi emala ngü ka-ni fū wü kpara füh kotö ne 'buru. Amba tütine, wüh i ra eyi gbü ku teka ngü ka Yesu la. Ngü ma! Yi yi-ta Me fere, de ma i maguma ra, ace ngü ka cürü asidi, teka adi fi bü emala ngü ka Yesu fū wü kpara, baka te Me fe ra, de ma di emala ne.

Dene adu ngü ka-ra, Pawülü

²¹⁻²² Kpara te ma tima engu de köcökpa ne, ah de engä ni nih de iri ye Tikiko, te di de zūka kpara, te ngbü emere tima ka Me de zūka maguma ye. Engu ena amala nga ra fū yi, teka fū yi awu wü ngü de te ngbü emere ra, de wü bu ra ne, 'buru me-ye. Kpah bala, engu ena ato wazi fū yi gbü ngü ka Me.

²³ Me, te di de Wö nih, ake Miri ka-nih Yesu Kurisito, di de yi wü di engä ni a, wü *kpara ka Yesu de kpala ne 'buru. De Me to gu ngü ka-ye fū yi, kpaah de wazi ka-ye, teka fū yi adi ele te-yi di esüka yi, kpaah teka fū yi ato maguma yi 'buru fū Yesu Kurisito. ²⁴ De Me o *zūka maguma ye eküte yi 'buru, angü yi le ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito eyi, de maguma yi biringbö.

Dela adu ngü te ma mala fū yi, de-ra Pawülü.

† 6:15 6:15 Kamaka de e te wüh ngbü eto gbü lö kpara.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Filipoyi Filipoyi

Masere si-ngü

Filipoyi ta de mere köti gbü tö ka Makedoniya. Pawülü ta de gina kpara, te mala ngü ka Yesu fü wü kpara agbü Filipoyi. Angü ta gbü e'ba'basu ndoro kaka, gbü gara biti bane, fü ah awu gara komoko ka Makedoniya gbü roto, te koro kpakaka, rü tikpi, amala ngü fefe, gü ba, "Pawülü deyi, ah le de ye koro, to ngari Me fü ani agbü Makedoniya!" Te di bala, fü wü Pawülü ayia bü kere, akoro agbü Filipoyi, te di gbü tö ka Makedoniya. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 16:6-40.)

Pawülü ba ta ngü ne fü wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, o wüh i engu tete gbü ku, teka ngü ka Yesu. Sü te engu mere ku ka-ye tete, nih wu mbi de. Angü gara wü kpara, ga, wüh zoro engu ta agbü Efeso, wü gara ga, agbü Kayisariya, anga agbü *Rüma, baka te wü kpara ngbü emala. (Mü ceka Filipoyi 1:12-17.) Fü wü kpara ka Yesu agbü Filipoyi ayia atima ta letangü fü Pawülü, teka ale ta-ngü di tete agbü ku kpala. Wüh tima e la esaka gara komoko de iri ye Epafüraditü. Fü Pawülü adu aba ngü ne fü ewü, gü ba, "Ni maka e la eyi mbi, fü ni angbü de mere tadu teka ngü la." Ah tima ta köcökpa ne fü ewü kpah esaka Epafüraditü engu na, de ah du di, ato fü ewü. (Mü ena amaka ngü la gbü Filipoyi 2:25-30; 4:10-20.)

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Filipoyi ne, wüh dene.

Sapita 1 Pawülü to wazi fü wü kpara ka Filipoyi,

gü ba, ngü te mere ni ne, mere e ato cürü te ewü de

Sapita 2 Ah le de fingangü ka-nih ngbü baka nda Yesu Kurisito,

fü nih ao te-nih 'buru teka ngü kaka

Sapita 3-4 Ah le de nih ceka te-nih 'be teka wü mürü fiti

Dene mandi ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Filipoyi

¹ De-ra Pawülü ake Timoteyo, te a di de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito ne, a tima köcökpa ne fü yi me-a, wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, de wü *kovo ka-yi, kpah de wü kpara te ewü ngbü ele ta-ngü te ewü 'buru. A tima köcökpa ne fü yi kükürü de, angü a wu eyi, gü ba, yi ngbü elala eküte Yesu Kurisito fanü. ² Wö nih Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de yi, da eto gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene ngü te ma ngbü eyi-ta Me di, teka yi

³⁻⁴ Wü di enga wüna, ma ngbü efi nga yi gbü wü sikpi 'buru, da eyi-ta Me teka yi, de mere tadu emaguma ra, kpah da egbo nga iri Me teka ngü ka-yi. ⁵ Kükürü de, angü ah kpo ta gbü gina sikpi, te ma koro tete kpaka yi ne, zalü akoro di enatikine dene, yi ngbü la fi eto te-yi teka adi ele ta-ngü te ra, gbü tima ka Yesu, te ma ngbü emala nganga na fü wü kpara ne. ⁶ Te di bala, ma wu eyi kpo, gü ba, Me ti ace züka ngü, de te engu kpo eyi da emere emaguma yi de bala ne, de. Ah ena angbü fi bü da eto wazi la fü yi bala, zalü akoro di gbü *adu sikpi, te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na.

⁷ Fanü fanü, yi de wü züka wü di engä ni ra, te ma ngbü eo maguma ra te yi. Kükürü de, angü yi ngbü fi bü da ele ta-ngü te ra, gbü wü ngü ka-ra 'buru. Anga te ah de cinga te ngbü emere ra agbü ku de kpakine, yi ngbü kpah ele ta-ngü te ra gbügbü na. Anga te ah de kpeke tima te Yesu to fere, teka adi emala ngü ka Me fü wü kpara, da egbeke fingangü ka-ewü, teka fü ewü awu, gü ba, ngü ka Yesu de zu ngü ka Me fanü fanü ne, yi ngbü kpah da ele ta-ngü te ra, gbü tima la. Dela 'buru wü ngü de te yi to te-yi di, da ele ta-ngü di te ra, kpah da eto wazi fere. ⁸ Te di bala, Me wu ngü la me-ye, gü ba, ma le yi fa sü, baka e te Yesu Kurisito ngbü ele nih.

⁹ Tekä ngü la, wü di engä wüna, ma ngbü eyi-ta Me, teka de ah to wazi fü yi, adi ele te-yi esüka yi di, kpah teka de jia yi mba, awu ngü ka Me areke areke, fü yi anü de wü ngü la kpa engagira nü. ¹⁰ Kpah bala, teka fü yi awu da emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, teka fü yi angbü *nzila, zalü akoro di gbü *adu sïkpï, te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. ¹¹ Angü, te yi ngbü fi bü da emere wü ngü ereke areke gbü jia Me, de wazi ka Yesu Kurisito la, wü kpara ena adi egbo nga iri Me teka ngü ka-yi la.

Dene ngü te to tadu fere agbü ku kpakine

¹² Wü di engä wüna, ma le fü yi awu, gü ba, ngü te wüh i ra di gbü ku ne, tiri kaje teka ngü ka Yesu nda de. Amba ngü la du ü kaje eyi, teka fü ngü ka Yesu abaya, anü kpa engagira nü. ¹³ Wü marajümiya ka miri ka wü *Rüma, be kpah te gara wü kpara gbü sü ne 'buru, kpo eyi da eje ngü ka Yesu *Kurisito, angü wüh wu eyi, gü ba, si-ngü de te wüh zoro ra di, gü gbü ku ne, ah teka ngü te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara. ¹⁴ Kpah bala, wü *kpara ka Yesu gbü sü ne wu ngü ka wazi, te Miri Yesu ngbü eto fere gbü ku de sene, ne eyi. Te di bala, fü ngü la ato wazi fü mere bi ewü, fü ewü ace ngü ka cürü, akpo da eto te-wü adi emala ngü ka Yesu fü wü kpara kpekpeke, da enü di kpa engagira nü.

¹⁵⁻¹⁷ Mere bi wü kpara la ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito, de lele emaguma wü, teka ato tadu fere. Angü wüh wu eyi, gü ba, Me to tima la fere me-ye, de ma di emala ngü ka Yesu fü wü kpara, teka fü ewü ale ngü kaka, gü ba, ah de zu ngü fanü fanü. Te di bala, wüh ngbü eyi ele ta-ngü te ra gbü tima la. Amba fanü fanü gara wü kpara esüka ewü ngbü nda-wü emala ngü ka Yesu Kurisito de kanga emaguma wü. Wüh ngbü efi, gü ba, te mere bi wü kpara ena ale ngü ka Yesu gömö ani, fü ngü ka-ani aga, afa nda-ra ka la, ngü la ena ato mere kanga de cinga emaguma ra. Angü wüh le angbü ba mere kpara, de wüh di ecu ngü ani gbü tima la.

¹⁸ Amba nda-ra, ma ti afi nga ngü ka-ewü la de. Anga te wüh ngbü emere ngü la de siti maguma, anga de züka maguma la, ah mere e de. Angü te wüh ngbü ebaya ngü ka Yesu Kurisito esüka wü kpara la, ngü la ena ato tadu te ra.

Wayi, wü di engä wüna, ma ena adi engbü ka-ra fi bü de tadu gbü wü ngü la 'buru. Tadü ka-ra la ti anza nda de. ¹⁹ Angü, ma wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito ena aküwa ra me-ye, gbü wü cinga, te ngbü emere ra ne 'buru, teka ngü ka gba, de te yi ngbü eku fü Me teka ra ne. Ah kpah teka ngü ka *Nzila Wazi Me te ngbü ele ta-ngü te ra gbü wü ngü la. ²⁰ Angü dela ngü te ma ngbü eo jia ra tete, teka de ma ru kpekpeke gbü cinga la 'buru, angü ma ena ato lümü te Yesu Kurisito. Ma le eyi amere tima ka Yesu Kurisito gbü wü sïkpï 'buru. Te ah de *küküwa, anga kpi la, ah mere e kpah de. Ngü te ma le, ah bü nzö ngü de te wü kpara ena adi egbo nga

irĩ Yesu Kurisito tete, teka ngũ ka-ra. ²¹ Angũ mere ngũ te ma le adi emere, o ra di la ezũkũ ne, ah de tima ka Yesu Kurisito. Kpah bala, te ma ena akpi, ah kpah de zũka ngũ, angũ ma ena ago angbũ ka-ra kpaka Yesu Kurisito agbũ kpi kpala.

Wũ di enga wũna, te ma ena ago kpaka Yesu Kurisito agbũ kpi kpala, ma ena amaka mere tadu, afa wũ gara ngũ fũh kotõ ne 'buru. ²² Amba te ma kpi la de la, ah kpah de zũka ngũ, angũ ma ti eyi areke ngũ ka tima ka Yesu la mbi mbi mbi. Te di bala, mene zũka ngũ te ma ena afe ne, ma wu nda-ra de. ²³ Angũ, ma wu eyi, gũ ba, wũ ngũ 'basu ladũ, te ewũ ngbũ egbegbeke ra. Gbũ fingangũ ka-ra, ma le ta eyi akpi, fũ ra ago angbũ ka-ra tundu ake Yesu Kurisito, angũ dela ngũ te ena ato mere tadu fere, afa wũ gara ngũ 'buru. ²⁴ Amba, teka ngũ ka-yi, ah reke kpah fa sũ te ma ena angbũ la mba de jia ra bane, teka fũ ra adi ele ta-ngũ te yi, da eto wazi fũ yi, gbũ ngũ ka Yesu Kurisito. ²⁵ Te di bala, ma wu eyi fanũ fanũ, gũ ba, Me ena akũwa ra gbũ ngũ ne, ma ti akpi la de. Fũ ra adu angbũ de wũ yi, teka adi eto wazi fũ yi gbũ ngũ ka Me. Fũ yi amere ngũ ka Me la, anũ di kpa engagira nũ, teka fũ yi amaka mere tadu gbũ ngũ la. ²⁶ Angũ, te Yesu Kurisito kũwa ra gbũ ku ne eyi, fũ ra adu akoro kpaka yi la, yi ena angbũ de mere tadu, da egbo nga irĩ Yesu Kurisito, teka ngũ la.

Dene mere kpeke ngũ te ma le de yi o to yi tete

²⁷ Wũ di enga wũna, mere kpeke ngũ, te ma le amala fũ yi, ah dene. Ah le de yi di emere zũka ngũ, baka e ta te a ri yi di, de ngũ ka Yesu ne, teka fũ wũ kpara adi egbo nga irĩ Yesu teka ngũ ka-yi. Te di bala, te ma ena akũwa, adu akoro kpaka yi kpala, anga te ma ngbũ fi bũ gbũ ku sene la, ma ena angbũ de tadu, angũ ma ti eyi awu, gũ ba, yi ngbũ engbũ de fingangũ biringbõ esũka yi, da emere tima ka Me de maguma yi biringbõ. ²⁸ Te wũ vũgũ ka-yi, wũ kpara de te ewũ le ngũ ka Yesu de ne, le amere yi esiti la, yi mere e akpe cürũ ewũ de. Angũ te yi kpe cürũ ewũ de la, ah ena asere ngũ fũ wũ vũgũ la, gũ ba, yi de wũ *kpara ka Yesu fanũ, te Me ena akũwa yi fi mere badi. Ngũ te yi rü di kpekpeke la, ena asere kpah fũ wũ vũgũ la, gũ ba, Me ena ato mere kuru te ewũ, te gara, fũ ewũ akpi, anũ agbũ mere du ka wa fi mere badi. ²⁹ Nda-yi, Me fe yi me-ye, fũ ah ato wazi fũ yi de *zũka maguma ye, teka fũ yi ato maguma yi fũ Yesu Kurisito. Me du kpah to wazi fũ yi, teka fũ yi amaka cinga teka ngũ ka Yesu, ³⁰ angũ yi ngbũ eyi emere tima kaka kpekpeke, kpah baka nda-ra. Yi wu eyi, gũ ba, ma ngbũ emaka cinga gbũ tima ka Yesu. Zalũ akoro dene, cinga la nza la fi de. Titine yi kpo kpah eyi da ezũ cinga la baka nda-ra.

2

Dene ngũ te yi ena adi emere, gegege baka nda Yesu

¹ Wũ di enga wũna, Yesu Kurisito le nih de maguma ye 'buru, fũ ah awu cinga nih. Fũ ah angbũ da eto wazi fũ nih, angũ nih lala eyi ekũkũte. Kpah bala, *Nzila Wazi Me ngbũ engbũ emaguma nih, da ele ta-ngũ te nih. ² Te di bala, ah le de yi di ele te-yi esũka yi ale. Ri yi di 'buru biringbõ. Kpah bala, de yi di emere tima ka Me de fingangũ biringbõ. Angũ te ma je bala la, ngũ la ena ato mere tadu fere. ³ Yi mere e adi emere ngũ ka Yesu, de yĩkĩ esũka yi, de. Yi mere e adi ecu ngũ yi, ba wũ mere kpara, kpah de. Ah le de yi o ngũ ka-yi kötõ. Yi mere e akpa ngũ wũ bu yi kpah de, yi di eo ewũ ba mere kpara. ⁴ Yi mere e adi efi nzõ nga yi de. Ah le de yi di efi kpah nga wũ bu yi, da ele ta-ngũ te ewũ.

⁵ Wü di engä wüna, ah le de fingangü ka-yi ngbü gegege baka nda Yesu Kurisito. ⁶ Fanü fanü, Yesu Kurisito de Me, amba ah ceka ngü ka mere ka-ye la, ba mere kpeke ngü, nda de. ⁷ Ah ce ngü ka mere ka-ye la 'buru asidi. Fü ah aza küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Fü ah adu afü te-ye baka labi. ⁸ Ah o ngü ka-ye kötö, du fü te-ye ba mürü cinga. Fü ah angbü eje wü riri 'buru, te Wö ye na, Me, ngbü eto fefe. Fü ah adu ace te-ye fü kpi. Fü ewü abere engu te *rü gbegete, baka te wüh ngbü emere siti kpara la. ⁹ Dela si-ngü te Me o engu tete, Mere Miri gbü nzö wü kpara 'buru ne. Fü Me ato kpah mere iri fefe, te fa iri wü kpara füh kotö ne 'buru. ¹⁰⁻¹¹ Te di bala, ah le de wü kpara 'buru di ecu ngü Yesu, da egbo nga iiri na, gü ba, engu de Mere Miri gbü nzö ani 'buru. Nih gbo nga iri Me! Angü wü kpara füh kotö ne 'buru, de wü *malayika ka Me agbü kpi 'buru, de *siti wü di engä me 'buru, ena angbü esa lö Yesu.

Dene riri ka Me, te yi ena angbü fi bü da emere

¹² Wü di engä wüna, o ra ngbü ta de wü yi kpala ne, yi ngbü ta eto te-yi da eje riri ka Me gömö ra, gbü wü sikpi 'buru. Titine, te ma di esüka yi kpala ma ne, ah le de yi ngbü emere wü ngü la fi bala, enü di kpa engagira nü. Ah le de yi o to yi teka adi emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me, da ecu ngüngü na, teka fü yi aküwa. ¹³ Yi ti eyi amere züka ngü bala, angü Me ngbü eto wazi fü yi me-ye, teka fü yi adi ele ngü kaka, da emere wü züka ngü gbü jijia.

¹⁴ Ah le de yi di emere wü ngü ka Me 'buru de züka maguma yi, yiki di gbugbü ma. Yi ce töndö fingangü asidi. ¹⁵ Angü yi de wü di Me. Ah le de yi ngbü *nzila, adi emere wü ngü 'buru mbi. Yi ngbü engbü esüka mere bi wü mürü kögö-nzö, te ewü le ngü ka Yesu de. Te di bala, ah le fü yi adi egü tamu züka kaje fü ewü, baka wü küfara, te ngbü eci, da elofu sü gbü biti. ¹⁶ Yi di kpah erü wü kpara la de ngari Me. Te yi mere bala, gbü sikpi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete, ma ena angbü de tadu, teka mere tima, ta te ma ngbü emere esüka yi ne.

¹⁷ E-wu neh da, anga te miri ka wü *Rüma ena akolo ngü ka-ra, gü ba, ah le de wüh mörö ra asidi, teka ngü ka Yesu la, ah mbi, angü ma kpi te iri Me. Ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me, teka adi emere ngü te ena areke gbü jijia, kpah baka nda-ra. Angü te yi mere bala la, ah ena areke te ra afa sü. ¹⁸ Ah le kpah de yi ngbü de tadu teka ngü ka-ra. Fü nih angbü gbü tadu la tundu de nih ma.

Dene ngü ka Timoteyo

¹⁹ Te Miri Yesu le la, ma ena atima Timoteyo kpaka yi mba kere gbü wü sikpi ne, teka fü ah adu amala nga yi fere, fü maguma ra agu mba tete. ²⁰ Biri gara kpara kpakine, te ngbü efi nga yi baka ra nda ma, 'duwa bü Timoteyo kpikpi ye. Angü fanü fanü, gümü yi de cinga yi ngbü eke engu efa sü. ²¹ Mere bi wü kpara ngbü efi ka-wü bü nga wü. Wüh fi ngü ka Yesu Kurisito nda-wü de. ²² Yi wu eyi kpo, ga, Timoteyo to te-ye eyi kpekepeke, teka ale ta-ngü te ra gbü tima ka Yesu Kurisito, baka mbarase te ngbü ele ta-ngü te wö ye. ²³ Te di bala, ma ena atima engu kpaka yi kpala mba kere, sidi nga ngü ka-ra te wüh ena akolo, teka fü engu anü amala nga ra fü yi. ²⁴ Amba cu de-ra, ma le kpah anü aceka yi, angü gbü jia ra, ma wu eyi, gü ba, Miri Yesu ena aküwa ra gbü ku ne, teka fü ra akoro kpaka yi kpala kere.

Dene ngü ka Epafüraditü

²⁵ Amba, teka ngü ka enga ni nih, Epafüraditü, ma tima engu, lügü eyi kpaka yi dela. Baka ta te yi tima engu, de ah le ta-ngü te ra gbü cinga ka-ra ne, ah le ta-ngü te ra gbü tima ka Me kpakine eyi fa sü. ²⁶ Ma le de engu du kpaka yi kere, angü gümü yi ngbü eke engu efa sü. Kpah bala, ah ngbü engbü de cinga teka ngü ka-yi, angü ah wu eyi, gü ba, keke ta te mere ni ne, to cinga fü yi eyi fa sü. ²⁷ Angü fanü fanü, ah yia ta ekpi akpi gbü mere keke, de te mere engu ne. Fü Me ayia awu cicinga na, fü ah aküwa engu. Me du wu kpah cinga ra, angü te Epafüraditü ena akpi ta akpi la, de bane ma ena angbü de mere cinga, afa mene cinga de gbü ku ne ka. ²⁸ Teku ngü la, fü ra ale teka atima engu, alügü kere kpaka yi, teka fü yi angbü de tadu. Kpah bala, maguma ra ena angbü de tadu, angü engu du eyi teka ale ta-ngü te yi kpala. ²⁹ Te Epafüraditü engu du koro eyi kpaka yi kpala la, yi za engu de mere tadu, baka enga ni yi guvu Yesu. Ah le fü yi adi ecu ngüngü na acu, ³⁰ angü ah ce dudu mba ce, de bane, ah kpi eyi gbü tima ka Miri Yesu. Angü fanü fanü, ah tüka te-ye, to te-ye, yia ta ekpi ne, teka ale ta-ngü te ra, da yi.

3

Dene gara kpeke ngü te ma le amala fü yi

¹⁻² Wü di enga wüna, ah le de yi ngbü de tadu, teka ngü ka Miri ka-nih, Yesu Kurisito.

Yi ceka te-yi mbi, teka wü mürü mani, te ewü le afiti yi de siti riri ka-wü, gü ba, ah le de yi ti esa *basa, angü te ah bala de la, yi ti aküwa kpah de. Dela mere siti wu! Wü kpara te ewü ngbü emala ngü de bala ne, wüh ka-wü baka siti wü nü, te ewü ngbü ezoro wü bu wü. Yi mere e aje ngü ka-ewü dela de. Ngü la, ma mala fü yi eyi gügü, nda nganga anda. Amba ah le de ma du ba ngü la fü yi kpah toto. Ma ti ambü de, angü ah ena ale-ta ngü te yi. Yi wu awu, gü ba, wü mürü wu la ena afiti yi, fü yi adürü te kaje ka Me asidi.

³ Wü mürü wu la gü ba, ani de züka kpara ka Me me-ani, angü ani ti eyi esa basa. Amba ngü bala nda ma! Ngü ka Me, ah de ngü ka küte, anga gele nda de. Ah ka-ye de ngü ka maguma nih. Nda-nih, nih zu me-nih de wü kpara ka Me, angü nih to maguma nih eyi 'buru fü Me, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le de nih wu awu, gü ba, ngü ka gele ti aküwa nih nda de. Yesu Kurisito ngbü eto wazi fü nih me-ye, fü nih adi eküwa di.

⁴ Te wü ngü ka gele ena angbü ta eküwa kpara aküwa la, de bane ma ena angbü ta eo maguma ra tete. Anga te gara kpara ngbü efi, gü ba, ni ena aküwa, angü ni ngbü emere riri ka gele ka wü *Yisarayeale 'buru mbi la, amba ngü kaka ti afa nda-ra de. ⁵ Angü, ma zu de enga Yisarayeale, te wü di enga Yisarayeale bi cu me-wü. Wüh bi ra gbü nguwa Benzamina. Te wüh yaka ra tete, wüh gü ra esa basa gbü sikpi 'bajena, kpah baka riri te Me to fü *Abarayama. Te jia ra mba tete, fü ra ato te-ra, teka adi emere riri ka gele ka-a, ka wü di enga Yisarayeale, ta te Me to fü a gömö *Müse ne, 'buru. Fü ra alala kpah te ngü ka wü *Farusi, te ewü le ngü ka riri ka gele la fa sü ne. ⁶ Fü ra ao to ra, teka adi eto cinga te wü *kpara ka Yesu, angü ma fi ta, gü ba, wü kpara ka Yesu la ngbü esiti riri ka gele ka-a. Te di bala, ma siti ta nda-ra biri riri ka gele ka wü kundu a, kpo fi de. Ma ngbü ta emere wü ngü la 'buru mbi mbi mbi. Teku ngü la, ma ngbü ta efi, gü ba, ma me-ra de züka kpara gbü jia Me, angü ma mere biri siti ngü nda-ra de.

⁷ Amba titine, teka ngü ka Yesu Kurisito, wü ngü ka gele, ta te ma ngbü eo fingangü ka-ra tete, gü ba, ah de züka ngü, te ena aküwa ra ne, ma ngbü eceka wü ngü la tine gbü jia ra, baka töndö ngü kükürü. ⁸⁻⁹ Angü fanü fanü, wü ngü füh kotö ne 'buru ka-wü töndö ngü. Ngü biringbö, te ma o maguma ra tete, ah de ngü ka Miri Yesu Kurisito. Tekä ngü la, ma ce wü ngü, ta te ma ngbü emere ne eyi 'buru asidi, teka ngü ka Yesu. Angü wü ngü de füh kotö ne, ma ngbü eceka ewü tine gbü jia ra 'buru baka gifa, anga ca-e, de te wüh ngbü eka, ebu kpa füh ka ne. Ma ce wü ngü ta te ma ngbü emere ne eyi 'buru asidi. Fü ra adu ato te-ra teka awu ngü ka Yesu Kurisito, alala eküküte, da ele ngü kaka de maguma ra 'buru. Angü, ma wu eyi, gü ba, ma ti areke gbü jia Me, teka ngü ka gele la, nda-ra de. Titine, Me du ngbü eceka ra baka züka kpara ka-ye ne, angü ma to maguma ra eyi fü Yesu Kurisito. ¹⁰ Ngü te ma le de maguma ra 'buru, ah teka awu ngü ka Miri ka-ra, Yesu, anü di kpa engagira nü. Angü ma le de engu to wazi fere, teka fü ra adi emere ngü kaka di, kpah baka e te Me to wazi fefe, fü Me azükü engu gbü kpi ne. Ma le kpah atüka te-ra, ace te-ra fü kpi teka ngü ka Yesu, kpah baka te engu to te-ye akpi teka ngü ka-ra ne. ¹¹ Angü te ma to maguma ra fefe bala, Me ena azükü ra gbü kpi, kpah baka Miri Yesu.

Dene ngü te yi ena ao to yi tete na

¹² Wü di enga wüna, yi mere e afi, gü ba, ma eyi züka kpara, *nzila baka Yesu *Kurisito ne, ah bala de. Amba, ma ngbü la ere ngü la cu de wazi, da eto te-ra, teka adi emere wü ngü 'buru baka Yesu Kurisito. Angü fanü fanü, dela si-ngü te Yesu Kurisito fe ra *mürü tima ka-ye tete. ¹³⁻¹⁴ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka-ra koro 'buru baka nda Yesu Kurisito la de. Amba ma ce wü diri ngü, ta te ma ngbü emere ne, eyi 'buru asidi. Angü ngü biringbö te ma o maguma ra tete, ah dene. Ma ngbü eto te-ra, da eo to ra 'buru, teka adi emere tima ka Yesu Kurisito ereke areke, zalü te ma ena akpi. Te di bala, Me ena aza ra, ago di kpaka ye agbü kpi. Fü a angbü tundu ake di kpala, fi mere badi, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito.

¹⁵ Wü di enga wüna, nih 'buru de te jia nih mba eyi gbü ngü ka Yesu ne, ah le de nih ngbü de fingangü la bala gbü nzö nih. Te di bala, ah le de yi di eo to yi 'buru, teka adi emere tima ka Yesu, kpah baka nda-ra. Amba, te fingangü ka wü gara kpara esüka yi kpikpi ye la, Me ena asere zu ngü la fü ewü, areke fingangü ka-ewü me-ye. ¹⁶ Amba kpeke ngü te ma le amala fü yi, ah dene. Ah le de nih to te-nih de wazi, teka adi emere wü ngü ka Yesu 'buru, baka ta te nih kpo di gügü ne.

¹⁷ Te di bala, wü di enga wüna, ah le de yi ci te nga yi 'buru, teka adi emere wü ngü baka nda-ra. Angü, a gü ta tamu ngü la eyi fü yi 'buru me-a. Te di bala, ah le de yi di elala gbü nga wü kpara, de te ewü ngbü emere wü züka ngü de bala esüka yi ne. ¹⁸ Amba, yi ceka te-yi 'be teka siti wü mürü mani. Ma mala ngü la ta eyi fü yi, nda nganga anda. Titine, ma du ngbü kpah emala ngü la fü yi tine cu de ngura gbü jia ra. Angü mere bi wü kpara ladü, te ewü ngbü esu wu te wü, gü ba, ani de wü *kpara ka Yesu. Amba te yi ceka wü ngü, te ewü ngbü emere la, yi ena awu, gü ba, wüh ka-wü de wü vügü ka Yesu. Baka te Yesu kpi te *rü gbegete, teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih ne, wü kpara la le ace siti ngü nda-wü de. ¹⁹ Te di bala, adu ngü ka-ewü, ah de kpi. Me ena agü ewü agbü mere du ka wa, fü ewü akpi fi mere badi. Kükürü de, angü wüh o fingangü ka-wü 'buru teka wü e, te ewü ngbü emaka teka bu wü. Wüh ngbü ele wü siti ngü, de te di esiti gbü jia Me ne, amba ngü la to lümü fü ewü nda de. Wüh

ngbü efi ka-wü bü nzö nga wü e de füh kotö ne. Wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de.

²⁰ Wü di enga wüna, yi mere e ao jia yi teka wü ngü de füh kotö ne de. Angü nih de wü kpara ka kotö ne nda-nih de, nih ka-nih nda-nih wü kpara ka kpi. Te di bala, ah le de nih di eo jia nih teka dudu ka Miri Yesu, *E-küwa-nih ne. ²¹ Angü ah ena akoro afü küte nih de titine ka cinga ne, baka nda-ye, te di de züka küte de mere wazi gbü ye ne. Miri Yesu ena amere wü ngü la bala, de mere wazi ka-ye, de te Me to fefe, teka ao wü ngü di 'buru esa lö ye ne.

4

¹ Wü di enga wüna, gümü yi ngbü eke ra efa sü, angü ma le yi de maguma ra 'buru. Ma ngbü kpah de mere tadu teka ngü ka-yi, angü Miri Yesu ena agbo nga ra teka ngü ka-yi, gbü *adu sikipi, te engu ena adu akoro tete na. Te di bala, wü di enga wüna, dela ngü te ma mala fü yi. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Miri Yesu, ta te yi je gömö ra ne.

Dene adu ngü ka-ra fü yi

² Wü di enga wüna Ewüdiya ake Sitike, ma ngbü emala ngü fü yi, da enda'ba te-ra, gü ba, ah le de yi di ele te-yi, baka wü di enga ni, guvu Miri Yesu. ³ Kpah de-mü, te mü di enga wüna gbü tima ka Yesu ne, ma ngbü eyi-ta mü, de mü le ta-ngü te wü tangbase ka-nih la, wü Ewüdiya ake Sitike, de wüh ce siti maguma, de wü ngü ka yiki asidi. Ah le de wüh reke ngü te di ezengba wü, adu angbü de gu maguma esüka wü. Angü wüh de wü kpeke kpara, ta te a mere tima de ewü, teka abaya ngü ka Yesu esüka wü kpara. Wüh mere tima la ta de wü Kelemete, be kpah te gara wü di enga ni nih, te ewü di de züka *kpara ka Yesu, te Yesu küwa ewü eyi.

⁴ Wü di enga wüna, gbü wü sikipi 'buru, ah le fü yi angbü engbü de tadu, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu. Ma ngbü enda nga ngü la fü yi kpah toto, gü ba, ah le de yi di engbü de tadu! ⁵ Ah le de yi di engbü esüka wü kpara 'buru de gu maguma. Angü sikipi ka Miri Yesu eyi gbmari, teka fü ah adu akoro. ⁶ Fingangü ka-yi mere e adi esiti, teka wü ngü de füh kotö ne de. Maguma yi mere e agürü kpah de. Gbü wü ngü 'buru, yi di eku gba fü Me, da ece wü ngü la 'buru esakaka. Te cinga e ngbü emere yi la, de yi yi-ta Me tekaka, de züka maguma yi, de yi di kpah egbo nga iri na. ⁷ Te yi ngbü eku gba fü Me bala, Me ena ato wazi fü yi, teka fü maguma yi angbü egu kpina, gbü wü ngü la 'buru, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, Me ena ato gu ngü ka-ye, te fa fingangü ka wü kpara 'buru ne, fü yi.

⁸ Wü di enga wüna, adu ngü, te ma le amala fü yi, ah dene. Yi mere e adi eo fingangü ka-yi, teka wü töndö ngü de füh kotö ne, de. Amba yi di eo fingangü ka-yi duu, teka zu ngü ka Me, de wü züka ngü, te ena areke gbü jijia. Fü yi adi efi nga wü ngü te di *nzila, bete mene ewü te di mbi, kpah de mene wü züka ngü, te wü kpara ena angbü egbo nga iri yi tete, te ena ato kpah tadu fü Me. Dela wü ngü te yi ena ao fingangü ka-yi tete. ⁹ Yi di efi nga wü mene ngü, ta te yi je gömö ra, be kpah te wü ngü ta te yi wu, te ma ngbü emere gbü jia yi ne, de yi di emere kpah bala. Te yi mere bala la, Me, de te ngbü eto gu ngü fü nih ne, ah ena angbü de wü yi tundu, da egu maguma yi.

Dene ngü teka letangü te yi tima fere

¹⁰ Ma ngbü de tadu, da egbo nga iri Miri Yesu, angü yi ngbü fi efi nga ra, fü yi ayia amaka kaje, teka atima letangü fere. Fanü fanü, ma wu eyi,

gü ba, to yi iri teka ra nda de. Angü, yi le ta eyi amere ngü la fere gügü, amba yi maka kaje, te yi ena atima ta wü e la tete fere kere ne, nda-yi de. Wayi bala fü Me, teka te engu ü kaje la fü yi. ¹¹ Yi mere e afi, gü ba, ma mala ngü la bala, angü cinga wü e ngbü emere ra amere ne, de. Angü ma wu da etüka te-ra, adi engbü de gu maguma, gbü wü ngü 'buru ne, kpo. ¹² Ma wu da engbü ba mürü cinga, anga ba kpara te di de mere bi wü e esaka ye ne, kpah kpo. Angü gbü wü ngü la 'buru, ma wu da egu maguma ra, da engbü de tadu, gbü wü ngü de bala ne eyi. Anga te ma zü züka e, anga te ma ngbü tala la, ah mbü nda kpah de. ¹³ Te di bala, gbü wü ngü la 'buru, ma ti eyi angbü de gu maguma, da emere tima ka Me, teka ngü ka Yesu Kurisito, de te ngbü eto wazi fere ne. ¹⁴ Wayi bala fü yi, teka te yi mere züka ngü, ale ta-ngü te ra gbü cinga ka-ra ne.

¹⁵ De-yi wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, yi wu eyi mbi, gü ba, gbü laki te ma kpo da emala ngü ka Yesu fü yi, o ra yia tete agbü Makedoniya* ne, gara kpara te le ta-ngü te ra nda ma, nzö bü de yi kpikpi yi, te yi le ta ta-ngü te ra, teka fü ra amaka wazi, anü de tima ka Me, kpa engagira nü. ¹⁶ Wayi, fanü fanü, gbü wü sikpi te ma di ta agbü Tesalonika,† yi tima ta wü letangü fere nda nganga, baka du 'basu. ¹⁷ Angü gbü wü ngü la, ngü te to mere tadu fere, ah de ngü ka letangü la nda de. Amba ma ngbü de mere tadu, angü ma wu eyi, gü ba, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, na wü e ka-yi la.

¹⁸ Titine ma ngbü de mere tadu, angü wü e 'buru, de te yi tima fere esaka Epafüraditü ne, ma maka eyi. Letangü ka-yi, te yi tima fere la, fa mene ta te ma ngbü ele ne ka. Ngü la reke gbü jia Me fa sü, angü ah baka te yi to e la cu fü Me. ¹⁹ Te di bala, Me ena ale ta-ngü te yi, de wü e 'buru te ngbü efa yi, teka ngü ka Yesu Kurisito, angü mere bi züka wü e ladü esakaka fa sü, te ti anza de. ²⁰ Te di bala, nih gbo nga iri Wö nih, Me, fi mere badi. Ah di bala.

Dene adu mandı ka-ra, Pawülü

²¹ Yi to mandı ka-ra fü wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi kpala 'buru, de iri Yesu Kurisito. Wü di enga ni nih, de te a ngbü emere tima ka Me de ewü kpakine ne, to kpah mandı ka-wü fü yi 'buru. ²² Wü kpara ka Yesu de kpakine 'buru to mandı fü yi. Ah fa sü le, mene wü kpara ka Yesu, te ewü ngbü emere tima kpa gba Miri *Kayısara ne, wüh to mandı fü yi cu fa sü.

²³ Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, de ah di eto wazi fü yi, de *züka maguma ye. Ah di bala.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

* 4:15 4:15 Filipoyi de gara köti gbü tö ka Makedoniya. † 4:16 4:16 Tesalonika kpah de gara köti gbü tö ka Makedoniya.

Dene k c kpa te Paw l  ba f  w  kpara ka Yesu agb  Kolosaŷi Kolosaŷi

Masere si-ng 

Kolosaŷi ta de gara mere k ti agb  t  ka Asiya, te di ede Efeso to kpa f g , baka kilometere kama 'basu (2,000). Paw l  koro ta cu agb  Kolosaŷi kpala nda de. Amba kpara te mala ng  ka Yesu f  w  kpara ka Kolosaŷi, ah de gara komoko de iri ye Epafuras , te Paw l  mala ta nganga na, g  ba, ni le engu fa s , ang  engu ngb  emere tima ka Yesu kpekpeke, kpah baka ni, Paw l  ne. Epafuras  engu na, ah kpah de kpara ka Kolosaŷi. (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 1:7; 4:12.)

Paw l  ba k c kpa ne, o engu di agb  ku teka ng  ka Yesu Kurisito. (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 1:24; 4:3, 10, 18.) F  Epafuras  akoro amala nga w  *kpara ka Yesu agb  Kolosaŷi ne f  Paw l , g  ba, w h to maguma w  eyi 'buru f  Yesu Kurisito, kpah da ele te-w  de w  bu w , w  kpara ka Yesu. Te Paw l  je ng  la, f  ah angb  de mere tadu teka ng  ka-ew  la. (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 1:4, 8.)

F  Epafuras  adu amala kpah gara ng  f  Paw l , g  ba, w  gara w  siti m r  mani kpo eyi da efiti w  kpara ka Yesu agb  Kolosaŷi de siti riri ka-w , g  ba, ah de riri ka Me. (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 2:8-23.) Te Paw l  je ng  la bala, f  ah angb  de cinga teka ng  ka-ew . Tek a ng  la, f  Paw l  ayia aba k c kpa ne f  w  kpara ka Kolosaŷi, teka a  fingang  ka-ew , de w h r  kpekpeke gb  ng  ka Yesu. W h mere e adi eje t nd  ng  ka w  m r  wu la nda-w  de. Mere kpeke ng  te engu mala f  ew , ah g  ba, Yesu Kurisito de Mere Miri te ngb  gb  nz  nih, de w  gara ng  'buru me-ye. Yesu k wa nih eyi gb  w  *siti ng  'buru. Gara ng  te nih ena amere teka ak wa te-nih de tete-nih ne, ah nda ma. (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 1:15-2:3.)

Paw l  tima k c kpa ne f  w  kpara agb  Kolosaŷi esaka Tikiko ake  nesim . (M  ena amaka ng  la gb  Kolosaŷi 4:7-9.) Tikiko kpah de kpara te Paw l  tima k c kpa f  w  kpara ka Efeso ta esakaka.  nesim  nda-ye de kpara ta te Paw l  ba k c kpa f  Filem na tekaka na ne, ang   nesim  engu ta de labi ka Filem na.

Ng  te Paw l  ba tima f  w  kpara ka Yesu agb  Kolosaŷi ne, ah kpah ge baka w  ng , te ngb  emere te-w  de titine ne. Mere ng  gb  k c kpa ne, ah de ng  ka wazi ka Yesu te di f h w  ng  'buru, ang  engu ngb  ek wa w  kpara 'buru, de te ew  ngb  baka labi gb  ku ka *Satana ne.

W  ng  te m  ena amaka gb  k c kpa ka w  Kolosaŷi ne, w h dene.

Sapita 1 Ng  ka wazi ka Miri Yesu, te fa w  ng  'buru

Sapita 2-4 Ng  ka nghungb  ka w  kpara, te ew  ra f  Yesu

Dene mand  ka Paw l  f  w  kpara ka Yesu, agb  Kolosaŷi

1-2 De-ra Paw l , te Me fe ra *m r  tima ka Yesu Kurisito ne, a ba k c kpa ne f  yi me-a, ake eng a ni nih Timoteyo. A ba k c kpa ne f  yi w  *kpara ka Yesu agb  Kolosaŷi, k k r  de, ang  yi de z ka w  di eng a ni a, te yi lala eyi ek te Yesu Kurisito. W  nih, Me, di de yi, da eto gu ng  ka-ye f  yi de *z ka maguma ye.

Dene ngü te ma ngbü egbo nga Me di, teka ngü ka-yi

³ Gbü wü sikipi 'buru, a ngbü eku gba fü Me, Wö ye Miri ka-nih Yesu Kurisito ne, da egbo nga iri na, teka ngü ka-yi. ⁴ A ngbü egbo nga iri Me bala, kükürü de, angü a je nga yi, gü ba, yi to maguma yi eyi 'buru fü Yesu Kurisito, kpah da ele te-yi de wü bu yi, wü kpara ka Yesu, de maguma yi biringbö. ⁵ Kükürü de, angü yi ngbü eyi eo jia yi teka *küküwa, de te Me reke o fü yi agbü sü ka-ye agbü kpi ne. Küküwa la, wüh mala nganga ta eyi fü yi gügü, gbü sikipi ta te Epafürasi mala zu ngü ka Yesu fü yi tete na ne. ⁶⁻⁷ Titine ngü ka Yesu la kpo eyi da ebaya gbü nga nzö wü sü, füh kotö ne 'buru. Fü mere bi wü kpara, te ewü ngbü eje ngü ka Yesu la, akpo da efü maguma wü, ele ngü la de maguma wü biringbö. Ngü la ngbü emere te-ye kpah baka ngü te yi ngbü emere esüka yi agbü Kolosayi kpala, akpo gbü sikipi ta te Epafürasi mala ngü ka Yesu fü yi tete, gü ba, "Me tima Yesu eyi, teka aküwa nih, teka *züka maguma ye ne." Epafürasi, ta te mala ngü ka Yesu fü yi ne, engu de züka kpara, ah kpah de kpeke kpara, te a le engu fa sü, angü ah ngbü emere tima ka Yesu de maguma ye biringbö kpah baka a. Teka ngü la, fü a atima engu kpaka yi teka amala ngü ka Yesu fü yi. ⁸ Ah du mala nga yi fü a sene me-ye, gü ba, *Nzila Wazi Me to wazi eyi fü yi, teka fü yi angbü ele wü bu yi di.

⁹ Teka ngü la, akpo gbü sikipi te a je ngü ka-yi la tete, fü a angbü fi bü da eyi-ta Me teka yi gbü wü sikipi 'buru, de Me di de yi, da eto Nzila Wazi ye emaguma ye, teka fü yi adi ewu wü ngü, de te Me ngbü ele ne, adi emere mbi mbi mbi. ¹⁰ Te di bala, yi ena angbü fi bü da emere wü ngü, de te ena areke gbü jia Miri ka-nih Yesu Kurisito, da efa nganga mbi mbi mbi. Te yi ngbü emere züka ngü la bala, Miri Yesu ena angbü de mere tadu teka yi, fü yi awu ngü ka Me areke areke, anü di kpa engagira nü. ¹¹ A ngbü kpah eyi-ta Me, teka de Me to mere züka wazi ka-ye, te fa wü ngü 'buru ne, fü yi, teka fü yi adi engbü de tadu ka Me emaguma yi, erü kpekpeke, da etüka te-yi gbü wü cinga ka-yi 'buru.

¹² Nih gbo nga iri Wö nih Me de tadu, angü engu fü nih eyi züka wü di ye tete, teka fü nih amaka kpah züka ngü, de te engu reke o fü wü kpara ka-ye agbü kpi ne. ¹³ Angü Me küwa nih eyi gbü siti wazi ka *Satana, ta te zoro nih baka biti ne. Fü Me adu aza nih, ao esa wazi Ye ye, Yesu Kurisito, te engu le fa sü ne. ¹⁴ Angü Yesu Kurisito kpi teka afuru nih gbü ku ka Satana, kpah teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-nih.

Dene ngü ka wazi ka Miri Yesu, te fa wü ngü 'buru

¹⁵ Kpara te wu Me de jia ye nda ma, amba nih ti eyi awu Me eküte Yesu Kurisito, angü engu de Me, te za küte baka nih. Yesu ka-ye ta kü ladü, o Me mere wü e la de. Me o engu ba Miri gbü nzö wü e, de te engu mere ne 'buru. ¹⁶ Angü Yesu mere wü e ka-ye 'buru me-ye, gbü wazi ka Me, te di de Wö ye na. Ah mere wü e agbü kpi, de mene ewü füh kotö ne, de mene wü e te nih ti eyi awu de jia nih, be kpah te mene ewü te nih ti awu de. Engu mere kpah wü *malayika, de wü mere kpara ka-wü, anga wü miri ka-wü. *Satana, de *siti wü di enga me, ta te ewü sü gü te Me ne, engu mere ewü kpah me-ye. Angü Me to wazi fü Yesu, de ah mere wü e la 'buru me-ye, teka de wüh di egbo nga iri Yesu teka ngü la. ¹⁷ Ta gügü te engu gina, o wüh mere gara e 'buru 'buru la de, Yesu Kurisito ka-ye ladü. Te di bala, ah ngbü eceka kpi sidi nga wü e la, da eto wazi fü ewü 'buru me-ye, de wüh di emere tima ka-wü gbü züka kaje.

¹⁸ Yesu Kurisito de Miri ka-nih. Ah kpah baka nzö nih, nih nda-nih baka küküte. Ah ngbü eküwa nih me-ye, angü ah kpah de gina kpara, te Me zükü engu gbü kpi. Dela si-ngü te Yesu Kurisito ngbü di mere Miri gbü nzö wü miri, de wü e 'buru ne. ¹⁹ Angü Me to wazi ye 'buru fü Yesu, de ah mere wü ngü 'buru gegege baka ni, Me. ²⁰ Kpah bala, Me mala teka wü e de füh kotö ne, de wü mene e agbü kpî, gü ba, de-ni, Me, ni ena areke ngü ka wü e la 'buru de *ngüte Ye ni, Yesu Kurisito. Angü Yesu kpi füh *rü gbegbete teka aküwa nih, wü kpara 'buru.

²¹ Ta te enga gina, süka yi ngbü de wü Me nengete, angü yi ta ba wü vügü kaka, teka siti fingangü, de wü *siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü emere ne. ²² Amba titine, Me boro siti ngü ka-yi emagama ye eyi, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito. Angü wüh bi Yesu Kurisito füh kotö ne, fü ah akpi teka afü yi ba wü di Me. Te di bala, yi ti eyi arü engagira Me ba züka kpara *nzila, angü gara siti ngü, te wüh ena amala ngü eküte yi tekaka ne, tüne eyi ma. ²³ Te yi le angbü ba wü di Me la, ah le de yi lala fi bü eküte ngü kaka, da eo jia yi teka ngü ka Yesu Kurisito, ta te wüh mala fü yi ne. Yi mere e ace ngü la de. Angü delä ngü ka Yesu, te wü eyi bala, gbü wü nga nzö sü füh kotö ne 'buru.

Dene ngü ka tima te Me to fere

De-ra Pawülü, Me tima ra kpah eyi teka fü ra angbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara. ²⁴ Amba titine ma ngbü ezü cinga de gbü ku ne, teka ngü ka Yesu la. Te di bala, ma ngbü engbü de tadu teka cinga la, angü delä ngü te ena ato wazi fü yi. Angü Yesu mala ta ngü, gü ba, wü kpara ka-ni ena azü cinga bala, teka ngü ka-ni. Te di bala, ah ba e te ma ngbü ezü du cinga ka Yesu ne, teka ato wazi fü wü kpara kaka. ²⁵ Me fe ra *mürü tima ka-ye, teka ale ta-ngü te yi, ato wazi fü yi, wü kpara ka-ye. Angü ah mala ngü fere, gü ba, ma mala ngari ni, Me, fü yi, wü *ganzi kpara, 'buru. ²⁶⁻²⁷ Ngari Me, te engu to fere la, ah de ngü ka Yesu Kurisito. Ta gügü te enga gina, Me wo ngü ka Yesu la awo fü wü kpara 'buru. Amba titine, gbü wü sikpi ne, Me du sere ngü ka Yesu Kurisito la eyi fü nih, wü kpara ka-ye, mbölö. Dela mere kpeke fingangü ka Me, te fa wü ngü 'buru afa. Angü Me le agü tamu fingangü ka-ye la fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Ngü la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, te ngbü me-ye emagama yi. Teka ngü la, nih ngbü eyi 'buru eo jia nih, teka fü nih aküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpi.

²⁸ Dela si-ngü te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito tete, fü wü kpara 'buru ne. Fü a angbü kpah da erî ewü kpekpeke, de wazi te Me to fü a ne. Angü a le de wü kpara 'buru to maguma wü fü Yesu Kurisito, fü jia ewü amba amba gbü ngü ka Me, teka fü ewü angbü ba züka wü kpara ka Me. ²⁹ Te di bala, ma ngbü eo to ra, teka amere tima la, anza, de mere wazi, te Yesu Kurisito ngbü eto fere ne.

2

¹ Wü di enga wüna, te ma wu yi de jia ra kpah de la, ngü ma, amba ma le fü yi awu, gü ba, ma ngbü eo to ra 'buru teka ngü ka-yi, da eku gba fü Me teka yi, wü *kpara ka Kolosayî. Ma ngbü kpah eku gba fü Me teka wü kpara ka Yesu de ede yi, agbü Lawüdikiya la, be kpah te mere bi wü kpara, te ewü wu ra de jia wü la de, kpah baka yi ne. ² Ma ngbü eku gba fü Me bala, de ah to wazi fü yi, teka fü yi arü kpekpeke gbü ngü ka Me, kpah da ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Ma le kpah de Me

16 Te di bala, wü di enga wüna, wü gara kpara le ao riri ka gele ka-wü kpekpeke ba riri ka Me, neh teka ne? Wüh gü ba, yi mere e azü mene e dene de, anga yi nzö mene e dene de. Anga teka gele ka to fu-fe, anga *sikpi ka Me, anga gara gele bane, yi di emere ngü bane, anga yi mere ngü bane de. Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de. 17 Angü riri ka gele ka wü kundu nih la, ah bü baka kuru e, te Me to ta teka asere nga ngü ka *küküwa, te ni, Me, ena aküwa nih di ne. Amba zu küküwa la, ah ka-ye duu de Yesu Kurisito kpikpi ye. Te di bala, ah le de nih ce ngü ka gele la, nih du, nih lala gbü nga Yesu. 18 Anga te gara kpara koro, fiti yi, gü ba, ah le de yi di ecu ngü wü di enga me, anga wü malayika, da eku gba fü ewü la, yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de, angü yi ena adürü te kaje ka Me. Te mü de *kpara ka Yesu la, mü di ecu 'duwa ngü Yesu kpikpi ye. Wü kpara, te ewü emala siti riri de bala, le ao te-wü memere, gü ba, "Wüh sere ngü la fü ani gbü roto." Amba ngü ka-ewü la, ah de ngü ka Me nda de, ah ka-ye de töndö ngü kükürü. 19 Wü mürü wu la lala eküte zu ngü ka Miri Yesu ne nda-wü de. Te di bala, nih lala nda-nih eküte Miri Yesu, angü engu baka nzö nih. Nih, wü kpara kaka, tñe baka küküte. Angü Miri Yesu ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih adi ele te-nih de wü bu nih di. Fü nih angbü ba nguwa kpara biringbö, aga, akoro kpekpeke gbü ngü ka Me.

20 Wü di enga wüna, ah mere neh baye? Yi wu, gü ba, te yi lala eyi gbü nga Yesu, yi kpi eyi tundu de ewü ne, yi wu bala nda-yi de? Te di bala, wü di enga me ti angbü de wazi gbü nzö yi nda-wü de, angü Yesu za yi eyi esa wazi ka-ewü la asidi. Te di bala, anga yi le adu angbü kpah emere wü riri ka wü gele, neh teka ne? 21-22 Yi mere e aje riri ka-ewü la nda-yi de, angü wü mürü wu la ena ato riri ka gele ka-wü la fü yi, gü ba, gara e bane, yi zü de, yi to kpa yi tete kpah de, angü ngü la ena asiti yi gbü jia Me. Amba dela ka-ye töndö riri ka wü kpara füh kotö ne, ah de riri ka Me nda de. Ah le de nih wu awu, gü ba, ngü ka wü e füh kotö ne ena anza ka-wü 'buru anza. Te di bala, wü e la ena asiti nih gbü jia Me, neh baye? 23 Fanü fanü, wü gara kpara ngbü efi, gü ba, wü riri ka gele la de zu ngü, te ngbü eto wazi fü wü kpara, teka fü ewü areke di gbü jia Me. Wü kpara, te ewü le wü riri de bala, ngbü embü te-wü de mere bi wü riri la, kpah da *e'bi te-wü, da enda'ba te-wü fü wü di enga me. Amba ngü gbü wü e la 'buru nda ma. Wü riri ka gele la le ta-ngü te kpara, teka fü ah ace siti ngü ka-ye ne, nda de.

3

Dene zu riri ka Me, te ah le de nih di emere

1-2 Wü di enga wüna, ah baka te nih kpi ta eyi tundu de wü Yesu. Fü Me adu azükü nih gbü kpi la kpah tundu de ewü, angü nih lala eyi eküküte. Te di bala, ah le de yi o maguma yi, de wü fingangü ka-yi 'buru, teka ngü ka Me agbü kpi. Yi mere e afi nga wü e ka füh kotö ne de. Angü Yesu, de te yi lala eküküte ne, ah ngbü eyi füh kpökpö ka mere miri, gbü kokpa ka Me agbü kpi. 3 Kpah bala, yi wu kpo, gü ba, nih kpi ta eyi de wü Yesu. Te di bala, nih ti afi nga siti ngü ka kotö ne nda-nih tñe de, angü Me küwa nih eyi, teka te nih lala eyi eküte Yesu Kurisito ne. Te di bala, wü kpara füh kotö ne ti awu ngü ka *küküwa, te nih maka la, nda-wü de, angü küküwa la wo te-ye awo, guvu Yesu Kurisito. 4 Kpah bala, gbü sikpi te Yesu, *E-küwa-nih, ena adu akoro, teka asere te-ye tete fü wü kpara füh kotö ne

'buru, baka Mere Miri, engu ena asere nih fü ewü, baka züka wü kpara ka-ye *nzila.

⁵ Te di bala, ah le de yi ce siti gümü wü ngü ka füh kotö ne asidi. Yi ceka wü ngü la gbü jia yi baka e te yi kpi eyi akpi. Yi ce ngü ka waza, ngü ka yala, de wü siti fingangü ka lümü 'buru asidi. Mü za würise, anga komoko ngbee biringbö, de yi ngbü duu ake di. Yi ce ngü ka gümü e kpah asidi, angü te mü ngbü ekpi gümü e la, ah ba e te mü ngbü eo wü e la baka me ka-mü. ⁶ Dela si-ngü te maguma Me ena anzu, fü ah ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere wü *siti ngü de bala ne. ⁷ Angü ta gügü, o yi le ngü ka Yesu la de ne, yi ngbü ta emere wü *siti ngü de bala gbü wü sikipi 'buru, kpah baka wü bu yi. ⁸ Amba titine, yi mere e adu ari gbü wü ngü la tine de. Yi mere e agü gü de wü kpara de. Yi mere e angbü de siti maguma kpaka wü kpara kpah de. Yi ce ngü ka kanga, ambala 'ba, de wü soko 'buru asidi. ⁹ Yi mere e angbü esutu wu esüka yi de. Angü, gbü sikipi ta te yi to maguma yi tete fü Yesu ne, yi ce wü diri siti fingangü, ta te yi ngbü emere ne, eyi 'buru, ¹⁰ Titine ne, Me fü yi eyi ba to kpara gegege baka ye, teka fü yi adi ewu ngü ka-ni, Me, ereke areke, fü yi angbü emere wü ngü 'buru baka te ni, Me ngbü ele. ¹¹ Te di bala, nih, wü *kpara ka Yesu, nih ngbü tine eyi baka nguwa kpara biringbö. Te mü de enga *Yisaraye, anga *ganzi kpara, ah mere e de. Te mü ti eyi esa *basa, anga mü ti nda-mü kpah de la, ah mere e kpah de. Te mü wu ngü fa sü, anga mü wu ngü 'buru 'buru de la, ah ba ngü kpah de. Te mü de mürü cinga, anga te mü di de kpeke kpara la, ngü ka-yi gbü jia Me, ka-ye 'buru biringbö. Angü mere ngü, ah ka-ye duu ngü ka Yesu Kurisito kpikpi ye, angü nih lala eyi eküküte, fü engu angbü emagama nih.

¹² Wü di enga wüna, Me fe yi eyi, o züka wü kpara ka-ye tete *nzila, angü ah le yi fa sü. Te di bala, ah le de yi di ewu cinga wü bu yi, da emere züka ngü fü ewü bu, da ele ta-ngü te ewü, gbü wü sikipi 'buru. Yi mere e angbü e'du ngü yi de. Yi di emere wü ngü 'buru ferre. Maguma yi mere e adi enzu kere kere de. ¹³ Yi di engbü de gu maguma esüka yi. Te gara kpara mere yi esiti la, yi ce ngü la fefe. Ah le de yi di eboro siti ngü ka wü bu yi, kpah baka te Miri ka-nih Yesu ngbü eboro siti ngü ka-nih ne. ¹⁴ Mere ngü te yi ena angbü emere esüka yi, ah dene. Yi di ele te-yi esüka yi de maguma yi 'buru, angü te yi mere bala la, ngü ka-yi ena angbü kpah 'buru biringbö.

¹⁵ Ah le de Yesu Kurisito to wazi fü yi, teka fü yi angbü de gu maguma esüka yi. Angü dela si-ngü te Me i yi tete, teka fü yi angbü tundu ba kpara biringbö. Ah le kpah de yi di egbo nga Me gbü wü sikipi 'buru. ¹⁶ Ah le de ngü ka Yesu Kurisito ngbü fi emagama yi, gbü wü sikipi 'buru, teka fü yi awu ngü kaka areke areke. Te di bala, ah le kpah de yi di eri wü bu yi de ngari Yesu, da eto wazi fü ewü. Yi di kpah ebi wü ci ka Me esüka yi, da egbo nga iri Me di de mere tadu.

¹⁷ Wü di enga wüna, dela kpeke ngü te ma mala fü yi. Ah le de wü ngü, te yi ngbü emere, anga emala esüka yi ne, de yi di emere wü ngü la 'buru de iri Miri Yesu. Yi di kpah egbo nga iri Wö nih Me, teka ngü ka Yesu.

Dene ngü ka ngbüngbü ka wü kpara ka Yesu agba wü

¹⁸ Dene ngü te ma le amala fü yi, wü würise. Ah le fü yi angbü eje ri wü watı yi. Angü te yi ngbü emere bala la, ngü la ena areke gbü jia Miri Yesu afa sü.

¹⁹ Nda-yi wü komoko, ma emala fü yi, gü ba, ah le fü yi angbü ele wü wara yi ale. Yi mere e adi emere ewü esiti de.

²⁰ Nda-yi wü jaji, ngü te ma le amala fü yi, ah kpah dene. Ah le de yi di eje riri ka wü wö yi de wü ni yi gbü wü ngü 'buru, angü ngü de bala reke gbü jia Me fa sü.

²¹ Nda-yi, wü wö ye wü jaji, de wü ni ewü, yi mere e adi eri wü jaji ka-yi de siti maguma de, angü ngü la ena asiti fingangü ka-ewü.

²²⁻²⁴ Teka ngü ka-yi, wü labi, ma emala fü yi, gü ba, ah le de yi di eje riri ka wü mere kpara ka-yi gbü wü ngü 'buru. Yi mere e adi emere wü züka ngü bü teka jia wü mere kpara ka-yi, teka de ngü ka-yi reke, ne de. Yi mere e adi emere tima, te wüh to fü yi, de maguma 'basu 'basu de. Ah le de yi di emere tima ka-yi de maguma yi 'buru biringbö, baka te yi ngbü emere tima ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Ah le de yi di emere tima ka-yi kpekpeke, angü yi wu kpo, gü ba, te gara, yi ena amaka züka wü ngü, de te Miri Yesu reke, o agbü kpi fü wü kpara ka-ye ne. Angü zu mere kpara ka-yi, de te yi ngbü emere tima kaka-na ne, ah ka-ye de Yesu Kurisito. ²⁵ Amba mene wü kpara, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, ah le de wüh wu awu, gü ba, Me ena ato kuru te ani te gara. Angü Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru, ah ti afüwa kpara biringbö nda de.

4

¹ Amba de-yi, wü mere kpara, ma emala fü yi, gü ba, ah le de yi di engbü de züka maguma kpaka wü labi ka-yi, da emere ewü ereke areke. Yi di ele ta-ngü te ewü kpah ereke areke, angü yi wu eyi, gü ba, mere kpara ka-yi kpah ladü agbü kpi, te di de Yesu Kurisito. Angü engu wu ngü te yi ngbü emere ne 'buru kpo.

Dene gara ngü te ma le ari yi di

² Wü di enga wüna, yi di eku gba fü Me kpekpeke, da egbo nga iiri. Yi mere e ace da eku gba fü Me de. ³ Ah le kpah de yi di eku gba fü Me teka a. Yi di kpah eku gba fü Me, teka de engu ü kaje, fü a adi emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara, angü wüh wu ngü ka Yesu gügü nda-wü de. Te di bala, dela tima te Me fe ra, adi emere. Fü ewü ayia agü ra gbü ku ne, teka ngü la. ⁴ Te di bala, yi di eku gba fü Me teka ra, de ah to wazi fere, teka de ma di esere ngü ka Yesu la di mbölö mbölö fü wü kpara, de wüh di eje sisi na mbi mbi mbi, baka e te reke gbü jia Me.

⁵ Ah le de yi di eceka te yi 'be, teka ngbüngbü ka-yi, esüka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de ne. De yi giri züka kaje, teka amala ngü ka Yesu tete fü ewü. ⁶ Te yi ngbü emala ngü ka Yesu, anga ero mö de wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de ne la, yi di emala ngü fü ewü ferrre, de züka türü ngü mündü gömö yi baka ngütü, te mi ami gbü wuru la. Angü te wü kpara la yi-ta yi teka ngü ka Yesu la, yi ena awu züka kaje, te yi ena angbü elügü ngü la fü ewü tete.

Dene adu ngü ka-ra, Pawülü

⁷⁻⁸ Ma tima köcökpa ne fü yi esaka Tikiko, te di de züka enga wüna, te ma le engu fa sü, gbü ngü ka Yesu Kurisito. Engu de kpeke kpara te ngbü ele ta-ngü te-ra, angü a ngbü emere tima ka Yesu Kurisito la tundu de ewü. Engu ena amala nga ra fü yi tine cu me-ye mbi mbi mbi. Dela si-ngü te ma tima engu de köcökpa ne tete kpaka yi, teka de ah to kpah wazi fü yi gbü ngü ka Me. ⁹ Wü Tikiko ena akoro kpaka yi kpala ake Üneshimü,* züka enga wüna, te di kpah de kpeke kpara gbü tima ka Yesu. Engu kpah

* 4:9 4:9 Üneshimü de kpara te Pawülü ba köcökpa fü Filemüna tekaka, angü engu ta de labi ka Filemüna, te di de kpara ka Kolosayi.

de kpara ka-yi, ka Kolosayī, te yia ta kpala, koro kpakine. Wüh ena amala nga wü ngü, de te ngbü emere a de kpakine ne, 'buru fū yi tīne me-wü.

¹⁰ Arīsitarekū, te a di ake di agbü ku de kpakine ne, to kpah mandī fū yi, ake Marako, te di de mürü ye Baranaba ne. Te Marako koro eyi kpaka yi kpala la, yi le ta-ngü tete, angü ma mala ta nganga na eyi fū yi te enga gina.

¹¹ Yusito† to kpah mandī fū yi. Wü kpara de bata ne, Arīsitarekū, Marako, Yusito, wüh de wü di enga *Yīsarayeale, te ewü to maguma wü eyi fū Yesu. Wüh ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima ka Me efa sü. Amba gara wü di enga Yīsarayeale te a ngbü emere tima de ewü kpakine, nda ma, 'duwa bü mene ewü de bata la.

¹² Enga ni yi, Epafürasī ne, to kpah mandī fū yi. Engu de züka kpara gbü tima ka Yesu Kurisito. Ah ngbü fi bü eo to ye kpekpeke, da eyi-ta Me fū yi, teka de Me to wazi fū yi, arü di kpekpeke gbü ngü ka-ye, kpah da emere wü ngü 'buru baka te Me ngbü ele. ¹³ Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü, gü ba, Epafürasī engu ngbü efi nga yi, da eku gba fū Me teka yi kpekpeke, kpah teka wü *kpara ka Yesu agbü Lawüdikīya, de mene ewü agbü Yerapoli ne.

¹⁴ Luka, züka mürü kuwa, te a le engu fa sü ne, to kpah mandī fū yi mini, ake Dema.

¹⁵ Yi to mandī ka-a fū wü kpara ka Yesu agbü Lawüdikīya kpala 'buru. Yi to kpah mandī fū Nīfa, de wü kpara ka Yesu, te ewü ngbü ebiti te-wü agba ka la 'buru.

¹⁶ Te yi tanga köcökpa ne esüka yi eyi la, de yi tima kpah fū wü kpara ka Yesu agbü Lawüdikīya la, de wüh tanga. Ah le kpah de yi tanga mene köcökpa, te ma tima fū wü kpara ka Lawüdikīya ne.

¹⁷ Yi mala fū Arīkipo, gü ba, ah le fū engu amere tima, de te Miri Yesu to fefe na ne, de züka maguma ye, akoro di te adudu na.

¹⁸ De-ra Pawülü, ma to mandī fū yi fa sü. Ma ba ngü ne fū yi cu me-ra de kpa ra. Yi di efi nga ra agbü ku kpakine mini, kpah da eku gba fū Me teka ra kpekpeke. Me di de yi, da eto wazi fū yi de *züka maguma ye. Ah di bala.

† 4:11 4:11 Gara ĩrī Yusito de Yosuwā.

Dene gina kóćkpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika 1 Tesalonika

Masere si-ngü

Dene gina kóćkpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Tesalonika. Pawülü ta de gina kpara te mala ngari Yesu fü wü kpara agbü Tesalonika kpala me-ye. Ah nü ta kpala de wü bu ye 'basu, wü Sila ake Timoteyo. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 17.) Te wü Pawülü mala ngari Yesu fü wü kpara ka Tesalonika la, fü mere bi ewü afü maguma wü, adu ara fü Yesu.

Amba Pawülü ngbü ta kpala teka fe biringbö nda de, angü wü gara wü di engä *Yisarayelee, te ewü ngbü de kpala, wüh yia liki engu agbü Tesalonika asidi. Angü wü di engä Yisarayelee la, wüh le ngü ka Yesu, te Pawülü ngbü emala kpala ne, nda-wü de. Angü Pawülü gü ba, "Mene wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fü Yesu ne, Yesu ena aküwa ewü aküwa 'buru. Anga te ah de wü di engä Yisarayelee, anga wü *ganzi kpara, anga neh wü da, Yesu ena aküwa ewü 'buru." Ngü la siti eküte wü di engä Yisarayelee fa sü, angü nda-wü fíngangü gü ba, "Me le wü ganzi kpara 'buru 'buru de. Ah nzö de ani, wü di engä Yisarayelee, ani ena aküwa 'duwa me-ani." Te di bala, fü ewü ayia aliki wü Pawülü agbü Tesalonika kpala de gü. Fü wü Pawülü ayia anü angbü agbü gara sü de iri ye Atenayi.

Fü Pawülü angbü agbü Atenayi kpala de mere fíngangü emaguma ye, teka wü kpara de te ewü le ngari Yesu gömö ni ne. Angü ah ngbü kpala teka síkpi mba cükü'daye, dada te ah ena ari wü kpara dela, de ngari Me mbi mbi mbi bane ma. Ah wu kpah kpo, gü ba, "Wü kpara te ewü liki ni, wüh ena adu kpah ato cinga te wü kpara la." Pawülü le ta adu kpaka ewü kpala, teka ato wazi fü ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me ne, amba ah maka kaje de.

Te di bala, fü Pawülü ayia atima Timoteyo agbü Tesalonika teka aceka ewü, de ah du, ah mala nga ewü fü ni. Te Timoteyo du koro, fü ah amala nga wü kpara la fü Pawülü, gü ba, "Wü vügü ka-ye agbü Tesalonika de kpala ne, ngbü eto cinga te wü kpara ka Yesu efa sü. Amba wü kpara ka Yesu la, wüh kpe cürü nda-wü de. Wüh ngbü erü fi bü kpekpeke gbü ngü ka Yesu."

Te Pawülü je ngü ka wü kpara la bala, fü ah angbü de mere tadu. Fü ah ayia aba kóćkpa ne fü ewü, teka ato wazi fü ewü. Ah le kpah ari ewü de gara riri ka Me, te ewü je mbi mbi la de. Ah de ngü ka dudu ka Yesu, teka fü ewü angbü emere ngü, te ena areke gbü jia Me, zalü akoro di gbü síkpi, te Yesu ena adu akoro tete na. Te mü ena atanga ngü la enatikíne, ah ena ato wazi kpah fü mü, agü kpah tamu wü riri ka Me fü mü fanü, fü mü amaka wazi gbü ngü la.

Wü ngü te mü ena amaka gbü 1 Tesalonika ne, wüh dene.

Sapita 1:1-3:13 Ngü ka wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika te ngbü eto tadu fü Pawülü

Sapita 4:1-12 Ngü te wü kpara ka Yesu ena adi emere

Sapita 4:13-5:11 Ngü teka dudu ka Miri Yesu füh kotö ne

Sapita 5:12-28 Adu riri

Dene mandī ka Pawülü fū wū kpara

ka Yesu agbū Tesalonika

¹ De-yi wū kpara ka Me, wū kpara ka *Miri Yesu Kurisito, te yi ngbū agbū Tesalonika, a ngbū eba kōcōkpa ne fū yi me-a, de-ra Pawülü, bete Sila,* ake Timoteyo. Kpara to mandī fū yi fa sü. Me di de yi, da eto gu ngū ka-ye fū yi de *zūka maguma ye.

Dene ngū te ngbū eto tadu emaguma a, teka ngū ka-yi

² Wū di enga wūna, a ngbū egbo nga iri Me, teka ngū ka-yi, gbū wū sīkpī 'buru. ³ Kükürü de, angū a wu, gü ba, yi ngbū emere ngū te ereke areke gbū jia Miri Yesu, angū yi to maguma yi eyi fefe fanū fanū. Kpah bala, yi ngbū eto te-yi teka ale ta-ngū te wū bu yi, angū yi le Miri Yesu eyi de maguma yi 'buru. Fū yi arū kpekpeke, angū yi ngbū eo jia yi teka dudu ka Yesu Kurisito. Te di bala, zūka ngū ka-yi la, Me wu eyi 'buru.

⁴ Wū di enga wūna, a ngbū egbo nga iri Me, teka ne de, angū a wu eyi kpo, gü ba, Me le ngū ka-yi fa sü, fū engu afe yi, ao wū di ye tete. ⁵ Angū ta te a koro teka amala ngū ka Yesu Kurisito fū yi agbū Tesalonika kpala ne, *Nzila Wazi Me to ta wazi fū a me-ye, de a di emala ngū la di kpekpeke. Fū Nzila Wazi Me adu kpah ato wazi la fū yi, teka fū yi awu, gü ba, ngū ka Yesu Kurisito la de zu ngū ka Me fanū fanū. Wazi te Nzila Wazi Me to fū a la, yi wu cu de jia yi, angū, ta te a ngbū esūka yi kpala ne, a kpe cürü nda-a de, a rü fi bü kpekpeke, teka amala ngari Miri Yesu fū yi. ⁶ Ta te yi wu bala ne, fū yi ayia amere kpah ba nda-a la. Angū yi rü kpah kpekpeke, baka a, kpah baka Miri ka-nih, Yesu Kurisito. Angū te wū bu yi ngbū ta eto mere kuru te yi tete, yi kpe cürü kpo de. Fū yi angbū kpah fi bü da ele ngū ka Me gömō a de mere tadu, teka ne de, angū Nzila Wazi Me ngbū eto wazi la fū yi cu me-ye.

⁷ Dela si-ngū de enatikine, te iri yi wū tete gbū wū sü ka Makedoniya, bete sü ka Akaya† zalü nde 'buru ne, angū yi zoro ngū engu la ta de kpa yi 'basu mini, fū yi adu arū kpekpeke. Angū wū kpara ka Me gbū wū sü la je wū ngū ta te yi mere dela eyi 'buru, fū ewü ale arū kpah kpekpeke baka yi la. ⁸ Te di bala, ngū ka Me wū eyi gbū nga nzō sü ne le 'buru, koro eyi zalü kpa gbū gara wū sü nengete, teka ngū ka-yi la. Amba a mala ngū la fū ewü nda-a de, ⁹ wū kpara ngbū ebaya ngū la esūka wū de tete-wū, gü ba dene, "Te a koro kpaka yi, yi le ngū ka Miri Yesu gömō a de maguma yi 'buru. Angū yi ce gele ka wū me ka wū kundu yi eyi, fū yi adu afū maguma yi, akoro tīne, alala eküte ngū ka Mere Me, te di kpa gbū kpī. ¹⁰ Fū yi adu tīne, angbū eo jia yi gbū nga Yesu *Kurisito, Ye Me, te ena ayia agbū kpī, adu akoro fūh kotō sene." Angū yi wu eyi, ga, Me zükü Yesu gbū kpī eyi. Te gara, kpa engagira nü kpala, gbū *adu sīkpī te Me ena ato kuru fū siti wū kpara tete, Yesu ena akūwa nih gbū siti kuru la me-ye.

Dela si-ngū de te a ba kōcōkpa ne fū yi tete, teka nga ngū ka-yi, te wū gara kpara ngbū emala fū a. Fū a aje ngū la de mere tadu.

2

¹ Wū di enga wūna, wū vūgū ka-a ladū, te ewü ngbū emala ambala'ba, gü ba, "A de wū tōndō kpara, te a koro teka afiti yi." Amba yi wu eyi, gü

* **1:1** 1:1 İri de Sila, ah de Silivanū, wūh ngbū eī iri la mba piti bala. † **1:7** 1:7 Enatikine gbū wū sīkpī dene, wūh ngbū eī sü ka Makedoniya bete sü ka Akaya 'buru tō ka wū Giriki.

ba, wü vügü la ngbü esutu wu, angü a ngbü ta esüka yi kpala, ba züka wü kpapa, te ngbü emala zu ngari Me fü yi. ² Yi wu wü ngü te mere a, ta te a koro tete kpaka yi ne, kpo. Angü te a di ta agbü Filipoyi, o a koro kpaka yi la de ne, wü kpapa ka Filipoyi to ta mere cinga te a, da efala a, fü a ayia akoro kpaka yi agbü Tesalonika de kpala, de mere kuru te a.* Wü gara kpapa kpa gba yi kpala le ta kpaah aliki a. Te di bala, ah kpe cürü ta nda-a de. Angü Me to wazi fü a, fü a ayia ai maguma a, teka amala ngari Yesu fü yi.

³ Wü vügü ka-a ga, a de wü kpapa te a koro de mani, teka afti yi, amala siti riri fü yi, ato yi te kaje ka *siti ngü. Amba ah bala nda de. ⁴ Ngü te a mala fü yi, ah de zu ngari Me fanü fanü. Angü Me fe a cu me-ye, ayia atima a teka amala ngari ni fü wü kpapa. Te di bala, a fi ngü ka wü kpapa nda-a de. A ngbü efi nda-a nga Me, teka areke gbü jijia, angü engu wu fingangü ka-a 'buru kpo. ⁵ Fingangü ka-yi gü neh fe? Baka ta te a koro kpaka yi ne, a mala ta türü ngü, afti yi di, de yi di eto jia se fü a? Ah bala de. Me ladü te wu ngü la kpaah eyi cu me-ye. ⁶ Baka ta te a koro kpaka yi ne, a koro ta baka wü cögbörö kpapa, te wüh ena adi ecu ngü a acu? Ah bala de. Wü di engu wüna, yi wu ngbü rü kpo, ga, Yesu *Kurisito to wazi fü a me-ye, ba wü *mürü tima ka-ye. Amba a to riri fü yi kpekpeke, baka wü cögbörö kpapa, nda-a de. ⁷ A ngbü eri yi ferrre, baka würüse te ngbü eri wü di engu ye. ⁸ Wü di engu wüna, gümü yi ngbü emere a efa sü. Dela si-ngü te a to te-a di 'buru teka amala ngari Me fü yi, de mere kuru la te a, angü a le yi fa sü. ⁹ De ta te a ngbü emala ngü ka Me fü yi tete ne, a yi-ta yi ta eyi, teka de yi to wü e fü a? A mere bala nda-a de. Angü yi wu ta kpaah bü kpo, ga, a ngbü ta embü da emere tima de ra, de biti nde, teka amaka mba jia se, adi ese e-mazü di ne, cu de kpa a.

¹⁰ Wü di engu wüna, yi wu ta wü ngü ka-a, te a ngbü emere kpa esüka yi la, cu de jia yi. A ngbü ta emere siti ngü? Ah bala de. A ngbü ta ba züka wü kpapa. A ngbü ka-a ta emere fi bü züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Me ladü te wu ngü la kpaah 'buru kpo. ¹¹⁻¹² Angü a ngbü ta eri yi biri biri 'buru, baka kpapa te ngbü eri wü di ye. A ngbü ta eri yi ferrre, da eto wazi fü yi, de yi di ei maguma yi ai. Fü a angbü kpaah emala ngü fü yi kpekpeke, teka de yi di enü 'be 'be 'be, fü yi akoro ba züka wü kpapa gbü jia Me. Angü Me i yi dela me-ye, de yi di ba wü kpapa ka-ni, de maguma yi lofo, fü yi angbü de wü ni, Me, kpa gbü kpi kpala de mere tadu.

¹³ Wü di engu wüna, a ngbü egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, gbü wü sikipi 'buru. Tekane de, angü, de ta te yi je ngari Me gömö a ne, fü yi ayia 'duwa, ale ngü la. Yi le ngü la cu de maguma yi biringbö, angü yi wu kpo, ga, ngü engu la, ah de zu ngü ka Me, te engu tima fü yi me-ye. Ah de kükürü ngü ka-a, te a mala de tete-a ne, nda de. Ngü engu la, ah de zu ngü ka Me fanü fanü, te ngbü eto wazi fü yi. ¹⁴ Fanü fanü, ngü ka Me la ngbü fi bü da eto wazi fü yi, angü te wü bu yi ngbü eto cinga te yi la, a wu eyi, ga, yi ngbü erü ka-yi fi bü kpekpeke. Ngü ka-yi la, ah gegege ba ngü, de te wü *kpapa ka Yesu Kurisito mere agbü *Yudaya. Tekane de, angü wüh rü kpekpeke, te wü bu wü, wü di engu *Yisarayeke, ngbü eto cinga te ewü tete ne. ¹⁵⁻¹⁶ Angü wü di engu Yisarayeke la ngbü fi bü da emere *siti ngü gbü jia Me. Wüh kpaah de wü kpapa, te ewü mörö Miri Yesu. Ta gügü, wüh ngbü mörö wü *mürü dofo kpaah bala. De-ra, te ma di kpaah de engu

* 2:2 2:2 Ngü te mere wü Pawülü gbü Filipoyi, yi ena amaka gbü Mürü Tima 16.

Yisarayele ne, wüh le ngü ka-ra nda-wü kpah de. Fü ewü ayia aliki a agbü Tesalonika kpala asidi. Wüh le de a mala ngari Yesu fü nguwa wü *ganzi kpara, baka yi ne, nda-wü de. Wüh le de Me küwa nguwa gara wü kpara kpah de. Angü wüh ka-wü de vügü ka nguwa wü gara kpara, füh kotö ne 'buru. Amba ngü de te ewü ngbü emere la, ah reke te Me nda de. Ah ngbü gbü jijia na esiti 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh lala ka-wü fi bü gbü siti ngü ka-wü la, wüh le ace nda-wü de. Teka ngü la, fü maguma Me angbü enzu eküte ewü. Te di bala, sikipi te Me ena ato kuru te ewü tete eyi gbamari.

Dene kpah gara ngü te to tadu emaguma a,

angü yi lala fi bü gbü ngü ka Yesu Kurisito

¹⁷ Wü di enga wüna, gümü yi ngbü eke a efa sü. Baka ta te wüh liki a kpaka yi agbü Tesalonika de kpala ne, fü a anü angbü nengete, kpara du wu te-a de wü yi de. A ngbü kpakine kpah fi bü da efi nga yi. Teka ngü la, nga a yiri de, fü a akpo da egiri kaje, teka adu kpaka yi kpala. Amba a giri kaje la ma. ¹⁸ Kpah cu de-ra Pawülü, ma giri kaje de ma du kpaka yi kpala bi ma, angü *Satana ni kaje la fere eyi. ¹⁹⁻²⁰ Gümü yi ngbü emere a kükürü de, angü yi de züka wü kpara ka-a, te yi to tadu fü a fa sü. Angü, baka te yi je ngü ka Me gömö a, fü yi adu arü kpekpeke gbü ngü la ne, te di bala, gbü sikipi te Miri Yesu ena adu akoro tete, engu ena agbo nga iri a teka ngü ka-yi la. Teka ngü la, fü a angbü eo jia a fi bü teka sikipi la.

3

¹⁻² Teka ngü la, a ngbü fi bü efi nga yi de mere bi sikipi. Angü gümü yi ngbü eke a 'duwa ba-neh-ene-la. Fü a aga dene, te ah tüne eyi bala, ah le de a tima Timoteyo kpaka yi kpala, de ah to wazi fü yi, teka de yi i maguma yi, arü kpekpeke. Teka ne de, angü Timoteyo de züka kpara, te mere tima ka Me kpekpeke. A ga, te a ngbü gbü Atenayi sene kpikpi a la, ah mere e de. Timoteyo nü enü kpaka yi kpala, de ah to wazi fü yi agbü Tesalonika la. ³⁻⁴ Angü yi ena ace ngü ka Me, teka cinga, te wüh ngbü eto eküte yi la. Angü ma mala ngü la ta eyi fü yi, ga, "Te yi le ngü ka Yesu eyi la, wü kpara ena ato kuru te yi ato." Titine ngü la koro eyi fanü. Angü Me ngbü eto cinga fü nih, wü kpara ka-ye, teka are maguma nih di. De te di eyi bala ne, ah le de yi rü arü kpekpeke gbü ngü la. ⁵ Dela si-ngü de te ma tima Timoteyo kpaka yi tete na ne, ah dela. Angü ma ngbü efi nga yi efa sü. Ma wu de, anga *Satana fiti yi dene eyi, teka de yi ce ngü ka Me, ka ngü ka kuru la? Te ah bala, amba mere züka tima, te a mere teka amala ngari Me fü yi ne, ah ena angbü kükürü. Fü ra ayia atima Timoteyo tungü la, teka de ah nü, ah ceka yi, de ah du, ah mala nga yi fere.

⁶ Amba titine, baka te Timoteyo du koro, amala nga yi fü a ne, ma ngbü de mere tadu te ra fa sü. Angü ah gü ba dene, "Yi ngbü fi bü elala gbü nga Miri Yesu. Fü yi angbü ele te-yi de wü bu yi. Kpah bala, yi ngbü da efi nga a efa sü, baka e te kpara ngbü sene kpah efi nga yi ne." ⁷ Ngü ka-yi la ngbü eto wazi fü a, gbü mere cinga te ngbü kpah emere a de kpakine ne. ⁸ Fü maguma a adu agu, teka ngü ka-yi de te a je, ga, "Angü yi zoro lö Miri Yesu eyi de kpa yi 'basu ne."

⁹ Wü di enga wüna, ngü de te yi ngbü emere de kpala ne, ah ngbü eto tadu te a efa sü. Teka ngü la, kpara gbo nga iri Me tüne eyi cu fa sü de maguma a 'buru, teka te a je nga yi de bala. ¹⁰ A ngbü kpah eku gba fü Me teka yi, de ra de biti, da enda'ba te-a fefe, de ah ü kaje fü a, de a lügü

nga a, du koro kpaka yi kpala, teka arī yi de zūka rīrī. Angū wū gara du rīrī ka Me ladū, te ma rī yi di la de.

¹¹ Dela gba ka-a, te a ngbū eku fū Wō nih Me, kpah fū Miri Yesu, teka de wūh ü kaje fū a, de a du koro kpaka yi kpala. ¹² Miri Yesu di de yi, da eto wazi fū yi, de yi di ele te-yi di esūka yi, de maguma yi biringbō, kpah baka e te a ngbū ele yi ne. Fū yi ale wū kpapa kpah 'buru ba e la, anū de ngū la kpa engagira nū. ¹³ Te di bala, ah le de Miri Yesu to wazi fū yi, teka fū yi ace wū *siti ngū ka-yi le 'buru, adu angbū emere wū ngū te ngbū ereke gbū jija. Te ah bala, te gara, gbū sikpi te Miri Yesu ena adu akoro tete na, de wū *malayika ka-ye zalū 'buru nde, yi ena arū engagira Wō nih Me, de mere tadu, angū yi eyi de zūka wū kpapa kaka fanū fanū.

4

Dene ngū te ena areke gbū jia Me

¹⁻² Wū di enga wūna, nih 'buru nde wū kpapa ka Miri Yesu. Te di bala, a ngbū emala fū yi kpekpeke, ga, "Yi di emere fi bū zūka ngū, te reke areke gbū jia Me." Angū yi je ngū la eyi gōmō a, ta te a ngbū esūka yi kpala ne. Te di bala, ah le de yi nū de ngū la fi bū kpa engagira nū.

³ Wū di enga wūna, Me ngbū ele de yi di engbū ba zūka wū kpapa ka-ni, *nzila. Te di bala, yi mere e angbū emere waza de. ⁴ Ah le de mü di engbū bū nzō de wara mü biringbō, de zūka fīngangū. De mü di emere ngū fefe ereke areke, angū Me to engu fū mü me-ye. ⁵ Wū kpapa te ewū le ngū ka Me de ne, wūh ngbū emere ngū ba e te ewū le. Wūh fi nga wara wū baka kpapa de, wūh le ewū nzō wūrūse tete. Gara ewū ngbū eza wūrūse nzō teka abī mere bi wū jaji. Amba nda-yi, yi mere e amere ngū baka nda-ewū la de, angū yi de wū kpapa ka Me. ⁶ A mala ta ngū la eyi fū yi kpekpeke, gū ba, "Te mü ngbū de wūrūse te di de wara mü de, mü baka mūrū zi te ngbū ezi e ka wū bu ye." Dela ngū te Me le 'duwa kpo fi de, furu afuru. Te mü ngbū emere ngū de bala, Me ena ato mere siti kuru fū mü fanū fanū. ⁷ Angū ngū ka waza siti gbū jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. Me ngbū ele de wū kpapa ka-ni di engbū nzila, adi emere bū duu zūka ngū gbū jia ni. ⁸ Dela si-ngū de te engu to *Nzila Wazi ye tete fū yi, teka de yi di engbū nzila. Te ah bala, ah le de yi je rīrī ka-a ne reke areke. Tekā ne de, angū ah de rīrī ka Me, ah baka gele ka kōtī nda de. Te di bala, te mü le ngū la de, Me ena ato kuru fū mü ato.

⁹⁻¹⁰ Dene e'ba'basu ngū te a le amala fū yi, ah de ngū ka le-te. A wu kpo, ga, yi ngbū ele te-yi de wū bu yi, wū *kpapa ka Yesu, ale fanū fanū. Angū yi kpo de ngū la eyi gūgū, angū Me gū tamu ngū la eyi fū yi. Fū yi angbū ele te-yi de wū kpapa ka Yesu 'buru gbū sū ka-yi, agbū Makedoniya de kpala ne, ale. Wū di enga wūna, a ngbū emala fū yi kpekpeke, ga, "Yi nū de wū ngū la fi bū kpa engagira nū."

¹¹⁻¹² Ah le kpah de yi di eo maguma yi teka angbū ziii. Yi mere e adi ekpülū wū bu yi de. Yi di emere tima de kpa yi, teka fū yi adi emaka e-mazū, te ena atī teka yi, kpah baka e te a mala fū yi tane. Te yi ngbū emere wū ngū la bala, wū kpapa te ewū le ngū ka Yesu de ne, wūh ena awu, ga, yi de kpeke wū kpapa.

Dene ngū teka dudu ka Miri Yesu, fūh kotō ne

¹³ Wū di enga wūna, ma le amala ngū fū yi teka ngū ka wū kpapa ka Me, te ewū kpi eyi ne. Te gara, Me ena azükū ewū azükū gbū kpi la. Wū kpapa te ewū le ngū ka Me de ne, wūh tī awu ngū la bala nda-wū de. Fū

ewü adi engbü de mere siti cinga, da eku mere gba, teka ngü la. Yi mere e adi engbü de mere cinga, baka nda-ewü la, de. ¹⁴ Angü nih wu eyi, gü ba, Yesu kpi ta akpi, fü ah adu azükü. Kpah bala, Me ena azükü wü kpara kaye, te ewü to maguma wü fü Yesu, te ewü kpi eyi akpi ne, aza ewü kpaka ye agbü kpi kpala, gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete.

¹⁵ Ngü de te ma emala fü yi ne, ah de kpeke ngü. Ah de ngü te Miri Yesu mala me-ye. Angü engu mala ngü la, gü ba dene, "Gbü sikipi te ni ena adu akoro tete, wü kpara ka-ni te ewü kpi eyi akpi ne, ni ti ace ewü de." Angü wüh ena ayia fi me-wü. ¹⁶ Angü gbü sikipi la, Miri Yesu ena ayia agbü kpi kpala, adu akoro. Fü wü kpara aje ri mere *malayika, de kono ka Me mini, teka abiti wü kpara ka Yesu Kurisito 'buru. Fü Miri Yesu ayia ai wü kpara ka-ye de mere ri ye. Fü wü kpara kaka te ewü kpi akpi ne, fü ewü ayia azükü fi me-wü, de to küte wü mini. ¹⁷ Fütanga ngü la, Me ena aza nih de ezükü ne, fü nih ayia 'buru de ewü, teka fü nih anü amaka te-nih de wü Miri Yesu kpa tikpi kpala. Fü nih angbü de wü Miri Yesu, fi mere badi.

¹⁸ Te di bala, wü di enga wüna, te cinga te emere yi teka wü bu yi, te ewü kpi akpi ne la, yi di efi nga wü ngü de te ma mala fü yi ne, adi emala esüka yi, teka fü maguma yi adi egu gbü ngü la.

5

¹⁻² Wü di enga wüna, yi wu kpah bü kpo, ga, kpara biringbö, te wu sikipi te Miri Yesu ena adu akoro tete na, ah nda ma. Te di bala, a ti amala nga sikipi la fü yi nda-a kpah de. Angü sikipi engu la ena ata wü kpara ata. Ah ena adi gegege baka mürü zi te ngbü ekoro gbü biti, agüka wü kpara da era ara. ³ Gbü sikipi engu la, wü kpara te ewü le ngü ka Me de, wüh ena agüka agüka. Angü wüh ngbü efi, gü ba dene, "Ani ngbü engbü ka-ani gbü züka gu sü ne zözö. Me wu ngü ka-ani nda de, ah ti ato kuru fü ani kpah de." Te gara wüh ga, ani ceka kpi bane de, gbangbara! Miri Yesu koro eyi, teka ato kuru te ewü! Ngü la ena agüka ewü gegege baka e te keke ka yayaka ngbü egüka würüse de bu ye. Wüh ti aküwa de, angü da ewü teka afü maguma ewü nda tine eyi ma.

⁴ Wü di enga wüna, yi de wü kpara ka biti baka ewü nda-yi de. Te ah bala, sikipi ka Miri Yesu ti agüka yi agüka baka ewü de, angü yi ngbü eo jia yi teka sikipi la. ⁵ Nih ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü, angü Me lofo jia nih eyi. Nih ti adu angbü gbü biti nda-nih tine de.

⁶ Wü di enga wüna, de te nih di ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü ne, nih ceka te-nih mbi, da etüka te-nih, gbü wü re-ngü ka *Satana. Nih o fingangü ka-nih, teka amere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Nih mere e adu gbü ngü ka biti, baka wü bu nih ne, de. ⁷ Angü wü bu nih la, wüh kawü de wü kpara ka biti, jia ewü nda ma. Wü kpara te ewü ele adi era ara ne, wüh ngbü era nda-wü gbü biti. Wü kpara te ewü le adi enzö fi ne, wüh ngbü enzö fi kpah gbü biti, da eküya di. ⁸ Amba nih mere e amere bala de, angü nih de wü kpara ka biti nda-nih de. Nih ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü. Te di bala, ah le de nih ceka te-nih mbi, teka adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Nih ena amaka wazi, teka adi emere wü züka ngü di, neh kaye? Ah le fü Miri Yesu ato wazi fü nih me-ye. Te ah bala, nih to maguma nih fü Miri Yesu, da ele Miri Yesu de maguma nih 'buru, da eo jia nih teka sikipi ka dudu kaka. Tekane de, angü nih wu eyi kpo, ga, Miri Yesu ena aküwa nih gbü sikipi la. ⁹ Nih ena aküwa fanü fanü, angü nih 'buru wü kpara te Me fe nih eyi, ao ba züka wü kpara ka Miri Yesu.

Te ah bala la, Me ena adu ato kuru te nih, neh baye baye? Me ena aküwa nih aküwa, angü nih de wü kpara ka Miri Yesu Kurisito fanü. ¹⁰ Angü Miri Yesu to te-ye akpi teka nih, te nih di de wü kpara kaka-na ne. Miri Yesu ena adu abiti nih, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete na. Anga ah ena adu akoro amaka nih ezükü, anga o nih kpi eyi la, engu ena abiti nih, fü nih angbü de ewü fi mere badi.

¹¹ Te di eyi bala ne, wü di engu wüna, te cinga ngbü emere yi, de yi di emala wü ngü la esüka yi, da eto wazi fü wü bu yi, teka fü yi arü kpekpeke, baka e te yi ngbü emere, zalü akoro di enatikine ne.

Dene adu riri, te a ngbü eto fü yi

¹²⁻¹³ Wü di engu wüna, ah le de yi di emere wü ngü de te reke areke gbü jia Me. Tekanü ka wü *kovo te Me o ewü, de wüh ngbü gbü nzö yi, da eri yi de ngü ka Me ne, ah le de yi di eje ngü ka-ewü, da ecu ngü ewü. Yi di kpah ele ta-ngü te ewü. Tekanü de, angü wüh ngbü emere tima kpekpeke 'duwa ba-neh-ene-la teka yi. Yi mere e angbü ega yiki esüka yi de ewü ne de.

¹⁴ Te ena adi teka wü bu yi la, yi mere e adi ewü nga fü ewü kpah de. Te wü gara ewü di de wü mürü cürü la, yi mala züka ngü fü ewü, de wüh rü kpekpeke. Te wazi ewü ma, de yi di ele ta-ngü te ewü. Te wüh di kpah de mürü basa la, yi di eri ewü mba kpekpeke de wüh ce ngü la. Yi ngbü de züka maguma, da emala ngü fü wü kpara 'buru de gu maguma yi. ¹⁵ Tekanü mene wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü eküte yi, yi mere e alügü siti ngü la fü ewü tüne de. Yi di elügü fü ewü fi bü züka ngü. Kpah bala, yi di fi bü emere züka ngü fü wü bu yi, wü *kpara ka Yesu, kpah de gara wü kpara 'buru nde.

¹⁶⁻¹⁸ Wü di engu wüna, ah le de yi ngbü da egbo nga iri Me gbü wü ngü ka-yi 'buru. Te ah di de züka ngü, anga te ena adi kpah de cinga la, yi mere e ace da egbo nga iri Me de. Te yi ngbü emere bala, yi ena angbü de tadu emaguma yi. Yi di kpah eku gba fü Me de ra de biti 'buru. Te fingangü ka-yi ngbü bala, dela ngü te ena areke gbü jia Me. Angü dela ngü te Me ngbü ele, ga, wü kpara ka Yesu Kurisito di emere bala.

¹⁹ Te *Nzila Wazi Me ngbü eyi eri yi emaguma yi la, yi je 'duwa ngü kaka-na. ²⁰ Te Nzila Wazi Me mala ngü fü yi gömö wü bu yi la, yi mere e ace ngü la kpah de. ²¹ Te gara kpara ena akpo da eto riri fü yi de iri Nzila Wazi Me la, yi di eceka kpi gbü ngü engu la kpo kpo kpo feke. Te yi wu eyi, gü ba, ah de zu ngü ka Me fanü fanü la, de yi le ngü kaka de maguma yi 'buru. ²² Te ah ka-ye nda de siti riri la, de yi ce ace asidi.

²³ Wü di engu wüna, Me di de yi, da eto züka ngbü ngbü zözö, de gu maguma fü yi. Me di eto wazi fü yi gbü wü sikipi 'buru, de yi ngbü fi bü da emere wü ngü, te ena areke gbü jijia na. Me ceka kpi fütanga küte yi, de fingangü ka-yi, bete maguma yi zalü nde 'buru, teka de yi ngbü mbi, angü yi ena amere *siti ngü. Te di bala, Miri Yesu ti eyi amaka yi baka züka wü kpara ka-ye, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete na. ²⁴ Angü Me fe yi, de yi ngbü ba wü di ni, cu me-ye. Tekanü la, engu ena ato wazi fü yi bala fanü fanü, angü ngü te engu mala, ah ti ace de.

²⁵ Wü di engu wüna, yi ku gba fü Me teka a.

²⁶ Yi to mandí ka-a fü wü di engu ni nih kpala 'buru, de mere lele fa sü.

²⁷ Ma mala fü yi de iri Miri ka-nih, Yesu Kurisito, ga, "Yi i wü bu yi, wü kpara ka Me, de yi tanga köcökpa ne fü ewü zalü nde 'buru."

²⁸ Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto wazi fü yi, de *züka maguma ye.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene e'ba'basu kóćkpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika 2 Tesalonika

Masere si-ngü

Dene e'ba'basu kóćkpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu agbü Tesalonika. Fütanga gina kóćkpa te engu ba la, fü Pawülü adu aje gara ngü ka wü kpara ka Tesalonika, gü ba, "Gara wü ngü ladü te kpo ngbü esiti fingangü ka wü kpara ka Yesu kpala."

Gina ngü, ah de ngü ka wü gara kpara, te ewü ngbü emala, ga, "Miri Yesu du koro eyi füh kotö ne." Te di bala, fü Pawülü aba ngü fü ewü, gü ba, "Miri Yesu ti akoro esalakumu nda de. Kpah bala, gara wü ngü ladü te ewü ena amere te-wü feke, fü Miri Yesu adu akoro sisi. Angü gara siti kpara ena akoro da efiti wü kpara, da emere wü *siti ngü efa sü."

E'ba'basu ngü, ah de ngü ka gara wü kpara esüka wü kpara ka Yesu, te ewü le amere tima de. Wüh ngbü emere tñe bü tóndö ngü, da engbü ka-wü bü kükürü bane. Pawülü mala ngü fü wü mürü basa la kpekpeke, gü ba, "Wü ce tóndö ngü ka-wü la asidi." Fü ah adu amala fü wü bu wü, gü ba, "Te kpara le amere tima de la, wüh mere e ato zü-e fefe kpah de."

Wü ngü te mü ena amaka gbü 2 Tesalonika, wüh dene.

Sapita 1 Ngü ka wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika,
te wü Pawülü gbo nga iri Me tekaka na

Sapita 2 Ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Sapita 3 Ngü de te wü kpara ka Yesu ena adi emere

Dene mandí ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Tesalonika

¹ De-yi wü kpara ka Me, wü kpara ka Miri Yesu *Kurisito, te yi ngbü agbü Tesalonika, a ngbü eba kóćkpa ne fü yi me-a, de-ra Pawülü, bete Sila,* ake Timoteyo. Kpara to mandí fü yi fa sü. ² Wö nih Me bete Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto gu ngü ka-wü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene ngü de te a gbo nga iri Me tekaka na

³ Wü di enga wüna, a ngbü kpakine egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, ra de biti mini. Kükürü de, angü ngü ka-yi ngbü eto mere tadu fü a. Angü a je, gü ba, yi zoro ngü ka Me eyi de kpa yi 'basu mini, da ele te-yi de wü bu yi. A je kpah, gü ba, yi ngbü fi bü da emere ngü la, enü di kpa engagira nü. ⁴ Teka ngü la, kpara ngbü kpakine kpah da egbo nga iri yi fü wü kpara ka Me gbü wü sü 'buru, teka züka ngü de te yi ngbü emere la. Angü yi ngbü elala fi bü gbü nga Yesu *Kurisito. Baka te wü vügü ngbü fi bü da emere yi sisiti, teka ngü ka Yesu ne, yi kpe cürü nda-yi de, yi ngbü erü fi bü kpekpeke gbü mere cinga ka-yi la.

⁵ Wü di enga wüna, Me ladü, te wu cinga ka-yi la me-ye. Ah wu kpah eyi, gü ba, yi ngbü erü kpekpeke, gbü cinga de te ngbü emere yi ne, angü yi de wü kpara ka-ni. Te di eyi bala ne, ah ena aküwa yi gbü síkpí te Miri Yesu ena adu akoro tete. Angü gbü síkpí la, ah ena ai yi, gü ba, "De-yi dene, yi de züka wü kpara ka-ni. Te di bala, yi koro ekoro kpaka ni, fü yi

* 1:1 1:1 İri de Sila ne, ah de Silivanü, wüh ngbü ei iri la mba piti bala.

angbü tundu de wü ani, agbü sü ka-ni agbü kpī, baka wü di ni.” ⁶⁻⁹ Angü Me ka-ye de züka miri. Ah ena aküwa yi gbü mere cinga ka-yi la, fü engu aküwa kpaah a gbü nda-a cinga ne. Fü nih angbü de ewü agbü kpī kpala gbü züka gu sü, de mere tadu fi mere badi. Amba Me ena ato mere cinga te wü kpara, de te ewü ngbü eto cinga te yi ne. Me ena amere ngü la bala, gbü sikipi te Miri Yesu ena adu akoro füh kotö ne, de mere wazi, de mere kpeke wü *malayika ka-ye mini, teka azoro wü kpara, de te ewü le ngü ka Me de, te ewü le aje ngü ka Yesu kpaah de ne. Me ena ato mere siti kuru te wü kpara la, de mere wazi ye, kpaah de mere siti te-wa te embele ambele, fü ewü akpi fi mere badi. Wüh ti awu Me tñe de. ¹⁰ Gbü sikipi engu la, wü kpara 'buru te ewü to maguma wü fü Miri Yesu, wüh ena adu agbo nga iiri na, teka mere wazi kaka. Wayi, ah ngbü bala, yi ena aci agbo nga iiri na, gbü sikipi engu la kpaah cu me-yi, angü yi le ngü kaka-na, de te yi je gömò a, ne eyi.

¹¹ Dela si-ngü de te a ngbü fi bü eku gba fü Me tete teka yi, gü ba, “Ah le de Me ceka yi baka züka wü kpara ka-ye, angü engu de kpara te fe yi teka ngü la me-ye. De ah to kpaah wazi fü yi, teka fü yi adi eo jia yi, adi emere züka wü ngü, da emere tima ka Me kpekpeke, angü yi to maguma yi eyi fefe fanü.” ¹² Te yi ngbü fi bü emere wü ngü la kpekpeke bala, fü wü kpara angbü da ewu züka ngü ka-yi la, wüh ena aci agbo nga iiri Miri ka-nih Yesu Kurisito, ka ngü la. Fü ewü adi kpaah da egbo nga iiri yi, gü ba, “Yi de wü *kpara ka Yesu fanü fanü.” Dela ngü te kpara ngbü eku gba fü Me tekaka na, teka ne de, angü a wu kpo, ga, Me ake Miri Yesu Kurisito ena ato wü ngü la fü yi me-wü, angü wüh de wü mürü *züka maguma.

2

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

¹ Wü di enga wüna, dene ngü te a le amala fü yi, teka dudu ka Miri Yesu *Kurisito, teka akö nih, ago di kpaka ye. ² Angü ma je, gü ba, wü gara kpara ngbü efiti yi, gü ba, “Angü sikipi ka Miri Yesu la koro ka-ye eyi.” Wüh ngbü esu ka-wü dela 'buru wu! Yi mere e adi eje ngü ka-ewü la de, angü fingangü ka-yi ena asiti. Te wüh mala, ga, “Angü *Nzila Wazi Mere sere ngü engu fü ani me-ye,” di de, “Angü de-ra Pawülü, ma mala fü ani cu me-ra,” di de, “Angü ma ba, tima fü ani gbü köcökpa,” yi mere e aje wü ngü la nda-yi 'buru de, angü dela ka-ye nda-ye 'buru wu!

³⁻⁵ Yi fi la nga wü ngü ta te ma mala fü yi, teka dudu ka Miri Yesu, o nih ngbü de nih ma agbü Tesalonika kpala ne. Yi mere e asiti fingangü ka-yi teka ngü la de, angü yi wu kpo, ga, Miri Yesu ti akoro esalakumu nda de. Teka ne de, wü ngü de ta te ma mala nganga fü yi ne, wüh ena amere te-wü feke, fü Miri Yesu adu akoro sidi. Angü, te sikipi ka dudu ka Yesu la koro eyi gbamari, mere bi wü kpara ena ayia ace ngü ka Me. Kpaah bala, gara siti vügü ka Me, de ta te ma mala nganga na fü yi ne, ah ena ayia akpo de tima ka-ye. Ah ena angbü esu wu te ye, da ecu ngü ye, gü ba, “Ngü ka-ni ga fa sü, fa nda Me ka.” Angü ah ngbü ele ta, ga, wü kpara mere e agbo nga iiri Me de. Wüh di ele nzö ngü ka-ni, da egbo nga iiri ni. Te ah bala, ah ena ari kpa esa *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema kpala. Fü ah angbü cu kpala, da egbo nga ye, gü ba, “Ni ka-ni de Me me-ni, wüh gbü nga iiri ni.”

⁶ Amba nda-yi, yi mere e akpe cürü de, angü Me ti aü kaje, teka siti komoko la, nda la de, angü Me ngbü eci nga sikipi te ni, Me, fe me-ni teka ngü la. ⁷ Gbü wü sikipi ne, mere bi wü *siti ngü ladü füh kotö sene fanü

fanü, angü *Satana ngbü emere tima ka-ye la gbü zi. Ah mere ngü la ngbaangba la de. Kükürü de, angü Me to wazi eyi fū gara kpara, de ah ni kaje fū siti komoko te ena akoro la. Ma mala ngü la fū yi eyi gügü. Kpara la ena angbü fi bü da etiri kaje fū vügü ka Me, zalü akoro di gbü sikipi te Me fe me-ye. ⁸⁻¹² Gbü sikipi la, siti vügü ka Me ena ayia akoro, akpo tima ka-ye gbü jia wü kpara 'buru. Angü Satana ena ato mere wazi fefe na, de ah di emere wü kpeke ngü ka talara di, teka afiti wü kpara 'buru. Tekan ngü la, mere bi wü kpara ena ale ngü ka vügü la, gü ba, "Komoko la de Me fanü." Wü kpara te ewü to maguma wü fū Me, Me ena aküwa ewü aküwa esaka vügü la. Amba mere bi wü kpara ladü, te ewü le ngü ka Me de. Wüh ena ao maguma wü, teka adi emere wü siti ngü, te reke areke gbü jia wü, baka e te ewü ngbü ele. Te di bala, Me ena ace ewü, de wüh le ngü ka vügü ka-ni la. Te di tñe eyi bala ne, wüh ena amaka mere siti kuru te gara, angü Me ena agü ewü kpa gbü mere du ka wa, fi mere badi.

Teka ngü ka mere vügü ka Me la, yi mere e akpe cücürü de, angü Miri Yesu ena akoro de mere siti kpeke wazi ka-ye, fū ah azoro siti vügü ka Me la, amörö engu asidi. Wayi, ah ena auru engu bü de komö ye, fū siti vügü ka Me la adu akpi, azi ka!

Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fū yi teka dudu ka Miri Yesu. Yi mere e afi, ga, ah du koro eyi ne, yi fi bala de, angü wü ngü la mere te-wü nda-wü la de.

Dene gba te a ngbü eku fū Me teka yi, de yi rü kpekpeke

¹³⁻¹⁴ Wü di enga wüna, a ngbü egbo nga iri Me de ra de biti, teka mere tadu, te Me to fū a teka ngü ka-yi. Angü Me fe yi eyi wü kpara ka-ye gügü te enga gina. Fū ah adu ai yi, teka ngü de te yi je gömō a ne. Fū engu ayia aküwa yi, angü yi le ngü la eyi, de maguma yi 'buru. Fū ah adu atima Nzila Wazi ye, de ah di efü yi züka wü kpara ka-ye tete. Fū Me ato wazi fū yi, teka fū yi ago te gara, angbü tundu de wü Miri Yesu Kurisito agbü kpi, angü ah le nih fa sü.

¹⁵ Te di bala ne, wü di enga wüna, yi di engbü tñe de jia yi te yi. Yi zoro wü riri ka Me de kpa yi 'basu. Wü riri la, a to ta fü yi, o a ngbü emala ngari Me fū yi de kpala ne. Fū a adu kpaah anda nga wü riri la gbü köcökpa, ta te a ba fü yi ne. Te di bala, yi mere e ace wü ngü la nda-yi de.

¹⁶ Wü di enga wüna, Miri Yesu Kurisito ake Wö nih Me le nih fa sü. Tekan ngü la, fū ewü ayia ato wazi fū nih teka *züka maguma wü, de nih rü kpekpeke, zalü koro di gbü sikipi te nih ena ago tete kpaka ani la. Fū nih adu angbü eo jia nih teka züka wü ngü, te Me ena amere fū nih te gara kpala. ¹⁷ De te di tñe eyi bala ne, a ngbü eku gba fū Miri Yesu ake Wö nih Me, de wüh ngbü de yi, da eto wazi fū yi, fū yi ai maguma yi di, arü kpekpeke, teka angbü kpaah fi bü emere züka wü ngü te reke areke gbü jia Me.

3

Dene gba te yi ena aku fū Me teka ngü ka-a

¹ Wü di enga wüna, yi di kpaah eku gba fū Me teka a, teka fū ngari Miri Yesu awü abaya gbü wü sü 'buru, teka de mere bi wü kpara yia le ngü ka Miri Yesu gömō a, kpaah baka nda-yi. ² Yi ku kpaah gba fū Me, teka de Me di eküwa a kpaah aküwa, esaka siti wü kpara, te ewü ni kaje fū a, teka tima ka Miri Yesu ne, angü wüh le ngü ka Yesu nda-wü de.

³ Wü di engu wüna, Miri Yesu de kpeke kpara. Ngü te engu mala, engu tĩ ace de. Te di bala ne, ah ena angbü fi bü da eto wazi fü yi, kphah da eceka kpĩ fütanga yi, teka wü ngü ka *Satana. ⁴ A wu kphah kpo, ga, yi de wü kpeke kpara, te yi lala eyi gbü ngü ka Yesu. Yi ngbü kphah eyi emere wü rĩrĩ, de ta te a to fü yi ne ereke areke, abe kphah te wü ngü de te a ba fü yi gbü kóçkpa ne. ⁵ A ngbü eku gba fü Miri Yesu *Kurisito, teka de ah ngbü fi bü da eü jia yi, teka fü yi awu, ga, Me le ani de maguma ye 'buru. Ah le kphah de Miri Yesu to wazi fü yi, teka de yi di erü fi bü kpekepeke.

Dene ngü teka wü kpara te ewü le adi emere tima de

⁶ Wü di engu wüna, gara ngü ladü te a le amala fü yi. Ah de ngü teka wü mürü basa esüka yi, te ewü le aje rĩrĩ, ta te a to fü yi, ne de. Rĩrĩ la gü ba, wü kpara 'buru di emere tima. Te wü kpara la ladü esüka yi la, a ngbü emala ngü fü yi kpekepeke de ĩrĩ Miri Yesu Kurisito, ga, "Yi mere e adi engbü de ewü de." ⁷⁻⁸ Angü yi wu kpo, ga, tima de züka ngü. Ta te nih di de nih ma kpala ne, a ngbü ta angbü bü gee kükürü, a mere tima de? Anga a ngbü ta eyi endondoro bü faaa, da eyo e-mazü ba mürü to-fere-eto? A mere bala nda-a de! A ngbü ta emere tima kpekepeke de kpa a, ra de biti, teka amaka zü-e di. Ah le de yi di emere kphah bala! ⁹ Fanü fanü, ah le de yi di ele ta-ngü te wü kpara, te ewü ngbü erĩ yi de ngari Me ne. Amba nda-a, a le ayi-ta yi teka e nda-a de. Kükürü de, angü a le ta, teka de a gü tamu züka kaje fü yi, teka de yi ce ngü ka basa, adu amere tima kpekepeke, kphah baka nda-a la. ¹⁰ Fü a adu ato ta rĩrĩ fü yi, gü ba, "Te kpara le amere tima de la, wüh mere e ato zü-e fefe na kphah de."

¹¹ A mala ngü la kükürü de, angü a je nga yi eyi, ga, "Wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü ngbü emere tĩne bü tóndö ngü, da engbü ka-wü bü kükürü bane. Fü ewü adu angbü eto ba-nzö fü wü bu wü gbü nda-ewü tima." ¹² A ngbü emala ngü fü wü kpara dela, kpekepeke de ĩrĩ Miri Yesu Kurisito, ga, "Wüh ce wü tóndö ngü de bala asidi. Wüh yia eyia adi emere tima, teka de wüh maka e-mazü te ena atĩ de ewü."

¹³ Amba nda-yi, wü kpeke kpara, yi mere e ace da emere züka ngü de. Yi i maguma yi ai, da emere fi bü kpeke ngü la.

¹⁴ Te wü mürü basa la le aje rĩrĩ ka-a ne de, de yi mala nga ewü fü wü bu yi 'buru, teka de yi ce da engbü de ewü, teka de lümü zoro ewü, fü ewü afü maguma wü. ¹⁵ Te di bala, yi mere e aceka ewü baka vügü ka-yi de, yi kpü ewü kphah de, angü wüh de wü di engu ni yi. Yi du, yi rĩ ewü de *züka maguma yi, teka de wüh ce ngü la.

Dene adu ngü ka-a

¹⁶ Wü di engu wüna, Miri Yesu ngbü de yi 'buru, de ah to gu ngü fü yi gbü wü ngü 'buru, angü engu de kpara te ngbü egu maguma yi, fi mere badi.

¹⁷ De-ra Pawülü, ma to mandĩ ne fü yi me-ra. Mandĩ la, ah de ngü te ma ba cu me-ra de kpa ra, teka de yi wu tete, ga, fanü fanü angü ma tima kóçkpa ne fü yi me-ra.

¹⁸ Yesu Kurisito di de yi 'buru, de ah to wazi fü yi, de züka maguma ye. Dela adu ngü te ma ba, tima fü yi. De-ra Pawülü.

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo 1 Timoteyo

Masere si-ngü

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo. Pawülü ta de kpara te ngbü endoro gbü wü gara sü, teka amala ngari Yesu fü wü kpara. Gbü gara ra, fü Pawülü akoro agbü gara sü de iri ye Lisitera. Fü engu amaka Timoteyo kpala. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima ka Yesu 16). Timoteyo ta de jaji komoko te to maguma ye fü Yesu. Ah ge baka te Timoteyo le ngü ka Yesu gömö Pawülü, angü Pawülü ngbü ei engu, gü ba, "Ah de ye ni, gbü tima ka Me" (1 Timoteyo 1:2).

Te Pawülü du maka Timoteyo agbü Lisitera, fü ngü ka Timoteyo areke gbü jjiia afa sü. Te di bala, Pawülü gü ba, "Ni ena aza engu, de ah ndoro de wü ani ake Sila, teka ale ta-ngü te ani gbü tima ka Me." Fü Timoteyo ayia akpo da endoro de ewü teka mere bi re.

Gbü gara ra, wü Pawülü ake Timoteyo ngbü ta emala ngari Yesu fü wü kpara, agbü gara sü de iri ye Efeso. Te Pawülü yia teka ace Efeso, anü agbü gara sü, agbü tö ka Makedoniya, fü ah adu afi nga ngü, gü ba, "Ah reke areke te Timoteyo ena angbü agbü Efeso sene, teka ari wü *kpara ka Yesu de zu ngari Me, teka ato wazi fü ewü." Fü Timoteyo angbü ciki gbü Efeso sela, fü Pawülü ayia anü sü agbü Makedoniya. Fütanga ngü la, fü Pawülü adu atima köcökpa ne fü Timoteyo agbü Efeso kpala, teka agü tamu züka kaje fefe, te engu ena ari wü kpara di.

Te nih ena atanga köcökpa ne enatikine, nih ena amaka züka kaje, te wü kpara ka Yesu ena afa ngangga tete. Nih ti eyi amaka kpah ngü teka wü *kovo gbü tima ka Me, anga mü ena ale neh ene kpara ne, teka tima la.

Wü ngü te Pawülü ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1-3 Ngü teka wü kpara ka Yesu de wü kovo ka-wü

Sapita 4-6 Ngü teka kaje te Timoteyo ena amere tima ka-ye tete

Dene mandi ka Pawülü fü Timoteyo

¹ Wayi bala Timoteyo, de-ra Pawülü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra, te ma di de *mürü tima ka Yesu *Kurisito, kpara te nih ngbü eo jia nih gbü ngangga na ne. Angü Yesu i ra ta me-ye gbü tima ka-ye la, bete Me E-küwa-nih. ² Ma tima köcökpa ne fü mü, Timoteyo, angü mü tine fere baka ye ra gbü tima ka Me. Ma to mandi fü mü fa sü. Wö nih, Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de mü, de wüh wu cinga mü, da eto züka gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene ngü te mü ena ari wü kpara di, de wüh ce siti riri

³ Enga ra, ah le de mü ngbü fi bü gbü Efeso, da eri wü *kpara ka Yesu kpala, kpah baka e te ma mala fü mü, gbü ra ta te ma yia tete, teka anü sü kpa gbü Makedoniya ne. Angü ma ce mü gbü Efeso kpala kükürü de. Wü gara kpara la kpala, te ewü ngbü esiti nzö wü bu wü de siti riri. Te di bala, ah le de mü di etata siti riri la atata. ⁴ Mü mala ngü fü wü kpara la, de wüh ce wü töndö ngü ka-wü la ace asidi. Ah le de wü *kovo di eri wü kpara de züka riri ka Me, ba e ta te nih mala fü ewü ne. Wüh mere e afü riri ka Me de. Wüh mere e adünda ngü ka Me de wü gara gele, te

ewü maka gbü diri cingangü ka-wü, bete iri wü kundu wü ta gügü, ne de. Angü ngü la ti areke kpara de. Ah ena asiti fingangü ka wü kpara, da eto yiki esüka ewü. ⁵ Amba nda-nih, nih di eri wü kpara de züka riri ka Me, teka fü ewü adi ele te-wü. Angü nih ngbü eri wü kpara, de wüh reke fingangü ka-wü, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me, da ele ngü ka Me de maguma wü biringbö, teka fü ewü amaka wazi, adi ele te-wü ale. ⁶ Angü wü kpara la yia ce da eri wü kpara, de züka riri ka Me, ne eyi, fü ewü adu angbü da emala ka-wü bü töndö ngü kükürü. ⁷ Wüh le ari wü bu wü de ngü ka Me, amba cu de-ewü, wüh je riri ka Me mbi mbi nda-wü de. Fü ewü adu adürü gbü ngü la, angbü emala bü töndö ngü kükürü.

⁸ Fanü fanü, *Riri ka Müse de züka riri, te mü wu si-ngü de te Me to riri la tete eyi mbi la. ⁹ Angü Me to Riri la fü Müse, neh teka wü da? Ah to Riri la teka wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü gbü jia ni? Ah bala de. Me to riri la teka wü siti kpara, teka asere nga *siti ngü di fü ewü, de wüh ce ngü la asidi. Ah teka wü kpara te ewü je ngü de, wü mürü kögö-nzö te ewü le ngü ka-ni, Me, kpah de. Baka wü kpara, te ewü ngbü emi wü ni wü de wü wö wü, bete ewü de te ewü ngbü emörö wü kpara ne. ¹⁰ Baka wü kpara te ewü ngbü emere waza, bete ewü te ewü ngbü ele wü bu wü komoko ba würüse tete. Baka wü kpara te ewü ngbü ezoro wü kpara de wazi, afü ewü ba labi ka-wü tete, kpah baka wü kpara te ewü ngbü esu wu, bete ewü te ewü ngbü efiti wü bu wü de mani, de wü kpara te ewü ngbü emere wü gara wü siti ngü 'buru. Me to Riri ka-ye teka wü siti kpara la, de wüh ce siti ngü ka-wü, te di esiti gbü jia ni ne. ¹¹ Riri ka Yesu *Kurisito mala fü nih kpah bala. Ma egbo nga iri Me kpa gbü kpi, angü ah za züka ngü ka-ye, ka Miri Yesu la, to esaka ra, de ma di eri wü kpara ka-ni di!

¹²⁻¹³ Ma egbo nga iri Miri Yesu Kurisito, angü ah fe ra, ato tima ka-ye la esaka ra me-ye. Angü ta gügü, ma de siti kpara, te ngbü eto cinga eküte Miri Yesu de wü kpara kaka-na, da efala ewü. Amba Miri Yesu fi nga siti wü ngü ka-ra la nda de. Fü ah afü te-ye, aboro wü siti ngü ka-ra la, teka *züka maguma ye. Angü ah wu kpah kpo, ga, ma mere ngü la ta, o ra wu ngü ka-ni la de. Fü ah adu awu ra ba züka kpara ka-ye, adu ato wazi fere teka tima ka-ye, de te engu to fere ne. ¹⁴ Wayi, ah mere züka ngü eyi fere fanü fanü, fa tüne 'duwa cu sü, teka züka maguma ye la. Angü ah to wazi fere, teka fü ra ato maguma ra fefe na, adu ale wü bu ra, ba e te engu ngbü ele ra.

¹⁵ Angü nih wu kpo, ga, Yesu Kurisito koro füh kotö ne, teka aküwa wü siti kpara. Dela kpeke ngü fanü fanü. Ah le de wü kpara 'buru le ngü la, da eto maguma wü fefe. Nda-ra, ma ta de kpara te mere siti ngü fa nda wü bu ra le 'buru. ¹⁶ Fü Yesu Kurisito adu awu cinga ra. Fü ah adu aboro wü siti ngü ka-ra, teka züka maguma ye. Angü ah le de wü kpara 'buru wu, gü ba, te kpara dürü ngü ba-neh-ene-la, te ah du fü maguma ye la, ni, Yesu Kurisito, ni ti eyi aboro siti ngü kaka, adu aküwa engu.

¹⁷ Nih gbo nga iri Me!

İri Me ena angbü me-ye, fi mere badi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü ah de Miri ka-nih,

te ngbü gbü nzö wü kpara 'buru, fi mere badi.

Nih gbo nga iri me!

Ah ti akpi nda kpah de!

Nih gbo nga iri Me!

Nih ti awu Me de jia nih nda-nih kphah de!

Ah ka-ye duu Me me-ye fanü fanü.

Nih gbo nga iri Me!

¹⁸ Timoteyo, ye ra, ma o mü me-ra, teka de mü di eto riri fü wü kpara agbü Efeso de kpala. Tekä ne de, angü *Nzila Wazi Me mala ngü mü ta eyi gügü, gömö wü *kovo, gü ba, "Mü ena adi de kpeke kpara teka tima ka Me." Ngü de te Nzila Wazi Me mala teka mü la, ah ti eyi ato wazi fü mü. Mü za ngü la ba dü esaka mü, mü rü di kpekpeke, teka angbü eri wü kpara de züka riri ka Me, fanü fanü. ¹⁹ Ah le de mü lala eküte Me alala, fü mü adi emere züka ngü, te reke gbü jia Me. Mü mere e ale kaje ka wü Umenayo ake Alekezanda ne de. Angü wüh ce züka riri ka Me ka, fü ewü adu ale ka-wü siti riri. Fü ewü adu angbü emere siti ngü gbü jia Me. ²⁰ Te di bala, ma ce wü Umenayo ake Alekezanda la, o eyi fü *Satana, de ah to cinga te ewü, teka de wüh wu siti ngü ka-wü la, fü ewü adu ace da efala ngü ka Me.

2

Dene ngü teka wü kpara ka Yesu Kurisito

¹ Timoteyo, enga ra, dene gina ngü te ma emala fü mü, teka wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ah le de wü kpara ka Yesu di eku gba fü Me, da eyi-ta Me teka ngü ka-wü, de ngü ka wü bu wü, da egbo nga iri Me. Wüh di eku gba fü Me, teka wü kpara füh kotö ne nde 'buru. ² Wüh di kphah eku gba teka wü miri, de angbe cögbörö wü kpara, te ewü ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Dela teka ne de, de wü mere kpara la di eto züka riri fü nih, teka de nih ngbü kpa füh kotö akine mba ziii, gbü gu sü, da emere mene wü ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me areke ne. ³ Nih ku gba teka wü kpara 'buru, de Me küwa ewü. Te di bala, gba ka-nih la ena areke gbü jia Me. ⁴ Angü Me ngbü ele de wü kpara 'buru je zu ngü ka-ni, teka de ni küwa ewü.

⁵ Gbo nga iri Me! Me ka-ye kü ngbee biringbö. Kpara te Me fe teka areke ngü esüka ni de wü kpara, ah kphah biringbö. Engu de Yesu *Kurisito, te wüh bi engu baka nih, kpara füh kotö ne. ⁶ Angü Yesu Kurisito to ta te-ye fü kpi, teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah mere ngü la, gbü züka sikipi te Me fe me-ye, teka agü tamu ngü fü wü kpara 'buru, ga, ni Me, ni ngbü ele de wü kpara 'buru küwa aküwa. ⁷ Ma su wu de. Dela si-ngü de te Me fe ra tete, o *mürü tima ka-ye ne, de ma di emala ngü ka-ni, Me, la fü wü *ganzi kpara gbü gara wü sü nengete, teka de wüh to maguma wü fü Me.

⁸ E'ba'basu ngü te mü ena amala fü wü kpara ka-mü, gü ba, te yi biti te-yi teka aku gba fü Me la, ma ele de kpara te ena atü engagira nü fü yi, ah di de züka kpara, te o maguma ye teka amere ngü ka Me. Ah ti ngü guvu ye kphah de, engu mere e angbü mürü yiki kphah de.

⁹⁻¹⁰ Ebabata ngü, ah de ngü teka wü würüse. Wü würüse, te ewü di de wü kpara ka Yesu Kurisito ne, ah le de wüh di engbü de züka fingangü gbü nzö wü. Wüh di eto bongo de te ti gbü jia kpara atü kpini. Te wüh le angbü züka wü kpara gbü jia wü kpara la, wüh di emere züka ngü te Me ngbü ele. Wüh ce da eto mene bongo bete 'biri, te wüh ese de mere bi jiasse ne, ace. De wüh ce kphah da ei nzö ewü, egaga agaga, da egiri to ngü di ne, ace. Wüh di emere bala de, angü wüh dela wü kpara ka Me.

¹¹ Kphah bala, würüse di enga esa ri wü kovo anga.

¹² Ma le de wūrüse to rīri fū komoko de. Kōti mere e ara gbū nzō wūrüse ne kpah de. Komoko di eto rīri ekōti me-ye, fū wūrüse angbū eje. ¹³ Gina kpapa ta te Me o fi engu, neh da? Ah de komoko de? Angū Me du mere *Awa tīne sidi, fūtanga *Adama.* ¹⁴ Gina kpapa ta te *Satana fiti engu, neh da? Ah de wūrüse de? Angū Awa je ngū ka Satana, fū engu ayia amere *siti ngū, te Me le de.*[†] ¹⁵ Te di bala ne, wū wūrüse ena akūwa kpah fi akūwa, teka ngū ka Yesu Kurisito, te wūrüse bi engu me-ye ne. Te ah bala, Me ena akūwa wū wūrüse, te ewū to maguma wū fefe, da ele ngū kaka-na, kpah da emere wū ngū te tī atī gbū jijia na ne.

3

Dene ngū teka wū kovo gbū tima ka Me

¹ Nih wu eyi kpo, ga, ah de zūka ngū te kpapa le eyi angbū mere *kovo, te ena adi erī wū kpapa de ngari Me. ² Te di bala, te mū ena afe wū kpapa de bala, ah le mene kpapa te mū fe engu la, ah di de zūka kpapa, te o fingangū ka-ye, teka adi emere wū ngū, te ena areke gbū jia Me. Ah le de ah o jia ye 'duwa duu teka wara ye biringbō. Ah di de kpeke kpapa, de nzō ye mbi, te wū kpapa ena adi ecu ngūngū acu. Ah di kpapa te ena angbū emere ngū fū wū ganzi kpapa ereke areke, te ewū koro ngba kpa gba ka la. Engu di kpah kpapa, te wu da erī wū kpapa mbi mbi mbi. ³ Ah mere e adi enzō fi efa sū de. Ah mere e adi ewū nga, da egū gū kpah de. Ah di de kpapa te ngbū ka-ye ziii. Ah mere e angbū eo maguma ye teka jiase de. ⁴ Ah di de kpapa te tī eyi ao kōti, aceka kpī fūtanganga na reke 'duwa areke. Fū wū jaji kaka-na adi eje rīri kaka-na, da ecu ngūngū na acu. ⁵ Angū te kpapa ceka kpī fūtanga kōti ka-ye mbi de la, engu ena aceka kpī fūtanga wū kpapa ka Me, neh baye baye? ⁶ Mū fe mene kpapa te to maguma ye fū Miri Yesu eyi gūgū. Angū te mū fe to kpapa, te yiri gbū ngū ka Me nda la de, e-wu neh da, ah ena akpo da ecu ngū ye, gū ba, ni de mere kpapa. Te ah bala, ah ena adu afū te-ye adi emere ngū baka nda *Satana. ⁷ Ah le de yi fe mene kpapa, de te wū kpapa wu engu eyi 'buru, gū ba, engu de zūka kpapa ka Me fanū fanū. Angū te Satana le afiti engu la, ah le de engu rū kpekepeke, angū wū kpapa ena asiti irī Me teka ngū kaka.

⁸ Kpah bala, teka ngū ka wū gara kpapa, te ewū ngbū ele ta-ngū te wū kovo ka Me ne, wūh di kpah de kpeke wū kpapa, de nzō wū mbi. Ah le de maguma ewū di biringbō, de wūh mere e adi emala ngū 'basu 'basu de. Wūh mere e adi enzō fi efa sū kpah de. Wūh mere e adi de wū mūrū kū, anga kpapa te eo gūmū jiase ne kpah de. ⁹ Wūh di de kpapa, te ewū ngbū elala ekūte rīri te Me to fū nih. Fū ewū adi emere ngū la de maguma wū ngbee biringbō. ¹⁰ Yi di eceka mene kpapa, te yi ena afe engu teka tima la, aceka kpo kpo kpo feke. Te engu tī eyi kpini te nga jia yi la, fū engu adu tīne akpo tima la, amere.

¹¹ Tekā wū mene wūrüse gbū tima ka Me ne, wūh di kpah kpeke wū wūrüse, te ewū ngbū emere zūka ngū. Wūh mere e adi mene wū wūrüse, de te ewū ngbū emala ambala'ba ekūte wū kpapa ne de. Wūh di mene wū wūrüse, de te ewū di de nzō wū mbi, te ewū ena adi emere tima ka Me de maguma wū biringbō.

* **2:13** 2:13 Mū ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 2:7, 18-22. † **2:14** 2:14 Mū ena amaka ngū la gbū Gina Ngū 3:1-13.

¹² Kpah bala, kpapa te ena ale ta-ngü te wü kovo gbü tima ka Me la, ah le de engu o jia ye duu teka wara ye biringbö, ah o kötï, fï ah adi eto riri fï wü jaji agba ye ereke areke. ¹³ Dela wü kpapa te yi ena afe ewü, ao gbü tima ka Me, angü wüh ena adi emere tima la mbi mbi mbi, kpah da eri wü bu wü de züka riri ka Yesu *Kurisito, fï wü kpapa 'buru awu ewü ba kpeke wü kpapa.

Dene si-ngü te ma ba köcökpa ne tete fï mü

¹⁴⁻¹⁵ Dela ngü te ma ba fï mü, teka ngü ka wü *kpapa ka Yesu Kurisito, angü ah le de wü kpapa ka Yesu ngbü fi bü da emere züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Ma kpakine eyi mari teka akoro kpaka yi kpala kere. Amba te ma koro kere kpah de la, mü ena atanga wü ngü, de te ma ba la, fï mü awu mene wü züka kaje, te wü kpapa ka Me ena angbü eza, adi emere züka ngü te nganga na. Angü tima ka wü kpapa ka Me, ah teka agü tamu zu ngü ka Yesu Kurisito fï wü kpapa 'buru. ¹⁶ Angü to *Ngü Mürü ka Me, de te engu gü tatamu fï nih la, ah eyi de mere ngü te ga fa sü le! Ah de ngü ka Yesu, kpapa te wüh bi engu kpah ba nih ne. Fï *Nzila Wazi Me ato wazi fefe, angü ah de Ye Me fanü fanü. Wü *malayika ka Me wu engu kpah kpo. Fï wü kpapa te engu tima ewü ne, ayia amala ngü kaka-na gbü wü sü füh kotö ne 'buru nde. Fï mere bi wü kpapa aci ale ngü la, gü ba, engu de Ye Me fanü. Fütanga tima kaka füh kotö ne, fï Me adu aza engu, ago di kpaka ye agbü kpi, de mere wazi. Dela ngü ka Me te engu tima Yesu di. Te di bala, ah le de nih le riri ka Yesu de maguma nih biringbö.

4

Dene kaje te mü ena ari wü bu mü tete na

¹ De-mü, ye ra Timoteyo, mü rü kpekpeke, da eri wü kpapa de zu ngari Me. Angü *Nzila Wazi Me mala eyi fï nih mbölö, gü ba, "Gbü *adu wü sikpi ne, wü gara kpapa ena ace ngari Me, afü te-wü, adi eje ngü ka *Satana, te *siti wü di engu me ena adi efiti ewü di, de siti wü riri kaka la"

² Wü kpapa la, wüh ena ari ewü ma, wüh je ngü nda-wü de. Wüh gü ba, "Ani de wü kpapa ka Me," amba wüh ngbü nda-wü eri wü bu wü de töndö ngü ka Satana la, ³⁻⁴ ga, "Me le de wü kpapa ka-ni mere e aza wü rüse de." Amba Me mala bala nda de. Gara ewü gü ba, "Te mü zü so gara wü nü, ah kpah de *siti ngü gbü jia Me." Ngü la, ah de ngü ka Satana, te wü kpapa la ngbü efiti wü bu wü di. Te ena adi de nih, wü *kpapa ka Yesu Kurisito, nih wü nda-nih kpo, ga, wü e-mazü te Me o ewü me-ye ne, wüh 'buru de züka zü-e. Angü Me o wü e la 'buru, to ewü e-mazü tete, fï nih adi ezü. Te di bala ne, gara zü-e ena adu afü te-ye, asiti gbü jia Me, neh baye baye? Nih, de te nih le ngü ka Me eyi ne, ah le de nih za e-mazü 'buru te Me ngbü eto fï nih ne de tadu, da egbo nga iri na. ⁵ Te mü ku gba fï Me teka zü-e ka-mü la, Me o kpa ye fefeh de? Te Me to e fï mü, mü ena adu ace e la neh baye? Angü Me gü ba, "Wü zü-e 'buru mbi."

⁶ Enga ra, dela zu ngari Me, te mü ena ari wü bu mü di. Mü de kpeke kpapa, angü mü lala eyi eküte züka riri ka Me. Te di bala, ah le de mü ngbü fi bü da eri wü bu mü de ngü la, teka fï mü angbü züka kpapa ka tima ka Yesu Kurisito, te fe mü, o, teka tima la. ⁷ Mü mere e afü te-mü, adu aje töndö riri ta gügü ne, nda-mü de, angü ngü la ena asiti riri ka Me. Mü to maguma mü 'buru teka amere tima ka Me kpekpeke. ⁸ Te mü ngbü kpekpeke teka amere tima ka kötï, ah esiti de. Amba, te maguma mü ngbü kpekpeke teka amere tima ka Me la, züka ngü de te mü ena amaka

gbü ngü la, ena afa nda köti ka. Angü ngü ka köti ena anza anza. Amba ngü ka Me nza nda de. Te di bala, züka ngü te mü ena amaka gbü tima ka Me la, ah ena angbü fi mere badi, zalü akoro di agbü sü ka Me agbü kpī. ⁹ Dela kpeke ngü fanü fanü. Ah le de nih to maguma nih 'buru teka ngü la. ¹⁰ Te di bala, nih to maguma nih, teka angbü emere tima ka Me la kpekpeke, de wazi nih 'buru, angü nih ena amaka *küküwa gbü ngü la. Nih o jia nih eyi teka Mere Me, angü ah ngbü eküwa wü kpara, te ewü to maguma wü eyi fü Yesu Kurisito ne 'buru me-ye. ¹¹ Dela ngü de te mü ena adi emala fü wü bu mü, da erī ewü di.

¹² Enga ra, mü ngbü ba kpeke kpara, angü wü kpara ena awu mü ba jaji. Mü di emere ngü kpekpeke, teka fü ewü adi eo lümü te mü. Mü di emere züka ngü gbü jia Me, kpah da ele ngü kaka de maguma mü biringbö. Mü di ele wü bu mü de maguma mü, kpah da emala züka ngü fü ewü ereke areke. Mü di eceka te-mü 'be teka ngü ka wü würüse, teka fü mü angbü *nzila. Te mü mere züka ngü ka Me la bala, ngü la ena agü tamu züka kaje fü wü kpara ka Yesu Kurisito, fü ewü angbü efa nga mü tete.

¹³ Mü ngbü fi bü da erī wü bu mü de ngü ka Me, zalü akoro di gbü sīkpī, te ma ena adu akoro tete. Mü di etanga *Ngari Me, da esere si-ngü la fü ewü. ¹⁴ Mü mere e ace ngü la kpo fi de, angü dela tima te Me to fü mü, fü mü adi emere. Angü Me to ta wazi fü mü teka tima la, esaka wü *kovo, gbü sīkpī ta te ewü o kpa wü tete gbü nzö mü, teka tima ka Me ne. Me to wazi fü mü ta kpah gbü wü ngü te wü kovo la mala teka mü gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba, "Mü ena angbü ba kpeke kpara gbü tima ka Me." ¹⁵ Dela wü ngü te mü ena ao maguma mü teka adi emere. Te mü mere bala, wü bu mü ena acu ngü mü, ga, mü te enü de ngü la kpa engagira nü.

¹⁶ Timoteyo, enga ra, mü o to mü fi bü teka amere züka ngü gbü jia Me, da erī wü bu mü de zu ngü ka Me la. Angü te mü mere bala, mü ena amaka *küküwa, fü mü aküwa kpah wü mene kpara, te ewü ena aje ngü la gömö mü la.

5

Dene kaje te mü ena arī wü kpara ka Yesu tete

¹ Te gara kpara mere mba ngü dürü la, ah le de mü rī engu gbü züka kaje. Te ah de mere kpara, mü mere e arī engu de wazi de. Mü mala ngü fefe na ferrre, ba e te mü emala ngü fü wö mü. Te ah de ka'dörö la, de mü to riri fefe na, ba e te mü erī enga ni mü. ² Te ah de mere würüse la, de mü rī engu baka ni mü. Te ah de jaji würüse la, de mü rī engu baka tangbase ka-mü. Mü mere e ao gümü tangbase la, würüse tete de.

Dene ngü teka wü würüse wökö

³ Ah le de yi di ele ta-ngü te wü würüse wökö, mene ewü te ewü di kpīkpī wü, te mürü ewü di ma ne. ⁴ Amba, te wü jaji ka-ewü ladü, ah le de wü jaji la di emere ngü ka Me agba wü areke areke, teka fü ewü ceka kpī fütanga ni wü me-wü, angü ni wü ngbü eceka kpī fütanga ewü ta me-ye. Kpah bala, dela züka ngü, te ena areke areke gbü jia Me.

⁵ Mene würüse wökö, te mürü ye na di ma fanü fanü la, ah le de engu o jia ye te Me, da eku gba fü Me ra de biti mini, de Me le ta-ngü tete na. ⁶ Amba, te würüse la ngbü eo to ye, teka tadu fih kotö ne, ba e te engu ngbü ele la, mene würüse la ena angbü gbü jia Me ba kö kpara. Angü ah je ngü ka-ni, Me, tine eyi de.

⁷ Enga ra, Timoteyo, mü mala ngü la fü wü *kpara ka Yesu kpekpeke, de wüh di eceka kpi fütanga wü ni wü de wü ata wü, angü wü kpara ena asiti iri ewü. ⁸ Te kpara ce wü mürü ye gbü cinga la, ah mere mere *siti ngü eyi gbü jia Me. Siti ngü kaka ena afa nda wü kpara, te ewü le ngü ka Me kü de ne, angü ah gü ba, "Ni de kpara ka Me," amba ah je riri ka Me nda de.

⁹ Ah le fü wü *kpara ka Yesu Kurisito adi ele ta-ngü te wü würise wökö ale. Yi mere e amere ngü la fa fa fa de. Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Ah le de wüh di de wü mere würise, te re ka-ewü koro eyi ba e teke bata (60). Ah le kparh wü mene würise, ta te ewü ngbü eo jia wü 'duwa duu teka wati wü biringbö ne. ¹⁰ Kparh bala, ah le fü ewü adi de wü würise, de te wü kpara 'buru ngbü ewu ewü ba züka kpara. Ah le mene ewü, ta te ewü ngbü eri wü jaji ka-wü ereke areke, da ele ta-ngü te wü ngba, wü kpara ka Yesu Kurisito, da ese ngu fü ewü ne. Ah di kparh de mene wü würise, de ta te ewü ngbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, da emere wü ngü 'buru ereke areke ne. Te ah bala la, de mü ba iri ewü aba.

¹¹⁻¹² Te ah de jaji würise la, mü mere e ale ta-ngü tete de. Angü wü würise wökö te yi ena aba iri ewü la, wüh ena akina te-wü, gü ba, "Ani ena alala eküte tima ka Yesu Kurisito, ani du za komoko tine de." Te ah di de jaji würise la, gümü komoko ena adu ake engu, fü engu ace ngü de te engu mala la, teka ngü ka komoko. Ngü la ena adu akoro fefe ba dürü ngü. ¹³ Ah kparh bala, teka mene jaji würise, te wüh ele ta-ngü tete kükürü, basa ena azoro engu, angü tima kaka ma. Te di bala, ah ena angbü adi endoro tine bü faaa, te nga wü köti 'buru. Fü ah akpo da emala ambala'ba, da egiri nga ngü te wü bu ye, da emala wü ngü te ti de. ¹⁴ Te ah bala la, ah ena adi de züka ngü, te wü jaji würise ri gbü ngü la nda-wü kü de la. Te komoko kpi akpi esaka gara jaji würise la, ah le de engu za gara komoko gbü züka kaje, teka fü ah abi wü jaji, da emere tima ka köti. Angü wü vügu ka-nih ena asiti iri wü kpara ka Yesu Kurisito teka ngü kaka. ¹⁵ Dela ngü te ma mala teka ngü ka wü jaji würise, angü gara ewü ce ngü ka Yesu Kurisito eyi, du fü te-wü eje ngü ka *Satana.

¹⁶ Te mü gü ba, "Ni de kpara ka Yesu Kurisito," te würise wökö ladü agba mü la, de mü le ta-ngü tete me-mü. Mü mere e ambü wü bu mü de ngü la de. Dela teka ace mba kaje fü wü kpara ka Yesu Kurisito, fü ewü ale ta-ngü te mene wü würise wökö, de te mürü ewü di ma, ne.

Dene ngü teka wü kovo, te ewü ngbü emere tima ka Yesu

¹⁷ Wü *kovo gbü tima ka Yesu, te ewü emere tima ka-wü kpekpeke ne, ah le fü yi adi ecu ngü ewü acu, kparh da ele ta-ngü te ewü. Ma mala ngü la kpekpeke, angü wüh de wü kpara, de te ewü ngbü emala ngari Me fü wü kpara, kparh da eri wü kpara ka Yesu Kurisito ne. ¹⁸ Yi fi nga ngü te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü o kpara, de ah mere tima ka-mü agbü yi la, mü mere e ace engu tala de."* Gara gü ba, "Ah le de kpara, te ngbü emere tima ne, maka na tima ka-ye."†

¹⁹ Te gara kpara koro kpaka mü, bü me-ye kpikpi ye, teka asiti iri kovo ka Me la, de mü mere e aje ngü kaka-na la de. Ah ngbü ele wü kpara 'basu, anga bata, te ewü wu *siti ngü kaka-na la cu de jia wü. ²⁰ Te ah bala la, de mü je ngü ka-ewü la eje, fü mü aza mene kovo de te dürü ngü de bala, akoro de engu engagira wü *kpara ka Yesu Kurisito 'buru. Fü mü

* 5:18 5:18 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Riri 25:4. † 5:18 5:18 Mü ena amaka ngü la gbü Matayo 10:10bete Luka 10:7.

arī engu gbū jia wū bu ye na, teka fū wū bu ye na awu siti ngū kaka, angū wūh ena adürü ngū te gara kpah bala. ²¹ Mü mere e amere ngū la bü ka ka ka de. Mü ceka kpī gbū ngū engu la ferrre feke. Fū mü adu tīne afi nga ngū gbūgbū na, aye sūsūka na mbi. Mü mere e areke ngū areke fefe na, angū ah de kovo, ne de. Mü mere e afūwa kpara, angū engu de engu ni mü, ne kpah de. Dela wū ngū te ma emala fū mü, gbū jia Me ake Yesu Kurisito, bete wū *malayika ka Me kpah nde 'buru, teka fū mü adi emere.

²² Te mü le eyi efe kpara gbū tima ka Me la, mü mere e afe kpara bü ka ka ka de. Mü fi nganga afi, ceka aceka kpo kpo kpo. Angū, te mü fe mene kpara, te ena adu afū te-ye, akpo da emere wū siti ngū la, ngū engu la ena adu angbü tīne gbū nzō mü. Mü mere e aza lümü, akoro di gbū nzō mü bala de. ²³⁻²⁵ Mü ceka wū kpara, te mü ena afe ewü, aceka kpo kpo kpo, angū wū gara kpara ngbü emere dürü ngū ka-wū gbū zi, esalakumu, te wū kpara wu ewü di de. Wū gara kpara emere nda-wū siti ngū gbū jia wū kpara ngbaa ngbaa ngbaa, fū wū kpara aci awu wū siti ngū ka-ewü engu la 'buru. Kpah bala, wū gara kpara ngbü emere wū zūka ngū gbū jia wū kpara. Wū gara kpara emere nda-wū zūka ngū ka-wū gbū zi, te wū kpara ti awu de. Wū kpara ena adu awu zūka ngū ka-ewü la te gara.

Ye ra, Timoteyo, mü mere e adi enzō bü duu ngu de. Te soko mü ngbü emere mü kpah fi bü amere la, mü di enzō kpah mba engu *vinü 'dongoni, fū ah angbü ele ta-ngū te-mü baka rü, teka bu mü la.

6

Dene ngū teka wū labi

¹ Mene labi te ngbü emere tima fū kpara te le ngū ka Me de, mü mala fū ewü, de wūh di eo lümü wū mere kpara ka-wū la, ao kpekpeke, angū wū kpara ena asiti iri Me teka ngū ka-ewü, gū ba, "Nih ngbü erī wū kpara de siti riri." ² Te mere kpara kaka di kpah *kpara ka Miri Yesu la, engu mere e adi efala mere kpara ka-ye la de. Ah mere e afi, ga, "Angū dela engu ni ni gbū ngū ka Yesu, ni ena aje ngū kaka baye?" ah mere e amala bala de. Baka te mere kpara kaka di de kpara ka Miri Yesu ne, engu di eje ngū kaka tīne efa sü, angū mere kpara kaka la de zūka kpara, te le ngū ka Yesu Kurisito, te Me ngbü kpah ele engu.

Wayi, ye ra Timoteyo, dela eyi wū ngū, de te mü ena angbü erī wū *kpara ka Yesu di, fū ewü angbü emere.

Dene ngū ka wū kpara, te ewü ngbü erī wū bu wū de siti riri

³ Mene kpara te ngbü erī wū bu ye de gara riri, te di kpikpi ye ne, ah de siti kpara. Angū riri ka-nih, ah de zūka ngū ka Miri Yesu Kurisito, te ngbü egū tamu zūka kaje ka Me fū nih fanü fanü ne. ⁴ Mene kpara te ngbü eto gara riri de bala, ah ngbü ecu ngū ye, ga, "Ni de mere kpara, te ni wu ngū 'buru kpo," amba ah wu ngū 'buru 'buru de. Tima kaka-na ka-ye bü teka adi ega yiki, teka wū gara tōndō ngū kükürü. Teka ngū la, ah ena akpo angbü ekpi kanga, da ewü nga de wū bu ye, da efala ewü. Angū ah ngbü efi nga ngū, ga, wū bu ni nda-wū 'buru de siti wū kpara. ⁵ Fingangü kaka siti bala, angū ah je zūka riri ka Me nda kpah de. Ah ga, "Ni ngbü emere tima ka Me," amba de! Ah o fingangü ka-ye 'buru teka zūka ngū, te ni ena amaka gbū tima la.

⁶ Fanü fanü, mü ti eyi amaka mere bi zūka wū ngū gbū tima ka Me. Amba ah de wū ngū de fūh kotō ne nda de. Te mü mere tima ka Me de maguma mü biringbö, fū mü ace ngū ka gümü e asidi, te mü mere

bala, mü ena angbü de tadu fanü fanü. ⁷ Wüh o maguma wü teka wü e de füh kotö ne, neh teka ne? Ta te ewü bî mü füh kotö ne, wü e la ladü esaka mü? Kpah bala, gbü ra te mü ena akpi tete, mü ena aza wü e ka-mü la, ago di? ⁸ Te di bala ne, te mü maka mba enga zü-e, bete kala bongo te mü ena ato eküte mü la, mü fi nga ngü de, mü ngbü ka-mü de tadu te mü, angü wü e la ti eyi ale ta-ngü te mü. ⁹ Mene kpara te o fingangü ka-ye teka amaka bi jiase, ah ena amaka mere cinga gbü ngü la. Angü *Satana ena afiti engu, de ah ti gbü yimba ka-ni. Te di bala, ah ena adürü te kaje ka Me asidi, fü ah akpi akpi fi mere badi. ¹⁰ Angü, te mü o maguma mü 'buru teka jiase la, ngü la ena aza mere bi wü *siti ngü 'buru, akoro di gbü nzö mü. Wü gara kpara ce ngü ka Me eyi, teka gümü jiase. Fü ewü amaka mere kuru teka ngü la.

Dene riri teka zuka ngü te mü ena angbü emere

¹¹ Timoteyo, ye ra, mü mere e angbü ba siti wü kpara la de, angü mü nda-mü de mürü tima ka Me. Te di bala, mü to maguma mü fü Me, fü mü ao fingangü ka-mü 'buru, teka adi emere wü ngü te reke areke gbü jijia, kpah teka adi engbü ziii, da ele wü bu mü de zuka maguma mü. Mü di etüka te-mü, da erü kpekpeke gbü ngü ka Miri Yesu. ¹² Mü i maguma mü ai, baka kpara te ngbü emere gü teka ngü ka Me. Mü zoro ngü ka Me la de kpa mü 'basu, teka fü mü aküwa fi mere badi. Angü Me fe mü eyi teka *küküwa la. Mü fi la nga sîkpi ta te mü kina te-mü, gbü jia mere bi wü kpara, gü ba, "Ni to maguma ni eyi fü Me fanü fanü ne."

¹³⁻¹⁴ Timoteyo, ye ra, wü ngü te ma mala fü mü la, ah de kpeke ngü. Ah le de mü di emere wü ngü la zalü 'buru. To mü mere e airi tete kpo fi de. Ma mala ngü la fü mü kpekpeke de iri Mere Me, angü ah ngbü eküwa wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. Ma mala ngü la kpah de iri Yesu *Kurisito, angü engu rü ta kpekpeke ba komoko engagira Miri *Pilatü. * Mü di emere wü ngü la bala, zalü gbü sîkpi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. Fü Miri Yesu aceka mü ba zuka kpara ka-ye.

¹⁵ Nih gbo nga iri Me,
angü engu de kpara,
te ena agü tamu Yesu Kurisito fü nih gbü sîkpi la.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah de Mere Miri duu me-ye,
te fa wü miri füh kotö ne nde 'buru.

¹⁶ Nih gbo nga iri Me,
angü gara kpara kpala bakaka kpa füh kotö akine nda ma.

Nih gbo nga iri Me,
angü te engu di dela,
ah ti akpi nda kü de.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah ngbü engbü ka-ye
gbü zuka sü kpa tikpi te eci aci ba ra,
te kpara ti ae jia ye, aceka de.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah ngbü me-ye gbü nzö nih, fi mere badi.

Dene gara ngü teka wü kpara

te ewü di de mere bi jiase esaka wü

* **6:13-14** 6:13-14 Gara iri Pilatü de Pondiyo.

¹⁷ Mü rī wü kpara, te ewü di de mere bi jiase esaka wü ne, de wüh mere e adi ecu ngü wü de. Wüh mere e ao maguma wü teka mere bi jiase ka-wü la kpah de. Angü wü jiase, de wü e de füh kotö ne, ena anza ka-wü 'buru anza. Wüh di eto maguma wü fü Me, angü engu de kpara te ngbü eto züka wü e engu la fü nih 'buru me-ye, de nih ngbü de tadu tekaka. ¹⁸ Mü rī ewü de wüh di emere wü züka ngü, te ena areke areke gbü jia Me. Ah le de wüh di ele ta-ngü te wü bu wü. Wüh mere e angbü mürü zü de. ¹⁹ Te wüh ngbü emere züka ngü bala la, wüh ena amaka mere züka ngü te gara, angü Me ena ale ta-ngü te ewü ale. Fü ewü aküwa, angbü de mere tadu agbü sü ka Me agbü kpī kpala, fi mere badi.

Dene adu riri ka-ra fü mü

²⁰⁻²¹ Wayi, ye ra Timoteyo, mü zoro riri ka Me de kpa mü 'basu mini. Angü ah de kpeke riri te engu to fü mü, teka fü mü adi erī wü bu mü di. Wü gara kpara ladü, te ewü ngbü ega yiki, da efiti wü kpara de töndö riri ka-wü. Mü mere e ao fingangü ka-mü te siti riri ka-ewü la de. Wüh gü ba, "Ani wu ngü fa sü," amba de! Wüh dürü ka-wü te kaje ka Me eyi asidi.

Me di de yi, da ele ta-ngü te yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo 2 Timoteyo

Masere si-ngü

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü tima fü Timoteyo. Fütanga gina köcökpa te engu tima fefe, fü wü kpara ka Miri ka wü *Rüma ayia azoro Pawülü, ai engu, agü gbü ku agbü Rüma kpala. Pawülü ba köcökpa ne o engu ngbü fi gbü ku la. Ah ba fü Timoteyo, gü ba dene, "Gbü jia ni, sikipi ka kpi ka-ni koro eyi gbamari." Angü ah fi gü ba, *Kayisara, Miri ka wü Rüma la, ena amörö ni amörö asidi. Te di bala, Pawülü kpe cürü nda de, angü ah wu kpo, gü ba, Me ladü te ena aküwa ni gbü sü ka-ye agbü kpí, fi mere badi. Gümü Timoteyo ngbü emere engu efa sü, fü ah amala fü Timoteyo, de engu yia kere, akoro kpaka ni agbü Rüma. Kpah bala, ah ri Timoteyo de mere bi züka riri, de ah rü kpekpeke sidi nga ni, da eri wü *kpara ka Yesu mbi mbi.

Te mü ena atanga köcökpa ne enatikine, mü ena amaka mere bi züka riri, te ena ato wazi fü mü, teka fü mü arü kpekpeke, da elala gbü ngü ka Me.

Wü ngü te Pawülü ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-2:13 Ngü teka tima ka Timoteyo

Sapita 2:14-3:9 Ngü ka siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 3:10-4:8 Ngü teka Ngari Me

Sapita 4:9-22 Adu ngü

Dene mandí ka Pawülü fü Timoteyo

¹ Wayi bala, Timoteyo, de-ra Pawülü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra. Ma de *mürü tima ka Yesu Kurisito kpah baka e te mü wu kpo, angü Me fe ra ta me-ye, teka de ma di emala ngari Yesu fü wü kpara, gü ba, "Yesu *Kurisito kpi teka aküwa wü kpara fi mere badi." ² Timoteyo, mü de züka ye ra. Ma to mandí fü mü fa sü. Wö nih, Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de mü, de wüh wu cinga mü, da eto züka gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene ngü ka-mü te ngbü eto tadu fere

³ Timoteyo, ye ra, ma ngbü egbo nga iri Mere Me teka ngü ka-mü. Ma de kpara te ma ngbü emere tima ka Me de maguma ra biringbö, kpah ba e ta te wü kundu ra ngbü emere ne. Ma egbo nga iri Me, angü mü to maguma mü 'buru fü Me kpah bala. Ma ngbü efi nga mü ra de biti 'buru, da eku gba fü Me teka mü, de ah to wazi fü mü. ⁴ Gümü mü ngbü eke ra efa sü, angü ma ngbü efi nga gba ka-mü, ta te mü ku de ngura, gbü sikipi te nih ye süka nih tete. Nih ena adu awu te-nih neh elaye, teka fü nih angbü de tadu? ⁵ Ma gbo nga iri Me teka mü, angü ma wu kpo, ga, mü le ngü ka Yesu Kurisito eyi de maguma mü biringbö. Wü ni mü Yunisi ake ata mü Loyisi, wüh kpö de ngü la eyi gügü. Titine dene, ma wu kpah eyi, ga, mü lala kpah eyi gbü nga Yesu.

Dene ngü teka tima te Me to fü mü

⁶ Timoteyo, ye ra, mü o to mü 'buru teka amala ngari Me fü wü bu mü, angü dela tima ka Me, te engu to fü mü me-ye, gbü sikipi ta te ma o kpa ra gbü nzö mü tete. ⁷ Mü mere tima la amere kpekpeke, angü Me to wazi ka

*Nzila Wazi ye eyi emaguma nih, teka tima ka-ye la. Te di bala, mü ti akpe cürü de, angü Me ngbü eto wazi fü nih, teka amere tima ka-ye di kpekpeke, de züka fingangü gbü nzö nih, kpah da ele wü bu nih de maguma nih.

⁸ Te di tine eyi bala ne, Timoteyo, mü rü arü kpekpeke, teka adi emala ngari Miri Yesu fü wü kpara. Mü mere e akpe cürü de. Mü wu ngü te ngbü emere ra kpakine ne eyi, angü wüh zoro ra, gü eyi gbü ku, teka ngü ka Miri Yesu. Te wüh le ato cinga te mü kpah bala la, mü mere e akpe cürü de, angü Me ena ato wazi fü mü me-ye kpah baka nda-ra. ⁹ Angü Me küwa nih eyi, o nih eyi ba züka wü kpara ka-ye, teka de nih di emere wü ngü te ena areke gbü jijia. Me küwa nih, neh teka ne? Tekä gara züka ngü te nih mere? Ah bala de! Me küwa nih teka mere lele ka-ye, angü ah le ngü la me-ye, de *züka maguma ye. Ta gügü te enga gina, o engu mere kotö ne la de, engu ga, "Ni ena aküwa wü kpara teka ngü ka Yesu *Kurisito." ¹⁰ Enatikine Yesu Kurisito koro eyi teka aküwa nih fanü. Angü Yesu fa wazi kpi eyi. Te di bala, te nih to maguma nih fü Yesu, nih ti akpi fi de. Te küte nih kpi la, Me ena ato to küte fü nih, fü nih aküwa fi mere badi. Dela eyi ngari Yesu, te Me to eyi fü nih, de nih di emala fü wü bu nih.

¹¹ Ngari Yesu la, ah de ngü te Me fe ra, tima, teka adi emala fü wü kpara, da erü ewü di. ¹² Dela si-ngü te ewü zoro ra, gü agbü ku tete na ne. Ma kpe cürü kpah de, angü ma to maguma ra eyi fü Yesu Kurisito. Ma wu eyi, gü ba, engu ti ace ra nda de. Yesu de kpara te to tima la fere me-ye. Ah ngbü fi bü eto wazi fere, teka amere tima ka-ye la di. Te di bala, ma wu kpah kpo, ga, tima ka Yesu ti anza nda de, zalü akoro di gbü sikipi de te engu ena adu akoro tete na.

Dene ngü teka züka riri ka Me, te mü ena angbü erü wü kpara di

¹³ Timoteyo, ma de kpara te ma ri mü de ngari Me la me-ra. Mü o to mü teka ngü la, de mü di erü wü bu mü di. Mü di elala fi bü gbü nga Yesu, de mü le wü bu mü de maguma mü biringbö, angü Yesu ena ato wazi la fü mü me-ye. ¹⁴ Ngari Me la, ah de kpeke ngü te engu to fü mü. Mü mere e afü ngü la de. Mü zoro ngü la de kpa mü 'basu, fü mü adi emala fü wü kpara, da erü ewü di. Angü *Nzila Wazi Me ladü emaguma mü, da eto wazi fü mü teka tima la.

¹⁵ Timoteyo, ngü te wü *kpara ka Yesu agbü tö ka Asiya mere ra di, mü wu kpo. Angü, te wüh je, gü ba, "Miri ka wü *Rüma zoro ra eyi, gü agbü ku," ne, fü wü Figelo ake Eremogene ayia afü te-wü, de wü bu wü 'buru, ba wü kpara te ewü wu ra de la. ¹⁶⁻¹⁷ 'Duwa duu Ünësiforo te kpe cürü de. Angü te engu koro kpa gbü Rüma kpakine, ah to te-ye teka agiri ra. Te engu je nga ra, fü ah adu anü zalü aceka ra, agbü ku. Fü ah ale ta-ngü te ra afa sü. Miri Yesu di de engu, da ele ta-ngü tete, de wü kpara kaka ka köti nde 'buru. ¹⁸ Ünësiforo de kpeke kpara fanü. Kpeke tima ta te engu ngbü emere fere, de wü kpara ka Me kpaka yi, agbü Efeso kpala ne, mü wu kpah eyi. Ah le de Miri Yesu le ta-ngü tete, de *züka maguma ye, gbü *adu sikipi, te engu ena akolo ngü ka wü kpara tete, te gara.

2

Dene ngü te ma emala fü mü, de mü rü kpekpeke

gbü wazi ka Yesu

¹ Timoteyo, mü mere e ace ra de, angü mü fere baka ye ra. Mü rü nda-mü kpekpeke de wazi ka Yesu *Kurisito. ² Mü je ngari Yesu Kurisito ta gömō ra, gbü jia mere bi wü kpara. Ah le de mü lala eküte ngari Yesu la, fü mü adu agiri kpeke wü kpara, te jia ewü mba amba. Fü mü amala ngari Yesu la fü ewü, da eri ewü di, teka fü ewü adi eri wü bu wü di, sidi nga mü.

³ Timoteyo, te mü ena amaka cinga, teka ngü ka Yesu Kurisito la, baka ngü de te ewü mere ra di ne, mü mere e afi nga ngü de. Mü i maguma mü ai kpah ba nda-ra. Angü nih de wü marajümiya ka Miri Yesu Kurisito. ⁴ Te ah bala, nih o fingangü ka-nih 'buru fü Miri Yesu, angü marajümiya o to ye teka wü gara wü ngü ka koti nda de. Ah ngbü eo fingangü ka-ye 'buru teka mere kpara ka-ye, teka amere wü ngü te ena areke gbü jijia na. ⁵ Ah kpah baka kpara te ngbü emere kalafiyi.* Angü, te engu le woro gbü züka kaje de la, wüh ti agbo nganga na, anga ato takpa fefe kpah de. Kpah bala, ah le de mü mere tima ka Yesu gbü züka kaje, teka fü mü amaka takpa gbügbü na. ⁶ Te mü sö e ka-mü kpa gbü yi, ah le de mü mere tima engu la kpekpeke, teka fü mü amaka mere bi zü-e gbü kpiri kaka. ⁷ Dela wü ngü de bata te ma le amala fü mü, teka tima ka Yesu Kurisito. Mü fi nga wü ngü la mbi mbi mbi, fü Miri Yesu agü tamu si-ngü la fü mü me-ye.

⁸ Mü rü kpekpeke, da efi nga ngü ka Miri Yesu Kurisito, kundu ye *Davidi, fü mü amaka wazi gbü ngü la. Angü te engu kpi, fü Me adu azükü engu gbü kpi la. Dela ngari Yesu de te ma ngbü emala fü wü kpara 'buru. ⁹ Wü vügü ngbü eto kuru te ra teka ngari Yesu la, angü wüh zoro ra eyi, i de nyari baka siti kpara. Ma fi nga ngü la nda-ra de, angü wüh ti ai ngari Yesu nda-wü de. Ngü la ngbü fi bü da ewü ka-ye gbü wü sü 'buru. ¹⁰ Gbü wü ngü la 'buru, ma kpe cürü nda-ra de. Ma i maguma ra, teka ne de, angü ma ngbü efi nga wü gara kpara, de te Me fe ewü eyi ne. Ma ngbü fi bü da emala ngari Yesu fü wü kpara, teka fü ewü ato maguma wü fü Yesu Kurisito, fü ewü aküwa agbü sü ka Me, agbü kpi kpala fi mere badi.

¹¹ Wayi, Timoteyo, Yesu Kurisito de züka *E-küwa-nih! Mü di efi nga züka ci ka-nih, te gü ba dene,

Nih ce te-nih fü kpi baka Yesu,
Fü nih azükü gbü kpi kpah bakaka na.

¹² Nih rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu,
Fü Yesu ao nih ba cögbörö wü kpara ka-ye te gara.
Nih mere e ace ngü ka Yesu de,
Angü Yesu ena ace ngü ka-nih kpah bala.

¹³ Te nih le ngü ka Yesu de,
Yesu ena amere wü ngü 'buru de te engu mala la.

Ah ti ace ngü ka-ye nda de.

Dela kpeke ngü fanü fanü. Mü fi nga ngü la, fü mü amaka wazi gbügbü na.

Dene ngü te ma le amala fü mü teka yiki

¹⁴ Timoteyo, ngü de te ma mala fü mü la, ah de mere kpeke ngü. Dela ngü te mü ena angbü eri wü bu mü gbü tima ka Me di. Mü ri ewü mbi mbi mbi, da emala fü ewü kpekpeke de iri Me, gü ba, "Wüh mere e aga yiki gbü ngü ka Me de." Angü te wü cögbörö kpara ngbü ega yiki esüka wü la, ah ka-ye de töndö ngü. Te wü gara wü di enga ni nih ena aje töndö

* 2:5 2:5 Kalafiyi anga kulakula de wutu ka woro, te wü kpara ngbü ego woro, teka akoro te enga gina, anga akoro gina kpara gbü woro la.

ngü la bala, nzö ewü ena asiti, fü fingangü ka-ewü akoro faaa, fü ewü ace ngü ka Me ka, teka ngü la. ¹⁵ De-mü Timoteyo, mü o fingangü ka-mü 'buru, teka fü mü adi ba züka kpara gbü jia Me. Mü mere tima ka-mü kpekepeke, angü Me to tima la fü mü me-ye. Mü rī wü kpara de zu ngü ka Me. Mü mere ngü la bala, teka fü mü angbü de tadu, gbü sīkpī te mü ena arü engagira Me tete.

¹⁶ Mü di ekpe ngü ka yīki akpe, angü yīki de töndö ngü, te siti gbü jia Me fa sü. Wü kpara te ewü ngbü ega yīki, da efüfü ngü ka Me afüfü ne, wüh ena adürü te kaje ka Me asidi. ¹⁷ Riri ka-ewü la, ah baka mere ambalö eküte lö kpara, te ena asiti fingangü ka wü *kpara ka Yesu asiti. Wü Imeneyo ake Filito de wü bu wü, wüh ngbü eri wü kpara de siti riri la me-wü. ¹⁸ Angü wüh ngbü esu wu, ga, "Me zükü nih gbü kpi eyi." Töndö riri ka-ewü la siti nzö wü gara kpara eyi, fü ewü adürü te kaje ka Me asidi. ¹⁹ Nih, de te nih di nda-nih zu wü kpara ka Me fanü fanü ne, ah le de nih lala eküte zu ngü ka Me. Nih fi la nga mere kpeke ngü, de te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, "Me wu wü kpara ka-ye eyi. Wü kpara te ewü le ngü kaka de ne, ah wu ewü kpah kpo."† Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, "Wü kpara te ewü ra fü Me, ah le de wüh ce *siti ngü ka-wü asidi."

²⁰ Te di bala, Timoteyo, ah le mü di emere züka ngü te reke areke gbü jia Me. Ah ba e te mü ena anü agba mere miri, mü ena amaka züka wü ndü'ba te su asu, teka ato ngu di fü cögbörö wü kpara. Mü ena amaka kpah wü siti külü ndü'ba, te ngbü eyu ayu, te wüh ngbü eto ngu fü wü labi gbügbü na. ²¹ Te kpara ce siti ngü ka-ye la 'buru, fü ah angbü *nzila la, ah ena angbü ba züka ndü'ba, te ena areke gbü jia Miri ka-ye, teka fü engu amere züka tima ka-ye di. ²² Te di bala, mü mere e amere wü siti ngü baka wü bu mü, wü ka'dörö ne, nda-mü de. Mü kpe ngü la akpe. Mü o to mü teka adi emere wü züka ngü te ena areke gbü jia Me. Mü lala eküte ngü ka Me. Mü le wü kpara de maguma mü, da engbü ziii de wü bu mü, wü kpara te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö ne.

²³ Ye ra Timoteyo, mü di ekpe ngü ka yīki akpe. Wü kpara te ewü ngbü ega yīki, da efüfü ngü ka Me afüfü ne, wüh wü ngü mbi nda-wü de. Mü mere e adi engbü de ewü de, angü ngü la ena akoro baka gü esüka yi. ²⁴ Te mü de kpara ka tima ka Me la, mü ti amere tima ka Me de gü nda-mü de. Ah le de mü ngbü de züka maguma mü, da eri wü kpara ferrre. ²⁵ Anga te gara kpara le aga yīki, mü rī engu kpah ferrre. E-wu neh da, Me ena adu afü fingangü kaka la, fü engu adu afü maguma ye, ale zu ngü ka Me. ²⁶ Te di bala, fingangü kaka ena adu areke, fü ah ayia aküwa gbü yimba ka *Satana. Angü yīki la, ah de ngü ka Satana. Satana fiti kpara la me-ye, de ah mere tima ka-ni, ka Satana.

3

Dene ngü ka siti wü kpara gbü wü sīkpī ne

¹ Timoteyo enga ra, dene kpeke ngü te ma le amala fü mü. Nih, te nih to maguma nih eyi fanü fanü fü Me ne, wü vügü ka-nih ena asibi afa sü, zalü akoro di gbü sīkpī te Yesu ena adu akoro tete na. ² Angü siti wü kpara fa gbü sīkpī ne eyi sü. Wü gara ewü le wü bu wü de. Wüh le 'duwa ngü ka-wü, da eo to wü 'buru teka angbü emaka jiase. Wü gara ewü ngbü da ecu ngü wü, da egbo nga iri wü, da esoko wü bu wü. Wü gara ewü je

† 2:19 2:19 Mü ena amaka ngü la gbü Namba 16:5.

ngü ka wü wö wü de. Wüh fi nga wü kpara te ewü ngbü ele ta-ngü te ewü kphah de. Wüh ngbü fi bü da emere wü ngü, te siti gbü jia Me fa sü. ³ Wüh le wü mürü wü agba wü kphah de. Wüh wu cinga kpara 'buru de. Wü gara ewü ngbü emala ambala'ba eküte wü bu wü. Gara ewü je riri 'buru 'buru de. Gara ewü de mürü gü. Wüh le amere züka ngü nda-wü kü de. ⁴ Wü gara ewü ngbü efiti wü bu wü de mani, eto fü wü vügü. Wü gara ewü de wü mürü kögö-nzö. Wü gara ngbü e'du ngü wü, gü ba, "Ani de kpeke kpara! Ani wu ngü fa sü!" Wüh le ngü ka Me nda-wü 'buru 'buru de. Wüh le ka-wü 'duwa ngü de füh kotö ne, angü ah ngbü eto tadu fü ewü me-ye. ⁵ Gara ewü gü ba, "Ani de kpara ka Me," amba maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Ngü ka-ewü ti de ngü ka Me nda de, angü wüh wu wazi Me nda-wü kphah de. Mü di ekpe wü kpara la akpe. Mü mere e adi engbü de ewü de.

⁶ Gara siti wü kpara baka e la eyi ladü, te ewü ngbü efiti wü kpara. Angü wüh ngbü egoro agba wü kpara, fü ewü akpo da emala töndö riri fü ewü, gü ba, ah de riri ka Me. Fü ewü afiti wü kpara, te ewü wu ngü mbi mbi de, baka wü gara würüse, te ewü ngbü ekpe cürü, teka mere bi *siti ngü ka-wü. Angü wazi ewü teka ace siti ngü ka-wü la di nda ma. ⁷ Wüh ngbü ta ele awu zu ngü ka Me, amba wüh ti awu ngü la de, teka siti riri la. ⁸ Wü kpara te ewü ngbü efiti wü kpara de töndö riri de bala, wüh de wü vügü ka Me, kphah baka Yane ake Yambere tane, te ewü di de wü vügü ka *Müse ne.* Wü mürü fiti la ngbü eo fingangü ka-wü 'buru teka siti ngü. Te di bala, Me ena ato kuru te ewü ato. ⁹ Fü ngü ka-ewü anza. Angü wü kpara 'buru ena awu töndö ngü ka-ewü la, kphah baka e ta te wüh wu töndö ngü ka wü Yane ake Yambere ne.

Dene ngü te ma emala fü mü, mü lala eküte ngari Me

¹⁰⁻¹¹ De-mü Timoteyo, ah le de mü rü kpekpeke kphah baka ra. Mü wu ngü te ma ngbü emere ne 'buru kpo. Mü wu ngü te ma ngbü eri wü kpara di kphah kpo. Mü wu eyi, gü ba, ma ngbü eo jia ra fi bü teka tima ka Me. Mü wu kphah kpo, gü ba, ma ngbü eo to ra 'buru teka ngü ka Me, fü ra angbü kphah ele wü bu ra, de maguma ra 'buru. Mü wu mere cinga te wüh to eküte ra, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, kphah kpo. Mü wu kphah kpo, gü ba, gbü wü ngü la 'buru, ma rü fi bü kpekpeke. Mü wu ngü ta te mere ra agbü Atiyokiya ake İkonioyo bete Lisitera ne kphah kpo.† Amba fü Miri Yesu ayia aküwa ra gbü wü ngü la 'buru. ¹² Angü wü kpara 'buru te ewü le afa nga Yesu Kurisito, wüh ena amaka cinga füh kotö ne amaka bala. ¹³ Amba siti riri ka wü mürü fiti la ena anü fi bü kpa engagira nü. Wüh ena angbü fi bü da efiti wü kpara, da eo maguma wü teka siti riri ka-wü la.

¹⁴ Timoteyo, enga ra, te di bala ne, ah le de mü rü kpekpeke, da elala eküte zu ngari Yesu, te mü je gömö a ne. Mü wu eyi, gü ba, ah de zu ngü fanü fanü, angü a mala ngü la fü mü me-a. ¹⁵ Kphah bala, mü maka ngü la kphah eyi gbü *Ngari Me, angü mü kpo da etanga ngü la kü gügü, gbü jaji te mü. Angü Ngari Me la, ah de kpeke ngü, te gü tamu kaje eyi fü mü, teka fü mü ato maguma mü fü Yesu Kurisito, fü mü aküwa. ¹⁶ Angü wü kpara te ewü ba Ngari Me la, wüh ba ngü la ta 'buru esa ri Me. Me to ngü la fü nih, teka arı nih de züka riri, kphah teka agü tamu wü *siti ngü

* **3:8** 3:8 Wü Yane ake Yambere, wüh de wü mürü talara, ta te ewü mere tima fü mere miri ka Ezepepeto. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeleye 7:10-13. † **3:10-11** 3:10-11 Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 13-14.

ka-nih fū nih, kpah teka ato wazi fū nih, de nih di emere wū ngū, te ena areke gbū jia Me di. ¹⁷ Te ah bala, te mü de kpara ka Me la, ah le de mü di etanga Ngari Me la, teka fū mü awu zūka ngū, de te ngbū ereke gbū jia Me. Fū mü amaka kpah wazi, teka amere tima la di.

4

Dene ngū te mü ena amere sidi nga ra

¹ Timoteyo, enga ra, ma ngbū emala ngū ne fū mü kpekpeke, gbū jia Me ake Yesu *Kurisito, te di de Miri ka-nih ne, angū sīkpī ka dudu kaka eyi gbmari. Ah ena adu akoro fūh kotō ne, teka aye sūka ngū ka wū kpara 'buru. ² Te di bala, ah le de mü di fi bū emala ngari Yesu fū wū kpara gbū wū sīkpī 'buru. Anga te ewū le aje ngū la kpah de la, mü mere e ace da emala fū ewū nda-mü de. Mü di erī wū kpara te ewū ngbū emere *siti ngū, de wūh ce ngū la asidi. Mü di kpah eto wazi fū mene ewū, de te ewū ngbū emere zūka ngū ne, teka de wūh nū de ngū la kpa engagira nū. Mü di erī ewū 'buru ferrre, de zūka maguma mü. ³ Mü mere e ace da erī ewū de, angū te gara, mere bi wū kpara ena ace da eje rīrī ka Me, angū gūmū siti wū ngū ena angbū eke ewū. Te di bala, wūh ena angbū egīrī wū gara kpara, te ewū ena angbū erī ani de wū gara rīrī kpikpi ye kpikpi ye, te ena atī kpini de mene ngū, te ani ngbū ele. ⁴ Wūh ena ace zu *ngari Me, fū ewū adu ka-wū, adi eda gūje wū, teka adi eje tōndō wū lara ngū. ⁵ Amba de-mü, Timoteyo, ah le de mü ngbū nda-mü da emere tima ka Me gbū zūka kaje, ba e te Me to fū mü. Mü di emala ngari Yesu fū wū kpara, anga te wūh to cinga te mü la, mü mere e akpe cūrū de. Mü rū kpekpeke, de mü ai maguma mü baka kpeke kpara.

⁶ Dela ngū te ma le amala fū mü enatikine, teka fū mü adi emere fütanga kō ra. Angū sīkpī ka kpi ka-ra eyi gbmari. Ah de sīkpī te wū vūgū ena amōrō ra tete, teka ngū ka Yesu Kurisito. ⁷ Ma wu eyi, gū ba, tima ta te Miri Yesu to fere ne, ma mere nza eyi 'buru, baka kpara te mere kalafiyi* ka mere woro, de wazi ye 'buru. Ma o to ra 'buru teka amere gū de wū vūgū ka Miri Yesu, fū ra ayia afa ewū, angū ma lala fi bū fütanga Miri Yesu. ⁸ Te di bala ne, ma wu eyi kpo, gū ba, Miri Yesu ngbū eyi nzo, teka ato takpa fere teka tima la. Gbū sīkpī te Yesu ena adu akoro tete ba Mere Miri, ah ena agbo nga irī ra, angū engu wu kpo, gū ba, ma mere zūka ngū eyi gbū jia ni. Angū Yesu de zūka Miri, te wu da eye sūka ngū ereke areke. Ah ena ato zūka ngū kpah bala fū gara wū kpara 'buru, te ewū o jia wū teka sīkpī, te engu ena adu akoro tete na ne.

Dene adu ngū ka-ra

⁹ Timoteyo, enga ra, mü gīrī kaje teka fū mü akoro kpaka ra kpakine kere. ¹⁰ Angū ma kpakine bū kpikpi ra. Ma tima gara wū bu ra ne eyi 'buru agbū wū gara sū. Kereseke ne nū sū eyi agbū Galatīya. Tito nū sū nda-ye agbū Dalūmatīya. Nda Dema, ah ce ra ta nda eyi gūgū, teka gūmū e de fūh kotō ne. Ah tadu ka-ye eyi agba ye, agbū Tesalonika. ¹¹ Kpara te di ede ra kpakine, ah ka-ye bū de Luka kpikpi ye. Te di bala ne, mü koro kere, de mü za Marako zalū, mü koro de engu akine, angū engu de kpeke kpara te ena ale ta-ngū te ra, gbū tima ka-ra ne. ¹² Ma tima Tikiko kpah eyi agbū Efeso. ¹³ Te mü te ekoro la, de mü za mere bongo ka-ra, ta te ma

* ⁴⁷ 4:7 Kalafiyi anga kulakula de wutu ka woro, te wū kpara ngbū ego woro, teka akoro te enga gina, anga akoro gina kpara gbū woro la.

ce kpa gba Karapo agbù Tùrùwa kpala ne mini. Mü za kpah wù köcökpa ka-ra, mü koro di 'buru, bete mene ewü te ewü ba gbü wü kontü ne.

¹⁴⁻¹⁵ Amba mü ceka te-mü mbi teka ngü ka Alekezanda, mürü boro la, angü ah mere ra ta esiti. Mü ceka 'be! E-wu neh da, engu ena aga, "Ni mere mü kpah bala," angü engu ka-ye de mere siti vügü ka tima ka-nih! Amba Me ladü! Ah wu ngü kaka-na la 'buru kpo!

¹⁶ Ta, gbü gina sïkpï te wüh i ra engagira mere Miri ka *Rüma tete na ne, kpapa biringbö te le ta-ngü te ra gbü ngü la, nda ma. Wüh kpe ka-wü 'buru, ce ra bü kpikpi ra bala. Ah le de Me ce siti ngü ka-ewü la asidi. ¹⁷ Ma rü ta engagira mere Miri ka wü Rüma la bü kpikpi ra. Fü Me ato wazi fere me-ye, teka fü ra amala ngari Yesu Kurisito fü mere miri la, de mere bi wü kpapa, te ewü di gbü nganga na la 'buru. Fü Me aküwa ra esaka mere miri la, ba kpapa te küwa gömö kami. ¹⁸ Te di bala ne, ma wu eyi kpo, ga, Me ena aküwa ra fi bala esüka wü siti ngü 'buru. Fü engu aza ra, akoro di kpa gbü sü ka-ye, kpa gbü kpï kpala. Ma gbo nga iri Me teka ngü la! Ah di bala!

¹⁹ Ma to mandï fü Akuwila ake Pïrisïla, be kpah te wü kpapa agba Ünësiforo. ²⁰⁻²¹ Wü Wubulu, Pudene, Linü, bete Kalodiya, abe kpah te wü *kpapa ka Yesu de agbü Rüma de kpakine ne, tima kpah mandï ka-wü fü mü. Mü gïrï da mü, de mü koro kpakine mba kere, angü te ah koro eyi gbü bigü la, kaje ena adi ma teka siti wege gbü jia ngu. Ma ngbü kpakine bü kpikpi ra, angü ta te ma yia teka akoro kpa gbü Rüma kpakine ne, Eraseto ngbü ka-ye ciki gbü Korïnito kpala. Ma ce Torofimü, o agbü Mïleto de keke te ye.

²² Me di de mü, Timoteyo, be kpah te gara wü kpapa ka Yesu Kurisito 'buru, da ele ta-ngü te yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Tito Tito

Masere si-ngü

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Tito. Ngü ka Tito ta bane. Engu ka-ye de enga *Giriki, ah de enga *Yisarayeale baka Pawülü nda de. (Mü ena amaka ngü la gbü Galatiya 2:3). Ah ba e te Tito to ta maguma ye fü Yesu, esaka Pawülü, o Pawülü ngbü ta emala ngari Yesu, endondoro di ne, angü Pawülü i engu, gü ba "Ye ni". (Mü ena amaka ngü la gbü Tito 1:4). Tekä ngü la, fü Tito angbü ta ele ta-ngü te Pawülü efa sü, gbü tima ka Me. Fü ewü adi endoro ake di zalü akoro agbü Yerüsalema. (Mü ena amaka ngü la gbü Galatiya 2:1-5). Fü Pawülü akpo da etima engu agbü wü gara sü, teka adi eceka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu gömö ni, Pawülü ne, kpah teka de ah di edu, emala nga ewü fü ni. Anga gara ne, ah ngbü etima Tito de köcökpa, te engu ba de züka riri fü wü kpara la.

Gbü gara sïkpï, fü wü Pawülü ayia de wü Tito, anü akoro agbü gara sü de iri ye Kürete. Fü ewü angbü kpala, da emala ngari Yesu fü wü kpara. Fü Pawülü ayia ace Tito ciki sela, ayia anü agbü gara sü. Pawülü ba köcökpa ne fü Tito, o engu di fi bü agbü Kürete, angü Pawülü ce engu kpala, teka amere gara tima te lakï sidi nga ye.

Si-ngü ka köcökpa te Pawülü ba fü Tito ne, ah ngbü esere ngü ka tima te ni, Pawülü, to esaka Tito.

Sapita 1 Wü ngü te di teka wü *kovo gbü tima ka Me, te Tito ena afe ewü, teka aceka kpï fütanga wü bu wü ne

Sapita 2 Wü riri teka gara wü kpara, te ewü ngbü emere tima ka Me, baka wü mere kpara, bete wü mere würüse, wü mada, de wü ka'dörö, anga wü labi

Sapita 3 Riri fü wü kpara ka Me 'buru

Dene mandï ka Pawülü fü Tito

¹ Wayi bala Tito, de-ra Pawülü, ma to köcökpa ne fü mü me-ra, angü ma de labi ka Me, ma kpah de *mürü tima ka Yesu *Kurisito. Me tima ra me-ye teka ato wazi fü wü kpara ka-ye te engu fe ewü, de ma di kpah erï ewü de zu ngari Me, teka fü ewü adi emere züka ngü gbü jia ni, Me.

² Kpah bala, teka de wüh o jia wü teka *küküwa ka fi mere badi ne. Angü Me mala ta eyi bala gügü, gü ba, "Ni ena aküwa wü kpara, te ewü le ngü ka-ni." Ah fanü, engu ti asu wu de. ³ Te di bala, gbü sïkpï te Me fe ne, ah gü tamu ngü ka-ye la eyi fü wü kpara, angü engu de *E-küwa-nih. Dela si-ngü te engu o ra mürü tima ka-ye tete, teka de ma di emala ngü ka-ni la fü wü kpara ne.

⁴ Tito engä ra, ma tima köcökpa ne fü mü me-ra, mü zu de ye ra, te nih to maguma nih eyi 'buru fü Me. Wö nih, Me, ake Yesu Kurisito E-küwa-nih, di de mü, de wüh to gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene si-ngü te ma ce mü tete agbü Kürete

⁵ Engä ra, ah le de mü ngbü fi bü agbü Kürete kpala, kpah ba e te ma mala fü mü, teka fü mü areke gara wü ngü te lakï sidi nga ra. Ah le de mü fe wü *kovo, ao gbü tima ka Me, te nga nzö wü köti de kpala 'buru.

⁶ Wü kpara te mü ena afe ewü ne, ah le de wüh di wü kpara, de te ewü mere *siti ngü de, te wü kpara 'buru ngbü eceka ewü ba züka wü kpara. Ah le mene kpara te ngbü engbü ka-ye nzö ake wara ye biringbö. Ah le de wü jaji ka-ewü di de züka wü kpara, te ewü to maguma wü eyi fü Me, da eje riri ka wü wö wü. Wüh di kpah de wü jaji, te wü kpara ti amala siti ngü eküte ewü de. ⁷ Angü te kpara de kovo gbü tima ka Me la, ah le de engu mere siti ngü de. Ah mere e adi de mürü kögö-nzö kpah de. Ah mere e amere gü kpah de. Ah mere e adi eküya de fi de. Ah wü nga kpah de. Ah ngbü de gümü jiase kpah de. ⁸ Ah di de kpara te ngbü emere ngü wü ngba ereke areke, da ele ta-ngü te ewü. Ah di ele duu züka ngü. Ah di kpah de züka fingangü gbü nzö ye, da emere züka ngü gbü jia Me. Ah di de kpara te etüka te-ye atüka, teka wü gümü ngü ka küte. ⁹ Ah di de kpara te elala te zu ngü ka Me, baka te nih ri engu di. Angü ah ti eyi ari wü bu ye, de ngü ka Me mbi mbi mbi, da eto wazi fü ewü. Ah ti kpah eyi aza ngü gómö wü kpara, de te ewü ngbü ega yiki teka ngü ka Me ne.

¹⁰ Angü mere bi wü mürü kögö-nzö ladü, te ewü ngbü efiti wü bu wü de töndö ngü ka-wü la. Gara wü di engä *Yisarayeles ngbü emere ngü la bala, gü ba, "Ah le de wü *kpara ka Yesu di emere gele ka-ani." ¹¹ Ah le de mü tata ewü de siti riri ka-ewü la, angü wüh ngbü efiti mere bi wü kpara, kpah de wü wü rüse, de wü jaji mini. Wüh ngbü esiti fingangü ka wü kpara de töndö riri ka-wü la, teka de ani di emaka jiase esaka ewü. ¹² Tane, gara mere kpara esüka wü kpara ka Kürete mala, gü ba, "Gbü wü sikpi 'buru, wü kpara ka Kürete ka-wü de wü mürü wu. Wüh baka siti wü nü, angü wüh de wü mürü töndö, wüh kpah de wü mürü maguma, te ewü o fingangü ka-wü nzö teka zü-e." ¹³ Ngü kaka la, ah fanü. Tekä ngü la, ah le de mü ri ewü kpekpeke, teka fü ewü azoro lö Yesu de kpa wü 'basu, kpah da eje ngü kaka. ¹⁴ Tekä ngü te wü di engä Yisarayeles ngbü emala, gü ba, "Ah le de yi di emere gele ka-ani" ne, mü mala fü ewü, gü ba, "Dela ka-ye töndö ngü!" Angü wü kpara te ewü ngbü emala ngü de bala, wüh le ngü ka Yesu nda-wü de. ¹⁵ Angü, te mü to maguma mü eyi fü Yesu la, e füh kotö ne, te ena asiti mü gbü jia Me, nda ma. Ngü ka-mü ena adi 'buru mbi gbü jia Me. Amba, te mü to maguma mü fü Yesu de la, mü ti amere züka ngü gbü jia Me nda-mü kpah de, angü fingangü ka-mü ka-ye fi bü esiti. ¹⁶ Ah kpah bala, fü wü kpara, te ewü ngbü eri wü bu wü de siti riri ka gele ka wü Yisarayeles la. Angü wüh gü ba, "Ani wu ngü ka Me eyi 'buru." Amba de, ah ka-ye de wu! Wüh ka-wü de wü mürü kögö-nzö, te ewü je ngü ka Me de. Te di bala, Me ena ato kuru te ewu te gara, teka siti ngü ka-ewü la, ato.

2

Dene zu ngü ka Me, te mü ena adi eri wü kpara di

¹ Amba nda-mü, Tito, ah le de mü ri wü kpara, de wüh ngbü mbi, adi emere züka wü ngü, baka ngari Me, te a ri mü di. ² Mü mala fü wü cögbörö kpara, de wüh di de kpeke wü kpara, de züka fingangü gbü nzö wü. Wüh zoro Yesu de kpa wü 'basu, da eje ngü kaka, kpah da ele wü bu wü de maguma wü 'buru. Wüh di etüka te-wü, da ei maguma wü gö! gbü ngü ka Me.

³⁻⁴ Mü mala kpah fü wü cögbörö wü rüse, de wüh ngbü baka züka wü kpara ka Me. Wüh mere e angbü wü mürü ambala ba de. Wüh o to wü teka fi kpah de. Wüh di kpah eri wü mada, teka de wüh di emere wü ngü 'buru ba e te ti gbü jia wü kpara, kpah da ele wü watü wü, de wü

jaji ka-wü. ⁵ Wüh di erī ewü, de wüh di emere tima agba wü mbi mbi mbi, de züka fingangü gbü nzö wü, da eje riri ka wü watī wü. Angü, te wüh je ngü ne de la, wü kpara ena asiti iri wü *kpara ka Yesu, teka ngü ka-ewü la.

⁶ Kpah bala, mü ri wü ka'dörö kpekpeke, de wüh ngbü de züka fingangü gbü nzö wü, da etüka te-wü teka siti gümü wü e de füh kotö ne. ⁷ Amba zu teka mü, Tito, ah le de mü ngbü fi bü da emere züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. Angü wü kpara ena awu da emere züka ngü, teka ngü ka-mü la. Mü ngbü kpekpeke, de züka fingangü gbü nzö mü. Fü mü angbü kpah da erī wü kpara de zu ngari Me, de maguma mü 'buru biringbö. ⁸ Mü ri wü kpara de züka riri, teka avi jia wü vügü, de te ewü le ngü ka Me de ne, angü wüh ena agirī kaje teka amala siti ngü eküte nih ma.

⁹ Mü mala ngü fü wü labi kpekpeke, de wüh di eje riri ka wü mere kpara ka-wü. Wüh di emere wü ngü 'buru te ena adi ereke gbü jia ewü. Wüh mere e alügü siti ngü fü mere kpara ka-wü de. ¹⁰ Wüh mere e adi ezi e ka wü mere kpara ka-wü kpah de. Wüh di emere tima ka-wü kpekpeke de maguma wü 'buru. Te wüh mere bala la, wü kpara ena angbü egbo nga Me, E-küwa-nih ne, teka ngü ka-ewü la.

¹¹ Ma mala ngü la fü mü kükürü de, angü Me gara tamu *züka maguma ye eyi fü wü kpara 'buru, gbü ngü ka Yesu *Kurisito. ¹² Dela ngü te Me mere fü nih, teka fü nih amaka wazi, ace ngü ka kögö-nzö, bete ngü ka gümü wü e de füh kotö ne. Fü nih adu angbü de züka fingangü gbü nzö nih, teka adi emere wü ngü 'buru mbi, o nih di la de jia nih füh kotö ne. ¹³ Nih ngbü emere wü ngü de bala, kükürü de, angü nih ngbü eci nga züka tadu, te nih ena amaka te gara, gbü sīkpī te Miri ka-nih Yesu Kurisito ena adu akoro tete. Nih gbo nga iri na de koko de karayi! Angü engu de Mere Me, ah kpah de *E-küwa-nih. ¹⁴ Engu to ta te-ye, akpi teka aküwa nih, teka afü nih, ao wü di ye tete, teka fü nih ace *siti ngü ka-nih, adu ao to nih 'buru teka adi emere züka wü ngü füh kotö sene.

¹⁵ Dela wü ngü te mü ena angbü emala cu de wazi mü 'buru, angü wüh o mü eyi mere *kovo gbü nzö wü kpara ka Me. De mü di eto wazi fü mene wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü ne. Mene ewü, te ewü ngbü emere siti ngü ne, de mü di erī ewü kpekpeke, teka fü ewü ace wü ngü la ace. De mü ngbü de jia mü te mü, teka fü wü kpara awu züka ngü ka-mü, angü wüh ena afala mü.

3

Dene kpah gara ngü, te mü ena adi erī wü kpara ka Me di

¹ Tito, enga ra, ah le de mü ri wü kpara ka-mü de ngü ne mbi mbi mbi, teka fü ewü angbü de züka fingangü gbü nzö wü, da ecu ngü wü mere kpara ka-wü, de wü miri, kpah da eje riri ka-ewü mbi mbi mbi. Ah le de wüh reke te-wü, teka adi emere wü züka ngü fü wü kpara 'buru. ² Wüh mere e adi emala siti ngü eküte kpara de. Wüh ngbü ziii, de gu ngü ka Me emaguma wü. Wüh ngbü kpah de gu maguma esüka wü de wü kpara 'buru.

³ Angü nih ta 'buru wü töndö kpara, kpah baka wü bu nih füh kotö ne. Nih ta de wü mürü kögö-nzö. Nih ngbü ta edürü te wü siti kaje ka-nih kpikpi ye kpikpi ye. Angü ku ka *siti ngü i nih ta me-ye, teka gümü wü e de füh kotö ne. Nih ta wü mürü siti maguma, wü mürü makpü, angü nih ngbü ta ekspü te-nih de wü kpara 'buru. ⁴ Amba, o nih ngbü ta emere wü siti ngü la bala, fü Me ayia amere züka ngü fü nih, angü ah tima Yesu

*Kurisito teka aküwa nih, teka mere lele ka-ye. ⁵ Nih efi nda-nih, gü ba, Me küwa nih teka züka tima te nih ngbü emere? A'a, ah bala de. Me küwa nih 'duwa teka *züka maguma ye. Angü cinga nih ri tete fa sü. Fū engu aküwa nih, azürü nih gbü wü siti ngü ka-nih, adu abi nih kpah toto gbü wazi ka *Nzila Wazi ye. ⁶ Angü engu to Nzila Wazi ye fū nih reke areke, teka ngü ka Yesu Kurisito, *E-küwa-nih ne. ⁷ Me to Nzila Wazi ye fū nih bala, teka afü nih wü di ye tete, teka fū nih amaka *küküwa te gara agbü kpī kpala. Angü ah fū nih me-ye züka wü kpara ka-ye tete, teka züka maguma ye.

⁸ Dela kpeke riri fanü fanü. Ma ele de mü ri wü kpara ka Me di kpekpeke, teka fū ewü ato te-wü 'buru, angbü emere wü züka ngü, te ena areke wü bu wü. Dela züka riri te ti eyi ato wazi fū wü kpara 'buru.

⁹ Amba teka wü mürü kögö-nzö, te ewü ngbü efüfū *ngari Me, da edünda de ngü ka gele ka wü *Yisaraye, kpah de iri wü kundu wü de ta gügü ne, mü mere e angbü ega yiki de ewü de, angü ngü la ti ale ta-ngü te kpara nda de. Dela ka-ye töndö ngü kükürü. ¹⁰ Angü, te kpara kpo da esiti nzö wü bu ye de gara riri te di kpikpi ye la, ah le de mü ri engu ari. Te engu le aje ngü la de la, de mü du ri engu du 'basu. Te engu je ngü nda fi de la, de mü ce engu ace. ¹¹ Angü nih wu eyi fanü, gü ba, kpara de bala ce züka ngari Me eyi gügü, teka angbü emere siti wü ngü ka-ye ladru. Te di bala, ah kolo liya ka-ye eyi de tete ye, angü Me wu siti ngü kaka la eyi.

Dene adu ngü ka-ra

¹² Ma ena atima Aritema, anga Tikiko kpaka mü la. Te kpara la koro eyi la, mü mere e ayiri kpala de. Mü yia kere, anü amaka ra agbü Nikopolī. Angü ma ngbü efi ta teka angbü kpala, zalü akoro di gbü fe ka bala.

¹³ Tekä ngü ka Zena* ake Apolo ne, te ewü le ayia anü agbü gara sü la, de mü le ta-ngü te ewü reke areke, teka nünü ka-ewü la. ¹⁴ Kpah bala, ah le de mü mala fū wü kpara ka-nih, de wüh o to wü teka adi ele ta-ngü te wü mürü cinga. Wüh mere e angbü mürü basa de.

¹⁵ Wü kpara 'buru te a di de ewü sene to mandī fū mü. Mü to mandī ka-ra fū wü kpara de te ewü to maguma wü fū Me de kpala 'buru. Me di de yi kpala 'buru, da eto wazi fū yi, de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

* 3:13 3:13 Zena ta de mürü riri.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Filemüna Filemüna

Masere si-ngü

Filemüna ta de kpapa ka Kolosayi, te to maguma ye fü Yesu teka *ngari Me te engu je gömö Pawülü. Fü ah angbü emere tima ka Me agbü Kolosayi kpala. Engu ta de labi ka-ye, de iri ye Üneshimü, te zi wü e kaka, kpe di. Fütanga ngü la, fü Üneshimü anü amaka te-ye ake Pawülü. Wüh wu tñe de, anga wüh maka te-wü ake Pawülü neh baye baye, angü gbü wü sikpi la, Pawülü ta ka-ye agbü ku. Amba ngü te nih wu, ah ka-ye de ngü te Üneshimü fü maguma ye, teka ngü ka Yesu te engu je gömö Pawülü. Fü ah adu akoro *kpapa ka Yesu. Fü ah akpo da ele ta-ngü te Pawülü agbü ku kpala. Fü Pawülü amaka fingangü teka alügü engu kpaka Filemüna, angü engu de labi kaka. Tekana ngü la, fü Pawülü aba köcökpa ne, teka ayi-ta Filemüna, de ah ce *siti ngü ka Üneshimü. Ah du, ah za engu mürü tete, de ah di tñe baka labi kaka de. Angü ta gbü wü re la, te labi kpe akpe la, ah esiti. Te wüh du maka engu la, wüh ena ato mere siti kuru tete, afa sü. Amba gbü ngü la, Pawülü yi-ta Filemüna de ah boro siti ngü ka Üneshimü, de ah za engu tñe cu baka engana ni ye guvu Yesu *Kurisito.

Dene köcökpa ka Pawülü fü Filemüna

¹ Wayi bala Filemüna, ah de-ra Pawülü, kpapa te wüh i gbü ku teka ngü ka Yesu *Kurisito ne. A ba köcökpa fü mü me-a, ake engana ni nih Timoteyo. A to mandí fü mü falade, angü mü de züka awuba a, de te nih ngbü emere tima ka Me tundu de nih ma ne. ² A to kpah mandí fü tangbase ka-nih Apiya, ake engana ni nih Aríkipo, te di de kiri nih, marajümiya, gbü ngü ka Miri Yesu ne. A to kpah mandí fü wü *kpapa ka Yesu Kurisito, te ewü ngbü ebiti te-wü kpa gba mü de kpala ne. ³ Wö nih, Me, ake Yesu *Kurisito di de yi, de wüh to gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

⁴ Enga wüna Filemüna, gbü wü sikpi 'buru, ma ngbü egbo nga iri Me, da eku gba fefe, teka ngü ka-mü. Ma ngbü egbo nga iri Me teka mü kükürü de, ⁵ angü ma ngbü eje nga mü, gü ba, "Mü ngbü ele wü kpapa ka Me de maguma mü 'buru, da ele ta-ngü te ewü, kpah da elala eküte ngü ka Miri Yesu." ⁶ Ma ngbü eku gba fü Me, de ah to wazi fü mü, de mü ngbü fi bü da elala eküte Miri Yesu, kpah da ewu wü züka ngü 'buru te Miri Yesu ngbü eto fü nih. Miri Yesu to kpah wazi fü mü, teka fü mü adi ele ta-ngü di te wü bu mü, wü kpapa ka Me 'buru, teka fü ewü adi egbo nga iri Yesu Kurisito gbü ngü la. ⁷ Enga wüna, ma ngbü de mere tadu teka ngü ka lele ka-mü la, angü mü le wü bu mü fa sü, da ele ta-ngü te ewü. Ngü ka-mü la to mere wazi eyi fere.

⁸⁻⁹ Te di bala, engana wüna Filemüna, teka ngü ka züka lele ka-mü ne, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü teka gara ngü te to mere fingangü fere. Ah de ngü ka-ra de, ah de ngü ka ye ra. Ma tí ta eyi amala ngü la fü mü kpekpeke de wazi baka riri, angü ma de mere kpapa ka-mü gbü tima ka Yesu Kurisito. Amba ma le bala de. Ma di ngbü eyi-ta mü teka ngü la de gu maguma. Ah de-ra Pawülü, te di de mere kpapa, te wüh o tñe gbü ku teka ngü ka Yesu Kurisito ne, ma ngbü eku gba fü mü me-ra. ¹⁰ Wayi,

ma ngbü enda'ba te-ra fü mü teka ngü ka ye ra, te ma bî engu gbü ngü ka Yesu Kurisito, o ra di gbü ku ne. Angü ah to maguma ye eyi fü Me, teka *ngari Me te engu je gömö ra. İirî na de Ünessimü. ¹¹ Ah de Ünessimü, ta te di de labî ka-mü, fü engu akpe esaka mü teka ngü ka zi ne. Ma ngbü eku gba fü mü, de mü ce *siti ngü kaka. Fanü fanü, engu fü mü ta baka tøndö kpara. Amba tîtine, ah fü maguma ye eyi. Engu tîne de kpeke kpara, te ena ale ta-ngü te nih ake nih ma.

¹² Tîtine, ma ngbü etima engu, elügü kpaka mü kpala. Ah le fü mü ale engu, aza alügü gbü mürü, angü maguma ra le engu cu fa sü. ¹³ Ma ngbü ta ele de engu ngbü kpaka ra, ale ta-ngü te ra da mü, gbü ku sene. Angü ma wu kpo, gü ba, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane mü ena ale ta-ngü te ra me-mü. ¹⁴ Amba, baka te engu di de labî ka-mü ne, ma tî atîrî engu sene de wazi de. Ah le de mü fi ngü la me-mü, de züka maguma, fü mü adu atima engu, alügü fere. ¹⁵ Ma ngbü efi, gü ba, Me ye süka yi ake Ünessimü, anga neh teka fü engu aje ngü ka Miri Yesu, adu ato maguma ye fefe ya? Angü engu dürü esaka mü teka sikipî mba cogbo. Amba enatikine mü ena adu amaka engu ba to enga ni mü, fi badi. ¹⁶ Angü engu ta de labî ka-mü. Amba tîtine engu tîne eyi enga ni mü guvu Yesu Kurisito. Nda-ra, ma le engu fa sü. Ah ena adi mbi te mü ena adu ale engu kphah afa sü, angü engu de kpara ka-mü. Engu tîne eyi kphah de kpara ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

¹⁷ Te di bala, te mü le ra baka züka enga ni mü la, ah le fü mü ace siti ngü ka Ünessimü, fü mü adu aza engu baka mürü, kphah baka te mü ngbü eza ra mürü mü tete ne. ¹⁸ Te di bala, teka siti ngü de ta te engu mere fü mü, anga engu za ta jiasa ka-mü, zi wü e ka-mü la, de mü kuru ngü la 'buru gbü nzö ra. Ma ena alügü na wü e la fü mü me-ra. ¹⁹ De-ra Pawülü, ma ba ngü la cu de kpa ra, gü ba, ma ena alügü na wü e la me-ra. Mü fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü nda-ra e kphah ladü gbü nga mü. E engu la, ah de *küküwa, de te mü maka esaka ra guvu Yesu ne.

²⁰ Wayi bala, enga wüna, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü, de mü di emere züka ngü fere, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Te mü ngbü emere bala la, ah ena ato mere zo emaguma ra afa sü.

²¹ Ma ba köcökpa ne fü mü, Filemüna, angü ma wu eyi awu, gü ba, mü tî eyi aza Ünessimü baka zu enga ni mü, baka te ma mala fü mü ne. Fanü fanü, ma wu kpo, gü ba, mü ena amere ngü la afa sü di.

²² Adu ngü te ma ele amala fü mü, ah bane. Mü reke sü ka rara fere, mü o nzo, angü ma ngbü efi, gü ba, Me ena aje gba ka-yi aje, fü engu adu alügü ra kpaka yi kpala.

²³ Enga ni nih Epafürasî, de te a di ake di gbü ku kpakine, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, to kphah mandî fü mü. ²⁴ Wü gara wü bu ra, wü kpara ka tima ka Yesu, wü Marako, Arisitarekü, Dema, bete Luka, wüh to kphah mandî fü mü. ²⁵ Miri ka-nih Yesu Kurisito ngbü de yi, de ah ato gu ngü fü yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene köcökpa fü wü Ebere Ebere

Masere si-ngü

Kpara te ba köcökpa ne, nih je iiri na nda-nih de. Ah ba köcökpa ne fü wü *kpara ka Yesu, amba sü ta te wü kpara la ngbü engbü tete ne, nih ti awu nda-nih kpah de, angü wüh sere nda-wü de. Ngü te nih ti eyi awu tungü ewü, ah bü teka te wüh di de wü di engä *Yisarayeale, te wüh fü ngü ka-wü teka ale ngü ka Yesu. Dela si-ngü te nih gü iri köcökpa ne tete, gü ba, wü *Ebere. Angü dela kpah gara iri wü di engä Yisarayeale.

Nih wu kpah eyi, gü ba, wü vügü to ta mere cinga te ewü, teka ngü ka Yesu *Kurisito. Te di bala, gara ewü ngbü efi, gü ba, anga te ani ena ace ngü ka Yesu, adu arı gbü diri gele ka-ani, wü Yisarayeale la, e-wu neh da, wü vügü ena adu ace da embü ani. Amba kpara te ba köcökpa ne, mala fü ewü, gü ba, wü rü kpekpeke gbü cinga la, de wü mere e ace ngü ka Yesu de. Engu gü ba, ngü ka Yesu ka-ye memere, fa ngü ka riri ka gele ka wü di engä Yisarayeale ka. Fü ah amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba, ah le de wüh mere e, ace ngü ka Yesu, teka adu angbü emere gele ka wü kundu wü ne, tine de. Ngü la kpah fü nih de enatikine ne.

Gbü diri gele ka wü di engä Yisarayeale, wüh gü ba, tima ka wü *Arona de wü kundu ye de mere kpeke tima. Wüh ngbü ei ewü, gü ba, wü *mürü gele. Tima ka-ewü ka-ye adi ewa nü fü Me, teka adi ereke ngü ezengba wü kpara de wü Me di. Wüh ngbü ta ei Arona, gü ba, mere kovo ka wü mürü gele. Ngü kaka-na nye nda wü bu ye, te ewü eyiti e ne 'buru ka. Engu me-ye kpikpi ye de mene kpara te ngbü eri gbü mene guvu *Kambü ka Me agbü Yerüsalema, te wü kpara ri gbügbü na 'daaa de ne. Ah ngbü eri kpala du biri gbü re biringbö, de ngüte nü esaka ye, teka anü areke ngü ezengba wü kpara de wü Me, de ngüte nü la. Fütanga kpi ka Arona, fü ewü adu afe gara süka wü di ye na biringbö, teka amere tima ka mere kovo ka wü mürü gele la. Fü ngü la angbü engbü fi bü bala teka mere bi wü re.

Kpara te ba köcökpa ne, gü ba, titine ah le de nih wu awu, gü ba, Yesu fü ngü la eyi. Angü kpara te ngbü ereke ngü ezengba nih de wü Me titine ne, ah ka-ye de Yesu. Ngüte, de te Yesu reke ngü di ezengba nih de wü Me ne, ah cu de *ngüngüte, te tökö kpa füh *rü gbegete, teka aküwa nih ne, ah de ngüte wü nü nda tine de. Fü Yesu ayia aza ngüte ye la, ago di agbü kpi, teka areke ngü te di ezengba nih de wü Me ne di. Te di bala, enatikine Yesu ka-ye ladü agbü kpi, ede kpökpö ka Me kpala.

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Ebere ne, wüh dene.

Sapita 1:1-3 Ngü ka Yesu ga fa nda wü kpara 'buru

Sapita 1:4-2:18 Wazi Yesu fa nda wü *malayika ka Me ka

Sapita 3:1-4:13 Ngü ka Yesu fa nda *Müse ka

Sapita 4:14-7:28 Yesu de mere mürü gele ka-nih

Sapita 8:1-9:28 Yesu de mere vüngüte ka-nih

Sapita 10:1-31 Yesu reke ngü te di ezengba nih de wü Me cu de ngüte
ye

Sapita 11:1-13:25 Ah le de nih le ngü ka Yesu de maguma nih biringbö

Dene ngü ka Yesu, te ga fa nda wü kpara 'buru

1 Wü di engu wüna, ta gügü, Me ngbü emala ngü fü wü kundu nih enda nganga gömö bi wü *mürü dofo ka-ye. Ah ngbü ta esere ngü la fü ewü cükü'daye cükü'daye, enü di kpa engagira nü bala. 2 Titine gbü wü adu re ne, Me mala ngü ka-ye eyi 'buru mbölö fü nih gömö Yesu *Kurisito, angü Yesu de Ye Me. Ta te Me mere kpí bete kotó tete, ah to tima la esaka Yesu, de engu mere tima la me-ye. Fú Me aza engu, ao kphah Mere Miri gbü nzö wü ngü 'buru, agbü kpí, zalü füh kotó sene 'buru. 3 Yesu ka-ye de Ye Me, ah kphah gegege baka Wö ye. Engu sere mere wazi ka Me fü nih, teka de wü kpara 'buru di egbo nga iri Me. Te di bala, Yesu, Ye Me, ngbü eto wazi gbü wü ngü agbü kpí, akoro di füh kotó sene, 'buru me-ye, teka de wü ngü ka-ewü ngbü 'buru 'be. Yesu kpí teka aküwa nih gbü wü *siti ngü ka-nih. Fú engu ayia ago agbü kpí, angbü kpala ede kpökpö ka Mere Me, te di de mere mürü wazi ne.

Dene ngü ka wazi Yesu, te fa nda wü malayika ka Me ka

4 Te Me o Ye ye baka Mere Miri bala ne, fü ah ayia ato mere wazi fefe na, afa nda wü *malayika ka-ye la di ka. Te di bala, ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iri Yesu, afa nda wü malayika di ka.

5 Gara malayika ladü, te Me mala ngü fefe, gü ba, "Ye de ye ni"? Ah nda ma! Me mala ngü bala, duu teka Yesu, gü ba, "Ye de Ye ni. Enatikine, ni sere ngü la eyi fü wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye."* Me mala kphah ngü teka Yesu, gömö gara *mürü dofo ka-ye, gü ba, "Ni fefe baka Wö ye na, engu nda-ye baka Ye ni."† 6 Me mala nga sikpí de te ni ena adu atima biri Ye ni, de ah koro füh kotó ne, gömö gara mürü dofo, gü ba, "Ah le de wü malayika ka-ni 'buru di egbo nganga na."

7 Dene ngü te Me mala teka wü malayika ka-ye, gü ba, "Wü malayika ka-ni, wüh de wü mürü kitima ka-ni, Me, te ni ngbü etima ewü, adi emere tima ka-ni. Ni ngbü kphah efü ewü gbü wege, efü wü gara baka te-wa, teka de wüh di emere tima ka-ni."‡ 8 Amba dene ngü te Me mala fü Yesu Kurisito, gü ba, "Wayi, Ye ni, ni to wazi ni eyi fü ye, fü ye angbü baka ni, Me. Ye kphah de Mere Miri. Ye ena angbü gbü nzö wü kpara ka-ye fi mere badi. Ye ena angbü emere ngü ka-ewü ereke areke. 9 Ye ngbü ele de wü kpara 'buru di emere züka ngü. Angü ye le siti ngü nda de. Dela si-ngü de te ni, Me, fe ye miri tete. Fú ni ato wazi fü ye, afa nda wü bu ye 'buru. Te wü kpara wu bala, fü ewü angbü ecu ngü ye de mere tadu!"§

10 Wüh ba kphah ngü gbü *Ngari Me teka Yesu, Ye Me, gü ba, "Wayi Me, ye de mere kpara! Ta gügü te engu gina, ye reke kpí bete to me-ye. 11 Ngü ka kotó ne bete ngü ka kpí, ena anza ka-wü 'buru anza, baka diri bongo, amba ngü ka-ye ti anza nda kü de. 12 Ye ena aza ewü, agara agara baka bongo, fü ngü ka-ewü anza. Amba ngü ka-ye ena angbü ka-ye fi da ye. Ye ti akpi nda-ye de."*

13 Me mala kphah gara ngü gömö gara *mürü dofo tüngü Ye ye, gü ba, "Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene! Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri! Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru! Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!"† Amba Me mala la ngü bala, fü biri gara malayika ka-ye nda kü de!

* 1:5 1:5 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7. † 1:5 1:5 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 7:14. ‡ 1:7 1:7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 104:4. § 1:9 1:9 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 45:6-7. * 1:12 1:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 102:25-27. † 1:13 1:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

14 Wü *malayika nda-wü neh wü da? Wüh de wü mürü kitima ka Me, te ewü ngbü emere tima kaka. Fū Me angbü etima ewü teka adi eto wazi fū nih, wü kpapa ka-ye, de te Me le aküwa ewü ne.

2

Dene kpeke ngü teka küküwa guvu Yesu

1 Wü di engu wüna, baka te ngü ka Yesu di de mere kpeke ngü de bala ne, ah le de nih ceka te-nih 'be, da erü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Angü ta te engu gina, wü *mürü tima ka Yesu sere zu ngü teka Yesu eyi fū nih. To nih mere e airi teka ngü la de, angü nih ena adürü te kaje ka Me. 2 Ta gügü, Me to ta *Riri ka-ye fū *Müse, gömō wü *malayika ka-ye. Riri la ta de engu ngü nda de. Mene wü kpapa te ewü le ta adi eje Riri la de ne, fū wü mere *kovo ka Me angbü eto kuru te ewü fanü fanü! 3-4 Amba ngü ka *küküwa, te Miri Yesu koro di ne, fa Riri ka Müse ka. Angü Miri Yesu sere ngü ka küküwa la cu me-ye fū wü mürü tima ka-ye. Sidi nga ngü la, fū wü mürü tima kaka, te ewü je ngü la gögömō ne, ayia tīne, akoro amala ngü la fū nih. Fū Me ayia asere kpah fū nih, gü ba, "Ngü ka Yesu la, ah ka-ye de zu ngü fanü fanü," angü Me to wazi fū wü *kpapa ka Yesu la me-ye, de wüh di eküwa wü mürü keke, da emere wü gara ngü ka talara di. Fū Me ayia kpah ato wazi *Nzila Wazi ye fū wü kpapa ka-ye 'buru, de te engu fe ewü ne, baka te engu le. Te di bala, te nih lala eküte ngü ka Yesu de la, nih ena aküwa baye baye? Nih ti aküwa de! Me ena ato kuru ato te nih fanü fanü!

Dene ngü teka Yesu, te kpi, aküwa nih ne

5 Me mala fū nih gbü *Ngari ye, gü ba, "Te gara, ni ena adu amere to kotō bete to kpi." Te Me mere ngü la eyi bala la, kpapa te Me ena adu ao ewü, baka wü mere kpapa gbü nzō wü ngü füh to kotō la, ena adi neh wü da? Ah ena adi de wü *malayika? A'a, ah bala de! 6 Angü Me gü ba, "Ni ena ao nih, wü kpapa de füh kotō ne, baka wü mere kpapa gbü sikipi engu la," baka ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Öö Me, ani ka-ani de töndō wü kpapa kükürü, amba ye ngbü ele ani cu de maguma ye. Komō ani gu ka ngü la eyi agu! 7 Angü ta gügü, wazi ani koro baka nda wü malayika ka-ye la de. Amba tītine ye to mere wazi eyi fū ani. Ye o ani eyi baka wü miri, 8 teka de ani ngbü gbü nzō wü ngü füh kotō ne 'buru."* Dela ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me. Te ah bala la, wü e 'buru ena angbü esa wazi ka-nih. Wü di engu wüna, tītine nih ngbü eyi baka wü miri, gbü nzō wü e füh kotō ne 'buru, fanü? Ah bala de! Te di bala, ngü la neh baye? 9 Wü di engu wüna, wüh ba ngü la teka ngü ka Yesu. Angü, ta te Yesu koro füh kotō sene, Me o engu baka kükürü kpapa, baka nih bane. O Yesu di ta la de wü nih füh kotō sene ne, wazi küküte ka-ye kpah bü baka nda-nih. Fū engu ayia azü cinga, akpi. Amba tītine, Me du o engu eyi baka Mere Miri, teka de wü kpapa 'buru di ecu ngüngü na! Kükürü de, angü Yesu kpi teka aküwa nih, angü Me le me-ye bala, teka *züka maguma ye.

10 Me le nih, wü kpapa, cu de maguma ye. Fū engu ayia atima Yesu, de ah koro, ah küwa nih. Kpah bala, teka de ah za nih, koro de nih agbü sü ka Me, agbü kpi kpala, baka wü di Me. Te di bala, Me le me-ye de Yesu zü cinga bala füh kotō sene, teka de engu tūka te-ye, de ah maka wazi gbü cinga la, teka ale ta-ngü di te nih. Dela ngü te Me le me-ye. Ah ti ati

* 2:8 2:8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 8:4-6.

bala, angü Me de kpara te mere kotö bete kpí 'buru me-ye, fü ah angbü kpah eceka kpí fütanga wü e 'buru me-ye. ¹¹ Yesu küwa nih me-ye, fü ah adu afü nih, akoro di wü di Me. Yesu mere ngü la bala, angü engu fü te-ye, za küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Dela si-ngü te engu ngbü eï nih tete, gü ba, "Nih de wü di engu ni ni ne." Angü nih koro eyi, wü di engu ni ye na fanü. ¹² Nih ti eyi awu, gü ba, Yesu, Ye Me, ngbü eï nih, wü di engu ni ye. Kükürü de, angü engu mala fü Wö ye, gü ba, "Wö ni, Me, ni ena amala ngü ka-ye fü wü di engu ni ni, fü ani adi egbo nga iri ye tundu de ewü."[†] ¹³ Wüh ba kpah gara ngü te Yesu mala, gü ba, "Ni ena ato maguma ni 'buru fü Me. Ani ngbü eyi kpakine gbü ngü ka Me, tundu de wü di engu ni, te engu to fü ni ne."[‡]

¹⁴ Wü di engu wüna, de-nih, te wüh ngbü eï nih wü di engu ni ye Yesu ne, nih ka-nih de wü kpara ka kotö ne. Dela si-ngü te Yesu fü te-ye baka nih, wü kpara ka kotö ne, teka de ni kpi, teka aküwa nih. Kükürü de, angü kpi ka Yesu fa wazi *Satana, te di de miri ka kpi ne, ka. ¹⁵ De-nih, wü kpara füh kotö ne, te nih di la ladü de jia nih ne, nih ngbü engbü 'buru de mere cürü, teka ngü ka kpi. Amba Yesu kpi eyi, teka aküwa nih gbü cürü ka kpi la. ¹⁶ Yesu kpi teka aküwa wü da? Tekä aküwa wü *malayika ka Me? Ah bala de! Yesu kpi teka aküwa mene nih, de te nih to maguma nih eyi fü Me, baka nda kundu nih, *Abarayama ne. ¹⁷ Dela si-ngü te Yesu fü te-ye, za küte gegege baka nda-nih, wü di engu ni ye, teka aküwa nih. Te di bala, Yesu wu cinga nih kpo. Angü engu de gina engu ni nih, te ngbü ereke ngü ezengba nih de wü Me, teka de Me boro wü *siti ngü ka-nih. ¹⁸ Yesu ngbü ewu cinga nih, angü engu zü ta mere cinga fa sü. Kpah bala, Satana re ta mamaguma ma! Te di bala, te Satana le are maguma nih la, Yesu ena ato wazi fü nih, arü di kpekpeke.

3

Dene ngü ka Yesu, te fa nda Müse ka

¹ Wü di engu wüna, nih 'buru de wü kpara ka Me, angü Me i nih me-ye. Te di bala ne, ah le de nih fi ngü ka Yesu mbi mbi mbi, de nih di ezoro engu, da elala tete, de kpa nih 'basu mini. Angü Yesu de kpara te Me tima engu, teka akoro, arü nih de zu ngari Me. Yesu kpah de gina engu ni nih, mere *mürü gele te ngbü ereke ngü ezengba nih de wü Me. ² Te di bala, ngü ka Yesu fa nda *Müse afa, angü Me fe ta Yesu teka tima la me-ye. Fü engu angbü emere tima la de maguma ye biringbö. Müse ta kpah de mürü tima ka Me ta gügü. Engu ngbü ta kpah emere tima ka Me de maguma ye biringbö, da erü wü di engu *Yisaraye. ³ Baka te ngü ka Yesu fa nda Müse ka ne, nih ena angbü ecu neh ngü da? Nih ena acu ngü mere kpara? Anga nih ena acu ngü wü di ye, de te engu bi ne? Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Enatikine, Yesu me-ye baka mere kpara la, angü engu fü nih eyi wü di Me tete. Te di bala, ah le de nih di ecu ngü Yesu. ⁴ Mere bi nga nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kundu wü ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Amba kpara de te o wü kundu wü la neh da? Ah de Me de? ⁵ Müse mere ta tima ka Me reke areke. Engu ngbü ta erü wü di engu Yisaraye de ngü ka Me. Fü engu angbü ta esere fü ewü wü ngü, de te Me ena amere te gara ne. Amba Müse o wü di engu Yisaraye la me-ye nda de. Me o ewü ka-ye me-ye. ⁶ Amba teka ngü ka Yesu *Kurisito, engu ka-ye de Ye Me.

[†] 2:12 2:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:22. [‡] 2:13 2:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 8:17-18.

Me fe engu, o baka mere Wö nih, te bi nih 'buru me-ye. Baka te nih to maguma nih eyi fü Yesu ne, ah le de nih rü kpekpeke, fü nih ao jia nih bü nzö eküküte. Te di bala, engu ena afü nih, fü nih angbü tîne wü di Me fanü fanü.

Dene ngü te nih ena adi ele ngü ka Yesu de maguma nih biringbö

⁷ Wü di enga wüna, yi fi la nga ngü, te wüh ba gbü *Ngari Me gbü wazi ka *Nzila Wazi Me ne. Ngü la gü ba, “Dene ngü te ni, Me, le amala fü wü enatikine, gü ba, ‘Ah le de wü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö. ⁸ Wü mere e angbü emere ngü, baka nda wü kundu wü ta gügü, ne de, angü wüh ka-wü ta de wü mürü kögö-nzö. Baka ta te wüh ngbü ejiji de wü *Müse kpa etü gü ne, wüh le ta adi eje rîrî ka-ni, Me, nda-wü de. ⁹ Angü wüh ngbü ta ere maguma ni, teka awu, anga ni ti eyi ale ta-ngü te ani fanü ya? Mere bi wü kpeke ngü, te ni ngbü mere fü ewü, nda nganga anda, teka wü re teke 'basu (40) ne, ngü la rî gbü nzö ewü 'buru 'buru nda de. ¹⁰ Teka ngü la, fü maguma ni ayia ta anzu eküte ewü. Ni le ewü ta de, angü wüh le aje ngü ka-ni nda-wü de. Wüh le rîrî ka-ni kpah de. ¹¹ Baka ta te maguma ni nzu eküte ewü ne, fü ni ayia akina ewü, gü ba, “Wü ti ari gbü züka sü, te ni reke tungü wü ne, de.” ’ ’*’ Dela ngü ta te Me mala fü wü di enga *Yisarayeale, teka kögö-nzö ka-ewü la.

¹² Wü di enga wüna, yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu ne de. Yi mere e ace ngü ka Me de, angü engu ka-ye de mere mürü wazi. ¹³ Ah le de yi ngbü kpah da efi nga wü bu yi, da eto wazi fü ewü, teka fü ewü adi erü kpekpeke, da elala fi bü gbü nga Yesu. Yi mere ngü la te nga sikipi 'buru, o yi di la ezükü. Angü te maguma yi ngbü 'basu 'basu gbü ngü ka Me la, nzö yi ena akoro ka-ye kpekpeke, fü yi adürü te kaje ka Me ka. ¹⁴ Angü ah le de nih di elala eküte Yesu gö gö gö! Nih di emere ngü la fi bü bala, baka ngü ta te nih to maguma nih tete fefe na ne, zalü koro di gbü sikipi te nih ena akpi tete. Te nih ngbü emere ngü la bala la, nih ena angbü wü *kpara ka Yesu Kurisito fanü fanü. ¹⁵ Dela si-ngü te Me mala fü nih enatikine, gü ba, “Ah le de nih le ngü ka-ni, Me, de maguma nih biringbö ne. Nih mere e, amere ngü baka nda wü kundu nih tane de, angü wüh ka-wü ta de wü mürü kögö-nzö.”

¹⁶ Wü mürü kögö-nzö, ta te ewü le aje ngü ka Me de ne, ah de wü da? Ah de wü *ganzi kpara, te ewü wu ngü ka Me ta la de? Ah bala de! Ah zu de wü gina wü di enga *Yisarayeale, te Me tima *Müse, teka aküwa ewü esaka wü kpara ka *Ezepeto ne. Fü Müse amere bi wü ngü ka talara gbü jia ewü. Amba maguma ewü ngbü ka-ye fi bü 'basu 'basu. ¹⁷ Wüh le aje ngü ka Me de, neh teka wü re fe? Wüh le aje ngü ka Me de, teka wü re teke 'basu (40). Teka ngü la, fü Me ayia afü kürüfe ye fü ewü. Dela si-ngü de te wüh kpi ta tete 'buru kpa etü gü, fü ewü ati ewü ciki kpala ne. Wüh nü koro gbü sü, ta te Me reke fü ewü ne, nda-wü tîne de. ¹⁸ Angü Me yia ta, kina ewü, gü ba, “Wü ti anü akoro gbü züka sü, te ni, Me, reke tungü wü ne de.” Me kina ta ewü bala kükürü de, angü güje ewü ma. ¹⁹ Dela si-ngü te wü gina wü di enga Yisarayeale la nü koro tete na agbü züka sü, ta te Me reke fü ewü, de ne, angü wüh ta de wü mürü kögö-nzö. Wüh le aje ngü ka Me ta nda-wü de.

* 3:11 3:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 95:7-11.

4

1 Wü di engä wüna, kpah bala Me mala ngü eyi fü nih, gü ba, "Ni reke züka sü eyi fü nih, teka fü nih anü afe te-nih tete kpala." Ah le de nih ceka te-nih 'be, angü te nih ngbü kpah de kögö-nzö baka nda wü kundu nih tane la, nih ti ari agbü züka sü la nda-nih kpah de. 2 Wü kundu nih la wu ngü ka Me kpo, wüh je ngü ka Me kpah eyi. Amba wüh küwa de, angü wüh le ta ngü ka Me de maguma wü biringbö nda-wü de. Te di bala, ah le de nih ceka te-nih 'be, angü te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö de la, nih ti ari gbü züka sü ka Me nda-nih kpah de. 3 Fanü fanü, te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ti eyi akoro gbü züka sü ka Me la. Amba mene wü kpara de maguma wü 'basu 'basu ne, wüh ti akoro agbü sü la nda-wü de, kpah baka ngü ta te Me mala, gü ba, "Ni kina wü mürü kögö-nzö la eyi, gü ba, 'Wü ti ari gbü züka sü ka-ni de,' ne." Me mala ngü la ta bala teka ne? Ah mala bala, angü ah reke sü la nza la de? Ah bala nda de! Ah reke sü la nza ta eyi gügü, o engu ngbü eo kotö ne. 4 Nih ti eyi awu ngü la, angü wüh ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Me mere kpi bete kotö de wü e 'buru, gbü wü sikpi ma'diya. Fü ah adu afe te-ye gbü sikpi lorozi."* 5-6 Me reke ta sü teka wü kundu nih eyi, ce nzo. Amba wüh koro ta gbü sü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka Me, ta te wüh ngbü emala fü ewü ne, nda-wü de. Dela si-ngü te Me mala ngü tete na, gü ba, "Wü ti ari agbü züka sü ka-ni de," ne.† Sü la, ah ka-ye fi ladü, zalü akoro enatikine. Me ngbü la fi bü ele wü kpara ka-ye, de wüh ri koro kpala.

7 Nih ti kpah eyi awu, gü ba, Me ngbü ele de nih ri agbü züka sü ka-ni la. Kükürü de, angü sidi nga mere bi wü re, *Nzila Wazi Me mala ta ngü la eyi, gömö Miri *Davidi, gü ba, "Dene ngü te ni, Me, le amala fü nih enatikine, gü ba 'Nih le ngü ka-ni de maguma nih biringbö. Nih mere e adi emere ngü baka nda wü kundu nih tane de, angü wüh ka-wü ta wü mürü kögö-nzö.' "‡ Miri Davidi ba ngü la gbü *Ngari Me, sidi nga mere bi wü re, te Me kina wü kundu nih la tete na. Te di bala, ah le de nih wu awu, gü ba, du sikpi la ladü fü nih, teka fü nih akoro agbü züka sü ka Me la. 8 Angü, ta sidi nga kpi ka *Müse, *Yosuwa za wü di engä *Yisaraye, akoro di me-ye, agbü tö ka wü *Kanana. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, tö ka Kanana la de züka sü, te Me mala ngangä ne? Ah bala de! Te ah ena adi ta bala la, Davidi du ba wü ngü la, sidi nga bi wü re, fütanga kpi ka Yosuwä, neh teka ne? 9 Te di bala, nih ti eyi anü ari agbü sü ka Me kpala, afe te-nih, baka ta te Me fe te-ye, gbü sikpi ka lorozi ne. 10 Gbü sikpi te yi ena akoro tete agbü sü ka Me, yi ena afe te-yi kpah bala, angü wü tima ka-yi nza eyi 'buru, baka ta te Me fe te-ye, te engu mere kpi ake kotö nza tete na ne. 11 Te di bala, ah le de nih to te-nih 'buru 'buru teka ale ngü ka Me, teka fü nih ari agbü züka sü ka Me la. Nih mere e amere ngü ka kögö-nzö, baka nda wü kundu nih ta la, nda-nih de!

12 Wü di engä wüna, ah le de nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö. Nih ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü nih ti afiti Me de. Ngü ka Me ka-ye baka mere maguruma te dere fa sü, te ti eyi awa so de biki gbü ye, akolo gbö! Angü Me ti eyi aceka kpi kpa emaguma nih kpörö! awu wü fingangü ka-nih kpah 'buru. 13 Kpara biringbö te ti afiti Me nda ma! Me wu wü ngü 'buru kpo! Ah wu fingangü ka-nih kpah kpo. Nih ti awo ngü gbü jia Me nda-nih de. Ah le de nih le ngü ka Me de maguma nih

* 4:4 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:2. † 4:5-6 4:5-6 Mü ena amaka ngü la gbü wü Ci ka wü Davidi 95:11. ‡ 4:7 4:7 Mü ena amaka ngü la gbü wü Ci ka wü Davidi 95:7-8.

biringbö. Angü te gara nih ena arü engagira Me, fü engu aye süka ngü ka-nih mbi mbi mbi, te nga wü ngü ka-nih 'buru, te nih ngbü emere ne.

Dene ngü ka Yesu te di baka mere mürü gele,

te reke ngü ezungba nih de wü Me fanü

¹⁴ Wü di engu wüna, te nih gü ba, nih zu de wü *kpara ka Yesu la, ah le de nih zoro ngü ka Yesu de kpa nih 'basu. Angü Yesu de mere *mürü gele ka-nih, ah kpah de Ye Me. Engu tadu eyi kpa gbü kpí, kpaka Me, angü engu reke ngü ezungba nih de wü Me, nza eyi 'buru fi mere badi. ¹⁵ Ngü ka Yesu reke fa nda wü gara mürü gele 'buru. Yesu wu kpo, gü ba, wazi nih teka arü di kpekpeke gbü wü re-ngü ka *Satana nda ma. Wü mere bi ngü te Satana le afiti nih di ne, ah wu kpah kpo. Kükürü de, angü baka ta te Yesu di la füh kotö sene ne, Satana re engu ta kpah eyi, de wü ngü la 'buru, baka te engu ngbü ere nih di de enatikine ne. Ah re engu bima, teka mere bi wü sikipí, amba Yesu le wü siti ngü kaka-na la nda de. ¹⁶ Te di bala ne, de nih mere e akpe cürü de, nih i maguma nih ai, fü nih anü kpaka Miri Yesu. Kükürü de, angü engu ngbü ele nih de *züka maguma ye. Te Satana ngbü ere nih la, nih yi-ta Yesu. Engu ena awu cinga nih, fü ah ato wazi fü nih.

5

¹ Gbü gele ka-nih, ka wü di engu *Yisarayeale, wü cögbörö *mürü gele ka Me ka-wü kpah bü kükürü wü kpara ka kotö ne. Wüh de wü kundu ye *Arona. Fü Me ayia afe ewü ta teka tima la. Te di bala, tima ka mere mürü gele neh ene? Ah ngbü ewete wü nü, da eto fü Me, teka *siti ngü ka wü kpara. ² Wü mürü gele ka wü di engu Yisarayeale la, wüh ta wü kpara ka kotö ne, kpah baka nih. Te di bala, wüh ngbü ta ewu cinga wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü gbü iri-to ne. Kpah bala, wüh wu da eri wü kpara, te ewü ngbü edürü ngü ne, ferrre kpo. Angü wü kpara te ewü ngbü edürü ngü la, wüh wu ta ngü ka Me mbi mbi nda-wü de. ³ Baka te mürü gele la di ta kpah bü kpara ka kotö, te ngbü kpah edürü ngü baka nih ne, fü ah ngbü kpah ewa nü, eto fü Me, teka nda-ye siti ngü.

⁴ Teka tima ka mere mürü gele, kpara ti ao te-ye mere mürü gele de tete-ye nda de. Me ngbü efe kpara teka tima la me-ye, angü dela ka-ye mere kpeke tima. Baka ta gügü te Me fe Arona, engu ni ye *Müse, ao engu mere mürü gele tete na ne. Engu me-ye de mere kundu ye wü mürü gele ka wü di engu Yisarayeale 'buru. ⁵ Yesu *Kurisito o te-ye mere mürü gele de tete-ye nda kpah de. Me fe engu teka tima la kpah me-ye, gü ba, "Ye zu de Ye ni. Enatikine ni sere ye eyi fü wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye, ni to tima la fü ye me-ni."* ⁶ Me mala kpah gara ngü fü Ye ye, gü ba, "De-ni, Me, ni o ye me-ni mere mürü gele baka Miri Meleke-Sadiki. Ye ena angbü ereke ngü ezungba ni de wü kpara ka-ni, fi mere badi."†

⁷ Baka ta te Yesu di la füh kotö sene ne, ah yi-ta Me kpekpeke de mere ri ye, da eku gba de ngura, angü engu wu kpo, gü ba, Me ena aküwa ni gbü wazi ka kpi. Te di bala, fü Me ayia aje gba kaka-na, ayia ato wazi fefe na, teka de ah rü di kpekpeke. Angü Yesu o to ye 'buru teka amere tima te Me to fefe na ne. ⁸⁻⁹ Yesu de Ye Me fanü. Enatikine engu koro eyi mere kpeke kpara, baka te Wö ye na, Me, ngbü ele, angü engu ngbü eje riri ka Me ereke areke. Me le me-ye de engu zü cinga baka e dela, teka fü engu

* 5:5 5:5 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7. † 5:6 5:6 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:4.

amaka wazi, amere ngü ka-ni, Me, anza di 'buru. Te di bala, wazi Yesu fa sü. Te nih le ngü kaka-na la, engu tĩ eyi aküwa nih fi mere badi. ¹⁰ Dela si-ngü de te Me o Yesu tete na mere mürü gele, teka adi ereke ngü ezengba nih, de wü ye, baka Meleke-Sadiki tane.‡

Dene ngü te ma le amala fü yi, gü ba, yi mere e ace ngü ka Me de

¹¹ Wü di enga wüna, ngü ka Yesu, te reke ngü di ezengba nih de wü Me ne, ah ka-ye de mere kpeke ngü. Ma le ta amala mere bi wü ngü fü yi teka ngü la, amba ngü la tĩ arĩ gbü nzö yi kere nda de. ¹² Yi le ngü ka Yesu tane eyi gügü. A rĩ yi eyi de ngü ka Yesu teka bi wü re. Amba ngü la rĩ gbü nzö yi fi de, neh teka ne? Fingangü ka-a gü ba, yi ena akpo ta dene me-yi, angbü erĩ wü bu yi de ngü ka Yesu. Amba yi di ngbü fi bü ele de wü gara kpara di erĩ ani de mene wü ngü, ta te a rĩ yi di eyi ne kpah toto, neh teka ne? Yi le la angbü fi bü baka wü vürü jaji, te wüh ngbü ela ngu-ka? Ah le de yi zü kümü de so, angü yi ndri eyi. ¹³ Ah fanü, te wüh yaka vürü mbarase la, ah tĩ azü kümü la de, ah ena angbü ela ka-ye bü ngu-ka. Amba sidi nga re bata, anga bala, te mbarase la ngbü fi bü ela ka, ah le azü kümü de la, dela züka ngü? Teka ngü ka-yi, ah kpah bala. ¹⁴ A fi ta, gü ba, yi wu ngü ka Me eyi, yi je sisi na reke dene kpah eyi mbi mbi mbi. Yi ga koro dene kpah eyi kpekpeke gbü ngü ka Me, fü yi adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Amba yi ka-yi la fi baka wü vürü jaji? Te di bala, ah le de yi o to yi 'buru, teka aje si-ngü ka Me areke areke mbi mbi mbi, teka fü yi awu mene ngü, te ngbü ereke gbü jia Me ne. Te yi mere bala la, yi ena amaka wazi teka adi emere ngü ka Me di. Yi ena awu kpah mene wü ngü, te di esiti gbü jia Me ne. Fü Me angbü eto wazi fü yi, teka fü yi ace wü *siti ngü la.

6

¹⁻³ Wü di enga wüna, gina wü ngü ka Me, te di baka ngu-ka te vürü mbarase ngbü ela ne, a rĩ yi de ngü la eyi gügü, gü ba, "Ah le de yi fü maguma yi, fü yi ace *siti ngü ka-yi. Ah le de yi le ngü ka Yesu Kurisito de maguma yi biringbö. Ah le de wüh to *babatiza fü yi, fü ewü ao kpa wü gbü nzö yi, teka fü *Nzila Wazi Me akoro angbü emaguma yi. Te yi le ngü ka Yesu la, Yesu Kurisito ena aküwa yi, fü ah azükü yi gbü kpi, adu ato to küte fü yi. Amba, te yi le ngü ka Yesu de la, Me ena ato kuru te yi fi mere badi." Dela wü ngü ka Me ta te a rĩ yi di, yi wu ngü la bala de? Wayi, ah le de nih nü enü de ngü ka Me kpa engagira nü, teka fü Me aceka nih baka kpeke wü kpara ka-ye.

⁴⁻⁶ Wü di enga wüna, nih nü enü de ngü ka Me kpa engagira nü. Yi mere e adu kpa sidi de, angü yi ena adürü te kaje ka Me. Yi ngbü efi neh ngü ne? Me ü jia yi eyi. Ah to wazi ka Nzila Wazi ye kpah eyi fü yi. Fü yi angbü eje ngü kaka-na de mere tadu. Yi wu kpah wü kpeke ngü, de te wü *kpara ka Yesu ngbü emere, de wazi ka Nzila Wazi Me, ne eyi. Te di bala, te mü fü te-mü, du ce ngü ka Yesu asidi la, mü ena adu afü maguma mü kpah toto, neh baye baye? Ngü la tĩ nda de! Angü mü fü kürüfe mü eyi fü Yesu! Wü kpara ena angbü esiti irĩ Yesu teka ngü ka-mü la! Ah ge baka te mü du bere Yesu eküte *rü gbegete kpah toto!

⁷ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü ru e kpa gbü yĩ ka-mü, fü agö angbü elĩ fefeh na ereke areke la, wü e de te mü ru gbü

‡ 5:10 5:10 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20.

yī la ena akō areke areke. Fū ewū aga kpah mbi. Fū mü amaka mere bi zū-e gbū yī la. Te di bala, mü ena angbū de mere tadu, gü ba, Me to wazi gbū yī ka-ni eyi fanū. ⁸ Amba, te mü ru e gbū yī ka-mü, fū wū fu wū ti, de wū siti gü adu akō gbū yī ka-mü me-wū la, mü ena angbū de tadu? Mü tī angbū de tadu de! Mü ena angbū de cinga, fū mü adu ace yī la asidi, ah bala de? Wū gara ne, mü ena ato wa gbū yī la, fū ah acuru asidi! Te di bala, ah le de yi reke ngü ka-yi, teka fū yi angbū baka zūka yī la. Yi mere e angbū baka mene yī te di esiti ne de!

⁹ Wū di enga wūna, ma ngbū emala wū kpeke ngü la fū yi, angü ma le yi fa sü. Amba ma wu eyi, gü ba, ngü ka-yi baka fu wū ti, de wū siti gü ne, nda de. Angü ma wu eyi, gü ba, yi ngbū elala fi bü sidi nga Yesu. Engu ena aküwa yi aküwa fanū fanū. ¹⁰ Me ka-ye de zūka miri. Engu ngbū eto zūka ngü fū wū kpara te nga zūka ngü ka-wü, de te ewū ngbū emere ne. Ah wu kpo, gü ba, yi ngbū ele ngü ka-ni de maguma yi 'buru. Angü engu wu kpah kpo, ga, yi ngbū ele ta-ngü te wū kpara ka-ni efa sü, zalü akoro dene, yi ngbū la fi bü emere bala. Te di bala ne, engu ena ato zūka ngü fū yi ato, te gara fanū, toto tī aīrī te yi nda de. ¹¹ Ah le de yi o to yi teka anū de ngü ka Yesu la kpa engagira nü. Ma ngbū ele de yi di eo jia yi 'buru eküte Yesu, zalü akoro di gbū sīkpī, te yi ena ago akoro kpakaka na, agbū zūka sü ka Me agbū kpī. ¹² Ah le fū yi ato te-yi, ale ngü ka Me de maguma yi biringbö. Yi mere ngü kpah baka nda diri wū kpara ka Me ta gügü ne. Te cinga ngbū emere yi la, yi i maguma yi ai, fū yi arū kpekpeke. Te di bala, yi ena amaka wū zūka ngü agbū kpī, baka te Me mala ngangana fū nih ne.

Dene ngü te ma le amala fū yi, gü ba,

ngü te Me mala, ah tī ace de

¹³⁻¹⁴ Wū di enga wūna, yi fi la nga ngü ka *Abarayama. Me mala ngü fū Abarayama ta gügü, gü ba, "Ni ena ato wazi fū ye, teka de wū kundu ye sibi fa sü."* Fū Me ayia akīna kīna te īrī ye, gü ba, "Ni ena amere ngü la bala, fanū fanū," kükürü de, angü gara kpara te fa Me nda ma. Tekā ngü la, fū Me ayia akīna kīna la te īrī ye. ¹⁵ Fū Abarayama ayia agu maguma ye, teka zūka ngü de te Me mala fū ye ne. Fū ah angbū da eci nga ngü la. Fū Me ayia amere zūka ngü la fefe na bala fanū.

¹⁶ Wū di enga wūna, te gara kpara mala ngü, kīna te-ye te īrī Me, gü ba, "Ni ena amere gara ngü ka-ni bane," wū bu ye na ena afi, gü ba, engu ngbū esu dela wu? A'a, ah bala de! Wūh ena adu ale ngü kaka, teka kīna te engu kīna te-ye di la. ¹⁷⁻¹⁸ Dela si-ngü ta te Me kīna kīna fū nih di te īrī ye, teka de nih wu, gü ba, de-ni Me, ni tī afüfū fīngangü ka-ni nda-ni de. Angü, Me mala ta ngü kpekpeke, gü ba, "Ni, Me, ni o Yesu mere *mürü gele, teka areke ngü eze ngü ni de wū kpara." Fū ah ayia akīna kīna, teka acu ngü la di. Te di bala ne, nih mere e afi nga ngü de. Nih rü kpekpeke, de nih zoro ngü ka Me de kpa nih 'basu, angü Me ena aküwa nih aküwa, baka ngü de te engu mala. Engu tī asu wu nda de. ¹⁹⁻²⁰ Te di bala, ngü ka Yesu, te reke ngü eze ngü nih de wū Me ne, tī eyi ato wazi fū nih fanū, fū nih angbū eo jia nih nzō eküte Yesu. Wū di enga wūna, nih rü kpekpeke, da elala gbū nga Yesu, angü Yesu nü sü eyi kpa engagira nü, agbū sü ka Me agbū kpī, teka aü kaje fū nih. Angü Yesu de mere mürü gele ka-nih, te reke

* **6:13-14** 6:13-14 Mü ena amaka ngü la gbū Gina Ngü 22:17.

ngü ezengba nih de wü Me fi mere badi, kpah baka Miri Meleke-Sadiki, te di ta mere mürü gele, gbü re ka Abarayama ne.†

7

*Dene ngü ka Yesu, te ngbü eyi to mürü gele ka-nih,
fi mere badi ne*

¹ Yesu de mere *mürü gele ka-nih baka Miri Meleke-Sadiki ta gügü ne.* Miri Meleke-Sadiki la ta neh da? Meleke-Sadiki ta de mere miri ka gara sü de iri ye Salema.† Engu ta kpah de mürü gele, te ngbü emere tima ka mere Me. Ta gügü wü *Abarayama nü ti gü gbü nzö wü vügü ka-wü, fü ewü afa wü vügü la.‡ Te wü Abarayama ngbü ego tete kpa eköti, fü Abarayama anü amaka te-wü de wü Miri Meleke-Sadiki. Fü Miri Meleke-Sadiki ayia asü ngüsü gbü nzö Abarayama. Fü ah ayia aku gba fü Me, teka de Me to wazi fefe na. ²Fü Abarayama ayia aza süka wü e, te ewü za esaka wü vügü la, ato fü Miri Meleke-Sadiki baka tari-e,[§] teka agbo nga iri Me di. Te di bala, ngü ka Miri Meleke-Sadiki ka-ye baka nda Yesu. Kükürü de, angü si-ngü gbü iri Meleke-Sadiki la gü ba, “Miri te ngbü emere ngü gbü jia Me ereke areke.” Miri Meleke-Sadiki, ah kpah de miri ka Salema. Amba si-ngü gbü iri de Salema ne gü ba, “Zö-ngbüngbü.” ³Ngü ka Miri Meleke-Sadiki koro ka-ye bü gbogbogbo! Baka te wüh ba ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü *Ngari Me ne, wüh ba iri wö ye na nda-wü de. Wüh ba iri ni ye na kpah de. Wüh ba iri wü kundu ye na kpah de. Nih wu wü sikpi anga re te wüh bi engu tete ne kpah de. Wüh je nga kpi kaka-na nda-wü kpah de. Ah ge baka te engu ngbü ka-ye ta ezükü, fi mere badi. Te ah bala, ngü kaka ka-ye baka nda Yesu, Ye Me, te di de mere mürü gele, te reke ngü ezengba nih de wü Me, fi mere badi ne.

⁴Ceka la! Miri Meleke-Sadiki ta de mere kpeke kpara. Angü mere kundu nih, Abarayama, to ta takpa fefe baka tari-e, teka acu ngüngü na di. Wüh ngbü eto takpa de bala fü mere kpara de? Te ah bala la, Miri Meleke-Sadiki me-ye de mere kpara, te fa Abarayama ka. ⁵Gbü gele ka-nih, wü di enga *Yisarayeleye, wü mürü gele ka-nih ka-wü 'buru gbü nguwa *Levi. Amba nih 'buru de wü kundu ye Abarayama. Te di bala, de-nih, wü di enga Yisarayeleye 'buru, nih ngbü eto takpa ka tari-e fü wü mürü gele la, angü riri ka-nih mala bala. ⁶Miri Meleke-Sadiki ta de mürü gele ka mere Me, amba engu gbü nguwa Levi nda de. Abarayama me-ye de mere kundu ye Levi. Engu kpah de kpara te Me mala ngü fefe na, gü ba, “Ni ena ato mere wazi fü ye, fü nguwa ye asibi di afa sü.” Amba Abarayama ta me-ye de kpara te to takpa baka tari-e fü Miri Meleke-Sadiki. Fü Meleke-Sadiki adu ayi-ta Me, teka de Me to wazi fü Abarayama. ⁷Kpara te ngbü eyi-ta Me, teka de Me to wazi fü wü bu ye, neh da? Ah de mere kpara de? Te ah bala, Miri Meleke-Sadiki de mere kpara fa Abarayama ka. ⁸Te di bala, ah ge baka te wazi Miri Meleke-Sadiki fa wazi wü di enga Levi, wü mürü gele ka-nih, wü di enga Yisarayeleye ne, afa. Kpah bala, wü di enga Levi de

† 6:19-20 6:19-20 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20. * 7:1 7:1 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20. † 7:1 7:1 Salema de diri iri Yerusalema. ‡ 7:1 7:1 Wü vügü te wü Abarayama mere gü de ewü ne, wü de wü miri ka wü sü bala, te ewü zoro Loto, te di de ye engu ni Abarayama. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 14.

§ 7:2 7:2 Wü e ta te wü Abarayama za esaka wü vügü ne, wüh ye süsüka na gbü wü da-sü nzükpa nzükpa. Fü ewü aza da-sü biringbö, ato fü Miri Meleke-Sadiki.

mürü gele ka kotö ne, wüh tì eyi akpi. Amba teka ngü ka Miri Meleke-Sadiki, wüh je nga ngü ka kpi kaka-na nda-wü de. Ah ge baka te engu ngbü ka-ye ta ezükü fì mere badi. ⁹⁻¹⁰ Abarayama ta de wö ye *Yisaka. Yisaka ta de kundu ye Levi, te di de kundu ye wü mürü gele ka-nih, wü di engu Yisarayele ne. Amba gbü sikipi ta te Abarayama to takpa la tete fù Miri Meleke-Sadiki ne, o Abarayama bi Yisaka ta nda la de. Ah baka te wü Levi to takpa kpah eyi fù Miri Meleke-Sadiki la guvu Abarayama. Te ah bala, Miri Meleke-Sadiki me-ye de mere kpapa, te fa Levi, de wü kundu ye la, 'buru.

¹¹⁻¹² Teka ngü ka *Riri, ta te Me to fù nih, wü di engu Yisarayele, gömö *Müse ne, Riri la gü ba, ah le de wü mürü gele la di 'buru wü kundu ye *Arona, gbü nguwa Levi. Amba, sidi nga mere bi wü re fütanga Müse, fù Me adu amala gara ngü, gü ba, "Ni ena atima gara mürü gele fù nih, te ena adi baka Meleke-Sadiki, teka fù engu areke ngü eze ngba nih de wü ni, Me." Te mere bi wü mürü gele gbü nguwa Levi la, ena angbü ta ereke ngü ka-nih gbü jia Me fanü la, de bane Me du tima gara mürü gele fù nih, tìne de. Fanü, mere bi wü mürü gele la tì areke ngü ka-nih gbü jia Me nda-wü de. Diri Riri la tì areke ngü eze ngba nih de wü Me nda kpah de. Dela si-ngü te Me tima gara mürü gele, de engu koro asere to kaje ka *küküwa fù nih, angü Me fù riri ka diri gele la eyi. Amba to mürü gele la, ah de kundu ye Arona nda de, angü ngü kaka ka-ye baka nda Miri Meleke-Sadiki. ¹³⁻¹⁴ To mürü gele ka-nih ne, ah de Miri Yesu. Ah koro gbü nguwa Levi nda de. Engu ka-ye gbü nguwa *Yuda. Riri ka Müse mala teka wü mürü gele gü neh fe? Riri la gü ba, wü mürü gele la di 'buru gbü nguwa Levi. Ah mala ngü teka nguwa Yuda nda de.

¹⁵ Te di bala, nih tì eyi awu, gü ba, Me fù ngü ka diri Riri la eyi, angü engu du tima Yesu, gü ba, engu de mere mürü gele baka Miri Meleke-Sadiki. ¹⁶ Me o Yesu baka mere mürü gele, neh teka ne? Wüh bi engu ta gbü nguwa Levi? A'a, Me o Yesu baka mürü gele, angü engu de kpapa te ngbü ka-ye fì mere badi. Engu tì akpi nda de. ¹⁷ Yi fi la nga ngü, ta te wüh ba teka Yesu gbü *Ngari Me, gü ba, "De-ni, Me, ni o ye eyi mere mürü gele fì mere badi, baka mere Miri Meleke-Sadiki tane."* ¹⁸⁻¹⁹ Me du fù ngü ka riri ka diri gele la eyi, angü gele la tì adu areke ngü eze ngba nih de wü Me nda tìne de. Dela si-ngü te Me tima Yesu tete na, teka de engu koro, agü tamu to kaje fù nih, de wazi te fa ngü ka diri gele la afa. Te di bala, de nih o jia nih eküte Yesu, angü Yesu tì eyi areke ngü, te di eze ngba nih de wü Me ne, duu me-ye.

²⁰ Kpah bala, ngü ka Yesu fa riri ka diri gele ka, teka kina te Me kina. Angü ta te wüh fe wü kundu ye Levi tete wü mürü gele ne, Me kina kina nda de. ²¹ Amba, gbü sikipi te Me fe Yesu tete, Me gü ba, "De-ni, Me, ni kina kina eyi, gü ba, 'Ni o ye eyi mere mürü gele, te ena angbü fì mere badi, teka adi ereke ngü eze ngba ni de wü kpapa.'" Dela ngü ta te Me kina kina di. Engu tì afü ngü la nda de. ²² Te di bala, ah le de nih wu, gü ba, ngü ka Yesu fa ngü ka mere bi wü diri mürü gele tane afa. Ah le kpah fù nih awu, gü ba, Yesu tì eyi aküwa nih fanü, angü engu tìne eyi mere *vüngüte ka-nih.

²³ Kpah bala, diri wü mürü gele la, wüh ta de kükürü wü kpapa ka kotö ne. Te gara kpi eyi la, fù ewü angbü eo gara kpapa gbü nguwa ewü la, da kiri ye te kpi la, teka de tima la di fì bü enü kpa engagira nü. Dela si-ngü

* 7:17 7:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:4.

te wüh sibi fa sü ne ²⁴ Amba, teka ngü ka Yesu, engu ti akpi tñe de. Wüh ti ao gara kpara dada na kpah de. Angü engu ngbü eyi me-ye baka mere mürü gele, fi mere badi. ²⁵ Te di bala, te nih yi-ta Me te iri Yesu la, Me ena aküwa nih aküwa fi mere badi. Kükürü de, angü Yesu ngbü eyi fi da eyi-ta Me teka ngü ka-nih, de Me küwa nih.

²⁶ Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Yesu ka-ye me-ye de mere mürü gele ka-nih. Engu me-ye de kpara te ena aküwa nih. Angü engu de züka kpara, *nzila, te ngü kaka reke gbü jia Me fa sü. Ah mere siti ngü nda kü de. Fü Me ayia ato mere wazi fefe na, adu ao engu ede ye, Mere Miri agbü kpí. ²⁷ Ngü ka Yesu fa ngü ka wü diri wü mürü gele tane ka. Angü Yesu to te-ye, akpi, teka afa nih gbü wü *siti ngü ka-nih, cu de *ngüte ye. Ah mere ngü la ngbee du biringbö. Amba, teka ngü ka mere bi wü diri wü mürü gele, wüh de wü kükürü kpara ka kotó ne. Wüh ngbü ta kpah emere wü gara *siti ngü. Teká ngü la, fü ewü angbü kpah ewa wü nü, eto ngüngüte fü Me, teka siti ngü ka-wü feke, teka de Me boro siti ngü ka-ani la. Wüh le teka angbü eto ngüte wü nü la bala, te nga wü sikipi 'buru, angü ngüte wü nü, ta te wüh ngbü ewete la, ti anza siti ngü nda de.† ²⁸ Te di bala, mene wü kpara ta te wüh o ewü wü mürü gele, baka te *Müse mala gbü *Riri ka-ye ne, wüh ta de kükürü wü kpara ka kotó ne, kpah baka nih. Amba, teka ngü ka Yesu, engu ka-ye de Ye Me. Wawazi na fa sü. Engu ka-ye de züka kpara gbü jia Me. Fü Me ayia ao engu baka to mürü gele ka-ye. Fü ah ayia akina kina, gü ba, tima ka Yesu ti anza nda de.

8

Dene ngü ka Yesu, te ngbü eyi mere mürü gele ka-nih agbü kpí

¹ Wü di enga wüna, mere kpeke ngü te ma le amala fü yi, ah dene. Miri Yesu de züka *mürü gele ka-nih ka-ye me-ye, te ü kaje ka *küküwa eyi fü nih. Titine engu ngbü engbü ede kpökpö ka Me, baka Mere Miri agbü kpí.

² Yesu reke ngü ezengba nih de wü Me eyi, agbü *nzila sü kpaka Me. Sü la, ah baka *Kambü ka Me de füh kotó ne nda de, angü Kambü ka Me de füh kotó ne, wü kpara ji me-wü de kpa wü. Amba zu Kambü ka Me de agbü kpí ne, Me mere e ka-ye cu me-ye.

³ Tima ka wü mürü gele neh ene? Wüh ngbü ewete mere bi wü nü, teka adi eto ngüte ewü fü Me, teka afa *siti ngü ka wü kpara di. Ah bala de? Amba baka te Yesu di de mürü gele ka-nih ne, engu to fü Me neh ene? Ah to zu *ngüte ye. ⁴ Amba, te Yesu ena adi ta fi bü füh kotó sene la, de bane engu ti angbü mürü gele nda de. Angü mere bi wü mürü gele la ta ladü esüka wü di enga *Yisaraye, te ewü ngbü emere gele ka Me füh kotó ne. Amba Yesu ka-ye ladü agbü sü ka Me agbü kpí. Angü engu reke ngü ezengba nih de wü Me nza eyi. ⁵ Amba tima de te mere bi wü mürü gele la ngbü ta emere de füh kotó de sene ne, ah ka-ye ta nda-ye bü kuru ngü, de te Miri Yesu du mere agbü kpí ne. Kpah bala, Kambü ka Me de füh kotó ne, ta te wüh ngbü emere gele ka Me gbügbü ne, ah ta kpah de kuru zu Kambü ka Me de agbü kpí ne. Angü Me sere ta zu Kambü ka-ye agbü kpí ne fü *Müse. Fü Me ayia amala ngü fü Müse kpekepeke, gü ba, "Ye mere Kambü ka-ni la füh kotó sene, kpah baka engu te ni sere fü ye la."* ⁶ Amba teka tima ka Yesu, engu mere zu gele ka Me agbü kpí ne nza eyi. Angü

† 7:27 7:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 9:7. * 8:5 8:5 Me sere ngü la fü Müse o wüh di tete na kpa füh mere da de iri ye Sinayi. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 25:40.

Yesu reke ngü ezengba nih de wü Me eyi cu fa sü, fa nda diri wü mürü gele tane di ka. Kpah bala, Yesu nzö ngüte eyi de wü nih. Teka ngü la, tífine Me eyi de mere *vüngüte ka-nih. Fü Me adu amala ngü fü nih, gü ba, "Ni ena adu aküwa nih, teka ngü ka Yesu la." Te di bala, ngü ka *küküwa te Yesu to fü nih ne reke fa ngü ka diri gele tane ka.

⁷ Me nzö ngüte de wü kundu nih ta gügü. Fü ngü la ayia asiti, angü maguma wü kundu nih la ka-ye ta 'basu 'basu. Dela si-ngü te Me du nzö ngüte de wü nih kpah toto ne. ⁸ Te Me wu dürü ngü ka wü kundu nih la, fü ah ayia amala ngü gömö *mürü dofo ka-ye, gü ba, "Te gara, ni ena adu anzö ngüte de wü, wü kpara ka-ni, wü di enga Yisaraye, kpah toto. ⁹ Amba to ngüte engu la, ah baka didiri na, ta te ni nzö de wü kundu wü ne, nda de. Ta gügü, ni nzö ngüte de wü kundu wü la, o wü kundu wü la di ta wü labi, gbü tö ka wü *Ezepeto. Fü ni ayia aküwa ewü esaka wü kpara ka Ezepeto, angü wüh de wü vüngüte ka-ni. Fü ni ayia ato *Riri ka-ni fü ewü gömö Müse. Amba wüh le aje Riri ka-ni la nda-wü de. Fü ewü angbü emere ngü ka-ni de maguma wü 'basu 'basu. Teka ngü la, fü ni ayia afü kürüfe ni fü ewü. ¹⁰⁻¹² Amba te gara, ni ena adu anzö ngüte de wü kpah toto. Amba ngü la ti angbü baka mene diri ngü tane nda de. Angü ni ena awu cinga wü, fü ni ayia aboro wü *siti ngü ka-wü 'buru, teka *züka maguma ni. Ni ti adu afi nga siti ngü ka-wü la tine de. Ni ena aba wü riri ka-ni la, ao emaguma wü, angü wü ena adu ace ngü ka-ni. Ni ena ale wü afa sü, angü ni ena adi de mere vüngüte ka-wü. Wü ena ale riri ka-ni kpah de maguma wü biringbö. Wü ena awu ngü ka-ni areke areke, te nga wü 'buru. Fü wü angbü eje ngü ka-ni mbi mbi mbi, da ele cu de mağuma wü."† ¹³ Dela ta ngü te Me mala gömö mürü dofo ka-ye, gü ba, "Ni ena adu anzö ngüte te gara, de wü kpara ka-ni kpah toto," ne. Me mala ngü la bala, angü ngü ka diri ngüte, ta te engu nzö de ewü ne, siti eyi. Te e siti eyi la, mü ena amere di baye? Mü ena adu ace e la asidi, fü mü adu areke gara toto. Ah bala de? Te di bala, ah le de nih ce ngü ka diri gele la asidi, fü nih adu alala te to ngü ka Yesu ne.

9

Dene ngü ka diri gele ka wü di enga Yisaraye

¹ Diri wü *mürü gele tane, ngbü emere nda-wü tima gbü *Kambü ka Me, de te wüh ji füh kotö de sene. Fü ewü angbü efete wü riri ka gele, ta te Me to fü *Müse ne, ereke areke. ²⁻³ Wüh ye süka guvu Kambü ka Me la ta 'basu. Wüh gbalata ta mere bongo baka ngisi la, kolo tütü na di. Mene gigina, de to kpa etanü ne, ah de mene de te wü mürü gele ngbü emere gele ka Me gbügbü na, te nga wü sikipi 'buru. Lamba ta ladü kpala, te wüh ngbü esiya, teka de ah di elofu sü kpa esambü la. Cangali ta kpah ladü kpala, te wüh ngbü eo ambata fefeh na, adi eto fü Me. Mene e'ba'basu guvu kambü, te di to kpa gbügbü ne, wü mürü gele 'buru ti ari gbügbü kpala nda-wü de. 'Duwa mere kpara füh kpökpö ka-ewü ngbü eri kpala me-ye, gbü re biringbö du biri. ⁴ Gbü e'ba'basu guvu kambü la, gara *cangali ladü, te wüh reke gbü *diki-se, te wüh ngbü ecuru *rü de züka se ye fefeh na. Mere züka *Sanduku ta kpah ladü kpala, te wüh o züka wü e ka Me gbügbü. Wü e la baka zü-e, ta te Me ngbü eto fü wü di enga *Yisaraye, o wüh ngbü endoro tete na kpa etü gü ne.* Bete ngbangba ka *Arona, ta

† **8:10-12** 8:10-12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:31-34.

* **9:4** 9:4 E-mazü te

wüh ei ga, mana ne, wüh o engu nda-wü gbü sila te ewü fo gbü diki-se.

te Me to wazi gbügbü na, fū ah ayia ato kpa ye baka fu-e ne. Kpah bete wū fara da 'basu, ta te wūh ba wū *Rīrī ka Me nzūkpa fefeh ne. ⁵ Kuru mere wū *malayīka ka Me ladū,† te wūh reke, o fūh sanduku la. Fū mbula wū malayīka la agbala te-ye fūh sanduku la 'buru. Dela sū te mūrū gele ngbū emoko ngūte nū tete, teka adi ereke ngū ezengba wū kpara de wū Me di. Mere bi wū gara rīrī ka gele kpa ladū, amba ma le aza mere bi lō-ra, teka aro mō fūh ngū la, nda-ra de.

⁶ Mere bi wū mūrū gele ta ladū, te ewū ngbū erī agbū gina guvu kambū la, te nga wū sīkpī nde, teka adi emere gele ka mere Me kpala. ⁷ Amba teka e'ba'basu guvu kambū la, 'duwa mere kpara fūh kpōkpō ka wū mūrū gele la ngbū erī kpala me-ye. Ah ngbū erī kpala du biri, gbū re biringbō. Ah rī kpala bū kükürü kükürü bala ne de. Ah ngbū eza ngūte nū, angbū erī di kpala. Fū ah amoko ngūte la fūh *Sanduku de kpa esambū la, teka afa *siti ngū ka-ye di, kpa bete wū siti ngū, de te wū kpara 'buru mere gbū mene re la. ⁸ Diri Kambū ka Me la, wū kükürü kpara rī nda-wū kpala 'buru 'buru de. Si-ngū la, neh baye baye? Ngū la, *Nzila Wazi Me ngbū esere fū nih, gū ba, gele de te wū mūrū gele la ngbū ta emere ne, ah tī areke ngū ka wū kpara gbū jia Me nda de. ⁹ Gbū wū ngū la, Nzila Wazi Me ngbū egū tamu ngū fū nih, gū ba, ngūte wū nū la tī afa wū kpara gbū siti ngū ka-ewū, nda kpa de. Ah tī azürü maguma wū kpara, de te ewū ngbū emere gele la, nda kpa de. ¹⁰ Mere bi wū rīrī la, ah 'buru teka gele ka mato e fū Me. Wū gara gele la, ah teka ngū ka mazürü küte, de wū ngū ka zū-e, de wū gara. Angū wū kpara la ngbū emere wū gele la 'buru de wū e fūh kotō ne, te tī areke ngū ka wū kpara gbū jia Me nda 'buru 'buru de. Amba enatikine dene, Yesu reke zūka kaje eyi fū nih cu de *ngūte ye.

Dene ngū teka Yesu, te reke ngū ezengba nih de wū Me,

cu de ngūte ye

¹¹ Enatikine, Me o Yesu *Kurisito eyi baka mere *mūrū gele ka-nih. Yesu mere nda-ye ngū la gbū *Kambū ka Me, te wū kpara jī de kpa wū fūh kotō ne, nda de. Ah rī mere nda-ye ngū la cu agbū sū ka Me agbū kpi. Nda Yesu, gele de te engu mere ne, ah fa nda wū mūrū gele fūh kotō ne 'buru, angū ah küwa nih eyi fi mere badi. ¹² E te Yesu za, rī di agbū sū ka Me kpala, ah za cu *ngūte ye, ah de ngūte nū nda de. Angū ah kpi teka aküwa nih fi mere badi. Ah mere ngū la bala ngbee du biringbō, ah du nda nganga nda de. ¹³ Gbū *Rīrī ka Müse, te kpara le areke ngū ka-ye gbū jia Me la, kpara la ena aza meme, anga yiti, anū di kpaka mūrū gele. Fū mūrū gele aza nū la, awa, aza ngüngūte, amoko eküte kpara la.‡ Amba ngū la ngbū ereke bū nzō küte kpara, ah tī anza *siti ngū ka kpara la nda de. ¹⁴ Amba, teka ngū ka Yesu Kurisito, wazi ngüngūte na fa ngū ka ngūte wū nū ka. Angū Yesu mere siti ngū nda kü de. Fū *Nzila Wazi Me ayia ato wazi fefe na, fū ah ayia ato te-ye fū kpi, teka aküwa nih. Ngūte Yesu la tī eyi afa nih gbū siti ngū ka-nih 'buru fi mere badi. Te di tine eyi bala ne, fanū fanū, cürü kpi tī angbū emere nih tīne de. Nih gbo nga irī Me, da emere tima kaka-na de tadu.

¹⁵ Wū di enga wūna, Yesu reke to kaje eyi fū nih. Kpah bala, engu reke ngū ta te di ezengba nih de wū Me ne, eyi 'buru. Ah mere ngū la de ngūte

† 9:5 9:5 Wūh o ta kuru wū malayīka la 'basu fūh sanduku la. Mü ena amaka wū ngū la gbū buku ka Gogo ka wū Yisaraye 25:18-22. ‡ 9:13 9:13 Mūrū gele tī kpa eyi aza so joro yiti, acuru acuru. Fū ah aza mbimbī na dela, areke ngū ka kpara la di. Mü ena amaka ngū la gbū buku ka Namba 19.

ye, te engu tökö teka ngü ka-nih ne. Te di bala, nih ti eyi amaka züka ngü ka Me agbü kpí, baka te Me mala fü nih, te engu i nih tete ne. Angü Yesu kpi ne, teka afa wü siti ngü, de te nih mere ne 'buru. Angü wazi nih teka amere mere bi wü *riri ka gele, ta te Me to fü Müse ne, 'buru nda ma.

16-17 Te gara engu ni mü kpi eyi la, yi ti eyi aye süka e-nga-kpa gbü nganga la de wü gara wü di engu ni mü. § Amba te engu kpi nda la de la, mü ena aye süka wü e kaka, ba e-nga-kpa, neh baye baye? Mü ti amofu e kaka biringbö bane de! Te di bala, te Yesu ena akpi ta de la, de bane nih ti amaka *küküwa kpa de. 18-19 Kpa bala, ah ngbü ele ngüte teka areke ngü di ezengba nih, wü kpara, de wü Me. Dela si-ngü de te diri wü mürü gele tane ngbü ewa wü nü tete, teka adi eto ngüte ewü fü Me ne. Ah kpa baka ngü ta te Müse mere, gbü sikipi te engu sere wü riri ka Me tete 'buru fü wü kpara. Ah za ta ngüte yiti, bala de ngu, fü ah ayia amoko füh buku, de te engu ba wü Riri la gbügbü na ne. Fü ah adu amoko ngüte la kpa gbü nzö wü di engu *Yisaraye le 'buru,* 20 gü ba, "Ngüte de te ni ngbü emoko gbü nzö wü enatikine ne, ah baka e te wü nzö *ngüte eyi de wü Me. Angü wü le wü *Riri ka Me ne eyi 'buru, de maguma wü biringbö."† 21 Fü Müse ayia amoko ngüte la kpa füh Kambü ka Me, de wü e de ta te wüh ngbü emere gele di, de gbügbü na la 'buru. 22 Angü Riri ka Müse mala, gü ba, ah le de wüh di ereke ngü ka wü e 'buru de ngüte wü nü. Te wüh ena angbü ta ewa wü nü fü Me, teka adi ereke ngü ka-wü di de la, de bane ngü ka-ewü ti ta areke gbü jia Me nda de. Dela si-ngü te Yesu kpi tete na, atökö ngüte ye, teka azürü *siti ngü ka-nih ne.

23-24 Kpa bala, *Kambü ka Me de füh kotö ne, de wü ngü ka-ye, ah 'buru baka kuru ngü te di agbü kpi ne. Müse amoko ngüte nü eküte wü e la mbi, teka de wü e la reke gbü jia Me, angü dela wü e te wü kpara mere me-wü de kpa wü. Amba Yesu Kurisito ri gbü Kambü ka Me de füh kotö ne nda de. Engu ri ka-ye agbü *nzila sü ka Me agbü kpi, angü Yesu tökö cu *ngüte ye, te reke fa sü ne. Titine engu ladü agbü kpi kpala, da eyi-ta Me teka ngü ka-nih. 25 Yesu ri agbü sü ka Me, nda nga ye anda, te nga re biri biri ne, nda de. Mere mürü gele ka wü di engu Yisaraye le ngbü ta eri te nga wü re biri biri 'buru, guvu mene Kambü ka Me, te wüh ri gbügbü 'daaa de ne, de ngüte wü nü esaka ye. 26 Te ngü ka Yesu ena adi ta baka nda wü mürü gele la, de bane engu ena akpi ta te nga wü re biri biri 'buru, akpo gbü sikipi ta te Me mere kotö ne tete, zalü akoro di enatikine. Amba ngü la bala nda de. Yesu kpi ka-ye ngbee du biringbö. Te di bala, kpi te Yesu kpi di du biringbö ne, kpi la ti eyi afa wü kpara gbü siti ngü ka-ewü 'buru. 27 De-nih, wü kpara ka kotö ne, nih ngbü ekpi neh du fe? Nih ngbü ekpi ngbee du biringbö. Sidi nga kpi la, fü nih adu akoro arü engagira Me, teka fü Me akolo ngü ka-nih. 28 Kpa bala, Yesu kpi ka-ye ngbee du biringbö. Angü ah ce te-ye fü kpi, teka anza siti ngü ka wü kpara 'buru, cu de ngüte ye. Fanü fanü, Yesu ena adu akoro füh kotö ne te gara. Amba engu du koro teka adu kpa akpi, teka afa nih gbü siti ngü ka-nih ne, nda tine de. Yesu ena adu akoro füh kotö ne, teka abiti nih wü kpara ka-ye, te

§ 9:16-17 9:16-17 Gbü wü re ta de kpala, kpara ngbü eba ngü me-ye de kpa ye, teka ngü ka wü e ka-ye, gü ba, "Sidi nga kö ni, wü e ka-ni dene, wüh to fü mene kpara bane". Amba te engu ba kpa bü ngü bala la, mü ti amofu wü e te engu ele ace fü mü ne la de, zalü te engu ena akpi feke.

* 9:18-19 9:18-19 Müse i kala kambiliki te di didiki, dunda de akindo, teka amoko ngüte la di.

† 9:20 9:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye le 24:8.

nih ngbü eo jia nih tengüngü ne. Engu ena aküwa nih, fü nih ago angbü agbü kpí kpala fí mere badi.

10

Dene ngü ka Yesu, te fa ngü ka diri gele ka

¹ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Diri gele, ta te Me sere fü *Müse ne, tí areke ngü ka-nih gbü jia Me anza nda de. Angü ngü ka gele la ka-ye bü kuru ngü, te ngbü esere ngü ka Yesu fü nih. Angü Yesu zu me-ye de kpara, te reke ngü ka-nih, o eyi mbi gbü jia Me. Te ah teka ngü ka diri gele la, ah le de *mürü gele la di ewa wü nü, fü ah angbü eto ngüte ewü fü Me te nga wü re biri biri 'buru. Wüh ngbü emere ngü la enda nganga anda bala. Angü ngü ka gele la tí ta, teka areke ngü ka-nih gbü jia Me, nda de. ² Te diri gele la ena areke ta ngü te di ezengba nih de wü Me ne, anza ta eyi la, de bane wüh ena adu kpah adi emere gele la, enda nganga na anda? A'a! Wüh tí ta adu angbü emere gele la te nga wü re 'buru ne de. ³ Fanü fanü, diri gele la tí teka areke ngü ka-nih gbü jia Me nda de. Teka ngü la, fü ewü angbü emere gele la, te nga wü re 'buru, angü wüh ngbü fí bü efi nga wü *siti ngü ka-wü, emaka. ⁴ Kükürü de, angü ngüte wü nü la tí, teka areke ngü ezengba nih de wü Me, nda de. Ah le ka-ye cu *ngüte Yesu Kurisito.

⁵⁻⁷ Dela si-ngü te Me tima Yesu *Kurisito, fü ah akoro füh kotö sene, aza küte baka nih, wü kpara, teka de engu kpi, teka aküwa nih. Angü, ta te Yesu ngbü ereke te-ye, teka akoro tete kpa füh kotö kpakine ne, ah mala ta fü Wö ye, gü neh fe? Ah mala ta, gü ba, "Wö ni, Me, ni ladü nzo. Ni to te-ni eyi 'buru 'buru teka amere ngü, de te ye ngbü ele ne. Angü ni wu eyi, gü ba, mere bi wü nü te wüh ngbü ewa fü ye ne, ngü la reke gbü jia ye nda de. Ngüte wü nü la tí anza siti ngü ka wü kpara nda de. Dela si-ngü te ye to küte di fü ni, teka de wüh mörö ni, teka fü ngüte ni anza siti ngü ka wü kpara, baka züka gele ka boro ngü, te ye ngbü ele."* Dela ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, teka kokoro ka Ye Me füh kotö ne. ⁸ Ngü te Yesu mala fü Wö ye, gü ba, "Ni wu eyi, gü ba, mere bi wü nü te wüh ngbü ewa fü ye ne, ngü la reke gbü jia ye nda de. ⁹ Wayi, ni ladü nzo. Ni to te-ni eyi 'buru 'buru, teka amere ngü te ye ngbü ele." Ngü la, ah baka e te Yesu mala, gü ba, ngü ka wü diri gele la nza eyi. Angü enatikine dene, *ngüte Yesu du reke ngü la eyi cu me-ye. ¹⁰ Angü Yesu to te-ye 'buru 'buru, teka amere ngü de te Me ngbü ele ne. Fü ah ayia amere tima ka-ye kpini kpini, anza 'buru, baka te Me mala fefe. Fü ah ayia akpi ngbee du biringbö, teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih fí mere badi.

¹¹ Teka mere bi wü mürü gele ka wü di enga *Yisaraye, wüh ngbü emere gele la, enda nganga anda. Wüh ngbü emömörö wü nü neh du fe, teka adi eto ngüte ewü fü Me? Amba ngüte wü nü la tí, teka areke ngü ka-nih gbü jia Me nda la fí de. ¹² Amba teka ngü ka Yesu, ah kpi ka-ye ngbee du biringbö. Fü *ngüngüte na la ayia areke ngü ka wü kpara, te ewü le ngü kaka ne 'buru. Te Yesu reke ngü ka-nih nza tete, fü engu adu angbü füh kpökpö, gbü kokpa ka Wö ye agbü kpí, baka mere miri. ¹³ Enatikine Yesu fí ladü engbü kpala, eci nga sikipí, te Me ena aza wü vügü kaka 'buru, ao esa lölö. ¹⁴ Kükürü de, angü baka te Yesu kpi, fü ah atökö ngüte ye teka siti ngü ka-nih ne, ngüngüte na la zürü nih, wü kpara kaka, eyi 'buru.

* 10:5-7 10:5-7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 40:6-8.

Ngüte Yesu la du reke ngü ka-nih eyi 'buru gbü jia Me. Gara ngü tîne eyi ma.

¹⁵ Gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, wüh ba ngü la kpah eyi gbü *Ngari Me, gü ba, ¹⁶ "Me mala gü ba, "Te gara, ni ena adu anzö *ngüte de wü nih kpah toto. Amba ngü la tî angbü baka mene diri ngü tane nda de. Ni ena aba wü rîrî ka-ni la, ao emaguma nih, teka de nih mere e ace ngü la tîne de."

¹⁷ Fū Me adu kpah amala gara ngü, gü ba, 'Ni ena awu cinga nih, fū ni aboro siti ngü ka-nih 'buru, teka *zūka maguma ni.' "† Dela ngü ta te Me mala gömö *mürü dofo ka-ye gügü. ¹⁸ Baka te Me boro siti ngü ka-nih eyi 'buru, teka zūka maguma ye ne, nih ena adu angbü emere gele, da ewa wü nü, neh kpah teka ne? Ah le de nih ce ngü ka diri gele ace. Nih du, nih mere bala nda-nih tîne de.

Dene ngü te nih ena arü di kpekepe,

alala eküte Yesu

¹⁹ Wü di enga wüna, Yesu reke ngü te di eze ngba nih de wü Me ne eyi de *ngüte ye. Te di eyi bala ne, nih nü enü kpaka Me. Cürü mere e amere nih tîne de. ²⁰ Angü Yesu ü to kaje eyi fū nih. Ah de kaje ka *küküwa. Te nih le kaje dela la, fanü fanü nih ena anü akoro kpaka Me. Yesu ü kaje la, neh baye baye? Ah ü kaje la, angü ah kpi füh *rū gbegete, teka aküwa nih. ²¹ Yesu me-ye de mere kpeke *mürü gele ka-nih. Ah reke ngü eze ngba nih de wü Me eyi 'buru reke areke, teka fū nih akoro zūka wü kpapa ka Me. ²² Te di bala, Me ngbü eyi eceka nih baka zūka wü kpapa ka-ye, angü ngüte Yesu zürü nih eyi *nzila. Teka ngü la, nih koro ekoro kpaka Me. Nih mere e akpe cürü tîne de. Ah le de nih lala te ngü ka Yesu de maguma nih biringbö, angü nih za *babatiza eyi te iiri na. ²³ Nih zoro ngü ka Yesu de kpa nih 'basu, baka kina ta te nih kina te-nih di ne. Nih o jia nih 'buru eküte Yesu, angü engu ena adu akoro te gara, teka aza nih, anü di kpaka ye agbü kpî, kpah baka ta te engu mala fū nih ne. ²⁴ Kpah bala, nih to te-nih, teka adi eto wazi fū wü bu nih, kpah da ele te-nih esüka nih, teka fū nih amaka wazi angbü emere zūka ngü di. ²⁵ Ah le kpah fū yi adi ebite te-yi tundu de wü bu yi, teka adi egbo nga iiri Me, da eto wazi esüka yi, teka fū yi alala fi gbü ngü ka Yesu. Angü wü gara kpapa ce da ebite te-wü de wü bu wü eyi. Amba yi mere e amere nda-yi bala de. Kükürü de, angü Yesu ena adu akoro füh kotö sene kere.

²⁶ Wü di enga wüna, nih le ngü ka Me de maguma nih 'buru biringbö. Nih mere e ace ngü la de. Angü, te nih du fū te-nih, gü ba, nih du le ngü la nda-nih tîne de la, nih ena aküwa baye baye? Dela mere *siti ngü, te siti gbü jia Me cu fa sü! Mene ngüte e te nih ena aza, teka areke ngü la di ne, ah de ngüte ne? ²⁷ Te yi gü ba, ani le ngü ka Yesu de la, Me ena ato mere kuru te yi. Yi ti aküwa kpo fi de! Angü engu ena agü yi gbü mere wa, te ünü nda kü de! ²⁸ Nih wu eyi, gü ba, ta gügü ne, te kpapa le ngü ka *Rîrî ka Müse de la, kpapa la ti aküwa nda de. Wüh ena ai engu engagira wü *kovo, teka agiri si-ngü kaka-na la. Te wü kpapa 'basu, anga bata, mala ngü kaka eyi, gü ba, "Fanü fanü, ani wu siti ngü kaka eyi cu de jia ani la," wüh ena adu amere de engu baye? Wüh ena akolo ngü ka kpapa la, fū ewü amörö engu asidi.† ²⁹ Te di bala, te mü le ngü ka Yesu de la, mü ena aküwa, neh baye baye? Ah ge baka te mü ngbü ekpa ngü ka *ngüte Yesu, te tökö teka azürü *siti ngü ka-mü ne. Angü ah ge baka te mü

† 10:17 10:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:34. ‡ 10:28 10:28 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Rîrî 17:6.

ngbü edoto Yesu esa lö mü la. Ah kphah ge baka te mü ngbü esoko *Nzila Wazi Me, de te ngbü eto wazi fü nih ne. Te mü ngbü emere ngü bala la, Me ena ato mere siti kuru te mü. ³⁰ Wüh ba ta ngü la gbü *Ngari Me, gü neh fe? Me gü ba, “Ni ena ato kuru te siti wü kpara 'buru.” Fü ah adu kphah amala gara ngü, gü ba, “Te wü kpara ka-ni ngbü kphah emere siti ngü la, ni ena ato kuru te ewü kphah ato.”^{§ 31} Nih ceka ngü la mbi mbi mbi! Angü te Me to kuru te mü cu me-ye la, mü ti aküwa nda-mü de. Angü Me ka-ye de mere siti mürü wazi!

³² Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, yi to maguma yi fü Yesu eyi gügü. Te di bala, ah le de yi fi la nga wü züka ngü, ta te yi ngbü emere gügü ne. Angü, baka ta te yi to maguma yi fü Yesu ne, yi rü ka-yi ta kpekpeke. Ta te wü kpara ngbü eto cinga te yi teka ngü ka Yesu, yi kpe cürü nda-yi ta de. Yi zoro Yesu ta de kpa yi 'basu. Yi ce ngü kaka-na ta nda-yi de. ³³⁻³⁴ Wüh ngbü ta esoko wü gara kpara esüka yi, da emi ewü gbü jia wü kpara. Wüh ngbü ta ei wü gara yi, egü agbü ku. Fü wü gara yi angbü nda-wü ta da ele ta-ngü te wü bu wü, te wüh gü ewü agbü ku ne. Wüh ngbü ta egbene e ka wü gara yi, ece ewü de kpa wü kükürü. Gbü wü ngü la 'buru, yi kpe cürü ta nda-yi de. Yi ngbü ta de tadu te yi, angü yi wu kpo, gü ba, züka ngü ka-ani ladü agbü sü ka Me agbü kpí, te ti anza nda de.

³⁵⁻³⁶ Wü di enga wüna, ah le de yi i maguma yi ai! Yi mere e ace ngü ka Yesu de. Yi rü kpekpeke, adi emere 'duwa mene ngü te ena areke gbü jia Me, baka ta te yi ngbü emere gügü ne. Te yi mere bala la, Me ena ato mere tadu fü yi, fü ah adu aküwa yi fi mere badi, kphah baka ngü ta te engu mala fü yi ne. ³⁷ Yi fi nga ngü de, Yesu te edu. Engu ena adu akoro kere. Engu ti ayiri tine de. ³⁸ Yi fi la nga ngü, ta te Me mala, gü ba, “Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi. Amba, te wüh ce ngü ka-ni eyi la, maguma ni ena anzu eküte wü.”*

³⁹ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, yi lala eyi gbü ngü ka Yesu Kurisito. Angü fanü fanü, yi le ngü ka Me eyi de maguma yi biringbö. Teka ngü la, Me ena aküwa yi aküwa fi mere badi. Ah ti ato kuru te yi tine de.

11

Dene ngü ka wü diri kpara ka Me,

te ewü rü ta kpekpeke gbü ngü ka Me

¹ Wü di enga wüna, nih ena ale ngü ka Me de maguma nih biringbö neh baye baye? Te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ena awu, gü ba, Me le nih fa sü. Te di bala, wü züka ngü de te Me mala ngangfa fü nih ne, engu ena amere amere fanü. Amba nih ti awu ngü la de jia nih titine la de, nih ena adu awu wü ngü la te gara. ² Angü mere bi wü kpara ka Me ta gügü ne le ngü ka Me 'buru de maguma wü biringbö. Fü ngü ka-ewü la areke ta te Me afa cu sü. ³ Te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ti eyi awu, gü ba, Me o kotö ne bete kpí de wü e gbü wü 'buru me-ye. Angü, Me mala ta bü ngü de komö ye kükürü, fü wü e la ayia akoro!*

§ 10:30 10:30 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Riri 32:35-36. * 10:38 10:38 Mü ena amaka ngü la gbü Abakuka 2:3-4. * 11:3 11:3 Mü ena amaka ngü ka kotö ne bete kpí, ta te Me o ewü ne, gbü Gina Ngü 1:1-31.

⁴ Yi fi la nga ngü ka Abele. Abele le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Dela si-ngü ta te ngü ka nü kaka, de te engu wa fü Me ne, reke di gbü jia Me fa sü, fa ngü ka tari-e, ta te enga ni ye na to fü Me ne.† FÜ Me ayia aceka Abele baka züka kpapa ka-ye, teka ngü ta te engu to maguma ye fü Me ne. Nih wu eyi, gü ba, Abele kpi ka-ye ta eyi gügü, amba teka züka ngü kaka la, ah ge baka e te nih ngbü eyi eje riri na, te nih ngbü etanga ngü kaka gbü *Ngari Me la.

⁵ Yi fi la kpaah nga ngü ka Enoka.‡ Enoka le ngü ka Me ta kpaah de maguma ye biringbö. FÜ Me ayia aza engu cu ezükü bala, anü sü di agbü kpi, teka ngü ta te engu lala gbü nga Me ne. Enoka kpi ta akpi nda de. Angü wüh ba ta ngü tekaka gbü Ngari Me, gü ba, “Ngü ka Enoka reke gbü jia Me fa sü.” ⁶ Te mü le ngü ka Me de maguma mü biringbö de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me kpaah de. Angü, te mü le aku gba fü Me la, ah le de mü wu, gü ba, fanü fanü, Me le nih fa sü. Ah le kpaah de mü wu, gü ba, Me ngbü eto wazi fü mene wü kpapa, te ewü le ngü kaka de maguma wü biringbö ne.

⁷ De yi fi la kpaah nga ngü ka *Nüwa. Nüwa le ta ngü ka Me de maguma ye 'buru. Angü Me mala ta ngü fü Nüwa, gü ba, “Te gara, mere ngu ena asi, fü ah ata sü füh kotö ne 'buru. Te di bala, ah le de ye reke *zabu, teka fü ye aküwa gbügbü.” § Ngü ka ngu te si la, ah ta de ngü te wü kpapa wu bala te enga gina nda-wü la de. Amba Nüwa ceka ta ngü la gbü jia ye ba wu nda de. FÜ ah ayia aje riri ka Me. FÜ ah adu areke zabu, kpaah baka e te Me mala fefe na la. FÜ Nüwa ayia ta aküwa esaka ngu la, de wü kpapa ka-ye 'buru gbü zabu la. FÜ wü gara kpapa füh kotö ne ayia akpi 'buru, angü wüh le ta aje riri ka Me la nda-wü de. Dela si-ngü ta te ngü ka Nüwa reke di gbü jia Me ne, angü engu le ngü ka Me de maguma ye biringbö.

⁸ Kpaah bala, *Abarayama kpaah de kpapa te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Me mala ta ngü fü Abarayama, gü ba, “Ye yia eyia, de ye ce gba ye, de ye go ngbü agbü gara ganzi sü, te ye wu ta gügü la de.”* FÜ Abarayama ayia aje ri Me, fü ah ayia anü agbü tö la. FÜ Me ayia amala kpaah gara ngü fefe, gü ba, “Te gara, ni ena ato tö ne fü wü kundu ye, fü ewü angbü gbügbü fi mere badi.” ⁹⁻¹⁰ Amba Me to ta tö la fü ewü kere nda de. Abarayama ngbü ta endondoro, da ejiji gbü tö la sela, baka ganzi kpapa. Ah ji ta züka koti kpala nda de. Wüh ngbü ta era bü esa wü gugu. Ye ye na *Yisaka ake kundu ye na, de iri ye *Yakobo ne, wüh mere ta kpaah bala. Amba wüh ceka ngü ka Me la gbü jia wü baka wu nda-wü de. Wüh o jia wü fi bü teka ngü te Me mala fü ewü ne, angü wüh wu eyi, gü ba, te gara Me ena ato züka koti fü ani, te Me reke cu me-ye tungü ani, te ena angbü fi badi.

¹¹⁻¹² Fütanga ngü la, fü Me adu amala gara ngü fü Abarayama, gü ba, “Abarayama deyi, wü kundu ye ena asibi te gara, akoro kpaah coboro baka wü küfara etongo kpi.”† Amba ngü te Me mala la, Abarayama ceka gbü jia ye baka wu kpaah de. Angü baka te wü Abarayama za te-wü ake Sara, teka mere bi wü re, wü bi ye nda-wü de. Wüh gbe ka-wü tine eyi cu agbe. Amba wüh o jia wü nzö eküte Me, teka awu ngü te engu ena amere. FÜ Me ayia ato wazi fü wü Abarayama ake Sara de wüh bi ye. Te ah ena

† 11:4 11:4 Mü ena amaka ngü ka Abele ake enga ni ye na gbü Gina Ngü 4:3-12. ‡ 11:5 11:5 Mü ena amaka ngü ka Enoka gbü Gina Ngü 5:18-24. § 11:7 11:7 Mü ena amaka ngü ka Nüwa gbü Gina Ngü 6 - 9. * 11:8 11:8 Mü ena amaka ngü ka Abarayama te Me i engu, gbü Gina Ngü 12:1-7. † 11:11-12 11:11-12 Mü ena amaka ngü te Me mala fü Abarayama teka wü kundu ye ne gbü Gina Ngü 15:5.

adi ta gbü fingangü ka-nih, de bane nih ena amala ta, gü ba, Abarayama gbe eyi. Wawazi te engu ena abi ye di tüne eyi ma. Amba wazi ka Me fa ka-ye sü! Fü Me ayia ato wazi fü Abarayama, fü Abarayama adu abi ye.† Fü yeye na la abi wü jaji komoko 'basu. Fü wü jaji komoko 'basu la adu abi mere bi wü jaji. Fü wü kundu ye Abarayama la adu asibi gbe coboro, baka küfara agbü kpī la. Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü Me to wazi fü Abarayama, teka te engu to maguma ye 'buru fü Me ne.

¹³ Wü kpara te nih ngbü emala nga ewü ne, wüh le ta ngü ka Me de maguma wü 'buru biringbö, zalü koro di gbü sīkpī te wüh kpi tete na. Wü züka ngü ta te Me mala, gü ba, ni ena amere fü ewü ne, Me mere ta wü züka ngü la fü ewü kere nda de. Te di bala, wüh ceka ta ngü ka Me la gbü jia wü baka wu ne nda-wü de. Wüh o to wü 'buru te ngü te Me mala la, angü wüh wu kpo, gü ba, Me tī eyi amere wü ngü la fü ani te gara, gbü sīkpī ka-ye te engu fe me-ye. Fü wü kpara la angbü ta de tadu teka ngü la. Wüh o ta maguma wü teka wü ngü füh kotö ne nda-wü de, angü wüh wu kpo, gü ba, "Gba ani füh kotö sene nda ma. Ani ngbü bü ejiji füh kotö ne, da endondoro baka wü ganzi kpara la." ¹⁴ Te kpara mala ngü bala la, nih tī eyi awu, gü ba, züka gba ka na ena adi ladü kpa te gara sü. ¹⁵ Te wü kpara la ena ao maguma wü ta, teka wü e de füh kotö ne la, de bane wüh ena amala, gü ba, "Ani le angbü füh kotö sene ayiri ayiri." ¹⁶ Amba wüh o maguma wü ka-wü teka sü ka Me agbü kpī. Tekä ngü la, fü ngü ka-ewü ayia areke gbü jia Me. Fü Me angbü de tadu, angü wü kpara la koro eyi *vüngüte ka-ni. Fü Me ayia aza ewü agbü züka sü ka-ye agbü kpī, te engu reke fü ewü ne.

¹⁷⁻¹⁸ Ta gügü, Me mala ngü fü Abarayama, gü ba, "Mene kundu kundu ye, te ni mala nganga fü ye ne, wüh ena abi engu gbü nguwa *Yisaka. Angü ni, Me, ni fe ka-ni Yisaka." § Gbü gara sīkpī, fü Me ayia are maguma Abarayama, gü ba, "Ye za ye ye biringbö la, de ye wa engu fü ni la'bi tete."* Amba Abarayama fi nga ngü la de maguma ye 'basu 'basu ne nda de. Ah le ngü ka Me la zu de maguma ye biringbö. Fü ah ayia aza Yisaka, anü di, teka awa, ato la'bi tete, baka te Me mala fefe na la. ¹⁹ Angü Abarayama wu eyi, gü ba, wazi Me ladü teka amere wü ngü 'buru. Fü ah afi ngü la, gü ba, "Te ah bala, Me ena adu azükü Yisaka gbü kpī la." Fü Abarayama ayia aza mere maguruma ka-ye, teka awa ye ye la di. Fü Me ayia atiri engu, gü ba, "Abarayama deyī, ye ce engu ece! Ye mere e awa engu de!" Ngü la, ah ge baka te Me zükü Yisaka eyi gbü kpī la fanü fanü.

²⁰ Yisaka† ta kpa de kpara te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Fü engu ayia aza wü di ye 'basu ne, wü *Yakobo ake Esawu, ayia asere ngü ta te Me mala fü ewü, gü ba, "Te gara, ni, Me, ni ena ato tö la 'buru fü wü ne."

²¹ Yakobo le ta kpa ngü ka Me de maguma ye biringbö. Ta te engu wu, gü ba, sīkpī ka kpi ka-ni eyi ghamari ne,‡ fü ah ayia aza wü kundu ye 'basu, wü di *Yüsefa, ayi-ta Me tungü ewü, de Me to wazi fü ewü. Fü ah ayia ari te-ye te ngbangba ka-ye, agbo nga Me.

‡ 11:11-12 11:11-12 Mü ena amaka ngü ka ye Abarayama te wüh bi la gbü Gina Ngü 18:10-12bete Gina Ngü 21:1-7. § 11:17-18 11:17-18 Mü ena amaka ngü te Me mala la gbü Gina Ngü 21:12-13.

* 11:17-18 11:17-18 Mü ena amaka ngü ka Abarayama te yia teka ato ye ye fü Me la'bi tete ne, gbü Gina Ngü 22:1-14. † 11:20 11:20 Mü ena amaka ngü te Yisaka mala fü wü di ye ne, gbü Gina Ngü 27:25-29 bete 28:1-4. ‡ 11:21 11:21 Mü ena amaka gba te Yakobo ku teka wü di ye Yüsefa gbü Gina Ngü 48:1-22.

²² Yüsefa le ngü ka Me kpah de maguma ye biringbö. Yüsefa ngbü ka-ye ta agbü *Ezepeto kpala, teka mere bi wü re. Te engu gbe tete, fü engu ayia afi nga tö, ta te Me mala nganga fü ewü, gü ba, “Te gara, ni, Me, ni ena ato tö la fü wü kundu ye Abarayama ne.” Fü Yüsefa awu, gü ba, te ah bala la, te gara wü nguwa ani ena adu, ago angbü agbü tö engu la. Fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü di ye kpekpeke, gü ba, “Te gara, te wü yia eyi, teka ago agbü tö ka-ani la, wü za kö ni, wü go di agbü tö te Me ena ato fü ani ne.”

²³ De yi fi la kpah nga ngü ka wü wö ye *Müse. § Wü wö ye Müse, wüh ta kpah wü kpapa, te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Gbü wü re la, miri ka *Ezepeto to ta riri, gü ba, “Ah le de wüh di emörö wü jürü jaji komoko ka wü *Yisarayeale, te wüh ngbü ebü ewü ne, 'buru asidi.” Amba, baka te wüh bi Müse, wü wö ye na ake ni ye na ceka ta engu baka züka mbarase, te ngü kaka ena areke gbü jia Me afa sü. Te di bala, fü ewü ayia ai maguma wü, ayia aza vürü Müse, awo teka fe bata, angü wü marajümüya ka miri ena amaka engu. Fütanga ngü la, fü mbarase ka miri, ye würüse, anü amaka vürü Müse. Fü ye würüse la aza engu, adu di, teka aga engu engu ye tete, angü mbarase la su ta gbü jijia fa sü.

²⁴ Kpah bala, cu *Müse le ngü ka Me kpah de maguma ye biringbö. Kükürü de, angü baka te engu ga koro mere komoko tete, fü engu awu cinga, te wü di engu Yisarayeale ngbü ezü, esaka wü kpapa ka Ezepeto ne. Fü ah adu afi, gü ba, “Ni le de wüh i ni kundu ye miri ka Ezepeto tine de. Angü ni ka-ni nda-ni de engu Yisarayeale.” ²⁵⁻²⁶ Te engu ena ao jia ye ta teka züka wü e, te miri ka wü Ezepeto la ngbü eto fü ye ne, de bane engu ti ta eyi angbü de tadu teka ngü la. Amba Müse le ace ngü ka Me, teka tadu ka wü e füh kotö, te ena anza anza ne, nda de. Angü ah wü eyi, gü ba, wü di engu Yisarayeale ka-wü de wü kpapa ka Me, te Me le ngü ka-ewü fa sü. Fü Müse ayia ale teka de ni zü cinga, teka ale ta-ngü te wü di engu ni ni, wü di engu Yisarayeale. Fü wü kpapa ka Ezepeto angbü efala engu ka ngü la. Amba Müse fi nga ngü ka-ewü la nda de. Ah ngbü eo jia ye 'duwa teka Miri te Me ena atima te gara, teka aküwa wü kpapa ka-ye ne. Kükürü de, angü Müse wu eyi, gü ba, wü züka ngü te Me ena ato ne, ena afa wü züka ngü ka miri ka Ezepeto la ka.

²⁷⁻²⁸ Fütanga mere bi wü re, fü Müse ayia aküwa wü di engu Yisarayeale esaka miri ka Ezepeto la.* Angü Me sere eyi fefe, gü ba, “Ni ena atima *malayika ka-ni, teka ato kuru te wü kpapa ka Ezepeto la.” Fü Müse ayia amala ngü fü wü di engu Yisarayeale, gü ba, “Ah le de wü za ngüte kambiliki, de wü 'büra eküte wü möngiti ka-wü. Te malayika ka Me la wu ngüte kambiliki la, ah ti amörö wü jaji ka-wü de.” Fü wü di engu Yisarayeale ayia amere ngü la bala, baka te Müse mala la. Fü malayika la ayia akoro amömörö bü wü jaji ka wü kpapa ka Ezepeto. Fü Müse ayia aza wü di engu Yisarayeale, akoro de ewü agbü Ezepeto asidi, anü sü de ewü agbü gü. Miri ka Ezepeto le ta atiri ewü agbü Ezepeto kpala, amba Müse le aje riri ka miri la nda de. Ah je ka-ye ta nzö ngü ka Me, angü ah wu eyi, gü ba, wazi Me fa wazi miri ka Ezepeto la ka-ye afa.

²⁹ Wü di engu Yisarayeale la, ta kpah wü kpapa, te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Angü, baka ta te wüh nü koro eküte mere siti *yi-ngu ne, fü Me ayia amala fü ewü, gü ba, “Wü kö ngu la ekö.” Fü ewü

§ 11:23 11:23 Mü ena amaka ngü ka wü wö ye Müse gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 2:1-10.

* 11:27-28 11:27-28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 12:1-32.

ayia aje ngü ka Me la. Fü Me ayia aü kaje fü ewü gbü jia ngu la. Fü wü di engä Yisarayeleye ayia akö ngu la füh kagara sü. Fü wü marajümüya ka miri ka Ezepeto, ta te wüh ngbü eliki nga wü di engä Yisarayeleye ne, ayia ari kphah gbü nga wü di engä Yisarayeleye la. Te wü marajümüya la koro tete kpa etü ngu la, fü Me ayia alügü ngu la da ye. Fü ngu la ata ewü, amörö ewü 'buru.†

³⁰ Fütanga ngü la, te wü di engä Yisarayeleye nü koro tete agbü tö ka-wü, wüh ce ngü ka Me nda-wü de. Wüh ngbü fi bü ele ngü ka Me de maguma wü biringbö. Fü ewü akpo angbü ejiji ekere 'baranga ka gara mere köti de iri ye Yeriko ne, teka wü sikipi lorozi. Kükürü de, angü ah de ngü te Me mala fü ewü me-ye. Fü 'baranga la ayia amürü, atü 'buru kötö. Fü wü di engä Yisarayeleye la ayia ari gbü mere köti la, amere gü, amömörö wü vügü ka-wü la 'buru, kphah baka te Me mala fü ewü ne.‡

³¹ Gara würüse ta ladü agbü Yeriko la de iri ye Rakaba. Engu kphah de kpara te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Angü ah küwa ta gara wü di engä Yisarayeleye, te ewü zi te-wü, nü ri agbü Yeriko ne. Teka ngü la, gbü sikipi te wü di engä Yisarayeleye mörö wü kpara gbü Yeriko tete na ne, wüh mörö Rakaba, de wü mürü ye, nda-wü de.§

³² Wü di engä wüna, ma ena amala fü yi, agü neh fe? Angü gina wü kpara ka Me, ta te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö ne, wüh sibi fa sü! Dada te ma ena amala nga ewü biri biri 'buru ne, nda ma. Baka Gidona,* Baraka,† Simasona,‡ Yefeta,§ *Davidi bete Samüwele,* de mere bi wü gara *mürü dofo ka Me, te ma ti atanga iri ewü anza 'buru ne, nda-ra de. ³³ Me mala ta ngü fü wü kpara la biri biri 'buru, gü ba, "Ni ena ato wazi fü wü." Fü wü kpara la ayia ale ngü ka Me la de maguma wü biringbö. Fü Me ato kphah wazi la fü ewü fanü. Teka ngü la, fü wü gara ewü amaka ta wazi, teka agü gü di de wü gara miri, te ewü di de wü vügü ka-ewü ne, fü ewü ayia aza esaka ewü. Wü gara wü kpara ka Me la, wüh de wü miri. Fü ewü amaka wazi, teka adi ekolo ngü ka wü kpara ka-wü tine ereke areke. Nda wü gara, kami le ta teka amörö ewü, azü, fü Me ayia aküwa ewü gömö wü kami la. ³⁴ Nda wü gara, wü vügü ka-ewü le ta asötö ewü, amörö, anga acuru ewü acuru gbü wa. Fü Me ayia aküwa ewü gbü wü kpeke ngü la. Wazi wü gara ewü ta nda ma. Fü Me ayia ato wazi fü ewü. Fü ewü adu akoro kpeke wü kpara. Fü ewü ayia agü gü de wü vügü ka-wü, afa wü vügü la ka. ³⁵ Wü gara ewü ta de wü würüse, te wü di engä ewü kpi akpi. Fü wü würüse la alala fi bü gbü ngü ka Me, de maguma wü biringbö. Fü Me ayia azükü wü di engä ewü la gbü kpi.

Wü gara kpara ka Me maka ta cinga teka ngü ka Me. Angü wü vügü miki ta wü gara ewü, mörö ka. Amba wüh le ace ngü ka Me nda-wü fi de! Kükürü de, angü wüh le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Wüh wu kpo, gü ba, Me ena adu azükü ani te gara, fü ah ato to küte fü ani. Fü ani adu angbü tine de wü Me fi mere badi. Angü wüh le amaka züka ngü füh kotö sene nda-wü de. ³⁶ Wüh ngbü süsüma wü gara wü kpara ka Me

† 11:29 11:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeleye 14:1-31. ‡ 11:30 11:30

Mü ena amaka ngü ka Yeriko la gbü buku ka Yosüwa 6:1-21. § 11:31 11:31 Mü ena amaka ngü ka

Rakaba la gbü buku ka Yosüwa 2:1-21 bete 6:22-25. * 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Gidona

gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 6 - 8. † 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Baraka gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 4:6-16. ‡ 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Simasona gbü buku ka Wü E-kolo-ngü

13 - 16. § 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Yefeta gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 10:6 - 12:7.

* 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Samüwele gbü 1 Samüwele 1 - 28.

la ta asūsūma. Fū wū kpara angbū efala gara ewū. Wūh i wū gara ewū ta, gū gbū ku. ³⁷⁻³⁸ Wūh sōtō ta gara wū kpara ka Me la, mōrō de teme. Wūh doro wū gara ewū, mōrō ta de maguruma. Wūh de tū wū gara, kolo cu gbō! Amba wū kpara ka Me la ce ta ngū ka Me, teka wū cinga la, nda-wū de. Fū ewū adu aliki gara ewū agba wū kpah cu asidi. Fū wū kpara ka Me la akpe angbū ewo te-wū tīne agbū gū, de kpa wū kükürü. Bongo ekūte ewū tīne kpah ma. Fū ewū angbū eto tīne bū wū konū ekūte wū. Fū ewū angbū endondoro tīne bū faaa! Sū te wūh ena angbū tete mbi bane, tīne kpah ma. Wūh ngbū enū da era bū gbū wū gō da, de wū gōrō-zi. Amba gbū wū cinga la 'buru, wūh lala ka-wū fi bū gbū ngū ka Me de maguma wū biringbō. Wūh ta de wū kpeke kpara ka Me fanū fanū! Angū wū ngū fūh kotō ne du ngbū gbū jia ewū, baka tōndō ngū kükürü.

³⁹ Dela 'buru wū ngū ka gina wū kpara ka Me ta gūgū, te ewū le ngū ka Me de maguma wū biringbō ne. Fū ngū ka-ewū la areke gbū jia Me afa sū. Amba *kükūwa ta te Me mala nganga, gū ba, "Ni ena ato fū ewū ne," wūh maka fūh kotō sene nda-wū de. ⁴⁰ Kükürü de, angū Me le de wū gina wū kpara la maka kükūwa fi mere badi, kpah baka te nih maka, 'duwa teka ngū ka Yesu ne.

12

¹ Wū di engā wūna, dela ngū ka diri wū kpara ka Me ta gūgū ne. Wūh le ta ngū ka Me, zu de maguma wū biringbō. Enatikine, wūh ladū agbū kpī kpala eceka nih. Te di bala, ah le de nih rū kpah kpekpeke baka nda-ewū la. Nih ce wū *siti ngū asidi, teka fū nih anū de ngū ka Me kpa engagira nū. Nih mere e andiri, ace ngū ka Me la de. Nih tūka te-nih, de nih nū fi bū kpa engagira nū. ² Nih o jia nih ekūte Yesu, angū engu ū kaje ka Me fū nih me-ye, teka fū nih anū akoro kpa te adu kaje la. Nih fi la nga cinga te Yesu zū teka nih ne. Te di bala, ah le de nih lala fi bū gbū nga Yesu, da etūka te-nih gbū wū cinga ka-nih, kpah baka nda Yesu. Angū wūh za engu, bere fūh *rū gbegete. Fū ah ayia akpi. Wūh ngbū ta efala engu, da eto lūmū tete. Amba ah ce ngū ka Me, teka ngū ka lūmū la, nda de. Ah o jia ye nzō teka tadu, te ni ena amaka te gara ne. Fū engu ai maguma ye, arū kpekpeke. Enatikine, engu ladū agbū kpī, gbū kokpa ka Me, baka Mere Miri.

Dene riri ka Me, teka fū nih adi etūka te-nih di,

gbū wū cinga ka-nih

³ Wū di engā wūna, fanū fanū, ah le de yi fi la nga ngū ka Yesu, ta te wū vūgū kaka kpū engu di 'duwa sūrūsūrū ne. Wūh to ta mere cinga te Yesu, amba Yesu ce ta ngū ka Me nda de. Te di bala, ah le de yi rū kpekpeke kpah bakaka. Yi mere e ace ngū ka Me teka ngū ka cinga de. ⁴ Ma wu eyi, gū ba, siti wū kpara ngbū eyi eto cinga te yi, teka ngū ka Yesu. Amba, wūh mōrō gara sūka yi nda-wū la kpah de. Te di bala, ah le de yi rū kpekpeke! ⁵⁻⁶ Nih de wū di Me. Te di bala, ah le de yi fi la nga zūka ngū, ta te wūh ba gbū *Ngari Me gūgū, gū ba, "Me ngbū eri nih kpekpeke, angū nih de wū di ye na, te engu ngbū ele cu de maguma ye. Me ngbū ece wū cinga angbū emere nih bala, angū ah le de jia nih mba amba, teka fū nih andri, akoro kpekpeke. Te di bala, ngū ka wū cinga la mere e asiti fingangū ka-nih de."*

* 12:5-6 12:5-6 Mū ena amaka ngū la gbū buku ka Ngū Mani 3:11-12.

7 Wü di engä wüna, te cinga ngbü emere nih la, nih i maguma nih ai, de nih rü kpekpeke. Kükürü de, angü gbü wü ngü la, Me ngbü dela eri nih, angü nih de wü di ye na. Te wü di mü ladü la, mü ti arí ewü de? Mü ti eyi arí ewü kpekpeke, teka fü jia ewü amba. 8 Yi fi la nga ngü te Me ngbü eri yi di ne. Te yi le de Me ri ani de la, yi ena adi zu wü di Me, neh baye baye? 9 Ta te nih di la wü jürü jaji ne, nih je riri ka wü wö nih de? Wü wö nih la ngbü ta eri nih, teka de nih koro kpekpeke. Ah bala de? Te di bala, ah le de Me di kpah eri nih, angü engu me-ye de mere Wö nih. Ah ngbü emere bala teka de nih le riri ka-ni, fü nih aküwa te gara, angbü fi mere badi kpaka ni agbü kpí. 10 Wü wö nih la ngbü ta eri nih, baka ngü te di 'be te nga jia wü. Amba Me ngbü nda-ye eri nih, teka de nih di emere wü ngü 'buru mbi, baka te engu ngbü ele, teka de ngü ka-nih ngbü kpah baka nda-ni. 11 Ta te wö mü ngbü eri mü kpekpeke ne, mü ngbü ta de tadu teka ngü la? A'a! Ngü la ngbü ta eke te mü efa sü! Amba te mü i maguma mü gbü ngü te Me ngbü eri mü di la, mü ena adu amaka wazi bete züka ngü, teka angbü emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me.

12 Wü di engä wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Yi i maguma yi, fü yi arü kpekpeke. 13 Ah le de yi di emere wü ngü te züka kaje, ba e te Me ngbü ele, teka fü wü bu yi, te ewü ndri gbü ngü ka Me la de ne, adi efa nga yi. Angü te yi mere bala la, wüh ti adürü te kaje ka Me de. Wüh ena amaka wazi, fü ewü arü kpah kpekpeke baka yi.

Dene siti ngü te ena amaka yi, te yi ce ngü ka Yesu la

14 Wü di engä wüna, ah le de yi o to yi 'buru, teka adi engbü de wü bu yi de maguma yi biringbö. Kpah bala, ah le de yi o to yi kpah, teka adi emere ngü te ena areke gbü jia Me. Angü te ngü ka-yi reke gbü jia Me nda de la, yi ti akoro agbü sü ka Me agbü kpí ne kü de. 15 Ah le de yi ceka te-yi 'be, angü gara yi ena adürü te kaje ka Me asidi. Kükürü de, angü te wü gara yi kpo eyi emere *siti ngü la, ngü la ena asiti fingangü ka wü bu ewü, fü ewü adu ace ngü ka Yesu. 16 Yi ceka te-yi 'be. Yi mere e adi egiri wü würüse anga wü komoko 'daaa de. Yi o jia yi bü duu te wü wara yi, anga watí yi biringbö. Kpah bala, yi mere e aceka ngü ka Me baka tondó ngü kükürü ne de. Yi fi la nga ngü ka Esawu, ta te engu mere ne. Engu ta de gina ye *Yisaka me-ye. Te di bala, wö ye na ena afe ta engu, ao ba mürü köti sidi nga ye. Fü Me ato ta mere wazi fefe. Amba ngü la mere ta te-ye bala nda de. Kükürü de, angü ngü ka Me ngbü ta gbü jia Esawu baka kükürü ngü. Angü gbü gara sikipí, tala yia ta mere Esawu. Fü ah adu amala ngü fü engä ni ye, de iri ye *Yakobo ne, gü ba, "Te ye to mba engä zü-e fü ni la, ni ena ace wazi, de te Me ena ato fü ni baka gina ye ne, 'buru fü ye." Ngü ka e-mazü siti ta fingangü ka Esawu bü me-ye, fü ah ayia ace ngü ka Me ka. 17 Sidi nga ngü la, fü Esawu ayia anü kpaka wö ye, anda'ba te-ye fefe, de ah ku gba fü Me, teka de Me to wazi fü ni, de ni ngbü te gara da wö ni. Wö ye na ti ta eyi ato wazi la fefe na? A'a, ah ti nda de! Fü Esawu angbü egiri kaje, da eku gba cu de ngura, teka de ni reke ngü la, amba ngü la siti ka-ye ta eyi 'buru 'buru. Kükürü de, angü Esawu ceka ta ngü ka Me baka tondó ngü. Te di bala, wü di engä wüna, yi mere e angbü efala ngü ka Me baka Esawu ne de.†

18 Wü di engä wüna, cürü ti amere nih, da enü kpaka Me, tine de, teka ngü ka *züka maguma kaka guvu Yesu ne. Ta gügü, te Me koro ro mö tete

† 12:17 12:17 Mü ena amaka ngü ka Esawu la gbü Gina Ngü 25:29-34; 27:30-40.

fü wü kundu nih, kpa füh mere da de iri ye *Sinayi ne, ngü la ta baye? Ngü la to ta mere cürü te ewü de? Angü wüh wu ta mere te-wa, te ngbü eci, da embele sü ambele füh da la. Fü sü la ayia ati 'duwa ngbuka! Fü ülele angbü eü 'duwa lelele! ¹⁹ Fü ewü angbü eje ri Me, te ngbü ero mö fü ewü de mere ri ye, da engböngbö sü 'duwa ba-neh-ene-la! Fü ngü la ato mere cürü te ewü. Fü ewü anda'ba te-wü fü *Müse, gü ba, "Ani le de Me ro mö tîne cu me-ye fü ani de." ²⁰ Fü Me ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü mere e amofu sü ne de! Angü, te kpara li kpa füh da kpakine la, ah le de wüh mörö engu amörö! Anga te meme li kpakine la, wü sötö engu de teme, mörö asidi." Fü cürü adu ta ari te wü kpara la afa cu sü. † ²¹ Cürü ngbü ta kphah cu emere Müse amere. Füh ah amala ta ngü, gü ba, "Küte ni ngbü eyi ayi ka cürü!" §

²² Wü di engu wüna, to ngü ka Me te engu to fü nih ne, ah de mere züka ngü te reke fa sü. Angü nih ti eyi akoro kpaka Me, agbü sü kaka agbü kpi, te wüh ngbü ei, gü ba, "To Yerüsalema" ne.* Fü nih angbü egbo nga iri Me kpala, de wü mere bi wü *malayika kaka de mere tadu. ²³ Nih ena abiti te-nih tundu de wü *kpara ka Yesu 'buru agbü kpi, angü Me ba iri nih eyi 'buru gbü buku ka-ye. Nih ena angbü egbo nga iri Me agbü kpi kpala, de wü gara kpara kaka, de te wüh kpi eyi ne. Angü wüh ka-wü titine ladü, da egbo nga iri Me kpala. Nih ena awu Mere Miri ka-nih, Yesu, te ena aye süka ngü ka wü kpara 'buru me-ye mbi mbi mbi. ²⁴ Angü Yesu kpi eyi teka ngü ka-nih. *Ngüngüte na fa nih gbü wü *siti ngü ka-nih eyi. Ta te Kayina mörö Abele tete ne, ngüte Abele ngbü ta eku gba fü Me, teka de Me to kuru te Kayina, teka siti ngü, de te engu mere la. † Amba ngü ka ngüte Yesu reke ka-ye fa sü, angü ngüte Yesu ngbü eku gba fü Me, teka de Me boro siti ngü ka-nih. Te di bala, nih mere e ace ngü ka Yesu de.

²⁵ Wü di engu wüna, yi ceka ngü la mbi mbi mbi! Yi mere e amere ngü ka Yesu de maguma yi 'basu 'basu de. Ta gügü, Me ngbü ero mö fü wü kpara ka-ye füh kotö sene, gömö Müse de wü gara *mürü dofo. Wü kpara ta te ewü mere ngü la de maguma wü 'basu 'basu ne, wüh küwa eyi? A'a, wüh küwa nda-wü de! Titine Me ngbü ero mö fü nih cu gömö Yesu, te di de Yeye ne. Te ah bala, te nih ngbü emere ngü ka Yesu de maguma nih 'basu 'basu la, nih ena aküwa, neh baye baye? ²⁶ Angü, ta gügü, te Me ro mö tete fü wü kundu nih ne, tö yiki ta ayiki teka ri Me la. Sidi nga mere bi wü re, fü Me adu amala ngü fü gara mürü dofo ka-ye, gü ba, "Te gara ni ena ayiki tö ne, de wü e gbü ye 'buru, abe kphah te kpi mini." † ²⁷ Si-ngü gbü ngü la neh baye? Si-ngü la ena adi bane, angü Me ena ayiki wü e, de te engu mere füh kotö ne 'buru, fü ah anza ngü ka-ewü. Me ena anza ngü ka wü e füh kotö ne, neh teka ne? Ah ena anza ngü ka wü e la bala, teka de ngü ka-ni, Me, ngbü duu me-ye, fi mere badi.

²⁸ Wü di engu wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Nih mere e ace ngü ka Yesu de. Nih lala fi bü gbü nganga. Me ka-ye de Mere Miri ka-nih. Nih nda-nih de wü di ye na. Ah le de nih di egbo nga iri Me, da ecu ngüngü na de maguma nih biringbö. ²⁹ Kükürü de, angü wazi Me fa sü. Engu ka-ye ba mere wa, te ena acuru wü kpara 'buru, te ewü le ngü kaka de la.

† **12:20** 12:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 19:12-13. § **12:21** 12:21

Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 9:19. * **12:22** 12:22 Wüh ngbü kphah ei sü

la, gü ba, "Da Siyona". † **12:24** 12:24 Mü ena amaka ngü ka Kayina ake Abele la gbü Gina Ngü

4:1-12. † **12:26** 12:26 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Agayi 2:6.

13

Dene wü ngü te ena areke gbü jia Me

¹ Wü di engu wüna, ah le de yi di ele te-yi esüka yi, angü yi tüne eyi 'buru wü di engu ni biringbö, guvu Yesu Kurisito. ² Te wü ganzi kpara koro agba yi la, fanü fanü, ah le de yi za ewü gbü mürü ba wü ngba ka-yi tete. E-wu neh da, wü kpara de bala, wüh ena adi ka-wü wü *malayika ka Me, te Me tima ewü me-ye fü yi. Angü wü gara kpara za ta wü malayika gbü mürü kpah bala, amba wüh wu de, gü ba, wüh de wü malayika ka Me.* ³ Te wü gara wü bu yi ngbü ezü cinga, anga wüh gü wü gara ewü gbü ku la, ah le de yi di ewu cinga ewü, fü yi adi ele ta-ngü te ewü. E-wu neh da, te gara yi ena azü cinga kpah baka nda-ewü la.

⁴ Ah le de yi di eo jia yi bü duu te wü wara yi, anga wü watí yi, biringbö, angü dela ngü te Me ngbü ele. Yi mere e adi emere waza de. Anga te yi za te-yi la de la, yi mere e adi egiri wü würise, anga wü komoko 'da 'da 'da kpah de. Angü Me ngbü eceka wü ngü de te yi ngbü emere la. Engu ena ato kuru te wü kpara, de te ewü ngbü emere wü *siti ngü de bala ne, ato.

⁵ Yi mere e adi ekpi gümü e de. Yi mere e ao maguma yi teka mere bi jia se kpah de. Angü Me de kpara te ngbü eceka kpi fütanga nih me-ye. Engu mala eyi cu me-ye, gü ba, "Ni ti ace nih kpikpi nih kpo fi de." Ah le fü nih angbü de tadu teka ngü la. ⁶ Nih i maguma nih, nih rü kpekpeke, angü nih wu ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me, te gü ba, "Me ladü tundu de nih, engu ngbü eto wazi fü nih ka-ye me-ye. Te di bala, cürü mere e amere nih tüne de, angü wazi wü vügü ti afa nih nda de."†

⁷ Ah le de yi fi la nga ngü ka wü *kovo, ta te ewü ri yi de ngari Me te engu gina ne. Wüh ngbü ta emere ngü baye? Te di bala, ah le de yi le ngü ka Yesu *Kurisito de maguma yi biringbö, kpah baka nda-ewü la. ⁸ Yesu Kurisito ti afü te-ye nda de. Te kpo kü gügü, akoro enatikine, anü kpa engagira nü fi mere badi, ah ka-ye fi da ye.

⁹ Yi ceka te-yi 'be teka wü mürü mani. Te wü gara kpara koro da eri yi de wü gara riri, te di kpikpi ye, te ah baka nda Yesu nda de la, de yi mere e ale riri ka-ewü la nda-yi de. Anga te wüh le asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka wü e-mazü, gü ba, "Yi mere e azü so wü gara nü de la," yi mere e aje ngü ka-ewü la kpah de. Angü kpara ti amaka *küküwa teka ngü ka e-mazü nda de. Ngü de te ena aküwa yi, ah ka-ye de wazi te Me ena ato fü yi, teka *züka maguma ye. ¹⁰ Angü Yesu ka-ye baka *kambiliki, te wüh mörö, teka de *ngüngüte reke ngü ezengba nih de wü Me. Amba wü kpara, de te ewü to maguma wü, teka ngü ka diri gele ne, Yesu ti ale ta-ngü te ewü nda de.

¹¹ Gbü diri gele ka wü *Yisarayele, mere *mürü gele ngbü eza nü, fü ah awa. Fü ah aza ngüngüte la, anü di kpa *esambü ka Me. Fü ah ayia ato ngüte la fü Me, teka areke ngü di ezengba wü kpara de wü Me. Amba kö wü nü la, wüh ena aza, anü di, acuru kpa edere sü. ¹² Dela si-ngü te wüh mörö Yesu di kpah kpa edere sü ne, angü engu kpi baka kambiliki, teka areke ngü ezengba nih de wü Me, teka de nih koro wü di Me. ¹³ Te di bala, wü di engu wüna, ah le de nih lala fi bü eküte Yesu. Ngü ma, te wüh fala nih, anga wüh to lümü te nih, kpah baka te wüh mere eküte Yesu ne la, nih mere e ace ngangga de, nih lala fi bü eküküte. ¹⁴ Angü züka sü fü nih fuh kotö sene nda ma. Züka sü ka-nih ka-ye 'duwa agbü kpi kpara Me, te

* **13:2** 13:2 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 18, 19. † **13:6** 13:6 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:6.

nih ena anü te gara, angbü gbügbü na ne. Te di bala, ah le de nih o jia nih fi bü teka züka sü la.

¹⁵ De-nih, wü *kpara ka Yesu, nih ti angbü ewa wü nü, baka ta te wü kundu nih ngbü emere ne, nda-nih tüne de. Amba ah le fü nih angbü egbo nga iri Me, te nga wü sikpi 'buru. Angü ngü la ena ato tadu te Me, teka te nih to maguma nih eyi fanü fanü fü Yesu ne. ¹⁶ Ah le de yi di kpah emere züka ngü, da ele ta-ngü te wü bu yi de maguma yi biringbö. Angü dela kpah gara ngü, te ena areke gbü jia Me. Te mü ngbü emere bala la, ah ge baka te mü ngbü eto züka takpa fü Me.

¹⁷ Ah le de yi di kpah eje ri wü *kovo, te Me o ewü gbü nzö yi ne, angü wüh ngbü eceka kpi fütanga yi ereke areke me-wü. Kükürü de, angü Me to tima la fü ewü me-ye. Ah ena ayi-ta ewü te gara, teka tima la. Te di bala, te yi ngbü eje riri ka-ewü ereke areke la, ngü la ena ato tadu fü ewü. Amba, te yi le aje ngü ka-ewü de la, ngü la ena ato mere cinga fü ewü. Teka ngü la, yi ti amaka züka ngü kpah de.

¹⁸ Wü di enga wüna, yi di kpah fi bü eku gba fü Me tungü a. A wu eyi, gü ba, ngü ka-a ka-ye mbi gbü jia Me, angü a o to a eyi, teka adi emere wü ngü, te engu ngbü ele. ¹⁹ Ah le de yi di kpah eyi-ta Me fere kpekpeke, teka de Me ü kaje fere, fü ra akoro kpaka yi kpala kere.

Dene adu ngü ka-ra fü yi

²⁰⁻²¹ Wü di enga wüna, Me di de yi, da eto wazi fü yi, teka fü yi adi emere fi bü wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jijia. Ah le de Me ngbü fi bü da ereke maguma nih, teka ngü ka Miri Yesu, teka fü ngü ka-nih areke gbü jijia.

Nih gbo nga iri Me,
te tima Yesu, te kpi teka areke ngü ezengba nih de wü ye ne.

Nih gbo nga iri Me,
angü Me zükü Yesu gbü kpi eyi.

Nih gbo nga iri Yesu,
angü Yesu ngbü eceka kpi fütanga nih me-ye ereke areke,
baka kpara te ngbü eceka kpi fütanga wü kambiliki ka-ye.

Gbo nga e ngbü te iri Yesu fi mere badi!

Ah di bala!

²² Dela mba enga ngü te ma le amala fü yi, teka ato wazi di fü yi gbü ngü ka Me. Ah le de yi gu maguma yi, yi o to yi, teka adi eje ngü la.

²³ Gara züka ngü ladü, te ma ele amala fü yi. Enga ni nih, Timoteyo, ta te wüh i engu, gü gbü ku ne, wüh ce kpa tete na eyi! Ma fi, gü ba, engu ena akoro kpaka ra kpakine titine. Te ah bala la, ma ena aza engu kpo, fü a akoro kpaka yi kpala ake di.

²⁴ A to mandí ka-a fü wü cögbörö kpara esüka yi, wü kpara ka Me, de kpala 'buru. Wü di enga ni nih, wü kpara ka Italiya, to kpah mandí fü yi cu fa sü. ²⁵ Me ngbü de yi kpala 'buru, de *züka maguma ye. Ah di bala.

Dene ngü ta te Yakobo ba fü wü kpara ka Me

Masere si-ngü

Yakobo ba köcökpa ne me-ye. Ah de mene *Yakobo te di de engä ni ye Yesu ne. (Mü ena amaka ngü kaka gbü Matayo 13:55, bete Galatiya 1:19.) Te engä gina, te Yesu kpo da endoro, da eri wü kpara, de ngari Me ne, Yakobo de wü gara wü di engä ni ye le ngü ka Yesu nda-wü de. (Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 7:1-5.) Amba fütanga züzükü ka Yesu gbü kpi, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 1:14.) Fütanga ngü la, fü Yakobo adu akoro ta mere *kovo esüka wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 12:17; 15:13; 21:18.)

Fü Yakobo ayia aba köcökpa ne fü gara wü di engä *Yisaraye, te ewü le ngü ka Yesu *Kurisito. Angü mere bi ewü ce Yerüsalema, baya agbü nga nzö wü sü biri biri 'buru, teka cinga te wüh ngbü eto te ewü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 8:1; 11:19-20.) Amba ngü te Yakobo ba la, ah kpah teka nih, wü kpara ka Yesu Kurisito, gbü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru.

Yakobo ba mere bi wü ngü fü wü kpara la kpekpeke. Ah mala fü ewü, de wüh rü kpekpeke gbü mere cinga te ngbü emere ewü, teka ngü ka Yesu la, de wüh ce ngü ka maguma 'basu 'basu ace. Ah mala kpah, ga, te mü gü ba, "Ni de kpara ka Me," amba te mü je riri kaka, fü mü amere de la, mü de kpara ka Me nda-mü de. Te mü ena atanga köcökpa ne enatikine, mü ena amaka mere bi kpeke wü ngü gbügbü, te ena ato wazi fü mü, arü di kpekpeke gbü ngü ka Me.

Wü ngü te Yakobo ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-18 Ngü teka cinga te ngbü emere wü kpara ka Yesu

Sapita 1:19-27 Mene ngü te reke areke gbü jia Me

Sapita 2:1-13 Ngü teka wü mürü cinga

Sapita 2:14-26 Ngü te ena asere fü wü kpara, gü ba,
nih de wü kpara ka Me fanü fanü

Sapita 3:1-18 Ngü teka komö kpara

Sapita 4:1-17 Ngü teka maguma 'basu 'basu

Sapita 5:1-11 Ngü teka wü kpara de mere bi e esaka wü,
bete ngü teka wü mürü cinga

Sapita 5:12-20 Adu ngü

Dene mandi ka Yakobo fü wü kpara ka Yesu

¹ De-yi wü kpara ka Me, te yi baya ngbü gbü nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra, de-ra *Yakobo, te ma di de labi ka Me ake Yesu *Kurisito ne.

Dene ngü te ma ele amala fü yi teka cinga

te ngbü emere yi

² Wayi, fanü fanü, wü di engä wüna, te wü cinga te ekoro da emere yi la, yi mere e aza cinga la ba siti ngü ne de. Yi za cinga la ba züka ngü, de yi ngbü ka-yi kpah fi bü de tadu, gbü cinga la 'buru. ³ Kükürü de, angü nih wu eyi, gü ba, cinga la ngbü ere maguma nih, teka fü nih ace ngü ka

Me. Amba te nih rü gbügbü kpekpeke la, nih ena amaka wazi gbü ngü ka Me. ⁴Te di bala, yi i maguma yi ai kpekpeke, teka fü jia yi amba amba, fü yi angbü ba kpeke wü kpara gbü jia Me. ⁵Yi mere e akpe cürü, da efi nga ngü de. Te yi wu ngü te yi ena amere nda-yi de la, de yi yi-ta Me teka ngü la, angü engu ena agü tamu ngü, de te yi ena amere ne, fü yi me-ye. Angü engu ngbü eto züka ngü fü wü kpara ka-ye de *züka maguma ye biringbö.

⁶⁻⁸Mba gara engu ngü kpah fi bü ladü te ma ele amala fü yi. Te yi te eku gba fü Me la, yi di eku gba de maguma yi zalü nde 'buru. Yi mere e adi engbü de maguma yi 'basu 'basu ne de. Angü kpara de maguma ye 'basu 'basu de bala ne, ah ge ba mene ngu, de te wege ngbü eyiki engu ayiki. Ah ti arü da ye kihi ne de. Te mü mere bala, Me ena ato e fü mü, neh baye baye?

⁹Wü di engu wüna, te gara kpara esüka yi de mürü cinga la, ah le de engu ngbü de tadu, teka ne de, angü Me ena o engu ba mere kpara gbü tima ka-ye, ka Me. ¹⁰⁻¹¹Te mü di kpah de mere bi wü e esaka mü la, ah le de mü mere e angbü de tadu, teka mere bi wü e ka-mü la de. Mü ngbü de tadu, teka cinga te ena amere mü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. Tekä ne de, angü wü e ka-mü la ena anza ka-wü nda-wü anza, baka yi-rü te ngbü egürü gbü karanga. Ah ena adi kpah bala fü wü kpara, de te ewü o fingangü ka-wü teka mere bi wü e esaka wü. Kpi ena agüka ewü te gara kpah bü agüka.

¹²Wü di engu wüna, te yi ngbü ezü cinga teka ngü ka Yesu la, yi di ei maguma yi ai, da erü kpekpeke. Te di bala, yi ena amaka tadu fanü fanü. Angü te cinga la te ena adu anza la, Me ena aküwa yi, agbo nga yi, zalü fi mere badi. Angü teka ne de, Me mala ta ngü eyi gügü, gü ba dene, "Mene kpara te le ni de maguma ye biringbö, ni ena aküwa engu aküwa."

¹³Te cinga ngbü emere mü la, mü kpe cürü de. Mü mere e adi emala, gü ba dene, "Angü Me ngbü ere maguma ni me-ye, teka de ni ce ngü kaka," ne, mü mere e amala bala de. Angü Me le te-ye de *siti ngü nda kü de. Te di bala ne, Me ena are maguma yi, teka de yi mere siti ngü, neh baye? ¹⁴Ngü te ngbü emere mü, ah ka-ye de wü siti fingangü, te di kpa emaguma mü. Tekä ne de, angü gümü wü e ngbü eri kpa emaguma mü, fü ah angbü efiti mü, gegege ba yi-wuru te ngbü efiti si eküte ngili la. ¹⁵Angü, te mü wu e maka eyi la, fü maguma mü angbü 'duwa kpukpukpu teka e la, fü fingangü ka-mü teka wü e dela angbü efiti mü, de mü mere wü siti ngü. Te mü lala fi bü te mene siti ngü de bala la, ngü la ena ato fü mü, neh ene? Ngü la ena ato kpi fü mü, di bü gbü jia mü fanü.

¹⁶Wü di engu wüna, yi mere e afi, gü ba, Me ngbü efiti ani me-ye ne, yi mere e afi ngü bala de, angü ah ka-ye de wu. ¹⁷Wü ngü de te Me ngbü ele amere fü nih ne, ah ka-ye nda 'buru bü wü züka ngü, siti ngü gbügbü nda ma. Wü ra ake fe, de te ewü di kpa tikpi ne, ngbü efü te-wü afü, mbiri sü ake ra-sü. Wö nih Me o wü e la me-ye. Amba engu ti afü te-ye nda de. ¹⁸Me fe nih eyi, adu afü nih, ao ba wü di ye, angü nih le zu ngü kaka fanü fanü ne eyi. Te di bala ne, nih tine esüka wü kpara füh kotö ne 'buru, gegege ba tari-e, de te wüh ngbü eto fü Me ne.

Dene mene ngü te reke areke gbü jia Me

¹⁹Wü di engu wüna, ah ti ati fü yi angbü engbü de güje yi mböömbö, areke te-yi, angbü nzo, teka adi eje ngü, de te wüh ena amala fü yi. Ah ti kpah ati teka fü yi angbü efi mba nga ngü afi ferrre bane feke, ka mene ngü te wüh eti tete, emala bü kere kere ne. Maguma yi mere e adi enzu

kere kere kpah de. Yi fi nga ngü la ferrre feke. ²⁰ Ma mala ngü la fü yi bala kükürü de, angü te yi le angbü züka kpara gbü jia Me la, ah le de maguma yi mere e adi enzu kere kere de. ²¹ De te di eyi bala ne, yi ce wü töndö ngü, ta te yi ngbü emere ne, de wü siti fingangü, te di emaguma yi ne, le 'buru asidi. De yi di ele bü duu ngü ka Me de maguma yi biringbö, angü engu o ngü la emaguma yi me-ye, teka aküwa yi. ²² Yi di emere ngü te yi ngbü eje gbü *Ngari Me ne. Yi mere e aje, ace kükürü de. Ngü ka Me la mere e adi ewü gbü güje yi ba gba kono, te wüh ngbü eu kükürü, ne de. ²³⁻²⁴ Te mü mere ngü ka Me, de te mü ngbü eje ne, de la, mü ena angbü gegege ba kpara te za taratara, aceka gbüra ye gbügbü. Füh ah ayia anü mari bane, sekele! fü toto aäri ka-ye te kuru gbüra ye, de te engu ceka ne ka. ²⁵ Amba te mü ngbü engbü da efi ngü gbü Ngari Me, da emere wü ngü de gbügbü ne la, ah ena afuru mü gbü ku ka dürü ngü asidi. Füh mü adu amaka mere siti tadu esaka Me teka ngü la.

²⁶ Te gara kpara gü ba, "Ni de kpara ka Me, ni de kpara ka Me," amba te ah ngbü fi bü da emala töndö ngü, ega yiki de wü bu ye, kpah da esoko ewü la, engu de kpara ka Me nda de. Ah ngbü dela efiti te-ye de tete-ye. Me le ngü kaka nda de.

²⁷ Ngü te reke gbü jia Me, ah dene. Ah le de yi le ta-ngü te wü würüse wökö, bete wü di engä cörö, gbü cinga ka-ewü. Ah le kpah de yi ce da emere wü *siti ngü, baka te wü kpara de füh kotö ne ngbü emere ne, asidi, angü ngü la ka-ye esiti gbü jia Me!

2

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka wü mürü cinga

¹ Wü di engä wüna, nih ra eyi fü Mere Miri ka-nih Yesu *Kurisito, te wazi kaka fa nda wü gara kpara füh kotö ne 'buru. De te di eyi bala ne, yi mere e adi ecu ngü wü gara kpara, da efala wü gara afala ne de. ²⁻³ Te yi biti te-yi kpa esambü ka Me, fü mü aceka gara kpara te to züka bongo eküte ye, de züka tüngü gbü kpa ye, te ri kpaka yi, mü ena amala fefe na, agü ba, "Mere kpara, ye koro kpa engakara nü kpakine, de ye ngbü füh züka da-ngbüngbü ne." Ah mbi. Anga te ah ena adi de mürü cinga, de kala bongo eküte ye, de lö ye kükürü la, mü ena agü fefe na, neh fe? Te mü du mala fefe na, gü ba, "Da-ngbüngbü nda ma, ye nü, ye kolo kpa rü, de ye ngbü fefeh na kpa ekere wü kpara kpa sisi kpala," dela bala züka ngü? ⁴ Dela ngü te Me ngbü ele? Yi eo nda-yi mene kpara, de wü mere bi e esaka ye, kpa engakara nü fü mürü cinga? Yi ga, kpara de mere bi e esaka ye nda me-ye mere kpara fa mürü cinga? Tekä ne? Te yi ngbü emere ngü ba e la, amba maguma yi ka-ye 'basu 'basu. Dela siti fingangü, te siti gbü jia Me fa sü.

⁵ Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, Me ngbü ele ngü ka kpara de mere bi wü e esaka ye, afa nda wü mürü cinga? Yi ceka ngü la 'be! Wü mürü cinga neh fe, te Me fe ewü, fü ewü ale ngü kaka? Te gara, engu ena ato mere bi züka wü e fü ewü afa sü, agbü sü ka-ye agbü kpi kpala, kpah baka ngü ta te engu mala, ga, "Ni ena aküwa mene wü kpara, te ewü ngbü ele ni de maguma wü biringbö ne," fü cinga ka-ewü anza. ⁶ De te di eyi bala ne, yi ngbü efala wü mürü cinga, neh teka ne? Yi ngbü fi bü ecu ngü wü kpara de mere bi wü e esaka wü. Yi efi nda-yi, gü ba, wüh ena ale ta-ngü te ani? A'a, ah bala de. Wü kpara de mere bi e esaka wü la, wüh ngbü eto kuru eküte yi, da ezoro yi, enü

de yi kpa engagira wü miri. ⁷ Wüh kpah de wü kpara, te ewü ngbü efala ngü ka Miri ka-nih Yesu. Te di bala ne, yi ngbü ecu ngü ewü, neh teka ne?

⁸ Te yi le angbü züka kpara gbü jia Me la, ah le de yi di eje bü nzö riri ka Miri ka-nih Yesu Kurisito, te mala fü nih, gü ba dene, “Mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.” ⁹ Amba te yi ngbü efala wü mürü cinga afala la, yi ngbü dela eyi emere riri engu la fanü? Ah bala de. Yi siti dela eyi riri ka Me. Te di bala, Me ena ato kuru te yi ato!

¹⁰ Wü di enga wüna, Me to mere bi *riri eyi fü nih. Te nih je wü riri la zalü nde 'buru la, ah ena adi de züka ngü gbü jia Me. Te nih ngbü emere bü biri riri, da ece wü gara la, ah ti nda de. Te mü mere wü gara riri ka Me 'buru 'be, fü mü ace gara enga riri biringbö, angü mü le engu la de la, ah ba e te mü le riri ka Me 'buru de. Mü ena amaka kuru gbü ngü la!

¹¹ E-to wü riri la fü nih neh da? Me to wü riri la cu me-ye, gü ba dene, “Mü mere e amöro kpara de.” Me mala kpah gara ngü, ga dene, “Mü mere e amere waza de.” Te mü mala, ga, “Baka te ni ngbü ka-ni ne, ni mere *siti ngü nda-ni la kü de. Ni möro kpara nda-ni la kpah de.” Anga, te mü ngbü emere waza la, mü dela eyi siti kpara gbü jia Me, angü mü je riri kaka de.

¹² Gbü ngü ka-mü 'buru, te mü ena angbü emere, de wü ngü te mü ena angbü emala, ah le de mü di efi nga wü bu mü, da ele te-yi de ewü. Tekane de, angü dela riri te Yesu to fü nih. Te gara engu ena akoro, aye süka wü siti ngü ka-nih me-ye. ¹³ Te yi ceka cinga ka wü bu yi, afi nga ewü de la, Me fi nga cinga ka-yi kpah de. Me ena ato mere siti kuru eküte yi, angü yi je riri kaka de. Te mü de kpara te ngbü efi nga cinga ka wü bu mü la, Me ena afi kpah nga cinga ka-mü, ah to kuru te mü tine de.

Dene ngü ka wü kpara te ewü ngbü efiti te-wü, gü ba,

“Ani le ngü ka Me eyi.”

¹⁴ Wü di enga wüna, wü gara yi ngbü emala, gü ba, “Ani le ngü ka Me eyi. Te ah bala, Me ti ato kuru te ani de.” Anga te mü mere riri kaka de la, mü ngbü efi, gü ba, ni le ngü kaka eyi fanü? Mü ena aküwa gbü ngü la?

¹⁵ Mü ceka la, te biri kpara esüka wü di enga ni mü ngbü emaka cinga, de mere tala te ye, ¹⁶ fü mü ayia amala fefe na, agü ba, “Me di de ye, de ye maka bi e-mazü de wü bongo.” Te mü mala ngü la bü kükürü bala, mü to mba e fefe na kpo de la, dela züka ngü? ¹⁷ Ah kpah bala, te mü ngbü emala ngü bü de komö mü, gü ba “Ni le ngü ka Me eyi,” amba, te mü je riri kaka, da emere nda-mü de la, mü ngbü dela emala töndö ngü kükürü.

¹⁸ Gara kpara esüka yi ena aga yiki ake ra, gü ba, “Wü gara kpara to nda-wü maguma wü fü Me, fü wü gara kpara angbü emere nda-wü wü züka ngü.” Ma ena amala fü yi gbü ngü la, agü ba, “Ah mbi, anga te mü mere ngü ka Me de, ma ena awu neh baye baye, ga, mü le ngü ka Me eyi?” Nda-ra, yi ti eyi awu, gü ba, ma le ngü ka Me eyi fanü, teka züka wü ngü te ma ngbü emere, baka te Me ngbü ele ne. ¹⁹ Yi wu eyi, gü ba, Me ka-ye ngbee biringbö? Wayi, ah de züka ngü! Amba ngü la ti aküwa yi nda de. Angü *Satana, de wü *siti wü di enga me wu ngü la kpah eyi bala. Fü ewü angbü eyi ayi de cürü ka ngü la, amba wüh fü maguma wü nda-wü de. ²⁰ Yi wu ngü la bala nda-yi la fi de? Te yi gü ba, “Ani le ngü ka Me eyi,” amba te yi mere wü ngü de te Me ngbü ele ne de la, ngü la ena afü te-ye, adu angbü töndö ngü kükürü!

²¹⁻²² Nih fi la nga ngü ka kundu nih, *Abarayama, ta te engu mere gügü ne. Ngü kaka-na reke ta gbü jia Me, neh teka ne? Ah teka züka ngü de te engu mere ne de? Abarayama le ta ngü ka Me, fü engu adu kpah amere

riri ka Me, de te Me mala fefe na ne 'buru. Angü engu yia ta, za ye ye, *Yisaka, teka awa, amörö, ato la'bi tete fü Me, ba e te Me mala fefe.* Dela ngü te gü tamu ngü fü nih, gü ba, Abarayama to ta maguma ye eyi 'buru 'buru fü Me. ²³ Dela si-ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka Abarayama, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye fü Me. Fü Me adu aceka Abarayama baka züka kpara ka-ye teka ngü la."† Dela si-ngü ta te Me i Abarayama tete, gü ba, ah de *vüngüte ka-ni ne.

²⁴ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Te mü le angbü ba züka kpara gbü jia Me la, ah le de mü di eje riri ka Me, fü mü ngbü kphah emere amere. Amba, te mü gü ba, "Ni le ngü ka Me eyi," bü de komö mü kükürü kükürü bala la, ah ti nda de.

²⁵ Yi ceka la ngü ka Rakaba, würüse ta agbü Yeriko ne. Würüse la ka-ye ta siti mürü waza. Zu watı ye na bane ne nda ma. Fü ngü ka würüse la adu afü te-ye, areke gbü jia Me, teka ne de, angü würüse la je ta riri ka Me. Fü ah aküwa ta gara wü di enga *Yisarayeleye, te ewü zi te-wü koro, aceka sü ka Yeriko. Fü Rakaba ayia aküwa ewü esaka wü vügü ka-ewü. Engu za ta ewü, wo esambü ka-ye, angbü emere ngü ewü. Fü engu amala ngü fü ewü, ga, "Wü za ka-wü gara kaje, de wü du tete." Fü wü kpara la ayia aküwa esaka wü vügü ka-wü. Dela züka ngü ta te Rakaba mere, fü ngü kaka la areke gbü jia Me.‡

²⁶ Dela ngü te ma le amala fü yi, wü di enga wüna. Te mü ga, "Ni le ngü ka Me eyi," amba mü mere wü riri kaka de la, ah ena angbü ka-ye bü tondö ngü kükürü. Ngü ka-mü ena angbü gegege ba kövö, te ti amere ngü tine de.

3

Dene ngü teka komö kpara

¹ Wü di enga wüna, ma je eyi, gü ba, mere bi yi ngbü ele angbü mere kpara, teka adi erı wü bu wü de ngari Me. Ah le de yi ceka ngü la 'be 'be 'be feke! Tekane de, angü de-a, de te a ngbü erı wü bu a de ngari Me ne, te a mere ngü dürü la, Me ena ato mere kuru te a afa sü, afa nda wü bu a la nde 'buru. ² Yi wu eyi, gü ba, nih 'buru de wü kpara ka küte, te nih ngbü emere wü gara wü *siti ngü. Nih ngbü kphah da emala gara wü dürü ngü. Te mü mala ngü dürü de komö mü de la, amba mü de kpeke kpara, te wu da emere wü ngü 'buru mbi.

³ Yi ceka la, mba mbarase cükü'daye, te za enga rü esaka ye, angbü eliki bi wü yiti, enü de ewü kpa te sü, baka te engu ngbü ele. ⁴ Ah kphah bala, teka ngü ka *zabu. Te mü di de enga rü, te wüh ngbü eji zabu di esaka mü la, mü ti eyi afü zabu la, anü di agbü sü ba e te mü ngbü ele. ⁵ Ah kphah bala, teka ngü ka komö mü. De te komö mü di kphah bü mba enga e cükü'daye eküte mü ne, ah de wazi gbü ye, teka amala mere cögbörö tiri ngü di. Ah gegege ba enga nye-wa te ti gbü ke gü gbü karanga. Enga nye-wa la ti eyi acuru mere sü bane, anza 'buru nde. ⁶ Wü mene siti ngü te ekoro te komö mü la, wüh kphah gegege ba enga nye-wa, angü wü siti ngü sibi gbügbü fa sü. Ah ti eyi acuru züka fingangü emaguma mü, asiti 'buru asidi. Angü *Satana ngbü eto wazi fü komö mü la me-ye, teka fü mü adürü, akpi gbü ngü la.

* **2:21-22** 2:21-22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 22. † **2:23** 2:23 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6. ‡ **2:25** 2:25 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yosua 2.

⁷ Wü gara kpeke wü kpapa ladü, te ewü wu ngü fa sü. Wüh tì eyi azoro siti nü, afü ao ba nü ka köti. ⁸ Te di bala ne, kpapa ladü te ena afü komö ye, de ah ce da emala siti ngü? Kpapa bala ma! Te nga sikpi 'buru, komö wü kpapa ka-ye nda fi bü emala wü ngü, enü di kpa engakara nü. Te di bala, komö kpapa ka-ye ba mere siti kpürü, te a gömö ye mböombö, eci kpapa, teka ade.

⁹ Komö nih ngbü emala ngü 'basu 'basu. Ah emala züka ngü, ah emala kpah siti ngü. Nih ngbü egbo nga iri Wö nih Me, de komö nih la. Nih ngbü esoko wü bu nih, kpah de komö nih la. Anga Me o wü bu nih la ba kuru ye de? ¹⁰ Dela, ah de züka ngü? Biri komö nih de biringbö ne, fü wü züka ngü, de wü siti ngü angbü ekoro 'buru 'dö sela? Wü di enga wüna, ngü de bala tì fü nih, wü kpapa ka Me, nda de. ¹¹⁻¹² Kpapa tì eyi amaka siti ngu ake züka ngu 'buru gbü biri du-kpa-ngu biringbö? Manga tì eyi afü te-ye, ari, akoro ri ngenee? Mhamu tì eyi afü te-ye, ari, akoro ri gamba? Ah teka maguma kpapa kpah bala. Te maguma mü biringbö la, mü tì adi emala ngü 'basu 'basu te komö mü de.

¹³ Wü di enga wüna, yi gü ba, ani de wü kpeke kpapa te ani wu ngü fa sü? Te di bala, ah le de yi di eo to yi, teka adi emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Yi mere e acu ngü yi de. Yi o ngü ka-yi kötö, baka nda wü jaji. Te yi ngbü emere bala la, wü kpapa tì eyi awu, gü ba, yi de kpeke wü kpapa ka Me fanü fanü. ¹⁴ Te kanga ladü emagama mü, anga te mü di de mürü zü, te mü o te-mü, teka angbü ba mere kpapa gbü nzö wü bu mü la, te ah bala, de mü mere e afi, ga, ni wu ngü fa sü, ne de, angü dela ka-ye wu. Angü kpapa te wu ngü kpo, gbo nga ye de tete-ye nda de. ¹⁵ Wü ngü de bala, dela ngü ka Me nda de. Dela ngü ka kotö ne, ah de ngü ka *Satana. ¹⁶ Ma mala ngü la bala kükürü de, angü te wü kpapa kpo eyi da angbü de kanga emagama wü, gara ewü le eyi akoro mere kpapa fü wü bu wü, engakara nü la, ah esiti! Te di bala, wü kpapa de bala ena akpo da ewü nga esüka wü, da ememere wü gü esüka wü, kpah da ememere wü gara wü ngü ka lümü. Dela, ah de ngü ka Me? ¹⁷ A'a! Ah bala de! Angü te mü wu ngü ka Me eyi fanü fanü la, mü tì amere siti ngü kpo fi de. Mü ena agu maguma mü kpina, angbü emere wü ngü 'buru ziii, da eje ngü ka wü bu mü. Mü ena awu cinga wü bu mü la, da ele ta-ngü te ewü. Kpah bala, yi ena angbü de wü bu mü de maguma yi biringbö. Mü tì afiti ewü de mani nda-mü de. ¹⁸ Wayi, ah fanü, te mü wu ngü ka Me fanü fanü la, mü ena angbü angbü ka-mü fi de gu maguma. Mü ena angbü kpah egu maguma wü bu mü, teka fü wü bu mü adi angbü kpah de gu maguma kpina, baka nda mü. Te yi mere ngü la bala, ah ena adi de mere züka ngü gbü jia Me.

4

Dene ngü teka maguma 'basu 'basu

¹ Wü di enga wüna, yi ngbü ewü nga, da ememere gü esüka yi, neh teka ne? Si-ngü engu neh ene? Ngü la ngbü emere yi kükürü de, angü gümü wü e ngbü emere yi me-ye. Fü ah asiti maguma yi, fü yi angbü ememere gü esüka yi. ² Dela teka ne de, angü yi ngbü de gümü wü e emagama yi, fü yi angbü eo mere maguma efa sü, teka wü e ka wü bu yi. Angü te yi maka e la de, yi ena akpo da emere gü, amörö kpah ku kpapa teka e la. Wü di enga wüna, te cinga e ngbü emere yi la, yi yi-ta Me tekaka. Me ena ato fü yi. ³ Gara kpapa ena amala ngü, gü ba, "Angü ni yi-ta Me ngbü eyi ne, amba engu to e la fü ni nda de." Dela kükürü de, angü e de te engu

yi-ta Me tekaka la, ah de e te reke gbü jia Me nda de. Ah yi-ta Me de mere kü emagama ye, teka e de te engu ngbü ele me-ye la.

⁴ Wü di engu wüna, ah le de yi fü maguma yi enatikine! Te yi ce kaje ka Me teka ngü ka gümü wü e de füh kotö ne, e-di dela züka ngü? Ngü la ena angbü gegege ba würüse, te kpe ce wati ye, angbü endoro fütanga wü gara komoko. Maguma wati ye na ena asiti tete de? Maguma Me ena asiti eküte mü kpah bala. Angü, te mü o maguma mü eyi teka wü e de füh kotö ne la, ah ba e te mü fü te-mü, ngbü eyi vügü ka Me. ⁵ Yi wu ngü, de ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne, de? Ngü la gü ba, "Mü ke nih de maguma ye 'buru nde." Yi ngbü efi nda-yi, ga, dela bü kükürü ngü? ⁶ Te di bala, Me ena ato wazi fü yi nda kpah bü me-ye, teka fü yi afü te-yi, ale ngü kaka de maguma yi biringbö. Ngü biringbö, ah le de yi nda'ba te-yi fefe na. Angü wüh ba kpah eyi bala gbü Ngari Me, ga, "Te mü ngbü ecu ngü mü la, Me ti ale ngü ka-mü nda de. Amba te mü nda'ba te-mü fefe ba mürü cinga la, Me ena ato wazi fü mü, teka *züka maguma ye."*

⁷ De te di eyi bala ne, ah le de de yi fü te-yi, adi eje duu riri ka Mere Me, fü yi angbü vügü ka *Satana, teka fü Satana ace kpa ye eküte yi. ⁸ Te yi zoro Me de kpa ye 'basu la, Me ena azoro ye kpah de kpa ye 'basu mini. Yi fü maguma yi, de yi ce wü *siti ngü ka-yi le 'buru asidi. Fü yi ale ngü ka Me de maguma yi biringbö. ⁹ Ah le de yi fi nga wü siti ngü, de te yi ngbü emere ne, fü yi angbü de cinga tekaka na. Yi ngbü engbü de tadu, da emü zo, neh teka ne? Ah le de de yi ku gba de ngura! ¹⁰ Angü, te kpapa ngbü de cinga da enda'ba te-ye engakara Me la, Me ena awu cicinga na, fü ah aboro wü siti ngü kaka, aküwa engu.

¹¹ Wü di engu wüna, yi mere e adi edi ngü, da emala ambala'ba eküte wü bu yi, de. Angü te yi ngbü emere bala la, ah ba e te yi o te-yi ba miri gbü nzö wü bu yi. Amba Me o yi baka miri nda de. *Riri ka Me ga dene, "Nih le wü bu nih ba e te nih ngbü ele küte nih." Te yi ngbü da edi ngü eküte wü bu yi la, amba yi ce riri ka Me eyi asidi. Angü ah ena adi ba e te yi gü ba, "Ani de mere miri me-ani, ani ena angbü eto riri fü wü bu ani me-ani." ¹² Me ka-ye de miri duu me-ye, te ngbü eto wü riri fü nih. Engu ena aye süka ngü ka wü kpapa füh kotö ne, kpah 'buru me-ye. Wazi ka-ye duu esakaka, teka aküwa kpapa, anga amörö kpapa di. De te di de bala ne, yi ena ao te-yi ba miri, ato riri fü wü bu yi de tete-yi, neh mbi mbi baye baye?

¹³ Yi da güje yi te ngü te ma emala ne. Wü gara yi ladü te ewü ngbü efi, ga, "Wayi, ani de mere kpapa, de mere bi wü e esaka ani." Wüh ngbü emala, ga, "Egambi, te kpi ena aseke la, ani ena ayia anü kpa te gara sü kpapa. Ani ena ara kpapa re biringbö, fü ani amere wü ngü ka-ani bane bane. Ani ena ase wü e, fü ani adu amaka bi jiase gbügbü na." ¹⁴ Dela zu ngü fanü? Mü wu, ga, kpi ena aseke amaka ni egambi, neh te ne? Mü ti awu ngü la de, angü mü gegege ba nguwa, te ngbü enü kpa etikpi, te wege ena afe ka-ye, anza bü titine dene. ¹⁵ Yi mere e adi egbo nga yi de tete-yi de. Ah le de nih di emala ngü, ece eo 'buru esaka Me, ga, "Te Me ce nih, fü kpi aseke, amaka nih egambi la, nih ena amere ngü bane bane." ¹⁶ Yi mere e agbo nga yi de tete-yi ne de. Yi mere e ao te-yi ba mere kpapa kpah de, angü ngü la ka-ye gbü jia Me esiti. ¹⁷ Yi di efi nga wü ngü, de te ma mala fü yi ne. Te yi ce da emere wü riri ka Me la, ngü la ena areke te Me? A'a! Ah ena adi gbü jia Me de mere *siti ngü.

* 4:6 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 3:34.

5

Dene ngü teka wü kpara de mere bi e esaka wü

¹ De-yi, te yi di de mere bi wü e esaka yi ne, yi da la güje yi, te ngü de te ma emala ne. Yi ngbü engbü de tadu teka mere bi wü e, te di esaka yi la? A'a! Tadu mere e akoko yi de! Ah le de yi kpo da eku gba de ngura. Angü Me ena ato mere kuru te yi te gara, kpa engagira nü kpala. ²⁻³ Mü di efi la nga *adu sikipi, te Me ena aye süka wü ngü ka-mü gbügbü na ne. Angü sikipi engu la, ah eyi ghamari! Te di eyi bala ne, ah ena adi de züka ngü, te mü ena aza wü e ka-mü 'buru, awo awo baka mürü zü la? Fanü fanü, mere bi wü e ka-mü la ena asiti ka-ye asiti, 'buru nde. Wü biri ena azü züka wü bongo ka-mü, wü mene ewü de te mü to gbuuu bala de ne, kpah 'buru. Mene wü e-mazü ka-mü, de te mü za wo awo ne, ena azi ka-wü asidi, fü wü ka ala bi jiase ka-mü la, asiti kpah 'buru asidi. Gbü ra te adu sikipi ena akoro tete, wü e ka-mü, de te ngbü esisiti la, ena angbü baka jia Me eküte mü. Fü wü e la agü tamu wü *siti ngü ka-mü, te mü ngbü ta emere fü Me ne me-wü, ga, mü kö wü e ka-mü, za wo 'buru awo tungü mü. Mü le adi eto fü wü kpara de. Fü Me ato mere kuru te mü teka ngü la!

⁴ Gara siti ngü kpah ladü, te mü ngbü emere. Te wü kpara mere tima fü mü kpa gbü yi ka-mü la, mü le adi eto jiase ka wü kpara la fü ewü de. Mü ngbü efi nda-mü, ga, "Me wu ngü ka-ni la de?" Fanü fanü, ma emala fü mü, ga, "Mere Me ena aje gba ka wü kpara ka tima ka-mü, te ewü ngbü eku gba ka tala te wü la, fü engu ato kuru te gara te mü teka ngü la."

⁵ Mü ngbü nda-mü gbü mere tadu da ezü te-mü. Mü zege koro tine eyi ba kambiliki la. Te di bala ne, wü ena amörö mü te gara, kpah ba e te wüh ngbü emörö kambiliki. ⁶ Mü ngbü eto mere cinga te wü kpara ka Me, fü ewü angbü ekpi gbü ngü la. Amba kpah le bima, Me ka-ye nda fi ladü. Mü ena awu ngü la te gara!

Dene ngü te ma le amala fü wü mürü cinga

⁷ Wü di enga wüna, Me ena ato kuru te wü kpara, de te ewü ngbü eto cinga te yi ne. Te di bala ne, yi gu maguma yi agu kpina, angbü eci nga Yesu, te ena adu akoro, aye süka ngü la. Te kpara ru ndo gbü yi ka-ye la, engu ena awa ndo la kpah bü egambi? A'a! Ah bala de. Kpara la ena angbü la bala, aci nga ndo, te ena aga, ari feke. Fü engu adu tine awa. ⁸ Ah kpah gegege bala teka ngü ka dudu ka Yesu. Yi mere e afi nga ngü de. Yi rü kpekpeke, angü sikipi ka Miri Yesu eyi ghamari.

⁹ Yi gu maguma yi agu, wü di enga wüna. Yi mere e adi esiti iri wü bu yi, teka wü ngü te ngbü emere yi ne, de. Angü wü ngü de bala, ah ka-ye gbü jia Me esiti. Wayi, yi ceka 'be, angü *adu sikipi, te Miri Yesu ena akoro aye süka wü ngü ka-nih tete, eyi ghamari.

¹⁰ Wü di enga wüna, te cinga maka yi teka ngü ka Yesu la, yi rü kpekpeke. Yi i maguma yi ai, baka wü *mürü dofo, ta te ewü ngbü emala *Ngari Me fü wü kpara gügü ne. Wü mürü dofo la maka ta mere bi cinga de kuru, teka ngü ka Me, amba wüh ce ta ngü ka Me nda-wü kpo fi de. ¹¹ Nih wu kpah kpo, ga, ngü ka wü mürü dofo reke ta gbü jia Me areke, angü wüh rü ta arü kpekpeke gbü ngü ka Me, gbü wü cinga ka-wü la. Yi wu mere siti cinga, ta te Eyobo tüka te-ye, ngbü gbügbü na ne kpo. Eyobo ce ta ngü ka Me eyi, teka wü cinga te mere ye la? A'a! Engu rü ta fi bü arü kpekpeke. De te engu rü kpekpeke de bala ne, fü Me ayia awu cinga, adu ato wazi

fefe na. Fū Eyobo adu angbü tīne gbü mere tadu 'duwa ba-neh-ene-la. Te di bala ne, ah le de yi rü kphah kpekpeke baka nda Eyobo.

Dene ngü ka gba, te yi ena di eku fū Me

¹² Wü di engä wüna, yi mere e adi ekīna kīna te īrī Me de. Yi mere e akīna kīna te īrī gara kpara, te Me o me-ye kpa fūh kotō akīne ne, kphah de. Te yi ngbü emala ngü la, yi mala, gü ba, "Wayi ngü la bala," ah ngbü duu bala. Te yi mala di, ga, "A'a, ngü engu la bala de la," de ah ngbü kphah duu bala. Yi mere e adi emala ngü de mani de. Ngü de bala gbü jia Me ka-ye esiti, angü Me ena ato kuru te yi.

¹³ Wü di engä wüna, yi di efi nga Me gbü wü ngü ka-yi zalü nde 'buru. Te cīnga ngbü emere mü, de mü ku gba fefe na. Te ah di de tadu, de mü di ebī wü ci da egbo nga īrī na di. ¹⁴ Te keke ngbü emere mü, mü ī wü *kovo ka Me, de wüh koro, wüh ku gba fū Me gbü nzō mü, de wüh furu kphah mü eküte mü. ¹⁵⁻¹⁶ Te wü cōgbörō kpara ka Me la ku gba fū Me de maguma wü ngbee biringbö la, Me ena aküwa mü gbü keke la, fū soko mü adu akoro zōzō. Te keke koro eküte mü ka dürü ngü ka-mü, te mü ngbü emere la, de mü mere e acere da emala nganga fū Me de. Mü di emala nga wü dürü ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne, 'buru fū Me, teka fū engu adi eboru wü *siti ngü ka-mü la fū mü. Yi di emala kphah fū wü bu yi, teka fū ewü angbü kphah da eyi-ta Me teka yi, de Me boro siti ngü ka-yi emagama ye asidi, adu aküwa yi gbü keke ka-yi la.

Wü di engä wüna, yi di eku gba fū Me kpekpeke, te nga wü sīkpī 'buru. Angü te yi ngbü da eku gba fū Me de maguma yi biringbö la, Me ena aje gba ka-yi, fū ah ato mere wazi fū yi. ¹⁷ Yi ceka la ngü ta te mere te-ye fū *īliya, te di de *mürü dofo ka Me ta gügü ne. İliya ta kphah kpara de küte ye baka nih ne. Fū engu ayia aku gba fū Me de maguma ye biringbö, gü ba, "Agō mere e alī de." Fū agō ayia ade, teka re bata de tü ye.* ¹⁸ Fütanga ngü la, fū İliya adu aku kphah gara gba fū Me, gü ba, "Agō du edu, ah lī." Currru! Fū agō adu alī, kphah te nga nzō sū zalü nde 'buru. Fū wü fu-e akpo ekō, da ega gbü yi ka wü kpara, da erī jete jete.† Te di bala ne, yi di eku gba fū Me, teka fū Me ato wazi fū yi gbü tīma ka-ye.

¹⁹ Wü di engä wüna, te gara kpara esüka yi dürü te kaje ka Me asidi la, ah le de yi mala ngü fefe na ferrre, aza engu, alügü te kaje ka Me. Mene ngü de bala, reke gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. ²⁰ Angü te kpara, de ta te dürü eyi adürü te kaje ka Me ne, te engu fere nga ye, du kpaka Me la, Me ena aküwa engu aküwa fanü fanü. Fū Me aboro mere bi wü siti ngü kaka la guvye ye asidi.

Wü di engä wüna, dela adu ngü te ma le amala fū yi, ah bala. De-ra *Yakobo.

* 5:17 5:17 Mü ena amaka ngü ka İliya la gbü gina buku ka wü Wü Miri 17:1; 18:1. † 5:18 5:18 Mü ena amaka ngü ka İliya la gbü gina buku ka wü Wü Miri 18:42-45.

Dene gina köcökpa te Petero ba fü wü kpara ka Yesu 1 Petero

Masere si-ngü

Simüna Petero, te di ta de biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu ne, ba köcökpa ne me-ye. Gara komoko, de iri ye Silivanü ne, le ta-ngü tete me-ye gbü tima la. Petero ba köcökpa ne fü wü kpara ka Yesu agbü wü sü de iri wü Potiyü, Galatiya, Kapadokiya bete Bituniya. Wü sü la, wüh 'buru gbü tö, te nih ngbü ei enatikine, Turukiya ne. Ta gügü, gbü wü re la, wüh ngbü ei tö la, Asiya. Si-ngü te Petero ba ngü la di fü ewü ne, ah teka te wü vügü ngbü eto cinga te ewü, teka ngü ka Yesu. Fü Petero amala ngü fü ewü, de wüh rü kpekpeke. Wüh mere e ace ngü ka Yesu teka cinga la de. Wü ngü te Petero ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-12 Ngü ka *küküwa te Me to fü nih, teka ngü ka Yesu

Sapita 1:13-2:10 Ngü te Me le de nih di emere,

angü ah fe nih, ao baka züka wü kpara ka-ye

Sapita 2:11-4:19 Ngü te nih ena adi emere, gbü wü cinga te ngbü emere nih ne

Sapita 5:1-4 Ngü teka wü *kovo gbü tima ka Yesu

Sapita 5:5-14 Ngü teka wü kpara ka Yesu 'buru

Dene mandí ka Petero fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra Petero, te ma di de *mürü tima ka Miri Yesu Kurisito ne, ma to mandí fü yi, wü kpara ka Me, te yi baya baka wü ganzi kpara, gbü wü gara sü gbü tö ka Asiya, gbü nzö köti ka Potiyü, Galatiya, Kapadokiya bete Bituniya* ne 'buru. ² Angü Wö nih Me fe yi me-ye gügü. Fü *Nzila Wazi Me ayia afü yi tîne wü kpara ka Me, teka fü yi angbü emere ngü ka Yesu *Kurisito. Angü *ngüte Yesu zürü yi eyi *nzila gbü *siti ngü ka-yi. Me ngbü de yi, de ah to gu ngü fü yi fa sü di, teka *züka maguma ye.

Dene ngü teka küküwa te Me to fü nih, teka ngü ka Yesu

³ Wü di enga wüna, nih gbo nga iri Me, te di de Wö ye Yesu Kurisito ne, angü ah wu cinga nih, fü ah ayia aküwa nih gbü wü *siti ngü, te nih ngbü ta emere, afü nih ba wü di ye tete. Te di bala, nih ngbü de tadu, fü nih angbü eo jia nih 'duwa teka wü züka ngü, te Yesu ena ato fü nih te gara, agbü sü ka-ye agbü kpí kpala ne. Angü Me zükü Yesu eyi gbü kpi. Amba sisi nga kpi ka-nih, engu ena adu azükü nih kpah bala, fi mere badi, fü nih angbü agbü sü kaka agbü kpí. ⁴ Me reke kpah mere bi wü züka ngü eyi fü nih kpala, te ti anza kpo de. Angü agbü kpí kpala, siti ngü nda ma, cinga ma, kpi kpah ma. ⁵ Me ena angbü eceka kpí fütanga yi me-ye gbü wazi ka-ye, angü yi to maguma yi eyi fefe na. Engu ena angbü fi bü da emere kpa te yi, zalü akoro di gbü *adu sikipi, fü ah adu aküwa yi fi mere badi.

⁶ Te di bala, ah reke fa sü, te yi ena angbü de tadu teka ngü la. Amba titine yi ngbü engbü la de cinga, teka bi wü ngü te ngbü embü yi gbü wü sikipi ne. ⁷ Ah reke fa sü te wü cinga la ngbü embü yi bala, teka ato wazi fü yi. Ah baka ngü ka se, te wüh ngbü emi kpa esa boro. Angü

* 1:1 1:1 Wü sü la ta 'buru de nga nzö wü köti gbü tö de iri ye Turukiya ne.

wüh ngbü eto se la gbü wa, fü ah ambe ambe 'duwa ba-neh-ene-la, teka de züka se-tima korö gbügbü. Amba ngü ka maguma yi ka-ye memere gbü jia Me, fa ngü ka se la ka, angü ngü ka se la ena anza anza. Amba te yi to maguma yi fanü fanü fü Me la, ngü ka-yi ti anza kpo fi de. Te di bala, Yesu Kurisito ena agbo nga yi, gbü sikipi te engu ena adu akoro, asere te-ye tete fü wü kpara 'buru te gara ne. ⁸ Ah fanü, yi wu Yesu Kurisito de jia yi nda-yi de, amba ma wu eyi kpo, gü ba, yi le engu eyi cu de maguma yi. Titine dene, yi ti awu engu de jia yi kphah la de, amba yi to maguma yi eyi fefe na, fü yi angbü de mere tadu teka ngü la. ⁹ Angü yi wu eyi kpo, gü ba, Me ena aküwa ani aküwa fi mere badi, teka te ani to maguma ani eyi fü Yesu ne.

¹⁰ Wü *mürü dofo ka Me mala ta nga *küküwa la eyi gügü, gü ba, "Me ena aküwa wü kpara ka-ye, teka *züka maguma ye." Fü ewü ayia afi ngü teka ngü la afa sü. Fü ewü angbü egiri da ewü, teka de ani wu si-ngü gbü ngü la. ¹¹ Amba *Nzila Wazi ka Yesu, te di ta emaguma ewü ne, ayia asere fü ewü, gü ba, Me ena atima gara kpara te ena aküwa nih. Amba kpara la ena azü mere cinga, fü ah akpi. Fü Me adu azükü engu gbü kpi la, de mere wazi ka-ye. Te wü mürü dofo la je ngü la, fü ewü ayia ao to wü 'buru, teka awu si-ngü la mbi mbi mbi. Anga wü ngü la ena amere te-wü baye baye? Anga neh elaye? ¹² Fü Me ayia asere ngü fü wü mürü dofo la, gü ba, ngü de te ewü ngbü emala nganga la, ah ti amere te-ye gbü wü laki ka-wü ne, nda la de. Ngü la ena amere te-ye te gara. Angü ngü ta te ewü ngbü emala nganga na la, ah ka-ye de ngü ka Yesu, te wü *mürü tima kaka ngbü kphah emala nganga na fü yi, gbü wazi ka Nzila Wazi Me ne. Ngü ka Yesu la, wü *malayika ka Me ngbü ta kphah ele de ani wu si-ngü gbügbü na.

Dene ngü te Me le, de nih di emere zu ngü gbü jia ni

¹³ Te di bala, ah le de yi reke te-yi ngbü nzo, teka adi emere züka ngü gbü jia Me. Yi di etüka te-yi atüka, da eci sü! Yi di eo jia yi 'buru 'buru teka *küküwa, te Me ena ato fü yi, gbü *adu sikipi, te Yesu ena adu akoro tete, asere te-ye fü wü kpara füh kotö ne 'buru. ¹⁴ Ah le de yi di emere riri ka Me, angü yi de wü di Me. Yi mere e adu angbü emere wü *siti ngü, te maguma yi ngbü ele, baka ta te yi ngbü emere gügü, ne de. Yi ngbü ta emere wü ngü la bala, angü yi wu ngü ka Me mbi mbi la de. ¹⁵ Amba ah le de yi ce wü siti ngü ka-yi, fü yi adu angbü *nzila, gbü wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere, 'buru. Angü Me i yi me-ye, de yi ngbü nzila, baka te engu di kphah nzila ne. ¹⁶ Angü ah kphah baka ngü te Me mala gbü Ngari ye, gü ba, "Ah le de wü kpara ka-ni ngbü nzila, angü ni ka-ni nzila."[†]

¹⁷ Yi ngbü eku gba fü Me, da ei engu, Wüba. Amba yi wu awu, gü ba, engu de kpara te ngbü eye süka wü ngü ka wü kpara 'buru mbi mbi mbi, ereke areke. Engu de kpara te ngbü efolo te-ye kperekede nda de. Te di bala, te yi la ladü ezükü füh kotö sene la, ah le de yi di ecu ngüngü, da emere riri kaka-na. ¹⁸⁻¹⁹ Angü yi wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito küwa ani eyi, gbü töndö gele ka wü kundu ani ne. Te di bala, e ta te Yesu to, teka afa yi di, ah de neh ene? Ah ta de töndö e, baka jiase ne engu? Ah bala de! Yesu kpi cu me-ye, teka afa yi de *ngüte ye, angü ngüngüte fa wü e 'buru. Angü Yesu ka-ye baka züka *kambiliki, te keke di tete na ma, de te wüh wa teka areke ngü di, ezungba nih de wü Me ne. ²⁰ Me fe engu, o ta kü

† 1:16 1:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 11:44-45 bete 19:2.

eyi gügü, teka aküwa nih, o Me mere kotö ne la de. Fü Yesu ayia akoro gbü wü adu sïkpï ne, teka aküwa nih. ²¹ Teka ngü ka Yesu la, yi lala eyi gbü ngü ka Me. Yesu Kurisito to wazi la eyi fü yi, angü Me zükü engu gbü kpi, fü ah adu ato mere wazi fefe, agbü sü ka-ye agbü kpï. Te di bala, ah le de yi o jia yi te ngü ka Me, da eto maguma yi 'buru fefe na. Angü Me ti eyi aküwa yi fanü fanü.

²² Wü di enga wüna, ah le de yi di ele wü bu yi de maguma yi biringbö. Yi ti eyi amere ngü la titine bala, angü yi fü maguma yi eyi, du le zu ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala ne, ah le fü yi adi ele wü bu yi baka wü di enga ni yi. ²³ Angü Me bi yi eyi toto baka wü di ye. Titine nguwa yi tine baka nguwa wü kpara de füh kotö, de te ewü ena anza anza, ne nda de. Yi tine eyi nguwa wü kpara ka Me, te ti anza de. Angü yi le zu ngü ka Me, te ena ato *küküwa fü yi, ne eyi de maguma yi 'buru. ²⁴ *Mürü dofo Yisaya ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara füh kotö ne 'buru, baka yi-rü, te su fa sü. Angü yi-rü la ngbü engbü mba teka sïkpï cükü'daye, fü ah ayia aürü, anza 'buru. ²⁵ Amba Ngari Me ti anza nda de. Ah ena angbü ka-ye fi mere badi."† Amba ngü ka Me, te wüh mala ngangana la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, te ti anza de.

2

¹ Te di bala, wü di enga wüna, ah le de yi ce ngü ka siti maguma, fiti, mani, ngü ka maguma 'basu 'basu, kanga, bete siti ngü mündü, 'buru asidi. ² Angü Me bi yi eyi toto. Yi tine eyi baka wü vürü jaji. Te di bala, ah le de yi o gümü ngü ka Me emaguma yi, baka wü jürü jaji, te ewü ngbü eo gümü ka, ala. Teka ngü la, yi ena aga gbü ngü ka Me, fü yi amaka *küküwa te gara gbügbü na. ³ Angü ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Me to Ngari ye eyi fü yi baka e-mazü, te türü fa sü."*

Dene ngü te Me fe yi di, ao baka züka wü kpara ka-ye

⁴ Wü kpara de füh kotö ne, wüh le ngü ka Yesu nda-wü de. Amba Yesu ka-ye baka züka rü, te di de miri ka kambü. Baka ta te wü kpara ngbü eji *Mere Kambü ka Me, wüh ce rü la kpo, angü wüh ceka rü la gbü jia wü baka töndö e. Amba Me fe rü la me-ye, baka züka rü, te wü bu ye ena amaka wazi, alala 'buru eküküte. Kpah bala, Me fe Miri Yesu me-ye, fü ah aza engu, ao baka züka kpara ka-ye. Te di bala, yi nü enü kpaka Yesu, fü yi alala eküküte na, ⁵ teka fü yi angbü kpekpeke, baka züka wü rü, te Me ena aji kambü ka-ye di. Me ena ao yi kpah baka wü *kovo ka-ye, fü yi angbü emere tima gbü kambü kaka la. Te di bala, teka ngü ka Yesu Kurisito, *Nzila Wazi Me ena angbü eto wazi fü yi me-ye, teka fü yi adi emere tima la di mbi mbi mbi, gbü jia Me.

⁶⁻⁷ Wayi, yi to maguma yi eyi fü Miri Yesu. Yi wu engu kpah eyi, baka kpeke kpara te ena aküwa yi, angü Me mala eyi gbü Ngari ye, gü ba, "Ni fe züka Miri eyi, te di baka kpeke rü kambü, te ni ena ao engu memere, teka de engu mere tima ka-ni agbü Yerüsalema. Mene wü kpara, te ewü ena azoro rü la de kpa wü 'basu, wüh ena aküwa fi mere badi."† Amba teka mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de, ngü ka-ewü ena adi gegege baka gara ngü, te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wü gara kpara ngbü ta eji Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de.

‡ 1:25 1:25 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 40:6-8. * 2:3 2:3 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 34:8. † 2:6-7 2:6-7 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 28:16.

Fü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tîne eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte."[‡] 8 Te di bala, mene wü kpara, te ewü le engu de ne, wüh ena amaka mere cinga gbü ngü la, kpah baka gara ngü te wüh ba gbü Ngari Me gü ba, "Amba, te wüh le ngü ka rü la de la, rü la ena atiri kaje fü mere bi wü kpara, wüh le ta de ani nzi asidi, amba wazi ewü nda ma, fü ewü atı 'buru kötö."[§] Si-ngü de te wüh ena atı tete ne, angü wüh le aje Ngari Me nda-wü de. Me mala eyi bala.

⁹ Amba nda-yi, yi ka-yi eyi de nguwa wü kpara te Me fe me-ye. Yi kpah baka wü kovo te Me fe ewü, teka amere tima ka-ye. Yi ka-yi fanü fanü zu wü kpara ka Me. Te di bala ne, ah le de yi di egbo nga iri Me, teka fü yi adi emala nga wü kpeke ngü, te Me mere fü yi ne. Angü engu fe yi me-ye, fü ah ayia aküwa yi gbü *siti ngü, teka fü yi adi engbü gbü züka ngü kaka-na. ¹⁰ Ta gügü, yi de wü kpara ka Me nda-yi de. Amba titine Me za yi, o eyi zu wü kpara ka-ye tete fanü fanü, angü ta gügü, yi wu *züka maguma ka Me nda-yi kpah de. Amba titine Me sere züka maguma ye eyi fü yi.

Dene wü ngü te nih, wü kpara ka Yesu ena adi emere

¹¹ Wü di enga wüna, nih de wü kpara ka kotö ne nda-nih de. Nih kanih de wü kpara ka Yesu. Nih ngbü engbü füh kotö sene, baka wü ganzi kpara. Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi ce ngü ka siti gümü wü ngü de füh kotö ne asidi, angü dela wü ngü te ena asiti ngü ka-yi gbü jia Me. ¹² Ah le de yi di emere fi bü wü züka ngü, angü wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü kpah fi da eceka ngü te yi ngbü emere. Angü wüh ena angbü emala ambala'ba eküte yi, gü ba, yi de siti wü kpara. Amba, te yi ngbü ka-yi fi bü emere wü züka ngü te nga wü sikipi 'buru la, e-wu neh da, Me ena afü maguma ewü, teka fü ewü adu angbü egbo nga Me, teka wü züka ngü ka-yi, de te yi ngbü emere la.

¹³⁻¹⁴ Wü di enga wüna, ah le de yi di ecu ngü wü mere kpara, te ewü ngbü gbü nzö yi füh kotö ne 'buru. Kpah bala, ah le de yi di eje riri ka-ewü, anga te ah de mere miri, te di mürü tö, anga wü jürü ewü. Angü Me fe wü miri la, o me-ye, teka adi eto kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere *siti ngü ne. Kpah bala, miri ena angbü egbo nga mene wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü ne. Te di bala, ah le de yi di ecu ngü wü miri, teka fü wü kpara adi egbo nga iri Miri Yesu teka ngü ka-yi la. ¹⁵ Dela ngü te Me ngbü ele, teka de yi di emere. Te yi ngbü fi bü emere züka wü ngü bala la, wü töndö kpara ti adi emala siti ngü eküte yi nda-wü de. Ngü ena anza gömö ewü 'buru. ¹⁶ Fanü fanü, yi de wü labi ka siti ngü nda-yi tîne de, amba yi mere e afi, gü ba, te ah bala la, ani ti eyi amere wü siti ngü, baka te ani ngbü ele, ne de, angü yi ka-yi de wü labi ka Me. ¹⁷ Yi mere e aceka kpara kpaakpa de. Yi le wü bu yi, wü kpara ka Yesu de maguma yi 'buru, angü wüh de wü di enga ni yi. Yi to maguma yi 'buru 'buru fü Me, da ecu ngüngü. De yi di kpah ecu ngü wü miri.

Dene ngü teka wü kpara, te ewü ngbü emere tima esa

riri ka wü mere kpara ka-wü

¹⁸ Te mü de labi la, ah le de mü di ecu ngü mere kpara ka-mü, da eje riri kaka-na. Ngü ma, te engu ngbü emere mü ereke areke, anga engu ngbü emere mü esiti la, mü ena adi fi bü eje riri kaka-na. ¹⁹ Kükürü de, angü te

[‡] 2:6-7 2:6-7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22. [§] 2:8 2:8 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 8:14.

wüh ngbü eto cinga te mü kükürü, fü mü angbü etüka te-mü gbü cinga la, teka ngü ka Me la, ngü ka-mü ena areke gbü jia Me cu afa sü. Engu ena ato mere takpa fü mü, te gara, gbü ngü la. ²⁰ Te wüh ngbü emi mü, teka *siti ngü te mü ngbü emere la, wüh mü mü mbi, angü Me le siti ngü kpah de. Amba, te mü ngbü fi bü emere züka ngü, fü ewü angbü emi mü, fü mü angbü ka-mü fi bü etüka te-mü, angbü ka-mü de gu maguma gbü ngü la, ngü ka-mü la ena areke gbü jia Me afa sü.

²¹ Cinga la, ah de tima te Me to fü mü, angü Yesu Kurisito zü ta cinga teka mü, kpah bala. Te di bala, Yesu le de mü di emere wü ngü baka ndani, da elala gbü nga ni. ²² Miri Yesu mere ta siti ngü nda kü de. Kpah bala, engu mala ngü ka wu nda de, ah fiti kpara nda kpah de. ²³ Wüh ngbü ta esoko engu, amba engu soko ewü nda de. Wüh to mere cinga tete, amba engu mere siti ngü fü ewü kpah de. Amba ah ce wü ngü ka-ye, o 'buru esaka Me, de Me kolo liya la me-ye. ²⁴ Yesu Kurisito kpi füh *rü gbegete, teka afa nih gbü siti wü ngü ka-nih, kpah teka de nih ce wü siti ngü ka-nih asidi. Fü nih adu angbü emere fi bü züka wü ngü, te ena areke gbü jia Me, te nga wü sikipi 'buru. Te di bala, cinga ka Yesu la küwa nih eyi gbü wü siti ngü ka-nih. ²⁵ Ta te enga gina, yi ngbü baka wü kambiliki, te ewü dürü adürü agbü gü. Amba enatikine Me maka yi, za du koro di eyi kpaka Yesu, de Yesu di eceka kpi fütanga yi me-ye.

3

Dene ngü teka wü komoko de wü wara wü

¹ Tekä ngü ka-yi, wü würüse, ah le de yi di kpah eje riri ka wü watı yi. Angü, te wü watı yi le ngü ka Me de la, e-wu neh da, wüh ena adu awu züka ngü, de te yi ngbü emere la, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Me, o yi mala ngü ka Me fü ewü la de. ² Angü wüh ena angbü ewu, gü ba, wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere, ka-wü 'buru mbi, angü yi to maguma yi eyi fü Yesu reke areke fanü. ³⁻⁴ Te mü le areke te-mü, de ni su asu gbü jia watı ni la, mü mere e afi nga susu ka-mü la de. Ah le de mü di engbü de züka fingangü gbü nzö mü. Mü mere e ao maguma mü gbü ngü ka ma-i su-nzö mü, da efüfü de wü lara ye, gbü wü to mani de titine, ne de. Kpah bala, mü mere e ao fingangü ka-mü, teka kpeke wü lara e ka ngürü, anga 'biri, te wüh ngbü ese de bi jiasse, ne de. Yi mere e adi eto wü gara lara bongo, te wüh ngbü etükü gbü siti kaje, te ngbü esiti fingangü ka wü kpara, ne kpah de. Ah le de mü o to mü, teka adi emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, da engbü ziii, baka züka kpara de gu maguma ye. Angü te mü ngbü ziii kpah de gu maguma mü bala, ngü la ti angbü kükürü de. Mü ena amaka züka ngü te gara gbügbü. ⁵ Angü ta gügü, gina wü würüse, te wüh ba ngü ka-ewü gbü *Ngari Me ne, wüh ngbü ta emere züka wü ngü bala. Fü ewü angbü eje riri ka wü watı wü. ⁶ Baka Sara,* ta te ngbü eje riri ka *Abarayama. Fü ah angbü ei engu, gü ba, "Mere kpara." Titine, yi eyi de wü di enga Sara, angü yi ngbü eyi emere züka ngü, baka te engu ngbü ta emere ne. Te di bala, ah le de yi di erü kpekpeke. Yi mere e ace ngü ka Me, teka ngü ka cürü ka wü ngü füh kotö ne, de.

⁷ Kpah bala, de-yi, wü komoko, ah le de yi di engbü de wü wara yi te züka kaje, de züka fingangü. Yi mere e adi ekpa ngü ewü, da efala ewü, ne de. Fanü fanü, wazi ewü baka nda-yi, nda ma. Amba Me küwa ewü

* 3:6 3:6 Sara ta de wara Abarayama. Mü ena amaka ngü ka Sara gbü Gina Ngü 12-23.

eyi, teka *zūka maguma ye, kphah baka te engu kūwa yi. Ah le de yi di engbü tundu de ewü, ereke areke de zūka fingangü, teka fū Me adi eje gba ka-yi ereke areke.

Dene mene ngü te ma le amala fū yi 'buru

8 Wü di engu wüna, ah le de yi di engbü de wü bu yi ereke areke, de fingangü ka-yi biringbö. Ah le de yi di ewu cinga wü bu yi, kphah da ele te-yi esūka yi, de maguma yi 'buru. Yi mere e adi eo ngü ka-yi memere de. 9 Te gara kpara mere siti ngü fū mü la, mü mere e alügü na siti ngü la fefe na de. Te kpara soko mü la, mü mere e asoko engu kphah de. Mü du, mü mala zūka ngü fefe na, angü dela eyi ngü te Me le de mü di emere. Te mü mere bala, Me ena ato wazi fū mü ato fanü. 10-11 Ah baka ngü te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü le aküwa, angbü de tadu la, ah le de mü ce *siti wü ngü ka-mü 'buru, adu angbü emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Ah le de mü ce ngü ka di-ngü, mü mere e asu wu eküte wü bu mü kphah de. Mü to te-mü, teka adi engbü mbi de wü bu mü, de gu maguma. 12 Kükürü de, angü Me ngbü eceka kpi fütanga mene wü kpara, te ewü ngbü emere ngü ereke areke gbü jia ye ne, fū engu angbü eje gba ka-ewü. Amba teka mene wü kpara, te ewü ngbü nda-wü fi bü da emere siti ngü ne, Me le ngü ka-ewü nda de."†

Dene cinga te yi ena azü, teka zūka wü ngü, te yi ngbü emere

13 Wü di engu wüna, ah le de yi di eo to yi 'buru, teka adi emere zūka wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me. Te yi mere bala, gara kpara te ena amere yi esiti, gbü ngü la, nda ma. 14 Anga te yi ngbü ezü cinga, teka zūka wü ngü te yi ngbü emere la, ah le de yi ngbü de tadu! Angü Me ena ato wazi fū yi me-ye. Yi mere e akpe cürü de. Yi fi nga ngü kphah de. 15 Yi di egbo nga iri Yesu emaguma yi, angü engu de Miri ka-yi. Ah le de yi reke te-yi, angbü nzo, angü wü kpara ena ayi-ta yi, teka si-ngü de te yi to maguma yi di fū Yesu ne, gü ba, "Yi ngbü eo to yi teka ngü ka Yesu, neh teka ne?" Te di bala, ah le de yi ngbü de zūka ngü gömō yi, te yi ena alügü fū ewü. Ah le de yi di elügü ngü fū ewü ferrre, de zūka fingangü. 16 Fū yi angbü fi bü emere wü ngü te reke areke gbü jia Me. Angü wü gara kpara ladü, te ewü ngbü efala nih, da emala ambala'ba eküte nih, gü ba, nih, te nih di de wü kpara ka Yesu ne, nih de siti wü kpara. Amba te yi ngbü fi bü da emere zūka ngü la, jia ewü ena avi, fū ngü adu anza gömō ewü. 17 Amba, te wüh to cinga te yi, zu bü teka zūka wü ngü ka-yi la, ngü ma, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me. Amba te yi mere *siti ngü, fū ewü ato cinga te yi teka ngü la, ngü la ena adi de siti ngü gbü jia Me afa sü. Angü mazü cinga teka zūka ngü reke me-ye, da engu te mü ena azü cinga teka siti ngü ne.

18 Fanü fanü, ah le de yi fi la nga ngü ka Yesu Kurisito. Engu ngbü ta emere ka-ye fi bü zūka wü ngü, fū ewü ayia ato mere cinga tete, teka zūka ngü kaka la. Fū ah ayia akpi, teka aküwa nih, gbü *siti ngü ka-nih, angü ngü ka-nih ta gbü jia Me esiti fa sü. Te di bala, fū Yesu ayia akpi afa nih gbü siti ngü la, teka fū nih afü maguma nih, adu ara fū Me. Wüh mörö bü küte Yesu, amba *Nzila Wazi Me du zükü engu gbü kpi la eyi. Ah ti adu akpi tine de. 19 Kpah bala, fū Nzila Wazi ka Me ayia ato wazi fū Yesu, teka de ah nü agbü sü, te kuru wü kpara, te ewü kpi akpi, ngbü tete gbü ku. Fū ah ayia amala ngari Me fū kuru wü kpara la. 20 Dela wü kpara ta

† 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 34:12-16.

gügü, gbü wü laki ka mere kundu nih, *Nüwa, te ewü le ngü ka Me de ne. Angü gbü sikipi ta te Nüwa ngbü egoro *zabu ka-ye tete, Me ngbü ta de gu maguma, teka ace lö-ra fü wü kpara la, de wüh fü maguma wü, amba wüh le nda-wü de. Te di bala, ah ta bü wü kpara ngbee 'bajena, wü Nüwa de wü di ye, te ewü küwa esaka mere siti ngu, ta te si füh kotö 'buru ne.† 21 Ngu te si la, ah ge baka ngu, te wüh to *babatiza di fü yi, teka fü yi aküwa. Angü ngu la, ah baka kükürü ngu, te yi ngbü ezürü küte yi di ne, nda de. Si-ngü la, ah teka asere fü wü kpara, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Me, teka fü yi aküwa, teka ngü ka Yesu Kurisito, te zükü gbü kpi ne. 22 Angü Yesu togo eyi agbü sü ka Me agbü kpi. Engu ngbü engbü ka-ye füh kpökpö, gbü kokpa ka Me, baka miri. Engu ngbü gbü nzö wü kpara 'buru, wü *malayika ka Me, wü muruyi, siti wü di enga me, de wü miri ka-wü kpah 'buru.

4

Dene ngü te yi ena ao to yi teka adi emere

1 Wü di enga wüna, yi fi la nga mere cinga, te Yesu zü füh kotö ne. Te di bala, yi i maguma yi gö! de yi rü kpekpeke. Ah le de fingangü ka-yi di kpah baka nda Yesu, angü wüh ena ato cinga te yi kpah baka nda-ka. Angü te yi zü cinga füh kotö sene la, ah esiti de, angü yi küwa gbü ku ka *siti ngü eyi. 2 Te di bala, ah le de yi ce gümü siti wü ngü de füh kotö ne asidi, teka fü yi angbü fi bü da emere mene wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me, te nga wü sikipi 'buru, angü yi la ladü de jia yi füh kotö sene. 3 Ta te enga gina, o yi to maguma yi fü Me la de ne, yi ngbü tane emere wü ngü ka lümü, baka te yi ngbü ele. Angü yi ngbü ta emere waza bü fa fa fa, da enzönzö wü fi, eküya di, teka angbü elolo wü siti bi di. Kpah bala, yi ngbü kpah emere gele ka faranda ka wü kundu yi, kpah baka mene wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne. Amba enatikine, ah le de yi ce wü ngü la asidi, angü yi tñe eyi de wü kpara ka Yesu. 4 Fanü fanü, wü diri wü awuba yi, te ewü le ngü ka Me de ne, ngü la ena adi gbü jia ewü esiti. Angü titine, yi le adu angbü emere siti wü ngü ka lümü baka ewü nda-yi tñe de. Te di bala, wüh ngbü efala yi teka ngü la. 5 Amba nda-yi, yi mere e afi nga ngü ka-ewü la nda-yi de, angü wüh ena akoro te gara engagira Me, fü Me ayi-ta ewü, teka wü siti ngü ka-ewü la. Angü gbü *adu sikipi, Me ena aye süka ngü ka wü kpara 'buru, mene ewü de te ewü di la ezükü, bete mene ewü de te ewü kpi eyi ne. 6 Dela si-ngü te Yesu mala ngü ka Me di, kpah cu fü mene wü kpara, de te ewü kpi eyi akpi ne. Ngü ma, baka te küte ewü kpi kpah eyi, baka nda wü gara kpara 'buru ne, kuru ewü ena aküwa kpah aküwa agbü sü ka Me agbü kpi, fi mere badi.

7 Wü di enga wüna, adu sikipi koro eyi gbmari. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi mbi. Yi di engbü de züka fingangü gbü nzö yi, teka fü yi adi eku gba fü Me ereke areke. 8 Mere kpeke ngü, te ena areke te Me, afa wü gara ngü di 'buru le, ah de ngü te yi ena adi ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Angü te yi ngbü ele wü bu yi la, yi ena adi kpah eboro siti ngü ka-ewü. 9 Teku wü bu yi, wü kpara ka Yesu, te ewü ena angbü eboro kpaka yi, baka wü ngba ne, ah le de yi di eza ewü agba yi, gbü mürü, de mere tadu.

10 Me to wazi eyi fü yi 'buru, teka fü yi adi emere tima ka-ni di, te wü kaje kpikpi ye kpikpi ye. Ah le de yi di eto te-yi 'buru, adi emere tima te engu

† 3:20 3:20 Mü ena amaka ngü ka Nüwa gbü Gina Ngü 6 - 9.

to fū yi la, teka adi eto wazi fū wū bu yi, baka te Me ngbū ele. ¹¹ Te mü ngbū erī wū kpara de ngari Me la, ah le de mü di emala fi bū mene ngū, te Me ngbū esere fū mü me-ye. Te tima ka-mü nda-ye, teka adi ele ta-ngū te wū bu mü la, ah le de mü mere tima la de maguma mü 'buru, te nga wazi de te Me to fū mü la. Ah le fū yi angbū emere fi bū wū zūka ngū, teka fū wū kpara angbū egbo nga irī Me, teka ngū ka Yesu Kurisito. Ah le de nih di egbo nga Me, da ecu ngūngū na fi mere badi, angū engu de mere kpeke mürü wazi. Ah di bala.

Dene kpah gara ngū ka cinga, te ena amere wū kpara ka Yesu

¹² Wū di enga wūna, te yi maka mere cinga, teka ngū ka Yesu la, ngū la mere e aga gbū jia yi afa sū de. ¹³ Amba ah le de yi ngbū de mere tadu, kükürü de, angū Yesu Kurisito maka cinga ta kpah baka nda-yi la. Te di bala, yi ena amaka mere tadu te gara, gbū sikipi te Yesu Kurisito ena adu akoro fūh kotō sene tete, de mere wazi ye. ¹⁴ Te wūh soko mü teka ngū ka Yesu Kurisito la, ah de zūka ngū, angū ngū la ngbū esere, gū ba, wazi ka *Nzila Wazi Me ladū emaguma mü. ¹⁵ Amba, te wūh to kuru te mü, teka te mü mere siti ngū, anga mü zi e, anga mü mörō kpara, anga mü ngbū erī gbū ngū ka wū kpara, de wūh di emere baka fingangū ka-ni la, ngū la ti nda de. ¹⁶ Te wūh to cinga te yi, teka ngū ka Yesu Kurisito la, yi mere e angbū de lümü de. Yi di egbo nga irī Me, angū wūh ena awu, gū ba, yi de wū kpara ka Yesu Kurisito, teka ngū la.

¹⁷ *Adu sikipi te Me ena akolo liya ka wū kpara tete, koro eyi gbamari. Engu ena akolo ngū ka wū kpara ka-ye te enga gina. Amba teka mene wū kpara, te ewū le ngū kaka de ne, ngū ka-ewū ena adi baye? Ah ena adi de mere siti cinga! ¹⁸ Baka ngū te wūh ba gbū *Ngari Me ta gügü, gū ba, "Ah ena adi kpekpeke fū zūka wū kpara, te ewū ena amaka *küküwa, angū wūh ena azū cinga feke. Amba, teka mene wū kpara, te ewū le ngū ka Me de ne, wūh ti akūwa kpo fi de."*

¹⁹ Dela ngū te ma le amala fū yi, te Me ce mba yi, de yi zū cinga teka ngū ka Yesu Kurisito la, ah le de yi to maguma yi 'buru fefe, de yi ngbū fi bū da emere zūka wū ngū, angū toto ti airi te yi de.

5

Dene ngū te ma le amala fū yi, wū kovo ka Me

¹ Wū di enga wūna, ma kpah de mere *kovo ka Me baka yi. Ma wu cinga te wūh to eküte Miri Yesu Kurisito ne, ku de jia ra. Nih ngbū 'buru eo jia nih eküte Yesu, angū engu ena adu akoro fūh kotō sene de mere wazi ye. Engu ena ato kpah wazi fū nih, wū kpara ka-ye, gbū sikipi la. ² Te di eyi bala ne, ma ngbū emala fū yi, wū mere kpara, kpekpeke, gū ba, ah le de yi ceka kpi fütanga wū *kpara ka Yesu mbi mbi mbi. Angū wūh baka wū kambiliki, te Me to ewū eyi esaka yi, teka fū yi adi eceka kpi fütanga ewū. Yi mere e amere tima la de maguma yi 'basu 'basu de. Yi mere tima la de tadu, angū Me to tima la fū yi cu me-ye, de yi di emere. Yi mere e angbū de gümü jiase de. Amba ah le de gümü wū kpara ka Yesu la di emere yi me-ye, teka fū yi adi eceka kpi fütanga ewū ereke areke. ³ Yi mere e angbū gbū nzō wū kpara ka Yesu la de wazi de, angū Me to ewū me-ye esaka yi. Yi di erī ewū ferrre. Yi di kpah fi bū emere zūka wū ngū, te nga wū sikipi 'buru, teka fū ewū awu zūka kaje te yi ngbū emere la, fū

* **4:18** 4:18 Mü ena amaka ngū la gbū buku ka Ngū Mani 11:31.

ewü adi emere kpah bala. ⁴ Te yi mere bala, Yesu, te di de mere kpapa ka-nih ne, ena ato mere wazi fü yi, te ti anza de, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete.

Dene ngü te ma le amala fü wü kpapa ka Yesu 'buru

⁵ Tekä ngü ka-yi, wü ka'dörö, ah le de yi di eje riri ka wü mere kpapa ka-yi. De-yi, wü *kpapa ka Yesu 'buru, ah le fü yi adi eo ngü ka-yi kötö, da ele ta-ngü te wü bu yi ferrre. Angü wüh ba ta eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü ngbü ecu ngü mü la, Me ti ale ngü ka-mü nda de. Amba te mü nda'ba te-mü fefe, baka mürü cinga la, Me ena ato wazi fü mü, teka *züka maguma ye."* ⁶ Te di bala, ah le de yi füwa te-yi engagira Me, angü engu ti eyi ato wazi fü yi gbü sikipi ka-ye, te engu le me-ye. ⁷ Yi mere e asiti fingangü ka-yi, angbü de cinga teka wü e, de. Yi ce wü ngü la 'buru esaka Me, angü engu ti eyi aceka kpi fütanga yi me-ye.

⁸ Yi rü kpekepe da eci sü! Angü vügü ka-yi, *Satana, ladü gbamari. Engu ngbü endondoro, da engböngbö de gba, baka mere moko kami, te ngbü egiri nü azoro, azü. ⁹ Yi mere e akpe cürü Satana de. Yi i maguma yi gö! de yi rü kpekepe gbü ngü ka Yesu. Baka te wüh ngbü eto mere bi cinga te yi, teka ngü ka Yesu ne, yi mere e ace ngü ka Yesu de. Angü wü di engä ni yi, wü kpapa ka Yesu, gbü wü sü füh kötö ne 'buru, ngbü kpah ezü cinga efa sü baka nda-yi la. ¹⁰ Yi rü kpekepe, da etüka te-yi gbü wü cinga la. Angü, fütanga sikipi mba cükü'daye, Me ena adu aküwa yi gbü ngü la, teka züka maguma ye. Angü Me fe yi me-ye, teka fü yi aküwa fi mere badi, agbü sü ka-ye, agbü kpi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Me ena areke ngü ka-yi kpah 'buru me-ye. Engu ena ato wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekepe. ¹¹ Ah le de nih gbo nga iri Me, angü engu de Mere Miri ka-nih me-ye, fi mere badi! Ah di bala.

Dene adu ngü ka-ra

¹² Dela mba engä ngü, te ma ba, tima fü yi, teka ato wazi fü yi. Engä wüna, Silivanü,[†] te di de züka kpapa ka Yesu ne, ah le ta-ngü te ra, da eba köcökpa ne me-ye. Ma ngbü emala fü yi kpekepe, gü ba, ngü ka Yesu ne, ah de zu ngü ka Me, te engu to fü nih, teka *züka maguma ye. Ah le de yi rü kpekepe gbü ngü la.

¹³ Wü kpapa ka Yesu agbü *Rüma kpakine[‡] to mandi fü yi. Mbarase ka-ra, Marako, to kpah mandi fü yi. ¹⁴ Yi to kpah mandi fü wü kpapa 'buru, da efaka te-yi, de züka maguma yi, te iri Miri Yesu.

Me di de yi, de ah to gu ngü fü yi, gbü ngü ka Yesu Kurisito.

Wü di engä wüna, dela adu ngü te ma le amala fü yi, ah bala. De-ra Petero.

* 5:5 5:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 3:34. † 5:12 5:12 Wü gara kpapa ngbü ei iri Silivanü ne, gü ba, Sila. ‡ 5:13 5:13 Gbü wü gara buku, wüh ba iri *Babilona, angü ngü ka wü kpapa ka Rüma, gbü wü re la, ta kpah baka ngü ka wü kpapa ka Babilona.

Dene e'ba'basu kôcôkpa te Petero ba fũ wũ kpara ka Yesu 2 Petero

Masere si-ngũ

Simũna Petero, te di de biri kpara esũka wũ *mũrũ tima ka Yesu, nzũkpa de fũh ye 'basu ne, ba ngũ ne ta me-ye. Engu ba kôcôkpa ne fũ wũ *kpara ka Yesu, amba sũ te wũ kpara la ngbũ tete, wũh sere de.

Petero ba kôcôkpa dene, o engu koro eyi gbe kpara. Engu le de wũ kpara ka Yesu di efi ngari ni la, sidi nga ni. Angũ engu wu eyi, gũ ba, wũh ena amôrô ni kere teka ngũ ka Yesu. Engu mala ngũ la fũ ewũ, de wũh rũ kpekpeke gbũ ngũ ka Yesu. Wũh di eceka te-wũ 'be 'be 'be, angũ te gara, wũ mũrũ mani ena akoro, angbũ da efũfũ ngũ ka Yesu. Te di bala, wũh ena akpo da efiti wũ kpara ka Yesu, adi esiti fingangũ ka-ewũ, gũ ba, "Wũ kpara ti eyi amere ngũ baka te wũh ngbũ ele." Kpah bala, wũh gũ ba, "Yesu ti adu akoro nda de." Amba Petero ngbũ erĩ nih, gũ ba, "Yesu ena adu akoro fanũ fanũ, akolo ngũ ka wũ kpara. Te di bala, ah le de nih reke te-nih, nih ngbũ nzo, da eci nga dudu ka Yesu."

Wũ ngũ te Petero ba gbũ kôcôkpa ne, wũh dene.

Sapita 1 Ngũ te wũ kpara ka Yesu ena adi emere

Sapita 2 Ngũ ka wũ mũrũ mani

Sapita 3 Ngũ ka dudu ka Yesu

Dene mandĩ ka Petero fũ wũ kpara ka Yesu

¹ De-ra Simũna Petero, te ma di de labĩ ka Yesu Kurisito ne, ma kpah de *mũrũ tima kaka, ma to mandĩ fũ yi wũ *kpara ka Yesu 'buru, angũ yi to maguma yi eyi fefe. Miri Yesu *Kurisito to wazi eyi fũ nih, teka fũ nih ato maguma nih fefe, angũ ah de *E-kũwa-nih, ah kpah de Me, te ngbũ emere wũ ngũ ka-ye 'buru ereke areke. Dela eyi mere zũka ngũ fũ yi, kpah baka te di de zũka ngũ fũ a ne. ² Me di de yi, de ah di eto gu ngũ fũ yi efa sũ di, teka *zũka maguma ye. Angũ yi wu ngũ ka Me, bete ngũ ka Miri ka-nih Yesu eyi.

Dene mene wũ ngũ te yi ena adi emere

³ Me to wazi fũ nih me-ye, teka fũ nih angbũ emere wũ ngũ, te ena angbũ ereke tete, angũ nih wu ngũ kaka-na eyi mbi mbi mbi. Angũ engu fe nih me-ye gbũ wazi ka-ye, teka *zũka maguma ye. ⁴ Kpah bala, teka zũka maguma kaka, engu mere mere bi wũ zũka ngũ eyi fũ nih. Fũ ah ayia akũwa nih fi mere badi, baka ngũ ta te engu mala fũ nih. Angũ Me kũwa nih gbũ nda-nih *siti wũ ngũ, ta te nih ngbũ emere, kpah baka nda wũ kpara fũh kotô ne, eyi. Fũ engu adu afũ nih wũ di ye, teka fũ nih angbũ kpah baka ni, Me.

⁵ Tekere mere zũka ngũ, de te Me mere fũ nih de bala ne, ah le de yi di enũ de ngũ ka Me kpa engagira nũ. Yi to maguma yi eyi fũ Yesu. Wayi, ah mbi. Amba tũtine, ah le de yi to te-yi 'buru 'buru, adi emere zũka wũ ngũ. Yi o to yi kpah teka awu ngũ ka Me areke areke. ⁶ Ah le kpah fũ yi angbũ etũka te-yi atũka, adi ece siti gũmũ ngũ asidi. Ah le kpah fũ yi arũ kpekpeke, adi eo to yi, da emere mene wũ ngũ, de te ngbũ ereke gbũ jia Me. ⁷ Ah le kpah de yi di ele te-yi esũka yi baka wũ di enga ni, de yi di kpah ele wũ kpara

'buru ale. ⁸ Dela 'buru wü ngü te yi ena adi emere. Angü, te yi nü de wü ngü la kpa engagira nü la, yi ena awu ngü ka Miri Yesu areke areke. Kpah bala, yi ena amaka wazi, teka amere tima ka Yesu di kpah areke areke. Angü Me ngbü ele de yi di emere fi bü wü züka ngü de bala. ⁹ Amba te yi mere wü ngü la bala de la, yi ena adi baka kpara te jijia na ceka kpi mbi mbi de. Angü to yi iri te züka ngü, de te Me mere fü yi, baka ta te engu küwa yi gbü siti wü ngü ka-yi, de te yi ngbü emere ta gügü ne, eyi.

¹⁰ Wü di enga wüna, yi o to yi teka adi emere tima ka Me kpekepeke, teka fü wü kpara awu, gü ba, fanü fanü, yi de wü kpara, te Me fe yi me-ye. Te yi ngbü emere züka wü ngü bala la, yi ti adürü te kaje ka Me asidi de.

¹¹ Te di bala, Me ena aza yi de mere tadu, fü ah au möngiti fü yi, teka fü yi ari kpa gbü sü kaka agbü kpi. Fü yi angbü de wü Miri Yesu kpala, fi mere badi.

¹² Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi. Ah le de yi o to yi teka adi amere mene wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me. Ma wu eyi, gü ba, yi wu ngü la reke eyi areke. Ma wu kpah kpo, gü ba, yi ngbü ezoro zu ngü ka Yesu de kpa yi 'basu. ¹³ Amba nda-ra, baka te ma di la ladü de jia ra ne, ma ti ace da emala ngü la fü yi de, angü to yi ena airi iri. ¹⁴ Ma wu eyi, gü ba, sikpi ka kpi ka-ra eyi gbamari, angü Miri ka-nih Yesu sere ta ngü la eyi mbölö fere. ¹⁵ Dela si-ngü te ma ngbü eo to ra di, teka adi emala nga wü ngü la fü yi kpekepeke ne, teka fü yi adi efi nga wü ngü la sidi nga ra sene.

Dene ngü ka Yesu, te di de zu ngü

¹⁶ De-a, wü *mürü tima ka Yesu, a mala ta nga ngü ka Yesu fü yi me-a, gü ba, Yesu de mere mürü wazi. Engu ena adu akoro te gara, füh kotö sene. Ngü la, ah de mani nda de. Ah de ngü te wü kpara fi de tete-wü, teka afti nih di ne, nda kpah de. A wu wazi Yesu cu de jia a. ¹⁷⁻¹⁸ Angü a nü ngbü ta de wü Yesu, kpa füh da,* fü a ayia awu mere wazi te Wö ye na, Me, to fefe. Fü küküte afü te-ye, angbü eci 'duwa kpilili bala! Fü a aje kpah ri Me, te wü mbölö kpa gbü kpi, da egbo nganga, gü ba, "Yesu zu de Ye ni, te maguma ni le engu fa sü."

¹⁹ Nih wu kpo, gü ba, wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, ngbü emala zu *Ngari Me fanü fanü. Wüh mala ta kpah nga Yesu, te Me le atima ne eyi, o wüh bi engu la de. Te di bala, ah le de yi o to yi teka Ngari Me, te wü mürü dofo ka Me ba ta gügü la. Angü ngü ka wü mürü dofo la baka ze-wa, te wüh siya teka alofo sü di. Ngü ka-ewü ena asere kaje fü yi, zalü akoro di gbü sikpi te Yesu ena adu akoro tete cu me-ye. Angü engu ena ato wazi fü yi, teka fü yi awu ngü ka Me 'buru areke areke. ²⁰ Ah le fü yi awu awu, gü ba, ngü de te wü mürü dofo ka Me ba ta gügü gbü Ngari Me ne, wüh ba ngü la de tete-wü nda-wü de. ²¹ Angü Ngari Me de ngü te wü kpara so me-wü ne, nda kpah de. *Nzila Wazi Me ngbü ta eto wazi fü ewü me-ye, teka fü ewü adi emala Ngari Me la di.

2

Dene ngü teka wü mürü mani

¹ Wü di enga wüna, ah ngbü ele de yi di eceka te-yi 'be, teka wü mürü mani, te ewü ena akoro asiti fingangü ka-yi. Ta gügü, wü mürü mani

* **1:17-18** 1:17-18 Petero i da la nzila, angü ah ta de sü te wüh wu wazi ka Me tete na.

ladü, te ewü ngbü esu wu efa sü, da efiti wü di enga *Yisarayelee, gü ba, ngü te ani ngbü emala fü wü ne, Me sere fü ani me-ye. Kpah bala, te gara, wü gara kpara esüka yi ena akpo da esu wu, da efiti wü *kpara ka Yesu de wü mani ka-wü. Siti riri ka-ewü, te ewü ngbü efiti wü kpara di la, ena asiti fingangü ka wü mere bi wü kpara. Siti wü mürü mani la le aje ngü ka Miri Yesu nda-wü de. Amba Yesu ka-ye de Mere Miri, te kpi teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü. Baka te wü mürü mani la le aje ngü ka Yesu de ne, ngü ka-ewü ti ayiri kpah de. Angü Me ena ato mere siti kuru te ewü kere, teka siti ngü ka-ewü la. ² Siti wü mürü mani la ngbü ememere waza bü faaa, de wü gara ngü ka lümü, angü wüh ngbü esu wu, gü ba, ngü te ani ngbü emere la, ah de siti ngü gbü jia Me nda de. Te di bala, mere bi wü kpara ka Yesu ena adu ale ngü ka-ewü la. Fü ewü akpo da ememere wü ngü ka lümü, kpah baka nda-ewü la. Te wü gara kpara ena awu siti ngü, de te wü kpara la ngbü emere, wüh ena akpo angbü efala ngü ka Yesu, teka ngü ka-ewü la. ³ Siti wü mürü mani la ena angbü efiti yi de wü töndö ngü ka-wü, te ewü ngbü eso la. Kükürü de, angü wüh de wü mürü gümü e. Wüh le de yi di eto mere bi wü e fü ani. Amba Me wu ngü ka-ewü la eyi gügü. Ah ngbü eyi nzo teka anza ngü ka-ewü 'buru asidi.

⁴ Wü di enga wüna, te wü kpara ngbü fi bü emere siti wü ngü la, Me ena ato kuru te ewü ato. Ta gügü, gara wü *malayika ka Me mere *siti ngü. Baka te wüh mere siti ngü de bala, Me du ce ewü bü bala? Me ce ewü bala de. Me za ewü, söto 'buru agbü mere du, zalü akoro di dene. Titine, wüh la fi ladü kpala, agbü mbiri sü, da eci nga *adu sikipi, te Me ena anza ngü ka-ewü 'buru tete na.

⁵ Fütanga ngü la, gbü wü laki ta ka mere kundu nih, *Nüwa, wü kpara ngbü ta ememere wü siti ngü efa sü. Wüh le aje ngü ka Me de. Te di bala ne, Me ce ta ngü ka-ewü la eyi bala? Engu ce bala kpah de. Engu yia tima ta mere ngu. Fü ngu la amörö ewü 'buru. Amba teka ngü ka wü Nüwa, Me küwa ewü, wü kpara ngbee 'bajena kükürü, angü Nüwa ta de züka kpara ka Me, te ngbü emala ngü ka Me fü wü kpara.

⁶ Fütanga ngü la, wü kpara ka *Sodomo, bete nda Gomora ngbü ta kpah ememere wü ngü ka lümü efa sü. Te di bala, Me ce ewü ta eyi bala? Engu ce ewü kpah de. Ah yia kuru ewü de sü ka-ewü 'buru nde, de mere siti wa 'duwa 'buti 'buti! Ah mere ngü la, teka asere fü wü kpara 'buru, gü ba, de-ni, Me, ni ena ato kuru te gara, te wü kpara, de te ewü le ngü kani de ne, kpah bala. ⁷⁻⁸ Amba Me küwa ta bü nzö *Loto, te ngbü engbü kpah agbü Sodomo ne, angü ah ta de züka kpara. Baka te Loto ngbü ta ewu wü ngü ka lümü, de te wü kpara ka Sodomo ngbü ememere, te nga wü sikipi 'buru ne, fü ngü la angbü eke tete efa sü. Angü wü kpara la ngbü ta ememere wü ngü, baka te ewü ngbü ele.

⁹ Wü di enga wüna, dela ngü te ma ngbü ele amala fü yi enatikine, gü ba, Me ena aküwa züka wü kpara ka-ye, gbü wü cinga, te ngbü embü ewü de füh kotö ne. Amba teka siti wü kpara, te ewü le aje ngü ka Me de ne, Me ena ato kuru te ewü te gara, angü ah wu ngü ka-ewü kpo. Sikipi kaka ladü, te ena akoro, te engu ena anza ngü ka-ewü tete 'buru 'buru asidi.

¹⁰ Fanü fanü, teka ngü ka wü mürü mani, te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri ka-wü la, Me ena ato mere kuru te ewü te gara. Angü wüh ngbü emere siti ngü ka lümü. Wüh kpah de wü mürü kögö-nzö. Wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, "Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ngbü ele." Wüh de kpara ka 'du'du. Wüh ngbü esoko wü malayika. ¹¹ Wazi wü *malayika ka Me fa sü. Ah fa nda wü mürü mani la ka. Ah bala de?

Amba wü malayika la soko kpara nda-wü de, angü ah de siti ngü teka adi esoko kpara. Kpah bala wü malayika la to moto eküte wü kpara engagira Me, nda-wü kpah de.*

¹² Amba wü mürü mani la, wüh ngbü emala siti ngü mündü, teka ngü ka Yesu, te nih ngbü erü wü kpara di ne, angü wüh wu si-ngü la mbi mbi nda-wü de. Fingangü ka-ewü ka-ye baka nda siti wü nü, te ewü ngbü emere ngü ka-wü, baka te ewü ngbü ele. Me ena amörö ewü te gara, baka te wü kpara ngbü emörö wü siti nü ne. ¹³ Fanü fanü, Me ena ato kuru te wü mürü mani la te gara ato, teka wü *siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü fi bü da emere la. Angü wüh ngbü emere ngü 'buru baka te ewü ngbü ele. Wüh le adi enzö fi efa sü, da elo siti wü bi, kpah da emere siti wü ngü ka lümü ka-wü la, te nga wü sikipi 'buru, cu gbü ra! Te yi ngbü engbü da ezü e tundu de ewü te sü biringbö la, wü kpara ena angbü esiti iri yi, fü ngü ka-yi asiti gbü jia wü kpara 'buru. Angü wü mürü mani la to te-wü 'buru 'buru gbü ngü ka waza. ¹⁴ Wüh ngbü engbü ka-wü, te nga wü sikipi 'buru, fi bü da egigiri wü würose. Wüh le ace siti ngü nda-wü de. Wüh ngbü efiti wü kpara, te ewü wu ngü ka Me mbi mbi la de ne, teka de wüh dürü te kaje ka Me asidi. Wüh kpah de mere siti wü mürü kü. Dela wü si-ngü te Me ena ato kuru di te ewü, tete ne. Angü wüh baka wü siti jaji, de te ewü le adi eje ri wö wü de ne. ¹⁵ Wüh ce zu ngari Me ne eyi asidi. Wüh ngbü emere siti ngü, teka gümü jiase, baka nda *mürü dofo de iri ye Balama† ne. Angü gara miri mala ta ngü fü Balama, gü ba, "Ni ena ato bi jiase fü ye, teka de ye kina wü di enga *Yisarayeledi, angü wüh de wü vügü ka-ani." Amba Me mala ta eyi fü Balama, gü ba, ye mere e amere bala de. ¹⁶ Gbü ngü la, Balama, mü le aje ngü, ta te Me mala fü mü ne, nda-mü de. Mü du yia li füh dongi ka-mü, teka anü akina wü di enga Yisarayeledi, teka ngü ka jiase la. Te di bala, fü Me ayia ato wazi fü dongi ka Balama la, de ah ri engu me-ye, teka de ah ce siti ngü la asidi. Fü Balama ayia aje ri dongi ka-ye la. Fü ah adu ace da ekina wü di enga Yisarayeledi.

¹⁷ Wü di enga wüna, fanü fanü, Me ena ato kuru ato, te wü mürü mani la. Engu ena aza ewü, agü agbü mbiri sü. Angü wüh ka-wü baka du-kpa-ngu, te nzürü, ürü eyi aürü. Wüh kpah baka agö te biri, baka e te yia eli ali la, fü mere wege ayia aza engu, anü sü di ka, ah du li nda tine de. ¹⁸ Angü wüh ngbü emala wü cögbörö wü tiri ngü, gü ba, ani ngbü dela erü wü kpara de ngari Me, amba riri ka-ewü la ka-ye 'buru wu, zu ngü gbügbü nda ma. Wüh ngbü egiri ka-wü nda-wü fi bü mene wü kpara, te ewü to maguma wü la toto fü Yesu ne, da efiti ewü. ¹⁹ Wüh ngbü emala, gü ba, "Te wü le riri ka-ani la, wü ti eyi amere wü *siti ngü 'buru, baka te wü ngbü ele. Ngü la ti asiti gbü jia Me nda de, angü gara kpara te ena ato riri fü wü, atiri wü teka ngü de bala ne, nda ma." Amba wü kpara la ngbü ka-wü eyi cu gbü ku ka siti ngü, angü siti gümü ngü ka küte ewü la, fa wazi ewü eyi 'buru 'buru. ²⁰ Te kpara le ngü ka Miri Yesu eyi la, engu küwa ka-ye eyi. Amba, te engu du ce riri ka Me, alügü nga ye, ari ladru gbü siti wü ngü ka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, ah ena adu aküwa, neh baye baye? ²¹ Ngü kaka ena adu asiti, afa nda mene wü kpara, de te ewü le ngü ka Yesu la de ne, ka. Angü te mü je riri ka Me eyi, fü mü ayia adu ladru, ari gbü siti ngü la, ah de mere siti ngü, te siti fa sü. ²² Ah baka si-ngü gbü gara ngü mani, te gü ba, "Bürü ngbü kpah edu ezü siti e,

* 2:11 2:11 Mere bi wü si-ngü la ladü gbü buku ka Yudi 8-11. Mü ena amaka kpah gbü buku ka Zakariya 3:1-2. † 2:15 2:15 Balama ta de ye Beyora. Mü ena amaka ngü ka Balama gbü buku ka Namba 22:1-24:25.

de te engu zī eyi kötö ne.” Gara gü ba, “Te mba zürü küte ye la, ah ena adu kphah akü'da te-ye gbü tötö.”[‡]

3

Dene ngü teka dudu ka Yesu

¹ Wü di enga wüna, dene e'ba'basu köcökpa te ma ba, tima fü yi. Wü ngü te ma ba fü yi, gbü wü köcökpa 'basu ne, ma ba kükürü de, angü ma le aü fingangü ka-yi, de yi wu zu ngü ka Miri Yesu reke areke, baka ta te yi je gömö a ne. ² Ma ngbü ele de yi fi nga wü ngü, ta te wü *mürü dofo ka Me ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka dudu ka Yesu ne. Ma ngbü ele kphah de yi fi nga ngü, ta te Miri Yesu mala cu me-ye teka ngü la, baka e ta te a, wü *mürü tima kaka, mala fü yi ne.

³ Dene ngü te ma le asere fü yi, teka de yi je sisi na mbi mbi mbi. Te gara, gara siti wü kpara, te ewü ngbü emere wü *siti ngü, baka e te ewü ngbü ele ne, ena akoro angbü emü yi, da efala ngü ka Yesu, gü ba, “Yesu ti adu akoro füh kotö sene nda de!” ⁴ Kpah bala, wüh ena angbü eyi-ta yi, gü ba, “Yesu ka-yi ne, ah ena adu akoro, neh elaye? Wü kundu ani mala fü ani tane, gü ba, ‘Yesu ena adu akoro.’ Amba ngü la ka-ye de töndö ngü! Wü kundu ani la kpi nza ka-wü eyi 'buru dene, Yesu du koro la fi de! Te di bala, ngü ka kotö ne ti anza nda kü de. Angü, wü ngü de füh kotö ne ngbü ka-wü fi bü da wü, ba e ta te Me o ewü, wüh fü te-wü nda-wü de!”

⁵ Wü kpara la le afi nga ngü, gü ba, Me mere kpi bete kotö ta me-ye ne, nda-wü de. Amba Me ti eyi anza ngü ka kotö ne, baka te engu le. Angü, ta gügü ngu ngbü ka-ye füh kotö ne, bü faaa! Fü Me ayia amala ngü bü de komö ye kükürü, fü kara sü ayia akoro. ⁶ Fütanga ngü la, fü wü kpara akpo angbü emere bi siti ngü füh kotö ne. Fü Me ayia atima agö, ali, asi füh kotö ne 'buru. Fü ngu la ayia anza ngü ka siti wü kpara la 'buru. ⁷ Amba Me mala ta ngü eyi gügü, teka ngü ka kokpi, te nih ngbü ewu, bete kotö ne, te nih ngbü engbü gbügbü na ne, gü ba, “Ni ena acuru ewü de wa, de siti wü kpara de gbügbü na la 'buru asidi, gbü *adu sikpi, te ni ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete na ne.”

⁸ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. To yi mere e airi tete na de. Me mere wü ngü ka-ye ka ka ka nda de. Me ngbü emere wü ngü ka-ye ferrre. Angü fingangü ka Me baka nda-nih, wü kpara ne, nda de. Gbü jia Me, bi wü re baka kutu biri ne, (1,000) ah ka-ye bü enga ngü 'dongoni, baka sikpi ngbee biringbö kükürü. Kpah bala, sikpi biringbö, ah ka-ye gbü jia Me baka bi wü re. ⁹ Gara wü kpara ngbü efi ngü, gü ba, “Yesu yiri eyi de bane, ah du koro kere de, neh teka ne? Te ah bala la, engu ti adu akoro nda tine de.” Wü di enga wüna, ah bala de. Yesu ngbü eyiri kükürü de, angü Me le la ace laki fü wü kpara 'buru, de wüh fü maguma wü feke, teka fü ewü aküwa. Angü Me ngbü ele de kpara biringbö mere e akpi gbü siti ngü nda de.

¹⁰ Yi mere e afi, gü ba, Miri Yesu ti adu akoro de ne, nda-yi de! Fanü fanü, engu ena adu akoro, agüka wü kpara agüka, baka mürü zi, te ngbü egüka wü kpara. Gbü adu sikpi la, kokpi ena angbü ecuru da endrü de mere giri ye, kurrru! bala. Fü ra bete fe, de wü küfara ayia acuru kphah 'buru ka! Fü kotö ne, de wü e gbü ye, ayia acuru kphah 'buru asidi.

¹¹ Wü di enga wüna, te wü e ka kotö ne ena acuru anza anza bala la, yi ena amere baye, teka fü yi aküwa? Ah le de yi di eo fingangü ka-yi fi

[‡] 2:22 2:22 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 26:11.

bü teka adi emere mene wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me. ¹² Ah le kpah de yi di eo jia yi teka dudu ka Miri Yesu füh kotö ne. Angü gbü adu sikpi la, kotö ake kpi de wü e gbü wü, ena acuru 'buru 'buru, anza ka. ¹³ Angü Me mala ta eyi gügü, gü ba, "Ni ena adu amere to sü, teka fü züka wü kpara ka-ni angbü gbügbü na kpala. Siti ngü kpala tîne 'buru 'buru ma."* Dela züka ngü ka Me, te nih ena angbü eo jia nih tekaka.

Dene adu ngü ka-ra

¹⁴ Wü di enga wüna, baka te yi ngbü eyi eo jia yi, teka dudu ka Miri Yesu ne, ah le de yi ce *siti wü ngü 'buru asidi, de yi o to yi 'buru, teka angbü emere bü duu mene ngü, te ena areke gbü jia Yesu. Ah le kpah fü yi angbü engbü de gu maguma, angü yi wu eyi, gü ba, Yesu reke ngü ezengba nih de wü Me eyi. ¹⁵ Si-ngü te Yesu ngbü eyiri di ne, ah kükürü de. Ah teka ace lakü fü wü kpara 'buru, de wüh fü maguma wü feke, teka amaka *küküwa. Enga ni nih, Pawülü, ba kpah bi wü kpeke ngü eyi fü yi teka ngü la. Angü Me to wazi me-ye fefe, teka awu si-ngü gbü ngü ka Me di mbi mbi mbi. ¹⁶ Gbü wü köcökpa ka Pawülü la, ah mala kpah eyi fü nih bala, gü ba, "Ah le de nih di eo to nih 'buru, teka adi fi bü emere züka wü ngü gbü jia Me, te nga wü sikpi 'buru." Pawülü ba ngü la eyi bala, gbü wü köcökpa ka-ye 'buru. Gara kpeke wü ngü kpah ladü gbü wü köcökpa ka Pawülü, te wü gara kpara ti aje sisi mbi mbi de. Fü wü gara töndö kpara ayia angbü efüfü ngü la, baka nda-wü ngü. Kpah bala, wüh ngbü efüfü wü gara ngü gbü *Ngari Me kpah afüfü. Amba Me wu ngü ka-ewü la eyi. Ah ena ato mere siti kuru te ewü te gara. ¹⁷ Wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be, de yi rü kpekepe teka wü mürü mani, te a mala nga ewü fü yi ne, angü wüh ena akoro afti yi de wü wu ka-wü la. Amba ah le de yi lala eküte zu ngü ka Yesu. ¹⁸ Yi nü de ngü ka Miri Yesu la kpa engagira nü. Yi di fi bü eo to yi, teka adi eje si-ngü gbü ngü ka Yesu la mbi mbi mbi. Angü Yesu ena ato wazi fü yi de *züka maguma ye, teka fü yi amere ngü la di.

Ah le de nih gbo nga iri Miri Yesu, *E-küwa-nih tütine, anü di kpa engagira nü, fi mere badi. Ah di bala.

Dela adu ngü ka-ra, Petero.

* 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 65:17 bete 66:22.

Dene gina köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 1 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ba köcökpa ne me-ye. Ah de Yüwane, ye Zebedayo, ta te di esüka wü *mürü tima ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah kpah de Yüwane ta te ba tofo ngü ka Yesu Kurisito. Ah ba köcökpa ne fü gara wü *kpara ka Yesu te ewü ngbü gbü gara sü, amba nih ti awu iri sü la nda-nih de.

Si-ngü te Yüwane ba ngü ne fü wü kpara ka Yesu la tete, ah teka amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba dene, ah le de wüh le te-wü de wü bu wü, teka fü ewü adi wü di Me fanü fanü. Angü Yüwane gü ba dene, te mü gü ba, ni le Me de maguma ni 'buru, amba te mü le wü bu mü de la, mü ngbü esu ka-mü dela wu.

Yüwane le kpah amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, de wüh ceka te-wü 'be 'be 'be teka wü mürü wu, angü wüh ena afiti ewü de siti riri. Ah le de wüh lala eküte zu *ngari Me, ta te ani ri ewü di te enga gina ne.

Wü ngü te Yüwane ba gbü köcökpa ne, wüh dene

Sapita 1:1-4 Si-ngü te Yüwane ba köcökpa ne tete

Sapita 1:5-2:17 Ngü ka siti ngü

Sapita 2:18-27 Siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 2:28-3:24 Ah le de nih di ele te-nih, angü nih de wü di Me

Sapita 4:1-6 Siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 4:7-21 Ngü ka lele ka Me

Sapita 5:1-21 Ngü te yi ena amaka wazi gbügbü, te yi to maguma yi fü Yesu la

Dene si-ngü te ma ba köcökpa ne tete

¹ Wü di enga ra, ngü te a ngbü ele aba fü yi enatikine ne, ah de ngü ka Yesu *Kurisito, angü engu de Ri Me, te ngbü eküwa wü kpara 'buru. Ta gügü, te enga gina, o Me o kotö ne la de, Yesu ladü. De-a, wü *mürü tima kaka, a wu engu eyi cu de jia a. A je riri na eyi de güje a. A tala küküte kpah eyi cu de kpa a. ² Yesu Kurisito ka-ye ta ladü ake Wö ye, kü te kpo te enga gina, o Me mere kotö ne, la de. Fü Me adu aza engu, agü tatamu fü nih. Fü a awu engu ta cu de jia a. Fü a adu tüne emala ngü tekaka na fü wü kpara, teka de wüh küwa aküwa fi mere badi. Dela si-ngü te a ngbü eba ngü tekaka na fü yi ne. ³ Angü a wu ngü engu la cu me-a de jia a. A je riri na kpah eyi cu me-a de güje a. Dela si-ngü te a ngbü kpah emala ngü ne tete fü yi, de yi le ngü kaka, teka de nih ngbü biringbö, da ele te-nih esüka nih. Teka ne de, angü a ngbü nda-a eyi ele te-a esüka a de wü Me bete Yesu Kurisito, te di de Yeye na ne. ⁴ Te di bala, dela si-ngü te ma ngbü eba ngü ne tete na fü yi, teka de nih ngbü de nih ma, de maguma nih biringbö. Fü nih adu angbü 'buru de mere tadu emaguma nih teka ngü la.

Dene ngü te ma ele amala fü yi teka siti ngü

⁵ Ngü de te a ngbü eba fü yi ne, a je wü ngü la gömö Ye Me, Yesu *Kurisito. Fü a adi emala fü yi, ga, Me ka-ye *nzila baka ra te ngbü esü,

adi elofu sü füh kotö ne 'buru. Me ngbü eyi elofu sü, gara e kpala, te ena akoro ba biti, ani jia sü de te ngbü elofu la, nda ma.

⁶ Te di bala, te mü mala, gü ba, "Ni le ngü ka Me eyi," te mü di dene la fi bü elala gbü *siti ngü, te mü ngbü emere ne, amba mü ngbü esu ka-mü nda-mü wu. Teka ne de, angü wü siti ngü ka-mü la, ngbü egü tamu ngü, ga, mü le zu ngü ka Me nda-mü la fi de. ⁷ Amba te nih ngbü emere fi bü wü ngü te reke gbü jia Me, ba e te Me ngbü ele, fü nih angbü eyi da ele te-nih esüka nih fanü fanü la, *ngüte Yesu, Ye Me, ti eyi azürü wü siti ngü ka-nih 'buru asidi.

⁸ Te mü mala, gü ba, "Ni mere siti ngü nda-ni kü de," la, mü ngbü dela esu wu eküte mü de tete-mü. ⁹ Amba te mü du füwa te-mü, mala nga wü siti ngü ka-mü, de te mü ngbü emere ne 'buru mbölö mbölö fü Me la, Me ti eyi aboro wü siti ngü ka-mü. Fü engu azürü wü siti ngü de emaguma mü la ngbala, kpah ba e ta te engu mala. Angü engu ka-ye de kpara te ti afüfü ngü, de te engu mala ne, nda de. Ah emere ka-ye kpah fi bü mene ngü te reke areke.

¹⁰ Amba te mü cere nga mü, ga, "Angü ni mere siti ngü nda-ni kü de," ngü la ena angbü gegege ba e te mü mala, ga, "Me de mürü wu." Angü engu mala eyi, ga, "Wü kpara 'buru mere siti ngü eyi." Te mü ga yiki gbü ngü engu la, amba ngü ka Me emaguma mü nda ma.

2

¹⁻² Wü di engu ra, ah le de yi mere *siti ngü de. Amba te mü mere di bü siti ngü la, mü mere e akpe cürü de, angü Yesu Kurisito ladü. Engu de kpara te ngbü eku gba fü Me teka nih, de Me di eboro wü siti ngü ka-nih. Angü kpara te ngü kaka reke areke gbü jia Me, ah ka-ye duu de Yesu Kurisito kpikpi ye. Engu kpi teka areke siti ngü de te di eze ngba nih de wü Me ne. *Ngüte Yesu Kurisito ti eyi aküwa nih, de wü kpara füh kotö ne 'buru, gbü wü siti ngü ka-nih.

Dela si-ngü de te ma emala ngü ne tete fü yi, wü di engu ra, teka ne de, de yi ce da emere wü siti ngü 'buru.

Dene ngü teka riri te Me to fü nih

³ Wü di engu ra, ah le de nih di eje riri ka Me, teka fü nih awu, gü ba, nih le ngü kaka eyi fanü fanü. ⁴ Te mü gü ba, "Ni le ngü ka Me eyi," fü mü adu angbü ka-mü fi bü emere wü *siti ngü la, amba mü ngbü esu ka-mü nda-mü dela wu, mü de kpara ka Me nda-mü de. ⁵ Te mü ngbü eyi emere wü ngü de te Me mala fü nih ne 'buru la, amba fanü fanü, mü le Me eyi de maguma mü. Angü e de te egü tamu ngü, ga, nih lala eyi eküte Yesu Kurisito ne, ah ka-ye de wü züka ngü te nih ngbü emere. ⁶ Te ah tine eyi bala la, te mü ga, "Ni le ngü ka Yesu Kurisito eyi," ah le de mü ngbü fi bü da emere züka ngü te reke areke gbü jia Me, gegege ba e ta te Yesu Kurisito ngbü emere.

⁷ Wü di engu ra, riri de te ma eto fü yi ne, ah de to ngü de. Ah de diri riri ta te yi je eyi gügü te engu gina, o yi kpo ele ngü ka Yesu tete. Riri la gü ba dene, yi di ele te-yi esüka yi de wü bu yi. ⁸ Ngü la, ah de diri riri, amba ah kpah de to riri. Angü Yesu Kurisito gü ta tamu ngü ka lele la eyi fü nih. Yi kpo kpah eyi ele te-yi esüka yi gegege baka e dela. Te di eyi bala ne, ngü la ngbü egü tamu ngü fü nih, gü ba, biti nü sü eyi, angü kpi seke eyi.

⁹ Te di bala ne, te mü gü ba, “Ni eyi de kpara ka Yesu, te ni ngbü endoro gbü ra-sü,” la, amba te mü le wü bu mü de la, mü de kpara ka ra-sü nda-mü la fi de. Mü ka-mü nda-mü la fi bü kpara ka biti. ¹⁰ Duwa te mü ngbü tîne eyi ele wü bu mü de maguma mü 'buru la, amba mü te edu akoro angbü ba kpara ka ra-sü fanü fanü. Angü dela siti ngü tîne emaguma mü eyi ma, mü tî tîne adürü te kaje ka Me, ba kpara te ngbü edo lö ye gbü biti ne, de. ¹¹ Te mü le wü bu mü de la, ah esiti, ah ba e te mü ngbü kamü la fi bü endoro gbü biti. Mü wu mene ngü de te mü ngbü emere ne, nda-mü de. Mü dürü dela eyi adürü, angü jia kpara tî aceka kpî gbü biti nda de.

Dene ngü ka maguma 'basu 'basu

¹² Wü di engä ra, ma ba ngü ne fü yi kükürü de. Ma ngbü emala ngü fü yi, gü ba, “Me boro wü *siti ngü ka-nih eyi fü nih teka ngü ka Yesu Kurisito, te kpi teka nih.” ¹³ Teka yi, de te yi di de wü cögbörö kpara, de te yi le ta ngü ka Yesu Kurisito eyi gügü ne, ma emala fü yi, gü ba, “Yi wu Yesu Kurisito eyi fanü fanü, gü ba, kü ta gügü, o wüh mere kotö ne tete na la de, Yesu ka-ye ladü. Enatikine engu fi ladü da ye.” De-yi wü ka'dörö, te yi le ngü ka Yesu tî tîne dene, ma ena amala nda-yi, gü ba, “Yi sö gü eyi kpekepeke, za esaka vügü ka-nih, *Satana, ka.”

De-yi wü di engä ra 'buru, ma emala fü yi, gü ba dene, “Yi wu Me eyi fanü fanü, te di de Wö nih.” ¹⁴ De-yi wü cögbörö kpara, ma emala fü yi, gü ba, “Yi wu Yesu Kurisito eyi fanü fanü, te ewü di ladü ake Me gügü te engä gina, o Me o kotö ne la de.” De-yi wü ka'dörö, ma emala fü yi, gü ba, “Yi rü eyi kpekepeke. Teka ngü la, fü ngü ka Me angbü emaguma yi, fü yi ayia aza esaka Satana kphä eyi fanü fanü.”

¹⁵ Wü di engä ra, yi mere e ao maguma yi te ngü ka kotö, de wü e de gbü ye ne, de. Kükürü de, angü te yi o tö yi teka ngü ka kotö ne la, maguma yi ena adi ka-ye fi bü 'basu 'basu, yi tî ato maguma yi fü Wö nih Me nda-yi de.

¹⁶ Wü mene ngü de ka kotö ne, ah de ne wü ngü ne? Ah de wü siti ngü, te wü kpara ngbü emere, ba e te ewü ngbü ele. Wü gara ngbü eo gümü e ka wü bu wü. Wü gara ngbü egbo nga wü, teka wü e de te di esaka wü. Wü mene ngü de bala reke gbü jia Me nda de. Dela ka-ye bü 'buru wü tondö ngü ka kotö ne. ¹⁷ Yi ce mene wü ngü de bala asidi, angü wü ngü de füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Amba, te yi ngbü emere wü ngü, de te reke areke gbü jia Me la, yi ena aküwa ka-ye aküwa, agbü sü ka Me agbü kpî, fi mere badi.

Dene ngü teka wü vügü ka Yesu Kurisito

¹⁸ Wayi, wü di engä ra, wü ngü de füh kotö ne ena anza ka-wü anza, angü *adu sikipi koro eyi ghamari. Yi fi nga ngü ta te a mala fü yi gügü, ga, “Te adu sikipi te ekoro la, vügü ka Yesu Kurisito ena akoro, teka angbü efiti wü kpara.” Yi ceka la eceka, tîtîne gbü wü laki ka-nih ne, wü vügü ka Yesu Kurisito la koro eyi gbe gbe fa sü. Dela si-ngü de enatikine te ngbü egü tamu ngü, gü ba, ani koro eyi gbü adu wü sikipi. ¹⁹ Wü vügü ka Yesu Kurisito la ngbü ta engbü de wü nih, baka wü *kpara ka Yesu. Amba de, wüh ka-wü de wü mürü mani. Wüh yia ka-wü, ce ngü ka Me eyi. Teka ne de, fü ewü adi ta de wü kpara ka Yesu fanü fanü la, de wüh yia ta ace ngü kaka-na de. Dela ngü te gü tamu ngü, gü ba, wüh de wü kpara ka Yesu nda-wü de ne. ²⁰ Amba nda-yi, Yesu Kurisito to wazi ka *Nzila Wazi Me eyi emaguma yi, teka fü yi adi ewu zu ngü ka Me di fanü fanü. ²¹ Yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü eba köcökpa ne fü ani, angü ani wu

ngü ka Me de? Yi mere e afi ngü bala de. Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi wu ngü ka Me eyi reke areke fanü fanü. Wü vügü ka Yesu ti afiti yi, de wü wu ka-wü, la tine kpah de.

²² Ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, te kpara mala ngü, gü ba, "Me tima Yesu me-ye nda de la," amba kpara la ngbü esu ka-ye mere siti wu. Kpara te emala ngü de bala, engu le ngü ka Me nda-ye de. Ah le ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, nda kpah de. Kpara de bala ka-ye vügü ka Yesu Kurisito. ²³ Angü te kpara le ngü ka Yesu Kurisito de, kpara la le ngü ka Me, te di de Wö ye Yesu ne, nda kpah de. Te kpara le ngü ka Yesu eyi la, amba kpara engu la, ah de kpara ka Me fanü fanü.

²⁴ Te di eyi bala ne, wü di engu ra, yi zoro ngü ka Me de kpa yi 'basu mini. Dela ngü ta te yi je eyi gügü, gbü ra te yi to maguma yi tete fü Yesu Kurisito. Te yi lala te zu ngü ka Me la, Yesu, Ye Me, ena akoro angbü emaguma yi, be kpah te Me te di de Wö nih ne. Fü yi angbü tine tundu de ewü. ²⁵ Dela ngü ta te Yesu Kurisito mala, gü ba, "Ni ena aküwa nih, fü nih angbü agbü kpä kpaka Me fi mere badi," ne.

²⁶ Dela ngü te ma le aba fü yi, teka siti wü kpara, te ewü le adi efiti yi. ²⁷ Te ah ena adi teka yi, Yesu Kurisito to Nzila Wazi Me nda eyi fü yi. Nzila Wazi Me la ngbü eyi cu kpa emaguma yi, da eto wü züka fingangü fü yi gbü wü ngü ka-yi nde 'buru. Tekä ngü la, yi ti ale gara kpara, teka arü yi, nda-yi tine de. Gara kpara ti afiti yi kpah de. Wü di engu ra, ngü te ma emala fü yi, ah dene, yi lala eküte Yesu Kurisito, kpah baka e te Nzila Wazi Me ngbü eyi emala fü yi ne.

Dene ngü te ma ele asere fü yi, gü ba, nih de wü di Me

²⁸ Wü di engu ra, yi lala eküte Yesu Kurisito. Te yi mere bala la, yi ena angbü de tadu, gbü *adu sikpi te Yesu ena adu akoro tete, kpa füh kotö akine. Yi ti akpe cürü jijia de. ²⁹ Yi wu bü eyi kpo, gü ba, Yesu Kurisito ka-ye duu me-ye kpikpi ye, kpara te ngü kaka reke areke gbü jia Me. Ah le de yi wu kpah awu, gü ba, te mü mere ngü, de te reke areke gbü jia Me la, mü ena adi kpah de ye Me.

3

¹ Nih fi la nga mere lele de te Wö nih, Me, le nih di, angü engu mala teka nih eyi, gü ba, "Nih de wü di ni." Ah mala ngü la bala kükürü de, angü nih ngbüürü zu de wü di Me fanü fanü. Wü kpara füh kotö ne le ngü la, gü ba, nih de wü di Me ne, nda-wü de. Si-ngü engu la bala teka ne de, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de. ² Wü di engu ra, nih enatikine eyi de wü di Me. Wü gara züka wü ngü kpah ladü, te Me ena amere fü nih, te gara kpala, te nih wu la de. Amba nih wu eyi kpo, gü ba, te gara, te Me ena amere ngü engu la fü nih tete, Me ena adu afü nih baka ye. Fü nih adu angbü eceka Me tine cu de jia nih. ³ Ah le de nih o to nih te ngü engu la, teka fü nih ace wü düürü ngü ka-nih 'buru asidi, adu angbü tine *nzila baka Me.

⁴ Angü te mü ngbü fi bü emere *siti ngü, enü di kpa engagira nü la, ah ka-ye gegege ba e de te mü mala ngü, gü ba, "Ni le aje riri ka Me nda-ni de." ⁵ Si-ngü de ta te Yesu Kurisito koro tete füh kotö de sene, neh mbi mbi teka ne? Yesu Kurisito koro ta füh kotö sene, teka afa siti ngü ka-nih. Amba Yesu Kurisito mere siti ngü nda de. ⁶ De te di eyi bala ne, te nih lala eküte Yesu Kurisito la, nih ti tine angbü emere fi bü wü düürü ngü ne de. Te mü ngbü fi bü da emere wü siti ngü la, amba mü le ngü ka Yesu nda-mü kü de.

⁷ Wü di engu ra, yi o jia yi eküte yi, angü wü kpara ena anü afti yi gbü ngü la. Te yi ngbü emere wü züka ngü la, yi ena angbü ba züka kpara gbü jia Me, kphah baka Yesu Kurisito. ⁸ Te mü ngbü emere wü siti ngü la, amba mü de ye Me nda-mü de. Mü ka-mü nda-mü de ye *Satana. Kükürü de, angü Satana ngbü nda-ye emere fi bü wü siti ngü. Dela si-ngü te Yesu koro tete füh kotö sene, teka anza tima ka Satana la asidi. ⁹ Te yi ngbü zu de wü di Me, de te Me bi yi me-ye la, yi ti angbü emere wü siti ngü de. Angü wü di Me ngbü elala ka-wü nda-wü fi bü gbü ngü ka Me. Teku ngü la, ah le fü yi ace da emere wü siti ngü, angü yi eyi de wü di Me. ¹⁰ Dela ngü te ena agü tamu wü kpara ka Me fü nih, enatikine. Fü ngü la agü kphah tamu wü kpara, te ewü di de wü kpara ka Satana. Te mü mere züka ngü gbü jia Me de la, mü de ye Me nda-mü de. Kphah bala, te mü le wü bu mü de la, mü de ye Me nda-mü kphah de.

Dene gina riri te Me to fü nih

¹¹ Gina riri ta te wüh ri yi di, gbü ra ta te yi le ngü ka Yesu Kurisito tete na ne, ah ngbü egü neh fe? Ah gü ba, "Nih di ele te-nih esüka nih de wü bu nih." ¹² Te mü le wü bu mü de la, mü ka-mü gegege baka Kayina la. Kayina mere ta ne ngü ne? Ah yia ta gbü ra biringbö, mü engu ni ye, de iri ye Abele, mörö. Si-ngü ta te engu mörö engu ni ye tete, ah bane. Kayina, mü ngbü ta nda-mü ka-mü emere fi bü wü *siti ngü. Engu ni mü, Abele, ngbü ta nda-ye ka-ye emere fi bü wü züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Kayina, fü ngü la ake te mü, fü mü adu akpü engu ni mü 'duwa sürü, fü mü ayia amörö engu teka ngü la.*

¹³ Wü di engu ra, wü kpara de te ewü le ngü ka Me de ne, ena akpü yi, ge baka ngü de te Kayina mere. Ah le de ngü la mere e aga gbü jia yi de. ¹⁴ Angü nih ka-nih nda-nih de wü kpara ka Me fanü fanü. Angü Me küwa nih eyi. Nih ce ngü ka kpi kphah eyi gügü. Nih ti eyi awu, gü ba, nih küwa eyi, angü nih ngbü eyi da ele te-nih esüka nih. Mene kpara te le wü bu ye de ne, dela mene kpara te di la fi bü elala gbü siti ngü te eto kpi. ¹⁵ Angü te mü ngbü ekpü wü bu mü la, mü ka-mü gbü jia Me, ba kpara te ngbü emömörö wü bu ye. Kpara te ngbü emörö wü kpara, ah ena aküwa? Ah küwa nda de!

¹⁶ Nih ena ale te-nih, neh baye baye? Ah le de nih le te-nih kphah ba e te Yesu Kurisito le nih. Angü ah ce te-ye, akpi teka ngü ka-nih. Te di bala, ah le fü nih ato te-nih, kphah akpi teka ngü ka wü bu nih. ¹⁷ Te mü de mere bi wü e esaka mü, fü kiri mü angbü ekpi ka cinga ede mü, te mü wu cicinga na de la, lele ka Me ladü emaguma mü fanü? ¹⁸ Wü di engu ra, nih mere e adi emala ngü, gü ba, "Nih le wü bu nih eyi, nih le wü bu nih eyi," bü de komö nih kükürü ne, de. Te nih le wü bu nih ngbü eyi ale, de maguma nih biringbö la, ah ti ati fü nih angbü ele ta-ngü te ewü gbü wü cinga ka-ewü la.

¹⁹ Dela ngü te ena agü tamu ngü, gü ba, nih de wü kpara ka Me fanü fanü. Angü te nih ngbü eyi da ele te-nih esüka nih la, amba nih eyi zu de wü kpara ka Me fanü fanü. Nih ti tine akpe cürü, teka akoro kpaka Me, de. Angü Me mala ngü la eyi bala cu me-ye. ²⁰ Te mü ngbü efi mere fingangü emaguma mü, gü ba, "Angü ni de siti kpara," la, wayi, amba mü mere e akpe cürü Me de. Angü fingangü ka-nih fa nda Me nda de. Kpara te wu ngü 'buru kpo, neh da? Ah de Me de? Me mala ngü eyi, gü ba, "Wü kpara ka-ni mere e adi ekpe cürü ni de." ²¹ Wü di engu ra, nih

* **3:12** 3:12 Mü ena amaka ngü ka Kayina ake Abele gbü Gina Ngü 4:1-25.

mere e akpe cürü de. Nih gu maguma nih agu. Nih koro kpaka Me, aku gba fefe na de gu maguma nih. ²² Te nih mere bala la, Me ena ato wü e, de te nih ngbü ele ne fü nih ato. Kükürü de, angü te nih ngbü eje riri kaka, da emere ereke areke la, amba nih de wü kpapa kaka fanü. ²³ Riri ka Me ngbü egü neh fe? Riri ka Me, gü ba, “Nih to maguma nih fü Yesu Kurisito, te di de Ye Me ne. De nih di ele te-nih esüka nih, kpah baka e te Yesu mala fü nih.” ²⁴ Te nih ngbü eje riri ka Me la, amba nih lala eyi te ngü kaka-na, fü engu angbü kphah de nih. Dela ngü de te ena agü tamu ngü, gü ba, Me ladü tundu de wü nih fanü fanü, angü ah tima *Nzila Wazi ye eyi emaguma nih.

4

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka Nzila Wazi Me

¹ Wü di engu ra, mere bi wü kpapa ngbü emala ngü, gü ba, “Ngü te ani ngbü emala ne, *Nzila Wazi Me ngbü esere fü ani me-ye.” Yi mere e aje ngü ka-ewü la, fü yi ayia ale 'duwa bü ale ne, nda-yi de. Ah le de yi ceka kpä gbü ngü la kpo kpo kpo feke, teka fü yi awu, anga te ngü la koro ngbü zu kpaka Me fanü fanü ya? Tekane de, angü mere bi wü mürü wu ladü, te ewü ngbü esu wu, gü ba, “Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö ani me-ye,” amba wüh ngbü esu ka-wü nda-wü dela wu. ² Ngü te ena agü tamu ngü fü yi, gü ba, Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö kpapa la me-ye fanü fanü ne, ah bane. Te kpapa la le ngü ka Yesu Kurisito, fanü fanü, gü ba, “Yesu koro za küte kphah baka nda-nih, teka aküwa nih,” la, amba Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö kpapa la me-ye fanü. ³ Amba te kpapa la le ngü ka Yesu nda de, Nzila Wazi Me emamaguma nda ma. Wazi de te engu ngbü emere tima la di ne, ah ka-ye de wazi ka vügü ka Yesu. A mala ta eyi fü yi, gü ba dene, “Vügü ka Yesu ena akoro.” Titine engu koro, ngbü eyi eto wazi ye fü siti wü kpapa füh kotö ne.

⁴ Wü di engu ra, yi mere e akpe cürü vügü la de, angü yi ka-yi de wü di Me. Wü mürü wu la ti afa yi de, angü Nzila Wazi Me ngbü eyi emaguma yi, da eto wazi fü yi. Wawazi na fa nda *Satana, de te ngbü eto fü siti wü kpapa ka-ye de füh kotö ne ka. ⁵ Wü mürü wu la, wüh ngbü emala ka-wü bü 'buru wü ngü ka kotö de sene. Dela si-ngü de te wü kpapa füh kotö ne ngbü ele ngü ka-ewü tete na ne. ⁶ Amba nda-nih, nih ka-nih de wü di Me. Dela si-ngü de te mene wü kpapa te ewü le ngü ka Me de ne, ti aje ngü ka-nih kphah de. Amba mene wü kpapa de te ewü le ngü ka Me eyi ne, ngbü ele ngü ka-nih, da eje ngü ka-nih tete na ne. Dela ngü de te ena agü tamu ngü fü yi, gü ba, mene kpapa dene ngbü emala zu ngari Me. Amba mene engu ne ngbü ka-ye esu wu, angü Satana to ngü la me-ye fefe.

Dene ngü teka lele ka Me

⁷ Wü di engu ra, ah le de nih di fi bü ele te-nih esüka nih, angü ngü ka lele de mere ngü. Me ngbü eto wazi fü nih, teka lele la, me-ye. Te mü ngbü ele wü bu mü de maguma mü 'buru la, amba mü eyi zu de ye Me fanü, angü mü wu ngü ka Me eyi reke areke. ⁸ Amba te mü le wü bu mü de la, mü de kpapa ka Me nda-mü de, angü Me ka-ye de mürü lele. ⁹ Wü di engu ra, Me le nih de maguma ye 'buru. Ngü te gü tamu ngü la fü nih, ah dene. Engu za biri Ye ye biringbö, tima fü nih kpa füh kotö akine, de ah koro, ah kpi, teka aküwa nih. ¹⁰ Lele de ne e ne? Lele de ngü ka Me, angü Me le nih de maguma ye 'buru. Tekane mere lele kaka-na la, fü ah ayia atima Ye ye,

Yesu, teka de wüh za engu, mörö ba *kambiliki, fü *ngüngüte areke ngü te di ezungba nih de wü Me. Amba nda-nih, nih le Me mbi mbi nda-nih de.

¹¹ Wü di engu ra, te Me le nih de maguma ye de bala ne, nih ena amere tine neh baye? Ah le de nih le te-nih esüka nih kpah gegege bala. ¹² Nih ena ale Me, neh baye baye? Angü kpara te wu Me de jia ye, nda ma. Te di bala, te nih ngbü ele te-nih esüka nih la, Me ena angbü de nih tundu. Fü nih adu angbü ele Me cu de maguma nih fanü fanü.

¹³ Nih ena awu neh baye, gü ba, nih ngbü eyi elala eküte Me? Nih ena awu neh baye, gü ba, Me ngbü eyi emaguma nih? Nih ti awu ngü la teke, angü *Nzila Wazi Me ngbü engbü emaguma nih, adi esere ngü la fü nih. ¹⁴ De-a, wü *mürü tima kaka, a wu ta Yesu, Ye Me, cu de jia a, fü a adu amala kpah fü yi, gü ba, "Me, te di de Wö ye na ne, tima engu me-ye, teka akoro aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru." ¹⁵ Te di bala ne, te mü le eyi, gü ba, Yesu Kurisito de Ye Me la, Me ena angbü emaguma mü fanü, angü mü lala eyi eküküte na. ¹⁶ Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, Me le nih de maguma ye 'buru. Fü nih adu ato maguma nih fefe na, teka ngü la.

Wü di engu ra, Me ka-ye de mürü lele. Te di bala, te nih ngbü eyi ele te-nih esüka nih la, amba nih kpo eyi elala eküte Me fanü. Fü Me adu angbü kpah emaguma nih. ¹⁷⁻¹⁸ Me ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih angbü ele te-nih esüka nih di. Teku ngü la, lümü ti azoro nih, te gara gbü *adu sikipi, te Me ena akoro, aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne, nda de. Cürü ti amere nih kpah de, angü nih ngbü ele wü bu nih, kpah baka e te Me ngbü ele nih ne. Te mü le Me eyi de maguma mü biringbö la, mü ena akpe cürü, neh teka ne? Gara ngü kpah ladü? Gara ngü ena adi nda ma! Te nih le Me eyi de maguma nih 'buru la, ngü la ena aliki cürü emaguma nih asidi. Wü kpara ngbü ekpe Me ne, angü Me ena ato kuru eküte ani. Te kpara ngbü ekpe Me bala la, amba mamaguma ka-ye 'basu 'basu.

¹⁹ Nih ena amaka wazi, teka fü nih adi ele Me di, anga wü bu nih, neh kaye? Me ngbü eto wazi la bala me-ye fü nih, angü engu le nih ta fi me-ye, gügü te engu gina, o nih le engu la de. ²⁰ Te kpara ngbü ekpü wü bu ye la, engu ena amala neh baye, gü ba, angü ni le Me eyi fanü fanü? Dela ka-ye wü! Kpara te wu Me de jia ye bane, ah nda ma. Amba wü bu mü, mü wu ewü eyi kpo. Te nih le te-nih de wü bu nih de la, nih ti ale Me kpah de! ²¹ Dela riri ta te Yesu Kurisito to fü nih. Ah gü ba dene, "Te mü le Me eyi de maguma mü 'buru la, ah le de mü le wü bu mü kpah bala."

5

Dene ngü te yi ena amaka wazi gbügbü,

te yi to maguma yi fü Yesu la

¹ Wü di engu ra, te nih le Me eyi la, ah le de nih le wü di Me kpah bala. Wü di Me neh wü da? Wüh de mene wü kpara, de te ewü le eyi, gü ba, Me tima Yesu füh kotö ne me-ye, teka aküwa nih. ² Te di bala, te yi le Me eyi de maguma yi 'buru, fü yi angbü eyi kpah da eje ngü kaka-na la, ah ti ati teka fü yi ale kpah wü di ye na. ³ Te mü le Me eyi la, mü ena angbü eje riri kaka-na, da emere fanü fanü. Riri ka Me la ti afa nih de, ⁴ angü nih eyi de wü di Me fanü fanü. Teku ngü la, nih ti eyi aza esaka wü vügu ka Me füh kotö ne. Nih ena aza esaka wü vügu ka Me, neh baye baye? Nih ena aza esaka ewü, angü nih to maguma nih eyi fü Yesu. ⁵ Wü kpara de te ewü di de wazi teka aza esaka wü vügu ka Me, neh wü da? Ah de mene

wü kpara, de te ewü le ngü ka Yesu eyi de maguma wü biringbö, gü ba, engu de Ye Me fanü ne.

⁶ Yesu Kurisito de kpara, ta te Me tima kpa füh kotö akine. Fü ewü ato *babatiza fefe na. Fütanga ngü la, fü ewü azoro engu, amörö, fü *ngüngüte atökö teka nih. Wü gara kpara ngbü esu wu, ga, angü Yesu kpi ta nda de. Amba Yesu kpi eyi fanü fanü, teka aküwa nih. Dela zu ngü ka Me fanü fanü, te *Nzila Wazi Me ngbü esere emaguma nih. ⁷ Te di bala ne, wü ngü ladü bata te gü tamu ngü, gü ba, Yesu Kurisito ngbürü zu de Ye Me. ⁸ Gina ngü engu la, ah de Nzila Wazi Me. E'ba'basu na, ah de ngü ka babatiza kaka-na. Ebabata na, ah de ngüngüte na, te tökö teka nih. Wü ngü de bata la ngbü emala ngü ngbee biringbö, gü ba, Yesu Kurisito de Ye Me fanü fanü. ⁹ Dela ngü te Me mala cu me-ye teka Ye ye. Te kpara mala ngü fü yi teka e de te engu wu cu de jia ye la, yi ti ale ngü engu la de? Te ah bala, de nih le ngü de te Me ngbü emala fü nih, angü engu de mere Me, de te ngü kaka ga fa nda wü kpara 'buru. ¹⁰ Me mala eyi, ga, "Yesu de Ye ni." Te di bala, te mü le ngü ka Yesu eyi, Nzila Wazi Me ena asere ngü la emaguma mü, gü ba, ngü la de zu ngü fanü fanü. Te mü gü ba, Yesu de Ye Me nda de la, amba mü ngbü eceka Me gbü jia mü ba mürü wu. ¹¹ Dela wü ngü de te gü tamu ngü fü nih, gü ba, Yesu de Ye Me fanü fanü. Te di bala, Me küwa nih eyi fi mere badi, teka ngü ka Yesu. ¹² Angü, te mü to maguma mü fü Ye Me la, mü küwa eyi fi mere badi. Amba, te mü le ngü kaka de la, mü ti aküwa nda-mü kpah de!

Dene adu ngü ka-ra

¹³ Wü di enga ra, dela wü ngü de te ma ba eyi fü yi bala, teka fü yi awu, gü ba, te mü le ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, de maguma mü la, mü küwa eyi fanü fanü, fi mere badi. ¹⁴ Te di bala, cürü mere e amere nih teka adi eyi-tata de. Angü nih wu kpo, gü ba, te nih yi-ta Me teka gara ngü te reke gbü jijia la, engu ena aje gba ka-nih la aje. ¹⁵ Te nih wu eyi zu kpo, gü ba, Me ngbü eyi eje gba ka-nih, de te nih ngbü eku ne la, nih ti kpah eyi awu, gü ba, engu ena ato mene e, de te nih ngbü eyi-tata tüngüngü na ne, ato fü nih.

¹⁶⁻¹⁷ Te mü wu gara enga ni mü, te ngbü emere dürü ngü la, ah le de mü ku gba fü Me tüngüngü na, de Me küwa engu aküwa. Te dürü ngü kaka engu la ni kaje fefe na la de la, Me ena aküwa enga ni mü la aküwa fanü fanü, teka ngü ka gba ka-mü la. Wü kpara ngbü emere bi wü dürü ngü. Wü ngü la 'buru de *siti ngü gbü jia Me. Amba gara siti liya ladü te ti aye süka kpara ake Me fi mere badi. Mene kpara te mere mene liya de bala, ma ti amala fü yi, gü ba, yi yi-ta Me teka kpara la? A'a! Ma ti amala bala nda-ra de.

¹⁸ Wü di enga ra, nih wu eyi, gü ba, te mü de ye Me fanü fanü la, mü ti angbü fi da ememere wü siti ngü ne tine de. Kükürü de, angü Yesu Kurisito, te di de Ye Me, ngbü eyi eceka kpî fütanga mü me-ye. Te di bala, *Satana ti tine amere ngü de mü ne de. ¹⁹ Angü Satana ngbü engbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. 'Duwa de-nih, te nih di ka-nih nda-nih de wü kpara ka Me ne, nih ti ara fü Satana nda-nih tine de. ²⁰ Angü Yesu Kurisito, Ye Me, koro eyi, to wazi fü nih, fü nih ale ngü ka Me di fanü fanü, gü ba, engu ka-ye de mere Me angbü kpî. Te di bala, nih lala eyi eküte mere Me, angü nih lala eyi eküte Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito de zu Me fanü, te ngbü eküwa nih. ²¹ Te di eyi bala ne, wü di enga ra, yi mere e adu gbü gele ka wü me ka wü kundu yi ne tine de.

Dela ngü te ma le amala fü yi, wü di enga ra, adudu na duu bala. De-ra *Yüwane.

Dene e'ba'basu köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 2 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ye Zebedayo ba köcökpa ne kpah me-ye. Ah gü ba, ni ba köcökpa ne fü gara tangbase ka-ni te Me fe me-ye, de wü di enga ye. Ah baka e te engu mala ngü la gbü mani, angü engu ba ngü la fü wü *kpara ka Yesu, te ewü di gbü sü la. Amba nih ti awu iri sü la nda-nih de.

Yüwane ba ngü ne fü ewü mba piti. Gina ngü te engu mala fü ewü, ah gü ba dene, ah le de wüh le te-wü de wü bu wü. E'ba'basu ngü, ah gü ba dene, ah le de wüh ceka te-wü 'be, teka wü mürü wu, te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri, gü ba dene, Yesu Kurisito ta te koro füh kotö ne, ah za küte baka nda-nih nda de. Ah ka-ye bü baka kuru kpara.

Dene e'ba'basu köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra *Yüwane, mere *kovo ka-yi, ma ba köcökpa ne me-ra fü yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito, angü Me fe yi me-ye. Gümü yi ngbü eke ra cu efa sü. Wü kpara 'buru te ewü le zu ngü ka Yesu ne, wüh le yi kpah bala.

² Kükürü de, angü zu ngü ka Me la ngbü eyi guvu nih fi mere badi.

³ Ma to mandi fü yi. Wö nih Me ake Ye ye, Yesu *Kurisito, di de yi. De wüh wu cinga nih, da ele ta-ngü te nih teka *züka maguma wü. De wüh to kpah wazi, de gu maguma fü nih, teka fü nih ale zu ngü ka Me de maguma nih, kpah da ele te-nih esüka nih di.

⁴ Ma de mere tadu, angü ma je nga yi, gü ba, yi ngbü emere 'duwa wü ngü de te ngbü ereke areke gbü jia Me, baka wü riri, de te Me to fü nih ne.

⁵ Wü di enga ra, dene ngü te ma le amala fü yi, teka gina riri ka Me. Ah de to riri nda de. Ah de diri riri ta te Yesu mala fü nih eyi te engu gina. Riri engu la ngbü emala, gü ba, ah le de nih di ele te-nih esüka nih de maguma nih biringbö. ⁶ Te nih le Me de maguma nih la, ah le de nih di eje riri kaka, da emere. Gina riri kaka gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi de wü bu yi.

⁷ Wü di enga ra, yi ceka te-yi 'be 'be 'be, angü mere bi wü mürü wu kpo eyi da efiti wü kpara füh kotö sene. Wü kpara la ngbü esu wu, gü ba, "Te Yesu Kurisito ta füh kotö sene, ah za küte ba nda-nih ne nda de. Ah ka-ye bü baka kuru kpara." Mene kpara te ngbü emala ngü de bala, ah ka-ye de mere siti mürü wu. Engu kpah de vügu ka Yesu Kurisito. ⁸ Ah le de jia yi di te yi, angü te yi lala gbü ngü ka Me, te di de zu ngü fanü fanü ne, yi ena amaka *küküwa kpaka Me agbü kpi fi mere badi. Amba te wü mürü wu la fiti mü, fü mü ayia ale wü wu ka-ewü la, mü ti aküwa nda-mü de.

⁹ Te mü ce zu ngü ka Yesu, te di fanü fanü ne, fü mü anü angbü endoro egigiri gara wü riri te di kpikpi ye, amba mü dela eyi de kpara ka Me nda-mü de. Te mü lala fi bü gbü riri ka Yesu, amba mü de kpara ka Wö nih Me, ake Ye ye, Yesu Kurisito. ¹⁰ Te gara mürü wu koro ngbü efiti yi, de gara ngü te di de zu ngü ka Me de la, yi mere e aza mene kpara la, anü di kpa gba yi ba ngba de. Yi mere e ace engu, fü ah ato mandi fü yi kpa esambü

ka Me kpah de. ¹¹ Angü, te yi le ngü kaka-na eyi la, yi fü te-yi eyi baka siti wü kpapa, angbü emere *siti ngü bakaka.

¹² Bi wü gara ngü ladü emaguma ra, te ma ele amala fü yi, amba ma ti aba wü ngü la gbü köcökpa bala ne de. Te Me le eyi la, ma ena akoro aceka yi cu de jia ra, fü nih aro mö de nih ma, tundu te sü biringbö, de mere tadu.

¹³ Wayi bala, wü *kpapa ka Yesu de kpakine ne to mandı ka-wü kpah fü yi, de mere tadu.

Dela adu ngü te ma le amala fü yi, ah bala. De-ra *Yüwane.

Dene ehabata köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 3 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ye Zebedayo ba ehabata köcökpa ne kpaḥ me-ye. Ah ba fü gara komoko de iri ye Gayü. Ah ngbü egbo nga iri Gayü, angü Gayü de kpeke kpara gbü tima ka Yesu Kurisito. Ah ngbü kpaḥ emala nga siti ngü ka gara kpara de iri ye Diyoterefe, te o te-ye ba mere kpara gbü tima ka Yesu ne.

Yüwane tima köcökpa ne fü Gayü esaka Demetiriyo, teka de Gayü wu ngü ka Demetiriyo, gü ba, ah de kpeke kpara gbü tima ka Me.

Dene köcökpa te Yüwane ba fü Gayü

¹ Wayi bala Gayü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra, de-ra de te ma di mere *kovo fü mü gbü ngü ka Yesu ne, angü ma le ngü ka-mü cu fa sü, de maguma ra 'buru.

² Enga ra, Me di de mü, da eto wazi fü mü, teka de soko mü de wü ngü ka-mü ngbü 'buru mbi, kpaḥ baka maguma mü, te di mbi gbü ngü ka Me ne. ³ Ma de tadu te ra fa sü, teka ne de, angü wü gara kpara koro kpaka ra kpakine, fü ewü amala nga mü fere, gü ba, "Mü ngbü kpala kpaḥ fi bü da emere wü ngü, te reke areke gbü jia Me," kpaḥ ba e ta te ma wu eyi gügü. ⁴ Angü, te ma je, gü ba, wü jaji ka-ra ngbü elala fi bü te zu ngü ka Me ne, dela züka ngü te to tadu fere fa sü, fa wü gara ngü 'buru.

⁵ Enga ra, ma wu eyi, gü ba, mü de kpeke kpara, te mü ngbü emere 'duwa züka ngü, angü mü ngbü eyi ele ta-ngü te wü kpara, te ewü ngbü endoro, ekoro kpala de ngari Me ne. Anga te ewü di de wü ganzi kpara, te mü wu ewü gügü te enga gina kpaḥ de ne, mü ngbü kpaḥ ele ta-ngü te ewü. ⁶ Te wü kpara la du koro tete na kpakine, wüh mala nga wü züka ngü ka-mü la eyi fü a kpa esambü ka Me. Mü di fi bü ele ta-ngü te wü kpara de bala, gbü wü ndoro ka-ewü, de wüh maka wazi gbü ngü ka Me, angü dela züka ngü gbü jia Me. ⁷ Teka ne de, wü kpara de bala, wüh ngbü endoro dela kükürü de. Wüh ngbü dela emere tima ka Yesu Kurisito. Angü wü kpara la, ah le fü ewü adi eza e esaka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, nda-wü de. ⁸ Te di bala, ah le de nih, te nih di de wü kpara ka Me ne, nih di ele ta-ngü te wü kpara de bala me-nih, teka fü nih angbü eto wazi fü ewü gbü tima ka Yesu.

⁹ Ma ba ta gara köcökpa, tima eyi gügü fü wü *kpara ka Yesu 'buru agbü sü ka-yi de kpala. Amba Diyoterefe le ngü ka-ra la nda de, angü ah mala, ga, ni ka-ni me-ni de mere kpara. ¹⁰ Te di bala, ma ena aceka ngü kaka la, gbü ra te ma ena akoro tete kpaka yi kpala. Fü ra asere nga *siti ngü kaka engagira yi 'buru. Angü Diyoterefe ngbü ta ememere bi wü siti ngü, da endoro de ambala'ba eküte a. Kpaḥ bala, engu le wü kpara ka-a, te ewü ngbü endoro de ngari Me ne, kpaḥ de. Ah le aza ewü kpa gba ye baka ngba kpaḥ de. Wü gara wü bu ye na, te ewü le ta adi ele ta-ngü te wü kpara la ne, Diyoterefe le ewü kpaḥ de. Fü ah angbü egiri kaje, teka aliki ewü gbü ngü ka Me asidi.

¹¹ Enga ra, mü mere e adi emere wü siti ngü, ba ngü ka Diyoterefe la, nda-mü de. Mü di emere nda-mü kpaḥ fi bü wü züka ngü, angü kpara

de te ngbü emere züka ngü de bala, ah ka-ye de zu kpara ka Me fanü. Kpara de te ngbü emere siti ngü, ah de kpara te le ngü ka Me nda de.

¹² Kpara te ena aza köcökpa ne, akoro di kpaka yi kpala, iiri na de Demetiriyo. Engu de züka kpara. Bi wü kpara ngbü emala nga züka ngü kaka 'buru bala. Demetiriyo de kpara te lala eyi te ngü ka Me fanü fanü. Ma mala ngü la bala cu me-ra. Angü mü wu kpah kpo, gü ba, ma su wu nda-ra de.

¹³ Mere bi wü ngü ladü te ma ele amala fü mü. Amba ma le aba wü ngü la 'buru gbü köcökpa bala de. ¹⁴ Te Me le eyi la, ma ena akoro kpala kere, aceka mü, teka fü nih amala wü ngü la 'buru tundu ake nih ma.

¹⁵ Me di de mü, da eto gu ngü emaguma mü. Wü *kpara ka Yesu de kpakine to mandı ka-wü fü mü. Mü to kpah mandı ka-a fü wü kpara ka Yesu de kpala, de iri ewü biri biri zalü 'buru nde.

Gayü, engä ra, dela adu ngü ka-ra fü mü. De-ra *Yüwane.

Köcökpa ka Yudi

Masere si-ngü

Yudi ba köcökpa ne me-ye. Engu ta de gara engu ni ye Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Marako 6:3.) Ta te Yesu kpo endoro, da eri wü kpara de ngü ka Me ne, wü di engu ni ye na le ta ngü kaka nda-wü de. (Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 7:1-5.) Amba tîne, sidi nga ngü te Yesu zükü tete gbü kpi ne, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima ka Yesu 1:14.) *Yakobo te di ta kpah gara engu ni ye Yesu ne, du koro ta mere kovo, esüka wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. Te Yudi ngbü eba köcökpa ne tete, ah mala nga ye, gü ba, “Ni de engu ni ye Yesu ne,” nda de. Ah mala bü, gü ba, ni de engu ni ye Yakobo, angü ah le acu ngü ye, gü ba, ni de engu ni Miri Yesu ne, nda de.

Yudi ba köcökpa ne fü wü kpara ka Yesu. Amba sü te wü kpara la ngbü tete, ah sere nda de. Amba wü kpara ngbü efi, gü ba, mere bi ewü ena adi de wü di engu *Yisarayeale.

Yudi mala ngü fü wü kpara la, gü ba, “Ni fi ta eyi aba köcökpa fü wü, teka ngü ka *küküwa te Yesu koro di fü ani ne. Amba fü ni adu aje nga gara siti ngü, gü ba, ‘Gara wü mürü mani koro eyi, kpo da efiti wü.’ Teka ngü la, fü ni ayia aba köcökpa ne fü wü, teka amala fü wü, gü ba, ‘Wü lala fi gbü ngü ka Yesu kpekpeke. Wü zoro ngü la de kpa wü ‘basu, angü siti wü mürü mani la ena afiti wü fiti.’ ”

Dene Mandi ka Yudi fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra Yudi, engu ni ye *Yakobo, te ma di kpah labi ka Yesu *Kurisito ne, ma to mandi fü yi, wü kpara te Me i yi eyi, teka alala gbü ngü ka-ye ne. Wö nih, Me, ngbü ele yi efa sü. Kpah bala, Yesu Kurisito ngbü da eceka kpi fütanga yi me-ye. ² Me di de yi, de ah le yi de maguma ye ‘buru. De ah to kpah gu ngü fü yi fa sü, teka *züka maguma ye.

Dene ngü ka wü mürü mani, te ewü le afü ngü ka Me

³⁻⁴ Wü di engu wüna, ma ngbü ta ereke te-ra, teka aba köcökpa fü yi, teka amala nga *küküwa te Yesu to fü nih ne. Amba ma du je gara ngü titine, gü ba, gara wü mürü mani yia egiri da wü afiti yi. Teku ngü la, fü ra ayia aba köcökpa ne fü yi kere, teka de yi rü kpekpeke. Ma le de yi lala duu gbü ngü ka Yesu. Angü ngü ka Yesu la de zu ngü ka Me, te Me to fü nih, wü kpara ka-ye. Ngü la, wüh ti afü de. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi ‘be, angü wü mürü mani la zi te-wü eyi, nü ri ngbü esüka yi kpala. Wüh gü ba, “Ani de wü kpara ka Me,” amba wüh to maguma wü fü Me nda-wü de. Wüh le Miri Yesu nda-wü kpah de. Wüh ngbü egiri da wü, teka afüfü ngü, teka *züka maguma ka Me ne, gü ba, “Te mü ngbü emere waza, de wü gara *siti ngü ba e te mü ngbü ele la, ah mere e de. Me ena aboro siti ngü ka-mü la aboro.” Amba ngü la bala nda de! Ah ka-ye de wu! Yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de! Gara wü *mürü dofo ka Me ba ngü ka wü mürü mani la, gbü *Ngarí Me ta gügü, gü ba, “Te gara, Me ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü esutu wu, da efiti wü kpara de bala.”

⁵ Wü di engu wüna, dene ngü te ma ngbü ele amala fü yi. Me ena ato kuru te siti wü kpara, te ewü le aje riri kaka de ne. Yi ti eyi awu ngü

la, teka ngü ta te mere te-ye fü nih, wü di engä *Yisarayeले ne. Ta gügü, Me küwa wü kundu nih, wü di engä Yisarayeले, esaka wü vügü ka-ewü, wü kpara ka *Ezepeto. Amba fütanga ngü la, fü gara ewü ayia ace ngü ka Me, adu amere kögö-nzö fefe. Te di bala, Me ce ta ewü eyi bü bala? Ah bala de! Engu du mörö wü mürü kögö-nzö la 'buru asidi. ⁶ Kpah bala, ta gügü, gara wü *malayika yia ce ngü ka Me, fü ewü ayia afü te-wü vügü kaka. Angü wüh ngbü ta ele de ani ngbü me-ani, baka mere wü kpara. Te di bala, Me ce ngü la ta eyi bala? Ah bala de! Me yia i ewü 'buru de nyari, gö gö gö! za ewü, sötö 'buru agbü du, gbü mere mbiri sü. Titine wüh fi ladü kpala, gbü mbiri sü la, eci nga *adu sikpi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete. ⁷ Kpah bala, wü kpara ka *Sodomo ake Gomora, bete wü bu wü, gbü wü gara köti gbamari ede ewü ne, wüh le ta aje riri ka Me de. Fü ewü angbü eto te-wü 'buru 'buru da ememere waza, de wü gara ngü ka lümü te ti de. Fü Me ayia acuru ewü 'buru 'buru asidi. Dela ngü te ena asere fü nih, gü ba, Me ena ato kuru te gara ato, te wü kpara, de te wüh le aje riri kaka de ne. Fü ah aza ewü, agü 'buru agbü mere du ka wa fi mere badi, fü ngü ka-ewü anza kpala.

⁸ Amba wü mürü mani la, wüh ce ngü ka Me eyi asidi. Wüh le aje riri kaka nda-wü de, kpa h baka siti wü kpara ta gügü ne. Wü mürü mani la gü ba, Me ngbü emala ngü fü ani gbü roto. Amba ngü ka-ewü la, ah de ngü ka Me nda de! Angü wüh ngbü ememere bi wü ngü ka lümü, de wü waza bü faaa, baka e te ewü ngbü ele. Wüh le akpe cürü mere wü kpara ka-wü kpa h de. Wüh ngbü kpa h da esoko wü malayika asoko! ⁹ Amba ah de siti ngü teka adi esoko kpara. Angü Mikayeले, te di de mere wü *malayika ka Me ne, mere ngü bala kpa h de. Ta gügü te *Müse kpi tete, fü Mikayeले, ayia akoro teka ati kö Müse. Fü *Satana ayia kpa h akoro da ega yiki ake di. Amba Mikayeले soko Satana ta nda de. Mikayeले mala bü ngü fü Satana, gü ba, "Me ena akolo ngü ka-ye me-ye." ¹⁰ Amba wü mürü mani la, wüh le ngü ka soko fa sü. Wüh ngbü efala ngü ka Me afala, angü wüh je si-ngü gbü ngü ka Me nda-wü 'buru 'buru de. Fingangü ka-ewü ka-ye baka nda siti wü nü la. Tekä ngü de te ewü ngbü emere la, Me ena ato kuru te ewü ato.

¹¹ Wü di engä wüna, fanü fanü, Me ena ato kuru te wü kpara la ato. Angü ngü ka wü kpara la ka-ye 'buru esiti. Wüh ka-wü kpa h baka Kayina, * angü wüh ngbü emere fi bü siti wü ngü. Wüh kpa h baka Balama,† angü wüh ngbü eto te-wü 'buru 'buru teka gümü ngü ka jia se. Wüh le aje riri ka wü mere kpara ka-wü nda-wü de, baka nda Küra ta gügü ne.‡ Te di bala, Me ena anza ngü ka-ewü te gara 'buru 'buru asidi, baka te engu mere ta fü Küra ne.

¹² Wü mürü mani la ngbü engbü esüka yi, da ezü e tundu de wü yi. Wüh ngbü emala ngü, gü ba, "Ani kpa h de wü *kpara ka Yesu, baka yi." Amba ah bala de! Wüh kpe cürü Me nda-wü de. Wüh gü ba, "Ani ngbü da eri wü kpara de ngü ka Me," amba wüh ka-wü de wü mürü fiti! Riri ka-ewü ka-ye 'buru de wu! Wüh gü ba, "Ani ngbü eceka kpi fütanga wü kpara ka Me," amba wüh ngbü efi ka-wü bü nzö nga wü. Wüh ka-wü gegege baka agö te ngbü ebiri, baka e te yia eli ali la, amba ah ni jia ra bu kükürü. Wege ena aza ka-ye, anü sü di ka. Ah du li nda tine de. Kpa h bala, wüh

* 1:11 1:11 Kayina de gina kpara te mörö kiri ye füh kotö ne. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 4:1-25. † 1:11 1:11 Balama de gara mürü dofo ka Me. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 22-24. Mü ena amaka kpa h gbü 2 Petero 2:15-16. ‡ 1:11 1:11 Mü ena amaka ngü ka Küra la gbü buku ka Namba 16:1.

ka-wü baka mene wü rü, te ewü kpi akpi, wüh ti ari nda-wü tine de, angü wüh gbigbi si ewü eyi. ¹³ Wü kpara la ngbü ememere ngü ka lümü bü faaa! baka ngu te si fa sü, te ngbü ekö bi wü ca-e enü di, da eli edere ngolo 'düü 'düü 'düü! Wüh ka-wü kphah baka ca-e te wege ngbü efe. Te di bala, yi mere e ari gbü ngü ka-ewü la nda-yi de, angü Me ena ato kuru te wü kpara la te gara, agü ewü gbü mbiri sü, fü ngü ka-ewü anza fi mere badi.

¹⁴⁻¹⁵ Ta gügü, Enoka,^S kundu kundu ye Adama ne, mala ta ngü teka wü mürü mani la eyi. Angü Me sere ta ngü la me-ye fefe, o ngü la mere te-ye la de, gü ba, "Te gara, Me ena ato kuru te siti wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Angü Me ena akoro füh kotö sene, de mere bi wü *malayika ka-ye, gbe gbe gbe, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah ena ato kuru te siti wü kpara, teka siti wü ngü te wüh ngbü emere ne, baka siti ngü mündü, te wüh ngbü emala, da esoko Me di ne, de wü gara *siti ngü kphah 'buru." Dela ngü te Enoka mala ta gügü, teka ngü ka wü mürü mani la.

¹⁶ Dela eyi ngü te ma le amala fü yi, teka wü mürü mani la. Yi mere e aje riri ka-ewü la nda-yi de, angü wüh ngbü engbü ka-wü fi bü da ega yiki, da emala ambala'ba eküte wü kpara. Wüh ngbü emere ngü ka-wü, baka te wüh ngbü ele. Wüh ngbü egbo nga wü de tete-wü, da eo te-wü memere. Wüh ngbü kphah da ecu ngü wü kpara de mani, teka de ani maka züka e esaka ewü tete.

Dene adu ngü, te ma le ari yi di

¹⁷ Wü di enga wüna, yi fi la nga ngü, ta te wü *mürü tima ka Yesu Kurisito mala fü yi gügü, ¹⁸ gü ba, "Gbü *adu wü sikpi ka-nih dene, wü gara kpara ena akpo da efala ngü ka Yesu. Wüh ena akpo da emere wü ngü, baka e te ewü ngbü ele." Dela ngü ta te wü mürü tima ka Yesu mala fü yi. Ah bala de? ¹⁹ Enatikine wü kpara la koro eyi! Wüh ngbü eyi esiti fingangü ka-yi, teka de yi ye süka yi. Wüh ngbü emere wü ngü 'buru, baka te ewü ngbü ele, angü wazi ka *Nzila Wazi Me emaguma ewü nda ma.

²⁰ Wü di enga wüna, ah le de yi lala nda-yi fi bü eküte Yesu, da enü de ngü kaka kpa engagira nü. Yi di fi bü eku gba fü Me, gbü wazi ka Nzila Wazi Me. ²¹ Ah le de yi lala gbü ngü ka Me, angü Me le yi fa sü. Yi o jia yi te Miri Yesu, angü engu ena aküwa yi me-ye, agbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi, teka *züka maguma ye. ²²⁻²³ Amba, teka mene wü kpara de maguma wü 'basu 'basu ne, yi di ewu cinga ewü, de yi di kphah esere züka kaje fü ewü kere, angü wüh ena adürü gbü *siti ngü ka wü mürü mani la. Teka mene wü kpara, te fingangü ka-ewü siti eyi esaka wü mürü mani la, yi di kphah ewu cinga ewü. Amba ah le fü yi adi ekpe cürü siti ngü ka-ewü la akpe, angü siti ngü ka-ewü la ena asiti kphah fingangü ka-yi.

²⁴⁻²⁵ Nih gbo nga iri Me, angü engu ena ato wazi fü yi me-ye, teka fü yi arü di kpekepe, gbü ngü kaka. Te di bala, yi ti adürü te kaje ka Me de. Baka te Me zürü yi eyi nzila ne, ah ena aza yi, akoro di agbü sü ka-ye agbü kpi, fü yi angbü kpala de mere tadu.

Nih gbo nga iri Me!

Engu me-ye de Mere Me, kpikpi ye!

Nih gbo iri Me!

Angü engu küwa nih eyi fi mere badi,

teka ngü ka Miri ka-nih Yesu *Kurisito.

Nih gbo nga iri Me!

Engu de mere mürü wazi!

Nih gbo nga iri Me!

Engu de Mere Miri, te ngbü gbü nzö nih fi mere badi!

Nih gbo nga iri Me!

Ta gügü, o Me mere kotö ne la de, Me ka-ye kü ladü.

Nih gbo nga iri Me!

Ngü kaka ti anza kpo fi de, zalü fi mere badi.

Nih gbo nganga fi bala, nü di kpa engagira nü, fi mere badi!

Gbo nga e ngbü te iri Me!

Ah di bala!

Dene adu ngü ka-ra fü yi. De-ra Yudi.

Dene ngü te Yesu sere fü Yüwane baka roto

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah de *Yüwane ye Zebedayo, te di ta biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu. Yüwane ba buku ne, o engu gbe tîne eyi, gbü lakî te wü vügü zoro engu tete, gü agbü ku, teka ngü ka Yesu ne. Angü gbü wü re engu la, mere miri ka wü *Rüma ngbü ta de wazi gbü nzô mere bi wü kpara füh kotô ne. Fû miri la ayia ato riri ka-ye, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngü ni baka Me." Amba wü *kpara ka Yesu le ngü la nda-wü de.

Baka te Yüwane ngbü tete agbü ku kpala, fü Yesu akoro asere bi wü ngü fü Yüwane gbü roto. Fû Yüwane angbü eba wü ngü la gbü köcökpa, teka atima fü wü kpara ka Yesu, teka ato wazi fü ewü, gbü wü cinga te wü vügü ngbü eto te ewü ne.

Gbü köcökpa ka Yüwane ne, wü mere kpeke ngü ladü bata. Gina ngü, ah de ngü ka wü vügü ka Me, de te ewü ngbü ele asiti tima ka Me füh kotô ne. Gbü wü ngü la, wüh ngbü eto mere cinga te wü kpara ka Yesu efa sü. Wüh ngbü emörö wü gara wü kpara ka Yesu la amörö. Te di bala, Me ena ato mere kuru te ewü te gara.

E'ba'basu ngü, ah de ngü ka Yesu, te di de Mere Miri, te fa wü miri füh kotô ne 'buru ne. Wawazi fa nda wü kpara 'buru. Te gara, engu ena adu akoro füh kotô ne, agü gü de wü vügü ka-ye la, amömörö ewü 'buru, anza ka.

Ebabata ngü, ah de ngü ka-nih, wü kpara ka Yesu, te nih ena arü kpekepeke gbü wü cinga la. Ngü ma, te wü vügü ngbü di bü eto cinga te nih la, nih mere e akpe cürü, ace ngü ka Yesu, de. Te nih lala fi bü eküte Yesu la, Me ena ale ta-ngü te nih, fü Me ato mere bi wü züka ngü fü nih te gara. Fû nih aküwa, angbü agbü sü ka Me te gara, fi mere badi.

Buku ne, ah baka wü gara buku gbü To Ngü Mürü ka Me ne, nda de. Angü ah de ngü te Yüwane ba, teka roto te Yesu sere fefe, teka ngü te ena amere te-ye te gara. Yüwane ngbü mala wü ngü la de mere bi wü mani gbü ye, te di gbü Gina Ngü Mürü ka Me. Te di bala, te wü kpara ka Yesu tanga ngü la me-wü, wüh tî eyi aje si-ngü la mbi mbi mbi, amaka wazi gbügbü. Amba te wü mere kpara ka Rüma tanga ngü la me-wü la, wüh tî aje si-ngü gbügbü ne nda-wü de, angü wüh wu ngü gbü *Ngari Me nda-wü de.

Wü ngü te di gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1 Si-ngü te Yüwane ba buku ne tete

Sapita 2-3 Wü ngü te Miri Yesu tima fü wü kpara ka-ye gbü wü sü lorozi

Sapita 4-7 Ngü te Miri Yesu ü köcökpa, te wüh i de ku lorozi

Sapita 8-11 Ngü te wü malayika ka Me u wü kono ka wü lorozi tete

Sapita 12-13 Ngü ka mere siti kpürü, de wü siti nü 'basu

Sapita 14-21 Ngü te Me ena aza esaka wü vügü ka-ye tete

Sapita 22 Ngü te Me ena adu areke wü ngü 'buru toto

¹ De-ra *Yüwane, *mürü tima ka Yesu *Kurisito. Dene wü ngü te Yesu sere cu me-ye fere, baka roto.

Me gü tamu wü ngü ne fü Yesu me-ye, teka de engu sere fü wü kpara ka-ye. Ah de wü ngü te ena amere te-wü amere kere. Fû Yesu Kurisito

ayia atima *malayika ka-ye, asere wü ngü la fere. ² Teka ngü la, fü ra ayia akpo da eba wü ngü, de te malayika ka Me sere fere ne 'buru, gbü buku ne. Angü ah de zu ri Me bete nda Yesu Kurisito. ³ Te di bala, ah le fü yi adi etanga buku ne fü wü kpara, teka fü Me ato wazi fü yi. Mene wü kpara te ewü ena aje ngü la, fü ewü ale de maguma wü 'buru la, Me ena ato kphah wazi fü ewü. Angü sikipi ka ngü la koro eyi gbamari.

⁴ De-ra Yüwane, ma ngbü eba köcökpa ne fü yi, wü *kpara ka Yesu, te yi ngbü engbü gbü wü mere köti lorozi, gbü nga nzö wü sü ka-nih, ka Asiya.

Me di de yi, da eto gu ngü fü yi teka *züka maguma ye. Angü ta gügü, Me ka-ye kü ladü. Enatikine engu fi ladü. Engu ena angbü ka-ye bala fi mere badi. Ngü kaka ti anza nda de. *Nzila Wazi Me ngbü kphah de yi, angü ah ngbü engbü ede kpökpö ka Me. ⁵ Yesu Kurisito ngbü kphah de yi, angü engu de kpeke kpara. Wü vügü kaka to ta mere cinga tete, fü ah ai maguma ye kpekepeke, fü ah alala fi bü gbü ngü ka Me. Te wüh mörö engu tete, fü Me azükü engu, baka gina kpara esüka wü kövö. Wawazi na fa sü, fa nda wü miri füh kotö ne 'buru.

Nih gbo nga iri Miri Yesu!

Angü ah le nih eyi cu de maguma ye 'buru.

Nih gbo nga iri Miri Yesu,

Angü engu kpi teka afa nih gbü wü *siti ngü ka-nih 'buru.

⁶ Nih gbo nga iri Miri Yesu,

angü ah fe nih kphah eyi.

Ah ena ao nih baka wü miri,

gbü sikipi te engu ena adu akoro tete.

Nih gbo nga iri Miri Yesu!

Angü ah ena ao nih wü kovo ka-ye,

teka fü nih agbo nga iri Me agbü kpi fi mere badi.

Nih gbo nga iri Miri Yesu fi mere badi!

Angü engu de mere mürü wazi.

Ah di bala.

⁷ Wü di engu wüna, yi ceka la! Yesu ena adu akoro füh kotö ne fanü. Engu ena ayia agbü kpi de mere wazi ye. Fü wü kpara füh kotö ne 'buru awu engu. Wü vügü kaka, ta te ewü sö sasajikara de dü ne, wüh ena awu engu kphah cu de jia wü. Wü kpara 'buru, de te ewü le ngü kaka de, wüh ena aku gba, angbü kphah de mere cürü teka kokoro kaka-na la. Wayi, ngü la ena amere te-ye bala fanü!

⁸ Dene ngü te Me mala fü nih, gü ba, "Ni de gina kpara, ni kphah de adu kpara." Me de mürü wazi, te mere wü ngü 'buru me-ye. Ta gügü Me ka-ye kü ladü. Enatikine engu fi ladü. Engu ena angbü ka-ye bala fi mere badi. Ngü kaka ti anza nda de.

Dene gina ngü te Yesu sere fere

⁹ Ah de-ra *Yüwane, engu ni yi. Wüh to cinga te ra eyi fa sü, teka iri Yesu *Kurisito, fü ra atükü te-ra, arü kpekepeke, kphah baka nda-yi. Fü ewü adu azoro ra, agü agbü ku gbü Patemo sene, angü ma le ace ngü ka Yesu nda-ra de.

¹⁰ Gbü gara sikipi ka Me, fü *Nzila Wazi Me ayia arü emaguma ra. Fü ra ayia aje ri kpara, te ngbü dewü kpa ekürufe ra, baka gba kono la. ¹¹ Ri kpara la wü, gü ba, "De-ra deyi, ni le asere bi wü ngü fere. Ah le fü ra

* **1:4** 1:4 Yüwane mala gbü ngü Giriki, gü ba, nzila wazi lorozi, te ngbü ede kpökpö ka Me ne, ngbü de yi. Ah ba ngü la gbü mani, teka ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me.

aza köcökpa, aba wü ngü, de te ni le asere fere ne gbügbü. De ma tima köcökpa la fü wü kpara ka-ni gbü wü mere köti lorozi la, agbü Efeso, Simirina, Peragamo, Tiyatira, Saradi, Filadelefiya bete Lawüdekiya.”

12-13 Te ma je ri kpara la bala, fü ra ayia afü te-ra, teka aceka kpara, de te ngbü emala ngü fere ne. Fü ra ayia awu Miri Yesu Kurisito, *Ye Kpara ka Kpi. Ah ngbü etü wü lamba lorozi, te wüh reke gbü *diki-se. Ah to züka bongo ngboro bala, zalü ngbüüü kpa kötö. Fü ah agi ku bongo, akolo tü ye di, te ngbü eci aci baka diki-se la. 14 Susu-nzó vi 'duwa avi kpilili bala! Jijia na ngbü eci baka mi-wa la! 15 Lölö ngbü eci didiki! baka se te wüh to gbü wa ka boro. Riri na ngbü engböngbö, da ewü woo! baka mere vuru ka ngu, te ngbü etökö. 16 Ah zoro wü küfara lorozi gbü kpa ye ka kokpa. Fü mere maguruma te dere fa sü, angbü egoro gögömö na. Fü gbügbüra na angbü eci gbele gbele! baka ra, te ngbü esü me-ye.

17 Te ma wu Miri Yesu de bala, fü maguma ra ayia akolo 'duwa tuu! Fü ra ati eri lölö kötö, baka kövö la. Fü Miri Yesu ayia ao kpa ye ka kokpa gbü nzö ra, amala ngü fere, gü ba, “De-ra deyi, ma kpe cürü de! Ah de-ni Yesu. Ni de gina kpara, ni kpa de adu kpara. 18 Ni de *E-küwa kpara. Wüh mörö ni ta amörö, amba ni zükü gbü kpi la eyi fi mere badi! Ni de wazi teka anza ngü ka kpi 'buru 'buru asidi! Kpa bala, ni ena azükü wü kpara ka-ni, te ewü di gbü mbükü ne 'buru, fü ewü aküwa fi mere badi.”

19 Fü Miri Yesu adu amala gara ngü fere, gü ba, “Ah le de ma ba wü ngü ne, angü ni yia esere kpa gara bi wü lara ngü fere. Ni ena asere wü ngü te ewü ngbü emere te-wü titine. Fü ni asere kpa wü gara ngü, te ewü ena amere te-wü te gara. Te di bala, ah le de ma ba wü ngü la 'buru, atima fü wü kpara ka-ni, te ewü di agbü wü gara sü de lorozi ne.”

20 Fü Miri Yesu adu amala fere, gü ba, “Si-ngü teka wü küfara lorozi de esaka ni, bete wü lamba lorozi ne, ah bane. Wü küfara lorozi, de wü lamba lorozi ne, ah de wü kpara te ewü to maguma wü fü ni, gbü wü mere köti lorozi ne.”

2

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Efeso

1 Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, “Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Efeso. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Efeso ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma ngbü ezoro wü kpara ka-ra 'buru esaka ra, baka wü küfara lorozi ne, fü ra angbü kpa endoro esüka ewü, baka te ma ngbü endoro esüka wü lamba lorozi ne.

2 Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu wü züka ngü ka-yi kpo. Angü yi ngbü emere tima ka-ra kpekpeke, da elala gbügbü na. Ma wu eyi, gü ba, yi le ngü ka wü mürü mani nda-yi de. Angü wü mürü mani la ngbü egoro kpaka yi, emala ngü bü de komö wü, gü ba, “Ma tima ani me-ra.” Amba yi ngbü eceka ngü ka-ewü ferrre feke. Fü yi adu awu ngü ka-ewü teke, gü ba, wüh lala fi bü da emere wü *siti ngü. Te di bala, ma tima ewü nda-ra de! Wüh ka-wü de wü mürü mani! 3 Ma wu eyi, gü ba, te siti wü kpara, de te ewü le ngü ka-ra de ne, ngbü eto mere cinga te yi la, yi kpe cürü nda-yi de. Yi ngbü fi bü erü kpekpeke, da elala gbü ngü ka-ra. Wü ngü ka-yi la reke gbü jia ra cu fa sü.

4 Amba gara ngü ladü, te ngbü eto cinga te ra. Angü titine yi du le ra, baka ta te yi ngbü ele ra te enga gina ne, de. 5 Yi fi la nga mere lele, ta

te yi ngbü ele ra di ne. Yi fü ngü la, neh teka ne? Ah le de yi du, yi fü maguma yi, teka fü yi adu amere tima ka-ra areke areke, baka ta te enga gina ne. Amba, te yi fü maguma yi de la, ma ena akoro kpaka yi de wazi, fü yi adu awu ngü la! Angü ma ena aza lamba ka-yi gbü sü ka-ye asidi. Fü ra angbengbe yi, fü yi abaya 'buru. Te di bala, ah le de yi fü maguma yi 'duwa enatikine!

⁶ Amba gara züka ngü ka-yi kpah ladü, te reke gbü jia ra. Angü siti riri ka wü kpara ka Nikola, te siti gbü jia ra fa sü ne, yi le nda-yi kpah de.

⁷ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Efeso ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Ngü ma, te wü vügü ngbü eto cinga te yi la, yi kpe cürü de. Yi rü kpekpeke. Te yi mere bala, ma ena ato ri-rü ka *küküwa ka fi mere badi ne, fü yi azü. Rirü la ladü agbü yi ka Wüba, Me, agbü kpi.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Simirina

⁸ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Simirina. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Simirina ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de gina kpara, ma kpah de adu kpara. Ma kpah de kpara te wüh mörö ra ta amörö, fü ra adu azükü gbü kpi la, fi mere badi.

⁹ Dene ngü te ma le amala fü yi. Wayi, ma wu cinga, de te wü vügü ngbü eto eküte yi ne, eyi. Ma wu kpah eyi, gü ba, e esaka yi nda ma. Amba yi de wü mürü cinga nda-yi de, angü mere bi wü e ka-yi ngbürü ladü, te ngbü eci nga yi agbü kpi. Ma wu kpah wü *siti ngü, de te wüh ngbü emala eküte yi ne, kpo. Wü kpara de te ewü ngbü emala ngü la, wüh ngbü emala nga wü, gü ba, "Ani de wü kpara ka Me,"* amba ah ka-ye de wu! Wüh ka-wü de wü kpara ka *Satana! ¹⁰ Amba nda-yi, yi mere e akpe cürü de, yi i maguma yi gö! Angü Satana ena akoro amemere yi, ato mere cinga te yi. Fü ah aza kpah wü gara yi, agü agbü ku, teka de yi ce ngü ka-ra. Amba ah le fü yi ai maguma yi, arü kpekpeke, angü wü vügü ena ato cinga la te yi, bü mba teka sikpi ngbee nzükpa. Ngü ma, te ah kpah bü de kpi la, yi i maguma yi, yi rü kpekpeke. Angü te yi mere bala la, ma ena aküwa yi fi mere badi, agbü sü ka Me agbü kpi.

¹¹ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Simirina ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Te wü vügü ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, yi mere e akpe cürü de. Angü, te yi rü kpekpeke la, yi ti akpi fi mere badi nda-yi de. Ma ena aküwa yi me-ra.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Peragamo

¹² Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Peragamo. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Peragamo ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpara de mere maguruma esaka ra, te dere fa sü.

¹³ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu eyi kpo, gü ba, yi ngbü ezü cinga efa sü. Angü sü de te yi ngbü engbü gbügbü agbü Peragamo ne, ah de sü te di esa wazi ka *Satana! Wüh to cinga te yi eyi fa sü teka ngü ka-ra. Amba yi ce ngü ka-ra nda-yi de. Baka te wüh za enga ni yi, Anitipa,

* **2:9** 2:9 Wü kpara te ewü ngbü emala siti ngü eküte wü kpara ka Yesu la, wüh de wü di enga Yisarayeale.

anü di, amörö teka ngü ka-ra ne, yi kpe cürü nda-yi kpah de. Yi lala ka-yi fi bü gbü ngü ka-ra. Ngü ka-yi la reke gbü jia ra cu fa sü!

¹⁴⁻¹⁵ Amba gara ngü ka-yi ladü, te ngbü eto cinga te ra. Angü wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü ngbü emere *siti wü ngü. Wüh ngbü ele riri ka wü kpara ka Nikola, de te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri ka-wü ne. Angü wüh ngbü eri wü kpara, gü ba, te mü ngbü endondoro gbü nga wü würose 'daaa la, ah de siti ngü nda de. Wüh ngbü kpah eri wü kpara, gü ba, te mü ngbü emere gele ka me ka wü kundu yi, ah esiti kpah de. Wü mürü mani la, ngü ka-ewü baka ngü ka Balama, te fiti wü di enga *Yisarayeale ta gügü, de siti riri ka-ye ne.[†] ¹⁶ De-yi, wü kpara ka-ra, yi mere e aje siti riri ka-ewü la nda-yi de. Ah le de yi fü maguma yi. Angü, te yi fü maguma yi de la, yi ena awu ngü te ma ena amere fü yi! Ma ena aza mere maguruma de gömö ra ne, ato mere kuru di, te wü kpara 'buru, de te ewü ngbü emere *siti ngü de bala ne.

¹⁷ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Peragamo ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü, de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Te wü vügü ngbü eto cinga te yi la, ngü ma, yi kpe cürü de! Yi rü kpekepeke! Te yi mere bala la, züka zü-e ka Me agbü kpí ne, ma ena ato fü yi azü. Fü ra ato kpah gara to iri fü yi, te wü kpara je de. Fü ra aba to iri yi, de te ma ena ato ne, eküte züka teme ngbe'de bane.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Tiyatira

¹⁸ Fü Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Tiyatira. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Tiyatira ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de Ye Me, te jia ra ngbü eci baka mi-wa la! Lö ra ngbü kpah eci aci didiki! baka se, de te wüh to gbü wa ka boro.

¹⁹ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu wü züka ngü ka-yi, de te yi ngbü emere, ne eyi kpo. Ma wu kpah eyi, gü ba, yi to maguma yi eyi fere fanü. Yi ngbü kpah ele te-yi de wü bu yi, de maguma yi 'buru. Yi ngbü dela emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia ra. Yi ngbü kpah erü kpekepeke gbü wü cinga, de te wü vügü ngbü eto te yi ne. Kpah bala, ma wu kpah kpo, gü ba, wü züka ngü, de te yi ngbü emere enatikine ne, ah fa mene ewü, ta te yi kpo da emere te enga gina, ne eyi.

²⁰ Amba wü gara ngü ladü, te ngbü eto cinga te ra. Yi ceka la siti würose, te ngbü engbü esüka yi de kpala! Yi liki engu de, neh teka ne? Angü würose la gü ba, ni ngbü emala ngari Me fü wü kpara, amba ngü kaka la, ah ka-ye 'buru de wu! Ah ngbü efiti wü kpara ka Me de siti riri ka-ye la, gü ba, te kpara ngbü endondoro gbü nga wü würose fa fa fa la, ah esiti de. Würose la ngbü kpah esu wu, gü ba, te yi ngbü emere gele ka me ka wü kundu yi la, ah mere e kpah de. Würose la ngbü ememere wü *siti ngü baka nda Yizabela, ta te ngbü efiti wü kpara ka Me gügü ne.[‡] ²¹ Ma mala ngü fefe, de ah fü maguma ye, ah ce wü siti ngü ka-ye la ne, eyi ma. Ah le ace siti ngü ka-ye la, nda fi de. ²² Te di bala, ma ena ato mere siti keke fü würose la! Wü kpara de te ewü ngbü emere ngü kpah bakaka la, ah le de wüh fü maguma wü, ace ngü la kpah asidi! Angü, te ah bala de la, ma ena ato kpah mere siti keke te ewü baka nda-ka. ²³ Ma ena amörö kpah wü kpara, te ewü ngbü eje riri kaka la amörö! Ma ena amere ngü

[†] **2:14-15** 2:14-15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 25:1-6; 31:16. [‡] **2:20** 2:20 Mü ena amaka ngü ka Yizabela la gbü gina buku ka Wü Miri 16:29-21:29.

la, teka fü wü kpara ka-ra 'buru awu, gü ba, ma ngbü ewu wü fingangü, te di emagama wü kpara 'buru. Angü, te mü ngbü emere wü siti ngü la, ma ena ato kuru te mü ato fanü!

²⁴ Amba ma wu eyi, gü ba, bi wü gara yi ladü, agbü Tiyatira kpala, te ewü le siti riri la nda-wü de. Wüh le amere ngü ka gele ka me ka wü kundu wü ne nda-wü kpah de. Te di bala, dene ngü te ma le amala fü züka wü kpara la, gü ba, "Ngü ka-wü reke gbü jia ra fa sü. Ma ti amala gara ngü fü wü kpekpeke nda-ra de. ²⁵ Ah le de wü ngbü fi bü da ezoro ngü ka-ra de kpa wü 'basu, zalü akoro di gbü sikpi, te ma ena adu akoro tete füh kotö ne."

²⁶⁻²⁷ Te wü vügu ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, yi mere e akpe cürü ewü de. Yi rü kpekpeke. Te yi ngbü fi bü da emere wü züka ngü bala, zalü akoro di gbü *adu sikpi la, ma ena ato wazi fü yi, kpah baka te Wüba, Me, to wazi fere ne. Fü ra ao yi baka wü miri, gbü nzö wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Angü Wüba Me mala ta teka ra, gü ba, "Ma ena afa wazi wü vügu ka-ra, fü ra angbü Mere Miri gbü nzö ewü. Ma ena anza ngü ka-ewü, baka kpara te ngbü eöfö sila." ²⁸ Dela ngü ta te Wüba Me mala teka ngü ka-ra. ²⁸ Te di bala, ma ena ato kpah mere küfara, de iri ye Mürüba ne, fü yi.

²⁹ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Tiyatira ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü, de te ma ngbü emala de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne.' "

3

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Saradi

¹ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Saradi. Ah gü ba, 'De-yi wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Saradi ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpara, te ma to *Nzila Wazi Me fü yi,* wü kpara ka-ra, gbü wü sü de lorozi ne. Ma ngbü kpah eceka kpi fütanga yi, wü kpara ka-ra, baka e te ma zoro wü küfara lorozi esaka ra ne.

Dene ngü te ma le amala fü yi. Yi ngbü efi, gü ba, "Ngü ka-ani de te ani ngbü emere ne, ma wu de?" Ma wu 'buru kpo! Wü kpara ngbü eceka yi baka züka wü kpara ka-ra, amba yi ka-yi de siti wü kpara! Wü kpara ngbü eceka yi baka ta-ba te di ezükü, amba yi ka-yi baka kölö-ta. ² Te di bala, ah le de yi zükü azükü! Yi reke fingangü ka-yi areke, de yi ngbü mbi! Yi mere e ace ngü ka-ra de! Angü wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne, reke gbü jia Me nda kü de. ³ Yi fi la nga züka wü riri, ta te wüh ri yi di, te enga gina ne. Yi fü maguma yi efü, de yi du kpaka ra, teka adi eje wü riri ka-ra ereke areke. Yi ce wü *siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere la, ace, angü ma ena akoro, agüka yi agüka baka mürü zi, te ngbü egüka wü kpara gbü biti. Te di bala, yi ena awu ngü te ma ena amere de yi! Yi ceka 'be, angü yi wu sikpi ka kokoro ka-ra la nda-yi de.

⁴ Amba ma wu eyi, gü ba, wü gara kpara ladü biri biri, esüka yi agbü Saradi kpala, te ewü mere ngü ka-ra de maguma wü 'basu 'basu, baka nda wü bu wü la, nda-wü de. Te di bala, gbü sikpi te ma ena adu akoro

§ 2:26-27 2:26-27 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:9. * 3:1 3:1 Yüwane mala gbü ngü Giriki, gü ba, Yesu de nzila wazi lorozi esaka ye. Ah ba ngü la gbü mani, teka ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me.

tete, ma ena azürü wü siti ngü ka-ewü la 'buru asidi. Ma ena ato züka bu bongo fü ewü. Fü a angbü de ewü tundu, fi mere badi.

⁵ Te di bala, de-yi wü kpara ka-ra 'buru, yi ce siti wü ngü ka-yi, de yi rü kpekpeke gbü ngü ka-ra. Te yi mere bala la, ma ena ato kpah züka bu bongo fü yi. Fü ra aba kpah iri yi gbü buku ka *Küküwa, fü ah angbü fi mere badi. Fü ra agbo kpah nga yi engagira Wüba Me, kpah de wü *malayika kaka mini, angü yi eyi de züka wü kpara ka-ra.

⁶ Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Saradi ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me la.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara agbü Filadelefiya

⁷ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Filadelefiya. Ah gü ba, 'De-yi wü kpara ka-ra te yi ngbü engbü agbü Filadelefiya ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma ngbü de zu kpara, de te Me tima ra me-ye, teka aküwa yi ne. Ma ngbü eü möngiti me-ra, teka fü wü kpara angbü eri tete, agbü sü ka Wüba Me agbü kpī. Te ma ü möngiti la fü mü me-ra la, gara kpara ti atiri mü nda de. Amba, te ma ü möngiti la de la, yi ti ari agbü sü ka Me nda-yi kü de.†

⁸ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu züka ngü te yi ngbü emere ne eyi. Fü ngü la areke gbü jia ra afa sü. Ma wu kpah eyi, gü ba, wazi yi mba cükü'daye, amba yi ce ngü ka-ra nda-yi de. Yi ngbü ei maguma yi ai gö gö gö! Fü yi angbü elala fi bü gbü ngü ka-ra. Te di bala, ma ena aü möngiti ka sü ka Me aü, fü yi ari angbü kpala. Gara kpara te ena atiri möngiti la fü yi nda ma. ⁹ Ma wu eyi, gü ba, wü vügü ka-yi ladü.‡ Wüh ka-wü de wü murü mani, te ewü ngbü esutu wu, gü ba, "Ani de wü kpara ka Me, ani de wü kpara ka Me," amba de! Wüh ka-wü de wü kpara ka *Satana! Ma ena avi jia ewü. Wüh ena akoro anda'ba te-wü engagira yi. Fü ewü awu, gü ba, fanü yi de wü kpara ka-ra, te ma le yi cu fa sü. ¹⁰ Wü vügü la ngbü eto mere cinga te yi teka ngü ka-ra, amba ma wu eyi, gü ba, yi kpe cürü ewü nda-yi kpah de. Yi de kpeke kpara, te yi ngbü erü fi bü kpekpeke, baka ngü te ma ngbü eri yi di ne. Te di bala, gbü sikpi te wü kpara füh kotö ne ena azü mere cinga tete, ma ena aküwa yi aküwa. Angü cinga la ena amere te-ye, teka are maguma wü kpara füh kotö ne 'buru. Amba teka yi, ma ena aküwa yi aküwa fanü.

¹¹ Wü di enga ra, ma ena adu kere. Ma ti ayiri de. Ah le fü yi azoro ngari ra de kpa yi 'basu. Angü, te yi mere bala la, gbü sikpi te ma ena adu akoro tete, ma ena ato mere züka takpa fü yi. Gara kpara, te ena agbü rü takpa la esaka yi, ena adi kpo ma. ¹² Te yi rü fi bü kpekpeke la, ma ena ao yi baka mere rü kambü gbü mere Kambü ka Wüba, Me, agbü kpī, fü yi angbü kpala. Ma ena aba iri Me eraku yi, teka fü yi angbü agbü sü ka Wüba Me fi mere badi. Iri sü ka Me la, ah de to Yerüsalema, te koro kpaka Me agbü kpī.§ Ma ena aba kpah to iri ra eraku yi, teka fü yi angbü tine fi wü kpara ka-ra.

† **3:7** 3:7 Yüwane ba ngü, gü ba, "Yesu gü ba, 'Ni de kpara te di de mafüta (lifungula) ka Davidi esaka ni.' " Ngü la ka-ye de mani. Si-ngü gbügbü gü ba, ni de kpara te ngbü eü möngiti ka kpī, fü wü kpara te ni fe ewü. ‡ **3:9** 3:9 Wü vügü ka wü kpara la, wü de wü di enga Yisaraye.

§ **3:12** 3:12 Mü ena amaka ngü ka to Yerüsalema la gbü buku ne, sapita 21 bete 22.

¹³ Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Filadelefiya ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü te ma ngbü emala de wazi ka *Nzila Wazi Me la.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara agbü Lawüdükiya

¹⁴ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Lawüdükiya. Ah gü ba, 'De-yi wü kpara ka-ra te yi ngbü engbü agbü Lawüdükiya ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpeke kpara, te ngbü emala zu ngari Me fü wü kpara. Ma ngbü ta emere fi bü wü ngü te Wüba Me ngbü ele, zalü koro di gbü sikpi ka kpi ka-ra. Gbü sikpi ta te Wüba Me le amere wü e füh kotö ne, ma nda-ra baka se-tima kaka, angü ma de miri gbü nzö wü e 'buru, ta te Wüba Me mere ewü ne.

¹⁵ Dene ngü te ma le amala fü yi. Yi ngbü efi, gü ba, "“Siti ngü ka-ani, de te di emagama ani ne, ma wu de?” Ma wu 'buru kpo! Angü ma wu eyi, gü ba, maguma yi ka-ye 'basu 'basu. Te di bala, ma le de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu la asidi, fü yi adu ale ngü ka-ra de maguma yi biringbö. ¹⁶ Te maguma yi ngbü fi 'basu 'basu bala la, ma ti ale ngü ka-yi nda-ra de. Ma ena afu yi gbü nze ra akötö. ¹⁷ Yi ngbü efi, gü ba, "Ani de kpeke wü kpara, de mere bi e esaka ani, cinga ti amere ani tñe de?" Amba ah bala de! Angü gbü jia ra, yi ka-yi de wü mürü cinga te jia yi ni ani. Yi ngbü kpah endoro ngärimu. Angü yi to maguma yi fere mbi mbi nda-yi de. ¹⁸ Ah le de de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, fü yi afü maguma yi. Yi du edu kpaka ra, de yi nda'ba te-yi, teka fü ra ale ta-ngü te yi. Ma ena ato wazi fü yi, teka fü yi angbü kpeke wü kpara ka-ra fanü. Ma ena atü kpah züka rü ka-ra gbü jia yi, teka fü jia yi aü, fü yi awu züka ngü te yi ena angbü emere. Fü ra ato kpah züka bu bongo eküte yi, fü ah aza lümü de eküte yi la asidi.

¹⁹ Wü di engä ra, ah le fü yi awu, gü ba, wü kpara ka-ra, te ma le ewü fa sü ne, ma ngbü eri ewü kpekepeke, teka fü ewü adi eje ri ra. Te di bala, yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, fü yi adu ale ngü ka-ra de maguma yi biringbö. ²⁰ Wü di engä ra, ah baka e te yi ni möngiti ka maguma yi eyi fere. Tekä ngü la, ma ngbü eyi erü emöngiti maguma yi dene, da ei yi. Te di bala, ah le de de yi je ri ra, fü yi aü möngiti ka maguma yi fere, teka fü ra ari angbü kpa emagama yi. Fü nih angbü de nih ma, da ezü e tundu de mere tadu.

²¹ Te wü vügü ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, ngü ma, yi rü kpekepeke. Te di bala, ma ena ato wazi fü yi, teka fü yi angbü baka wü miri, füh kpökpö ede ra, kpah baka e ta te ma rü kpekepeke, fü Wüba ato kpökpö ka miri la fere, ede nda-ye ne.

²² Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Lawüdükiya ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me la.' "

Dela wü ngü te Miri Yesu mala fere, teka de ma tima fü yi, wü kpara ka-ni, mene ewü to agbü nga wü mere köti lorozi, gbü tö ka Asiya ne.

4

Dene ngü te sere te-ye fere, agba Me agbü kpi

¹ Fütanga ngü la, fü ra adu afü te-ra awu kpah gara ngü te sere te-ye fere. Fü ra awu kpi, te ü te-ye baka möngiti, ngbü baaba. Fü ra ayia aje ri kpara, te ngbü ewü baka gba kono, ge baka mene ta te ma je te engä gina

ne. Fū ri kpara la amala ngü fere, gü ba, “De-ra deyi, ma li eli kpakine, teka fū ni asere wü ngü, te ena amere te-wü te gara ne, fere.” ² Baka te ma ngbü eje ri kpara la, 'duwa fū *Nzila Wazi Me akoro arī esoko ra, ato wazi fere. Fū ra ayia aceka kpī, awu Me te ngbü fūh mere kpökpö ka-ye ka miri agbü kpī kpala. ³ Fū gbügbüra na angbü eci aci gbele gbele, baka ra. Fū sü alofo ede mere kpökpö kaka la ngbaji bane, da eci aci baka re, te ngbü elofo sü me-ye. ⁴ Fū wü mere *kovo teke biri de fūh ye bala (24), ado angbü fūh nda-wü kpökpö ka miri, ede mere kpökpö ka Me la, kerekere gbaa. Wüh to 'buru zūka ngbe'de bu bongo te wü, de wü *madudu gbü nzö wü, te wüh reke gbü *diki-se, teka asere, gü ba, wüh za esaka wü vügü ka-wü eyi. ⁵ Fū kpökpö ka Me la angbü eci aci baka ülele, kpah de giri wü e, te ngbü ewü gbügbü na, ngbee ngbee ngbee! baka mügbara la. Fū wü lamba lorozi angbü eci engagira kpökpö ka Me la. Wü lamba la ngbü esere ngü, gü ba, wazi Nzila Wazi Me fa sü, baka e du lorozi. ⁶ Fū mere tambasü te nü anü sele sele bala, angbü engagira kpökpö ka Me la, da eci aci baka jia ngu la.

Fū wü angbe cögbörö *malayika ka Me bala (4) angbü ede kpökpö la, de jia wü eküte wü kerekere gbaa 'buru. ⁷ Nzö gina malayika la ngbü baka nda kami. Nzö e'ba'basu malayika baka nda yiti. Nda ebabata malayika baka nda kpara. Ebabala na la, nzönzö na ngbü baka nzö kpukpu la. ⁸ Mbula wü angbe cögbörö malayika la ngbü 'buru ma'diya ma'diya. Fū jia ewü angbü eküte ewü bü 'daaa bala, esa wü mbula ewü kpah 'buru. Fū ewü angbü ebī ci, egbo nga Me di, biti de ra mini, gü ba, “Wayi bala, mere Me, mü ka-mü *nzila!
Mere miri ka-a, mü ka-mü nzila!
Mere mürü wazi, mü ka-mü nzila!
Ta gügü mü ka-mü kü ladü.

Akoro enatikine, mü ka-mü fi ladü.

Mü ena angbü ka-mü fi mere badi.

Ngü ka-mü ti anza nda kü de.”

⁹ Dela ngü de te wü angbe cögbörö malayika bala la ngbü egbo nga iri Me di gbü ci, ecu ngüngü, da ezuru engagagira na.

Te wü kovo teke biri de fūh ye bala la wu wü angbe cögbörö malayika la da ecu ngü Me bala ne, ¹⁰ fū ewü angbü egbi wü madudu ka-wü, eo kötö. Fū ewü angbü eyia kpah 'buru, eti kötö eri lö Me, angbü ecu ngü Me, da egbo nganga na, gü ba,

¹¹ “Wayi bala, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü.

Ah le de wü kpara 'buru di kpah egbo nga iri mü.

Mere Me, mü de mere mürü wazi, fa nda wü kpara 'buru.

Mere Me, mü ngbü mere wü e fūh kötö ne 'buru me-mü.

Mere Me, mü ngbü eto wazi fū wü e 'buru me-mü.

Mü mere wü e la bala, angü dela ngü te reke gbü jia mü!”

Dela ngü te wü angbe cögbörö wü kovo la ngbü egbo nga iri Me di agbü kpī kpala.

5

Dene ngü te sere te-ye fere,

teka ngü ka Kambiliki ka Me agbü kpī

¹ Fütanga ngü la, fū ra ayia awu köcökpa, te Me gara za o esaka ye. Wüh i komö köcökpa la de wü ku lorozi. Fū ewü alala komö wü ku la de e baka bikü'da. Fū ewü adu agbo wü tere fefeh biri biri 'buru, teka

wü kpara ena afuru atanga. Köcökpa la, wüh ba wü ngü gbügbü, zalü koro di ekükürufe 'buru.

² Fū ra awu gara mere kpeke *malayika, te ngbü emala ngü de mere ri ye, gü ba, "Züka kpara te Me fe engu, teka afuru köcökpa ne, atanga, neh da?" ³ Fū wü malayika akpo egiri kpeke kpara, te ti afuru köcökpa ne, atanga. Fū ewü agiri agbü kpī ma, wüh maka de. Wüh du giri füh kotö sene, kpah bima, wüh maka de. Fū ewü adu agiri kpa esa tö, kpah le bima, wüh maka 'buru 'buru de. ⁴ Fū ngü la ato mere cinga emaguma ra. Fū ra akpo eku gba de ngura, angü kpara te ti afuru köcökpa la nda ma.

⁵ Fütanga ngü la, fū gara mere kpara, esüka wü mere *kovo teke biri de füh ye bala la, ayia amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyi, ma mere e aku gba de. Yesu ladü. Engu de Mere Miri ka wü di engu *Yisaraye. Engu de kundu ye Miri *Davidi, te Me tima teka aküwa wü kpara. Wawazi na baka nda kami, angü ah fa wazi kpi eyi. Me to wazi eyi fefe, teka fū engu afuru köcökpa ne me-ye, atanga."

⁶ Te ma je ngü la bala, fū ra ayia ae jia ra, awu Yesu, te ngbü baka *Kambiliki ka Me, de nga ka eküte ye, angü wüh mörö engu, teka areke ngü te di ezengba wü kpara de wü Me. Yesu rü ngbü ede kpökpö ka Me, etü wü angbe cögbörö malayika bala, be kpah te wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne. Ah ngbü baka Kambiliki ka Me, de wü di te nzö ye lorozi, kpah de wü jia ye lorozi. Wü di de wü jia Yesu lorozi la, wüh ngbü esere ngü ka wazi ka *Nzila Wazi Me, te di kpah lorozi ne. Wü wazi de lorozi la, Me tima teka amere wü tima ka-ye di, te nga wü sü füh kotö ne 'buru.

⁷ Fū Yesu ayia aza köcökpa la esaka Me, teka atanga.

⁸ Te wü angbe cögbörö malayika bala, de wü mere kovo la, wu Yesu, te za köcökpa la esaka Me ne, fū ewü angbü de mere tadu. Fū ewü aci 'buru atü kötö eri lö Yesu, da egbo nga iiri na. Wü kovo la, wüh 'buru de wü ku'du esaka wü, kpah de wü sila, te wüh mere gbü *diki-se, de *rü gbü ye, te wüh ngbü ecuru de züka se ye. Si-ngü teka züka se-rü la gü ba, ah de gba, te wü kpara ka Me ngbü eku fū Me, teka de Me küwa ani esaka wü vügü ka-ani. ⁹ Fū wü kovo la ayia aza wü ku'du ka-wü la, akpo da emi to ci, da ebü, gü ba,

"Wayi bala, Yesu! Mü de *Kambiliki ka Me!

A ngbü egbo nga iiri mü!

Mü me-mü de züka kpara gbü jia Me!

Me to köcökpa ka-ye ne eyi esaka mü.

Mü ti eyi afuru köcökpa la, atanga.

A ngbü egbo nga iiri mü!

Angü mü to te-mü akpi,

teka aküwa wü kpara de *ngüte mü.

A ngbü egbo nga iiri mü!

Angü mü küwa wü nguwa wü kpara füh kotö ne eyi 'buru,

teka fū ewü akoro wü di Me.

¹⁰ A ngbü egbo nga iiri mü!

Angü mü o wü kpara ka-mü baka wü miri,

gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru.

Mü o wü kpara ka-mü baka wü kovo,

teka fū ewü agbo nga iiri Me

agbü sü kaka agbü kpī fi mere badi."

¹¹ Fütanga ngü la, fū ra ayia, ae jia ra, awu mere bi wü malayika ka Me, gbe gbe gbe! te ewü rü ngbü ede kpökpö ka Me. ¹² Fū ewü angbü ebü ci de mere ri wü, de wü koko, de wü karayi, gü ba,

“Nih gbo nga iri Yesu,
 Angü ah kpi ta teka aküwa wü kpara.
 Nih gbo nga iri Yesu,
 Angü ngü kaka reke gbü jia Me fa sü.
 Nih gbo nga iri Yesu,
 Angü wawazi na fa nda wü kpara 'buru.
 Nih gbo nga iri Yesu,
 Angü engu de mürü wü e füh kotö ne 'buru.
 Nih gbo nga iri Yesu,
 Angü ah wu wü ngü 'buru.
 Nih gbo nga iri Yesu!
 Ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iri na!
 Nih gbo nga iri Yesu!
 Ah le de wü kpara 'buru je riri kaka!
 Nih gbo nga iri Yesu!
 Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngüngü!”

¹³ Te ngü la mere te-ye bala, fü wü kpara 'buru, mene ewü te ewü di agbü kpi, de wü mene füh kotö, bete wü mene wü kpara te ewü kpi eyi ne, fü ewü akpo 'buru ebí ci, de wü koko de wü karayi, gü ba,

“Nih gbo nga iri Me!
 Nih gbo kpah nga iri Kambiliki ka Me.
 Angü wazi ewü fa sü!
 Nih gbo nga iri ewü fi mere badi!
 Nih gbo nga iri Me!
 Nih gbo kpah nga iri Kambiliki ka Me!”

¹⁴ Fü wü angbe cögbörö malayika de bala ne, ayia agbo nga iri Me de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Ah di bala!” Fü wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne ayia ati kötö, angbü ecu ngü Me, ake Miri Yesu.

6

Dene ngü te Yesu furu maka gbü köcökpa

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu Yesu, *Kambiliki ka Me, te za köcökpa la. Fü ah ayia afuru gina ku tete na. Baka te Yesu furu gina ku la, fü ra aje ri gina angbe cögbörö wü *malayika la, te ngbü ewü ngbangbara! baka mügbara la, da ei i, gü ba, “Ye koro egoro akine!” ² Fü mene kpara, te wüh i engu la, ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü ngbe'de bala. Kpara la de diri esaka ye. Fü Me ato wazi fefe na, teka de ah nü, ah gü gü, de ah fa wü vügü ka-ni. Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru e'ba'basu ku te köcökpa la. Fü e'ba'basu mere wü malayika la ayia amala ngü, gü ba, “Ye koro egoro akine.” ⁴ Fü kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü, de küte ye didiki baka ngüte. Fü Me ayia ato mere dü esasaka, ato kpah wazi fefe teka asiti maguma wü kpara füh kotö ne, de wüh kpo da egü gü esüka wü, kpah da emömörö te-wü. Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru e'babata ku te köcökpa la. Fü e'babata mere malayika la ayia amala ngü, gü ba, “Ye koro egoro akine.” Fü kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü bibiri bane. Tima kaka, ah teka ato mere siti tala te wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah za küma, de te ewü ngbü erí zu di, esaka ye. ⁶ Fü ra ayia aje ri gara kpara, te ngbü

ewü etü angbe cögbörö wü malayika de bala ne, gü ba, “Akoo! Wü kpara ena angbü embü da ememere tima gbü ra gbuuu, bü mba teka küma bata ka jia ndo, anga küma menewa kükürü ka zu ngbanda! Amba ye mere e amofu ri-rü, te wüh ngbü emere mü, anga fi gbügbü ne, de!” Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru ebabala ku te köcökpa la. Fü ebabala mere malayika ayia amala ngü, gü ba, “Ye koro ekoro akine.”

⁸ Fü kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü, te kürü, vi ngbü buwa! bane. İri kpara la de Kpi. Gara kiri ye ladü, te ngbü efa ngangana. İiri na de Mbükü. Fü Me ayia ato wazi fü ewü, teka de wüh nü, wüh mömörö mere bi wü kpara gbü gara faka sü füh kotö ne. Wü gara kpara ena akpi esaka gü. Wü gara ena akpi nda-wü ka tala. Wü gara ena akpi ka keke. Wü gara ewü ena akpi esaka wü siti nü ka gü. Fü wü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru gara ku te köcökpa la. Fü ra ayia awu wü kpara, ta te wü vügü mörö ewü, angü wüh ngbü ta fi bü elala gbü ngü ka Yesu ne. Kuru wü kpara la ngbü angbü kpi, esa *cangali, de te wüh ngbü ecuru *züka se-rü fefeh na fü Me ne. ¹⁰ Fü wü kpara la angbü eku gba de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Akoo, Mere Me! Mü ena ato kuru te wü vügü ka-a, neh elaye?” ¹¹ Fü wü malayika ayia aza bu bongo ngbe'de, ato fü ewü biri biri 'buru. Fü wü malayika la ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, Me ena ato kuru te wü vügü ka-wü la ato. Amba, ah le de wü ngbü la ziii, angü Me ce wü vügü la, o la me-ye bala. Kükürü de, angü wü gara wü di engana ni wü kpa ladü, te wü vügü ena amömörö ewü feke, teka ngü ka Yesu, kpa baka nda-wü la. Te wüh mömörö ewü nza eyi 'buru la, dela tine sikpi te Me ena ato kuru te wü vügü ka-wü la tete.”

¹² Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru gara ku eküte köcökpa la. Te engu furu ku la tete, fü yiki-tö akpo 'duwa eyiki sü, gbi gbi gbi! Fü sü atı 'duwa atı, nyütü! Ra du sü tine de. Fü jia fe afü te-ye, angbü tine ngbaaa! baka ngüte la. ¹³ Fü wü küfara akpo 'duwa egügürü kötö, baka wü ri-rü, te mere wege ngbü efe ewü, fü ewü angbü da egügürü.

¹⁴ Fü Me ayia agara kokpi, baka te wüh ngbü egara cara la. Fü wü mere rüvü akpo angbü etiti 'buru kötö, teka ngü ka yiki-tö la. Dela wü ngü te ewü ena amere te-wü füh kotö ne bala. ¹⁵ Wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, wüh ena angbü de mere cürü emaguma wü. Wü miri, de wü kpeke kpara, wü marajümiya, wü kpara de mere bi e esaka wü, kpa de wü mürü cinga 'buru, wüh ena angbü ekpe, da egigiri wü sü, awo te-wü tete. Wü gara ewü ena angbü eli füh wü da, egigiri wü gö, teka awo te-wü gbügbü. ¹⁶⁻¹⁷ Fü wü kpara la angbü eku gba de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Akoo! Ani ena amere tine dene, neh baye? Ani ena akpe awo te-ani, ka cinga te ani ne, neh kaye? Ah le ta de wü da ne mürü, ti füh ani ke! Ceka la, maguma wü Me ake Yesu siti eyi fa sü, eküte ani dene! Akoo! Te wüh maka ani la, wüh ena amörö ani di bü fanü! Nda-ani sikpi ka kpi koro eyi enatikine dene, baaö! Wüna! Kpara te ena aküwa mbele ma!”

Dela kuru mere cinga te ena amere te-ye te gara füh kotö ne, baka te Yesu furu maka gbü köcökpa la.

7

Dene ngü ka mere bi wü kpara ka Me agbü kpi

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra bane de, gbo! te wü *malayika ka Me bala (4), te ewü ngbü edebu sü bala (4) ka kotö ne biri biri 'buru. Me to wazi fü ewü eyi, de wüh zoro wü siti wege esaka wü gö gö gö! angü wege la ena asiti wü e füh kotö ne. ² Fü ra ayia awu gara malayika te koro tongo kpa fügö. Ah za e, te Me ngbü eba tere di, esaka ye. Fü malayika la ayia amala ngü de mere ri ye, fü wü mene malayika bala, de wege esaka wü ne, ³ gü ba, “De-wü deyi, wü zoro wege la esaka wü gö! Angü ah le de ani ba la tere eraku wü kpara ka Me, de te ewü to maguma wü eyi fü Me ne, feke. Te ani ba tere eraku ewü nza eyi la, de wü du, wü ce kpa te wege la, teka fü ah akpo tîne eto cinga te wü e füh kotö ne.”

⁴ Fü ewü akpo da etanga wü kpara ka Me, te ewü ena aba tere eraku ewü ne 'buru. Wü di enga *Yisarayeale la ta 'buru baka wü kpara kutu kama biri teke 'basu de füh ye bala (144,000). ⁵ Wüh ngbü ba tere eraku wü kpara kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000), gbü nguwa wü kundu ye Yisarayeale la biri biri 'buru.

Gbü nguwa Yuda, kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Rübena kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Gada kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

⁶ Gbü nguwa Asera kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Nafatali kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Manase kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

⁷ Gbü nguwa Simiyona kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Levi kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Yisakara, kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

⁸ Gbü nguwa Zebulona, kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Yüsefa kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Benzamina wü kpara kpa kutu nzükpa de füh ye 'basu (12,000).

Dela 'buru nguwa wü Yisarayeale, te wüh ena aba tere la eraku ewü.

⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu kpa mere bi wü kpara, te ewü sibi fa sü, te wüh ti atanga, anza de. Wü kpara la, wüh 'buru de wü kpara ka Me, te ewü koro gbü nguwa wü kpara, te nga wü sü de füh kotö ne biri biri 'buru. Wüh to 'buru züka bu bongo eküte wü, ngboro ngboro bala. Wüh za kpa wü kpa mbira esaka wü, teka asere tadu emaguma wü di. Fü ewü arü 'buru tikpi engagira kpökpö ka Me, ake Yesu Kurisito, *Kambiliki ka Me. ¹⁰ Fü wü kpara la akpo angbü ebí ci, da emí koko, da etü karayi de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Nih gbo nga iri Me!

Angü ah küwa nih eyi me-ye!

Nih gbo nga iri Yesu, Kambiliki ka Me!

Angü engu küwa nih eyi me-ye!”

¹¹ Teka ngü la, fü mere bi wü malayika, de te ewü ngbü ede kpökpö ka Me la, de wü mere *kovo teke biri de füh ye bala ne, abe kpa te mene wü angebö cögbörö malayika bala ne ayia aci 'buru, atü kötö engagira Me, da egbo nga iri na, gü ba,

¹² “Wayi, ah di bala!

Nih gbo nga iri Me!

Ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iri Me!

Angü wawazi na fa nda wü kpara 'buru!

Wayi, nih gbo nga iri Me!

Angü, engu wu ngü 'buru!

Nih gbo nga iri Me fi mere badi!

Ah di bala!”

¹³ Fütanga ngü la, fü gara kpara biringbö, esüka wü mere kovo la, ayia amala ngü fere, gü ba, “De-ra deyi, ma wu sü te wü kpara, de te ewü to züka bu bongo te wü la, koro tete na ne eyi? Wüh neh wü da?” ¹⁴ Fü ra ayia alügü ngü fefe, gü ba, “Akoo, mere kpara, ma ena awu ngü la, neh baye baye? Ye wu ngü ka-ewü ka-ye bü me-ye. Ah le de ye sere ngü la fere.” Mere kovo la gü ba, “Wü kpara la, wüh de wü *kpara ka Yesu, de te wü vügü ka-ewü ngbü ta eto cinga te ewü efa sü ne. Amba wüh ce ngü ka Yesu nda-wü ta de. Wüh ngbü rü ta fi bü kpekpeke gbü wü cinga ka-wü. Te di bala, wüh zürü *siti ngü ka-wü eyi de *ngüte Yesu, Kambiliki ka Me ne. Teka ngü la, fü bongo ka-ewü avi, angbü kpilili de bala! ¹⁵ Te di bala, dela si-ngü, te wüh rü ngbü ede kpökpö ka Me, fi mere badi ne. Wüh ngbü engbü kpa esambü ka Me, da egbo nga iiri na, biti de ra mini. Me ena adi eceka kpí fütanga ewü me-ye, da eto wazi fü ewü. ¹⁶ Tala ti amere wü kpara la tine de. Gümü ngu ti amere ewü kphah de. Anga ra ti acuru ewü ne kphah de. Cinga ti adu amere ewü tine de. ¹⁷ Miri Yesu * ena angbü eceka kpí fütanga ewü me-ye, baka kpara te ngbü eceka kpí fütanga wü kambiliki ka-ye. Ah ena angbü eza ewü, enü di kpa esa biri, teka fü ewü angbü enzö züka gu ngu kpala. Fü ewü angbü ka-wü tine ezükü agbü kpí, fi mere badi. Me ena akö ngura gbü jia ewü 'buru 'buru asidi, angü Me le ewü fa sü!”

Dela ngü te ma wu cu de jia ra, teka wü kpara ka Me, te ewü di agbü kpí ne.

8

Dene ngü te mere te-ye, te Yesu furu adu ku eküte köcökpa tete

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru adu ku te köcökpa la. Fü wü kpara agbü kpí la ayia anga 'duwa ngbiini! Ngü la yiri mba ayiri baka lö-ra biri.

² Fü ra ayia awu gara wü *malayika ka Me lorozi, te ewü ngbü ede kpökpö ka Me. Wüh 'buru de wü kono esaka wü. * ³ Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia arü ede *cangali, te di engagira Me la, † de gara e baka endu-fara-e esaka ye, te wüh reke gbü *diki-se. Fü ewü ayia ato mere bi wü *rü de züka se ye fefe, teka de ah curu füh cangali la. Züka se-rü la, ah baka gba, de te wü kpara ka Me ngbü eku fü Me, teka de ah to kuru te wü vügü ka-ani. Fü malayika la ayia aza züka se-rü de gbü endu-fara-e la, abu gbü wa, de te wüh deke füh cangali la.

⁴ Fü züka se-rü la angbü ecuru tine de mere nguwa ye, 'duuu! Fü sese agba sü 'duwa truuu, bala. Fü se rü la afu akoro kpaka Me, kphah baka gba ka wü kpara ka Me, de te ewü ngbü eku fefe na füh kotö ne. ⁵ Fü malayika la ayia aza endu-fara-e esaka ye la, akö wü nye-wa de füh cangali la gbügbü gbe. Fü ah aza nye-wa la, amoko mbiini! kpa füh kotö kpakine. Fü mügbara angbü esüsürü tine 'duwa ngbee! ngbee! ngbee! kphah de wü ülele mini. Fü yiki-tö akpo kphah da emere te-ye.

Dene ngü te wü malayika lorozi la kpo da eu kono tete

* **7:17** 7:17 Wüh ngbü ei Miri Yesu kphah Kambiliki ka Me. Ah ngbü kphah engbü füh kpökpö ka miri ede Me. * **8:2** 8:2 Wü kono la, wüh ena au, teka asere ngü ka cinga, te Me ena atima füh kotö ne. † **8:3** 8:3 Cangali la, wüh reke gbü diki-se teka acuru züka se-rü fü Me fefeh.

⁶ Fütanga ngü la, fū wū malayika de lorozi la ayia areke te-wū, teka au kono ka-wū, te ena asere nga wū cinga, de te Me ena ato te wū kpara fūh kotō ne.

⁷ Fū gina malayika la ayia au kono ka-ye. Fū mere bi wū timiri akpo angbū egügürü fūh kotō ne, de wa gbū ye, te diki baka ngüte la. Fū wa la akpo angbū ecuru sū fūh kotō ne, enū di bū hawuu bala! Fū gara faka sū fūh kotō ne ayia acuru, de wū yi gü, de wū rü gbū ye 'buru.

⁸ Fütanga ngü la, fū e'ba'basu malayika la ayia au nda-ye kono. Fū ra awu gara mere siti da bane, te ngbü ecuru, te yia tī kpa etū mere *yī-ngu. Fū faka mere yī-ngu la ayia asiti, afū te-ye akoro didiki baka ngüte. ⁹ Fū wū si de wū nū ka ngu, te ewü di gbū faka sū la, ayia akpi kpah le 'buru. Kpah bala, wū *zabu, te ewü di gbū faka sū la, ayia asiti kpah 'buru.

¹⁰⁻¹¹ Fütanga ngü la, fū ebabata malayika la ayia au kpah nda-ye kono. Fū ra awu mere küfara, te ngbü eci 'duwa ngbööö, baka te-wa la. Fū mere küfara la ayia kpa tikpi kpala, ayere, atī kpa fūh kotō kpakine ngbiii! Fū küfara la asiti mere bi wū ngu afa sū. Fū wū gara faka ngu gbū sū la, de wū jürü ze, de wū du-kpa-ngu, asiti 'buru, ayia akoro sūsū. Fū wū kpara agü iri te küfara la, gü ba, Sū-e. Fū mere bi wū kpara, te ewü nzō ngu la, ayia akpi 'buru, angü ngu la ka-ye sūsū.

¹² Fütanga ngü la, fū ebabala malayika la ayia kpah au nda-ye kono. Fū ra awu wū ra ake fe, de wū küfara 'buru, te ewü kpo ngbü esiti. Wüh du ci tīne mbi mbi, baka te enga gina ne, de. Teka ngü la, ra sū de, fū sū atī angbū 'duwa mbirri! teka wū lö-ra bala. Kpah bala, gbū biti, wū fe de wū küfara ci de, teka lö-ra bala. Ngü la ngbü mere te-ye bala te nga wū sīkpi 'buru.

¹³ Fütanga ngü la, fū ra ayia awu mere lu baka kpukpu la. Fū lu la ayia angbū endondoro tikpi, da eku gba de mere ri ye, gü ba dene, "Cinga! Cinga ba! Dela ne cinga ne, te ena amaka wū kpara fūh kotō ne! Angü wū gara malayika de bata ne, wüh u nda-wū kono la de. Te wüh u nda-wū kono tīne eyi la, wū kpara ena amere tīne baye? Angü nda-wū cinga, de te ewü ena ato ne, ena afa tīne sū!"

9

¹ Fütanga gba ka mere lu la, fū e'bu'buruve *malayika la ayia kpah au nda-ye kono. Fū ra ayia awu gara malayika, te ngbü eci aci baka küfara, te yia kpa gbū kpi kpala, tī kpa fūh kotō kpakine bū ciii! Fū Me ayia ato mafüta fefe, teka de ah ü komō mere siti du di. ² Te malayika la nū ü komō mere siti du la, fū mere nguwa ayia akoro gbügbü 'duwa 'diii bala! Ah ngbü baka nguwa ndi la. Fū sū abiri ka nguwa la, atī angbū 'duwa mbiri mbiri! Ra du sū tīne kpah de. ³ Fū ra ayia awu mere bi wū e baka wū mbira, te ewü ngbü egoro gbū mere nguwa la. Fū Me ato wazi fū wū e la, de wüh di etütü wū kpara atütü, baka dira la. ⁴ Fū malayika la ayia ato riri fū wū e la, gü ba, "Wū mere e asiti wū fu-e, de wū gü, de wū rü nda-wü de. Wū mere e ato cinga te wū kpara ka Me kpah de. Amba tima ka-wū bū nzō teka adī eto kuru te wū kpara, de te wüh ba tere ka Me eraku ewü de ne, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de. ⁵ Wū to bū kuru te ewü, ace ewü bala. Wū mere e amörö ewü amörö ne de. Wū mere ngü la bala teka wū fe 'buruve." Te wū e la ngbü etütü wū kpara la bala, fū nganga angbū ekeke esiti, baka nga dira la. ⁶ Fū wū kpara la angbū eyo kpi, ka gü keke ka wū e, de te ngbü etütü ewü la, amba wüh tī akpi nda-wü de. Fū wū e la angbū embü ewü bala teka wū fe 'buruve.

7 Wü mbıra la gegere ngbü baka wü siti nü, de te wüh reke te-wü, ngbü nzo teka amere gü. Nzö ewü diki ngbü 'buru nzeee bala. Gbüra ewü ge baka gbüra kpara la. 8 Fü kala su-nzö ewü angbü 'duwa biya biya bala. Fü te ewü agegere 'buru cögbörö baka te kami la. 9 Baga ewü mere kpeke baka se la. Te wüh ngbü endondoro la, giri mbula ewü ngbü ewü rurrü, baka giri wü arabüya ka gü, te ewü ngbü ekpo me-wü. 10 Wüh ngbü etü wü kpara de so wü baka dira, te ngbü etü kpara me-ye la. Fü ewü akpo angbü eto mere cinga te wü kpara bala, teka wü fe 'buruve. 11 Miri ka-ewü ladü, te ngbü eto riri fü ewü. Ah de siti malayika ka mere du. İiri na de E-siti-e.*

12 Dela la mba gina cinga te Me ena ato te wü kpara füh kotö ne. Amba du wü cinga 'basu la ladü te koro la de.

13 Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia au kpah nda-ye kono. Fü ra ayia aje ri kpara, te wü koro gbü *cangali, te di engagira kpökpö ka Me ne.† 14 Fü ri kpara la angbü emala ngü fü malayika de tîne, te u kono ne, gü ba, "Ye nü enü kpa era mere ngu de İri ye Efürata ne, de ye furu wü malayika de bala (4), de te wüh i ewü ce de kpala ne, teka de wüh kpo de tima ka-wü." 15 Fü malayika la ayia anü agbü Efürata, afuru wü malayika, te wüh i ewü de kpala, teka de wüh nü amömörö wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, gbü gara faka sü füh kotö ne. Angü wü malayika de bala la, wüh ngbü fi bü eci nga sikipi, te Me fe fü ewü, te ewü ena akpo de tima la tete.

16-17 Wü malayika de bala la, wüh de mere bi wü marajümiya sidi nga wü gbe gbe gbe, baka wü mbüwü la.‡ Wüh ngbü to 'buru bongo se gbü бага wü. Nda wü gara didiki baka wa, nda wü gara bibiri baka nguwa la, nda wü gara nda-ye waaa baka küte kami la. Fü ewü ali angbü 'buru füh wü nü, de nzö wü baka nzö wü kami la. Wege de te ngbü ekoro gömö wü nü la ngbü baka wa, de nguwa gbü ye kpüüü! Fü se gbü nze ewü angbü efu gbiri gbiri bala! 18-19 Fü wü nü la angbü emömörö wü kpara bü de se nguwa gömö wü la. Angü wege de te ngbü ekoro gömö ewü la, ah baka wa. Fü ewü angbü kpah emömörö wü kpara de so wü, angü so ewü ka-ye baka nzö kpürü la. Fü mere bi wü kpara, gbü gara faka sü füh kotö ne, akpi 'buru, teka wü ngü la.

20-21 Amba mene wü kpara, de te ewü kpi nda-wü la de ne, wüh le afü maguma wü, ace *siti ngü ka-wü ne, nda-wü de. Wüh ngbü ka-wü fi bü emömörö te-wü esüka wü. Wü gara ngbü ememere nda-wü ngü ka rü, anga ngü ka wü kuwa ka-wü. Wü gara ememere nda-wü waza. Wü gara da ezizi wü e ka wü bu wü. Wüh le ace wü siti ngü ka-wü la 'buru 'buru de. Wü gara ngbü fi bü ememere ngü ka gele bete ngü ka faranda.§ Amba wü faranda la, wüh ti ale ta-ngü te kpara nda-wü kpo de. Angü wüh ti aro mö de, wüh je ngü nda-wü kpah de. Kpah bala, jia ewü ceka kpi kpah de. Wüh nü nü kpah de. Amba gbü wü ngü la 'buru, wü kpara le ace wü lara ngü ka-wü la nda-wü 'buru 'buru de.

Dela la bü e'ba'basu cinga, de te Me ena ato te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne.

* 9:11 9:11 İri miri ka wü e la, gbü ngü Ebere ah de Abadana. Gbü ngü Giriki, ah de Apolyona.

† 9:13 9:13 Cangali la, wüh reke gbü diki-se teka acuru züka se-rü fü Me fefeh. ‡ 9:16-17 9:16-17

Wüh gü ba, "Wü marajümiya la, wüh baka 200,000,000." § 9:20-21 9:20-21 Wü faranda la, wüh ngbü reke wü gara gbü diki-se, de wü gara se, gbü wü teme, bete wü rü.

10

Dene ngü ka malayika de enga köcökpa esaka ye

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara mere kpeke *malayika, te yia agbü kpî kpala wuuu, etî kpa füh kotö kpakine, de bongu ka-ye gbooo baka sangu la. Fû gara e angbü eci edere nzönzö, gbele gbele, baka küte tere la. Fû gbügbüra na angbü eci, baka ra te ngbü esü me-ye la. Lölö na baka mere rü, da eci aci baka wa. ² Fû malayika la aza enga köcökpa, te wüh ü aü, esaka ye. Fû ah ao lö ye ka kokpa füh mere *yî-ngu, nda kamisü nda-ye füh gümba. ³ Fû malayika la ayia amala ngü de mere ri ye, baka ri kami la. Fû mügbara ayia awü du lorozi, baka ri kpara, da elügü ngü fû malayika la. ⁴ Fû ra ayia areke te-ra, teka de ma ba wü ngü lorozi, de te mügbara la ngbü emala ne. 'Duwa fû ra aje ri Me, te wü agbü kpî, gü ba, "De-ra deyî, ma mere e aba wü ngü lorozi, de te ngbü ewü baka mügbara la, nda-ra de!"

⁵ Fütanga ngü la, fü mere malayika la, ayia ae kpa ye ka kokpa kpa tikpi, ⁶ amala ngü, gü ba, "Dene ri Mere Miri Me. Angü Me mere kpî de kotö ne, bete mere yî-ngu, de wü e gbü ye 'buru me-ye. Ngü ka Me tî anza nda kü de. Me gü ba, 'Sikpî te ni ena anza ngü ka wü e füh kotö ne 'buru gbügbü, koro eyi ghamari! Sikpî la tî ayiri tîne de! ⁷ Angü adu malayika te ena au adu kono ne, reke te-ye ngbü eyi nzo. Te engu u kono la eyi la, ni ena ayia teka anza ngü ka wü e la 'buru. Fû ngü la atî kpini de wü ngü, ta te ni ngbü mala fû wü *mürü dofo ka-ni ta gügü ne.' "

⁸ Fû ri Me, de te wü agbü kpî ne, adu kphah amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyî, ma nü enü kpaka malayika la, de ma za köcökpa de esasaka la."

⁹ Fû ra ayia anü kpaka malayika la, ayi-tata, de ah to köcökpa la fere. Fû ah ayia amala ngü fere, gü ba, "Wayi, ma za eza, de ma zü. Köcökpa la ena angbü gömö ra tütürü, amba kpa guvu ra kpala, ah ena angbü süsü 'duwa ba-neh-ene-la." ¹⁰ Fû ra ayia aza köcökpa de esaka malayika la, azü. Fû köcökpa la atürü gömö ra 'duwa ba-ne-la. Amba kpa guvu ra kpala, fü e la angbü baka te ma zü sü rü la.

¹¹ Fû ri Me, de te ngbü ewü agbü kpî ne, adu kphah amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyî, ah le de ma du, ma mala nga wü siti ngü te ena amere te-ye te gara, fü nguwa wü kpara de füh kotö ne 'buru, be kphah te wü miri ka-wü mini, de wüh fü maguma wü afü."

11

Dene ngü ka wü kpara 'basu te Yesu tima agbü Yerüsalema

¹ Fütanga ngü la, fü ewü aza ndugu gala, ato esaka ra. Fû Miri Yesu amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyî, ma za ndugu gala la, de ma nü di agbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema. Te ma koro eyi kpala la, de ma re nga ngboro kambü la, de pipiti na, bete maga na to kpa tikpi. De ma re kphah *cangali de te wüh ngbü eto la'bi fû Mere Me fefeh na la. Ma du kphah, ma tanga mene wü kpara, de te ewü ngbü egbo nga iri Me de kpala ne 'buru, teka fû ni, Yesu, aceka kpî fütanga ewü mbi mbi mbi. ² Amba ma mere e are tambasü de, ma tanga mene wü kpara etambasü la kphah de. Kükürü de, angü Me le eyi teka fû wü vügü ari kpala. Wü vügü la ena akoro azoro sü agbü Yerüsalema kpala, agbene wü e gbügbü 'buru. Fû ewü angbü gbü nzö wü kpara de kpala de wazi, teka wü re bata de tü ye. ³ Te di bala, de-ni Yesu, ni ena ato wazi fû kpeke wü kpara ka-ni 'basu, teka fû ewü amala ngari ni fü wü kpara, teka wü re bata de tü ye ne. Wü kpara

la ena angbü eto bongo ka cinga eküte wü, fü ewü angbü erī wü kpara, teka de wüh fü maguma wü.”

⁴ *Mürü dofo Zakariya mala ta nga wü kpeke kpara ka Yesu de 'basu ne eyi gügü, gü ba, “Wüh ngbü baka rü de iri ye olive, te ngbü erī, de mü gbü ye ne. Wüh kphah baka lamba de mü-wa gbü ye, te ngbü eci, ereke areke. Kükürü de, angü Me to wazi ye eyi fü ewü, teka fü ewü amere tima ka-ye la di.”* ⁵ Me to kphah wazi eyi fü ewü, teka fü ewü amere wü kpeke ngü di. Te gara kpara yia emere ewü esiti la, wüh ena auru engu bü de komö wü kükürü, fü ah akpi, angü wa ladü gömö ewü. ⁶ Me to kphah wazi eyi fü ewü, baka wü *mürü dofo ka-ye ta gügü ne, teka atiri agö, de ah mere e ali de. Te di bala, gbü wü re bata de tü ye, te ewü ena angbü emala ngari Me endondoro di, agö ti ali de. Ngü la ena amere te-ye bala, teka ato cinga di te wü kpara füh kotö ne, de wüh ce *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Me. Me to kphah wazi ye eyi fü ewü teka afü ngu, akoro di baka ngüte, kphah de wü gara lara ngü, te ewü ena adi emere. Dela wü ngü te ena amere te-wü, gbü wü re bata de tü ye ne.

⁷ Fütanga re bata de tü ye, gara kpara te di baka siti nü la, ena akoro agbü mere siti du, teka agü gü de wü kpara ka Yesu de 'basu la. Fü siti kpara la afa ewü de wazi ye, amörö ewü asidi. ⁸⁻⁹ Ngü la ena amere te-ye cu gbü mere kötö, de te wüh mörö Miri Yesu gbügbü na ne, angü wü kpara gbü sü la, wüh ka-wü de wü mürü kögö-nzö, baka wü kpara ka *Ezepeto bete nda *Sodomo ta gügü ne. Tekä ngü la, fü kö wü kpara de 'basu la angbü ka-ye kötö sela, teka wü sikpi bata de tü ye. Angü wü kpara gbü sü la, le ati kö wü kpara la nda-wü de. Te di bala, mere bi wü kpara ena ayia te nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru, angbü ekoro eceka kö wü kpara ka Yesu de 'basu ne, da efala. ¹⁰ Fü mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, angbü 'buru de mere tadu te wü, angü wü kpara ka Yesu de 'basu la kpi eyi fanü. Wüh ena angbü eto takpa esüka wü, teka ngü la. Angü ngari Me, ta te wü kpara de 'basu la ngbü erī wü kpara di ne, ngbü ta eke te ewü ake.

¹¹ Fütanga sikpi bata de tü ye, fü Me adu auru wazi ye guvu wü kpara ka-ye de 'basu la. Cukuru! fü ewü azükü gbü kpi, ayia arü cinzili! füh lö wü. Te mere bi wü kpara füh kotö ne wu ngü la bala, fü ewü angbü de mere cürü te wü. ¹² Fütanga ngü la, fü wü kpara de 'basu la aje ri Me, te wü agbü kpi, emala ngü fü ewü, gü ba, “De-wü deyi, wü yia eyia, de wü koro kpaka ni akine.” Fü Me adu aza ewü, yooo! ago di agbü kpi, gbü jia wü vügü ka-ewü la 'buru, de sangu gbü nga wü, gbooo!

¹³ Baka te wü kpara de 'basu la ngbü erī tete agbü kpi, fü mere siti yiki-tö akpo angbü emere te-ye. Fü mere bi wü kambü gbü gara faka sü agbü mere koti ka Yerüsalema la amümürü, ati 'buru kötö. Fü mere bi wü kpara gbü koti la akpi kphah 'buru. Wü kpara te ewü kpi la, wüh 'buru kutu lorozi (7,000). Fü mere cürü ayia arī emagama mene wü kpara, ta te ewü laki ne. Fü ewü akpo da ecu ngü Me, teka mere wazi kaka la.

¹⁴ Dela la bü e'ba'basu cinga, de te Me to te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Amba yi ceka 'be, angü ebabata cinga eyi gbmari!

Dene ngü te mere te-ye, o adu malayika u kono tete

¹⁵ Fütanga wü ngü la, fü adu *malayika la ayia au nda-ye kono. Fü ri wü kpara akpo angbü ewü agbü kpi, gü ba, “Wayi! Sikpi la koro eyi dene! Ngü ka wü miri füh kotö ne nza eyi! Dene sikpi te Me ena angbü me-ye

* **11:4** 11:4 Mü ena amaka ngü ka wü kpeke kpara ka Yesu de 'basu ne, gbü buku ka Zakariya 4:3-14.

gbü nzö wü kpapa füh kotö ne 'buru. Me o Yesu *Kurisito eyi Miri gbü nzö wü kpapa 'buru. Engu ena angbü bala fi mere badi!"

¹⁶ Fü wü mere kovo teke biri de füh ye bala, de te ewü ngbü ede kpökpö ka Me agbü kpí ne, adu ati kötö eri lö Me, egbo nganga, da ebí ci, ¹⁷ gü ba, "Wayi, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü! Mere mürü wazi, a ngbü egbo nga iri mü! Ta gügü mü ka-mü kü ladü! Enatikine mü fi ladü! Ngü ka-mü ena angbü bala fi mere badi! A ngbü egbo nga iri mü teka mere wazi ka-mü! Angü mü ngbü eyi

gbü nzö wü kpapa füh kotö ne 'buru.

Ngü ka-mü tí anza nda kü de, fi furu afuru!

¹⁸ Wayi, a gbo nga iri mü!

Angü síkpí ka-mü koro eyi dene!

Mü ena asere wazi ka-mü fü wü kpapa, te ewü le ngü ka-mü de ne.

Angü mü ena ato kuru te ewü enatikine!

Mü ena aye süka ngü ka wü kpapa te ewü kpi eyi, bete ewü de te ewü di la ezükü ne.

Fü mü aküwa wü kpapa ka-mü fi mere badi.

Mü ena ato *küküwa

fü wü kpapa, de te ewü mere tima ka-mü reke areke ne.

Mü ena ato küküwa

fü wü kpapa, de te ewü mala ngari mü fü wü bu wü ne.

Mü ena ato küküwa

fü wü kpapa, de te ewü to maguma wü

'buru 'buru fü mü ne.

Amba mü ena anza ngü ka wü kpapa, de te ewü le ngü ka-mü de ne.

Mü ena anza ngü ka wü kpapa,

de te ewü ngbü eto cinga te wü kpapa ka-mü ne.

Wayi bala, Mere Me, gbo nga e ngbü te iri mü!"

¹⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu *Mere Kambü ka Me agbü kpí kpala, te ü te-ye, ngbü baaba. Fü ra awu wü e kpa guvu kambü la kpa 'buru. Fü ra awu mere züka *Sanduku, ta te Me o *Riri ka-ye gbügbü, teka asere fü wü kpapa ka-ye, gü ba, ni de *vüngüte ka-wü ne. Fü ülele angbü eci 'duwa le le le bala! Fü mügbara angbü esüsürü! Fü yiki-tö akpo da emere te-ye, de wü timiri te ngbü egügürü 'duwa ba-neh-ene-la.

12

Dene ngü ka würüse ake mere siti kpürü

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu kpa gara kpeke ngü ka talara, te sere te-ye fere agbü kpí. Ah de kuru gara würüse te ngbü ga füh fe. Fü küte würüse la angbü eci le le le baka ra la. Fü wü gara e baka küfara nzükpa de füh ye 'basu, ado te-wü edere nzönzö kerekere gbaa, baka *madudu kaka. ² Würüse la ta de bu ye. Fü bubu akpo angbü ekeke 'duwa ba-neh-ene-la, teka ayaka.

³ Fü ra ayia awu kpa gara ngü ka talara te mere te-ye. Fü gara e baka mere siti kpürü, nzenze bala, ayia akoro agbü kpí, ace te-ye, arü. Kpürü la, ah de *Satana. Kpürü la, nzönzö lorozi, wü didi nzükpa. Fü wü e angbü gbü wü nzönzö lorozi la, baka madudu ka wü miri. ⁴ Fü kpürü la

akpo da emimiki wü küfara agbü kpī kpala, de so ye. Fū wü küfara la ayia agügürü gbü gara faka sü agbü kpī kpala 'buru kötö. Fū mere siti kpürü la akoro angbü gbamari ede würüse la, da eci nganga te ena ayaka. Ah gü ba, "Ahaa! Gbü sikipi te ye ena ayaka mbarase ka-ye la, ni ena azü mbarase la azü asidi!"

⁵ Fütanga ngü la, fū würüse la ayia ayaka ye komoko. Amba kpürü la tī azü mbarase la nda de. Angü Me tima *malayika ka-ye, teka aküwa mbarase la. Fū malayika la aza mbarase la, ago di kpaka Me, agbü kpī. Fū mbarase la adu angbü kpala, ede kpökpö ka Me. Angü mbarase la, ah de Miri Yesu, te Me fe, o, teka angbü gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Wazi mbarase la fa nda wü kpara füh kotö ne kpah 'buru.

⁶ Fütanga ngü la, würüse la ena ayia akpe ka-ye 'duwa agbü gü, gbü sü te Me reke fefe. Fū wü malayika ka Me akoro angbü ele ta-ngü tete kpala, teka wü re bata de tü ye. Dela wü ngü te ena amere te-ye fū würüse la te gara.

⁷ Tane Mikayeale, te di de mere wü malayika ka Me ne, yia de wü marajümiya ka-ye, atī de gü gbü nzö mere siti kpürü la, de nda-ye wü marajümiya. ⁸ Fū wazi wü Mikayeale ayia ago füh wü kpürü de wü marajümiya ka-ye la 'buru. Fū wü Mikayeale aliki ewü agbü kpī kpala asidi. ⁹ Ah zoro kpürü la, gü kpa füh kotö akine, de wü marajümiya ka-ye la 'buru. Angü mere siti kpürü la, ah de kpürü ta te fiti wü *Adama ake *Awa ne. Enatikine engu fi ladü, da efiti wü kpara füh kotö ne, de mani ka-ye la. Engu de *Satana.

¹⁰ Fütanga ngü de te wüh gü mere siti kpürü la tete kpa füh kotö kpakine ne, fū ra ayia aje ri kpara te ngbü emala ngü de mere ri ye agbü kpī, gü ba, "Wayi, Me de Mere Miri! Enatikine, Me küwa wü kpara ka-ye eyi esaka Satana, angü wazi Me fa nda Satana ka! Me to wazi ka-ye la eyi fū Yesu *Kurisito. Ah o engu eyi mere miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Satana ngbü ta nda-ye fi bü esutu wu, da eto moto eküte wü di enga ni nih kpaka Me, te nga wü sikipi 'buru. Amba enatikine, ngü kaka la nza eyi, angü Me za engu, sö eyi de wü ngü ka-ye la, kpa füh kotö kpala. ¹¹ Wü di enga ni nih, ta te Satana to moto eküte ewü kpaka Me ne, wüh fa Satana eyi de wazi *ngüte Yesu, te kpi teka afa nih ne. Angü wüh lala fi bü eküte Yesu. Te wü vügu ka-ewü le ta amörö ewü ne, wüh kpe cürü nda-wü de. Wüh ngbü ta ece te-wü fū kpi, teka ngü ka Yesu. ¹² Tekä ngü la, enatikine mere tadu koro eyi fū yi, wü kpara agbü kpī 'buru. Ah le de yi gbo nga iri Me, angü wüh liki Satana eyi to kpa füh kotö. Amba de-yi, wü kpara füh kotö, mere siti cinga koro eyi fū yi, angü wüh nzi Satana eyi to kpaka yi de kpala. Maguma Satana nzu eyi! Ah ngbü de mere gü kükürü de, angü ah wu eyi, gü ba, 'Du sikipi ka-ni ka-ye eyi bü mba cogbo.' "

¹³ Te mere siti kpürü la wu, gü ba, wüh gü ni eyi kpa füh kotö ne, fū mamagama ayia anzu. Fū ah akpo da eto cinga te würüse la, de wü di enga ye 'buru. ¹⁴ Amba kpürü la tī amaka würüse la de, angü Me to mbula eyi fefe, baka nda wü kpukpu. Fū würüse la ayia ka-ye de mbula ye la, purrru, akpe anü awo te-ye agbü gü, gbü sü ta te Me reke, ce o fefe na ne. Fū würüse la angbü kpala teka wü re bata de tü ye. Fū wü malayika ka Me angbü ele ta-ngü tete kpala. ¹⁵ Te di bala, fū mere siti kpürü la ayia afu mere ngüsü ka gü gömö ye, gbü nga würüse la, gü ba, "Ngüsü de gömö ni ne ena afü te-ye, akoro mere ngu te ena atoro würüse la, atafa di, fū ah akpi." ¹⁶ Baka te ngüsü la fū te-ye ngu tete, 'duwa fū tö ayia aü te-ye. Fū ngu la ago 'buru agbügbü, ah mofo küte würüse la nda de. ¹⁷ Te mere

siti kpürü la wu ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu teka ngü la. Amba wawazi teka amere würüse la di sisiti ne, tñe ma. Fü ah ayia anü angbü egiri wü gara wü di enga würüse la, teka ato cinga te ewü. Wü di enga würüse la, ah de wü kpara te ewü ngbü eje riri ka Me, da elala gbü ngü ka Yesu.

¹⁸ Fütanga ngü la, fü mere siti kpürü la ayia anü angbü kpa füh siki, era mere *yi-ngu, da eci nga kpara te ena ale ta-ngü te ye.

13

Dene ngü ka siti nü, de di ye nzükpa,

te koro agbü mere yi-ngu

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu gara mere siti nü, te ngbü ekoro gbü mere *yi-ngu, de wü nzö ye lorozi. Wü didi nzükpa. Fü wü e angbü eküte wü didi nzükpa la, baka *madudu ka wü miri la, angü engu ta de mere wazi esaka ye. Wüh ba ta wü iri eküte wü nzönzö la biri biri 'buru. Wü iri la siti gbü jia Me fa sü, angü wü iri la ngbü efala iri Me. ² Küte nü la ngbü baka küte siya, wü koji-lölö baka nda ewawa, kokomö na baka komö kami la.

Te mere siti kpürü la wu siti nü la, fü ah ayia ato wazi ye fefe, teka fü ah adi emere tima di, baka nda-ni. Fü kpürü la adu kpah ato wazi fefe, teka de ah ngbü miri gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ³ Fü ra ayia awu nga mere ka, eküte gara süka nzö siti nü la. Ka la ena ato ta kpi fefe, amba ka la du ta nzu ka-ye eyi. Te wü kpara wü, gü ba, mere ka de eküte nzö nü la, nzu eyi ne, fü ngü la ayia aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akpo ale ngü ka siti nü la, da efa nganga. ⁴ Fü mere bi wü kpara akpo angbü egbo nga siti nü la, gü ba, "Siti nü la, ka-ye de mere wazi ye! Kpara te ena afa engu nda kü ma!" Fü ewü adu kpah angbü egbo nga mere siti kpürü la, angü wüh wu eyi, gü ba, kpürü la to wazi ye me-ye fü nü la.

⁵ Te di bala, Me le atiri siti nü la kere nda la de. Ah gü ba, "Ni ena ace la engu bala, teka wü re bata de tü ye." Fü siti nü la akpo angbü emamala wü angbe cögbörö ngü, da ecu ngü ye, kpah da efala Me. Fü engu ayia angbü miri gbü nzö mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne, kpah da ememere ewü, ba e te engu ngbü ele. ⁶ Fü siti nü la akpo da efala Me, kpah da emala siti ngü te *Kambü ka Me, be kpah te wü kpara ka Me agbü kpi. ⁷ Fü ah akpo kpah angbü egü gü de wü kpara ka Me de füh kotö ne, da emömörö ewü. Amba Me le anza ngü kaka la de ne, angü sikipi kaka koro la de. Fü siti nü la angbü de wazi gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ⁸ Fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru angbü labi ka siti nü la, da ecu ngüngü. Amba 'duwa wü *kpara ka Yesu, de te Me fe ewü ta gügü, o engu mere kotö ne la de ne, wüh le acu ngü siti nü la nda-wü de. Angü Yesu, te di de *Kambiliki ka Me ne, fa ewü eyi de *ngüte ye.

⁹ Dene ngü ka Me te ma le amala fü yi. Te yi de kpara te güje yi ngbü eje ngü la, ah le de yi je ngü ne. ¹⁰ Angü wü cinga ladü, te wü vügü ena akoro, ato te wü kpara ka Me. Wüh ena azozoro wü gara, agü agbü ku. Fü ewü amömörö wü gara. Ngü ma, Me wu ngü la kpo. Te di bala, ah le de yi i maguma yi ai, atüka te-yi, arü kpekepe gbü ngü ka Me.

Dene ngü ka e'ba'basu nü de di ye 'basu, te koro gbü tö

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu kpah gara siti nü, te ngbü ekoro gbü tö. Didi na 'basu baka nda kambiliki la. Amba nü la ka-ye de mürü mani,

te ngbü efiti wü kpara kphah baka *Satana. ¹² Fü e'ba'basu nü, te koro gbü tö ne, angbü emere ngü ka-ye 'buru gbü wazi ka gina nü, ta te koro gbü ngu ne. Fü ah akpo angbü efiti wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh di ecu ngü gina nü la. ¹³ Fü e'ba'basu nü la akpo angbü ememere wü mere kpeke ngü ka talara. Te engu le amala ngü la, fü wa angbü eyia agbü kpí kpala, eti füh kotö sene, gbü jia wü kpara 'buru, da ecuru sü. ¹⁴ Fü ah angbü efifiti wü kpara füh kotö ne 'buru, bü de wü kpeke ngü ka talara ka-ye la. Fü ah amala ngü fü wü kpara, teka de wüh fo kuru gina nü, ta te koro gbü ngu ne, memere, ae, ao kpa tikpi. ¹⁵ Fü Satana ato wazi fü e'ba'basu nü la, teka de engu uru wazi guvu kuru gina nü, te wüh fo la. Fü kuru nü la angbü emala ngü, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngü ni, baka te ewü ngbü ecu ngü Me. Te kpara mere ngü la de la, wüh ena amörö engu amörö."

¹⁶ Fü e'ba'basu nü la ayia ato kphah gara riri fü wü kpara 'buru, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru ba iri gina nü ne gbü kpa wü ka kokpa, anga eraku wü. ¹⁷ Mene kpara te iri nü la di eküküte ma la, engu ti ase e, anga acinzi e, kphah de. Wüh ena aliki engu esüka wü bu ye asidi." ¹⁸ Iri gina nü la, wüh ba de namba. Namba la, ah de kama ma'diya teke bata de füh ye ma'diya (666). Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi, fü yi awu wü si-ngü gbü ngü la. Angü namba la, ah de iri kpara.

14

Dene ngü ka Kambiliki ka Me de wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu Yesu, *Kambiliki ka Me ne, te rü ngbü ede kpökpö ka Me, gbü to mere köti ka Me agbü kpí,* de mere bi wü kpara ka-ye, baka kutu kama biri teke 'basu de füh ye bala, (144,000). Ah de wü kpara de te wüh ba iri Yesu, bete nda Wö ye na, eraku ewü ne. ²⁻³ Wüh ngbü 'buru ede kpökpö ka Me, ghamari ede wü angbe cögbörö *malayika de bala ne (4), bete wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne (24). Fü ra ayia aje ri wü kpara la, te ewü ngbü ebi ci de mere ri wü, baka te wü kpara ngbü elo ku'du la. Fü giri e la angbü ewü, da engo wooo! baka giri mere yi-ngü füh vuru. Fü e la angbü kphah ewü baka giri mügbara la. Fü wü *kpara ka Yesu la angbü 'buru egbo nga Me, kphah da ebi ci. Ci la, ah ka-ye de to ci, de te kükürü kpara ti abi nda de, 'duwa wü kpara de te Kambiliki ka Me küwa ewü eyi, de *ngüte ye ne. ⁴ Ah de mene wü kpara, de te ewü to maguma wü eyi 'buru 'buru fü Yesu ne. Wüh de wü kpara, de te ewü mere diri gele ka wü kundu wü nda-wü tine de ne. Wüh rü fi bü kpekepeke, da elala fi bü gbü nga Kambiliki ka Me. Angü Kambiliki ka Me la fa ewü eyi de ngüte ye, za ewü, to eyi fü Me baka tari-e. ⁵ Wüh rü ka-wü fi bü kpekepeke gbü ngü ka Yesu, da emere züka ngü gbü jia Me. Maguma ewü ngbü 'basu 'basu kphah de.

Dene ngü te wü malayika ka Me de bata ne mala

⁶ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika ka Me, te yia de mbula ye, tikpi baka lu. Fü malayika la angbü eri dofo de mere ri ye, da endondoro di fü nguwa wü kpara de füh kotö ne 'buru, ⁷ gü ba, "Wayi, sikipi la koro eyi dene! Sikipi de te Me ena ato kuru te mene wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Te di bala, ah le de yi kpe cürü ngü la! Yi fü maguma yi afü, de yi le ngü ka Me! Yi di ecu ngüngü, teka fü yi aküwa. Yi

* 14:1 14:1 Iri to mere köti ka Me la de Siyona, anga Yerüsalemä.

di kpah egbo nga iiri na, angü ah mere tö ake kpä me-ye, be kpah te wü e 'buru, te ewü di gbügbü."

⁸ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu kpah gara malayika ka Me, te yia de mbula ye, da endondoro tikpi, sidi nga gina la. Fü ah angbü kpah emamala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, sikkpi la koro eyi dene! Sikkpi de te Me ena amürü mere köti de iri ye *Babilona ne, 'buru 'buru asidi. Angü wü miri ka Babilona ngbü fiti wü kpära, de wüh ce ngü ka Me, adu adi emere wü gele ka wü di engä me. Te di bala, maguma Me nzu eyi eküte ewü. Me ena ato mere kuru te ewü enatikine!"

⁹ Fütanga ngü la, fü ra awu kpah eabata malayika, te koro sidi nga wü bu ye la. Fü malayika la angbü emala nda-ye ngü kpah, gü ba, "Ö'öö! Me ena ato mere kuru te wü kpära 'buru, de te ewü le ngü ka siti nü la. Ah de mene wü kpära, de te wüh ba iiri gina siti nü la eraku wü, anga te kpa wü, da ecu ngü kukuru na ne. ¹⁰ Te di bala, maguma Me nzu eyi eküte ewü. Me ena ato kuru te ewü kpekpeke, fü ewü angbü gbü mere cinga, baka kpära te ngbü enzö mere siti wängü. Wüh ena angbü ezü mere cinga gbü jia *Kambiliki ka Me, be kpah te wü malayika kaka. Wüh ena angbü ecuru gbü wa. Wüh ti aküwa nda-wü kü de! ¹¹ Wüh ena angbü ezü mere cinga bala, fi mere badi! Wüh ti afe te-wü, ka cinga la, nda-wü de, ra de biti mini! Angü wüh le ka-wü ngü ka siti nü la."

¹² Dela wü ngü te wü malayika ka Me de bata ne mala, teka ngü ka kuru, de te Me ena ato te wü kpära, te ewü le ngü kaka de ne. Te di bala ne, ah le fü yi, wü kpära ka Me, arü kpekpeke, da emere wü riri ka Me, kpah da elala gbü nga Yesu.

¹³ Fütanga ngü la, fü ra aje ri kpära te wü, to agbü kpä, gü ba, "De-ra deyi, ma ba ngü ne eba, gü ba, 'Me ena ato mere tadu te gara, fü wü kpära de te ewü kpi te iri Miri Yesu ne.' " Fü *Nzila Wazi Me ayia ale kpah ngü la, gü ba, "Wayi, ah ngbü rü bala fanü. Wü *kpära ka Yesu la nza tima ka-wü eyi. Wüh tafa eyi afe te-wü. Me ena aküwa ewü fi mere badi, angü wüh lala eyi gbü ngü ka Yesu, zalü koro di gbü kpi ka-wü."

Dene ngü ka kuru, te Me ena ato te siti wü kpära füh kotö ne

¹⁴ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara kpära, te di baka *Ye Kpära ka Kpi. Kpära la ngbü füh mandurumba, te vi avi kpilili bala. Kpära la de *madudu ka miri gbü nzö ye, te ngbü eci aci baka *diki-se. Ah za maguruma te dere adere esaka ye, teka awa ndo di. ¹⁵ Fü gara *malayika ayia akoro esambü ka Me kpa etanü, amala ngü fü kpära de te ngbü füh mandurumba ne, gü ba, "Wayi, lakü te wüh ena awa ndo tete koro eyi. Ye za maguruma ka-ye eza, teka awa ndo de füh kotö ne di, angü ndo la ndri eyi." ¹⁶ Fü kpära la ayia 'duwa aza maguruma ka-ye, fü ah akpo awa wü ndo de füh kotö ne 'buru.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia kpah akoro esambü ka Me agbü kpä kpäla kpa etanü. Ah za kpah maguruma esaka ye, te dere adere, teka adoro wü ri-rü di. ¹⁸ Fü malayika, de te ngbü nda-ye efete wa füh *cangali, te di engagira Me ne, ayia amala ngü fü kiri ye la, de mere ri ye, gü ba, "Wayi, laki ka ri *vinü koro eyi. Ye za maguruma ka-ye eza, de ye doro wü ri vinü de füh kotö ne 'buru." ¹⁹⁻²⁰ Te malayika la je ngü la bala, fü ah ayia aza maguruma ka-ye, anü adoro wü ri vinü de füh kotö ne 'buru. Wü ri vinü la ngbü esere ngü ka wü kpära, de te ewü le ngü ka Me de ne. Fü malayika la akö siti wü kpära la 'buru, anü abu ewü tundu te sü biringbö, mba canza bane, kpa ekere mere köti, teka ato mere kuru te ewü, angü maguma Me nzu eyi eküte ewü. Fü ewü akpo edoto wü siti kpära la de lö

wü, amömörö 'buru. Fü ngüte ewü angbü ego tîne wooo bane! baka mere siti yi-ngu la.†

15

Dene ngü ka adu kuru te Me ena ato

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia ae jia ra bane, gbo! te gara mere kpeke ngü ka talara agbü kpi! Fü ra awu wü *malayika ka Me lorozi, de te Me fe ewü, o, teka ato adu kuru te wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne. Dela tîne adu kuru te Me ena ato te wü kpara füh kotö ne, angü mamagama nzu eyi eküte ewü fa sü.

² Ngü te ma wu ne, ah mere te-ye bane. Ma wu mere tambasü sele sele bala, engagira kpökpö ka Me. Sü la ngbü eci aci baka jia ngu, le le le, kpaah baka mi-wa. Fü mere bi wü kpara angbü etambasü la. Ah de wü *kpara ka Yesu, de te ewü fa wazi siti nü la eyi ne. Fü ewü angbü 'buru de ku'du esaka wü, da egbo nga iri Me di. ³ Fü ewü akpo kpaah da egbo nga iri Yesu, *Kambiliki ka Me, kpaah da ebü ci baka nda *Müse, ta te engu ngbü ebü gügü ne, gü ba,

“Wayi bala, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü!

Mere mürü wazi, a ngbü egbo nga iri mü!

Mü ngbü emere wü mere kpeke ngü,

te fa fingangü ka wü kpara 'buru.

Mü de Mere Miri gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru!

Mü wu da ekolo ngü ka wü kpara ka-mü duu me-mü!

⁴ Mere Miri ka-a, a ngbü egbo nga iri mü!

Ah le de wü kpara füh kotö ne 'buru di ecu ngü mü!

Ah le de wü kpara füh kotö ne 'buru di egbo nga iri mü!

Mü de Me duu me-mü, angü mü ka-mü *nzila!

Ah le de nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru

di egbo nga iri mü!

Angü wü kpara füh kotö ne 'buru wu eyi, gü ba,

wü ngü ka-mü te mü ngbü emere ne,

ah 'buru de züka wü ngü!”

Dela ci te wü kpara ka Yesu, te ewü fa wazi siti nü la, ngbü ebü.

⁵ Fü ra ayia awu *Mere Kambü ka Me agbü kpi kpala, te ü te-ye, ngbü baaba. Fü ra aceka wü e kpa guvu kambü la 'buru.* ⁶ Fü wü malayika ka Me de lorozi, te ewü ena ato adu kuru te wü kpara füh kotö ne, ayia kpa esambü ka Me kpala, akoro kpa etanü. Wüh to züka bu bongo eküte te. Wüh gi ku bongo, te ngbü eci aci baka *diki-se la, kolo tü wü di. ⁷ Fü gara malayika biri, esüka wü angbe cögbörö wü malayika ka Me de bala la, ayia aza wü ndü'ba lorozi, te wüh reke gbü diki-se, de wü e gbü ewü, ato fü wü malayika de lorozi la biri biri 'buru. Wü e de gbü wü ndü'ba la, ah de wü kuru te Me ena ato te siti wü kpara füh kotö, te ewü le ngü kaka de ne. ⁸ Fü nguwa ayia agba sü gbü Mere Kambü ka Me la, 'duwa 'diii! teka wazi ka Me. Fü cürü ayia ari te wü kpara teka ngü ka nguwa la. Tekka ngü la, wüh ti ari kpa esambü ka Me la tîne de, zalü te Me to kuru te siti wü kpara la, nza eyi la.

† 14:19-20 14:19-20 Ngüte wü kpara te wüh mömörö la, go ngbü kötö baka kilometere 300.

Macu na baka metere biri de tü ye. * 15:5 15:5 Wü e la ngbü gbü e'ba'basu guvu Kambü ka Me de to kpa gbügbü ne.

16

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia aje ri Me, te ngbü ewü kpa esambü la, da emala ngü fü wü *malayika de lorozi ne, gü ba, "Titine, ah le de wü yia, wü za wü ndü'ba ka-wü eza, teka fü wü anü atökö siti wü e, de gbü ndü'ba ka-wü la, gbü nzö wü kpara füh kotö de kpala. Angü maguma ni, Me nzu eyi eküte ewü, teka te wüh le ngü ka-ni de!"

² Tekä ngü la, fü gina malayika ayia anü, atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la, füh kotö akine. Fü wü e la angbü eto wü ka eküte wü kpara, co'do co'do bala. Kükürü de, angü wüh le ngü ka siti nü te koro gbü ngu la eyi, da eba iiri eraku wü ne.

³ Fü e'ba'basu malayika la ayia anü, atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la gbü mere *yi-ngu. Fü jia ngu la afü te-ye, akoro baka ngüte kövö, bibiri bala. Fü wü si, de wü gara e, te ewü ngbü gbü yi-ngu la, ayia akpi anza le le 'buru!

⁴ Fütanganga, fü ebabata malayika ayia anü atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü wü jürü ngu, de wü ze füh kotö ne 'buru. Fü wü ngila ngu de füh kotö ne afü te-wü 'buru, akoro baka ngüte. ⁵ Fü malayika de te ngbü eceka kpí sidi nga wü ngu ne, amala ngü, gü ba, "Wayi bala, Mere Me, ma ngbü egbo nga iiri mü! Ta gügü, mü ka-mü kü ladü.

Enatikine, mü fi ladü.

Ngü ka-mü ena angbü bala fi mere badi.

Mere Me, ma ngbü egbo nga iiri mü!

Angü ngü ka-mü ka-ye *nzila!

Mü de züka Miri!

Mü ngbü ekolo ngü ka wü kpara, ereke me-mü!

Kuru de te mü to te wü kpara ne,

ah ti eyi te nga ngü ka-ewü la kpini!

⁶ Angü wüh ngbü ta emömörö wü kpara ka-mü, de wü *mürü dofo ka-mü. Wüh tökö ngüte wü kpara ka-mü ta eyi fa sü, baka ngu agö! Te di bala, enatikine mü ngbü fü wü züka ngu ta ngila, te wüh ngbü enzö ne, koro di eyi 'buru ngüte tete. Gara züka ngu, te wüh ena adu anzö ne, nda tine ma! Wayi! Ngü la mere te-ye fü ewü bala kü 'be! Angü wüh giri me-wü!"

⁷ Fütanga ngü la, fü ra ayia aje ri gara kpara, te ngbü ewü gbü *cangali, de te di engagira Me ne, gü ba,

"Wayi bala, Mere Me, ma ngbü egbo nga iiri mü!

Angü mü de mere mürü wazi!

Mü ka-mü de züka miri!

Mü ngbü ekolo ngü ka wü kpara füh kotö ne

'buru ereke areke!

Wü ngü 'buru de te mü ngbü emere ne,

wüh reke fa sü!"

⁸ Fütanga ngü la, fü ebabala malayika ayia anü atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü jia ra agbü kpí. Fü e la ato wazi fü ra. Fü ra la akpo angbü ecucuru wü kpara tine baka wa la. ⁹ Tekä ngü ka wazi ra la, fü küte wü kpara angbü ecuru, da ekeke efa sü. Fü ewü akpo angbü esoko Me, da esiti iiri, teka kuru de te engu to te ewü ne. Amba wüh le afü maguma wü, ace *siti ngü ka-wü, adu angbü ecu ngü Me, teka mere wazi kaka la, nda-wü de.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü e'bu'buruve malayika ayia anü kpah, atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba ne, mbiiri te sü, de te siti nü, de di ye nzükpa la, ngbü tete. Fü sü la ati 'duwa mbirri! Kpara ti aceka kpi tine de, ka mbiri

sü la. Fü wü kpara, ta te ewü di gbü sü la, angbü 'buru de mere keke, da enyüma gbü te wü, teka keke la. ¹¹ Fü ewü angbü esoko Mere Me agbü kpí ne, dá esiti iiri, teka ngü ka keke, de wü ka de eküte ewü ne. Amba gbü ngü la, wüh le afü maguma wü, ace siti ngü ka-wü kphah de. Wüh lala ka-wü fi bü gbü siti ngü ka-wü la.

¹² Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia kphah, anü atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü mere ngu de iri ye Efürata ne. Bü baka ngü ne, cakara! mere ngu ne nzürü nza eyi! Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü Me wu eyi, gü ba, wü miri ka nguwa wü kpara, to kpa fügö ne, ngbü eyi ereke te-wü, teka akoro agü gü de wü kpara ka-ni. Me mere ngü la bala, teka de wü miri la kö ngu la gbü kagara sü, de wüh koro kere, teka fü ni anza ngü ka-ewü tete.

¹³ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu *siti wü di engä me bata. Wüh ngbü gegege baka wü arombo la. Ggina koro gömö mere siti kpürü. E'ba'basu koro nda-ye gömö gina nü, te koro gbü ngu. Fü ehabata la akoro nda-ye gömö e'ba'basu nü, te koro gbü tö, ta te fiti wü kpara ne. ¹⁴ Fü siti wü di engä me de bata la ayia anü kpaka wü miri, de te ewü ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne, amala ngü fü ewü, de wüh reke te-wü areke, teka anü agü gü de wü kpara ka Me. Fü wü di engä me la angbü ememere wü lara ngü ka talara, teka afiti wü miri la di. Fü ngü la aga gbü jia wü miri la afa sü. Fü ewü akpo da ereke te-wü, teka anü agü gü de wü kpara ka Me, gbü *adu sikipi, te Me ena ato kuru te siti wü kpara tete.

¹⁵ Wayi, wü di engä wüna, dene ngü te Miri Yesu mala fü nih, wü kpara ka-ye. Äh gü ba, "Wü di engä ra, yi rü kpekpeke! Angü ma ngbü eyi nzo, teka adu kpa füh kotö. Ma ena adu akoro, agüka wü kpara baka mürü zi, te ngbü egüka kpara gbü biti. Yi ceka te-yi 'be! Yi mere e ara ra de! Yi to wü bongo ka-yi, ngbü di 'buru nzo, teka fü yi angbü de tadu gbü sikipi la. Angü te ma du maka yi ngirümu la, ah ena adi esiti! Lümü ena amere yi afa sü."

¹⁶ Fü siti wü di engä me de bata la ayia abiti wü miri füh kotö ne 'buru, agbü sü de te wüh ngbü ei, gü ba, "Amagedona"* ne, akpo da ereke te-wü tinea teka amere gü kpaka Me.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü adu malayika la ayia akoro, atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la gbü wege. Fü ri Me ayia awü gbü mere kpökpö ka-ye, de gbü Mere Kambü ne, gü ba, "Wayi, ngü engu na nza tinea eyi dela!" ¹⁸ Fü ülele angbü eü, da eci tinea bü faaa! Fü mügbara angbü esüsürü. Fü yiki-tö akpo kphah angbü eyiki sü tinea 'duwa ba-neh-ene-la! Yiki-tö la fa wü gara yiki-tö, ta te ewü ngbü emere te-wü te engä gina ne, 'buru ka. Kü baka te Me reke kotö ne, yiki-tö te mere te-ye bala nda la kü ma! ¹⁹ Te yiki-tö la ngbü emere te-ye tete, fü mere köti de iri ye *Babilona ne akuru, aye süka ye bata. Fü wü kambü de gbü wü sü la amümürü 'buru, ati köto. Me to kuru la gbü mere köti ka Babilona la me-ye, angü mamagama nzu eyi eküte wü kpara de gbü sü la, teka siti ngü ka-ewü, de te wüh ngbü emere ne. Ngü la ngbü memere te-ye kphah bala, gbü wü gara mere köti füh kotö ne 'buru. ²⁰ Fü cögbörö wü da amümürü kphah 'buru, atiti köto. ²¹ Fü wü cögbörö timiri, te gegere baka wü kombö ka jia ndo la, akpo angbü etiti gbü nzö wü kpara 'bi 'bi. Fü wü kpara angbü esoko Me, da esiti iiri, teka ngü ka wü timiri la, teka wü cinga, de te ngbü emere ewü ne.

* **16:16** 16:16 İri de Amagedona la, wüh gü gbü ngü Ebere.

Dela wü ngü ta te mere te-wü, o wü malayika de lorozi la ngbü tötökö wü siti e, de gbü wü ndü'ba ka-wü tete, füh kotö ne. Angü Me to mere kuru la me-ye te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne.

17

Dene mani teka mere köti Babilona,

te di baka siti würüse

¹ Fütanga ngü la, fü gara *malayika esüka wü malayika de lorozi, de wü ndü'ba esaka wü, ta te ewü to kuru te wü kpara füh kotö ne, ayia akoro amala ngü fere, gü ba, "Ma koro la akine, fü ni asere gara ngü fere. Ah de ngü ka mere köti, de iri ye *Babilona, te miri kaka-na ngbü gbü nzö mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne. Me ena amürü mere köti la 'buru, gbaka gbaka! ato mere kuru te wü kpara de gbügbü na la. Kükürü de, angü wü kpara la ngbü eyi efiti mere bi wü bu wü, cu baka siti würüse, mürü waza, te ngbü efiti wü komoko. ² Wü kpara ka Babilona la ngbü fiti wü kpara füh kotö ne eyi 'buru, de wü miri ka-wü mini, teka de wüh ce ngü ka Me asidi. Wüh ngbü mere ngü la baka siti würüse, te ngbü efiti wü komoko de fi ka-ye, teka fü ni adi emere waza de ewü."

³ Fütanga ngü la, fü malayika la aza ra gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, anü di agbü gü. Fü malayika la ayia asere gara ngü fere gbü roto. Fü ra awu Babilona, te di baka siti würüse la, te li ngbü gaa, füh siti nü bane. Küte nü la didiki, de wü nzö ye lorozi, wü didi nzükpa. Wüh ngbü ba bi wü iri eküte nü la, teka de wü kpara di ecu ngüngü baka Me la. ⁴ Amba würüse la to züka diki bongo, te su fa sü. Fü ah ato bi wü lara e, te wüh reke gbü *diki-se eküte ye, baka wü 'biri, de wü tungü, de wü gara e. Fü wü e la angbü ecici tine gbele gbele bala. Fü würüse la aza ndü'ba, te wüh reke gbü diki-se, esaka ye. Ndü'ba la, ah de mere bi wü *siti ngü ka lümü gbü ye. ⁵ Fü ewü aba ngü eraku würüse la, gü ba, "Dene mere köti Babilona." Wüh ba ngü la gbü mani, angü Babilona baka siti würüse te ngbü efiti wü komoko. Angü miri ka Babilona la ngbü efitti wü kpara, teka de wüh di emere gele ka wü di enga me. ⁶ Würüse la mömörö bi wü *kpara ka Yesu, teka te wüh lala fi bü gbü ngü ka Yesu ne. Ah du ngbü enzö ngüte ewü tine, baka kpara te ngbü enzö fi la. Fü ngüte wü kpara la angbü eküya engu tine 'duwa ba-neh-ene-la. Dela ngü te würüse la ngbü mere.

Te ma wu ngü ka würüse la bala, fü ngü la asiti te ra 'duwa ba-neh-ene-la. ⁷ Fü malayika la ayia amala ngü fere, gü ba, "Ngü la ngbü esiti te ra, bala? Ah mbi. Ni ena asere si-ngü teka würüse la fere, kpah bete si-ngü ka siti nü de nzö ye lorozi, abe te wü didi na nzükpa ne. ⁸ Dene eyi si-ngü ka siti nü, te würüse la li ngbü fefeh na ne. Te enga gina, siti nü la ta baka miri füh kotö ne. Fü ah adu akpi. Te gara, engu ena adu azükü agbü mere du la, akoro, anü de wü ngü ka-ye la kpa engagira nü. Amba ah ti ayiri tine piri de. Kükürü de, angü Me ena anza ngü kaka le le le! Amba wü kpara te ewü le ngü ka Me de, te wüh ba iri ewü gbü buku ka *Küküwa kpah de ne, ngü ka siti nü la ena areke te-wü afa sü, teka te nü la zükü eyi gbü kpi ne.

⁹ Te di bala, ah le de mü fi nga ngü ka siti nü la mbi mbi mbi, teka fü mü awu si-ngü gbügbü. Ngü ka nü de wü nzö ye lorozi la ngbü esere ngü ka wü nzö rüvü lorozi, de te wüh ji mere köti la fefeh na ne. ¹⁰ Ah ngbü kpah esere ngü ka wü miri lorozi ka wü nzö rüvü la. Amba ngü ka

mene wü miri de 'buruve ne nza eyi. Gara miri biringbö la fi bü ladü, zalü akoro enatikine dene. Du gara na biringbö la ena akoro angbü miri te gara. Amba miri kaka-na la ti ayiri de, angü ngü kaka ena anza kere. ¹¹ Amba teka ngü ka nü la, engu ta kphah de gara miri, baka wü miri de lorozi la. Te gara engu ena adu angbü kphah miri, amba Me ena adu anza ngü kaka 'buru 'buru asidi.

¹² Amba teka ngü ka wü di nzükpa, te di te wü nzönzö lorozi la, ngü ka-ewü kphah bala. Ah ngbü kphah esere ngü ka wü miri. Angü te gara, nü la ena ato wazi ye fü wü miri la, fü ewü angbü esa riri kaka. Amba ngü ka-ewü ti ayiri nda de. ¹³ Wü miri de nzükpa la, fingangü ka-ewü ena adi 'buru biringbö. Siti nü la ena angbü eto riri fü ewü me-ye. Fü ewü angbü emere tima, de te nü la ena angbü eto. Fü ewü adi eje 'duwa riri kaka. ¹⁴ Wüh ena abiti te-wü, amere gü de wü *Kambiliki ka Me. Fü Kambiliki ka Me la afa ewü, amömörö ewü 'buru, angü wawazi na fa sü. Angü Kambiliki ka Me la me-ye de Mere Miri gbü nzö wü miri 'buru. Wü kpara kaka ena angbü elala fi bü gbü nganga, angü ah fe ewü ta eyi gügü."

¹⁵ Fütanga ngü la, fü malayika la adu amala kphah gara ngü fere, gü ba, "De-ra dey, mere bi wü ngu, de te wü rüse la ngbü ede ewü ne, ah ngbü esere ngü ka mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne, de te miri ka Babilona la ngbü miri gbü nzö ewü ne. ¹⁶⁻¹⁷ Amba te gara, Me ena ato fingangü fü siti nü la, de wü miri ka-ye, teka de wüh kpü wü rüse la. Fü ewü abiti te-wü 'buru de maguma wü biringbö, teka asiti ngü ka wü rüse la. Fü ewü agbene wü e kaka, de wü bongo kaka, ace engu ngü rümu. Wüh ena amörö engu de wü kpara ka-ye, fü ewü azüfa so ewü 'buru. Fü ewü ayia acucuru wü biki ewü la, de wü kambü ka-ewü 'buru. Ngü la ena amere te-ye bala, fü ah ati kpini de ngü, te Me reke.

¹⁸ Si-ngü ka wü rüse la ngbü esere ngü ka mere siti köti, de te miri kaka ngbü engbü gbü nzö wü kpara 'buru, de füh kotö ne."

18

Dene kuru te Me ena ato te wü kpara ka Babilona

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika te yia agbü kpü, ekö enü kpa füh kotö kpakine. Wazi malayika la fa sü. Fü sü angbü eci, da elofu kpa füh kotö kpakine 'buru, teka wazi malayika la. ² Fü malayika la amala ngü de mere ri ye kpa tikpi, gü ba, "Wayi! Sikpi engu na ne koro eyi dene! Me ena ato kuru enatikine gbü mere köti, *Babilona ne! Wü kambü de gbügbü na la, wüh ena amümürü 'buru 'buru asidi! Wü kpara ti adu angbü gbügbü na tine de de! Angü sü la koro tine eyi sü ka wü siti wü lu ka sirimbi, de wü *siti wü di enga me. ³ Me to kuru te wü kpara ka Babilona la kükürü de, angü wüh ngbü ta fifiti wü miri füh kotö ne 'buru, de wü kpara ka-wü mini, baka siti wü rüse, de te ngbü efiti wü komoko de mani ka-ye, teka de ni mere waza de ewü. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü ecinzi wü e füh kotö ne, wüh maka mere bi jase eyi, teka ngü ka wü kpara ka Babilona la. Angü gümü wü e fa te wü kpara ka Babilona la sü, baka wü rüse mürü küla."

⁴ Fütanga ngü la, fü ra aje ri Me, te wü koro agbü kpü, gü ba, "De-wü, wü kpara ka-ni, wü yia sela eyia, wü koro esüka siti wü kpara la asidi! Wü mere e angbü gbü Babilona sela tine de! Wü mere e amere *siti ngü baka wü kpara ka Babilona ne nda-wü de, angü ni ena ato kphah mere kuru te wü, baka nda wü kpara ka Babilona la. ⁵ Angü siti ngü ka wü kpara ka

Babilona la sibi eyi fa sü. Teka ngü la, de-ni Me, ni ena ato kuru te ewü enatikine!

⁶ Te di bala, wüh ena ato mere kuru te wü kpara ka Babilona la ato! Angü wü kpara ka Babilona la ngbü to mere cinga te wü kpara ka-ni, Me, eyi fa sü. Teka ngü la, kuru te wüh ena ato te wü kpara ka Babilona la, ena afa engu, de te ewü to te wü kpara ka-ni ne, du 'basu. ⁷ Angü wü kpara ka Babilona la ngbü e'du ngü wü efa sü. Wüh ngbü egbo nga wü, gü ba, 'Ani de kpeke wü kpara, köti ka-ani memere. Wazi ani fa nda gara wü kpara 'buru. Ani ngbü de mere tadu, angü ani maka mere bi wü züka ngü eyi.' Fingangü ka-ewü gü ba, 'Cinga ti amere ani tine de!' Teka ngü la, tadu ka-ewü la ena afü te-ye, akoro fü ewü cinga tete. ⁸ Te di bala, wüh ena amaka mere cinga enatikine! De-ni, Me, ni ena ato wü keke, tala, de wü gara cinga 'buru eküte ewü enatikine! Ni ena acuru ewü, bete mere köti ka-ewü la, 'buru de wa. Angü wazi ni, Me, fa sü, fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Ni kolo ngü ka-ewü eyi!" Dela ngü te Me mala teka kuru, te engu ena ato te wü kpara ka Babilona.

⁹ Wü miri füh kotö ne, te ewü ngbü ta eje riri ka wü kpara ka Babilona, da emere siti ngü baka nda-ewü ne, wüh ena awu mere cinga, de te ena amere te-ye gbü mere köti ka Babilona ne. Fü ewü angbü eku gba teka ngü ka mere köti la, te ngbü ecuru, de nguwa ye 'diii ne! ¹⁰ Wüh ena awu cinga te Me to te wü kpara ka Babilona la, fü ewü angbü engbü de cürü. Wüh ena akpe anü arü ngengere, da eku gba, gü ba, "Wuuwu! Wuuwu! De bane ne ngü ne ya! Ngü ka Babilona nza bü eyi dene fanü? Apa! Ceka la, mere siti köti ne curu nza bü eyi, baka kükürü ngü dene baaö!"

¹¹ Te di bala ne, wü kpara de te ewü ngbü ecinzi wü e ne, wüh ena angbü kpah de mere cinga te ewü, afa sü. Kükürü de, angü kpara te ena adu ase wü e ka-ewü la ena adi nda tine ma! ¹² Wü kpara la, wüh de mere bi wü e esaka wü, wü 'biri, wü tungü de wü kengbe, te wüh reke gbü *diki-se. Amba kpara te ena ase wü e ka-ewü la nda tine eyi ma. Wü züka bongo, te ewü su fa sü, wü buubu, wü biberi, de wü nzenze na, de mere bi wü te ya, de wü cangali, de wü kpökpö, abe te wü züka wü gara e, de te wüh ngbü ereke gbü züka wü rü, wü gara gbü wü se, wüh ladü esaka ewü. Züka wü teme, te wüh eji kambü di, kpah ladü esaka ewü. Amba wü kpara, te ewü ena adu ase wü e la, nda tine ma. ¹³ Wü gara e la, kpah baka *züka se-mü, de wü gara *rü de te wüh ngbü ecuru de züka se ye, bete züka e de te ngbü ereke se wuru, de wü fi, wü e-mazü, baka wü zu, de wü mü, wü yiti de wü kambiliki, kpah ladü, amba kpara te ena ase wü e la nda tine ma. Kpah bala, wü gara e baka wü dongi, wü arabiya, de wü labi te wüh ngbü ecinzi, kpah ladü. Amba kpara te ena ase wü e la kpah 'buru ma.

¹⁴⁻¹⁶ Wü kpara ta te ewü ngbü ecinzi mere bi lara wü e ka-wü de bala ne, ngbü ta emaka mere bi jiasse agbü Babilona, angü wü kpara ka Babilona ngbü ta esese wü e ka-ewü la 'buru me-wü. Amba titine, wü kpara te ewü ngbü ecinzi wü e la, wüh kpe rü eyi 'buru nengete, da eceka cinga te Me ngbü eto gbü mere köti la. Fü ewü angbü de mere cürü, da eku gba de mere ngura, enda'ba te-wü, gü ba, "Wuuwu! Wuuwu! Ani ena amere baye? Ngü ka Babilona nza bü eyi dene fanü? Wü kpara la ta de mere bi wü e esaka wü. Wüh ngbü ta eto züka wü bongo, wü 'biri de wü tungü, wü kengbe te ngbü eci aci! Züka wü e ta te ewü ngbü emamaka ne, tine eyi ma! ¹⁷ Züka wü e ka-ewü la nza bü eyi enatikine, baka kükürü ngü dene baaö!"

Fü wü kpara ta te ewü ngbü ebi wü e gbü *zabu, gbü wü gara nga nzö sü nengete nengete, enü di agbü Babilona, teka acinzi ne, angbü kpah 'buru de mere cinga, angü wüh ce te-wü, rü kpah nengete, da eceka ngü la. ¹⁸ Wüh wu nguwa wa, de te ngbü ecuru köti ka Babilona ne, bü nengete. Fü ewü angbü eku gba, gü ba, "Apa! Mere siti köti, te ga fa gara wü mere köti füh kotö ne 'buru ne, ah nza bü eyi baka kükürü ngü dene na?" ¹⁹ Fü ewü angbü de mere cinga, da ebu mbi gbü nzö wü, eku gba de ngura, gü ba, "Wuuwu! Wuuwu! Ani ena amere dene tine baye? Angü ani ngbü ta emaka mere bi jiasa ka-ani 'buru gbü Babilona ne! Apa! Ngü ka Babilona nza ka-ye bü eyi, baka kükürü ngü dene baaöo!"

Dela ngü te ena amere wü kpara ka Babilona te gara.

²⁰ Amba de-yi, wü kpara agbü kpi, yi ngbü de mere tadu! De-yi, wü *kpara ka Yesu, de wü *mürü tima kaka, abe te wü *mürü dofo ka Me, yi ngbü 'buru de mere tadu te yi! Kükürü de, angü Me kolo ngü ka wü kpara ka Babilona eyi! Ah ena afü cinga, ta te ewü ngbü eto te yi ne, alügü gbü nzö ewü!

²¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara mere kpeke *malayika ka Me, te za mere da esaka ye, baka wö la. Fü ah ayia agü agbü mere yi-ngu, de giri ye 'baamu! Fü ah amala ngü, gü ba, "Me ena anza ngü ka Babilona baka wö, te ni za gü gbü yi-ngu la. Angü kpara biringbö, te ena adu angbü gbü köti la nda tine ma! ²² Wüh ti adu abi ci, anga alo bi, gbü köti la tine de. Kpara te ena adu amere tima kpala, tine kpah ma. Giri wö, te wüh eyö e di kpala, tine kpah ma. Wüh ti akpülü kümü kpala, tine kpah de. ²³ Wüh ti adu asiya wa gbü köti la tine de. Wü komoko ake würüse, te ena adu aza te-wü gbü sü la, kpah ma. Wü kpara ka Babilona, ta te ewü ngbü ecinzi wü e ka-wü ne, wüh ta de mere bi jiasa esaka wü, fa nda wü gara kpara füh kotö ne 'buru. Angü wü kpara ka Babilona la ngbü ta efiti mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, de siti wü rü, de wü kuwa ka-wü."

²⁴ Dela si-ngü te Me to mere siti kuru di, te wü kpara ka Babilona ne, angü wüh ngbü ta mömörö mere bi wü kpara ka Me, kpah de wü mürü dofo ka Me. Ngüte wü kpara la tökö eyi fa sü, gbü mere köti ka Babilona la, baka ngu agö!

19

Dene ngü ka mere bi wü kpara ka Me agbü kpi

¹ Fütanga ngü la, fü ra aje ri mere bi wü kpara agbü kpi, te ewü ngbü egbo nga iri Me, de wü koko, de wü karayi, da ebi ci, gü ba, "Nih gbo nga iri Me!

Angü Me de kpara te küwa wü kpara ka-ye me-ye!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu me-ye de mere mürü wazi!

² Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de züka miri,

te wü da eye süka ngü ereke areke!

Nih gbo nga iri Me!

Angü Me to kuru te wü kpara ka *Babilona la, ti eyi kpini!

Me to kuru la te ewü, teka wu ka-ewü,

de te ewü ngbü efiti wü kpara füh kotö ne,

de wüh ce ngü ka Me asidi ne.

Me to kuru te wü kpara ka Babilona la,

Angü wüh mömörö mere bi wü kpara kaka-na eyi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü Me to kuru eyi te ewü, teka ngü la!

Ah to kuru la te ewü bala kü 'be!"

³ Fū ewü adu kpah abí gara ci de mere ri wü, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Angü ah curu mere köti ka Babilona la eyi!

Wü kpára te ena adu angbü kpala nda tñe ma!"

⁴ Te di bala, fū wü mere *kovo teke biri de fūh ye bala la, bete wü angbe cögbörö *malayika de bala, te ewü ngbü enghü ede kpökpö ka Me ne, fū ewü aci 'buru, atí kötö erí lö Me, teka acu ngüngü na, da ebí ci, gü ba,

"Wayi, ah di bala!

Nih gbo nga iri Me!"

⁵ Fütanga ngü la, fū ra aje ri kpára, te wü koro gbü kpökpö ka Me, gü ba,

"De-yi, wü kpára ka Me 'buru,

de te yi le ngü kaka ne,

yi gbo nga iri na!

De-yi, wü kpára 'buru,

de te yi ngbü emere ngü ka Me ne,

yi gbo nga iri Me!"

⁶ Fütanga ngü, de te ri kpára la wütete ne, fū ra aje ri mere bi wü kpára, te ngbü ewü, da engo baka mügbára, kpah baka giri mere vuru ka ngu, te ngbü etökö la. Wü kpára la ngbü ebí ci, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de Mere Miri ka-nih!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de mere mürü wazi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de miri, te ngbü gbü nzö wü kpára 'buru me-ye!

Wayi bala, nih gbo nga iri Me!

⁷ Enatikine, ah le de nih ngbü 'buru de mere tadu!

Angü mere sikipi koro eyi!

*Kambiliki ka Me ngbü eyi ereke te-ye,

teka aza wara ye.

Wara ka la ngbü kpah eyi ereke te-ye,

teka za-te ka-wü!

Wüh ngbü eyi ereke mere karama enatikine!

Nih ngbü de mere tadu, da egbo nga iri Me!"

⁸ Wara Kambiliki ka Me la, ah de wü *kpára ka Yesu, te ewü to maguma

wü eyi fū Yesu ne. Me to züka bongo eyi fū ewü, te vi avi kpilili bala. Fū ewü ato eküte wü, teka züka tima ka-wü, ta te ewü ngbü emere, ereke areke gbü jia Me ne.

⁹ Fütanga ngü la, fū malayika la amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyí, ah

le de ma ba wü ngü ne aba fū wü kpára ka Yesu, gü ba, 'Karama de te wüh ngbü ereke teka za-te ka Kambiliki ka Me ake wara ye ne, ah ena adi de mere züka ngü gbü sikipi engu la. Ah le de wü kpára 'buru reke te-wü, ngbü nzo, teka te Me ena ai ewü, akoro di gbü karama la, fū ewü angbü de mere tadu.' " Fū malayika la adu kpah amala ngü fere, gü ba, "Dela zu *ngari Me fanü fanü."

¹⁰ Fū ngü la aga gbü jia ra afa sü. Fū ra ati kötö erí lö malayika la, teka acu ngüngü. Fū malayika la ayia amala ngü fere kpekpeke, gü ba, "Ma mere e acu ngü ni de! Angü ni de Me nda-ni de! Ni kpah bü de kpára, te ngbü emere tima ka Me, baka ra, kpah baka wü *mürü dofo ka Me, de wü gara kpára, te ewü ngbü elala gbü ngü ka Yesu, zalü koro di gbü kpi ka-wü

ne. Ah le de ma cu 'duwa ngü Me kpikpi ye! Ma mere e acu ngü gara kpara de!”

Dene ngü ka mere wazi ka Miri Yesu, te fa wü vügü 'buru

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu kpí te ü te-ye, ngbü baaba. Fü ra awu Miri Yesu, te ngbü ekoro agbü kpí. Ah lí ngbü gaa füh nü ka-ye, de küte ye ngbe'de, te ngbü enü agü gü di. Engu de kpeke kpara, te mere tima ka Me reke areke. Ah kphah de züka miri, te wu da eye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi. Fü ah angbü eto kuru te mene wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. ¹² Jijia na ngbü eci baka ra la. Ah to *madudu gbü nzö ye, te ngbü esere, gü ba, wawazi na fa nda wü gara miri 'buru. Me ba gara iiri eyi eraraku. Iri la, gara kpara biringbö bane te ena awu da etanga nda ma. Engu wu e ka-ye 'duwa me-ye. ¹³ Bongo kaka kü'da de ngüte wü vügü kaka, ngbü tine bü ca'biri bala. Wüh gü kphah gara iri tete na, gü ba, Ri Me. ¹⁴ Mere bi wü marajümiya ka Me ngbü da efa ngangga. Wüh lí 'buru ngbü gaa füh wü nü, de küte wü kphah ngbe'de bala. Wüh to 'buru züka bu bongo eküte wü. ¹⁵ Fü mere maguruma, te dere fa sü, angbü ekoro gömö Miri Yesu. Ah ena aza maguruma ka-ye la, amömörö siti wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne di. Ah ena ato mere kuru te ewü. Fü ah adoto ewü esatilo ye, angü wüh le ngü ka Me de. Maguma Me nzu eküte ewü eyi teka ngü la. ¹⁶ Wüh ba gara ngü eküte bongo kaka, gü ba, “Dene Miri te wawazi fa nda wü gara miri füh kotö ne 'buru.”

¹⁷ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika ka Me, te koro rü ngbü ngengere kpa tikpi, da emala ngü de mere ri ye fü wü lu 'buru, gü ba, “De-wü deyí, wü koro ekoro 'buru akine! Angü Me reke mere karama eyi tungü wü! Wü ena azü mere bi so enatikine, asika di! ¹⁸ Wü koro ekoro, de wü zü kö wü miri, de wü kpeke wü kpara, kö wü marajümiya, de wü mere kpara ka-wü, kö wü nü, de wü kpara, te ewü ngbü eli füh ewü la, kphah de kö wü gara kpara 'buru. Wü koro ekoro kere, de wü zü, de wü sika di!”

¹⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gina siti nü, ta te koro gbü ngu ne, abe te wü miri gbü nguwa wü kpara de füh kotö ne 'buru, de wü marajümiya ka-wü, te ewü biti te-wü, teka agü gü kpaka Miri Yesu, de wü kpara ka-ye. ²⁰ Fü mere siti gü akpo amere te-ye esüka wü Yesu de wü vügü ka-ye la. Fü wü marajümiya ka Yesu azoro siti nü la, bete e'ba'basu nü, ta te koro gbü tö, da efifti wü kpara de wü lara ngü ka-ye, gü ba, “Wü di eje riri ka gina nü ne.” Fü ewü agü wü nü la 'basu mini agbü mere du ka wa, te mbe ngbü ngböö ne! ²¹ Fü Yesu aza bü maguruma de gömö ye la, amömörö wü vügü ka-ye la di, 'buru 'buru! Fü sü anga, angbü 'duwa ngbüü! Fü wü lu akoro azüzüfa kö ewü 'buru asika di, angbü tine bü ngu ngu ngü bala!

20

Dene ngü ka kuru te Me ena ato te Satana

¹ Fütanga ngü la, fü ra awu gara *malayika ka Me, te koro agbü kpí, ngbü ekö enü kpa füh kotö akine, de mere nyari esaka ye, bete mafüta ka mere siti du. ²⁻³ Fü malayika la akoro bü 'duwa, azoro mere siti kpürü de iri ye *Satana, de te ngbü fi bü da efifti wü kpara füh kotö ne. Fü malayika la ai Satana de mere nyari la, gö gö gö! agü agbü mere du, ani mö ngangga, gbuuu! atümü 'duwa atümü de mafüta. Ah tümü Satana, ce o kpala, teka

wü re kutu biri (1,000), angü ah ena adu afiti wü kpara. Fütanga wü re kutu biri la, Me ena adu afuru Satana, teka sïkpï mba cükü'daye.

⁴ Fütanga ngü te wüh i Satana, gü tete gbü mere du ne, fü ra awu wü *kpara ka Yesu, ta te wüh mörö ewü, teka ngü ka Me ne, angü wü kpara la rü ta kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Wüh le ta aje riri ka siti nü te koro gbü ngu ne, da ecu ngüngü na nda-wü de. Wüh le kpah aba iri siti nü la eraku wü, anga eküte kpa wü, nda-wü kpah de. Dela si-ngü ta te wüh wete wü kpara la, mörö tete ne. Tekä ngü la, fü Me adu azükü ewü gbü kpi la, ato wazi fü ewü, de wüh ngbü baka wü miri ede Yesu, adi ekolo ngü ka wü kpara, teka mere bi wü re, kutu biri (1,000). ⁵ Dene gina wü kpara, de te Me zükü ewü gbü kpi. Amba wü gara kpara de te ewü kpi ne, wüh zükü nda-wü la de, zalü te re kutu biri la ena anza feke.

⁶ Te di bala, gina wü kpara, de te Me ena azükü ewü gbü kpi ne, ka-ye zu wü kpara, de te Me ngbü fe ewü, to wazi fü ewü fanü fanü ne. Wü kpara la ti adu akpi nda-wü tine de. Me ena ao ewü baka wü kovo, te ewü ena angbü egbo nga iri Me bete Yesu *Kurisito. Fü ewü angbü wü miri, de wü Yesu Kurisito, teka wü re kutu biri (1,000).

⁷ Fütanga wü re kutu biri (1,000) la, wüh ena adu ace kpa te Satana. ⁸ Fü Satana ayia tine, adu angbü endondoro te nga wü sü füh kotö ne 'buru, da emere e fe fe fe, teka afifiti nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh di emere gü de wü *kpara ka Yesu. Satana ena abiti wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, abe te wü marajümüya ka-wü, de te sibi baka siki ne. Fü ewü areke te-wü, de wü Goga bete Magoga,* teka anü amere gü de wü kpara ka Me. ⁹ Fü ewü anü, anü baaala, zalü akoro gbü sü de te wü kpara ka Me ngbü tete, agbü mere köti, de te Me le fa sü ne. Fü ewü ayia afü kere wü kpara ka Me la, kerekere gbaa! teka de ani nza ngü ka ewü. Wüh te eeka bane de, Me tima wa ka-ye eyi mbele! baka ülele. Fü ah ayia acuru ewü, anza 'buti 'buti! ¹⁰ Fütanga ngü la, fü wü malayïka adu azoro Satana, angü ah ngbü fiti wü kpara la me-ye. Fü ewü aza engu, agü agbü du ka wa kpala, kpa gbü nga siti nü te koro gbü ngu, bete engu te koro gbü tö ne. Fü ewü angbü ezü cinga, agbü mere du ka wa la, fi mere badi. Fütanga ngü la, gara kpara te ena adu afiti wü kpara nda tine ma.

Dene ngü te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, gbü adu sïkpï

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu Me te ngbü füh mere kpökpö ka-ye, te vi ngbü 'duwa kpilili! da eci aci bala! Fü kpi ake tö akpe adürü bü bala, ma du wu ewü tine de. ¹²⁻¹³ Fü ra adu awu wü kpara, de te ewü kpi eyi ne, 'buru. Angü wü malayïka ka Me ngbü biti wü kpara la, te nga wü sü füh kotö ne 'buru, koro de ewü engagira kpökpö ka Me. Wüh ngbü koro de gara ewü gbü wü mbükü, de wü gara ewü te wüh ti de.† Fü malayïka aza wü buku, de te wüh ngbü ba lara wü tima ka wü kpara, te nga wü ngü de te ewü ngbü memere kpikpi ye kpikpi ye ne, akoro di. Fü Me ayia akpo akolo ngü ka wü kpara 'buru, te nga tima ka-ewü biri biri 'buru. Fü malayïka la ayia aza kpah gara buku, te di buku ka *Küküwa, akoro di. Mene buku la, wüh ba iri wü kpara, de te ewü ena aküwa fi mere badi, teka ngü ka Yesu ne, gbügbü. ¹⁴⁻¹⁵ Tekä mene wü kpara 'buru,

* **20:8** 20:8 Mü ena amaka ngü ka wü Goga ake Magoga gbü buku ka Ezekele 38-39. İri wü Goga ake Magoga la, ah de mani teka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne. † **20:12-13** 20:12-13 Mene wü kpara te wüh ti de ne, ah de mene ewü te wüh kpi gbü ngu, wü gara te wü nü zü me-wü, bete mene ewü te wü cögbörö diri ti füh ewü.

de te iri ewü di gbü buku ka Küküwa la ma ne, wüh ngbü za ewü, gü 'buru agbü mere du ka wa. Dela tine eyi e'ba'basu kpi. Fü ewü aza kpi ake mbükü, agü kpah agbü du ka wa kpala, fü ngü ka-ewü anza fi mere badi.

21

Dene ngü ka to mere köti, te Me reke fü wü kpara ka-ye

¹ Dene kpah gara ngü te sere te-ye fere gbü roto. Gbü roto la, fü ra awu to kpi ake to kotö, de te Me reke teka wü kpara ka-ye ne. Te di bala, gina kpi ake gina kotö ne, dürü ka-wü eyi. Mere *yi-ngu dürü kpah eyi. ² Fü ra awu to mere köti ka Me, de iri ye Yerüsalema ne, te yia agbü kpi kpala, ekö enü kpa kötö kpakine. Ah su fa sü, baka würüse, te reke te-ye, ngbü nzo, eci nga wati ye, te ena aza ye ne.

³ Gbü roto la, fü ra aje ri kpara, te wü koro gbü kpökpö ka Me, da emala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, Me koro eyi! Ah koro ngbü eyi esüka wü kpara ka-ye! Ah ena angbü de ewü gbü to köti ne, fi mere badi. Ah ena ato kpah wazi ye fü ewü, teka fü ewü angbü züka wü kpara kaka. ⁴ Me ena akö ngura gbü jia wü kpara ka-ye 'buru. Kpi ena adi tine ma. Cinga ena adi kpah ma. Wü kpara ti aku gba tine de. Angü Me nza wü siti ngü la eyi 'buru!"

⁵ Fütanga ngü la, fü Me ayia amala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, ngü la nza eyi dela! Angü ni reke wü ngü eyi 'buru toto!" Fü Me adu amala kpah gara ngü fere, gü ba, "De-ra deyi, ma ba wü ngü la 'buru aba, de ma tima fü wü kpara ka-ni, angü ah de zu ngari ni."

⁶ Fü Me adu kpah amala ngü fere, gü ba, "Ma reke wü ngü la eyi fanü! Ma kpo de ngü la ta me-ra. Ma du nza ngü ne kpah me-ra. Angü ma de gina kpara, ma kpah de adu kpara. Mene kpara te gümü ngu ngbü emere engu la, ah koro kpaka ra. Ma ena ato züka gu ngu fefe na, fü engu anzö. Ah ti ato gara e fere, na ngu la, nda de. Ngu la, ah de ngu te ena aküwa wü kpara, fi mere badi.

⁷ Wü di engu ra, ah le fü yi arü kpekpeke! Te wü vügü ngbü eto cinga te yi, teka ngü ka-ra la, ngü ma. Yi i maguma yi gö! Yi mere e akpe cürü de. Te yi mere bala la, ma ena ato züka takpa la fü yi. Nih ena adu angbü de nih ma tundu, fü yi angbü wü di ra, fi mere badi. ⁸ Amba teka mene wü kpara, de te ewü ce ngü ka-ra, teka cürü ka wü vügü ne, wüh ena amaka cinga. Ngü la ena adi kpah bala, teka mene wü kpara, de te ewü le ngü ka-ra de, de mene ewü, te ewü ngbü emere ngü ka lümü, de wü kpara de te ewü ngbü emömörö wü bu wü, wü mürü waza, de wü mürü rü, wü mürü kuwa, wü mürü benge, wü mürü dakpa, abe te wü kpara de te ewü ngbü enü kpaka ewü ne, de wü kpara de te ewü ngbü emere gele ka faranda, de wü mürü mani. Wü kpara la 'buru, wüh ena amaka mere cinga amaka, angü wüh ena aza ewü 'buru, agü agbü du ka wa, te mbe ngbü ngböö ne. Fü ewü acuru anza kpala. Dela tine eyi e'ba'basu kpi."

⁹ Fütanga ngü la, fü biri *malayika esüka wü mene de lorozi, ta te ewü to cinga te wü kpara füh kotö ne, ayia akoro kpaka ra, amala ngü fere, gü ba, "Ma koro la akine, teka fü ni asere to mere köti, de te Me reke fü wü kpara ka-ye ne. To mere köti la ngbü baka züka mada, de te *Kambiliki ka Me ena aza engu ne." ¹⁰ Te di bala, fü malayika la aza ra gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, fü a anü ake di kpa füh mere da kpa tikpi. Fü ra awu to mere köti engu la, de iri ye Yerüsalema, te yia agbü kpi la, ekö enü

kpa kotö akine. ¹¹ To Yerüsalema la su fa sü, da eci aci, teka wazi ka Me, baka ngina, te ze-nga ra. ¹² Wüh jì mere 'baranga de da, baka abe, te mo kpa etikpi, eküte to Yerüsalema la, kerekere gbaa. Wüh o wü möngiti ka 'baranga la, nzükpa de füh ye 'basu. Fü wü malayika nzükpa de füh ye 'basu angbü eci sü, te wü möngiti la biri biri 'buru. Wüh ba kpah iri nguwa wü di enga *Yisarayeke nzükpa de füh ye 'basu ne, te wü möngiti la biri biri 'buru. ¹³ Fü ewü ao wü möngiti bata to kpa fügö, bata to kpa ekati, bata to kpa edebu sü gbü kamisü, bata edebu sü gbü kokpa. ¹⁴ Wüh jì 'baranga la füh wü cögbörö teme nzükpa de füh ye 'basu. Teme biri de iri *mürü tima ka Yesu eküte ye, te nga ewü nzükpa de füh ye 'basu la 'buru.

¹⁵ Fü malayika, de te ngbü emala ngü fere ne, aza gara e esaka ye baka ndugu gala, te wüh reke gbü *diki-se. Fü ah akpo are mamö 'baranga ka mere köti la, de wü möngiti ka-ye 'buru. ¹⁶ Mere köti la de janga ye bala. Wü fafaka bala la, wüh 'buru yoo. Fafaka na biringbö la, ah de kilometere kutu 'basu de füh ye kama 'buruve (2,500).* ¹⁷ Fü malayika la adu are 'baranga la, teka awu ngongomi. Ah re maka baka metere teke bata nzükpa de füh ye bala (74). Malayika la ngbü re 'baranga la cu baka kpara, te ngbü emere tima füh kotö sene.

¹⁸ Wüh fa 'baranga la de wü teme te ngbü eci aci 'de 'de 'de bala. Amba kambü de te wüh jì gbü 'baranga la, wüh fa de züka diki-se, te ngbü eci aci le le le baka jia ngu la. ¹⁹ Ri 'baranga la ngbü füh züka cögbörö wü teme, te ewü su fa sü. Wüh reke gigina de gara teme, de iri ye jasipe, te ngbü eci baka ngina te ze-nga ra. E'ba'basu na, wüh reke de teme, de iri ye safira, te küküte ngbü eci baka küte cucuringu ne. Wüh reke ehabata na de teme, de iri ye kalekedo, mba salisali bala. Wüh reke ehabala na de teme, de iri ye emerode, baka küte mö-nga la. ²⁰ Wüh reke gara de teme, de iri ye sadonuke, te di de wü tere te-ye, ngbe'de mbembe, ngbe'de mbembe bala. Gara na, wüh reke de teme, de iri ye sadüwane, te di didiki bala. Fü ewü areke gara de teme, de iri ye kirisolite, te di mba bibiri, baka kpa manga la. Wüh reke gara na de teme, de iri ye berile, te di bibiri, baka küte borongoo la. Wüh reke gara de teme, de iri ye topaze, te di mbembe, baka mbe ndima la. Wüh reke gara de teme, de iri ye kirizofaze, te di mba bibiri, buwa bala. Gara na, wüh reke de teme, de iri ye jakinita, te di mba bibiri baka küte tengerene la. Fü ewü areke gara na de teme, de iri ye ametisite, te diki adiki baka yi-gbere la. ²¹ Wü möngiti ka 'baranga de nzükpa de füh ye 'basu ne, ngbü 'buru eci aci, mba ngbe'de, gbooo, baka küte fe la. Wüh reke wü kaje, te ngbü enü agbü mere köti la, de züka diki-se, te ngbü eci aci, ngila ngila, baka jia ngu la.

²² Amba ma wu gara e kpala, baka *Kambü ka Me, gbü to köti, Yerüsalema ne, nda-ra de. Angü Mere Me ake Yesu, *Kambiliki ka Me ne, ka-wü ladü tundu de wü kpara kpala. Wü kpara 'buru ngbü ewu wazi ewü cu de jia wü, da ecu ngü ewü. ²³ Wazi ka Me, bete nda Yesu ngbü elofö sü gbü to Yerüsalema la 'buru me-ye. Angü ra kpala ma, biti kpah ma. ²⁴ Wazi ra-sü ka to mere köti, Yerüsalema la, ena angbü elofö sü te nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru, teka fü nguwa wü kpara angbü eceka kpi te nga zeze na. Wü miri ka nguwa wü kpara de füh kotö ne, ena angbü kpah ekoro de wü e ka-wü 'buru gbü mere köti la. Angü wüh ena angbü egbo duu nga iri Me ake Yesu, Kambiliki ka Me ne. ²⁵ Gbü ra anga gbü biti, wüh ni möngiti ka mere köti la nda-wü de, angü biti kpala nda

* **21:16** 21:16 Kilometere 2,500, ah baka miles 1,500.

tine ma. Wü möngiti la ena angbü engbü ka-wü fi bü mböombö bala te nga wü lö-ra 'buru. ²⁶ Nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, ti eyi angbü ekoro, teka adi eto maguma wü fū Me, de mere tadu, agbü to mere koti, Yerüsalema la. ²⁷ Wü kpara 'buru, de te ewü ngbü engbü agbü to mere koti ka Yerüsalema ne, wüh ena angbü engbü ka-wü fi bü emere mene wü ngü, de te Me ngbü ele. Wü *siti ngü ena adi kpala 'buru 'buru ma. Ngü ka lümü, de wü ngü ka mani, ena adi kpala kpah ma. Wü kpara gbü to mere koti la ena angbü ka-wü ezükü fi mere badi. Angü Yesu Kurisito, Kambiliki ka Me ne, ba iri ewü eyi gbü buku ka-ye, ka *Küküwa.

22

¹ Fütanga ngü la, fū *malayika la ayia asere mere kpökpö, te Me ngbü fefeh na ake Yesu, *Kambiliki ka Me ne, fere. Mere ngu ngbü ekoro esa kpökpö la. Fū jia ngu la angbü ka-ye bü ngila, da eci aci le le le bala! Mene kpara te ena anzö ngu la, ah ena aküwa fi mere badi. ² Fū ngu la angbü ego etü kaje ka to mere koti la. Fū wü rü akö edere ngolo ka ngu la, gbü fafaka 'basu mini, da eri te nga wü fe biri biri 'buru. Fū wü ri-rü la angbü eküwa wü kpara, fi mere badi. Fū kpa wü rü la angbü eto wazi fū nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angü wüh baka rü ka wü keke. ³ Kina ta te Me kina gina wü kpara di, teka *siti ngü ta te ewü mere ne,* ena anza 'buru 'buru. Angü Me ake Yesu ena ao kpökpö ka-wü esüka wü kpara, gbü mere koti la. Fū wü kpara ka Me adi egbo nga iri na kpala. ⁴ Wü kpara ka Me la ena angbü engbü gbamari ede kpökpö kaka, fū ewü angbü eceka gbügbüra. Fū Me aba iri ye eraku ewü biri biri 'buru. ⁵ Wüh ti asiya wa agbü to mere koti la nda-wü de, angü biti kpala nda ma. E te ena angbü elofu sü kpala, ena adi ka-ye bü duu wazi Me. Fū wü kpara ka Me angbü kpala, fi mere badi, baka wü miri.

Dene ngü teka dudu ka Yesu

⁶ Fütanga ngü la, fū *malayika, de te ngbü esere wü ngü la fere ne, ayia amala ngü fere, gü ba, "Wü ngü 'buru, de te ma ngbü eceka ewü la, wüh 'buru de zu ngü ka Me fanü fanü. Wü ngü engu la, ena amere te-wü kpah fanü. Angü ta gügü, Me ngbü emala ngari ye fū wü *mürü dofo ka-ye me-ye. Amba enatikine ne, Me tima ni, malayika ka-ye, teka asere wü ngü, de te ewü ena amere te-wü te gara ne, fū wü kpara ka-ye, ka Me, baka ta te engu ngbü emala fū wü mürü dofo ne. Angü wü ngü la ti ayiri de. Wüh ena amere te-wü kere."

⁷ Dene ngü te Yesu mala fū nih, wü kpara ka-ye 'buru, gü ba, "Ni ena adu akoro kere! Ah le fū nih aje wü riri ka-ni, de te wüh ba ewü gbü *Ngari Me ne, teka fū nih aküwa fi mere badi."

⁸ De-ra *Yüwane, ma ngbü ba wü ngü de gbü buku ne me-ra. Ma wu wü ngü la cu de jia ra, je kpah cu de güje ra. Angü malayika ka Me ngbü sere wü ngü la fere me-ye. Te ma wu wü ngü la bala, fū ngü la aga gbü jia ra afa sü. Fū ra ayia ati kötö eri lö malayika la, ta teka de ma cu ngüngü na. ⁹ Fū malayika la ayia amala ngü fere kpekpeke, gü ba, "Ma mere e acu ngü ni de! Angü ni de Me nda-ni de! Ni kpah bü de kpara, te ngbü emere tima ka Me, baka ra, de wü bu ra, wü mürü dofo ka Me, kpah bete mene wü kpara 'buru, de te ewü ena aje ngü ka Me, de te wüh ba gbü buku ne. Ah le de ma cu 'duwa ngü Me kpikpi ye! Ma mere e adi ecu ngü gara kpara de!"

* 22:3 22:3 Mü ena amaka ngü ka kina la gbü Gina Ngü 3:1-19.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü malayika la adu kphah amala gara ngü fere, gü ba, “Ma mere e awo wü ngü, de te ma ba gbü buku ne, de. Ma tima ngü la fü wü *kpara ka Yesu 'buru, teka fü ewü aje ngü gbügbü. Angü ngü la ti ayiri de, ah ena amere te-ye kere. ¹¹ Te di bala, teka mene wü kpara, de te ewü ngbü emere *siti ngü ne, ah le ta de wüh ce siti ngü ka-wü la ace. Amba, te wüh le ace siti ngü de la, ah de ngü ka-ewü. Wüh nü de siti ngü ka-wü la enü kpa engagira nü. Teka ngü la, cinga ena amaka ewü fanü. Amba, teka mene wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü ne, ah le de wüh lala fi gbü züka ngü ka-wü la, enü di kpa engagira nü, teka fü ewü amaka tadu gbü *adu sikipi engu la.”

¹² Te di bala, dene ngü te Yesu mala fü wü kpara 'buru. Ah gü ba, “Ma ena adu akoro titine. Gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete la, wü kpara 'buru de te ewü lala fi bü gbü ngü ka-ra ne, ma ena aküwa ewü. Amba mene wü kpara, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, ma ena ato cinga te ewü! ¹³ Ma de gina kpara, ma kphah de adu kpara. Ma kpo de wü ngü ta me-ra. Ma ena adu anza wü ngü kphah me-ra.”

¹⁴ Te di bala, wü di enga wüna, ah le fü yi azürü wü siti ngü ka-yi azürü nzila, de *ngüte Yesu, *Kambiliki ka Me, teka fü yi ari angbü de tadu, agbü to mere koti ka Me, te su fa sü ne. Fü yi azü kphah ri-rü, de te ena aküwa yi fi mere badi ne. ¹⁵ Amba teka siti wü kpara, wüh ti ari kpala kpo fi de. Wü mürü rü, de wü mürü kuwa, bete mene wü kpara de te ewü ngbü enü kpaka ewü ne, wüh ti ari kpala de. Wü mürü waza, de mene wü kpara, te ewü ngbü emömörö wü bu wü, wüh ti ari kpala kphah de. Wü kpara te ewü ngbü emere gele ka faranda, de wü mürü mani, te ewü ngbü emala ngü, anga emere ngü de wu ne, wüh ti ari kpala kphah de.

¹⁶ Miri Yesu mala fü nih, wü kpara ka-ye, gü ba, “De-ni Yesu, ni tima malayika ka-ni la, teka asere wü ngü la fere, teka fü ra amala nga ewü fü wü kpara ka-ni 'buru. Ni de kundu ye Miri *Davidi, ta te Me tima ni, teka aküwa wü kpara ka-ye ne. Ni baka küfara de iri ye Mürüba, de te ngbü egoro emözekpi ne.”

¹⁷ Te di bala, *Nzila Wazi Me ngbü emala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba, “Wü koro egoro, de wü le kphah ngü ka Me ne.” Wü *kpara ka Yesu, te ewü di baka wara ka ne, wüh mala kphah bala. De-yi, de te yi ngbü eje ngü ne, yi mala nga ngü ne kphah emala fü wü bu yi. De-yi, wü kpara de te gümü ngu ngbü emere yi ne, yi koro egoro kpaka Yesu, teka fü engu ato züka gu ngu ka *küküwa fü yi. Engu ena ato ngu la fü yi kükürü, teka *züka maguma ye.

Dene adu ngü ka-ra, Yüwane

¹⁸ De-ra Yüwane, dene ngü te ma le amala fü wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eje ngü de gbü buku ne, gü ba, “Yesu sere wü ngü de gbü buku ne fere me-ye. Te di bala, yi mere e aza wü gara töndö fingängü ka-yi, adünda de ngü ka Yesu gbü buku ne de. Angü, te yi mere bala la, Me ena ato kuru te yi, baka wü kuru, de te ma mala nga ewü gbü buku ne! ¹⁹ Kphah bala, yi mere e aza gara ngü, de te wüh ba gbü buku ne, awo asidi kphah de, angü Me ena aza kphah züka ngü, de te engu le ato fü yi ne, asidi. Te di bala, yi ti ari agbü to mere koti ka Me, nda-yi tüne de. Yi ti azü ri-rü te ena aküwa yi fi mere badi ne, nda-yi kphah de.”

²⁰ Miri Yesu ngbü sere ngü la fere 'buru me-ye. Ah mala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba, “Ah ngbü rü bala! Ni ena adu akoro kere!” Ah di bala, Miri Yesu. Wayi, mü du edu kere!

²¹ Miri Yesu Kurisito, di de wü yi, wü kpara ka-ye, de ah to kpah wazi fü yi, angü engu de mürü *züka maguma.
Dela adu ngü ka-ra, Yüwane, ah di bala.